

TEXTOS JURÍDICOS MARÍTIMOS MEDIEVALES



**TEXTOS JURÍDICOS MARÍTIMOS
MEDIEVALES**

TEXTOS JURÍDICOS MARÍTIMOS MEDIEVALES

Margarita Serna Vallejo
Universidad de Cantabria

AGENCIA ESTATAL BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO
MADRID, 2018

Primera edición: junio de 2018

En cubierta: Portulano de 1375 que muestra el Mediterráneo occidental.

En guardas: Escudo del Consulado del Mar de Barcelona.

En lomo: Representación de Martín I «el Humano» de comienzos del siglo XV, biblioteca del Monasterio de Poblet.

Colección Leyes Históricas de España

Dirección de la colección: Santos Manuel Coronas González



Esta obra está sujeta a licencia Creative Commons de Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Internacional, (CC BY-NC-ND 4.0).

- © Margarita Serna Vallejo
- © Fundación Noguera por la edición del Llibre del Consolat de Mar, 2001
- © Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, para esta edición

<http://cpage.mpr.gob.es/>

NIPO: 786-18-038-X

ISBN: 978-84-340-2479-3

Depósito Legal: M-18355-2018

ÍNDICE

Presentación	9
Capítulo I. El Derecho Marítimo Medieval del Mediterráneo	
1.1 Los privilegios de creación de los consulados de la Corona de Aragón: el inicio de las jurisdicciones consulares y de las corporaciones marítimas del Mediterráneo	13
1.1.1 Presentación	13
1.1.2 Privilegio del consulado de Valencia de 1283	18
1.1.3 Privilegio del consulado de Mallorca de 1326	19
1.1.4 Privilegio por el que se reorganiza el consulado de Barcelona en 1348	21
1.1.5 Privilegio por el que se reorganiza el consulado de Tortosa en 1363	23
1.1.6 Privilegio del consulado de Gerona de 1385	24
1.1.7 Privilegio del consulado de Perpiñán de 1388	27
1.1.8 Privilegio del consulado de San Feliu de Guixols de 1443	28
1.2 Los privilegios de ampliación de la jurisdicción consular a la negociación terrestre: la conversión de los antiguos consulados marítimos en consulados mercantiles	30
1.2.1 Presentación	30
1.2.2 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Valencia en 1362	33
1.2.3 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Perpiñán en 1396	35
1.2.4 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Barcelona en 1401	38
1.2.4.1 Texto latino	38
1.2.4.2 Traducción castellana	40
1.2.5 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Mallorca en 1401	42
1.2.6 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Tortosa en 1401	44
1.2.7 La confirmación de la jurisdicción terrestre al consulado de Perpiñán en 1401	46
1.2.8 La confirmación de la jurisdicción terrestre al consulado de Valencia en 1493	49
1.3 La Tradición Mediterránea: El <i>Llibre del Consolat de Mar</i>	54
1.3.1 Presentación	54

1.3.2	El <i>Llibre del Consolat de Mar</i> editado por Germà Colon y Arcadi García Sanz	58
1.3.3	<i>El Libro del Consulado del mar</i> publicado por Antonio de Capmany en 1791 en su <i>Código de las costumbres marítimas de Barcelona, hasta aquí vulgarmente llamado Libro del Consulado</i>	581
Capítulo II. La tradición atlántica: los <i>Rôles d'Oléron</i>, el <i>Fuero de Layron</i> y las Ordenanzas de las Cofradías Marítimas		
2.1	La versión primitiva de los <i>Rôles D'Oléron</i>	935
2.1.1	Presentación	935
2.1.2	El texto de la versión primitiva de los <i>Rôles d'Oléron</i>	940
2.2	El <i>Fuero de Layron</i> , la versión castellana de los <i>Rôles d'Oléron</i>	944
2.2.1	Presentación	944
2.2.2	El texto del <i>Fuero de Layron</i> , la versión castellana de los <i>Rôles d'Oléron</i> .	946
2.2.2.1	La copia más antigua del <i>Fuero de Layron</i>	947
2.2.2.2	La primera impresión del <i>Fuero de Layron</i> por Antonio de Capmany	952
2.3	Las ordenanzas de las cofradías de pescadores y mareantes del Cantábrico: máxima expresión de la potestad autonormativa reconocida a las cofradías	959
2.3.1	Presentación	959
2.3.2	Las ordenanzas de las cofradías	961
2.3.2.1	Ordenanzas de la cofradía de pescadores de Deva de 1448	961
2.3.2.2	Ordenanzas de la cofradía de pescadores de San Pedro de San Sebastián de 1489	967
2.3.2.3	Ordenanzas de la cofradía de pescadores de San Martín del Mar de Santander de 1497 (confirmación de los capítulos de ordenanzas de 1451 y 1475)	975
 BIBLIOGRAFÍA		 981

PRESENTACIÓN

Dentro de la *Colección histórica de leyes de España* dirigida por el profesor Santos M. Coronas González, bajo el patrocinio del BOE, me ha correspondido la responsabilidad del volumen reservado al derecho marítimo medieval con el fin de reunir los textos principales de nuestra tradición marítima, así atlántica como mediterránea, de la Baja Edad Media¹. Pero, antes de presentar estas fuentes y de reproducirlas parece oportuno proporcionar al lector algunas indicaciones sobre el derecho marítimo del que forman parte los textos que conforman el volumen.

El derecho marítimo que se perfila a partir del tránsito de la Alta a la Baja Edad Media en las costas europeas es un derecho fundamentalmente consuetudinario porque fueron los propios navegantes quienes procedieron a su creación. No era aún el momento de que los monarcas europeos se interesaran por la creación del derecho que debía ordenar el tráfico mercantil por el mar. Englobando dentro del término navegante no solo a los individuos que tenían algún protagonismo en las actividades vinculadas directamente con el hecho de la navegación de las embarcaciones, con el arte de navegar en sentido estricto, sino también a los comerciantes que viajaban en los barcos con sus mercancías para poder negociarlas en los puertos de destino de las embarcaciones. La inexistencia de factores o auxiliares de los comerciantes en los enclaves portuarios que pudieran ayudarles en su actividad negociadora, lejos de sus lugares de residencia, explica que los comerciantes se embarcaran en las naves con sus mercaderías y participaran de las navegaciones. Con el crecimiento y la consolidación del comercio marítimo los mercaderes empezaron a contar con estos colaboradores, haciendo innecesarios los viajes acompañando las mercancías. Pero, a pesar de este cambio aún en el siglo XVII en las definiciones del término «navegante» se continúa incluyendo a los comerciantes.

Este derecho marítimo de raíz consuetudinaria, y, por tanto, sencillo y atécnico, transmitido oralmente, en cuya formación no intervino el poder público recibió, sin

¹ Quiero agradecer al profesor Santos M. Coronas que me invitara a participar en este proyecto tan atractivo y también al BOE por asumir su financiación y publicación. Son varias las personas vinculadas al BOE que han hecho posible que el volumen llegue a publicarse, a todas ellas estoy agradecida, pero de manera especial mi reconocimiento debe dirigirse a D. Julián Vinuesa Cerrato. Asimismo, también es el momento de dar las gracias a la Fundación Noguera, en particular a D. Josep Maria Sans i Travé y a D. Juan José López Burniol, por las facilidades que nos han dado para utilizar la edición del *Llibre del Consolat de Mar* realizada por Germà Colón y Arcadi García y que la Fundación Noguera publicó en el año 2001.

embargo, el apoyo de las autoridades, incluidas las propias monarquías, una vez que constataron la utilidad de sus disposiciones para ordenar el comercio marítimo practicado por sus súbditos en las costas europeas. Y, al mismo tiempo, se debe tener en cuenta que tampoco los juristas medievales del *Ius Commune* se interesaron por este derecho. Varias razones justifican tal desinterés. La propia naturaleza, consuetudinaria, de este derecho; la circunstancia de que sus disposiciones no entraran en conflicto ni con el Derecho Común, ni con los derechos propios de los diferentes reinos europeos; y, asimismo, el dato de que el derecho creado por los navegantes no cuestionara la autoridad de los monarcas.

Es necesario tener en cuenta que este derecho marítimo medieval se convirtió en el derecho común de la nación de los navegantes del Mediterráneo, del Atlántico y del Báltico, de modo que no cabe hablar de un derecho marítimo de las Coronas de Castilla o Aragón, o de cualquiera de los demás reinos europeos como podían ser el de Francia o el de Inglaterra. El marítimo era un derecho común a todos los individuos que participaban en los intercambios comerciales. Habrá que esperar a Época Moderna y en concreto al siglo XVII, al momento en que en Francia Luis XIV y Colbert elaboraron la *Ordenanza de la Marina francesa* de 1681, para que empiecen a configurarse los derechos marítimos nacionales.

El derecho marítimo consuetudinario cuya formación se inició en paralelo a la recuperación del comercio marítimo en el continente se recogió parcialmente por escrito a partir de los años centrales del siglo XIII, dando origen a los *Rôles d'Oléron* y a las *Costumes del mar* del Mediterráneo, uno de los elementos que componen el *Libro del Consulado del Mar*, la gran obra del derecho marítimo del Mar de Levante. El interés de garantizar su conservación, un objetivo mucho más fácil de alcanzar si el derecho está fijado por escrito, y la necesidad de probar su contenido en los tribunales de justicia, ante jueces desconocedores del mundo marítimo, son las razones principales que indujeron a los navegantes a la redacción escrita de las costumbres jurídicas que ordenaban la actividad marítima en la que participaban.

Pero, junto a este derecho marítimo común de los navegantes europeos también existieron otros derechos marítimos propios surgidos en el seno de distintas corporaciones marítimas, como fueron los consulados de mar y las cofradías de mareantes, navegantes y pescadores. Estos derechos marítimos propios también nacieron con un marcado carácter consuetudinario y con el tiempo tendieron a recogerse por escrito. Las ordenanzas de las cofradías de mareantes, navegantes y pescadores del Cantábrico son un buen testimonio de estas normas que conformaron los derechos marítimos propios de distintas instituciones profesionales marítimas.

Como el lector puede ir intuyendo, los navegantes europeos disfrutaron de una amplia autonomía en la Baja Edad Media porque las monarquías europeas les permitieron ser los artífices de su propio derecho y vieron bien que se organizaran en distintas corporaciones profesionales, pero es que además, a estos dos elementos, se une también el que les concedieran distintos privilegios para que tuvieran jurisdicciones marítimas particulares que resolvieran los conflictos suscitados con ocasión de las actividades marítimas.

Así surgieron en el área mediterránea, en la Corona de Aragón, los consulados del mar con una doble personalidad. Como corporaciones profesionales y como jurisdicciones, primero marítimas, y más tarde mercantiles, una vez que extendieron sus competencias sobre el comercio marítimo, pero también sobre el terrestre. Y, en el área atlántica, en las costas cantábricas de la Corona de Castilla, donde la apari-

ción de los consulados se retrasó hasta Época Moderna, solo el primer consulado, el de Burgos, se estableció en las postrimerías de la Baja Edad Media, en concreto en 1494, adquirieron una notable importancia las cofradías de pescadores, mareantes y navegantes, corporaciones profesionales que en algunos casos también recibieron el privilegio del ejercicio de una jurisdicción marítima de carácter gremial.

Estos tres ejes sobre los que se sustentó la autonomía de los navegantes en las costas europeas, incluidos los naturales de las Coronas de Castilla y Aragón, quedan reflejados en los textos seleccionados e incluidos en esta obra. La creación del derecho por parte de los navegantes justifica la inclusión del *Llibre del Consolat de Mar* y de los *Rôles d'Oléron*, pero también de las ordenanzas de tres cofradías de mareantes del Cantábrico. La organización de quienes se dedicaban a las actividades marítimas en distintas corporaciones, de naturaleza diversa, explica la inserción de los privilegios de creación de los consulados del mar de la Corona de Aragón en la Baja Edad Media y la publicación de las disposiciones que convirtieron a estos consulados, la mayor parte de ellos estrictamente marítimos en origen, en instituciones mercantiles al ampliarse su jurisdicción a la negociación terrestre. Y, por último, el ejercicio de la jurisdicción marítima reconocida a los navegantes se evidencia en las disposiciones relativas a los consulados de la Corona de Aragón porque la constitución de estos consulados guarda relación directa con la necesidad de establecer unas jurisdicciones que de manera ágil y rápida resolvieran las causas mercantiles.

Este volumen dedicado al derecho marítimo en la Edad Media que gira en torno a la idea de la autonomía de los navegantes, idea que se concreta en la facultad que se les reconoce para ser los artífices del derecho que debía ordenar la actividad marítima en la que participaban, en la posibilidad de disponer de una jurisdicción marítima propia al margen de la de los tribunales ordinarios y en la capacidad de autoorganizarse en corporaciones profesionales, se completará con un segundo volumen centrado en las fuentes del derecho marítimo de Época Moderna, período en el que habiendo continuidad en las fuentes e instituciones marítimas respecto de la Edad Media también hubo algunas novedades de importancia. Basta señalar la aparición de los consulados castellanos, la transformación que afectará en el siglo XVIII a los consulados tanto de la Corona de Castilla como de la Corona de Aragón o el nuevo régimen jurídico que la Monarquía definió para el comercio con las Indias. Estos y otros cambios provocarán que los navegantes vean recortada la autonomía de la que habían disfrutado durante los siglos anteriores, en paralelo al interés que la Monarquía empezó a mostrar por las actividades vinculadas con el mar.

Margarita Serna Vallejo
Universidad de Cantabria

CAPÍTULO I

EL DERECHO MARÍTIMO MEDIEVAL DEL MEDITERRÁNEO

1.1 LOS PRIVILEGIOS DE CREACIÓN DE LOS CONSULADOS DE LA CORONA DE ARAGÓN: EL INICIO DE LAS JURISDICCIONES CONSULARES Y DE LAS CORPORACIONES MARÍTIMAS DEL MEDITERRÁNEO

1.1.1 Presentación

El comienzo de los consulados de mar de la Corona de Aragón se remonta a la Baja Edad Media y en particular a los siglos XIII y XIV por ser este el momento en que se establecieron varios de ellos, al mismo tiempo que se reorganizaron otros que ya existían con anterioridad con el fin de adaptarlos a un nuevo modelo. Así, en 1283 se creó el consulado de Valencia¹; en 1326 el de Mallorca², aunque en realidad parece que la corporación mallorquina no llegó a establecerse de manera efectiva hasta 1343³; en 1348 se reformó el que ya existía en Barcelona con el fin de acomodarlo al patrón del consulado mallorquín⁴; en 1363 se remodeló la institución de los cónsules de mar y agua dulce de Tortosa para adaptarla, de igual modo que en el caso anterior, a la estructura del consulado de Mallorca⁵; en 1385 se estableció el de Gerona⁶; el de Per-

¹ Valencia, 1 de diciembre de 1283. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 127-129; *Aureum Opus*, fol. 33; FERRANDO FRANCÉS, *Llibre del Consolat de Mar*, pp. 240-241.

² Perpiñán, 1 de febrero de 1326. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 197-198; PIÑA HOMS, *El consolat de mar*, pp. 185-186; y en PONS I PASTOR, *Constitucions e Ordinacions*, II, pp. 59-61.

³ Mallorca, 31 de mayo de 1343 (en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 198) y Valencia, 11 de octubre de 1343 (en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 199).

Si pudiera llegar a documentarse el establecimiento cierto del consulado mallorquín en 1326, entonces habría que afirmar que en 1343 aquellas dos disposiciones más que establecerlo habrían significado su adaptación al patrón del consulado de Valencia.

⁴ Morvedre, 20 de febrero de 1348. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 12-13; también en CAPMANY y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. LXXIII, pp. 124-125.

⁵ Tortosa, 23 de julio de 1363. Archivo Municipal de Tortosa. Consolat, Fira e Imperiatge, núm. 5 (ahora, con la nueva numeración, Pergaminos 270).

⁶ Barcelona, 14 de octubre de 1385. El privilegio de creación se publica en Brocà, «Un manuscrit del “Llibre del consolat de mar”», pp. 571-574.

piñán se erigió en 1388⁷; y, por último, el de San Feliu de Guixols se creó en 1443⁸. Solo el establecimiento del consulado de Lérida se retrasó a los inicios de Época Moderna, en concreto a 1510⁹.

En 1283, Pedro III, con el fin de contrarrestar la influencia política que los nobles aragoneses ejercían en el reino de Valencia, realizó distintas concesiones a las poblaciones valencianas que aceptaban sujetarse a los *Furs de Valencia*, al mismo tiempo que otorgó varios privilegios a la ciudad de Valencia entre los cuales figuraba, precisamente, la creación del consulado de mar.

Como será la tónica en la mayor parte de los consulados de la Corona de Aragón creados en la Baja Edad Media, la institución consular valenciana recibió, al tiempo de su fundación, la jurisdicción marítima que debía ser ejercida por los cónsules del mar para resolver los desencuentros que se plantearan entre los hombres del mar y los comerciantes con ocasión de la práctica mercantil marítima. De acuerdo con el privilegio fundacional, el consulado valenciano contaba con dos cónsules cuya designación correspondía a los prohombres del mar de la ciudad, quienes, anualmente, coincidiendo con la fiesta de Navidad, procedían a su elección. Los así designados para presidir la corporación e impartir justicia en su seno debían conocer el arte o el uso del mar (*sciant de arte seu usu maris*) y una vez elegidos juraban su cargo ante la justicia de la ciudad.

En el privilegio fundacional de 1283 no se contemplaba aún la existencia de un juez de apelaciones, de ahí que los navegantes vinculados al consulado valenciano tuvieran que esperar unos meses para que, por medio de un nuevo privilegio, fechado el 9 de diciembre de 1284, el monarca procediera a la institucionalización del juez encargado de conocer los recursos que se interpusieran contra las sentencias dictadas en primera instancia por los cónsules del mar. Conforme a esta nueva concesión, los jueces de apelaciones del consulado debían ser elegidos, en ausencia del rey, por el procurador real o su lugarteniente. Y a los así nombrados competía la resolución de las apelaciones conforme a la *consuetudinem et usum maris*¹⁰.

Transcurridas apenas unas décadas desde el establecimiento de la institución consular valenciana, el infante Felipe de Mallorca, tutor de Jaime III, decidió la creación, en 1326, del consulado de Mallorca en respuesta a la petición que le habían elevado los jurados y el *consell* de la ciudad de Mallorca¹¹. Las autoridades

⁷ Monzón, 22 de diciembre de 1388. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 271-272; PELÁEZ ALBENDEA, «El consulado de mar de Perpignan durante los siglos XVI», pp. 190-191; y también en *Llibre de privilegis, usos, styls*, fols. 31-33.

El consulado de mar de Perpiñán forma parte del conjunto de consulados aragoneses como consecuencia de que el Condado del Rosellón perteneció a los dominios de la Corona de Aragón desde 1172 y hasta la firma del Tratado de los Pirineos en 1659.

⁸ Benevento, 11 de febrero de 1443. SMITH, «Documentos del consulado de mar en Gerona», pp. 130-132.

⁹ El consulado ilderdense se estableció el 30 de junio de 1510. MUT REMOLA, «Notas sobre la vida económica», pp. 72-73.

¹⁰ Albarraacín, 9 de diciembre de 1284. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 131.

En la práctica, la propuesta de quien debía ser nombrado juez de apelaciones se realizó por los propios cónsules y algunos prohombres del mar porque ni el monarca ni su gobernador usaron de dicho privilegio. *Ordre judiciari*, 3. Manejamos la edición del *Ordre judiciari* del *Libro del consulado del mar* a partir de la edición de COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, I, pp. 17-41.

¹¹ Con anterioridad, en mayo de 1298, ya había habido un intento de creación de una jurisdicción marítima especial siguiendo el modelo de Barcelona. PLANAS ROSSELLÓ, «La jurisdicción consular y el derecho marítimo», pp. 4-7.

municipales habían solicitado a la Monarquía el establecimiento de una jurisdicción marítima que fuera ejercida por dos prohombres, que recibirían el nombre de cónsules, para que *iuxta eorum arbitrium et legalitatem* resolvieran los conflictos surgidos del comercio marítimo. Con su creación los responsables del gobierno municipal pretendían evitar los perjuicios que la lentitud y la complejidad de la justicia ordinaria ocasionaban en la resolución de los pleitos marítimos.

Atendiendo la demanda de la ciudad, el regente estableció que hubiera en Mallorca dos prohombres elegidos por los jurados de la ciudad que, con el título de cónsules del mar, resolvieran las causas marítimas entre los comerciantes, los patrones de las embarcaciones y los marineros por las materias que la propia ciudad había enumerado en su petición que eran, en concreto, las reclamaciones por los fletamentos, por la contratación de la marinería, por las pérdidas y daños causados en las mercancías y por las echazones que hubiera que realizar por razón de tempestad. Llama la atención que se tratara de una enumeración cerrada de modo que cualquier otra cuestión marítima debía dilucidarse, al menos atendiendo a la literalidad de la norma, ante la jurisdicción ordinaria ejercida por los oficiales reales, el baile y el veguer, o en su caso por la vía arbitral.

La circunstancia de que la iniciativa para la creación del consulado mallorquín partiera de los responsables del gobierno de la ciudad, unida a la previsión conforme a la cual la facultad de nombrar a los cónsules correspondía a los jurados municipales, determinó que este consulado, de igual modo que sucederá con los demás consulados de la Corona de Aragón, mantuviera desde sus orígenes una fuerte vinculación cuando no subordinación respecto de las autoridades locales.

Con el fin de agilizar los procesos ante el consulado, recuérdese el principal argumento que había esgrimido la ciudad de Mallorca para solicitar la creación de la institución, la norma de 1326 determinó la brevedad y la oralidad del procedimiento que debía seguirse en las causas resueltas por los cónsules. A diferencia de lo previsto en el privilegio valenciano de 1283, en el texto mallorquín nada se señalaba acerca del derecho que debía utilizarse para la resolución de las causas ante ellos planteadas. En la disposición real solo se apuntaba que los cónsules debían de actuar arbitralmente *prout rationabile et iustum ac eis melius visum fuerit expedire*.

Al margen de lo previsto en la disposición de 1326, dos privilegios de 1343, uno de 31 de mayo y otro de 11 de octubre, permiten considerar que, en realidad, el consulado mallorquín no llegó a establecerse de manera efectiva hasta la década de los años cuarenta porque las previsiones de 1326 no habrían llegado a ejecutarse¹². En realidad, su creación habría tenido lugar una vez que Pedro IV determinó que el consulado siguiera el patrón de la institución consular valenciana; que fijó que los jurados de la ciudad eligieran en la vigilia del día de San Juan a los dos cónsules del mar, al juez de apelaciones y al escribano de la institución; y que estableció el salario a percibir por los cónsules.

Una vez institucionalizados los consulados de Valencia y Mallorca, llegó el momento del consulado de Barcelona en cuyo devenir es necesario diferenciar dos etapas. El año 1348 determina el tránsito de una a otra. Con anterioridad a que el 20

¹² En este sentido se han pronunciado Pablo Cateura (CATEURA BENNÁSSER, *Política y finanzas*, p. 105) y Planas Rosselló (PLANAS ROSELLÓ, «La jurisdicción consular y el derecho marítimo», p. 8). Por el contrario, Antonio Ortega mantiene la efectiva creación del consulado mallorquín desde 1326 (ORTEGA VILLOSLADA, *El reino de Mallorca*, pp. 126-127).

de febrero de 1348 Pedro el Ceremonioso concediera a los *consellers* de Barcelona la facultad de nombrar cónsules de mar, la misma atribución que ya tenían las autoridades municipales de la ciudad de Mallorca, existía en la capital catalana otra institución consular, cuya existencia se remontaba al siglo XIII. De ahí que en relación a la situación del consulado de Barcelona a partir del privilegio de 1348 sea más correcto hablar de reorganización que de creación.

El origen de la más antigua institución marítima barcelonesa se remonta a los primeros días del mes de enero de 1258, al momento en que el rey Jaime I otorgó a los prohombres de la Ribera de Barcelona varias facultades entre las que se encontraba la que permitía que entre ellos mismos eligieran a quien debía velar por el bien y la defensa de todos cuantos formaban parte de la Ribera¹³. Si bien esta concesión supuso la institucionalización de una corporación marítima al margen del gobierno municipal, de modo paulatino, y desde fechas relativamente tempranas, la asociación marítima quedó absorbida por el municipio barcelonés. De ahí que, por ejemplo, en agosto de 1266 el mismo monarca Jaime I concediera a los *consellers* y al *Consell de Cent* de la ciudad la facultad de nombrar anualmente los cónsules para los barcos que navegaban a ultramar, atribuyéndoles jurisdicción sobre las naves, las personas y los bienes de los nacionales que residieran allí¹⁴. Una atribución que en 1268 se amplió para cubrir las navegaciones de los barcos que iban a Bizancio y a cualquier otra parte¹⁵.

Sobre la base de este antecedente y después de que el consulado de Mallorca hubiera adoptado en 1343 el modelo del establecido en Valencia en 1283, Pedro el Ceremonioso accedió a conceder a la ciudad de Barcelona la jurisdicción consular con el alcance de la que ya existía tanto en Valencia como en Mallorca. De modo que, de acuerdo con el privilegio de 20 de febrero de 1348, a los *consellers* de la ciudad les correspondía la elección de los cónsules y del juez de apelaciones el 25 de abril, día de San Marcos, de cada año. Y los así nombrados debían comparecer el mismo día ante el bayle para jurar el cargo.

De modo similar a lo que acaeció en Barcelona, el consulado de Tortosa establecido en 1363 también supuso la reforma de una institución que existía con anterioridad en la población una vez que la creación del nuevo consulado se realizó sobre la base de los cónsules de mar y agua dulce que existían en la ciudad desde hacía varias décadas¹⁶. Para la reorganización del consulado de Tortosa, Pedro el Ceremonioso siguió el modelo de los consulados de Mallorca y de Barcelona, pero sin suprimir las competencias que los anteriores cónsules tortosinos venían ejerciendo sobre el tráfico fluvial. Por esta razón, y a diferencia de las demás corporaciones consulares de la Corona de Aragón, el consulado de Tortosa extendió su jurisdicción sobre el comercio marítimo, pero también sobre el fluvial, y los cónsules fueron conocidos como cónsules de mar y agua dulce.

¹³ Privilegio de Jaime I de 7 de enero de 1258 por el que se autoriza a los prohombres de la Ribera de Barcelona para organizarse en corporación y elegir un responsable de dicha colectividad. COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 9-10.

¹⁴ CAPMANY Y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. XIII, pp. 32-33.

¹⁵ CAPMANY Y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. XIV, p. 34.

¹⁶ Es probable que cuando Altamira afirmaba que el consulado de Tortosa era anterior al de Barcelona tuviera en cuenta la existencia de estos cónsules de mar y agua dulce. ALTAMIRA Y CREVEA, *Historia de España y de la civilización*, II, p. 227.

En 1385 el Infante Juan, primogénito de Pedro IV de Aragón y gobernador general, dispuso el establecimiento del consulado de Gerona atendiendo la solicitud elevada con este objetivo por la misma ciudad. La creación de este consulado conllevó una importante novedad respecto de los consulados de Valencia, Mallorca, Barcelona y Tortosa erigidos con anterioridad porque desde el mismo momento de su fundación el consulado de Gerona recibió competencias tanto sobre los negocios mercantiles marítimos como sobre los terrestres, motivo por el cual este consulado debe ser considerado como el primer consulado mercantil de la Corona de Aragón. Con el tiempo y siguiendo esta novedad, los demás consulados de la Corona de Aragón que se habían constituido exclusivamente con competencias sobre los asuntos del tráfico marítimo terminaron por transformarse en consulados generales una vez que extendieron su jurisdicción sobre el comercio terrestre.

Transcurridos escasamente tres años desde la creación del consulado gerundense, Juan I decidió en 1388 la fundación de un nuevo consulado de mar en la ciudad de Perpiñán, concediendo a los cónsules municipales la facultad de nombrar anualmente a los cónsules del mar, al asesor y al juez de apelaciones que eran los oficiales previstos para la nueva institución. Y, al mismo tiempo determinó que su funcionamiento se acomodara al modelo del consulado que existía en Barcelona desde 1348. Esto significa que, a pesar de que, para entonces, ya existía en la Corona de Aragón un consulado, el de Gerona, que ejercía sus competencias sobre la contratación marítima pero también sobre la terrestre, el consulado de Perpiñán se acomodó al modelo tradicional de los primeros consulados y por esta razón al tiempo de su establecimiento sus cónsules solo recibieron atribuciones para dilucidar los conflictos derivados del comercio marítimo.

El privilegio de erección contemplaba que la primera designación de los cónsules de mar de Perpiñán se realizase en el plazo de ocho días a contar desde el momento en que la disposición real de su creación fuera conocida por las autoridades de la ciudad y la víspera de San Juan Bautista en años sucesivos. Y, una vez elegidos, los nuevos cargos debían prestar juramento ante el bayle de la ciudad, quien quedaba obligado a poner a disposición de los cónsules del mar a los individuos que debían encargarse de la práctica de las citaciones y demás diligencias propias del consulado.

Finalmente, el último de los consulados de la Corona de Aragón bajomedievales fue el establecido en San Feliu de Guixols en 1443. De nuevo, la creación de este consulado se desencadenó a partir de la iniciativa de las autoridades locales quienes solicitaron a la Monarquía su establecimiento. Y una vez más fue el consulado de Barcelona el modelo que se tomó como referente para la configuración del nuevo organismo. No obstante, y a diferencia de los privilegios de creación de todos los demás consulados aragoneses en los que se determinó la existencia de dos cónsules, en el privilegio fundacional del consulado de San Feliu de Guixols solo se preveía el nombramiento de un único cónsul cuyas sentencias podían recurrirse ante el juez de apelaciones previsto en la misma norma.

Bibliografía: BROCA, «Un manuscrit del “Libre del consolat de mar”»; CAPMANY Y MONTPALAU, *Memorias históricas, marina I*, Parte segunda 152-157; COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, pp. 67-125; PELÁEZ ALBENDEA, «El desarrollo marítimo catalán y balear», «Cónsules náuticos y cónsules de mar», «El consulado de mar de Perpiñán durante los siglos XVI», «El consulado de mar»; PIÑA HOMS, *El consolat de mar*; SMITH, «Documentos del consulado de mar en Gerona», «El consulado del Mar en Tortosa».

1.1.2 Privilegio del consulado de Valencia de 1283

Valencia, 1283, diciembre, 1

Pedro III de Aragón

Manuscritos: Manuscrito del *Llibre del Consolat de mar*. Archivo de la Biblioteca Municipal de Valencia, fols. 100v.-101r.¹⁷; Biblioteca de Cataluña. Fondo de la Antigua Junta de Comercio, manuscrito B. 191, fol. 2 (traslado de 13 de marzo de 1335, de otro traslado de 12 de febrero de 1337); B. 192, fol. 2; B. 193 fol. 5v- y fol. 9v. (traslado de otro de 24 de julio de 1343); B. 194, fol. 14 (traslado de otro de 14 de febrero de 1337) y fol. 20v. (traslado de otro de 24 de julio de 1343)¹⁸.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 127-129; *Aureum Opus*, fol. 33; FERRANDO FRANCÉS, *Llibre del Consolat de Mar*, pp. 240-241.

Privilegium consulibus maris concessum, quod datum fuit Valencie kalendis decembris anno Domini M^o. CC^o. octogesimo tercio.

Noverint universi quod nos Petrus Dei gracia Aragonum et Cicilie rex plures gracias et concessionones ac eciam statuta fecerimus et concesserimus vobis probis hominibus et universitati Valencie cum privilegio nostro, de quibus quidem grociis, concessionibus ac statutis universos alios homines loco[rum] (et) regni Valencie, qui Foros Valencie voluerint acceptare, volumus ese participes et consortes, ut continentur in alio privilegio supradicto. Est tamen sciendum, quod vobis dictis civibus Valencie fecimus gracias speciales et concessimus quedam capitula solummodo vos tangencia, quo non poni fecimus in predicto privilegio, quia ad vos et non ad alios homines locorum regni Valencie specialiter se extendunt:

Primo per nos et nostros successores enfranquimus et franchos perpetuo et liberos fecimus penitus et immunes per totum regnum Valencie, per terram scilicet atque mare et per aquas dulces, vos universos et singulos mercatores ac cives sive vicinos civitatis et termini Valencie, qui sitis de comuni seu collecta civitatis eiusdem, presentes pariter atque futuros, cum omnibus bonis et rebus ac mercibus vestris et eorum habitis et habendis, ab omni scilicet pedagio, lezda, portatico, mensuratico, penso atque ribatico.

Item statuimus et ordinamus, quod in Valencia sint duo consules, qui anno quolibet sint electi in festo natalis Domini per probos homines maris, et post presentati coram nobis vel iusticie Valencie; qui consules, postquam electi fuerint et presentati, in continenti teneantur iurare in posse dicti iusticie, quod bene et fideliter se habeant ad fidelitatem nostram in officio Consulatatus maris. Volentes quod illi, qui electi fuerint, sciant de arte seu usu maris et terminent contractus et discensiones inter homines maris et mercatores, que iuxta Consuetudinem maris fuerint terminanda, prout est in Barchinona fieri assuetum.

Item statuimus et ordinamus, quod cives Valencie qui recepti sint vel deinceps reciperentur per canonicos et clericos confratres confratrie Sancti Iacobi, in confratres confratrie predictae, ad beneficia, oraciones, elemosinas et sacrificia et omnia

¹⁷ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 129 y IV, pp. 57-58.

¹⁸ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 129.

alia bona spiritualia et corporalia, que fuerint in dicta confratria, possint congregari et tenere capitulum et comedere simul in domibus confratrie predictae.

Item damus et reddimus comuni civitatis omnes rambulas, ad usum publicum civitatis, a ponte de Quart usque ad mare, non obstantibus donacionibus seu adquisicionibus factis per alias personas, et damus et reddimus comuni civitatis, ad usum publicum civitatis, omnes plateas et loca omnia, que consueverunt esse publica comuni ac civitatis, et si aliquis fecerit domos aut censualia in eisdem plateis vel locis publicis, tornent et sint comunis civitatis.

Item damus et reddimus comuni civitatis, ad usum publicum, totum mercatum, sicut datum et afrontatum [fuit] comuni civitatis, et si infra illud aliquis seu aliqui fecerint domos seu operatoria et censualia, tornent et sint comuni civitatis.

[Item damus et concedimus et reddimus comuni civitatis omnes barbicanas et muros civitatis et vallos, ad comune usum civitatis, et si aliquis aut aliqua edificaverint vel bastiverint in eisdem censualia, tornent et sint comunis civitatis, salvis donacionibus que per francum alodium facte sunt aliqui vel aliquibus per statica [et] habitaciones proprias eorumdem in aliquibus es dictis locis, et furnis eciam qui ibi sunt; et in hoc non intelligimus aliqua censualia que ibi sint, sive domos de logerio, sive ortos, scilicet illa sint civitatis.

Item concedimus ac perpetuo statuimus, quod quilibet civis Valencie in Devesia nostra Albufarie possit mittere suum bestiarium ad pascendum et venari ibidem ac ligna facere, temporibus quibus vos iurati et probi homines Valencie hoc duxeritis ordinandum.

Et ut predicta omnia et singula maiorem habeant et obtineant firmitatem, iuramus per Deum et eius sancta quatuor Evangelia, a nobis corporaliter tacta, et crucem Domini, et per infantem Alfonsum, carissimum primogenitum nostrum, istud idem iurare facimus de presenti, predicta omnia et singula observare iuxta posse nostrum et non aliquo [modo] contravenire. Mandantes nihilominus officialibus nostris et subditis presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliquo modo vel aliqua racione, non obstantibus aliquibus privilegiis in contrarium concessis vel concedendis. Datum Valencie kalendis decembris anno Domini M. CC. LXXX. III.]¹⁹.

1.1.3 Privilegio del consulado de Mallorca de 1326

Perpiñán, 1326, febrero, 1

Infante Felipe, tutor de Jaime III de Mallorca

Manuscritos: Archivo Histórico de Mallorca, manuscrito Rosselló Vell, fol. 343; manuscrito Rosselló Nou, fol. 297.

¹⁹ Colón y García Sanz completaron las últimas cláusulas tomándolas de la edición incluida en *Aureum Opus*. COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 129.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 197-198; PIÑA HOMS, *El consolat de mar*, pp. 185-186; PONS I PASTOR, *Constitucions e Ordinacions*, II, pp. 59-61.

Creacio officii Consulatus.

Philipus de Maioricis, ecclesie sancti Martini turonensis thesaurarius, tutor et patruus domini Iacobi Dei gracia regis Maiorice illustris, notum facimus universis, quod ex parte fidelium nostrorum iuratorum et proborum hominum Maioricarum est coram nobis propositum supplicando, quod cum plerumque questiones et contrastus inter mercatores, patronos, marinarios et alios moveantur et suscitentur, ratione et occasione nauli et logeriorum marinariorum et aliorum servitorum vasorum maritimorum et rerum seu mercium perditarum per patronos et scriptores vel alios et balneatarum occasiones seu ob deffectu navis vel alterius vasi(s) maritimi, ac rerum seu mercium que propter tempestatem maris contingit prohi in mari, dignemur, pro utilitate comuni regni et civitatis Maiorice et ut collevetur amfractus et iudiciorum ordinariorum strepitus, super huismodi questionibus et contrastibus providere de remedio oportuno, assignando super hoc duos probos viros et discretos, qui dictas questiones seu contrastus summarie deciderent et determinarent ac illis et cuilibet eorum finem debitum imponerent, iuxta eorum arbitrium et legalitatem.

Nos igitur, eorum supplicationibus inclinati, volentes dictos iuratos et universitatem Maioricarum quantum in nobis est prosequi favoribus gratiosis, nomine tutorio predicto concedimus dictis iuratis, quod in civitate Maiorice sint continue et ese debeant duo probi homines fideles et legales iurati[s], qui se habeant ad infrascripta fideliter et legaliter, qui eligantur per vos et iurent in posse nostro vel locumtenentis regii et nostri, et nominentur consules maris. Qui eciam summarie et de plano et sine lite ac scriptura audiant, cognoscant, decident et terminent, prout rationabile et iustum ac eis melius visum fuerit expedire, contrastus et questiones qui insurgent imposterum et contigerit insurgere inter mercatores, patronos et marinarios, in modum qui sequitur: videlicet, quod prefati consules, quando erit questio seu contrastus inter proxime dictos de nauulo, utrum debeatur vel no et in quantitate, possint dicti consules maris dictas questiones et contrastus audire, decidere et terminare. Item possint audire et terminare questiones et contrastus logeriorum marinariorum, et eciam questiones et contrastus rerum perditarum et balneatarum ex deffectu navis vel aliorum vasorum ac rerum, que propter tempestatem maris prohiuntur in mari. Ad alia autem cognoscenda, decidenda vel terminanda manum suam non ponant nec ponere possint seu debeant quoquomodo interponere partes suas, sed cognitioni, decisioni et terminacione baiuli et vicarii Maioricarum et aliorum officialium regionum, prout acthenus ad unumquemque eorum, prout ad eos pertinet et pertinere consuevit, reliquatur. Hanc autem concessionem nostram tutorio nomine facimus et facere intendimus, solum et dumtaxat quamdiu nostre placuerit voluntati. Datum Perpiniensi sub sigillo nostro pendenti kalendas februarii anno Domini M°. CCC°. XX° quinto.



Pedro IV, por Jaume Mateu, Museo de Arte de Cataluña

1.1.4 Privilegio por el que se reorganiza el consulado de Barcelona en 1348

Morvedre, 1348, febrero, 20

Pedro IV de Aragón, el Ceremonioso

Manuscritos: Archivo Histórico de la ciudad de Barcelona, 1^{er} *Vermell*, fol. 48; 1^{er} *Vert*, fol. 375; *Vegueria*. VIII-2 (manual de letras reales. 1347, 1 vol. sin foliar); Biblioteca de Cataluña. Fondo de la Antigua Junta de Comercio, manuscrito B.

191, fol. 1; manuscrito B. 192, fol. 1; manuscrito B. 193 fols. 5 y 40v; manuscrito B. 194, fols. 13 y 59; Archivos Departamentales de los Pirineos Orientales (Perpiñán), manuscrito K, fol. 3²⁰.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 12-13; CAPMANY Y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. LXXIII, pp. 124-125.

Nos Petrus Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ad supplicacionem pro parte vestri consiliariorum et proborum hominum civitatis Barchinone propterea nobis exhibitam, quos graciis prosequi volumus et favore, huius privilegi nostri serie concedimus per nos et successores nostros vobis consiliariis et probis hominibus antedictis et habitatoribus eiusdem, quod habeatis et deinde perpetuo habere possitis consules maris, videlicet personas sufficientes et ydoneas vestro arbitrio eligendas. Hoc siquidem vobis et successoribus vestris et dicte civitati eiusque habitatoribus in perpetuum concedimus sub ea scilicet forma, que concessum est civitati Maioricarum, de habendo consulatu ac usu et exercicio eiusdem, ita quod vos vestrique successores et dicti eciam consules utamini et utantur de predictis iuxta usum et exercitium predictum, prout eisdem cum pluribus et diversis provisionibus et cartis nostris concessum est.

Volumus eciam, vobisque et successoribus vestris ac dicte civitati eiusque habitatoribus presentibus et futuris concedimus, quod in die festi sancti Marchi mensis aprilis proxime ventura eligatis et eligere valeatis dictos consules maris et iudicem eorum et deinde annis singulis die predicta presentandos baiulo nostro dicte civitatis vel eius locumtenenti, qui in manibus et posse eiusdem baiuli vel sui locumtenentis iurent et iurare teneantur ad sancta Dei Evangelia, quod in dicto officio se habebunt legaliter, ius et iusticiam omnibus tribuendo et iura regia conservando.

Volumus eciam, quod dicti consules de rebus iudicatis salarium recipiant, si et prout consules maris civitatis Maioricarum recipiunt et recipere eciam actenus usi sunt, si vobis dictis consiliariis videbitur faciendum.

Mandantes igitur per presens privilegium nostrum procuratori nostro generali vel eius locumtenenti, ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris, quod concessionem et ordinationem nostram huiusmodi teneant firmiter et observent et faciant tenaciter perpetuo observari. Et ut predicta maiori gaudeant firmitate, iuramus per Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, ea omnia es singula perpetuo tenere et inviolabiliter observare et facere observari et non contravenire aliqua racione. In cuius rei testimonium presens privilegium nostrum vobis fieri iussimus, bulle nostre plumbee munimine insignitum. Datum in villa Muriveteris, decimo kalendas martii anno Domini millesimo trecentesimo XLVII. - Exa Romeus. - Sig+num Petri Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comitisque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, qui hec concedimus et iuramus.

²⁰ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 13.

1.1.5 Privilegio por el que se reorganiza el consulado de Tortosa en 1363²¹

Tortosa, 1363, julio, 23

Pedro IV de Aragón, el Ceremonioso

Manuscritos: Archivo Municipal de Tortosa. Consolat, Fira e Imperiatge, núm. 5 (ahora, con la nueva numeración, Pergaminos 270).

Nos, Pedro dei gratia rex Aragon, Valentia. Maiorca, Sardinia et Corsice, comesque Barquinone, Rossillon et Ceritania et etc.

Ad supplicationem pro parte dicti procuratorum, procerum et proborum hominum civitatis Destorse, quos gravis prosequi volumus et favore super hoc nobis exhibitantis huiusque privilegii nostri tenore concedimus per nos et successores nostros. Vobis pescatoribus et probis hominibus antedictis, presentibus et futuris, et universitati civitatis eiusdem quod habeatis et deinde propter heredes possitis consules maris Videlicet personas suficientes (sic) et idoneas vestro arbiteto quienes vobis videbitur eligendi.

Hoc siquidem vobis et sucesoribus vestris et dicte civitatis eiusque habitatoribus in perpetui concedimus quibus et scilicet forma qua concessum est civitati (ilegible) de habendum consulatum et consules maris at usum et exercicium eorumdem.

Itaque nos, utrique successores et dicti etiam consules votamini et votanta de predictas iudici, usus, votius et exercicium predicti, prout eisdeius cum pluribus et diversis provisionibus et cartis nostris, desmostratum esse concessum. Et volumus etiam nobisque et successoribus vestris, et dicte civitati eiusque habitatoribus, presentibus et futuris, concedimus que in [die] Ascensionis Domini proxime venturo, eligatis et eligeri valeatis dictos consulos maris et iudicem seu assessorem eorumdem si urdetibus expediere et deinde annis singulis die predicte presentandis simile meum dicte civitatis vel eius locatenenti qui in manibus et posse baiulis eiusdem vel seu locatenenti iurent et iurarem tenentur ad Sancta Dei Evangelia quod in dicto officio se habebunt legaliter ius et iusticiam omnibus tribuendo et iura regia et privilegia et consuetudines at iura dicta civitatis conprovando.

Volumus etiam quod dicti consules de rebus iudicatis salarium recipiant, si et per ut consules (ilegible) maiorem recipiant et recipere etiam acterius usi sunt.

Si vobis dictis procuratoribus et probis hominibus indebita faciendum, mandamus igitur per presens privilegium nostrum, gubernatori nostre generali vel eius locatenenti ceterusque officialibus nostris, presentibus et futuris, et eorum locatenentibus quantos concessionem et ordinacionem nostram huiusmodi teneant firmiter et observent et faciant tenariter perpetua observancia, et non contravenire aliqua occasione.

Et ut predicta memori gauderant firmitate iuramus per Deum et eius Sancta Quator Evangelia manibus nostris corporaliter tacta, ea omnia et singula perpetuo tenere et inviolabiliter observare et facere observare et nom contravenire aliqua casione (sic).

²¹ La transcripción del documento ha corrido a cargo de la profesora Elisa Álvarez Llopis (Uned-C. A. Cantabria).

In cuius rei testimonium presens privilegium nostrum, nobis fieri iussimus balle nostre pluribus munimine insignitum.

Datum et actum in dicta civitate Destorse, XXIII die iulii, anno a Nativitate Domini, millesimo trecentesimo sexaginto tertie. Regnique mei vigesimo octavo. Petrus, Canes

Signum (signo) Petri dei gratis regis Aragonis, Valentie, Maiorica, Sardinie et Corsire, Comitisque Barchinone, Rossilionis et Ceritanea.

Testes sunt.

Iacobus, episcopus Destorsam, Petrus, comes urgellensi de Micellius, Bernardus de Capraera, Berengarius de Apilie, Arnaldi Doccau (?) milites

Sig(signo) manu mei Iacobi Conesa, secretarii dicti domini regis ovi per ipsi mandato, hec scribi feci et clausi. Et corrigita in lineis VIII sesto et XIII perpetuo

1.1.6 Privilegio del consulado de Gerona de 1385

Barcelona, 1385, octubre, 14

Infante Juan, primogénito de Pedro IV de Aragón, gobernador general

Manuscritos: Archivo Municipal de Gerona, *Llibre Vermell*, fols. 100r.-101 (traslado de 3 de junio de 1387)²²; Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 1690, fol. 142v.-144²³.

Ediciones: BROCA, «Un manuscrit del “Libre del consolat de mar”», pp. 571-574.

Hoc est translatum fideliter sumptum mandato domini ducis a quadam carta in Registro curie domini ducis gratiarum Quartum decimum intitulato inventa registrata que emanavit a curia ut per dictum registrum liquide apparet cuius tenor talis est.

Nos infans Johannes serenissimi domini Regis primogeniti eiusque Regnorum et terrarum Generalis Gubernator dux Gerunde et Comes Cervarie. Satis vobis cedat ad gloriam et nostris subditis ad profectum. Si ea quibus littium emfra(c)tus ex jurium subtilitate pervenientes tollimus et rationis equitas qua brevis earum finis proculdubio ministratur maun largiflua concedimus ac donamus. Hinc est quod cum Civitas Gerunde que dicti nostri ducatus insigne capud existit multis interceteros sit mercatoribus populata multaue mercimonia et res pro vendendo et emendo tam per terram quam per mare a quo modica distantia est remota vehantur portentur ex multis undique mundi partibus ibique vendantur et emantur ex quibus inter mercatores et alios contrahentes pretextu ipsarum mercium et eorum questiones et controversia oriuntur que breviter et more mercantili et non astricto jure judicari expedit et finiri. I dicto ad humilem supplicationem perfidelem Camerarium nostrum Franciscum bagudani nuncium ex parte dicte universitatis ad nos hac de causa destinatum propter ea nobis factam. Tenore presentis carte nostre cunctis temporibus valiture per nos et omnes sucesores nostros concedimus vobis Iuratis et probis hominibus dicte Civitatis

²² BROCA, «Un manuscrit del “Libre del consolat de mar”», p. 574.

²³ SMITH, «Documentos del consulado de mar en Gerona», p. 128.

Gerunde ac ipsi Civitati quod habeatis et deinde vos et vestri succesores habere possitis Consules mercatorum videlicet duas personas artis tamen mercature abbas sufficientes et idoneas. Et etiam habeatis et habere possitis unum iudicem appellationum que fient a suis per ipsos Consules latis quiquidem Consules et Iudex appellationum per mercatores dicte Civitatis seu eorum maiorem partem eligantur et nominentur. In primo scilicet venturo festo sancti Narcissi et sic deinde anno quolibet in eodem termino sive festo et quequidem persone electe eadem die habeant per dictos eligentes vobis dictis juratis dicte Civitatis et per ipsos Iuratos baiulo dicti Civitatis presentari. In cuius posse eadem persone electe firmare et assecurare habeant prout Consules et iudex appellationum mercatorum in Civitate Barchinone firmant et assecurant.

Nosque ipsis Consulibus qui electi anno quolibet fuerint ut est dictum concedimus et potestatem plenariam elargimur quod ipsi possint cognoscere et sententialiter terminare omnes et singulas causas questiones et controversias civiles que ratione mercium ac mercature proveniant tam in mari quam in terra inter mercatores patronos marinerios curritores et alias quascumque personas dicte artis mercature quo modocumque proveniant ex predictis Statuentes et ordinantes quod eorum rate maneant cognitiones processus et sententie. Et quod ab ipsis seu eorum sententia seu processu non licet cuicumque nisi semel dum taxat appellare seu etiam proclamare. Et eo tunc ad iudicem appellationum per dictos mercatores dicta die sive festo et sic anno quolibet die eodem eligendum ut est dictum et non ad dictum dominum Regem seu nos ipsius ac nostri officiales ac alium quecumque Iudicem ac personam appellari habeat seu etiam proclamare. Quiquidem iudex de ipsis appellationibus cognoscat ac in eis procedat et ipsas sententialiter ac fine debito terminet et declaret. Et quod ex post ad nos vel ad quemcumque alium ulterius appellari non possit ac haberi recursos. Quinimo pronuntiata et declarata per modum predictum protinus effectum habeant rei iudicate ac etiam exequantur ut si per officiales nostros quoscumque seu nos per sententiam que in rem transmissit iudicatum sententiata essent ac etiam declarata.

Et ut de sententiis declarationibus et processibus per dictos Consules et iudicem appellationis ferendis seu fiendis melius appareat volumus et concedimus quod dicti consules eligant et habeant unum bonum et sufficientem notarium. In cuius posse predicta omnia peragantur. Quiquidem notarius scriptor Consulium nominetur. Et ut predicta Consules Iudex appellationum eorum valeant melius officia exercere ipsi Consules eligant et habeant eligere et habere possint unum nuncium sive virgarium qui mandata piguera executiones districtus quoscumque faciat prout per dictos Consules seu Iudicem appellationum eidem munitum fuerit ac mandatum ipse tamen nuncius sive virgarius virgam seu baculum signo regali depictum die predicto utetur officio portare habeat et teneatur et habeat similes facere securitates ac firmare quas facit nuncius seu virgarius Consulatus Barchinone. Ceterum cum nullus teneatur propriis stipendiis militare.

Sed qui altari servit de altari vivere debet volumus et concedimus per dictos mercatores seu eorum maiorem partem dictis Consulibus iudici notario nuncio et virgario salarai tatzari valeant prout eis fuerit bene vissum. Que quidem salaria tatzata exhigantur et habeantur hoc modo videlicet quod de omnibus et singulis causis seu questionibus que coram dictis Consulibus ventilabuntur et per ipsos sententialiter terminabuntur habeantur et recipiantur per dictos Consules Quator denarii pro qualibet libra quantitatis petite coram ipsis scilicet duo denarii a qualibet

parte de quaquidem petencia ex dictis quator denariis proventura salaria predictis Consulibus iudici notario et nuncio per dictos mercatores taxata in fine anni cuiuslibet exsolvantur. Et si quid ex dicta petencia superfuerit solutis dictis salariis universitati dicte Civitatis adquirantur et applicetur. Et si quid defuerit ad solvendum ipsa salaria per juratos et universitatem dicte Civitatis de bonis ipsius fiat omnimode complementum. Denum ut dicti Consules et Iudex appellationum et nuncius superius per nos vobis dicte universitati concessi maiori et maiori vigeant potestate ultra concessa per nos eisdem supra concedimus et potestatem plenariam elargimur. Et ipsi Consules iudex notarius et nuncius consulatus prelibati utantur et uti valeant in et super predictis et omnibus aliis gaudeant illis privilegiis libertatibus et potestatibus omnibus sicuti et prout Consules iudex notarius et nuncius Consulatus Barchinone utuntur ac usi sunt gaudere et attenus gavis.

Mandantes per presens nostrum privilegium et cartam gerenti vices nostras in Cathalonia vicario et baiulo Gerunde ceterisque universis et singulis officialibus dicti domini Regis et nostris vel eorum locatenentibus presentibus et futuris quod presentem nostram concessionem et ordinationem teneant et observent tenerique et observari faciant et non contraveniant nec aliquem contravenire promittant aliqua ratione. Et ut predicta per nos concessa maiori gaudeant firmitate juramus sponte per dominum deum et eius sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia attendere et complere tenere et observare et non contrafacere vel venire aliquo jure causa vel etiam ratione. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus et sigillo pendentem etiam comuniri. Datum Barchinone Quartadecima die Octobris anno a nativitate domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Quinto.

Signum infantis Johannis Serenissimi domini Regis primogeniti eiusque Regnorum et terrarum generalis Gubernator Ducis Gerunde et Comitis Cervarie predicti. Qui hec concedimus firmamus et juramus primogenitus. Testes sunt Garcias vicensis episcopus Andreas vicecomes insule Dalmacius de Rocharbartino, Johannes de gorrea et Berengarius dortosa Consilarii et Camerlengui.

Signum Francisci dalçamora scriptor dicti domini Infantis Qui predicta de mandato ipsius Scribi fecit et clausit Cum litteris rasis et emandatis in lineis XI ubi dicitur sit ac et in XIX gaudeant illis et alibi in eadem omnibus et XX Gerunde.

Signum Infantis Johannis serenissimi domini Regis primogeniti eiusque Regnorum et terrarum generalis Gubernatoris Ducis Gerunde et Comitis Cervarie. Qui huic translato a suo originali sumpto et cum eodem legitime comprobato auctoritatem nostram interponimus pariter et decretum appositum hic per manum fidelis scriptoris nostri Johannis robiol. Tercia die Junii Anno a nativitate domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Septimo et eidem sigillum nostrum appendicium duximus apponendum in testimonium premissorum Franciscus ea costa.

Signum Johannis robiol scriptoris comini Ducis Qui hoc translato a suo originali sumpsit et cum eodem legitime comprobavit et in hanc publicam formam scribi fecit cum rasis et emandatis in lineis secunda eiusque Regnorum et terrarum generalis VII personas XXXV concedimus et clausit.

1.1.7 Privilegio del consulado de Perpiñán de 1388

Monzón, 1388, diciembre, 22

Juan I de Aragón

Manuscritos: Archivos Departamentales de los Pirineos Orientales (Perpiñán), manuscrito K, fol. 1²⁴; Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 1894, fol. 155 v.²⁵.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 271-272; PELÁEZ ALBENDEA, «El consulado de mar de Perpignan durante los siglos XVI», pp. 190-191; y también *Llibre de privilegis, usos, styls*, fols. 31-33.

Nos Iohannes Dei gratia Aragonum, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, circa utilitatem et augmentum ville Perpiniani, que inter alias civitates, villas et loca regnorum et terrarum nostrarum quibus, auctore Domino, presidemus, insignis est et notabilis, et in qua multa mercantilia negocia exercentur, sedule intendentes, et ad supplicationem humilem pro parte vestri fidelium nostrorum consulum et proborum hominum dicte ville Perpiniani, quos, velut bene meritos, favoribus et graciis prosequi volumus, propterea nobis factam, tenore nostri presentis privilegii cunctis temporibus duraturi, per nos et omnes heredes et successores nostros vobis dictis consulibus et probis hominibus presentibus et futuris concedimus, quod habeatis decetero et habere possitis in perpetuum consules maris et eorum assessorem ac iudicem appellationum ab eis interponendarum, in dicta villa eligendos per vos annis singulis sufficientes et ydoneos, prout vobis et successoribus vestris fuerit visum. Quiquidem consules maris et iudex appellationum, cum per vos seu successores vestros electi fuerint, utantur et uti possint libere illis iurisdiccione, usu et exercicio, modo et forma, in omnibus et per omnia, quibus utuntur et uti possint consules maris et iudex appellationum predicte civitatis Barchinone ac prout in ipsa civitate fit pro nunc et est fieri consuetum. Eleccionem autem dictorum consulum et eorum assessoris et dicti iudicis appellationum faciatis et facere possitis vos soli dicti consules dicte ville presentes seu futuri vel maior pars vestrum, infra octo dies postquam presens privilegium ad manus vestras pervenerit, et deinde in vigilia festi sancti Iohannis Baptiste ac quolibet anno; et cum sic eos elegeritis, presentabitis ipsos baiulo dicte ville vel eius locumtenti, in cuius posse iurabunt et iurare habeant ad Sancta Dei IIII^{or} Evangelia, quod in dicto eorum officio bene et legaliter se habebunt, ius et iustitiam omnibus tribuendo, iuraque et regalías nostras conservando et manutenendo, et quod de rebus iudicatis salarium recipient, si et prout per vos dictos consules et successores vestros fuerit ordinatum, quam ordinacionem facere, mutare et corrigere possitis et possint tosciens quosciens vobis et eis videbitur faciendum; et baiulus noster ville predicte, qui est et erit pro tempore, quosciens per eosdem consules ac iudicem appellationum requisitus fuerit, teneatur eis tradere unum, duos aut plures sagiones, cum quo vel quibus citationes, exequciones et alia faciant, que ipsis consulibus et iudici appellationum predictarum occurrerint in eorum officis exercenda. Mandan-

²⁴ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 272.

²⁵ PELÁEZ ALBENDEA, «El consulado de mar de Perpignan durante los siglos XVI», p. 191.

tes per eandem gubernatori comitatum Rosilionis et Ceritanie ac baiulo dicte ville, universisque et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, dictorumque officialium locatenentibus, ad quos spectet, quatenus concessionem nostram huiusmodi vobis et successoribus vestris cunctis temporibus teneant et observent et faciant ab omnibus tenaciter observari. Et ut presens nostra concessio maiori robore fulciatur, iuramus per dominum Deum et eius sancta IIII^{or} Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, premissa omnia et singula tenere perpetuo et inviolabiliter observare et non contrafacere nec aliquem contraferi permittere aliqua ratione. Quicumque autem, ausu ductus temerario, contra presentem nostram concessionem seu aliqua de superius expressatis facere vel venire presumpserit, iram et indignacionem nostram ac penam mille morabatinorum auri se noverit incursum, dampno et iniuria illatis primitus et plenarie restitutus. In cuius rey testimonium presens privilegium fieri iussimus bulla nostra plumbea communitum. Datis en Montessonno XXII^a die decembris anno a Nativitate Domini M^o. CCC^o. LXXX^o. VIII^o., regnique nostri secundo. - Signum + Iohannis Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie. - Testes sunt: inclitus infans Martinus, dux Montis Albi, dicti domini regis frater; Ennecus, archiepiscopus Tarracone; Raimundus, episcopus barchinonensis; Alfonsus, marchio Villene, comes Riepp. et Denie; Hugo, comes Cardone, milites. Sig+num Bernardi de Jonqueiro, secretarii dicti domini regis Aragonum, que mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit.

1.1.8 Privilegio del consulado de San Feliu de Guixols de 1443

Benevento, 1443, febrero, 11

Alfonso V de Aragón

Manuscritos: Archivo Municipal de San Feliu de Guixols, Pergaminos, legajo 1, número 10²⁶.

Ediciones: SMITH, *Documentos del consulado de mar en Gerona*, pp. 130-132.

Nos Alfonsus... Pro gratis et acceptis serviciis per universitatem et homines ville Sancti felix guixellensis Maiestati nostre diversimode prestitis et impensis et alius ut in causis, litibus seu controversiis que in dicta villa eiusque terminus pro et ex rebus maritimis inter habitores dicte ville e alios quoscumque advenas tam subditos et vassallos nostros quam alienos illich quomodolibet per mare vel per terram venientes seu declinantes agendo vel deffendendo quomodolibet oriuntur opportune valeat provideri: tenore presentis ad humilis supplicationis instanciam per fidelem nostrum Antonium Cima sindicum dicte universitatis ad nos missum coram Maiestatis nostre celsitudine pro parte eiusdem universitatis reverenter effuse gratis de certa nostre scientia et expresse per nos, heredes et successores nostros quoscumque dictis universitati et hominibus ipsius ville Sancti felix guixellensis, hoc est juratis et probis hominibus ipsorum presentibus et futuris, imperpetuum licentiam omnimodam concedimus et plenum etiam posse impartimur quod jurati ipsi

²⁶ SMITH, «Documentos del consulado de mar en Gerona», p. 130.

presentes et successive futuri cum Consilio dicte Universitatis libere, licite et impune et absque impedimento aliquo seu contradictione possint et valeant quandam probum et ydoneum virum quem voluerint eligere eumque Consulem maris in dicta villa eiusque terminus ad eius vitam quem eligent seu beneplacitum ipsorum juratorum et proborum hominum etiam facere et constituere, creare et pariter ordinare possint sibi que illud salarium pro eius exercitio et labore quod eis semel placuerit et fuerit benevisum stature et deputare. Quiquidem Consul de dictis causis, litibus seu controversiis que inter predictos seu eorum aliquos ex et pro rebus et factis maritimis agendo vel defendendo quomodolibet orientur habeat cognoscere et determinare ac in exercendo suo officio illam vim et jurisdictionem et auctoritatem habeat quam haberet a nobis aut heredibus et successoribus nostris si per nos seu eos ibidem Consul fieret.

Volumus tamen et expresse declaramus quod Consul ipse quamvis sibi opus non sit ut a nobis seu dictis heredibus et successoribus nostris pro eiusmodi Officio confirmationem petere nichilominus Officium suum in dicta villa eiusque terminus regere et exercere non possit nisi juxta seriem et tenorem Capitulorum Consulum maris Civitatis Barchinone quequidem Capitula sibi pro lege, ritu et more designamus. Similem quoque licentiam dictis juratis et probis hominibus concedimus pro eligendo et creando iudice appellationum eum probum virum que voluerint qui de causis appellationum que fiunt per eos forte qui sentient se gravatos ex sententia vel sententiis Consulis supradicti cognoscere habeat et determinare quemadmodum iudex Appellationum Consulum rais dicte Civitatis Barchinone determinat et cognoscit. Licentiam insuper concedimus dicti juratis et hominibus eligendi et creandi virgarium sive portarium qui tam apud Consulem quam apud ipsum iudicem Appellationum maris eiusdem Civitatis Barchinone virgarius seu portarius servire solet; quibusquidem iudici Appellationum et virgario ad arbitrium dictorum juratorum et proborum hominum salaria etiam statuuntur prout Consulis, ut prefertur.

Illustrissime propterea Regine Marie consorti nostre carissime et locumtenenti generali intentum nostrum aperimus Gubernatori vero Cathalonie principatus baivilo generali ceterisque aliis baivilis et singulis officialibus nostris ad quos spectet eorumque locatentibus presentibus et futuris de ipsa certa nostra scientia et expresse dicimus et mandamus sub ire et indignationis nostre incursu penaque decem milium florenorum auri Aragonum ab eis et eorum singulis si serus fecerint irre sui seriem pleniorum dictos Universitatem et homines ipsius ville Sancti felix guixenllensis, hoc est ipsorum juratos presentes et futuros beneficio licentie nostre huiusmodi pro eligendis et creandis Consule maris, iudice Appellationum et virgario seu portario predictis juxta formam prescriptam sine impedimento aliquo et contradictione plene uti et gaudere sinendo et non contraveniant aliqua ratione vel causa si dicta Illustrissima Regina cupit nobis complacere. Alii vero Officiales nostri predicti gratia nostram caram habent iramque si indignationem nostram ac penam predicta cupiunt evitare. Cum pristini de spatio gratia et favoris prerogativa sit omnino fieri velimus et compleri quibusvis oblationibus in oppositum serie facientibus non obstantibus quoquomodo. Nos enim ad habundantiorum cautelam per nos heredes et successores nostros quoscumque dictis Consulibus maris, iudicibus appellationum et virgariis seu portariis per dictos juratos presentes et futuros unum post reliquum eligendis et creandis illam auctoritatem et jurisdictionem tribuimus serie cum eadem quam Consules, iudices appellationum et virgarii seu portarii dicte Civitatis Barchinone habent et exercent.

In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo comuni negotiorum Regni Sicile ultra farum inpendenti munitam. Datum in Civitate Beneventi die undecimo mensis febroarii anno a nativitate domini Millesimo quadrigentesimo tertio huiusque nostri citra farum Sicilie Regni anno nono: aliorum vero Regnorum nostrorum vicesimo octavo.

1.2 LOS PRIVILEGIOS DE AMPLIACIÓN DE LA JURISDICCIÓN CONSULAR A LA NEGOCIACIÓN TERRESTRE: LA CONVERSIÓN DE LOS ANTIGUOS CONSULADOS MARÍTIMOS EN CONSULADOS MERCANTILES

1.2.1 Presentación

Los consulados de mar establecidos o reorganizados, dependiendo de los casos, en Valencia en 1283²⁷, en Mallorca en 1326²⁸, en Barcelona en 1348²⁹, en Tortosa en 1363³⁰ y en Perpiñán en 1388³¹ se fundaron con competencias exclusivamente marítimas. De manera que en su primera etapa de funcionamiento estos consulados actuaron como organizaciones estrictamente marítimas, con la salvedad ya señalada del caso de Tortosa que junto a las atribuciones marítimas conservó las que con anterioridad había tenido en materia fluvial. En primer lugar, porque la base social de estos consulados era la de los hombres del mar. En segundo término, porque tenían como objetivo resolver los problemas jurídicos y económicos suscitados con ocasión de la navegación, en particular, la comercial. Y, por último, porque en el ejercicio de la jurisdicción recibida aplicaban el derecho marítimo y los conocimientos teóricos y prácticos propios de los profesionales del mar³².

Sin embargo, la progresiva incorporación de los comerciantes, incluidos muchos dedicados al comercio terrestre, a estos consulados y, en particular, a sus órganos de gobierno, con el consiguiente desplazamiento de los hombres del mar, propició que los consulados de la Corona de Aragón se transformaran desde la misma Baja Edad Media en consulados mercantiles, con competencias tanto sobre el comercio marítimo como sobre el terrestre, y ello sin perjuicio de que tendieran a conservar el antiguo nombre de consulados de mar³³. En esta evolución resultó decisivo el apoyo de

²⁷ Valencia, 1 de diciembre de 1283. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 127-129; *Aureum Opus*, fol. 33; FERRANDO FRANCÉS, *Llibre del Consolat de Mar*, pp. 240-241.

²⁸ Perpiñán, 1 de febrero de 1326. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 197-198; PIÑA HOMS, *El consolat de mar*, pp. 185-186; y en PONS I PASTOR, *Constitucions e Ordinacions*, II, pp. 59-61.

²⁹ Morvedre, 20 de febrero de 1348. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 12-13; también en CAPMANY y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. LXXIII, pp. 124-125.

³⁰ Tortosa, 23 de julio de 1363. Archivo Municipal de Tortosa. Consolat, Fira e Imperiatge, núm. 5 (ahora, con la nueva numeración, Pergaminos 270).

³¹ Monzón, 22 de diciembre de 1388. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 271-272; PELÁEZ ALBENDEA, «El consulado de mar de Perpignan durante los siglos XVI», pp. 190-191; y también en *Llibre de privilegis, usos, styls*, fols. 31-33.

³² COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, p. 117.

³³ El testimonio más antiguo de la presencia de los comerciantes en los consulados de la Corona de Aragón se refiere al consulado de Valencia y figura en el capítulo 10 del *Ordre judiciari del Llibre del Consolat de Mar* (COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, p. 120).

la Monarquía que, de modo expreso, les concedió el privilegio de ensanchar su jurisdicción a los actos sobre la negociación terrestre.

La atribución de la jurisdicción sobre las causas del comercio terrestre a los consulados marítimos levantinos se realizó a través de una serie de sucesivas normas, que comprenden casi un siglo, pues el ciclo se abre en 1362 en el consulado de Valencia y se cierra en el mismo consulado valenciano en 1493. Sin embargo, una parte importante de la historiografía se ha limitado a indicar que la ampliación de las competencias consulares a los negocios mercantiles terrestres se efectuó en 1401, reduciendo así la secuencia normativa sobre la ampliación de la jurisdicción consular aragonesa a las cuatro disposiciones dictadas el 15 de enero de este año. Unas normas que, además, en algunas ocasiones se presentan por los autores como si se tratara de una única disposición, cuando en realidad son cuatro normas distintas que ofrecen algunas diferencias en su redacción³⁴.

La relevancia conferida a los privilegios otorgados en enero de 1401 se justifica, de un lado, en el desconocimiento que hubo durante un tiempo de las demás normas a través de las cuales se fue ampliando a la negociación terrestre la competencia material de varios consulados, lo que provocó que un sector de la doctrina entendiera que la concesión de la jurisdicción sobre los actos mercantiles terrestres a los consulados de la Corona de Aragón se efectuó de manera general en 1401, cuando en realidad para esta fecha los consulados inicialmente marítimos de Valencia y Perpiñán ya habían recibido la competencia sobre el comercio terrestre. Y las mismas atribuciones marítimas y terrestres eran ejercidas por el consulado de Gerona desde el mismo momento de su creación en 1385. Y, de otro, en la inclusión del privilegio de 1401 referido al consulado de Barcelona en la edición que se hizo del Libro del consulado en 1592 que contribuyó a dar a esta disposición una relevancia y publicidad que no tuvieron las restantes normas³⁵.

El 25 de septiembre de 1362 la Monarquía aragonesa extendió, creemos que, por primera vez, la jurisdicción consular a los actos mercantiles terrestres y lo hizo en el marco del consulado de Valencia. En esta fecha, Pedro el Ceremonioso, aprovechando la reorganización que hizo del consulado a partir de la solicitud que le había hecho llegar la ciudad, acordó extender la competencia consular a la contratación mercantil terrestre al mismo tiempo que ordenó que uno de los dos cónsules fuera un comerciante y el otro un hombre del mar³⁶.

Otros testimonios de la progresiva incorporación de los mercaderes tanto a este consulado de Valencia como a los de Mallorca y Perpiñán pueden verse en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, pp. 120-139. Y por lo que respecta a la incorporación de los comerciantes al consulado de Barcelona cabe recordar que ya en 1394 Juan I concedió a los cónsules barceloneses la facultad de nombrar el Consejo de los Veinte o junta particular de gobierno de la institución consular compuesta por veinte mercaderes (Privilegio de 22 de abril de 1394. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 27-29).

³⁴ Como excepción a esta corriente COLÓN y GARCÍA SANZ se ocuparon de las normas de 1401 pero también de otras disposiciones sobre esta materia. COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, pp. 120-125.

³⁵ *Llibre de consolat dels fets marítims: ara novament corregit y emendat ab algunes declaracions.*

³⁶ Perpiñán, 25 de septiembre de 1362. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 166-167; también en *Aureum Opus*, fol. 131v.; FERRANDO FRANCÉS, *Llibre del Consolat de Mar*, pp. 259-260.

El siguiente consulado que se benefició de la ampliación de su ámbito competencial a la contratación terrestre fue el de Perpiñán. La extensión de la jurisdicción consular a los asuntos del comercio terrestre se concretó, en este caso, a través de varias normas. En 1389 Juan I ordenó al gobernador de los condados de Rosellón y Cerdaña y al veguer del Rosellón y Vallespir que remitieran a los cónsules de mar de Perpiñán las causas marítimas y mercantiles que estuvieran pendientes en los tribunales ordinarios³⁷. En 1393 el mismo Juan I concedió a la villa de Perpiñán que sus cónsules de mar pudieran juzgar los negocios mercantiles terrestres de igual modo que podían hacerlo con los marítimos, si bien limitando dicha atribución al plazo de cinco años³⁸. En 1396, sin haberse agotado aún el quinquenio previsto en la norma anterior, el mismo monarca decidió conceder el ejercicio de esta jurisdicción mercantil terrestre a los cónsules de mar de Perpiñán con carácter perpetuo³⁹. Y, en 1397, el rey Martín, al mismo tiempo que autorizó a la villa y al consulado de Perpiñán la compra y la obra del edificio de la lonja a cargo del impuesto de «periatge», confirmó que la jurisdicción del consulado se extendía sobre las naos, las barcas y otras embarcaciones, pero también sobre cualquier contrato del arte mercantil tanto en mar como en tierra⁴⁰.

Sobre la base de estos importantes precedentes que habían hecho de los consulados de Valencia, Perpiñán y Gerona instituciones mercantiles generales, el 15 de enero de 1401 Martín el Humano, aprovechando la confirmación de los privilegios que tanto él como sus predecesores habían otorgado a los consulados de mar de Barcelona, Mallorca y Tortosa, ordenó la extensión de las competencias de las tres instituciones a los actos mercantiles terrestres por medio de tres normas distintas aunque fechadas el mismo día⁴¹. Y en una cuarta disposición, datada igualmente el

³⁷ Monzón, 1 de abril de 1389. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 277; también en *Llibre de privilegis, usos, stylys*, fols. 34-35.

En un privilegio anterior fechado el 5 de febrero del mismo año de 1389 el monarca ya había ordenado al bayle de Perpiñán la remisión a los nuevos cónsules del mar de todas las causas mercantiles pendientes en su corte, sin determinarse si dentro de estas causas mercantiles debían considerarse incluidas tanto las marítimas como las terrestres. Sin embargo, las dudas que podrían plantearse sobre este punto en atención al alcance de la expresión *negociorum mercantiliūm* se solventan con la norma de abril de 1389, que además de reproducir la disposición anterior, ordena expresamente que deben remitirse a los cónsules las «causas et questiones negociorum maritimorum seu mercantiliūm».

³⁸ Amposta, 26 de julio de 1393. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 281-282; también en *Llibre de privilegis, usos, stylys*, fols. 67-69.

³⁹ Perpiñán, 6 de abril de 1396. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 286-288; también en *Llibre de privilegis, usos, stylys*, fols. 66-72.

⁴⁰ Barcelona, 20 de septiembre de 1397. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 290-294, particular p. 292; también en *Llibre de privilegis, usos, stylys*, fols. 72-81, en particular fol. 76.

⁴¹ El privilegio del consulado de Barcelona en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 33-35; también en CAPMANY y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. CXVIII, pp. 192-194; *Llibre de consolat dels fets marítims*, fols. 129-130v.; igualmente, en MOLINÉ y BRASÉS, *Les costums marítimes de Barcelona*, pp. 239-241; traducción castellana en PALLEJA, *Consulado del mar de Barcelona nuevamente traducido*, pp. 197-199.

El privilegio del consulado de Mallorca en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 227-230.

El texto referido al consulado de Tortosa en Archivo Municipal de Tortosa. Consolat, Fira e Imperiatge, núm. 12 (ahora, con la nueva numeración, Papel 783). El documento se encuentra en muy

mismo día 15 de enero, confirmó los privilegios del consulado de Perpiñán, incluyendo de modo expreso el referido a sus competencias sobre la contratación mercantil terrestre, privilegio del que venía disfrutando desde prácticamente el mismo momento de su fundación como ha quedado referido⁴².

La secuencia normativa que permitió a los consulados de la Corona de Aragón ampliar su jurisdicción al comercio terrestre se cerró en 1493 en el momento en que Fernando el Católico volvió a reorganizar el consulado valenciano e insistió en su competencia sobre los asuntos mercantiles terrestres, atribución recibida, como hemos indicado, en 1362⁴³.

De este modo, el único consulado que parece, al menos con la información de que disponemos, que no se benefició de esta transformación, de modo que sus competencias quedaron limitadas a la contratación marítima, fue el establecido en Feliu de Guixols en 1443.

Bibliografía: GACTO FERNÁNDEZ, *Historia de la jurisdicción mercantil*, pp. 195-105; COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, pp. 116-125; PELÁEZ ALBENDEA, «El consulado de mar de Perpignan»; «El desarrollo marítimo catalán», pp. 11-63; «El *Llibre del Consolat de Mar*», pp. 81-107.

1.2.2 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Valencia en 1362

Perpiñán, 1362, septiembre, 25

Pedro IV de Aragón, el Ceremonioso

Manuscritos: Manuscrito del *Llibre del Consolat de Mar*. Archivo de la Biblioteca Municipal de Valencia⁴⁴.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 166-167; *Aureum Opus*, fol. 131v.; FERRANDO FRANCÉS, *Llibre del Consolat de Mar*, pp. 259-260.

Provisio regia per quam concessum existit, quod anno quolibet eligantur duo consules et duo iudices, scilicet unus mercator et alter marinarius et quod iudicent

mal estado. También en Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 2196, fols. 23r.-24r. (15 de enero de 1401).

⁴² El privilegio del consulado de Perpiñán también fechado el 15 de enero de 1401 en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 295-297; también en *Llibre de privilegis, usos, stylo*, fols. 82-87.

Aún después de esta fecha, el 18 de enero de 1409, el monarca aragonés se vio obligado a ordenar que se cumpliera el privilegio del 15 de enero de 1401 de manera que los cónsules del mar y el juez de apelaciones del consulado de Perpiñán ejercieran la jurisdicción sobre todo tipo de negocios mercantiles (en *Llibre de privilegis, usos, stylo*, fols. 101-104).

⁴³ Barcelona, 14 de marzo de 1493. En COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 186-193; también en DÍAZ ROMANO, *Libro llamado consulado de mar*, fols. 153v.-158r., el documento se publica en latín y solo una cláusula referida a los seguros se traduce al castellano.

⁴⁴ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 167 y IV, pp. 57-58.

omnes questiones inter mercatores et marinarios pertractatas et factas in arte mercantili et maritima.

Nos Petrus Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossillionis et Ceritanie, attendentes pro parte dilectorum et fidelium nostrorum iuratorum et proborum hominum civitatis Valencie fuisse nobis humiliter supplicatum, ut, cum in civitatibus Barchinone et Maiorice aliisque diversis partibus fuerit usitatum et servetur de facto, quod officium Consulatatus regitur et exercetur per unum mercatorem et unum hominem maris, sicque per nos dicatur fuisse concessum debere in civitate Valencie observari, cum plerumque omnes questiones que coram consulibus agitantur sint inter mercatores ac patronos et homines maris, unde videtur consonum rationi, quod ipse questiones que de negociis mercantilibus et maris resultant per homines expertos in talibus, ut sunt (ex) [m]ercatores et marinerii, debent finiri, quamvis dicti homines maris repugnare inmitatur, pretendentes quod dictum officium Consulatatus per homines maris et non per mercatores aut alios regis et exerceri preteritis consuevit temporibus, dignaremur super hiis de benignitate regia providere.

Nos igitur, prospicientes equitati et rationi fore non dissonum, si questiones ipse que de negociis mercantilibus et marinis emergunt per homines expertos in talibus tractantur et deciduntur, cum notabiliter scriptum sit quod «medicorum est medici, tractant fabrilia fabri», sic huius serie providemus, quod ad regimen [et] exercit[u]m dicti officii Consulatatus eligantur quolibet anno in vigilia Natalis Domini duo consules, scilicet a mercatoribus unus mercator probus vir et ab hominibus maris alius probus homo eiusdem artis et in negociis maris experto, qui siquidem consules omnes et singulas questiones et causas, que coram eis ventilari contigerit, tractent et diffiniant summarie, simpliciter et de plano ac iuxta stilum et usum mercatorum et maris, prout et eo modo quo in dicto Consulatatur officio melius fieri poterit ac etiam consuevit. Et quia ex sentenciis et declarationibus dictorum consulum apellationes aut dubia sepe et sepius resultant, volumus et modo simili providemus, quod eis modo et die quibus dicti duo consules eligentur quolibet anno, eligantur utique duo iudices dictarum condicionum seu artium, qui de apellationibus et dubiis a sentenciis dictorum consulum emitendis et resultandis cognoscant breviter et de plano, et prout in sentenciis similibus ets fieri assuetum; sic tamen quod aliqua iura, salaria vel emolumenta non exigantur, recipiantur vel habeantur per dictos duos iudices apellationum pro eorum iudicatura vel exercicio dicti officii, nisi ea dumtaxat vel similia que per unum iudicem apellationum consueveret recipi et haberi; et idem modo et forma teneantur et observentur in eorum exercicio per ipsos duos iudices apellationum quoadmodum teneri et observari consuevit per unum, hoc est dictum, quod cause et questiones non difficilius, ymo promptius et melius ac utilius, si fieri potest, tractent et decidantur per ipsos duos iudices quam per unum.

Mandantes per presentem universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quatenus huiusmodi provisionem nostram firman habeant et observent et contra non veniant quavis causa. In cuius rei testimonium hanc fieri iussimus, nostro sigillo secreto munitam. Datum Perpiniiani XX^o. V^o. die septembris anno a Nativitate Domini M^o. CCC^o. sexagesimo secundo. Visa. Palou.

1.2.3 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Perpiñán en 1396⁴⁵

Perpiñán, 1396, 6 de abril

Juan I de Aragón

Manuscritos: Archivos Departamentales de los Pirineos Orientales (Perpiñán). Manuscrito K, fol. 22⁴⁶.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 286-288; también en *Llibre de privilegis, usos, styls*, fols. 66-72.

Nos Ioannes Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rosselionis et Ceritanie, supplicationi humili pro subscriptis nobis reverenter oblate per fidelem nostrum Bernardum Aybrini, burgensem ville Perpiniani, ad hoc per vos fideles nostros consules, probos homines et universitatem dicte ville Perpiniani, quos velut benemeritos et condignos in hiis et aliis oportunis favoribus et graciis prosequi volumus, specaliter ordinatum, condescendes benigne, concessionem pridem ad quinquenium per nos vobis factam cum carta nostra huismodi seriei:

Nos Iohannes Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, vestri fidelium nostrorum consulum, proborum hominum et universatis ville Perpiniani ac eius singularium, quos nostris semper beneplacitis satis promptos reperimus, oportunitatibus favorabiliter locum dantes, tenore presentis, supplicantibus inde nobis humiliter fidelibus nostris Bernardo Aybrini et Ermengaldo Grimaldi, burgensibus dicte ville, nunciis per vos dictos consules et probos homines ac universitatem dicte ville pro hiis et aliis ad nos missis, volumus et vobis concedimus, quod per quinque annos a data presente continue secuturos consules maris dicte ville, qui nunc sunt et pro tempore fuerint, vel eorum locatenentes possint cognoscere de universis et singulis questionibus, litibus et debatis, tam motis quam movendis, que descendant seu qualitercumque proveniant ex quibuscumque factis seu contractibus aut negociis mercantilibus factis seu fiendis intus dictam villam Perpiniani per quascumque personas, tam habitantes in dicta villa Perpiniani quam alibi, et ipsas questiones, lites et debata decidere et determinare ac eorum decisiones exequcionem deducere, si et prout de quibusvis questionibus, litibus et debatis que descendant aut proveniant ex quibuscumque factis, contractibus seu negociis mercantilibus que fiant in mari possunt et consueverunt cognoscere ac ea fine debito terminare. Nos enim, durantibus dictis quinque annis et non amplius, predictis consulibus maris dicte ville presentibus et futuris, super cognocionem et decisionem, quarumcumque litium, questionum seu debatorum descendentium, ut predicatur, ex quibuscumque factis, contractibus seu negociis mercantilibus, factis quomodolibet seu fiendis in dicta villa Perpiniani inter quascumque personas extraneas vel privatas et etiam pero super exequcione decisionum quas fecerint, talem et tantam iurisdictionem conferimus, qualis et quanta eis ex privilegiis per nos dicte universitati concessis vel alias pertinet super quibus-

⁴⁵ De entre las varias normas dictadas para el consulado de Perpiñán referidas a la ampliación de sus competencias sobre la negociación mercantil terrestre reproducimos la fechada en 1396 por considerarla la más relevante de la serie.

⁴⁶ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 288.

vis factis, contractibus seu negociis mercantilibus, que per mercatores vel alios habitores, dicte ville in mari fiant aut fieri valeant quovis modo.

Mandantes per eandem expresse et de certa sciencia gubernatori comitatum Rossilionis et Ceritanie, vicario Rossilionis et Vallispirii ac baiulo dicte ville Perpiniani, qui nunc sunt et pro tempore fuerint, vel eorum locatenentibus, ceterisque officialibus, iudicibus et comissariis nostris presentibus et futuris, ad quos spectet, pro prima et secunda iussionibus et sub nostre ire et indignacionis incurso ac pena mille florenorum auri nostro errario irremissibiliter applicandorum, quatenus concessionem nostram huiusmodi et alia omnia et singula supra scripta firmiter teneant et observent ac teneri et observari faciant et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione; inane et irritum decernentes quidquid a quocumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter in contrarium quomodolibet contigerit attentari. In cuius rey testimonium hanc fieri et sigillo nostro pendenti iussimus comuniri. Datis Emposte vicesima sexta die iulii anno a Nativitate Domini M^o. CCC^o. Nonagesimo tercio, regni que nostri septimo. Guillelmus de Vallisice. Rex Iohannes.

Ratificantes, perpetuantes et ampliantes serie presentis carte nostre seu privilegii, cunctis temporibus perpetuo valituro, per nos et omnes heredes et successores nostros providemus, ordinamus et statuimus ac vobis dictis consulibus, probis hominibus et universitati dicte ville Perpiniani concedimus et indulgemus, quod deinde omni tempore consules maris dicte ville et iudex appellationum que ab eis emituntur seu emitti possunt presentes et futuri valeant ac possint libere et sine contradiccione cuiquam cognoscere de omnibus et singulis questionibus, litibus et contrastibus ac debatis descendentibus seu qualitercumque provenientius ex quibuscumque contractibus mercantilibus factis seu qui fient, non solum infra dictam villam Perpiniani, sed alibi ubicumque in terra inter quascumque personas tam in ipsa villa quam alibi domiciliatas, et dictas lites, questiones, contrastus et debata decidere et per sententiam aut alias terminare, suasque sententias et decissiones ac determinaciones exequutioni deducere, sicut et quemadmodum vigore cuiusdam alterius privilegii iam alias vobis concessi predicti consules maris et iudex appellationum de et super questionibus, litibus, contrastibus et debatis descendentibus seu provenientius ex contractibus seu actibus maritimis possunt et consueverunt qualitercumque, nos enim predictis consulibus maris et iudici appellationum predicte ville presentibus et futuris super dictis cognicione, decisione et exequutione talem et tantam iurisdictionem et potestatem conferimus qualis et quanta ex dicto alio privilegio vobis, ut predictur, concesso, ipsis consulibus et iudici super dictis litibus, questionibus, contrastibus et debatis descendentibus seu provenientius ex contractibus observent ac seu actibus maritimis pertinent es spectat; ipsis consulibus maris et iudici appellationum ad cautelam concedentes expresse, quod possint compellere, distringere et forciare per penarum impositiones et earum exactiones omnes et quoscumque mercatores et alios de quibus eis videbitur ad veniendum et interessendum consiliis que tenere habent et debent super dictis questionibus, litibus, contrastibus et debatis decidendis et terminandis et eis super hiis, si requisiti fuerint, eorum consilium inpendendum. Mandantes per eandem expresse et de certa sciencia gubernatori comitatum Rossilionis et Ceritanie, vicario Rossilionis et Vallispirii ac baiulo dicte ville Perpiniani, ceterisque universis et singulis officialibus, iudicibus et comissariis nostris presentibus et futuris, ad quos spectet, eorumque locatenentibus, quatenus presens nostrum privilegium et omnia et singula suprascripta firmiter teneant et observent ac teneri et observari faciant, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione seu causa; quicumque autem, ausu ductus temerario, contra premissa vel

eorum aliqua facere vel venire presumpserit, iram et indignacionem nostram ac penam mille florenorum auri, nostro erario irremissibiliter aplicandorum, se noverit absque aliquo remedio incursum, dampno et iniuria illatis primitus et plenarie restitutus. Prio huiusmodi vero privilegio habuimus a vobis mille florenos auri de Aragonia, quos de nostri mandato fideli consiliario et thesaurario nostro Juliano Garrus realiter exsolvistis. In cuius rey testimonium hanc fieri et sigilo magestatis nostre inpendenti iussimus comuniri. Datis in villa Perpiniani sexta die aprilis anno a Nativitate Domini millesimo CCC^{mo}. nonagesimo sexto, regnique nostri decimo. Petrus Oltzina. Sig+num Iohannis Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie. Rex Iohannes. Testes sunt frater Berengarius, magister Muntésie, Raymundus Alamanni de Cervillione, Eymericus de Sintillis, camarlengi, Eximinius Petri de Arenosio, Raymundus Çagarriga, milites. Sig+num mei Berengari de Busquets, scriptoris dicti domini regis, qui de ipsius mandato hec scribi feci et clausi. Corrigitur autem in lineis prima «ad hoc», in II^a «specialiter ordinatum», et in XIII^a «Perpetuo valituro».



Detalle del retrato de Martín I de Aragón, tabla del *Traslado de las reliquias del San Severo a Barcelona* del Retablo de San Severo, 1542. Museo Diocesano de Barcelona.

1.2.4 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Barcelona en 1401

Barcelona, 1401, enero, 15

Martín I de Aragón, el Humano

Manuscritos: Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 2196; Archivo Histórico de la ciudad de Barcelona, 2.^{on} Vert, f. 117, Div. 2.^{on}, f. 232; Biblioteca de Cataluña. Fondo de la Antigua Junta de Comercio, manuscrito B. 191, fol. 34v.; manuscrito B. 192, fol. 37v.; manuscrito B. 193, fol. 41; manuscrito B. 194, fol. 60 (traslado de 20 de mayo de 1401)⁴⁷.

Ediciones: 1. Latina. COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 33-35; CAPMANY y MONTPALAU, *Memorias históricas*, II, doc. CXVIII, pp. 192-194; *Llibre de consolat dels fets maritims*, fols. 129-130v.; MOLINÉ I BRASÉS, *Les costums marítimes de Barcelona*, pp. 239-241.

2. Traducción castellana. PALLEJÁ, *Consulado del Mar de Barcelona nuevamente traducido*, pp. 197-199.

1.2.4.1 Texto latino

In Dei nomine. Nos Martinus Dei gracia Rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie. Artem mercantilem, pro qua civitas egregia Barchinone et alie civitates, nostraque loca insignia precipue in maris littoribus posita retroactis temporibus incrementa grandia suscepere, dignis prosequi favoribus gescientes, necnon intuitu subvencionis eximie ea occasione liberalitatibus nobis facte per exercentes in civitate eadem artem perutilem mercancie, in deffensionem et sustentacionem regni nostri Sardinie in necessitate laborantis extrema, et in securitatem, deffensionem et custodiam marium convertende, cuius pretextu Deo propicio tute poterunt navigare subditi nostri et alii, qui sirtes et scopulos evadentes marinos in manus incidunt quotidie piratarum tam christianorum quam infidelium perfidorum, qui aviditate et avaricie viscositate inmani plus solito marium semitas consultantes, nostros vassallos et subditos ac alios depredantur et obligant in iugum captivitatis et servitutis perpetue et, quod dictum est durius, ipsi perfidissimi agareni compellunt christianos catholicos ad abnegandum sanctissimum Cristi nomen impassibilibus percussioibus et flagellis, cum suis navigiis tute navigare non poterant secure decetero navigabunt, unde pervenit ex predictis indubie nostre rei publice inextimabilis utilitas et profectus et, ut dilatoriis littium semotis amfractibus, in civitate Barchinone liberius valeat exerceri ars mercancie perutilis, que cupiditate iuris emula alieni per contrahentes et exercentes eandem sepiissime impeditur et exinde prodeunt incessanter debata controversie, contenciones et lites, que fiunt ob malitiam parcium immortales, tenore presentis carte seu privilegii cunctis temporibus duraturi, ad supplicacionem humilem per vos dilectos et fideles nostros consiliarios dicte ciuitatis Barchinone super hoc nobis factam, per nos et omnes heredes et successores nostros privilegia per illustrissimum dominum Petrum, bone memorie, regem Ara-

⁴⁷ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 35.

gonie, genitorem nostrum, dicte civitati Barchinone super Consulatu maris eadem civitati concessa et usum eorum ratificantes, perpetuantes et etiam ampliantes, vobis dictis consiliariis presentibus et futuris ac dicte civitati et universitati, necnon consulibus et mercatoribus eius in viam paccionati privilegii ducimus perpetuo concedendum, quod ipsi consules maris predictae civitatis et iudex appellationum que ab eorum sentenciis emittentur, qui nunc sunt et pro tempore fuerint, vel eorum locatenentes, non solum de causis seu questionibus et debatis marinis, ut consueverunt alias, sed etiam de omnibus questionibus, litibus, controuersiis, contrastibus et debatis civilibus tantum, motis seu movendis aut inceptis seu incipientibus, descendentibus seu qualitercumque principaliter tamen provenientes ex quibuscumque societatibus, cambiis, contractibus seu actibus mercantilibus, factis seu fiendis in dictam civitatem Barchinone vel alibi ubicumque in terra et in mari inter quas-cumque personas cuiuscumque legis, status, gradus, prehemencie et condicionis existant in dicta civitate Barchinone vel alibi domiciliatas et de quibuscumque rebus qualitercumque ex arte principaliter descendentes mercantili, cuiusvis nature, generis et speciei existant, possint et valeant libere ex facultate plenaria, quam eis cum presenti conferimus plene, cognoscere de ipsas lites, questiones, controversias, contrastus et debata decidere et finaliter diffinire, suasque decisiones et sententias executioni deducere, sicut et quemadmodum vigore dictorum Consulatus privilegiorum de et super omnibus questionibus, litibus, controuersiis, contrastibus et debatis marinis consueverunt qualitercumque et possint, sic quod nos vel successores nostri aut aliqui alii officiales, iudices seu comisarii nostri vel ipsorum nostrorum successorum ordinarii, delegati vel subdelegati de dictis causis, litibus, questionibus, controuersiis, contrastibus aut debatis non possimus nec possint cognoscere nec inde per viam simplicis querele, appellationis, supplicationis aut alterius cuiuscumque recursus intromittere quovis modo, sed dicti consules et iudex de ipsis tantum cognoscere possint et habeant et eorum determinaciones ac sentencie, remota excepcione qualibet, habeant executioni deduci, decernentes irritum et inane si quid et quicquid a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contrarium contigerit quomodolibet attentari. Et ut consules et iudex predicti super discussione et decisionem predictis iustius et maturius habere se valeant, eis ad cautelam expresse concedimus cum presenti, quod possint distringere, compellere et forciare per impositiones penarum et exactiones earum et aliis debitis iuris et rationis remediis omnes et quoscumque mercatores et alios, de quibus eis videbitur, ad veniendum et interessendum consiliis que habebunt et debent tenere super dictis questionibus, litibus, controuersiis contrastibus et debatis decidendis et etiam terminandis et eis super his, si requisiti fuerint eorum consilium impendendum. Et ut predicta omnia et singula maiori firmitate subsistant et presens paccionatum privilegium plenius observetur, iuramus per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, corporaliter per nos tacta, omnia et singula supradicta, ut superius sunt expressa, tenere et inviolabiliter observare ac observari facere per quoscumque et non contravenire in aliquo quavis ratione vel causa. Mandantes per eandem expresse et de certa sciencia illustrissimo principi Martino, rege Sicilie et ducatum Athenarum et Neopatrie duci, primogenito nostro precaro, et in omnibus regnis et terris nostris universali, Deo propicio, successori sub paterne benedictionis obtentu, necnon cancellariis, vicecancellariis et Cancellariam regentibus, alguatziris, gubernatori Cathalonie, vicario et baiulo Barchinone, ceterisque universis et singulis officialibus, iudicibus et commissariis nostris et ipsius primogeniti et successorum

nostrorum presentibus et futuris sub nostre ire et indignationis incurso, quatenus paccionatum privilegium nostrum presens et omnia et singula in eo contenta firmiter teneant et observent, teneri et observari faciant inconcusse et non contraveniant vel aliquem contravenire permitant aliqua ratione seu causa, eis et eorum cuilibet ad cautelam faciendi contrarium presencium serie abdicantes omnimodan potestatem. In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo magestatis nostre inpendenti iussimus comuniri. Datum Barchinone quinta decima die ianuarii anno a Nativitate Domini millessimo quadringentesimo primo, regni que nostri sexto. –Matias, vicecancellarius.

1.2.4.2 Traducción castellana

En nombre de Dios, Nos Martin, por la gracia de Dios, Rey de Aragon, de Valencia, de Mallorca, de Serdeña, y Corcega, Conde de Barcelona, de Rossellon, y de Cerdeña. Deseando honrar con favores, dignos á la arte Mercantil, por la qual recibieron en tiempos passados grandes incrementos la Egregia Ciudad de Barcelona, otras Ciudades, y nuestros insignes Lugares, especialmente los plantados en la orilla del mar, y à vista del eximio socorro, que à Nos con liberalidad hizieron por esta ocasion los que exercen en la misma Ciudad la vtilissima arte de Mercancia, para la defensa, y sustento de nuestro Reyno de Serdeña en extrema necesidad constituido, y para la seguridad, defension, y guarda de los mares, con pretexto de cuya comision (siendo Dios propicio) podrán seguramente navegar nuestros Subditos, y otros, que escapando los peligrosos estrechos, y peñas del mar, caen cada dia en manos assi de Piratas Christianos, como de Infieles perfidos, los quales reconociendo mas de lo acostumbrado las sendas de los mares, con la codicia, y cruel descomedimiento de la avaricia, apressan nuestros Vassallos, y Subditos, y à otros, y los obligan al yugo de vna cautividad, y esclavitud perpetua, y (lo que es mas duro de decir) los mismos perfidissimos Argelinos compelen los Christianos Catolicos con insufribles heridas, y açotes à negar el Santissimo nombre de Christo, siendo assi, que no podían navegar sin peligro, navegaràn con seguridad de aquí en adelante: de donde le resultará, sin duda de lo dicho, à nuestra Republica vna muy apreciable vtilidad, y provecho: y para que obviados los dilatorios, y rodeos de los pleitos, pueda con mayor libertad exerçerse la vtilissima arte de Mercancia, la qual con codicia emula del derecho ateno, muchissimas vezes queda impedida por los Contrayentes, y por los mismos que la exercen, y de ai nacen continuamente debates, controversias, contiendas, y pleitos, que por la malicia de las partes se hazen inmortales: por el tenor de la presente Carta, ò Privilegio, que ha de durar por todos tiempos, à la humilde suplica hecha à Nos sobre esto por vosotros los Amados, y Fieles Conselleres nuestros de dicha Ciudad de Barcelona, ratificando, perpetuando, y aun ampliando à dicha Ciudad de Barcelona por Nos, y por todos los herederos, y sucessores nuestros Privilegios concedidos sobre el Mar à la misma Ciudad por el Ilustr. Sr. Pedro (de buena memoria) Rey de Aragon, nuestro Padre, y la observancia de ellos: à vosotros los dichos Conselleres presentes, y futuros, à la dicha Ciudad, y Vniversidad, y à los Cónsules, y Mercaderes de ella en fuerça del Privilegio pactado os concedemos perpetuamente, que se proferirán de las Sentencias de aquellos, que ahora son, y por tiempo serán, ó sus Lugartenientes, puedan libremente con plena facultad, la que les conferimos con el presente, conocer plenamente, no solo en las Causas, ò questiones, y debates Maritimos, como assi ya han acostumbrado, sino también en todas

las questiones, Pleytos, controversias, contrastres, y debates Civiles, assi movidos, como por mover, començados, ò por començar, que descíendan, ò de qualquier manera, pero que principalmente provengan de qualesquiera Compañias, Cambios, Contratos, ó hechos Mercantiles hechos, ò por hazer dentro la dicha Ciudad de Barcelona, ò en otro lugar, qualquiera que sea en tierra, y en mar, entre qualesquiera personas, de qualesquiera ley, estado, grado, preheminiencia, y condicion que sean, domiciliadas en dicha Ciudad de Barcelona, o en otro lugar, y en qualesquiera cosas, que de qualquier modo descíendan principalmente de la arte Mercantil, de qualquier naturaleza, genero, y especie que sean, y puedan decidir, y con Sentencias definir los mismos pleitos, questiones, controversias, contrastes, y debates, y poner en execucion sus decisiones, y Sentencias, assi, y de la misma manera, que en vigor de los dichos Privilegios del consulado lo han de qualquier modo acostumbrado de, y sobre todas las questiones, Pleytos, questiones, controversias, contrastes, y debates, y poner en execucion sus decisiones, y Sentencias, assi, y de la misma manera, que en vigor de los dichos Privilegios del consulado lo han de qualquier modo acostumbrado de, y sobre todas las questiones, Pleytos, controversias, contrastes, y debates Maritimos. Assi que Nos, ò nuestros sucessores, ò otros algunos Oficiales, Juezes, ò Comissarios nuestros, ò los Ordinarios, Delegados, ò Subdelegados de nuestros mismos Sucessores no podamos, ni puedan haver conocimiento de dichas Causas, Pleytos, questiones, controversias, ò debates, y por consiguiente, ni intrometernos, ni intrometerse à ello en manera alguna, aun por via de simple quexa, apelacion, suplica, ò de otro qualquier recurso, sino que los dichos Consules, y Juez de Apelaciones puedan, y devan solamente conocer en ellos, y sus resoluciones, y Sentencias devan ponerse en execucion, toda excepci3n excluída, declarando por irritado, y de ningún valor, si aconteciere que con deliberacion, ò por ignorancia intentará alguno algo en contrario (sea lo que fuere) por qualquiera autoridad, y de qualquier manera. Y para que los Consules, y Juez ya dichos mas justa, y maduramente puedan portarse en las dichas discusion, y decisi3n, expresamente les concedemos à vberior cautela con el presente, que puedan constreñir, compeler, y forçar por imposiciones de penas, y exacciones de ellas, y con otros remedios devidos de razon, y derecho à todos, y qualesquiera Mercaderes, y á otros, de quienes les pareciere, para que vayan, y assistan á los Consejos, que tendrán, y deverán tener sobre la decisi3n, y terminacion de dichas questione, Pleytos, controversias, contrastes, y debates, para que les den su sentir sobre estas cosas, si se lo pidieren. Y para que todo lo dicho, y cada cosa en particular tenga mayor firmeza, y el presente paccionado Privilegio mas exactamente se observe, juramos por Dios nuestro Señor, y por sus Santos quatro Evangelios corporalmente por Nos tocados, tener, y observar inviolablemente todas, y cada vna cosa de las sobredichas, según que arriba quedan expresadas, y hazer que las observe qualquiera, y no contravenir à ellas en cosa por raz3n, ó causa alguna: Mandando expressamente por la misma, y de cierta ciencia, baxo contingencia de la Bendicion Paternal, al Ilustrissimo Principe Martin, Rey de Sicilia, Duque esclarecido, y Primogenito nuestro, en los Ducados de Athenas y Neopatria, y vniversal Sucessor (siendo Dios propicio) en todos los Reynos, y tierras nuestras, y à los Chancilleres, Viechancilleres, y à los Regentes la Chancilleria, à los Alguaziles, al Governador de Catahaluña, al Vicario, y Bayle de Barcelona, y à los demás Oficiales, Juezes, y Comissarios nuestros, y del mismo Primogenito, y de nuestros Sucessores, presentes y futuros, y à sus Lugartenientes, à todos, y à cada vno en particular, baxo la pena de incurrir nuestra ira, è indignaci3n; que ten-

gan, y observen, hagan tener, y observar con firmeza el presente mencionado Privilegio nuestro, y todas, y cada vna de las cosas en el contenidas, sin resistencia, y no contravengan, ni alguno contravenir permitan por razón, ò causa alguna, privando vberior cautela á ellos, y à cada vno de ellos, por la serie del presente Privilegio, todo poder de hazer lo contrario. En testimoni de lo qual mandamos hazer esta, y sellarla con el Sello de nuestra Magestad que dispende. Dada en Barcelona en quinze dias de Enero, en el año de la Natividad del Señor mil quatrocientos y vno: y sexto de nuestro Reynado. Mathias Vicechancellor.

1.2.5 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Mallorca en 1401

Barcelona, 1401, enero, 15

Martín I de Aragón, el Humano

Manuscritos: Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 2.265, fol. 103v.; Archivo Histórico de Mallorca, manuscrito *Rosselló Vell*, f. 350v.; manuscrito *Rosselló Nou*, fol. 306v.; manuscrito *Llibre de Sant Pere*, fol. 77v.; manuscrito *Llibre de Jurisdiccions e stils*, fol. 141; *Franquesas*, fol. 322v.⁴⁸.

Edición: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 227-230.

In Dei nomine. Nos Martinus Dei gratia rex Aragonum, artem mercantilem pro qua civitas Maioricarum et alias civitates et loca nostra insignia precipue in maris litoribus posita retroactis temporibus incrementa grandia susceperere dignis prosequi favoribus gestientes, necnon intuitu subvencionis eximie ea occasione liberaliter nobis facte per exercentes in civitate eadem artem perutilem mercancie in defensionem et sustentacionem regni nostri Sardinie, in necessitate laborantis extrema, et in securitatem, defensionem et custodiam marium convertende, cuius pretextu Deo propicio, tute poterunt navigare subditi nostri et alii qui sirtes et scopulos evadentes marinos, in manus incidunt quotidie piratarum tam christianorum quam infidelium perfidorum, qui aviditate et avaricie viscositate immani plus solito marium semitas consultantes, nostros vassallos et subditos ac alios depredantur et obligant in iugum captivitatis et servitutis perpetue et, quod dictum est durius, ipsi perfidissimi agareni compellunt christianos catholicos ad abnegandum sanctissimum Christi nomen impassibilibus percussioibus et flagellis, cum suis navigiis tute navigare non poterant, secure decetero navigabunt, unde provenient ex predictis indubie nostre rei publice inextimabiles utilitas et profectus, et, ut dilatoriis litium semotis anfractibus, in civitate Maioricarum liberius valeat exerceri ars mercancie perutilis que, cupiditate iuris emula alieni per contrahentes et exercentes eadem, sepiissime impeditur, et exinde prodeunt incessanter debata, controversie, contentiones et lites, que fiunt ob maliciam parcium imortales, tenore presentis carte seu privilegi cunctis temporibus duraturi, ad supplicacionem perhumilen factam nobis pro parte vestri dilectorum et fidelium nostrorum iuratorum civitatis Maioricarum predictae, per nos et omnes heredes et successores nostros, privilegia per predecessores nostros reges Maioricarum, memorie recolende, dicte civitati super Consulatu

⁴⁸ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 230.

maris eidem civitati concessa et usum eorum ratificantes, perpetuantes, et eciam ampliantes, vobis dictis iuratis presentibus et futuris ac dicte civitati et universitati, necnon consulibus et mercatoribus eius, in viam paccionati privilegii ducimus perpetuo concedendum, quod ipsi consules maris civitatis predictae et iudex appellationum que ab eorum sentenciis emittentur, qui nunc sunt et pro tempore fuerint vel eorum locatenentes, non solum de causis seu questionibus et debatis marinis, ut consueverunt alias, sed eciam de omnibus questionibus, litibus, controversiis, contrastibus et debatis civilibus tantum, motis seu movendis aut inceptis seu incipientibus, descentibus seu qualitercumque principaliter tamen provenientes et quibuscumque societatibus, cambiis, contractibus seu actibus mercantilibus factis seu fiendis intus dictam civitatem Maioricarum vel alibi ubicumque in terra et mari inter quascumque personas cuiuscumque legis, status, gradus, prehemencie et condicionis existant in dicta civitate Maioricarum vel alibi domiciliatas, et de quibuscumque rebus qualitercumque ex arte principaliter descendentes mercantili cuiusvis nature, generis et speciei existant, possint et valeant libere ex facultate plenaria, quam eis cum presenti conferimus, plene cognoscere et ipsas lites, questiones, controversias, contrast[us] et debata decidere et sententialiter diffinire, suasque decisiones et sentencias executioni deducere, sicut et quemadmodum vigore dictorum Consolatuum privilegiorum de et super omnibus questionibus, litibus, controversiis, contrastibus et debatis marinis consueverunt qualitercumque et possunt, sic quod nos vel successores nostri aut aliqui alii officiales, iudices seu commissarii nostri vel ipsorum nostrorum successorum ordinarii, delegati vel subdelegati de dictis causis, litibus, questionibus, controversiis, contrastibus aut debatis non possimus nec possint cognoscere, nec inde per viam simplicis querelle, appellationis, supplicationis aut alterius cuiuscumque recursus intromittere quovis modo, sed dicti consules et iudex de ipsis tantum cognoscere possint et habeant et eorum determinationes ac sentencie, remota exceptione qualibet, habeant executioni deduci, decernentes irritum et inane, si quid et quicquid a quodam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contrarium contigerit quomodolibet attentare. Et ut consules et iudex predicti super discussione et decisione predictis iustius et maturius habere se valeant, eis ad cautelam expresse concedimus cum presenti, quod possint distringere, compellere et forciare, per impositiones penarum et exactiones earum et aliis debitis iuris et rationis remediis, omnes et quoscumque mercatores et alios de quibus eis videbitur ad veniendum et interessendum consiliis, que habebunt et debent tenere super dictis questionibus, litibus, controversiis, contrastibus et debatis decidendis et eciam terminandis, et eis super his, si requisiti fuerint, eorum consilium impendendum. Et ut predicta omnia et singula maiori firmitate subsistant et presens paccionatum privilegium plenius observetur, iuramus per Dominum Deum et eius sancta IIII^{or} Evangelia corporaliter per nos tacta omnia et singula supradicta, ut superius sunt expressa, tenere et inviolabiliter observare ac observari facere per quoscumque et non contravenire in aliquo quavis ratione vel causa. Mandantes per eandem expresse et de certa sciencia illustrissimo principi Martino, regi Sicilie et ducatum Athenarum et Neopatrie duci, primogenito nostro precario et in omnibus regnis et terris nostris universali Deo propicio successori, sub paterne benedictionis obtentu, necnon cancellariis, vicecancellariis ac cancellariam regentibus, algutziris, gubernatori, vicario et baiulo Maioricarum, ceterisque universis et singulis officialibus, iudicibus et commissariis nostris et ipsius primogeniti nostri et successorum nostrorum presentibus et futuris eorumque locatenentibus,

sub nostre ire et indignacionis incurso, quatenus paccionatum privilegium nostrorum presens et omnia et singula in eo contenta firmiter teneant et observent ac teneri et observari faciant inconcusse et non contraveniant vel aliquem contravenire permittant aliqua ratione seu causa, esis et eorum cuilibet ad cautelam faciendi contrarium presencium serie abdicantes omnimodam potestatem. In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo maiestatis nostre inpendenti iussimus comuniri. Datum Barchinone quintadecima die ianuarii anno a Nativitate Domini M^o. CCCC^o. primo, regnique nostri sexto. Matias, vicencancellarius. – Signum + Martini Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comitisque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie. – Testes sunt Petrus cardinalis Cathanie, Iohannes episcopus barchinonensis, Iacobus de Prades, Berengarius de Cruilles et Gilabertus de Centelles, milites camarlengi. – Signum Guillelmi Poncii, secretarii serenissimi domini regis Aragonum supradicti, qui mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit. – Dominus rex mandavit mihi Guillelmo Poncii in cuius posse iuravit. – Provisa.

1.2.6 La ampliación de la jurisdicción del consulado de Tortosa en 1401⁴⁹

Barcelona, 1401, enero, 15

Martín I de Aragón, el Humano

Manuscritos: Archivo Municipal de Tortosa. Consolat, Fira e Imperiatge, núm. 12 (ahora, con la nueva numeración, Papel 783); Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 2196, fols. 23r.-24r.

Cristus. Civitatis Dertose quod possint eligere Consules qui cognoscant de sus mercantilibus

In dei nomine. Dei gratia. Rex Aragonis, etc. Licentiam emula iuris alieni cupiditas novas inter mercatores e civitatis Destorse et alios declinantes ad eam parte sepissime questiones pro quantum decisiones perutili nec existant questionem humilem que mortales adjustar civitates Barchinone, Valentie ayuderit(?) aliorumque mercantiliu civitatum oportet et expedit et etc.

Persone ad consulata assumanta officiu per quas litted que super factis marinis vel fluvialibus seu marcantilibus orienta vitatis prolixiorum iudiciorum an fractibus ac expensarum dispendiis so pranta (?) teniore ordinaciones presentis, perpetuis scriptibus valiture ad humilis suplicaciones instancia civitatis iam dicte et de assensu et voluntate expressis procuratorum et procerum civitatis, ipsius per utilitate reipublice, civitatis predicte et quorumque exterorum per mercantilibus artibus, declinanrium ad condeni absque crimen, lesionem et preindino neque et legiorum iuriumque quorumque et consuetudinem, franquiciarum et privilegiorum civitatis iam dicti

Quibusque perhoc nolunqu nec intendiniqu in aliquo derogari volumus et consentimus at etiam ordinamus perpetuo per in eadem civitate Destorse eliganta treinta et deputata, e nom quolibet consulos qui detentis seu questionibus contro-

⁴⁹ La transcripción del documento ha corrido a cargo de la profesora Elisa Álvarez Llopis (Uned-C. A. Cantabria).

versias, litibus, contrastibus et debatis civilibus, tamtum motis seu monendio aut inceptis seu incipiendis descendentibus, seu qualiterumque provenientius aut resultantibus, ex quibuscumque societatibus, cambiis, contratibus, seu actibus mercantilibus factis, seu fiendis intus dicta civitate et alibi ubicumque in terra et in mare et etc. In aqua dulci inter quascumque personas cuiuscumque legis, status, gradus, prehemencia et condicionis existant, et de quibuscumque rebus qualiterumque et arte descendentibus mercantili cuiscumque nature, generis et speciei existant.

Eo modo et forma quibus solitum et assuetam est potesque sunt temporio (sic) fieri in consulatu et per consules Barchinone in vinus (?) eiusdam privilegi specialis per nos die presenti iam dicte civitate Barchinone concessi, cognoscant, determinent et decident bieniter et etc. Sine litte quamquidem elecctione consulum fieri volumus isto modo.

Videlicet per anno quolibet die festivitatis Assensionis domini, quarenti ad officia publice dicte civitatis more solito assumant et eligantur per electores dictorum officiorum duo cinco mercatores, deum amanento et cognoscant utique qui mercatorum, consulos nuncupenta unius aliquis civis mercator idoneus atque probus qui iudex appellationum entendarum a sentenciis et declaracionibus dictorum consulum nominetur. Quiquidem consules post que electa et presentati extiterint vicario civitatis eiusdem possint et valeant per se.

Ipsos sine vicary e subvicari aut aliorum officialium quorumrumque presencia causas, questiones, lites, controversias, contrastis et debata predicta civilia. Tantum tamque magna quod parva descendencia seu proveniencia, qualiterumque seu resultancia et societatibus, cambiis, contractibus seu actus mercantilibus et presentia absque litte et scriptis que tantum verbo vel cum scriptis, si ipsis consules pro eorum animi informacion vel causa melius memorandi negocia scripta fieri, viderint expedire illo anno decidere et etiam terminare et iudicendis «ac determinando» predictis tratis, questionibus, litibus, controversis, contrastibus et debatis consules antedicti requirant si expedieri consilium aliquorum proborum hominum civitatis per testamentii, partum suspectorum quos possint distringere, compellerem et etiam forciare per impositiones et exactiones penarum. Et alia remedia forciora ad acredendum et interessendum consiliis que debebunt et habebunt super prenda tenere in factis mercantilibus et navegacionem maris, flumenique Iberis pericius [habencium vel doctinamus]⁵⁰ que omnia facere possint consules supradicti.

In illo loco civitatis iam dicte quem procuratores civitatis eiusdem cum consilio cum consilio procerunt eligerint quoque inutores semel et pluribus valeant ad voluntatis libitum eorundem possint etiam consules memoriam per fiendis et exequetedes atricionibus, et executoribus et mandetis executonenque (?)⁵¹ aliquem sagionen, et notarium seu scriptorem, habemus quem ille cuius et scribania eiusdem civitatis predictae nunt et futuris temporibus dirixit eligendum sufficiente timore et abilem ad cognicione dictorum consulum per aficiendte (sic) et (tachado) «expertit» negociis scribanie seu notariatus consulatus predicti, vel antedicti consules seu factis laboriis sin quo fiandary non debent in re aliqua laborantes diligentius et actuantiis (ilegible) officii debitum otros infurtunius precedant, ordinamus et volumus que pro ea quanti-

⁵⁰ Lectura dudosa.

⁵¹ Lectura dudosa.

tate (ilegible) et super qua iudicium fecerint, inter ambas partes assumat denarios sex per libra, quos a parte condemnata tantum i en parte valeant.

Si contravenire debitum tantum dirixit vel contra eadem parte de malicia presumata (ilegible) nec consulum predictorum iudicium una tal sententia in rem transeat iudicatam, cum fallata semper humanum iudicium. De voluntate dictorum procuratorum et procerum adicimus ordinacioni presenti, quod ea sententia vel sentencis per consules anteditos facendis, possint et liceat ab una parte vel ab utraque semel testimonio ad deus (?) appellacionum iudicem appellari.

Quiquidem iudex appellacionum ipsas appellaciones de consilio mercatorum in factis mercantilibus et marinis at fluvialibus expertorum, cessanta impedimento legitimo intra viginta dies discurrat provata forme super (tachado) «xeceptione» sin salarii que data superius extint consulibus anteditos.

A los enim comittentes tunc pro tunc pre ista⁵² consulibus et appellacionum iudicii pre expressis in et super prenda omnibus et singulis et super dependentibus, incidentibus vel emergentibus ex eiusdem at eis anecxis pro ut ad unoque ipsos predictorum, cognicio et execucio spectant et competant plenariam vices (borrado) [et hac eadem] mandamos vicario e subvicario at baiulo civitatis predictae et aliis ad quos? spertet et locates eorundem, qui nunc sunt et per tempore fuerint quanta ordinacione huiusmodi at eleccionem in vinis eius fiendam de consulibus et iudice appellacionum predictos; et omnia et singulis de super posita et contenta tenentes et inviolabiliter observantas, facientes ab aliis in comisse provari present eisdem. At ordinacionibus et execucionibus per eos fiendis auxilium, consilium et favore, sigando et quantos iudex facerint requisiti. In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo maiestatis nostre impendenti iussimus communiri.

Datum Barchinona, quinta decima die januarii, anno Nativitatis domini M.º CCCºC primo. Regnique nostru sexto. Matias, vicecanciller.

Signum (signo) Martini, dei gratia regis aragonum, etc.

Testes sunt: Iohannes, Barchinone episcopus Berengarius de Cernelles et Pedro, cardinalis Cathania, Iacobus de Prades, Gelabertus de Centelles, milites camarlenga.

Sig(sino)num. Guillelmus Poncii, secretari serenissimi domino Berenguer de Aragón, supradicti, qui mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit.

Qua raso in linea XVIII civitata, ieusdem cum consilio prenda.

Dominus rex mandavit. Guillelmo Ponci (rubricado)

1.2.7 La confirmación de la jurisdicción terrestre al consulado de Perpiñán en 1401

Barcelona, 1401, enero, 15

Martín I de Aragón, el Humano

Manuscritos: Archivos Departamentales de los Pirineos Orientales (Perpiñán), manuscrito K, fol. 27⁵³.

Edición: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 295-297.

⁵² Lectura dudosa por borrado de una letra.

⁵³ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 297.

In Dei nomine nos Martinus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rosselionis et Ceritanie. Artem mercantilem, pro qua villa Perpiniani et alie civitates et loca nostra insignia precipue in maris litoribus posita retroactis temporibus incrementa grandia suscepere, dignis prosequi favoribus gestientes, necnon intuitu subvencionis eximie ea occasione liberaliter nobis facte per exercentes in villa eadem artem perutilem mercancie in deffensionem et sustentationem regni nostri Sardinie in necessitate laborantis extrema et in securitatem, deffensionem et custodiam marium convertende, cuius pretextu Deo propicio tute poterunt navigare subditi nostri et alii qui sirtes et scopulos evadentes marinos in manus incidendo quotidie piratarum tam cristianorum quam infidelium perfidorum, qui aviditate et avaricie viscositate immani plus solito marium semitas consultantes, nostros vassallos et subditos ac alios depredantur et obligeant in iugium captivitatis et servitutis perpetue et, quod dictum est durius, ipsi perfidissimi agareni compellunt cristianos catholicos ad abnegandum sanctissimo Cristi nomine impassibilibus percussionibus et flagellis, cum suis navigiis tute navigare non poterant secure decetero navigabunt, unde pervenit ex predictis indubie nostre rey publice inextimabiles utilitas et profectus, et ut, dilatoriis litium semotis anfractibus, in villa predicta liberius valeat exerceri ars mercancie perutilis, que cupiditate iuris emula alieni per contrahentes et exercentes eandem sepissime impeditur ex exinde prodeunt incessanter debata, controversie, contenciones et lites que fiunt ob maliciam partium inmortales, tenore presentis carte seu privilegii cunctis temporibus duraturi, ad supplicationem perhumilem factam nobis pro parte vestri fidelium nostrorum consulum ville Perpiniani predictae, per nos et omnes heredes et successores nostros, privilegia per predecessores nostros reges Aragonum memorie recolende ville predictae super Consulatu maris eidem ville concessa et usum eorum ratificantes, perpetuantes et etiam ampliantes, vobis dictis consulibus presentibus et futuris et ville eidem universitatique, necnon consulibus maris et mercatoribus eius in viam paccionati privilegii ducimos perpetuo concedendum, quod ipsi consules maris villa predictae et iudex appellationum que ab eorum sentenciis emittentur, qui nunc sunt et pro tempore fuerint vel eorum locatenentes, non solum de causis seu questionibus et debatis marinis, ut consueverunt alias, sed etiam de omnibus questionibus, litibus et controversiis, contrastibus et debatis civilibus tantum, motis seu movendis aut inceptis seu incipiendis, descendentibus seu qualitercunque principaliter tamen provenientes ex quibuscunque societatibus, contractibus, cambiis et ditis pecuniarum quantitatum quarumlibet, necnon tintis pannorum et lanarum et inquam ex emptionibus seu venditionibus factis mercantiliter vel fiendis de captivis seu servis masculis et feminis et ex logeriis onerum sive «de ports» mercimoniarum et ex salaris etian aurigarum sive «carraters» exeuntibus ex mercantilibus actibus, factis seu fiendis intus villam Perpiniani predictam vel alibi ubicumque in terra et mare inter quascunque personas cuiuscunque legis, status, gradus, prehemencie et condicionis existant in dicta villa vel alibi domiciliatas, et de quibuscunque rebus qualitercunque ex arte principaliter descendentibus mercantili cuiusvis nature, generis et speciei exisiant, possint et valeant libere et facultate plenaria, quam eis cum presenti conferimus plene, cognoscere et ipsas lites, questiones, controversias et debata decidere et sentencialiter diffinire, suasque decisiones et sentencias exequicioni deducere sicut et quemadmodum vigore ditorum Consulatus privilegiorum de et super omnibus questionibus, litibus, con-

troversiis, contrastibus et debatis marinis consueverunt qualitercunque et possunt, sic quod nos vel successores nostri aut aliqui alii officiales, iudices seu commissarii nostri vel ipsorum nostrorum successorum, ordinarii, delegati vel subdelegati de dictis causis, litibus, questionibus, controversiis, contrastibus aut debatis non possimus nec possint cognoscere nec inde per viam simplices querele, appellationis, supplicationis aut alterius cuiuscunque recursus intronitare quovis modo, sed dicti consules et iudex de ipsis tantum cognoscere possint et habeant et de eorum determinationes ac sententie, remota excepcione qualibet, habeant executione deduci, decernentes irritum et inane si quid et quidquid a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contrarium contigerit quomodolibet attentari. Volumus, retinemus et etiam providemus quod, attento quod in dicta villa non sunt patroni, marinerii vel alii probi homines navigantes in numero condescendi ad habeandum consilium, quod consules supradicti de et cum consilio solum proborum hominum mercatorum navigantium possint suas proferre sententias que tantum operentur et valeant ac si de et cum consilio patronum, marineriorum et proborum hominum navigantium eedem sententie profferentur. Et ut consules et iudex predicti super discussione et decisione predictis iustius et maturius habere se valeant, eis ad cautelam expresse concedimus cum presenti, quod possint distringere, compellere et forciare per impositiones penarum et exactiones earum et aliis debitis iuris et rationis remediis omnes et quoscunque mercatores et alios de quibus eis videbitur ad veniendum et interessendum consiliis que habebunt et debebunt tenere super dictis questionibus, littibus, controversiis, contrastibus et debatis decidendis et etiam terminandis et eis super his, si requisiti fuerint, eorum consilium inpendendum. Retinemus tamen et volumus, quod de penis quibuslibet, que per consules vel iudicem appellationum executioni ducentur, fisco regio medietas acquiratur et medietas reliqua operi lotgie dicte ville. Et ut predicta omnia et singula maiori firmitate subsistant et presens paccionatum privilegium plenius observentur, iuramus per dominum Deum et eius sancta quatur Evangelia corporaliter per nos tacta omnia et singula supradicta, ut superius sunt expressa, tenere et inviolabiliter observare ac observari facere per quoscunque et non contravenire in aliquo quavis ratione vel causa. Mandante per eandem expresse et de certa sciencia illustrissimo principi Martio regi Sicilie et ducatum Athenarum et Neopatrie duci, primogenito nostro precaro et in omnibus regnis et terris nostris universali, Deo propicio, successori, sub paterne benedictionis obtentu, necnon cancellariis ac cancellariam regentibus, algutziris, gubernatori comitatuum Rossilionis et Ceritanie, vicario Rossilionis et Vallispuri et baiulo ville Perpiniani, ceterisque univesis et singulis officialibus, iudicibus et commissariis nostris et ipsius primogeniti nostri et successorum nostrorum presentibus et futuris eorumque locatenentibus, sub nostre ire et indignacionis incursu, quatenus paccionatum privilegium nostrum presentem et omnia et singula in eo contenta firmiter teneant et observent ac teneri et observari faciant inconcusse et non contraveniant vel aliquem contravenire permitant aliqua ratione seu causa, eis et eorum cuilibet ad cautelam faciendi contrarium presentium serie abdicantes omnimodam potestatem. In cuius rey testimonium hanc fieri et sigillo magestatis nostre inpendenti iussimus comuniri. Datum Barchinone quintadecima die ianuarii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo primo, regnique nostri sexto. – Matias vicecancellarius.

1.2.8 La confirmación de la jurisdicción terrestre al consulado de Valencia en 1493

Barcelona, 1493, marzo, 14

Fernando II, el Católico

Manuscritos: Archivo de la Corona de Aragón. Cancillería. Registros 3.647, fols. 148v.-153v.⁵⁴.

Ediciones: COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, pp. 186-193; también en DÍAZ ROMANO, *Libro llamado consulado de mar*, fols. 153v.-158r., este documento en concreto se publica en latín y solo una cláusula referida a los seguros está traducida al castellano.

Consulum maris et consilii mercatorum civitatis Valencie.

Nos Ferdinandus, etc. Cum ex commercio, exercicio seu arte marcantili incomparabilia commoda et beneficia rei publice et juribus regiis succedant, nam tali exercicio et usu et importantur que ad vitam necessaria sunt et eius ornatum et educuntur permutanturque, et inde multa hominum genera aluntur et vitam ducunt, sicque palam et cotidie conspicimus modicas res publicas usu et exercicio mercantili ad grandia incrementa evasisse et crescere, ideo nos, qui ab alto tot regnorum et terrarum divina favente gracia suscepimus gubernacionem, merito inducimur allicimurque ad ea favorabiliter concedenda et ordinanda, que ad artis ipsius mercantilis, unde tanta bona proveniunt utilitatem, expedicionem et decorem pertinere videntur, questionumque et causarum inde resultancium et emergencium abreviacionem et calumniarum ac dispendiorum resecacionem et amputationem concernant: Igitur, ad suplicacionem de et pro infrascriptis maiestati nostre factam per fidelem nostrum Gasparem Rull, mercatorem, nuncium ad eandem maiestatem nostram missum per vos dilectos et fideles nostros consules maris et consilium mercatorum nostre civitatis Valencie, tenore presentis carte nostre firmiter et perpetuo valiture, per nos et successores nostros statuimus, providemus et ordinamus, vobisque dictis consulibus presentibus et futuris in privilegium ducimus perpetuo concedendum, imprimis quod, sicut ex duobus, qui in consules maris in dicta civitate eliguntur, unus est mercator alter eligitur marinerius, amodo, finito presenti anno, non eligatur in consulem marinerius citra officii marinerii aliquam notam, sed cesset omnino talis eleccio et eius loco eligatur modo infrascripto unus civis dicte civitatis Valencie et alter mercator in consules maris. Ita quod, sicuti consules ipsi maris erant unus mercator et unus marinerius, ex inde imperpetuum sint consules maris unus cives et unus mercator. Et iudex appellacionum emissarum ab ipsis sit semper mercator, ita quod, sicuti antea erant duo iudices appellacionum finito presenti anno, non eligatur ex tunc nisi unus in iudicem appellacionum et quidem mercator, ut predictum est, quemadmodum sunt in presenti civitate Barchinone; qui consules civis et mercator et iudex unus appellacionum mercator utantur et eadem iurisdictione, facultate et potestate, que per regia privilegia mercatori et marinerio attributa erat et concessa, nulla per huius-

⁵⁴ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-2, p. 193.

modi mutacionem eorum potestati facta mutacione seu alteracione. Cuius consulis maris civis civitatis Valencie eleccionem volumus exinde hoc modo fieri, videlicet, quod ex illis novem civibus seu redolinis qui restant ex illis duodecim civibus que annis singulis eliguntur, ut eorum nominibus in redolinis cereis inclusis et in bacino positis, ex ipsis extrahantur tres, nobis aut, nobis absentibus, nostro baiulo generali presentandi, ut ex eis sumatur unus in justiciam in criminalibus vel in civilibus civitatis Valencie per vices annorum, facta ipsa extraccione, immediate per eundem extractorem extrahatur unus redolinus, qui sich extratus statim aperiatur et publicetur et ipse sit consul maris predictus, qui die Nativitatis Domini Officium ipsum ineat et juret sicut facere solet consul mercator. Preterea vobis dictis consulis maris presentibus et futuris concedimus et licenciam ac facultatem plenariam elargimur quod, quandocunque et quocienscunque volueritis et vobis necessarium seu opportunum videbitur, possitis, in illo loco vel locis intra dictam civitatem in quibus visum fuerit, vos cum illis predictae civitatis mercatoribus, qui nunch sunt vel pro tempore fuerint, licite congregare et consilium et consilia, pro dirigendis actibus mercantilibus, tenere et celebrare et in eisdem consiliis vel aliquo eorum eligere pro predictis certos mercatores eiusdem civitatis, videlicet a decem supra et a viginti infra, et eos semel et pluries variare et mutare, possitisque de consilio dictorum mercatorum sic electorum aut maioris partis eorum semel et pluries alios mercatores, usque ad illum numerum de quo vobis et dictis vestris consiliariis aut maiori parti vestrum videbitur eligere, qui onus habeant procurandi, manutenendi et deffendendi ubique predictam artem mercantilem, tam pro marchis seu mercandi licenciis concessis vel concedendis quibuscunque personis extraneis aut privatis quibusvis, aut vectigalibus, lezdis et represaliis, quam aliis quibuscunque impositionibus aut iuribus aut gravaminibus seu oneribus mercatoribus summissis nostri impositis vel imponendis aut factis seu faciendis, tam intra quam extra dominium nostrum, quavis racione seu causa.

Possitis eciam vos dicti consules presentes et futuri de et cum consilio vestrorum consiliariorum seu maioris partis eorum, ut negocia dicte artis mercantilis pro quorum direccione et deffensione plures sumptus oportet et oportebit de necessitate fieri melius expediantur et fiant, auctoritate nostra in civitate Valencie et alibi, extra tamen nostrum dominium, imponere, statuere et ordinare certum jus seu vectigal in omnibus et singulis navigiis seu vasis marinis, mercibus seu mercimoniis quorumcunque patronorum et mercatorum, prout vobis videbitur, in quo jure seu vectigal non solum contribuant et contribuere habeant patroni et mercatores subditi nostri, sed eciam omnes alii patroni et mercatores extranei in dominio nostro, tam in mari quam in terra mercantiliter agentes, qui solvunt et contribuunt ac solvere et contribuere consueverunt in generalitatibus, que ex ordinationibus regiis factis in curiis generalibus aut impositionibus, que ex regiis concessionibus in civitate Valencie levantur et exiguntur, contribuant et contribuere habeant; dictumque jus seu vectigal possitis exigere et llevarre seu exigi et levare facere aut vendere seu arrendare et contra illud solvere recusantes exequuciones fieri facere et requirere et alia circa hec libere peragere, que necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna; quodquidem jus seu vectigal per vos et cum consilio predictorum, vestrorum consiliariorum aut maioris partis eorum possit, cum impositum fuerit, augeri vel minui et totaliter anoveri et amotum iterato imponi et statui tociens quociens pro utilitate et deffensione dicte artis mercantilis vobis et dictis vestris consiliariis aut maiori parti eorum videbitur opportunum.

Possitis insuper vos dicti consules presentes et futuri de et cum consilio, dictorum consiliariorum vestrorum aut maioris partis eorum, inter dictos mercatores subditos nostros et extraneos premissorum occasione, si necessarium fuerit, tallias indicere et indictas exigere et pro eorum exactione quascunque execuciones contra non solventes fieri facere.

Ulterius vos dicti consules presentes et futuris possitis de et cum consilio dictorum consiliariorum vestrorum aut maioris partis eorum, omnibus et singulis personis pro expedicione dictorum negociorum mercantiliū qualitercunque laborantibus quecunque salaria tam ordinaria quam alia constituere et taxare et constituta et taxata exolvere et exolvere facere et a quibuscunque personis pecuniarum dicti juris seu vectigalis ac talliarum receptoribus et distributoribus computa audire et diffinire et rationum reliqua petere, habere et recipere ac recuperare, omniaque alia peragere que circa hec necessaria fuerint seu opportuna.

Insuper concedimus vobis dictis consulibus presentibus et futuris, quod vos et iudex appellacionum a vestris sententiis emitendarum non solum de causibus (sic) seu questionibus et debatis marinis, ut consuevistis alias, sed etiam de omnibus questionibus, litibus, controversiis, contrastibus et debatis civilibus, tantum motis seu movendis aut inceptis se incipientibus, descendentes seu qualitercunque principaliter tamen provenientes ex quibuscunque societatibus, cambiis, contractibus seu actibus mercantilibus factis seu faciendis in dicta civitate Valencie vel alibi ubicunque in terra et in mari inter quascunque personas cuiuscunque legis, gradus, status, prehemencie et condicionis existant in dicta civitate vel alibi domiciliatas et de quibuscunque rebus et qualitercunque ex arte principaliter descendentes mercantili, cuiuscunque nature, generis et speciei existant, possitis et valeatis libere ex facultate plenaria, quam vobis cum presenti conferimus, plene cognoscere et ipsas lites, questiones, controversias, contrastus et debata decidere et sentencialiter diffinire, vestrasque decisiones et sentencias execucioni deducere, sicut et quemadmodum vigore consulatus privilegiorum de et super omnibus questionibus, litibus, controversiis, contrastibus et debatis marinis consuevistis qualitercunque et potuistis, sic quod nos vel succesores nostri aut aliqui alii officiales, iudices seu commissarii nostri vel ipsorum nostrorum successorum ordinarii, delegati aut subdelegati de dictis causis, litibus, questionibus, controversiis, contrastibus aut debatis non possimus nec possint cognoscere, nec inde per viam simplicis querelle, appellacionis, supplicacionis aut alterius cuiuscunque recursus intromittere quoquomodo, sed vos dicti consules et iudex presentes et futuri de ipsis tantum cognoscere possitis et habeatis et vestras vestrorumque determinaciones et sentencias, remota excepcione qualibet, habeatis execucioni deducere, ita quod, si de factis que ad officium vestrum ex privilegiis vel ex presencium tenore spectant ad nos seu nostrum primogenitum vel audienciam nostram vel suam peticio aliqua vel supplicacio decetero offeratur et altera pars ad vos requisiverit seu voluerit supplicacionem ipsam remitti seu per vos cognosci, eo casu peticio vel supplicacio et partes ad vos remittantur et remitti habeant, omni excepcione cessante, ita quod altera parciū renuente vel invita nequeat de ipso negocio in cancellaria vel audiencia nostra vel primogeniti nostri cognosci, sed ad ordinarium iudicem, ut premittitur; et de appellacionibus sentenciarum vestrarum cognoscat dictus iudex appellacionum et iusticiam faciat, et si ad nos vel dictum nostrum primogenitum appellatum fuerit vel habitus recursus quoquomodo, negocium vel recursus ad predictum iudicem appellacionum consulatus decidendum per eum protinus remittatur et remitti volumus. Decernentes

irritum et inane si quid et quidquid a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contrarium contigerit quomodolibet attemptari. Eu ut super discussione et decisione predictis justius et maturius vos habere valeatis, ad cautelam expresse concedimus vobis presentibus et futuris, quod possitis distringere, compellere et forciare per impositiones penarum et exactiones earum et aliis debitis juris et rationis remediis omnes et quoscunque mercatores et alios, de quibus vobis videbitur ad veniendum et interessendum consiliis que habeatis et debeatis tenere super dictis questionibus, littibus, controversiis, contrastibus et debatis decidendis et terminandis, et vobis super iis si requisiti fuerint eorum consilium impendendum, possitisque et debeatis eos, qui calumpniosam seu iniustam causam duxerint seu foverint ea causa subcubuerint, in expensis cause tam principalis quam appellacionis per partem alteram vincentem factis condemnare, victori aplicandas, et pro eo executiones facere necessarias vobis benevisas; volentes, statuentes et providentes, natura causarum predictarum considerata, quod cause predictae per partes agentes aut deffendentes personaliter ducantur et duci habeant en non per procuratores, quos in curia vestra omnino pro ipsis causis prohibemus admitti, nisi cause ipse absentium, pupillorum aut mulierum viduarum essent vel eciam maritatarum, maritis tamen earum absentibus, nam tales causas per procuratores per vos admitti volumus, dum tamen non sint jurisperiti, notarii vel causidici.

Volumus insuper, providemus et ordinamus, quod quicumque securitatem iudicii coram vobis a quibuscunque quos sibi tentos et obligatos pretendant postulaverint, ipsa securitate iudicii idonea prestita, habeant et teneantur in posse scribe curie vestre deponere pro salario vestro ad rationem sex denariorum pro libra rei de qua ipsam securitatem obtinuerint, in quo salario condemnabuntur per vos qui fuerint de justicia condemnandi. Et si pars rea incontinenti, facta demanda, concedet et fidem bonam recognoscet, restituatur actori mox salarium depositum, sed si factus fuerit ingressus ad littem et ad merita cause et postea quacunque causa aut racione sententia non ferretur in causa, nichilominus salarium ipsum vobis adquiratur ac si per vos sententia fuisset prolata, quemadmodum habent consules maris civitatis Barchinone et ut scimus servatur ab eisdem.

In super statuimus, providemus et ordinamus, quod assecuratores quarumcunque mercium, bonorum et rerum habeant et teneantur petetur ab eisdem, infra quatuor menses computangos posteaquam innotuerit seu novum certum fuerit in civitate Valencie et fuerit intimatum assecuratoribus aut maiori parti eorum ad vestri cognicionem, rem assecuratam amissam aut casum subsecutum navi aut alii navigio aut rebus assecuratis, pro quibus fiat prompta exequcio, ut de et pro cambiis fieri assolet et debet.

Verum si per assecuratores aliqua justa excepcio opponeretur vel appareans ad vestri cognicionem quantitatis assecurate non solvende vel alia quevis, nichilominus, transacto dicto tempore supra prefixo, si per assecuratos fueritis requisiti, dictam exequcionem facietis, omnibus excepcionibus rejectis, juxta formam securitatis. Sed si per partem assecuratorum erunt opposite et expresse clare et distincte excepciones alique, quibus pretendant assecuratos non posse nec debere recipere seu habere quantitates que ab ipsis petentur et per vos cognitum erit tales esse, quod assecuratus qui recipere volet tales quantitates assecuratas teneatur probare aut monstrare quod fuerit petitum ab ipso assecuratore aut oppositum aut quod ipsis excepcionibus per assecuratores probatis iudicandum esset, dictos assecuratos non debere recipere tales quantitates, in tali casu assecuratus, qui recipere volet,

habeat et teneatur facere et prestare cautionem aut cautiones, quas tamen solvere habet a securator qui eas petet, et non a securatus, cum fideiussore aut fideiussoribus idoneis ad cognitionem vestri, de restituendo quantitatem cuiuslibet a securatori una cum missionibus et expensis, quas fecerint a securatores, et cum duobus solidis pro libra de interesse ad rationem anni, si intra unum annum computandum a die quantitatis sibi solute non fecerit declarare in iudicio seu curia vestra consulatus per sententiam transactam in rem iudicatam, quod ipse a securatus bene receperit quantitatem quam sibi solvi iustaverit et fecerit. Et quia iniustum esset et intolerabile, quod a securati, qui se a securare fecerint et solverint precia a securatoribus, ea mente ut recuperent quantitates a securatas sine alia impensa, et a securatores facere et opponere voluerint exceptiones tales quod, eis non obstantibus, declararetur a securatos bene recepisse, eo in casu providemus et ordinamus quod a securatores cadentes seu subcumbentes a talibus exceptionibus condemnentur ad solvendum et solvere habeant a securatis omnes et quascunque expensas, quas a securatum facere oportuerit in declarationibus modo predicto faciendis.

Ulterius, in maiorem favorem et decorem dicti officii consulatus ac rei mercatorum, concedimus vobis, quod possitis et liceat vobis eligere et creare duos aut tres virgarios, qui executiones per vos iustas faciant et vobis pareant ac parere teneantur et iudici appellacionum, que gestent argenteas virgas similes virgis virgariorum juratorum civitatis predictae Valencia, aliquanto tamen breviores seu minores et non auratas vel similes illis quas ferunt virgarii consulum maris presentis civitatis Barchinone; qui virgarii vos pro negociis et rebus officii incedentes ipsis virgis levatis precedant, incumbatque eorum officio claudere et aperire januas domus Logie dicte civitatis et eam verrere seu verri et mundari facere ab omni sorde, et ordinationes et iussa vestra implere, quemadmodum faciunt et tenentur virgarii consulum maris presentis civitatis, et ultra stipendia actorum, que mandato vestro facient pro executionibus iusticie, habeat unusquisque pro salario eiusdem officii anno quolibet sexdecim libras.

Et cum omnis labor optet premium et nemo propriis stipendiis militare teneatur, cum hac eadem tatemus et ordinamus vobis dictis consulibus presentibus et futuris pro salario et laboribus, unicuique videlicet septuaginta quinque libras monete regali Valencie et defensoribus seu iuratis mercatorum, unicuique videlicet triginta quinque libras eiusdem monete, habendas et recipiendas modo infrascripto annis singulis et in proprias utilitates convertendas.

Dedum providemus et ordinamus, quod scriba curie dictorum consulum sit depositarius pecuniarum pro dictis salariis, ut prediximus, deponendarum. Et ipse de eisdem computum teneat et ex ipsis solvat predicta salaria vobis et iudici appellacionum defensoribus seu iuratis mercatorum et virgariis predictis per tercias sive in fine anni; et si non suffecerint, supleatur vobis et illis ex pecuniis iuris seu vectigalis imponendi; et si superaverint, residuum illud vel conservetur pro salariis successorum in dictis officiiis, vel tradatur receptori dicti iuris seu vectigalis imponendi, prout per vos fuerit dispositum et ordinatum vel per successores vestros.

Iudici vero appellacionum tatemus et ordinamus pro salario annuo quinquaginta libras dicte monete, quas solvat sibi dictus scriba et pecuniis deponendis apud se de et pro sentenciis per eum proferendis et non de aliis pecuniis, que si non fuerint deposite aut non suffecerint, eo sit contentus et nullum habeat ius ultra petendi.

Scriba vero predictus, qui dictum computum tenebit recipiendo et solvendo, ut prefertur, habeat pro laboribus suis et administratione ipsa annis singulis centum

quinquaginta solidos dicte monete ex pecuniis predictis apud se deponendis, penes se retinendos, que sin non erunt vel non suffecerint, suppleatur sibi et fiat satisfactio ex pecuniis juris supradicti imponendi.

Nos enim vobis et successoribus vestris in dictis officiis in et super predictis omnibus et singulis et ex eis deppendentibus ac cum incidentibus, emergentibus, annexis et connexis vices nostras plenarie committimus cum presenti; per quam serenissimo Joanni principi Asturiarum et Gerunde, filio primogenito nostro carissimo ac in omnibus regnis et terris nostris post felices et longevos dies nostros inmediato heredi et successori nostro, dicimus sub paterne benediccionis obtentu, locumtendenti vero generali in dicto regno, cancellariis autem, vicecancellariis, cancellariam regentibus, alguatziriis, gerentivices nostri generalis gubernatoris ac baiulo generali in eodem regno Valencie, justiciis et juratis civitatis Valencie, ceterisque universis et singulis officialibus, iudicibus et commissariis nostris et ipsius primogeniti et successorum nostrorum presentibus et futuris eorumque locatentibus presentibus et futuris mandamus sub nostre ire et indignacionis incursu penaque florenorum quinque milium, quatenus privilegium nostrum et omnia et singula in eo contenta firmiter teneant et observent ac teneri et observari faciant inconcusse et nos contraveniant vel aliquem contravenire permitant aliqua racione seu causa, sed vobis in predictorum omnium execucione requisiti faveant et assistant, eis et eorum cuilibet ad cautelam faciendi contrarium presencium serie abdicantes omnimodam potestatem. In cuius rei testimonium presens privilegium fieri jussimus nostro communi sigillo inpendenti munitum

Datum in nostra civitate Barchinone die XIII^a mensis marcii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio, regnorumque nostrorum videlicet Sicilie anno vicesimo sexto, Castelle et Legionis vicesimo, Aragonum et aliorum decimo sexto, Granate vero secundo. Yo el Rey. Dominus rex mandavit michi Philippo Clementi et viderunt eam generalis thesaurarius Thomas Malferitus, Hieronimus Albanell et Bernardus Ferrer pro conservatore generali. Pro.

1.3 LA TRADICIÓN MEDITERRÁNEA: EL *LLIBRE DEL CONSOLAT DE MAR*

1.3.1 Presentación

El *Llibre del Consolat de Mar*, tal y como se conoce en la actualidad, es en realidad una recopilación tipo de diversos textos marítimos independientes entre sí que solo consiguieron conformar una unidad tras ser incluidos en la obra impresa en Barcelona en 1494 bajo el título *Libre del consolat de mar*⁵⁵. Francesc Celedes fue su promotor y, según relata él mismo en el prefacio, quién revisó y corrigió el texto para su publicación⁵⁶.

En la segunda mitad del siglo XIV se formaron en las costas levantinas diferentes textos recopilatorios del derecho marítimo del Mediterráneo que se utilizaba y apli-

⁵⁵ CELELLES, *Libre del consolat de mar*.

⁵⁶ «... yo Francesch Celedes per sola caritat, iatsia ab molt treball, hauent colloqui e consell de persones expertes e antigues, axi patrons de fustes com mercaders e mariners e altres, e cercant molts originals, me so esforçat corregir lo present libre: tant com es stat possible».

caba en cada una de las instituciones consulares levantinas, lo que justificó que estas obras recibieran el nombre de *Llibre del consolat*. Algunos de estos libros se formaron en el seno de los distintos consulados y otros al margen de ellos por la iniciativa de distintos particulares. De ahí que, como ha señalado el profesor Aquilino Iglesia Ferreirós, no resulte correcto hablar del Libro del consulado como una única obra ya que, en realidad, hubo varios y distintos libros consulares⁵⁷.

Estas recopilaciones presentaban similitudes importantes entre sí porque, en última instancia, todas comprendían el derecho marítimo común del Mediterráneo. Pero, al mismo tiempo, también ofrecían algunas diferencias significativas. De un lado, porque sus autores decidían libremente el contenido de cada uno de ellos, así como el orden en el que incorporaban los distintos componentes; de otro, porque, junto a aquel fondo jurídico-marítimo común al Mediterráneo, también se incluían en ellos otras disposiciones particulares de cada consulado o del derecho propio de la ciudad donde tenía su sede la institución consular de referencia; y, por último, porque la redacción de los distintos elementos que componían los libros consulares ofrecía diferencias de unos manuscritos a otros entre tanto no se contó con una forma definitiva de cada uno de ellos.

La recopilación realizada por Celelles, que en realidad recoge el fondo del Libro del consulado de mar de Barcelona⁵⁸, alcanzó una amplia difusión a diferencia de lo que sucedió con otros libros consulares, incluido el editado en torno a 1484⁵⁹, edición príncipe en opinión de los profesores Arcadio García Sanz y Aquilino Iglesia Ferreirós⁶⁰. Varias circunstancias propiciaron la amplia divulgación que alcanzó el texto que Celelles entregó a la imprenta y que la obra se convirtiera en el modelo de los posteriores libros consulares siendo utilizada, a partir de entonces, como patrón del texto marítimo más importante del área mediterránea. Entre estas circunstancias cabe referir, en primer lugar, que la obra, lejos de quedar manuscrita, se imprimiera en 1494; en segundo término, que se reeditara en 1502⁶¹; y, por último, que en los años y décadas siguientes, la obra, redactada originariamente en catalán, se tradujera a otras lenguas⁶².

El Libro del consulado preparado por Celelles reúne capítulos con orígenes muy diversos. Unos proceden del texto conocido como *Ordre judiciari*, una recopilación de normas procesales pertenecientes al consulado de Valencia establecido en 1283.

⁵⁷ IGLESIA FERREIRÓS, «Libro do consulado», p. 263.

⁵⁸ IGLESIA FERREIRÓS, «El Libro del consulado de mar», p. 112.

⁵⁹ *Llibre del Consolat de Mar*, h.1484.

⁶⁰ COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, IV, p. 64; IGLESIA FERREIRÓS, *La creación del Derecho*, p. 192.

⁶¹ *Libre del consolat, tractant dels fets marítims*, Barcelona, Joan Luschner, 1502.

Antonio de Capmany utilizó este texto como elemento base para la edición de las *Costumbres marítimas de Barcelona* por considerarlo la edición príncipe del *Llibre del Consolat de Mar* (CAPMANY y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, p. 36).

⁶² Destacan las numerosas traducciones y reimpresiones que salieron de las prensas italianas entre los siglos XVI y XVIII (1519, 1539, 1544, 1549, 1556, 1564, 1566, 1567, 1584, 1612, 1633, 1637, 1656, 1668, 1713). Las editadas en Francia (1577, 1635), Castilla (1539, 1732, 1791), Holanda (1704, 1723) y Alemania (1790) son menos abundantes. Y en Inglaterra no llegó a realizarse ninguna traducción del texto levantino a lo largo de Época Moderna. La primera se publicó, ya en el último cuarto del siglo XIX, por Travers Twiss.

La relación de las traducciones del *Llibre del Consolat de Mar* a otras lenguas, en particular al italiano, puede verse en COLÓN y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, IV, pp. 975-977.

Otros de las *Costumes de mar*, una redacción escrita del derecho mercantil consuetudinario del Mediterráneo. Y, finalmente, el contenido del tercer bloque de preceptos se corresponde con distintas previsiones de las *Ordinacions del cors*, una colección de derecho consuetudinario corsario. El conjunto de este Libro del consulado comprende 334 capítulos numerados correlativamente.

Pero Ceelles utilizó la expresión Libro del consulado para nombrar no solo este bloque constituido por los tres elementos referidos sino también para aludir al conjunto de la obra que entregó a la imprenta. Esto es, los 334 preceptos del Libro del consulado de mar en sentido estricto y otros textos que le siguen en el volumen, entre los que destacan los *Capitols del rei En Pere* que es una reglamentación mercantil del rey Pedro el Ceremonioso (III de Cataluña y IV de Aragón) de cuarenta capítulos, fechada en Barcelona en 1340, y unas Ordenanzas de seguros de Barcelona de 3 de junio de 1484⁶³.

A partir de la publicación de la obra de Ceelles, el Libro del consulado en sentido estricto, es decir, el bloque formado por aquellos 334 capítulos, se mantuvo inalterable, lo que no sucedió con el Libro del consulado de mar en sentido amplio, ya que la obra, lejos de quedar fijada definitivamente a fines del siglo XV con el contenido diseñado por Ceelles, siguió viva, abierta a nuevas incorporaciones. Y, por esta razón, en las ediciones posteriores se siguió ampliando con el añadido de nuevos elementos. Así se hizo, entre otras oportunidades, en una de las dos ediciones publicadas en Barcelona en 1518⁶⁴ en la que, entre otros textos, se le unieron unas disposiciones de las Cortes de Barcelona de 1480 y 1481⁶⁵. Y también en la editada en 1592 en la que se le incorporó, entre otros textos, el Privilegio de 15 de enero de 1401 por el que Martín el Humano confirmó al consulado de Barcelona la jurisdicción mercantil marítima al mismo tiempo que le otorgó la competencia para la resolución de los conflictos mercantiles terrestres⁶⁶.

En la actualidad, y sobre la base de esta evolución, se ha llegado al consenso de considerar que forman parte del *Llibre del Consolat de Mar* los elementos constantes en los diferentes manuscritos y ediciones de la obra. Es decir, los tres que en la edición de Ceelles integran el Libro del consulado de mar en sentido estricto y los capítulos de Pedro el Ceremonioso que en la obra de Ceelles se publicaron fuera de aquel núcleo.

La comunidad formada por los navegantes que participaban en el comercio marítimo y en la actividad corsaria en las aguas del Mediterráneo se encuentra detrás

⁶³ Esta práctica no representa, en realidad, una novedad introducida por Ceelles puesto que ya se había utilizado en la edición de 1484. En esta edición príncipe forman parte del Libro del consulado de mar en sentido estricto, el *Ordre judiciari*, las *Bones costumes de la mar*, las *Ordinacions del cors* y, además, las *Ordinacions noves de la ciutat de Barcelona sobre los consols*, normativa referida a los cónsules de Sicilia, y las *Ordinacions fetes sobre les seguretats maritims e mercantinols* de Barcelona de 14 de noviembre de 1458. Y fuera del Libro del consulado de mar, aunque en el mismo volumen, a continuación de unos folios en blanco, se incorpora el texto barcelonés de las *Ordinacions fetes sobre les seguretats maritimes* de 3 de junio de 1484.

⁶⁴ En el año 1518 se realizaron en Barcelona dos ediciones del *Llibre de consolat de mar* a cargo de impresores distintos. La responsabilidad de la primera correspondió a Joan Rosembach y la segunda, a la que se refiere el comentario incluido en el texto, se imprimió en el taller de Carles Amorós: *Libre apellat consolat de mar: ara nouament estompat e corregit. Affegits*.

⁶⁵ *Libre apellat consolat de mar: ara nouament estompat*.

⁶⁶ *Llibre de consolat dels fets maritims: ara novament corregit y emendat ab algunes declaracions*.

de la formación de los dos núcleos de origen consuetudinario del *Llibre del Consolat de Mar*, tanto de las *Costumes de mar* como de las *Ordinacions del cors*. El consulado de Valencia es, por su parte, el responsable del derecho contenido en la parte que se conoce como *Ordre judiciari*. Y al monarca Pedro el Ceremonioso corresponde la autoría de los *Capitols del rei En Pere*.

La concreción del proceso seguido para la formación de los distintos elementos que integran el *Llibre del Consolat de Mar*, así como la determinación del lugar y fecha en que tomaron cuerpo, presenta graves dificultades puestas de relieve por los profesores Aquilino Iglesia Ferreirós y Arcadio García Sanz. No obstante lo cual se dispone de alguna información al respecto.

El origen del derecho mercantil consuetudinario del Mediterráneo, base de las *Costumes de mar* del *Llibre del consolat*, debe situarse, de igual modo que en el caso del derecho mercantil consuetudinario del Atlántico, en el momento en que se produjo la reactivación del tráfico mercantil en el Mediterráneo una vez superada la crisis que había afectado al comercio durante la Alta Edad Media, una recuperación que en el Mar de Levante tuvo lugar con cierta anterioridad respecto del Atlántico y del Báltico. En este sentido cabe recordar que en el siglo X los comerciantes de algunas ciudades italianas del Adriático, es el caso de Venecia, Ancona y Bari, ya desarrollaban una intensa actividad comercial que pronto se extendió a todo el Mediterráneo. Sin embargo, se desconoce el instante en el que, por primera vez, este fondo consuetudinario, carente de una nacionalidad concreta por ser el derecho común de los navegantes del Mediterráneo, se fijó por escrito dando origen a las *Costumes de mar*. De cualquier modo, cabe considerar que durante algún tiempo pudieron circular por el Mediterráneo distintas formulaciones escritas de este derecho mercantil consuetudinario con previsiones diferentes porque, entre tanto no se homogeneizaron sus contenidos, los autores de estas recopilaciones consuetudinarias decidían libremente las costumbres que incluían en ellas en cada ocasión.

El primer testimonio expreso de la existencia de una colección escrita de costumbres marítimas mediterráneas pertenece al año 1272, fecha de las *Costums de Tortosa*, ya que en esta obra sus autores Pere Tamarit y Pere Gil incorporaron cuarenta y cuatro preceptos tomados de una redacción escrita del derecho consuetudinario marítimo del Mediterráneo⁶⁷. Y, de otra parte, parece que en 1385 ya existía una redacción definitiva de tales *Costumes de mar* cuyo articulado suma doscientos cincuenta y un preceptos que coincide con el texto que Celelles incorporó a su *Llibre del Consolat de Mar*.

El proceso que concluyó con la formación de las *Ordinacions del cors*, otro de los elementos constantes del *Llibre del Consolat de Mar*, debió ser similar al expuesto para las *Costumes de mar*. La actividad corsaria desplegada por los navegantes en el Mediterráneo a partir de la recuperación de la actividad mercantil dio origen a un derecho consuetudinario que se materializó por escrito en el siglo XIII, formándose así distintas redacciones de la costumbre referida a la actividad corsaria. Y la refundición de dos de estas colecciones dio origen a las llamadas *Ordinacions del cors*, incorporadas, finalmente, al *Llibre del Consolat de Mar* de Celelles.

⁶⁷ Libro IX, rúbrica 27 de las *Costums de Tortosa: Isti sunt usus et consuetudines et usus maris, quibus utuntur homines dertusenses*.

De otra parte, la actividad jurisdiccional desplegada por el consulado de Valencia originó un derecho consular procesal que, en una fecha indeterminada, se fijó por escrito, formándose así el texto que se conoce bajo el nombre de *Ordre judiciari*. Y a mediados del siglo XIV, tras introducirse algunas reformas en su primitivo articulado, la obra se envió al consulado de Mallorca. Siendo precisamente el texto del *Ordre judiciari* consolidado en la institución mallorquina el que Celedes decidió incluir en su *Llibre del Consolat de Mar*.

Y, finalmente, en lo que concierne a la norma promulgada por el rey Pedro el Ceremonioso cabe señalar que aparece fechada el 22 de noviembre de 1340 y que su primera incorporación a uno de los libros consulares barceloneses pudo producirse entre 1348 y 1349. En el articulado de cuarenta preceptos el monarca aragonés define las infracciones penales marítimas susceptibles de ser castigadas por el poder público así como las penas a imponer a los autores de tales contravenciones; contempla algunas previsiones en relación al procedimiento de las causas marítimas penales; y, por último, establece varias reglas de contenido estrictamente mercantil.

Territorialmente el *Llibre del Consolat de Mar* alcanzó una notable difusión por las costas del Mediterráneo. En particular por las de la Corona de Aragón, de Francia y de la península italiana. Y desde el punto de vista de su vigencia temporal cabe recordar que en Francia estuvo en vigor hasta la promulgación de la *Ordenanza francesa de la marina de 1681* y que en las costas mediterráneas de la Península Ibérica prolongó su vigencia hasta la entrada en vigor en 1829 del primer Código de comercio español.

La continuidad del *Llibre del Consolat de Mar* en las costas de la Corona de Aragón se vio favorecida por su cotidiana utilización en los distintos consulados durante toda la Época Moderna una vez que el contenido del texto permitió que la obra continuara aplicándose para la regulación del tráfico mercantil a pesar del transcurso del tiempo; porque los Decretos de Nueva Planta de Mallorca y Cataluña, menos rígidos que el referido a Valencia, permitieron la continuidad de los consulados de Barcelona y de Mallorca y con ello el uso del *Llibre del Consolat de Mar*; y porque en el siglo XVIII las condiciones conforme a las cuales se establecieron los nuevos Cuerpos de comercio en la costa mediterránea lejos de conllevar el final de la vigencia del *Llibre del Consolat de Mar* vinieron a garantizar su continuidad hasta los inicios de la etapa liberal.

Bibliografía: CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*; COLÓN Y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, III-1, pp. 144-275; IGLESIA FERREIRÓS, «Libro do consulado da Mar»; *La creación del Derecho*; «El Libro del consolato»; «De las costums al Llibre de consolat»; «Costums»; «La formación de los Libros»; «El Libro del consulado de mar»; SERNA VALLEJO, «Las relaciones entre los *Rôles d'Oléron*, el *Llibre del Consolat de Mar*».

1.3.2 El *Llibre del Consolat de Mar* editado por Germà Colón y Arcadi García Sanz

Reproducimos a continuación el texto del Libro del consulado cuya utilización ha sido autorizada por la Fundación Noguera. COLÓN Y GARCÍA SANZ, *Llibre del Consolat de Mar*, I y II. En la edición de 2001 se corresponde con las páginas 395-918.

m 1

[Fol. 21] Cascun¹ ayn la vespre² de la festa³ de Nadal de nostre⁴ Senyor,⁵ los prohòmens navegants,⁶ patrons e mariners,⁷ o partida de aquels, apleguen conseyl en la esgleya⁸ de sancta Tecla de la dita⁹ ciutat; e aquí per elecció, e no per redolins,¹⁰ tots en una¹¹ concordants, o la major partida, elegen¹² dos bons hòmens de la art¹³ de la¹⁴ mar en¹⁵ cònsols, e hun hom de la dita art de¹⁶ mar, e no de naguna¹⁷ altre art, offici ho siència,¹⁸ en jutge de les apel·lacions que¹⁹ fan de les sentències dels dits²⁰ cònsols. E les dites eleccions són fetes per privilegi²¹ que·ls dits prohòmens de la art²² de la mar han del senyor rey e de sos antecessors.

1. En aquesta part de l'Ordre judiciari *L* no conté els títols de les rúbriques. El text del manuscrit *F* sols comença amb el capítol corresponent a m 39 (vegeu allà la nota 18); *C* comença amb m 8 (vegeu allà nota 3) i *A* no conté aquest capítol primer (vegeu m 2 nota 1).

2. la vespre: *P* «en lo vespre».

3. de la festa: manca en *N*.

4. nostre: *P* «nostro».

5. nadal ... senyor: *V* «la Nativitat de nostre senyor Déu».

6. navegants: *P* «navegants e»; *U* «e»; manca en *e*.

7. mariners: *P* «mariners de la ciutat de València».

8. esgleya: *P* «sglésia»; *e* «església»

9. dita: manca en *VN*.

10. redolins: *P* «rodolins».

11. una: *V* «una cosa».

12. elegen: *VP* «eligen»; *e* «elegeren».

13. de la art: manca en *V*.

14. de la: *Ue* «de».

15. en: afegit en *L* al marge.

16. dita art de: *Ue* «art de la dita».

17. naguna: *D* «nenguna»; *V* «nengun»; *N* «nagun».

18. en cònsols... siència: *P* «e no de neguna altra art, offici o sciència en cònsols z hun hom de la dita art de la mar».

19. que·s: *P* «qui·s».

20. dits: manca en *N*.

21. privilegi: *P* «priveletgi».

22. dits prohòmens de la art: manca en *N*.

m 2

Lo dia de Nadal, los dits cònsols elets juren en poder¹ del² justícia civil de la dita ciutat dins la esgleya³ de nostra dona sancta

1. poder: a partir d'aquest mot comencen les lliçons del manuscrit *A*.

2. del: *P* «de la».

3. la esgleya: *V* «la església»; *P* «la sglésia»; *e* «l'església».

5 Maria de la Seu,⁴ après que'l dit justícia ha jurat en⁵ poder del senyor rey ho⁶ de son batle, *que* bé e leyalment⁷ se hauran⁸ en lo offici del dit⁹ consolat, que¹⁰ deran¹¹ dret,¹² axí al major com al menor, salvant tota hora la feeltat e leyaltat¹³ del¹⁴ senyor rey.

4. seu: *V* «seu de la dita ciutat».
 5. en: *en L una altra mà afegí el damunt el rengló.*
 6. ho: *N* «e».
 7. leyalment: *VUe* «lealment».
 8. hauran: *P* «aurà».
 9. dit: *manca en V.*

10. *que: P* «e que».
 11. deran: *en L hom podria també llegir dexan; el cons. trad.* «daran».
 12. dret: *A* «llur dret».
 13. leyaltat: *Ue* «lealtat».
 14. del: *N* «al».

m 3

5 Passada la dita festa de Nadal, los dits cònsols ab alscons¹ prohòmens de mar presenten lo dit jutge alet² al portantveus de procurador en lo regne de València o a son lochtinent; e jura³ en poder de aquel *que* bé e leyalment⁴ se haurà en lo dit offici, e aquell qui⁵ per los dits cònsols és al dit procurador presentat en jutge reeb lo dit procurador en jutge de les dites⁶ apellacions;⁷ e axí és acostumat de fer, no contrestant *que*, en lo privilegi⁸ als dits prohòmens de mar per lo dit⁹ senyor rey sobre la [Fol. 21 v]
 10 elecció del dit jutge atorgat, sia contengut que'l dit jutge¹⁰ cascun ayn per lo dit senyor rey o¹¹ per son procurador sia elet, con de ço¹² lo dit senyor rey ni lo dit seu procurador,¹³ après la dació¹⁴ del¹⁵ dit privilegi,¹⁶ no hajan¹⁷ usat nuyl temps. Axí¹⁸ serve's,¹⁹ segons que desús és dit.

1. alscons: *DVNPUe* «alguns»; *A* «alcuns».
 2. alet: *manca en N.*
 3. e jura: *V* «e jure»; *N* «jura».
 4. leyalment: *VUe* «lealment».
 5. qui: *Ne* «que».
 6. les dites: *e* «dites».
 7. reeb lo dit ... apellacions: *P* «de les apellacions és resebut en jutge de ditas apellacions per lo dit procurador»; apellacions: *N* «apellacions desús dites».
 8. privilegi: *P* «priveletgi».
 9. dit: *esborrat en L; manca en DVNPAUe.*
 10. atorgat ... jutge: *manca en AUe;*

- sia contengut ... jutge: *manca en P.*
 11. o: *N* «e».
 12. de ço: *VPAUe* «d'açò»; *N* «d'assò».
 13. seu procurador: *PAUe* «procurador seu».
 14. dació: *P* «dada».
 15. del: *V* «el».
 16. privilegi: *P* «priveletgi».
 17. no hajan: *A* «no n'hàjan»; *U* «no n'hajen».
 18. axí: *en L una altra mà afegí el mot e damunt el rengló; cons. traa.* «e axí».
 19. serve's: *V* «sia servat»; *NUE* «serva's».

m 4

Los cònsols reeben a ssi ¹ aquel scrivà qui ² ben ³ vist lus ⁴ és. E si ls par sufficient ⁵ aquel scrivà qui ⁶ estat hi és en ⁷ l'ayn passat, comanen-li ⁸ la dita scrivania en lo lur ayn; e après, ⁹ los altres ¹⁰ cònsols qui ¹¹ après d'aquels són alets en lo dit ofici, si ¹² aquel tènan per sofficiant; e en poder d'aquell scrivà dels dits cònsols, lo jutge fa sos affers per tal que l'enentament del jutge se saguesca ¹³ après aquel dels cònsols. Emperò los dits cònsols, dins ¹⁴ l'any e tota hora que ben vist los és, poden remoura lo dit scrivà de la dita scrivania, e aquela a altre scrivà comenar. ¹⁵ E a açò ¹⁶ lo dit scrivà, al qual la dita scrivania primerament ¹⁷ serà ¹⁸ comenada, no pot contrestar.

1. el capítol corresponent a m 4 no és en V; a ssi: P «aci»; Ae «açí».

2. qui: N «que».

3. ben: NPA «bé».

4. lus: DNPAUe «los».

5. sufficient: en L segueixen dues lletres esborrades.

6. qui: N «que»; P «qui és».

7. en: manca en Ne.

8. comanen-li: D «comanen».

9. e après: manca en A.

10. altres: P «altros».

11. qui: N «que».

12. si: manca en e.

13. se saguesca: AUe «seguesca».

14. dins: P «tot».

15. comenar: D «comanar pusquen».

16. açò: N «assò»; PAUe «açò».

17. la dita scrivania primerament: P «primerament la dita scrivania».

18. primerament serà: AN «serà primerament».

m 5

Los ¹ cònsols an ² segell en la lur cort, radon, ³ lo ⁴ qual ha i scut, les ⁵ dues parts senyal reyal, lo ters ⁶ a ⁷ la fi de l'escut ⁸ ondes de mar; entorn ⁹ del dit segell és escrit: «Sigillum Consulat¹⁰ maris Valencie pro domino rege». Ab aquest matex segell ¹¹ segela lo jutge lur, ¹² si res ha a segelar. Aquest segel és tengut per l'escrivà de la lur cort. ¹³

1. els capítols corresponents a m 5, 6 i part de 7 manquen en A.

2. an: V «ha» (sic).

3. radon: DVP «redon».

4. lo: DNPUe «en lo».

5. scut, les: Ue «scrit de».

6. lo ters: VP «e lo terç»; e «lo terçé».

7. a: DN «en»; P «e».

8. de l'escut: Ue «del scrit».

9. entorn: NP «e entorn».

10. consulatus: Pe «consolatus».

11. matex segell: VU «sagell mateix»; e «segell mateix».

12. lur: manca en P.

13. la lur cort: D «la cort lur».

m 6

Aquells qui¹ són i² ayn cònsols no·u són en l'ayn següent; abans hi³ són altres mudats. Axí metex lo jutge si muda⁴ cascun ayn. Mas aquells qui són estats cònsols e jutge⁵ hi poden ésser [Fol. 22] elets⁶ i ayn part altre. Encara més, que la hun⁷ d'aquels qui⁸ serà elet⁹ cònsol pot ésser elet en l'any següent en jutge de les apellacions. E axí mateix,¹⁰ aquel qui serà estat jutge pot¹¹ en l'ayn següent ésser alet en¹² cònsol.

1. qui: *N* «que».
2. i: *P* «en hun».
3. hi: *V* «n·i».
4. si muda: *V* «sia mudat»; *N* «sa muda».
5. e jutge: *V* «e jutges»; *P* «o jutge»; aquells qui són estats cònsols e jutge: *manca en N*.
6. elets: *manca en P*.

7. la hun: *P* «l'un».
8. qui: *N* «que».
9. elet: *P* «stat».
10. mateix: *a partir d'ací manca un foli en N, vegeu m 9 nota 12*.
11. pot: *DP* «pot ésser».
12. en l'any ... en: *P* «l'ayn següent ésser elet».

m 7

Los cònsols, amdós¹ o la hun d'aquels, per malaltia o per affers ho si s'an² a departir³ de la ciutat de València, poden comanar lur⁴ loch a qui·ls plau,⁵ ab que sia⁶ de la art de la mar. E assò
5 matex pot fer lo jutge.

1. amdós: *DVUe* «abduy»; *P* «ab-dós».
2. s'an: *P* «han».
3. departir: *P* «partir»; s'an a departir: *e* «se n'ha de partir».

4. lur: *ací tornem a disposar del manuscrit A (vegeu nota 1 de m 5)*.
5. plau: *A* «plaurà».
6. sia: *P* «sían».

m 8

Los cònsols husen en¹ lur offici per aquesta manera:² con³ demanda per scrit denant⁴ éls⁵ és⁶ proposada de alcun⁷ fet, la co-nexensa e⁸ determinació del qual se pertangue al consolat, segons

1. en: *A* «de».
2. manera: *P* «manera. De demanda per scrit ho de paraula car axí bé se pot dar de paraula com per scrit»; *A* «manera. De demanda en scrits com hi és procehit»; *U* «manera. De la demanda e qüestió en escrits com hi és procehit»; *e* «manera. De la demanda o qüestió com hi és procehit»; los cònsols ... manera: *manca en V*.

3. con: *V* «com»; *PC* «quant»; *a partir d'ací disposem del text de C*.
4. denant: *en L corregit, hom havia escrit primer donat: CPAUe* «devant».
5. éls: *V* «els cònsols».
6. és: *en L escrit damunt el rengló*.
7. alcun: *VCPUe* «algun».
8. e: *VCAUe* «e la».

- 5 les custumes de la mar, d'aquella demanda és tramès translat⁹ per i saig¹⁰ a la part demanada, e la part demenada¹¹ ha a¹² respondre a aquella demanda al terme per lo dit saig de menament dels dits cònsols assignat. E lo demenat, ab la dita resposta ensemps, posa¹³ rahons en¹⁴ deffenció, si n'à¹⁵ alsunes,¹⁶ contra la
 10 dita demanda, encara demanda¹⁷ de¹⁸ reconveniçió, si n'à, contra aquel qui convengut en juý l'aurà; a¹⁹ la qual demanda de reconveniçió e rahons de deffenció, si posades són, lo²⁰ primer demanador és tengut respondre, e,²¹ ab la resposta ensemps, posar rahons de deffenció, si n'à, contra la dita demanda de reconveniçió; a les
 15 quals rahons de deffenció,²² aquel²³ qui la dita demanda de reconveniçió haurà feta, és tengut respondre; a²⁴ aquests enantaments a²⁵ ffer és feta assignació de tres en tres dies, de més o de²⁶ menys, segons que als cònsols és ben²⁷ vist. Fetes aquestes respostes, si és demanat per les parts, en altra ma- [Fol. 22 v] nera no, ni'l procés
 20 no n'és²⁸ nulla,²⁹ deu ésser fet segrament de calúnnia e de veritat a dir per les dites parts e de respondre per aquel³⁰ a les demandes e rahons per la una e per l'altre part³¹ posades; e sobre açò que negat serà deu ésser atorgat dilació per³² prova³³ a les parts, si per aquelas³⁴ la dilació demanada serà,³⁵ ço és x dies per primera dilació; poden haver III dilacions de deén³⁶ dia, juran³⁷ que³⁸ la quarta³⁹ no la demanen⁴⁰ per malícia ni per alongar lo plet.⁴¹ E si és cas⁴² que hagen a donar testimonis⁴³ en parts lunyadanes, és-los⁴⁴

9. translat: V «treslat».
 10. saig: VU «satg», la mateixa grafia en l'esment següent.
 11. e la part demenada: manca en A.
 12. ha a: DU «ha»; e «a».
 13. posa: C «posarà».
 14. en: V «e».
 15. n'à: C «n'aurà».
 16. alsunes: VCPUe «algunes»; A «alcunes».
 17. demanda: C «demanarà».
 18. de: manca en AUe.
 19. a: V «en».
 20. lo: P «per lo».
 21. e: manca en V.
 22. a les quals ... deffenció: C «e».
 23. aquel: Ue «a aquell».
 24. a: C «e»; P «en».
 25. a: manca en CP.
 26. de: manca en C.
 27. ben: P «bé».
 28. n'és: DA «és».

29. nulla: DV «nulle»; C «nutlle».
 30. aquel: P «aquells».
 31. e per l'altre part: V «part e per l'altra»; CP «part e per l'altre».
 32. per: V «de» [afegit entre les ratlles per una mà posterior].
 33. prova: A «proves».
 34. aquelas: Ue «aquells».
 35. demanada serà: C «serà demanada».
 36. deén: C «dia en».
 37. juran: C «jurant»; Ue «juren».
 38. que: e «per».
 39. quarta: P «carta».
 40. demanen: V «demana»; C «demanen»; P «demanarà».
 41. plet: DA «pleyt».
 42. cas: PAU «cars».
 43. testimonis: Ue «testimonis de proves qui sien».
 44. és-los: C «és-lus».

atorgat temps covinent per⁴⁵ dilació, segons la lunyea⁴⁶ del loch hon la part affermarà⁴⁷ que entén⁴⁸ donar sos testimonis; en⁴⁹
 30 cascuna dilació és manat a la part que sia present continuadament⁵⁰ per veer⁵¹ jurar los⁵² testimonis que la part demanant⁵³ la dilació dar entén; en altra manera, que en⁵⁴ absència sua seria⁵⁵ reebut⁵⁶ lo segrament de aquells. Les dilacions passades,⁵⁷ los⁵⁸ testimonis publicats a requisició⁵⁹ de les parts, encontinent los
 35 còsols asignen dia a les parts a oyr sentència, sens que no cal ne⁶⁰ és necessari que les parts renunciem en lo fet ne concloem ne encara demanen sentència,⁶¹ ni per aquestes rahons lo procés no⁶² pot ésser dit⁶³ nulle ni n'és nullat;⁶⁴ però, abans⁶⁵ de la publicació dels dits testimonis o après, pot cascuna⁶⁶ de les parts pladejans
 40 traure en prova cartes⁶⁷ e altres scriptures públiques⁶⁸ en ajuda de la sua prova a fer.⁶⁹

45. per: *P* «per la».46. lunyea: *Ce* «lunyesa»; *P* «lunyessa»; *U* «llunyesa».47. affermarà: *A* «afferma».48. entén: *C* «antén a»; *PA* «entén a».49. en: *C* «E an».50. continuadament: *DVCPAUE* «continuament».51. veer: *VPAe* «veure»; *C* «veura».52. los: manca en *V*.53. demanant: *Ue* «demanant dins».54. en: *Ue* «en la».55. seria: *DP* «serà».56. reebut: *DC* «rebut»; *P* «resabut».57. passades: *V* «posades».58. los: *CP* «e los».59. a requisició: *C* «a requesta»; *P* «a raquesta»; *Ue* «e requisició».60. ne: *V* «ni».61. sens que no cal ... sentència: manca en *CPAUE*.62. no: manca en *CPA*.63. dit: *P* «ffet».64. nullat: *DVCPA* «anullat».65. abans: *V* «ans».66. cascuna: *C* «cascunes».67. cartes: *C* «totas».68. públiques: *P* «poblicans».69. a fer: manca en *VCPAUE*.

m 9

Los testimonis publicats, no és reebut¹ a alcuna² de les parts que objeccions³ posen per scrit contra los testimonis que en lo fet⁴ reebuts⁵ seran, ni altre reprovació⁶ de testimonis no y és reebuda⁷ per scrit ne de paraula.⁸ Però, si per alcuna⁹ de les parts de paraula és al- [Fol. 23] legat que ls dits testimonis o alscons¹⁰

1. reebut: *C* «resebut»; *P* «resabut»; e «degut».2. alcuna: *DVCP* «alguna».3. objeccions: *P* «obisions» [sic].4. lo fet: *VA* «lo feyt»; *P* «los ffets».5. reebuts: *C* «rebut»; *P* «resabuts»; e «rebut».6. reprovació: *C* «reprenció».7. reebuda: *C* «rebude»; *P* «resabude»; e «rebuda».8. ne de paraula: manca en *V*.9. alcuna: *DCPUe* «alguna»; però si per alcuna; *V* «si de paraula però per alguna».10. alscons: *DVPUE* «alguns»; *C* «algun» [amb la s final raillada]; *A* «alcú».

d'aquels són parents d'aquel¹¹ qui dats los¹² haurà¹³ o anamichs¹⁴ d'aquel¹⁵ contra qui dats seran e¹⁶ són persones¹⁷ d'alcun¹⁸ mal vici, açò¹⁹ és a conexensa dels dits còsols e d'aquels ab qui conseyl han²⁰ sobre lo dit fet,²¹ haüt²² esguart a les persones dels dits testimonis e a la fama e condició d'aquels.

11. d'aquel: *VD* «d'aquells»; *P* «de aquells».

12. los: *aci acaba un salt en N el qual comença en el capítol m 6; vegeu allà nota 10.*

13. haurà: *D* «auran»; *V* «hauran».

14. anamichs: *N* «anamich».

15. d'aquel: *N* «d'aquells»; *P* «de aquells».

16. e: *VA* «o»; *CP* «ho».

17. persones: *CU* «personers» [*en C corregit en* «persones»].

18. d'alcun: *DGP* «de algun»; *VUe* «d'algun».

19. açò: *N* «so».

20. conseyl han: *C* «an consell».

21. fet: *DNA* «feyt».

22. haüt: *CUe* «hagut»; *P* «agut».

m 10

Feta la assignació per los dits còsols a les parts a oyr¹ sentència, los² dits còsols ab lo lur³ scrivà van-se'n⁴ als prohòmens mercaders de la dita ciutat e fan legir denant⁵ aquels lo enentament e
 5 *procés* del fet⁶ e han sobre aquel⁷ conseyl dels dits prohòmens mercaders. Enaprés⁸ apleguen conseyl⁹ de hòmens¹⁰ de mar e fan-los¹¹ semblantment legir lo dit anantament e *procés* e han d'aquels¹² lur conseyl¹³ e a les¹⁴ vegades han primerament lo dit¹⁵ conseyl¹⁶ dels dits prohòmens de mar,¹⁷ e açò segons que ls és avinent.
 10 E si abdosos¹⁸ los conseyls¹⁹ són concordants, donen sentència en lo fet;²⁰ e si aquests²¹ conseyls²² no són concordants, ço és lo conseyl dels prohòmens mercaders ab aquell²³ dels prohòmens²⁴

1. oyr: *DVe* «hoir»; *P* «hoir»; *A* «oir»; *U* «hohir»; a oyr: *N* «per hoir».

2. los: *N* «per los».

3. lo lur: *C* «lur».

4. va-se'n: *P* «vagen».

5. denant: *CPUe* «devant».

6. fet: *DVNA* «feyt».

7. aquel: *DNPAUe* «aquells».

8. Enaprés: *P* «e enaprés»; *A* «après».

9. conseyl: *A* «cosell».

10. hòmens: *DNCe* «pròmens»; *VAU* «prohòmens»; de hòmens: *manca en P*.

11. fan-los: *C* «fan-lus».

12. d'aquels: *N* «d'aquell».

13. lur conseyl: *P* «lurs consels».

14. les: *manca en P*.

15. primerament lo dit: *P* «primer».

16. lo dit conseyl: *manca en C*.

17. e fan-los semblantment ... mar: *manca en A*.

18. abdosos: *DVNUe* «abduy»; *CA* «abduys»; *P* «abdós».

19. conseyls: *VN* «còsols»; los conseyls: *A* «còsols».

20. fet: *DVNA* «feyt».

21. aquests: *P* «aquests dos».

22. conseyls: *V* «consellers»; aquests conseyls: *N* «a aquest consell»; són concordants ... conseyls: *manca en C*.

23. aquell: *N* «lo consell»; *P* «aquells».

24. mercaders ab aquell dels prohòmens: *manca en C*.

de mar, affronten-los ensemps; e en ²⁵ cas ²⁶ que ls dits prohòmens de mar no's concorden ²⁷ ab los prohòmens ²⁸ mercaders o ²⁹ affron-
 15 tar ab aquels no's ³⁰ vúylan, donen los dits cònsols la dita sentèn-
 cia, segons lo conseyl dels hòmens ³¹ de mar, car de ³² conseyl ³³
 d'aquels han los contractes ³⁴ a determanar, e no segons lo con-
 seyl ³⁵ dels dits prohòmens mercaders, ³⁶ si haver no'l ³⁷ volen, car ³⁸
 no són costrets ³⁹ per privilegi ⁴⁰ del senyor rey ni per altra manera,
 20 sinó per ço ⁴¹ com és axí ⁴² acostumat e n'han ⁴³ usat d'alcun ⁴⁴ temps
 a ençà.⁴⁵

25. en: *N* «si és».
 26. cas: *PAU* «cars».
 27. no's concorden: *manca en C*.
 28. prohòmens: *C* «pròmens de».
 29. o: *C* «he»; *A* «a».
 30. no's: *N* «no».
 31. hòmens: *CUA* «prohòmens»; *Pe* «pròmens».
 32. de: *e* «del».
 33. conseyl: *P* «consels».
 34. los contractes: *CP* «los con-
 trasts»; *N* «lo contracta».
 35. lo conseyl: *P* «los consells».
 36. mercaders: *D* «mercadés car de
 necessitat no n'an a rebre conseyl dels

dit mercaders»; *N* «mercaders car de
 necessitat no han a rebra consell dels
 dits mercaders».

37. no-l: *C* «no-n».
 38. car: *DA* «cor».
 39. costrets: *VCA* «constrets».
 40. privilegi *P* «privaletgi».
 41. per ço: *manca en CP*.
 42. és axí: *CP* «axí és».
 43. n'han: *P* «han».
 44. d'alcun: *VUe* «d'algun»; *CP* «de
 algun».
 45. a ençà: *V* «ençà»; *DNCP* «ensà»;
A «ençà».

m 11

D'aquesta ¹ sentència aquell qui se ² sintrà ³ ag- [Fol. 23 v] reujat ⁴
 se pot appellar dins x dies comptadors del dia de la prolació d'a-
 quella; e la dita appellació li ⁵ és reebuda,⁶ e és remès al jutge de
 5 les appellacions del Consolat ⁷ ab lo procès devant ⁸ los dits cònsols
 accitat ⁹ en loch de apòstols, en ¹⁰ la qual appellació ha ¹¹ me-
 tre lo[s] greuges, nullitats e ¹² injustícies per les quals de la dita
 sentència se sintrà agraujat.¹³

1. D'aquesta: *N* «a aquesta»; *Ue* «Aquesta».
 2. se: *manca en D*.
 3. qui se sintrà: *V* «qui-s sentrà»;
 sintrà: *CPe* «sentirà»; *U* «sentrà».
 4. agreujat: *C* «agrat»; *A* «agrau-
 jat».
 5. li: *A* «si».
 6. reebuda: *P* «resebuda».
 7. del consolat: *manca en CP*.
 8. devant: *DVAU* «denant»; *N* «da-
 nant».

9. accitat: *AUe* «actitat».
 10. apòstols en: *Ací comença una
 llacuna del ms. C; el text recomença en
 la fi del capítol m 26; vegeu allà no-
 ta 23*.
 11. ha: *DVPAUe* «ha a»; *N* «à a».
 12. e: *manca en D*.
 13. sintrà agraujat: *VNe* «sintrà
 agreujat»; *P* «sentirà agreuyat»; *A*
 «sintrà agraujat»; *U* «sintrà greujat».

m 12

Aquel qui's serà appellat¹ és tengut² presentar denant³ lo jutge ab l'escrivà de la cort del Consolat lo dit *procés* e⁴ *apellació*, requirient⁵ aquel *que* revoch e esmén⁶ ho corrige⁷ la dita *sentència* dels dits còsols; e lo jutge, reebuda la *presentació* del dit *procés*, encontinent assigna dia a oir *sentència* en la dita *apellació*, al qual dia cita la part *apellada* per oir *aquesta*.⁸ E si dins los dits *x* dies lo *condempnat* no's serà *apellat* de *paraula* o per *scrit*, la *sentència* passa⁹ en cosa jutjada.

1. serà appellat: *P* «serà appellant»; *A* «sintrà agraujat»; *U* «sintrà agreujat»; *e* «sentirà agreujat».
2. tengut: *P* «tengut de».
3. denant: *Pe* «devant».
4. e: *A* «ab la».
5. requirient: *AU* «requiren».

6. esmén: *e* «sentència».
7. corrige: *P* «corregesca».
8. aquesta: *DVPAUe* «aquella»; *sentència* en la dita ... aquesta: *N* «aquella».
9. passa: *V* «és passada».

m 13

En aytal plet¹ de *apellació* alcuna² cosa de nou no's pot posar³ ne *provar* per alcuna⁴ de les parts, mas lo jutge, ab lo *procés* principal denant⁵ los còsols accitat⁶ e ab la dita *apellació* e greuges, ha haver son⁷ *conseyl* e donar⁸ *sentència* en lo dit plet⁹ de *apellació*. E d'assò han los *prohòmens* de¹⁰ *mar* carta del *senyor rey* largament.¹¹

1. plet: *DN* «pleyt».
2. alcuna: *VUe* «alguna»; *P* «naguna».
3. posar: *VP* «posar».
4. alcuna: *DVPUe* «alguna».
5. denant: *Pe* «devant».

6. accitat: *Ae* «actitat» (*en L també es podria llegir* «actitat»).
7. son: manca en *P*.
8. donar: *V* «dóna».
9. plet: *DVN* «pleyt».
10. de: *D* «de la».
11. largament: manca en *VNPAUe*.

m 14

Aquest plet¹ de *apellació* se ha a *perseguir*² *contínuament*³ per lo⁴ *apellant*,⁵ e si passen *xxx* dies *contínuus*⁶ *vel* *divisim*,⁷ ço és *departidament*, après lo dia⁸ de la *apellació*, que no men son

1. plet: *DVNA* «pleyt».
2. perseguir: *P* «poseguir» [*sic*]; *A* «proseguir».
3. contínuament: *V* «contínuament *XXX* dies».

4. lo: *N* «la part».
5. apellant: *P* «apellat».
6. contínuus: *VPA* «contínus».
7. divisim: *P* «dimissim».
8. lo dia: manca en *V*.

5 plet,⁹ la appellació¹⁰ és deserta e la sentència dels cònsols passa¹¹ en cosa jutjada.

9. plet: *DVNA* «pleyt».

10. que no men... appellació: *manca en P*.

11. passa: *D* «passe»; *P* «posa».

m 15

[Fol. 24] Lo jutge ab l'escrivà ha¹ son conseyl sobre lo dit plet² de appellació axí ab pròmens mercaders *com* de mar, no ab aquels qui ja en³ lo plet⁴ principal han⁵ donat lur consell, mas ab altres⁶ en la forma dessus declarada. E si atroba de⁷ conseyl la sentència dels dits cònsols ésser bé⁸ donada, conferma aquella; e si atroba⁹ ésser mal donada, revoca¹⁰ aquella ho la correig,¹¹ segons lo dit conseyl. E de la sentència del jutge, qualche sia, alcuna¹² de les parts no's pot appellar, e assò per privilegi¹³ que han los dits pròmens del senyor rey.

1. ha: *V* «han».

2. plet: *VN* «pleyt».

3. en: *P* «ab».

4. plet: *V* «pleyt».

5. han: *D* «harà» [*sic*].

6. altres: *A* «d'altres».

7. de: *Ue* «ab».

8. bé: *DNPAUe* «ben».

9. atrobada: *P* «atrobada aquella».

10. revoca: *P* «rovoca».

11. correig: *V* «corregex»; *P* «correge»; *U* «correges»; *Ae* «corregeix».

12. alcuna: *VPUE* «alguna».

13. privilegi: *P* «privaletgi».

m 16

Con¹ en alcun² fet³ après la⁴ demanda excepció declinatòria de juý per lo demanat⁵ és preposada,⁶ los cònsols conexen abans⁷ d'aquella excepció que en àls⁸ sia anentat; e si atroben⁹ de conseyl que la conexença del dit fet¹⁰ pertanga a éls,¹¹ forcen lo demanat a respondre a aquella e enanten¹² en lo fet,¹³ segons que dessus és declarat; e¹⁴ si atroben¹⁵ de consell que'l fet¹⁶ no pertangua a ells, remetèn les parts a¹⁷ aquel jutge en¹⁸ qui's¹⁹ pertayn.

1. Con: *VPAU* «com»; *e* «com és».

2. alcun: *DVPUE* «algun».

3. fet: *DVN* «feyt».

4. la: *manca en PAUe*.

5. per lo demanat: *manca en P*.

6. preposada: *DVNPAUe* «proposada».

7. abans: *P* «en abans».

8. àls: *P* «altre».

9. atroben: *P* «tròban».

10. fet: *DVNPA* «feyt».

11. a éls: *A* «ells».

12. enanten: *e* «amenen».

13. en lo fet: *L duu el mot en afegit damunt el rengló*; *V* «en lo feyt»; *P* «lo ffet»; *A* «al feyt»; *Ue* «al fet».

14. e: *e* «etc».

15. atroben: *D* «atrobam»; *P* «tròban».

16. fet: *VA* «feyt».

17. a: *V* «a a» [*sic*]; *e* «en»; *P* «en».

18. en: *NUE* «a»; *manca en P*; jutge en: *manca en A*.

19. qui's: *N* «que-s».

m 17

Con¹ la demanda és proposada² denant³ los⁴ dits cònsols de paraula, oyides les rahons de cascuna de les dites⁵ parts e reebuts testimonis de paraula per los dits cònsols, cartes o altres informacions,⁶ los dits cònsols ab les dites parts ensemps van denant⁷ los prohòmens mercaders per demanar de conseyl, e les parts compten⁸ denant⁹ aquels¹⁰ lur rahó. E assòs¹¹ fa per tal que les parts no pusquen dir que la lur¹² rahó per los cònsols no era donada a¹³ entendre, segons que ells la havien posada¹⁴ als¹⁵ prohòmens ab¹⁶ los quals havien [häüt]¹⁷ consell sobre lo fet,¹⁸ e los cònsols dien ço¹⁹ que han los testimonis²⁰ testificat e mostren les cartes [Fol. 24^v] ho²¹ altres informacions que les parts los²² han donades. E après²³ les parts s'ixen del²⁴ conseyl, e puy²⁵ los prohòmens mercaders donen conseyl als dits cònsols sobre lo dit fet,²⁶ e semblantment e²⁷ en la forma desús declarada los dits cònsols van demanar de conseyl als prohòmens de mar sobre lo dit fet.²⁸ E aüts²⁹ los dits conseyls de paraula, donen³⁰ sentència en lo fet.³¹ Emperò, si per alcuna de les parts és request que la dita sentència li sia mesa en forma pública³² e que li'n sia feta carta³³ testimonial, deu ésser fet;³⁴ aquest anantament, aytal que s³⁵ fa de paraula, és fet³⁶ sens donar³⁷ dilació de prova e altre³⁸ sollempnitat de juý.

1. con: DVPAUe «com».
2. proposada: D «posada».
3. denant: LV «davant»; PUE «devant».
4. denant los: A «de paraula».
5. dites: manca de Ve.
6. de paraula per... informacions: P «de les dites parts de paraula».
7. denant: D «davant»; PUE «devant».
8. compten: N «conten»; P «comten».
9. denant: D «davant»; PUE «devant».
10. aquels: e «aquell».
11. assòs: V «açòs»; A «açò».
12. la lur: A «llur».
13. a: P «és».
14. posada: P «proposade».
15. als: N «ab los».
16. ab: manca en N.
17. [häüt]: en L lectura dubtosa; DN «äüt»; VA «häüt»; P «agut»; Ue «hagut».
18. fet: DVNA «feyt».
19. ço: manca en V.

20. han los testimonis: N «los testimonis an».
21. ho: VP «e».
22. los: P «lurs».
23. e après: D «enaprès»; N «an après»; A «en après».
24. del: D «de».
25. puy: D «puxes».
26. fet: DVA «feyt»; manca en N.
27. e: manca en A.
28. e semblantment... sobre lo dit fet: manca en P; fet: DVNA «feyt».
29. aüts: P «aguts»; Ue «haguts».
30. donen: e «donen de».
31. fet: DVNA «feyt»; en lo fet: P «sobre lo dit ffet».
32. pública: P «publica».
33. carta: P «carta publica».
34. fet: DNA «feyt».
35. que-s: A «que».
36. fet: NA «feyt»; que-s fa de paraula és fet: V «aytal com s'és fet de paraula».
37. fet sens donar: D «feyt sen donar donar» [sic].
38. e altre: V «ne altra».

m 18

D'aquesta¹ sentència pot ésser apellat de paraula² dins x dies³ per aquell qui's sintrà⁴ agreujat, e lo jutge en aytal cas⁵ ve devant⁶ los cònsols e, presents les parts, certifique's⁷ d'aquels per
 5 qual rahó se són moguts a donar la dita sentència; e enaprés, ab les dites parts presents, va⁸ demanar de⁹ conseyl sobre lo dit fet¹⁰ als dits¹¹ prohòmens mercaders e¹² de mar en la manera desús declarada,¹³ no ab aquels qui seran estats al primer conseyl, mas
 10 altres.¹⁴ E puys,¹⁵ segons que troba de conseyl, dóna sentència al¹⁶ dit fet,¹⁷ la qual sentència¹⁸ ha a¹⁹ donar en scrits, e açò segons carta del senyor rey. Aquest plet²⁰ de appellació ha a²¹ ésser termenat dins trenta dies; si no, la sentència passa en cosa jutjada, segons que demunt.²²

1. d'aquesta: *U* «a aquesta».
2. de paraula: *manca en N*.
3. de paraula dins X dies: *P* «dins X dias de paraule».
4. sintrà: *VP* «sentrà»; *e* «sentirà».
5. cas: *PA* «cars».
6. devant: *Pe* «devant».
7. certifique's: *D* «signifique's».
8. va: *V* «van».
9. de: *manca en P*.
10. fêt: *DVN* «feyt».
11. dits: *manca en AUe*.
12. e: *manca en A*.
13. declarada: *V* «dita e declarada».

14. altres: *DPAUe* «ab altres»; *V* «als altres».
15. puys: *D* «pux».
16. al: *A* «en lo».
17. fet; *DV* «feyt».
18. al dit... sentència: *manca en P*.
19. ha a: *P* «ha».
20. plet: *DVA* «pleyt».
21. ha a: *VPAU* «ha»; *Ne* «a».
22. segons que demunt: *manca en D*; *V* «axí com damunt»; demunt: *N* «dessus és dit»; *PA* «damunt se conté»; *U* «demunt se conté»; *e* «demunt se contén».

m 19

Los cònsols en lo plet¹ principal no condampnen² alcun³ en les messions del plet.⁴

1. plet: *DA* «pleyt»; *e* «primer plet ço és en lo plet»; lo plet: *P* «plet»; el capítol m 19 *manca en V*.
2. condampnen: *D* «condempnen»;

- A* «condèmpnan».
3. alcun: *Pe* «negú»; *A* «algú»; *U* «degú».
4. plet: *DNA* «pleyt».

m 20

Lo jutge, si conferma la sentència dels cònsols, condampna¹ en sa² sentència lo appellant³ en les messions fetes per lo⁴ appellat⁵

1. condampna: *D* «condempne»; *V* «condempna»; *P* «condàpnan»; *N* «condampnen».
2. sa: *PA* «la»; *manca en Ue*.

3. appellant: *e* «appellat».
4. appellant en les... per lo: *manca en P*.
5. appellat: *U* «appellant».

- denant⁶ lo dit⁷ jutge. [Fol. 25] E si revoca la sentència dels cònsols e la correig⁸ o la esmena,⁹ no condampna¹⁰ l'appellant¹¹ en les dites messions, com agués justa causa de fer la dita¹² appellació, ne¹³ aytant poch¹⁴ hi¹⁵ condampne¹⁶ lo appellat.¹⁷

6. denant: *Pe* «devant».
7. dit: *en L afegit damunt el rengló*.
8. correig: *VAe* «correigeix»; *P* «corregex»; *U* «corretg».
9. esmena: *N* «esmenen».
10. condampna: *D* «condempna»; *VU* «condampne»; *N* «condampnen».
11. l'appellant: *P* «lo apellat»; *e* «lo appellat».
12. la dita: *D* «justa».

13. ne: *D* «ny»; *N* «ni».
14. aytant poch: *DVNP* «aytan poch»; *U* «aytampoch»; *e* «aytenpoch».
15. hi: *manca en V*.
16. condampne: *P* «condapna»; *A* «condampna»; *e* «condamna».
17. appellat: *en L segueixen, afegits per una altra mà, els mots* «o que haurà primer obtengut»; *D* «l'altre part qui aurà primer obtengut».

m 21

- Denant¹ amdós² los³ cònsols o⁴ la i d'aquels, l'altra⁵ absent ocupat⁶ d'altres⁷ affers, són posades demandes e fets quals se vol⁸ enentaments tro a sentència o alguna⁹ interlocutòria o conexença, la qual sentència ho interlocutòria¹⁰ s'à a donar ho¹¹ la dita conexença a fer per amdós¹² los dits cònsols,¹³ e no per la i d'aquells.

1. denant: *Pe* «devant».
2. amdós: *DVNUe* «abduy»; *P* «abdós»; *A* «amduy».
3. los: *manca en P*.
4. o: *DPAUe* «e».
5. l'altre: *P* «l'altro».
6. ocupat: *D* «o cupat»; *NA* «o ocupat»; *P* «o ocupat».
7. d'altres: *P* «de alguns»; *A* «d'alcuns»; *Ue* «de alguns».
8. quals se vol: *P* «qual se voll»; *AUe* «qualsevol»; són posades deman-

- des e fets quals se vol: *V* «demandes són posades e fetes qualsevol».
9. alguna: *manca en N*.
10. o conexença... o interlocutòria: *manca en PNUe*; *A* «a interlocutòria alguna».
11. ho: *P* «a».
12. amdós: *DVNAU* «abduy»; *P* «abdós»; *e* «abduys».
13. dits cònsols: *D* «cònsols desús dits».

m 22

- Los cònsols determénan totes qüestions qui¹ són de nòlit² z de dampnatge de robes qui³ sien carregades en nau,⁴ de loguers de mariners, de part de nau a fer, de encantar,⁵ de fet de get,⁶ de comandes fetes⁷ a patró o a mariner, de deuta degut per patró que haja manlevat⁸ a ops e necessari⁹ de son vaxell, de promissió

1. qui: *DVNPAUe* «que».
2. nòlit: *N* «nòlits».
3. qui: *DVNPAUe* «que».
4. nau: *N* «nau e».
5. encantar: *N* «encantar e»; *P* «encantar».

6. get: *N* «get e»; *P* «git»; *e* «gent»; fet de get: *V* «fer desgít».
7. fetes: *V* «feytes».
8. manlevat: *N* «a manlevar».
9. necessari: *V* «a nessessari»; *NUe* «a necessari»; *P* «a nessessari».

feta¹⁰ per¹¹ patró a mercaders, de mercader¹² a patró, de roba trobada en mar deliura¹³ o en plaja, de armaments de naus¹⁴ o leyns, e generalment de tots altres contractes,¹⁵ los quals en les custumes
10 de mar són declarats¹⁶

10. feta: VA «feyta».
11. per: manca en V.
12. a mercaders, de mercader: e «a mercader»; de mercader: P «de mercaders».
13. deliura: VAU «delliura».

14. naus: D «naus, galees»; NPA «naus, galeas»; U «naus, galeras»; e «naus, galeres».
15. contractes: P «contrasts».
16. declarats: D «declarades».

m 23

Los cònsols mènan a¹ exsecució en los béns mobles² del condempnat, axí vexels de mar con³ altres, les lurs⁴ sentències e aquelles del jutge en aquesta forma: que manen a la part condempnada,
5 a requesta d'aquell qui ha obtenguda la sentència, que dins x dies, après del⁵ dit manament comptadors, haja pagat ço⁶ en què és condempnat o⁷ mostrats béns mobles clars e desembergats, en los quals la dita sentència sia⁸ manada⁹ a execu- [Fol. 25 v] ció; en altra manera, que reebran¹⁰ la oferta de¹¹ béns mobles¹² que
10 per la part lus¹³ serà demostrada.¹⁴

1. a: manca en Ue.
2. mobles: manca en V.
3. con: Pe «com».
4. les lurs: V «en les lurs»; U «llurs»; e «lurs».
5. del: P «lo».
6. ço: V «açò».
7. o: DVUe «e».
8. sia: manca en D; N «puscha és-ser».
9. manada: DVNAUe «menada».
10. reebran: P «resebran».

11. de: P «dells»; AUe «dels».
12. de béns mobles: D «dels mobles clars e desembergats en los quals la dita sentència sia menada a execució en altre manera que reebran la oferta dels béns mobles»; mobles: manca en V; N «mobles, axí vaxells com altres per lo condepnat».
13. lus: DVNPAUe «los».
14. demostrada: V «demanada»; N «demostrats»; P «mostrate».

m 24

Feta¹ la oferta dels² béns mobles, axí vaxels com altres,³ per lo condempnat e⁴ per la part en⁵ defalta d'aquell,⁶ aquels béns sien subestats per públich corrador per la ciutat de València per x

1. feta: VNA «feyta».
2. dels: DVNUe «de».
3. altres: D «altres béns».
4. e: VP «o».

5. en: Ue «e».
6. en defalta d'aquell: V «qui volrà vendre».

5 dies,⁷ e passats⁸ los x dies, és⁹ feta¹⁰ venda d'aquels béns al més donant públicament,¹¹ e del preu és satisfet¹² a la part d'açò¹³ que serà¹⁴ jutgat¹⁵ e de les messions per aquel¹⁶ fetas¹⁷ en la dita execució, donan¹⁸ fermança¹⁹ de tornador,²⁰ si alcun appar²¹ primer en temps e²² milor²³ en dret en lo dit preu *que eyl*.²⁴

7. dies: *N* «dies passats».
 8. passats: *P* «passat».
 9. és: *U* «e és».
 10. feta: *DNA* «feyta».
 11. públicament: *P* «poblicament».
 12. satisfet: *V* «satisfeyt».
 13. d'açò: *D* «de so»; *Ve* «de ço».
 14. serà: *DVNPA* «li serà».
 15. jutjat: *DNA* «ajutjat»; *V* «degut».
 16. aquel: *P* «ell ha».

17. fetas: *DVUe* «fetes»; *A* «feytes».
 18. donan: *VNAPUe* «donants».
 19. fermança: *Ue* «fermançes».
 20. tornador: *P* «tornar».
 21. appar: *DN* «aparex»; *V* «apparà»; *Ue* «appareix».
 22. e: *manca en D*.
 23. milor: *DVPAUe* «millor»; *N* «mellor».
 24. *que eyl*: *manca en PAUe*.

m 25

E,¹ si és estranger² ho encara de la ciutat e jura³ si no⁴ haver la dita fermança de tornador, és feta⁵ crida per la ciutat de València per públich⁶ corrador⁷ ab son⁸ de trompeta, que con los dits cònsols hajan de deliurar⁹ aytal preu haüt¹⁰ d'aytals béns d'aytal hom en aytal, e¹¹ aquel haja jurat si no haver fermansa de¹² tornador, *que si y*¹³ ha algun *que fassa*¹⁴ ho entena¹⁵ haver demanda o dret en la cosa venuda o en lo preu d'aquella, que dins xxx dies comperega danant¹⁶ los dits cònsols per mostrar de son dret; en altra
 10 manera, que'l dit preu li seria¹⁷ deliurat¹⁸ sens fermança de tornador. En aytal cas,¹⁹ si demenador²⁰ no y ha vengut dins los dits²¹ xxx dies, lo preu, so és²² la cosa jutjada, és a aquel deliurada²³ per los dits cònsols sens fermança de tornador.²⁴

1. e: *manca en Ue*.
 2. estranger: *Ue* «strany».
 3. jura: *DPAUe* «jurarà»; e jura: *N* «jurarà».
 4. si no: *V* «que no ha ni pot».
 5. feta: *VNA* «feyta».
 6. públich: *D* «poblich».
 7. per públich corrador: *manca en P*.
 8. son: *VAUe* «so».
 9. deliurar: *DPA* «desliurar».
 10. haüt: *D* «aüts»; *P* «agut»; *U* «haguts»; e «hagut».
 11. en aytal e: *V* «com».
 12. de: *manca en DN*.
 13. si y: *P* «si».

14. fassa: *VNAUe* «haja»; *D* «aja».
 15. fassa ho entena: *P* «age ho cuyt»; entena: *U* «entenga».
 16. danant: *DV* «denant»; *PAe* «devant».
 17. seria: *P* «serà».
 18. deliurat: *DPA* «desliurat».
 19. cas: *PA* «cars».
 20. demenador: *U* «demanant»; e «demenant».
 21. dits: *manca en PAUe*.
 22. és: *P* «és a saber».
 23. deliurada: *DA* «desliurada»; *V* «liurada».
 24. de tornador: *manca en V*.

m 26

E,¹ si cas és² que'l condempnat béns mobles alscons no haurà,³ vexels de mar o altres,⁴ e⁵ haurà béns seents, ladonchs⁶ los cònsols escriuen al⁷ justícia de la ciutat de Valèn- [Fol. 26] cia o⁸ del loch on aquels béns són, que com éls hajen donada sentència contra n'aytal de aytanta⁹ quantitat ajudjada¹⁰ en aytal, e aquela sia confirmada¹¹ per sentència¹² del lur¹³ jutge, si appellació hi ha¹⁴ entrevenguda, e lo dit condempnat no haja béns mobles en que¹⁵ los dits cònsols menen aquella¹⁵ sentència a execucion, que requèran lo dit justícia que, en loch d'éls e per éls, men la dita sentència a execució¹⁶ en los béns seents¹⁷ del dit condempnat, com los dits cònsols de la venda de aquels béns seents¹⁸ no-s¹⁹ vuylen entremetre ni-u hàjan²⁰ acostumat fer.²¹ E adonchs lo dit justícia, axí com a mer²² executor, mena²³ les sentències dels dits cònsols e del jutge d'aquells²⁴ a execució²⁵ en los dits béns, segons forma del fur de la ciutat de València ho costum²⁶ del loch hon los dits béns són.²⁷

1. e: manca en VAe.

2. cas és: P «cars és»; A «és cas».

3. haurà: P «age, so és».

4. altres: V «altres coses coses mo- bles» [sic].

5. e: manca en e.

6. ladonchs: a partir d'ací el text d'aquest capítol en V és completament diferent: «ladonchs la part demanadora fa oferta denant los dits cònsols dels béns sients del deutor. E aquells dits béns siens [una altra mà hi afegí una t] són subastats per lo corredor de la dita cort per XXX dies. E, passats los dits XXX dies, tantost lo dit corredor fa relació als dits cònsols quant preu se troba en los dits béns seents e l'escrivà de la cort escriu la dita relatió. E açò fet, encontinent és feta assignació de X dies al dit deutor o part legítima [sic] per aquell que dins X dies adonchs primer vinents e peremptòriament haja mostrat qui més preu do en los dits béns sients ultra aquell preu que s-i troba. En altra manera que ells procehiran a fer venda en los dits béns sients per lo dit preu que s-i troba o s-i trobarà lo dia que faran la dita venda. Finitos los dits X dies, al qual dia sia present per veure fer la dita venda. Al que la dita venda serà feta la sua absència en contumàcia no contrastant e si no-y compareix

los dits cònsols fan lur venda al més de preu donant en los dits béns sients. E açò és estat usat tots temps en la cort del dit consolat».

7. al: DA «a la».

8. o: DNe «e».

9. aytana: N «aytal»; A «tanta».

10. ajudjada: A «adjudjada»; e «ha jutjada».

11. confirmada: A «conformada»; P «confirmada».

12. sentència: A «la sentència».

13. lur: manca en P.

14. ha: DNPAUe «és».

15. aquella: A «la dita».

16. execució: P «e axecusió».

17. seents: A «sients»; P «sciens» [sic].

18. seents: N «saents»; A «sients»; P «scieents» [sic].

19. no-s: P «no-y».

20. ni-u hàjan: P «ne n'agen»; A «ne-u hàjan»; Ue «ne-u hajen».

21. fer: D «de fer».

22. mer: De «ver».

23. mena: a partir d'ací disposem altra vegada de les lliçons del manuscrit C, vegeu nota 10 de m 11.

24. d'aquells: P «de aquellas».

25. a execució: C «a-xecució».

26. costum: A «cascun».

27. són: PC «seran».

m 27

Si algun patró de nau¹ ho altre² vexel se clama de son mercader del nòlit de la roba que portada li haurà e aquel mercader allega que no³ li és tengut de⁴ pagar lo dit nòlit, tro lo dit patró li haja
 5 deliurada⁵ aytal roba, que afferma⁶ que li fal d'aquella, que⁷ per letra de son companyó o per altre manera dirà que li fo⁸ carregada⁹ o que [li haja esme] nat¹⁰ algun dampnatge, lo qual affermarà¹¹ que per lo patró [a colpa]¹² d'aquel li serà¹³ donat en les sue^c robes, si donchs per lo patró aquestes coses¹⁴ atorgades no
 10 seran, lo mercader encontinent, sens altre alongament,¹⁵ és forçat¹⁶ pagar al dit patró lo nòlit de la roba que'l patró¹⁷ li haurà liurada,¹⁸ axí de la axuta com de la banyada¹⁹ o guastada, donant primerament z abans²⁰ lo dit patró fermança en poder dels dits cònsols, que de pla en pla farà dret al dit mercader sobre la dita
 15 roba que affermarà²¹ que li fayl o sobre la banyada²² o guastament que affermarà²³ que [Fol. 26 v] és²⁴ estat fet²⁵ en la sua roba, a colpa²⁶ del dit patró. E²⁷ de aytal²⁸ demanda de nòlit no-n²⁹ cal res posar³⁰ per scriptura, ab què'll nòlit se³¹ mostra³² z³³ sia clar per atorgament³⁴ del dit mercader o per altra³⁵
 20 manera.

1. nau: C «nau o de leny»; P «nau ho de leny».

2. altre: D «d'altre»; P «de altre»; A «d'altra».

3. no: V «ho» [sic].

4. de: manca en A.

5. deliurada: DCA «desliurada».

6. afferma: C «li aferma».

7. d'aquella que: C «de aquella»; manca en P; AU «d'aquella»; e «aquella».

8. fo: V «fon»; C «fou»; P «ffou».

9. carregada: V «càrrega».

10. [li haja esme]nat: en L lectura difícil; seguim la tradició; P «li age demanat».

11. affermarà: VC «aferma»; A «afferma».

12. a colpa: illegible en L, seguim la lliçó de D; VNP «o colpa»; C «ho a culpa»; Ue «a culpa».

13. serà: C «fou»; P «ffou».

14. per lo patró aquestes coses: C «aquestes coses per lo patró».

15. alongament: C «alleguament»; A «ellongament».

16. forçat: A «forsat de».

17. que'l patró: PC «que»; A «que'l dit patró».

18. liurada: V «carregada».

19. banyada: C «mullade».

20. abans: C «abans de totes cosas».

21. affermarà: A «afferma».

22. banyada: en L lectura dubtosa; V «banyada»; DNCPUE «banyadura».

23. affermarà: A «afferma».

24. és: CP «serà».

25. fet: V «feyt»; N «feit».

26. colpa: CAUE «culpa».

27. e: manca en CP; e «o».

28. aytal: A «tal».

29. no-n: NPA «no».

30. res posar: P «possar res».

31. què'll nòlit se: A «que no li sie».

32. mostra: V «mostre».

33. z: manca en D.

34. atorgament: DVNAUE «cartes o atorgament»; C «cartes hotorgament» [sic]; P «cartes ho acordament».

35. per: CA «en».

m 28

De loguer de mariner que s¹ clam² de son patró no n³ cal deman-
da⁴ posar⁵ per⁶ scriptura.⁷

1. que-s: CAU «qui-s».
2. clam: U «clamen»; e «clama».
3. no-n: P «no-ll»; U «no-l».
4. demanda: A «res».
5. demanda posar: V «posar de-
manda».

6. posar per: e «neguna açí posar
per via de nulla».

7. posar per scriptura: C «per scrits
posar».

m 29

De deute degut¹ per algun² patró a prestador, no n³ cal demanda
posar per scriptura, mas lo prestador vén⁴ a la cort dels cònsols e
clame-s del patró ab la carta; e si lo terme de la pagua del dit
5 deute és passat, los cònsols manen al dit patró que, dins [III o
IIII]⁵ dies fins en x, ha[üt esguart]⁶ a la quantitat que serà de-
guda, dó e pach al dit prestador lo dit deuta o⁷ mos[tre]⁸ béns
mobles clars⁹ e desem[barguats, en què la dita carta sia menada
a execusió; en]¹⁰ altra manera, que éls faran la dita execució¹¹
10 en los béns mobles que per lo dit creador¹² mostrats los¹³ seran.
E¹⁴ aquesta execució d'aquest deute se fa¹⁵ e lo dit deute és de-
liurat¹⁶ al creador en la forma expressada demunt en¹⁷ fer les
execucions de les sentències per los cònsols donades.

1. degut: DNCPAUE «degut ab car-
ta».
2. per algun: manca en P.
3. no-n: C «no li»; P «no-ll».
4. vén: DVNAUE «ve»; C «va».
5. [II o IIII]: *illegible en L, seguim
la lliçó de DCPA; V «III o quatre;
Ue «tres o quatre».*
6. [haüt esguart a]: *illegible en L
seguim la lliçó de D; V «haüt esguart
en».*
7. o: VA «e».
8. mos[tre]: en L *illegible; DVA
«mostre»; NCPUE «mostra».*
9. clars: D «clar»; C «clas».

10. desem[barguats... en]; *illegible
en L, seguim la lliçó de D.*

11. desembarcats ... execució: A
«desembarcats en què la dita carta sia
menada e execució».

12. creador: DV «creedor»; U «cre-
hedor»; lo dit creador: N «los dits
creedor».

13. los: C «li»; manca en P.

14. E: P «En».

15. se fa: manca en C.

16. deliurat: CA «desliurat».

17. expressada demunt en: V «da-
munt expressada e»; en: CP «de»; U
e «e».

m 30

Si per lo demanador és demanat de paraula o per scrit que'l de-
manat dó¹ fermaça que² li estia³ a dret sobre la sua⁴ demanda;

1. dó: D «don»; P «li don»; dema-
nat do: C «demanant li don».
2. que: N «o».

3. estia: CAe «stigua»; P «stiga».

4. sua: manca en CP.

en altre manera, *que* sia⁵ anantat contra aquell; si lo demanat és
 5 estranger, encontinent deu⁶ donar la dita fermança; en altra ma-
 nera deu ésser⁷ pres e⁸ més en la presó comuna, e estant⁹ pres
 manar¹⁰ son clam. E si jura¹¹ *que* no ha de què pagar ço en què
 serà *condempnat*, deu ésser gitat de la presó, si donchs no era
 pres per als alguns casos¹² contenguts en les Costumes de la [Fol. 27]
 10 mar, per los quals deu star¹³ tots temps pres tro¹⁴ haja satisfet¹⁵
 ço en què serà *condempnat*. E si lo demanat¹⁶ és de la ciutat de
 València o de Mallorques,¹⁷ e los còsols sabran *que* ha béns bes-
 tants a¹⁸ assò *que* demanat li serà, fan-li assignació dins la qual
 dón¹⁹ la dita fermança de dret. E si los còsols, après *que* re-
 15 quests²⁰ ne seran, no forsaran lo demanat a donar²¹ la dita fer-
 mança de dret, e aquel demanat²² se absentarà,²³ *que* no porà
 ésser trobat²⁴ ho béns als alguns²⁵ no haurà²⁶ *que* pach ço²⁷ en què
 serà *condempnat*, los dits còsols e lurs béns romanen obligats a la
 cosa jutjada a pagar.

5. sia: V «li sia» (el pronom sembla ratllat).

6. deu: C «li deu».

7. de ésser: V «sia».

8. pres e: manca en V.

9. estant: D «estar»; CPAUe «star».

10. manar: D «menan»; CPAUe «menant».

11. si jura: D «jure».

12. als alguns casos: DN «alguns casos»; VPUe «alguns casos»; C «algunas cosas»; A «alcuns casos».

13. star: e «ésser e star».

14. tro: D «e en ferros tro»; N «e en fferras tro»; C «en ferros tro que»; P «e en fferros tro que»; A «en ferros tro»; Ue «e en ferros tro».

15. satisfet: V «satisfeyt».

16. demanat: P «condepnat».

17. o de Mallorques: manca en D NCPUE; València o de Mallorques: A «Barchinona».

18. a: P «e».

19. don: NPAUe «do».

20. requests: D «requets».

21. donar: D «adonar»; P «dar-li»; forsaran lo demanat a donar: C «forsen lo dit demanador a dar».

22. demanat: manca en A.

23. absentarà: D «abstendrà a se absentarà».

24. trobat: D «atrobat».

25. als alguns: DVCPUE «alguns»; NA «alcuns».

26. haurà: e «haja».

27. pach ço: V «paguen ço»; C «bas-tan a assò».

m 31

Los còsols de la mar de la ciutat¹ de València² han tot³ poder
 ordinari en tots los contractes qui per hús e costum de mar⁴ se
 han a determanar e en les custumes de la mar⁵ són declarats,
 5 dits z spasificats.

1. de la ciutat: manca en P.

2. de València: en L afegit al marge.

3. tot: N «tots».

4. mar: A «la mar».

5. se han ... mar: manca en A.

m 32

Si a instància de creadors¹ nau o leyn o altre vaxel que de nou² serà construït,³ abans⁴ que sia verat e levat de les stepes, o abans que haja⁵ fet algun viatge serà venut, en lo preu de aquell⁶

5 són milors⁷ en dret los jornalers⁸ e aquels als quals⁹ serà degut per fusta, pegua, clavó¹⁰ e estoppa¹¹ e altres exàrcies comprades a ops del dit vexel, jatsia¹² que n'hàjan¹³ cartes o no cartes,¹⁴ que algun altra creador del costruhent lo dit vexel ho prestador a la construcció d'aquel, posat que n'hàjan¹⁵ cartes.

1. creadors: C «creadós»; P «cresadors»; e «creadors».
2. nou: N «nau».
3. construït: P «costroyt».
4. abans: V «ans».
5. haja: C «no age».
6. aquell: V «aquells»; en lo preu de aquell: manca en C.
7. milors: D «mellors»; U «mellor»; e «millor».
8. jornalers: V «jornals»; en dret

- los jornalers: P «los jornals en dret».
9. als quals: A «a qui».
10. clavó: C «claus»; P «clavaó».
11. estoppa: P «stepa».
12. jatsia: D «jatsnesia»; V «jatsia ço»; N «jatsasia»; P «ja sia».
13. n'hàjan: C «àjan».
14. o no cartes: manca en D.
15. n'hàjan: A «hàjan»; Ue «n'haja».

m 33

Si lo preu haüt¹ del dit vexel no abastarà² a ço³ que serà degut als dits jornalers e a⁴ aquels als⁵ quals fusta, pegue, clavó,⁶ stopa e altres exàrcies hauran liurades a la construcció del dit vexel,

5 aquell preu deu ésser [depar]tit⁷ entre aytals⁸ creadors per [Fol. 27^v] sou e liura, cor⁹ cascun d'aquels és en i metex dret en lo dit preu, e en aytals creadors¹⁰ prioritat de temps no's pot posar ni allegar.

1. haüt: C «agut»; Ue «hagut».
2. abastarà: NCP «bastarà».
3. ço: DNC «assò»; VPAUe «açò».
4. a: manca en NPUE.
5. als: DCPAUe «los»; a aquels als: V «aquells los» (hom havia escrit davant una a, la qual fou ratllada).
6. clavó: C «claus»; P «clavaó».

7. [depar]tit: en L illegible; corrigim segons la tradició; C «compertit».
8. aytals: e «tals».
9. cor: N «com»; CUe «car».
10. creadors: N «creadors per sou e libra com cascun d'aquells és en I matex dret en lo dit preu e en aytals creadors».

m 34

Si¹ la dita nau o altre vexell, après que haurà fet algun viatge, serà venut a instància de creadors,² del preu haüt³ del dit vexel

1. Si: DCPAU «E si».
2. creadors: P «cresadors».

3. haüt: manca en P; Ue «hagut».

són pegats primerament los servicials e mariners del dit vexell
 5 de so que'ls serà degut per lurs loguers, e assò sens fermança de
 tornador, con⁴ en aquel⁵ preu alcun⁶ no·y⁷ sia primer en temps
 ni milor⁸ en dret que'ls dits servicials e mariners. E après d'a-
 quels, los prestadors creadors⁹ del dit vexel, ço és aquell qui per
 lo¹⁰ kalendari de la carta del seu préstech se mostrarà haver pres-
 10 tat primer, e puys¹¹ los altres primers¹² axí com vénen primers,¹³
 e¹⁴ cascun donant fermança de tornador¹⁵ ho faent¹⁶ la sollepnitat
 de crida de¹⁷ trenta dies desús dita e¹⁸ inserta,¹⁹ si jurarà no haver
 la dita fermança de tornador.²⁰ E en aquest cas, ço és pus²¹ lo dit²²
 vexel haurà,²³ fet viatge, si alguna cosa és deguda²⁴ als dits²⁵ jorna-
 15 lers o per fusta, clavó,²⁶ pega e estoppa e exàrcies del dit vexel,
 aquels aytals creadors, si donchs cartes no hauran²⁷ del lur deute,
 en lo cas desús dit no han alguna porogativa,²⁸ prioritat²⁹ de temps
 e miloria en³⁰ dret als³¹ altres creadors³² prestadors del dit vexel
 ab cartes. E si les parts del patró, qui les dites manleutes haurà
 20 fetes,³³ no abasten³⁴ a pagar aquels,³⁵ alò és pagat als dits pres-
 tadors de les parts dels³⁶ parsoners, si complen³⁷ a la manleuta
 feta³⁸ per lo dit patró. En altra manera, los dits parsoners no·n³⁹
 són tenguts, con⁴⁰ lo dit patró no haja⁴¹ poder de obligar los béns

4. con: *D* «cor»; *CPA*Ue «com».
 5. aquel: *N* «lo».
 6. alcun: *CPA* «negú».
 7. no·y: *CP* «no».
 8. ni milor: *DN* «ne mellor»; *Ue* «ne millor».
 9. creadors: *C* «he creadors».
 10. lo: manca en *VN*.
 11. puys: *D* «pux»; *V* «puy».
 12. primers: en *L* lectura dubtosa, sembla primeras, seguim la tradició.
 13. primers: *V* «primers en temps».
 14. e: manca en *DNC*; axí com vénen primers e: manca en *PA*Ue.
 15. tornador: *A* «tornar».
 16. faent: *P* «ffayent»; *Ue* «fa en».
 17. de: *D* «dels».
 18. dita e: manca en *DN*; *A*Ue «a dia».
 19. inserta: manca en *CP*.
 20. tornador: *V* «tor» (*sic*).
 21. pus: *V*Ue «puys».
 22. lo dit: *V* «lo».
 23. haurà: *C* «aja»; *P* «age».
 24. deguda: *A* «degut».

25. dits: manca en *DNCPA*Ue.
 26. clavó: en *L* la lectura clavó no és segura, hom també podria llegir-hi claus; *C* «claus»; *P* «clavaó».
 27. hauran: *P* «n'auran».
 28. porogativa: *D* «prerogativa»; *V* *NP* «prerogativa»; *A* «prorogativa»; *U* «prerogativa».
 29. prioritat: *C* «de priorat» (*sic*); *P* «de alguna prioritat».
 30. en: *P* «de».
 31. als: *N* «els».
 32. creadors: *P* «altros cresadors».
 33. fetes: *V* «feytes».
 34. abasten: *DVNA*Ue «abastaran»; *CP* «bastaran».
 35. aquels: *DC* «aquelles»; *N* «aque-llas»; *V* «a aquells».
 36. dels: *N* «dels dits».
 37. complen: *DNA* «cumplen».
 38. feta: *DV* «feyta».
 39. no·n: *DNC*Ue «no»; *P* «no·y».
 40. con: *Pe* «com».
 41. haja: *CP* «havia».

de casa [Fol. 28] dels dits parsoners, si donchs de aquels procu-
25 ració o altre⁴² plen poder⁴³ ab carta⁴⁴ no n'havia.⁴⁵

42. de aquels procuració o altre: *C* «aquell».

43. procuració ... poder: *P* «plen poder ho procuració».

44. ab carta: *manca en N*.

45. n'havia: *DC* «avia»; *PAUe* «havia».

m 35

Si:l¹ patró del dit vexel ha muyler, e aquela ha obtenguda sentèn-
cia, contra los béns de aquel, del seu dot² e escrieix,³ per alcuna
justa causa,⁴ e lo marit no ha alscons altres béns, en los quals⁵ la
5 dita dona se puxa⁶ integrar⁷ en lo dit dot⁸ e escrieix, e haurà es-
cutits⁹ aquels béns, e la dita dona se oposerà al preu haüt¹⁰ del
dit¹¹ vexel e, per lo dit¹² kalandari de la carta sua¹³ dotal, apparrà
primera en temps en¹⁴ los béns del dit marit seu que ls altres cree-
dors del dit vexel, en aquest cas,¹⁵ la dita dona, ço és en les parts
10 que l dit marit seu havia en aquel vexel, és primera en temps e
milor en dret que ls altres creadors¹⁶ del dit marit seu.

1. Si:l: *DP* «e si lo»; *VNCU* «E si.l».

2. del seu dot: *D* «de la sua a dot» (dat?); *NCPA* «de la sua dot».

3. e escrieix: *D* «e crex» (*una altra mà hi afegi al damunt escrieix*).

4. justa causa: *CP* «rahó».

5. los quals: *P* «que».

6. puxa: *P* «pusque»; *e* «puga».

7. integrar: *DNC* «entegrar».

8. lo dit dot: *D* «lo dit esdot»; *N* «lo dit adot»; *C* «los dits dots»; *A* «la dita dot».

9. escutits: *D* «exsecudors»; *N* «exsequidits»; *C* «exequits»; *P* «exsaguits»; *A* «execudits»; *Ue* «excudits».

10. haüt: *Ue* «hagut».

11. del dit: *A* «d'aquell».

12. dit: *manca en DVNCPAUe*.

13. sua: *manca en A*.

14. en: *manca en P*.

15. cas: *manca en P*.

16. creadors: *P* «cresadors».

m 36

Los cònsols¹ per carta del senyor rey han poder que ls plets² e
qüestions, que denant³ éls se ménan,⁴ hojen e aquels,⁵ per fi degu-
da, determenen breument,⁶ sumàriament⁷ e de pla,⁸ sens brugit e
5 figura de juhí, «sola facti veritate attenta», so és sola veritat del

1. cònsols: *N* «cònsols determenan».

2. plets: *D* «pleyts».

3. denant: *DN* «davant»; *PUe* «devant».

4. ménan: *DVNPAUe* «menen».

5. aquels: *P* «aquelles».

6. breument: *manca en A*.

7. sumàriament: *DNCPUe* «sumària».

8. pla: *D* «plan».

39

LLIBRE DEL CONSOLAT DE MAR

m 37 - m 39

fet entesa,⁹ segons *que* de ús e costum¹⁰ de mar és acostumat de¹¹ fer.

9. entesa: *D* «attenta»; *VA* «attesa»; *C* «actesa»; *P* «atesa»; sola facti ... fet entesa: *N* «lo fet de la veritat atesa».

10. costum: *P* «custuma».
11. de: manca en *DC*.

m 37

De les demandes *que* són posades denant¹ los cònsols, axí de paraula con² per escrit, sobre les quals éls donen sentència, prenen abdós³ los cònsols per lur salari tres diners de⁴ cascuna part⁵ per liura, so és *que* si demanda és posada de *c lliures* e los cònsols determènan per sentència *que* aquel qui⁶ demana *c lliures* no'n deu haver sinó vint o no res, de totes les *c lliures* ha⁷ III diners per *lliura* de cascuna part, e axí segons més [Fol 28^v] e⁸ menys.

1. denant: *N* «davant»; *PUE* «devant».
2. con: *DCUe* «com».
3. abdós: *DNCAUe* «abduy».
4. de: *P* «per».

5. part: *C* «de las parts».
6. qui: *N* «que».
7. ha: *DNC* «an»; *VPAUe* «han».
8. e: *DUe* «o»; *C* «ho».

m 38

Lo jutge pren salari de ço¹ que'ls cònsols havien jujgat z de què's serà appellat tres diners per *lliura* de cascuna part, si denant² lo jutge ven³ algun fet per appellació, e no en altra manera.

1. de ço: *VU* «d'açò»; e «de acò».
2. denant: *DN* «davant»; *PUE* «devant».

3. ven: *DVPAC* «ve».

m 39

Quant la I¹ dels cònsols ho abdós² en algun fet <s>³ són recusats per sospitosos⁴ per alguna⁵ de les parts qui⁶ pladejaran danant⁷ aquels e les rahons de sospita⁸ seran aparents, han a:ssi⁹ acom-

1. la I: *C* «un».
2. abdós: *DVNCAUe* «abduy».
3. fet <s>: *DVN* «feyt»; *P* «ffet»; *CAUe* «fet».
4. sospitosos: *NU* «sospitoses».
5. alguna: *NUE* «algunes»; *C* «algunas».

6. qui: *CUE* «que».
7. denant: *N* «davant»; *PUE* «devant».
8. de sospita: manca en *C*; *P* «e les rahons».
9. a:ssi: *V* «en si»; *CPU* «ací».

5 panyar¹⁰ i hom de la art¹¹ de la mar, si la i és recusat;¹² e si ab-dós¹³ són recusats, han a·ssi¹⁴ acompanyar¹⁵ dos bons hòmens de la dita art de mar a¹⁶ les parts no sospitoses,¹⁷ e ab aquels ensemps¹⁸ fan lurs enentaments ⁊ donen sentències¹⁹ en los affers; e no han més salari dels dits tres diners per lliura de²⁰ cascuna
10 de les parts, los quals se partéxan enfre²¹ éls.²²

10. acompanyar: *V* «acompanyat».
11. hom de la art: *V* «bon hom de l'art».
12. és recusat: *N* «recusat serà»; és recusat: *a partir d'ací i fins el capítol m 55 manca el text de C.*
13. abdós: *DVNAU* «abduy»; *e* «abduys».
14. a·ssi: *P* «ací»; *U* «a ací».
15. acompanyar: *V* «per acompanyats».

16. a: *e* «e».
17. sospitoses: *DVA* «sospitosos»; *P* «sospitossos».
18. e ab aquels ensemps: *manca en e; a partir d'ací disposem del manuscrit F, vegeu nota 1 del capítol m 1.*
19. sentències: *P* «sentència».
20. de: *F* «que»; *PAUe* «per».
21. enfre: *VNP* «entre»; *Ue* «enfra».
22. éls: *D* «eyls tots».

m 40

Lo jutge axí matex, si és recusat per sospitós, ha a·sci¹ acompanyar² i hom³ de la art⁴ de mar⁵ no sospitós a les parts, e⁶ ab⁷ aquel lo fet⁸ de la appellació determanar e lo seu⁹ salari partir.

1. ha a·sci: *F* «ab si»; *PAUe* «ha ab si».
2. acompanyar: *V* «per acompanyat».
3. hom: *Ue* «home».
4. de la art: *F* «de l'art» (*masculí*).

5. mar: *VFNPAUe* «la mar».
6. e: *manca en N.*
7. ab: *manca en V.*
8. fet: *DFNA* «pleyt»; *VPUE* «plet».
9. seu: *manca en P.*

m 41

Les sentències, que¹ per los dits cònsols e jutge són donades, se donen² per les custumes escrites de la mar e segons que en diverses³ capítols d'aquelas⁴ és declarat; e là hon les custumes e capítols⁵ no abasten, donen-sa a⁶ conseyl dels dits prohòmens mercaders e⁷ de mar, so és tota hora a les més⁸ veus del conseyl, haüt⁹
5 esguart a les presones¹⁰ qui¹¹ donen aquell.

1. que: *en L afegit damunt el rengló per una altra mà.*
2. donen: *D* «deuen» (*una altra mà afegi el mot dar damunt el rengló*).
3. diverses: *e* «diversos».
4. d'aquelas: *F* «d'aquell»; *A* «d'aquel»; *Pe* «de aquells»; *U* «d'aquells».
5. les custumes e capítols: *P* «los capítolls ho costumes».

6. a: *P* «ab».
7. mercaders e: *P* «consellers mercaders».
8. més: *manca en FPAUe.*
9. haüt: *P* «agut»; *Ue* «hagut».
10. presones: *D* «pressones»; *VFN* «persones»; *P* «parsoners»; *U* «personers».
11. qui: *U* «que».

m 42

Sobre totes emparees fetas¹ per los cònsols és² rebuda fermança de dret, exceptat³ sobra empara feta⁴ [Fol. 29] de roba, de la qual roba,⁵ ço és de si matexa, serà degut nòlit, sobre la qual empara
5 fermança alcuna no-y⁶ és rebuda.

1. fetas: *F* «feytes».
2. és: *F* «he».
3. exceptat: *P* «acceptat».

4. feta: *DVNA* «feyta».
5. de la qual roba: *manca en P*.
6. no-y: *FP* «no».

m 43

1. *El text de m 43 manca a tots els manuscrits. Per contra és en l'edició prínceps e; vet-lo ací: «Del jurament que han a ffer los advocats per la promàtica del rey en Jaume. Sàpien tots que nós en Jaume per la gràcia de Déu, rey d'Aregó, de Mallorques e de València e compte de Barcelona e d'Urgell e senyor de Monpeller, volens provehir a utilitat de la ciutat e del regne de Mallorques, stablim per nós e per los nostres per tostemp que-ls advocats juren sots aquesta forma: yo aytal, jur que feelment en offici de evocació me hauré e negun plet*

lo qual segons ma bona consciència just me parrà ne rebré sots evocació mia, ne neguna cosa maliciosament no faré ne diré en negun plet rebut sots ma evocació. E si en començament o en mig o a la fi del plet a mi parrà lo plet no just, tantost ho diré o aquell lo qual defendré e contra ma bona consciència en res no alligaré. E en neguna convinença no faré ab aquell lo qual ajudaré qui neguna certa part de la cosa de la qual serà pledejat és-ser mijana instruhiré ne informaré les parts si no de veritat a dir».

m 44

[Fol. 29 B en blanc]¹

1. *Aquest capítol manca a tot arreu segons la numeració tradicional de m.*

m 45

[Fol. 29 v] Enaxí¹ con² multipliquen³ les quintalades de Alexandria, con los⁴ mercaders noliegen als⁵ senyors de les naus e dels leyns, so és⁶ a dir portades, primerament és tengut lo senyor de la
5 nau de portar II quintars e mig de cotó per sportada⁷ fins en la terça part. E si ell volia carregar oltra⁸ la terça part, sia tengut

1. enaxí: *Aquest capítol m 45 és en L el capítol I. No tenim en compte aquesta numeració, car seguim la tradicional de m.*
2. con: *manca en FA; PUE* «com».
3. multipliquen: *V* «multiplican»; *PUE* «montiplican».

4. con los: *P* «com».
5. als: *FA* «los».
6. so és: *V* «ço».
7. sportada: *D* «esporta».
8. oltra: *VPAUE* «ultra».

- a la terça part; ⁹ enaxí ¹⁰ com eyl volrà ¹¹ carregar de cotó, ¹² sia tengut de reebre ¹³ II quintars, lo quart del pebre. ¹⁴ Item encens. Item lacha. Item gíngebre ¹⁵ qui munta ¹⁶ v quintars per sportada. ¹⁷
- 10 Item de ¹⁸ bresil IIII quintars. ¹⁹ Item d'oli III quintars. Item lenti-
dastito ²⁰ z de coses de caxa e de barril ²¹ I quintar per II terces ²²
al quintar ²³ qui és nomenat ²⁴ forfarí. ²⁵ Item de canyela ²⁶ III quin-
tars per sportada. Item de ²⁷ cotó filat III quintars per sportada. ²⁸
Item II quintars jenovins d'estopa. Item lixadaera III quintars per
15 sportada. Item de porcellaries ²⁹ gobes ³⁰ XII quintars per sportada.
Item ³¹ de bagadeyls VI quintars mig ³² per sportada. Item de indi
gros III quintars mig ³³ forforí ³⁴ per sportada. Item de sucre in
onpbís ³⁵ III quintars ³⁶ jenovins per sportada o en caxa o en bar-
rils ³⁷ I ³⁸ quintar jenoví per sportada. ³⁹ Item de dent oriphani ⁴⁰
20 VI quintars e mig forforí ⁴¹ per sportada. ⁴² Item de lana de capeyls
III quintars, lo quart forforí ⁴³ per sportada. ⁴⁴ Item de alum ⁴⁵ pri-

9. sia tengut a la terça part: manca en F.

10. enaxí: FA «axí».

11. volrà: Ue «volria».

12. de cotó: manca en N; carregar de cotó: Ue «de cotó carregar».

13. reebre: FP «resebra»; N «rebra».

14. del pebre: D «del pobre»; N «de pebra»; e «de pebre».

15. gíngebre: F «gingibra».

16. munta: F «monta».

17. sportada: DF «esporta»; PU «sporta».

18. de: manca en F.

19. per sportada... IIII quintars: manca en A.

20. lentiastito: DPU «lentiastico»; F «lenadestico»; e «lentiastico»; A «lentiastico».

21. barril: D «barral».

22. terces: la lectura de L no és segura, car l'abreviatura també podria interpretar-se altrament. DFNPAUe «quintars».

23. quintar: P «quintall».

24. nomenat: P «nominat».

25. forfarí: D «forfara» (?); P «fforforí»; Ue «forforí»; quintars per sportada... forfarí: V «per II quintars qui és nomenat forforí».

26. canyela: D «canyla»; E «canella»; VNPAUe «canyella».

27. de: manca en V.

28. sportada: D «esportada lo quart forforí per esportada»; VUe: «sportada lo quart forforí per sportada»; P

«sportada lo quart forforí per sportada»; FNA: «sportada lo quart forfarí per sportada».

29. porcellaries: V «porcellarins»; N «porcellanes»; P «porcelleries».

30. gobes: FAUe «cobes»; P «cobas».

31. item: manca en FAUe.

32. mig: D «e myg»; VFNPAe «e mig»; U «e mitg».

33. D «e myg»; VFNPAe «e mig»; U «e mitg».

34. forforí: FNA «forfarí»; P «fforforins».

35. in onpbís: en L lectura dubtosa, la p duu al damunt un signe de nasalitat; D «de onphis»; V «ionbres»; FA «in onphins»; N «in onfins»; P «e confits»; U «in omphins»; e «in omphis».

36. quintars: manca en DV.

37. barrils: P «barill»; o en caxa o en barrils: V «o encara en barrills».

38. I: F «II» [sic].

39. sportada: P «sporta»; A «sportada o en caxa».

40. dent oriphani: D «denti onphai»; V «dens oriphani»; FA «decim onphani»; Ue «decim omphani».

41. forforí: F «forfarí».

42. Item de dent... esportada: manca en N.

43. forforí: NU «forfarí».

44. VI quintars e mig... sportada: manca en P; item de lana... sportada: manca en FA.

45. item de alum: manca en N; alum: P «alums».

merament en lo segon ⁴⁶ sol III *quintars* jenovins per sportada,⁴⁷ en l'altre sol III *quintars* mig.⁴⁸

46. segon: *P* «primer».

47. III *quintars* jenovins per sportada: *manca en F*.

48. III *quintars* mig: *DFN* «II quin-

tars e mig»; *Pe* «dos *quintars* e mig»; *U* «dos *quintars* e mitg»; III *quintars* jenovins... mig: *A* «en l'altre sol dos *quintars* e mig».

m 45 bis

De multiplicament de *quintelades*.¹ Sicut mercator voluerit onerare² de portatis de *quintarata* Alexandrie, *primis teneatur participes* CC³ *quintars* τ *medium*⁴ τ per sportada de cotono usque in *terciam partem*. Et sic⁵ [Fol. 30] ultra teneatur *terciam partem* voluerit onerare de *bonbesio*⁶ filato *quintars* III *quarti*⁷ forfori per sportada. Item de stopa *quintars* II jenovins per sportada. Lixadera *moners*⁸ *quintars* per sportada.⁹ De porceletis¹⁰ gobes XII per sportada. De¹¹ *bagadells* *quintars* VI *medium*¹² per sportada. De indi grosso *quintars* III *medium*¹³ forfori, de *dentibus oliofozi*¹⁴ *quintars* VI *medium*¹⁵ per sportada¹⁶ forfori. De sucaro en *confim*¹⁷ *quintars*¹⁸ III jenovin¹⁹ in asportata. In caxia vel barrilis *quintars* I per asportata jenovin.²⁰ De lana de capellis *quintars* III lo *quarto*²¹ forfori per asportata. De alum primerament sollo τ in *secundo* *quintars* III jenovin²² per asportata τ in aliis sollos *quintars* II *medium*.²³

1. Aquest capítol llatí no és a m.

2. onerare: *V* «honorare»; *FA* «carricare»; *U* «honorare vel carricare»; *e* «onerare vel carricare».

3. CC: *P* «dos».

4. τ *medium*: *D* «et *aciam*»; *e* «etiam».

5. sic: *F* «si».

6. *bonbesio*: *A* «bombecio»; *U* «bombesio»; *e* «bonbacio».

7. *quarti*: *DFNPAUe* «quartum»; *V* «quartim».

8. *moners*: la lectura de *L,D,V,F*, *P*, *A* no és segura. *N* duu *moners* in *extenso*.

9. lixada... sportada: *manca en Ue*.

10. porceletis: *P* «porcellarias».

11. de: *manca en V*.

12. VI *medium*: *V* «medium»; *P* «II e mig».

13. *medium*: *P**Ue* «e mig».

14. de *dentibus oliofozi*: *manca en FPAUe*.

15. *medium*: *manca en P*; *Ue* «e mig».

16. de porceletis... sportada: *manca en N*.

17. *confim*: *V* «cofim»; *N* «costini»; *PAe* «confini»; *U* «cofini».

18. *quintars*: *manca en V*.

19. jenovin: *Fe* «ienorum»; *P* «genorum»; *A* «janorum»; *U* «ionorum».

20. jenovin: *F* «de jénorum»; *P* «genorum»; *A* «de janorum»; *Ue* «jenorum».

21. *quarto*: *P* «coto».

22. jenovin: *F**Ue* «jenorum»; *P* «genorum»; *A* «janorum».

23. *medium*: *P**Ue* «e mig».

m 46

Capítol de l[e]s bones custumes e usatges de mar ¹

Aquests són los bons stabliments e les bones custumes qui són ² de fet de mar ³ que ls savis ⁴ hòmens qui van ⁵ per lo mónt ⁶ e no ⁷ comensaren d'anar ⁸ els ⁹ nostres entecessors faéran ¹⁰ per los ¹¹ libres de la savietat de les costumes ¹² on d'aquí avant podem ¹³ trobar què deu senyor de nau fer a mercader o a mariner o a palegrí o altre hom qui vaja en la nau.

1. *L numera generalment els capitols, aci duu la indicació «Capítol II»; en prescindim car tot sovint hom ha ratllat aquesta numeració.*

2. *D «són que són».*

3. *V «del fet de la mar».*

4. *Fa «bons».*

5. *N «iran».*

6. *DVFANU «món».*

7. e no: *V «ne»; P «e y».*

8. d'anar: *N «anar».*

9. *F «als»; N «los».*

10. *P «ffayeren».*

11. *V «lurs».*

12. *DVFNUP «de les bones c.»; A «e de les b. c.».*

13. *V «pot hom»; N «poder»; PAU «poden».*

m 46 bis

Capítol què deu fer mercader a senyor de nau ne a pelagrí atressí

Encara qual ¹ cosa deu ² fer mercader ³ a senyor de nau ne mariner ⁴ al senyor de la nau ⁵ ne a ⁶ pal[egrí] ⁷ atressí; car palegrí és ⁸ dit tot ⁹ hom qui deja donar nòlit de la sua persona sens ⁹ mercaderia.

1. *D «qualque».*

2. *DVFANU «deja».*

3. *N «mariner».*

4. *N «mercader».*

5. ne...nau: *manca en D; al s. ... nau: manca en N.*

6. a: *manca en DFNU.*

7. mercader... palegrí: *P «mercader e mariner e palegrí a senyor de nau».*

8. dit tot: *manca en A; FU «dit».*

9. *VU «sens sa»; N «sensa».*

m 47

Com deu fer nau ¹

Comensem com lo senyor de la nau o del leyn comenserà ² de fer la nau ³ z volrà fer parts, eyl deu dir e fer entane[n]t ⁴ als parsoners de quantes parts ⁵ la farà, ne de quin gran, ne quant haurà ⁶ en sentina, ne quant obrirà, ⁷ ne quant haurà per carena.

1. *Vegeu nota 1 a m 46.*

2. *P «comença».*

3. *P «nau ho leyn».*

4. *D «entendre».*

5. de ... parts: *N «de quin port».*

6. haurà: *V «haurà de pla ni e».*

7. *D «obrerà».*

m 48

[Fol. 30^v] Capítol de promissió de parsoners ¹

E si assò farà entanent lo senyor de la nau als parsoners e ls parsoners ² li prometran de fer part, aquela part que li prometrà ³ de
 5 fer lo parsoner, ⁴ aquella li deu ⁵ atendre. E si lo parsoner no li ho ⁶
 pot atendre, ho no ho ⁷ vol fer so que li haurà convengut, lo senyor
 de la nau o del leyn lo pot destrènyer ab la senyoria o pot manlevar
 sobre aquela part que aquel hi devia fer. Fassam compte qu'él
 hi degués ⁸ fer una setzena e no y agués fet ⁹ compliment mas a
 10 miga setzena, que ¹⁰ axí ho ¹¹ puguen ¹² fer de una setzena multipli-
 cament ¹³ con de i quarter. ¹⁴ E si ell li deu fer aquella dita ¹⁵ part
 e no la li fa, lo senyor de la nau o del leyn pot empenyorar la sua ¹⁶
 part complidament ¹⁷ a la part que li hauran ¹⁸ covenguda de fer.
 E fo ¹⁹ fet ²⁰ aquest capítol, cor ²¹ aquel qui comensa la nau o leyn
 15 no la comensaria, si sebia que ls personers li deguessen falir ne o ²²
 poguessen fer.

1. *D* «promissions de parconers»; *V* «promissió de parconers. IV»; *F* «provisió de personers»; *N* «capítol si nagun prometrà de fer part en nau o en leyn»; *P* manca; *A* «provisió de parsoners»; *U* «promissió de parsoners, com lo senyor vol fer nau o leyn»; *e* «promissió de personers, com lo senyor vol fer nau o leyn».

2. e ls parsoners: manca en *N*.

3. aquella... prometrà: *D* «a aquella a aquella part que li part que li prometrà».

4. prometrà... parsoner: *V* «prometran de fer los parçoner»; *N* «prometran de fer lo parsoner».

5. deu: *V* «deuen».

6. li ho: *F* «li»; *Ue* «lo-y».

7. ho no ho: *Fe* «e no»; *A* «e no li»; *U* «e no ho».

8. qu'él hi degués: *D* «que y deje»; *V* «que aquell hi degués»; *F* «qu'él hi

deja»; *A* «que li degués»; *Ue* «que ell hi dega».

9. fet: *F* «fer».

10. que: *Ue* «e que».

11. ho: manca en *V*.

12. puguen: *V* «poden»; *U* «poguen».

13. setzena multiplicament: *V* «multiplicant»; *NA* «setzena multiplicant».

14. quarter: *V* «quart».

15. dita: manca en *N*.

16. sua: manca en el cons. mss.

17. complidament: cons. mss. «complida per fer compliment» (errada de *L*).

18. hauran: cons. mss. «haurà».

19. fo: *VN* «fon».

20. fet: *DN* «fet per so»; *VFAUe* «fet per ço».

21. cor: *VUe* «car»; *NA* «com».

22. ne o: *D* «ny o»; *V* «ni no ho»; *N* «o no ho».

m 49

Capítol de esmena de quells qui prometran de fer part en nau o en leyn alcun ¹

5 Si alcú prometrà de fer part a alcun en nau o en leyn, si aquel qui
 la part haurà promesa de fer morrà ans que aquella nau o aquell ²

1. En *V* el present capítol és distribuït en dues parts força allunyades entre sí, les quals formen respectiva-

ment els cap. 225 i 5 d'aqueix manuscrit, vegeu nota 46.

2. aquell: manca en *DV*.

leyn en què haurà promès³ de fer part no serà fet ne acabat, los hereus o ls detenedors^{3bis} dels béns de aquel qui mort serà⁴ no són tenguts de res a aquel senyor a qui⁵ aquel qui⁶ mort serà havia⁷ promès de part a fer mentra⁸ viu era, si donchs en son testament
 10 ell no ho⁹ manarà o manat jaquit no ho haurà;¹⁰ ans si aquel qui mort serà havia¹¹ donats als cuns diners a aquel per rahó de la part que eyl havia promesa de fer ab eyl, si los diners seran tants que bastassen¹² a fornir¹³ tota aquella part que aquell havia promesa de fer, la part aquella¹⁴ deu ésser va- [Fol. 31] nuda ans que
 15 la nau o l leyn partesscha¹⁵ o ischa¹⁶ d'aquel loch on serà estat fet, no contrestan per¹⁷ aquel capítol qui diu que nau o leyn no's pot vendre ne encantar tro¹⁸ que haja fet^{18bis} viatge. Per qual rahó? Per ço car¹⁹ hom quant²⁰ és mort no és tengut de tenir fur^{20bis} ne ley²¹ ne costuma, sal²² deuta o comanda o²³ tort, si l té.²⁴ Encara
 20 per altra rahon, per ço cor el²⁵ dia que alcun mor, aquel dia és partida tota companyia que ab²⁶ als cuns agués, que²⁷ hom qui mort és no ha companyó. E si per aventura aquels diners qu'él haurà²⁸ donats a aquel no bestassen²⁹ a alcuna part a complir, lo senyor de la nau o del leyn és tengut de sercar³⁰ qui li fornescha
 25 aquella part que aquel qui mort és³¹ li havia³² promesa de fer. Encara sia tengut lo dit³³ senyor de la nau de retra aquels diners que ell reebuts³⁴ haurà³⁵ als hereus o als detenedors dels béns d'aquell³⁶ qui los dits diners li donà;³⁷ salv³⁸ emperò que, si aquel qui senyor serà haurà a fer alcuna lexa z³⁹ aquel qui li fermerà⁴⁰

3. promès: *VUe* «promesa».
 3.^{bis} *V* «tenidors».
 4. *D* «de aquels qui morts seran».
 5. a qui: *V* «qui» (*manca* senyor);
F «quí».
 6. aquel qui: *V* «el dit»; *manca* en *A*.
 7. havia: *Ue* «haurà»; *V* «havia» (*manca* serà).
 8. mentra: *D* «dementre».
 9. ell no ho: *D* «no ho»; *FAUe* «ell no».
 10. no ho haurà: *D* «no n'haurà»; *FAe* «no haurà»; si donchs... haurà: *manca* en *V*.
 11. havia: *e* «volia».
 12. *VNA* «basten».
 13. *A* «fornir».
 14. aquella: *F* «aquel».
 15. *D* «partexcha».
 16. *D* «hixcha».
 17. per: *manca* en *A*.
 18. tro: *A* «entrò».
 18.^{bis} fet: *manca* en *P*.
 19. car: *VA* «com».
 20. quant: *D* «car».

- 20.^{bis} de tenir fur: *P* «ffor».
 21. ley: *V* «litg»; *F* «leny».
 22. *D* «salu»; *F* «saal»; *N* «saul»; *A* «sau»; *Ue* «salvo».
 23. o tort: *A* «tort»; *e* «de tort».
 24. *F* «ten»; sal deuta...té: *manca* en *V*.
 25. el: *DFNPUE* «al».
 26. ab: *manca* en *F*.
 27. que: *FA* «car».
 28. haurà: *DP* «auria»; *N* «avia»; *VAUe* «hauria».
 29. *VN* «bastaven».
 30. *N* «tengut de complir e de sercar».
 31. *A* «serà».
 32. *A* «haurà».
 33. dit: *manca* en *D*.
 34. reebuts: *F* «resabuts».
 35. haurà: *D* «avia»; *N* «n'aurà».
 36. *PA* «aquells».
 37. donà: *F* «devia».
 38. salv: *DVFNA* «saul»; *Ue* «salvo».
 39. z: *VPA* «a».
 40. fermerà: *VFNUe* «fornirà»; *P* «ffornirà».

- 30 *aquela part que aquel qui mort és li havia promesa de fermar,⁴¹ aquella lexa aytal deu ésser abetuda d'aquels diners que ell haurà reebuts.⁴² Emperò que tot ço sia⁴³ fet que desús⁴⁴ és dit, menys de tot frau. E per les rahons desús dites fo⁴⁵ fet aquest capítol.*

Senyor qui vol fer nau per si mateix⁴⁶

- 35 *Ara responam⁴⁷ que la⁴⁸ volgués fer, ell no⁴⁹ faria tan gran leyn z de fer-l'ia menor si ell sebia⁵⁰ que aquel⁵¹ personer hagués poder que li falís de res que covengut li agués.*

41. fermar: *D* «fermar-hy»; *VFNUe* «fornir»; *P* «ffornir».

42. *F* «rasabuts»; *P* «resebuts»; *V* «havia reebuts».

43. ço sia: *F* «so que sia»; *P* «açò sia».

44. desús: *P* «demunt»; *V* «que sia feyt tot ço que dessús».

45. *VFP* «fon».

46. *Aquest títol manca en FPAUe*

perquè el text següent no es considerat com a capítol independent, sinó que fa part de m 49.

47. *Ue* «respongam».

48. que la: *P* «que que ell la».

49. no: *e* «ne».

50. *V* «sabés»: *P* «sabrà».

51. *A* «aquest» (*en L lectura dubtosa*).

m 50

Capítol de comensament de nau¹

- Ara parlem del senyor de la nau o del leyn qui començarà² la nau en forma pocha e darà més en centina³ z per carena e de pla fer-l'à⁴ [Fol. 31^v] major lo ters o lo⁵ quart o la maytat, avans⁶ que no ho haurà fet assaber als parsoners. Sàpies que'l parsoner no li n'és tengut de res a créxer⁷ sinó tant solament axí con ell los⁸ ho hauria⁹ fet entanent al comensament. E si eyl crex¹⁰ despuys, lo parsoner hi¹¹ deu haver la sua part axí bé con si havia mesa
- 10 *part al¹² creix que li¹³ havia¹⁴ fet,¹⁵ salvant una cosa: ¹⁶ que'l mes-tra no la faés de majors mesures sinó tant solament de aquellas que'l senyor de la nau li¹⁷ agués dites ne empreses¹⁸ ab los parsoners. Mas emperò¹⁹ si'l senyor de la nau la²⁰ volrà créxer, eyl deu anar a cascu personer e demanar-lo'n. E si'ls personers volran*

1. *L* «Cap. VIII».

2. *V* «comença»; *A* «mencarà».

3. *P* «sentena».

4. *P* «fer-lo-ha».

5. *FU* «al».

6. *DPU* «anans»; *V* «enans»; *FA* «ans»; *N* «més».

7. *V* «conèxer».

8. *DFAU* «nos».

9. *DNP* «aurà»; *AU* «haurà».

10. *F* «lo creys».

11. *D* «la».

12. *N* «el».

13. *N* «hi».

14. *FAU* «haurà»; *DNP* «aurà».

15. con si ... fet: *V* «com si hy havia més sa part el crex que ell hi haurà més feyt».

16. *DF* «casa».

17. *N* «hi».

18. li agués ... empreses: *V* «hagués preses e dites».

19. emperò: *manca en U*.

20. la: *manca en A*.

- 15 que's créschan,²¹ les parts qui ho²² contrasteran fàssan²³ compte²⁴ que sien de IIII fins en²⁵ XVI; ²⁶ cor los VI²⁷ vensen los IIII, e·ls X los VIII. E per assò²⁸ per II o per III o per IIII o per V parsoners no deu estar de créxer la nau. E axí són tenguts los parsoners al senyor de la nau de fer la part que promesa li hauran axí con la
- 20 major força dels parsoners faran, e deu ajustar a la demanda tots los parsoners ensemps.²⁹

21. DA «crescha»; FU «cresca»; V «crega».

22. ho: manca en V.

23. D «façam»; PAU «fassam».

24. compte: manca en P.

25. en: VNPU «a»; manca en F.

26. V «quinze».

27. U «XVI».

28. FPAU «ço».

29. ensemps: manca en F.

m 51

Capítol¹ de esmena, si senyor de nau o de leny volrà créxer la sua nau o leny ultra les covinenses que aurà empreses ab los personers qui auran promès de fer part en la nau, si no's fa.

- 5 Segons que en lo capítol desús dit és contengut,² diu que si³ lo senyor de la nau o del leyn volrà créxer aquella nau o aquel leny,⁴ que eyl o deu fer saber a tots los parsoners. E si tots los parsoners ho volran, ell⁵ la pot créxer, e en açò no ha contrast nagun.⁶ Mas là hon diu que si la⁷ major força⁸ si⁹ acordarà que ell la¹⁰ crescha,¹¹
- 10 que ell¹² ho pot fer, que per IIII ni per V parsoners no deu estar [Fol. 32] que no's crescha; ¹³ mas no diu <e>¹⁴ aquels parsoners qui açò¹⁵ contrastaran, ea¹⁶ de¹⁷ què li són tenguts ne de què no. E axí porà·y¹⁸ haver alcun contrast. E per aquesta rahó,¹⁹ que
- 15 aquesta esmena e digueren enaxí e declararen²⁰ que ver és que la²¹

1. L «VIII».

2. FU «tengut»; A «contengut e dit».

3. si: manca en A.

4. o aquel leny: manca en A.

5. N «o».

6. U «degú».

7. D «lo»; P «a la».

8. força: manca en F.

9. si: N «sa»; PU «se».

10. D «lo».

11. D «creega»; F «crehega».

12. ell: manca en N.

13. crescha: V «puscha créxer».

14. e: DFNU «a»; manca en PA.

15. açò: N «a assò li».

16. ea: V «he a»; F «o ha»; AU «e ha»; P «e»; manca en N.

17. de: manca en V.

18. NP «poria·y».

19. Vegeu infra nota 48.

20. e declararen: manca en V.

21. la: F «a la».

- nau o'l leyn se pot créxer, pus la major força dels parsoners²² ho vuylen.²³ Mas emperò és axí a entendre²⁴ que²⁵ deu ésser vist²⁶ e esguardat lo poder d'aquels parsoners qui²⁷ contrastaran. Per qual rahó?²⁸ Per so com per ventura hi haurà als cuns²⁹ d'aquels³⁰ qui ho contrastaran,³¹ que si éls havien res³² més³³ a bestrer en aquella nau o en aquel leyn, sinó³⁴ enaxí com éls³⁵ emprengueran³⁶ al comensament que la nau se deu³⁷ començar, éls ho haurien a menlevar o a beratar³⁸ ho n'haurien a³⁹ vendre alguna cosa, que⁴⁰ tots temps ne⁴¹ serien despegats, e seria mal fet. Per què?⁴² Per so cor hom qui fa part en⁴³ nau⁴⁴ o en leny fa-ho⁴⁵ als cunes⁴⁶ vegades per gran amistat⁴⁷ que haurà ab aquel qui la nau o'l leny volrà fer, més que per speransa de guany qu'él n'esper haver.⁴⁸ E per aquesta rahó seria mal fet que aquel hi fos dampnificat. E per les rahons desús dites,⁴⁹ los nostres⁵⁰ antichs⁵¹ qui primers anaren per lo món veeran⁵² e coneguérans que mal seria fet. E per ço digueran e declararen que si algun parsoner d'aquels qui contrastaran que la nau o'l leyn no's crescha, per no poder, si hauran promesa⁵³ de fer una octava, que no'y sien tenguts de fer més de⁵⁴ una setzena. E lo senyor de la nau no'ls puscha de res als forçar. Per què?⁵⁵ Car⁵⁶ colpa és del⁵⁶ senyor de la nau o del leyn com aquel no li atén⁵⁷ so⁵⁸ que li havia⁵⁹ promès, per ço cor⁶⁰ él creix

22. «de les persones».
 23. V «volen».
 24. a entendre: U «attendrà».
 25. DU «qui».
 26. A «just».
 27. V «qui ho».
 28. per qual rahó: manca en V.
 29. VF «algú»; A «alcú»; PU «al-guns».
 30. V «d'aquells parsoners».
 31. V «contrastarien».
 32. manca en V.
 33. manca en P.
 34. V «o».
 35. VA «ells o»; FU «ells ho»; D «éls ho».
 36. F «comprehengueren»; U «comprehengueren».
 37. V «dech».
 38. P «basterer».
 39. manca en U.
 40. A «de què».
 41. manca en A.
 42. per què: manca en V.
 43. F «ho en».
 44. en nau: manca en A.
 45. P «ho-u ffa».

46. V «a».
 47. P «amistat gran».
 48. En N manca tot el fragment comprès entre la nota 19 i ací: e per aquesta rahó ... haver.
 49. les rahons desús dites: A «aquesta rahó».
 50. nostres: N «mestras»; P «hòmens».
 51. V «antecessors».
 52. U «éran».
 53. PA «promesa».
 54. més de: FPA «mas»; U «una mas una»; de: manca en N.
 55. car: P «com per».
 56. e lo senyor... és del: V «Emperò deu ésser esguardat lo dit creix ea si serà gran o poch que tant poria ésser gran lo dit creix que més costaria una setzena que no faria una octava. E lo».
 57. atén: D «attent tost»; N «atén tot».
 58. so: PU «tot ço».
 59. V «ha».
 60. per ço cor: P «com».

la nau o'l leyn menys [Fol. 32 v] de volentat ⁶¹ d'éls.⁶² E per ⁶³ esta ⁶⁴ rahó, lo senyor de la nau o del leny no'ls pot destrènyer. E axí lo senyor de la nau deu sercar altres ⁶⁵ parsoners qui li fassen compliment a aquelas parts *que* aquels no li poran complir. E encara,
 40 sí féran gran gràcia als senyors de les naus e dels leyns, con del tot no'ls absolveren; ⁶⁶ mas feren-ho per so que'ls senyors de les naus ne dels leyns ⁶⁷ no fossen del tot ⁶⁸ desfets, *que* gens pas ⁶⁹ no és rahó *que* negun puscha ni deja ⁷⁰ haver poder en l'altruy,⁷¹ sinó
 45 aytant ⁷² con aquel de qui *serà* li'n ⁷³ volrà donar.

Emperò si aquels parsoners qui ho *contrasteran* *z* *seran* ⁷⁴ la major ⁷⁵ partida, *seran* ⁷⁶ apoderats e hauran poder de complir aquela part ⁷⁷ *que* promesa ⁷⁸ hauran de fer sens lur dan, lo senyor de la nau o del leyn, a qui promesa ⁷⁹ l'auran ⁸⁰ de fer, los ne pot destrènyer,⁸¹ tot ⁸² enaxí *com* en lo capítol ja desús dit és esclarit *z* certificat,⁸³ *que* en totes coses és rahó, *que* la major forsa se'n poder e so no porta.⁸⁴ E per les rahons desús dites, tot senyor de nau o de leyn deu guardar *z* fer de guisa con ha en cor de fer nau ho leny,⁸⁵ *que* ho ⁸⁶ fassa e ⁸⁷ ho emprengua en ⁸⁸ guisa ⁸⁹ *z* en manera ab
 50 aquels qui part hi ⁹⁰ prometran ⁹¹ de fer *que* entre él ni éls no puscha haver ⁹² negun ⁹³ contrast per alcuna ⁹⁴ rahó; *z* per los esclariments desús dits, fo ⁹⁵ feta aquesta esmena.

61. PAU «volar».

62. N «d'ell».

63. per: manca en P.

64. esta: FNPAU «aquesta».

65. F «alguns».

66. DA «absolgueren».

67. con del tot... dels leyns: manca en P.

68. P «de tots».

69. gens pas: manca en A.

70. P «degua».

71. l'altruy: VF «altruy».

72. VP «en aytant».

73. li'n: N «li».

74. V «serà».

75. DVU «menor»; P «manor».

76. V «se seran».

77. part: D «per».

78. V «promès».

79. promesa: V «promès»; manca en A.

80. l'auran: V «hauran».

81. P «fforcar e destrènyer».

82. PAU «com».

83. e certificat: manca en V.

84. se'n poder... porta: *lectura dubtosa, car el ms. ha estat gratat i corregit*; D «so a poder e so no porta»; V «se apodera es no porta»; F «so apodera e sa no aporta»; N «sa apodera e si no porta»; P «so apodera e se n'aporta»; A «so apodera es no porta»; U «so apodera es no porta».

85. deu guardar... leny; manca en FAU.

86. que ho: P «que-n».

87. e: manca en D.

88. en: FA «de».

89. con ha en cor... guisa: manca en N.

90. VP «li».

91. V «prometen».

92. D «usar ne aver».

93. NP «algun».

94. A «neguna».

95. fo: DVFN «fon»; P «ffon».

m 52

De mestre d'axa

Si alcun mestra d'axa farà majors mesures que'l senyor de la nau

no haurà emprès¹ ab eyl tota la massió del creximent de la obra
 5 deu pagar la maytat e perdra lo loguer d'aytants jornals² con hi
 obrerà. Encara lo mestra d'axa és tengut de dir a cascun parsoner
 totes les mesures les quals haurà empreses ab lo senyor de la
 nau. Encara los³ és tengut de dir quina⁴ obra fa, si és fort o si
 és feble.

1. *DVFNU* «empreses».2. *A* «jorns».3. los: *manca en P*.4. *D* «quina».

m 53

De mestre d'axa o de calafats

Si mestre d'axe o calafats obraran ab algunt senyor de nau o de
 leyn, ells són tenguts de fer bona obra e establa e en res no deuen
 5 flacar.¹ E si los mestres d'axe o ls calafats fan obra² z *que* sien
 maestres e³ aquela obra ho major⁴ fossen sufficients de fer e
 miylor⁵ e de tenir en lur poder, lo senyor de la nau o del leyn
 qui la obra los [hau]rà mesa en poder e ab volentat d'él meteix⁶
 la hauran⁷ emperada e comensada e estant en la obra hauran⁸
 10 alcun desgrat dels sobradits maestres, los dits maestres⁹ faén bé
 z diligentment tot so que a la obra pertayn,¹⁰ e'l senyor de la nau
 los¹¹ ne volrà gitar *per* lo desgrat *que* *per* aventura d'eyls haurà
 o *per* aventura trobarà altres¹² qui¹³ la¹⁴ li farien *per*¹⁵ milor mer-
 cat, lo senyor de la nau o del leyn no ls ne¹⁶ pot gitar ni eyls no
 15 la poden¹⁷ jaquir, pus que éls hauran comensada aquela obra,
 fins¹⁸ *que* sia acabada, pus¹⁹ aquels mestres sien²⁰ bons e suffi-
 cients d'aquela²¹ obra a fer e encara de²² molt milor e major *que*
 aquela no és. E si lo senyor de la nau los ne gitarà, pus que éls

1. flacar: *N* «flacajar»; *P* «ffaltar».2. obra: *V* «bona obra».3. e: *DFNPU* «e que»; *V* «que».4. ho major: *D* «ho millor»; *V* «e a major z a millor»; *P* «e mayor».5. e miylor: *manca en V*.6. d'él meteix: *F* «d'els matexs»; *A* «ells matexs».7. *F* «l'aurà».8. *VFA* «haurà».9. los dits maestres: *manca en VF NP*.10. *V* «se pertany».11. los: *manca en N*.12. *N* «d'altres».13. qui: *V* «maestres que».14. la: *manca en N*.15. per: *P* «a».16. *N* «no-l na».17. *FA* «poran».18. *V* «tro fins».19. pus: *VP* «pus que».20. *D* «són».21. d'aquela: *N* «en la».22. *P* «que».

sien²³ bons ne sofficients e faran bé z diligentment²⁴ tot so que
 20 a²⁵ aquela obra²⁶ pertangua,²⁷ negun mestre d'axa ne negun²⁸ ca-
 lafat no's deu metra en aquella obra a fer. Si donchs lo senyor de
 la nau o del leyn no se n'avenia o no se n'era avengut ab aquels
 mestres qui la obra haurien comensada²⁹ qu'éls³⁰ ho³¹ deuen dir
 que gens no se'n³² deuen moura³³ per la paraula del senyor de la
 25 nau o del leyn, que ans lo'n³⁴ deuen ben fadigar en³⁵ aquels mes-
 tres qui aquella obra hauran³⁶ comensada. E si éls³⁷ los³⁸ ho ator-
 guen z lo³⁹ renunciem,⁴⁰ ladonchs eyls poden emperar de fer e de
 obrar en⁴¹ aquella obra, e abans⁴² no; que si abans que éls⁴³ n'a-
 guéssan haüda fadigua d'éls hi obraven, [Fol. 33 v] faren⁴⁴ sem-
 30 blant que els qui açò comensarien de fer,⁴⁵ aguessen⁴⁶ desalt e⁴⁷
 meynspreu d'aquels maestres qui aquella obra haurien⁴⁸ comen-
 sada z féssan. Encara més, farien semblant qu'ells⁴⁹ que⁵⁰ s'al-
 tassen de trebayl. Per so cascun⁵¹ se'n⁵² deu guardar de mal z de
 trebayl, tot⁵³ aytant com pot, perquè con de mal de poch n'à hom
 35 assau.⁵⁴ E aytanbé lo senyor de la nau o de leyn se deu guardar
 de fer desplaers a⁵⁵ aquels maestres que eyl mateix⁵⁶ e ab sa vo-
 lentat⁵⁷ seran⁵⁸ e hauran comensada la sua obra, pus que⁵⁹ eyls
 fassen bé e diligentment so⁶⁰ qui⁶¹ pertayn⁶² a⁶³ aquella obra.

23. V «seran».

24. N «sufficientment».

25. N «en».

26. tot... obra: V «la obra e tot çc que aquella».

27. F «se pertangua».

28. A «null»; U «degun».

29. la obra haurien comensada: P «la obrarian ho la aurian començada».

30. P «que ells».

31. ho: manca en V.

32. se'n: manca en P.

33. moura: D «emparar de fer»; V «empatxar ne creure»; P «creura»; U «coura».

34. lo'n: VFA «se'n»; P «lo».

35. V «ab».

36. hauran: F «han».

37. éls: D «aquels»; V «ls maestres».

38. los: manca en A.

39. lo: VP «ells ho»; manca en N; A «los».

40. N «renunciaven».

41. en: manca en V.

42. e abans: V «ans».

43. D «eyls nengunes».

44. faren: DVFNA «farien»; P «ffarian»; U «ferien».

45. qui aço... fer: manca en F.

46. aguessen: D «que aguesen»; VU «que haguessen»; A «que ells haguesen».

47. e: V «e que per».

48. V «havien»; N «avien».

49. qu'ells: V «que més que ells».

50. que: manca en A.

51. cascun: A «com cascú».

52. se'n: VFPA «se».

53. tot: manca en VNA.

54. FA «assats»; P «asats»; perquè... assau: V «de guardar-se de mal, car de poch n'à hom prou».

55. a: P «en».

56. F «ells mateix».

57. V «ell e ab sa voluntat mateixa».

58. P «seran aquí».

59. seran... pus que: V «seran aüts a la sua obra començada puy que».

60. so: A «tot ço».

61. qui: P «que-s».

62. A «pertangua».

63. P «en».

E axí deu-la'ls ⁶⁴ leixar acabar. Mas, emperò, si aquels maestres
 40 d'axa o calafats qui hauran comensada la obra de ⁶⁵ fer no-y seran
 sofficients *que* éls la sàpien fer, ⁶⁶ lo senyor de la nau los ne pot
 gitar ⁶⁷ e metre en poder ⁶⁸ d'altres ⁶⁹ mestres que sàpien fer aquella
 obra sua. E aquels maestres, qui la ⁷⁰ obra sebran ⁷¹ fer, no són
 45 tenguts de ⁷² demanar *paraula* a aquels ⁷³ qui aquella obra havien ⁷⁴
 comensada, pus qu'els no la sabien ⁷⁵ fer ne'n ⁷⁶ sabien ⁷⁷ exir ⁷⁸ a
 cap. ⁷⁹ Ans ⁸⁰ són tenguts aquels qui's faran mestres d'axa o calafats
 qui s'emparen ⁸¹ d'alcuna obra a fer e no la sabien ⁸² fer, sinó *que*
 enganen les gents, de ⁸³ fer esmena a ⁸⁴ aquel de ⁸⁵ qui aquella obra
 50 serà de tota la missió z de tot lo dan *que per* colpa d'els haurà
 sostengut. Emperò tot mestre d'axa e tot calefat se quart e's deu
 guardar, ia quina ⁸⁶ obra farà, ne quina no. ⁸⁷ *Que per* ⁸⁸ colpa de
 la obra que ell haurà feta, lo senyor de la nau o del leyn haurà
 a fer esmena als mercaders ho'n ⁸⁹ sostendran ⁹⁰ algun dan; los
 sobredits maestres qui aquella mala obra hauran feta són ten-
 55 guts de reebre ⁹¹ z d'esmanar ⁹² aquella esmena que'l senyor de la
 [Fol. 34] nau havia ⁹³ haüda ⁹⁴ a fer als dits mercaders. Encara
 tot lo dan que'l senyor de la nau ⁹⁵ n'aurà ⁹⁶ sostengut *per* colpa
 de la falça obra que'ls dits maestres li hauran feta. E si aquels
 mestres ⁹⁷ no hauran ⁹⁸ de *què* pagar, deuen ésser preses e meses ⁹⁹

64. deu-la'ls: V «deu-los»; F «deu-les».

65. FA «a».

66. éls... fer: manca en V.

67. gitar: V «gitar vist que ells no-u sabessen fer».

68. D «metre poder o en poder».

69. en poder d'altres: V «ni d'altres».

70. A «aquella».

71. V «sàpien».

72. de: manca en F.

73. a aquels: D «aquels maestres»; FA «aquells maestres»; P «aquells mestras»; U «aquells mestres».

74. N «avia».

75. A «sàpian».

76. FNAU «ne».

77. P «sabran».

78. exir: P «axí».

79. sabien... cap: D «saben fer ne saben axir ne sabien axir a cap».

80. ans: manca en A.

81. qui s'emparen: V «qui's són emparats»; P «qui s'emparan»; A «qui empararan».

82. D «saben»; VFNPAU «sabran».

83. de: P «a».

84. a: manca en D; FU «e»; P «de».

85. de: manca en P.

86. ia quina: D «ea quinna»; VNU «e a quina»; F «en quina»; P «a quina»; A «ea quina».

87. obra... no: V «obra ni qual farà».

88. per: VA «si per».

89. «ho.n»: V «o».

90. VP «sostendrà».

91. reebre: V «retre»; F «rehebra».

92. d'esmanar: D «designar».

93. havia: DFAU «haurà»; P «aurà»; V «ha».

94. haüda: P «aguda»; U «haguda».

95. havia haüda... nau: manca en N.

96. n'aurà: manca en D.

97. li hauran... mestres: manca en A.

98. hauran: P «han».

99. DAU «presos e mesos»; P «presos e messos»; V «presos e metuts».

60 en poder de la senyoria¹⁰⁰ e estar tant tro que¹⁰¹ hajen satisfet e entegrat¹⁰² al senyor de la nau tot lo dan que¹⁰³ per colpa d'eyls hauran¹⁰⁴ sostengut,¹⁰⁵ que axí li'n són tenguts com si li ho¹⁰⁶ havien¹⁰⁷ emblat o tret de la casa¹⁰⁸ enganosamente.

E'l senyor de la nau és tengut donar¹⁰⁹ a cascú mestre qui en la sua obra¹¹⁰ obrarà¹¹¹ per cascun jorn III diners per¹¹² pa¹¹³ e per boura¹¹⁴ e encara¹¹⁵ lo loguer que ab eyls¹¹⁶ empendrà, si donchs los dits mestres no li¹¹⁷ volien¹¹⁸ fer gràcia que'l¹¹⁹ sperassen del¹²⁰ i dissapte en l'altre. E assò és en¹²¹ volentat dels mestres si ho faran ho no, que'l senyor de la nau o del leyn no ls¹²² pot destrènyer ne forsar, sinó tant¹²³ solament a lur volentat.

E si los mestres obraran ab lo senyor de la nau^{123bis} a cusiment¹²⁴ que negun preu no haurà entre éls, lo senyor de la nau¹²⁵ los és tengut de¹²⁶ donar tot aytant com altres¹²⁷ mestres pendran en altres obres.¹²⁸

75 E segons que'l temps serà¹²⁹ e segons l'estament de la terra, per què tot mestra d'axa e tot calafat, sia que fassa obra a eschar sia que fassa¹³⁰ a jornals,¹³¹ se deu guardar¹³² que fassa¹³³ bona obra e establa, per ço que¹³⁴ la pena que dessús¹³⁵ és dita no li pogués¹³⁶ dessús venir. E fo¹³⁷ fet per ço aquest capítol, cor molt mestra

100. senyoria: D «cort o de la senyoria».

101. tro que: manca en F.

102. entegrat: D «entreguat»; P «entregat»; A «integrat».

103. que: manca en DF.

104. D «aurà»; VFAU «haurà».

105. hauran sostengut: N «aurà sostengut e entegrat al senyor de la nau tot lo dan que per colpa d'éls aurà sostengut».

106. li ho: DFAU «lo li»; V «l li»; P «lo.y».

107. F «havia»; DN «avia».

108. casa: VN «caxa».

109. donar: VN «de donar».

110. obra: V «nau».

111. qui en... obrarà: D «qui en la nau és sua obra és o brarà».

112. per: A «de per».

113. per pa: manca en F.

114. boura: DAU «beure»; F «beura»; P «beura dos».

115. encara: N «encare que»; P «encara més».

116. ab eyls: V «ab ell o ab ells»; P «ab ell».

117. V «li'n».

118. volien: U «volen».

119. que:l: D «que eyl»; V «que:l ne».

120. del I: DF «de la I»; P «de la hun».

121. en: manca en VU.

122. no-ls: P «no-ll».

123. tant: manca en P.

123^{bis} o del leyn no-ls ne pot destrènyer...nau: manca en N.

124. D «cosament».

125. lo senyor de la nau: N «lo senyor de la nau a cosiment que nangun preu no aurà entr-ells lo senyor de la nau».

126. de: manca en P.

127. P «als altres».

128. altres... obres: V «a altres maestres».

129. e segons que'l temps serà: manca en P.

130. sia que fassa: N «o».

131. a jornals: U «obra a jornals».

132. guardar: V «avisar».

133. fassa: manca en F.

134. que: D «que la prengua hom per bona e que».

135. dessús: manca en N.

136. pogués: P «puga».

137. fo: manca en P.

- 80 d'axa e molt calafat faria molta mala obra, si eyl sebia *que* eyl no¹³⁸ agués a sostenir nagun trebayl ni nagun dan.
E *per* ço és imposada¹³⁹ la pena *que* dessus és dita,¹⁴⁰ *perquè*¹⁴¹ cascun se quart, ia¹⁴² quina obra farà ne quina no.

138. no: *VP* «no-n».
139. és imposada: *VP* «hi és posada»; *AF* «és posada».
140. la pena...dita: *P* «la dita pena».

141. *perque*: *F* «per».
142. ia quina: *D* «ea quinya»; ia manca en *VNP*; *FAU* «e ja quina».

m 54

Capítol de mestre d'axia o calafats *qui* fan obra a escar

- [Fol. 34^v] Si algun maestra d'axa o calafat pendrà e farà alguna obra a eschar,¹ eyl és tengut de² pagar a tots los mestres qui ab
5 eyl obraran <e>³ en aquella obra, la qual eyl⁴ haurà⁵ presa⁶ a eschar ne promesa de fer a aquel de *qui* serà. E si aquels maestres qui ab él obraran⁷ no saben *que* él fassa aquella obra a escar, lo senyor de la obra⁸ lus⁹ ho deu dir e demostrar, per so car¹⁰ si
10 aquel mestre era baratador o treffagador o *que* no agués de *què* pagar¹¹ a aquels maestres qui ab eyl haurien obrat, no¹² saben *que* eyl fassa aquella obra a escar, lo senyor de la obra lus ho deu dir e demostrar, *per* so con si aquel maestra era aytal con demunt és dit, éls romandrien malament enganats.¹³
E si lo senyor de la obra¹⁴ no ls ho diu demostran¹⁵ con éls comensen¹⁶ a obrar en¹⁷ aquella sua obra, ne¹⁸ aquel maestre¹⁹ qui la²⁰ obra farà²¹ a escar no ls volrà pagar o no haurà de *què*,²² aquels maestres qui ab eyl hauran obrat en aquella obra se'n poden tornar e emparar aquella obra que eyls feta hauran; e aquella obra deu estar tant emparada tro *que* aquels mestres sien satisfets de tots

1. eschar: *V* «estall».
2. de: *PA* «a».
3. e: manca en *DVN*.
4. obraran...qual eyl: manca en *PAU*.
5. haurà: *P* «l'auran».
6. obraran... presa: *F* «hauran presa»; presa: *A* «pres».
7. ab él obraran: *D* «abraran».
8. *U* «nau».
9. lus: *DVFAU* «los».
10. car: *VPA* «que».
11. pagar: *V* «pogués pagar».
12. no: *P* «e no».
13. lo senyor de la obra... enganats: manca en *FPAU*; aytal con demunt... enganats: *D* «baratador o trafegador e que no agués de *què* pagar a aquels maestres ab qui eyl obraran o aurién

obrat»; *N* «baratador o trafagador que no li agués de *què* pagar a aquels mestres qui ab ell auran obrat».
14. obra: *FPAU* «nau».
15. demostran: *N* «e demostrar»; *P* «ho ls ho demostra»; *U* «demostren».
16. comensen: *F* «comensa».
17. *D* «ny en».
18. ne: *DFNPAU* «si».
19. obrat no saben *que* eyl fassa... maestre: *V* «obrat si lo senyor de la obra no ls ho diu e no ls o demostra com ells comencen a obrar en aquella sua obra si aquell maestre».
20. *N* «aquella».
21. qui la obra farà: *P* «ffarà aquella obra».
22. de *què*: *D* «de *què* pagar».

- 20 lurs²³ maltrets,²⁴ e encara de tot dan e de tot²⁵ destrich²⁶ e de tota
massion que ells sofferta n'auran.²⁷ Emperò, si lo²⁸ senyor de qui²⁹
aquella obra serà los ho³⁰ haurà dit e demostrat que aquell maestra
li fa aquela sua obra a escar e éls no hauran entès, pach-los
aqueu mestre o no·ls³¹ pach, aquels sobradits maestres no poden
25 ni³² deuen emparar aquela obra qu'els³³ feta hauran, pus que'l
senyor de la obra lus³⁴ ho haurà dit, con éls comensen obrar,³⁵
que eyl³⁶ a eschar fa fer aquela obra. Emperò, si'l senyor de la
obra dirà a·quels mestres que pensen de obrar que él los pagarà³⁷
bé e pla tots³⁸ [Fol. 35] los lurs³⁹ maltrets z hi⁴⁰ obreran en fe
30 del senyor de la obra⁴¹ e per les paraules qu'eyl los haurà dites,
sia qu'él haja⁴² pagat aquel mestre⁴³ de tot so que promès li⁴⁴
haurà o no sia pagat el mestre, no pagarà aquels⁴⁵ maestres o no
haurà de què⁴⁶ pusca⁴⁷ pagar, lo senyor de la obra lus⁴⁸ és tengut⁴⁹
de pagar per so com promès los⁵⁰ haurà, sia que ell tengua
35 d'aquel mestre⁵¹ alguna cosa o no; que mester és que aquels maestres
sien pagats, per so con en fe⁵² del senyor hi hauran obrat;
e per so car él⁵³ lus⁵⁴ promès de pagar,⁵⁵ que si eyl⁵⁶ per ventura
promès no·ls ho hagués, los sobradits maestres no⁵⁷ haguéran
obrat e haguéran fet de lur prou en altra part;⁵⁸ per què tot senyor
40 d'obra, si⁵⁹ que la fassa fer⁶⁰ a escar o a jornals, se quart, ea⁶¹ què

23. F «los lurs».
24. U «mals trets».
25. de tot: manca en V.
26. A «destreyts».
27. n'auran: U «hauran».
28. lo: A «aquell».
29. senyor de qui: P «senyor de la nau ho de qui».
30. ho: manca en PU.
31. pach-los... no·ls: manca en F.
32. D «ni·n».
33. qu·els: AU «que».
34. lus: DFNAU «los».
35. DFNPAU «a obrar».
36. N «ells».
37. V «ells los pagaran».
38. N «tot».
39. los: manca en VNA; lurs: manca en P.
40. hi: manca en D.
41. en fe...obra: manca en FPAU per salt del mateix al mateix.
42. sia qu·él haja: D «sia que eyl aja»; A «sia que ell haja»; F «si aquell haja»; U «si aquell l'arà».
43. N «aquells mestres».

44. N «los».
45. D «a aquells».
46. què: N «que·ls».
47. U «posca».
48. lus: DFNAU «los».
49. maltrets z hi obreran... tengut: V «maltreyts e aquells maestres obreran en fe del senyor d'aquella obra. En cas que'l mestre no·ls vualla (sic) pagar o no haurà de què lo senyor de la obra los n'és tengut».
50. los: DA «los o»; VFNPU «los ho».
51. N «d'aquells mestras».
52. A «fet».
53. N «ells».
54. lus: DFNAU «los».
55. e per so car: manca en V.
56. FN «ells».
57. VP «no·y».
58. e haguéran fet... part: manca en V.
59. si: DVNPA «sia».
60. fer: manca en N.
61. ea: manca en VP.

prometrà o què no, *que*⁶² mester és *que* tot so *que* prometrà que ho^{62bis} atena,⁶³ vuyla-ho⁶⁴ o no.^{64bis}

- E si los mestres d'axa o calafats qui faran⁶⁵ obra a escar empen-
dran⁶⁶ ab lo senyor de qui la obra serà, que éls la li liuraran⁶⁷
45 feta a dia cert⁶⁸ o a temps sabut, o⁶⁹ entre éls haurà⁷⁰ posada o
mesa⁷¹ pena certa, si los dits mestres no hauran acabada aquela⁷²
obra, axí com promès hauran, lo senyor de la obra los pot dema-
nar la pena *que* entre éls⁷³ ⁊ los dits mestres mesa ne posada serà.
E els dits maestres a ell⁷⁴ són tenguts de donar, meyns de tot *con-*
50 *trast*.⁷⁵ E si entre ells pena alcuna mesa ne⁷⁶ posada no serà, los
dits mestres són tenguts de donar al senyor de la obra tot dan e
tot destrich e tota massió *que* ell n'aurà⁷⁷ feta ne farà, e deu-ne
ésser creegut⁷⁸ *per*⁷⁹ son sagrament. Emperò, és axí a entendre,
que fos fet aquel⁸⁰ destrich⁸¹ *per* colpa e per negligència⁸² dels
55 sobredits maestres. E⁸³ si per colpa ne per negligència⁸⁴ dels so-
bradits maestres⁸⁵ no serà fet [Fol. 35 v] aquel dan o aquel des-
trich, no és rahó qu'éls ho dejen⁸⁶ esmanar ne⁸⁷ encara la pena,
si posada hi serà, pagar,⁸⁸ pus *per*⁸⁹ colpa d'éls⁹⁰ no serà fet,⁹¹
60 *però*⁹² car a les vagades ven⁹³ empexament⁹⁴ de Déu o de senyo-
ria, e enaxí⁹⁵ a empexament de Déu o de senyoria⁹⁶ no pot negun

62. *que*: manca en D.62.^{bis} ho: mancu en D.

63. atena: D «atengua»; FNP «atenga»; U «attenga».

64. -ho: manca en DFNAU.

64.^{bis} *que* prometrà... o no: V «com prometrà que atènyer-ho aurà vulla o no».

65. faran: P «ffarà»; A «hauran».

66. empendran: DNU «e empendran»; V «c empendran»; P «enprendrà».

67. li liuraran: DF «liuraran»; N «ell la li aurà»; P «li auran»; A «li hauran».

68. lo senyor... dia cert: V «lo senyor de la obra que ells la li hauran feta a dia a dia [sic] cert».

69. o: N «que».

70. V «hauran».

71. o mesa: manca en V.

72. aquella: FA «la».

73. NP «ell».

74. a ell: manca en V; P «la-y»; A «a ells».

75. tenguts... contrast: V «tenguts de pagar-li la dita pena sens tot contrast».

76. mesa ne: manca en V.

77. n'aurà: V «haurà»; N «aurà».

78. P «cresegut».

79. per: A «de».

80. U «a aquell».

81. F «aestrich».

82. e per negligència: manca en V.

83. e: F «emperò».

84. ne per negligència: manca en N.

85. e si per colpa... maestres: manca en AU; dels sobradits maestres: manca en V.

86. dejen: V «dejen pagar ni».

87. ne: manca en D.

88. pagar: D «dejen pagar».

89. per: V «que».

90. d'éls: N «d'él».

91. fet: manca en V.

92. però: VP «per ço».

93. ven: DFNU «ve-y»; VPA «ve-hi».

94. N «empeyment»; P «spatxament».

95. enaxí: manca en N; FA «axí».

96. e enaxí... senyoria: manca en PU.

65 àls ⁹⁷ dir ne contrestar, ne ⁹⁸ és rahó *que* ⁹⁹ ho pusca.¹⁰⁰ Emperò, si'l senyor de la obra no atendra ¹⁰¹ de fer les pagues axí *com* ab ¹⁰² los maestres emprès ¹⁰³ haurà ¹⁰⁴ e ¹⁰⁵ n'auran ¹⁰⁶ a fer mació o'n ¹⁰⁷ sustindran alcun dan, tot enaxí és ¹⁰⁸ tengut e obligat lo senyor de la obra als sobradits maestres, con los mestres són ¹⁰⁹ a eyl. E axí ¹¹⁰ semblantment ¹¹¹ que sia rahó e agualtat.¹¹²

97. àls: *P* «res».

98. ne: *manca en N*.

99. que: *F* «per què».

100. no pot... pusca: *V* «e no-y pot negú àls dir ni contrastar»; pusca: *N* «puscha fer».

101. *U* «entendra».

102. ab: *manca en N*.

103. emprès: *D* «és emprès».

104. haurà: *P* «ho aurà».

105. e: *P* «e los mestres».

106. haurà e n'auran: *V* «haurà a ell ne hi hauran» [ne *afegit posteriorment*]; *N* «auran e n'auran».

107. o:n: *D* «ne».

108. tot enaxí és: *V* «de tot n'és».

109. són: *P* «són strets».

110. són a eyl. E axí: *D* «són axí a ell».

111. semblantment: *P* «és semblant».

112. e axí... agualtat: *manca en V*.

m 55

De parsoner qui volrà vendra la sua part

Encara deu ¹ saber que si alcun personer volrà vendra la part *que* haurà comensada de fer en la nau, ell ho deu fer saber al senyor de la nau, e tot en *aquela* guisa que és tengut l'altre.² E si lo senyor de la nau ³ no vol que y entre, no y pot entrar ⁴ dentrò ⁵ que la nau haja fet viatge, per so és a entendre ⁶ *que* aquel qui la compraria lo'n poria gitar per malvolensa. E per aquesta rahó no poden encantar ⁷ los parsoners ab lo senyor de la nau dentrò que la nau haja fet viatge. E quant la nau haja fet viatge,⁸ ella's pot encantar del personer ⁹ al seyor, e del senyor al parsoner.¹⁰ Emperò, lo personer deu donar al senyor de la nau aventatge ¹¹ de donar o de pendre. E sia en volentat del senyor de la nau de dar ¹² o de pendre, si donchs encant públich no y havia. E per ço fo ¹³ fet aquest ¹⁴ capítol com lo senyor de la nau hi haurà molta fadiga ¹⁵ e molt mal tret z haurà començada la nau, que si ell no [Fol. 36] fos, no fóra feta.¹⁶

1. deu: *VFP* «deus»; *A* «deuen».

2. l'altre: *V* «lo primer és te[n]gut l'altre».

3. e tot en... nau: *manca en F*.

4. *NA* «intrar».

5. *DV* «entrò».

6. és a entendre: *N* «que's poria fer» [escrit *damunt quelcom de ratllat*].

7. *V* «entrar».

8. e quant... viatge: *manca en F*.

9. del personer: *V* «dels parçoners».

10. al parsoner: *V* «als parçoners».

11. lo personer... aventatge: *FPAU* «lo senyor de la nau deu haver aventatge del parsoner».

12. *VN* «donar».

13. fo: *V* «fon»; *P* «fonch»; *A* «fou».

14. aquest: *DN* «aquell».

15. molta fadiga: *N* «molt fadigat».

16. feta: *D* «feta la dita nau».

m 56

De esmena de nau con se pot ne's deu encantar

- Segons *que* diu e demostra en lo capítol dessús dit, nau o leyn no's pot encantar tro¹ haja fet viatge; e és ver ab *que* sia² nau o leyn
- 5 *que* de nou se fassa³ o *que* alcun la agués comprada ab volentat o ab sabuda⁴ de tots los personers o de la major partida. E là hon diu *que* l⁵ parsoner deu donar aventatge al senyor de la nau o leyn de donar o de pendre si donchs encant públich no'y haurà, axí metex se deu seguir e entendre, per so cor no és ne seria⁶ justa
- 10 rahó *que* si hi havia⁷ i parsoner o ii *qui* per leugeria⁸ de lur seyn o per soberguaria de lur moneda *que* éls aguéssan, degen ne pusquen⁹ aportar alcun senyor de nau o de leyn ab *qui* éls haguessen alcuna part a encant públich, si donchs lo dit senyor de la nau o leyn no's¹⁰ volrà; e és rahó *que* no's deja¹¹ fer. Per *què*?¹² Per so
- 15 cor a les¹³ vegades la major forsa dels¹⁴ senyors de les naus o dels leyns han a fer alcunes¹⁵ messions *que* no volen metre en compte als parsoners per haver gràcia d'ells, e per so cor ells han fe que'n¹⁶ pusquen ab los dits parsoners guanyar en moltes de guises e en moltes de maneres, les quals no cal ara dir ne recapitolar.¹⁷
- 20 E¹⁸ per aventura als cunes¹⁹ vegades²⁰ los dits senyors de les naus o dels leyns han a fornir en la nau o el leyn que eyls fan fer²¹ més parts *que* eyls no cuyden fer, com²² la dita nau o leyn comensen.²³ E axí los dits²⁴ senyors de les naus o dels leyns són esmeses²⁵ *que* éls no han diners ne han de *què* n²⁶ pusquen haver a les vagades.
- 25 E encara per altra rahó, per so cor lo dit [Fol. 36^v] senyor de la nau o del leyn hi²⁷ haurà molta fadigue haüda²⁸ z molt maltret

- | | |
|---|---|
| <p>1. DN «tro que».</p> <p>2. sia: manca en FA.</p> <p>3. fassa: V «faça o sia feyta».</p> <p>4. V «sabuderia».</p> <p>5. que:l: P «que».</p> <p>6. ne seria: V «ne serà»; P «necessari ne».</p> <p>7. havia: D «auria o y avia».</p> <p>8. leugeria: D «sobergueria»; P «alegria».</p> <p>9. pusquen: V «puguen»; F «pugen»; U «posquen».</p> <p>10. no-s: N «no-u».</p> <p>11. P «dega».</p> <p>12. per <i>què</i>: manca en V.</p> <p>13. a les: N «de»; P «algunes de».</p> <p>14. la major forsa dels: P «los».</p> <p>15. alcunes: A «altres».</p> <p>16. que-n: V «qu-ells».</p> | <p>17. recapitolar: V «recomptar»; P «recontar»; A «capitolar».</p> <p>18. e: V «on».</p> <p>19. als cunes: V «a les».</p> <p>20. vegades: N «de vegades».</p> <p>21. fan fer: V «fan o fan fer»; N «fer fan».</p> <p>22. com: P «en».</p> <p>23. comensen: P «com ells la començan».</p> <p>24. dits: manca FA.</p> <p>25. esmeses: F «admeses»; VP «esmesos».</p> <p>26. <i>què</i>-n: V «qu-ells»; U «<i>què</i>».</p> <p>27. hi: D «qui».</p> <p>28. molta fadigue haüda: P «aguda molta fadiga»; A «haüda molta fadiga».</p> |
|---|---|

e molt trebayl²⁹ e molta ància e molt affayn; per *què* no seria³⁰ ne és rahó que per falonia *que*³¹ i³² *parsoner* o II o³³ per desgrat que eyls haguessen del³⁴ dit senyor de la nau o del leyn la³⁵ posquesen portar³⁶ a encant³⁷ públich, *que* segons les rahons dessús dites tota via lo³⁸ porien gitar a gran meynscap³⁹ d'ell⁴⁰ matex. E axí⁴¹ lo dit senyor de la nau o del leyn romandrien⁴² desfets⁴³ o gran res consumat del seu, e los dits *parsoners* no se'n mellorarien en res; perquè és⁴⁴ rahó que⁴⁵ i *parsoner* ne⁴⁶ dos no⁴⁷ pusquen⁴⁸ aportar⁴⁹ a encant públich, si eyl ho haurà lo dit senyor de la nau per les rahons⁵⁰ dessús dites. Emperò si com la dita nau ho leyn haurà fet viatge, axí com dessús dit és,⁵¹ si⁵² tots los *parsoners* o la major *partida* volran⁵³ encantar o aportar⁵⁴ a encant⁵⁵ la dita nau o leyn al dit senyor, ells ho poden fer, que'l senyor dessús dit no⁵⁶ pot ne⁵⁷ deu en res *contrestar*, si donchs entre lo dit senyor e los dits *parsoners* alcuna *covinensa* o *promissió* no serà estada feta. E si la dita *covinensa* o *promissió* dessús dita entre ells feta no serà, la dita nau o *leny* se deu e's pot encantar; és a entendre que los dits *parsoners* han poder de destrènyer o de fer destrènyer a la *senyoria*⁵⁸ de la nau de fer lo dit encant públich, per so cor, segons dret⁵⁹ e rahó⁶⁰ e egualtat e tota⁶¹ *custuma*, de qualque cosa sia fet o mogut⁶² alcun contrast, tota via apodera⁶³ e deu ésser seguit⁶⁴ tot so *que* la major *partida* o força

29. e molt trebayl: *manca en V*.
 30. seria: *F* «serà».
 31. que: *P* «de».
 32. que I: *DF* «que per».
 33. o: *A* «hagués o».
 34. del: *N* «lo».
 35. la: *DFNPAU* «lo».
 36. posquesen portar: *cons. mss.* «poguessen aportar».
 37. a encant: *F* «e en quant».
 38. lo: *DVA* «lo'n»; *U* «la».
 39. *V* «menyscapte».
 40. *F* «d'ells».
 41. e axí: *N* «e axí mateix».
 42. romandrien: *D* «romandrie»; *V* «romandria» *A* «romandrian». [*la lliçó bàsica sembla romandrie-n*].
 43. desfets: *DPAU* «desfet»; *V* «desffeyt»; *F* «desfeyt».
 44. és: *N* «no és».
 45. que: *N* «que per».
 46. ne: *N* «ne per».
 47. no: *V* «no.l».
 48. és rahó que... no pusquen: *P*

«no és rahó que I *parsoner* pusque».
 49. aportar: *U* «portar».
 50. si eyl... les rahons: *V* «si ell no.u volrà per les rahons».
 51. dit és: *VFNAU* «és dit».
 52. si: *FA* «e si».
 53. volran: *P* «volen».
 54. o aportar: *F* «e por».
 55. aportar a encant: *P* «a enquant poblich portar».
 56. no: *VN* «no.y».
 57. ne: *V* «ne.y».
 58. a la *senyoria*: *FA* «al senyor»; *P* «a la *senyoria* al senyor»; *parsoners*... *senyoria*: *V* «parçoners o poden destrènyer a la *senyoria* al senyor».
 59. dret: *N* «dita».
 60. e rahó: *manca en FA*.
 61. tota: *manca en Ue*.
 62. qualque... mogut: *V* «qualquer cosa o rahó sia feyt e mogut».
 63. *N* «apoderarà».
 64. ésser seguit: *P* «seguir».

volrà, a alò⁶⁵ se deu⁶⁶ seguir e als no. E axí⁶⁷ tots⁶⁸ los parsoners
 50 o la major partida o força^{68bis} volrà⁶⁹ encantar ab lo dit senyor de
 la nau o del leyn, lo dit [Fol. 37] senyor de la nau o del leyn⁷⁰ deu
 fer encant ab los dits parsoners en aquesta guisa: que qui més hi
 derà,⁷¹ aquel⁷² la⁷³ deu haver. Mas emperò, si tots los personers o
 la major partida dels parsoners⁷⁴ no encantaran o no volran en-
 55 cantar, lo dit senyor de la nau no és tengut de encantar ab aquels
 parsoners, si ell no's volrà, salv⁷⁵ en aytant que si i parsoner o II
 o III volen encantar o aportar a encant al⁷⁶ dit senyor de la nau,
 lo dit parsoner o personers⁷⁷ han z⁷⁸ deuen dir al dit senyor de
 la nau o del⁷⁹ leyn: «o⁸⁰ vós nos dats a rahó⁸¹ d'aytant de les nos-
 60 tres parts o nós⁸² darem⁸³ ara ho⁸⁴ d'aytant a vós⁸⁵ de les vos-
 tres». ⁸⁶ E d'assò⁸⁷ dessus dit⁸⁸ poden forçar los dits parsoners al⁸⁹
 dit senyor de la nau,⁹⁰ vuyla lo dit senyor⁹¹ de la nau o leny⁹² o no.
 E axí lo dit senyor de la nau ha aventatge de dar o de pendre,⁹³
 salves⁹⁴ emperò totes⁹⁵ covinenses o promissions⁹⁶ o menaments
 65 fets entre éls en totes coses. E enaxí⁹⁷ lo dit senyor de la nau o
 leyn pot forçar els⁹⁸ dits parsoners en totes aytantes guises o me-
 neres⁹⁹ con los dits parsoners poden ne deuen forsar al dit se-
 nyor de la nau. Emperò, si entra lo dit senyor de la nau e los dits
 parsoners encant públich se farà, <e> a¹⁰⁰ encant públich¹⁰¹ no

65. a alò: *NAUe* «allò».

66. seguit... deu: *V* «seguit ço que la major força o partida volrà e allò se'n deu»; se: *A* «se'n».

67. e als no. E axí: *A* «e no als. E axí tots los parsoners o la major partida o força volrà allò se deu saguir e no als. E axí».

68. tots: *D* «totes o tots»; *VNFP* «si tots».

68^{bis}. o força: *manca en V*.

69. volrà: *VFNA* «volran».

70. lo dit... del leyn: *manca en FNPAU*.

71. hi derà: *V* «e dirà».

72. *A* «aquella».

73. la: *e* «lo».

74. dels parsoners: *manca en VN*.

75. *DVNA* «saul»; *F* «sau»; *Ue* «salvo».

76. *P* «lo».

77. lo dit... personers: *V* «los dits parsoners o parçoner»; *FPUe* «los dits parsoners o parsoner».

78. han z: *manca en V*.

79. del: *manca cons. mss.*

80. o: *manca en V*.

81. a rahó: *F* «ara ho».

82. nós: *D* «nós vos».

83. darem: *Ue* «darem a vós».

84. ara ho: *DNFPAU* «a rahó»; e «arc».

85. a vós: *manca en N*.

86. les vostres: *V* «la vostra».

87. d'assò: *P* «en açò».

88. dessus dit: *D* «desusdits»; *Ue* «dessus dits»; *manca en V*.

89. al: *P* «lo».

90. nau: *D* «nau o del leny»; *FUE* «nau o leny».

91. de la nau ... senyor: *manca en A*.

92. lo dit... leny: *manca en V*; vuyla...leny: *manca en P*; *N* «ho leny vulla».

93. de dar o de pendre: *F* «de ho dar ho pendra».

94. *D* «salvant».

95. totes: *manca en N*.

96. promissions: *N* «empreniments».

97. enaxí: *P* «axí matex».

98. els: *cons. mss.* «als».

99. guises o meneres: *N* «de maneras».

100. e a encant: *DVN* «a encant»; *P* «enquant»; *A* «e-n encant»; *Ue* «encant».

101. e a encant públich: *manca en F*.

- 70 ha ne deu haver senyoria naguna, *que* tots deuen ésser parsoners simples, si donchs entre ells no haurà¹⁰² alcuna covinensa empresa¹⁰³ *que* alscons¹⁰⁴ de éls hi deja¹⁰⁵ haver alcun honrament o alcuna senyoria. Emperò, si con eyls volran encantar¹⁰⁶ entre ells empendran¹⁰⁷ *que* sia donat¹⁰⁸ alcun aventatge a aquel qui primer dirà,¹⁰⁹ deu-li¹¹⁰ ésser dat.¹¹¹ E si entra éls alcuna covinença per rahó de l'aventatge dessús dit feta [Fol. 37^v] ne empresa no serà, la hun¹¹² no és tengut de donar a l'altre lo dit evantatge, si no's volrà. E per les rahons dessús dites fo¹¹³ fet aquest capítol.

102. *N* «havia».103. empresa: *V* «o pacte»; *P* «ho enpresa».104. alscons: *DFUe* «alguns»; *V* «algun»; *N* «alcun»; *P* «algú»; *A* «alcú».105. deja: *P* «dega»; *A* «haja».106. encantar: *N* «encantar e».107. empendran: *V* «s'empendran».108. sia donat: *F* «si adonat».109. primer dirà: *FAUe* «primer»; *P* «és primer».110. *Ue* «li deu».111. dat: *V* «donat»; *F* «dit».112. la hun: *D* «la on».113. *V* «fon»; *P* «ffon»; *A* «fou». [també es podria llegir fon].

m 57

Capítol de escrivà a metra en nau o en leyn

- Lo senyor de la nau¹ pot metre scrivà en la nau ab consentiment² dels parsoners,³ salv⁴ *que* no sia son parent, e deu-lo fer jurar ab
5 testimoni dels mariners z dels mercaders z dels parsoners, si en loch ne serà *que* sia suau e fael⁵ axí bé⁶ al mercader com al senyor de la nau z⁷ a mariners e a palagrins e a tota persona *que* vaja en la nau e *que*⁸ tengua⁹ lo cartolari z *que*¹⁰ no'y scriva res, si no ho ou de cascuna de les parts, e él *que* dó¹¹ dret a cascun.¹² E si
10 lo cartolari havia tengut nuyl hom meyns del scrivà, no seria¹³ creegut res *que*y fos scrit. E si l'escrivà scriveria¹⁴ so¹⁵ *que* no degués, deu perdre lo puyn¹⁶ dret e deu ésser mercat al front ab ferra¹⁷ calt¹⁸ e deu perdre tot quant haja,¹⁹ axí²⁰ bé si ell ho scriveria com si altre²¹ ho havia scrit.

1. nau: *D* «nau o del leny».2. consentiment: *A* «voluntat».3. ab consentiment dels parsoners: manca en *V*.4. *DNA* «saul»; *F* «saul emperò»; *V* «salvant»; *P* «soll»; *Ue* «salvo».5. fael: *D* «fell»; *F* «feell»; *V* «leal e feel».6. bé: manca en *P*.7. al mercader... nau z: *P* «al senyor de la nau com».8. *que*: manca en *A*.9. tengua: *V* «tinga».10. *que*: manca en *N*.11. *FP* «don».12. dret a cascun: *V* «a cascu sondret»; *N* «a cascun son dret»; cascun: *A* «cascuna de les parts».13. no seria: *P* «no'y serà»; *Ue* «no serà».14. si l'escrivà scriveria: *V* «si l'escrivà scriurà»; *N* «si hi scriveria».15. so: *V* «res de ço».16. *F* «poyn».17. ferra: *DV* «ferre»; *NAUe* «ferro»; *P* «fferro».18. *V* «calent».19. tot quant haja: *V* «tot ço que ha».20. *F* «así».21. altre: *VP* «altri».

m 58

Quin poder ha l'escrivà

L'escrivà ha aytal ¹ poder que'l senyor de la nau no deu res carregar a la nau,² si no en presència del scrivà, ne negun meriner ³ no deu levar roba ne gitar en terra ne destibar,⁴ me[n]ys de sebuda ⁵ del scrivà. E si res se pert en la nau, so és saber bala o farcel ⁶ ne altra mercadaria ne nuyla ⁷ altra roba que scrivà haja ⁸ escrita o sia stat al carregar, l'escrivà la deu pagar. E si l'escrivà no ha ⁹ de què pagar,¹⁰ deu ¹¹ pagar la nau, si'n sabia ésser venuda, salvant lo ¹⁰ loguer als mariners. E l'escrivà pot comprar o vendre totes coses, so és saber ferramenta he vianda [Fol. 38] e sàgoles e tot apareyament de nau meyns de sabuda del senyor de la nau, salvant emperò exàrcia, que deu fer assaber al senyor de la nau,¹² e'l senyor de la nau ¹³ als parsoners qui hiran ab eyl.¹⁴ E si los parsoners no ¹⁵ ho volien,¹⁵ lo senyor de la nau ho pot ben ¹⁶ comprar, pus que sia necessari ¹⁷ a la nau.

1. P «tall».
2. nau: P «nau ne descaregar».
3. V «mariner ne mercader».
4. P «desestibar».
5. sebuda: V «sabuderia».
6. farcel: P «fardell».
7. nuyla: U «vulla».
8. haia: F «hoge»: A «o haja».
9. ha: V «ha res».

10. pagar: manca en DN.
11. deu: VPN «deu ho».
12. salvant ... nau: manca en FAU.
13. e'l senyor de la nau: V «e».
14. salvant emperò ... ab eyl: P «sense».
15. P «volran».
16. ben: manca en V.
17. V «necessària».

m 59

De què deu fer segrament l'escrivà

Encara lo senyor de la nau deu fer jurar lo ¹ scrivà que ell ² no dorma ³ en terra meyns de les claus de la caixa ⁴ en que serà lo ⁵ cartolari, e ninguna vegada no ⁵ jaquesca la sua caixa oberta en què tindrà ⁶ lo cartolari,⁷ sots la ⁸ pena que dessús és dita.

1. FPA «al».
2. ell: manca en N.
3. P «dormirà».
4. de la caixa: manca en V.
5. no: N «no la».

6. DVFA «tindrà».
7. la sua caixa ... cartolari. N «oberta».
8. la: manca en FAUe.

m 60

Quines macions deu pagar la nau al senyor e a l'escrivà

Tota la massió, axí com és ¹ de menjar e de boura,² deu pagar la

1. és: manca en FAUe.
2. boura: DVAUe «beure»; F «beu-

- ra»; com és de menjar e de boura: P de menyar com de beura».

nau al senyor e al scrivà. E encara deu més pagar al scrivà saba-
 5 tes, tinta, paper, pergami.³ E l⁴ senyor de la nau deu pendra aytal
 loguer con i dels altres⁵ nautxers qui van en la nau e en⁶ aytan-
 tes⁷ de portades⁸ con de loguer a⁹ la forma del loguer¹⁰ e deu-lo-
 li¹¹ donar l'escrivà e escriure¹² axí ben con dels altres qui seran
 mariners.¹³ E si alcun parsoner hirà¹⁴ ab ell en la nau, que ell¹⁵
 10 deu fer jurar lo nautxer que li digua veritat, ea¹⁶ què pot affanyar¹⁷
 aquel parsoner e ell que li ho don.¹⁸ E si lo senyor lo¹⁹ volrà²⁰ me-
 lorar de res, que ho pot fer. E si l'escrivà va a cosiment, ell²¹ li deu
 donar de²² loguer axí con a²³ i proher dels cominals que y sien.
 E si lo senyor lo volrà²⁴ melorar,²⁵ que ho pot fer.²⁶ Lo senyor de
 15 la nau pot tota via demanar de²⁷ compte l'escrivà,²⁸ sia²⁹ parent
 seu³⁰ o altre. Mas senyor de nau no y³¹ pot metre [Fol. 38 v] parent
 seu per³² scrivà, si no és ab³³ volentat dels parsoners o dels mer-
 caders. E si nagú escrivà havia estat en blasme de neguna escri-
 vania ne de negun furt que hagués³⁴ fet, no pot levar scrivà p[ar]-
 20 ent³⁵ seu ni altre. Encara més, escrivà és tengut³⁶ fer³⁷ compte als
 p[ar]soners tota via que eyls lo'n³⁸ demanaran,³⁹ si⁴⁰ que fos exit
 de la scrivania o que fos en la nau encara. Encara⁴¹ és tengut a⁴²
 cascun p[ar]soner de⁴³ retra compte de tot so que haurà⁴⁴ ree-

3. D «paguamí».
 4. el: D «e al».
 5. altres: manca en VN.
 6. en: manca en A.
 7. en aytantes: P «aytant».
 8. portades: F «portaders»; e «par-
 tides».
 9. a: A «e».
 10. a la forma del loguer: manca
 en FP.
 11. V «deu-la-li».
 12. P «scriure'll».
 13. qui seran mariners: P «mari-
 ners qui van en la nau».
 14. hirà: V «hi ha».
 15. en la nau que ell: manca en
 FPAUe.
 16. ea: manca en V; FAUe «e a».
 17. pot affanyar: V «ha afanyat o
 que pot affanyar».
 18. li ho don: V «li dó»; F «li ho
 dó»; AD «li-o dó»; Ue «lo-y dó».
 19. si lo senyor lo: N «si-l».
 20. volrà: P «voll».
 21. ell: D «que».
 22. li deu donar de: V «deu haver».
 23. con a: V «com».
 24. V «vol».

25. melorar: D «millorar com se
 volrà»; lo volrà melorar: manca en P.
 26. fer: P «ffer si-s voll».
 27. de: manca en P.
 28. demanar de compte l'escrivà: V
 «demanar a l'escrivà de compte» (a
 afegida damunt el rengló); l'escrivà: P
 «al scrivà»; U «a l'escrivà».
 29. sia: V «si ha».
 30. parent seu: P «son parent».
 31. no-y: F «no».
 32. per: manca en P.
 33. ab: N «en»; P «de».
 34. hagués: F «li hagués».
 35. no pot ... p[ar]lent: V «no-l port
 per scrivà per parent».
 36. tengut: VFPUE «tengut de».
 37. fer: N «retra».
 38. lo'n: N «ellos»; A «lo-y».
 39. demanaran: DVPUe «demanen».
 40. si: PA «sia».
 41. encara: manca en DVNP; FAUe
 «més» (ací cal puntuar «Encara més»
 i posar el punt darrere el mot nau).
 42. a: manca en Ue.
 43. de: manca en F.
 44. haurà: FUE «havia».

but⁴⁵ de nòlit ne despès⁴⁶ ne vanut ne comprat. E l'escrivà pot
 25 pendra de cascun mercader⁴⁷ panyora qui ben li valya⁴⁸ son⁴⁹ nò-
 lit e⁵⁰ las avaries, axí ben dels p[ar]soners com dels altres ⁊ de
 palagrins ⁊ de mariners e de tota p[er]sona que deja donar nò-
 lit⁵¹ ne averies. E deuen-se donar los⁵² loguers e les averies⁵³ en
 30 presència del cartolari⁵⁴ de la nau.⁵⁵ Cartolari⁵⁶ és més creegut⁵⁷
 que carta, car la carta se pot⁵⁸ revocar e l⁵⁹ cartolari no. E tot so
 que és en lo cartolari més deu ésser creegut⁶⁰ e tengut,⁶¹ ab què
 la nau⁶² tengua prohís⁶³ en terra o l'escrivà sia en terra⁶⁴ que ho
 escriva.

45. reebut: *P* «resebut».

46. despès: *P* «despeses».

47. pendra... mercader: *V* «de cas-
 cun mercader pendre».

48. li valya: *DFN* «li valla»; *V* «li'n
 valla»; *P* «lo y valla»; *Ue* «li valga».

49. son: *V* «lo»; *D* «penyora per lo».

50. son nòlit e: *manca en FPAUe*.

51. nòlit: *FA* «nòlits».

52. los: *N* «tots los».

53. averies: *FUe* «avaries totes»;
DNA «avaries totes»; *P* «averias totes».

54. cartolari: *V* «cartulari».

55. de la nau: *manca en P*.

56. cartolari: *V* «car cartulari»; *N*
 «car cartolari»; *P* «e».

57. *F* «cresagut».

58. se pot: *V* «pot hom».

59. e-l: *F* «e al».

60. *F* «cresegut».

61. tengut: *D* «tengut aprop».

62. nau: *manca en F*.

63. prohís: *V* «proiers».

64. terra: *D* «terra per escrivà ⁊».

m 61

Capítol de què és tengut lo senyor de la nau als mercaders

Si tu vols saber de què és tengut lo senyor de la nau o del leyn
 als mercaders, açí ho pots seber.¹ Lo senyor de la nau² és tengut
 5 de salvar e de guardar³ als mercaders e als pelagrins e a tota per-
 sona qui⁴ vaja en la sua nau, axí bé lo major com lo menor,⁵ e⁶
 de ajudar contra tots hòmens de son poder e tenir-lo nech⁷ contra
 corsaris e contra⁸ totes p[er]sones qui mal los⁹ volguessen¹⁰ fer.
 E encara és tengut lo senyor de la nau¹¹ de tenir nech¹² tota la¹³
 10 lur roba, e lur¹⁴ haver de¹⁵ salvar e de guardar, axí com dessús és
 dit. Encara, que deu [Fol. 39] fer jurar lo nautxer¹⁶ e ls penesés¹⁷

1. seber: *V* «trobar».

2. als mercaders ... la nau: *manca
 en P*.

3. als mercaders guardar:
manca en N.

4. qui: *F* «qui y»; *Ue* «que».

5. axí ... menor: *V* «axí lo menor
 com lo major»; *N* «axí bé lo menor
 com lo major».

6. e: *manca en Ue*.

7. tenir-lo nech: *FA* «de tenir loch»;
Ue «tenir-lo loch»; *P* «tenir lonch»; *N*
 «tenir nech».

8. contra: *F* «contra de».

9. los: *V* «li».

10. *D* «volguen».

11. és tengut ... nau: *N* «los és ten-
 gut».

12. nech: *FPe* «neta».

13. la: *manca en P*.

14. lur: *V* «el lur».

15. de: *manca en F*.

16. lo nautxer: *DAe* «lo notxer»; *V*
 «lo nauixer»; *P* «los nautxers».

17. penesés: *VF* «panasés»; *P* «pa-
 nazés»; *Ue* «panessers».

e als ¹⁸ parsoners ¹⁹ e·ls mariners ²⁰ e tots cels ²¹ qui ²² hiran ne·y seran e tots celes ²³ qui ²⁴ pendran lo ²⁵ loguer de la nau *que* ajuden a salvar e a ²⁶ guardar los mercaders e·ls lurs ²⁷ havers ²⁸ e de tots
 15 aquels qui en la nau hiran de lur poder. Encara més, *que* no·ls descobren ne no ²⁹ fassen res ³⁰ ne ladronici ne barayla contra tots ³¹ aquels qui dessus són dits. Encara més, *que* no traguen ³² ne ³³ meten res en la nau sens sebuda ³⁴ del scrivà o del nautxer, ne metre ne trer ³⁵ de nuyt ³⁶ ne de dia que·l nautxer ³⁷ o·l ³⁸ guardià
 20 no ho ³⁹ sabés.

- | | |
|---|---|
| <p>18. <i>VNUe</i> «els»; <i>F</i> «ells».
 19. <i>D</i> «paniçers».
 20. e·ls mariners: <i>manca en N</i>.
 21. cels: <i>V</i> «aquells»; <i>N</i> «aquels».
 22. qui: <i>V</i> «que»; <i>FPUe</i> «qui y»; <i>N</i> «que·y».
 23. celes: <i>D</i> «ceyli [sic]»; <i>VFUe</i> «cells»; <i>N</i> «aquels»; <i>P</i> «sels».
 24. qui: <i>F</i> «qui y».
 25. lo: <i>manca en VN</i>.
 26. a: <i>manca en FUE</i>.
 27. e·ls lurs: <i>A</i> «e llus».
 28. havers: <i>D</i> «avers e lurs bens».
 29. no: <i>manca en P</i>.</p> | <p>30. res: <i>DFU</i> «rasa»; <i>VNAe</i> «rassa»; <i>P</i> «gabella ne rassa».
 31. tots: <i>manca en A</i>.
 32. traguen: <i>D</i> «poden traguen».
 33. ne: <i>N</i> «ne no».
 34. sebuda: <i>V</i> «volentat ni sens sabuderia».
 35. trer: <i>F</i> «de trer»; <i>U</i> «de traure»; <i>A</i> «traher»; <i>e</i> «traure».
 36. <i>VUe</i> «nit».
 37. ne metre nautxer: <i>manca en P</i>.
 38. o·l: <i>D</i> «o»; <i>Ue</i> «e·l».
 39. no ho: <i>P</i> «no·l».</p> |
|---|---|

m 62

De què deu fer segrament lo nautxer

Encara ¹ deu fer ² jurar lo nautxer ³ per aquella rahon que vouran jurar ⁴ los meriners. E més encara, *que* ell diga ⁵ veritat als mercaders de tot so qu·els ⁶ li demaneran e *que* no ⁷ ischa de port ne·y entren ⁸ sens volentat dels mercaders. Mas lo nautxer ha poder de totes altres coses a fer ⁹ ab conseyls ¹⁰ dels panesés: de taylor arbres e tolre de velas ¹¹ e ¹² junyir a veles e de pendra una volta e de fer tot so que pertanya ¹³ a la nau, salv ¹⁴ emperò qu·el
 10 sia sufficient a nautxer ¹⁵ e ¹⁶ que sàpia compassar ¹⁷ e calar ¹⁸ velas

- | | |
|---|---|
| <p>1. <i>Ue</i> «encara més».
 2. deu fer: <i>D</i> «fer-se deu o deu fer».
 3. lo nautxer: <i>V</i> «lo senyor de la nau al nautxer».
 4. vouran jurar: <i>D</i> «auran jurat»; <i>VFNPAUe</i> «hauran jurat».
 5. ell diga: <i>N</i> «ells digan».
 6. qu·els: <i>N</i> «que ell».
 7. no: <i>P</i> «no·y».
 8. entren: <i>VPA</i> «entre»; <i>F</i> «intra»; <i>N</i> «entra».
 9. a fer: <i>manca en D</i>.</p> | <p>10. conseyls: <i>VNAe</i> «consell».
 11. <i>FN</i> «velles».
 12. e: <i>VF</i> «e de».
 13. pertanya: <i>DVNAUe</i> «pertany»; <i>F</i> «·s pertany»; <i>P</i> «pertayn».
 14. salv: <i>DN</i> «saul»; <i>V</i> «salvu»; <i>A</i> «salvat»; <i>FUE</i> «salvant».
 15. <i>A</i> «navatxer».
 16. e: <i>manca en DVFAUe</i>.
 17. compassar: <i>V</i> «composar»; <i>F</i> «compensar».
 18. calar: <i>VAFUe</i> «tallar».</p> |
|---|---|

e estibar a trau o ¹⁹ donar lats e conèxer la volta ab què guanyarà ²⁰ ab son ²¹ contrari. E si assò no sab fer e ha en la nau penés o proher qui ho sàpia ²² fer, aquel nautxer deu ésser cassat d'aquel loch e mès aquel penés ²³ o aquell proher.²⁴ E si lo dit nautxer ho ²⁵ sap fer, tot so *que* hom li ha covengut li deu hom observar e tenir. E si lo senyor de la nau lo'n volrà ²⁶ gitar *per* malvolensa e'l ²⁷ nautxer ²⁸ serà pagat de son loguer, ell se'n porà anar. E si pagat no és, lo senyor de la [Fol. 39 v] nau deu-lo pagar. E si assò que covengut haurà, axí con dessús és dit en aquest capítol,²⁹ no sap fer ne pot atendre, tot dan e tota messió que'n farà ne'n sostindrà ³⁰ de ³¹ la nau, aquel nautxer ho deu tot ³² pagar. E'l nautxer no deu jasser ³³ despuylat ³⁴ *que* sia sà ³⁵ e deu ajudar a ormajar a salvament la ³⁶ nau e fer al pus tost que puscha lo servey ³⁷ de la nau; e si tost ³⁸ ho pot fer, no-y deu metre terme z deu-se tenir ab leyaltat, axí ben ab ³⁹ los mercaders *com* ab lo senyor de la nau e ab mariners e ab palagrins ⁴⁰ e ab tuyt ⁴¹ cominalment.

19. o: *V* «e a»; *N* «e»; *FA* «a».
 20. guanyarà: *V* «guanyaran».
 21. ab son: *V* «a son»; *N* «ab lo seu».
 22. proher ... sàpia: *D* «proers que ho sàpian».
 23. *DNU* «panés»; *FA* «paners»; *e* «paner».
 24. proher: *manca en D*.
 25. ho: *manca en A*.
 26. volrà: *V* «volia»; *A* «vol».
 27. e:l: *N* «lo»; *P* «al».
 28. nautxer: *F* «mateix».
 29. és dit en aquest capítol: *DV* «en aquest capítol és escrit»; *FNPAUe* «en aquest capítol és escrit».

30. sostindrà: *VP* «sostindrà lo senyor».
 31. de: *manca en FA*.
 32. tot: *manca en V*; *FUe* «de tot».
 33. jasser: *N* «jaer»; *PUe* «jaure»; *A* «dormir».
 34. jasser despuylat: *V* «estar despullat ne jaure».
 35. sà: *P* «sant».
 36. la: *DVFNA* «de la».
 37. servey: *V* «serví»; *P* «servici».
 38. tost: *Ue* «tot».
 39. ab: *F* «a».
 40. e ab mariners e ab palagrins: *N* «com ab los mariners».
 41. tuyt: *P* «tot»; *U* «toyt»; *e* «tots».

m 63

Capítol de roba a estibar

Senyor de nau ne ¹ nautxer no deu estibar ne fer ² estibar ³ nagun faix en loch ⁴ *que* ho tema ne bala ⁵ ne farcell ⁶ *que* dampnatge hi ⁷ presés,⁸ so és ⁹ pres ¹⁰ d'arbres ne de timonera ne de sentina ne de

1. ne: *FUe* «ne de».
 2. fer: *Ue* «deu fer».
 3. estibar: *D* «envos ne estibar»; *V* «stibar en vert»; *F* «en nos ne stibar»; *AU* «stibar en ves ne stibar»; *e* «stibar en vers ne stibar»; *P* «stibar en ves».
 4. en loc: *manca en DVFNPAUe*.

5. bala: *e* «basta».
 6. farcell: *V* «farcell ne en loch»; *P* «ffardell».
 7. hi: *manca en V*.
 8. presés: *Ue* «pengués».
 9. so és: *manca en DVFNPAUe*.
 10. pres: *V* «après».

porta ne de *nagun* altre loch hon¹¹ mal pogués pendre. Encara, lo senyor és tengut de moltes altres coses als mercaders:¹² aver que sia més en nau, si's banya per cuberta o per murada¹³ o per arbres o per sentina o per timoneres¹⁴ o per embrunals o per porta¹⁵ o per metre en loch duptós o per lo¹⁶ crostram,¹⁷ que lo¹⁸ senyor deu esmanar tot lo dan que'l mercader pendrà¹⁹ en aquell haver qui's²⁰ serà banyat, ab que'l²¹ senyor de la nau hi bast. E si no'y basta, deu-se'n²² vendra la nau, que per²³ parsoner ne prestador no'n²⁴ pot res haver, saul los mariners que no perden lurs loguers.

11. hon: *P* «hon age perill ne».
 12. *Aci afegeix N el següent títol:* «capítol d'aver qui's banya en nau o en leny».
 13. per cuberta o per murada: *P* «per murades ho per cuberta ho per murade».
 14. timoneres: *F* «timoners»; *P* «timonera».
 15. *V* «portes».

16. lo: *DVFP AUe* «poch».
 17. *DVAUe* «crostam»; *NF* «trostam».
 18. lo: manca en *V*; *F* «al».
 19. pendrà: manca en *D*.
 20. qui's: *V* «que».
 21. que'l: *D* «aque!»; *Ue* «aquell».
 22. deu-se'n: *N* «deu-hi sa».
 23. per: manca en *DVFNPAU'e*.
 24. no'n: *F* «no»; *P* «no-y».

m 64

De roba qui serà trobada banyada

Roba¹ que² serà trobada³ banyada en nau o en leyn e⁴ serà banyada per⁵ aygüe de cuberta o per⁶ mura- [Fol. 40] des⁷ o per falida de crostam, lo senyor de la nau deu sostenir lo⁸ dampnatge. O si's banya per aygua del⁹ pla que la nau o'l¹⁰ leyn fassa¹¹ e sia sufficientment encrostamada¹² e per murada ne per cuberta no fassa aygüe, lo senyor de la nau no sia tengut de¹³ res a¹⁴ esmanar.

1. roba: *V* «bala».
 2. *P* «que-s».
 3. trobada: *FA* «stada» [en *F* *corregit posteriorment per trobada*].
 4. banyada en... e: *N* «en nau o en leny que».
 5. per: *D* «de».
 6. per: *V* «de».

7. *N* «murada».
 8. lo: *A* «tot lo».
 9. *V* «de».
 10. o'l: *F* «al».
 11. *N* «fassen».
 12. *P* «encrostada»; e «crostemada».
 13. de: manca en *P*.
 14. a: manca en *FNUe*.

m 65

Capítol de esmena de robes qui's banyran per murades o per defaliment de exàrcia

Dit és z esclarit e *sertificat*, lo¹ capítol demunt² dit, que si nau
 5 o leyn farà aygua per murades o per cuberta,³ que aquela roba
 que per aygua de⁴ murades o de⁵ cuberta se banyarà e's guastarà,
 que'l senyor de la nau és tengut de esmenar als mercaders, de qui
 aquella roba serà, tot lo dan qu'els ne pendran ne⁶ sostendran.
 Ver és, mas és axí a entendre,⁷ que si la nau o'l⁸ leyn correrà e
 10 sostindrà tan gran⁹ fortuna de maltemps que li farà gitar l'estopa
 de les murades o de la cuberta, e si per aquesta rahó que dessús
 és dita la roba que en la nau o el leyn serà se banyarà e's guasterà,
 lo senyor del leyn o de la nau no és tengut de naguna esmena fer¹⁰
 a aquels mercaders de qui¹¹ aquella roba qui¹² banyada o guastada
 15 serà, pus no és fet per sa colpa.¹³ E fo¹⁴ fet per assò aquest capítol,
 cor a empahiment¹⁵ de Déu ne de mar ne de vent ne de senyo-
 ria negun no pot res¹⁶ dir ne contrestar. E per aquella rahó
 metexa, nau o leyn qui per fortuna de maltemps perdrà alguna
 exàrcia,¹⁷ axí com són¹⁸ timons o timoneras¹⁹ o arbres o entenes
 20 o veles o alguna²⁰ altra exàrcia,²¹ e per rahó de qualquesia²² exàrcia
 que la nau o leyn per fortuna de maltemps perdrà e'n la nau
 o el leyn²³ se banyarà e's [Fol. 40^v] guastarà alguna roba, lo se-
 n[y]or de la nau²⁴ no'n²⁵ sia tengut de esmena a fer, pus que per
 sa colpa no²⁶ serà banyada ne guastada.²⁷

1. lo: DVFA «en lo».
2. demunt: DAU «dessús»; VNFe «desús».
3. VP «cubertes».
4. aygua de: manca en D; P «aygua per».
5. de: V «per».
6. ne: VN «ne-n».
7. Ver és... entendre: FPAU «és a entendre».
8. o-l: P «ho al».
9. tan gran: manca en N.
10. fer: VAUe «a fer»; N «affer»; I «a ffer».
11. de qui: A «da qui és»; F «da qui».
12. qui: manca en NP.
13. sa colpa: A «culpa sua».
14. fo: VAe «fon»; P «ffon».

15. empahiment: D «empenyiment»; V «emparament»; A «emphiment»; P «en ffiament»; e «empediment».
16. res: N «àls».
17. U «exèrcia».
18. axí com són: D «axí con»; N «com són».
19. F «timoners».
20. alguna: N «encara alguna».
21. U «exèrcia».
22. D «qualque-s sia».
23. perdrà ... leyn: manca en P.
24. nau: P «nau ho leyn per ffortuna de mall temps se banyarà ho-s garà alguna roba, lo senyor de la nau ho leyn».
25. F «no».
26. V «no-s».
27. ne guastada: manca en e.

m 66

Capítol de esmena de nau o de leyn qui farà aygua per murades
 o per cuberta, si la fa per lo pla
 Segons que dessús és dit¹ esclarex,² nau o leyn qui farà aygua per

1. dessús és dit: V «en un capítol ja dessús dit o».

2. esclarex: F «esclarit»; P «e de-clarat»; A «e esclarit».

5 murades o p[er] cuberta p[er] qual³ rahó, és⁴ absolt lo senyor de la nau o del leyn, que no⁵ és tengut⁶ de esmena a fer de roba que si bayn o que si guast per banyadura;⁷ e en aquesta esmena los nostres entecessors volgren⁸ esclarir so que diu «leny qui farà aygua p[er] pla sol⁹ que sia¹⁰ sofficientme[n]t¹¹ encrostat,¹² lo senyor de la nau o del leyn no¹³ sia tengut d'esmena a fer de roba que per aygua de pla serà banyada o guastada». Volem¹⁴ esclarir so que diu «sufficientment¹⁵ encrostat», con¹⁶ deu ésser entès, per so com¹⁷ entre los¹⁸ senyors de les naus o dels leyns e los¹⁹ mercaders²⁰ no puscha²¹ haver²² alcun contrast. E dapartiren²³ - o en axí, que tota nau o tot leyn que lo crostam serà pus alt que lo paramijal²⁴ ⁊²⁵ que sia par a par²⁶ del paramijal²⁷ ⁊ que sia²⁸ per tota la nau o per tot lo leyn espès ⁊²⁹ per tot cominal³⁰ tro sus a les escoes,³¹ per aygua que fassa p[er] lo pla, no³² sia tengut, de roba que si bayn ne que sia guastada, esmena³³ a fer lo senyor de la nau o del leyn als mercaders, de qui serà³⁴ aquella roba³⁵ banyada o guastada. Per qual rahó? Per so cor, con³⁶ los mercaders³⁷ noliejaren³⁸ aquella nau o aquel leyn, guardasen³⁹ si era⁴⁰ ayguader o no.⁴¹ E per so com⁴² si ells veéran ne

3. V «qualque».

4. és: V «no és [no és afegit entre ratlles]».

5. no: manca en V.

6. tengut: manca en P.

7. Ue «banyadora».

8. volgren: V «volguen»; P «volguéran»; AUE «volgueren».

9. pla sol: DFAUE «plaçol»; N «pla ab».

10. sia: F «si».

11. A «sufficient».

12. encrostat: V «encrostat»; F «entrescomat»; P «encrostat»; Ue «encrostatem».

13. no: F «ne»; manca en P.

14. volem: N «volent»; FPAU «volen».

15. A «sufficient».

16. con: P «que».

17. com: VNA «que».

18. los: D «eysl».

19. e los: A «o dels».

20. e los mercaders: manca en P.

21. no puscha: D «no pucha»; F «no pusquen»; P «no puga»; A «no-n puschan»; U «no-n pusca»; e «no-n puscan».

22. haver: P «ésser».

23. departiren: DNUe «departi-

ment»; F «de partiment».

24. paramijal: cons mss. «paramigal».

25. ⁊: DVUe «o».

26. par a par: D «par par».

27. DVAU «paramigal»; o que sia par a par del paramigal: manca en F.

28. par a par del paramigal ⁊ que sia: manca en P; que sia: manca en A.

29. ⁊: manca en N.

30. FAUE «lo cominal».

31. escoes: FA «estres»; P «steres».

32. no: V «no-n».

33. sia guastada: DVNPAUE «si guast de»; F «si gast de».

34. qui serà: manca en P.

35. roba: V «roba qui serà».

36. con: manca en D; F «quant».

37. per qual ... mercaders: V «per tal los mercaders».

38. DFUE «noliejaran».

39. guardasen: D «guardesen o»; F «guardasen o»; U «guardasen ho»; noliejaren ... guardasen: V «com noliejaren la nau o-l leny deuen saber».

40. era: V «és»; A «aquell era».

41. o no: manca en VA.

42. com: manca en FP.

coneguèran que aquela nau o aquel leyn que éls noliajaren⁴³
 25 feÿa⁴⁴ aygua per lo pla, si no'u diguèran al senyor [Fol. 41] de
 qui era,⁴⁵ eyl no'ls és de res tengut.⁴⁶ Emperò, si los dits mercaders
 lo'y diguèran o lo'y féran⁴⁷ entanent,⁴⁸ qualque cosa o qualque pro-
 missió⁴⁹ que ell los faés, aquela és mester que los atena. Emperò,
 si lo crostam serà res⁵⁰ pus baix⁵¹ que lo paramijal,⁵² si la nau o'l
 30 leny farà axgua [sic]⁵³ per lo pla, lo senyor de la nau o del leyn
 és tengut de tota roba a⁵⁴ esmanar que per aygua del⁵⁵ pla sia
 banyada o guastada. Per qual rahó?⁵⁶ Per sò que,⁵⁷ jatsia que so⁵⁸
 que'l paramijal⁵⁹ hi sia⁶⁰ mès z⁶¹ posat per tenir fort o per dar
 enfortiment a la nau o al leyn, axí bé li⁶² és posat per lo crostam
 35 que venga par a par⁶³ d'ell. E per les rahons dessus dites, faéran⁶⁴
 aquesta esmena e aquest esclariment los nostres entecessors, per
 rahó que contrast no hi⁶⁵ puscha haver entre los mercaders e los
 bons hòmens qui van per la mar, qui són senyors de les naus o
 dels leyns.⁶⁶

43. noliajaren: *V* «noliejaven»; *F* «noliegaran»; *U* «noliejaren».

44. feÿa: *F* «faxa»; *e* «ferà».

45. era: *D* «era la nau o leny».

46. de qui ... tengut: *V* «de la nau, lo dit senyor de nau no n'és tengut de res».

47. féran: *Ue* «faran».

48. lo'y diguèran ... entanent: *V* «lo li feren entenent e li-o digueren que».

49. promissió: *D* «promissi».

50. res: *V* «més»; *F* «e és».

51. baix: *DU* «baxo».

52. cons. mss. «paramigal».

53. cons. mss. «aygua».

54. a: manca en *FPAUe*.

55. *VN* «de».

56. per qual rahó: manca en *V*; *Ue* «per qualque rahó».

57. que: *NP* «com»; *F* «que car»; *A* «car».

58. que so: manca en *VFP*; *A* «ço».

59. *DFNPAUe* «paramigal».

60. *F* «sies».

61. z: manca en *N*.

62. li: *VPN* «hi».

63. par a par: *D* «apar».

64. faéran: *Ue* «faran».

65. hi: manca en *DVFNPAUe*.

66. bons hòmens... leyns: *V* «e los senyors de les naus o leyns».

m 67

De nau o de leny en què no aurà guat

Si haver serà¹ guastat per rates en la nau e no'y haja² gat en la
 nau, lo senyor de la nau serà³ tengut d'esmanar aver⁴ qui menys
 5 hi sia⁵ en la nau ne escrit⁶ en⁷ capbreu; si's pert en la nau est-
 tant, lo senyor de la nau deu esmenar aquels havers.

1. serà: *D* «sia o serà».

2. no y haja: *VFPU* «no y ha»; *N* «no haja»; *Ae* «no ha».

3. serà: *N* «sia».

4. aver: *V* «l'aver»; *D* «lo dit auer».

5. meyns hi sia: *V* «més serà».

6. ne escrit: *F* «és stat»; *e* «ha escrit».

7. en: *V* «ne en».

m 68

De esmena de nau en què no haurà guat

Si haver serà guastat per rates, que en la nau no haja gat, lo senyor lo¹ deu esmanar. Mas² declara si en la nau haurà gats e en³ aquel loch on⁴ la dita nau estibarà, e, con d'aquí seran par-tits, los dits gats morran o seran morts, e rates hauran guastat alcun haver ans que sien en loch que⁵ gats pusquen haver, si lo sen- [Fol. 41 v] yor de la nau comprarà gats, metrà⁶ tantost com en loch serà⁷ que'n trobarà a vendre o a donar o en qualque ma-nera,⁸ no sia tengut de⁹ restituhir lo dan¹⁰ dessús dit, pus en colpa sua no serà esdevengut.¹¹

1. Aquest capítol manca en V; lo: D «o»; FAU «la».

2. mas: DFNPAUe «mas no».

3. en: manca en N.

4. on: D «en»; manca en F.

5. loch que: D «loch que aja-y gats o».

6. metrà: DFPU «e metrà»; A «e matrà»; N «en metrà».

7. serà: F «ne serà».

8. manera: DFNPAUe «manera en la nau los metrà».

9. de: manca en N.

10. dan: D «dan, so que entre los mercaders e ls senyors de les naus no puscha aver negun contrast, los nostres antecessors qui primers anaren ne comenssaren anar per lo món en esta esmena».

11. pus en ... esdevengut: DN «pus en colpa no serà esdevengut»; FA «pus culpa no serà»; Ue «pus colpa no serà»; P «pus colpa no serà sua».

m 69

De roba qui serà estibada en vert

Encara, si lo senyor de la nau farà metre res en cant, que és a entendre¹ en vert, tot lo damnatge que sia pagat.²

1. en cant ... entendre: V «en encant qui és a entendre»; PAUe «encant que és entendre»; N «en encant que és

entendra»; F «en quant qu'és entendra».

2. sia pagat: V «hi sia pach la nau».

m 70

Capítol de fer sòl en roba

Senyor de nau¹ no deu fer de aver de nuyl² mercader sòl [d']aver¹ de altre mercader. E si ho fa ni l'aver⁴ que és sòl pendrà dan⁵

1. FPAUe «encara senyor de nau o de leny».

2. nuyl: F «nul de»; P «hun».

3. d'aver: DAUe «a aver»; P «ha

aver»; V «a l'aver»; N «a l'aver»; F «haver».

4. ni l'aver: N «ne aquell».

5. dan: P «mall ho dan».

- 5 per altra que fa⁶ dessús, lo⁷ senyor de la nau és tengut de restituir lo⁸ dan.

6. que fa: V «que és o serà»; P «qui va».

7. lo: manca en DFAUe.

8. lo: N «tot lo».

m 71

Esmena de senyor de nau no deu fer sòl d'aver d'un mercader a l'aver de altre mercader

- Segons que en lo capítol dessús és dit,¹ que senyor de nau o de
 5 leyn no deu fer de aver d'altre mercader sòl,² e si ho³ fa e⁴ l'aver
 qui al⁵ sòl serà pendrà dan, ell⁶ és tengut de tot a esmanar. Mas
 pas⁷ no diu ne demostra ne esclareix, ea⁸ com deu⁹ ésser entès
 ne com no,¹⁰ ne per qual rahó. E per la rahó dessús dita e¹¹ per so
 que entre¹² los mercaders e ls senyors de les naus no puscha¹³
 10 haver negun¹⁴ contrast,¹⁵ los nostres entecessors qui primers¹⁶
 anaren ne comensaren a anar¹⁷ per lo món, en¹⁸ esta esmena¹⁹
 volguéran-ho²⁰ esclarir enaxí²¹ que, si²² los mercaders qui en la nau
 o en²³ leyn metran²⁴ roba, si²⁵ tots o partida hauran roba de pes,
 si lo senyor de la nau farà sòl tant solament de la roba de i²⁶ mer-
 15 cader a la roba²⁷ dels altres,²⁸ si aquela roba de²⁹ què ell haurà
 fet sòl, [Fol. 42] axí com dit és, pendrà alcun dan, ell es tengut³⁰ de
 tot a restituir. Mas emperò, si en la nau no haurà roba de pes si-
 nó tant solament de i mercader, que tota la roba dels altres merca-

1. és dit: cons. mss. «dit diu».

2. aver d'altre mercader sòl: P «soll de aver de hun mercader a aver d'altra».

3. de aver...si ho: V «d'aver de null mercader a aver d'altre mercader sòl e si ho».

4. e: manca en P.

5. al: D «eyl»; A «és».

6. ell: manca en P.

7. pas: FPAUe «pus que»; manca en N.

8. demostra...ea: V «declareix he»; ea: manca en N; Ue «e a».

9. ea com deu: P «e açò diu que deu».

10. ne com no: manca en V.

11. e per...e: manca en V.

12. entre: manca en P.

13. puscha: P «puscan».

14. VNP «algun».

15. no puscha... contrast: manca en D.

16. primers: FPAUe «primerament».

17. a anar: DNUe «anar»; A «de anar»; ne comensaren a anar: manca en P.

18. en: manca en V.

19. esta esmena: P «aquesta manera».

20. -ho: manca en DVFNP AUe.

21. enaxí: manca en P.

22. si: manca en P.

23. en: manca en FAUEe.

24. metran: P «auran».

25. si: manca en P.

26. de I: DN «de la I»; Ve «de l'un»; U «de l'hun».

27. de I... roba: manca en A.

28. altres: N «altres mercaders».

29. de: manca en V.

30. ell és tengut: N «axí com dit és ell és tengut».

ders serà d'ambolum,³¹ si aquela roba que en³² lo sòl jusà serà
 20 mesa pendrà alcun dan³³ ab³⁴ aquela nau o leyn, sia³⁵ sofficien-
 tament encrostamat³⁶ ꝛ que no fassa aygua per cubertes³⁷ ne³⁸ per
 murades, ell³⁹ no és tengut de naguna esmena a fer; encara més,
 per so cor⁴⁰ és rahó e és tots temps estat⁴¹ acostumat que totavia
 deu ésser fet lo sòl jusà de la roba del⁴² pes. Per què?⁴³ Per⁴⁴ do-
 25 nar melor regiment a la nau o leyn. Que ravés⁴⁵ seria⁴⁶ e⁴⁷ cosa
 perilosa qui metia la cosa de l'embolum⁴⁸ al sòl jusà e la roba⁴⁹
 del⁵⁰ pes al sòl⁵¹ sobirà, perquè, cor⁵² met⁵³ hom la nau e:l⁵⁴ leny
 a⁵⁵ juý de perdre, per so con no s poria règer.⁵⁶ Emperò, si tots
 los mercaders o partida hi metran roba de pes, lo senyor de la
 30 nau o del leyn deu metre e fer metra de tots cominalment en lo
 sòl jusà, per so que dan no li'n puscha⁵⁷ venir,⁵⁸ axí con dessus és
 dit. E per les rahons dessus dites, faéran aquesta esmena⁵⁹ e
 aquest declariment⁶⁰ los nostres antecessors, per so que:l⁶¹ con-
 trast ne treball ne⁶² mal no puscha haver ne⁶³ ésser entre los se-
 35 nyors de les naus o dels leyns ne los mercaders qui van per lo
 món.

31. d'ambolum: *D* «d'embolum»; *VUe* «de bolum»; *FP* «de volum».

32. en: *manca en F*.

33. alcun dan: *P* «dan algú».

34. ab: *VPA* «ab què».

35. *F* «serà»; *A* «sia bé e».

36. *D* «encostament»; *V* «encostro-
mat»; *N* «encrostomat».

37. *NPA* «cuberta».

38. ne: *manca en D*.

39. ell: *manca en V*.

40. encara...cor: *P* «e açò per tall
com».

41. estat: *manca en V*.

42. *VA* «de».

43. per què: *manca en A*.

44. per: *V* «pot».

45. *DVNe* «revés»; *F* «ravers»; *A*
«revers».

46. *D* «sia».

47. e: *Ue* «a».

48. *V* «bolum»; *F* «volum».

49. roba: *D* «ropa».

50. *VNA* «de».

51. al sòl: *D* «ell».

52. cor: *manca en FAUe*.

53. perquè cor met: *V* «car metria».

54. e:l: *DUE* «o lo»; *VN* «o-l»; *F* «ho
el»; *A* «o el».

55. a: *FUe* «en».

56. *VFAUe* «regir».

57. *D* «puxa».

58. *DN* «esdevenir».

59. esmena: *D* «esmena e que».

60. aquest declariment: *VUe* «aquest
declarament»; *N* «aquest sclariment»;
FA «aquesta declaració».

61. que:l: *DVFNA* «que».

62. ne: *D* «en».

63. haver ne: *manca en N*.

m 72

De roba qui s banyarà a carregar o a descarregar

Mas si vols¹ saber que un farcell² o una bala³ o altre haver se
 banya al carregar o al descarregar, lo senyor ne⁴ la nau no n'és⁵

1. *P* «tu vols».

2. *P* «fardell».

3. que un...bala: *N* «que si una ba-
la o farsell».

4. ne: *NP* «de».

5. n'és: *FN* «és».

- 5 tengut. Tots los dampnatges qui són demunt⁶ dits ne's diran als⁷ capítols [Fol. 42^v] de mar, paga la nau, e'l senyor met-hi sa part e cascun personer per se,⁸ que tot ho paga la nau.

6. demunt: *DVN* «damunt»; *F* «de mont». | ran en los»; *P* «e los»; *V* «ens direm en los».

7. diran als: *D* «diran els»; *A* «di- | 8. se: *cons. mss.* «si».

m 73

De roba a carregar o descarregar, si lo senyor so emprén ab mercaders

- 5 Encara devets saber que'l senyor de la nau deu fer carregar la roba z descarregar, si ab eyl ho¹ emprenen los mercaders. E si no ho ha² per covent,³ los mercaders se⁴ deuen posar,⁵ axí és a entendre que sien en loch agrest, ab los mariners,⁶ de carregar e de⁷ descarregar.

1. ho: *manca en D*; *P* «so». | 4. se: *P* «se'n».

2. ha: *FAUe* «fa»; *P* «ffan»; *V* «ho».

5. se deuen posar: *V* «se'n deuen passar ab los mariners».

3. per covent: *V* «enprenen»; *P* «per covinent».

6. ab los mariners: *manca en V*.

7. e de: *NA* «e».

m 74

Mariners són tenguts de reebre l'aver a la porta he estibar

- Mas los mariners són tenguts de pendre l'aver a la porta,¹ e a destibar² no'n³ són tenguts, si'l sen[y]or de la nau no⁴ ha promès als mercaders. E si promès ho⁵ ha, puys⁶ lo senyor de la nau ha-se'n a posar⁷ ab los mariners, si'ls⁸ mariners se⁹ volen. Mas, si lo senyor del leyn¹⁰ és en loch agrest, e eyls no troben¹¹ bestays ho hòmens qui'u¹² fassen¹³ per diners, los mariners són tenguts de carregar,¹⁴ e deuen¹⁵ ésser pagats axí con lo nautxer conerà que pertangue¹⁶ a aquels qui hauran carregat¹⁷ e encara des-

1. porta: *D* «porta de la nau». | 9. si'ls mariners se: *N*: «si-s».

2. e a destibar: *V* «e a l'estibar»; *FPAUe* «e stibar»; *N* «e de stibar».

10. del leyn: *NA* «de la nau».

3. no-n: *DVN* «no»; *Ue* «e no-n»; *P* «e».

11. eyls no troben: *N* «ell no troba».

4. no: *V* «no ho»; *NAP* «no-u».

12. qui-u: *D* «que»; *Ue* «qui».

5. ho: *V* «los ho».

13. *D* «fessen»; *N* «faessen»; *A* «fessen».

6. ha, puys: *D* «pux».

14. *P* «descaregar».

7. posar: *V* «passar».

15. *V* «deuen-ne»; *N* «deuen-na».

8. si'ls: *P* «los».

16. *D* «pertangue de fer».

17. *N* «descarragat».

carregaran.¹⁸ E aquest capítol fo¹⁹ fet per so que'l senyor de la nau no'n²⁰ pogués perdre son viatge, ne los mercaders. Mas²¹ si hòmens hi à qui carreguen ni descarreguen²² per moneda, no'n²³ són tenguts los mariners.

18. *P* «descaregat».19. *VFA* «fon»; *P* «ffonch».20. no:n: *DVNF* «no».21. *F* «més».22. ni descarreguen: manca en *P*.23. no:n: *NFUE* «no».

m 75

Con senyor és tengut de donar hòmens qui sàpien estibar a trau. Encara és tengut lo senyor als mercaders¹ de donar hòmens qui sàpien la nau destibar,² si la nau és estibada a trau; e'ls mercaders deuen-los pagar. E'l senyor de la nau és tengut al mercader de aportar³ la sua roba,⁴ ca- [Fol. 43] xes,⁵ vianda de manjar, tanta que sia bastant al mercader. Mas si lo mercader volia⁶ metra vianda per revendre ne altres coses en la companya o hom⁷ per ell, deu-ne donar nòlit a la nau.

1. als mercaders: manca en *P*.2. destibar: *V* «estibar e destibar»; *P* «desestibar».3. *D* «aportar-ly»; *AUe* «aportar-li»; *F* «aporta-li»; *VNP* «portar-li».4. roba: *F* «roba, so és a ssaber»;*P* «roba so és a saber»; *AUe* «roba, ço és saber».5. *V* «caxa».6. *P* «volrà».7. o hom: *F* «a ho».

m 76

De donar plassa a mercaders

Lo senyor de la nau deu dar¹ plasses als mercaders,² e'l nautxer deu fer venir lo mercader e'l scrivà; e aquel qui més darà del nòlit³ deu melor plassa haver.

1. *cons. mss.* «donar».2. mercaders: *D* «mercaders en la nau»; *V* «mercaders o el nautxer per ell».3. qui més ... nòlit: *FA* «qui més do de nòlit»; *P* «qui més de nòlit pagarà»; *VN* «qui més darà de nòlit»; *Ue* «qui més del nòlit darà».

m 77

Capítol de quina companya és tengut lo senyor de la nau lavar als mercaders

Senyor¹ de nau és tengut a mercaders² de lavar se³ caxa e son

1. *F* «lo senyor».2. *VN* «mercader»; *P* «merquader».3. se: manca en *FA*.

- 5 lit⁴ e son *servicial* e *companyó*⁵ sufficient al viatge on anar de ja,⁶ e deu-li donar⁷ plassa on jague.⁸ E si ls mercaders *deran* tan⁹ poch nòlit, so és a saber, si va en Acra¹⁰ o en Alexandria o en Ermínia¹¹ o devers¹² aquelas parts, si dóna de xx bassants¹³ enjús¹⁴ de nòlit, no li deu ésser tengut lo *senyor* de la nau de portar caxa ne *servicial*¹⁵ ne *companyó*¹⁶ *merçys* de nòlit, ne deu haver plaça de mercader.

- | | |
|--------------------------------------|--|
| 4. lit: NP «nòlit». | «Armènia». |
| 5. companyó: VP «companya». | 12. devers: F «devors»; P «en». |
| 6. D «degua»; P «dega». | 13. bassants: D «barcelles»; N «barcelles»; Ue «barcelles». |
| 7. DFNA «dar». | 14. enjús: V «a enjús»; manca en N; «enjús de nòlit: manca en P. |
| 8. on jague: V «de jaure». | 15. N «servicials». |
| 9. tan: manca en V. | 16. DVFNPAU «companya». |
| 10. en Acra: D «en Ancre»; P «Acra». | |
| 11. DNU «Armínia»; F «Ermènia»; e | |

m 78

Qui deu ésser entès mercader

- Si nau o leyn va en Barbaria o en Spanya, o n ve,¹ e l mercader² no donerà³ xx bessants de nòlit, per aquela rahó matexa com⁴ 5 dessús és dit.

- | | |
|-----------------------------|-------------------------------|
| 1. o n ve: manca en P. | 3. donerà: cons. mss. «dóna». |
| 2. l mercader: manca en FA. | 4. com: cons. mss. «axí com». |

m 79

Capítol de empayiment

Lo *senyor* de la nau deu esmarcar tota vianda que sia amblada per mà de mariner¹ en la nau.²

- | | |
|---|--|
| 1. mariners: D «mariners o de serviciàl». | 2. la nau: FAUe «nau»; N «nau empayiment». |
|---|--|

m 80

Si *senyor* de nau serà pagat de nòlit

Senyor de nau deu sperar los mercaders, si ha empahiment.¹

- | | |
|---|--|
| 1. si ha empahiment: F «sia empayiment» (<i>entre els mots sia i empayiment, ex tatxat</i>); P «si hi ha empayiment»; | empayiment: D «empayiment e serà»; N «empayiment e som»; e «empediment». |
|---|--|

m 80 bis

Capítol de paor de mercader

Si'l senyor de la nau és ¹ [Fol. 43 v] estat pagat del ² nòlit del mercader e'l mercader ne ³ trau la roba per paor o per empahiment,⁴
 5 lo senyor no ⁵ li n'és ⁶ tengut de retre. Mas totavia *que* haja ⁷ bones noves, li és ⁸ tengut en dos a dos ⁹ meses de levar ¹⁰ e de anar ab la roba là hon li haurà ¹¹ covengut, e ab la mercaderia, qui axí ¹² fa la roba a ¹³ entendre.

- | | |
|---|---|
| 1. és: <i>DFAU</i> «ha»; <i>V</i> «serà». | «hoja». |
| 2. del: <i>DF</i> «de». | 8. li torna: <i>P</i> «la.y tórnan». |
| 3. ne: <i>AUe</i> «no». | 9. en dos a dos: <i>V</i> «entrò a dos»;
<i>N</i> «en dos en dos». |
| 4. <i>F</i> «empaxament»; <i>PAe</i> «empatxament». | 10. <i>P</i> «liurar». |
| 5. no: <i>manca en F</i> . | 11. <i>Ue</i> «hauria». |
| 6. n'és: <i>P</i> «és». | 12. <i>P</i> «aqui». |
| 7. haja: <i>DFe</i> «oja»; <i>P</i> «hoya»; <i>VU</i> | 13. a: <i>manca en N</i> . |

m 81

Capítol de retre avers als mercaders

Si'l mercader ha mès son haver en la ¹ nau, per ² pahor *que* haja de sos enamichs, la'n ³ vol gitar, so és per armada o per corsaris,
 5 pot-le'n ⁴ gitar ab *què* sia cert o no cert, ab *què* els altres mercaders le'n ⁵ giten. Mas si ⁶ és i mercader qui haja pahor,⁷ e per altre rahó *que* ⁸ altres mercaders, la major força, no la'n gitaran,⁹ ho a ¹⁰ pagar nòlit o posar-se ab lo senyor de la nau en tal ¹¹ guisa que se'n tenguen ¹² lo senyor de la nau per pagat.¹³

- | | |
|--|--|
| 1. la: <i>manca en FAUe</i> . | «le'n gitaran»; <i>N</i> «le'n gitaran»; <i>A</i> «volen gitaran». |
| 2. per: <i>cons. mss.</i> «e per». | 10. ha a: <i>F</i> «haja»; <i>P</i> «age a»; <i>AUe</i> «haja a». |
| 3. la'n: <i>V</i> «lo'n»; <i>FNUe</i> «le'n». | 11. tal: <i>D</i> «qual e tal». |
| 4. pot-le'n: <i>DVA</i> «pot la'n»; <i>N</i> «o pot le'n». | 12. tenguen: <i>D</i> «tengua»; <i>FA</i> «tingua»; <i>NPUE</i> «tenga». |
| 5. <i>DVA</i> «la'n». | 13. nòlit ... pagat: <i>V</i> «nòlit axí com lo senyor de la nau volrà de manera qu'ell se'n tinga per pagat». |
| 6. si: <i>V</i> «si hi». | |
| 7. <i>DVFFAU</i> «pahor»; <i>N</i> «por»; <i>e</i> «paor». | |
| 8. <i>V</i> «que.ls». | |
| 9. la'n gitaran: <i>DV</i> «la'n giten»; <i>F</i> | |

m 82

De mercaders qui prometran donar quantitat de quintalades

El senyor de la nau deu donar e retre son ¹ aver al mercader, sia pagat o no pagat, que ² hom sia cert ³ que'l mercader se tema ⁴ que

- | | |
|-----------------------------------|------------------------------|
| 1. son: <i>DFNPAUe</i> «tot son». | 3. cert: <i>manca en F</i> . |
| 2. <i>P</i> «ab què». | 4. <i>Ue</i> «tem». |

- 5 nau o leyn sia armada de *què* él se tema. E quant él⁵ no's tema, que'l mercader, si's vol lo senyor de la nau, lo'n⁶ deu tornar en la nau. E si él ven *que*⁷ no li torna;⁸ *que* se'n deu posar ab lo senyor de la nau que li⁹ don aytant de nòlit con li donava, si met altre roba, a multiplicament de quintalades,¹⁰ per*què* lo senyor de la nau n'à fet son dampnatge de donar a menjar e loguer a donar¹¹ a mariners¹² z d'altres coses *que* haurà¹³ feta messió.

5. él: *F* «ella».6. lo'n: *DVFNAUe* «lo»; *P* «la».7. *que*: *cons. mss.* «e».8. li torna: *P* «la.y tórnan».9. *P* «li'n».10. *V* «quintarada».11. a donar: *manca en P.*12. a menjar... mariners: *V* «de menjar e de loguer».13. *V* «hauran».

m 83

Capítols de mercaders qui noliejaran quantitat de roba

- [Fol. 44] Mercader qui nolieja¹ nau o leyn a quintalades, so és saber² que'ls³ mercaders dèjan⁴ dar quantitat de quintalades a la nau o al leny, lo senyor de la nau o del leny sia tengut als mercaders de la nau⁵ més lo quart de les quintalades. Enaxí, *que* si nolieján⁶ ccc quintals⁷ e'l mercader ne ha⁸ cccc, que'l senyor⁹ de la nau los li deu lavar, en aytal forma que'ls dits mercaders dejen¹⁰ empendre ab lo senyor del leny aquela¹¹ part¹² de les quintalades a i temps *que* sia sufficient. E si aquel¹³ temps emprès,¹⁴ lo mercader no'ls¹⁵ hi volia¹⁶ metra, que'l dit senyor pusca noliejjar d'altres¹⁷ mercaders compliment¹⁸ de son càrrech. E si'ls dits mercaders se volien¹⁹ estrer²⁰ de anar lo²¹ dit viatge, el qual haurien farmat a²² quintalades sebudes, e era lo fermament²³ fet ab carta o ab testimonis o²⁴ escrit en capbreu de nau o leny per escrivà jurat, que'ls dits mercaders dèjan reffer²⁵ totes messions

1. nolieja: *DFAUe* «noliegarà»; *N* «noliajarà»; *P* «noliegerà»; mercader qui nolieja: *V* «mercaders que noliejaran».2. saber: *manca en FA.*3. que'ls: *U* «dels».4. dèjan: *D* «deuen»; *P* «dègan».5. la nau: *cons. mss.* «levar».6. nolieján: *V* «nolieja»; *F* «nolien».7. *FA* «quintalades».8. *P* «aurà».9. que'l senyor: *P* «aquell».10. *DFPA* «deuen».11. aquela: *DFAUe* «a qual»; *V* «aquell»; *N* «e qual».12. part: *V* «quart»; *P* «port».13. si aquel: *D* «sie aquest»; *VF* «sia aquell»; *N* «si en aquell».14. emprès: *manca en P.*15. no'ls: *VFNPAUe* «no les».16. *VP* «volrà».17. d'altres: *FA* «a d'altres».18. *VFPAUe* «a compliment».19. *V* «volen».20. *e* «straure».21. lo: *V* «del»; *N* «al»; *PA* «en lo».22. a: *V* «de».23. *V* «affermament».24. o: *manca en N.*25. reffer: *V* «setisfer».

que'l senyor agués²⁶ fetes per rahó de aquell viatge, si ans que res²⁷ agués²⁸ carregat se n'estreÿen.²⁹ E si, despuys³⁰ que hagues-
 20 sen³¹ neguna cosa carregada, els mercaders s'estr[e]ÿen³² del viat-
 ge, dèjan³³ donar la maytat del nòlit, lo qual haurien³⁴ fermat³⁵ a
 la nau o al³⁶ leny, meyns de tot contrast. E'l³⁷ senyor del leyn deu
 pagar la maytat del loguer als meriners, si³⁸ la nau o el leyn ha
 tanta quantitat de nòlit³⁹ que fos la maytat que⁴⁰ poria haver, com
 hauria son ple. Lo senyor de la nau deja⁴¹ aparaylar de exàrcia e
 25 d'altres⁴² aparaylements la nau,⁴³ enaxí⁴⁴ com haurà⁴⁵ promès als
 mercaders, e ésser⁴⁶ apareylat a aquel temps [Fol. 44^v] qui serà
 emprès entre⁴⁷ éls. E'ls⁴⁸ mercaders degen⁴⁹ haver espegada⁵⁰ la
 nau o el leyn al temps emprès entre éls e'l⁵¹ senyor de la nau, e'ls
 30 mercaders dejen pagar lo nòlit, meyns de tot contrast. E tot se-
 n[y]or de nau o de leny se puscha retenir en penyora per rahó
 del nòlit tanta de r[o]ba que vayla⁵² IIII tants⁵³ que'l nòlit que
 haver deu.

26. A «haurà».
 27. que res: manca en P.
 28. V «haguessen».
 29. se n'estreÿen: FN «se'n streÿa»;
 A «se'n strehia»; U «se'n strehie»; e
 «sens esclarir».
 30. D «despuxes».
 31. haguessen: FAUe «hagués»; P
 «agués».
 32. estr[e]ÿen: D «estrahien»; F
 «strenien»; P «estrahian».
 33. V «deuen».
 34. P «avian».
 35. V «servat».
 36. al: F «ab».
 37. e:l: P «al».
 38. si: V «e si».
 39. P «nòlits».
 40. que: F «d'aquell que»; A «d'e-

- quell».
 41. L «deja deja».
 42. A «d'altris».
 43. la nau: manca en V.
 44. FA «axí».
 45. V «ho aurà».
 46. e ésser: D «e serà»; N «de és-
 ser».
 47. entre: A «ab».
 48. éls. E'ls: V «ell e els»; N «los»;
 P «ell e als»; A «ells»; Ue «els».
 49. degen: A «deuen».
 50. espegada: D «espeguada»; V
 «espegat»; F «espatxada»; Ne «spetxa-
 da»; P «spatxat»; A «spegada»; U
 «espatjada».
 51. éls e:l: N «lo»; P «éls sert al».
 52. Pe «vàlega».
 53. V «tants més».

m 84

Capítol de mercaders qui noliejaran quantitat de robes

Mercaders qui noliejaran quantitat de roba¹ o de quintalades z
 dèjan² dar tot son ple a alcuna nau o a algun leyn, si los merca-
 5 ders s'estrauran de donar e de liurar aquela roba o aquella quan-
 titat de quintalades o tot aquel càrrech que noliejat hauran,³

1. quantitat de roba: D «roba o
 quantitat d'aquela»; roba: FA «robes».
 2. FA «deuen».

3. noliejat hauran: N «noliejat» au-
 ran aquell senyor d'aquella nau o d'a-
 quell leny».

abans ⁴ *que* no l'auran fet tirar ⁵ a mar de tot o la major partida, no ⁶ són tenguts ⁷ de donar a aquel senyor d'equela ⁸ nau o d'aquel ⁹ leyn a qui eyls ho hauran noliejat, sinó tant solament la
 10 messió *que* l senyor de la nau o del leyn haurà feta per aquel viatge. E si per aventura los mercaders hauran feta tirar ¹⁰ a mar tota aquela roba o la major partida que éls noliejada hauran, e els ¹¹ dits mercaders s'estaran ¹² d'anar al viatge, éls són tenguts de pagar al senyor de la nau o del leyn ab qui eyls la ¹³ hauran noliejada lo ¹⁴ terç ¹⁵ del nòlit, del ¹⁶ qual éls li havien promès de donar
 15 con lo ¹⁷ noliejaren. Emperò, si los dits mercaders s'estrauran ¹⁸ del viatge, pus hauran alcuna cosa carragada, éls són tenguts de donar al senyor de la nau o del leny la maytat ¹⁹ del nòlit que fermat li ²⁰ hauran. E si éls han ²¹ carregat tot so *que* hauran a carregar,²² z la ²³ nau o lo leny no haurà ²⁴ feta vela, e éls se volran estrer del viatge, éls són tenguts de pagar la maytat del nòlit *que* eyls hi ²⁵ hauran [Fol. 45] fermat. E si per aventura la nau o e[l] leyn hon éls hauran mesa la lur ²⁶ roba haurà feta vela, e éls se volran estrer del viatge, éls són tenguts de donar al senyor de la
 25 nau o del leyn tot lo nòlit *que* fermat li hauran. E tot so *que* dessus és ²⁷ dit deu ésser fet meyns de tot contrast. Emperò és axí a entendre, *que* per qual se volrà ²⁸ d'aquestes rahons dessus dites ²⁹ que los ³⁰ mercaders se volran ³¹ estrer del viatge, en lo qual an fermades ³² quantitat de quintalades, o hauran noliegat de ³³ tot
 30 alcuna nau o alcun leny, que sia menys de tot frau; ³⁴ o si l senyor de la nau o del leny porà ³⁵ provar o mostrar frau ³⁶ alcun o escusa *que* sia ³⁷ justa, aquels ³⁸ mercaders són tenguts de donar e de liu-

4. V «ans».
 5. fet tirar: V «feyt arrear».
 6. V «no-n».
 7. D «tengut».
 8. d'equela: P «de».
 9. d'aquel: P «de».
 10. feta tirar: V «feyta arrear»; N «feyt tirar».
 11. Ue «als».
 12. s'estaran: D «s'estraran»; V «s'estrauran»; P «se astrauran».
 13. la: manca en A.
 14. lo: DNUE «del».
 15. ters: V «e de donar ters».
 16. del: FPA «lo».
 17. lo: D «éls lo»; V «ells li»; FNA PUE «ells lo».
 18. s'estrauran: D «estrauen».
 19. maytat: V «mittat»; F «mitat».
 20. li: manca en D; F «hi».
 21. han: D «auran o han»; V «hauran».
 22. hauran a carregar: P «carregat

auran».
 23. z la: D «en la».
 24. lo leny no haurà: U «al leny haurà» [el mot al és una correcció].
 25. hi: cons. mss. «li».
 26. lur: manca en P.
 27. és: DFUE «li és».
 28. volrà: P «voll»; Ue «vol».
 29. per qual ... dessus dites: V «per qualquer d'aquestes rahon se volrà dessus dites».
 30. los: DVFPUE «los dits».
 31. volran: D «volrien».
 32. an fermades: A «fermades»; P «auran ffermat».
 33. P «del».
 34. frau: V «contrast».
 35. porà: D «porà aver e».
 36. o si l senyor... mostrar frau. manca en N.
 37. A «no sia».
 38. D «a aquels»; P «ha aquells».

rar tot so *que* noliejat li hauran, o *que* se n'avenguen³⁹ ab él, si él no⁴⁰ volrà⁴¹ fer alguna covinença.⁴² Que rahó és que, axí com
 35 lo senyor de la nau o del leyn és tengut e⁴³ obligat als mercaders, que'ls mercaders sien z degen⁴⁴ ésser⁴⁵ tenguts al senyor de la nau o del leyn, si donchs per justes rahons no se'n poran⁴⁶ escusar, axí com dessús és dit.

39. avenguen: *D* «avenguesen»; *P* «avenga».

40. no: *VP* «ne».

41. volrà: *D* «volia algú».

42. convinença: *DN* «avinensa»; *VF NAUe* «avinença»; *P* «vinença».

43. tengut e: manca en *A*.

44. degen: *FUe* «deuen».

45. z degen ésser: manca en *N*.

46. poran: *D* «podrar» (*sic*); *F* «podran»; *N* «porà»; *P* «poden».

m 85

De mercaders qui hauran noliejada roba e la vendran

Si alscons mercaders noliejaran nau o leyn de tot o de partida, *que*¹ li dejen donar quintalades sabudes, si los dits mercaders
 5 s'estaran² d'anar al³ viatge per rahó de venda qu'els hauran feta de la lur roba⁴ o mercaderia, els⁵ hauran⁶ noliejada a⁷ algun senyor de alguna nau o d'alcun⁸ leyn, els són tenguts de pagar aquel nòlit, lo qual els li havien promès de donar. Per qual rahó?⁹ Per
 10 so cor és a entendre que¹⁰ aquels mercaders, qui aquella roba havien noliejada, que aquella¹¹ venda *que* eyls na faéran,¹² els¹³ hi guanyaren,¹⁴ e enca- [Fol. 45^v] ra, oltra¹⁵ lo guayn *que* els hi feyan, *que* si¹⁶ resclhoia¹⁷ aquel nòlit qu'els havien promès de donar a aquel senyor de la¹⁸ nau o d'equel¹⁹ leyn qu'els²⁰ havia[n]²¹ nolie-

1. *que*: *cons. mss.* «e que».

2. *V* «s'estrauran».

3. al: *DV* «e-l»; *A* «en lo»; *P* «en lo dit».

4. roba: *DVNPAUe* «roba la qual roba»; *F* «roba la qual».

5. els: manca en *N*.

6. *V* «havien».

7. a: *P* «ho».

8. alguna nau o d'alcun: *V* «nau o».

9. per qual rahó?: manca en *V*.

10. *que*: manca en *D*.

11. aquella: *DVFPAUe* «a la».

12. na faéran: *V* «hi faeren»; *A* «hi feren»; *e* «ne faran».

13. els: *D* «que eyls»; *VFNAUe* «que ells».

14. hi guanyaren: *V* «hi hi guayaren»; *FPe* «hi gonyaven»; *U* «hi guayaven»; *A* «ne guanyaren»; *D* «n'agen senyoria».

15. oltra: manca en *FA*; *N* «que oltra».

16. si: *V* «y si»; *Ue* «si».

17. resclhoia: *D* «rescloia»; *V* «enclohia»; *F* «rescluida»; *N* «resclua»; *Ue* «res clohia».

18. de la: *VA* «d'aquella».

19. d'equel: *FPUe* «del»; manca en *V*.

20. qu'els: *V* «a qui ells».

21. havia[n]: *D* «avien»; *VFUe* «havien»; *A* «havían»; promès de donar a aquel... havia[n]: manca en *N*.

15 jat.²² E és rahó que, pus²³ los mercaders guanyen²⁴ e fan²⁵ lur²⁶
 prou,²⁷ *que* los senyors de les naus o dels leyns no-y²⁸ dèjan²⁹ ha-
 ver³⁰ dan. Emperò, és axí a entendre *que* si la nau o el leyn qui
 noliejat serà deurà carregar en aquell loch³¹ on lo contracte del
 nòlit serà estat fet, deu³² ésser més en poder de dos bons hòmens³³
 20 de l'art de la mar *que* sien dignes de fe. E qualche cosa aquels³⁴
 ne diran, alò ne³⁵ deu ésser seguit. *Que* lo sen[y]or de la nau ne-ls
 mercaders³⁶ no-y deuen ne-y poden³⁷ en³⁸ res contrestar. E qual-
 que pati lo senyor de la nau o del leyn farà ab los mercaders, aquel
 pati matex³⁹ deuen ésser los mercaders.⁴⁰ Emperò, si aquella nau
 o aquel leyn qui noliejat serà⁴¹ deurà⁴² anar carregar en i altre⁴³
 25 loch, e la nau o'l leyn serà aquí junt⁴⁴ hon⁴⁵ devia carregar, e los
 dits mercaders hauran venuda aquella roba que éls noliejada li
 havien, e los mercaders no la li poran liurar,⁴⁶ éls són tenguts de
 donar⁴⁷ e de pagar tot aquel nòlit *que* ells promès havien⁴⁸ de
 donar a aquels senyors⁴⁹ d'aquella nau o d'aquel leyn, el⁵⁰ dia
 30 qu'éls⁵¹ noliejàran,⁵² sens tot contrast. *Per què?*⁵³ *Per* ço con és
 rahó que los mercaders sien tenguts e obligats als senyors de les
 naus e dels leyns, tot axí con los senyors de les naus e dels leyns
 són als mercaders. *Que* dur fet seria, si los mercaders no éran ten-
 guts als senyors de les naus, axí com éls són tenguts als merca-
 35 ders, que poria'ls^{53bis} tornar a gran dan⁵⁴ e no seria ben fet ne
 seria justa⁵⁵ rahó que los mercaders fes- [Fol. 46] sen⁵⁶ de lur
 prou,⁵⁷ e los senyors de les naus fossen desfets en fe dels merca-

22. F «noliejada».
 23. D «pus que».
 24. guanyen: N «guanyaven»; los mercaders guanyen: P «lo mercader guanya».
 25. N «feyen»; P «ffa».
 26. lur: P «son».
 27. F «preu».
 28. no-y: VN «no-n»; A «no».
 29. dèjan: VFe «deuen»; P «agen».
 30. haver: N «fer lur».
 31. loch: cons. mss. «logar».
 32. del nòlit... deu: V «serà estat feyt del nòlit que deu».
 33. hòmens: N «hòmens qui sàpien».
 34. aquels: VA «ells».
 35. ne: F «no».
 36. ne-ls mercaders: manca en N.
 37. no-y... poden: N «no-s pot ne-y deuen».
 38. en: manca en V.
 39. matex: FPAUe «per aquell».
 40. mercaders: cons. mss. «mariners».

41. qui noliejat serà: manca en N.
 42. deurà: FPAUe «devia».
 43. I altre: V «algun».
 44. junt: P «juncte».
 45. hon: V «e».
 46. no la li poran liurar: DVFNAUe «liurar no la hi poran».
 47. donar: A «liurar».
 48. havien: P «li avian».
 49. VFNP AUe: «aquell senyor».
 50. el: FNAUe «al».
 51. qu'éls: N «qu-él».
 52. V «lo noliejaren»; P «lo noliejàran»; DFe «noliejàran»; NU «noliejaren»
 53. per què?: manca en V.
 53bis que poria'ls: F «car poria-los».
 54. dan: V «mal».
 55. justa: manca en N.
 56. fessen: F «fossen».
 57. prou: F «preu».

ders. Emperò, si aquella nau o aquel leny *que* noliejat serà, deurà anar⁵⁸ carregar en alcun loch e ls⁵⁹ mercaders li ho⁶⁰ faran a'ssa-
 40 ber abans⁶¹ *que* ela⁶² partescha d'aquel logar⁶³ hon serà estada noliejada ne encara no haurà feta vela, aquel nòlit aytal⁶⁴ deu⁶⁵ ésser més en poder de bons hòmens, axí com ja és dessús dit. E per les rahons dessús dites⁶⁶ fo⁶⁷ fet aquest capítol.

58. anar: *F* «anar a».
 59. e ls: *VFA*: «e los»; *Ue* «los».
 60. li ho: *V* «lo.y».
 61. abans: *N* «ans».
 62. ela: *N* «ell».

63. logar: *P* «loch».
 64. aytal: *manca en P*.
 65. *F* «no deu».
 66. dessús dites: *manca en P*.
 67. fo: *VNe* «fon»; *P* «ffon».

m 86

De senyor de nau, con és tengut de portar les quintarades
 Lo senyor de la nau és tengut al mercader de aportar¹ les quin-
 talades² *que* haurà noliejades del³ mercader.

1. aportar: *VNPA* «portar»; de
 aportar: *manca en F*.

2. *P* «quintarades».
 3. del: *N* «al»; *A* «lo».

m 86 bis

De paga de nòlit
 Lo mercader deu pagar lo nòlit segons *que*¹ empendrà² ab lo se-
 nyor de la nau.³

1. *que*: *manca en F*.
 2. empendrà: *P* «empendran».
 3. Tot aquest capítol *manca en D*

i en N; en FPAUe està unit a l'anterior i hi manca el títol.

m 87¹

1. Aquest capítol *manca a L; N*
 «Mas si lo mercader carregarà més ro-
 bes sens dir, lo patró pot haver lo nò-
 lit *que* voll»; *e* «Más si lo mercader

carrega més robes que no haurà nolie-
 jades sens dir res, lo patró pot haver
 lo nòlit *que* vol».

m 88

De covinensa de poc nòlit o de gran
 Fassam compte que i mercader dóna al senyor de la nau i¹ miy-
 larès² de quintal,³ e ha-li⁴ assegurats aytants⁵ quintals con seran,

1. nau I: *F* «I nau».
 2. *V* «millereses».
 3. quintal: *VN* «quintar» (*es repe-*

*teix la mateixa variant en els altres ca-
 sos); P* «quintals».
 4. ha-li: *F* «allí».
 5. aytants: *F* «aytals»; *Ue* «tants».

5 e puy ven⁶ i altre mercader e dóna-li del quintal c besants. Lo senyor de la nau deu lavar⁷ axí bé aquel de i miylarès con⁸ aquel de c besants e metre axí en bon loch.

De esmena de roba

Emperò, quart-se⁹ lo senyor de la nau que axí bé esmanaria¹⁰
 10 aquel d'un¹¹ milarès si mal prenia,¹² com aquel de c besants.¹³ E no deu jaquir a levar la roba d'aquel del¹⁴ miylarès fins que haja mès son ple, axí com si li dava cc besants¹⁵ del quintal, e és-li tengut lo senyor de la nau de lavar¹⁶ la roba fins a compliment. Mas levat aquel compliment de les dites¹⁷ quintalades,¹⁸ lo senyor
 15 de la nau li [Fol. 46 v] pot demanar aytant con sa volrà¹⁹ de quintalades,²⁰ si l'²¹ mercader no ho ha²² emprès ab ell que per aquela rahó li dón d'aquels²³ que metrà;²⁴ hi²⁵ deu-li-ho²⁶ fer a-saber al terme²⁷ que s'empendran²⁸ abdós.²⁹

6. ven: *DVFNUe* «ve»; *P* «ve-li'n».

7. lavar: *P* «liurar»; *U* «liurar» (*corregit en levar*).

8. con: *F* «de com», *el mot de ratllat*.

9. quart-se: *DVNPAU* «guart-si»; *Fe* «guard-si».

10. *V* «esmenarà».

11. d'un: *V* «I».

12. Si mal prenia: *manca en D*; prenia: *V* «prendrà».

13. *N* «liures».

14. del: *manca en N*.

15. CC besants: *F* «C besants»; *N* «CC liures».

16. de lavar: *N* «de'n levar»; *P* «de liurar».

17. fins a ... dites: *F* «fins a compliment de les dites» *manquen els mots*

mas levat aquel compliment, *per salt del mateix al mateix*.

18. *DP* «quintarades».

19. *N* «vulla».

20. *DA* «quintarada»; *FP* «quintarade»; *e* «quintalada»; de quintalades: *V* «per quintalada».

21. si:l: *V* «salvant si:l».

22. no ho ha: *FP* «no ha»; *D* «no ho aurà».

23. d'aquels: *D* «d'aqueles»; *V* «d'aquelles».

24. metrà: *D* «metre hy deu».

25. hi: *D* «e deu»; *VFNPAUe* «e».

26. li ho: *V* «lo.y».

27. al terme: *D* «ab terme»; *V* «o el terme»; *P* «al temps».

28. s'empendran: *cons. trad.* «empendran».

29. *V* «abdosos»; *F* «en dos».

m 89

Senyor de nau qui noliejarà roba si la jaquirà

Si algun senyor de nau o de leyn noliejarà ho haurà noliejada¹ alguna roba de mercaders, o escrivà *per ell*,² ab carta o ab testimoni, ho entra éls serà donada³ palmada⁴ o serà escrit en⁵ lo cartolari de la nau o del leny, lo senyor de la nau o del leny⁶ és

1. *V* «noliejat».

2. *P* «ells».

3. *PAUe* «dada».

4. *F* «palma».

5. escrit en: *manca en F*.

6. lo senyor de la nau o del leny: *manca en DF*.

mester que leu la dita roba *que* noliejada haurà, e si ell ⁷ lavar no la pot ⁸ z ell ⁹ la jaquirà tota, ¹⁰ si los mercaders li ¹¹ diran *que* si él no la leva, *que* romangue per sua. E si lo dit ¹² senyor de la nau o del leny no se n'avendrà ab los dits ¹³ mercaders ans *que* d'aquí partescha, e ¹⁴ aquela roba *que* eyl, axí con dessús és dit, jaquirà ho haurà jaquida, deu romandra per sua. E lo dit senyor de la nau o leyn és tengut de donar als dits mercaders aytanta de ¹⁵ roba com serà aquella *que* ell haurà ¹⁶ jaquida e ¹⁷ aytants de diners ¹⁸ com val e valrà semblant roba de aquella, en aquel loch hon eyl farà port per descarregar, ho en aquel ¹⁹ loch hon él la devia posar. ²⁰ E si la dita roba *que* romasa serà se perdrà o s guasterà de tot o en ²¹ partida, deu ésser perduda ²² e guastada al dit senyor de la nau o del leny, *que* sots la condició dessús dita la haurà jaquida. E si per aventura tot so *que* lo senyor de la nau o del leny portarà en sa ²³ nau o en son leny, és a entendre aquella ²⁴ roba o ²⁵ mercaderia ²⁶ qu'él portarà, se perdrà del tot per ²⁷ alcun cas de vantura, e aquella *que* romasa serà, serà ²⁸ salvada, ²⁹ ela deu ³⁰ ésser salvada al dit senyor de la nau o del leny e ésser perduda als dits mercaders ³¹ de qui estada serà. E és rahó que axí com lo senyor de la nau o del leny era tengut de retre al dit mercader o mercaders aytanta de roba com aquella *que* romasa ³² era ³³ o aytants de diners com semblant roba d'aquella ³⁴ valia o valgués ³⁵ en aquel loch on eyl la devia portar, ³⁶ e si aquella roba ³⁷ *que* romasa serà se perdia, devia e ³⁸ deu ésser perduda al dit senyor de la nau o del leny, axí és rahó que si tota la roba que lo dit se-

7. si ell: *D* «si lo leny»; *P* «si».
 8. *V* «porà».
 9. ell: manca en *P*.
 10. tota: *FA* «tota o partida».
 11. li: manca en *N*.
 12. lo dit: manca en *P*.
 13. los dits: manca en *P*; *A* «los».
 14. e: manca en *DPA*.
 15. de: manca en *A*.
 16. haurà: *P* «avia»; *AUe* «havia».
 17. e: manca en *D*.
 18. e aytants de diners: *V* «o aytanta[n]ta moneda».
 19. ho en aquel: *V* «en lo».
 20. posar: *V* «portar».
 21. o en: *V* «o de» (una altra mà afegí en damunt d'aquesta preposició); *F* «en».
 22. *F* «partida».
 23. sa: *P* «la».
 24. aquella: *V* «que aquella».

25. o: manca en *P*.
 26. *A* «aquella mercaderia».
 27. *P* «o per».
 28. serà, serà: *F* «serà».
 29. serà salvada: *P* «se salvarà».
 30. *El foli corresponent del manuscrit L ha estat arrenecat. Prenem ara com a base el manuscrit D. (Vegeu nota 94 bis).*
 31. *V*: «mercaders o mercader».
 32. romasa: *N* «roma».
 33. era: *VN* «serà».
 34. semblant roba d'aquella: manca en *V*.
 35. valgués: *V* «valguere».
 36. *N* «aportar»; *e* «apportar»; *P* «posar».
 37. e si aquella roba: *V* «car si aquella».
 38. devia e: *N* «deja e»; manca en *P*.

nyor³⁹ de la nau o del leny portarà⁴⁰ se perdrà per alcun cas d'aventura e aquella que romasa serà, serà⁴¹ salvada, que deu ésser salvada al dit senyor de la nau o del leny e perduda al dit mercader o mercaders. Per qual rahó? Per so con no seria⁴² rahó ne egualtat que los senyors de les naus o dels lenys facen⁴³ ne dejen⁴⁴ ésser de pyjor condició que ls dits mercaders. E si per aventura la⁴⁵ roba que'l senyor de la nau portarà en sa nau o en son leny se salvarà e aquella que⁴⁶ romasa serà se perdrà,⁴⁷ lo senyor de la nau o del leny és tengut de donar, axí con desús és dit, als dits mercaders. E si la roba que romasa serà se perdrà,⁴⁸ deu ésser perduda al dit senyor de la nau. E si aquella que en la nau o en lo leny portarà se perdrà del⁴⁹ tot per alcun cas d'aventura e aquella que romasa serà se salvarà, eyla deu ésser del senyor de la nau. E axí lo dit senyor de la nau no és tengut de res a donar als dits mercaders.

E si la dita roba que eyl⁵⁰ en la nau⁵¹ portarà⁵² se salvarà, lo dit senyor de la nau és tengut de donar als dits mercaders, tot axí⁵³ com desús és dit, saul⁵⁴ en aytant que los dits mercaders són⁵⁵ tenguts de abatre⁵⁶ aquell⁵⁷ preu⁵⁸ que'l dit senyor de la nau los darà o ls deu donar⁵⁹ totes aytantes⁶⁰ averies⁶¹ con eyls feeren o agren⁶² a ffer, si lo dit senyor de la nau los agués aportada⁶³ aquella roba que romasa serà, saul emperò⁶⁴ de⁶⁵ la vianda, que no són tenguts los dits mercaders d'abatre, per so con los dits mercaders aytanbé⁶⁶ s'an a ffer messió de vyanda con si la roba aguessen aportada e axí no és rahó que la vianda se n'abata. E si per aventura la roba⁶⁷ que'l dit senyor de la nau portarà en sa nau o en son leny

39. lo dit senyor: *manca en N.*

40. portarà: *V «porta»; manca en P.*

41. serà, serà: *V «serà, se serà».*

42. seria. *V «és».*

43. facen: *VFNAUe «fossen»; P «ffossen».*

44. dejen: *P «deguesen».*

45. la: *P «a la».*

46. que: *manca en e.*

47. se perdrà: *N «serà perdura o s perdrà».*

48. lo senyor ... se perdrà: *manca en P.*

49. *FN «de».*

50. eyl: *manca en P.*

51. *FN «dita nau».*

52. *U «aportarà»; e «aportarà».*

53. *PA «enaxí».*

54. *P «sall»; Ue «salvo».*

55. E si la roba que romasa serà ...

mercaders són [el començament de la variant es troba entre les notes 47 i 48]: *V «tanta roba o l preu d'aquell là on la devia portar. E si la roba que romasa serà se perdrà, deu ésser perduda al senyor de la nau. Emperò que ls dits mercaders sien».*

56. *P «batra»; e «batre».*

57. aquell: *VA «d'aquell»; P «de aquell»; N «lo dit».*

58. preu: *manca en Ue.*

59. *V «dar».*

60. *P «e aytantes».*

61. *FU «avaries».*

62. con... agren: *V «com hagueren».*

63. *VPA «portada».*

64. emperò: *manca en V.*

65. de: *manca en e.*

66. *N «aytant».*

67. la roba: *manca en F.*

no's perdrà del⁶⁸ tot o⁶⁹ en partida serà perduda,⁷⁰ aquella pèrdua⁷¹ aytal⁷² deu ésser comptada e abatuda a aquella roba que
 60 romasa serà, per sou e per liura o per besans,⁷³ del dit preu⁷⁴ que'l senyor de la nau és tengut de donar als dits mercaders per la rahó⁷⁵ que romasa serà. Encara més, si la nau o el leny gitarà per algun cas de ventura, aquel git deu ésser comptat e abatut a⁷⁶ aquella roba que romasa serà per sou e per lliura o per bessants⁷⁷
 65 del preu desús dit. E si per aventura lo senyor de la nau levarà 1^a⁷⁸ quantitat de la roba que noliejada aurà e lexar-n'à altra⁷⁹ quantitat, si los dits mercaders li diran, axí com desús és dit, lo⁸⁰ senyor de la nau és tengut,⁸¹ tot enaxí com ja⁸² és⁸³ desús dit en aquest capítol matex.⁸⁴ Mas, emperò, si con⁸⁵ los dits mercaders
 70 veuran que la lur roba roman del⁸⁶ tot o en partida e eyls no diran ne posaran al dit senyor de la nau la condició desús dita,⁸⁷ ne altre contrast no⁸⁸ li metran,⁸⁹ o⁹⁰ per aventura lo senyor de la nau los⁹¹ dirà o'ls farà dir que roba roman⁹² que és lur,⁹³ si sobre assò desús dit⁹⁴ los dits mercaders res no y diran ne y contrastaran ne la
 75 condició desús dita no y posaran, si la dita roba roman e's pert, deu ésser perduda als dits mercaders.^{94bis}

[Fol. 48] Per qual rahó? Per so com⁹⁵ los dits mercaders⁹⁶ no⁹⁷ digueran ne⁹⁸ contrestaren ne posaren,⁹⁹ com eyls veñan que la lur¹⁰⁰ roba romanía del tot o en partida al dit senyor de la nau, la condició
 80 dessús dita,¹⁰¹ que¹⁰² si eyls ho faéssan ho'u¹⁰³ haguessen fet,

68. P «de».

69. o: VFPAUe «mas».

70. serà perduda: manca en VFN AUe.

71. pèrdua: F «perdrà».

72. aytal: manca en N.

73. o per besans: manca en V; Ue «o per besant».

74. del dit preu: manca en P.

75. rahó: cons. trad. «roba» [errada de D].

76. a: manca en F.

77. o per bessants: manca en V; Ue «o per besant».

78. N «alguna»; A «alcuna».

79. altra: N «anar altra».

80. FNAU «lo dit».

81. tengut: V «tengut de fer».

82. ja: manca en VP.

83. és: P «los és».

84. matex: manca en V.

85. con: manca en Ue.

86. N «de».

87. desús dita: manca en P.

88. no: P «ne».

89. matran: P «roman».

90. o: V «e si».

91. los: F «o'ls».

92. roman: e «roban».

93. roba ... lur: V «la lur roba roman».

94. desús dit: F «demont dit»; manca en P.

94^{bis}. A partir d'ací reprenem com a bàsic el text del manuscrit L (vegeu nota 30).

95. com: V «car»; F «cor».

96. Per qual... mercaders: manca en Ue.

97. no: P «res no y».

98. ne: P «ne y».

99. ne posaren: P «ne y possaran condició neguna».

100. la lur: P «lur».

101. la condició dessús dita: manca en P.

102. que: V «car».

103. ho-u: Pe «ho»; F «o y».

- si ¹⁰⁴ la roba *que roman se perdia* ¹⁰⁵ e-s ¹⁰⁶ perdrà, ¹⁰⁷ no seria ne ¹⁰⁸ fóra ¹⁰⁹ perduda als dits mercaders, ans fóra perduda ¹¹⁰ al dit senyor de la nau. Encara més, *que si eyls haguessen* ¹¹¹ dita ne posada la condició dessús dita al dit senyor de la nau, lo senyor de la nau ¹¹²
- 85 l'aguera ¹¹³ jaquida en recapte, si él ¹¹⁴ veés ni sebés *que romangués per sua*. Encara més, *per altre rahó: car com* ¹¹⁵ lo senyor de la nau los dix *que roba romania* ¹¹⁶ *que era lur,* ¹¹⁷ e los dits mercaders en ¹¹⁸ res no li contrestaren ne la condició dessús dita no ¹¹⁹ li posaren, *per què,* ¹²⁰ apar ¹²¹ *que és semblant* ¹²² de rahó *que los*
- 90 dits mercaders no s'o prehaven, ¹²³ si la lur roba romania, *com eyls al dit senyor de la nau en res* ¹²⁴ no li contrestaren ¹²⁵ ne la condició dessús dita no li posaren. ¹²⁶ E axí és rahó *que la roba qui romendrà,* ¹²⁷ axí *com dessús és dit, sia* ¹²⁸ *que's perda o no, que sia e deja ésser dels dits mercaders. E si per aventura los dits mer-*
- 95 *caders diran al dit senyor de la nau que eyl que nolieig* ¹²⁹ *aquela lur roba que romendrà* ¹³⁰ a altre nau o altre leyn, o si'l senyor de la nau la li ¹³¹ noliejarà axí *com dessús és dit, si la dita roba se perdrà del tot o en* ¹³² *partida ho-s* ¹³³ *consumarà o pendrà algun dan, lo senyor de la nau no'ls* ¹³⁴ n'és en ¹³⁵ res tengut, *pus que ab*
- 100 *sebuda e ab volentat* ¹³⁶ dels dits mercaders los ¹³⁷ haurà noliajada. ¹³⁸ Mas, *emperò, si lo dit senyor de la nau o del leyn la noliejarà o la metrà en altre nau o en altre leyn meyns de sebuda e* ¹³⁹ *volentat dels dits merca-* [Fol. 48^v] *ders de qui la dita roba serà,*

104. si: *N* «que»; *manca en A*.105. perdia: *P* «perdés».106. e-s: *F* «o-s»; *P* «no-s».107. se perdia e-s perdrà: *N* «sa perdrà».108. no seria ne: *DUE* «no-n seria ne-n»; *FA* «no-n serian ne-n»; no seria: *manca en P*.109. que roman ... fóra: *V* «se perdia no fóra»; ne fóra: *F* «ne-n foren».110. als dits... perduda: *manca en A per salt del mateix al mateix*.111. *D* «la aguessen».112. lo senyor de la nau: *manca en F*.113. l'aguera: *P* «aguera».114. *F* «ells».115. car com: *D* «com cor»; *NA* «car».116. *N* «que romania».117. lur: *N* «sua».118. en: *manca en D*.119. no: *A* «en res no».120. per què: *manca en P*.121. *V* «par».122. que és semblant: *P* «versemblant».123. prehaven: *N* «presaven»; *P* «presasen».124. en res: *manca en V*.125. *P* «contrastassen».126. ne la condició ... posaren: *manca en V*; posaren: *P* «possasen».127. qui romendrà: *F* «que romandria».128. sia: *manca en N*.129. nolieig: *A* «no leix».130. *P* «roman».131. la li: *D* «la'ls ly»; *V* «los»; *F* «lo'ls hi»; *N* «la'ls»; *PUE* «la'ls hi»; *A* «les».132. del tot o en: *V* «de tot o de».133. ho-s: *D* «o».134. *DF* «no-l».135. en: *P* «ab».136. volentat: *V* «voler».137. los: *DA* «les»; *P* «le'ls»; *V* «la».138. los haurà noliajada: *N* «la aurà jaquida».139. sebuda e: *manca en P*.

si la dita roba ¹⁴⁰ se *perdrà* del ¹⁴¹ tot o en *partida* o *pendrà* algun
 105 *consumament* o algun *dan*, lo dit *senyor* de la nau o del *lenny* los
 és de ¹⁴² tot *tengut* a *restituhir*.¹⁴³ Per qual *rahó*?¹⁴⁴ Per so *car*, axí
 con *dessus* és dit, la *haurà* ¹⁴⁵ *mesa* e *noliejada* en altre nau o en
 altre *vexell* ¹⁴⁶ *menys* ¹⁴⁷ de *voluntat* e *sens* ¹⁴⁸ *sebuda* dels dits *mer-*
 110 *caders*. E és *rahó*. Per *què*?¹⁴⁹ Per so con *negun* no ha ne *deu* ha-
 ver *poder* en *altruy*,¹⁵⁰ *sinó* *aytant* ¹⁵¹ *com* *aquel* o *aquels* ¹⁵² *de* qui
serà li'n *volrà* ¹⁵³ *donar* o li n'*haurà* ¹⁵⁴ *donat*. E si *per* *aventura* hi
haurà ¹⁵⁵ *alscuns* dels ¹⁵⁶ *mercaders* qui *haurà* *noliejada* ¹⁵⁷ la sua
 roba al dit *senyor* de la nau o del *leyn*, e com lo dit *mercader*
 la ¹⁵⁸ li *haurà* *noliejada* e *mostrada* la *dessus* ¹⁵⁹ dita roba, lo dit
 115 *mercader* *dirà* ¹⁶⁰ al dit *senyor* de la nau o del *leyn* ¹⁶¹ *que* el *se-*
nyor ¹⁶² ha *anar* e ¹⁶³ *per* *res* no pot *romandre*,¹⁶⁴ e *que* lo dit *senyor*
 de la nau *que* ¹⁶⁵ *dón* *recapte* a *aquela* sua roba, si lo dit *mercader*
dirà, axí con *dessus* és dit, e lo dit *senyor* de la nau o del *leyn*
atorgarà; ¹⁶⁶ si ¹⁶⁷ *sobre* *assò* ¹⁶⁸ *dessus* dit ¹⁶⁹ lo dit *mercader* se
 120 n'*hirà* ab *sebuda* ¹⁷⁰ e ab *volentat* ¹⁷¹ del dit *senyor* de la nau o del
lenny, *sobre* les *rahons* e ¹⁷² les *condicions* *dessus* dites e *empres-*
ses ¹⁷³ lo ¹⁷⁴ dit *mercader* ab ¹⁷⁵ lo dit *senyor* de la nau o *leyn*,¹⁷⁶ lo
 dit *senyor* de la nau ¹⁷⁷ li és *tengut* ¹⁷⁸ de *portar* la *dessus* dita ¹⁷⁹

140. o del leyn la noliejarà... roba: N «o del leny menys de sabuda e volentat dels dits mercaders de què la roba serà noliejarà o la metrà en altra nau o leny si la dita roba».

141. del: N «en».

142. los és de: N «lo n'és del».

143. restituhir: D «retre e restituir».

144. Per qual rahó?: manca en Ve.

145. la haurà: F «nostra».

146. vexell: V «lenny».

147. menys: FAUe «e menys».

148. sens: manca en N.

149. per què: manca en VFNP.

150. altruy: DFNPA «l'altruy»; Pe «l'altre».

151. DFNPA «en aytant».

152. o aquels: manca en V.

153. volrà: DFU «volran»; e «volen».

154. haurà: D «auran»; FAUe «hauran».

155. haurà: FAU «havia»; P «avia».

156. dels: manca en NUe.

157. haurà noliejada: V «haurà noliejat»; FAUe «hauran noliejada»; N «auran noliejada».

158. la: manca en P.

159. dessus: manca en V.

160. dirà: manca en V.

161. e com lo dit mercader la... del leyn: manca en N.

162. el senyor: P «lo dit mercader».

163. e: A «que».

164. romandre: P «romandre, e quell dit senyor de la nau ho dell leyn, que lo dit mercader ha anar e que per res no pot romandre».

165. que: manca en P.

166. atorgarà: V «o atorgarà»; P «lo-y atorgarà».

167. si: N «e».

168. assò: manca en V.

169. e lo dit senyor... dessus dit: manca en F per salt del mateix al mateix.

170. ab: D «ab sa».

171. volentat: V «voler».

172. les rahons e: manca en P.

173. empreses: D «en presència dels empreses».

174. lo: P «entre lo».

175. ab: NP «e».

176. e empreses... leyn: manca en V.

177. o leyn lo dit senyor de la nau: manca en N.

178. li és tengut: P «és tengut al dit mercader».

179. la dessus dita: P «aquella».

roba que eyl,¹⁸⁰ axí com dessús és dit, haurà presa e rebuda en sa
 125 comanda, salv cas de ventura, ans¹⁸¹ que él la haja¹⁸² carregada
 e¹⁸³ despuys que lo dit senyor de la nau del cas dessús dit no li
 és tengut. Per què?¹⁸⁴ Per so con negun no¹⁸⁵ reeb comanda a son
 dan. E si per aventura¹⁸⁶ lo dit senyor de la nau o leyn¹⁸⁷ és tengut
 de retra e de dar¹⁸⁸ al dit mercader aytanta de roba com aque-
 130 la era o aytants de diners com val- [Fol. 49] guera o¹⁸⁹ valia¹⁹⁰
 o valgués semblant roba d'aquela en lo dit loch¹⁹¹ lo dit senyor
 de la nau devia e deu fer port¹⁹² per descarregar. On?¹⁹³ En aquel
 loch on la dita roba havia¹⁹⁴ promesa de posar,¹⁹⁵ e axí la roba
 que romasa serà deu ésser¹⁹⁶ del senyor de la nau o leyn, vuy-
 135 les¹⁹⁷ que sia perduda o salvada, pus,¹⁹⁸ axí com dessús és dit, la
 haurà presa e¹⁹⁹ reebuda en sa²⁰⁰ comanda e en sa guarda,²⁰¹ saul
 lo cas dessús²⁰² dit, si esdevengut²⁰³ hi serà ans que ela²⁰⁴ agués
 carregada o despuys.²⁰⁵ Mas, emperò, si²⁰⁶ alcun mercader haurà
 noliejada la sua roba o²⁰⁷ alcun senyor de nau o de leyn, e com la
 140 dita roba²⁰⁸ haurà noliejada, lo dit mercader se n'irà, sia que se'n
 vaja ab sebuda del senyor de la nau o no, ab què lo dit senyor de
 la nau o del leyn no²⁰⁹ la pendrà²¹⁰ sots²¹¹ se guarda o sots se co-
 manda, axí com dessús és dit,²¹² axí com lo dit senyor de la nau
 deurà o volrà carregar, si lo dit senyor de la nau²¹³ conixerà e atro-

180. que eyl: manca en P.

181. ventura ans: DVUe «ventura si s'esdevindrà ans»; F «ventura si se'n devindrà ans»; N «ventura si hi esdevindrà ans»; P «ventura si s'asdevindrà ans»; A «ventura si s'i esdevenia ans».

182. D «aurà».

183. e: consens trad. «o» (lliçó millor).

184. per què?: manca en V.

185. no: D «no.n».

186. aventura: V «aventura lo dit senyor de la nau o leyn no la li portarà».

187. leyn: P «leyn leyarà la dita roba lo dit senyor de la nau ho del leyn».

188. DVFNPAU «donar».

189. valguera o: manca en N.

190. valia: e «valrà».

191. loch: VFA «loch on»; Ue «loch hon».

192. port: D «part»; V «portar».

193. on: manca en V.

194. havia: Ue «haurà».

195. posar: VN «portar».

196. deu ésser: manca en P.

197. vuyles: D «vula»; FPA «vullats»; U «vullas».

198. D «pux».

199. presa e: manca en P.

200. D «sa comanda».

201. sa guarda: N «guarda sua».

202. dessús: V «damunt».

203. esdevengut: V «hi esdevindrà o esdeve[n]gut».

204. ela: D «eyl l'»; VPA «ell la»; N «ell l'».

205. D «depux»; Ue «depuys».

206. si: DF «si con»; VNPUe «si com».

207. o: VPAUe «a».

208. dita roba: manca en V.

209. no: manca en P.

210. pendrà: DFA «pregua»; VNPUe «prega».

211. sots: P «en».

212. dit: VP «dit e».

213. nau: P «nau ho del leyn deurà ho volrà carregar si lo dit senyor de la nau ho dell leyn».

- 145 barà²¹⁴ la dessús dita roba o hom per eyl, éi la²¹⁵ deu fer carregar e metre en la nau²¹⁶ o fer metre.²¹⁷ E si eyl ho hom per eyl la dita²¹⁸ roba, no conexerà ne atrobarà,²¹⁹ com lo dit senyor de la nau carregarà²²⁰ o farà carregar, si la dessús dita roba romendrà, sia que's perda ho no, lo dit senyor de la nau o leyn no és²²¹ tengut de res
- 150 al dit mercader qui, axí con dessús és dit, se'n serà anat, d'esmena a ffer de la dita roba que, <és>²²² axí com dessús és dit, serà romasa,²²³ saul emperò que si lo dit mercader qui²²⁴ se'n serà anat axí com dessús és dit. E lo dit mercader²²⁵ jaquirà ho haurà jaquit a alcun²²⁶ qui mostra la dita²²⁷ roba al dit senyor de la nau
- 155 o a hom per eyl, vol aytant dir com²²⁸ a l'escrivà, com eyl²²⁹ carregarà o ferà carregar, si aquel que lo²³⁰ dit mercader hi²³¹ haurà jaquit per demostrar²³² z per de- [Fol. 49 v] liurar²³³ la dessús dita roba e²³⁴ eyl le'ls²³⁵ mostrarà z la lus²³⁶ farà²³⁷ deliurar²³⁸ con lo dit senyor de la nau carregarà²³⁹ ho hom per eyl; si lo dit se-
- 160 nyor de la nau o aquel qui per ell farà carregar²⁴⁰ no la levarà o²⁴¹ no la farà carregar e²⁴² metre en la nau o²⁴³ leyn, si la dita roba romendrà, sia que's perda o no, que²⁴⁴ lo dit senyor de la nau n'és tengut, tot enaxí com si lo dit mercader hi fos present, pus²⁴⁵ que y havia o y²⁴⁶ haurà hom en loch del dit mercader²⁴⁷ qui la dita roba
- 165 los deliurarà²⁴⁸ o'ls volia deliurar.²⁴⁹ En aquesta²⁵⁰ guisa emperò, que'l dessús dit mercader o aquel qui en loch del dit mercader²⁵¹

214. si lo dit... atrobarà: V «si atrobarà o conexerà»; atrobarà: NP «trobarà».

215. eyl, éi: D «eyl e»; P «ella».

216. metre en la nau: V «metre-la en sa nau».

217. o fer metre: manca en Ne.

218. dita: P «sua».

219. atrobarà: P «trobarà»; e «atroberà».

220. carregarà: V «carrega»; F «carragar».

221. nau o leyn no és tengut: N «nau no li n'és tengut».

222. és: manca en FAUe.

223. d'esmena a ffer... romasa: manca en V.

224. qui: manca en A.

225. e lo dit mercader: manca en P.

226. a alcun: manca en V; NFe «algun»; U «algú»; P «al».

227. dita: P «sua».

228. vol aytant dir com: V «ço és».

229. eyl: manca en V.

230. que lo: manca en V.

231. hi: manca en NP.

232. demostrar: V «mostrar».

233. deliurar: DAe «desliurar»; P

«liurar».

234. e: manca en P.

235. le'ls: DVFAUe «la'ls».

236. la lus: VFAUe «la'ls».

237. farà: V «volrà».

238. DP Ae «desliurar»; la dessús dita roba... deliurar: manca en N.

239. carregarà: N «carregarà o farà carregar».

240. o aquel... carregar: V «o hom per ell no la carregarà ne la farà carregar».

241. no la levarà o: manca en A.

242. no la levarà... carregar e: manca en D.

243. la nau o: V «sa nau o en son».

244. que: manca en V.

245. D «pux».

246. o y: F «ho».

247. havia o y... mercader: V «jaquí hom per ell».

248. deliurarà: DV Ae «desliurava»; F «deliurava»; P «deliura»; U «delliurave».

249. DP «desliurar»; V «liurar».

250. V «esta».

251. dit mercader: manca en V.

- serà romàs *per* deliurar la dita roba pusquen²⁵² en ver metre. E si lo dit²⁵³ o aquell qui *per* ell serà aquí romàs *per* deliurar²⁵⁴ la dita roba, so *que* dessús és dit,²⁵⁵ en ver metre²⁵⁶ poran, lo dit
 170 senyor de la nau és tengut de retre e de donar al dit mercader, tot axí con ja és dessús²⁵⁷ dit, de les altres condicions dessús dites z en aquella rahó metexa.²⁵⁸ Emperò, si lo dit mercader en ver metra no²⁵⁹ porà so *que* dessús és dit, ne aquell qui en son²⁶⁰ loch serà romàs *per* la dita roba a deliurar no los mostra²⁶¹ ne la'ls
 175 deliura,²⁶² si sobre assò *que* dessús és dit²⁶³ la dita roba romendrà, sia que's perda o no, lo dit senyor de la nau o del leny no n'és²⁶⁴ tengut de neguna esmena a fer al dit mercader, pus²⁶⁵ que'l dit mercader²⁶⁶ la haurà jaquida en mal recapte. E és rahó *que*, *per* lo²⁶⁷ dit mal recapte, *que* sia e *que*²⁶⁸ deja ésser del dit mercader,
 180 pus qu'él mateix²⁶⁹ mal se'n marrà,²⁷⁰ salves emperò totes averies e²⁷¹ totes coses²⁷² que lo dit senyor de la nau sia tengut o deja de²⁷³ esmanar o de²⁷⁴ restituhir als dits mercaders en totes coses z *per* totes, sal²⁷⁵ de la dita vianda. E si *per* [Fol. 50] ventura, com lo dit mercader se'n serà anat e lo dit senyor de la nau haurà
 185 rebuda en sa guarda o en sa comanda la roba del dit mercader, si lo dit senyor [sic] de la nau la noliejarà o la metrà en altre nau o en altre leny, si la dita roba se perdrà del²⁷⁶ tot o en partida o pendrà algun dan, o aquella nau o aquell leny en què²⁷⁷ eyl la haurà mesa e noliejada no serà tantost en aquell loch on la dita roba
 190 se deu descarregar, com eyl serà ab aquella sua²⁷⁸ nau o leny e con la dita nau o leny vendrà ab la dita roba, no valrà ab²⁷⁹ molt tant

252. pusquen: V «o pusquen».

253. dit: DVFNAUe «dit mercader».

254. V «liurar».

255. P «so que desús és dit ho pusque».

256. en ver metre: V «provar»; metre: P «metra e si lo dit mercader ho aquell qui per ell serà aquí romàs per desliurar la dita roba so que desús és dit en ver metre».

257. V «damunt».

258. z en... metexa: manca en V.

259. no: DV «no-u».

260. son: P «lo dit».

261. los mostra: FPAUe «la'ls mostrarà»; N «la'ls mostra».

262. P «deliurarà»; A «desliurarà»; Ue «delliurarà».

263. no los mostra .. és dit: V «no la'ls liurarà ni la'ls mostrarà si».

264. n'és: DFNPUE «és»; A «li és».

265. pus: N «e pus»; Ue «pas».

266. pus... mercader: manca en P.

267. que per lo: V «que-l»; P «que al».

268. que sia e que: V «sia e»; F «que sia en què»; NP «que sia e».

269. qu'él mateix: D «que'l mercader matex».

270. marrà: DN «mera»; Ue «merrà»; mateix mal se'n marrà: V «se'n mir mal».

271. totes averies e: manca en V.

272. coses: P «altres cossas»; A «altres coses».

273. deja de: FAUe «deja e de»; sia tengut o deja de: V «sia o deja ésser tengut de».

274. de esmanar o de: D «esmanar o»; P «smenar ho»; esmanar: N «esmena».

275. sal: V «saul emperò».

276. del: F «en».

277. en què: V «on»; P «hon».

278. aquella sua: N «la dita».

279. ab: FA «ab bé».

con feïa com eyl vench ab aquela sua nau o leny; de tot dan que la dita roba prena,²⁸⁰ lo dit senyor de la nau o leny és tengut de tot a restituhir, per so cor eyl la haurà noliejada o mesa en altre²⁸¹ 195 nau o en altre leny, menys de menament²⁸² d'aquel de qui la dita roba serà. Mas, emperò, si²⁸³ com lo dit mercader se²⁸⁴ partí del dit senyor de la nau o leny, entre eyls²⁸⁵ fo emprès que si lo dit senyor de la nau o leyn²⁸⁶ portar no la podia,²⁸⁷ que lo dit senyor de la nau o leyn que²⁸⁸ la pogués noliejar a altre nau o leny. E si 200 entre eyls aytal covinensa²⁸⁹ com dessús és dita²⁹⁰ empresa serà,²⁹¹ si²⁹² lo dit senyor de la nau o del leyn la noliejarà sots la condició dessús dita, perde's²⁹³ la roba o no, o prenga dan o no,²⁹⁴ o venga²⁹⁵ aquella nau o aquel leny en què eyl la haurà noliejada²⁹⁶ o no, ho venga a²⁹⁷ tart²⁹⁸ ho yvàs, que lo dit senyor de la nau o leyn és²⁹⁹ 205 tengut de neguna esmena a fer³⁰⁰ al³⁰¹ dit mercader, pus³⁰² que eyl ho emprès³⁰³ ab lo dit mercader, com d'eyl se partí; que si eyl portar no la li³⁰⁴ podia, que la li³⁰⁵ noliejàs a altre nau o a altre leyn, si donchs lo dit senyor de la nau no la havia³⁰⁶ jaquida, que vol aytant dir³⁰⁷ que fos romasa en aquel loch hon lo dit senyor 210 de la nau carregà. E si lo dit [Fol. 50 v] senyor de la nau la noliejarà a altre nau o altre leyn, si aquel senyor de la nau o d'aquel leny a qui aquel altre senyor d'aquela nau o del leyn qui la dita roba li haurà noliejada, si la³⁰⁸ jaquirà, vol aytant dir que si la dita roba rom[andrà³⁰⁹ en aquel loch o en altre³¹⁰ on eyl] carregarà,³¹¹ eyl [és tengut d'es]mena a fer al dit³¹² mercader de qui la dita roba serà, tot enaxí com fóra e era aquel senyor d'aquela

280. prena: *VUe* «prenga»; *F* «pre-nera».

281. en altre: *repetit en L*.

282. menament: *V* «comandament».

283. si: *manca en N*.

284. se: *N* «se'n».

285. eyls: *F* «ell».

286. entre eyls... leyn: *repetit en P*.

287. podia: *D* «poria».

288. que: *manca en VUe*.

289. covinensa: *D* «avinensa o covinensa»; aytal covinensa: *e* «aytals covinenses».

290. dessús és dita: *P* «aquella».

291. serà: *P* «hi serà»; empresa serà: *e* «empreses seran».

292. si: *manca en A*.

293. si lo dit... perde's: *V* «perda's»; perde's: *P* «perda's».

294. o prenga dan o no: *manca en FPAUe*; *N* «o no prenga dan o no».

295. venga: *P* «venga ho no venga».

296. aquel leny... noliejada: *N* «leny».

297. a: *manca en DFNPAUe*.

298. o venga aquella... tart: *V* «o vinga aquella roba tart».

299. és: *DNAUe* «no és»; *VF* «no n'és»; *P* «no-y és».

300. neguna esmena a fer: *V* «res a esmenar».

301. al: *N* «ab lo».

302. pus: *P* «com pus».

303. *N* «aurà emprès».

304. li: *manca en Ne*.

305. la li: *V* «la».

306. la havia: *P* «la li avia»; *A* «la li havia»; *N* «la aurà».

307. que vol aytant dir: *V* «ço és».

308. la: *V* «ell la»; *A* «la li».

309. *els mots entre claudàtors són esborrats en L, seguim la lliçó de D*.

310. o en altre: *és un afegit de D, el qual manca en tota la tradició, com també devia mancar en L, si judiquem per l'espai de la llacuna*.

311. carregarà: *V* «carrega».

312. al dit: *P* «a aquell».

nau a qui lo dit mercader la havia noliejada, si levar la ³¹³ li pogués, e en totes aquelas condicions obligat ³¹⁴ que ³¹⁵ lo primer era a qui eyl la havia noliejada, ³¹⁶ salves ³¹⁷ emperò totes covinenses o
 220 empeniments del senyor de la nau o del leyn ab los dits mercaders fetes o empreses per alcunes rahons en totes coses e per totes. E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.³¹⁸

313. la: *FPAUe* «no la».314. *P* «obligant».315. que: *N* «ve».316. a qui... noliejada: *manca en V*.317. *D* «salvant».318. en totes... capítol: *manca en V*.

m 90

De roba qui serà noliejada

El senyor de la nau o del leyn qui noliejarà roba ab carta o ab testimonis o que sia escrita en capbreu o que sia donada palmada
 5 entre'l senyor del leny e del ¹ mercader, ² lo senyor del leny ³ és tengut de aportar ⁴ aquella roba. E si la ro[ba roman], ⁵ que'l senyor del leyn no la leu ⁶ o no la puscha lavar, eyl és tengut de donar e retre al mercader la sua roba, la qual li havia noliejada, o ay
 10 tants de ⁷ diners com valrà là hon lo leny farà port per descarregar. Si donchs lo senyor del leyn no se n'avé ⁸ o no se n'era avengut ⁹ ab los mercaders, abans que'l leyn partescha d'aquell loch hon la roba haurà noliejada, e si la roba roman ne's pert, que'l
 15 senyor del leny no se'n sia avengut ab lo mercader, deu ésser perduda al senyor del leyn, e'l senyor del leyn és tengut de ¹⁰ donar al [Fol. 51] mercader, axí com dessús és dit. E fo ¹¹ fet per so ¹² aquest capítol, cor molts senyors de leyns, al ¹³ comensament que leven viatge, fan gran mercat del nòlit, e com lo viatge és levat, ¹⁴ troben ¹⁵ roba de què hom los dóna ¹⁶ gran nòlit. E si aquesta condició no y era, la roba romendria, de què haurien poch nòlit e portarien ¹⁷ aquel ¹⁸ de què haurien major ¹⁹ nòlit.²⁰

1. e del: *P* «e lo».2. entre-l... mercader: *FAe* «entre ells».3. del leny: *P* «de la nau ho leny e lo mercader lo senyor de la nau»; e del mercader... leny: *manca en U per salt del mateix al mateix*.4. *VNe* «portar».5. el que és entre claudàtors és esborrat en *L*, seguim la lliçó de *D*.6. *D* «leu».7. de: *manca en VFAUe*.8. avé: *F* «anave»; *P* «avén».9. o no se n'era avengut: *manca en N*.10. de: *N* «a».11. fo: *DV* «fon»; *P* «ffou».12. *N* «assò».13. al: *D* «el»; *A* «en lo».14. levat: *aquest mot és afegit en L, per una altra mà damunt el mot troben*.15. troben: *F* «trobam».16. dóna: *V* «dóna o-ls daria».17. *P* «portaran».18. aquel: *VFNPAe* «aquella».19. major: *VFNPAUe* «gran».20. e portarien... nòlit: *manca en D, per salt del mateix al mateix*.

m 91

Senyor de nau qui noliejarà roba de mercaders

- Senyor de nau o de leyn qui sia ¹ en alcun loch e ² noliejarà roba de ³ mercaders ⁴ per portar en altre logar, lo qual logar ⁵ serà ja
 5 emprès entre lo dit senyor de la nau e ls dits mercaders, mester és que'l senyor de la nau lo aport ⁶ là hon haurà ⁷ promès ⁸ als mercaders ab aquela sua nau. E si lo senyor de la nau lo ⁹ metrà en
 10 altra nau o leny, menys de volentat z de sebuda ¹⁰ dels mercaders, si aquela nau o leny on eyl la ¹¹ metrà sia ¹² major o menor ¹³ que'l seu leyn no serà, si aquella roba se perdrà e s guasterà,¹⁴ o aquel
 15 de qui la roba serà ¹⁵ ne sostendrá ¹⁶ alcun dan ho ¹⁷ haurà a fer messió, lo senyor de la nau és tengut de esmenar aquella roba que perduda serà, e tot lo dan z tot l'enterésser ¹⁸ que aquel ¹⁹ de qui aquella roba serà haurà sostengut. E sie'n ²⁰ creegut per son segrament. Mas, emperò, si el senyor de la nau fa ²¹ saber als mercaders
 20 que no volran ²² enar ²³ en aquel loch en lo qual eyl ²⁴ havia promès als mercaders ²⁵ de portar ²⁶ la lur ²⁷ roba, e eyl los diu que la vol metra en aytal nau o en aytal leyn, si los mercaders lo li ²⁸ atorguen, lo senyor de la nau lo li ²⁹ pot ben ³⁰ metre. Mas si los mercaders no li ho ³¹ atorguen, eyl no le-y ³² deu metre.³³ E si le-y ³⁴ met, és-ne tengut, axí ³⁵ com dessús és dit. Mas si los mercaders lo-y ³⁶

1. sia: V «serà».
 2. sia en alcun loch e: manca en P.
 3. de: N «al».
 4. qui sia... mercaders: D «qui noliejarà roba de mercaders que sia en algun loch».
 5. logar... logar: DN «loch lo qual loch»; e «loch lo qual loc»; V «loguar lo qual loch».
 6. lo aport: VF «lo port»; Ue «la port».
 7. haurà: DAU «hauran»; P «auran»; F «l'auran»; N «li auran».
 8. promès: F «enprès e promès»; PAUe «emprès e promès».
 9. lo: VPUe «la».
 10. de sebuda: A «ab sabuda».
 11. la: F «na».
 12. V «serà».
 13. menor: DFAUe «millor»; N «mellor».
 14. «guastava».
 15. serà: manca en P.
 16. sostendrá: P «pendrà».

17. ho: V «o-n».
 18. enterésser: VNPAe «interès»; F «enterès».
 19. F «aquella».
 20. e sie'n: D «sia'n»; Ve «sia».
 21. fa: cons. trad. «fa a».
 22. volran: D «volrien»; VAe «volrà» (Ilicó millor).
 23. enar: V «anar o no ho pot fer».
 24. eyl: manca en D.
 25. que no volran enar... mercaders: manca en N.
 26. de portar: manca en F.
 27. lur: manca en P.
 28. lo li: Ve «lo-y»; P «li ho».
 29. lo li: Ve «la-y»; U «la li»; P «le-y».
 30. ben: manca en VN.
 31. no li ho: V «no lo-y»; N «no lo li»; e «no-u».
 32. le-y: DVAUe «la-y»; N «lo-y».
 33. mas si los... metre: manca en P.
 34. le-y: DVUe «la-y»; F «lo-y».
 35. axí: P «enaxí».
 36. lo-y: V «lo li».

atorguen e la roba [Fol. 51 v] se *perdrà* o's guasterà, lo *senyor* de la nau no·ls és ³⁷ tengut de neguna esmena a fer, pus *que* ab volentat e ab sebuda ³⁸ dels mercaders ho *hauran* ³⁹ fet, o de la major
25 *partida*.

37. no·ls és: F «no·l n'és»; P «no n'és».

38. e ab sebuda: manca en V.
39. VFAe «haurà»; P «aurà».

m 92

Capítol de promissió de exàrcia

Lo *senyor* de la nau és tengut als mercaders de haver la exàrcia que ¹ *eys* *hauran* ² dada ne mostrada per escrit, tot enaxí com ho
5 *haurà* ³ dit en ⁴ *hoÿda* del *nautxer* *que* *haurà* ⁵ e dels *mariners*; z no·n ⁶ pot gitar *nautxer* ne *mariner*, sinó ab volentat dels mercaders fins a ⁷ cap del viatge, ne *vendre* ne *dar* ⁸ exàrcia ne ⁹ res *que* *pertangue* a la nau. E·l *senyor* de nau és tengut de fer *pesar* ¹⁰ l'aver als seus *mariners*.¹¹

1. *que*: manca en P.
2. *eys* *hauran*: V «los *haurà*».
3. *haurà*: N «auran»; A «hauran».
4. *dit en*: FUE «dit tot enaxí o per»; P «dit per»; A «dit tot en axí com o hauran dit en axí o per».
5. del *nautxer* *que* *haurà*: U «que *haurà* del *notxer*» (*el mot notxer és una correcció damunt un altre mot*);

e «que *haurà* del *nòlit*».
6. no·n: V «no».
7. a: V «al».
8. *vendre* ne *dar*: V «vendrà ni darà»; Ue «vendrà ne darà»; ne *vendre*: manca en N; dar: P «donar».
9. ne: V «de».
10. *pesar*: Ae «posar».
11. *pesar*... *mariners*: manca en P.

m 93

Capítol de conservatge

Senyor de nau deu fer *conservatge* ab *leny* *poch* o ab *gran*, si·ls mercaders de la nau o volen.

5 De *conservatge*.¹

Encara són tenguts los ² mercaders, si·l *senyor* de la nau vol fer *conservatge* ab nau o ab *leny* *gran* o *poch*,³ e ho ⁴ farà ⁵ ab *conceyl* del *nautxer* ⁶ e dels *peneses* ⁷ z de tots los ⁸ *mariners*,⁹ *eyl* ho

1. *Aquest títol manca en VFPAUe*; DN «capítol de *conservatge*».
2. los: N «als».
3. *leny*... *poch*: V «*leny* pot *poch* o *gran*».
4. ho: manca en D.
5. farà: V «fa».
6. *nautxer*: V «*nau*xer o dels par

oners qui ab ell seran».
7. *peneses*: V «panesos»; D «paneses»; A «panases»; Ue «panessers»; P «passagés».
8. de tots los: N «dels».
9. *mariners*: P «mercaders ho *mariners*».

10 pot fer, e'ls mercaders deuen-ho atorgar.¹⁰ E per aytal rahó,¹¹ so és saber per rahó¹² de mals leyns, no ho deuen *contrestar* ne poden, si donchs dan lur no'y conexeran de la nau o leny.¹³

10. atorgar: *e* «haver per força o atorgar».

11. e per aytal rahó: *D* «e per aytal»; *V* «per tal rahó».

12. rahó: *DVFFPAU* «pahor»; *N* «paor»; *e* «por» (*errada de L*).

13. si donchs... leny: *manca en V*.

m 94

De senyor de nau o de leny qui prometrà de tanir cap a altre nau o leyn

Si alguna nau o leyn serà¹ en algun logar² e haurà e deu³ haver⁴ viatge⁵ per anar en algun altre logar,⁶ si aquí⁷ haurà⁸ algun leny menor o major⁹ d'eyl o semblant d'eyl¹⁰ qui hauria a¹¹ anar en aquel meteix viatge, e, per dupte que eyl haurà de sos anamichs o de mals [Fol. 52] leyns, eyl no goserà anar per sí en lo dit viatge e lo senyor d'aquel leny qui lo dit dupte haurà dirà a aquel senyor de la nau o d'aquel leny, e¹² si li tindrà¹³ cap si lo senyor de la nau o leny lo li atorga¹⁴ e'l li¹⁵ prometrà, eyl li és tengut¹⁶ que li tenga,¹⁷ si donchs fortuna de mal temps no li ho¹⁸ tolirà. E si los dits leyns del loch¹⁹ on la covinensa o la²⁰ promissió serà estada²¹ feta partiran ensemps, e'l dit senyor de la nau qui haurà promès de tenir cap al dit senyor del leyn qui haurà lo dit reguart o dupte, e no li²² volrà tenir ne li tindrà,²³ si lo dit senyor d'aquel leny qui lo dit dupte e reguart haurà o havia²⁴ pendrà²⁵ algun dan, ans que sia junt en aquel loch tret²⁶ en lo qual²⁷ lo dit senyor de

1. serà: *N* «starà».

2. logar: *Ue* «viatge».

3. deu: *A* «deurà».

4. e deu haver: *manca en P*.

5. viatge: *A* «algun viatge».

6. *FPe* «loch».

7. aquí: *F* «qui».

8. aquí haurà: *manca en V*.

9. menor o major: *D* «mellor o menor o major»; *V* «menor».

10. o semblant d'eyl: *V* «haurà aquí o semblant».

11. hauria a: *D* «auria»; *V* «haurà a»; *F* «haurà»; *P* «aurà».

12. e: *VN* «ea»; *manca en P*.

13. *DVNPUe* «tindrà».

14. atorga: *D* «atorguarà»; *VNFAUe* «atorgarà».

15. e'l li: *DVNA* «el li»; *F* «e li»; *P* «lo.y»; *Ue* «ell li».

16. eyl li és tengut: *repetit en P*.

17. que li tenga: *DF* «que li tingua»; *A* «que li tingua»; *V* «que'l li tinga»; *P* «que tenga»; *Ue* «que li ho atenga».

18. no li ho: *VP* «no'l li»; *e* «no li».

19. del loch: *manca en P*.

20. la: *manca en VFN*.

21. estada: *manca en PA*.

22. e no li: *P* «no'l li».

23. no li volrà tenir ne li tindrà: *V* «no'l li tindrà ne'l li volrà tenir»; *N* «no lo.y volrà tenir ne lo.y tindrà»; ne li tindrà: *D* «ne li tindrà cap»; *P* «ne'l li tindrà»; *A* «ne'l li tindrà».

24. o havia: *manca en VP*.

25. havia pendrà: *N* «avia a pendrà»; *e* «havia perduds pendrà».

26. tret: *A* «cert».

27. tret en lo qual: *V* «on».

la nau li havia²⁸ promès de tenir,²⁹ per males gents e per sos ena-
 20 michts, aquel senyor d'aquela nau qui la dita promissió³⁰ li haurà
 feta li és tengut de tot lo dit dan a restituhir sens tot³¹ contrast.
 Per qual rahó?³² Per so que si el³³ dit senyor de la nau no li ha-
 gués feta la dita covinença o promissió, lo dit senyor del leny qui
 lo dit dupte o reguart havia z ha³⁴ no fóra partit del dit loch, si
 25 no fos per fe de la dita covinensa e promissió que'l dit senyor de
 la nau li havia³⁵ feta. E si lo dit leny se'n pertís,³⁶ que'l dit³⁷ se-
 nyor de la nau³⁸ no li hagués promès³⁹ tenir cap, si'l dit leny ha-
 gués pres algun dan, lo dit senyor de la nau no li n'és ne li⁴⁰ fóra
 de res tengut de restituhir.⁴¹ E si per aventura lo dit senyor de la
 30 nau, qui la dita covinensa o⁴² promissió haurà feta, tindrà lo dit
 cap al dit leny, segons que dessús havia promès⁴³ e males gents⁴⁴
 o enamichts lurs o fortuna de temps⁴⁵ forsiólvment⁴⁶ lo li tolran,⁴⁷
 lo dit senyor de la nau qui la dita promissió⁴⁸ o covinensa haurà
 feta z en eyl no serà romàs que⁴⁹ no la haja atesa,⁵⁰ eyl ne la
 35 nau,⁵¹ ne res⁵² que en la [Fol. 52 v] nau sia⁵³ no sia tengut de res
 a⁵⁴ restituhir, pus⁵⁵ en colpa d'ell no serà romàs⁵⁶ so⁵⁷ que promès
 havia,⁵⁸ pus atendre no poch⁵⁹ per les rahons dessús⁶⁰ dites. Em-
 però, si'l senyor de la nau qui haurà⁶¹ promès de tenir cap a algun
 leyn, si eyl ne pendrà o n'haurà⁶² pres loguer ne⁶³ servey,⁶⁴ si lo dit

28. li havia: *D* «havia»; *A* «li haurà».
 29. tenir: *consens trad.* «tenir cap».
 30. *D* «promessió»; *V* «promesa».
 31. tot: *P* «negun».
 32. per qual rahó: *manca en V*.
 33. el: *VA* «lo»; *Ue* «al».
 34. qui lo dit dupte... z ha: *manca en V*; z ha: *manca en N*; ha: *manca en P*.
 35. e «haurà».
 36. se'n pertís: *F* «sens pertir» (*lectura dubtosa*).
 37. que'l dit: *P* «sens que lo».
 38. li havia feta... nau: *manca en N*.
 39. promès: *manca en F*; *N* «promès de».
 40. n'és ne li: *manca P*; li: *DFNAUe* «li'n».
 41. E si lo dit leny... restituhir: *manca en V*; de res ...restituhir: *N* «tengut de res a restituhir»; *P* «tengut de res a restituyr».
 42. covinensa o: *manca en V*.
 43. lo dit cap...promès: *V* «segons dessús és emprès».
 44. males gents: *V* «mal temps».
 45. lurs... temps: *manca en V*.
 46. *VFAe* «forciólvment».

47. *P* «tollrà».
 48. *A* «prometença».
 49. que: *FA* «que ell».
 50. que no...atesa: *V* «de tenir la promessió a tenir cap al dit leny»; atesa: *P* «atessa e».
 51. ne la nau: *D* «ny l'areament ne la gent de la nau».
 52. eyl ne la nau ne res: *N* «ell no len ame res» [*sic*].
 53. ne la nau ne res que en la nau sia: *manca en Ue*.
 54. res a: *manca en P*.
 55. pus: *V* «pus que».
 56. *D* «romasa».
 57. so: *P* «que no li age atès so».
 58. *P* «li avia».
 59. no poch: *DV* «no-u pot»; *A* «no-u poch»; *P* «no lo-y poch».
 60. *A* «damunt».
 61. *NP* «avia».
 62. o n'haurà: *VF* «o haurà».
 63. loguer ne: *P* «algun loguer ho»; *A* «algun loguer ne».
 64. servey: *V* «serví» (*aquesta variant es repeteix tot al llarg del capítol*).

- 40 leny del qual⁶⁵ eyl⁶⁶ loguer o servey haurà⁶⁷ pres se perdrà del tot o en partida, lo dit senyor de la nau és tengut de restituhir tot lo dan que aquel leny de què eyl haurà⁶⁸ pres loguer⁶⁹ o servey havia⁷⁰ sostengut o pres, e la roba que en la dita nau serà per sou o per lliura o per besants,⁷¹ si donchs lo dit senyor de la nau, qui
- 45 lo dit loguer o servey haurà pres, no empendrà o no⁷² haurà emprès, despuys o abans⁷³ o⁷⁴ com lo dit loguer o⁷⁵ servey pres del dit senyor del leny, qui lo dit dupte z reguart havia z ha; ⁷⁶ que si algun cas⁷⁷ de ventura si esdevindrà⁷⁸ que eyl ne la nau⁷⁹ ne res que en la nau sia,⁸⁰ de res tengut a restituhir; lo cas de ventura és
- 50 a entendre que eyl hagués a⁸¹ jaquir⁸² lo dit cap al dit leyn per fortuna del⁸³ mal temps o per forsa de mal⁸⁴ lenys o per forsa⁸⁵ de lurs⁸⁶ enamichs o per forsa de⁸⁷ males gents.⁸⁸ E si lo dit senyor de la nau qui lo dit loguer o servey⁸⁹ haurà pres, dirà ho haurà⁹⁰ emprès, segons que dessús és dit, ab lo dit senyor del
- 55 leyn qui lo dit dupte⁹¹ o reguart havia z ha,⁹² lo senyor de la nau ne'l⁹³ cors de la nau ne res que en la nau sia no són tenguts de⁹⁴ restituhir per les rahons dessús dites, e pus que⁹⁵ ab lo dit senyor del leny qui⁹⁶ lo dit loguer o⁹⁷ servey li donà o li⁹⁸ havia donat eyl⁹⁹ li és tengut de donar ho haurà emprès com lo dit loguer o servey pres o despuys o debans.¹⁰⁰ Emperò, tot senyor de nau o de leyn se guart e's deu guardar,¹⁰¹ ea quina¹⁰² covinensa o

65. del qual: manca en F.
 66. eyl: N «lo».
 67. e «hauran».
 68. P «avia».
 69. D «lo logué»; F «lo loguer».
 70. havia: VFAUe «haurà»; DN «aurà».
 71. o per besants: V «hi és obligada».
 72. no: manca en P.
 73. o abans: V «o d'abans»; N «ne d'abans».
 74. o: manca en A.
 75. loguer o: manca en P.
 76. z ha: V «ea»; manca en P.
 77. cas: P «cars hi avenia ne».
 78. esdevindrà: VP «esdevenia».
 79. nau: P «nau ffos no».
 80. sia: FAUe «sia no sia».
 81. hagués a: A «ha».
 82. P «seguir».
 83. DFNPAUe «de».
 84. DFNAUe «mals».
 85. per forsa: F «per fortuna»; manca en N.
 86. lurs: P «sos».

87. forsa de: manca en N.
 88. mal lenys... gents: V «màls enemichs o de males gents».
 89. P «servici».
 90. dirà ho haurà: manca en Ve.
 91. V «dute».
 92. z ha: V «ea»; manca en e; ha: manca en P.
 93. ne:l: F «ne».
 94. de: P «de res a».
 95. que: manca en N.
 96. qui: en L és afegida una frase sobrerera «lo dit senyor del leny qui», la qual no es troba en la resta de la tradició.
 97. lo dit loguer o: manca en N.
 98. donà o li: D «donà o.l ly»; U «donà o.l li»; N «li donà ho loguer o.l li».
 99. eyl: V «o ell»; P «ho»; A «o».
 100. debans: DVNAU «d'abans»; P «abans».
 101. e's deu guardar: manca en V.
 102. ea quina: D «ea quinya»; V «e aquina»; N «e a quinya»; FUE «e a quina»; P «e quina».

promissió farà ab alcun o ab [Fol. 53] alguns, sia que'l ¹⁰³ dit se
 nyor de la nau ne prenga loguer o ¹⁰⁴ servey o no; que si ¹⁰⁵ lo dit
 senyor de la nau ¹⁰⁶ farà la d[i]ta covinença z promissió, ¹⁰⁷ sensa ¹⁰⁸
 65 sebuda e voluntat dels mercaders qui en la nau seran o roba hi me
 tran o y hauran mesa, si ¹⁰⁹ cas alcun si esdevendrà, los dits merca
 ders no ¹¹⁰ són de res ¹¹¹ tenguts. Ans si los mercaders dan o greuge
 o destrich ¹¹² ne sostendran alcun, ¹¹³ per la dita covinença e promissió
 70 que'l dit senyor de la nau haurà feta o farà ab alcun o ab ¹¹⁴ al
 cuns ¹¹⁵ sens sebuda e ¹¹⁶ voluntat ¹¹⁷ dels dits mercaders, lo dit se
 nyor de la nau los és tengut del ¹¹⁸ tot a restituhir, si ¹¹⁹ la nau ne
 sebia ¹²⁰ ésser venuda, e encara los béns del dit senyor de la nau,
 si atrobats ¹²¹ li ¹²² seran. E per les rahons dessus dites ¹²³ fo ¹²⁴ fet ¹²⁵
 aquest capítol.

103. sia que-l: *D* «si aquel»; *Ue* «si aquell»; *V* «e sia que-l»; *P* «sia que ell aquell».

104. o: *manca en P*.

105. si: *D* «sia».

106. ne prenga loguer... de la nau: *manca en N*.

107. z promissió: *V* «o empresió».

108. sensa: *consens tradició* «sens».

109. mesa, si: *N* «meses».

110. no: *V* «no-n».

111. de res: *manca en P*.

112. e «destret».

113. dan o greuge o ... dan: *P* «ne sostendran algun dan».

114. ab: *manca en NA*.

115. alguns: *D* «alguns seus amichs»

116. e: *P* «e no».

117. *V* «voler».

118. del: *V* «de».

119. si: *V* «si tota».

120. sebia: *P* «sabrà».

121. *VP* «trobats».

122. li: *Ve* «hi»; *P* «li'n».

123. *V* «E per les dessus dites»; *e* «e per la rahó dessus dita».

124. fo: *V* «fon»; *P* «ffonch»; *A* «fou».

125. fet: *F* «feyt e ordonat».

m 95

Capítol de fet de get

Encara, lo senyor de la nau és tengut ¹ que no git ne fassa gitar ²
 destrò ³ que'l mercader haja gitada qualque ⁴ cosa. E puys pot fer
 5 gitar ⁵ fins a salvament; en aquel punt, pot la covinensa escriura
 l'escrivà, ⁶ axí ben ⁷ con si era en terra el senyor deu-hi metre per
 aytant com val la maytat de la nau.

1. és tengut: *manca en P*.

2. gitar: *D* «gitar roba en mar».

3. destrò: *DVe* «entrò»; *FNPAU* «entrò».

4. qualque: *PUE* «alguna».

5. pot fer gitar: *P* «gitar pot».

6. l'escrivà: *manca en N*.

7. axí ben: *V* «axí»; *DFNPAUe* «axí bé».

m 96

De fet de get

Tota roba qui ¹ serà gitada de nau o de leny ² per mal temps o per

1. qui: *DVNAUe* «que».

2. de nau o de leny: *manca en P*.

5 pahor de lenys armats sia comptada a sou τ a lliura³ o per basants⁴ de tota la roba. E la nau e'l leyn deja pagar en aquel git⁵ per la maytat⁶ de so que valrà.

3. a sou τ a lliura: *DVFNAUe*: «per sou e per lliura»; *P* «per ss. o per lliura».

4. basants: *Ue* «besant».

5. en aquel git: *F* «aquest get, ço és»; *A* «en aquel git per ço és» (*el mot per ratllat*).

6. *V* «mitat».

m 97

Com deu ésser comptada roba que's gitarà

Si¹ nau o leyn qui² gitarà roba, axí com demunt se contén,³ deu ésser comptat⁴ axí com se gitarà,⁵ ans que sia a miga⁶ via de là
5 hon anar deu⁷ e⁸ ésser comptada axí com costava⁹ là hon partí la nau ho el leyn. E si à¹⁰ passada mi-[Fol. 53^v]ja via, deu ésser comptada axí com valrà là hon la nau o'l leyn farà port la dita mercaderia gitada acela¹¹ que romendrà.

1. si: *e* «la».

2. qui: *manca en A*.

3. contén: *DA* «compte»; *VPUE* «contés».

4. comptat: *P* «comtada».

5. gitarà: *DVFNAUe* «gita»; *P* «git».

6. a miga: *D* «en myja»; *VFN* «en miga»; *Ue* «en mija».

7. anar deu: *D* «a anar deu»; *FAUe*

«ha anar».

8. e: *P* «deu».

9. costava: *P* «aquella stava».

10. si à: *V* «si» (*en el ms L hom podria també interpretar sia, però les lliçons de la resta de la tradició exigeixen si à 'si ha'*).

11. acela: *D* «açela»; *VFNAUe* «aquella».

m 98

De fet de get

Si algun senyor de la nau o del leny¹ haurà carregada la sua nau o lo seu leny de roba de mercaders per anar descarregar en altre
5 loch,² lo qual loch serà ja emprès entre lo senyor de la nau o del leyn e'ls mercaders, anant³ en aquel viatge, vendrà-li cas de⁴ ventura, que per mal temps o per lenys armats de enamichs o per qualque⁵ altra ventura se sia,⁶ eyl haurà⁷ a gitar d'aquela roba que porta⁸ una quantitat, quant⁹ lo senyor de la nau o del leny
10 serà là hon devia descarregar junt¹⁰ ab la nau o ab lo leyn o¹¹ ab aquela roba que restaurada serà, lo senyor de la nau o del leny

1. de la nau o del leny: *VFNAUe* «de nau o de leny».

2. altre loch: *N* «altras lochs»; *A* «algun loch».

3. anant: *VNPAUe* «e anant»; *F* «enan».

4. cas de: *manca en P*.

5. qualque: *N* «que qualque».

6. se sia: *manca en VFPAUe*.

7. haurà: *manca en N*.

8. que porta: *F* «que aporta»; *manca en P*.

9. *V* «e quant».

10. *V* «e junt».

11. o: *manca en N*.

deu fer enaxí *que* enans¹² *que* él liura¹³ gens d'aquella roba *que* restaurada *serà*¹⁴ a¹⁵ aquels mercaders qui la deuen rebre o de qui *serà*,¹⁶ él pot¹⁷ retenir tanta d'aquella roba *matexa que* eyl
 15 haurà aportada¹⁸ ab la sua nau¹⁹ o ab lo seu leny²⁰ de cascun mercader,²¹ *que* li sia ben bestant *que* bast²² a aquel git²³ *que* fet *serà* e encara a²⁴ molt més, *per* so *que* aquel²⁵ senyor de la nau o del leyn ne als mercaders de qui *serà* aquella roba qui *serà* gitada no pogués tornar a dan ne a pèrdua ne a greuja. *Per* *què?* Cor²⁶
 20 assats hi *pert* cascun. Encara més, *per* so *que* eyls no haguessen a²⁷ anar derrera aquels mercaders²⁸ ne a pregar²⁹ de qui aquella roba³⁰ *serà*,³¹ *que* *serà*³² restaurada. E aquell git³³ deu éser comp-
 tat segons³⁴ *que*s³⁵ giterà. E'l senyor de la nau o del leny és-hi tengut de metre *per*³⁶ la maytat³⁷ de so *que* valrà la maytat de³⁸
 25 la nau o del³⁹ leyn. E encara més, si lo senyor de la nau o del leyn damana tot [Fol. 54] lo nòlit, axí ben de la roba gitada com de aquella qui *serà*⁴⁰ restaurada, deu-li⁴¹ éser pagat axí bé com si tota la roba era salvada. E'l senyor de la nau o del leyn és tengut de metre en aquel get⁴² *que* fet *serà* *per* tot aquel nòlit *que* reebrà
 30 *per* sous⁴³ o *per* lliura, axí com farà aquel haver qui *serà* restaurat. *Per* qual rahó? *Per* so cor lo senyor de la nau o del leyn haurà

12. enans: *N* «ans»; *FAUe* «anans».13. *D* «liure».14. lo senyor... *serà*: *manca en V per salt del mateix al mateix*.15. a: *V* «e».16. *serà*: *V* «*serà* o deu ésser».17. pot: *D* «deu o pot»; *VFNAUe* «deu e pot».18. o de qui *serà*... aportada: *P* «la quall *serà* romasa».19. nau: *N* «cocha».20. ab la sua nau... leny: *P* «en la nau ho en lo leyn».21. d'aquella roba... cascun mercader: *F* «d'aquella roba qui restaurada *serà* a aquells mercaders qui la deuen rehedra, la qual *serà* romasa en la nau o al leny de cascun mercader»; *A* «d'aquella roba que restaurada *serà* a aquells mercaders qui la deuen rebre, la qual *serà* romasa en la nau o el leny de cascu mercader»; *U* «d'aquella roba que restaurada *serà* a aquells mercaders qui la deuen rehedre, la qual *serà* romasa en la nau o en lo leny de cascun mercader»; *e* «de aquella roba que restaurada *serà* a aquells mercaders qui la deuen rebre, la qual *serà* romasa en la nau o en lo leny de cascun mercader».22. *que* bast: *V* «e *que* bast»; *manca en P*.23. git: *DFNAUe* «get».24. a: *manca en V*.25. *que* aquel: *DVUe* «*que* al»; *FA* «*que*·l»; *NP* «*que* lo».26. *Per* *què?* Cor: *V* «car».27. haguessen a: *VNe* «haguessen»; *P* «agen»;28. aquels mercaders: *F* «a aquells»; *Ue* «a aquells mercaders»; *A* «aquells».29. a pregar: *F* «preguar».30. roba: *manca en N*.31. *serà*: *DVFNAUe* «*seria*».32. *serà*: *F* «*seria*».33. git: *DFUe* get; *P* «get *serà* comptat ho».34. segons: *P* «segons més ho menys».35. *D* «*que*».36. *per*: *V* «entrò en».37. *V* «mitat».38. la maytat de: *manca en VP*; de so *que* valrà la maytat: *manca en N*.39. del: *V* «el»; *P* «all».40. aquella qui *serà*: *P* «la roba».41. *P* «e deu-li».42. *VNP* «git».43. sous: *consens tradició* «sou».

axí ben pres⁴⁴ nòlit d'aquella roba que serà gitada, com d'aquella qui serà salvada. E és rahó que, pus⁴⁵ eyl vol nòlit axí ben de la roba⁴⁶ gitada com de la salvada,⁴⁷ que eyl que la ajud a esmanar.
 35 E per esta⁴⁸ rahó dessús dita, deu-hi pagar tot lo nòlit en lo git.⁴⁹ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny no demanarà nòlit⁵⁰ ne'l pendrà sinó tant solament de la roba que restaurada serà, e⁵¹ d'aquel nòlit aytal iò senyor de la nau o del leyn no és tengut⁵² de metre en lo⁵³ git, que assats hi pert⁵⁴ tot⁵⁵ lo nòlit d'aquella
 40 roba⁵⁶ que serà gitada.⁵⁷

44. haurà...pres: V «axí pres ben»; N «s'aurà axí ben pres».

45. que pus: VFPUE «pus que»; A «que pus que».

46. roba: manca en P.

47. de la salvada: N «d'aquella qui serà salvada».

48. esta: NP «aquesta»; e «la».

49. Ue «get».

50. nòlit: D «nòlit de la roba gitada».

51. e: manca en PA.

52. restaurada... tengut: V «restau-

rarà aquell nòlit de la roba restaurada no és tengut lo senyor de la nau o del leny».

53. metre en lo: F «metra part al»; AUE «metre part al»; P «metra pert en lo».

54. pert: D «pert, pux hy pert»; VFNPAU «pert, pus hi pert»; e «pert, pus pert».

55. tot: manca en P.

56. roba: manca en N.

57. gitada: V «gitada e de sa part per la nau o pel leny».

m 99

De fet de git

Nau o leyn qui correrà o sostendrá fortuna de mal temps, si lo senyor de la nau o del leny veu τ conex que eyls són a ventura e condició, si eyls no giten, lo senyor de la nau deu dir e manifestar a tots los mercaders, en hoïda del nautxer e¹ tots cels² qui en sa³ nau seran: —Senyors mercaders, si nós no⁴ aleujam, som⁵ a gran ventura e a gran⁶ condició de perdre les persones e l'haver⁷ e tot quant así ha.⁸ E si vosaltres, senyors mercaders,⁹ voliets¹⁰ que aleujàsem,¹¹ ab la volentat¹² de Déu, nós poriem¹³ estorre les persones e gran res de l'haver.¹⁴ E si nós no¹⁵ gitam, serem a vantage¹⁶ τ a condició¹⁶ de perdre nós meteys et tot lo haver.¹⁷

E si los mercaders s'acorden¹⁸ del¹⁹ gitar, tots ho la major partida,²⁰ ladonchs [Fol. 54^v] eyls poden gitar. Mas²¹ la i dels mer-

1. e: DFNPAUE «e de».

2. cels: N «los»; P «aquells».

3. sa: VFNPAUE «la».

4. no: DFNAUE «no·ns».

5. som: V «nós som».

6. a gran: P «gran»; manca en N.

7. e l'haver: P «e tot lo haver».

8. ha: N «sia».

9. mercaders: manca en D.

10. voliets: DUE «volets».

11. F «aleuyassen».

12. V «lo voler».

13. poriem: FAUE «porem».

14. gran res de l'haver: e «lo haver».

15. no: F «nom»; AUE «no·n».

16. serem... condició: N «som a gran ventura e condició».

17. e tot quant así ... et tot lo haver: manca en P (salt de mateix a mateix).

18. s'acorden: P «si acorden».

19. P «de».

- 15 cader[s], si tots no poden, deu come[n]sar a gitar. E pus que'l mercader o mercaders hauran gitada qualque²² cosa, depuys pot fer gitar lo senyor de la nau tro²³ fins a salvament; en aquel cas e an aquella saho pot l'escrivà la convinença escriura, axí ben com si la dita nau tenia prohís²⁴ en terra.²⁵ E si l'escrivà no ho²⁶
- 20 podia escriura, los mariners poden²⁷ fer testimoni de totes covinenses o²⁸ empresions²⁹ que sien fetes entre lo senyor de la nau e ls mercaders, pus que'l scrivà no u haurà³⁰ pugut escriura en cartolari, per so que frau nangun no puscha haver entre'l senyor de la nau e los mercaders³¹ de les covinenses e empeniments que
- 25 entre eyls seran fetes.³² E si per aventura en la nau no haurà mercaders, en aquel cas e en aquella saho,³³ lo senyor de la nau deu e³⁴ pot ésser mercader. E assò que eyl farà que ho deu fer³⁵ ab consell del³⁶ nautxer z dels parsoners³⁷ z de tot lo cominal de la nau. E si eyl ho³⁸ fa ab conseyl de tots aquels³⁹ que dessús són
- 30 dits e lo senyor de la nau farà gitar, deu éser axí⁴⁰ tengut per ferm, com si tots los mercaders hi éran o enaxí com si tota la roba era del senyor de la nau,⁴¹ és-hi⁴² tengut de metre en aquel get per so que valrà la maytat⁴³ de la nau. E los mercaders de qui la roba serà no y deuen res⁴⁴ contrestar en⁴⁵ aquel git, que
- 35 per aytal rahó com dessús és dita serà fet.⁴⁶ E aquel git deu-se pagar per sou o per lliura o per besants segons que la roba serà gitada. E fo⁴⁷ fet per so aquest capítol que'l senyor de la nau o del leyn deu e⁴⁸ pot éser mercader⁴⁹ en aquel cas o en aquela saho, si mercaders no y ha;⁵⁰ que si el senyor de la nau no
- 40 havia poder en aquel cas o en⁵¹ aquela saho, deu éser⁵² merca-

20. del gitar... partida: V «tots a la major partida».

21. mas: manca en FPAUe.

22. P «alguna».

23. tro fins: D «tro a fins»; F «fins»; AUe «tota fins».

24. prohís: V «proyers».

25. en terra: N «a terra».

26. ho: manca en V.

27. poden: A «hi poden».

28. o: P «e de totes».

29. empresions: D «empressions»; V «emprencions».

30. no u haurà: F «no haurà»; N «no u avia».

31. pus que'l scrivà... e los mercaders: manca en P.

32. seran fetes: V «sera estades feytes»; U «seran fets».

33. e en aquella saho: manca en V.

34. deu e: manca en FPAUe.

35. que ho deu fer: V «que-s deu fer»; N «deu ésser».

36. del: repetit en L.

37. parsoners: V «parsoners si hi seran».

38. ho: manca en V.

39. V «aquests».

40. axí: manca en N.

41. nau: V «nau, el senyor de la nau»; P «nau e ll senyor de la nau».

42. és-hi: FAUe «és axí»; N «e ell és hi»; P «és».

43. maytat: VF «mitat».

44. res: P «en res».

45. en: V «en res en».

46. fet: V «estat feyt».

47. V «fon».

48. deu e: manca en FPAUe.

49. mercader: manca en Ue.

50. no y ha: P «no y havia» [la y ratllada].

51. o en: N «de».

52. deu ésser: P «de ésser»; A «d'ésser».

[Fol. 55]der,⁵³ les demés vegades⁵⁴ se⁵⁵ perdrien⁵⁶ les persones e la nau z tot l'aver. E deu e pot ésser⁵⁷ lo senyor de la nau mercader en aquel cas e en aquella saho, si mercader no y ha.⁵⁸ E val més que s⁵⁹ git una quantitat de la roba que si⁶⁰ perdien les persones e la nau⁶¹ e tot l'aver.⁶²

53. si mercaders no y ... mercader: manca en V.

54. les demés vegades: V «car les demés»; P «les demés de les vegades».

55. se: P «ho-s».

56. V «perden».

57. e deu: DN «e per so deu»; V «e per ço deu ésser»; FPAUe «e per ço

deu».

58. si mercader no y ha: manca en V.

59. que-s: V «que ell»; NP «que».

60. si: consens trad. «si-s».

61. e la nau: manca en N.

62. e la ... l'aver: D «e l'aver tot e la nau o lo leny».

m 100

De manifestar roba a l'escrivà

Encara deuen manifestar los mercaders¹ a l'escrivà com² la nau haurà³ feta vela, si res hi han més que no⁴ sia escrit. E si s trobava⁵ que eyls no⁶ haguessen manifestat, deuen-ne⁷ pagar al⁸ major nòlit, multiplicat⁹ per quintarada,¹⁰ qui en la nau se pach, per so com amegadament le y¹¹ haurà¹² mesa. E si per haventura eyls no la havien manifestada¹³ com la nau haurà¹⁴ feta vela, si la gitava¹⁵ o s banyava o s perdia, no li'n serien¹⁶ tenguts de retre,¹⁷ pus¹⁸ manifestada¹⁹ no la²⁰ haguessen.

1. manifestar los mercaders: DVA Ue «los mercaders manifestar»; FN «tots los mercaders manifestar»; P «los mercaders tots manifestar».

2. com: N «si».

3. haurà: V «havia».

4. no: P «no-u».

5. trobava: VUe «troba».

6. no: VN «no-u».

7. V «deuen».

8. al: manca en FPAUe.

9. multiplicat: N «muntiplicat»; FUE «multiplicant» (el mot multiplicat escrit en U per una altra mà); P

«montiplicant».

10. VUe «quintalades».

11. le-y: DVFAUe «la-y».

12. haurà: DNP «auran»; VFAUe «hauran».

13. no la havien manifestada: P «no-y avian manifestat».

14. haurà: FUE «havia»; P «avia».

15. DV «gitaven».

16. serien: N «són».

17. de retre: N «de res a retra».

18. V «pus que».

19. N «manifestat».

20. la: N «lo-y».

m 101

De entrar en port

Encara que'l senyor de la nau o del leny no pot ne deu entrar sens volentat¹ del mercader² en port. E si y entrava,³ que'l mercader

1. volentat: V «lo voler».

2. del mercader: FP «dells merca-

ders»; AUe «dels mercaders».

3. F «intrava»; P «entre».

- 5 fos tement de res, *que*⁴ tot lo dampnatge que n'agués lo mercader li deu restituhir la nau. E assò deu escriura l'escrivà,⁵ ja⁶ no sia la nau à prohís⁷ en terra.⁸

4. *que*: V «que de».

5. l'escrivà: P «la nau».

6. ja: NP «ja que».

7. ja no sia... prohís: V «jatsia la

nau no sia a proys».

8. en terra: en L *afegit entre ratlles per una mà posterior, manca en tota la tradició.*

m 101 bis

De dampnatge de senyor de nau o de leny¹

- Mas emperò, si'l senyor de la nau havia negun² dampnatge, *que* hagués³ dit als mercaders *que* eyl no pot navegar, *que* exàrcia
 5 agués a⁴ enfortir o adobar, *que*l⁵ mercader hi ha⁶ entrar,⁷ salvant *que*ll nautxer *per* son segrament o els mariners⁸ o sàpien. Mas si negun cossari o segetia⁹ *que* fes pahor al mercader, lo senyor de la nau no'y pot entrar,¹⁰ sens volentat¹¹ del mercader.¹²
 [Fol. 55 v] E si'l mercader ho féu assaber, sí *que* no'y¹³ haja re-
 10 guart z diga: —Yo no'y vuyl¹⁴ entrar¹⁵ en aquex port, e lo dampnatge¹⁶ *que* tu hi¹⁷ pendràs yo lo't restituiré—,¹⁸ lo mercader li és¹⁹ tengut d'esmena.²⁰

1. en m aquest capítol és la continuació del capítol anterior.

2. negun: manca en V.

3. hagués: P «algú és».

4. a: manca en FPUE.

5. *que*l: P «lo».

6. ha: DVA «ha a».

7. entrar: V «entrar en lo dit pot» [sic].

8. o els mariners: D «e els nautxers e los mariners».

9. sagetia: D «sagitia»; V «seyoria».

10. DN «intrar».

11. volentat: N «volentat e sabuda».

12. del mercader: FPAUE «dels mercaders».

13. ho féu... no:y: V «o leva sobre si que no-n».

14. no:y vuyl: DVF «no vul»; NAUE «no vull»; manca en P.

15. entrar: DFN «intrar»; manca en P.

16. V «dan».

17. tu hi: V «tu-n».

18. yo lo't restituiré: D «yo lo't restauraré»; V «yo-t n'entre tengut e ladonchs»; FUE «yo lo't restaure»; N «yo lo restaure».

19. li és: DVFNPAU «li n'és».

20. d'esmena: V «d'esmena a fer al senyor de la nau»; U «de smenar»; e «de esmenar».

m 102

Com són tenguts los mercaders al senyor de la nau

- Así parla¹ dels mercaders *com* són tenguts al senyor de la nau² ne *com* no: los mercaders *com* sa acorden ab lo senyor de la nau
 5 tota covinensa *que*l mercader covenga³ al⁴ senyor de la nau és
 1. Así parla: V «ara parlem».
 2. N «als senyors de les naus».
 3. DFUE «convenga»; V «convinga»; A «convingua».
 4. al: A «ab lo».

mester⁵ que li atena,⁶ pus al⁷ cartolari sia mesa. Posem⁸ que'l mercader haurà feta carta o al⁹ cartolari sia¹⁰ escrita, el mercader li ho¹¹ deu tot¹² atendre, si'l mercader cové al senyor de la nau quinterades, jatsia que'l¹³ mercader sia en la nau o de¹⁴ fora. E noy pot metre les quinterades o¹⁵ que no li bast moneda d'aytantes quantitats¹⁶ com li haurà¹⁷ promeses, d'aytantes li haurà a donar¹⁸ nòlit, meta o no meta d'alò que li¹⁹ prometrà de la quinterada.²⁰

5. F «menester».
6. atena: Ue «attenga».
7. al: DV «el»; A «en lo».
8. posem: F «posen»; P «e possem».
9. al: DVA «el».
10. sia: N «serà».
11. li ho: V «lo-y».
12. tot: manca en V.
13. que'l: P «lo».
14. jatsia... de: V «sia mercader de la nau o de».

15. o: manca en V; FPUe «e».
16. quantitats: VFPUE «quantalades»; N «quinterades».
17. li haurà: D «hy aurà»; V «haurà».
18. li ...donar: FUE «li haurà a dar»; A «li deu dar».
19. li: manca en De.
20. donar nòlit... quinterada: V «a pagar meta o no meta per aquell for que s'hauran avengut per quinterada».

m 103

De carregar roba de molts mercaders

E si la major força¹ dels mercaders la'n² giten,³ eyl le'n⁴ pot⁵ gitar, que no⁶ pach res. E si el senyor de la nau no és⁷ pagat, no li pot res demanar. Mas lo senyor de la nau és tengut de esperar fins a i temps sebut z de lavar⁸ e de⁹ carregar la roba z de portar, so¹⁰ és a entendre de mercaderia¹¹ z la¹² roba sua.

1. força: V «partida».
2. la'n: FN «le'n».
3. la'n giten: manca en P.
4. eyl le'n: D «eyl la'n»; FAUe «ell la'n»; V «e la'n».
5. pot: V «poden».
6. no: D «no-y».
7. no és: V «n'és»; P «és».

8. z de lavar: Ue «de levar»; manca en P.
9. de: P «deu».
10. portar, so: N «portar-la».
11. de mercaderia: V «la mercaderia»; N «de mercader».
12. la: A «de».

m 104

De major partida dels mercaders

Nau ho leny qui hirà en¹ viatge, e per aventura la major partida dels mercaders [o]² de la roba volran³ descarregar e fer port on⁴ que sien,⁵ là hon lo dit viatge serà levat, que'ls mercaders pus-

1. en: N «en son».
2. [o]: En L lectura difícil; sembla dir-hi o com en DNAUe; manca però en VFP.

3. de la roba volran: F «volran de la roba».
4. on: DFNAUe «en».
5. sien: A «sia».

10 *quen*⁶ descarregar aquella major *partida* de l'aver.⁷ E'l senyor de la nau puscha forsar de descarregar l'altre part, so⁸ és la menor⁹ [Fol. 56] part *que* no volrà¹⁰ descarregar, z haver tot lo nòlit.¹¹ E si lo senyor de la nau haurà feta *lexa* de aquel¹² nòlit¹³ als dits mercaders *qui*¹⁴ hauran descarregada¹⁵ la¹⁶ major *part*, que'l dit senyor deja *lexar* del nòlit¹⁷ a l'altra *part*; *per* aquella manera e *per* aquell¹⁸ for d'aquels¹⁹ primers sien posats²⁰ tots lals²¹ [sic] altres mercaders, z dels mariners abatra²² de lurs loguers segons *que* la nau farà *lexa* de nòlit.²³

6. pusquen: *FPAUe* «pusquen ier e».

7. de l'aver: *V* «de la nau».

8. so: *FAUe* «per ço»; *P* «per ço com».

9. menor: *DFNAUe* «major»; *P* «mayor».

10. *N* «volran».

11. tot lo nòlit: *P* «nòlit de tot».

12. *lexa* de aquel: *F* «lexada quel».

13. de aquel nòlit: *A* «dels nòlits».

14. *qui*: *F* «que»; *manca en e*.

15. *V* «descarregat».

16. *la*: *A* «la roba la».

17. del nòlit: *manca en P*; *Ue* «de nòlit».

18. *per* aquell: *FA* «d'aquell»; *Ue* «de aquell».

19. d'aquels: *P* «de què los».

20. posats: *VF* «passats».

21. lals: *consens trad.* «los».

22. dels mariners abatra: *V* «als mariners abatre».

23. farà *lexa* de nòlit: *D* «farà de nòlit *lexa* desús dita».

m 105

De mercaders *qui* no hauran pagat nòlit

5 Si no haurà¹ pagat lo² nòlit al senyor de la nau, *com* lo haurà sperat³ aquel⁴ temps *que*⁵ haurà ab ell emprès *que* hajen⁶ bones⁷ noves, lo mercader deu carregar la sua roba. E si no la vol carregar, deu pagat tot lo nòlit al senyor de la nau.

1. si no haurà: *D* «ni no auran»; *V* «si el mercader no haurà».

2. lo: *manca en N*.

3. *F* «sperar».

4. aquel: *D* «en aquel».

5. *que*: *P* «com lo».

6. *que* hajen: *V* «ab què hoiem».

7. bones: *V* «males».

m 106

Mercaders *qui* hauran moneda

5 Encara és tengut lo mercader al senyor de la nau *que*, si lo mercader havia moneda z¹ *que* fossen en loch que'l senyor de la nau hagués ops exàrcia ne² res *que* necessari fos a la nau, lo mercader lo li³ deu prestar, axí *com* lo nautxer e los altres mercaders⁴ co-

1. z: *manca en DV*.

2. ne: *F* «no».

3. lo li: *VPe* «la li».

4. mercaders: *P* «mariners».

nexeran⁵ què fassa⁶ a fer. E per aytal rahó tots los parsoners qui en la nau seran e els prestadors⁷ se deuen tots⁸ obligar al dit mercader. E si lo senyor de la nau ne ls parsoners ne ls prestadors⁹
 10 trobaven¹⁰ nuyl¹¹ hom qui ls prestàs,¹² lo devant¹³ dit mercader no és tengut res¹⁴ a éls prestar.¹⁵

5. F «conessaran».
 6. fassa: N «fa».
 7. e els prestadors: manca en V.
 8. tots: manca en VFP.
 9. ne ls prestadors: V «ne ls emprestadors»; manca en P.
 10. trobaven: V «no trobaven».
 11. nuyl: «e algun».

12. prestàs: V «emprestàs».
 13. lo devant: V «lo damunt»; N «o lo damunt».
 14. res: consens trad. «de res».
 15. a éls prestar: V «a ells emprestar»; N «a ell a prestar»; A «a ells a prestar».

m 107

Si lo senyor de la nau ha ops moneda

Encara més, que¹ si lo senyor de la nau ha ops moneda e no n trobàs,² axí com dessús és dit, z que fos en loch agrest e que³
 5 aquella moneda agués ops a espetxament⁴ de la nau, e⁵ si los dits mercaders no⁶ han moneda, eyls deuen vendre⁷ [Fol. 56^v] de la⁸ lur mercaderia⁹ per speegar¹⁰ la nau. E nuyl parsoner ne prestador¹¹ no y pot res dir ne contrestar dentrò¹² que aquels mercaders seran¹³ pegats, saul lo loguer dels mariners. Emperò, fa¹⁴ a entendre que l mercader veja¹⁵ e conega que so qu'él presterà sia a¹⁶
 10 espegament¹⁷ de la nau o a¹⁸ necessari d'ela.¹⁹

1. que: manca en A.
 2. e no n trobàs: D «e no trobàs»; F «e no la troba»; P «no la troba»; AU «e no troba»; e «e no n troba».
 3. e que: D «a que»; FP «que».
 4. espetxament: D «espeguament»; V «espaïament»; F «espagament»; N «espegament»; A «espegament»; P «nessesari»; U «spatxament»; e «espatxament».
 5. e: manca en P.
 6. no: DFPUE «no-y».
 7. vendre: P «veura».
 8. la: manca en P.
 9. de la lur mercaderia: N «de lur roba e mercaderia».
 10. speegar: V «espatxar e desembargar»; F «spegar»; N «spetxar»; PU

- «spatxar»; A «speagar»; e «aspatxar».
 11. parsoner ne prestador: DFA «prestador ne parsoner»; V «emprestador ni parçoner»; Ue «prestador ne personer».
 12. dentrò: Ve «entrò».
 13. seran: VN «sien».
 14. fa: A «ferà».
 15. veja: V «vaja».
 16. a: manca en FAUe.
 17. espegament: Ve «espatxament»; N «espetxament»; PU «spatxament»; F «espaagement».
 18. o a: V «e a»; PUE «e»; manca en F.
 19. d'ela: N «d'aquella»; o a...d'ela: manca en A.

m 108

Mercader qui haurà vianda

Encara és tengut lo mercader que, si eyl ha vianda z la¹ vianda falia als mariners o altres² qui en la nau fossen, él lo³ deu posar

1. la: manca en P.
 2. o altres: D «o altre»; VU «o a

- altres»; e «o als altres».
 3. lo: VNPUe «la».

5 en comun⁴ e'l senyor de la nau deu-la⁵ partir per tuyt⁶ cominalment;⁷ e'l⁸ mercader no se'n pot retenir més que i altre⁹ hom. E com lo senyor de la nau serà en loch¹⁰ de recobre¹¹ de vianda, lo mercader la¹² li pot demanar tota¹³ aytanta¹⁴ com li n'haurà¹⁵ presa,¹⁶ e'l senyor de la nau és-li tengut que la li reta.¹⁷

4. DVFPue «comú».
 5. F «deu-lo».
 6. tuyt: e «tots».
 7. per ... cominalment: V «la hon mester serà cominalment per eguals parts».
 8. e-l: D «e lo»; V «e el»; F «ell»; N «lo»; AUE «el».
 9. altre: V «null altre».

10. loch: e «algun loc».
 11. e «recobrar».
 12. la: manca en DV.
 13. tota: FA «tot; P tota e».
 14. aytanta: V «aytanta vianda».
 15. li n'haurà: VF «li haurà».
 16. presa: V «prestada».
 17. reta: DF «retrà».

m 109

Si lo senyor de la nau volrà surgir en port o en altre loch

Encara són tenguts los mercaders¹ que, si el senyor de la nau vol surgir² en³ costera⁴ o en port ho en altra loch hon⁵ se dupte,⁶ z
 5 assò fassa⁷ ab volentat z ab acort dels mercaders e⁸ que ls mercaders⁹ ho vuylen e'l senyor de la nau lus ho denuncia,¹⁰ si ànchora o exàrcia¹¹ hi romania, los dits¹² mercaders ho deuen tot pagar pus que-l¹³ senyor ho hom tinent son loch¹⁴ denunciat lus ho¹⁵ haurà. Encara són de més tenguts,¹⁶ si nau o leny lexa¹⁷ ànchores¹⁷ en esparagol¹⁸ o en altre loch on les hauran¹⁹ surtes, e lo²⁰ lexa²⁰ ab volentat dels mercaders, sien pagades²¹ cominalment²² per tota la roba²³ de la nau, e'l cors²⁴ de la nau no'y pach res. E si los²⁵ jaquirà per por de leyn armat,²⁶ sien pagades de

1. són... mercaders: V «és tengut lo mercader o mercaders».
 2. DFNC «sorgir».
 3. en: D «en la».
 4. P «costa».
 5. hon: F «o».
 6. C «dupten».
 7. V «farà».
 8. e: manca en P.
 9. e que ls mercaders: manca en N.
 10. lus ho denuncia: D «lo ho renucçia»; N «los o renucçia»; Ue «los ho renucçia»; VF «los ho denuncia»; CA «los o denuncia».
 11. exàrcia: F «an axàrcia».
 12. dits: manca en DNCPA.
 13. que-l: C «que al»; P «lo».
 14. tinent son loch: C «tingent lloch seu»; P «per ell».
 15. denunciat lus ho: DFUe «renun-

- ciat los ho»; N «renunciat los o»; V «denunciat los ho»; CA «denunciat los o».
 16. C «encare més són tenguts».
 17. P «ànchora».
 18. en esparagol: D «e esparagol»; F «an sparangol»; A «o sparagol».
 19. V «haurà»; N «aurà».
 20. lo: VNPA «les»; e lo: C «allà».
 21. FUE «pagats».
 22. cominalment: V «per eguals parts».
 23. tota la roba: FA «tot lo cominal».
 24. e-l cors: C «e al cós»; Ue «e-l cós».
 25. los: VFNPAUE «les».
 26. leyn armat: V «leny o lenys armats»; C «lenys armats».

15 comun²⁷ de tot l'aver, e'l cors²⁸ de la nau deu-hi metre²⁹ per³⁰ la maytat³¹ de so que³² valrà; ne si jaquirà³³ barcha ne hòmens [Fol. 57] en alcun³⁴ loch ab voluntat dels³⁵ mercaders, la roba dels mercaders³⁶ pac la barcha e fassa la messió dels hòmens dentro³⁷ que sien en aquel loch hon la nau o leyn haurà fet port,³⁸ e'l cors de³⁹ la nau no'y pach res.

27. de comun: *D* «de comul»; *FU* «del comú»; *A* «al comú»; *e* «de comú».

28. e'l cors: *manca en Ae*.

29. deu-hi metre: *P* «hi metrà».

30. per: *manca en C*.

31. *VF* «mitat».

32. de so que: *V* «de co»; *F* «d'açò que»; *N* «d'assò que»; *P* «de açò que»

33. si jaquirà: *C* «si hi jequia».

34. alcun: *V* «negun».

35. dels: *DFAUe* «de».

36. la roba dels mercaders: *manca en NP*.

37. *Ve* «entrò».

38. haurà fet port: *D* «aurà port fet»; *N* «farà port».

39. e'l cors de: *FA* «e»; *C* «e al cost de».

m 110

De renunciació de senyor de nau a mercaders

Si nau o leyn tirarà¹ barcha e umpla e² la tira plena,³ e⁴ si'ls mercaders volen que la léxan anar, que⁵ la barcha sia lexada e sia
5 pagada per tot l'aver, e'l cors⁶ de la nau no'y pach res. E si romp lo cap meyns de⁷ lexar anar, que no sia voluntat⁸ dels mercaders, los mercaders no'y sien⁹ tenguts¹⁰ de res a pagar.¹¹

1. tirarà: *C* «remolcarà».

2. e umpla e: *D* «e hun ple e»; *V* «e umple»; *F* «e omple e»; *N* «e umple o»; *C* «he ompla e»; *A* «e umple e»; *Ue* «e homple e».

3. la tira plena: *manca en C*.

4. e: *manca en N*.

5. que: *e* «per».

6. cors: *C* «cost».

7. de: *FP* «de la»; *AUe* «della»; *C* «del».

8. voluntat: *V* «ab volentat»; *C* «de volentat».

9. no'y sien: *FPAUe* «no sien»; *C* «no-y són».

10. los mercaders... tenguts: *V* «no-y sien los mercaders tenguts».

11. de res a pagar: *C* «de pagar res».

m 111

Si barcha romandrà ab volentat dels mercaders

Si alcun senyor de nau o de leyn haurà carregada la sua nau o lo seu leyn en alcun loch,¹ si éi estarà² surt en alcun altre loch³
5 o en aquel metex hon haurà carregat, e tots los mercaders seran en terra, que⁴ en la nau o leyn no n'haurà negun⁵ romàs sinó tant

1. alcun loch: *P* «alguna part».

2. estarà: *F* «se starà».

3. altre loch: *V* «altre logar»; *F* «altro loch».

4. que: *P* «e».

5. no n'haurà negun: *FA* «no haurà negú»; *C* «no aurà»; *Ue* «no haurà algú».

solament lo senyor de la nau o del leny ab los mariners, si aquí vendran⁶ leyns armats de⁷ anemichs o's metrà temporal tant solament⁸ que⁹ lo senyor de la nau o del leny no porà fer levar los mercaders, e per qualsevol d'aquestes condicions¹⁰ dessús dites 10 lo senyor de la nau o del leny¹¹ se n'haurà a levar e los mercaders romandran en terra, si lo¹² senyor de la nau o del leny¹³ covendrà a gitar, jatsia que git¹⁴ per destret d'aquels leyns armats per ço que mils los puscha¹⁵ fugir¹⁶ o que¹⁷ mils se puscha a¹⁸ eyls defendre, o¹⁹ sia que lo temporal lo²⁰ fassa gitar, per qualsevol de 15 les condicions dessús dites que eyl git o fassa gitar,²¹ val aytant com si tots los mercaders hi²² éran; en²³ aquesta guisa emperò²⁴ que so que eyl fassa²⁵ que ho [Fol. 57^v] fassa ab conseyl z ab voluntat²⁶ de tot lo cominal²⁷ de la nau o del leyn, e aytambé²⁸ 20 l'escrivà que pens d'escriure totes²⁹ les covinenses que s'empendran³⁰ en³¹ presència de tot lo cominal.³² E si l'escrivà en aquella sahó³³ no ho podia³⁴ escriura,³⁵ tantost³⁶ con la nau o'l leny tindrà³⁷ prohís en terra, e abans que l'escrivà ischa³⁸ en terra.³⁹ E si per aventura l'escrivà serà romàs en terra ab aquels mercaders o en 25 la nau o leny haurà alguns servicials⁴⁰ d'aquels mercaders, lo senyor de la nau o del leny deu fer plagar⁴¹ tota la⁴² companya

6. vendran: A «vindran».

7. P «dels».

8. tant solament: P «tant soptossament»; U «subtosament»; e «soptossament».

9. que: manca en A.

10. d'aquestes condicions: C «condició».

11. no porà fer... leny: manca en V.

12. lo: VUe «al».

13. de la nau o del leny: C «del vell».

14. jatsia que git: V «sia que sia»; jatsia: N «jatsasia».

15. P «puga».

16. D «fúger».

17. que: manca en A.

18. a: C «ab».

19. o: N «o que».

20. PC «los».

21. per qualsevol...gitar: manca en P.

22. hi: manca en C.

23. en: manca en P.

24. emperò: V «emperò en esta guisa».

25. V «farà».

26. z ab voluntat: manca en C.

27. cominal: V «comunal».

28. aytambé: V «aytantost».

29. totes: manca en N.

30. que s'empendran: V «que ells empendran»; C «que empendran»; P «que enpendrà».

31. en: N «a la».

32. cominal: V «comunal»; N «cominal de la nau»; P «cominall de la nau».

33. sahó: D «ora o en aquella sahó»; VFPUE «hora o en aquella sahó»; N «hora e en aquella saó»; A «ora o en aquella sahó».

34. podia: P «pot».

35. podia escriura: V «porà scriure que o deja escriure».

36. tantost: manca en N.

37. tindrà: DVFU «tindrà»; P «tenge lo».

38. D «hixcha».

39. e abans ... terra: manca en V; terra: C «que-u scriva»; P «terra ho pot scriure».

40. D «alcuns servicials»; C «algun servicial».

41. D «pleguar»; FAU «plegar»; V «replegar»; C «a pellar he a pleguar»; e «pagar».

42. la: P «aquella».

de la nau o del leyn e aquells servicials⁴³ d'aquells⁴⁴ mercaders qui ab eyls sían⁴⁵ e aquí⁴⁶ ab tots⁴⁷ tenir⁴⁸ capítol.⁴⁹ E'l senyor de la nau o del leyn deu dir o fer dir⁵⁰ denant⁵¹ aquells servicials⁵² o⁵³ de tot lo cominal⁵⁴ de la nau tantes vagades les covinenses que eyl ab eyls emprendran⁵⁵ que cascun⁵⁶ ne sia bé membrant.⁵⁷ Per què?⁵⁸ Per so que⁵⁹ quant⁶⁰ aquel senyor de la nau se enconstrarà⁶¹ ab aquells mercaders qui romases⁶² seran,⁶³ no y⁶⁴ pusquen⁶⁵ haver negun contrast, ne encare negun d'aquells qui en aquel capítol fossen estats⁶⁶ no pogués⁶⁷ dir que eyl no⁶⁸ havia hoït ne l'havia⁶⁹ hom demanat.⁷⁰ E si lo senyor de la nau o del leyn farà axí⁷¹ com dessús és dit, deu haver⁷² valor axí con si tots los mercaders hi éran⁷³ estats o la major partida. Encara més, si aquella nau o aquell leyn⁷⁴ vendrà cas de ventura que per rahó⁷⁵ dels leyns armats dessús dits o per rahó del temporal dessús dit n'aurà a anar⁷⁶ en terra, si⁷⁷ lo senyor de la nau o del leyn farà o⁷⁸ haurà fet⁷⁹ axí com dessús és dit ab⁸⁰ conseyl de tots aquells qui dessús són dits⁸¹ e ab lur sebuda e ab lur volentat,⁸² tota covinensa o enpressió⁸³ que lo⁸⁴ senyor de la nau o del leyn haurà feta ab tots

43. D «servicials»; C «servicials servicials».

44. d'aquells: C «dels»; P «de».

45. sían: *DVFNCAUe* «seran».

46. aquí: *e* «ab qui».

47. ab tots: N «ab ells»; manca en C.

48. D «tenen».

49. tots tenir capítol: P «ells capítols tenir».

50. o fer dir: manca en V.

51. denant: *DVFN* «davant»; *e* «davant».

52. D «serveçials»; N «servicials de la nau».

53. o: *DVFNCAUe* «e»; P «e en presència».

54. V «comunal».

55. que eyl ab eyls empendran: D «que eyl ab ells empendrà»; V «que ab ells empendrà»; *FAUe* «que ell ab ells empendrà»; P «que ell ab ells empendre»; C «he ab ells empendrà».

56. F «quescun»; C «cascuns».

57. membrant: V «memorant».

58. per què: manca en V.

59. que: manca en P.

60. quant: V «quant que quant».

61. se enconstrarà: V «serà»; N «sa contrasta».

62. D: «romasses»; *PAUe* «romasos».

63. seran: P «seran en terra que entre ells».

64. no y: V «que no y»; P «no».

65. pusquen: *DVFNUA* «puscha»; P «pusque»; *e* «pusca».

66. fossen estats: C «fos stat».

67. no pogués: V «ne poguessen».

68. no: *VNCPA* «no u».

69. havia hoït... havia: V «havien hoït dir ne ls n'avia».

70. demanat: D «demat».

71. farà axí: P «ho ffarà».

72. haver: *e* «venir haver».

73. éran: P «ffossen».

74. si aquella... leyn: C «que si en aquell vexell».

75. rahó: V «por».

76. n'aurà a anar: *DNPA* «n'aurà anar»; V «n'aurà a anar»; C «ne aurà anar»; *Fe* «haurà anar»; U «n'aurà anar [havia escrit primer haurà anar i després corregí]».

77. si: manca en N.

78. farà o: P «ho ffarà ho u».

79. o haurà fet: manca en V.

80. ab: V «e ab»; P «ab bon».

81. de tots... dits: C «dels demunt dits».

82. volentat: V «voler. De».

83. enpressió: D «emprensió»; V «empreniment».

84. lo: C «al».

- 45 aquels qui dessús⁸⁵ són dits e⁸⁶ [Fol. 58] en aquella guisa e⁸⁷ en aquella manera que dessús és dita,⁸⁸ mercader ni negun altre⁸⁹ no y pot metre contrast.⁹⁰ E si li⁹¹ met, ha's a parar a tot dan e⁹² a tot destrich e a tot greuge e a tota messió⁹³ que lo⁹⁴ senyor de aquela⁹⁵ nau o d'aquel leny a⁹⁶ qui aytal cas con dessús és dit
- 50 serà vengut⁹⁷ ne sostindrà⁹⁸ per colpa del contrast que alscons⁹⁹ d'aquels qui dessús són dits li hauran mès o li metran.¹⁰⁰ E tot assò que dessús és dit deu ésser fet menys de tot engan¹⁰¹ e meyns de tot frau. E si algun de tots¹⁰² aquels qui dessús són dits frau algun mostrar¹⁰³ ne¹⁰⁴ provar porà¹⁰⁵ per alcuna justa rahon,
- 55 aquel¹⁰⁶ o aquels contra qui aquell frau provat¹⁰⁷ serà deu-se parar¹⁰⁸ a tot dan e a tot destrich¹⁰⁹ e a tot interésser¹¹⁰ d'aquella part qui aquell frau provarà contra eyla¹¹¹ ésser fet. Emperò la prova¹¹² del frau sobredit¹¹³ que sia provat per persones¹¹⁴ qui sien ⁊¹¹⁵ dejen ésser¹¹⁶ menys de tota suspita,¹¹⁷ encara que sien
- 60 hòmens¹¹⁸ que sàpien e dejen saber de la art¹¹⁹ e del fet¹²⁰ en¹²¹ què eyls seran trets en testimoni.¹²² Per qual¹²³ rahó? Per so que si volets dir¹²⁴ que¹²⁵ bastaxes¹²⁶ ho vils¹²⁷ homes¹²⁸ que hom

85. dessús: C «damunt».

86. e: manca en VFNP.

87. en aquella guisa e: manca en NP.

88. dita: FP «dit».

89. ni negun altre: C «ne null altra»; F «ne altra nagun»; AU «ne altre negú»; e «ne altre negun».

90. metre contrast: N «contrast metre».

91. l:i: VC «lo-y»; Ue «n'i».

92. a tot dan e: manca en F.

93. e a tota messió: manca en P.

94. lo: P «aquell».

95. aquela: FAUe «la».

96. a: manca en PA.

97. serà vengut: manca en FCA; N «serà esdevengut».

98. ne sostindrà: C «se esdevindrà».

99. alscons: NA «algun»; P «algun».

100. que alscons... metran: C «de aquells qui desús són dits ho de alguns de aquells qui lo-y auran mès ho lo-y matran».

101. engan: V «contrast».

102. tots: manca en NP.

103. mostrar: D «mostra».

104. frau...ne: C «faran frau alguna».

105. porà: V «hi porà».

106. aquel: C «ho aquell».

107. provat: manca en N; P «por-tat».

108. deu-se parar: FAUe «deu ésser parat».

109. e a tot destrich: manca en FAPUe.

110. D «enterésser»; V «enterès»; NPUE «interès»; C «intereç».

111. eyla: NCPA «ell».

112. prova: C «pena».

113. CP «desús dit».

114. persones: FAUe «ço»; P «hòmens».

115. sien ⁊: manca en C.

116. ⁊ dejen ésser: manca en FPAUe.

117. de tota suspita: manca en P; Ue «de sospita».

118. que sien hòmens: manca en P.

119. de la art: V «del arat»; C «de la art de la mar»; P «de l'art de la mar».

120. dejen saber... del fet: Ue «degen de la art e del fet saber».

121. en: F «e».

122. en testimoni: P «e testimoni».

123. qual: V «qualque».

124. si volets dir: D «si volents dir que si volets dir».

125. dir que: DV «dir que si»; manca en N.

126. bastaxes: Ve «bastaxos»; F «bestays»; N «bestaxes»; C «abastaxos»; P «bastaxs»; A «bastays»; U «bestaxos».

127. ho vils: C «he a vils».

128. homes: cons. trad. «hòmens».

65 pogués gitar¹²⁹ per diners valgués lo testimoni que eyls farien, seria mala cosa. Per què? Cor ab¹³⁰ malvats hòmens que'l senyor de la nau donats¹³¹ per testimonis¹³² contra los mercaders si creeguts eren, lo senyor de la nau poria desfer los mercaders a les vagades¹³³ los¹³⁴ senyors¹³⁵ de les naus o dels leyns, per què testimoni que vil¹³⁶ hom fassa ne¹³⁷ que hom puscha¹³⁸ gitar¹³⁹ per diners no val ne deu haver valor per naguna¹⁴⁰ rahon.

129. gitar: VP «gírar».

130. ab: C «en».

131. donats: DVFNCAUe «donàs»; P «donars».

132. per testimonis: V «per testimoni»; manca en C.

133. a les vagades: P «a les vegades e los mercaders porian desfer»; A «a vagades».

134. a les vagades los: V «a los mercaders als».

135. los senyors: F «e los mercaders los senyors»; A «e los mercadés los senyors».

136. vil: V «null».

137. ne: manca en V.

138. C «pugua».

139. gitar: VFPA «gírar».

140. F «daguda».

m 112

Com se deuen pagar averies

5 Tota messió o covinensa¹ qui² de mercaderia sia de averies se deu³ pagar per sou τ per lliura per los mercaders saul emperò carregar,⁴ si donchs no havia a aleujar⁵ per fortuna de mal temps o d'altre cas que [Fol. 58 v] si esdevinga,⁶ si és per entrar en port o en freu⁷ o en loc hon se pogués salvar⁸ la dita mercaderia o la dita nau ho leny; en aytal⁹ cas deu fer la una roba a¹⁰ l'altra per sou o per lliura o per besant.¹¹ E si¹² no ha en la nau mercader 10 que haja aytant con l'altre de mercaderia e sien v de la 1^a part e dos o tres de la¹³ altre, que aquels mercaders dos pus haguessen¹⁴ mercaderia que¹⁵ aquels v, tot¹⁶ so que covenguessen¹⁷ per pagar de¹⁸ averies se deuen pagar¹⁹ cominalment, axí ben de la pocha

1. o covinensa: manca en V.

2. qui: manca en FA.

3. deu: V «deuen».

4. carregar: V «carregar e descarregar».

5. aleujar: D «aviar»; V «descarregar o aleviar»; FNPAU «levar»

6. si esdevinga: V «si esdevengués».

7. freu [hom llegeix a L fru o bé feu]; NC «fou»; A «fon».

8. hon se pogués salvar: repetit en P.

9. en aytal: C «he en tal».

10. a l'altra: De «o l'altra».

11. so és, per entrar besant: manca en V.

12. si: manca en P.

13. de la: [afegit en L damunt el rengló].

14. pus haguessen: V «pus hajen més»; P «aguessen pus de».

15. que: C «més que».

16. tot: V «com»; C «que tot».

17. covenguessen: V «convenguéssem»; N «coneguessen»; P «covengassen».

18. per pagar de: P «a pagar per».

19. se deuen: V «se deu»; C «deguesan»; de averies se deuen pagar: manca en e.

- mercaderia com de la molta.²⁰ Emperò que²¹ sia fet leyalment, 15 meyns de frau z que no si²² fassa res per volentat. E assò deuen jurar tots los mercaders, que ho²³ fassen leyalment.²⁴ Emperò aquest capítol va ab²⁵ esmena de la nau de res que li prometen²⁶ de restituir.²⁷ Cor la nau ha aytal privilegi: que si ls²⁸ mercaders li prometen²⁹ res³⁰ d'esmena,³¹ és mester que li³² ho atenguen,³³ si 20 bé no és escrit, so³⁴ que l'escrivà hi sia o que ho oja. E l'escrivà deu-ho escriura quant³⁵ la nau tindrà³⁶ prohís en terra qui la donchs anava per³⁷ mar quant³⁸ la covinensa fo³⁹ feta.

- | | |
|---|---|
| <p>20. molta: <i>N</i> «gran».
 21. que: <i>D</i> «sia que».
 22. si: <i>manca en e</i>.
 23. que ho: <i>C</i> «que-n».
 24. leyalment: <i>V</i> «lealment» [la mateixa variant en la frase anterior].
 25. ab: <i>D</i> «a l'»; <i>VFNPAUe</i> «a la»; <i>C</i> «ha».
 26. prometen: <i>FCPAUe</i> «prometran».
 27. de restituir: <i>manca en P</i>.
 28. si-ls: <i>P</i> «si lors».
 29. prometen: <i>FP</i> «prometran».
 30. res: <i>manca en C</i>.</p> | <p>31. d'esmena: <i>U</i> «de smenar»; <i>e</i> «d'esmenar».
 32. li: <i>manca en FA</i>.
 33. atenguen: <i>D</i> «atengua»; <i>V</i> «atenen»; <i>CP</i> «aténan»; <i>A</i> «attenen».
 34. so: <i>DVFNCAUe</i> «sol»; <i>P</i> «soll».
 35. quant: <i>V</i> «com».
 36. tindrà: <i>manca en D</i>; <i>PUE</i> «tindrà»; <i>A</i> «tengua».
 37. per: <i>PA</i> «per la».
 38. quant: <i>V</i> «com».
 39. <i>VC</i> «fon»: <i>P</i> «ffou».</p> |
|---|---|

m 113

Què deu fer senyor de nau o de leny a pelagrins

- Ací parlem¹ què deu fer senyor de nau o de leny a palagrins e-l palagrí² al senyor de la nau o del leyn, que axí con farà nau³ axí 5 deu fer leyn.⁴ Tot hom és apalat palagrí qui dó⁵ nòlit de la sua persona z de⁶ roba que no sia mercaderia, z deu donar⁷ tot hom⁸ de x quintars en⁹ avayl de¹⁰ nòlit de la¹¹ persona que no pot ésser¹² per¹³ mercader¹⁴ que¹⁵ de¹⁶ xx basants en avayl que dó de¹⁷ nòlit.

- 10 Què deu fer senyor de nau ne qui deu tenir per mercader

Al¹⁸ senyor de la nau no és tengut a aquel¹⁹ de x quintars en

- | | |
|--|---|
| <p>1. parlem: <i>DFPAUe</i> «parlarem».
 2. e-l palagrí: <i>V</i> «e els pelegrins»; <i>P</i> «e palegrins»; <i>U</i> «e pelegrí».
 3. nau: <i>manca en P</i>.
 4. que axí... leyn: <i>manca en V</i> [per salt del mateix al mateix].
 5. qui dó: <i>D</i> «qui dé»; <i>VP</i> «qui don».
 6. de: <i>P</i> «de la».
 7. <i>P</i> «dar».
 8. tot hom: [en <i>L</i> hom afegí qui port damunt el rengló].
 9. en: <i>N</i> «a».
 10. de: <i>manca en VPA</i>.</p> | <p>11. la: <i>V</i> «la sua» [en <i>L</i> una mà posterior afegí sua damunt el rengló].
 12. ésser: <i>DFNAUe</i> «si»; <i>P</i> «si metre».
 13. per: <i>N</i> «és»; <i>manca en V</i>.
 14. mercader: <i>A</i> «mercaderia».
 15. que: <i>manca en DVFNPAUe</i>.
 16. de: [afegit en <i>L</i>].
 17. que dó de: <i>DFNPA</i> «que don de»; <i>e</i> «dó».
 18. al: [en <i>L</i> és una lletra inicial no compresa per l'illustrador] <i>DFNUe</i> «el»; <i>VP</i> «lo».
 19. aquel: <i>V</i> «aquells».</p> |
|--|---|

avayl²⁰ de²¹ portar caxa ne²² companya²³ ne roba, si ab lo senyor de la nau no se'n posa.²⁴ E si hi²⁵ met roba en la nau [Fol. 59] que no veja²⁶ al²⁷ senyor o l'escrivà o altre²⁸ qui lo senyor o l'escrivà²⁹ haja mès en son loch³⁰ per noliejjar³¹ o per veer³² tota quanta n'i metrà, e [s]i aquel no-u ha vist, e³³ lo senyor ho l'escrivà pot demanar nòlit e'l major³⁴ qui's dó³⁵ en la nau de naguna roba,³⁶ montiplicant³⁷ lo enbolum de la roba e de la mercaderia ab l'altre que y serà, e en aquella menera metexa de persona³⁸ qui entra meyns de voluntat del senyor o de l'escrivà³⁹ en la nau, és en⁴⁰ voluntat del senyor de⁴¹ pendre quin⁴² nòlit se volrà.⁴³

20. quintars en avayl: *N* «CC avall».
 21. de: *N* «a».
 22. ne: *D* «encara».
 23. *V* «companyia».
 24. posa: *V* «composa».
 25. hi: *manca en VP*.
 26. no veja: *F* «no vage»; *N* «no ho vega»; *P* «no la vega».
 27. al: *D* «el»; *NUE* «lo».
 28. altre: *P* «hom».
 29. o altre qui lo senyor o l'escrivà: [afegit en *L* *damunt la ratlla per una altra mà; aquests mots manquen en DFNAUe*]; o l'escrivà: *manca en P*.
 30. loch: *N* «leny».
 31. que no veja...noliejjar: *V* «que no-u veja lo senyor o l'escrivà o algun en loch d'ells per noliejjar».
 32. veer: *FP* «veser»; *e* «veure».

33. e si aquel no-u ha vist e: *manca en P*.

34. nòlit e'l major: *DFNA* «al major nòlit»; *P* «lo mayor nòlit». *Ue* «al majordom nòlit»; tota quanta ... major: *V* «si aquella roba's pert no li n'és negú tengut. E lo senyor o l'escrivà pot demanar al major nòlit».

35. qui's dó: *V* «que's don».

36. de naguna roba: *N* «alguna roba»; *manca en A*.

37. montiplicant: *DV* «multiplicat».

38. persona: *P* «home».

39. o de l'escrivà: *manca en P*.

40. en: *N* «de».

41. de: *manca en P*.

42. quin: *D* «quiny».

43. volrà: *P* «vulla».

m 114

De nau qui sia trop carregada

Si¹ tant serà que la nau fos trop² carregada e'l senyor de la nau no la vuyla³ portar, l'escrivà la deu fer gitar en terra, e⁴ nagu. dampnatge que prenga⁵ la roba⁶ lo senyor de la nau no és tengut, 5 pus qu'el⁷ cartolari no fos escrit; ⁸ so és a entendre, quant⁹ la nau haurà feta vela e quant¹⁰ serà fora del port, los mercaders e los mariners e los pelagrins e tota¹¹ persona qui en la nau haja¹² mesa roba, deu venir e¹³ manifestar al scrivà la¹⁴ roba qui en la nau sia mesa, e si no ho fa, nagun¹⁵ dampnatge que agués la roba¹⁶

1. si: *cons. trad.* «e si».
 2. trop: *Ue* «massa».
 3. vuyla: *VNP* «volia».
 4. e: *P* «e de».
 5. prenga: *DUE* «pres»; *VP* «pregués»; *N* «prena»; *A* «presés».
 6. la roba: *repetit en P*.
 7. qu'el: *FN* «que en lo»; *P* «en lo».
 8. escrit: *V* «escrita»; *P* «scrita».
 9. quant: *VP* «com».

10. quant: *P* «quant la nau».

11. tota: *P* «tota altra».

12. haja: *P* «agen».

13. e: *VPA* «a».

14. la: *A* «tota».

15. nagun: *P* «de negun».

16. roba: [*L* *duu roba o roba, corregim d'acord amb la resta de la tradició*].

o¹⁷ mercaderia, no-n¹⁸ seria tengut lo senyor ne l'escrivà per¹⁹ la nau.²⁰

17. o: *cons. trad.* «o la».

18. no-n: *FA* «no».

19. per: *e* «de».

20. lo senyor ... nau: *N* «l'escrivà per la nau ne lo senyor».

m 115

De roba que no sia escrita en cartolari

Si¹ nau² gitava³ per fortuna⁴ o per altra ventura que li esdeven-
gués⁵ e gitava la roba, veent p[ro]hòmens⁶ aquela d'aquell mer-
5 cader⁷ o d'aquel pelagrí o d'aquel mariner o d'alcuna altra per-
sona⁸ que no fos escrita al libre⁹ o en les taules o al scrivà o al
senyor fos¹⁰ manifesta¹¹ o¹² a hom de la nau que'l senyor o l'es-
crivà hi hagués més en¹³ loch d'eyls provehidor,¹⁴ e aquel no la li
hagués vista metra, e la roba se gitava¹⁵ e's perdia o's banyava,
10 lo senyor de la nau no li és¹⁶ tengut de¹⁷ restituhir, per testimo-
nis que donàs lo senyor de la roba que [Fol. 59^v] diguessen que
la¹⁸ haguessen¹⁹ vista carregar.²⁰ E si la roba serà trobada²¹ al
descarregar, sia²² volentat del senyor de la nau de pendre²³ quin
nòlit se volrà al²⁴ mercader²⁵ donar sens tot²⁶ contrast.²⁷ Mas si
15 l'escrivà la havia escrita debans²⁸ o de puys que la nau havia²⁹ feta
vela, tot lo dampnatge que la roba pendrà³⁰ deu ésser tengut lo
senyor de esmanar z de restituhir sens tot contrast.

1. si: *cons. trad.* «e si».

2. nau: *F* «nagun»; *P* «la nau».

3. gitava: *F* «gitarà».

4. fortuna: *V* «força».

5. esdevengués: *V* «vingués».

6. p[ro]hòmens: *DVFAU* «per hò-
mers»; *manca en e*; [la lliçó de *L*
també podria ésser per hòmens; hi
manca el signe d'abreviació].

7. p[ro]hòmens aquela d'aquell
mercader: *manca en N*.

8. persona: *manca en N*.

9. al libre: *D* «el libre»; *VUe* «en
lo libre»; *A* «en los libres».

10. fos: *VA* «no fos».

11. manifesta: *DVA* «manifestada»;
P «manifestada»; *NUE* «manifestat».

12. o: *manca en N*.

13. en: *N* «e a».

14. provehidor: *V* «per veedor»; e
«per vehedor»; *P* «per vesador»; *A* «per
veer»; *U* «provehedor».

15. gitava: *A* «stigués».

16. li és: *VP* «li n'és»; *A* «és».

17. de: *manca en A*.

18. la: *P* «la li».

19. haguessen: *N* «agués».

20. restituhir ... carregar: *V* «restitució encara que ell donàs testimonis que diguessen que ells l'avien vista carregar».

21. *N* «atrobada».

22. sia: *P* «sia en».

23. del senyor...pendre: *manca en D*.

24. al: *FAUe* «e el»; *NP* «e lo».

25. mercader: *P* «mercader sia-li tengut de».

26. tot: *P* «negun».

27. al mercader... contrast: *manca en V*.

28. debans: *N* «abans»; *P* «de abans».

29. havia: *V* «hauria»; *P* «agués».

30. pendrà: *D* «pendria»; *V* «pren-
ga».

m 116

De donar plassa a palagrins

Encara¹ és tengut senyor de² nau als pelagrins de donar plasa e aygua e portar là³ hon los haurà covengut e⁴ fer portar. E si eyl
 5 n'à⁵ pres senyal eyl los deu atendre so que'ls haurà⁶ promès. Emperò,⁷ lo palagrí *que's* manifest al⁸ ters jorn danant⁹ lo senyor e scrivà¹⁰ e'l palagrí¹¹ deu donar¹² paraula al senyor.¹³ E si el senyor¹⁴ lus¹⁵ dóna termeni¹⁶ més *que* no deu,¹⁷ e'l¹⁸ pelagrí roman, tot lo nòlit li¹⁹ deu retre; e lo dampnatge *que* aquel n'aurà²⁰ fet,
 10 tot lo²¹ li deu restituhir lo senyor de la nau. E si'l palagrí se'n va²² sens paraula e²³ no és vengut al terma *que* la nau farà vela, *que* si eyl,²⁴ el palagrí,²⁵ havia donats²⁶ M marchs de senyal o *que* hagués²⁷ pagat tot lo nòlit, lo senyor no li és²⁸ tengut de retra res.²⁹

1. Encara: *FPAUe* «encara més».
2. senyor de: *VNUe* «lo senyor de la».
3. portar là: *P* «portar-los là»; *U* «portar lla».
4. e: *V* «o»; *P* «a».
5. n'à: *V* «no».
6. haurà: *V* «ha».
7. emperò: *P* «enperò que».
8. al: *Ue* «lo».
9. danant: *F* «davant»; *Pe* «devant»; *A* «denant».
10. e scrivà: *DVNUe* «o l'escrivà»; *F* «e scrivà»; *A* «e'l scrivà».
11. e'l palagrí: *F* «al palagrí».
12. donar: *P* «demanar».
13. al senyor: *manca en P*.
14. e si el senyor: *manca en FAUe*.

15. lus: *DFNAUe* «los»; *V* «li».
16. termeni: *D* «o-ls tramet»; *F* «trametra»; *VP* «terme»; *U* «prometre (?)»;
17. termeni més que no deu: *manca en N*.
18. e'l: *VA* «e el»; *N* «e lo».
19. li: *manca en Ue*.
20. n'aurà: *FAUe* «haurà»; *P* «aurà».
21. lo: *manca en V*.
22. se-n va: *V* «va»; *manca en P*.
23. e: *P* «ho».
24. eyl: *manca en VFNPAUe*.
25. el palagrí: *D* «so és lo pelegrí».
26. *P* «dats».
27. *P* «avia».
28. li és: *VA* «li n'és».
29. res: *D* «res del senyal».

m 117

Senyor de nau deu donar plassa a palagrins

Senyor de nau deu donar plassa a palagrí¹ o a hom² per eyl,³ so és a dir⁴ lo nautxer, e'l⁵ palagrí deu⁶ haver aquela plassa⁷ *que*
 5 hom li haurà donada e assignada. E si⁸ lo palagrí mor, eyl pot jaquir⁹ la plassa a quis volrà.¹⁰ E deu éser la melor¹¹ vestadura¹² del nautxer *que* eyl haja.¹³ E la moneda, si no'y ha parent, deu-la

1. a palagrí: *V* «als pelegrins».
2. a hom: *VN* «hom».
3. o a hom per eyl: *D* «o hi hom (sic) per eyl o per ely».
4. a dir: *V* «de dir»; *manca en P*.
5. e'l: *DUE* «o-l»; *C* «he el».
6. deu: *A* «deuen».
7. plassa: *manca en V*.
8. si: *manca en P*.

9. jaquir: *P* «lexar».
10. volrà: *P* «voll».
11. melor: *DFAPUe* «millor»; *V* «major».
12. vestadura: *DF* «vestadura»; *VCPAe* «vestidura»; *U* «vestedora».
13. del nautxer... haja: *V* «que haja del nautxer»; *N* «que-y aja del notxer»; *C* «del nautxer».

pendre lo senyor. E'l senyor¹⁴ deu-la estar¹⁵ e tenir dentro¹⁶ que sia en¹⁷ loch que li sia demanada,¹⁸ fins a III anys; e a cap de
 10 III anys, si no li és de-[Fol. 60]man[a]da, eyl la deu donar per ànima¹⁹ d'aquel²⁰ en presència del bisbe de la²¹ terra.²² E l'escri-
 va és tengut, per aquel cap matex al²³ bisbe o al²⁴ senyor de la terra, de manifestar z escriura la dita moneda e totes les coses del mort. E eyl deu-ne tenir i scrit²⁵ e altre los mercaders e altre
 15 lo senyor de la nau. E quant seran tornats²⁶ en la terra, l'escrivà deu mostrar aquel escrit al bisbe o a'sson lochtinent o al clergue qui al²⁷ loch²⁸ sia curador d'aquel loch.²⁹ E lo³⁰ clergue deu metre aquel escrit³¹ al³² libre de la esgleya.³³ E si el senyor de la nau no és sufficient de tenir aquella moneda,³⁴ qu'el sia mal mercader o
 20 mal beratador, que la deu assegurar; e si no la pot assegurar, eyl la deu metre en loch, que si³⁵ ve demanador fins al terme dels dits³⁶ III anys, que la puscha haver. E si'l senyor de la nau moria, que la moneda fos³⁷ posada en loch que fos salva.

14. e'l senyor: V «lo senyor de la nau e»; C «e».

15. estar: P «pendra e stoyar».

16. dentro: VC «entrò»; N «tro»; e «fins».

17. en: manca en F.

18. F «demandada».

19. ànima: DVU «arma»; C «arme».

20. per ànima d'aquel: manca en N.

21. la: P «aquella».

22. terra: N «per arma d'aquell».

23. al: P «ab».

24. al: P «ab».

25. scrit: C «trellat».

26. V «com serà tornat».

27. D «el».

28. qui al loch: P «del loch qui».

29. al loch...loch: V «tindrà la cura d'aquell loch»; N «en loch d'aquell sia curador».

30. lo: FC «al».

31. aquel scrit: e «en scrit aquell».

32. al: D «el».

33. P «sglésia»; e «església».

34. moneda: V «mercaderia o aquella moneda».

35. si: P «si-y».

36. dels dits: VFC «de».

37. fos: A «que fos».

m 118

De guàrdia de pelagrins

Assò¹ dessus² dit, deu haver lo senyor de la nau guasardó: ³ lo lit⁴ e lo vestit⁵ del palegrí, en fora⁶ aquel⁷ que deu haver lo
 5 nautxer. Mas, emperò, lo senyor de la nau no deu haver tant del poch con del molt,⁸ que no deu haver⁹ de c besants a aval.¹⁰ Mas¹¹

1. assò: V «per açò que»; P «de açò»; A «d'açò».

2. dessus: V «dessus és».

3. guasardó: manca en V; NC «de guardó»; P «guardó»; U «gasardó».

4. lo lit: D «lo dit lit»; PUE «lo nòlit».

5. lo vestit: V «el vestir»; FNC «lo vestir».

6. en fora: CA «fora»; e «en forma».

7. en fora aquel: V «de fora ço».

8. molt: CP «gran».

9. que no deu haver: manca en V.

10. a aval: DN «a avant»; V «enjús deu ésser entès poch»; Ue «en avall».

11. mas: e «no deu haver».

lo vestir e tot l'altre¹² deu estar¹³ e fer vendre¹⁴ e fer¹⁵ diners.

12. tot l'altre: *F* «tot l'altro»; *N* «tot l'als»; *e* «l'altre».

13. deu estar: *C* «deu ésser astojat»; *e* «deu».

14. e fer vendre: *manca en C*; *e* «vendre».

15. fer: *N* «fer-na».

m 119

De hom qui vaja per viatges

Mas si¹ algun hom qui vaja per viatges, per so cor² és³ comptat per palagrí,⁴ e⁵ si mor, lo senyor de la nau ne nautxer ne hom de la nau no⁶ deu haver res. Mas si és⁷ palegrí que vaja en⁸ ultra mar⁹ ho en altra palagrinatge,¹⁰ éls¹¹ deuen haver axí com dessús és dit ne-s dirà,¹² car molts hòmens van¹³ d'un viatge en altre ab poca mercaderia e¹⁴ van en altre loch per¹⁵ poblar e són dits palagrins. E d'aquels aytals [Fol. 60^v] no¹⁶ deu haver res¹⁷ lo senyor de la nau. Mas lo senyor,¹⁸ si conseyl¹⁹ no ha en la nau, si nagun hom hi mor, eyl és tengut de guardar la roba del mort, si'l mort no ha²⁰ fet testament o no ho²¹ havia jaquit a homa de qui hagués fet son procurador²² o son manimassor²³ en la nau o son hereu o si no'y havia parent seu,²⁴ da²⁵ guardar la roba e²⁶ de²⁷ retre a sos parents o a sa muyler, o a sos fiyls, o a aquels a²⁸ qui miyls deja ésser retuda. E l'escrivà deu²⁹ assò escriura tot e retenir³⁰ i scrit al³¹ senyor altre, e³² fer axí com dessús és dit e establít.

1. si: *manca en NC*.
2. so cor: *DVFAUe* «ço com»; *N* «son cors».
3. és: *Ue* «no és».
4. *D* «pelegrir».
5. *e*: *manca en VC*.
6. no: *V* «no-n».
7. és: *C* «al».
8. en: *manca en C*.
9. ultra mar: *DVN* «oltra mar».
10. *A* «peregrinatge».
11. éls: *D* «eyl»; *C* «ells ho».
12. ne-s dirà: *D* «no-s dirà»; *manca en FPAUe*.
13. van: *manca en V*; *C* «són qui van».
14. *e*: *DFNAUe* «o»; *manca en V*.
15. per: *P* «a».
16. no: *VNA* «no-n».
17. res: *manca en P*.
18. senyor: *V* «senyor de l'an».

19. conseyl: *VFAUe* «cònsol»; *P* «cònsoll».
20. ha: *V* «havia».
21. ho: *manca en FNCP*.
22. son procurador: *C* «procurador seu».
23. manimassor: *DAUe* «mermessor»; *V* «marmessor»; *FP* «marmesor»; *N* «marmassor».
24. seu: *manca en V*.
25. da: *DFC* «de»; *V* «lo senyor de la nau és tengut de»; *NPAUe* «deu».
26. *e*: *manca en P*.
27. de: *manca en A*.
28. a aquels a: *P* «aquells».
29. deu: *F* «deva».
30. retenir: *D* «retre».
31. al: *V* «e el»; *C* «e al»; *F* «ell»; *N* «e lo»; *AUe* «el».
32. *e*: *V* «a».

m 120

Què deu haver barquer o guardià de pelagrí *qui* morrà

Lo barquer de la nau deu haver del¹ palagrí *qui* morrà les se-
bates e'l coltel e la correja, e lo guardià de la nau deu haver les
5 calses. E'l barquer e'l guardià abdosos² deuen-lo sebolir³ *en terra*
o en altre loch o gitar en mar.⁴

1. del: V «de».

2. abdosos: V «abdosos ensemps»;
C «en dosos»; manca en FPAUe.

3. sebolir: F «sebulir»; P «sepellir»;
e «sabollir».

4. altre loch...mar: C «mar là hon
seran»; gitar en mar: A «gitar-lo en
mar»; mar: N «la mar».

m 121

De vianda de palagrí¹ *qui* morrà en nau o en leyn

Encara més, *que* la vianda del palagrí o de tot altre hom *qui*
morrà² en la nau³ deu ésser donada al senyor de la nau. E aquest
5 capítol és⁴ axí fet entanent⁵ dels palagrins e dels altres hòmens
qui vagen en altre loch, *que* sia destriat⁶ la I de l'altre, axí con
dessús és dit.

1. de palagrí: *afegit en L damunt
el rengló.*

2. morrà: V «muyra».

3. nau: C «nau ne en mar».

4. és: P «és ya largament».

5. entanent: manca en V.

6. destriat: V «destria».

m 122

De palagrí *qui* haja donat nòlit

Si alcun hom d'aquests havia donat¹ nòlit al senyor de la nau²
e volgués³ romanir,⁴ lo senyor no li és tengut de retre lo⁵ nòlit.
5 Encara, si alcun palagrí o altre hom o⁶ mercader noliejà⁷ res
al senyor de la nau, e *com seran*⁸ en terra o en altre loch e⁹ volrà
vendra son haver e *que* no li bast aquel aver al nòlit, cascun paga
son¹⁰ nòlit, vuyla o no vuyla¹¹ aquest present haver *que*¹² daurà¹³
pagar son nòlit; e si'l mercader haurà altre aver *qui* fos melor,¹⁴
10 [Fol. 61] aquell melor no n'ha¹⁵ dampnatge per lo pus àvol. E

1. donat: D «donat uat nòlit» (*sic*);
FA «pagat».

2. al senyor de la nau: manca en P.

3. volgués: V «volia».

4. romanir: Ue «romandre».

5. retre lo: D «retre a eyl»; V «res
tornar del».

6. o: manca en F.

7. noliejà: DVCAUe «nolieja»; P
«nolieya».

8. seran: V «serà».

9. e: manca en V.

10. son: C «lo».

11. vuyla o no vuyla: V «valla o no
valla»; vuyla (*segon esment*): manca en
FPAUe.

12. que: NP «de què»; V «qui».

13. daurà: manca en N.

14. qui fos melor: manca en N.

15. n'ha: Ue «ha».

axí-s¹⁶ paga lo nòlit¹⁷ als senyors de les naus o dels leyns. E per so fo¹⁸ fet aquest capítol que-ls mercaders no poguessen hun o altre¹⁹ enganar ne menlavar sobre assò, que no volria²⁰ sinó en lo principal aver.

16. axí-s: *F* «axí los»; *P* «axí».
 17. lo nòlit: *N* «nòlit»; *P* «los nòlits».
 18. fo: *V* «fon»; *FA* «fou»; *P* «ffon».

19. hun o altre: *F* «i a l'altra»; *Ae* «un a l'altre»; *U* «hu a l'altre»; *C* «hun ni altro»; *P* «un altre».
 20. volria: *FPAUe* «valria».

m 123

Què deu fer palagrí al senyor de la nau

Con¹ deu fer palagrí al senyor de la nau e tot hom qui en la nau vaja, que-ls² és tengut de ajudar, de³ salvar e de⁴ guardar la nau e de no abandonar dentrò⁵ al⁶ cap del viatge, si donchs no ho feÿen⁷ ab volentat del senyor de la nau. E per so fo⁸ fet aquest capítol, car⁹ molts senyors de nau leven menestrals¹⁰ z palegrins z hòmens d'armes¹¹ e-ls¹² fan melor mercat de¹³ nòlit que no farien, si sebessen¹⁴ que se'n volien¹⁵ axir. E molts mercaders no si metrien, sinó per so cor¹⁶ saben que hòmens d'armes hi van. Encara són tenguts los palagrins e tots los altres¹⁷ qui en¹⁸ la nau hiran¹⁹ d'ésser²⁰ ab²¹ conseyl e ab²² totes costumes²³ qui seran meses ne establides²⁴ en la nau.

1. con: *DFNC* «assò»; *VAUe* «açò»; *P* «asò».
 2. que-ls: *VFNP* «que ell».
 3. de: *cons. trad.* «e de».
 4. de: *manca en DVFCAUe*.
 5. dentrò: *VPe* «entrà»; *N* «tro».
 6. al: *P* «a».
 7. feÿen: *F* «feÿa»; *U* «fehien».
 8. *V* «fon».
 9. car: *N* «per so com».
 10. menestrals: *NU* «ministrals».
 11. armes: *D* «àrmens».
 12. e-ls: *F* «e-ll».
 13. de: *DVA* «del»; *F* «dell».
 14. sebessen: *DVA* «sabien»; *CP* «sabían».

15. volien: *V* «poguessen»; *N* «volen»; *C* «deguésan»; *P* «volguessen».
 16. per so cor: *P* «com».
 17. e tots los altres: *manca en P*.
 18. en: *A* «ab».
 19. en la nau hiran: *N* «van en la nau».
 20. hiran d'ésser: *C* «seran ho yran».
 21. ab: *V* «a».
 22. ab: *V* «a».
 23. totes costumes: *A* «tots costumes».
 24. meses ne establides: *V* «meses ni obligades»; *A* «mesos ne stablits».

m 124

De què és tengut lo senyor de la nau al mariners

Ara¹ fassam compte que² mariner acorda i senyor de nau,³ sia

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix.*
 2. que: *VF* «que I»; *A* «que un»;

- Ue* «que hun».
 3. que mariner ... nau: *N* «que lo senyor acorda i mariner».

àvol o⁴ bo o *que* sàpia o *que* no sàpia, lo seu loguer li ha a pa-
 5 guar. Emperò en esta⁵ forma: *que* si'l mariner li promet qu'él⁶
 sia calafat o mestra d'axa o nautxer, e lo senyor de la nau hi
 haurà⁷ pres *per* aquela fiança, *que* no s'haurà⁸ altre levat *per*
 fiança d'aquel, z si aquel no⁹ sap, res¹⁰ no li deu donar lo senyor
 10 de la nau o del leyn sinó en¹¹ axí com coneguen¹² lo nautxer o
 l'escrivà *per* sacrament què¹³ deu haver.

4. o: *P* «ho sia».5. esta: *NP* «aquesta».6. qu'él: *P* «que».7. hi haurà: *D* «li avia»; *V* «l'aurà»;
F «lo haurà»; *N* «lo.y aurà»; *A* «l'hi
 haurà»; *PUE* «li haurà».8. n'haurà: *D* «aurà»; *F* «haurà».9. z si aquel no: *D* «si no»; *VN-
 AUE* «aquell si no»; *F* «aquell si no ho»;
P «a aquell si no».10. res: *D* «res e».11. sinó en: *V* «res sinó».12. coneguen: *VU* «conega»; *N* «co-
 vengue»; *P* «conexerà».13. què: *VP* «què-n».

m 125

Senyor de nau o de leyn, no pot gitar mariners de nau, *pus* sia
 acordat

Encara¹ sapiats que'l [Fol. 61^v] senyor de la nau no deu² gitar
 5 mariner de la nau, fins *aquell*³ viatge haja fet, sinó *per* III cosses.
 La primera *per* ladronisi z l'altre *per* rassa⁴ z l'altre si no fa lo
 comendament del nautxer.⁵ El nautxer no li deu comandar⁶ cosa⁷
que no li haja de comandar⁸ o no li⁹ deu gitar *per* una volta des-
 10 trò¹⁰ a¹¹ sinch vagades.
 E si no fa, puys, lo comendament del nautxer, él lo'n deu¹² gitar
 e¹³ *per*¹⁴ hom qui tenga¹⁵ lo loch del comendament¹⁶ en la nau.¹⁷
 Mas tu entens¹⁸ bé¹⁹ *que* ll mariner qui la comandaria²⁰ o l'altre²¹
 qui ho²² sap²³ fer. Encare *per* altre cosa lo pot gitar de la nau

1. *Per les lliçons de C, vegeu apèn-
 dix.*2. deu: *N* «de».3. aquell: *VN* «que-l».4. z l'altre *per* rassa: *manca en
 F*; rassa: *Ue* «rasa»; *N*, *al marge per
 una altra mà*: «rassa ço és cap de ga-
 bella».5. del nautxer: *V* «de la nau o del
 nauixer».6. *Ue* «comandar».7. cosa: *V* «coses».8. haja de comandar: *V* «deja co-
 mandar»; e «haja de comandar».9. no li: *V* «no-l ne»; *P* «no-ll ne».10. destrò: *DFNAU* «dentrà»; *Pe*
 «entrò»; *V* «sinó fins».11. a: *manca en A*.12. lo-n deu: *V* «lo-n pot»; *N* «lo.y
 deu».13. e: *DVFNUe* «o»; *P* «ho».14. *per*: *manca en V*.15. *A* «tingua».16. *V* «comendamament».17. en la nau: *V* «del nauixer».18. entens: *DVFNA* «entenes»; *Ue*
 «entén».19. bé: *manca en V*.20. la comandaria: *V* «lo comanda-
 ria»; *P* «la comandarà».21. l'altre: *VP* «altre»; *N* «altra».22. ho: *F* «no ho».23. sap: *V* «sàpia».

atressí, so és²⁴ si perjurarà²⁵ de segrament que fassa, per so cor
15 los mercaders²⁶ no-y haurien pus²⁷ fiança.

24. so és: manca en P.

25. perjurarà: D «per aventura»; FUE «jurarà»; V «és perjur».

26. mercaders: P «mariners».

27. pus: VN «puys».

m 126

Mariner qui serà acordat ab senyor de nau

Encara¹ és tengut lo senyor de la nau al mariner que si lo ma-
riner s'és acordat ab lo senyor de la nau per gran loguer ⁊ lo
5 senyor de la nau ne trobarà² altre per melor³ loguer, no-l⁴ pot
gitar de la nau que no-y⁵ vaja,⁶ sol que en la mà ho haja conegut⁷
la i a l'altre, que axí bé deu ésser tengut com si era escrit⁸ en
cartorali.⁹

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-
dix.

2. trobarà: DVFNP «trobava»; Ue
«trobave».

3. melor: V «menor»; P «manor».

4. no-l: DFNPAUe «no lo-n»; V
«no-l ne».

5. no-y: A «no».

6. vaja: V «havia».

7. conegut: DN «covengut»; FPAUe
«convengut».

8. escrit: P «tengut».

9. cartorali: D «lo cartolarii»; V
«lo cartolari»; FAUe «cartolari»; P
«cartholari».

m 127

Senyor de nau o de leyn no pot gitar mariner de nau, pus serà
acordat per parent

Esters¹ encara² és tengut lo senyor de la nau al³ mariner que,
5 si lo mariner s'és acordat ab lo senyor de la nau, no lo'n⁴ pot
gitar per parent ni per altre hom, que⁵ él sia escrit en lo⁶ carto-
lari o sia dada⁷ palmada, ja⁸ no sia recolit⁹ en la nau. E si gitar
lo'n vol, haurà-li a pagar son loguer, axí bé com si¹⁰ havia fet son
loguer¹¹ en¹² tot lo viatge.¹³ Encara és tengut lo senyor¹⁴ que¹⁵
10 III jorns fins¹⁶ aytant¹⁷ com haurà¹⁸ lavorat e¹⁹ pren malaltia, que

1. Per les lliçons de C, vegeu
apèndix; esters: D «per esters»; V «em-
però»; manca en FNPAUe.

2. encara: N «encara més».

3. al: D «el».

4. no lo-n: V «no-l ne»; F «no le'n».

5. que: V «sol que»; P «ab què».

6. en lo: V «el»; N «en».

7. dada: D «dada la»; N «donada».

8. ja: V «en cas que».

9. recolit: e «scrit recollit».

10. si: P «si li».

11. son loguer: V «tot lo serví»;

PAe «son servey»; F «son servici».

12. en: V «de».

13. fet son... viatge: N «complit tot
son viatge».

14. senyor: DVP «senyor de la nau».

15. que: V «que de».

16. fins: D «fins de»; V «fins a»; P
«ffins de».

17. aytant: V «d'aytants»; FNU
«d'aytant».

18. com haurà: V «com hi haurà»;
A «com havia».

19. e: V «hi»; N «el».

127

LLIBRE DEL CONSOLAT DE MAR

m 128 - m 129

li deu pagar la maytat del ²⁰ loguer. E si no pot entrar en [Fol. 62] la nau, *que* la ²¹ haja a jaquir,²² si los mariners ²³ conexen *que* no puscha anar; e si és en loch estrany, ha-li a donar lo senyor de la nau la maytat de son loguer.²⁴ E si no l'ha,²⁵ que li ²⁶ manleu, *que* mester és que'l mariner l'aja. E si lo senyor mor, los marmasors del senyor deuen assò atendre.²⁷

20. del: *N* «de».21. que la: *P* «qu-ell»; *Ue* «qu-él».22. jaquir: *P* «requerir».23. mariners: *Ue* «mercadres».24. loguer: *D* «loguer aja o no»; *V* «loguer haja o no haja»; *FNAUe* «lo-guer, haja o no»; *P* «loguer, haya ho no».25. l'ha: *A* «ha».26. que li: *D* «que-l ly»; *VFPUE* «que-l»; e si no-l ha que li: *N* «E si-s vol a quell».27. atendre: *V* «entendre».

m 128

E ¹ encara és tengut lo senyor de la nau al mariner *que*, si malaut ² és lo mariner ³ e mor en la nau, que deu ésser pagat de tot son loguer.⁴ E si y ⁵ ha ⁶ nuyl parent seu, a aquel sien dades les coses d'aquel. E si ⁷ aquel *qui* mort serà ha ⁸ dit o no dit,⁹ als infants τ ¹⁰ a la muyler sia donat,¹¹ si ab eyl estava eyla *com* lo marit era viu. E si la muyler no li ¹² era leyal o no estava ab eyl *com* eyl partí ¹³ de sa terra o si li serà ¹⁴ fuyta despuys que'l marit ne serà mogut,¹⁵ lo senyor de la nau ab l'escrivà τ ¹⁶ ab consentiment de la cort, als parents pus prohismes ¹⁷ ho don.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix.*2. malaut: *DFPAUe* «malalt».3. si malaut és lo mariner: *VN* «si lo mariner és malalt».4. de tot son loguer: *N* «de son loguer de tot».5. si-y: *VP* «si».6. ha: *P* «aurà».7. si: *manca en F*.8. ha: *DUE* «o»; *V* «ho ha»; *N* «o à» [à *afegit damunt el renglò*]; *A* «o hage».9. ha dit o no dit: *manca en F*.10. τ : *FA* «o».11. donat: *V* «dat lo loguer e l'als».12. li: *manca en VN*.13. partí: *P* «se partí».14. serà: *VF* «era».15. ne serà mogut: *V* «seria en lo viatge».16. τ : *manca en Ue*.17. als parents pus prohismes: *F* «al pus proïsme»; *A* «als pus prohismes»; *P* «als parents prop».

m 129

Mariner qui serà acordat τ morrà

Mariner ¹ *qui* serà [a]cordat en viatge τ per volentat de Déu mor, τ ² si mor ³ ans ⁴ *que* la nau haja feta vela, deu haver lo quart del

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix.*2. τ : *manca en A*.3. τ si mor: *manca en Pe*.4. τ si mor ans: *V* «abans».

- 5 loguer, z sia donat⁵ a sos hereus. E encara,⁶ si morrà pus havia⁷ feta vela⁸ ans⁹ que sia là on la nau farà port, la maytat del loguer deu ésser del mort, z que sia dat a sos hereus.¹⁰ E si havia rebut¹¹ tot lo¹² loguer ans que morís, tot deu ésser seu z donat a sos hereus. E senyor de nau o de leny no¹³ pusca en¹⁴ res contrestar ne¹⁵ res demanar.

5. donat: V «dat»; e «assignat e donat».

6. E encara: N «E si encara».

7. pus havia: D «pus aurà»; FAUe «pus haurà»; V «pux haurà»; N «si aurà»; P «pus que la nau aurà».

8. vela: P «vela e».

9. ans: F «enans»; Ue «anans».

10. hereus: e «parents».

11. havia rebut: P «aurà resabut».

12. lo: V «son».

13. no: DA «no-n»; VNPUe «no-y».

14. en: manca en FAUe.

15. ne: P «ne de».

m 130

De mariner qui van a messes, si moran¹

Si'l mariner s'és acordat a meses e mor, sia pagat e donat als seus² hereus per so que haurà³ servit.⁴

1. Aquest titol manca en FPAUe, on el text que segueix forma part del capítol anterior; per les lliçons de C vegeu apèndix.

2. als seus: A «a sos».

3. haurà: VA «havia».

4. servit: D «servit ny afanyat».

m 131

De paga de mariner

- Encara és tengut lo senyor de la nau¹ [Fol. 62^v] de pagar son loguer al mariner là hon les mercaderies² paguen lo nòlit. E si
- 5 lo mariner és a sa vianda matexa, que li³ és tengut de dir si tornarà al viatge que haurà fet o no, a cap de VIII jorns. Encara és tengut lo senyor de la nau al mariner que, si lo mariner met ses asportades,⁴ que les puscha metra en qual loch se vuyla,⁵ sol que no sia estibat e que les portades⁶ dels⁷ mariners, so és entendre
- 10 no meten en git. Emperò les portades⁸ deuen ésser d'aytant com ell pren⁹ lo¹⁰ loguer, de L basants¹¹ en avayl comprades,¹² so és a

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; nau: sembla que en L hi ha un mot encara, illegible.

2. les mercaderies: V «los mercaders».

3. li: manca en FPAUe.

4. ses asportades: VN «ses portades»; U «sas esportades»; e «sas portades».

5. qual loch se vuyla: DFAUe «loch

qual se vulla»; N «loch qual sa vulla»; V «qual loch se volrà».

6. portades: P «sportades».

7. dels: D «que-ls».

8. portades: P «sportades».

9. pren: e «preu».

10. lo: manca en V; NPUe «de».

11. basants: N «libres».

12. comprades: A «comptades».

entendra: *que* si havia c lliures de loguer¹³ *que* no·n¹⁴ paguaria¹⁵ de les L, e de les L¹⁶ ensús¹⁷ paguaria,¹⁸ e si à LX¹⁹ o XXX o XX *besants*²⁰ e havia tant com deu haver de L aval,²¹ no paguaria²² lo²³ git ne²⁴ averies. E pot-los²⁵ metra aqueles portades en qual²⁶ loch se vulla.²⁷ E si's banyan ne s'afollen, lo senyor de la nau no li²⁸ és tengut. El mariner és tengut *que* les meta,²⁹ *que* l'escrivà ho³⁰ sàpia e *que* sia³¹ escrit. E si no és escrit, deu-les totes perdra e no deu dir sinó de so *que* seran.³² E si diu d'als *z que*³³ fos provat *que* no fos d'alò³⁴ *que* hauria³⁵ dit, tot ho deu perdra e deu ésser de la senyoria on serà; lo senyor de la nau deu-na³⁶ haver lo ters.

13. de loguer: *manca en V*.
 14. *que* no·n: *VFN* «*que* no»; *P* «no».
 15. paguaria: *D* «*baguaria*»; *P* «*paga*»; *A* «*pagua*».
 16. de les L e de les L: *Ue* «*dels L e dels L*».
 17. ensús: *V* «*a ensús*».
 18. paguaria ... paguaria: *N* «*pagaria sinó de les L e de les altres L no·n pagaria*».
 19. LX: *V* «*XL*».
 20. besants: *V* «*lliures*».
 21. aval: *D* «*a avall*»; *P* «*en avall*».
 22. de L aval no paguaria: *N* «*d'ell a avall no paga*»; paguaria: *D* «*pague*»; *FUe* «*paga*»; *A* «*pagua*».
 23. lo: *V* «*en lo*»; *manca en P*.

24. ne: *V* «*ni en les*».
 25. los: *DVFNP* «*les*».
 26. qual: *V* «*quin*».
 27. portades en qual loch se vulla: *N* «*drapades en aquell loch on sa vulla*».
 28. li: *VNP* «*li'n*».
 29. meta: *D* «*mete aqueles y meta*».
 30. meta que l'escrivà ho: *P* «*ffassa scriura e que*».
 31. e que sia: *P* «*que és*».
 32. seran: *D* «*serà*».
 33. *z que*: *F* «*que*»; *que*: *U* «*que·s*».
 34. d'alò: *e* «*allò*».
 35. hauria: *VUe* «*haurà*».
 36. deu-na: *P* «*deu*».

m 132

Esmena de esportades de mariners com deuen ésser comptades

Segons¹ *que* en lo capítol dessús dit diu,² *que* esportades³ de mariners no paguen ne deuen pagar en get.⁴ Mas jens no demostra ne declara, ea com⁵ deu ésser entès ne com no. E⁶ per la rahó dessús dita,⁷ los bons hòmens qui⁸ primers⁹ anaren per lo món¹⁰ en aquesta esmena volgueren¹¹ esclarir *z* declararen-ho axí:¹² *que* si algun mariner comprava¹³ ses portades¹⁴ del seu propi, axí¹⁵ és a entendre *que* eyl¹⁶ no haja encara [Fol. 63] rebut¹⁷ lo seu

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*.
 2. diu: *D* «*e diu*».
 3. esportades: *VN* «*portades*».
 4. get: *V* «*git*».
 5. ea com: *P* «*e açò*»; *Ue* «*e acom*».
 6. ne com no. E: *manca en P*.
 7. la rahó dessús dita: *N* «*les raons desús dites*».
 8. qui: *manca en P*.
 9. primers: *VP* «*primer*».

10. lo món: *V* «*la mar*».
 11. volgueren: *VN* «*volgren*».
 12. *z* declararen-ho axí: *manca en V*; *N* «*e declararen enaxí*».
 13. comprava: *V* «*compra*».
 14. ses portades: *P* «*esportades*»; *A* «*sportades*».
 15. axí: *V* «*emperò*».
 16. eyl: *manca en P*.
 17. rebut: *P* «*resabut*».

loguer,¹⁸ si cas de ventura vendrà a la nau o al leny hon eyl hirà¹⁹
e encara²⁰ hi haurà²¹ meses²² les²³ portades²⁴ que²⁵ axí com des-
sús és dit, seran comprades, axí com dessús és dit,²⁶ los dits²⁷
15 mariners²⁸ són tenguts²⁹ de metra en lo git que fet serà per sou
τ per lliura segons que les portades³⁰ valran o³¹ hauran costat,
assò és a³² entendre segons que gits³³ serà estat fet. Emperò si lo
senyor de la nau o del leny hauria³⁴ o haurà feta gràcia que vol-
gués³⁵ haver prestat o pagat als dits mariners ans que en lo viatge
entrassen, lo loguer que eyls³⁶ haver deuen per aquel viatge hon
20 seran acordats e deuen anar los mariners,³⁷ no són tenguts de
metre en lo git que fet serà, en aytant³⁸ com la maytat d'aquel
loguer serà. Emperò, si les dites portades³⁹ costaran⁴⁰ més que
la maytat del⁴¹ loguer no serà,⁴² los dits mariners són tenguts de
25 pagar en⁴³ aquel git que fet serà per tot aytant com aquell més
serà que les portades⁴⁴ costaren⁴⁵ o valran⁴⁶ més que la maytat
del loguer que eyls pres hauran.⁴⁷ E si per aventura lo senyor de
la nau o del leny no los farà la gràcia que dessús és dita, e los
dits mariners compraran les portades⁴⁸ dessús dites,⁴⁹ axí com
30 dessús és dit, eyls són tenguts de metre en lo git que fet serà, tot
enaxí com desús és dit. Emperò, qualche hora o quant que quant
lo senyor de la nau o del leyn darà o pagarà lo loguer als dits

18. eyl no ... loguer: V «encara no haja reebut son loguer».

19. hirà: D «passarà o yrà»; N «serà».

20. encara: V «ja».

21. haurà: D «avia».

22. meses: N «mes».

23. les: V «ses».

24. portades: P «suas sportades»; A «sportades».

25. que: manca en N.

26. axí com dessús és dit: manca en V; seran comprades ... dit: manca en FN.

27. axí com dessús és dit, los dits: P «e la nau ho lo leyn gitarà, los».

28. los dits mariners: D «los mariners desusdits».

29. són tenguts: manca en P.

30. portades: DPA «sportades».

31. valran o: manca en V; N «valen e».

32. assò és a: P «és açò».

33. assò ... gits: V «ço és segons que'l git»; gits: DNUE «git»; P «al git».

34. hauria: V «havia».

35. volgués: F «valgués»; P «voll».

36. eyls: manca en P.

37. mariners: P «dits mercaders».

38. en aytant: P «e va y tant».

39. portades: DP «sportades».

40. costaran: FUE «costaren»; P «costaven».

41. del: P «de aquell».

42. serà: e «seran».

43. en: manca en Ue.

44. que les portades: D «a que les sportades»; portades: P «sportades».

45. costaren: FNPE «costaran».

46. valran: D «valien».

47. eyls pres hauran: N «ell pres aurà»; feta gràcia que volgués haver prestat o pagat ... hauran: V «feyta gràcia que hagués prestat als dits mariners lo loguer ans que'l viatge entrassen, los dits mariners no són tenguts de metre en lo git que feyt serà en aytant com aquell loguer serà Emperò si les dites portades costaran més que lo loguer no serà, los dits mariners són tenguts en aquell git de pagar aytant com valran més aquelles portades del loguer que ells pres hauran».

48. portades: DP «sportades».

49. dessús dites: manca en V.

mariners, los mariners⁵⁰ no són tenguts de lurs portades,⁵¹ en aytant con la maytat del loguer lus⁵² abastarà,⁵³ *que seran estades comprades.*⁵⁴ E per les rahons dessus dites fo⁵⁵ fet aquest capítol.

50. los mariners: *manca en FN.*

51. portades: *P* «sportades».

52. lus: *DFNAUe* «los».

53. abastarà: *N* «bastarà».

54. lurs portades ... comprades: *V*

«metre en git ni en averies de lurs portades en aytant com lo loguer bastarà que pres hauran».

55. fo: *DV* «fon»; *P* «ffon».

m 133

De portades de mariners

Senyor¹ de nau deu lavar al mariner les² sues portades,³ les quals⁴ li haurà promeses⁵ de⁶ lavar, [Fol. 63^v] e lo mariner deu-les
 5 metre ans⁷ que la nau haja tot son plen.⁸ E si la nau⁹ ha tot¹⁰
 càrrech eyl¹¹ les¹² hi vol metre, lo senyor no li n'és tengut de
 lavar. Mas si'l mariner les¹³ hi vol metra ans *que* la nau haja son
 ple z¹⁴ que'l¹⁵ senyor li¹⁶ ho vet, lo senyor és tengut de donar
 10 aytant com al mariner¹⁷ haurà de nòlit d'aytanta roba com lo
 mariner deu metre per les¹⁸ portades¹⁹ e axí²⁰ lo mariner no les
 deu²¹ metre.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix.*

2. les: *N* «totes les».

3. portades: *DA* «sportades»; sues portades: *P* «sportades».

4. les quals: *P* «que».

5. promeses: *D* «promès».

6. de: *manca en P.*

7. ans: *V* «avans».

8. plen: *DVFNPAe* «ple».

9. la nau: *N* «tota la nau».

10. tot: *DNP* «tot son».

11. E si la nau ha tot càrrech eyl: *V* «e son càrrech. E si puyes que la nau haja son càrrech».

12. eyl les: *D* «eles»; *N* «e ell los»; *PA* «e ell les».

13. les: *DF* «los».

14. z: *V* «que».

15. que-l: *P* «lo».

16. li: *manca en P.*

17. com al mariner: *DP* «al mariner com»; *F* «al mariner con»; aytant com al mariner: *V* «al mariner tot aytant com»; *N* «al mariner aytant com»; *Ue* «aytant al mariner com».

18. les: *V* «ses».

19. portades: *DP* «sportades».

20. axí: *D* «sí».

21. deu: *D* «hy deu donchs».

m 134

Mariner no pot noliejat les sues asportades

Mariner¹ no pot ne deu noliejat les sues portades² a mercader ne a mariner *que*³ sia de la nau tengut ne noliejat.⁴ E si ho fa, lo
 5 senyor de la nau puscha pendre lo nòlit *que*-ll⁵ mercader haurà⁶
 emprés ab lo mariner per rahó d'aqueles portades.⁷

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix.*

2. portades: *DP* «sportades».

3. que: *manca en e.*

4. ne noliejat: *manca en V.*

5. que-li: *F* «que».

6. haurà: *DNP* «avia»; *FAUe* «havia».

7. portades: *DF* «sportades»; d'aqueles portades: *P* «de les esportades».

m 135

Mercader ⁊ altre hom qui senyalarà roba, *pus* sia carragada en nau o en [leny]

5 Mariner ne mercader ne altre hom no deu fer senyal en¹ bala ne en² altre haver, *pus que* carregat és en nau.³ E si ho fa, deu *perdra* tot so *que*⁴ senyalarà.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-*
dix; en: N «a».
2. *en: N «a».*

3. nau: *F «nu» (sic).*
4. *que: V «que-y».*

m 136

Capítol de mariners *com se deuen* compartir

5 Encara és tengut lo senyor de la nau¹ als mariners *que*, quant haurà estibada² la nau, de so *que*³ deu⁴ pagar als⁵ mariners, e si és leyn, la⁶ maytat del leny deu-los donar a comprar lus esportades⁷ vi jorns; e deu⁸ venir a mar la i jorn lo ters e l'altre lo ters dels mariners; e-ls altres deuen fer lo servici⁹ *que-s* fa en¹⁰ nau.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-*
dix; de la nau: manca en F.
2. estibada: *P «establida».*
3. *que: Ue «que-s».*
4. *deu: V «deuran».*
5. *als: V «los».*

6. *la: D «en la».*
7. *lus esportades: V «lurs portades».*
8. *e deu: FPUE «deu»; A «deuen».*
9. *servici: VNP «servey».*
10. *en: VD «en la».*

m 137

De roba de mariners a carregar o a descarregar

5 Encara és tengut senyor de nau *que-l* mariner pot carregar o descarregar¹ les *sues* portades² ab la barcha de la nau, e deuen-li ajudar los altres mariners. [Fol. 64]

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-*
dix; e descarregar: manca en N.

2. *portades: DP «sportades».*

m 138

De quina moneda deuen ésser pagats los mariners

5 Encara és tengut senyor de nau als mariners del nòlit *qui* a él¹ serà pagat, *que* deu pagar los mariners. E si-l nòlit no-y basta, *que-n* deuen² manlevar; e si no troben³ a menlavar, *que* la nau

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-*
dix; qui a él: VUe «que ell».
2. *deuen: VP «deu».*

3. *no troben: DNPAUe «no-n troba»; V «no troba»; F «no-y troba».*

- sia vanuda e que's⁴ paguen los mariners ans⁵ que hom qui hi sia prestador⁶ ne altre hom; que'l mariner, si no n'hi⁷ havia més hun encara,⁸ de que's pogués pagar, se deu pagar,⁹ sal¹⁰ que la nau no'n¹¹ sia anada en terra¹² e que'l¹³ viatge que haurà comensat.¹⁴
- 10 E si'l senyor de la nau havia¹⁵ ab amor manlevats¹⁶ en alcun viatge lo loguer¹⁷ dels mariners, fos que'l loguer¹⁸ multiplicàs¹⁹ a conquist²⁰ pus²¹ altre viatge que haguessen²² comensat la nau se rompia,²³ lo loguer²⁴ del primer viatge si deu²⁵ pagar, enfora lo conquist d'aytant²⁶ com la nau se restaurarà,²⁷ e si no's²⁸ restaurava,²⁹ mas sol i agut,³⁰ sia del loguer a pagar del mariner.³¹ E no'y pot res dir altre hom prestador³² ne altre, que'ls mariners deuen ésser pagats sol que res hi troben, pus que hauran³³ axí fet.³⁴

4. e que's: *D* «e que'ls»; *V* «en que's».

5. mariners ans: *N* «mariners E si lo nòlit no'y basta que'n deuen manlevar e que's paguen los mariners ans».

6. prestador: *V* «emprestador».

7. no n'hi: *P* «no'y».

8. més hun. Encara: *P* «sinó hun clau».

9. se deu pagar: *manca en FNPA*.

10. sal: *DFNUe* «sol»; *P* «soll»; mariner si ... sal: *V* «se valla, sol».

11. no'n: *F* «no».

12. en terra: *DV* «a terra»; *manca en N*.

13. e que'l: *V* «e aquell»; *F* «aquell»; *P* «en aquell»; *Ae* «aquell».

14. comensat: *P* «ffeyt ho començat».

15. havia: *F* «haurà».

16. ab amor manlevats: *V* «manlevat ab amor»; *A* «ab amor manlevat».

17. lo loguer: *V* «los loguers».

18. que'l loguer: *N* «que'ls loguers».

19. multiplicàs: *P* «multiplicars».

20. a conquist: *F* «e conquest».

21. pus: *V* «puys e».

22. haguessen: *FAUe* «hagués»; *P* «agués».

23. rompia: *P* «romprà».

24. lo loguer: *V* «los loguers».

25. si deu: *V* «se deuen»; *N* «sa deu» *PUE* «se deu».

26. d'aytant: *V* «davant».

27. se restaurarà: *manca en P (la meitat de la ratlla està en blanc)*.

28. no's: *P* «no s-i».

29. restaurava: *VP* «restaurarà»; e si no's restaurava: *manca en N*.

30. sol i agut: *P* «hun clau».

31. del mariner: *N* «al mariner»; *P* «dels mariners».

32. hom prestador: *V* «emprestador».

33. hauran: *V* «haurà».

34. fet: *D* «fet com dit és».

m 139

De pagar loguer a mariners ab condició

- Tot senyor de nau o de leny és tengut de¹ pagar loguer² als mariners là³ hon eyl⁴ reeb lo⁵ nòlit, segons que'l⁶ capítol dessus dit és contengut.⁷ Mas és axí entendre⁸ que no⁹ haja alcuna covinensa que'ls mariners hàjan ab lo senyor de la nau o del leny que no'ls

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix; de: manca en N*.

2. loguer: *DNP* «lo loguer».

3. là: *P* «allà».

4. eyl: *manca en VN*.

5. lo: *manca en F*.

6. qu-el: *NPA* «que en lo».

7. és contengut: *V* «és dit ni contengut».

8. entendre: *DVPAUe* «a entendre»; *FN* «a entendre».

9. no: *P* «no'y».

- sia tengut de pagar¹⁰ tro *que* eyls sien tornats¹¹ en aquel loch hon hauran comensat z levat lo¹² viatge; o si aquesta covinensa entre éls empresa,¹³ los mariners no poden ne deuen demanar lo
- 10 lur loguer,¹⁴ tro *que* eyls sien tornats en aquel loch on eyls [Fol. 64^v] faéran¹⁵ la covinensa ab lo senyor de la nau o del leny, si donchs lo senyor no·ls en volia¹⁶ fer alcuna gràcia. Mas lo seyor de la nau deu pagar los mariners encontinent *que* eyls seran tornats en aquel loch hon la covinensa serà empresa¹⁷ entre eyls, e
- 15 assò deu fer sens tot lagui z sens tot contrast. E si alscons¹⁸ de aquels mariners sostindran¹⁹ alcun dan o alcuna massió *per* rahó del seu²⁰ loguer a cobrar,²¹ lo senyor de la nau li és tengut de²² tot aquel dan z de tota aquela mació *que* aquel mariner haurà sostenguda per colpa *com* lo²³ senyor de la nau²⁴ no l'haurà²⁵ volgut
- 20 pagar lo seu²⁶ loguer. E si entre lo senyor de la nau e·ls²⁷ mariners no haurà²⁸ covinensa ne espera empresa naguna, lo²⁹ senyor de la nau lus³⁰ és tengut de pagar los lurs loguers, los quals³¹ lo senyor de la nau³² e·ls mariners serà emprès,³³ *encontinent*³⁴ *que·l*³⁵ senyor de la nau haurà rebut³⁶ lo nòlit e³⁷ d'aquela moneda mateixa³⁸ *que* lo senyor de la nau rebrà dels mercaders; e si *per*
- 25 *aventura* los mercaders³⁹ seran treffaguers,⁴⁰ o⁴¹ la roba *que* eyls hauran portada no valrà lo nòlit *que·ls* mercaders deuen donar⁴²

10. de pagar: *V* «de papagar»; *P* «pagar».

11. eyls sien tornats: *N* «ell sia tornat».

12. z levat lo: *V* «de levar»; *e* «e levat lo lur».

13. entre éls empresa: *V* «és entre ells empresa»; empresa: *N* «serà empresa»; *P* «és enpresa»; *A* «és empresa».

14. lo lur loguer: *Ve* «lur loguer»; *P* «los loguers»; *U* «llur loguer».

15. faéran: *DVN* «feren»; *F* «faeren»; *Ae* «faran»; *U* «feran»; eyls faéran: *P* «ffaran».

16. en volia: *V* «volia»; *F* «ho volia»; *P* «en volrà»; *A* «s'en volia»;

17. serà empresa: *V* «serà stada empresa»; *P* «serà stada ffeta».

18. alscons: *VNP* «algun»; *A* «alcú».

19. sostindran: *DFPA* «sostendrà»; *Ve* «sostendran».

20. del seu: *V* «de son».

21. cobrar: *P* «pagar».

22. de: *P* «a».

23. com lo: *V* «del».

24. com ... nau: *P* «de aquell senyor de nau que».

25. no l'haurà: *D* «no l'avie»; *V* «com no li haurà»; *P* «no li aurà»; *A* «no li haurà».

26. lo seu: *N* «de son».

27. e·ls: *A* «e dels».

28. no haurà: *V* «no havia»; *manca en A*.

29. lo: *N* «de lo».

30. lus: *DVAUe* «los»; *manca en FP*.

31. quals: *FP* «quals entre».

32. lus és tengut de pagar ... nau: *manca en N*.

33. serà emprès: *V* «se hauran empresos»; *F* «seran empreses»; *e* «seran emprès».

34. encontinent: *D* «en consentiment».

35. que·l: *F* «con lo».

36. haurà rebut: *e* «rebut haurà».

37. e: *manca en D*.

38. mateixa: *manca en N*.

39. mercaders: *P* «mariners».

40. treffaguers: *D* «traffaguadors»; *VF* «trafegadors»; *NUE* «trafagadors»; *P* «traffegadors»; *A* «traffagadors».

41. o: *VFN* «e».

42. deuen donar: *V* «deuen dar»; *P* «deuran donar».

al senyor de la nau e·ls⁴³ dits mercaders li jaquiran⁴⁴ la roba per lo nòlit, vayla la roba lo nòlit⁴⁵ o no,⁴⁶ que mester és que·ls mariners hàjan lurs loguers,⁴⁷ si la nau se'n sebia vendre; encara que·s⁴⁸ degués donar per aquel preu que·ls mariners deuen haver per lurs loguers, ne prestadors⁴⁹ ne neguna⁵⁰ altre persona no·y pot res dir ne contrestar per neguna rahó. Que mester és que·ls mariners hàjan lurs⁵¹ loguers en aquel loch hon lo senyor de la nau los⁵² haurà promès de⁵³ pagar,⁵⁴ si donchs los sobradits mariners no⁵⁵ volran fer gràcia al senyor de la nau⁵⁶ que·l⁵⁷ vuyla⁵⁸ sperar tro que eyl sia⁵⁹ en loch hon⁶⁰ [Fol. 65] trop conseyl de moneda, hon⁶¹ eyls sien pagats de lurs loguers. E fo⁶² fet⁶³ per so aquest capítol que⁶⁴ tot senyor de nau deu⁶⁵ guardar, ea⁶⁶ com noliejarà ne com no,⁶⁷ a qui⁶⁸ ne a qui no,⁶⁹ ne quina roba ne quina no,⁷⁰ per so cor⁷¹ aja el⁷² nòlit o no l'haja, mester és que·ls mariners sien pagats de lurs loguers.

43. e·ls: P «als».

44. li jaquiran: D «li gequien»; VA «jaquiran»; FPUe «la jaquiran».

45. vayla ... nòlit: manca en FPAUe.

46. o no: F «o na la jaquiran»; P «ho no la gequiran».

47. lurs loguers: V «los lurs loguers»; N «lur loguer».

48. que·s: F «que».

49. ne prestadors: V «que ni emprestador».

50. neguna: A «nulla».

51. lurs: V «los lurs».

52. los: manca en Ue.

53. de: A «a».

54. pagar: Ue «pagar·los».

55. no: N «no li».

56. al senyor de la nau: manca en N.

57. que·l: P «que».

58. vuyla: DVFNPAUe «vullen».

59. eyl sia: A «sien».

60. hon: P «ho ell».

61. hon: FP «d'on».

62. fo: V «fon»; P «ffonch».

63. fet: manca en P.

64. que: F «cor»; P «car».

65. En L primer era escrit «de», i hom afegí una «u» damunt.

66. ea: manca en VFPAUe.

67. ne com no: V «o no ne».

68. a qui: F «e a qui»; P «con qui».

69. a qui ne a qui no: manca en N.

70. quina ... quina no: D «quina roba ny quina no»; ne quina no: manca en FPA; Ue «ne».

71. per so cor: V «per que com».

72. el: F «ell lo».

m 140

Capítol de senyor de nau qui serà penyorat

Encara és tengut lo senyor de la nau que si eyl és panyorat de¹ senyoria o d'altre hom ne·ls mercaders, e·ll² senyor farà vendrà³ la nau a son esma⁴ e puys la retindrà a sos ops e fer·la ha comprar⁵ a altre per so que la senyoria no·u conega⁶ e⁷ per altre cosa, lo mariner no⁸ deu perdre son loguer, pus que al senyor

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; de: P «per».

2. e·ll: N «lo».

3. farà vendrà: FP «vendrà»; Ue «faran vendre».

4. son esma: DVFNPAUe «sots mà».

5. ha comprar: V «coptar» (sic).

6. no·u conega: Ue «no·l córrega».

7. e: DVFUe «o»; NP «ho».

8. no: NP «no·n».

romanga la nau ne lo nòlit o la nolieg; ⁹ que'l senyor no ¹⁰ pot gitar lo mariner si no'l ¹¹ paga. Emperò lo mariner ha a metra lo ters ¹² de son ¹³ loguer per les haveries que seran ¹⁴ fetes, mas encara ¹⁵ de la ¹⁶ altre moneda que haurà levat ¹⁷ lo ¹⁸ loguer, deu metre axí com los mercaders per sou z per lliura. Salvant una cosa ¹⁹ que'l senyor de la nau vuyla axivernar, que'l mercader ²⁰ no li pot res dir que a fer ho ha, e'l senyor exivernarà ²¹ qui se'n poria tornar, ²² e espera ²³ lo ²⁴ nòlit, entretant ²⁵ lo ²⁶ senyor de la nau ve empahiment ²⁷ que és panyorat, ²⁸ que ha a ²⁹ vendra la nau, axí com dessús és dit, lo senyor ha a pagar lo mariner de tot, e'l mariner no ha res a metre del loguer en averies. ³⁰ E per so fo fet aquest capítol, que'l mariner no pot res fer sinó axí com ³¹ lo senyor de la nau vol, ³² qu'él pert ³³ tots jorns ³⁴ sos ³⁵ temps pus axiverna ³⁶ e no li deu hom res ³⁷ créxer de son loguer e él met sa persona e sos vestiments a ³⁸ consumament, ³⁹ e'l senyor està en presència ⁴⁰ z ha fermat ⁴¹ son ⁴² viatge sinó que [Fol. 65 v] està en speransa de guayar, ⁴³ tot lo loguer ⁴⁴ li ⁴⁵ deu pagar sens contesa z sens avaries. Salvant, emperò, que'l senyor no hagués dit e covengut ⁴⁶ per pati z per acort ⁴⁷ que los degués créxer lur loguer ⁴⁸ z que'ls ⁴⁹ degués pagar per l'espera que'ls mariners fassen. ⁵⁰ E si ⁵¹ ha naguna convinensa que'ls mariners consenten ⁵² per lur plana voluntat,

9. nolieg: F «noliés» (sic).
 10. no: VFNPA «no-n».
 11. no-l: D «no-u».
 12. de son: V «del seu».
 13. que seran: V «que haurà»; FA «qui-s seran»; PUE «que-s seran».
 14. encara: manca en e.
 15. la: manca en P.
 16. de la altre: F «d'aultra».
 17. levat: V «leva».
 18. lo: manca en Ve.
 19. salvant una cosa: FA «saul emperò»; P «sal emperò»; Ue «salvo emperò».
 20. mercader: V «mariner».
 21. exivernarà: D «exiverne»; VN «exiverna»; FPAUe «axiverna».
 22. tornar: P «anar».
 23. espera: V «esperarà»; e «s'espera».
 24. lo: manca en V.
 25. entretant: F «entrò tant».
 26. lo: VAUe «al».
 27. empahiment: D «empeyment»; VU «empatxament»; P «enpatxament»; e «empetxament».
 28. que és panyorat: manca en FP.
 29. ha a: A «vol».
 30. en averies: D «e en averies»; A «en les averies»; e «en aneries».

31. axí com: N «so que».
 32. vol: V «vulla».
 33. pert: D «port».
 34. tots jorns: F «tots sos jorns»; A «tot jorn».
 35. sos: VFP «son».
 36. axiverna: D «exivernarà».
 37. res: manca en P.
 38. a: DNUE «e»; FPA «en».
 39. consumament: D «consumament d'aquels».
 40. presència: VP «sperança».
 41. fermat: DNAUe «affermet»; V «afermat».
 42. son: P «de son».
 43. guayar: e «guardar».
 44. tot lo loguer: N «son loguer cor».
 45. li: A «lo li».
 46. covengut: P «tengut»; U «conegut»; e «contengut».
 47. z per acort: manca en FP.
 48. lur loguer: Ue «llurs lloguers».
 49. que'ls: DA «que los en»; VNUe «que'ls en»; F «que'ls en».
 50. fassen: V «fessen».
 51. si: VF «si hi»; P «si-y».
 52. mariners consenten: F «mariners facen. E si hi ha neguna covinença que'ls mariners consenten» (repetició).

lo senyor no'ls n'és⁵³ tengut sinó aytant com si eyls éran⁵⁴ comi-
 30 nals la⁵⁵ nau z lo loguer fa la hun a l'altre⁵⁶ de totes coses multi-
 plicament⁵⁷ la nau ab lo⁵⁸ loguer. Mas⁵⁹ no'y ha neguna⁶⁰ covinen-
 sa, tot enaxí deu pagar⁶¹ com dessús és dit. Encara és tengut lo
 senyor de la nau al mariner de pagar per eyl axí com en moltes
 parts fan avaries qui paga⁶² i diner o 1^a mayla,⁶³ que'l⁶⁴ senyor de
 35 la nau o⁶⁵ deu tot pagar.

53. no'ls n'és: *F* «no l'és»; *NP* «no'ls és».

54. éran: *A* «hi eren».

55. la: *FP* «a la».

56. a l'altre: *V* «e l'altre»; *N* «l'altra».

57. multiplicament: *VFA* «multiplicant»; *P* «montiplicant».

58. lo: *manca en F*.

59. Mas: *VPAUe* «Mas si».

60. neguna: *V* «nulla».

61. pagar: *manca en P*.

62. qui paga: *V* «de les qui paguen».

63. mayla: *D* «maya»; *V* «malla e les comunes».

64. que'l: *FP* «lo».

65. o: *N* «no-u».

m 141

Senyor de nau és tengut de fermar dret per los mariners

Encara deu ésser¹ tengut lo senyor de la nau al mariner de far-
 mar² dret per eyl, aytant³ com son⁴ loguer vayla,⁵ si no l'ha pres,
 5 e d'aytant⁶ com⁷ fassa compte que vayla⁸ la roba que haurà⁹ en
 la nau. E que li deu ajudar de son poder, salvant que per eyl no's
 meta¹⁰ en barayla ne en perdició¹¹ del seu ne dels prohòmens qui
 sien en la nau.¹²

1. Per les lliçons de *C* vegeu apèn-
 dix; deu ésser: *V* «és».

2. de farmar: *D* «de fermar de fer-
 mar»; *F* «e fermar».

3. aytant: *DFNPAUe* «per aytant».

4. son: *V* «lo seu».

5. vayla: *V* «val»; *Ue* «vàlega».

6. d'aytant: *A* «aytant».

7. com: *N* «que».

8. vayla: *U* «vàlega»; *e* «vàlegua».

9. haurà: *DP* «avia»; *FUe* «havia»;
N «aurà mesa».

10. meta: *D* «metrà».

11. perdició: *N* «perdició de so».

12. dels ... nau: *F* «de açò que haurà
 en la nau los prohòmens»; *A* «d'açò
 que hauran en la nau los prohòmens».

m 142

Senyor de nau és tengut de esmersar lo loguer als mariners

Encara és tengut lo senyor de la nau al mariner¹ d'esmarsar sos
 diners com l'aurà pagat² là hon conixerà lo senyor de la nau
 5 que fassa a³ fer, salvant que'l senyor no n'haja⁴ dampnatge. E si'l
 senyor de la nau és en vila,⁵ sia luy n o prop, que'l mariner vaja⁶
 per esmersar son loguer,⁷ lo senyor li és tengut de donar a manjar
 en la nau⁸ II jorns e no plus,⁹ si no's vol.

1. Per les lliçons de *C* vegeu apèn-
 dix; al mariner: *manca en N*; *A* «als
 mariners».

2. com l'aurà pagat: *manca en D*.

3. a: *manca en N*.

4. no n'haja: *F* «no hage».

5. vila: *V* «via».

6. vaja: *F* «vatge».

7. loguer: *P* «diner».

8. en la nau: *V* «en la vila»; *man-
 ca en P*.

9. plus: *DVPAUe* «pus».

m 143

Senyor [Fol. 66] de nau deu donar a manjar als mariners, si ab eyl pledejaran.¹

5 Senyor de nau o de leny sia tengut de donar a manjar als mariners estant al viatge, si ab eyl pladejara[n]². Esmena de senyor de nau com és te[n]gut de donar a manjar als mariners qui pladejan ab eyl.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix. Aquest títol de capítol és indicat, ultra al text bàsic L, als manuscrits DV i N, mentre que FPAU no duen cap indicació de nou capítol i fan del text que segueix la continuació de m 142. Per contra, a l'incunable e hi ha indicació de nou capítol, però el text que hi segueix és idèntic amb el de la família FPAU.*

2. Senyor de nau ... pladejara[n]: N «Senyor de nau o de leny sia tengut de donar a menjar als mariners stant

al viatge, si ab ell pladejaran»; F «Encara que tot senyor de nau o de leny sia tengut de donar a menjar ells mariners estant al viatge, si ab ell pladejaran»; A «Encara que tot senyor de nau o de leny sia tengut de donar a menjar als mariners stant ab lo viatge, si ab ell pladejaran»; Ue «Encara que tot senyor de nau o de leny sia tengut de donar a menjar als mariners stant al viatge, si ab ell pledejaran»; pladejara[n]: D «pledejaran per qualche rahó».

m 144

10 Segons que l¹ capítol ja dessús contengut,² que³ mariners qui pladejaran⁴ ab senyor de nau o de leny, que lo senyor d'aquela⁵ nau o d'aquell⁶ leny los és tengut que ls dó⁷ a manjar mentre que⁸ ab eyls⁹ pladejaran. Mas no diu¹⁰ ne demostra com ne com no, ne¹¹ per qual rahon.¹² E enaxí, per so con en lo¹³ capítol dessús dit no¹⁴ esclareix, poria¹⁵ tornar a¹⁶ gran dan als senyors de les naus o dels lenys; per¹⁷ la rahó dessús dita, los bons hòmens qui aquests establiments o custumes faéran, veéran e conaguéran que gran dan se'n¹⁸ poguera¹⁹ seguir. E per so,²⁰ sobre alguns capítols que no són ben²¹ clars, eyls faéran esmenas, per so que dan ne trebayl²² no se'n pusca²³ seguir. E sobre lo capítol dessús dit, dien e declaren que los senyors de la nau²⁴ o dels lenys són tenguts de

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix; que:l: V «que en I».*

2. contengut: VA «és contengut».

3. que: N «diu que».

4. mariners qui pladejaran: V «mariner qui pledejarà».

5. d'aquela: N «de la».

6. d'aquell: N «del».

7. dó: D «dón».

8. que: manca en V.

9. eyls: VNPA «ell».

10. diu: manca en e.

11. com ne com no, ne: N «com ni»; ne: manca el segon esment en Fe.

12. rahon: V «rahó ni per qual no».

13. lo: manca en V; en lo: P «lo».

14. no: VN «no-u»; P «no-ns».

15. poria: DFA «porà»; U «si porà»; e «no porà».

16. a: P «en».

17. per: P «e per».

18. se'n: F «se».

19. poguera: VN «poria».

20. so: manca en P.

21. ben: manca en e.

22. trebayl: N «trabals».

23. pusca: P «pogués».

24. la nau: DVFNPAUe «les naus».

donar a manjar als mariners qui ab eyls²⁵ pladajaran, so és a
 15 ssaber²⁶ per casses²⁷ sabuts: lo primer cas és²⁸ si lo senyor de la
 nau o del leny no darà vianda a sos mariners sofficient axí com
 ja és acostumat e en i capítol ja dessús dit esclarit²⁹ z sertificat.
 Lo segon³⁰ cas és³¹ si eyl no atendrá les covinenses que ab eyls³²
 20 empendrà³³ lo dia que ab eyl s'ecorden.³⁴ Lo ters cas és si eyl se
 girarà³⁵ en alcun³⁶ loch hon ischa de son viatge, si ab eyls no's
 n'avé³⁷ ho no'ls ho³⁸ havia fet entanent com ab eyl³⁹ so⁴⁰ acorda-
 ren.⁴¹ Lo quart cas és si eyl volrà cambiar [Fol. 66 v] viatge⁴² sens
 voluntat d'eyls z⁴³ de lur sabuda. E encara més, per tot cas que
 25 just sia que ell⁴⁴ no'ls atena so que promès lus⁴⁵ haurà, com ab
 eyl⁴⁶ se acordaren; per aytals cosses⁴⁷ com dessús són dites,⁴⁸ lo
 seyor de la nau ab qui⁴⁹ eyls seran és-los⁵⁰ tengut que'ls dó⁵¹ a
 manjar, si ab eyl n'auran⁵² a pladajar. Emperò, lo canviament
 del viatge és axí a entendre⁵³ que'll senyor de la nau o del leny
 fos en loch hon trobàs mariners, si aquels, qui són ab eyls⁵⁴
 30 serien,⁵⁵ no volrían⁵⁶ anar si eyl⁵⁷ los ne volien⁵⁸ forsar. Emperò,
 si eyl havia canviat⁵⁹ viatge, per alsunes condicions o de empahiment⁶⁰
 de senyoria, que eyl no gosàs anar descarregar en aquel
 loch hon devia descarregar⁶¹ ne⁶² emprès havia ab aquels mer-
 caders qui⁶³ carragar[e]n, los mariners hi⁶⁴ són tenguts d'anar.

25. eyls: *FNAUe* «ell».26. a ssaber: *D* «a saber que»; *manca en N*.27. casses: *VA* «casos»; *FPUe* «cas-
s».28. és: *V* «si és que».29. esclarit: *DVFP* «és esclarit»; *A*
«és sclarit».30. segon: *Ue* «major».31. és: *P* «si és».32. eyls: *N* «ell».33. empendrà: *F* «empendran»; *P*
«s'empendran».34. s'ecorden: *A* «se acordaren».35. girarà: *DFAU* «gitarà»; *e* «gite-
rà»; *V* «volrà girar».36. alcun: *U* «hun»; *e* «un».37. n'avé: *D* «avé»; *F* «cové»; *U* «ne
ve».38. ho: *manca en F*.39. eyl: *NP* «ells».40. so: *FPAUe* «se».41. eyl so acordaren: *V* «s'acorda-
ren».42. viatge: *PA* «son viatge».43. z: *P* «e menys».44. que ell: *D* «hy qu-eyls»; ell:
manca en Ue.45. lus: *DVNAUe* «los».46. eyl: *N* «ells»; *P* «éls».47. cosses: *VA* «casos»; *F* «cassos»;
N «cases».48. dites: *VFNA* «dits».49. qui: *P* «aquí».50. los: *manca en V*.51. dó: *D* «don»; que'ls dó: *P* «de
donar».52. n'auran: *N* «auran»; *A* «venran».53. lo canviament ... entendre:
manca en V.54. són ab eyls: *V* «ab ell»; eyls:
NA «ell»; *P* «éls ho».55. serien: *V* «seran».56. no volrían: *DFNAUe* «ne volien»;
V «no volien»; *P* «no-y volran».57. eyl: *N* «ells»; *P* «éls».58. volien: *VFAUe* «volia»; *P* «vol-
rà».59. canviat: *V* «a canviar».60. empahiment: *F* «empaxament»
(la x damunt una y); *P* «empayment
ho»; *Ue* «empatxament».61. en aquel ... descarregar: *manca
en F*.62. en aquel loch ... ne: *N* «lla on».63. qui: *P* «qui-ls»; *A* «qui-l».64. hi: *D* «e».

- 35 Emperò, axí és a entendre *que*, segons que'l senyor de la nau o del leyn se miloraria⁶⁵ de⁶⁶ nòlit *per* aquel canviament de viatge, *que* aquella⁶⁷ forma sia tengut eyl de milorar⁶⁸ los⁶⁹ mariners de lus loguers. E *per* les rahons dessus dites, faéran aquesta esmena e⁷⁰ aquest declarament⁷¹ los antichs⁷² *qui* primerament⁷³ anaren
- 40 *per* lo món. *Per*⁷⁴ *què?* *Per* so⁷⁵ cor⁷⁶ gran dan e gran mal fóra z⁷⁷ seria⁷⁸ *que*, quant⁷⁹ o qualque hora o en qual⁸⁰ loch⁸¹ *que* la nau o lo⁸² leny pendran⁸³ terra *per* qualque rahó *que* leny⁸⁴ prengué, *que*⁸⁵ los mariners poguessen metra en plet lo senyor de la nau o del leny, ab qui⁸⁶ eyls serien, sens justa⁸⁷ rahon. *Per* *què* car a
- 45 les vagades hi à mariners *que*, sol *que* eyls poguessen fer los⁸⁸ lurs dalits o complir los lurs delits⁸⁹ e complir la⁹⁰ lur voluntat, eyls no⁹¹ serien en res, si lo seny[o]r de la nau o del leny ab *qui* eyls⁹² serien e y⁹³ consumava⁹⁴ sa nau o son leny; *que* abans⁹⁵ lurs⁹⁶ plauria, *perquè* cor⁹⁷ molt hom⁹⁸ va *per* lo món *que* és dolent z despapat⁹⁹ con [Fol. 67] veu¹⁰⁰ alcun¹⁰¹ *profitar* ne milorar; *perquè* com eyl¹⁰² volria *que*, axí¹⁰³ com eyl¹⁰⁴ es malestruch e dolent, *que* tots¹⁰⁵ ho fossen. E aquella manera aytal és manera¹⁰⁶

65. miloraria: *Ve* «millorarà»; *NP* «mellorarà».

66. de: *VPAUe* «del».

67. *que* aquella: *V* «a aquella»; *aque-* *la*: *NA* «a aquella»; *P* «en aquella».

68. de milorar: *manca en V*.

69. los: *V* «als».

70. e: *P* «en».

71. declarament: *N* «sclariment»; *P* «esclariment».

72. antichs: *D* «antecessors».

73. primerament: *P* «primer».

74. *per*: *manca en N*.

75. *per* so: *manca en V*.

76. cor: *F* «que».

77. e gran mal fóra z: *manca en P*.

78. z seria: *manca en N*.

79. quant: *e* «quant de temps».

80. qual: *DNUe* «qualque»; o qual-
que hora o en qual: *V* «que en qual-
que»; *F* «ora en qualque»; en qual: *A*
«qualque».

81. o en qual loch: *manca en P*.

82. o lo: *F* «a al».

83. pendran: *DFNA* «pendria»; *VP*
«pendrà».

84. leny: *DPAUe* «la.y» (*llicó millor*).

85. leny prengué *que*: *manca en V*.

86. *qui*: *manca en F*.

87. justa: *manca en V*.

88. los: *manca en DPA*.

89. o complir los lurs delits: *manca en DFNPAUe*.

90. la: *manca en PA*.

91. *per* *que* car a les vagades ... no: *V* «en plet ab ell car mariners hi hau-
ria *que* per malvolença o *que* ells po-
guessen haver son plaer *que*»; no: *PA*
«no.n».

92. eyls: *D* «eyl»; *e* «ab ells».

93. e.y: *FNPAUe* «hi»; *V* «feya mal
son prou e.y».

94. consumava: *V* «consumàs»; *FA*
«consumaven»; *P* «consumàvan»; *Ue*
«consumaven».

95. *que* abans: *V* «ans».

96. lurs: *D* «lo»; *VNAUe* «los».

97. *perquè* cor: *VA* «car»; *P* «per ço
com»; *e* «perquè».

98. hom: *V* «hom hi ha *que*»; *P*
«hom malestruch».

99. despapat: *Ue* «desesperat».

100. veu: *A* «veuen».

101. alcun: *V* «a algú»; *e* «algun al-
tre».

102. *perquè* com eyl: *V* «car ell»; *N*
«per so com ell»; *P* «e».

103. axí: *N* «per so».

104. eyl: *manca en P*.

105. *que* tots: *e* «*que* axí tots los
altres».

106. és manera: *manca en P*.

d'àvol hom.¹⁰⁷ Encara més, car àvol hom¹⁰⁸ no volria¹⁰⁹ trobar¹¹⁰ nuyl¹¹¹ temps¹¹² milor¹¹³ de¹¹⁴ si mateix per neguna manera.¹¹⁵ E
 55 per esta¹¹⁶ manera,¹¹⁷ los nostr[e]s¹¹⁸ antichs antassasors volgren
 declarar¹¹⁹ los casses¹²⁰ e les rahons per què los senyors de les
 naus o dels leyns fossen tenguts de donar a manjar als mariners
 qui ab eyls¹²¹ pladajaran,¹²² per so que nangun¹²³ àvol hom no¹²⁴
 60 pogués fer¹²⁵ consumir a alcun¹²⁶ de so que hauria.¹²⁷ E per les
 rahons dessus dittes, fo¹²⁸ fet aquest capítol.¹²⁹ E si mariner alcú
 metrà lo senyor de la nau o de leny en plet¹³⁰ sens justa rahon
 o¹³¹ just cas, eyl és tengut [a] aquel¹³² senyor d'aquela nau o
 d'aquel leyn, ab qui eyl serà¹³³ ne qui eyl hauria¹³⁴ més en plet,¹³⁵
 65 de retra e de donar¹³⁶ tot dan e¹³⁷ tot destrich que eyl ne sustindrà
 ne n'haurà¹³⁸ sostengut; per so cor no justament¹³⁹ l'aurà fet pla-
 dajar¹⁴⁰ e fet¹⁴¹ consumir lo seu. E si eyl no ha de què lo puga¹⁴²
 retre¹⁴³ ni donar,¹⁴⁴ eyl¹⁴⁵ deu ésser pres¹⁴⁶ e més en poder de la
 senyoria e estar tant tro que¹⁴⁷ haja fet satisfer¹⁴⁸ tot¹⁴⁹ aquel dan

107. E aquela manera ... hom: *manca en V*.

108. car àvol hom: *V* «que l'om dolent e àvol»; *e* «car lo qui es àvol hom»; Encara més car àvol hom. *manca en P*.

109. hom no volria: *N* «mariner poria a».

110. trobar: *FU* «atrobar»; *e* «ell trobar».

111. nuyl: *V* «negun».

112. trobar nuyl temps: *P* «jamés trobar».

113. milor: *e* «negú millor».

114. de: *A* «que».

115. manera: *e* «manera en lo món».

116. esta: *DVNPAU* «aquesta»; *e* «apuesta» (*sic*).

117. manera: *VA* «rahó».

118. nostr[e]s: *manca en F*.

119. volgren declarar: *VU* «volgueren declarar»; *e* «o volgueren e declararen».

120. casses: *VA* «casos»; *FPue* «casos».

121. eyls: *AU* «ell»; *e* «els dits senyors».

122. pladajaran: *P* «pledeyarían».

123. nangun: *N* «algun»; *PA* «null»; *e* «de qui avant negun».

124. no: *DAUe* «no-n».

125. fer: *manca en NP*; *e* «ell fer ne».

126. a algun: *F* «ad altre»; *e* «a negun altre».

127. hauria: *e* «ell hauria».

128. fo: *V* «fon»; *P* «ffon»; *A* «fou».

129. capítol: *Ací, en P hi ha un títol*: «capítoll. Smena com és tengut senyor de nau dar a manyar als mariners qui ab ell pladeyan».

130. plet: *e* «negun plet».

131. o: *P* «ho de».

132. [a] aquel: *D* «a aquel»; *VFNAU* «a aquell»; *e* «en aquell».

133. serà: *e* «serà acordat».

134. hauria: *DN* «aurà»; *VFAUe* «haurà»; eyl hauria: *P* «aurà».

135. en plet: *e* «ab negun plet».

136. donar: *P* «donar a aquell senyor».

137. tot dan e: *e* «tots dants e dampnatges e de».

138. ne n'haurà: *N* «o aurà»; *Ue* «ne haurà».

139. no justament: *V* «injustament».

140. l'aurà fet pladajar: *e* «ell haurà fet pledejar lo dit senyor de la nau o del leny».

141. fet: *manca en N*.

142. lo puga: *D* «lo puscha»; *V* «apusca»; *F* «lo pusca»; *NP* «ho puga»; *U* «li puscha»; *e* «li pusca».

143. retre: *e* «pagar ne retre».

144. donar: *e* «donar ço del seu».

145. retre... eyl: *V* «pagar».

146. pres: *e* «pres e menat».

147. que: *manca en VFP*.

148. fet satisfer: *D* «feyt e satisfet»; *VFNPAUe* «satisfet».

149. tot: *manca en N*.

- 70 *que*¹⁵⁰ *aquel*¹⁵¹ *senyor d'aquela nau, ab qui eyl serà*¹⁵² *haurà sostengut*¹⁵³ *per colpa d'eyl; que, axí com no devia, lo*¹⁵⁴ *mès en plet;*¹⁵⁵ *perquè tot hom se*¹⁵⁶ *deu guardar de fer dan a altre*¹⁵⁷ *sens rahon,*¹⁵⁸ *per so que sobre si matex no pusca*¹⁵⁹ *tornar aquel dan que eyl cuydà*¹⁶⁰ *fer a altre,*¹⁶¹ *que rahó és que, qui mal vol fer a altre*¹⁶² *sens*¹⁶³ *justa rahó,*¹⁶⁴ *que sobre si mateix torn.*¹⁶⁵

150. tot aquel dan que: *e* «tots aquells dans o dampnatges los quals».

151. aquel: *N* «lo».

152. serà: *e* «serà acordat lo dit senyor de la nau».

153. sostengut: *e* «sostengut dan».

154. lo: *N* «l'avia»; *P* «l'à»; *e* «lo hauran».

155. que axí com ... plet: *manca en V*; plet: *e* «plet e dampnatge».

156. se: *e* «se'n».

157. a altre: *F* «a l'altra»; *e* «a l'altre»; *manca en P*.

158. rahon: *N* «justa raó»; *U* «just

rahó»; *e* «que no haja raó».

159. pusca: *e* «li-n pusca».

160. cuydà: *D* «cuydara»; *F* «cuydave»; dan que eyl cuydà: *e* «dampnatge de què ell cuydava».

161. altre: *V* «altri»; *e* «l'altre».

162. que rahó ... a altre: *manca en FPAUe*.

163. sens: *P* «e és».

164. sense justa rahó: *e* «sens que no havia justa raó, per ço és justa cosa».

165. que rahó és ... torn: *V* «car qui mal cerca rahó és que-l trop».

m 145

De quina vianda és tengut nau o leny cubert a mariner

- Encara és tengut senyor de nau o de leny cubert¹ de donar² a manjar³ als mariners III jorns de la setmana carn: ⁴ lo dicmenge,⁵ lo⁶ di-[Fol. 67^v]marts, e l⁷ digous; e altres⁸ jorns⁹ cuynat e al vespre¹⁰ companatge. E III vagades de¹¹ vi al matí¹² e III al vespre.¹³ E lo companatge deu ésser tal: ¹⁴ formatge o seba o sardina o altre peix. Encara lo senyor deu donar¹⁵ vi entrò¹⁶ *que vayla*¹⁷ III besants z si val III besants¹⁸ z mig. E si troba atzabip¹⁹ o 10 figures, eyl ne deu fer vi. E si no troba atzabip²⁰ ne figures²¹ e *que*

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; cubert: *manca en D*; *e* «que sia cubert».

2. de donar: *e* «que deu donar».

3. manjar: *D* «menjar e tot leny cubert»; a manjar: *manca en N*.

4. carn: *P* «carn, so és».

5. lo dicmenge: *e* «ço és a saber en lo dimenge».

6. lo: *V* «e el»; *e* «e en lo».

7. e l: *V* «e el»; *e* «en lo».

8. altres: *DFAUe* «als altres»; *V* «els altres»; *N* «los altres»; *P* «als altres tres».

9. jorns: *e* «tres jorns de la setmana, ço és, dimecres e divenres e lo dissabte».

10. al vespre: *N* «als altres»; *e* «cascun vespre de cade dia lur».

11. de: *manca en V*.

12. E III vagades ... matí: *e* «E axí mateix tres vegades per cascun matí li deu fer donar lo vi».

13. e III al vespre: *e* «E axí mateix le-y deu fer donar cascun vespre».

14. tal: *e* «tal com se segueix ço és assaber».

15. deu donar: *V* «deu dar»; *FPAU* «dóna»; *e* «és tengut de donar».

16. entrò: *manca en D*.

17. vayla: *P* «valga»; *U* «vàlega»; *e* «lo vi vàlega».

18. z si val III besants: *manca en FPAUe*.

19. atzabip: *P* «adzabibs».

20. atzabip: *P* «adzabibs».

21. eyl ne deu fer vi ... figures: *manca en Ne*.

li cost²² més de xxx milareses la mielera²³ feta, no'ls és tengut de dar²⁴ vi. Encara és tengut lo senyor de doblar la ració als mariners a festa anyal²⁵ z deu haver servicials qui adoben de²⁶ manjar als mariners.²⁷

22. cost: *DVFNPAUe* «costàs».

23. mielera: *VN* «migerola»; *P* «mi-llaressa»; *A* «miamera»; *Ue* «millera».

24. dar: *P* «donar»; de dar: *e* «que'ls haja a donar».

25. anyal: *DFU* «sia anyal»; *Ve* «que

sia anyal»; *PA* «qui sia anyall»; a festa anyal: *N* «que festa sia anyal».

26. de: *N* «a».

27. als mariners: *D* «ab mariners ensemps»; *U* «ab mariners».

m 146

De mariners qui no jauran en nau o en leyn

Senyor¹ de nau o de leny no és tengut de donar a manjar als mariners,² pus³ no jaguen en la nau ni al leyn.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-dix*; Senyor: *P* «De mariners qui no jauran en nau ho en leyn senyor» (*re-*

petició del títol).

2. als mariners: *N* «a mariner».

3. pus: *FPAUe* «pus que».

m 147

Senyor de nau no deu trametre mariner en loch regordós.

Encara senyor de nau no deu tremetre mariner en loch regordós;¹ si'l² mariner no'y vol anar, lo senyor no³ pot forçar.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-dix*; ragordós: *DVNA* «reguardós»; *F* «regardós»; *Ue* «reguardors».

2. si'l: *P* «e si al».

3. no: *DN* «no-l»; *VFAUe* «no-l ne»; *P* «no-ll ne».

m 148

Senyor de nau no pot prestar ma[r]iner a altra nau

Encara¹ senyor de nau no pot prestar² mariner³ sens volentat del mariner, salvant emperò que'l⁴ senyor de la nau ha ops i mestre o i mariner qui sàpia cosa fer⁵ que haja⁶ ops a⁷ la nau que aquels⁸ no sàpien fer⁹ que en aquela nau o en aquel leny seran, aquel mariner hi deu anar, mas no pas en terra, si donchs no era

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-dix*; Encara: manca en *V*.

2. prestar: *N* «trametra mariner a altra nau ne prestar a nau o a leny».

3. mariner: *D* «mariner a altre nau e altre leny»; *V* «mariner a altra nau ni a altre leny»; *F* «mariner a altre nau ho altre leny»; *P* «mariner a altra

nau ho a altra leny»; *AUe* «mariner a altra nau o a altre leny».

4. que'l: *V* «que si l»; *P* «que si al».

5. cosa fer: *N* «alguna cosa a ffer».

6. haja: *N* «com a».

7. a: manca en *PA*.

8. aquels: *V* «els altres».

9. fer: *N* «fer res».

a servey¹⁰ de aquela nau en què aquel¹¹ seria,¹² saul que aquell mariner no bestexàs de levar¹³ faix ne càrregues¹⁴ en¹⁵ son coyl, 10 que¹⁶ fer no dagués.

10. servey: *VP* «servici».
 11. aquel: *D* «aquela»; *FNUe* «aquella».
 12. seria: *A* «serà».
 13. de levar: *Ue* «que levàs».
 14. faix ne càrregues: *D* «fayxs ne càrreguas»; *V* «fax ne carregar»; *F*

«càrrech ne fays»; *P* «càrrech ne ffaix»; *A* «fax ne levar càrrech».

15. en: *DFNPAUe* «a».

16. que: *DVNAU* «res que»; *F* «res que» (*el mot res afegit damunt el rengló*); *P* «ne res que»; *e* «res que ell».

m 149

Pati de senyor de nau a mercaders, de què és tengut als mariners

[Fol. 68] Senyor de nau és tengut al mariner que tot aytal¹ pati com farà al mercader, si² deu descarregar³ en i⁴ loch, tot enaxí 5 com haurà dels mercaders, axí deu donar als mariners.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; aytal: *e* «semblant».
 2. si: *D* «se».

3. descarregar: *V* «carregar».
 4. I: *A* «alcun».

m 150

Senyor de nau no pot forsar mariner, pus que auran descarregat, si muda viatge, ab què sia en loch de recobre de mariners

Si senyor de nau pren altre viatge là hon la nau¹ haurà descarregat e'l mariner no-y vol anar, lo senyor no-l² pot forsar, salvant 5 que sia en loch que trop mariners. Mas si no-n³ trobava,⁴ ha-los⁵ a fer junta al viatge, enaxí com sia⁶ conegut⁷ per lo senyor⁸ nautxer e per l'escrivà de júnyer,⁹ segons que-l' homa valrà¹⁰ més la i que l'altre. Mas lo senyor no-n¹¹ pot minvar a nagun¹² son¹³ lo- 10 guer. Mas si i hom¹⁴ valrà¹⁵ més que-l senyor no-s¹⁶ cuydarà al comensament, deu-lo melorar, car molt bon hom se vol exir d'una terra per so¹⁷ no-y és conegut. E per so que n'ischa fa gran mercat de sa persona.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; la nau: manca en *N*.
 2. no-l: *V* «no-l ne»; *P* «no-ll ne».
 3. no-n: *D* «no-y»; *F* «no».
 4. trobava: *VN* «troba».
 5. ha-los: *N* «aurà'ls».
 6. sia: *V* «serà».
 7. conegut: *FA* «convengut».
 8. senyor: manca en *VNP*.
 9. júnyer: *P* «jonyer».

10. valrà: *F* «volrà».
 11. no-n: *DVFNP* «no».
 12. a nagun: manca en *P*.
 13. son: *DVFNPAUe* «de son».
 14. hom: manca en *P*.
 15. valrà: *F* «volrà»; *N* «valia».
 16. no-s: *A* «de la nau»; *Ue* «no-y».
 17. per so: *D* «per so cor»; *VN* «per so com»; *F* «per ço cor»; *PA* «per ço com»; *Ue* «per ço car».

m 151

De nau qui's vendrà en terra de crestians

Si senyor de nau vendrà la nau o¹ altre qui la puscha vendra a hom estrany que no'y² agüés part, tot lo loguer deu pagar als
5 mariners³ escàpols. E si'ls mariners són en loch que no'y⁴ vuylen navegar, lo senyor, o⁵ aquell qui la nau⁶ haurà venuda, és tengut⁷ de fer⁸ lur⁹ ops a eyls, dentrò¹⁰ sien tornats là d'on¹¹ los levaren.¹²

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; o: FAUe «a».

2. no-y: F «no».

3. als mariners: DFNA «als mariners són»; PUE «els mariners són»; V «als mariners e els mariners són».

4. no-y: N «no».

5. o: manca en N.

6. la nau: manca en F.

7. és tengut: manca en N.

8. fer: V «fer-los».

9. lur: DVNP «lurs».

10. dentrò: DFAUe «dentrò que»; V «entrò»; P «entrò que».

11. d'on: VF «on»; PU «hon».

12. levaren: D «levaren o partiren primerament»; V «levà»; N «auran levats».

m 152

De nau o leny qui's vendrà en terra de sarrayins

Si nau o leny se vendrà en terra de sarrahins, lo senyor de la nau o del leny deu donar leny¹ e vianda als mariners, dentrò² sien³
5 en terra de christians hon⁴ pusquen⁵ haver recobra.⁶

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; leny: e «lenya».

2. dentrò: D «dentrò que»; V «entrò que»; P «entrò».

3. sien: F «si».

4. hon: N «en».

5. pusquen: F «pusque».

6. recobra: D «recobre que sia bo».

m 153

De mariner qui's tembrà en alcun loch [Fol. 68 v]

Si per aventura serà acordat mariner en forma¹ de cartolari que dixés² acordadament³ qui i⁴ hagués empreniment,⁵ segons que'l
5 senyor de la nau hauria⁶ fet escriure a⁷ enteniment del mariner que-y fos duptant que'l dit mariner no'y gosàs anar, lo senyor de la nau li deu donar la maytat de son loguer e⁸ donar vianda, entrò que sia en loch de recobrament.⁹ E el mariner sens empreniment és tengut donar¹⁰ là hon lo senyor de la nau serà tengut de¹¹ anar¹²
10 ab los mercaders.

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; forma: DFUe «ferma».

2. dixés: NUe «digués».

3. acordadament: DPU «acordament».

4. i: manca en V.

5. empreniment: N «empayment»; e «empresniment».

6. hauria: FP «haurà».

7. a: V «al».

8. donar ... e: manca en A.

9. recobrament: V «recobre»; FP «recobriment».

10. donar: VNPAUe «anar».

11. donar là ... de: manca en D.

12. de anar: e «donar».

m 154

Tot mariner és tengut de seguir lo viatge, *pus que* aurà emprès
 Lo mariner és tengut a senyor de nau o de leny *que*, *pus que*¹
 5 serà acordat ab lo senyor e donada² palmada, és mester que'l ma-
 riner vaja ab eyl axí ben con si n'havia carta feta³ de notari;⁴ el
 mariner, d'aquel jorn anant⁵ *que*⁶ serà acordat ab lo senyor de
 la nau, no pot anar de⁷ nuyla part sens voluntat⁸ del senyor. E si
 el mariner no n⁹ demana¹⁰ paraula al senyor, si res ha a fer fora
 10 de¹¹ la vila hon serà, e¹² deu haver, si és en loch fora la¹³ vila,
 reculida la¹⁴ roba¹⁵ al¹⁶ ters¹⁷ jorn, si la nau és en loch estrany.
 Encara és tengut lo mariner al senyor¹⁸ que li ha a¹⁹ jurar de
 ésser fel e leyal, axí com en aquel capítol²⁰ és escrit que demanen
 los mercaders al senyor.²¹

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-
 dix*; *pus que*: V «puys»; FP «pus».

2. donada: e «donarà».

3. si n'havia carta feta: D «si n'a-
 via feta carta»; VN «si n'avia feyta car-
 ta»; F «si havia feta carta»; P «si avia
 ffeta carta»; AUE «si n'havia feta car-
 ta».

4. notari: P «chosari».

5. anant: DFPAUe «avant»; VN «a
 avant».

6. que: V «que-s».

7. de: VFP «en»; N «a».

8. voluntat: V «voler».

9. no-n: V «ne»; FPUe «no».

10. E si ... demana: en L hi ha una
 correcció de mà posterior: si el és can-
 viat en lo, no-n esdevé deu i demana
 és canviat en demanar; *tenim doncs la*

lliçó: «E si lo mariner deu demanar».

11. fora de: F «de fora»; P «de ffo-
 ra».

12. e: V «ell» (*sembla una lliçó mi-
 llor*).

13. la: manca en Ue.

14. la: FP «sa».

15. roba: N «roba fora la vila».

16. al: D «el».

17. ters: F «tern».

18. al senyor: manca en A.

19. ha a: N «a»; A «hage a»; Ue «ha-
 ja a»; F de primer escriví «haja», des-
 prés ratllà la j.

20. capítol: manca en P.

21. al senyor: D «als senyors desús
 dit»; V «al senyor de la nau»; Ue «el
 senyor».

m 155

De condicions, con se pot partir mariner de la nau o leyn

Encara és tengut mariner al senyor de la nau *que* no s pot par-
 5 tir d'él ne¹ de la nau per nuyla cosa sinó per tres: ² per ³ ésser
 senyor de nau o de leyn o da⁴ nautxer, per la qual cosa és tenguda
 covinença *que*, si⁵ mor lo senyor o aquel qui haurà logat o serà⁶
 sobre'l leny, que'ls béns d'aquel qui⁷ seran deuen pagar los ma-

1. *Per les lliçons de C vegeu apèn-
 dix*; ne: F «ni del senyor»; P «ni dell
 senyor».

2. tres: D «III coses la primera»;
 F «III coses ço és»; N «tres raons so
 és»; per nuyla ... tres: P «sinó per
 III cosas».

3. per: P «so és per».

4. da: V «ésser»; manca en N.

5. si: manca en V.

6. serà: FPAUe «seran».

7. qui: V «que.y»; F «qui.y».

riners⁸ al terme. Encara és tengut mariner a nau en tot[e]s coses⁹ que pertanguen a nau,¹⁰ anar¹¹ a bosch e a sserar¹² [Fol. 69] e a¹³ lenya¹⁴ e a fer exàrcia e a forn e a barcajar ab les barques¹⁵ e estibar e destibar.¹⁶ E, tota¹⁷ hora que'l nautxer li ho comandarà,¹⁸ anar a aygua e a levar en nau totes les companyes dels mercad[e]rs e a donar lats a la nau. E anar a tota exàrcia e a portar¹⁹ lenya e ajudar a fer major²⁰ nau. E en aquella²¹ que²² serà tot²³ melorament és tengut de fer so que pertangua a la nau, mentre serà tengut a la nau.²⁴

8. los mariners: *manca en FP*.

9. coses: *FP* «guises».

10. nau: *N* «nau so és».

11. anar: *V* «de anar»; *AUe* «a anar».

12. sserar: *D* «sora» (*lectura dubtosa*); *V* «sorra»; *F* «terrà»; *NUE* «serrar»; *A* «serrar».

13. a: *manca en A*.

14. lenya: *F* «lenya a serrar»; *serrar e a lenya*: *P* «lenya a serrar».

15. les barques: *DFNUe* «los barquers»; *PA* «los barqués».

16. destibar: *F* «dessestibar»; *P* «dessestibar».

17. tota: *N* «a tota».

18. comandarà: *DFNAUe* «comanda»; *V* «comande»; *P* «comanda a».

19. a portar: *V* «a aportar».

20. major: *manca en FP*.

21. an aquella: *V* «en allò».

22. que: *FP* «en què».

23. tot: *A* «tot a».

24. mentre serà ... nau: *manca en DP*.

m 156

Mariners qui seran acordats no's poden estrer de anar al viatge, sinó per condicions sabudes

Mariner qui serà acordat¹ en nau o en leny, pus² serà escrit en capbreu³ o haurà dada⁴ palmada al senyor o al scrivà, no's⁵ pusch a estrer⁶ d'anar al viatge,⁷ si donchs per aquestes coses no'u feya: so és per muyler a pendre o per anar en romaria⁸ o que agués⁹ fet vot ans que'l¹⁰ viatge se acordàs¹¹ o, si és mariner de proha, per ésser panès o ésser nautxer o, si és nautxer,¹² per ésser senyor, de¹³ tot assò que sia meyns de frau.

1. Per les lliçons de *C* vegeu apèndix; acordat: *manca en A*.

2. pus: *FPAUe* «pus que».

3. capbreu: *D* «cap been».

4. dada: *V* «donada».

5. no's: *P* «no».

6. estrer: *e* «estreura».

7. d'anar al viatge: *V* «del viatge a complir».

8. romaria: *FUe* «Romania».

9. o que agués: *D* «o que n'agués»; *V* «que n'hagués»; *FAU* «e que n'hagués»; *N* «e que n'agués»; *e* «o que n'hagués».

10. que'l: *A* «que en lo».

11. que'l viatge se acordàs: *P* «que s'acordàs en lo viatge».

12. o, si és nautxer: *manca en VP*.

13. de: *VFNA* «e».

m 157

De mariner qui fugirà

Mariner qui serà acordat en nau o en leny fugirà,¹ pus² serà acordat ⁊ haurà jurat³ servir, és tengut que, si⁴ la nau ne logue⁵ altre
5 en loch d'aquel⁶ e⁷ costa més de loguer, deu restituir lo més del loguer⁸ que l'altre haurà reebut, ab què sia semblant d'aquel mariner⁹ en marinatge.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; fugirà: *VPA* «e fugirà».

2. pus: *DFNAUe* «pus que»; *V* «puls que».

3. jurat: *A* «acordat».

4. si: *manca en e*.

5. ne logue: *N* «nolieja».

6. d'aquel: *V* «d'aquell fugit».

7. e: *manca en e*.

8. del loguer: *manca en FNPAUe*.

9. semblant d'aquel mariner: *V* «tant bo e tant sufficient com l'altre».

m 158

De esmena de mariner qui fugirà, de què són tenguts al senyor de la nau

Segons que diu en lo capítol qui dessús és dit,¹ mariner qui fugirà, pus² serà aco[r]dat, és tengut, si aconseguí³ és, si lo senyor⁴
5 de la nau na ha a logar altre⁵ per la falla que aquel li haurà feta e costa més que lo senyor de la nau no dava⁶ a aquel, que·ls és⁷ tengut de retr[e] e de donar tot so que costarà més que eyl no havia⁸ a aquel⁹ senyor [Fol. 69^v] d'aquela nau o d'aquel leny ab
10 qui eyl serà¹⁰ acordat. Mas és anaxí a entendre que aquel mariner qui fugirà¹¹ en aquell loch mateix hon serà acordat, mas no diu ni declara, si alcun mariner serà¹² acordat en alcuna nau o en alcun¹³ leny, e la nau o·l leyn serà partit ab los mariners ensemps d'aquel loch hon los acordà e serà¹⁴ en alcun loch altre¹⁵ estrany, si alcun
15 mariner li fugirà, ea¹⁶ de què és tengut ne de què no. E per so car en lo capítol dessús dit no·u¹⁷ esclareix, los antichs qui primerament¹⁸ anaren per lo món, volent-ho¹⁹ esclarir en aquesta es-

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; qui dessús és dit: *NP* «desús dit»; *Ue* «dessús dit».

2. pus: *FPAUe* «pus que».

3. aconseguí: *D* «conseguit».

4. tengut ...senyor: *V* «tengut que si·l senyor».

5. si aconseguí ... altre: *F* «que si la nau ne loga altra»; *A* «que si la nau ne iogue altre en loch d'aquell».

6. no dava: *FAUe* «no devia»; *N* «no·n dava»; *P* «davia».

7. que·ls és: *en L el mot és fou afegit damunt el rengló per una altra mà*; *DF* «que·lls és»; *V* «que ell és»; *N* «que li és»; *P* «ell és»; *Ue* «que·ls és».

8. havia: *P* «devia».

9. a aquel: *V* «al dit»; *N* «d'aquell».

10. serà: *A* «se era».

11. fugirà: *V* «fugirà que fuja».

12. serà: *V* «se serà».

13. alcun: *A* «aquell».

14. serà: *V* «seran»; *e* «si serà».

15. altre: *manca en FNA*.

16. ea: *A* «e ha».

17. no·u: *D* «no».

18. primerament: *VN* «primer».

19. volent-ho: *DA* «volen-o»; *N* «volen»; *Ue* «volen-ho»; *V* «volen-ho» (*una altra mà afegí, damunt el rengló, guer per tal que hi digués volgueren-ho*).

mena,²⁰ per so que alcun contrast o alcun mal no se'n pusca²¹
 créxer, e dien²² enaxí: que tot mariner qui fugirà a²³ alcuna nau
 20 o²⁴ alcun leny²⁵ en loch estrany,²⁶ si és conseguit²⁷ o atrobat²⁸ en
 alcun loch, eyl és tengut de pagar o de restituhir tot dan e tot
 destrich²⁹ e tot interésser³⁰ que aquel senyor d'aquela nau o d'aquel
 leny ab qui eyl serà acordat³¹ ne sostendrá ho³² n'haurà³³ a soste-
 nir³⁴ per rahó del fugir que eyl li³⁵ haurà fet. E sie'n³⁶ creegut
 25 per sa simpla paraula. E si lo dit mariner no ha de què ho³⁷ puscha
 fer ne esmenar,³⁸ deu ésser pres e mès en poder de la senyoria
 e estar tant pres³⁹ tro⁴⁰ haja satisfet lo dan e lo destrich e l'inte-
 résser⁴¹ que aquel senyor de aquela nau o d'aquel leny dirà que⁴²
 haurà sostengut. E sie'n⁴³ creegut⁴⁴ per sa simpla paraula, axí
 30 com⁴⁵ dessus és dit. E per l'esclariment dessus dit fo fet aquest
 capítol.⁴⁶

20. aquesta esmena: V «esta mane-
 ra».

21. pusca: P «puxa».

22. dien: P «digiéran».

23. a: P «en».

24. o: P «o en».

25. alcuna ... leny: V «algú d'alguna
 nau o leny».

26. en loch estrany: manca en P.

27. conseguit: N «aconsaguit»; P
 «aconseguit».

28. atrobat: FPAUe «trobat».

29. e tot destrich: manca en N.

30. interésser: VP «interès».

31. ab qui eyl serà acordat: manca
 en P.

32. ab qui ... ho: A «haurà sosten-
 gut».

33. ab qui ...n'haurà: FUE «haurà
 sostengut ne n'haurà».

34. ne sostendrá ... sostenir: P «au-
 rà sostengut ne n'aurà a restitohir ho
 sostenir».

35. li: manca en D.

36. sie'n: V «sia'n».

37. ho: manca en P.

38. esmenar: F «esmena»; fer ne
 esmenar: P «pagar ho pusque ffer»;
 no ha de què ... esmenar: V «no ha de
 què puscha pagar ne fer esmena».

39. e estar tant pres: manca en A.

40. pres tro: F «pres e mès en po-
 der de la senyoria tro» (repetició).

41. e l'interésser: V «e l'enterès»; N
 «e lo interès que aquell interès»; P
 «ho interès».

42. dirà que: manca en P; V «dirà
 que-n»; FPAUe «ne».

43. sie'n: P «sia».

44. E sie'n creegut: manca en N.

45. com: V «com ja».

46. fo fet aquest capítol: D «fon
 feyta aquesta esmena»; V «fon fon
 (sic) feyta aquesta esmena»; FN «fo feyta
 aquesta esmena»; P «ffon ffeta
 aquesta esmena»; Ue «fo feta aquesta
 esmena»; A «fou feta aquesta esmena»
 (una segona mà ratllà capítol i afegí
 a al final de fet i de aquest).

m 159

De anar remolcar nau o leny qui venga o vuyla entrar en port

Encara mariner és tengut que vaja ajudar a¹ remolcar nau o leny
 que entra al² port, si'l nautxer li ho comanda, salvant que no³ sien

5 lurs enamichs.

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-
 dix; vaja ajudar a: V «hagut a»; ajudar
 a: manca en FNAUe; P «a».

2. que entra al: DVN «que entre
 en»; FPAUe «si entra en».

3. no: manca en V.

m 160

De roba que serà trobada en grollff (*sic*). [Fol. 70]

Encara és tengut mariner que si troba alguna cosa, pus que serà
tengut a la nau, que la nau¹ ne han² III³ parts e los mariners
5 una,⁴ sien⁵ molts mariners o poch. E si són en mar⁶ z veuen⁷
res que fos mercaderia, eyls hi deuen anar z a⁸ altre⁹ cosa sens
sa¹⁰ marcadaria,¹¹ sol que'll senyor de la nau los¹² ho comanda, e
deuen-na haver, axí com dessús és dit. E per so pren tan gran
part lo senyor, com mengem¹³ z¹⁴ prenen son¹⁵ loguer. E si algun
10 senyor de leyn logue son leny a¹⁶ altre que aquel, ho¹⁷ deu pren-
dra¹⁸ qui logua lo leny e fa la massió. E si aquel mor ans del terma
que serà sobre'l¹⁹ leny, les coses d'aquel deuen pagar. Encara és
tengut lo mariner a la nau que, si va per²⁰ rahó de milés, qu'él ha
a²¹ saguir anant dentrò del²² cap del mont.²³ Mas si²⁴ la nau serà
15 tornada de là vers hon²⁵ serà partida faent viatge, que no'y serà
tornada²⁶ ab aquela mercaderia que haja descarregat en altre
port,²⁷ lo mariner no li és²⁸ tengut. Mas si la nau descarregat no
ha, lo mariner li és²⁹ tengut d'anar³⁰ per milers. E per so³¹ fo fet
aquest capítol, car molt senyor de leny o de nau serà endeutat e
20 no volrà tornar en sa terra per malmirent quey serà o per so car
haurà pauhor³² que no li encanten la nau. E axí tostemp tendria
lo mariner.³³

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-
dix; que la nau: en L afegit al marge.

2. ne han: DV «n'à»; han: F «ha-
je»; NPAUe «ha».

3. III: D «eyl».

4. una: D «la I»; V «n'àn una»; P
«ne han una».

5. sien: D «si són» (primer hom ha-
via escrit sie, i la e fou expuntuada).

6. mar: D «la mar».

7. veuen: VFAU «vehen»; e «veen»;
P «vahían».

8. z a: DFAUe «o»; P «ho».

9. altre: F «oltra».

10. sens sa: A «sense»; Ue «sensa».

11. eyls hi ... marcadaria: V «o al-
tra cosa sens se mercaderia ells hi
deuen anar»; N «o altra cosa sens mer-
caderia ells hi deuen anar».

12. los: manca en P.

13. mengem: V «ells menjem»; P
«menya sa vianda».

14. mengem z: manca en N.

15. son: N «lur».

16. a: P «e».

17. ho: FPAUe «lo».

18. prendra: F «per ira».

19. sobre:l: V «de sobre lo».

20. per: P «a».

21. qu'él ha a: VN «que la a»; ha a:
P «la deu».

22. dentrò del: DVFUe «dentrò al»;
N «tro al»; P «tro a»; A «entrò al».

23. mont: DVFNAUe «món».

24. Mas si: F «E si per aventura»;
PAUe «E si per ventura».

25. hon: PU «llà hon»; A «llà on»;
e «là hon».

26. de là vers ...tornada: manca en
FN.

27. altre port: FAUe «altra part».

28. és: P «n'és».

29. és: V «n'és».

30. d'anar: F «donar».

31. per so: D «d'assò».

32. pauhor: DVFAU «pahor»; N «pa-
or»; e «por».

33. tendria lo mariner: F «tendran
los mariners»; P «tendrà los marinés»;
AUe «tendrà los mariners».

m 161

Mariner no és tengut de anar en altra loch, sinó en aquel en què·ll senyor li aurà fet entanent, com ab eyl s'acordà

- Lo mariner és tengut *que*, si hirà¹ en viatge, *que* no deu anar mas²
 5 là hon lo senyor li haurà fet entanent al comensament del viatge. E si lo senyor³ ven la nau, él⁴ deu donar nau⁵ al mariner en què se'n torn e fer⁶ sos ops. E si leva viatge, com haurà anat là hon devia anar e eyl haurà descarregat o dessorrat,⁷ lo⁸ senyor [Fol. 70^v] de la nau haurà levat viatge e serà en loch de recobre de
 10 mariners, lo mariner no li és⁹ tengut e lo¹⁰ senyor de la nau no lo'n¹¹ pot forsar. E si la nau no serà en loch de recobra *que* no puscha haver mariners,¹² aquells mariners lo deuen seguir e eyls pagats, segons l'altre¹³ viatge per¹⁴ rahó de l'altre multiplicat¹⁵ quant leva ne quant és¹⁶ l'altre. Aquest capítol fo fet per so com
 15 la nau pendrà¹⁷ son viatge, e per so nau¹⁸ no pot perdre son viatge¹⁹ per mariners. Mas si'l senyor de la nau met²⁰ altre hom sobre si, convinensa²¹ no és tenguda de mariner a senyor de nau, pus ell serà desposehit²² de la²³ senyoria.

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; hirà: P «va».

2. mas: VNP «sinó».

3. lo senyor: P «ell».

4. él: manca en P.

5. nau: manca en N; en D el mot nau és expuntuat.

6. se'n torn e fer: V «se'n torne e fer-li».

7. dessorrat: N «dessarrat».

8. lo: V «e el»; P «e lo».

9. és: N «n'és».

10. e lo: V «ne el».

11. no lo·n: V «no·l ne»; N «no·l na»; P «no·ll ne».

12. que no ... mariners: F «de mariners»; manca en A.

13. l'altre: N «lo lur».

14. per: P «e per».

15. multiplicat: F «multiplicant»; P «multiplicament»; A «multiplicament».

16. és: N «fo».

17. pendrà: DNAe «perdrà»; F «perdrà»; U «perdrà»; P «prendrà»; V «faria».

18. nau: manca en F.

19. e per so nau ... viatge: manca en P.

20. met: D «metre».

21. si, convinensa: V «si, nulla convinença»; NP «si, si convinensa»; e «la convinença».

22. desposehit: FAU «despatxat»; P «espatxat»; e «espetxat».

23. la: V «sa».

m 162

Mariner és tengut de fer comendament de nau

Meriner és tengut de fer tot¹ comendament de senyor de nau·o de leyn² z del nautxer e *que* no³ sia a servey⁴ d'altra nau ne d'al-

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; de fer tot: P «a fer».

2. de senyor ...leyn: N «de nau e del senyor».

3. e que no: D «e que no·n»; V «que no».

4. servey: VP «servici».

5 tre leny, mas tot⁵ servey⁶ que⁷ pertangue a nau és tengut de fer.

5. tot: *P* «a tot».

6. servey: *V* «servici».

7. que: *P* «que-s».

m 163

Mariner qui farà rassa

Encara mariner que farà rassa¹ contra² senyor de nau o de leny, que deu perdre la maytat del loguer³ e la roba que haurà en la nau, e deu ésser gitat de nau.⁴ E si leva armes contra al senyor,⁵ tots los mariners lo deuen pendra e ligar⁶ e metre en presó e menar-lo⁷ a la senyoria; e aquels qui pendra no-l⁸ volran, deuen perdre⁹ la roba e'l loguer que hauran ne haver dauran per aquell viatge.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; rassa: *DV* «raça»; *FUe* «rasa».

2. contra: *VFPAUe* «contra son».

3. la maytat del loguer: *V* «lo loguer».

4. e deu ... nau: *manca en N*.

5. al senyor: *D* «lo senyor de la

nau»; *VNA* «lo senyor»; *PUe* «son senyor».

6. e ligar: *manca en V*.

7. menar-lo: *V* «menar».

8. no-l: *F* «lo».

9. deuen perdre: *V* «perden».

m 164

Mariner qui tocarà son senyor iradament

Mariner¹ qui tocarà² iradament³ son senyor⁴ és perjur e bara⁵ e deu ésser pres en persona z perdre⁶ tot quant ha.⁷

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; Mariner: *DVFPAUe* «Encara mariner»; *N* «Encare mariner».

2. tocarà: *N* «toca».

3. iradament: *manca en FAU*.

4. senyor: *V* «senyor de la nau».

5. bara: *DVA* «bare».

6. z perdre: *V* «e deu perdre»; *N* «o perdre».

7. ha: *D* «aja»; *VN* «haja»; *FPAUe* «haurà».

m 165

Mariner és tengut de acolorar son senyor

Encara¹ mariner és tengut de acolorar² senyor de nau,³ s[i] li diu vilania; e⁴ si li⁵ corre dessobre,⁶ lo mariner [Fol. 71] deu fugir fins a proha e deu-sa⁷ metra delats de la cadena. E si lo senyor hi passa, él li deu fugir de l'altre part. E si lo senyor lo encalsa de l'altra part, pot se'n deffensar lo mariner, levats⁸ testimonis com lo senyor l'à encalsat, que'l senyor no deu passar la cadena.

1. *Aquest capítol manca en FPAUe*; *per les lliçons de C vegeu apèndix*.

2. acolorar: *V* «tol·lerar».

3. senyor de nau: *N* «son senyor».

4. e: *DN* «ne»; *V* «ni».

5. li: *manca en V*.

6. dessobre: *N* «derrera».

7. deu-sa: *D* «deu».

8. levats: *DVN* «levant».

m 166

Mariner no deu exir en terra sens comendament

Encara mariner no deu¹ exir ne anar² en terra³ sens⁴ paraula de nautxer o⁵ de l'escrivà, salvat⁶ lo menament del senyor qui
5 en la nau⁷ haja res a fer.⁸

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; no deu: FAUe «és tengut de no».

2. ne anar: manca en P.

3. en terra: manca en F; exir ne anar en terra: Ue «exir en terra ne anar».

4. sens: P «sens comandament e sens».

5. de nautxer o: P «del senyor e de notxer e».

6. salvat: DVFNPUe «salvant».

7. en la nau: D «és la nau lo qual».

8. a fer: manca en F.

m 167

Mariner qui emblarà roba

Encara¹ mariner qui amblarà roba ne exàrcia ne aver que sia en la nau deu perdre son loguer z la roba² que haurà en la nau.
5 E lo senyor pot-lo pendra e metra en I sep³ e tenir⁴ pres mentre sia en aquel viatge. E puys si⁵ vol metra⁶ en poder de la senyoria, pot-ho fer.

1. Ací l'ordre de L divergeix de m: m 167, 168, 166, 169. El present capítol m 167 manca en FPAU; per les lliçons de C vegeu apèndix.

2. ne exàrcia ne aver ... roba: manca en V.

3. I sep: D «un çep»; V «lo cep».

4. tenir: D «tenir-lo».

5. si: VN «si-l».

6. metra: D «metre aquel».

m 168

Mariner qui gitarà vianda acordadament

Encara¹ mariner qui gitarà vianda ne vi acordadament deu perdre lo loguer z la roba que haurà en la nau z estar a mercè² del senyor
5 de la nau.

1. Aquest capítol manca en FPAU; per les lliçons de C vegeu apèndix.

2. mercè: e «merça».

m 169

Esmena de mariner que no deu exir en terra sens comendament

Segons que en I capítol que dessús és dit,¹ mariner no deu exir de nau sens² paraula e sens³ volentat del senyor de la nau o del

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; que dessús és dit: V «és scrit dessús»; P «desús dit se comta»; A «dessús dit».

2. sens: D «sens se»; U «sensa».

3. sens: manca en N; D «sens se»; U «sensa».

- 5 nautxer⁴ o del scrivà o d'aquel qui comandarà⁵ en la nau qui haurà loch de comendament. E'l cap[í]tol qui ja dessús és dit no esclareix ne certifica,⁶ ea aquel⁷ mariner de què és tengut ne de què no, qui segons se⁸ paraula exirà de nau o de leny. E per so que entre lo senyor⁹ de les naus o dels leyns e'ls¹⁰ mariners
- 10 qui ab eyls¹¹ seran ne exiran¹² no puscha¹³ haver negun contrast, los nostres antichs antecessors esclareixen¹⁴ en aquest capitol, ea¹⁵ mariners qui sens paraula e sens [Fol. 71^v] volentat¹⁶ exiran de la nau o del leyn del senyor¹⁷ o d'aquel qui tindrà loch de comendament.¹⁸ Mariners qui so que dessús és dit faran ne comensaran¹⁹ són tenguts que, si d'aquella nau o d'aquel²⁰ leny o nau²¹ hon²² per aytal rahon com dessús és dita²³ exiran e²⁴ seran exits, pendrà²⁵ dan per colpa com eyls ne seran exits, éls són²⁶ tenguts d'esmanar²⁷ tot²⁸ aquel dan que aquella nau o aquel leny haurà pres²⁹ per colpa dels qui axí n³⁰ seran exits. E si aquels
- 20 mariners no han de què pusquen esmanar³¹ ne³² retra aquel dan, que aquella nau o aquel leny haurà pres per colpa d'eyls a aquel³³ de qui serà,³⁴ eyls³⁵ deuen éser preses e meses en po-

4. o del nautxer: *V* «o sens volentat del nauxer»; *P* «ho del leny e del notxer».

5. comandarà: *DVFP AUe* «roman-drà»; *N* «comanda».

6. certifica: *D* «certifica ny coviny».

7. ea aquel: *DP* «e aquel»; *N Ue* «e aquell»; *F* «e a-quel»; *V* «ja aquell».

8. segons se: *V* «sens se»; *N* «sens sa»; *P* «sens»; *A* «sense».

9. lo senyor: *VFNUe* «los senyors».

10. e'ls: *V* «los».

11. eyls: *N* «ell».

12. seran ne exiran: *V* «hiran ni seran»; ne exiran: *P* «e hiran».

13. no puscha: *V* «ni pusquen»; *P* «no pusquen».

14. esclareixen: *V* «esclariren».

15. ea: *V* «de»; *N* «e dien que»; *P* «e ya»; *e* «e a».

16. volentat: *N* «volentat del senyor».

17. del senyor: *V* «del senyor o del nauxer»; *F* «sens voluntat dell senyor»; *U* «sens volentat del senyor»; *e* «sens voluntat del senyor».

18. exiran ... comendament: *P* «del senyor de la nau ho del leny ho de aquell qui tindrà loch de comandament exirà de la nau ho del leyn»; *A* «del senyor de la nau o del leny o d'aquell qui tindrà loch de comandament axiran de la nau o del leny»; *N* «del se-

nyor axiran de la nau o del leyn o d'aquell qui tindrà loch de comendament».

19. mariners ... comensaran: *V* «mariners qui faran ço que dessús és dit ni comencaran»; *FAUe* «mariner qui farà ço que dessús és dit»; *P* «mariners qui ffaran so qui desús és dit».

20. d'aquella nau o d'aquel: *V* «aquella nau o aquell»; *P* «lo senyor de la nau ho del»; *A* «aquella nau o leny».

21. o nau: *manca en DVFNPAUe*.

22. hon: *V* «e»; *FA* «d'on»; *manca en N*.

23. dita: *D* «dit».

24. exiran e: *V* «ells n'ixiran ne-n».

25. pendrà: *V* «si aquella nau o aquell leny pendrà»; *NP* «pendran».

26. éls són: *V* «axí com damunt és dit, éls són».

27. d'esmanar: *D* «designar»; *F Ue* «de esmena e».

28. tot: *A* «de tot».

29. pres: *P* «sostengut ho pres».

30. axí n: *F* «axí los»; *e* «axí».

31. pusquen esmenar: *V* «pagar ne desinnar»; *P* «pusquen pagar ho esmenar».

32. ne: *V* «ne de què».

33. a aquel: *F P Ue* «aquell».

34. d'eyls ... serà: *V* «d'aquells mariners».

35. eyls: *F* «ell».

der³⁶ de la senyoria e estar tant tro *que*³⁷ eyls hajan satisfet a
 aquel³⁸ de qui aquella nau o aquel leny *serà*³⁹ tot lo dan *que* per
 25 colpa d'eyls⁴⁰ *serà* fet, o *que* se'n sien avenguts ab eyls.⁴¹ E si los
 dits mariners exiran en terra en als cuns lochs⁴² ho⁴³ lo senyor de
 la nau o del leny *serà*⁴⁴ per recaptar son nòlit o per noliejar sa
 nau o son leny o per qual⁴⁵ rahon lo senyor de la nau *serà* en
 terra, e si per aquel⁴⁶ axir⁴⁷ que'ls mariners faran en terra, si⁴⁸
 30 sens *paraula* del senyor o d'aquel *que*⁴⁹ eyl⁵⁰ haurà jaquit en⁵¹ son
 loch hi⁵² axiran,⁵³ si lo senyor de la nau ne *perdrà*⁵⁴ nòlit
 o n⁵⁵ sostindrà alcun dan, aquels mariners li'n⁵⁶ són tenguts de
 tot aquel nòlit a retra e aquel dan esmenar⁵⁷ *que*⁵⁸ per colpa
 d'eyls haurà sostengut ne *perdut*.⁵⁹ E si eyls no hauran⁶⁰ de *què*
 35 retra ne de *què*⁶¹ esmanar,⁶² deu-ne⁶³ ésser fet d'eyls⁶⁴ axí com
 dessús és dit. E fo fet per so aquest capítol, cor⁶⁵ molt mariner
 cuyda valer tant *que* no li és semblant *que* lo senyor de la nau
 ne lo nautxer ne⁶⁶ hom qui en la nau sia no⁶⁷ haja ne⁶⁸ vay-
 la⁶⁹ tant com eyl. E no li és semblant *que* res *que* eyl fassa li⁷⁰
 40 puscha tornar⁷¹ a dan, per *què* tot mariner se deu guardar, ea⁷²
 com axirà de nau [Fol. 72] ni com no, per so *que* la pena *que*
 dessús és dita no li⁷³ puscha⁷⁴ venir dessús.⁷⁵

36. poder: *FPAUe* «presó e-n poder».
 37. *que*: *manca en F*.
 38. a aquel: *D* «aquel»; *F* «aquell»;
PA «a aquells».
 39. *serà*: *A* «*serà* stat».
 40. qui axí-n seran exits ... colpa
 d'eyls: *manca en N*.
 41. eyls: *V* «ell o ab ells de qui la
 nau o l leny *serà*»; *PAUe* «ell».
 42. als cuns lochs: *P* «algun loch».
 43. ho: *DVFA* «on»; *PUE* «hon».
 44. *serà*: *A* «sia».
 45. qual: *cons. trad.* «qualque».
 46. aquel: *P* «aquella».
 47. aquel axir: *V* «l'exir».
 48. si: *manca en D*; *e* «e».
 49. *que*: *A* «a qui».
 50. *que* eyl: *V* «qui»; *F* «qui ell».
 51. en: *manca en A*.
 52. hi: *D* «e»; *manca en V*.
 53. *D* «exirà».
 54. *perdrà*: *V* «perdia»; *F* «pendrà».
 55. o-n: *V* «en».

56. li-n: *D* «ly»; *FNPAUe* «li».
 57. esmenar: *VN* «a esmenar».
 58. *que*: *manca en F*.
 59. ne *perdut*: *manca en P*.
 60. hauran: *V* «han».
 61. ne de *què*: *F* «ne *que*»; *P* «ne»;
N «o».
 62. esmanar: *FAUe* «pusquen esme-
 nar»; *P* «smenar ho pusquen».
 63. deu-ne: *N* «deu».
 64. d'eyls: *manca en VFPAUe*.
 65. cor: *P* «que».
 66. ne: *N* «ne null».
 67. no: *manca en VP*.
 68. haja ne: *manca en VN*.
 69. vayla: *D* «vulla ne valla»; *U* «val-
 ga»; *e* «valgua».
 70. li: *V* «los»; *manca en FPAUe*.
 71. tornar: *V* «venir».
 72. ea: *manca en P*; *e* «e».
 73. li: *P* «li'n».
 74. puscha: *F* «puxa».
 75. dessús: *D* «desús axí con dit és».

m 170

Mariner no's deu despular si no és en port axivernador

Encara lo mariner no's despuyl¹ si no és² port exivernador. E si

1. Per les lliçons de *C* vegeu apèn-
 dix; despuyl: *VAPe* «deu despullar»; *F*

«deu despular»; *U* «deu despollar».
 2. és: *VUe* «és en»; *F* «en».

5 ho fa, per cascuna vegada deu ésser surt en mar ab³ la veta⁴ del morgonal⁵ per III vagades. E de III vegades⁶ a anant⁷ deu perdre lo loguer e la roba que ha⁸ en la⁹ nau.

3. ab: V «a».
4. veta: DFUe «vela».
5. morgonal: P «margonall».
6. e de III vegades: manca en VFPAUe.

7. a anant: DV «a avant»; Ue «avant».
8. ha: V «haurà».
9. la: manca en N.

m 171

Mariner no's deu partir del leny pus que comensà a carregar en loch perillós

5 Encara mariner és tengut que no's partescha del leyn, pus¹ comensà a carregar en loch perillós, menys de volentat del senyor o del nautxer; e si ho fa, és tengut d'esmanar tot dan que la nau o'l leny sustindrà² per colpa d'eyl.

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-dix; pus: D «pux»; F «pus que».

2. sustindrà: DFNAUe «sostindrà»; V «sostenga».

m 172

Mariner no pot vendre ses armes

Encara lo mariner no pot vendre ses¹ armes entrò que² haja fet lo viatge.³ E si ho fa, deu estar a mercè del senyor de ia nau.⁴

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-dix; ses: A «les».
2. que: manca en P.

3. viatge: V «viatge, si no ho fa per millonar armes».
4. nau: FAUe «nau o del leny».

m 173

Mariner no deu res trer de nau sens comendament

5 Encara mariner no¹ pot res trer² de nau si no ho mostra'l guardià o a l'escrivà³ o al nautxer; e si ho fa,⁴ deu-li ésser demanat per ladronici.

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-dix; no: P «no-s».
2. trer: VUe «traure»; A «traer».

3. o a l'escrivà: manca en N.
4. fa: A «fan».

m 174

Mariner no deu dormir en terra sens comendament

Encara mariner no deu dormir sens¹ paraula² en terra. E si u fa, és perjur.

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-dix; sens: V «sens se»; D «sens la»; N «sensa».

2. paraula: D «paraula del patró o lo senyor de la nau»; e «paraula del senyor de la nau».

m 175

Mariner és tengut de donar exàrcia davant nau, si bé si és lo nautxer

5 Encara és tengut¹ que² deu³ donar exàrcia davant la nau e d'ormajar,⁴ si ben si és lo nautxer o no'y és. Mas⁵ no⁶ gosa levar que's⁷ desormeig, si no n'ha⁸ comendament.

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; tengut: N «tengut mariner».
2. que: FPAUe «e».
3. que deu: P «lo mariner de».
4. d'ormejar: VNe «ormejar».

5. mas: D «mas lo mariner».
6. no: FPAUe «no-s».
7. gosa levar que-s: V «deu gosar que».
8. n'ha: FA «ha».

m 176

Barquer deu gitar los hòmens en terra

5 Encara és tengut mariner, si és barquer, de posar¹ tots² los³ hòmens en terra, e que's descals. E si [Fol. 72^v] no ho fa o no·u⁴ vol fer, deu pagar tota⁵ masió que hom ne fasa.

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; posar: V «gitar».
2. tots: manca en A.

3. los: manca en V.
4. fa o no·u: manca en VN.
5. tota: D «tota la».

m 177

Mariner és tengut de anar en loch sens perill

5 Encara és tengut¹ que, si'l senyor o l'escrivà² de la nau volrà³ trametra a⁴ molí, que·y deu anar. E és tengut de fer tots servicis qui pertanguen⁵ a nau.⁶

1. El capítol corresponent a 177 no és al ms. C; tengut: D «tengut de servir»; FPAUe «tengut mariner».
2. o l'escrivà: manca en N.
3. volrà: P «voll».

4. a: F «al».
5. tots ... pertanguen: P «tot servici qui pertanga».
6. a nau: D «a fer a nau o a leny».

m 178

Mariner és tengut de metre les armes que aurà promesses

5 Encara és tengut lo mariner de metra les armes que haurà co·vengudes al¹ senyor de la nau, z si no les hi met, lo senyor les pot comprar² sobra son³ loguer sens volentat del mariner. E l'escrivà deu·hi⁴ ésser.

1. Per les lliçons de C vegeu apèndix; al: VP «ab lo».
2. lo senyor ... comprar: V «pot-ne comprar lo senyor»; N «lo senyor los

- pot comprar».
3. son: N «lo».
4. deu·hi: A «hi deu».

m 179

Mariners no deuen deranclir la nau

E los¹ mariners no deuen derelenquir² nau o leyn per lo dit temps estant en aquel viatge. E enaxí con la nau o'l leny guanyarà
5 del nòlit, e mariner³ créxer de lur loguer.⁴

1. *Aquest capítol 179 manca en V; per les lliçons de C vegeu apèndix; e los: F «mas».*

2. derelenquir: *DPAe* «derenclir»; *N* «delenquir»; *U* «derrenclir».

3. mariner: *D* «mariners deuen»; *FNPAUe* «mariners».

4. lur loguer: *FPAe* «lurs loguers»; *U* «llurs loguers».

m 180

Mariners són tenguts de sorrar z dessorrar

Mariners són tenguts de dessorrar z de sorrar,¹ là hon la covinensa² comensarà³ viatge, e d'estibar la roba⁴ e los avers e descarregar⁵ ab la barcha o ab barques de la nau o del leny. E puy's là hon la nau farà port per rahó de⁶ descarregar l'aver⁷ dels mercaders, caxes, lurs⁸ armes, e sorrar la nau e dessorrar z carregar⁹ z estibar de quals havers¹⁰ sia noliejat.¹¹ E si descarregarà la dita nau¹² là hon los mariners dejen ésser escàpols, no sien tenguts de
10 descarregar ne dessorrar,¹³ mas¹⁴ la nau a¹⁵ hormajar e¹⁶ a comandament del senyor e¹⁷ tirar entenes e timons en terra e fer destre¹⁸ en terra z en mar, e puy's no¹⁹ sien tenguts a nau, fet aque[s]t servey demunt dit.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix; tenguts ... sorrar: D «tenguts de desoccarrar e de sorrar soccarrar» [el mot sorrar és corregit: hom hi havia escrit soccarrar]; V «tenguts de sorrar e de dessorrar»; FA «tenguts de sorrar e dessorrar».*

2. covinensa: *V* «nau o leny».

3. comensarà: *V* «començara lo»; *N* «comensa».

4. roba: *D* «robar».

5. e descarregar: *V* «a descarregar»; *P* «e de carregar».

6. de: *F* «dell».

7. l'aver: *N* «los avers».

8. lurs: *DVFNA* «e lurs»; *Ue* «e

llurs».

9. carregar: *V* «carregar e descarregar».

10. quals havers: *DNPA* «qualsque avers»; *U* «qualsque havers»; *Fe* «qualque havers»; *V* «qualque haver».

11. *V* «noliejada».

12. la dita nau: *manca en FPAUe*.

13. dessorrar: *Ve* «de sorrar».

14. mas: *DVFNPAUe* «mas de».

15. a: *manca en A*.

16. hormajar e: *N* «ormejar».

17. e: *manca en V*.

18. destre: *VF* «destra»; *P* «dextran»; *A* «destres».

19. no: *D* «no-n».

m 181

Mariners deuen aydar a tirar nau o leny en terra o metre a fons Encara és tengut mariner¹ que si'l senyor del leny ho vol trer²

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix; mariner: P «mariner a tirar nau ho leyn en terra, so és».*

2. ho vol trer: *D* «vol trer»; *VN* «lo vol trer»; *e* «lo vol traure».

- 5 en ter-[Fol. 73]ra o en fou³ que⁴ no se'n deu partir tro que'l leny sia en terra⁵ o en la fou.⁶ E si no vol intrar⁷ ni metre en fou,⁸ que li deu aydar⁹ a ormejar. E si no ho fa, deu pagar tota messió que per colpa d'eyl serà feta.¹⁰

3. o en fou: *D* «o metre a fons a fou» (a fons *ha estat expuntuat pel mateix copista*); *V* «e metre en fou»; *F* «o en fons»; *P* «ho metra en ffon».

4. que: *P* «que lo mariner».

5. terra: *P* «la terra».

6. en la fou: *V* «la fou»; *P* «en lo ffon»; *e* «en fou».

7. no vol intrar: *V* «no-l vol entrar»; *N* «no-l vol tirar»; *P* «no-l voll tirar»; *A* «no-l vol intrar»; *Ue* «no vol entrar».

8. fou: *P* «ffon».

9. aydar: *VP* «ajudar».

10. serà feta: *A* «se farà».

m 182

De redempció de mariners

- Si algun mariner que'l senyor de la nau haja¹ tremès en² algun loch és³ pres ne ha⁴ algun dampnatge, lo senyor li n'és tengut.
- 5 E si és pres, que'l deu reembre.⁵ Emperò salvant que no'l tremeta⁶ luny mig miler de la nau, e que sia en loch meyns de dupte.⁷ E si és pres de cossaris per forsa, lo mariner deu haver son loguer axí bé com si havia fet son viatge. Encara és tengut mariner de fer tot⁸ comendament de tot⁹ hom que'l senyor de la nau o del leny
- 10 metrà¹⁰ en son loch, si eyl roman del viatge.

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; que'l ... haja: *V* «per voluntat del senyor de la nau qui l'aurà»; *F* «que'l senyor de la nau haurà».

2. en: *N* «a».

3. és: *D* «e és»; *V* «el mariner és».

4. ne ha: *V* «o ha»; *N* «o à»; *P* «ho n'ha»; *F* «on».

5. reembre: *F* «resembra»; *P* «resembre».

6. tremeta: *e* «remeta».

7. de dupte: *DNP* «duptant»; *AUe* «dubtant»; *F* «dobtant».

8. tot: *FP* «lo».

9. tot: *manca en N*.

10. metrà: *DVNFAUe* «meta».

m 183

Senyor de nau qui logarà la sua nau a altra a escar

- Senyor de nau o de leny si¹ loga a escar algun hom, que² so que haurà mostrat³ al logader,⁴ que⁵ alò li haurà⁶ a donar per covent.⁷ E si'l logader és treffagador e'ls mercaders⁸ se acorden ab eyl, e⁹ eyls¹⁰ no'ls pot pagar, eyl n'és tengut. Guart-se¹¹ lo senyor

1. *Per les lliçons de C vegeu apèndix*; si: *manca en F*; *N* «qui».

2. que: *manca en FP*.

3. mostrat: *N* «a mostrar»; *Ue* «mostrar».

4. logader: *V* «logador» [*passim*].

5. que: *manca en FP*.

6. haurà: *Ue* «havia».

7. covent: *DFPAUe* «covinent».

8. mercaders: *VFPA* «mariners».

9. eyl e: *manca en P*.

10. eyls: *VNAUe* «ell».

11. guart-se: *A* «guart si».

del leny a qui l'aurà logat.¹² E si'l senyor del leny noliejà lo leyn a escar a alcun mercader, e'l senyor s'és¹³ desaxit de la mació e aquel qui haurà¹⁴ noliejat la fa, enaxí és¹⁵ tengut lo mariner a¹⁶ 10 aquel qui al¹⁷ leny haurà noliejat¹⁸ pròpriament com si era senyor. Que¹⁹ senyor serà, pus²⁰ eyl darà lo loguer al senyor²¹ e als mariners, e farà les massions. E si lo mariner havia nuyla²² covinensa ab lo senyor del leny de l'altre viatge d'enar o de tornar, lo mariner no li n'és²³ tengut. E per so fo fet aquest capítol, cor molt 15 bon hom hirà per mariner e serà mercader z honrat hom. E vendrà²⁴ alcun hom qui serà vilà z haurà diners, e'l bon hom no volrà navegar [Fol. 73 v] ab eyl. E per esta²⁵ rahó lo senyor del leny s'és desaxit del mariner e'l mariner²⁶ d'él,²⁷ pus²⁸ haurà noliejat lo leny a son escar.²⁹ Lo leny, com serà noliejat a escar, tots 20 los hòmens del leny qui havien a servir al³⁰ senyor deuen servir³¹ al³² noliejador per aquel cap matex. E si res se pert per temps que no ho pusquen recobrar, lo noliejador qui'l leny haurà noliejat no li n'és³³ tengut de res, mas que s'ajudarà d'aquel leny, si poc³⁴ serà.³⁵ E si compra res que ops sia al leny, al cap del viatge ho pot 25 recobrar, sia³⁶ exàrcia o vianda que li³⁷ sobre. E'l senyor del leny no li és³⁸ tengut de res a comprar³⁹ sinó alò que mostrat⁴⁰ li haurà.⁴¹

12. logat: *F* «legat».
 13. s'és: *e* «se n'és».
 14. haurà: *F* «l'haurà»; *P* «ll'haurà».
 15. és: *A* «n'és».
 16. a: *P* «en».
 17. qui al: *DNAUe* «qui-l»; *V* «qui el».
 18. la fa ... noliejat: *manca en F*.
 19. que: *F* «con»; *A* «com».
 20. pus: *V* «puys que».
 21. al senyor: *AUe* «als senyors».
 22. havia nuyla: *F* «havia naguna»; *N* «aurà nulla»; *P* «avia alguna».
 23. n'és: *VA* «és».
 24. vendrà: *FA* «veurà».
 25. esta: *NPe* «aquesta».
 26. e'l mariner: *manca en AU*.
 27. e'l mariner d'él: *manca en Ve*.

28. pus: *V* «depuys que».
 29. escar: *P* «es».
 30. al: *P* «lo».
 31. al senyor deuen servir: *manca en N*.
 32. al: *P* «lo».
 33. li n'és: *N* «li és».
 34. poc: *PU* «pot».
 35. s'ajudarà d'aquel ... serà: *V* «s'ajuden d'açò que'l leny serà si pot».
 36. sia: *V* «si ha».
 37. que li: *P* «que-l».
 38. li es: *V* «li n'és».
 39. comprar: *V* «cobrar».
 40. mostrat: *V* «menester»; *F* «monstrat».
 41. haurà: *D* «haurà que serà ver».

m 184

Senyor de nau qui prometrà de lavar quantitat de roba a mercaders

Senyor de nau o de leny qui prometrà a mercaders de lavar quan-

- 5 titat de roba¹ o quintarades, lo senyor de la nau és tengut de donar als mercaders *leny* qui vayla aytant² o més que'l seu. E si costa més de nòlit, deu-ho³ eyl pagar. E assò és en⁴ asalt⁵ dels mercaders si o pendran⁶ o no. E lo senyor de la nau és mester *que* s'avenga⁷ ab los mercaders de so *que* promès lus⁸ haurà.⁹
- 10 E fo fet¹⁰ aquest capítol, car¹¹ molt senyor de nau fa¹² de paraula la sua nau o el seu *leny* major lo ters o al quint¹³ *que* no serà.¹⁴

1. roba: *P* «robes»; quantitat de roba: *C* «quantitats de robas».

2. vayla aytant: *P* «valla axí»; *U* «vàlega tant»; *e* «vàlegua tant».

3. deu-ho: *V* «deu so»; *C* «deu».

4. és en: *manca en C*; *Pe* «és».

5. asalt: *D* «esalt»; *Ve* «alt»; *F* «asalt».

6. pendran: *C* «voldran».

7. s'avenga: *F* «s'avenga»; *P* «se n'avenga».

8. lus: *DVCAUe* «los».

9. haurà: *V* «haurà, sinó ell és tengut de tot ço que'l capítol parla, que si'l senyor de la nau nolieja roba e no la pot levar, és contengut».

10. fet: *N* «fait per so».

11. car: *C* «per ço com».

12. molt senyor de nau fa: *C* «molts senyors de naus fan».

13. al quint: *DA* «el quart»; *V* «l quart»; *P* «ell quart»; *F* «al quart»; *CUe* «lo quart».

14. serà: *N* «faria».

m 185

Senyor de nau o de *leny* qui prometrà de lavar més roba a mercaders

- 5 Senyor de nau o de *leny* qui noliejarà la sua nau als mercaders e prometrà'ls¹ de lavar més roba *que* no porà, lo senyor de la nau és tengut² als mercaders, axí com en lo capítol dessús dit és.³ E ls mercaders deuen abatre del preu, *que* emprès hauran ab lo senyor de la nau, de la roba *que* levarà, multiplicant⁴ aquela roba *que*⁵ lavar no porà.⁶ E fo fet⁷ aquest capítol per⁸ aquela rahó que s'contén⁹ en aquel capítol qui dessús és dit.¹⁰ [Fol. 74].

1. prometrà'ls: *V* «els prometrà».

2. tengut: *C* «tengut de lavar».

3. capítol dessús dit és: *FU* «capítol dessús és dit»; *e* «capítol desús és dit»; *P* «dit capítoll és dit»; *C* «capítol diu».

4. multiplicant: *D* «multiplicant a»; *P* «montiplicant a»; *F* «multiplicament».

5. que: *P* «que no levarà e».

6. porà: *V* «porà si los dits mercaders se volran».

7. fet: *P* «per ço».

8. per: *P* «e per».

9. contén: *V* «compta»; *P* «comta»; *CAUe* «conté».

10. per aquela rahó ... és dit: *N* «per aquell capítol ho raó que s'contén en lo damunt dit».

m 186

Senyor de nau qui noliejarà la sua nau a escar a quintalades, si lavarà roba sobra cuberta

Senyor de nau qui noliejarà la sua nau a mercaders a escar o a

5 quintarades, si'l senyor de la nau metrà ne portarà¹ roba sobre cuberta meyns de sabuda e de voluntat dels mercaders, si aquella roba,² *que* sobre cuberta serà mesa ne portada sens volentat z sens³ sebuda dels mercaders,⁴ se perdrà o's guastarà,⁵ jatsia assò⁶ *que* sia⁷ escrita⁸ en cartolari, los dits mercaders no⁹ sien tenguts, en¹⁰
 10 la roba *que* sots¹¹ cuberta serà,¹² de fer asmena en¹³ aquella roba *que* per aytal rahó¹⁴ serà¹⁵ perduda o guastada. Mas lo senyor de la nau sia tengut de retre z de donar tota¹⁶ aquella roba *que* per la rahó dessús dita serà perduda ne guastada, o'l¹⁷ valent de aquella, al mercader de qui serà. E si lo senyor de la nau no haurà
 15 de què pagar, deu-se'n¹⁸ vendre la nau, *que* parsoner ne prestador¹⁹ ne negun altre no poden²⁰ *contrestar*²¹ ne deuen,²² per ninguna rahon, saul²³ los mariners²⁴ per lurs²⁵ loguers. E si la nau no bastava e'l senyor de la nau²⁶ havia béns en altre loch, deuen-se'n vendre tants dentrò²⁷ que'l mercader sia entregat.²⁸ Mas los
 20 parsoners no²⁹ són tenguts³⁰ sinó tant solament de so³¹ *que* la part valrà³² *que* haurà³³ en la nau. Emperò, si lo mercader de qui la roba serà haurà dit ho emprès ab lo senyor de la nau que sol³⁴ que él li leu aquella roba, mete-la³⁵ en qual³⁶ loch él³⁷ se volrà.³⁸ E assò³⁹ *que* sia escrit en capbreu o⁴⁰ ab⁴¹ testimonis, ab quèls⁴²
 25 testimonis no⁴³ sien tenguts⁴⁴ ne⁴⁵ prenguen loguer de la nau.

1. portarà: *N* «aportarà»; *C* «prometrà».

2. roba: *manca en A*.

3. sens: *D* «sens se».

4. si aquella roba ... sebuda dels mercaders: *manca en P*.

5. perdrà o's guastarà: *V* «perdia e's guastara».

6. assò: *manca en VCP*.

7. que sia: *V* «fos».

8. escrita: *C* «scrit».

9. no: *V* «no-n».

10. en: *V* «de»; *P* «ne».

11. sots: *V* «de sots».

12. serà: *V* «serà, irà».

13. en: *DVFNPA* «a»; *manca en Ue*.

14. rahó: *D* «roba».

15. en aquella roba ... serà: *manca en C*.

16. tota: *manca en FPAUe*.

17. o'l: *D* «o lo»; *C* «o».

18. deu-se'n: *V* «deu-se».

19. prestador: *V* «prestador».

20. no poden: *P* «no-y poden»; *C* «no-u pot».

21. *contrestar*: *U* «contrestretar».

22. no poden ... deuen: *V* «no poden ni deuen contrastar».

23. saul: *C* «emperò».

24. mariners: *e* «mercaders mariners».

25. lurs: *DVN* «los lurs»; *C* «los lus»; *AU* «los llurs».

26. de la nau: *P* «d'ella».

27. dentrò: *VC* «tro»; *Pe* «entrò».

28. entregat: *FA* «integrat»; *Ue* «entregat»; *C* «paguat»; que'l mercader sia entregat: *P* «que'ls parsoners sían integrats».

29. no: *P* «no-y».

30. mas ... tenguts: *manca en Ue*.

31. de so: *manca en D*; *C* «so».

32. valrà: *V* «volrà».

33. haurà: *V* «hauran».

34. sol: *C* «sso».

35. mete-la: *V* «metrà-la»; *N* «que la meta»; *P* «meta».

36. qual: *DVFNAUe* «qualque».

37. él: *manca en DF*; *C* «hon ell».

38. volrà: *DVP* «vulla».

39. e assò: *P* «soll».

40. capbreu o: *C* «cartolari».

41. o ab: *P* «en».

42. que'ls: *D* «aquels»; *A* «aquells»; *F* «que'ls».

43. no: *DAUe* «no-n».

44. tenguts: *manca en C*.

45. sien tenguts ne: *manca en P*.

Mas lo cartolari deu éser tota via creegut.⁴⁶ E si'l senyor de la nau levarà la roba sots⁴⁷ aquella condició o empremsió,⁴⁸ e aquella roba se⁴⁹ perdrà o's guasterà, ela⁵⁰ deu ésser perduda a⁵¹ aquel de qui serà, que'll [Fol. 74 v] senyor de la nau ne'ls mercaders qui
 30 dins⁵² la nau⁵³ seran no sien tenguts de fer nuyla⁵⁴ esmena a aquel mercader qui la sua roba haurà mesa en la nau per la condició o empremsió⁵⁵ que dessus és dita. Mas que'l⁵⁶ mercader és tengut al senyor de la nau⁵⁷ de pagar lo nòlit que ab eyl⁵⁸ haurà emprès e totes les⁵⁹ averies que per aquella rahon⁶⁰ seran fets.⁶¹ E aquest
 35 capítol fet⁶² per so cor⁶³ senyor de nau o de leny no deu levar res sobra cuberta sinó tant solament la exàrcia e sa⁶⁴ companya que haurà⁶⁵ ops a servey⁶⁶ e a necessari⁶⁷ de la nau.

46. deu ... creegut: V «deu tota via ésser creegut»; C «deu ésser crehegut tota veguade».

47. la roba sots: N «roba so és ab».

48. empremsió: D «emprensió»; P «empresició».

49. se: C «o.s».

50. ela: manca en C.

51. a: V «per» (*hom afegí a damunt aquesta preposició*); C «en».

52. dins: V «en».

53. la nau: manca en N.

54. nuyla: C «naguna».

55. empremsió: D «empresa»; F «emprensió»; P «empresció».

56. que'l: DF «aque'l»; VNCAUe «aquell».

57. al senyor de la nau: manca en D.

58. eyl: C «ells».

59. les: manca en P.

60. rahon: V «roba».

61. fets: DFNCPUe «fetes»; VA «feytes».

62. fet: DV «fon feyt»; FAUe «fo fet»; C «fou fet»; N «fo feyt»; P «ffonch ffet».

63. so cor: C «com».

64. sa: C «la».

65. haurà: DC «aja»; VFUe «haja»; P «aya»; A «harà»; la exàrcia e sa companya que haurà: N «la companya e la exàrcia que ell aja».

66. servey: VF «servici».

67. e a necessari: manca en N.

m 187

Mercaders qui noliejaran quantitat de robes si hi metran enguanyosament (*sic*) sens sabuda del senyor

5 Mercader o¹ mercaders qui noliejaran² quantitat³ de roba a algun senyor de nau o de leny, e aquella quantitat de roba⁴ serà noliejada ab carta o ab testimonis o en forma de cartolari,⁵ fassam compte que aquella quantitat de roba⁶ que⁷ noliejada serà⁸ segons la forma que⁹ dessus és dita,¹⁰ que sien¹¹ M quintars, que

1. mercader o: manca en N.

2. o mercaders qui noliejaran: C «qui noliejarà».

3. quantitat: P «alguna quantitat».

4. roba: F «roba a algun senyor de nau o de leny», (*amb els mots a algun ... de leny ratllats*).

5. cartolari: P «cartolaris».

6. serà ... roba: manca en D.

7. que: manca en FAUe.

8. roba que noliejada serà: P «rober noliejades seran».

9. que: manca en P.

10. dita: DFAe «dit»; U «dita» (*amb la a ratllada*).

11. sien: D «si».

- axí¹² poden¹³ fer compte de M quintars¹⁴ com de c o de més o de
 10 meyns, lo senyor de la nau li és tengut de lavar aquella quantitat
 de roba que noliejada haurà. E si¹⁵ lavar no la pot, és-ne¹⁶ tengut
 e obligat a aquels mercaders qui noliejada la li¹⁷ hauran, tot¹⁸
 enaxí com en I capítol dessús¹⁹ dit és²⁰ esclarit e certificat.²¹ E si'l
 mercader o'ls mercaders hauran noliejat al²² senyor de la nau o
 15 del leny M quintars,²³ e eyls²⁴ ne metran MD o MCC quintars, cc
 més o meyns,²⁵ que si²⁶ ab lo senyor de la nau o del leny no haurà²⁷
 emprès ne en la carta no²⁸ serà contengut ne en lo cartolari de la
 nau²⁹ ho del leny no serà escrit, e els³⁰ testimonis no hauran³¹
 20 oyit sinó tant solament dels M quintars, si aquella nau o aquel
 leny gitarà o li ven-[Fol. 75]drà altre³² cas de ventura,³³ si³⁴ lo
 senyor de la nau porà³⁵ provar ne mostrar³⁶ que aquels mercaders
 hàjan més³⁷ roba en la nau o al leny que a eyl³⁸ no havien³⁹ no-
 liejada, ne al cartolali [sic] no serà escrita,⁴⁰ si la nau gitarà o
 sostendrá alcú dan per rahon de quela roba⁴¹ que enganyosament⁴²
 25 e fraudulosament⁴³ serà mesa en la nau o al leyn, aquel mercader

12. M quintars que axí: manca en N.

13. poden: NA «podem».

14. que axí ... quintars: manca en FP; quintars: manca en V.

15. si: N «si ell».

16. és-ne: D «és».

17. li: manca en CUE.

18. tot: F «cor».

19. dessús: FUA «ja dessús»; NCPe «ja desús».

20. dit és: V «és dit ja e».

21. certificat: P «sertificat és».

22. al: C «lo».

23. noliejat ... quintars: N «M quin-
tars».

24. eyls: manca en P.

25. e eyls ... meyns: D «eyls ne me-
tran mil e D o mill e cc quintars cc
més o menys»; V «e ells ni metran M
o MCC o MCCC o més o menys»; F «e ells
ne metran MD o MCC quintars o més o
menys»; N «ells ne metran MCC més o
menys»; C «ho mil e cc quintarades ho
més ho menys»; A «ells ne metran al
leny MD o MCC quintars o més o
menys»; U «ells ne metran MD o MCC
quintars cc més o menys»; e «ells ne
metran MD o MCC quintars més o
menys».

26. si: manca en VFNA.

27. no haurà: V «no hauran»; P
«no-u auran».

28. no: manca en N.

29. nau: N «nau no aurà emprès ne
en la cartolari serà contengut ne en
lo cartolari de la nau».

30. e els: V «ni los».

31. no hauran: V «no ho hauran»;
N «no ho auran»; A «no-u hauran»;
CP «no-u auran»; F «no haurà».

32. altre: manca en N; P «algun
altra».

33. gitarà o li vendrà altre cas de
ventura: V «vendrà qualque cas d'a-
ventura que gitarà o pendrà algun
dan».

34. si: P «e».

35. porà: Ue «no porà».

36. Fe «monstrar».

37. més: DFNCAUe «mesa més»; P
«messa més».

38. a eyl: C «a ells»; A «ells».

39. havien: D «aurien»; FNUe «hau-
rien»; C «aurían»; A «haurían»; P «hau-
ran».

40. o al leny que ... escrita: V «més
de dret o el leny que a ell no haurien
noliejades»; serà escrita: FA «seria
scrita»; C «serà scrit».

41. roba: manca en P.

42. enganyosament: V «enganosa-
ment»; C «enguanosament»; FPAUe
«enginyosament».

43. e fraudulosament: manca en C.

o mercaders⁴⁴ qui axí enguanosament⁴⁵ z fraudulosa⁴⁶ hi hauran⁴⁷ mesa aquella roba, com⁴⁸ dessús és dit,⁴⁹ són tenguts de⁵⁰ retre a aquels mercaders de qui aquella roba serà gitada,⁵¹ o al⁵² preu d'aquella,⁵³ e al senyor de la nau o del leny tot lo dan que
 30 per colpa d'eyls⁵⁴ haurà sostengut. E si la roba que aquels mercaders que⁵⁵ aytal cosa com dessús⁵⁶ és⁵⁷ dita haurà⁵⁸ feta ne comensada,⁵⁹ no besterà a esmena⁶⁰ a fer a⁶¹ aquels mercaders⁶² da qui la roba serà que serà gitada,⁶³ encara lo⁶⁴ dan a restituhir⁶⁵ que'l senyor de la nau ne⁶⁶ haurà sostengut, e aquels mercaders
 35 hauran altres béns en alcun loch, aquels béns⁶⁷ deuen éser venuts per fer esmena⁶⁸ a aquels mercaders de qui aquella roba serà que serà guastada,⁶⁹ e per⁷⁰ esmena a fer al senyor de la nau o del leyn de⁷¹ tot lo dan que per colpa d'eyls haurà⁷² sostengut. E si los béns d'aquels mercaders qui⁷³ aytal cosa hauran feta⁷⁴ com
 40 dessús és dita⁷⁵ no⁷⁶ bastaran a esmena a fer a aquels mercaders da qui la⁷⁷ roba que gitada serà,⁷⁸ encara a restituhir lo dan que'l senyor de la nau o del leny n'aurà⁷⁹ sostengut,⁸⁰ si⁸¹ eyls són con-

44. aquell mercader o mercaders: V «aquells mercaders»; A «aquell mercader».

45. enguanosament: D «enganyosament»; F «enginosament»; A*Ue* «enginyosament»; P «enginyosament».

46. e fraudulosa: manca en V; C «e fraudulosament»; e «e fraudolosament».

47. hi hauran: F «hauran»; N «auran»; A «hi haurà».

48. com: NCA «axí com».

49. com dessús és dit: manca en V.

50. tenguts de: P «tengut a».

51. serà gitada: P «gitada serà aquella roba».

52. o al: DN «o el»; P «o lo»; A «la dita roba gitada o lo».

53. retre a aquels ... d'aquella: V «setisfer lo dan que'ls altres mercaders reebren per rahó de git o d'altre dan qui per rahó de son engan desús dit reebren».

54. per colpa d'eyls: N «per colpa d'el»; C «per aquella».

55. que: C «per».

56. dessús: C «demunt».

57. és: manca en F*Ue*.

58. haurà: V*F*P*Ue* «hauran»; NC «auran».

59. haurà feta ne comensada: A «feta o comensada hauran»; comensada: V «comesa»; P «comensada auran en la nau ho en la leyn».

60. a esmena: D «d'esmena».

61. a: C «en».

62. mercaders: N «mercaders qui aytal cosa com desús és dita auran feta ne comensada no bastarà a esmena a fer a aquells mercaders».

63. serà que serà gitada: V «serà gitad o per duda» (*sic*); FN «serà gitada»; C «serà qui gitada serà».

64. lo: DV*F*A*Ue* «el».

65. a restituhir: e «serà restituit».

66. ne: manca en V*N*P**.

67. en alcun ... béns: manca en V.

68. per fer esmena: manca en C.

69. que serà guastada: DV*F*P*Ue* «que serà gitada»; N «que serà stada quastada»; C «qui gitade serà».

70. per: manca en V.

71. de: manca en V.

72. haurà: P «auran».

73. qui: manca en D.

74. hauran feta: manca en C.

75. com dessús és dita: manca en V.

76. no: VC «no-y».

77. da qui la: A*e* «de aquella»; NU «d'aquella».

78. da qui ... serà: D «de què la roba de què gitada serà»; C «de qui serà aquella roba qui serà gitade»; P «de aquella roba que serà gitade serà».

79. n'aurà: DN «aurà».

80. a aquels mercades ... sostengut: V «als dampnificats»; encara a restituhir ... sostengut: manca en C.

81. si: N «e si».

saguits,⁸² eyls deuen ésser presses e meses⁸³ en poder de la senyoria e estar-hi⁸⁴ tant tro que⁸⁵ eyls⁸⁶ hàjan satisfet⁸⁷ a aquells⁸⁸
 45 mercaders e al senyor de la nau o del leny de⁸⁹ tot lo dan que per colpa d'eyls hauran⁹⁰ pres ne⁹¹ sostengut. E sia en asaut⁹² de aquells mercaders o del senyor qui aquell dan haurà pres o⁹³ sostengut per colpa d'aquells qui⁹⁴ aytal cosa com dessús⁹⁵ és dita hauran feta⁹⁶ de fer demanda⁹⁷ contra eyls, tot [Fol. 75 v] enaxí
 50 com aquells qui enganyosament,⁹⁸ ab⁹⁹ semblant¹⁰⁰ de amistat, aport altre¹⁰¹ a juhí¹⁰² de mort. E si per aventura la nau o'l leny no gitarà¹⁰³ ne:n¹⁰⁴ sostindrà dan alcun e'l senyor de la nau o del leny trobarà al descarregar aquella roba que aquel¹⁰⁵ noliejada no serà,¹⁰⁶ sia en son asalt¹⁰⁷ que lo¹⁰⁸ meta en poder de la senyoria
 55 on¹⁰⁹ serà. E si la met en poder de la senyoria,¹¹⁰ deu ésser axí partida que lo ters de aquella roba deu ésser del senyor de la nau o del leny, e'ls parsoners deuen-hi¹¹¹ haver en aquel ters lur part,¹¹² segons la part que hauran¹¹³ en la nau o en lo leny. E l'altre ters de la senyoria deu ésser.¹¹⁴ E l'altre ters deu ésser donat per amor
 60 de Déu a catius a trer.¹¹⁵ E si lo senyor de la nau o del leny volrà fer gràcia a¹¹⁶ aquells mercaders da qui aquella roba serà, que no la meta en poder de la senyoria, sia en asalt¹¹⁷ del senyor de la

82. consaguits: *FNCPA* «aconseguits».

83. presses e meses: *D* «presos e mesos»; *VFAUe* «presos e mesos»; *P* «pressos e messos».

84. estar-hi: *V* «estar», *C* «star».

85. tro que: *F* «tro».

86. eyls: *P* «aquells»; manca en *C*.

87. satisfet: *C* «satisfets».

88. a aquells: *V* «aquells dampnifficats».

89. de: manca en *CP*.

90. hauran: *N* «aurà»; *Ue* «haurà».

91. pres ne: manca en *C*.

92. e sia en asaut: *F* «e si en asaut»; *NCPA* «e sia en asalt»; *e* «e sia a alt».

93. haurà pres o: *DNC* «aurà»; *FAUe* «haurà»; *P* «auran».

94. d'aquells qui: *NA* «d'ells qui».

95. dessús: *C* «demunt».

96. de tot lo dan ... feta: «e sia en electió dels dapnificats»; hauran feta: manca en *C*.

97. de fer demanda: *D* «demanda»; *N* «de fer demanar»; *P* «fer demanda».

98. enganyosament: *VN* «enganosament»; *AUe* «enginyosament»; *F* «engiyosament»; *C* «anginyosament»; *P* «enginvossament».

99. ab: *P* «e ab».

100. semblant: *C* «senyal».

101. aport altre: *D* «aport a altre»;

VUe «aporta altre»; *F* «aporta altra»; *N* «aporta a l'altra»; *C* «aporta ha altra»; *P* «aporta a altre»; *A* «aporten altre».

102. juhí: *P* «ajuý».

103. gitarà: *FPAUe* «gitava».

104. ne:n: *VCP* «ne».

105. aquel: *V* «a ell»; manca en *NP*.

106. no serà: *DU* «no-n serà»; *FA* «no haurà»; *C* «no aurà».

107. asalt: *Ve* «alt»; *FU* «asaut».

108. lo: cons. trad. «la».

109. on: *C* «lla hon».

110. on serà ... senyoria: manca en *V*.

111. deuen-hi: *C* «de nau han»; *P* «deuen».

112. en aquel ters lur part: *VFA* «part en aquell terç»; *N* «en aquell ters sa part»; *C* «en aquell lur part»; *P* «en aquell ters la part lur»; *U* «en aquell ters la part llur»; *e* «en aquell terç la part lur».

113. hauran: *F* «haurà».

114. de la senyoria ... ésser: *VFNC* «deu ésser de la senyoria»; *e* «de la senyoria del deu ésser».

115. trer: *D* «trer de catiu»; *VUe* «traure»; *F* «rembra».

116. a: *C* «en».

117. en asalt: *V* «a coneguda o asalt»; *e* «en alt».

nau o del leny de pendre¹¹⁸ quin¹¹⁹ nòlit sa volrà,¹²⁰ segons que en i capítol ja desús dit és esclarit.¹²¹ Per què tot mercader¹²² se
65 deu guardar que no meta¹²³ roba en nau ne en leny, si donchs no la havia¹²⁴ noliejada, per so que la condició que desús és dita¹²⁵ no li puscha dessús¹²⁶ ésser posada.

118. pendre: *D*Ue «perdre» (en *U* la primera r sembla una correcció posterior).

119. quin: *D* «quiny».

120. volrà: *V* «vulla».

121. ja desús ... esclarit: *V* «ja dit és dessús esclarit»; *FA*Ue «ja dessús és dit»; *P* «ja desús és dit»; *C* «ja desús

dit és he esclarit».

122. mercader: *P* «mariner no mercader».

123. que no meta: *C* «com metrà».

124. havia: *D* «ha».

125. que desús és dita: *C* «desús dita»; *e* «que dessús dit».

126. dessús: manca en *C*.

m 188

Nau o leny que serà noliejada a escar per mercaders

Nau o leny qui sia noliejada¹ a escar per mercaders deja² seguir lo viatge, segons que³ en la carta serà contengut. E si per ventura
5 la nau o'l leny estava tant en lo⁴ viatge que li sia mester donar lats o que haja mester més de⁵ exàrcia, que la sua sia consumada tota o partida,⁶ que'l senyor de la nau no sia tengut de⁷ donar lats ne de refrescar exàrcia, pus complidament haja fet compliment⁸ de exàrcia o de adop, que'l⁹ dit senyor de la nau estant
10 al viatge deu rafer¹⁰ so que haurà¹¹ falit de so que haurà¹² [Fol. 76] promès¹³ als mercaders, axí com de exàrcia o de adop haja¹⁴ fet¹⁵ compliment lo dit senyor. E si altres coses axí com¹⁶ de exàrcia¹⁷ o d'altres¹⁸ necessaris¹⁹ hi-à²⁰ mester e los merca-

1. noliejada: *V* «noliejat».

2. deja: *C* «degua».

3. que: manca en *P*.

4. en lo: *V* «el»; *P* «en».

5. més de: manca en *V*; *CP* «més».

6. partida: *D* «parduda».

7. de: manca en *A*.

8. compliment: *V* «axí com promès haurà el jorn que la nau se noliejat e si no-y havia fet compliment».

9. que-l: *P* «e que al».

10. deu rafer: *V*Ue «deja refer»; *DA* «deja reffer»; *F* «dege reffer»; *N* «deja rafer»; *P* «deya reffer»; *C* «degue aver».

11. deu ... haurà: en *L* una altra mà corregí el text per tal que digués: no

deurà's fer on no haurà.

12. falit ... haurà: manca en *V*.

13. de so que haurà promès: manca en *FA*.

14. adop haja: en *L* escrit damunt el rengló com ia.

15. haja fet: *P* «pus no-y age».

16. com: *C* «com són».

17. o de adop ... de exàrcia: manca en *N*.

18. d'altres: *V* «altres».

19. necessaris: manca en *V*; *F*Ue «necessàries»; de exàrcia ... necessaris: *P* «exàrcias ho altres coses necessàries».

20. hi-à: *Ae* «haja».

15 ders²¹ ho volen comprar, que ho poden fer. E puy²² fet lo viatge, los mercaders pusquen²³ cobrar aqueles coses les quals seran en la nau o al leny per eyls comprades. E senyor de nau o de leny no·ls²⁴ puscha retenir.²⁵

21. mercaders: *N* «altres mercaders».

22. puy: *D* «pux».

23. pusquen: *P* «púxan».

24. no·ls: *P* «no les se».

25. e senyor ... retenir: *manca en FA*.

m 189

De nau o leny qui noliejat serà a escar a temps sabut

5 Si nau o leny és noliejat a escar¹ a² temps sebut z si·ls mercaders lo³ tenen, estant⁴ aquel⁵ viatge, passat⁶ lo temps, que·ls dits mercaders dejen⁷ donar per aquela rahó a la nau o al leny del temps que la⁸ tendran. E si volien⁹ comensar altre viatge, que·ls mercaders se deguessen posar¹⁰ ab lo senyor de la nau o del leny.

1. a escar: *manca en C*.

2. a: *P* «ho a».

3. lo: *V* «la».

4. estant: *manca en N*.

5. aquel: *A* «en aquell».

6. *N* «pesat».

7. *C* «deguen».

8. que la: *P* «que·ll».

9. volien: *F* «la volien»; *C* «volguesen»; *A* «volen».

10. se deguessen posar: *V* «se deguessen convenir»; *C* «se déguan aposar».

m 190

De nau o leny qui sia noliejat a quintalades, si li falrà xàrcia

5 Nau qui sia noliejada¹ a quintarades, si li fayl² exàrcia, axí com arbres, ànchores³ o timons, lo senyor que·n⁴ deja comprar a preu⁵ cominal, so és a·ssaber lo preu que sia tengut de dar⁶ lo dit senyor de la nau o del leny, dos preus que en⁷ la terra hon⁸ eyl partí costava. E si per aquel dit preu no·n⁹ podia¹⁰ haver, so és a·ssaber

1. nau ... noliejada: *VFAUe* «nau o leny qui sia noliejat»; *D* «nau o leny qui sie noliejat»; *N* «nau o leny qui serà noliejat»; *C* «nau ho leny qui sia noliejat»; *P* «nau ho leny qui sia noliejada».

2. fayl: *D* «faliria o ly fayl»; *C* «fallirà».

3. ànchores: *C* «antenes».

4. que·n: *VC* «que»; *F* «que·us»; *P* «que·u».

5. comprar a preu: *D* «comprar si va en loch on ne puscha comprar o preu»; *FU* «comprar si ve en loch on ne puscha comprar o preu»; *VA* «com-

prar si ve en loch on ne puscha comprar a preu»; *N* «comprar si ve en loch on na puscha comprar a preu»; *C* «comprar si·n ve en loch que·n puga comprar a preu»; *P* «comprar si bé en loch hon ne puxa comprar a preu»; *e* «comprar si ve en loch hon ne puscha comprar a preu».

6. de dar: *V* «de donar»; *C* «a dar».

7. en: *C* «de».

8. hon: *P* «que».

9. no·n: *V* «no ho»; *U* «no·u»; *FC* «no».

10. podia: *P* «pot».

- per II tants *que* en la sua terra no valia, *que* no n¹¹ sia¹² tengut de comprar. E si costa més¹³ dels dits II¹⁴ *preus*, que ls dits mercaders dejen¹⁵ pagar del lur¹⁶ lo sobrapús¹⁷ *per sou* *z per lliura* o *per besants* de tota la roba.¹⁸ E si, tant s'és¹⁹ ans²⁰ *que* hagen²¹ comprada la dita exàrcia, havien taylada²² entena *per fer timó* o timoneres²³ o altre lenyam a necessari²⁴ de la nau *per falida*²⁵ de exàrcia,²⁶ que ls mercaders sien tenguts de pagar la dita entena.²⁷
- 15 El senyor de la nau [Fol. 76 v] deu²⁸ comprar²⁹ altre entena³⁰ en esmena de aquela.³¹

11. no-n: VC «no».
 12. sia: P «és».
 13. si costa més: V «si compra e costa més»; D «si costa menys»; FUE «costa menys»; N «costa més».
 14. II: manca en F.
 15. dejen: C «deguen»; P «dègan».
 16. del lur: C «de sso del lur».
 17. sobrapús: als mss. en dues paraules sobre pus; V «sorepús»; A «sobre plus».
 18. o per besants de tota la roba: manca en N.
 19. s'és: Ue «és».
 20. ans: F «anans»; C «abans».
 21. hagen: V «haja»; C «aguéssan».

22. taylada: N «comprada».
 23. o timoneres: F «e timoners»; C «o timons».
 24. a necessari: D «a necessària»; e «necessari».
 25. falida: N «defallida».
 26. a necessari ... exàrcia: C «ha obs de la nau per la dita exàrcia».
 27. entena: C «exàrcia».
 28. deu: manca en P.
 29. deu comprar: N «compra».
 30. El senyor ... entena: manca en FA.
 31. en esmena de aquela: manca en N.

m 191

De nau o leny qui serà noliejat, saul empayment de senyoria

- Si nau o leny per alcuna condició,¹ per empahiment² de senyoria³ no gosava⁴ anar⁵ là on lo viatge⁶ serà levat e'l senyor de la nau cobrerà⁷ ab los mercaders altre loch⁸ per fer port, si'l dit loc⁹ era¹⁰ pus luny que'l loch hon l'empahiment¹¹ era¹² on volien anar de CL milles, que ls mariners dejen seguir lo dit viatge meyns de junta a¹³ lur loguer. Emperò, si la nau se crexia¹⁴ del nòlit de les

1. condició: FA «rahó o condició».
 2. empahiment: PUE «empatxament».
 3. senyoria: V «senyor».
 4. no gosava: D «no-n gossava»; V «no gosarà».
 5. no gosava anar: C «tornarà».
 6. viatge: U «viatge deu anar ne».
 7. cobrerà: en L una altra mà va voler canviar el mot en troberà; V «trobava».

8. altre loch: P «algun loch altra»; A «loch».
 9. loc: P «port».
 10. era: N «és».
 11. hon l'empahiment: C «que l'empeiment»; P «hon l'ampatxament»; Ue «hon lo empatxament».
 12. era: P «era e».
 13. a: C «de».
 14. se crexia: C «crexia»; V «se crexerà».

10 dites CL milles, que ls mariners fossen¹⁵ crescuts¹⁶ de lur loguer¹⁷
 per aquela manera¹⁸ que la¹⁹ nau se crexeria²⁰ de nòlit. E si la
 nau no's creix²¹ del nòlit ne los mariners²² de lur²³ loguer,²⁴ en-
 cara més, si la nau per lo dit empahiment²⁵ haurà²⁶ a romanir
 en alcun loch²⁷ descarregar, segons que la nau guanyarà²⁸ de nòlit,
 15 los mariners²⁹ guanyaran³⁰ de lur loguer³¹ a aquela forma³² me-
 texa.³³

15. fossen: C «foren».

16. crescuts: D «creeguts»; F «cre-
 heguts»; A «creguts»; U «cregut»; e
 «crescut».

17. de lur loguer: C «de llus lo-
 guers»; P «dels lurs loguers»; mariners
 ... loguer: V «mariners sien crexcuts
 de son loguer».

18. manera: N «manera matexa».

19. la: D «a la».

20. crexeria: DVFNcUe «crexerà»;
 P «crexia».

21. no's creix: V «no creix»; A «no
 crex»; N «no's creixia».

22. ne los mariners: e «ne axí los
 dits mariners».

23. lur: V «son».

24. de lur loguer: N «de lurs lo-

guers»; C «de llus loguers»; P «dels
 lurs loguers».

25. empahiment: V «empaxament»;
 P Ue «empatxament».

26. haurà: V «havia».

27. loch: VFPA «loch per».

28. guanyarà: V «guanyaria».

29. guanyarà de nòlit los mariners:
manca en P.

30. guanyaran: DVU «guanyarien»; F
 «ganyarien»; A «guanyarian»; e «gonya-
 rien»; N «guanyen»; P «gosanyaran».

31. lur loguer: C «llus loguers».

32. a aquela forma: N «per aquella
 manera»; P «a aquella rahó».

33. a aquela forma metexa: *manca
 en V.*

m 192

Senyor de nau qui noliejarà la sua nau per anar carregar en
 alcun loch, si li vendrà empayment de senyoria

5 Si mercaders noliejaran nau o leny per anar carregar¹ en alcun
 loch e quant eyls seran aquí² junts ab la nau o ab lo leny on³ de-
 vien descarregar⁴ e aquí haurà empahiment⁵ de senyoria, que
 negú⁶ no gosa⁷ carregar ne res trer⁸ de la terra, si ls mercaders
 e'l senyor de la nau sebran⁹ altre loch on no haja emp[a]himent¹⁰
 10 de senyoria, hon eyls poguessen carregar, si'l senyor de la nau
 o ls mercaders se n'avenien,¹¹ lo senyor de la nau hi és tengut
 d'anar, que mariner negun¹² no li pot contrestar, segons que en
 lo dessús dit capítol és contengut.¹³ E si ls mercaders no faran

1. carregar: C «a careguar».

2. aquí: P «lla».

3. on: N «e».

4. descarregar: D «carregar»; VF-
 NPAUe «carregar»; C «careguar».

5. empahiment: P Ue «empatxa-
 ment».

6. negú: D «nengú»; P «nau».

7. gosa: C «guosarà»; P «gosarà»;
 A «gos».

8. trer: V Ue «traure»; P «tres».

9. sebran: Ue «sabrà».

10. P Ue «empatxament».

11. se n'avenien: FAUe «se n'ave-
 nen»; P «se n'anaven».

12. negun: *manca en FPAUe.*

13. que en lo ... contengut: V «que'l
 capítol dessús és dit ne contengut».

- junta de¹⁴ nòlit al senyor de la nau, lo senyor de la nau no és
 15 tengut de fer jun-[Fol. 77]ta als mariners de lurs loguers. E¹⁵ com
 eyls seran junts en aquell loguar¹⁶ hon¹⁷ eyls hauran¹⁸ fe, que
 poguessen¹⁹ carregar. E ans²⁰ que los mercaders fossen espee-
 gats²¹ ne la nau fos carregada²² tota o²³ partida e²⁴ vendrà aquí
 lo dit empahiment,²⁵ axí com dessús és dit, e els mercaders no
 podran²⁶ acabar qu'els pusquen trer²⁷ d'aquell loch aqueles mer-
 20 caderies que eyls²⁸ comprades hauran ne encara²⁹ negunes altres
 que eyls na³⁰ volguessen comprar,³¹ e el³² senyor de la nau con-
 goxerà³³ als³⁴ mercaders, que eyls que lo eespaeguen³⁵ [sic]. E'l
 senyor de la nau veurà e³⁶ conxerà qu'els no³⁷ poden aspeegar³⁸
 25 per rahó de empahiment³⁹ qui aquí serà, el senyor de la nau de-
 manarà als mercaders lo nòlit e la massió que eyl feta haurà⁴⁰ o
 qu'els lo espaeguen,⁴¹ los mercaders no⁴² són tenguts al senyor
 de la nau de pagar lo⁴³ nòlit tot ne partida,⁴⁴ per so cor no és
 lur colpa, que l'⁴⁵ empahiment és de senyoria. E a⁴⁶ emp[a]himent
 30 de Déu ne de senyoria no⁴⁷ pot negun⁴⁸ res⁴⁹ dir ne⁵⁰ contrestar.
 E si los mariners demanaran lo loguer al senyor⁵¹ de la nau, no'ls

14. de: PA «del».
 15. e: V «item».
 16. loguar: VCP «loch».
 17. hon: P «que».
 18. hauran: V «havien».
 19. poguessen: C «pusquen».
 20. ans: C «anens».
 21. fossen espegats: N «fossen es-
 peexats»; C «sían spetxats».
 22. espegats ... carregada: P «car-
 regats ne la nau ffos espatxada».
 23. o: C «ho em».
 24. e: manca en VC.
 25. empahiment: Ue «empatxament»
 [aquesta variant no la donarem ja
 més].
 26. podran: DVFNCPAUE «poran».
 27. trer: VUe «traure»; C «traura».
 28. eyls: manca en P.
 29. encara: manca en A.
 30. na: manca en VNPe.
 31. encara ... comprar: C «ne ells
 comprar no volguéssan».
 32. el: N «si lo».
 33. congoxerà: C «gongoxarà»; P «e
 congoxerà».
 34. als: V «aquells»; P «los».
 35. que lo eespaeguen: D «que lo
 speeguen»; V «que speguen»; F «que
 espeheguen»; A «que speeguen», NCe
 «que'l spatxen»; U «que l'espatxen»; P
 «que'l spatxen».
 36. veurà e: manca en C.

37. no: DVNCUe «no-l»; P «no-ll».
 38. aspeegar: D «espeeguar»; NCe
 «spetxar»; P «spatxar»; U «espatxar».
 39. de empahiment: VF «de l'empey-
 ment»; C «de l'ampehiment»; P «dell
 spatxament»; U «de l'empetxament»; e
 «de l'empatxament».
 40. feta haurà: V «aurà feyt».
 41. qu'els lo espaeguen: D «qu-ells
 lo spegueen»; V «que ells l'espeguen»;
 F «qu-ell speeguen»; N «que ells lo
 spatxen»; P «qu-ell espéngan»; A «que'l
 speeguen»; U «que l'espatxen»; Ce
 «qu'l spatxen».
 42. no: V «no-n».
 43. lo: manca en V.
 44. tot ne partida: V «de tot ni de
 partida»; C «tot ne em partida»; en L
 el mot partida no duu el signe d'abre-
 viació: ptida.
 45. que l' ... res dir: en L hi ha una
 clau i un senyal de dit al marge amb
 aquestes paraules: nota empahiment ...
 Déu y de senyoria (lletra del segle XV);
 que l': VN «que»; PA «car».
 46. E a: C «A»; FUE «Car»; PA «Car
 a».
 47. no: V «no-y».
 48. no pot negun: D «negun no pot».
 49. res: A «re».
 50. res dir ne: manca en C.
 51. lo ... senyor: V «lur loguer al
 senyor»; C «al senyor lur loguer».

és⁵² tengut del loguer a donar,⁵³ pus *que* eyl no'n guanya⁵⁴ lo nòlit, jatsia assò *que*⁵⁵ mariners hi⁵⁶ hajen molt maltret haüt.⁵⁷ Encara més,⁵⁸ lo senyor de la nau⁵⁹ *que* eyls *qui*⁶⁰ consuma⁶¹ si enleix⁶² e la nau, hi ha a⁶³ fer massió.⁶⁴ Mas los mercaders són⁶⁵ tenguts de⁶⁶ pagar al senyor de la nau la maytat⁶⁷ de tota la messió *que* eyl haurà feta,⁶⁸ e sien creegut⁶⁹ *per* son sagrament. E'ls mercaders sien-li⁷⁰ tenguts de donar meyns de tot *contrast*;⁷¹ de res àls no'ls sien⁷² tenguts de donar,⁷³ si no axí *com* dessús és dit, si donchs eyls no li volen⁷⁴ fer alcuna gràcia⁷⁵ *per* rahó del trebayl que'l senyor de la nau haurà sostengut. Emperò, si *con*⁷⁶ los mercaders noliejaren⁷⁷ la nau e'l⁷⁸ senyor de la nau e'ls merca-
[Fol. 77^v]ders⁷⁹ sabien ja aquel⁸⁰ empahiment, ans *que* la nau se noliejàs,⁸¹ e *per* so *com* eyls seran⁸² volenterosos de anar guanyar⁸³ e cuydarà⁸⁴ acabar, *que* eyls hi pusquen⁸⁵ carregar ab
45 servey⁸⁶ qu'els hi fassen⁸⁷ a la senyoria. E quant seran en aquel loch *que* entre eyls serà⁸⁸ emprès,⁸⁹ on eyls devien carregar, e *per*

52. no'ls és: V «lo senyor de la nau no'ls no'ls [sic] és»; C «lo seyor de la nau no'ls n'és»; F «no l'és»; P «no'ls n'és».

53. del loguer a donar: D «de a donar»; P «de donar».

54. eyl no'n guanya: N «ells no guanyen»; no'n guanya: F «no guanya»; C «no guany»; V «no guaya»; P «no-y guasanya».

55. jatsia assò *que*: D «jatsesia assò *que*-ls»; VPUE «jatsia açò *que*-ls»; F «jatsia assò *que*-lls»; N «jatsia assò *que*-ls»; C «jatsia *que*-ls»; A «jassia *que*-ls».

56. hi: manca en V.

57. haüt: D «agut»; C «he agut»; P «e agut»; manca en N.

58. més: en L *al marge afegit* «n-i ha» *per una altra mà*; D «n-y à més»; VFNAUe «n-i ha més»; C «ne ha més»; P «n-i à».

59. nau: P «nau molt més».

60. *que* eyls *qui*: D «*que*-ls *qui*»; N «*qui*»; e «*que* ell *qui*»; C «*que* ell se».

61. consuma: F «consumen».

62. enleix: Ve «mateix»; NCA «mateix»; F «eleix»; U «e leix»; P «en leyms».

63. hi ha a: V «he-y ha a»; F «e ha»; AUe «e ha a»; P «e a».

64. massió: P «la mació».

65. són: C «hi són».

66. de: C «a».

67. la maytat: D «l'any la meytat»; V «la mitat».

68. eyl haurà feta: V «ell haurà»; C «aurà fet ell».

69. creegut: FC «cresegut»; P «cre-sagut».

70. sien-li: C «sian li'n».

71. meyns de tot *contrast*: P «sens, axí *com* desús és dit nagun *contrast* e».

72. de res ... sien: D «àls de res no'ls sien»; FN «de res àls no sien»; C «e de res no li'n sian»; P «e de res àls no sian»; tot *contrast* ... sien: V «*contrast* algun. E altre al nòlit no li són».

73. de donar: manca en CP.

74. li volen: V «li volien»; P «li volian»; C «li'n volen».

75. gràcia: N «gràcia d'ell».

76. con: manca en V.

77. noliejaren: V «volran»; Ue «noliejaran».

78. e'l: N «al»; P «lo».

79. e'ls mercaders: manca en CP.

80. sabien ja aquel: C «sabia ja lo»; P «sabían bé aquell».

81. noliejàs: L «no noliejàs» (*repetició mecànica de la primera síllaba*).

82. seran: P «éran».

83. de anar guanyar: D «donar guany».

84. cuydarà: VFCA «cuydaran»; P «cuydaren»; e «cuidaria».

85. pusquen: C «poguéssan»; P «poguessen».

86. servey: V «servici»; CP «serveys».

87. fassen: P «ffessen»; C «fahéssan».

88. serà: P «seria».

89. que ... emprès: manca en C.

naguna rahó⁹⁰ no porà⁹¹ acabar que y pusquen⁹² carregar ne res
 trer⁹³ d'aquel loguar,⁹⁴ los mercaders no n⁹⁵ són tenguts de res
 a donar al senyor de la nau de la meció que feta haurà⁹⁶ ne d'es-
 50 mena a fer⁹⁷ dels dans⁹⁸ ne dels destrichs⁹⁹ que'l senyor de la
 nau n'aurà¹⁰⁰ sostenguts, per so con lo senyor de la nau¹⁰¹ sebia
 aytanbé aquel empahiment meteix com los mercaders.¹⁰² E per
 aquesta rahó¹⁰³ los mercaders no li¹⁰⁴ són tenguts de pagar nòlit
 ne messions¹⁰⁵ ne dan que'l senyor de la nau na hagués fet ne
 55 sostengut. Mas, emperò, si ls¹⁰⁶ mercaders sebien¹⁰⁷ aquell em-
 p[a]hime[n]t ans que ls mercaders noliejasen¹⁰⁸ la nau e'l senyor
 de la nau no l¹⁰⁹ sabés, si'l senyor de la nau pot provar ne metra
 en veritat que ls mercaders sebien¹¹⁰ aquel empahiment ans¹¹¹
 qu'els¹¹² noliejasen la nau, los mercaders són tenguts de donar e
 60 de pagar al senyor de la nau tot lo nòlit que entre eyls¹¹³ serà em-
 près¹¹⁴ e tota la messió que'l senyor de la nau haurà feta; e el se-
 nyor de la nau¹¹⁵ és tengut als mariners de pagar tot lo loguer¹¹⁶
 que eyl promès lus¹¹⁷ havia,¹¹⁸ així ben com si havien¹¹⁹ fet tot lo
 servey¹²⁰ de tot lo¹²¹ viatge, ab què'l senyor de la nau haja¹²² tot
 65 son¹²³ nòlit. Emperò, qualche pati¹²⁴ lo senyor de la nau farà ab
 los mercaders, a¹²⁵ aquel pati¹²⁶ deuen éser los mariners.¹²⁷ Encara

90. naguna rahó: C «naguna rahona rahó»; P «nulla rahó».

91. no porà: V «ells no porar» (*sic*); P «ells no poran»; A «no poran».

92. que y pusquen: N «que ell pusca»; e «que y pusque».

93. trer: Ue «traure».

94. loguar: NCP «loch».

95. no n: DVFNCPAUE «no».

96. haurà: VA «n'aurà»; C «auran».

97. fer: F «ffer nes».

98. dans: e «dants».

99. destrichs: P «deltrigs».

100. nau n'aurà: V «haurà».

101. n'aurà ... nau: manca en FA.

102. sebia aytanbé ... mercaders: C «sabia aytanbé lo empadiment de la nau aytanbé com los mercaders» (*el primer aytanbé i de la nau raillats*); meteix ... mercaders: P «com los mercaders mateix».

103. aquesta rahó: P «so».

104. li: P «li'n».

105. messions: C «altres mecions».

106. si ls: P «sia que aquells».

107. sebien: D «sapbien».

108. que ls mercaders noliejasen: V «que'l patró noliejàs»; P «qu'ells noliejassen».

109. no l: VPUE «no-u»; noliejasen

... no l: C «la noliejàssen he al senyor de la nau no-u».

110. sebien: V «sabessen».

111. ans: P «que ans».

112. qu'els: VFNUe «que ells»; CP «que li».

113. entre eyls: D «entre eyl»; P «enfra éls».

114. emprès: D «emper esters emprès».

115. haurà ... nau: manca en N.

116. e el senyor ... loguer: V «per culpa d'ells. E el senyor de la nau és tengut de pagar als mariners tot lo loguer».

117. lus: DVFNC «los»; eyl promès lus: P «a ells promès».

118. havia: V «haurà».

119. havien: N «avia»; C «ells havían».

120. servey: V «servici».

121. de tot lo: F «d'aquell»; P «del».

122. haja: A «n'aja».

123. son: PA «lo».

124. pati: P «pati que».

125. a: C «en».

126. pati: manca en P.

127. a aquel ... mariners: V «ab aquell pati deuen passar lo (*sic*) mariners».

- més, si ¹²⁸ lo senyor de la nau sebia ¹²⁹ aquel empahiment ans *que* eyl noliejàs la nau a aquels mercaders ¹³⁰ [Fol. 78] e ls mercaders no-l ¹³¹ sebien, ¹³² si los mercaders lo-y ¹³³ poden provar ne en veritat
 70 metre, lo senyor de la nau és tengut als mercaders de retre τ de donar ¹³⁴ tot lo dan e tot lo greuge e tota la massió τ tot lo interesser ¹³⁵ que ls mercaders ne hauran sostengut *per* colpa del senyor de la nau *qui* sabia l'empahiment ¹³⁶ τ no ls ho ¹³⁷ havia ¹³⁸ dit ne demostrat. ¹³⁹ Encara és tengut lo senyor de la nau de pagar als mariners tot ¹⁴⁰ lo loguer *que* ¹⁴¹ promès lus havia, ¹⁴² si donchs los dits mariners no sabien ja aquel empahiment ans *que* ab lo senyor se acordassen. E si ls mariners sebien ¹⁴³ aquel empahiment, ¹⁴⁴ lo senyor de la nau no ls és ¹⁴⁵ tengut de res a donar ¹⁴⁶ ne de pagar lur ¹⁴⁷ loguer. E tot so *que* demunt ¹⁴⁸ és dit deu éser meyns ¹⁴⁹ de
 80 frau ¹⁵⁰ e de tot engan. ¹⁵¹

128. si: C «que si».
 129. sebia: P «lo sabia».
 130. mercaders: manca en P.
 131. no-l: DVCUe «no-u».
 132. sebien: V «sabien»; P «sabran».
 133. lo-y: V «lo li».
 134. donar: V «tornar».
 135. interesser: VCP «interès».
 136. l'empahiment: P «lo dit empahiment»; A «lo dit empahiment».
 137. no ls ho: FP «no ls»; A «no l los».
 138. havia: FP «haurà».
 139. demostrat: V «declarit com ells noliejaren la nau»; C «mostrat».
 140. tot: C «de tot».
 141. que: Ae «que ell».

142. lus havia: DNC «los avia»; F «los havia»; V «los haurà».
 143. sebien: F «sabien ja»; P «sabían ya».
 144. ans que ... empahiment: C «car en tal cas».
 145. és: C «n'és».
 146. de res a donar: C «de donar res».
 147. lur: N «de lur».
 148. demunt: De «desús»; VFPAU «dessús».
 149. meyns: manca en P.
 150. frau: C «tot frau»; so que demunt ... frau: N «assò desús dit deu ésser feit menys de tot frau».
 151. de tot engan: V «menys de engan».

m 193

Senyor de nau o de leny qui aurà logat son leny a ascar a alcun hom quart-se a qui'l logua

- Senyor de nau o ¹ de leyn qui haurà logat lo leny ² a escar a alcun
 5 hom, ³ lo senyor de la nau se quart a *qui* noliejarà, *que* si aquel no pot pagar, sos ⁴ mariners perdrien lur loguer, ⁵ *que* i baratador ⁶ τ i traffaguer ⁷ se troba ⁸ pus tost ⁹ ab i altre *que* no fa ab ¹⁰ i bon

1. o: P «hoc».
 2. haurà ... leny: V «haurà lo leny o la nau»; logat lo leny: N «noliejada la sua nau o-l seu leny».
 3. hom: C «homa».
 4. sos: V «los».
 5. perdrien lur loguer: C «no perdrien lo lur loguer»; P «ells no perdrien lurs loguers».

6. baratador: FPAUe «barater».
 7. I baratador τ I traffaguer: D «I baratador a I traffaguer»; V «I trafegador o I baratador»; traffaguer: N «trafagador».
 8. troba: FC «atroba»; A «troben».
 9. pus tost: C «abans».
 10. ab: manca en A.

hom, que'l senyor del leny hi poria trobar¹¹ tràffech¹² que noliejaria son leny a alcun hom¹³ e puys matria-hi¹⁴ tràffech¹⁵ que, quant¹⁶ lo mariner hauria servit son¹⁷ temps, poch o molt, que'l¹⁸ faria aquel amagar o fugir. E'l mariner perdria son temps¹⁹ per lo²⁰ senyor de la nau qui²¹ seria endeutat per²² lo leny sia²³ per aquel qui fugirà ho morrà²⁴ lo leyn²⁵ sia tengut de pagar los mariners²⁶ axí con eyls²⁷ hauran servit, e'l leny és²⁸ en aquela forma dels²⁹ mariners, si hom troba béns del sobredit logador³⁰ qui serà fuyt³¹ o³² mort o amegat. E si tant serà que'l senyor [Fol. 78^v] de la nau o del leny agués per tràffech aquell³³ hom qui-y³⁴ hagués³⁵ prestat meyns³⁶ que no degués o que³⁷ morís, lo senyor de la nau o aquell qui la nau menarà³⁸ deu pagar lo mariner, que'l mariner³⁹ no pert son loguer per fugidor ne per treffagador ne per prestador ne⁴⁰ per mort de senyor.

11. poria trobar: C «puria ha trobar»; P «porà trobar».

12. tràffech: e «tràfechs».

13. a alcun hom: DV «algun hom»; N «a I bon hom».

14. matria-hi: VP «metrà-hi»; N «matria-li».

15. a I bon ... tràffech: manca en FA.

16. que quant: Ue «que noliejaria son leny que quant».

17. son: V «lo».

18. que-l: V «el»; PA «que ell».

19. poch o molt ... temps: manca en N.

20. per lo: V «e el».

21. qui: manca en V.

22. per: V «per que».

23. sia: P «perquè sia».

24. morrà: D «marrà».

25. leny: C «senyor».

26. mariners: P «mariners, cor no sabían».

27. eyls: D «eyls o»; VF CPU «ells

ho»; Ae «ells o»; N «o».

28. és: C «he».

29. dels: A «que-ls».

30. logador: DC «loguader»; FNPUe «logader».

31. fuyt: C «fugit».

32. o: DF «a».

33. aquell: D «a aquel»; PAUe «a aquell».

34. qui-y: DF «qui»; VP «que-y»; C «que».

35. hagués: D «agi és».

36. meyns: D «e no menys»; FNC PAUe «o no menys»; prestat meyns: V «emprerat o no més».

37. que: F «que no».

38. menarà: V «menaria»; A «mena».

39. mariner: D «mariner qui servex la nau».

40. no pert ... prestador ne: V «no pert son dret ni son loguer per fugida de senyor ni per trafegador ni per empreratador ni».

m 194

Senyor de nau o de leny no's pusca estrer de anar al viatge

Senyor de nau o de leny qui ha¹ noliejada² la sua nau o'l seu leny a mercaders, no's³ puscha estrer d'anar al⁴ viatge en persona,⁵ si donchs no-u⁶ emprèn al comensament com⁷ noliejará la

1. ha: P «aurà».

2. ha noliejada: V «noliejará».

3. mercaders no-s: V «mercaders o altres no»; F «mercaders no».

4. al: DV «el»; A «en lo».

5. en persona: manca en C.

6. no-u: D «no».

7. com: V «quant»; C «com lo».

- nau als ⁸ mercaders. E si roman del ⁹ viatge meyns de voluntat dels mercaders, él hi ¹⁰ sia tengut de esmenar z de restituhir ¹¹ tot lo dan que ls dits mercaders ¹² sostendran en aquell viatge, lo qual eyls hauran sostengut ¹³ per colpa del senyor qui ¹⁴ romàs serà.
- 10 E si'l senyor de la nau roman del viatge ab volentat ¹⁵ dels mercaders, no'ls sia tengut de nuyl ¹⁶ dan que eyls ¹⁷ sostenguessen. Mas eyl lus ¹⁸ és tengut de metra i hom en la nau en loch d'eyl ¹⁹ que sia tengut als dits mercaders de ²⁰ totes les convinenses ²¹ que eyl lus haurà ²² obligat. E aquel ²³ senyor qui li ²⁴ metrà sia a co-
- 15 naguda del nautxer. E'l nautxer sia tengut als mercaders per lo segrament que fet ha de ²⁵ dir veritat a aquel ²⁶ hom si serà ²⁷ sufficient de tenir loch de senyor. E si sufficient ²⁸ no'y era, ²⁹ lo senyor de la nau los ³⁰ és tengut de metra-hi ³¹ altra qui ³² sia sufficient en loch d'eyl. ³³ Emperò, senyor de nau se pot estrer ³⁴ de anar en ³⁵
- 20 viatge per IIII coses, so és ³⁶ per maleutia o per pendre muylor o per anar en romaria, ³⁷ ab què n'hagués fet vot abans ³⁸ que noliejàs la nau o el leny, o per empahiment de senyoria. E cascuna ³⁹ de aquestes coses dessús dites que sien ⁴⁰ meyns de frau. E gens per totes estes ⁴¹ [Fol. 79] rahons dessús dites no sia ⁴² escusat
- 25 que no ⁴³ haja a metra i hom, axí com ⁴⁴ dessús és dit. E aquest

8. als: C «he els».
 9. del: N «al».
 10. él hi: VA «ell»; P «ells los».
 11. z de restituhir: manca en A.
 12. que ls dits mercaders: D «dels dits mercaders que».
 13. eyls hauran sostengut: manca en P.
 14. viatge ... qui: D «viatge lo qual eyls auran per colpa del patró sostengut o del senyor qui».
 15. volentat: V «voler».
 16. nuyl: C «nagun»; P «negun».
 17. eyls: P «éls ne».
 18. eyl lus: D «eyl los»; VFNCA «ell los»; PÙe «ells los».
 19. en la nau ... eyl: P «en loch de ell en la nau».
 20. de: V «a».
 21. covinenses: N «coses».
 22. lus haurà: DVFNCAÙe «los era»; que eyl lus haurà: P «de les quals él los era».
 23. aquel: C «de aquell».
 24. qui li: VNCA «que ell hi»; senyor qui li: P «que ll senyor hi».
 25. que fet a de: V «que ha feyt a».
 26. a aquel: D «e aquel»; VFP «e aquell»; C «ja aquell»; ha de dir veri-

- tat a aquel: N «an e aquell».
 27. si serà: D «serà»; als ... serà: A «de dir als mercaders per lo sagrament que fet ha ea aquell hom si era».
 28. de tenir ... sufficient: manca en C.
 29. no'y era: C «si no'y era»; e «no'y serà».
 30. los: manca en C.
 31. metra-hi: V «metre-n-i»; C «metra»; P «metra'n».
 32. qui: D «que»; V «que-y»; C «qui hi».
 33. d'eyl: C «seu».
 34. estrer: N «star».
 35. en: V «el».
 36. so és: manca en VC.
 37. romaria: U «romania».
 38. abans: VN «ans».
 39. cascuna: C «cascunes».
 40. dessús dites que sien: C «sían fetes».
 41. estes: V «aquestes coses ne»; FC «aquestes»; N «aquestas»; totes estes: P «aquestes».
 42. sia: P «sia gens».
 43. no: V «no-y».
 44. El signe d'abreviació manca en L.

capítol fo fet per so cor molt mercader nolieja⁴⁵ la sua roba⁴⁶ a⁴⁷ aquel senyor de la nau per amiatat que haurà ab eyl o per gran bontat⁴⁸ que hom li n'haurà⁴⁹ dita, que si'l mercader sebia que'l⁵⁰ senor de la nau degués romanir⁵¹ del viatge, eyl⁵² no li aguéran⁵³ noliejada la sua roba ne mesa en la nau, si eyl li⁵⁴ fes tornes més que no li⁵⁵ deu dar⁵⁶ de nòlit.

45. nolieja: *F* «noliejarà»; *P* «nolieyava».

46. la sua roba: *V* «les sues robes».

47. a: *A* «e».

48. bontat: *VFPAU* «bondat»; *e* «diçió de bondat».

49. li n'haurà: *F* «li haurà».

50. que:l: *A* «que si:l».

51. degués romanir: *C* «romangués»; *Ue* «degués romandre».

52. eyl: *DFNU* «e»; manca en *A*.

53. aguéran: *VAUe* «haguera»; *CP* «aguera».

54. li: *U* «hi».

55. li: *P* «li'n».

56. dar: *C* «donar»; manca en *P*.

m 195

Nau o leny qui per mal temps haurà ferit en terra

Nau o leyn qui haja farit¹ en terra per fortuna de mal temps o per qualque² altra cas se sia,³ lo senyor deu dir e manifestar en
5 aquel punt e en aquella hora als mercaders en hoïda del nautxer o⁴ de l'escrivà e dels mariners: —Senyors, nós no⁵ podem esgandir⁶ que no⁷ hajen⁸ a ferir en terra. E yo diria⁹ enaxí que la nau anàs sobre los avers,¹⁰ e'ls avers sobre la nau. Si los mercaders ho atorguen tots o la major par[t]ida,¹¹ e si¹²
10 la nau ne va¹³ en terra e's¹⁴ romp ⁊ pren dan,¹⁵ nau o leny a¹⁶ qui aquest cas o esta¹⁷ ventura serà esdevengut¹⁸ deu éser presat¹⁹ ⁊ posat preu per aytant com²⁰ valia,²¹ ans que la nau o'l leny ven-

1. farit: *V* «a ferir».

2. qualque: *L* «quaque»; *e* «qualsevol».

3. cas se sia: *V* «cosa si és».

4. o: *DVFNPUE* «e».

5. nós no: *DUE* «no-ns en».

6. esgandir: *V* «escapar»; *F* «esgaudir»; *C* «esgondir»; *P* «gaudir»; *A* «gandir»; *e* «abscondir».

7. no: *NA* «nós no».

8. hajen: *DVNUe* «hajam»; *P* «ayam».

9. diria: *V* «dich».

10. En *P* hi ha ia següent nota marginal: «nota: una manera de agermentament».

11. partida: *D* «partida o si la major partida tenen per bo».

12. si: manca en *P*.

13. va: *P* «ve».

14. e:s: *V* «o».

15. dan: *FPUe* «algun dan»; *A* «alcun dan».

16. a: manca en *V*.

17. esta: *DPA* «aquesta»; qui aquest cas o esta: *N* «qui an aquest cas o aquesta».

18. esdevengut: *NPUE* «esdevenguda»; ⁊ qui aquest cas ... esdevengut: *C* «quí o's devengua aquest cas».

19. presat: *V* «preat»; *FC* «prestat».

20. per aytant com: *N* «per avant quant»; *C* «quant»; *Ue* «per avant com».

21. valia: *C* «velga».

gués²² en²³ terra, entre los mercaders de qui la roba serà²⁴ salva-
 da e'l senyor de la nau o del leny, si²⁵ entre eyls se²⁶ poran²⁷
 15 avenir; si no, deu éser mès aquel contrast, qui entre eyls serà
 per rahó del presament²⁸ de la nau o del leny a qui aytal cas com
 dessus és dit serà esdevengut,²⁹ en poder de II bons hòmens³⁰ qui
 sien o sàpian bé z diligentment³¹ de l'art³² de la mar. E qualche
 cosa a aquels ne serà³³ vista per bé³⁴ ne eyls ne diran, alò'n³⁵ deu
 20 éser seguit. E si la nau o'l leyn se romprà, l'aver qui salvat serà
 deu donar al senyor de la nau o del leny tot aquel preu³⁶ que
 entre eyls serà esdevengut³⁷ o aquel que aquels dos bons hòmens³⁸
 en poder de qui serà mès n'auran dit o'n diran. E però³⁹ tota la
 exàrcia z tot so⁴⁰ qui's [Fol. 79 v] salvarà⁴¹ de la nau o del leyn,
 25 a⁴² qui aytal cas serà esdevengut, deu ésser presada⁴³ e mesa en
 preu d'aquela nau o d'aquel leny qui trancat⁴⁴ serà del preu⁴⁵ qui,
 entre ls mercaders de qui salvat serà⁴⁶ e lo senyor de la nau o
 del leyn, serà emprès, e tot enaxí com aquels dos bons hòmens o⁴⁷
 hauran dit. E lo senyor de la nau deu-la⁴⁸ reebre en aquel preu
 30 que de⁴⁹ la nau deu⁵⁰ haver. E si eyl pendra no la y⁵¹ volrà, sia
 mesa a l'ancant.⁵² E qui més hi dó,⁵³ aquel la haja.⁵⁴ Emperò, tota
 via deu haver lo senyor de la nau aquel preu que posat serà a⁵⁵ la
 nau. E si per aventura la nau o el leny no's romprà, mas que's

22. vingués: V «ne vingués»; P «ne anars»; A «anàs».

23. en: DNAUe «a».

24. serà: DNCPA «serà qui-s serà»; Ue «serà que-s serà»; V «serà a qui serà»; F «serà qui serà».

25. si: F «sie».

26. se: FP «se'n».

27. poran: N «porà».

28. presament: D «prehament»; VN «preament».

29. és dit serà esdevengut: C «serà entravengut».

30. II bons hòmens: C «dues bons (sic) persones».

31. bé z diligentment: V «diligentment bé»; C «bé diligentment declarar».

32. de l'art: DFNCPAUe «de la art»; V «la art».

33. a aquels ne serà: C «en haquells serà».

34. bé: C «bona».

35. alò'n: DVNPAUe «allò'n»; C «hàllò'n».

36. aquel preu: D «a aquel preeu».

37. esdevengut: N «covengut»; P «sdevengut ho emprès».

38. o aquel que aquels dos bons hòmens: C «en poder de dos bons hò-

mens axí com desús és dit qui sàpian l'art de la mar».

39. E però: DVNPAUe «emperò»; F «e per ho»; C «e per».

40. so: manca en F.

41. salvarà: en L «sa salvarà», repetició mecànica deguda al passatge d'un foli a l'altre.

42. a: manca en Ue.

43. presada: DVA «preada»; C «presa».

44. trancat: D «trencada».

45. del preu: manca en N.

46. de qui salvat serà: V «de qui l'aver qui salvat serà»; FAUe «serà d'aquí salvat»; P «de qui serà l'aver de qui salvat serà».

47. o: manca en C.

48. deu-la: V «la».

49. de: manca en V.

50. -la reebre en ... deu: manca en F.

51. la.y: VPA «la».

52. a l'ancant: N «en encant».

53. E qui més hi dó: D «e a qui me hy dó»; V «a qui més hi don»; dó: C «donarà»; P «don»; U «darà»; e «dirà».

54. la haja: D «l'aurà o la aja».

55. a: F «en».

consintrà⁵⁶ o pendrà alcun dan, lo senyor de la nau o del leny és
 35 tengut de metra part en aquel consentiment⁵⁷ o en aquel⁵⁸ dan
 que la nau o'l leny haurà pres per tot aquel preu que la nau o'l⁵⁹
 leny serà presat,⁶⁰ per sou ⁊ per liura, axí com l'aver qui salvat⁶¹
 se serà⁶² e en tota la messió que costerà aquel consentiment⁶³ o
 40 aquel dan que la nau o'l leny haurà⁶⁴ pres. Emperò, si lo senyor
 de la nau dirà que la nau⁶⁵ vaja sobre los avers qui's salvaran
 e'ls mercaders li ho⁶⁶ atorguen⁶⁷ e lo senyor de la nau no⁶⁸ ager-
 manerà⁶⁹ la nau ab lo aver, si⁷⁰ la nau ne va⁷¹ en terra e pren⁷²
 algun dan, tot lo dan que la nau pendrà li deu esmanar aquel
 haver qui's salvarà, que'l senyor de la nau no'y és tengut de res
 45 a⁷³ metra per so cor la nau no⁷⁴ serà agermanada ab lo aver, e per
 so cor los mercaders li ho⁷⁵ hauran atorgat. E si la nau se rom-
 prà⁷⁶, assò no cal dir ne⁷⁷ recapitolar, per so cor ja és,⁷⁸ en lo
 capítol dessús dit,⁷⁹ esclarit ⁊ sertificat. Emperò, si'ls mercaders⁸⁰
 50 dien e manifestan⁸¹ al senyor de la nau que'ls avers perduts fes-
 sen⁸² a aquels qui⁸³ restauraran,⁸⁴ e'l senyor de la nau o'ls⁸⁵ mer-
 caders o⁸⁶ atorguen tots o la major partida, l'aver [Fol. 80] perdut
 deu ésser comptat sobre l'aver resta[u]rat⁸⁷ per sou e per liura.⁸⁸
 El senyor de la nau és-hi tengut de metra tot⁸⁹ lo preu que haurà

56. no-s romprà ... consintrà: *D* «no-s rombrà ny que-s quastarà o no-s romprà mas que-s guastarà»; consintrà: *FP* «consentirà»; *AUe* «consentirà».

57. consentiment: *P* «consumament e consentiment».

58. en aquel: *manca en C*.

59. la nau o'l: *P* «a la nau ho all».

60. presat: *DV* «preat»; *P* «possat».

61. salvat: *A* «lensat».

62. se serà: *VFCPAUe* «serà»; salvat se serà: *N* «serà salvat».

63. *En P nota marginal*: «Nota: altre agermentament».

64. haurà: *P* «auran».

65. la nau: *V* «la nau ne»; *manca en P*.

66. li ho: *V* «lo li»; *F* «ho»; *P* «lo-y».

67. atorguen: *D* «atorgaran»; *VFNAUe* «atorgaran».

68. no: *D* «o»; *F* «no ho»; *manca en C*.

69. agermanerà: *C* «amanarà».

70. si: *C* «e la».

71. ne va: *N* «na irà»; *C* «vendia»; *P* «ne ve».

72. pren: *P* «pendrà».

73. de res a: *C* «en res»; *P* «per so a».

74. no: *e* «no-s».

75. li ho: *D* «lo li»; *C* «li'n»; *P* «lo-y».

76. romprà: *C* «perdrà».

77. no cal dir ne: *C* «no-n cal».

78. és: *C* «és dit».

79. per so cor ... dit: *V* «per com ja és, el capítol dessús, dit e»; dit: *P* «dit e».

80. si'ls mercaders: *manca en N*.

81. *Des d'ací fins a la fi del capítol m 196 manca el text de P; en P nota marginal*: «Nota: altre agermentament».

82. fessen: *DFNUe* «fossen»; *V* «façen»; *C* «foren».

83. qui: *C* «qui-s».

84. restauraran: *F* «restauran»; *N* «restauraren».

85. o'ls: *V* «e els»; *A* «e'ls»; *Ue* «als»; *C* «e als».

86. o: *F* «he».

87. sobre l'aver restaurat: *manca en D*.

88. per sou e per liura: *manca en N*.

89. El senyor ... tot: *V* «E el senyor de la nau deu hi ésser tengut de metre per tot»; metra tot: *C* «metre y tot».

haüt en esmena de la nau a l'aver⁹⁰ *perdut axí com farà lo aver*
 55 *restaurat per sou e per liura. E si per aventura en la nau no havia*
*mercader negun, que'l*⁹¹ *senyor deu ho*⁹² *pot ésser mercader en*
*aquel cas e en aquella saho. E assò que farà que ho*⁹³ *fassa ab*
*conseyl [del]*⁹⁴ *nautxer o*⁹⁵ *de l'escrivà o*⁹⁵ *dels mariners. E si*
 60 *lo senyor de la nau fa*⁹⁶ *axí,*⁹⁷ *assò deu ésser axí tengut per ferm,*⁹⁸
*axí*⁹⁹ *com si tots los mercaders hi eren, o axí com si tota la roba*
era sua.

90. a l'aver: N «e l'aver».

91. que-l: V «el»; C «haquell».

92. ho: VFCAUe «e»; N «lo».

93. que ho: C «que-n».

94. del: manca en L, *corregim segons el consens de la tradició; DVNCU «del»; FA «de»; e «dell».*

95. o: V «e».

96. fa: N «o fa».

97. fa axí: V «fa axí com dessus és dit».

98. ferm: F «fer».

99. axí: manca en V.

m 196

Senyor de nau o de leny qui aurà lexada roba de mercaders, si li vendrà cas de ventura

Si alcun senyor de nau o de leny haurà carregada la sua nau o'l seu
 5 *leny*¹ *de roba de mercaders per anar*² *descarregar en alcun loch,*
*lo qual loch*³ *serà ja emprès entre eyl*⁴ *e ls mercaders de qui aquela*
roba serà, e anant en aquel viatge vendrà-li cas de ventura que
*n'hirà*⁵ *en terra, e si la nau o'l leny se romprà*⁶ *o pren*⁷ *alcun dan,*
*deu-li*⁸ *ésser feta esmena, segons que entre eyl e ls*⁹ *mercaders*¹⁰
 10 *serà emprès, ans*¹¹ *que la nau o'l leny vaja*¹² *en terra. E si'l senyor*
*de la nau o del leny demana*¹³ *lo nòlit, deu-li ésser donat,*¹⁴ *si*
*quantitat de roba si*¹⁵ *haurà*¹⁶ *salvada. E si res no si salva,*¹⁷ *negun*
*no li és tengut de nòlit a pagar,*¹⁸ *pus que tota la roba serà*¹⁹ *per-*
 15 *duda. E si quantitat de roba si salva eyl demana*²⁰ *lo nòlit, axí*
*de la roba perduda com de la salvada, deu-li ésser pagat*²¹ *segons*
*que la*²² *roba haurà portada. E él*²³ *és tengut de ajudar a*²⁴ *esma-*

1. carregada ... leny: V «carregat sa nau o son leny».

2. anar: C «anar a».

3. loch: manca en F.

4. eyl: manca en D.

5. n'hirà: F «irà».

6. romprà: F «rompran».

7. pren: DC «pendrà».

8. deu-li: V «deu-li'n».

9. entre eyl e ls: F «entr-ells».

10. e ls mercaders: C «e al mercader».

11. ans: e «abans».

12. vaja: V «ne vaja».

13. demana: N «demanava».

14. donat: N «dat».

15. si: V «hi»; manca en C.

16. haurà: C «serà».

17. si salva: DUE «si salvarà»; F «li salva».

18. nòlit a pagar: C «paguar lo nòlit».

19. serà: C «se sserà».

20. demana: V «demanarà».

21. pagat: A «donat».

22. que la: C «aquella».

23. él: manca en V.

24. a: VC «e de»; FUE «e»; manca en A.

nar aquella roba *que*²⁵ serà perduda per tot aytant con eyl haurà rebut²⁶ de nòlit per sou e per liura, axí com farà la roba *que*²⁷ serà salvada. E si lo senyor de la nau no²⁸ demanarà²⁹ nòlit, sinó de la roba *que*³⁰ serà salva-[Fol. 80 v]da, ne eyl no'n³¹ pendrà,³² 20
 eyl no és tengut de ajudar a esmenar aquella roba *que*³³ serà perduda, pus *que* nòlit no haurà³⁴ pres ne haüt, so és a entendre per lo nòlit. E si per aventura entre'l senyor de la nau o del leny e els mercaders no haurà convinensa ne empresió³⁵ neguna³⁶ com la 25
 nau o'l leny ne va en terra, si la nau o'l leyn romp o pren³⁷ dan, los mercaders no li són tenguts de esmena a fer, pus *que* neguna covinensa ne empresió³⁸ no serà feta entre eyls, si donchs los mercaders no li volran fer alguna gràcia. Mas són-li tenguts de pagar lo nòlit de la roba *que* serà restaurada,³⁹ per aytant⁴⁰ com 30
 eyl portada la haurà. E si per aventura entre lo senyor de la nau o del leny e los mercaders haurà convinensa o empresió alguna,⁴¹ los mercaders li⁴² són tenguts d'esmena a fer,⁴³ segons *que* la covinensa o empresió⁴⁴ serà feta entre eyls, e lo senyor de la nau o del leny pot e deu retenir⁴⁵ d'aquella roba dels mercaders tanta⁴⁶ 35
que li sia ben bastant⁴⁷ a⁴⁸ aquella esmena que'ls mercaders li seran tenguts de fer e encara a⁴⁹ molt més, per so *que* eyls⁵⁰ no'ls haja⁵¹ anar derrera⁵² per lo seu meteix.⁵³ E assò no li pot negun ne deu⁵⁴ contrestar.⁵⁵ E'l senyor de la nau o del leny no'y és⁵⁶ tengut de pendre fiança⁵⁷ ne penyora d'altre roba sinó d'aquella ma-

25. *que*: C «qui-s».
 26. haurà rebut: N «ha rebut»; C «deu pagar».
 27. *que*: C «qui-s».
 28. no: DCU «no-n».
 29. demanarà: C «demana res so és».
 30. *que*: C «qui-s».
 31. no-n: DVAUe «ne»; F «na».
 32. ne eyl no'n pendrà: manca en C.
 33. *que*: C «qui-s».
 34. no haurà: VAU «no n'haurà»; NC «no n'aurà»; e «negun no n'haurà».
 35. empresió: D «emprensio».
 36. neguna: C «alguna».
 37. o pren: V «ne pren»; C «ho porta».
 38. empresió: D «emprensio».
 39. *que* serà restaurada: C «qui-s serà salvada».
 40. aytant: Ue «aytal».
 41. empresió alguna: D «emprensio alguna»; V «emprensio»; F «emprensio naguna»; Ue «emprensio neguna».
 42. li: manca en F.
 43. d'esmena a fer: V «d'esmenar»;

- F «de esmena e fer»; C «de fer asmena».
 44. empresió: L «ompressio»; D «emprensio».
 45. retenir: D «retre».
 46. tanta: A «tant».
 47. ben bastant: V «bastant»; A «bastant bé».
 48. a: DF «e»; C «he ha».
 49. e encara a: V «encara»; C «he ancare».
 50. eyls: DVFNCAUe «ell».
 51. no'ls haja: manca en A.
 52. haja anar derrera: V «haja a anar de tras».
 53. meteix: F «masexs»; N «masex»; AU «maseix».
 54. negun ne deu: N «ne li deu negun»; no li ... deu: C «no pot aje li deu»; ne deu: A «ne li deu».
 55. negun ne deu contrestar: V «ne li deu contrastar negú».
 56. no-y: VNA «no»; el senyor ... no-y: C «lo mercader ne».
 57. fiança: N «fermanse».

- 40 tèria⁵⁸ *que* eyl se n'havia⁵⁹ aportada, si eyl no's vol, ne senyoria ne negun⁶⁰ altre no lo'n⁶¹ deu forsar ne pot.⁶²

58. matèria: *DVFNCA* «mateixa»; *Ue* «mateixa».

59. se n'havia: *DC* «se avia»; *F* «sa havia»; *N* «sa avia»; *Ue* «se havia»; *V* «s'aurà»; *A* «se haurà».

60. negun: *C* «null».

61. no lo'n: *A* «no-l ne».

62. ne pot: *F* «si ell no-s vol»; *e* «ne pot si ell no-s vol»; *manca en N*; ne senyoria ... pot: *V* «ni senyoria neguna vol ne pot forçar»; no lo'n ... pot: *C* «no-l ne pot forssar ne deu»; deu ... pot: *A* «pot forçar si ell no-s vol».

m 197

Si alcuna nau vendrà descarregar ab bonansa o ab fortuna en alcun loch

- Si¹ alcuna nau vendrà² descarregar en alcun loch³ e vendrà⁴ ab bonansa⁵ o ab fortuna, si la nau o'l leny vendrà⁶ ab bonansa e⁷ descarregarà aquel jorn⁸ una quantitat de la roba⁹ a bon mercat e la nit¹⁰ e'l jorn meteix¹¹ metrà's¹² temporal e el sendemà¹³ costerà de descarregar més¹⁴ la may-[Fol. 81]tat¹⁵ o les dues parts *que* no feya al¹⁶ jorn *que*¹⁷ comensà a¹⁸ descarregar, que'ls¹⁹ mercaders de qui serà aquela roba qui serà descarregada a bon mercat no són tenguts de res a esmanar²⁰ a aquels mercaders de qui serà la roba²¹ que's descarregarà a carestia, si donchs entre eyls no era feta²² covinensa com²³ comensaren a descarregar, *que* la una roba ajudàs a l'altre, z²⁴ si més costava de²⁵ descarregar 15 *per* què com²⁶ ventura s'esdavé a²⁷ cascun²⁸ de²⁹ pendre mercat

1. *A partir d'ací disposem una altra vegada de les lliçons de P.*

2. vendrà: *C* «vendrà a»; *A* «vinrà».

3. vendrà ... loch: *V* «vendrà en algun loch per descarregar».

4. vendrà: *C* «vindrà».

5. bonansa: *U* «bona ança».

6. vendrà: *C* «vindrà».

7. bonansa e: *F* «bonança o ab fortuna si la nau o al leny vendrà ab bonança e» [repetició].

8. aquel jorn: *manca en P.*

9. de la roba: *manca en N*; *C* «de roba».

10. nit: *DFAUe* «nuyt»; *N* «nuit».

11. meteix: *manca en FPAUe*.

12. metrà's: *F* «metrà's metrà's».

13. el sendemà: *C* «l'andemà»; *V* «el cent demà».

14. més: *manca en V*; *e* «més de».

15. maytat: *V* «mitat».

16. al: *DV* «el»; *F* «ell»; *NA* «lo».

17. que: *D* «que eyl»; *V* «qu-ell»; *F* «que-l»; *NPAUe* «que ell».

18. a: *V* «de».

19. que'ls: *D* «aquels»; *VFN AUe* «aquells»; *P* «a aquells»; més la maytat ... que'ls: *manca en C*.

20. res a esmanar: *V* «esmenar res», *C* «smenar res»; *A* «res esmanar»; *e* «res esmenar».

21. qui serà descarregada ... roba: *manca en FP*.

22. era feta: *C* «era o empresa o feta»; *A* «serà feta».

23. com: *F* «no».

24. z: *manca en el cons. trad.*

25. de: *F* «a».

26. com: *e* «com per».

27. s'esdavé a: *DNPUE* «s'esdevé»; *C* «se esdevé»; *V* «s'és de»; *F* «ses devé».

28. cascun: *manca en C*.

29. de: *P* «deu».

o carestia. Encara més, si, com la nau o'l leny haurà descarregada³⁰ una quantitat³¹ de la roba³² que haurà portada,³³ se metrà³⁴ temporal tan gran que la roba³⁵ que serà romasa a descarregar se perdrà, aquella³⁶ roba que serà descarregada ja³⁷ no és tenguda³⁸ de res a asmena a fer³⁹ a aquella que serà perduda, si donchs entre⁴⁰ los mercaders de qui aquella roba serà no era emprès que la una roba fes⁴¹ ajuda a l'altre⁴² e si mercader⁴³ no'y haurà negun⁴⁴ en la nau o el leny⁴⁵ o⁴⁶ el senyor de la nau o del leny agermanarà la una roba ab⁴⁷ l'altre deu axí ésser⁴⁸ tengut per ferm⁴⁹

20 da³⁸ de res a asmena a fer³⁹ a aquella que serà perduda, si donchs entre⁴⁰ los mercaders de qui aquella roba serà no era emprès que la una roba fes⁴¹ ajuda a l'altre⁴² e si mercader⁴³ no'y haurà negun⁴⁴ en la nau o el leny⁴⁵ o⁴⁶ el senyor de la nau o del leny agermanarà la una roba ab⁴⁷ l'altre deu axí ésser⁴⁸ tengut per ferm⁴⁹

25 com si tots los mercaders hi éran⁵⁰ o anaxí com si⁵¹ tota la roba era sua, que sua és, pus que la té en comanda.⁵² E si la nau o'l leny se perdrà o⁵³ pendrà alcun dan, lo senyor de la nau o del leny e'ls⁵⁴ mercaders agermaneran,⁵⁵ l'aver ab la nau o'l leyn ab l'aver se perdrà,⁵⁶ aquella roba qui's salvarà deu⁵⁷ ajudar a esmanar la nau

30 o'l leny, segons que les avinenses⁵⁸ seran entre eyls empreses.⁵⁹ E si empresió⁶⁰ ne covinenses⁶¹ no'y haurà neguna,⁶² qui perdut se⁶³ haurà per⁶⁴ perdut se⁶⁵ haurà anar. E⁶⁶ si en la nau o'l leyn no⁶⁷ haurà⁶⁸ mercader alcun, el senyor de la nau agermanarà la

30. descarregada: D «descarreguat»; V «descarregat».

31. una quantitat: C «una nau cantitat».

32. la roba: P «les robes»; A «roba».

33. portada: DVFNAUe «aportada».

34. se metrà: N «e metrà's».

35. roba: manca en V.

36. aquella: C «per aquella».

37. descarregada ja: V «ja descarregada».

38. tenguda: C «tengut».

39. a esmena a fer: V «esmena a fer»; F «a esmenar»; C «a smenar»; A «esmanar»; Ue «esmenar»; de res ... fer: manca en P.

40. donchs entre: P «dos»; Ue «donchs».

41. fes: D «fos».

42. fes ajuda a l'altre: C «faés a l'altre smena ho ajude».

43. mercader: C «mercader alcú».

44. negun: DFNPUE «algun»; V «algú»; A «alcú».

45. o el leny: manca en D; negun ... leny: manca en C.

46. o el leny o: VUe «e»; F «o»; manca en NA; o: CP «e».

47. ab: V «a».

48. deu axí ésser: DNCP «deu ésser axí»; FUE «deu-hi ésser axí».

49. per ferm: manca en A.

50. éran: V «eren presents».

51. o anaxí com si: P «e si».

52. la té en comanda: P «en comanda la té».

53. se perdrà o: manca en C.

54. e'ls: C «ab los».

55. agermaneran: C «agermanen».

56. ab l'aver se perdrà: D «e la nau o el leny ab l'aver se perdrà»; V «E la nau o'l leny ab l'aver»; F «e la nau e lo leny ab l'aver se perdrà»; N «E la nau o'l leny ab l'aver sa pardrà»; C «E la nau o leny se perdrà ab l'aver»; P «e la nau ho al leyn se perdrà ab l'aver»; A «E la nau o el leny ab l'aver se perdrà»; Ue «e la nau o lo leny ab l'aver se perdrà».

57. deu: V «de».

58. avinenses: V «covinenses»; N «covinensas».

59. empreses: manca en P.

60. empresió: D «empresció»; V «emprenició»; P «enprencions»; N «promissió».

61. ne covinenses: V «o ni covinença»; N «ne covinensa».

62. neguna: A «alcuna».

63. se: manca en DVFNCPUe.

64. haurà per: F «haurà»; C «aurà que per».

65. se: manca en P.

66. E: manca en DFNCPUe.

67. no: manca en DFNCPUe.

68. haurà: D «avia».

- 35 nau⁶⁹ o'l leny ab l'aver, e alò⁷⁰ farà ab conseyl de tot lo cominal de la nau o del leny o de la major partida, deu axí ésser⁷¹ tengut per ferm, com si tots los mercaders [Fol. 81 v] hi éran o enaxí con si tota la roba era sua,⁷² que sua és, pus que en comanda la té.⁷³ Empero si'l seyor de la nau o del leny no'u farà ab conseyl de tot⁷⁴ lo cominal de la nau o de la major partida, no deu haver valor;
- 40 per què tot senyor de nau o de leny se deu guardar, ea⁷⁵ com farà ses feynes⁷⁶ ne com no, per so que so⁷⁷ que eyl farà que-u⁷⁸ fassa en guisa que sia tengut per ferm.

69. agermanarà la nau: manca en P.

70. e alò: D «e lo»; V «e-o»; FCPUE «ell ho»; A «ell o»; N «e ho».

71. axí ésser: DFNUe «ésser axí»; A «ésser axí deu ésser».

72. sua: P «la sua».

73. en comanda la té: FPAUe «la té en comanda»; C «la té en comande».

74. conseyl de tot: manca en C.

75. ea: F «ja»; C «eja»; Pe «e»; se deu guardar ea: V «se deuria guardar e-s deu guardar».

76. feynes: DVC «faenes»; F «faehenes»; P «ffaenes»; Ue «fahines».

77. so que so: V «so que allò»; C «que so»; P «ço».

78. que-u: C «que-n».

m 198

De barquers qui carregaran o descarregaran

- Barquers o jóvens hòmens de ribera qui carregaran o descarregaran nau o leny, eyls deuen carregar e descarregar bé e¹ diligentment, per so que la roba no si² puscha banyar ne guastar ne
- 5 perdrà per colpa d'eyls. E si roba si banyarà o si³ guastarà⁴ o si perdrà⁵ sens⁶ colpa d'eyls, eyls no⁷ sien⁸ tenguts de neguna esmena a fer a aquells mercaders de qui⁹ aquella roba qui banyada¹⁰ o guastada serà o perduda,¹¹ pus que per colpa d'eyls no serà
- 10 banyada o gu[a]stada o¹² perduda.¹³ E encara més, si eyls carregaran roba o descarregaran¹⁴ e les maniles¹⁵ d'aquel faix o bala

1. bé e: manca en N.

2. no si: VFPAUe «no-s».

3. banyarà o si: F «banyarà o-s»; manca en C.

4. banyarà o si guastarà: V «banya o si guasta»; o si guastarà: manca en A.

5. si banyarà ... perdrà: U «se banyarà o-s guastarà o se perdrà»; e «se banyarà o-s gostarà o se perdrà».

6. sens: N «no per» (el mot no afegit damunt el rengló); A «per».

7. eyls no: D «eyl ne»; P «no».

8. sien: manca en A.

9. de qui: F «da qui serà»; CA «de

qui serà»; e «de qui aquí»; P «de».

10. banyada: C «banyade ho transcade».

11. guastada serà o perduda: V «guastada o perduda serà».

12. banyada o guastada o: manca en C.

13. guastada o perduda: D «quastada».

14. carregaran roba o descarregaran: C «descaregueran ho carragueran».

15. maniles: D «mariners»; F «navils»; A «manills».

o farcel¹⁶ que eyls carregaran o descarregaran¹⁷ los romendran¹⁸ en les mans, e eyls mostrar o provar los¹⁹ podran, si aquel faix o bala o farcel²⁰ o qualque roba se vuylla²¹ qui sia a qui²² les²³ maniles seran²⁴ falides se²⁵ banyaran o's guastaran o's perdran,²⁶ ells no²⁷ són tenguts de neguna esmena a ffer a aquel da qui aquella roba serà²⁸ a qui²⁹ les maniles seran fallides.³⁰ Emperò, si al carregar o al descarregar se banyarà alguna roba o's guasterà o's perdrà³¹ per colpa d'eyls, són tenguts de tota aquella roba a esmanar³² a aquel de qui serà.³³ E si eyls no³⁴ han de què la³⁵ pusquen esmanar, lo³⁶ barquer de qui la barcha serà n'és³⁷ tengut, si ha³⁸ alguns béns de³⁹ què ho puscha fer; si no, deu ésser pres z estar⁴⁰ tant en [Fol. 82] la presó tro que haja⁴¹ satisfet a aquels⁴² mercaders de qui aquella roba serà,⁴³ qui per colpa d'eyl⁴⁴ o dels hòmens que eyl haurà meses en la sua barcha ne que per eyl⁴⁵ hi seran se⁴⁶ serà banyada o guastada⁴⁷ o perduda,⁴⁸ per so con eyl pren aytan⁴⁹ bona part del guany⁵⁰ que aquels hòmens fan ab⁵¹ la sua barcha, com eyls mateys, e encara molt meylor.⁵² E es rahó que qui part⁵³ vol haver del guany,⁵⁴ que⁵⁵ part haja⁵⁶ haver de la

16. farcel: C «fardell»; P «ffardell».

17. o descarregaran: manca en NA.

18. romendran: VAU «romandrà»; P «romanrà»; e «romendrà».

19. mostrar o provar los: V «provar o mostrar les»; provar los: manca en C; los: N «o»; P «los ho»; A «les».

20. farcel: C «ferdell»; P «ffardell».

21. vuylla: A «mulla».

22. sia a qui: F «si aquí».

23. a qui les: N «aquellas»; C «aquellos»; P «aquelles».

24. seran: manca en V.

25. se: C «si-s».

26. banyaran ... perdran: V «banyarà o's guastarà o's perdrà».

27. no: V «no-n».

28. aquella roba serà: C «aquelles robes seran».

29. a qui: D «aquel a qui».

30. a qui les maniles seran fallides: manca en V; C «fallides les manilles»; se banyaran ... fallides: manca en FPAUe (salt del mateix al mateix).

31. o's perdrà: manca en C.

32. a esmanar: P «a smena».

33. guasterà o's perdrà ... serà: V «perdrà o's guastarà per culpa d'ells, ells són tenguts de tot lo dan a esmanar a aquells de qui serà».

34. no: manca en D; C «no-n».

35. la: manca en C.

36. lo: C «del».

37. n'és: C «és».

38. ha: manca en D.

39. de: manca en C.

40. estar: V «tengut».

41. haja: D «aurà o aja».

42. satisfet a aquels: D «satisfeyts a aquels»; V «satisfet aquell o aquells»; NA «satisfets a aquells»; C «satisfet als»; P «satisfet los».

43. serà: manca en N.

44. d'eyl: C «d'ells».

45. ne que per eyl: V «e que en loch d'ell».

46. se: Fe «si»; manca en A.

47. guastada: A «castada».

48. hòmens que eyl ... perduda: C «hòmens qui seran en la sua barcha que ell lo s'i aurà mesos».

49. aytan: CP «tant».

50. guany: F «gasany».

51. ab: CP «en».

52. meylor: DFPAUe «millor»; molt meylor: C «millor»; part del guany ... meylor: V «part de guany com aquells hòmens fan de sa barcha e encara molt millor».

53. que qui part: C «qui pert»; e «que qui».

54. guany: F «gasany».

55. que: manca en A.

56. haja: D «deje»; VFNUe «deja»; C «degua»; P «deya»; A «dege».

- 30 pèrdua; *per* què tot barquer se quart e's deu guardar, ea⁵⁷ quins hòmens metrà en sa⁵⁸ barcha ne quins no; *que* si aquels hòmens faran⁵⁹ bé lurs afers,⁶⁰ eyl n'aurà se⁶¹ part. E si les fan mal,⁶² tot⁶³ tornarà sobre eyl, *qui* senyor serà,⁶⁴ *per* so car⁶⁵ negun no fia⁶⁶ res a⁶⁷ aquels hòmens, sinó tant solament⁶⁸ a eyl, *qui* és senyor,⁶⁹ *per* so com negun no sap, ea⁷⁰ aquels hòmens qui's seran⁷¹ o *qui* no;⁷² *per* què cascun barquer se quart e's deu guardar, ea⁷³ quins hòmens metran⁷⁴ en sa⁷⁵ barcha ne quins⁷⁶ no *per* carregar e *per* descarregar, *per* so *que* dan alcun⁷⁷ no li'n pogués venir.⁷⁸

57. ea: C «ja»; P «e»; se quart ... ea: V «se deu guardar».

58. sa: D «la»: FCPAUE «la sua».

59. faran: V «farà».

60. lurs afers: V «ses faenes»; C «llurs afés»; P «sos affés».

61. se: manca en N; e «la sua».

62. E si les fan mal: D «E si eyls fan mal»; FNAU «E si los fan mal»; P «e si los ffan mal»; e «e si los dits hòmens fan mal»; C «si ells faran mal».

63. tot: manca en P.

64. qui senyor serà: manca en V.

65. per so car: A «com».

66. car negun no fia: V «com negú no fiaria».

67. a: C «en».

68. tant solament: manca en V.

69. senyor: V «senyor de la barcha».

70. ea: C «ja»; Ne «e»; manca en PA.

71. qui's seran: D «quynys seran»; C «quins seran»; F «qui serà»; NAe «qui seran»; P «qui són».

72. o qui no: D «o quynys no»; C «ne'n qui's no».

73. ea: C «ja»; e «e»; manca en P.

74. metran: DFNCPAUE «metrà».

75. sa: FPAUE «la sua».

76. quins: P «qui».

77. per so com negun no sap ... alcun: V «per ço car aquells hòmens no seran coneguts quins seran ne quins no. Per què cascun barquer se deu guardar quins hòmens metrà en sa barcha per carregar e descarregar, per ço que algun dan».

78. pogués venir: C «pugue sdevenir»; venir: NA «esdevenir».

m 199

Barquers qui carregaran o descarregaran a eschar

- Si alcun barquer o jove hom de ribera pendra alcuna nau o alcun leny a carregar ho descarregar a eschar o a preu,¹ eyls són tenguts de carregar o² de descarregar bé e diligentment e com pus tost poran. E si eyls assò faran³ bé e diligentment, axí com dessús és dit,⁴ los mercaders⁵ o el senyor de la nau *per* los mercaders⁶ los són tenguts de pagar tot⁷ so *que* promès los hauran⁸ bé e planament⁹ e en res no ls¹⁰ deuen contrestar. E si eyls contrast alcun¹¹

1. a eschar o a preu: P «a preu ho a eschar»; preu: e «preu sabut».

2. de carregar o: manca en FPAUE; C «a carregar ho».

3. faran: D «farà»; ho descarregar a eschar ... faran: N «e a descarregar».

4. com pus tost ... dit: FA «con dessús és dit e con pus tost poran».

5. los mercaders: N «lo mercader».

6. per los mercaders: manca en VP.

7. per los mercaders ... tot: C «los són tenguts de pagar per los mercaders».

8. los hauran: D «los avien».

9. planament: FA «plenàriament»; P «diligentment»; U «planerament»; e «planàriament».

10. no ls: V «no ls ho».

11. alcun: manca en V.

- 10 los¹² hi metran,¹³ els barquers o ls¹⁴ jóvens hòmens dessús dits¹⁵ n'auran a fer mació o¹⁶ sostindrà¹⁷ dan alcun,¹⁸ los dits mercaders o el senyor de la nau o del leny per los mercaders són tenguts de retre e de donar [Fol. 82^v] tota aquela massió o dan o destrich que per colpa d'eyls hauran sostengut¹⁹ e assò o són²⁰ tenguts de
- 15 fer los sobredits mercaders²¹ o el senyor de la nau o del leny per eyls²² sens tot²³ contrast, si tots eyls hauran fet lur servey, axí com²⁴ demunt és dit. E per so,²⁵ si los dits mercaders o el senyor de la nau o del leny ne²⁶ pendran²⁷ alcun dan ho n'hauran²⁸ a fer alguna messió per colpa dels sobredits barquers o jóvens hòmens,
- 20 per so car eyls no u²⁹ hauran carregat o descarregat, axí com promès hauran, tot aquel dan e aquel destrich e aquela massió que aquels mercaders o l senyor de la nau o del leny per eyls hauran sostengut per colpa dels dits barquers o jóvens hòmens, eyls són tenguts de tot aquel dan o destrich o massió, que per
- 25 colpa d'eyls³⁰ serà pres ne sostengut,³¹ donar e retre a aquels mercaders o al senyor³² de la nau o del leny per eyls tot³³ dan e destrich e messió que per colpa d'eyls serà feta sens tot contrast.³⁴ E si eyls no han de què pusquen retre³⁵ ne esmenar e són conseguts,³⁶ eyls deuen ésser³⁷ preses e meses³⁸ en poder de la senyoria,
- 30 e estar tant en la³⁹ presó tro que⁴⁰ hajen satisfet a⁴¹ aquels mercaders o al senyor de la nau o del leny per eyls de tot aquel⁴² dan que hauran⁴³ soffert per colpa d'eyls⁴⁴ e que se'n sien avenguts ab eyls o ab lo senyor de la nau o del leny per eyls.⁴⁵

12. los: manca en C.

13. metran: e «metrà».

14. o ls: D «o per o ls»; els barquers o ls: P «los».

15. dessús dits: manca en C.

16. o: F «e»; NA «o n»; C «ho n».

17. sostindrà: en L la r afegida damunt el rengló; DFNCPAU «sostenbran»; e «sostindran».

18. metran, els barquers ... alcun: V «meten e aquells barcher [sic] n'auran a fer messió e n sostendran algun dan».

19. sostengut: FPAUe «sostenguda»; C «sostenguts».

20. o són: en L mots afegits damunt la ratlla; e assò o són: DFNC «e assò són»; VPAUe «e açò són».

21. de fer ... mercaders: P «los sobredits mercaders de fer».

22. per eyls: manca en P.

23. tot: P «negun».

24. com: manca en D.

25. E per so: DFNCPAUe «emperò»; per eyls sens tot ... so: V «per ells puy han servit e complit ço que promès han. Emperò».

26. ne: C «hon».

27. pendran: FUE «pendrà».

28. n'hauran: UE «n'haurà».

29. no u: VNCPA «no»; UE «no u»; per so car eyls no u: F «per ço no».

30. d'eyls: P «lur».

31. ne sostengut: manca en V.

32. al senyor: P «als senyors».

33. tot: D «a tot».

34. sens tot contrast: manca en N.

35. què pusquen retre: D «què n re tre»; N «què despendrà».

36. e són conseguts: manca en C; PE «e són aconseguits».

37. pusquen retre... ésser: V «pagar ni de què esmenar si no deuen ésser».

38. e meses: manca en FAUe; C «e meses em presó».

39. en la: C «em».

40. que: manca en FPAUe.

41. a: P «en».

42. eyls de tot aquel: N «ell de tot».

43. hauran: e «haurà».

44. per colpa d'eyls: manca en V.

45. o ab lo senyor... eyls: manca en V.

m 200

De nau o de leny qui primerament serà ormajat o intrat

Nau o leyn qui primer sia ¹ ormajat ² en port ³ o en plaja o en costera ⁴ o en esp[ar]agol,⁵ tota nau o tot leny qui après d'aquela ⁶ vendrà ⁷ o aquella encara, se ⁸ deu ormajar en guisa e en manera que no ⁹ fassa negun ¹⁰ dan a aquel ¹¹ qui primerament ¹² serà ormajat. E si dan li fa,¹³ deu-lo-li ¹⁴ tot esmanar e restituhir sens tot ¹⁵ contrast; saul, emperò, que si el leny o la nau qui après d'aquela ¹⁶ en-[Fol. 83]trarà, que si venia ab ¹⁷ fortuna de mal temps que no's ¹⁸ pogués ormajar e feya alcun dampnatge ¹⁹ a la nau qui primerament hi serà,²⁰ no ²¹ li sia tengut de esmanar ²² lo ²³ dan que, en aquella hora o per ²⁴ aytal cas,²⁵ fet li haurà, per so cor no és sa colpa. E axí aquest dan aytal qui per aytal rahó serà fet deu ésser mès e posat en coneguda ²⁶ de bons ²⁷ hòmens 15 qui sien e sàpien de ²⁸ la art de la mar.

1. primer sia: *DVFNCPAUE* «primerament serà».

2. ormajat: *N* «ormejat o intrat».

3. en port: *manca en FAUE*.

4. en port ... costera: *P* «ho en sesteea (*sic*)».

5. esp[ar]agol: *DNCA* «sparagol»; *V* «spargol»; *F* «sparangol»; *P* «sparagoll»; *U* «esparagol»; *e* «speregol».

6. d'aquela: *N* «d'ella».

7. vendrà: *FC* «vindrà»; *A* «vinrà».

8. o aquella encara se: *V* «o entrarà se»; *C* «que-s».

9. no: *DFAUE* «no-n».

10. negun: *e* «algun».

11. aquel: *D* «aquela»; *C* «l'altra».

12. primerament: *VP* «primer».

13. fa: *AU* «fan».

14. deu-lo-li: *C* «deu-lo-y»; *P* «deu-ho».

15. tot: *e* «neugn (*sic*)».

16. d'aquela: *N* «d'ella».

17. ab: *C* «en».

18. no-s: *V* «no».

19. dampnatge: *P* «dan».

20. primerament hi serà: *V* «primera serà ormejada»; *A* «primerament hi seria».

21. no: *N* «que no».

22. esmanar: *F* «esmena».

23. lo: *DFNCPAUE* «tot lo»; *manca en V*.

24. per: *C* «en».

25. hora ... cas: *V* «sahó».

26. coneguda: *C* «poder».

27. bons: *FC* «dos bons».

28. de: *manca en VF*.

m 201

Nau o leyn qui primer en port sera entrat

Nau ¹ o leny qui primer ² serà ormajat ³ o ⁴ en port o en plaja o en altre loch, si fa alcun dampnatge ⁵ aquela ⁶ nau o aquel ⁷ leny

1. Nau: *V* «Encara nau».

2. primer: *A* «primerament».

3. ormajat: *N* «ormejat o intrat».

4. o: *manca en VC*.

5. dampnatge: *P* «dan ho dapnatge».

6. aquela: *VNUe* «a aquella»; *A* «a alcuna».

7. aquel: *VNAUE* «a aquell».

5 qui après d'eyla⁸ serà vengut o entrat⁹ no sia tengut de res esmenar del¹⁰ dan que fet li haurà, per aquesta rahó¹¹ que, si a¹² la nau qui primera¹³ serà ormejada falrà¹⁴ se¹⁵ exàrcia o no n'haja¹⁶ més que n¹⁷ pusca donar, sinó aquella que danant¹⁸ tendrà¹⁹ e que haja fets²⁰ tots sos envits²¹ o que sia en loch que
 10 no-n²² pusca trobar²³ de²⁴ exàrcia a prestar ne a²⁵ loguer ne per naguna rahó e's metrà tant solament²⁶ lo mal temps que no-s²⁷ sia puguda²⁸ ormajar, si²⁹ per aytals occasions³⁰ com dessús³¹ són dites³² li farà aquell dan qui dessús³³ és dit, no li és tengut de esmena a fer. Mas, emperò, si la nau o'l leyn haurà exàrcia³⁴ a
 15 préstech³⁵ o a³⁶ loguer o que fos en loch que'l senyor de la nau los³⁷ pogués pendra o aquells³⁸ qui serien³⁹ la nau o al leny⁴⁰ qui après de la nau o del leny qui⁴¹ primer serà ormejada⁴² en qualque loch que⁴³ sia⁴⁴ diran a aquels que-s⁴⁵ pensen d'ormajar, per so que no-ls⁴⁶ pusquen fer alcun dan, que no és beyl temps z han
 20 dupte que no-s meta mal temps. E si aquels qui⁴⁷ en⁴⁸ la nau o en⁴⁹ lo leny⁵⁰ qui primer serà ormajat⁵¹ repembrà⁵² que no-s

8. d'eyla: V «li»; C «d'ell».

9. entrat: P «sia entrat».

10. esmenar del: V «a esmenar de».

11. aquesta rahó: D «aquesta roba»; V «aquella rahó».

12. a: manca en VFNPUE.

13. primera: D «primerament»; VN-CP «primer».

14. ormejada falrà: D «ormejat falrà»; V «ormejada falirà».

15. se: manca en NC.

16. o no n'haja: D «o no aja»; V «e que no n'haja»; F «o no hage»; P «ho no n'aurà»; A «lla on no n'ha».

17. que-n: Ce «que».

18. danant: F «davant»; Pe «de-avant».

19. tendrà: F «tindria».

20. fets: C «fet».

21. envits: e «vits».

22. no-n: VF «no».

23. trobar: C «atrotar»; P «comprar»; A «cobrar».

24. de: manca en V.

25. a: N «per».

26. tant solament: V «tan soptosament».

27. no-s: V «no».

28. puguda: C «puscude».

29. si: C «ne si».

30. occasions: V «occasions o intencions».

31. dessús: manca en V; F «demont»; PA «damunt»; Ue «demunt».

32. dites: F «dits».

33. qui dessús: V «com dessús»; són dites ... dessús: manca en C.

34. exàrcia: V «exàrcia que pogués donar o era en loch de recobre que ella pogués haver exàrcia».

35. a préstech: C «ab préstach».

36. a: C «ab».

37. los: V «las»; FNAU «les».

38. aquells: F «aquellas».

39. serien: C «seran».

40. la nau o al leny: DUE «en la nau o en lo leny»; FN «en la nau o al leny»; C «en lo vexell»; P «en la nau ho en lo leyn»; A «en la nau o e-l leny».

41. qui: manca en FPAUE.

42. O aquells qui seran en la primera nau ormejada o leny»; ormejada: CP Ue «hormejat».

43. que: manca en V; qualque loch que: C «aquell loch hon».

44. sia: C «sían»; A «sien».

45. que-s: V «que ells que-s».

46. no-ls: V «no-s».

47. qui: A «qui seran».

48. en: manca en e.

49. en: manca en e.

50. leny: V «leny seran»; la nau o en lo leny: C «lo primer vexell».

51. primer serà ormajat: N «primers seran ormejats».

52. repembrà: D «repembre»; V «reprebran»; F «reprimerà»; N «rapembran»; A «repremeran»; Ue «repremerà».

volrà⁵³ ormajar,⁵⁴ si mal temps se⁵⁵ met sobre assò *que* aquels *qui seran* en la nau o el leny qui derrer *serà* ormajat ne entrat⁵⁶ los hauran⁵⁷ dit z demos-[Fol. 83^v]trat, e⁵⁸ si la nau qui primera⁵⁹ **25** *serà* ormajada farà dan a aquell⁶⁰ qui après d'ela⁶¹ *serà* venguda ne ormejada, eyla li és tenguda de fer esmena de tot lo dan⁶² *que* fet li haurà *per*⁶³ rahó de la condició *que* per aquels qui en la nau o el leny qui darrera⁶⁴ *serà* entrat⁶⁵ los⁶⁶ *serà* dita ne⁶⁷ manifestada. Mas, emperò, si la nau *qui primera*⁶⁸ venguda *serà*⁶⁹ **30** haurà dada tota sa exàrcia e haurà⁷⁰ fets tots sos emvits, jatsia⁷¹ *que* eyla⁷² sia en loch *que* trop⁷³ recobre de exàrcia o no,⁷⁴ no li és tengut de dan *que* li fassa, cor negun no's⁷⁵ deu pensar *que*, si el senyor de la nau troba o trobarà⁷⁶ exàrcia a manlevar o a loguer o a venda,⁷⁷ qu'él vuyla perdre so *que*⁷⁸ ha *per* fer dan a **35** altre ab sa voluntat, ne negun no ho⁷⁹ deu creura ne pensar.⁸⁰ E aquest capítol fo fet *per* so *qui* dessus és dit.⁸¹

53. volrà: DVNA «volran».

54. serà ormajat ... ormajar: C «seran stats hornejats».

55. se: P «s-i».

56. entrat: NA «intrat».

57. hauran: N «aurà»; ne entrat los hauran: C «los o haurà».

58. E: manca en VNC.

59. primera: NC «primer».

60. a aquell: V «a aquella»; C «en aquella»; P «ha aquella»; Ue «aquell».

61. après d'ela: C «deespays d'ell».

62. dan: C «dan ho mal».

63. per: N «e per».

64. darrera: V «derrer»; N «darrer»; P «darer».

65. entrat: DFNPA «intrat».

66. los: manca en N.

67. que per aquels qui ... dita ne:

C «desús dita e».

68. primera: NP «primer».

69. venguda serà: V «serà venguda».

70. haurà: C «avia».

71. jatsia: D «jatsesia»; V «sia»; C «jatssecia».

72. eyla: C «ell».

73. trop: F «atrop».

74. o no: manca en NP; recobre ... no: C «de exàrcia ha recobrar».

75. no's: A «no».

76. o trobarà: manca en VCe.

77. venda: NC «vendrà».

78. so que: C «so que ell».

79. ho: manca en e.

80. ne negun no ho ... pensar: manca en V.

81. E aquest capítol ... dit: N «E per so fo feyt aquest capítol».

m 202

Esmena de nau o de leny qui primer *serà* ormejat z intrat

Nau o leny qui primer¹ *serà*² ormejat en alcun loch e³ aquela nau o quel leny qui après d'eyla⁴ vendrà⁵ o entrerà⁶ se deu ormajar **5** en guisa e en manera que no⁷ li fassa⁸ dan. E si li'n⁹ fa, és-li'n¹⁰

1. primer: D «primerament».

2. serà: e «serà vengut».

3. e: manca en V.

4. d'eyla: C «d'ell».

5. vendrà: C «vindrà»; A «vinrà».

6. entrerà: N «intrarà».

7. no: manca en F.

8. fassa: F «fassen».

9. si li'n: D «si-l ly»; VA «si-l li»; F «si-l li»; NU «si li».

10. és-li'n: D «és-ly»; VNPA «és-li»; E si ... és-li'n: C «e és».

tengut¹¹ de tot¹² a esmenar,¹³ segons que'll capítol qui dessús és dit¹⁴ és¹⁵ contengut ne esclarit ne sertificat.¹⁶ Mas, emperò, axí¹⁷ és¹⁸ a entendre que aquella nau o aquel leny qui primer¹⁹ serà ormajat no mudàs ànchors²⁰ ne prohís que tingués de²¹ dins ne de fore,²² pus que la nau o aquel leny qui après d'ela serà entrat²³ ne ormajat. E si eyl los mudarà²⁴ o'ls canviarà,²⁵ pus²⁶ que aquella nau que après d'eyla²⁷ serà ormejada²⁸ e²⁹ aquella nau pendrà alcun dan qui primer³⁰ serà ormejada,³¹ aquella nau que après d'ela serà³² entrada³³ no li és tenguda³⁴ de tot aquel dan a³⁵ esmenar, mas de³⁶ partida, per so car eyla haurà mudades ànchors³⁷ o prohís de dins e de fora,³⁸ e aquel dan³⁹ que aquella nau qui derrera serà ormajada⁴⁰ deu ésser mès⁴¹ en poder de savis [Fol. 84] hòmens z de certs,⁴² qui sien o sàpien⁴³ bé e diligentment de la art de la mar. E eyls, segons lur consciència z segons conseyl que trobaran⁴⁴ dels prohòmens⁴⁵ de la mar, eyls⁴⁶ són tenguts que'ls⁴⁷ ho deuen partir bé⁴⁸ z diligentment, per so que mal ne trebail no puscha ésser ne créxer entre los senyors

11. tengut: V «tenguda».

12. tot: C «tot a restituir e de tot».

13. tot a esmenar: FPAUe «tota esmena a esmenar»; P «ffer asmena e asmenar».

14. qui dessús és dit: V «qui dit és dessús»; F «qui és dit»; N «desús dit»; C «dessús dit».

15. és: P «e».

16. ne sertificat: manca en N.

17. emperò axí: V «enaxí».

18. és: P «és bé».

19. primer: D «primerament».

20. ànchors: D «ànchors que dan fes».

21. tingués de: DCPe «tengués de»; V «tengués».

22. fore: en L fores amb la —s expuntuada.

23. entrat: DFNA «intrat»; P «vengut».

24. los mudarà: DFPAUe «les mudarà»; C «los muda».

25. o'ls canviarà: F «e les canviarà»; N «o les canviarà»; C «o los canvia»; P «e las canviarà»; e «o les canviarà».

26. pus: C «pres».

27. d'eyla: F «d'ells e»; C «d'ells».

28. ormejada: P «hormeyat».

29. e: V «si»; manca en N.

30. primer: DVFPAUe «primera».

31. pendrà alcun ... ormejada: N «que primer serà ormejada pendrà al-

cun dapnatge».

32. ormejada, aquella nau que après d'ela serà: manca en A.

33. entrada: DFNA «intrada».

34. tenguda: P «tengut».

35. a: manca en FPAUe.

36. mas de: V «mas»; P «mes».

37. ànchors: C «entenas».

38. de dins e de fora: V «dins e fora».

39. dan: C «dan que aquell dan».

40. ormajada: D «ormejada aurà fet a aquella qui primera serà ormejada»; VF «ormejada haurà feyt a aquella qui primera serà ormejada»; N «ormejada aurà fet a aquella qui primer serà ormejada»; P «hormeyade aurà ffet aquella qui primer serà hormeyade»; Ae «ormejada haurà fet a aquella que primera serà ormejada»; U «hormejada haurà fet a aquella qui primera serà hormejada»; C «hormejade aurà fet a aquella qui primera serà hormejade».

41. més: P «messa».

42. z de certs: manca en C.

43. o sàpien: C «en sapiència».

44. trobaran: C «atrobbaran»; P «trobaran, són tenguts».

45. prohòmens: D «promes»; V «proers»; NPe «pròmens»; C «hòmens».

46. eyls: manca en A.

47. que'ls: A «que ells».

48. bé: manca en F; que'ls ... bé: V «de departir-ho bé».

de les naus, dels ⁴⁹ leyns ne encara entre·ls ⁵⁰ altres que haguessen
 25 algun contrast entr·éls. Mas ⁵¹ si la nau qui primera serà ormajada
 no muderà ne cambierà dins ⁵² ne defora ànchores ⁵³ ne prohís,
 aquella nau qui derrera serà entrada ⁵⁴ li és tenguda ⁵⁵ que li farà
 d'esmena a fer, ⁵⁶ tot enaxí ⁵⁷ com, el capítol dessús dit, esclarit
 ne certificat és. ⁵⁸ Emperò, ⁵⁹ si aquella nau que derrera entrarà ⁶⁰
 30 serà ⁶¹ ormajada, e pus ⁶² que aquella ⁶³ serà ormajada, ⁶⁴ mudarà o
 canviarà ànchores ne prohís, si per colpa d'aqueles ànchores ⁶⁵ o
 prohís ⁶⁶ qui mudats o canviats seran, ⁶⁷ aquella nau qui primer ⁶⁸
 35 serà ormajada ne entrada ⁶⁹ sostendrá algun dan, aquella (nau qui
 primera serà ormajada ne entrada sostendrá algun dan aquella) ⁷⁰
 nau qui après d'ela serà entrada ne ormajada li és tengut ⁷¹ de tot
 40 aquel dan que fet li haurà a esmanar, per so car haurà mudades
 ne cambiades les ànchores ne·ls prohís. ⁷² Mas, si ⁷³ eyla no ⁷⁴ can-
 bierà ⁷⁵ ànchores ne prohís, e aquella nau qui primera ⁷⁶ serà orma-
 jada les mudarà e·ls ⁷⁷ canviarà pus intra o pus ⁷⁸ fora aquella nau ⁷⁹

49. dels: *DFPU* «ne dels»; *VN* «o dels»; *Ae* «e dels».

50. entre·ls: *V* «entre».

51. Mas: *C* «mas emperò».

52. dins: *V* «de dins».

53. ànchores: *C* «àncora»; *P* «ànquora».

54. entrada: *DFNPAUe* «intrada».

55. tenguda: *DFAUe* «tenguda de tot lo dan»; *VN* «tenguda de tot dan»; *C* «tengude de tot lo dan»; *P* «tengut de tot lo dan».

56. li farà ... fer: *V* «farà a esmanar».

57. tot enaxí: *C* «axí»; *P* «de tot enaxí».

58. esclarit ne certificat és: *D* «és esclarit ne sertificat»; *F* «és sclarit ne sertificat»; *NC* «és sclarit e certificat»; *PA* «és esclarit e sertificat»; *Ue* «és esclarit ne certificat»; com el capítol ... és: *V* «com en lo capítol ja dessús dit és esclarit».

59. emperò: *D* «és emperò».

60. entrarà: *F* «intrarà»; *A* «intrada»; *e* «entrada».

61. entrarà serà: *P* «serà intrada».

62. pus: *D* «puxs».

63. serà ormajada ... aquella: manca en *A*.

64. e pus que ... ormajada: manca en *N*; ormajada: *C* «cambiade».

65. ne prohís, si ... ànchores. manca en *C*.

66. si per colpa ... prohís: manca en *P*.

67. ànchoras o prohís ... seran: *V* «ànchores que muda o cambia».

68. primer: *DVFNCAUe* «primera».

69. entrada: *F* «entendra»; *A* «intrada».

70. En *L* els mots entre parèntesis semblen sobbers; la lliçó és la mateixa en *D* però, en lloc d'ormajada hi diu noliejada. Als altres manuscrits manca.

71. tengut: *DV* «tenguda»; *C* «tengude»; nau qui après ... és tengut: *F* «li és tenguda»; *N* «qui pres d'ella serà ormejada li és tenguda»; *P* «nau qui derrera serà entrade e hormeyada sostendrá algun dan li és tengut»; *A* «nau qui primera serà ormejada ne intrada sostendrá algun dan li és tenguda»; *U* «nau que dintre serà entrada e hormeyada li és tenguda»; *e* «nau que dintre serà entrada o ormejada no li és tenguda».

72. ne·ls prohís: *V* «e el proiç»; *F* «al prohís»; *NP* «ne prohís»; *C* «ne lo proys»; *A* «el prohís»; *Ue* «nel prohís».

73. si: manca en *N*.

74. no: manca en *C*.

75. canviarà: *P* «mudarà ne canviarà».

76. primera: *CPA* «primer».

77. e·ls: *VFPAUe* «e les»; *N* «o les».

78. pus intra o pus: *V* «més dintre o més».

79. nau: manca en *N*.

- 40 *que darrera*⁸⁰ entrada ne ormejada no·ls muda,⁸¹ no li és tenguda⁸² d'esmena fer,⁸³ si no tant solament enaxí com el capítol dessús és esclarit⁸⁴ e certifficat.⁸⁵ Mas, emperò,⁸⁶ si aquella nau qui primera serà entrada⁸⁷ ne ormajada pendrà alcun dan sens colpa d'aquella nau *que* après serà entrada⁸⁸ ne ormajada, no li és tenguda de⁸⁹ neguna esmena a fer per dan *que* eyla⁹⁰ prengué, pus⁹¹ sens colpa d'aquella nau⁹² *que* après d'eyla serà entrada⁹³ ne ormejada⁹⁴ l'agués pres. E fo fet aquest capítol per so⁹⁵ *que* cascun se quart, [Fol. 84 v] ea⁹⁶ *què* farà ne com⁹⁷ se ormajarà. *Que* segons *que* eyl farà⁹⁸ ne s'ormajarà, aquel guardó⁹⁹ *que* dessús és dit li'n pertanyarà. Per *què* cascun se quart *que* fassa so que a¹⁰⁰ fer haurà¹⁰¹ bé z sàviament,¹⁰² per so *que* entre ells ne altres no haja ne¹⁰³ puscha haver alcun¹⁰⁴ contrast per lur colpa.

80. darrera: *P* «pus darrera serà».
81. darrera ... muda: *V* «darrera serà entrada no les mudarà»; no·ls muda: *N* «no les muda»; *Ue* «no·s muda».
82. tenguda: *DVFCP* «tengut».
83. fer: *DVCAUe* «a fer»; *FP* «a ffer»; manca en *N*.
84. dessús és esclarit: *V* «és esclarit»; és esclarit: *P* «dit»; esclarit: *F* «establit»; *U* «establit» (*per una mà posterior*); *e* «establit».
85. e certifficat: manca en *V*.
86. emperò: manca en *C*.
87. entrada: *DFNPA* «intrada».
88. entrada: *DFN* «intrada».
89. tenguda de: *P* «tengut de»; *e* «tenguda».
90. eyla: *Ue* «ell».
91. pus: *FPAUe* «pus que».
92. nau: manca en *P*.

93. entrada: *DFNA* «intrada».
94. ormejada: *P* «hormeyada no li és tengut de neguna esmena a fer per dan que ella prengué pus que sens colpa de aquella qui après d'ella serà intrada ne hormeyada».
95. aquest ... per so: *DN* «per so aquest capítol»; *VFPAUe* «per ço aquest capítol».
96. ea: manca en *VP*.
97. ea que ... com: *C* «e·s deu guardar ja quant».
98. farà: *A* «ne farà».
99. guardó: *P* «gasardó».
100. a: manca en *NP*.
101. a fer haurà: *V* «ha a fer».
102. sàviament: *N* «diligentment».
103. haja ne: manca en *FPAUe*.
104. ne altres no ... alcun: *C* «no aja».

m 203

Si naus o lenys entren en port o en plaja

- 5 Si una nau o dues o quantitat¹ de naus o de leyns intreran en port o en esparagol² o en plaja³ o en altre loguar⁴ e entraran⁵ ensemps e ensemps⁶ s'ormajaran, cascun⁷ d'èls se deu tant luny⁸ ormajar de l'altre *que* per⁹ res no·s poguessen¹⁰ fer alcun dan la

1. quantitat: *C* «cantitats».
2. esparagol: *F* «sperangol».
3. en port ... plaja: *N* «en algun port o en plage o en speragol»; plaja: *U* «platja».
4. loguar: *DCP* «loch».
5. e entraran: *F* «ho entrarà».

6. e ensemps: *D* «e»; *V* «o ensemps»; manca en *FPAUe*.
7. cascun: *C* «cascuns».
8. luny: *V* «lunyar e luny».
9. per: *V* «en».
10. no·s poguessen: *V* «no pusquen».

11 a l'altre.¹² Emperò, si *per* aventura, eyls estant¹³ en algun¹⁴
 dels lochs sobredits, se matrà mal temps, cascun¹⁵ d'eyls se deu
 ormarjar ben e gint¹⁶ e fer¹⁷ tots lurs¹⁸ envits¹⁹ per so *que* negun²⁰
 10 d'eyls no puscha²¹ pendra algun dan. Encara més,²² per so *que*
 la hun²³ no puscha fer dan a l'altre.²⁴ E si *per* aventura, estant²⁵
 aquel mal temps, a alcuna²⁶ de les naus o dels leyns falrà exàrcia
 e iran²⁷ sobre les²⁸ altres e fer-los han²⁹ dan, si³⁰ aquella nau o
 aquel leny a qui la exàrcia serà falida havia fet³¹ tot son poder de
 15 ormarjar-se³² z³³ la exàrcia *que* eyl haurà serà bona e³⁴ sufficient
 a aquella nau o a aquel leyn e encara a molt³⁵ major que aquel³⁶
 no és, aquel dan que fet serà no deu ésser esmanat³⁷ a aquel qui
 pres³⁸ l'aurà, pus *que* per colpa de quel de qui la nau o'l leny
 serà, a qui l'exàrcia serà falida, no serà³⁹ fet. Encara més, per
 20 altre rahon, per so⁴⁰ cor eyl haurà fets tots sos envits e tot son
 poder de ormarjar-se. Encara més,⁴¹ *que* aquella exàrcia *que* falida
 li serà era bona e sufficient a aquella⁴² o a aquel leny⁴³ e a major
 que aquel⁴⁴ no era.⁴⁵ E axí, per les rahons dessús⁴⁶ dites, no és
 tengut de esmena a fer d'aquel⁴⁷ dan *que* fet haurà a algun. Em-
 25 però si aquel senyor⁴⁸ d'aquella nau o d'aquel leny a qui la exàrcia
 serà falida haurà⁴⁹ més [Fol. 85] flix,⁵⁰ *que* no-s serà⁵¹ ormajat axí
 com fer degra⁵² o poguera,⁵³ e la exàrcia *que* eyl haurà no serà⁵⁴

11. la I: V «la hu».

12. l'altre: P «l'altre per res».

13. eyls estant: D «a eyls estant»; N «a ells stant»; C «ells stants»; A «ells stants».

14. algun: DNCUe «alguns»; F «al-cuns».

15. cascun: C «cascuns».

16. ben e gint: V «bé».

17. e fer: D «a ffer»; P «e deu ffer».

18. lurs: FPAU «sos»; e «son»; C «llurs afés».

19. envits: e «poder».

20. negun: D «nengun»; FC «na-guns»; N «algun»; U «alguns».

21. puscha: P «pusquen».

22. Encara més: N «e».

23. hun: P «una».

24. tots lurs envits ... a l'altre: V «tots lurs enginys per ço que-ls uns als altres no-s pusquen fer algun dan».

25. estant: P «estant en».

26. a alcuna: V «a la una»; FNP «al-guna».

27. falrà ... iran: V «fallirà exàrcia e hirà».

28. les: F «los».

29. e fer-los han: D «a fer-los»; VUe «e fer-los ha»; N «e fer-los à»; P «e ffer-los ha»; A «a fer-los ha».

30. estant aquel mal ... si: manca en C.

31. fet: C «fets sos envits e».

32. ormarjar-se: C «hormajar».

33. z: manca en e.

34. bona e: manca en C.

35. molt: V «molt molt».

36. aquel: NP «aquella».

37. esmanat: PAe «stimat»; U «esti-mat».

38. pres: D «après».

39. serà: C «és».

40. per so: manca en C.

41. més: manca en N.

42. aquella: D «aquella nau»; V «aquella nau»; FNPAUe «aquella nau».

43. o a aquel leny: manca en V; a aquella o a aquel leny: C «ha aquell vexell».

44. aquel: V «aquella».

45. era: P «serà».

46. dessús: V «damunt».

47. esmena a fer d'aquel: P «sme-nar aquell».

48. senyor: manca en N.

49. haurà: FUE «havia»; PA «avia».

50. flix: C «fluix».

51. no-s serà: DFP «no serà».

52. degra: VPAUe «deguera»; N «da-gera».

53. o poguera: F «ne pogre»; degra o poguera: C «poguera ho deguera».

54. serà: C «hera».

sufficient a aquella sua nau o a aquel seu leyn ne⁵⁵ encara a molt menor *que* aquel⁵⁶ no és, si *per* aquestes rahons *dessus* dites⁵⁷ 30 aquella sua nau o aquel seu leyn farà dan a alcun, eyl n'és tengut de tot aquell dan a restituir e a esmanar tot⁵⁸ a⁵⁹ aquell qui soffert ne sostengut⁶⁰ l'aurà *per* colpa de flix⁶¹ o de la⁶² mala exàrcia *que* ab eyl se portava.⁶³ *Per* *què* tot senyor de nau o de leyn se quart⁶⁴ 35 o's⁶⁵ deu guardar que no meta flix⁶⁶ a ormajar-se⁶⁷ e que no port ab si exàrcia *que* no li⁶⁸ sia sufficient *per* so *que* la pena ne la condició no li pusca ésser *dessus*⁶⁹ posada *que*⁷⁰ *dessus* és dita.⁷¹

55. ne: *manca en P.*

56. aquell: *A «aquella».*

57. aquestes ... dites: *V «aquests casos»; dites: P «dites si».*

58. tot: *manca en DVFNPAUe.*

59. a esmanar tot a: *C «smenar-ho».*

60. soffert ne sostengut: *V «pres».*

61. de flix: *V «del flix»; C «del flux».*

62. la: *manca en FN.*

63. ab eyl se portava: *V «ell axí por-*

tava»; FPAUe «ab ell se aportava»; C «ell portava».

64. se quart: *D «quart»; e «se guad».*

65. o's: *cons. trad. «e-s».*

66. flix: *C «flux».*

67. ormajar-se: *C «ormajar».*

68. li: *manca en e.*

69. *dessus*: *A «damunt».*

70. *que*: *N «sagons que».*

71. dita: *D «dita ja»; N «dit»; que dessus és dita: V «qui dita és dessus»; no li pusca ... dita: C «desús dita no li puscha ésser posade desús».*

m 204

De loguer de estiba de bótes

Senyor de nau o de leyn qui logarà estiba¹ de bótes² a viatge³ tot⁴ 5 o a⁵ temps sebut, e el⁶ logader diu al senyor de la nau *que* eyl no⁷ leu ne faça levar⁸ ne prenga⁹ ne fassa pendre a aquell¹⁰ estiba, si¹¹ donchs no li paga¹² lo loguer, e si la pren, *que* vaja¹³ a risch e ventura del senyor de la nau. E si sobre aquesta condició la se'n porta¹⁴ que'l logader¹⁵ li haurà dita e l'estiba¹⁶ se pert, lo 10 senyor de la nau li és tengut d'esmanar l'estiba¹⁷ o¹⁸ preu d'aquella, e encara més lo loguer *que* haurà¹⁹ emprès ab lo dit logader.²⁰ E encara més,²¹ si el²² senyor de la nau té més estiba²³ que no

1. estiba: *P «ha estiba».*

2. bótes: *V «barques».*

3. viatge: *N «viatges».*

4. tot: *DFC «sert»; VNPAUe «cert».*

5. o a: *C «ho».*

6. e el: *V «si-l».*

7. no: *F «no-u»; C «no-l».*

8. levar: *en L repetit i expuntuat.*

9. prenga: *A «prengar».*

10. a aquell: *VA «aquella»; N «alguna»; P «a aquella».*

11. si: *F «so».*

12. li paga: *C «porta».*

13. *que* vaja: *manca en C.*

14. porta: *C «portarà»; U «portar»; e «deu portar».*

15. logader: *V «logador».*

16. dita e l'estiba: *e «dites stibada» (sic).*

17. l'estiba: *F «que la stiba».*

18. o: *V «e el»; PUE «a».*

19. haurà: *D «auran».*

20. lo dit logader: *D «lo dit logador»; V «lo dit logador»; N «lo senyor de la nau».*

21. més: *N «que».*

22. el: *D «al».*

23. estiba: *DV «l'estiba»; té més estiba: N «té temés l'estiba».*

haurà emprès ab lo logader,²⁴ o la aportarà²⁵ en altre viatge lo qual no serà²⁶ emprès entre'l logader²⁷ ne²⁸ lo senyor de la nau, si l'estiba se pert en aquel temps o en aquel viatge, lo qual em-
 15 près entre eyls serà,²⁹ lo senyor de la nau sia tengut de esmanar l'estiba de les bótes al sobredit loguer³⁰ o al³¹ preu d'aqueles³² e tot³³ loguer d'aquela³⁴ multiplicat³⁵ del viatge sert³⁶ o del temps emprès al viatge o al temps que entr'els³⁷ no serà estat³⁸ em-
 20 près. En-[Fol. 85 v]cara més, si el senyor de la nau la jugava o la baratava³⁹ o la venia o's perdia per sa colpa, per aquela rahó major⁴⁰ que⁴¹ dessús és dita.⁴² Emperò, si'l logader⁴³ no po-
 25 sarà⁴⁴ estes⁴⁵ condicions⁴⁶ dessús dites al senyor de la nau com eyl logarà o pendrà l'estiba e⁴⁷ l'estiba se perdrà, serà perduda al dit logader,⁴⁸ pac lo loguer o no lo senyor⁴⁹ de la nau, ab què
 30 no's perda per sa colpa, axí con demunt⁵⁰ és dit, ne la condició dessús⁵¹ dita no⁵² li hagués posada⁵³ lo logader,⁵⁴ saul, emperò, perda's⁵⁵ l'estiba o no's perda,⁵⁶ tota via sia⁵⁷ saul lo loguer al lo-
 35 gador.⁵⁸ E si's pert l'estiba⁵⁹ per les condicions dessús dites, lo senyor de la nau sia tengut de⁶⁰ esmanar la dita estiba. E si lo
 40 senyor de la nau e'l logader⁶¹ no se'n poden⁶² avenir, sia més⁶³ en poder de dos bons hòmens botés⁶⁴ qui haguessen⁶⁵ vista aquela

24. ab lo dit logader ... logader: *F* «ab logader»; *PAU* «ab lo logader»; *e* «loguer».

25. aportarà: *VFPA* «portarà».

26. serà: *P* «és».

27. logader: *P* «logador».

28. ne: manca en *F*.

29. emprès ... serà: *DFNPAUe* «entre ells emprès serà»; *V* «entre-lls emprès entre-lls no serà»; *C* «entra ells emprès serà».

30. loguer: *DN* «loguader»; *V* «logador»; *FPAUe* «logader»; *C* «lloguader» (*sic*).

31. al: *PA* «lo».

32. d'aqueles: *F* «d'aquells».

33. tot: *FNCPAUe* «tot lo».

34. d'aquela: *VA* «d'aquelles».

35. multiplicat: *V* «muntiplicat»; *CP* montiplicant; *A* «multiplicant».

36. sert: *V* «ésser»; *F* «terç»; *N* «ters».

37. entr'els: *A* «entre».

38. estat: manca en *A*.

39. baratava: *F* «baratua».

40. major: *V* «matexa».

41. que: *P* «de què».

42. dita: *V* «dita sia tengut de re-tre».

43. logader: *V* «logador».

44. posarà: *N* «posava».

45. estes: *V* «aquestes»; *P* «les».

46. no posarà estes condicions: *C* «posarà aquestas qüestions».

47. e: *VC* «si».

48. logader: *V* «logador»; *F* «logu-der»; *C* «boter ho loguader».

49. pac ... senyor: *V* «si lo loguer li haurà pagat lo senyor».

50. demunt: *V* «dessús»; *F* «de-mont»; *C* «desús».

51. dessús: *DPe* «que desús és»; *VFU* «que dessús és»; *A* «que damunt és».

52. no: *DUE* «ne».

53. posada: *F* «posades».

54. logader: *VNA* «logador».

55. perda's: *DC* «perdrà-s»; *FPAe* «perde-s».

56. perda: *DC* «perdrà».

57. sia: manca en *C*; *F* «si».

58. logador: *e* «logader».

59. si's pert l'estiba: *e* «si la stiba pert».

60. de: *C* «ha».

61. e'l logader: *V* «e el logador»; *P* «e lo logador»; manca en *C*.

62. poden: *C* «pot».

63. sia més: *P* «metan-ho».

64. botés: manca en *P*.

65. haguessen: *V* «hajen»; *N* «agen»; *C* «ajen».

estiba e que fossen ben⁶⁶ de l'offici de la botaria.⁶⁷ E qualque cosa que aquels diguessen⁶⁸ per lur segrament,⁶⁹ que alò⁷⁰ sia tengut de esmanar lo senyor de la nau al dit logader,⁷¹ saul emperò que'l loguer de la estiba qui deu ésser tota via pagat.⁷²

66. fossen ben: *V* «sien bé»; *C* «sian bé».

67. de la botaria: manca en *NC*.

68. que aquels diguessen: *V* «que ells ne diguessen»; *N* «que aquells na diguessen»; *C* «que aquells ne díguan»; *A* «ells diguessen».

69. per lur sagrament: manca en *C*.

70. alò: *A* «allò-n».

71. logader: *VFA* «logador».

72. ésser tota via pagat: *V* «tota via ésser pagat, salves en totes coses les convençes que seran estades empreses entre lo senyor de la nau e el logador»; *P* «ésser pagat tota via»; *e* «pagat»; que'l loguer ... pagat: *C* «al dit logader deu ésser pagat tota via de la stiba».

m 205

De mercaders qui auran noliejada nau o leny qui deurà carregar da vi

Si algun senyor de nau o de leyn haurà noliejada¹ la sua nau o el seu leny a alguns² mercaders, si aquela nau o aquel leny deurà o haurà a carregar³ da vi, e lo senyor de la nau o del leny serà tengut de donar l'estiba als mercaders per tot lo càrrech⁴ de la nau o del leyn, deu fer enaxí: que deu fer bela la estiba⁵ e deu-la fer⁶ omplir a sos⁷ mariners o a qui's volrà ans que⁸ la meta en sa nau o en son leny,⁹ e axí plena d'aygua¹⁰ deu-la mostrar als mercaders o ha hom per eyls e dir encara enaxí o fer dir a aquels¹¹ mercaders o a aquels¹² que per éls hi¹³ [Fol. 86] seran,¹⁴ ea¹⁵ si us¹⁶ és semblant¹⁷ aquella¹⁸ estiba si'ls sembla¹⁹ estanya ne²⁰ si²¹ volen qu'él que²² la meta²³ en²⁴ la nau. E si los²⁵ mercaders o

1. haurà noliejada: *C* «nolieja».

2. a alguns: *De* «d'alguns»; *FA* «d'alcuns»; *U* «de alguns».

3. a carregar: *VN* «carregat»; o haurà a carregar: *C* «carregar».

4. càrrech: *e* «càrrech de la roba».

5. o del leyn ... estiba: *V* «o leny o de partida o senyor de la nau o leny fer bé la estiba»; bela la estiba: *F* «bella stiba».

6. fer: *C* «fort».

7. a sos: *A* «als seus».

8. que: *V* «qu-ell».

9. en sa nau ... leny: manca en *C*.

10. d'aygua: manca en *V*.

11. a aquels: *C* «en aquells»; *P* «als».

12. o a aquels: manca en *V*.

13. que per éls hi: *D* «qu-ells hy»; *PAUe* «qui-y»; manca en *F*.

14. mercaders ... seran: *N* «merca-

ders que hi siran» (*lectura difícil, lletres esborrades*); seran: *e* «són o seran».

15. ea: *FPA* «e».

16. si us: *VN* «si-ls».

17. si us és semblant: manca en *FA*.

18. seran ... aquella: *C* «lexaran ea ells si'ls és semblant que la».

19. sembla: *P* «semblarà».

20. estanya ne: *F* «estanyarie ne»; si'ls sembla estanya ne: *C* «sia stanya e».

21. si: *N* «si-s».

22. que'l que: *DC* «que»; *FPAUe* «que ells que»; estiba si'ls ... que: *V* «ésser estanya ne si volen que ell».

23. meta: *D* «meta eyl»; *FP* «mé-tan»; *AUe* «meten».

24. en: *e* «que».

25. si los: *P* «si»; *e* «los».

- 15 hom per eyls diran ne la tendran²⁶ per estanya ⁊²⁷ que eyl que la meta o la fassa²⁸ metra en la nau o en lo leny, si los mercaders la ompliran²⁹ e la faran³⁰ omplir de vi, pus³¹ que estibada serà³² en la nau, si aquela estiba s'exirà o vessarà³³ alcuna quantitat de³⁴ vi que eyls mès³⁵ hi³⁶ hauran o feta³⁷ metre, lo senyor de la nau
- 20 o del leyn no·ls n'és³⁸ tengut de neguna esmena a fer per so cor no és se colpa. Encara més, per so³⁹ car eyls le·ls⁴⁰ mostrà plena d'aygüe. Encara més, per so car⁴¹ ab voluntat⁴² d'eyls o de hom per eyls⁴³ la mès en la nau⁴⁴ e⁴⁵ eyls o hom⁴⁶ per eyls la tenguéran⁴⁷ ⁊ dixeren⁴⁸ que era estanya. Mas los mercaders li són tenguts de pagar tot lo nòlit que promès li hauran,⁴⁹ axí bé del vi qui vessat serà con d'aquel⁵⁰ qui⁵¹ serà salvat, pus⁵² per colpa d'eyl no serà estat versat⁵³ ne perdut. Emperò si lo senyor de la nau deurà⁵⁴ donar l'estiba als mercaders, com⁵⁵ dessus és dit, e ell ne hom per eyl no la mostrarà⁵⁶ als mercaders⁵⁷ ne a hom per eyls,⁵⁸
- 30 e⁵⁹ si la tendran⁶⁰ per estanya o no e sens vista d'eyls o de hom per eyls, eyl la metrà⁶¹ en la nau o al leny e la farà metra,⁶² si los dits mercaders sostendran⁶³ dan alcun per colpa de aquella estiba que eyl⁶⁴ mostrada⁶⁵ no la⁶⁶ haurà,⁶⁷ lo senyor de la nau o del

26. ne la tendran: V «ne la tendran per bona e»; C «que ells la tindran»; P «nós la tenim».

27. ne la ... ⁊: N «que ella és stanya».

28. eyl que la ... fassa: C «la mètan ho la façan».

29. ompliran: N «compliran».

30. faran: N «faran en la nau».

31. pus: C «haprès».

32. estibada serà: D «estiba serà»; P «sia stibada».

33. s'exirà o vessarà: V «se hixirà o·s vessarà»; F «se exia o vassarà»; P «se exia o·s vessava»; A «s'exia o vassarà»; Ue «se exia o vessarà».

34. de: V «del».

35. mès: DP «messa»; FNCAUe «mesa».

36. hi: manca en N.

37. feta: V «feyt».

38. no·ls n'és: F «no·l n'és»; NA «no·ls és»; P «no li n'és».

39. per so: manca en N.

40. eyls le·ls: D «eyls la·ls»; VCAUe «ell la·ls»; P «ells la·ls».

41. per so car eyls ... car: N «com ells o».

42. voluntat: V «voler».

43. o de hom per eyls: manca en N.

44. la mès en la nau: N «sa mès en la nau»; C «en la nau l'àn mesa»; Ue «l'à mesa en la nau».

45. e: D «a».

46. hom: P «hòmens».

47. tenguéran: C «l'avéran».

48. dixeren: VUe «digueren».

49. que promès li hauran: manca en C.

50. d'aquel: P «del vi».

51. qui: VC «qui·s».

52. pus: FCPAUe «pus que».

53. versat: F «vassat»; NAUe «vesat»; C «vesat»; P «vasat».

54. deurà: C «deu».

55. com: VC «axí com».

56. mostrarà: V «mostra»; F «monstrarà».

57. als mercaders: P «a ells».

58. ne a hom per eyls: manca en C.

59. E: C «ja»; A «ea».

60. tendran: FU «tindran»; P «tindrà».

61. eyl la metrà: P «ells la metran»; A «la metrà».

62. e la farà metra: V «o la·y farà metre»; manca en FPAUe.

63. sostendran: N «sostindran».

64. eyl: C «ha ells».

65. mostrada: F «monstrada».

66. la: manca en FCPAUe.

67. mostrada no la haurà: V «mesa haurà que no·ls haurà mostrat»; haurà: C «auran».

leny lus⁶⁶ n'és⁶⁹ tengut d'esmena a fer,⁷⁰ e los mercaders no li⁷¹
 35 són tenguts de nòlit a pagar d'aquel vi que vassat⁷² serà. Per què?⁷³
 Per so cor eyls⁷⁴ no·ls mostraren⁷⁵ l'estiba, e⁷⁶ si era estanya ho
 no.⁷⁷ Emperò⁷⁸ si lo senyor de la nau o del leny no·u dirà,⁷⁹ ne
 serà tengut d'estiba a donar⁸⁰ a aquels mercaders qui noliajat
 l'auran.⁸¹ E los mercaders hauran o deuen⁸² haver l'estiba,⁸³ sia
 40 que aquela estiba⁸⁴ sia estanya o no, o⁸⁵ sia que vers⁸⁶ lo vi⁸⁷ de
 tot o de [Fol. 86^v] partida⁸⁸ los mercaders són tenguts lo⁸⁹ nòlit
 a pagar de tot⁹⁰ aytant⁹¹ com en la nau sua o en el seu⁹² leny
 haurà⁹³ més tot, axí com ab eyl⁹⁴ ho hauran⁹⁵ emprès sens tot
 contrast. E per so⁹⁶ que dessus és dit fo fet aquest capítol.⁹⁷

68. lus: *DVFNPAUe* «los».69. lus n'és: *C* «és».70. fer: *C* «fer als dits mercaders».71. li: *P* «li·n».72. vassat: *D* «verssat»; *C* «vesat se».73. Per què?: *manca en V*.74. eyls: *VFNPA* «ell»; Per què ...
eyls: *C* «pus que ell».75. mostraren: *DVNPAU* «mostrà»;
F «monstrà»; *e* «ne mostrà»; *C* «mos-
trà la dita».76. e: *N* «ea»; *C* «ja»; *manca en*
FPAUe.77. ho no: *manca en C*; *e* «o si no».78. Emperò: *C* «E».79. no·u dirà: *DAUe* «no·n darà»;
VNCP «no darà»; *F* «no·n derà».80. d'estiba a donar: *V* «de dar es-
tiba»; *C* «de donar stiba».81. l'auran: *D* «l'aurà»; *F* «li hau-
rà»; *e* «lo haurà».82. deuen: *DVFNCAUe* «deuran»; *P*
«dauran».83. l'estiba: *C* «la llur stibe».84. aquela estiba: *V* «la stiba»; sia
que aquela estiba: *manca en FCPAUe*.85. o: *manca en CNAe*.86. o sia que vers: *V* «o·s ves»; vers:
DNCPAUe «ves».87. lo vi: *P* «ho no».88. partida: *en L* «par partida».89. lo: *V* «del».90. tot: *manca en Ue*.91. aytant: *V* «aytant vi».92. en la nau ... seu: *F* «la nau sua
o·l seu»; *A* «la nau sua o lo»; *Ue* «la
nau sua o lo seu»; *C* «en la n'auria
(sic) ho al seu»; en el seu: *manca en*
VN.93. haurà: *V* «hauran».94. eyl: *C* «ells».95. hauran: *CP* «aurà».96. so: *manca en e*.97. E per so ... capítol: *manca en F*.

m 20b

De loguer de exàrcia

Senyor de nau¹ o de leny qui logarà exàrcia per anar en² viatge,
 aquella³ exàrcia⁴ que logada haurà⁵ se pert sens colpa d'eyl, no
 5 sia tengut de res a⁶ esmenar a aquel que logada la⁷ haurà sinó
 tant solament lo⁸ loguer que entre eyls emprès serà.⁹ Emperò, si

1. Senyor de nau: *repetit en L*.2. anar en: *P* «ffer son».3. aquela: *VC* «si aquella»; *A* «e
aquella».4. per anar ... exàrcia: *manca en*
N; exàrcia: *manca en C*.5. logada haurà: *D* «logara aurà»(sic); *e* «logara haurà» (sic); *C* «logua-
de serà».6. a: *manca en FCPAUe*.7. la: *D* «la ly»; *VFNCPAUe* «la li».8. lo: *A* «del».9. entre ... serà: *N* «qui serà en-
tre ells».

la exàrcia se *perdrà* per colpa del senyor de la nau, sia tengut eyl¹⁰ de fer esmena¹¹ a aquel¹² qui logada la li haurà, tot aytant¹³ com la¹⁴ exàrcia valia ho vayla¹⁵ en aquel temps que¹⁶ eyl la pres o la loguà, o¹⁷ de donar aytanta¹⁸ exàrcia com aquella¹⁹ valia el²⁰ temps que eyl la²¹ pres.²² Encara més, si aquella exàrcia sa *trancarà* o s²³ guastarà per colpa del senyor de la nau, eyl sia tengut d'esmanar²⁴ a fer²⁵ axí com dessús és dit. Mas si s²⁶ *trençarà* o s guastarà sens²⁷ culpa d'eyl, no sia tengut de res a esmanar, sinó axí com demunt²⁸ és dit.²⁹ Saul, emperò, si aquel qui la exàrcia logarà hi³⁰ posava³¹ preu o condició alcuna e'l senyor de la nau reebrà³² aquella exàrcia sots les³³ condicions que aquel li³⁴ posarà, lo senyor de la nau sia tengut de donar tot aquel preu que'l logader³⁵ dit³⁶ li haurà, o³⁷ de³⁸ retra aytanta de³⁹ exàrcia con aquella, e que valgués⁴⁰ tant com aquella.⁴¹ Emperò, sia en volentat⁴² del logador⁴³ si pendrà diners o exàrcia. Emperò, si lo senyor de la nau portarà⁴⁴ aquella exàrcia en altre viatge sinó tant solament en aquel⁴⁵ que emprès haurà⁴⁶ ab aquel qui la exàrcia haurà⁴⁷ logada e la exàrcia se *perdrà* en aquel viatge qui entre éls no serà⁴⁸ emprès, en qualque guisa que⁴⁹ la exàrcia se *perdrà*⁵⁰ e s

10. sia tengut eyl: P «sie.n ell tengut».

11. de fer esmena: N «deu fer esmenar».

12. a aquel: manca en D.

13. aytant: C «enaxí».

14. la: N «la sua».

15. valia ho vayla: DP «valla o valia»; V «val o valia»; F «vallia o valia»; N «valla o valrà»; C «valle ho valia»; A «valle o valia»; Ue «vàlega o valia».

16. que: C «com».

17. o: manca en FAUe.

18. aytanta: V «aytanta de»; F «tanta».

19. aquella: C «en aquella».

20. valia el: V «e que valgués tant com aquella valia en lo»; el: NUe «al»; CA «en lo».

21. eyl la: N «ella»; C «la».

22. o la loguà ... pres: manca en P.

23. o-s: N «o».

24. esmanar: DVFNAUe «esmena» (llicó millor); P «asmena».

25. a fer: C «e de fer».

26. si-s: V «si».

27. sens: N «per no».

28. demunt: D «desús»; VA «desús».

29. Mas si-s *trençarà* ... dit: manca en CP.

30. hi: D «ly».

31. posava: V «posarà».

32. reebrà: P «resebrà».

33. aquella ... les: C «aquellas».

34. li: V «hi»; C «y».

35. logader: DVFPe «logador».

36. que'l logader dit: P «qu-ell dit logador».

37. dit li haurà, o: V «dit ni emprès hi aurà».

38. de: manca en FN.

39. aytanta de: VCAUe «aytanta»; P «tanta».

40. que valgués: N «que valla»; C «valgués».

41. E que ... aquella: manca en V; FA «o de la valor d'aquella».

42. en volentat: V «en voler»; P «a voluntat».

43. logador: F «loguader»; AU «logader»; e «loguer».

44. portarà: C «aportarà»; A «no pendrà».

45. en aquel: N «ab aquella».

46. haurà: P «auran».

47. haurà: V «li aurà»; C «los aurà».

48. serà: V «serà estat».

49. que: manca en VC.

50. *perdrà*: CP «perda».

guast,⁵¹ lo senyor de la nau sia tengut de do-[Fol. 87]nar e de retre aytanta⁵² exàrcia com aquela⁵³ valia al⁵⁴ temps que eyl la pres ho que⁵⁵ posat hi serà,⁵⁶ e el loguer sia pagat del viatge emprès multiplicat⁵⁷ a aquel qui no·n⁵⁸ serà emprès; o en qualque guisa 30 sia⁵⁹ de la exàrcia, tota via sia pagat lo loguer.

51. e·s guast: *V* «o·s gastarà»; *F* «o·s gast»; *N* «e·s guastarà»; *P* «e·s guayst»; *U* «o·s guast»; *e* «o·s guastarà».

52. aytanta: *VN* «aytanta de»; *P* «aytall».

53. aquela: *D* «aquella o el preu que aquella»; *VFN* «aquella o·l preu que aquella»; *C* «aquella ho lo preu qui aquella»; *P* «aquella ho lo preu que aquella»; *A* «aquella o lo preu que aque-

lla»; *Ue* «aquella o al preu que aquella».

54. al: *DV* «el».

55. ho que: *V* «o·l preu que»; que: manca en *FPAUe*.

56. ho que ... serà: manca en *C*.

57. multiplicat: *F* «multiplicant»; *P* «montiplicant».

58. no·n: *VFNCPA* «no».

59. sia: manca en *VC*.

m 207

Senyor de nau qui manlevarà exàrcia

Senyor de nau o de leny qui manlevarà exàrcia se p[er]drà¹ o·s guastarà, lo senyor de la nau qui manlevada la haurà és tengut 5 de retre e de donar² aytanta de exàrcia con³ aquela que manlevada haurà, o el⁴ preu que aquella valia al⁵ temps que eyl⁶ la manlevà. E sia en voluntat d'aquel qui prestada la hi haurà⁷ de pendre exàrcia o diners. Emperò, en qualque guisa la exàrcia se perdrà⁸ o·s guastarà que manlevada serà,⁹ deu ésser restituhida a¹⁰ 10 aquel qui prestada la¹¹ haurà, e·l senyor de la nau qui manlevada la haurà no·y pusca metra negun contrast. E fo fet per so aquest capítol, cor molt senyor de nau o de leyn manleva¹² exàrcia qui's pert e·s guasta, e com aquel qui prestada la li haurà la li demana,¹³ e eyl li met contrast. E per aquestas rahons desús dites, 15 senyor de nau no pot ne deu contrastar¹⁴ ab¹⁵ aquel qui la exàrcia li haurà prestada.

1. exàrcia se perdrà: *V* «exàrcia si la exàrcia se perdrà»; *F* «exàrcia e aquella se perdrà»; *N* «exàrcia e aquella exàrcia sa perdrà».

2. donar: manca en *C*.

3. aytanta ... con: *C* «de aytante exàrcia com és».

4. el: *Ue* «al».

5. al: *DV* «el».

6. aquela valia ... eyl: *C* «valia com».

7. la li haurà: *F* «li haurà»; *N* «l'aurà»; *C* «la aurà».

8. perdrà: *P* «perda».

9. que manlevada serà: *V* «que manlevada haurà o serà»; manca en *NC*.

10. a: *C* «en».

11. la: *C* «la li»

12. manleva: *FAUe* «manlevarà»; molt senyor ... manleva: *P* «senyors de nau ho de leny molts manlaveran».

13. la li demana: *V* «la li demanarà»; *C* «la·y deman»; *P* «la li demanarà».

14. E per aquestas ... contrastar: manca en *A*.

15. ab: *V* «a».

m 208

Tot senyor de nau pot pendra exàrcia que trop en ribera

Tot senyor de nau o de leny pot pendra exàrcia que trop¹ en² ribera, ab què la haja mester a sa nau o a'sson leny a ormajar,³
 5 que haja por⁴ de maltemps⁵ o que sia en loch perillós, ab⁶ què
 aquela exàrcia qui en la ribera serà no faés fretura⁷ a⁸ aquel de
 qui serà, qui la hagués ops aytanbé a son leny a ormajar.⁹ E si lo
 senyor de la exàrcia hi és, deu-la-li donar,¹⁰ z si lo senyor de la
 exàrcia¹¹ no y era, pot-le-s¹² pendra, ab què enconti-[Fol. 87 v] nent
 10 que presa la haurà, que o fassa saber,¹³ on que-l trop,¹⁴ a eyl o hom¹⁵
 per eyl. E si eyl na volrà¹⁶ pendre servey, qu'él lo li¹⁷ deu fer,¹⁸
 per so¹⁹ car haurà presa la sua²⁰ exàrcia menys de voluntat sua,
 per²¹ àls no.²² Emperò, lo senyor de la nau qui la exàrcia haurà
 presa la deu tornar en aquel loch on²³ lavada la²⁴ haurà encon-
 15 tinent que-l²⁵ mal temps serà passat. E si aquel²⁶ de qui la exàrcia
 serà ne²⁷ sostendrà dan ne messió, lo senyor de la nau qui presa
 la haurà lo²⁸ deu tot pagar.²⁹ Encara més, si la exàrcia se perdrà³⁰
 o's guasterà, en qualque guisa se perdrà,³¹ lo senyor de la nau qui
 presa la haurà deu retre e donar aytanta de³² exàrcia con aquela

1. trop: C «atrop».

2. en: FCPA «en la».

3. a ormajar: D «ormejar».

4. por: D «paort» (la a afegida sobre la ratlla); VFPU «pahor»; NCAe «paor».

5. de mal temps: e «del mal».

6. ab: P «e».

7. fretura: D «fretutura» (sic); FCP «fratura».

8. a: P «en».

9. qui la hagués ... ormajar: V «que aytanbé a son leny a ormejar la hagués ops».

10. donar: V «demanar».

11. hi és, deu-la-li ... exàrcia: manca en FC; o senyor de la exàrcia: manca en N.

12. pot-le-s: DV «pot-la-s».

13. que o fassa saber: D «que ho fassa assaber»; V «que ho faça assaber»; F «que ho fassa assaber a aquel»; C «que la-y faça a saber»; Pe «que ho fassa a saber»; A «que-u fassa a saber».

14. on que-l trop: N «on que-l tròpia»; C «ho que-l tròpia»; P «en aquell hon qu-ell trob»; A «a aquell on que-l

trob»; — «en aquell hom qu-ell trob»; e «en aquell hom que-l trob».

15. on que-l ... hom: V «al senyor de la dita exàrcia o a hom; a eyl o hom: FAUe «o a hom»; CP «o hom».

16. na volrà: DVFCA «ne vol»; N «na vol»; P «ne voll»; Ue «no vol».

17. qu'él lo li: D «que lo ly»; V «qu'él li»; FCAe «que lo li»; P «que li ho»; U «que llo li».

18. fer: D «fereyl».

19. so: manca en V.

20. sua: manca en A.

21. sua per: D «que per»; per: FNC-PAUe «que per».

22. voluntat ... no: V «sa voluntat»; àls no: P «altra no».

23. on: NC «d'on».

24. lavada la: D «levada».

25. que-l: Ue «que».

26. aquel: D «la persona o aquel».

27. ne: C «ho-n».

28. lo: V «o»; Ce «ho».

29. pagar: V «pagar e restituir».

30. perdrà: V «perdre» (sic).

31. se perdrà: manca en V; C «se perda».

32. de: manca en NC.

- 20 que³³ presa haurà, o el³⁴ *preu que* aquella³⁵ valia³⁶ al³⁷ temps que ell la pres, a aquel de qui la exàrcia³⁸ serà. E assò deu fer menys de tot³⁹ contrast. E si aquel de qui la exàrcia serà no volrà cobrar⁴⁰ la exàrcia⁴¹ per aquella que perduda serà⁴² e vol pendre⁴³ diners, si abdosos⁴⁴ se'n volen⁴⁵ avenir;⁴⁶ si no, sia més en poder de dos bons hòmens de mar qui haguessen⁴⁷ vista aquella exàrcia.⁴⁸ E que so⁴⁹ que eyls⁵⁰ li'n darien⁵¹ que fos⁵² seguit, sí que la⁵³ una part ne l'altre⁵⁴ no y pogués res⁵⁵ contrestar.⁵⁶ E fo fet per so aquest capítol, que'l senyor de la nau o del leny se pot pendra exàrcia menys d'aquel da qui serà a sa nau o a son leny a⁵⁷ or-
30 majar, que si lo senyor de la nau havia tota via⁵⁸ a sercar lo senyor de la exàrcia,⁵⁹ serie:s⁶⁰ més per aventura tan mal temps⁶¹ que la nau o el leny e tot so qui dins seria⁶² hiria a condició⁶³ de perdre,⁶⁴ ans⁶⁵ que eyl ho hagués⁶⁶ trobat. E per aquestes rahons dessús dites, senyor de nau o de leyn se pot plavir⁶⁷ de exàrcia
35 que en ribera serà, menys⁶⁸ de aquel de qui serà, ab què lo senyor de la nau la haja ops per les condicions dessús dites.⁶⁹

33. que: *D* «que eyl»; *V* «qu-ell»; *PAUe* «que ell».

34. el: *CUE* «al».

35. que presa haurà ... aquella: *manca en F*.

36. valia: *C* «valrà ho valia»; *A* «ve-
nia».

37. al: *DV* «el».

38. a aquel de qui la exàrcia: *manca en C*.

39. tot: *manca en P*.

40. volrà cobrar: *C* «volia rebra».

41. cobrar la exàrcia: *D* «trobar la exàrcia o cobrar».

42. perduda serà: *C* «ha perdude».

43. pendre: *C* «rebra».

44. abdosos: *FPA* «abdós».

45. volen: *VA* «poden»; *U* «poden» (*corregit en volen*).

46. se'n volen avenir: *C* «se n'avé-
nan».

47. haguessen: *C* «àjan».

48. aquella exàrcia: *C* «la exàrcia
aquella».

49. so: *e* «ço que fos».

50. eyls: *D* «aquels II»; *V* «aquells»; *N* «aquells dos»; *FU* «aquells dos bons hòmens»; *PA* «aquells bons hòmens».

51. li'n darien: *D* «li'n dirien» (*tam-
bé es podria llegir li'n darien*); *V* «di-
ran»; *A* «lo'n dirien».

52. fos: *VN* «sia».

53. sí que la: *F* «sia que la»; *PUe* «si aquella».

54. ne l'altre: *D* «ne l'aytra»; *V* «e l'altra»; *Ue* «ne altre».

55. pogués res: *V* «puscha res»; *N* «pogués».

56. E que so que eyls li'n ... contrestar: *C* «e sso que haquells dos bons hòmens diran, que sia paguat sí que naguna part no y pogués contrastar en res».

57. a: *manca en A*.

58. tota via: *manca en N*; *C* «tota veguade»; *P* «tota vegada».

59. exàrcia: *Ue* «nau exàrcia».

60. serie:s: *VCPUE* «seria:s»; *F* «se-
ria».

61. tan mal temps: *DA* «ta mal temps»; *V* «tant de mal temps»; *FC* «tal mal temps»; *N* «tal temps».

62. dins seria: *V* «dedins seria ne»; *FPUe* «dins serà»; *C* «dedins seria».

63. condició: *V* «risch».

64. perdre: *P* «perdre:s».

65. ans: *P* «abans».

66. ho hagués: *VP* «l'agués».

67. plavir: *DVFNCUE* «plevir».

68. menys: *e* «mens de avis».

69. dessús dites: *D* «que damunt són dites o demonstrades»; *F* «que demont són dites»; *PU* «que demunt són dites»; *Ae* «que damunt són dites».

m 209

Senyor de nau qui pendrà exàrcia de ribera, si la se'n [Fol. 88] portarà ¹

- 5 Senyor de nau o de leny qui manlevarà o pendrà exàrcia de ² ribera ³ per ⁴ la sua nau o el seu ⁵ leny a ⁶ ormar, si eyl la se'n porta ⁷ en viatge o en viatges menys de sabuda e menys de ⁸ volentat d'aquels ⁹ de qui serà, ¹⁰ si aquel de qui serà la exàrcia ¹¹ ne sostindrà ¹² alcun dampnatge ¹³ que haja a logar exàrcia a ¹⁴ ops de la sua ¹⁵ nau o de son ¹⁶ leny, per so com aquella ¹⁷ se n'haurà portada ¹⁸ la ¹⁹ sua, aquel qui portada ²⁰ la se n'haurà deu ²¹ pagar tot lo dan e tota la messió e tot lo greuge ²² que aquel ne sustindrà. ²³ Encara, aquel qui la exàrcia se n'haurà ²⁴ portada ²⁵ deu pagar lo loguer d'aquella exàrcia que enaxí se n'haurà portada d'aquel ²⁶ de qui serà. E sia en alt ²⁷ d'aquel de qui serà la exàrcia de pendre ²⁸ tot aytal ²⁹ loguer com se ³⁰ volrà e aquel deu-lo-li ³¹ donar menys de tot contrast. Encara més, sia en asalt ³² d'aquel de qui la exàrcia serà, de cobrar ³³ la exàrcia ³⁴ o el ³⁵ preu que aquella ³⁶ valia, ³⁷ e eyl que'n sia creegut per son sagrament que aquel ³⁸ qui axí se n'hauria ³⁹ portada ⁴⁰ aquella exàrcia no'y puscha ⁴¹ res ⁴²

1. portarà: *en L* por portarà degut al passatge al foli següent.

2. o pendrà exàrcia de: *C* «exàrcia ho la pendrà en».

3. ribera: *D* «ribera que sua no sia».

4. per: *V* «per a».

5. el seu: *V* «al seu»; *A* «per son».

6. a: *manca en e*.

7. porta: *V* «portarà».

8. sabuda e menys de: *C* «sabudes ho»; e menys de: *A* «o de».

9. d'aquels: *VN* «d'aquell»; *C* «de aquell»; *manca en P*.

10. serà: *C* «és».

11. la exàrcia: *manca en V*.

12. ne sostindrà: *C* «hon sostindrà»; *U* «ne sostindrà».

13. dampnatge: *V* «dan».

14. a: *V* «per a».

15. la sua: *V* «sa»; *F* «la».

16. de son: *NC* «del seu».

17. aquella: *VNP* «aquell».

18. portada: *VP* «aportada».

19. la: *FPAUe* «de la».

20. portada: *P* «aportada».

21. deu: *C* «deja».

22. greuge: *A* «loguer».

23. sustindrà: *DVFNCPAU* «sostindrà»; *e* «sostindrà».

24. se n'haurà: *F* «se-us haurà».

25. portada: *FP* «aportada».

26. portada d'aquel: *VA* «aportada a aquell»; *F* «aportada a aquell»; *C* «aportade aquell»; *P* «aportada de aquell»; *U* «aportada d'aquell».

27. en alt: *V* «en asaut»; *F CPA* «en asalt»; *U* «en assalt»; *e* «a son plaer».

28. E sia en alt ... pendre: *N* «la exàrcia sia en volentat de pendra».

29. tot aytal: *C* «aquell».

30. com se: *C* «que-s».

31. deu-lo-li: *P* «deu-li».

32. en asalt: *V* «en asaut»; *e* «a son plaer».

33. cobrar: *F* «pendra»; *A* «pendre».

34. serà, de cobrar la exàrcia: *manca en P Ue*.

35. el: *e* «al».

36. aquella: *manca en C*.

37. valia: *A* «valrà».

38. aquel: *P* «aquella».

39. se n'hauria: *DNP* «se n'aurà»; *VFAUe* «se n'haurà»; axí se'n hauria: *C* «se n'avia».

40. portada: *VP* «aportada»; *C* «haportada».

41. puscha: *P* «puga».

42. res: *NA* «en res».

- 20 *contrestar ne hom per eyl*. Encara més, sia volentat⁴³ de aquel de *qui* la exàrcia *serà* que'l ne⁴⁴ pot metra en poder de senyoria z de⁴⁵ demanar *per* ladronici. E si aquella exàrcia se *perdrà* o's guasterà, aquel⁴⁶ *qui* lavada la haurà sia tengut de fer esmena a aquell de qui *serà* tot, en aquella guisa *que* eyl⁴⁷ la li volrà presar⁴⁸
- 25 *que* li'n deja⁴⁹ aytant donar, ab *què* d'aquel⁵⁰ de qui és la exàrcia o diga *per*⁵¹ son segrament. E fo fet per so aquest capítol, cor molt senyor⁵² de nau se'n portaria⁵³ exàrcia d'altre,⁵⁴ si aquestes condicions qui dessús són dites no⁵⁵ éran posades.⁵⁶

43. volentat: V «en voluntat»; N «en volentat»; PA «a voluntat».

44. que'l ne: F «aquell no».

45. de: manca en DVFNPAUe.

46. aquel: C «ha aquell».

47. eyl: manca en V.

48. presar: DA «prear».

49. li'n deja: F «deja»; P «li'n dega».

50. d'aquel: NCPA «aquell».

51. presar ... per: V «volrà a prehar ab».

52. molt senyor: C «molts senyors».

53. portaria: C «portaren».

54. d'altre: V «d'altri»; NC «d'altres».

55. no: V «no-y».

56. posades: FUE «posades per justícia a les parts»; P «posades per justícia a les parts»; A «posades per justícia als parts».

m 210

De comandes a viatge cert

- Mercader ne mariner ne negun¹ ([Fol. 88 v] altre² qui pendrà comanda³ a viatge⁴ cert o a loch sabut, si en aquel viatge o en aquel
- 5 loch sebut se *perdrà* tota la comanda, ab *què* no fos colpa del comandatari,⁵ no és tengut de res a retre ne a esmanar a⁶ aquel *qui* comanada⁷ la li⁸ haurà. Mas, emperò, si lo dit comandatari⁹ la portarà¹⁰ en altre viatge o en altre loch meyns d'aquel *qui* emprès haurà ab¹¹ aquel qui la comanda li haurà feta,¹² si's pert
- 10 la comanda, lo comandetari és¹³ tengut de tot¹⁴ a retre¹⁵ a aquel *qui*¹⁶ la comanda li haurà feta,¹⁷ pus *que* eyl¹⁸ la haurà portada¹⁹ en altre loch o en altre viatge en lo qual no²⁰ haurà emprès ab

1. ne negun: A «o alcú».

2. ne negun altre: manca en C.

3. comanda: N «comandes».

4. a viatge: manca en P.

5. comandatari: DFNCAe «comendatari»; V «comandari»; P «comandatari».

6. esmanar a: N «donar a»; e «esmenar-li».

7. C «comanat».

8. la li: manca en C; e «la».

9. comandatari: V «comandari».

10. la portarà: V «la porta»; A «la portava»; P «la aportarà»; C «se n'aportarà».

11. o en altre loch ... ab: C «[taca, 4 lletres] de sabude de».

12. feta: C «feta ho en altra loch».

13. és: C «hi és».

14. tot: V «tota».

15. retre: N «retre e restituir».

16. qui: Nue «de qui».

17. la comanda li haurà feta: V «comanada la li haurà»; si's pert la comanda ... feta: manca en P.

18. eyl: manca en FN; C «aquell».

19. la haurà portada: V «la li haurà aportada»; portada: PU «aportada».

20. no: V «ell no»; C «no-u».

eyl. Encara més, si lo dit comandatari portarà²¹ la dita comanda en viatge o en loch que²² no haurà emprès ab lo dit comenador²³ e si guanya,²⁴ tot lo guany²⁵ qui ab la dita comanda farà²⁶ deu donar a aquel qui la comanda li haurà feta²⁷ e no se'n deu res retanir²⁸ mas²⁹ tant solament so que emprès haurà ab lo comenador³⁰ demunt dit.³¹ E si àls³² se'n raté,³³ és-ne³⁴ tengut axí com si lo y³⁵ amblava³⁶ de la casa.³⁷ E si la comanda o³⁸ lo guany fet³⁹ ab aquela se perdrà en aquels lochs los⁴⁰ quals no foren empreses,⁴¹ lo comandatari⁴² és tengut de retre z de donar a aquel qui la comanda li haurà feta⁴³ axí bé tot⁴⁴ lo guany⁴⁵ com la comanda que presa haurà.⁴⁶

21. portarà: *P* «aportarà».

22. que: *FAe* «on»; *PU* «hon».

23. e «comendatari».

24. guanya: *F* «gasanya»; *P* «guasanyya».

25. guany: *V* «guay»; *F* «goyn».

26. farà: *N* «serà»; qui ab la dita comanda farà: *manca en C*.

27. feta: *C* «feta, so és lo guany qui en la dita comande serà».

28. retanir: *DFNPAUe* «tenir»; *C* «res tenir».

29. mas: *C* «sinó».

30. comenador: *FPA* «comanador»; *NC* «comenador»; *U* «dit comenador»; e «comendatari».

31. lo comenador demunt dit: *V* «lo dit comanador»; demunt dit: *N* «desús dit»; *manca en C*.

32. àls: *C* «res»; *P* «ell».

33. raté: *P* «retén».

34. és-ne: *NC* «és-li'n».

35. si lo y: *V* «si-l li»; *N* «si li o»; *C* «lo y».

36. amblava: *VF* «furtava».

37. casa: *DVFNPAU* «caxa»; *C* «caxe»; e «caixa».

38. o: *V* «ab».

39. fet: *manca en N*.

40. los: *DVFNCAUe* «en los».

41. no foren empreses: *manca en D FCPAUe*; *N* «serà estat emprès».

42. no foren ... lo comandatari: *V* «lo comandatari no haurà emprès ab lo comanador lo comandatari»; comandatari: *C* «comendatari no aurà ab ell emprès».

43. li haurà feta: *F* «feta li haurà».

44. tot: *C* «de tot».

45. lo guany: *V* «lo guany que feyt n'aurà».

46. presa haurà: *D* «presa aurà ny empresa»; *P* «li aurà pressa».

m 211

De comandataris qui pendran comandes, si li vendran *condicions*

Comandataris¹ qui portaran comandes² en viatge o en loch sebut e seran partits³ de là hon la comanda haurà⁴ rebuda e seran en aquel loch que hauran⁵ emprès ab aquels⁶ qui les comandes li⁷ hauran fetes, e estant en aquel loch venia⁸ ocasió de

1. *V* «comandaris».

2. comandes: *C* «en comandes».

3. partits: *A* «partides».

4. haurà: *NCP* «auran»; *A* «hauran».

5. *A* «haurà».

6. aquels: *C* «aquell».

7. li: *VA* «los».

8. venia: *V* «venia o vendrà»; *P* «veni (*sic*)».

penyores o empetxament⁹ de senyories¹⁰ o y¹¹ vendrien¹² leyns armats de enamichs, e si per qualsevol d'aquestes condicions¹³ qui dessús són dites¹⁴ se per-[Fol. 89]dia¹⁵ la comanda, lo com[an]-
 10 datari no és de res¹⁶ tengut de res¹⁷ a¹⁸ fer de¹⁹ esmena a aquel²⁰ qui les comandes los hauran²¹ fetes. Mas, emperò, estant al²² viatge, ans que en aquel loch fossen²³ on anar devien, havien sebuda²⁴ d'aqueles²⁵ cosses qui dessús són dites e eyls ne²⁶ eren certs que ver fos z eyls hi entraven e la comanda se perdia,²⁷ los dits coman-
 15 dataris són tenguts de retre e d'esmanar²⁸ tota la comanda²⁹ que aquels los haurien fetes.³⁰ E si per aventura, estant en lo dit viatge, ans³¹ que ells fossen³² en lo sobredit loch, havien sertanitat³³ de les occasions dessús dites e ls comandataris se pudien³⁴ avenir ab lo senyor de la nau o del leny en què eyls serien³⁵ per anar en
 20 altre loch on no³⁶ haguessen³⁷ paor³⁸ de les condicions dessús dites,³⁹ cor comandataris⁴⁰ són dits mercaders entre los senyors⁴¹ de les naus z dels lenys, e l⁴² senyor de la nau se avendrà ab los dits mercaders, jatsia assò⁴³ que aquel loch⁴⁴ que eyls empendran ab lo senyor de la nau e ab los comandataris⁴⁵ no sia emprès ab
 25 aqueyls qui la comanda los hauran⁴⁶ feta, per so⁴⁷ per les tres rahons dessús⁴⁸ dites, cor⁴⁹ comandatari pot portar la comanda

9. empetxament: *DVC* «empayment»; *N* «empeymment»; o empetxament: *manca en FPAUe*.

10. de senyories: *DN* «de les senyories»; *VPAUFe* «de senyoria».

11. y: *manca en A*.

12. vendrien: *V* «venien».

13. condicions: *V* «occasions»; *N* «raons».

14. *Ue* «que dessús dites són».

15. perdia: *DVNCe* «perdrà»; *F* «perdrà».

16. no és de res: *V* «no n'és»; *P* «no n'és de res».

17. de res: *manca en NCe*.

18. a: *F* «da».

19. de: *manca en CPe*.

20. aquel: *V* «aquell o aquells»; *P* «aquells».

21. los hauran: *D* «auran»; *F* «lurs haurà»; *NC* «los aurà»; *AUe* «li haurà».

22. estant al: *D* «stant el»; *V* «stant el»; *F* «si estant en lo»; *A* «si stant en lo»; *C* «stant en lo».

23. fossen: *C* «foren».

24. sebuda: *V* «sabuderia».

25. d'aqueles: *N* «d'aquexas».

26. ne: *P* «no».

27. *C* «perdrà».

28. d'esmanar: *N* «de donar»; e d'esmanar: *manca en C*.

29. tota la comanda: *NA* «totes les comandes».

30. aquels los haurien fetes: *V* «aquells los auran feta»; *F* «aquell li hauran feytes»; *N* «aquells los avien fetas»; *A* «aquells los hauran feytes»; *P* «aquells los auria ffeta»; *Ue* «aquells los haurien feta».

31. ans: *manca en C*; *P* «sans».

32. fossen: *C* «foren».

33. *V* «certinitat»; *C* «sertinitat».

34. se pudien: *C* «los porían».

35. eyls se rien: *C* «ell sían».

36. on no: *N* «en què»; *Ue* «on».

37. no haguessen: *D* «aguéan» (*sic*).

38. *A* «por».

39. dessús dites: *V* «sobre dites».

40. cor: *C* «tots».

41. los senyors: *V* «lo senyor».

42. e:l: *V* «si el».

43. assò: *manca en C*.

44. aquel loch: *A* «aquells lochs».

45. e ab los comandataris: *manca en V*.

46. los hauran: *V* «hauran»; *C* «auran»; *A* «los haurà».

47. so: *F* «ço que».

48. *e* «damunt».

49. cor: *cons. trad* «tot».

en altre loch per salvar⁵⁰ si τ ⁵¹ les comandes que ab si portarà e no per naguna⁵² altra rahó,⁵³ e assò deu ésser fet⁵⁴ menys de tot frau.⁵⁵ E encontinent que eyls hauran fet⁵⁶ port en aquel dit loch que estant al⁵⁷ viatge hauran emprès⁵⁸ ab lo senyor de la nau, los dits comendataris⁵⁹ deuen vendre τ ⁶⁰ esmersar totes les comandes que eyls tendran⁶¹ e tornar a aquels⁶² e retra la comanda que feta los hauran.⁶³ E si en aquel loch⁶⁴ on per aytal rahó com dessus és dita se⁶⁵ perdrà la dita comanda, jatsia assò⁶⁶ que aquel loch no fos emprès ab aquels qui la comanda los hauran⁶⁷ feta, no n⁶⁸ són⁶⁹ tenguts de res a retre ni a esmanar los coman-[Fol. 89 v]dataris.⁷⁰ Mas si eyls la aportaven⁷¹ en altres lochs⁷² o en altres viatges pus que eyls haurien fet port, axí com dessus és dit, abans que haguessen comptat ab aquels qui la comanda lus⁷³ hauran⁷⁴ feta e⁷⁵ la comanda se perdrà,⁷⁶ los dits comandataris sien⁷⁷ tenguts de retre tota la comanda. E si eyls ne⁷⁸ guanyaven,⁷⁹ axí com en lo primer capítol⁸⁰ és contengut, haurien a retre axí bé lo guany⁸¹ com la comanda.

50. salvar: *D* «salva».51. si τ : *V* «per rahó de».

52. e: «alguna».

53. naguna altra rahó: *V* «altra guisa».54. fet: manca en *V*.55. frau: *C* «contrast e frau».56. fet repetit en *L* i expuntuat.57. al: *DV*: «el»; *CA* «en lo»; que estant al: *N* «el».58. hauran emprès: *N* «auran»; *A* «haurà emprès».59. los dits comendataris: *V* «ells»; *P* «les dites merquaderies».60. τ : en *L* τ e, però la e ha estat expuntuada.61. *U* «tindran».62. aquels: *F* «aquelles».63. los hauran: *V* «hauran a aquells que la'ls hauran comanades»; *A* «los haurà».64. loch: manca en *N*.65. se: *N* «la».66. jatsia assò: *VA* «jatsia»; *C* «jat

seria açò».

67. aquel loch ... los hauran: *D* «que la dita comanda los aurà»; hauran: *VA* «haurà»; *C* «aurà».68. no-n: *VFNCE* «no».69. són: *V* «sien».70. comandataris: *V* «comandaris».71. la aportaven: *V* «les portaven»; *FPAUe* «la portaven».72. altres lochs: *P* «altre loch».73. lus: *DVFNCPAU* «los».74. hauran: *DN* «aurien»; *VFUe* «haurien»; *P* «aurà»; *A* «hauria».75. e: manca en *C*.76. perdrà: *DFNPAU* «perdia».77. sien: *DVNAUe* «serien»; *CP* «serian».78. ne: *D* «no»; *P* «no-y».79. *V* «guayen».80. capítol: manca en *N*.81. capítol ... lo guany: *V* «capítol se conté haurien bé axí a retre lo guany»; guany: *P* «guasany».

m 212

Per què deu ésser tengut senyor de nau o de leny per comendatari Segons que en lo capítol dessus dit diu τ ¹ demostra τ declara² que tot coma[n]datari³ qui portarà comandes a viatge cert⁴ o a

1. diu τ : manca en *P*.2. τ demostra τ declara: manca en *C*.3. *V* «comandari».4. qui portarà ... cert: *C* «que comandes a viatge portarà».

- 5 loch sabut,⁵ si en⁶ aquell loch, hon eyls devien portar⁷ aquelles comandes, serien en⁸ aqueles condicions⁹ que en¹⁰ lo capítol desús dit són ja¹¹ esclarits,¹² que eyl no y gos entrar.¹³ E si eyl se pot avenir ab lo senyor de la nau o del leny ab qui eyl serà¹⁴ per anar en altre loch on aquelas condicions que en lo capítol dessús dit¹⁵ són ja¹⁶ dites e esclarides¹⁷ que eyl hi¹⁸ pot anar,¹⁹ jatsia assò²⁰ que aquell loch hon²¹ eyl s'avendrà²² ab lo senyor de la nau o del leny ne²³ irà no haurà emprès ab aquels qui les comandes li hauran²⁴ fetes. Mas en lo capítol dessús dit no²⁵ diu ne²⁶ esclareix si lo senyor de la nau o del leny portarà²⁷ mercaderia sua²⁸
- 15 he haurà rebudes²⁹ comandes d'altra³⁰ o d'altres e³¹ si porà fer axí com los comandataris,³² o si serà de pijor condició que altre comandatari. E axí los nostres antichs antecessors³³ veéran z conaguéran que los senyors de les naus o dels leyens qui portarien³⁴ mercaderia lur³⁵ o³⁶ prenen comandes³⁷ d'altre o d'altres o
- 20 que porten³⁸ mercaderia lur o no,³⁹ sol que aporten comandes d'altres,⁴⁰ no⁴¹ deuen ésser de pijor condició que i altre⁴² comandatari. Per qual rahó? Per so com comandataris van per lo [Fol. 90] món molts,⁴³ que en tot so que porten⁴⁴ no han neguna cosa.⁴⁵

5. a viatge ... sabut: e «a viatge o a loch cert e sabut».

6. en: manca en VN.

7. eyls devien portar: V «ell devia portar»; C «ells devían aportar».

8. serien en: DNCPAUe «seran»; F «seran en».

9. serien en aqueles condicions: manca en V.

10. en: manca en F.

11. són ja: C «és ja dit he».

12. esclarits: V «esclarides e certifficades»; C «sclarit»; A «sclarides».

13. entrar: DFA «intrar»; C «anar».

14. als qui eyl serà: manca en V.

15. que en lo capítol dessús dit: N «que desús dit és».

16. C «ja són».

17. dessús ... esclarides: P «són ya dites desús e esclarides»; dites e esclarides: A «sclarides e sertifficades».

18. hi: manca en D.

19. anar: A «intrar».

20. jatsia assò: D «lajats assò» (sic); V «jassia ço»; P «jatsesia asò»; A «jatsia».

21. aquell: C «an aquell loch que».

22. eyl s'avendrà: P «ells se convendran».

23. ne: F «no»; C «hon».

24. li hauran: V «li havien»; C «hauran».

25. no: V «no-u».

26. ne: V «ni ho».

27. portarà: DFNPAUe «porta».

28. mercaderia sua: V «mercaderies sues»

29. rebudes: F «resebudes»; P «resabudes»

30. d'altra: V «d'altri».

31. e: C «e ja».

32. e «mercaders comendataris».

33. antichs antecessors: C «entersasós».

34. portarien: DVNCAUe «porten»; FP «pòrtan».

35. e «mercaderias lurs».

36. A «o que».

37. Ue «comanda».

38. porten: manca en P.

39. o no: manca en N.

40. d'altres: manca en V; FN «d'altra».

41. no: D «no-n».

42. I altre: C «degun altro».

43. van ... molts: V «van molts per lo món»; C «molts van per lo món».

44. porten: P «aporten»; C «apòrtan».

45. neguna cosa: V «nulla res».

25 E encara més, si ⁴⁶ aquelas comandes no éran ⁴⁷ que hom lus ⁴⁸ fa, hirien ⁴⁹ a onta. E encara més, si ⁵⁰ aqueles comandes ⁵¹ se perden, ⁵² eyls no'n ⁵³ són e[n] res, ⁵⁴ per so que ⁵⁵ a eyls ⁵⁶ no costarà ⁵⁷ res del lur ne'y ⁵⁸ perdran res. Mas lo senyor de la nau o del leyn sia que port mercaderia sua ⁵⁹ o no, tota via val més so que eyl ha ⁶⁰ en la nau o al leny que no fa ⁶¹ gran res de les comandes que eyl portarà ⁶² ne haurà preses en si. ⁶³ E enaxí lo senyor de la nau o del leny no pot ne deu ésser de pijor condició que un altre comandatar[i]. Emperò, és axí a entendre, ⁶⁴ que si en la sua nau o en lo seu leny haurà als cuns d'altr[e]s ⁶⁵ comandataris, ⁶⁶ si les condicions que dessús són dites ⁶⁷ seran en aquel loch hon eyls devien

30 descarregar e ⁶⁸ anar, lo senyor de la nau se deu aconseylar e haver acort ⁶⁹ e conseyl ab eyls. E ⁷⁰ qualque cosa eyl ab ⁷¹ eyls tendran per bé, ⁷² que eyls ⁷³ que ⁷⁴ ho poden fer, que negun no'y pot res dir. Emperò, si en ⁷⁵ la sua nau o el seu leny ⁷⁶ haurà roba de mercaders e sobre aquella roba no irà ⁷⁷ negun ne lo senyor de la nau

40 o del leny no la tindrà ⁷⁸ en comanda sinó tant solament que eyl la deja ⁷⁹ deliurar ⁸⁰ a algun en aquel ⁸¹ loch hon devia descarregar; si les condicions dessús dites hi seran qu'él no'y gos entrar, ⁸² lo senyor de la nau o del leny no les ⁸³ deu portar pas en altre loch, pus a eyl no seran comanades ⁸⁴ que ⁸⁵ les puscha ⁸⁶ vendre, ans les

46. si: V «que si».

47. si aquelas ... no éran: N «si no eren aquelles comandes»; A «si no éran aquelles comandes».

48. lus: DVNFCAUe «los».

49. hirien: FA «ells irien».

50. si: V «si que»; C «que si».

51. no éran que ... aqueles comandes: manca en P.

52. perden: FN «perdien».

53. no-n: FP «no»; e «no-y».

54. són e[n] res: C «són tenguts en res».

55. per so que: D «per què? per so»; PUE «per què? per ço»; CA «per què? per ço com»; N «per què? per so com»; V «per què? per ço car»; F «per què? per ço cor».

56. eyls: C «ell».

57. costarà: V «contrastarà»; F «costa».

58. ne-y: N «e no-y».

59. sua: manca en C.

60. més ...ha: V «més per ço que ha»; ha: C «porta».

61. fa: DFU «fan»; P «ffan».

62. portarà: C «porta».

63. en si: V «ab si».

64. entendre: N «entra» (sic).

65. als cuns d'altres: VFUE «alguns

altres»; N «d'alcuns altres»; C «alsguns»; P «algunes altres»; A «altres».

66. P «comandes».

67. dessús són dites: C «desús dites»; UE «són dites».

68. e: manca en D; V «o».

69. acort: P «cort».

70. e: V «en».

71. eyl ab: C «que»; P «ells ab».

72. bé: C «bo».

73. que eyls: D «que eyls hy contrasten».

74. que: manca en C.

75. en: manca en UE.

76. en la sua ... leny: C «en la nau ho leny».

77. no irà: D «no n'yrà»; CPU «no-y hirà»; e «no-y irà».

78. tindrà: DVPAUE «tindrà»; C «té».

79. deja: CP «degua».

80. deliurar: P «liurar».

81. aquel: FP «qualque».

82. entrar: FN «intrar».

83. no les: DA «no-ls».

84. comanades: V «acomandades».

85. que: A «que ell».

86. puscha: F «puxe»; PAU «puxa»; e «puixa»; C «pugua».

45 deu tornar⁸⁷ a aquells⁸⁸ mercaders⁸⁹ qui les hi liuraren.⁹⁰ E si lo
 senyor de la nau o leny les⁹¹ porta en altre loch,⁹² e aquella roba⁹³
 se perdrà,⁹⁴ lo senyor de la nau és tengut de tota a⁹⁵ retre e a⁹⁶
 esmanar. Encara més, si eyl la portarà⁹⁷ en altre loch, si⁹⁸ eyl la
 vendrà o en aquella roba⁹⁹ se guanyarà, lo senyor de la nau o del
 50 leny és tengut de donar e de retre¹⁰⁰ a¹⁰¹ aquells [Fol. 90 v] merca-
 dars de qui aquella roba serà lo cabal e tot lo guany en aquella
 fets.¹⁰² E los dits mercaders no¹⁰³ són tenguts de donar¹⁰⁴ ne de
 retre a aquel senyor¹⁰⁵ de la nau o d'aquel leny dan ne messó
 que¹⁰⁶ n'aja¹⁰⁷ sostengut,¹⁰⁸ si no's volran.¹⁰⁹ Emperò, si lo senyor
 55 de la nau o del leny haurà mercaderia sua¹¹⁰ e entendrà¹¹¹ tota la
 roba¹¹² que en la sua nau e el seu leny serà¹¹³ en comanda, que
 eyl la¹¹⁴ puscha vendra o encara qu'él¹¹⁵ no'y haja roba sua, mas¹¹⁶
 que tenga¹¹⁷ tota la roba o mercaderia que¹¹⁸ en la sua nau o el
 seu leny serà en¹¹⁹ comanda, que eyl la¹²⁰ puscha vendre e que n
 60 sia mercader; si¹²¹ lo dit senyor de la nau o del leny no goserà¹²²
 entrar¹²³ en aquel loguar¹²⁴ on les comandes deuria¹²⁵ vendre,¹²⁶
 qu'él se n'haurà a¹²⁷ estar per les condicions que en lo capítol
 dessús dit són ja esclarides e certifficades, eyl pot mudar lo viatge

87. tornar: A «liurar».

88. a aquells: F «an aquells».

89. aquels mercaders: C «aquell mer-
cader».90. les hi liuraren: V «les li deliu-
rareren» (sic); FNCPA «les li liuraren»;
U «les li lliuraran»; e «les li liuraran».

91. U «los».

92. porta ... loch: manca en V.

93. roba: manca en C.

94. roba se perdrà: V «roba o robes
se perdran».

95. tota a: manca en V; NC «tot a».

96. retre e a: manca en N; a: V
«de».

97. portarà: FNP «aportarà».

98. si: V «o si»; C «he».

99. o en aquella roba: C «si en aque-
llas robas».

100. e de retre: manca en C.

101. a: manca en U.

102. en aquella fets: C «que ell aurà
fet»; V «d'aquella»; Ne «en aquella fet»;
A «en aquella feyt»; P «en aquella ffet»;
F «en aquella feyts».

103. no: manca en FUE.

104. donar: V «dar».

105. aquel senyor: P «aquells se-
nyors»; e «aquells sennors».106. messó que: D «messió que eyl»;
VFNAUe «messió que ell»; C «mecions

que ells»; P «mació que éls».

107. n'aja: C «n'agen».

108. n'aja sostengut: P «ne agen sos-
tenguda».

109. volran: V «volen»; N «volrà».

110. mercaderia sua: C «mercaderies
sues».111. entendrà: DVFNCAU «tendrà»;
P «tendran»; e «tindrà».112. la roba: N «la sua roba» (sua
raillat); F «la sua roba»; V «la roba o
mercaderia».

113. serà: N «tendrà».

114. eyl la: D «eyla»; C «la».

115. qu'él: D «que».

116. mas: C «mas emperò»; manca
en e.

117. tenga: V «tinga».

118. o mercaderia que: manca en C.

119. en: L «co», corregim segons el
cons. trad.

120. eyl la: F «el leny».

121. si: C «e si».

122. goserà: F «gussarà» (sic).

123. entrar: FNA «intrar».

124. loguar: VCe «loch».

125. deuria: V «devia»; PC «deu-
rian».

126. vendre: C «ésser venudes».

127. se n'haurà a: N «senyor a»;
FUE «se n'haurà»; CP «se n'aurà».

- per anar en altre loch¹²⁸ hon no haja reguart de les condicions
 65 que dessús són dites, en aquesta¹²⁹ guisa, emperò, que eyl¹³⁰ assò
 farà¹³¹ ab conseyl de tot lo cominal¹³² de la nau o del leny o de
 la major partida. E si¹³³ tot lo cominal de la nau o del leny o de
 la major partida¹³⁴ s'acordarà¹³⁵ d'anar en aquel loch¹³⁶ on eyl los
 dirà e-ls farà entenent¹³⁷ o la major partida,¹³⁸ eyl hi pot anar.
 70 E axí pot¹³⁹ cambiar lo¹⁴⁰ viatge. Emperò, si tot lo cominal¹⁴¹ de
 la nau¹⁴² o la major partida¹⁴³ s'ecordaran¹⁴⁴ més del¹⁴⁵ tornar en
 aquel loch hon¹⁴⁶ seran¹⁴⁷ partits que de¹⁴⁸ mudar lo¹⁴⁹ viatge per
 anar en altre loch, lo senyor de la nau o del leny se'n deu tornar,
 o si eyl tornar no¹⁵⁰ se'n volrà e per sa¹⁵¹ auctoritat¹⁵² eyl mudarà
 75 lo viatge,¹⁵³ si¹⁵⁴ les comandes qu'él portarà ab si¹⁵⁵ se¹⁵⁶ per-
 dran¹⁵⁷ de tot o de pertida, eyl és tengut de retre e de donar¹⁵⁸ a
 aquels qui les comandes li¹⁵⁹ hauran fetes tot so que les comandes
 costaren¹⁶⁰ e enca-[Fol. 91]ra¹⁶¹ lo guany qu'els diran¹⁶² per lur¹⁶³
 segrament que hi pogren¹⁶⁴ haver fet, si eyl se'n fos tornat axí com
 80 tot¹⁶⁵ lo cominal¹⁶⁶ de la nau o del leyn o de la major partida¹⁶⁷
 li¹⁶⁸ conseylava.¹⁶⁹ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny irà
 ab acort¹⁷⁰ z ab conceyl de tot lo cominal¹⁷¹ de la nau o de la

128. per anar en altre loch: *P* «e en altre loch anar».

129. aquesta: *D* «aquela»; *V* «esta».

130. eyl: *V* «el qui».

131. assò farà: *D* «farà assò»; *N* «assò fassa».

132. farà ab ... cominal: *V* «farà que o faça ab tot lo consell».

133. E si: *manca en FPU*.

134. o del leny ... partida: *manca en DFNPAUe*; o de la major partida: *manca en VC*.

135. s'acordarà: *e* «le acorda».

136. loch: *V* «logar».

137. entenent: *manca en P*; *e* «cert e darà entenent».

138. partida: *P* «partide entant que».

139. axí pot: *manca en A*.

140. lo: *C* «de».

141. cominal: *V* «comunal».

142. nau: *F* «nau se acordarà de anar en aquell loch o ell los dirà e-lls farà entenent o la major partida ell hi pot anar. E axí pot cambiar lo viatge. Emperò si tot lo cominal» (*repetició*).

143. partida: *e* «part».

144. s'ecordaran: *V* «s'acordarà».

145. del: *NA* «de».

146. hon: *NP* «d'on».

147. seran: *V* «són».

148. de: *DFNUe* «deu»; que de: *C* «del».

149. lo: *C* «del».

150. no: *manca en F*.

151. sa: *FPAU* «la sua».

152. auctoritat: *N* «actoritat»; *U* «achtoritat»; *C* «aventura».

153. e per sa ... viatge: *V* «ans mudarà lo viatge».

154. si: *N* «e».

155. ab si: *manca en A*.

156. se: *manca en D*.

157. perdran: *C* «perdrà».

158. e de donar: *manca en e*.

159. li: *C* «los».

160. fetes ... costaren: *V* «feytes o tot ço que costaren aquelles comandes»; costaren: *FNP* «costaran».

161. encara: *manca en e*.

162. diran: *D* «dan»; *FUe* «daran».

163. lur: *D* «lu» (*sic*).

164. que hi pogren: *C* «que-s poguera»; *PU* «que hi pogueren»; *A* «que-y pogueren»; *e* «que pogueren».

165. tot: *manca en FP*; *C* «si tot».

166. cominal: *V* «comunal».

167. o del leyn ... partida: *e* «o la major part».

168. li: *C* «li'n».

169. conseylava: *V* «consellava no-y fóra tengut».

170. ab acort: *N* «en tots».

171. cominal: *V* «comunal».

major partida, si les comandes se perdran de ¹⁷² tot o de partida, ¹⁷³ lo senyor de la nau no és ¹⁷⁴ tengut de res a ¹⁷⁵ esmanar ne fer ¹⁷⁶ a
 35 aquels qui les comandes li hauran fetes, pus ¹⁷⁷ ab conçeyl e ab
 voluntat ¹⁷⁸ de tot lo cominal ¹⁷⁹ de la nau o del leny hi serà anat,
 que rahó és que'l senyor de la nau pusque cambiar viatge, pus ¹⁸⁰
 eyl serà mercader de tota la roba qu'ell portarà, pus que eyl ¹⁸¹ la
 pot gitar en la mar, ¹⁸² si ¹⁸³ mercader no'y ha ¹⁸⁴ ab conseyl de tots
 90 los mariners, per cases ¹⁸⁵ sebuts. E per ¹⁸⁶ les rahons dessús dites
 féran ¹⁸⁷ aquestes esmenas los nostres antecessors ¹⁸⁸ per los con-
 traris ¹⁸⁹ qui ¹⁹⁰ porien esdevanir. ¹⁹¹ E tot so qui dessús és dit deu
 ésser fet ¹⁹² meyns de tot frau z de tot enguan. ¹⁹³ E si frau o en-
 gan ¹⁹⁴ alcun provar si ¹⁹⁵ porà, la part ¹⁹⁶ contra qui provat serà
 95 deu satisfacer tot lo dan a la part que sostengut l'aurà sens tota
 malícia e sens tot difugi. ¹⁹⁷

172. de: *D* «del»; manca en *A*.173. si les comandes ... partida: manca en *N*; de partida: *CP* «en partida».174. és: *P* «n'és».175. de res a: *N* «de»; *A* «de res»; e «a».176. ne fer: manca en *VCE*; *P* «ne de ffer».177. pus: *A* «que».178. e ab voluntat: manca en *e*.179. cominal: *V* «comunal».180. pus: *V* «pus que».181. roba ... eyl: *V* «roba que portarà e si necessari serà ell».182. en la mar: manca en *N*; e «en mar».183. si: *C* «pus».184. ha: *V* «haurà».185. cases: *DVAUe* «casos»; *CP* «casos».186. per: *C* «de».187. féran: *DVFNAe* «feren»; *C* «faéran».188. antecessors: *C* «entersesós».189. contraris: *DVFNPAUe* «contrastas».190. qui: *VA* «qui-s».191. per los contraris ... esdevanir: manca en *C*.192. fet: manca en *A*.193. z de tot enguan: manca en *e*.194. o engan: manca en *e*.195. si: *CP* «se».196. part: *D* «part qui».197. malícia ... difugi: *V* «triga ne fuyta»; tot difugi: *N* «tota fadiga»; *CU* «tot defugi»; *P* «tot deffugi».

m 213

De comandataris qui portaran comandes si hi vendran condicions

Comandataris qui portaran ¹ comandes a ² viatge z a loch sabut
 e ells empendran ³ ab aquels qui la comanda ⁴ lus ⁵ faran, ⁶ qu'els
 5 pusquen fer ⁷ de la dita comanda ⁸ axí com de la lur cosa ⁹ prò-

1. portaran: *P* «pòrtan».2. a: *C* «al».3. empendran: *DFUe* «compendran»; *P* «compendran».4. la comanda: *CP* «las comandes»; *FA* «les comandes».5. lus: *DVFCPAUe* «los»; mancaen *N*.6. faran: *N* «serà».7. fer: manca en *D*.8. la dita comanda: *FA* «les dites comandes».9. la lur cosa: *F* «lur cosa»; *C* «la lur»; e «la sua».

pria.¹⁰ E aquels qui la comanda¹¹ los faran¹² lus¹³ ho¹⁴ atorguen en qualque loc anant¹⁵ en aquel viatge,¹⁶ eyls¹⁷ laxeran la dita comanda per so con no la haurien¹⁸ puguda vendre. E los dits comandataris¹⁹ juraran que si lur propri²⁰ fos que²¹ no-n²² faéran²³ alre.²⁴ E aquels²⁵ qui en aytal forma faran comanda no poden²⁶ de res alre²⁷ destrènyer²⁸ als sobredits²⁹ comandataris, sinó axí com³⁰ los dits comandataris³¹ [Fol. 91^v] o³² cobraran que ho³³ deuen retre z donar a aquels qui la comanda hauran³⁴ feta, saul lo lur³⁵ maltret,³⁶ axí com hauran³⁷ emprès ab aquels qui les comandes los³⁸ hauran fetes.³⁹ Mas,⁴⁰ emperò, los coma[n]dataris deuen cobrar aquella roba⁴¹ que jaquida hauran e retre⁴² z donar a aquels qui comanat los ho hauran.⁴³ E assò que⁴⁴ sia menys de tot⁴⁵ frau e de tot⁴⁶ enguan⁴⁷ e deuen cobrar⁴⁸ so que de la comanda serà haüt⁴⁹ com pus hivàs⁵⁰ pusquen.⁵¹

10. la lur cosa pròpria: *P* «lur pròpria cossa»; pròpria: *D* «pròpria e emperò».

11. la comanda: *C* «las comandes»; *PA* «les comandes».

12. faran: *N* «auran feta».

13. lus: *cons. trad.* «los».

14. ho: *manca en D*.

15. anant: *C* «e siant».

16. aquel viatge: *P* «aquells viatges».

17. eyls: *V* «e ells»; *C* «e».

18. haurien: *C* «avian»; *A* «hauran».

19. comandataris: *V* «comandaris».

20. propri: *VP* «pròpia».

21. que: *manca en A*.

22. no-n: *manca en D*; *FUE* «no-y».

23. faéran: *DV* «farien»; *C* «foren»; *P* «fféran»; *A* «feren».

24. alre: *A* «altre».

25. aquels: *V* «aquell».

26. faran ... poden: *V* «farà comanda no-ls pot».

27. alre: *P* «altra».

28. destrènyer: *C* «strènyer».

29. als sobredits: *C* «los dits»; *e* «als».

30. sinó axí com: *FA* «e si».

31. comandataris: *V* «comandaris»;

sinó ... comandataris: *N* «com»; *manca en PUE*.

32. o: *F* «ho-l».

33. que ho: *V* «que»; *C* «que-n».

34. hauran: *V* «los hauran»; *N* «li auran»; *C* «los aurà».

35. lur: *P* «lur dret e».

36. maltret: *D* «maltreyt»; *C* «dret».

37. hauran: *C* «ho auran».

38. los: *F* «lurs»; *manca en e*.

39. ab aquels qui ... fetes: *U* «ab los comendataris».

40. axí com hauran ... fetes. Mas: *manca en e*.

41. roba: *C* «rahó».

42. e retre: *V* «o-l preu retre».

43. ho hauran: *D* «auran»; *F* «ho haurà»; *e* «hauran».

44. que: *manca en e*.

45. menys de tot: *e* «sens».

46. e de tot: *manca en F*.

47. e de tot enguan: *manca en e*.

48. cobrar: *V* «ho cobrar»; *F* «sco-bar» (*sic*).

49. so que de ... haüt: *manca en V*; serà haüt: *N* «s'aurà haüt»; haüt: *CP* «agut».

50. hivàs: *V* «abans»; *NP* «tost».

51. pusquen: *P* «púgan».

m 214

Comandataris qui pandran comandes que les pusquen portar ab si matexis [*sic*] en tot loch on iran

Mercader e altre qui farà coma[n]da a algun en aquesta guisa,

- 5 *que* aquel *qui* la comanda pendrà¹ la puscha portar tota via² ab si en tot loch hon la sua persona vaja e la³ comanda se perdrà, ela⁴ serà⁵ perduda a aquel *qui* la comanda⁶ portarà,⁷ si⁸ la jugava⁹ o la baguassajava o la baratava¹⁰ o la perdia¹¹ de tot o de partida¹² per sa colpa; o si eyl la comanava¹³ a altre¹⁴ e's p[er]-
10 dia,¹⁵ eyl és tengut de retre τ de donar¹⁶ a aquel *qui* la comanda li haurà feta menys de¹⁷ tot contrast.

1. pendrà: C «portarà e la pendrà».
2. tota via: N «tota vagada».
3. la: C «si la».
4. ela: D «e eyla».
5. se perdrà, ela serà: C «ho-s perdrà axí com demunt és dit, ella deu ésser».
6. comanda: F «comanda haurà feta. E si aquel qui la comanda»; N «comanda hi haurà feta τ si aquell qui la comanda»; P «comanda e si aquell qui la comanda»; A «comanda haurà feta. E si aquell qui la comanda».
7. portarà: FPUe «aportarà».
8. si: manca en DFNAUe.
9. jugava: N «gostava».
10. baratava: DU «baratarà»; F «baratarà»; manca en e.
11. perdia: D «pedrà»; perduda a aquel ... perdia: V «perduda per a

- aquell que comanada la li haurà. Saul emperò que si aquell qui la comanda portarà la jugarà o la bagassejarà o la baratarà o la perdrà»; jugava ... perdia: P «jugarà ho la bagassagerà ho la baraterà ho la perdrà».
12. de partida: V «en partida»; de tot o de partida: manca en Ne.
 13. comanava: F «comandava».
 14. altre: V «altri».
 15. o si eyl ... p[er]dia: manca en N; portarà si la jugava ... p[er]dia: C «aurà feta ne serà. E si ell la ha comenada ha altro que la sua persona no-y fos e la juguave ho la baguasejave ho la bartave ho la perdia de tot ho partide per sa colpa».
 16. donar: C «donar-la»; e de donar: manca en e.
 17. menys de: e «sens».

m 215

Si alcun prometrà de fer comanda [a] altre

- Mercader ni altre *qui* prometrà de¹ fer comanda a alcun² ab³ carta o ab testimonis no's puscha⁴ estrer que no haja a fer la
5 comanda a aquel *qui*⁵ promès ho haurà, o si eyl se vol⁶ estrer *que* no fassa la comanda a aquel a⁷ *qui* promesa⁸ la haurà, o si aquel na⁹ haurà feta messió o averies alcunes ho¹⁰ haurà noliejat nau o leyn p[er] fiança de la comanda *que* aquel li haurà promesa, eyl li ho¹¹ deu tot esmanar. E fo fet per so aquest capítol, car
10 si aquel no li hagués promesa aquella comanda, eyl no¹² haguera

1. de: manca en C.
2. alcun: F «algun hom».
3. ab: C «a».
4. no's puscha: C «no pusca»; P «no's puga».
5. qui: VA «a qui».
6. se vol: C «se'n volrà»; A «se'n vol».

7. a: manca en Ce.
8. ho haurà ... promesa: manca en N.
9. na: manca en A.
10. o averies alcunes ho: V «e averies negunes axí com».
11. li ho: D «o»; C «ho»; e «le'n».
12. no: A «no li».

noliejada¹³ ten gran nau si no fos¹⁴ per so que aquel li havia promès, e aquel¹⁵ [Fol. 92] haguera fet son prou¹⁶ ho haguera¹⁷ fet son viatge.¹⁸

13. noliejada: C «noliejat».

14. fos: manca en Ve.

15. aquel: V «ell».

16. prou: FP «preu».

17. haguera: D «agra»; haguera fet

... haguera: A «hagre fet son prou o hagre».

18. son prou ... viatge: V «lo preu de son aver e agra feyt son viatge si la dita promissió no fos».

m 216

De comandataris qui hauran diners ⁊ pendran comandes

Si alcun comandatari pendrà comanda e si lo comandatari¹ haurà
 5 alscuns diners ⁊ là hon² pendrà la comanda eyl esmersarà³ la
 comanda e ls seus diners e quant⁴ serà là⁵ hon anar deurà⁶ ab la
 dita comanda eyl esmerserà los⁷ diners seus⁸ e no⁹ esmersarà la
 comanda, si¹⁰ eyl guanya¹¹ ab los seus¹² diners, eyl és tengut de
 donar¹³ a aquel qui la dita comanda li haurà feta¹⁴ aytant com
 10 eyl guanyarà ab los seus diners¹⁵ p[er] sou e p[er] liura. E si ell
 perdrà¹⁶ ab los seus diners, tota la pèrdia deu ésser sua, si donchs
 aquel qui la comanda li haurà feta¹⁷ no li¹⁸ havia¹⁹ dit que no ls
 li²⁰ esmersàs sinó²¹ en coses sabudes. E si aquel dit no lo y²²
 havia²³ e eyl asmerserà²⁴ la comanda ab los²⁵ diners, ensemps lo
 guany²⁶ e la pèrdia se p[ar]tirà²⁷ per sou e per liura.

1. lo comandatari: V «el comandari».

2. ⁊ là hon: N «e»; C «lla hon»; A «e allà on».

3. esmersarà: A «s'esmercerà».

4. quant: VNA «com».

5. là: P «allà».

6. anar deurà: C «ell deu anar».

7. los: N «ab los».

8. seus: manca en A.

9. no: N «si ell».

10. si: N «e».

11. guanya: V «guanyarà».

12. seus: manca en V.

13. de donar: manca en C.

14. feta: FAUe «feta anant al viatge»; P «ffeta anant al viatge».

15. eyl és tengut ... diners: manca en N.

16. perdrà: V «perdia».

17. haurà feta: C «avia feta»; e «fara».

18. li: N «lo-y».

19. havia: V «haurà».

20. no ls li: D «no lie ly» (la e de lie sembla expuntuada); FP «no li»; Ne «no ls»; C «no la li».

21. sinó: D «si no és donchs»; FU «si no és»; manca en P.

22. lo-y: DN «li-u»; VP «li-o».

23. havia: N «aurà».

24. asmerserà: V «hagués esmerçada»; P «smerçava».

25. los: cons. trad. «los seus».

26. lo guany: F «lo guasany»; C «ho guany».

27. p[ar]tirà: P «partiria».

m 217

De comandataris qui pandran comanda d'alcun de diners que no ls deja esmersar sinó en so que aquell qui lls hi comanarà aurà emprès ab ell

- 5 Si alcun comanarà a alcun¹ diners, si aquel qui la comanda² farà dirà ne³ empendrà ab aquel qui la comanda reebrà⁴ que eyl no li esmers aquels diners seus sinó en cosa⁵ sebuda, e si aquel qui la comanda⁶ haurà reebuda no trobarà de so que aquel⁷ li haurà⁸ dit, eyl ne deu lavar⁹ testimonis com ell no trobà¹⁰ d'aqueyla¹¹ cosa¹² hon aquel¹³ li havia¹⁴ manat esmersar¹⁵ los diners.¹⁶ Per què?¹⁷ P[er] so con si havia en aquel loch matex alscons mercaders qui haguéssan comprades d'aqueles coses o¹⁸ mercaderies de què¹⁹ eyl havia o devia²⁰ esmersar aquels diners que eyl ha rebuts en comanda, si aquels hi [Fol. 92^v] guanyaven alguna cosa. Per què?²¹ Per so cor²² si²³ aquel qui los diners li haurà comanats li'n fahia demanda, aquel qui²⁴ pogués mostrar e metre en ver²⁵ per aquels testimonis que eyl no trobà ne havia²⁶ trobada²⁷ a vendre²⁸ de aquella cosa z²⁹ mercaderia en³⁰ què aquel³¹ li³² havia manats³³ esmersar aquels seus diners.³⁴ E si per aventura provar ne en ver metre³⁵ no ho³⁶ porà, que eyl de alò en què eyl davia³⁷ ne havia menament en³⁸ què esmersàs aquells³⁹ diners que eyl en comanda haurà presos que eyl no hagués⁴⁰ trobat, eyl és⁴¹ tengut

1. comanarà a alcun: A «comendatar alcú» (*sic*).

2. comanda: C «comandarà».

3. dirà ne: manca en e.

4. reebrà: manca en A.

5. cosa: F «sa».

6. comanda: manca en P.

7. aquel: D «eyl o aquel»; e «ell».

8. li haurà: D «liurà».

9. lavar: V «haver».

10. trobà: P «trobarà».

11. d'aqueyla: C «aquella».

12. cosa: manca en F; P «roba».

13. hon aquel: e «qu'él».

14. havia: P «avia dit e».

15. esmersar: D «esmerçat»; A «d'esmerçar».

16. cosa hon ... diners: V «cosa que aquell li haurà manat que esmerçàs los seus diners»; los diners: manca en e.

17. per què?: manca en V.

18. coses o: C «coses o de»; manca en e.

19. de què: FA «en què»; Ne «que».

20. havia o devia: F «ho devia»; «devia»; e «havia».

21. per què?: manca en Ve.

22. per so cor: e «car».

23. si: manca en N.

24. aquel qui: e «ell».

25. per so cor ... metre en ver: V «per ço com aquell qui la comanda li hauria feta o sabia que aquells mercaders havien esmerçat e guayat en aquella cosa que ell li havia dit que esmerçàs la donchs que l dit comendatari pogués e metre en ver»; e metre en ver: manca en e.

26. trobà ne havia: P «n'avia»; e «havia».

27. trobada: e «trobat».

28. vendre: D «venda».

29. havia trobada ... cosa z: V «poch esmerçar d'aquella cosa o»; cosa z: manca en e.

30. en: manca en e.

31. aquel: P «ell».

32. li: manca en V.

33. manats: VFCE «manat».

34. aquels seus diners: Ve «sos diners»; N «los seus diners»; C «aquells diners»; A «los diners seus».

35. en ver metre: manca en e.

36. ho: manca en VA; C «lo-y».

37. davia: C «ho devia smersar».

38. en: manca en C.

39. ne havia ... aquells: manca en F.

40. en què esmersàs ... hagués: V «d'esmerçar aquells diners no hagués»; hagués: NC «n'agués»; Ue «n'hagués».

41. és: N «n'és».

de retre e de donar a aquel⁴² qui los diners li haurà⁴³ comanats tot aytant⁴⁴ com aquels me[r]cadors hi hauran guanyat per sou e per liura. E si per aventura eyl esmersarà aquels diners en alcunes altres coses, sens sebuda e⁴⁵ sens volentat de⁴⁶ aquels⁴⁷ qui los diners li hauran⁴⁸ comanats, si en aquelas coses o⁴⁹ mercaderies se guanyarà,⁵⁰ eyl és tengut a⁵¹ aquell qui los diners li comanà⁵² de retre ⁊ de donar tot lo guany.⁵³ E si en⁵⁴ aquelles coses o mercaderies qu'él haurà comprades, sens⁵⁵ sebuda⁵⁶ ⁊ sens⁵⁷ volentat d'aquell qui los diners li comanà⁵⁸ se perdrà de tot o⁵⁹ de⁶⁰ partida, tota la pèrdua deu ésser sua, per so cor eyl les⁶¹ esmersà en assò de⁶² què eyl no havia⁶³ menament ne poder⁶⁴ que·ls⁶⁵ esmersàs. E encara més, cor negun no ha poder en l'altruy,⁶⁶ sinó aytant⁶⁷ con aquel de qui és li'n dóna.⁶⁸ E si per aventura eyl serà en loch que pogués retre aquels diners a aquels⁶⁹ qui comanats los li hauran⁷⁰ e eyl<s> no·ls hi⁷¹ retrà, ans los⁷² se'n portarà ab si, e a aquels⁷³ diners vendrà⁷⁴ cas de⁷⁵ ventura que·s p[er]den⁷⁶ de tot o de partida, tota la p[èr]dua⁷⁷ deu ésser sua.⁷⁸ Mas,⁷⁹ emp[er]ò, si eyl serà⁸⁰ en alcun loch qu'él no pogués

42. aquel: V «aquell o aquells».

43. haurà: V «hauran».

44. tot aytant: e «tant».

45. sens sebuda e: manca en e.

46. e sens volentat de: manca en FP.

47. de aquels: VA «d'aquell».

48. hauran: VA «haurà».

49. coses o: manca en e.

50. se guanyarà: manca en C.

51. a: FP «en».

52. a aquell qui ... comanà: manca en C.

53. se guanyarà ... guany: manca en V.

54. en: manca en P.

55. sens: C «sensa».

56. sens sebuda: manca en e.

57. sens: C «sensa».

58. li comanà: V «li havia comanats» (el mot li és afegit damunt el rengló); C «li ha comanà»; P «li aurà comanats».

59. o: a partir d'ací, N fa un gran salt; vegeu nota 78. Una altra mà afegí el text al marge inferior del manuscrit.

60. de tot o de: C «tot ho en».

61. les: VPA «los».

62. de: manca en DC.

63. havia: C «valia ne avia».

64. ne poder: manca en V.

65. que·ls: C «que ell»; A «que los».

66. l'altruy: F «l'altra»; C «l'altre»; P «altra»; A «l'altre»; Ue «altre».

67. aytant: F «eytanta».

68. E encara més ... dóna: V «com negú no ha poder en ço d'altri ni deu haver sinó entant com aquell de qui és li'n vol donar».

69. aquels: VCPAUE «aquell»; F «aquel».

70. los li hauran: D «los hy aurà»; VAUE «los li haurà»; F «los hi avia»; CP «los li aurà».

71. eyls no·ls hi: D «eyls no·l hy»; F «ell no lo li»; PUE «ell no·ls hi»; A «ell no·ls li».

72. los: F «lo».

73. e a aquels: en L la primera a és afegida damunt el rengló; D «aquels»; VA «si a aquells»; FUE «aquells»; C «e aquells»; P «si aquells».

74. vendrà: C «vindrà»; P «los vendrà».

75. cas de: D «que·s serà cas de»; F «cas ho».

76. p[er]den: VFP «perdran».

77. tota la p[èr]dua: manca en C.

78. A partir d'ací segueix el text normal del ms. N; vegeu nota 59.

79. Mas: manca en FPAUE.

80. serà: V «era».

retre aquels diners a aquel qui comanats los li haurà,⁸¹ eyl los se'n pot [Fol. 93] portar. E si en aytal manera com dessús és dita a aquels diners⁸² vendrà alcun⁸³ cas de ventura⁸⁴ que s⁸⁵ perdran de tot o de partida, eyls deuen ésser perduts a aquel⁸⁶ qui la comanda féu⁸⁷ per so cor no és colpa del⁸⁸ comandatari. Emp[er]ò, si lo
45 dit comandatari los logarà⁸⁹ o s perdran⁹⁰ per alguna rahó per colpa d'eyl, eyl n'és tengut de tots⁹¹ a restituir e tot en⁹² aquella guisa e en aquella⁹³ manera que dessús és dita⁹⁴ de la comanda dels diners; tot enaxí deu ésser fet de la roba ho mercaderia, si
50 alcun la comanerà⁹⁵ a altre sens⁹⁶ condicions sebudes; z per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.

81. los li haurà: *F* «los hi havia»; *CP* «los li avia»; *U* «los hi haurà»; *e* «los li havia».

82. diners: *manca en P*.

83. vendrà alcun: *NP* «vendrà»; *C* «vendran algun».

84. ventura: *N* «ventura algun».

85. que-s: *D* «que-ls».

86. aquel: *N* «aquells».

87. qui la comanda féu: *DF* «qui la comanà»; *V* «qui-ls li comanà»; *N* «qui-ls li comaren» (*sic*); *C* «qui la comanda aurà feta»; *P* «qui los comanà»;

A «qui-ls comanà»; *U* «qui-ls li comanà»; *e* «qui-ls hi comanà».

88. del: *V* «del qui és»; *FPAU* «de».

89. logarà: *VP* «jugarà»; *N* «gugarà».

90. o-s perdran: *P* «ho-ls perdrà».

91. de tots: *VFC* «de tot»; *A* «del tot».

92. e tot en: *D* «e de tot en»; *A* «per tota».

93. guisa e en aquella: *manca en CUE*.

94. dita: *VC* «dit».

95. comanerà: *N* «comana».

96. sens: *cons. trad.* «sots».

m 218

De comanda de nau

Senyor de nau o de leny qui comanarà la sua nau o'l seu leny a alcun¹ p[er] anar en viatge sabut, si en² anant o³ en⁴ estant o
5 en⁵ tornant en aquell viatge la nau o el leny se romprà⁶ o pendrà alcun dan, aquel qui la nau o'l leny haurà pres en comanda no és tengut de res a retre ne⁷ esmanar al senyor de la nau qui comanada⁸ la li haurà.⁹ Emperò, si eyl la manerà en altre loch o en altre viatge sinó tant solament en aquell¹⁰ que ab lo senyor de la
10 nau haurà emprès, si en anant o en estant o en tornant¹¹ en aquel

1. a alcun: *D* «a altre»; *manca en N*.

2. en: *manca en DVNCe*.

3. o: *manca en P*.

4. en: *manca en VNCe*; *P* «han».

5. en: *manca en Ve*.

6. romprà: *V* «romprà o-s perdrà»; *A* «perdrà».

7. a retre ne: *manca en e*.

8. no és tengut ... comanada: *manca en F*.

9. comanada la li haurà: *N* «la comanda li aurà feyta».

10. aquell: *e* «aquell loch».

11. si en anant ... tornant: *D* «si en anant o en tornant o en stant»; *V* «si anant o estant o tornant»; *C* «sinó enant e stant o en tornant».

viatge *que* no haurà emprès¹² ab eyl o¹³ ab aquel qui comanat lo li¹⁴ haurà, si la nau o'l leny se perdrà o haurà alcun¹⁵ dan, aquel a *qui* lo leny¹⁶ serà comanat¹⁷ és tengut de retre e¹⁸ d'esmanar la nau o'l leny a aquel *qui* comanat lo li havia¹⁹ o'l preu d'aquel e
 15 tot lo dan *que* sostengut ne haurà; e si aquell no ha²⁰ de què pagar, deu ésser pres²¹ z estar en²² la preson²³ tro²⁴ *que*²⁵ haja satisfet a aquel *qui* comanat lo li haurà e haja què pagar aquell²⁶ o no. E lo senyor²⁷ de la nau o del leny *qui* comanat lo²⁸ li haurà és tengut de retre e²⁹ donar als parsoners les parts *que* haurà³⁰
 20 [Fol. 93 v] en la nau o en lo leny e el guayn³¹ fet d'aqueles, sens tot³² contrast.³³ Mas, emp[er]ò,³⁴ si lo senyor de la nau o del leny li³⁵ comanarà ab volentat de tots los parsoners³⁶ o de la major pertida e la nau o el leny se p[er]drà, axí com dessús és dit, lo senyor de la nau no és³⁷ tengut de fer esmena als dits
 25 p[ar]soners, perquè tot senyor de nau ho³⁸ deu dema[na]r als p[ar]soners com volrà³⁹ comanar la sua nau o el seu leny a altre,⁴⁰ si és en⁴¹ loch que ls p[ar]soners hi sien tots o partida. E si eyl és en loch hon no haja negun p[ar]soner,⁴² eyl no-u⁴³ deu comanar a negú⁴⁴ sinó *per* condicions sebudas, so és e saber *per* maleutia⁴⁵
 30 o *que* la nau o'l leny fos⁴⁶ noliejat p[er] anar en loch hon eyl se⁴⁷ temés de senyoria o *que* hagués afarmada⁴⁸ muyler ans *que* la

12. si en anant o en estant o en tornant en aquel viatge que no haurà emprès: *manca en FPAUe*.

13. ab eyl o: *manca en C*.

14. comanat lo li: *F* «comanat la li»; *P* «comanat lo y»; *Ue* «comanada la li».

15. alcun: *V* «negun».

16. se perdrà ... leny: *manca en FA*.

17. serà comanat: *V* «serà estat comanat».

18. de retre e: *manca en e*.

19. lo li havia: *VFe* «lo li haurà»; *NC* «lo li aurà»; *P* «lo y avia».

20. ha: *V* «haurà»; *U* «ho ha».

21. ésser pres: *manca en e*.

22. ésser ... en: *V* «ésser e estar tant en»; estar en: *F* «star pres dins».

23. preson: *cons. trad.* «presó».

24. tro: *NC* «tant tro».

25. que: *manca en V*.

26. aquell: *manca en e*.

27. que pagar ... senyor: *V* «de què pagar o no que lo senyor».

28. lo: *manca en D*.

29. de retre e: *manca en e*.

30. haurà: *Ve* «hauran»; *CPA* «auran».

31. e el guayn: *F* «ell guany»; *P* «ell gosayn».

32. tot: *C* «nagun».

33. sens tot contrast: *manca en e*.

34. emperò: *manca en e*.

35. li: *N* «li-u».

36. li comanarà ... parsoners: *V* «lo li comanarà ab voler dels parçoners tots»; de tots los parsoners: *C* «dels parsonés».

37. és: *P* «n'és».

38. ho: *manca en V*.

39. volrà: *C* «volran».

40. a altre: *V* «a altri»; *F* «ad altre».

41. en: *manca en V*.

42. negun parsoner: *D* «nengú parsoner»; *V* «parçoner negun»; *F* «degun parsoner»; *C* «nagú dels parsonés»; *A* «alcun parsoner».

43. no-u: *VFNCP* «no».

44. negú: *A* «alcú».

45. maleutia: *D* «malautia»; *VFNC PAUe* «malaltia».

46. fos: *N* «sia».

47. se: *manca en N*.

48. afarmada: *P* «ffermada»; *Ue* «fermada».

nau noliejàs e que'ls amichs lo forsassen⁴⁹ *que* la prenguéns ans⁵⁰ *que* anàs al viatge o *per* anar⁵¹ en romaria⁵² *que* n'hagués fet vot ans *que* la nau noliejàs. E totes aquestes condicions⁵³ dessús dites
35 *que*⁵⁴ sien meyns de tot⁵⁵ frau.⁵⁶

49. forsassen: *P* «fforçaven».
50. *que* la prenguéns ans: *P* «de pendra abans».
51. *per* anar: *N* «*que* anàs».
52. romaria: *PU* «romania»; *e* «ro-

- miatge».
53. condicions: *C* «cosas».
54. *que*: *manca en N*.
55. meyns de tot: *e* «sens».
56. frau: *N* «frau e engan».

m 219

Esmena de senyor de nau qui comanarà la sa [*sic*] nau o lo seu leny sens volentat dels parsoners

Si algun senyor de nau o de leny haurà comanada la sua nau o'l seu leny a altre¹ sens sebuda dels companyons; ² si aquel a qui la nau o el leny serà comanat vendrà³ de⁴ algun viatge o viatges e retrà compte⁵ a aquel qui la nau o'l leny li haurà comanat e aquel qui senyor serà encara haurà comanada la nau o'l leny a algun; si eyl retrà compte e darà part a cascun de sos companyons tot aytant com a cascun⁶ ne pertenyarà⁷ *per* rahó de la part *que* en la nau o en lo leny haurà del guany *que* aquel a qui eyl haurà comanada⁸ la nau o'l leny haurà fet ab aquella nau [Fol. 94] o ab aquel leny *que* eyl comanat li⁹ haurà; si los parsoners pendran¹⁰ la lur part del guany *que*¹¹ cascun *per* la part¹²
15 *que* en la nau o'l leny haurà¹³ li¹⁴ pertenyarà; ¹⁵ si¹⁶ los dits parsoners tots o partida diran a aquel¹⁷ *que* eyls d'aquela nau o d'aquel leny hauran fet senyor *que* eyls no volen ne quèran¹⁸ *que* eyl la coman a negun sens lur volentat; e si ell ho fa e la nau o'l leny pendrà algun dan o farà alguna pèrdua¹⁹ o consumament,
20 *que* tot sia e estia²⁰ sobre eyl. E si sobre les condicions dessús

1. *Per al text d'aquest capítol en V, vegeu apèndix; altre: DP* «algun»; *F* «alguns»; *N* «algun»; *CUE* «algú»; *A* «alcú».

2. companyons: *P* «parsonés».

3. vendrà: *en D una altra mà cor-regí en pendrà*.

4. de: *manca en DFNCPAUE*.

5. compte: *FAUE* «comptes».

6. de sos companyons ... cascun: *P* «axí com».

7. ne pertenyarà: *FAE* «pertanyerà»; *P* «ne pertayn»; *U* «pertanyerà».

8. haurà comanada: *P* «l'aurà comanat».

9. li: *C* «los».

10. pendran: *C* «perdran».

11. *que*: *A* «*que* a».

12. la part: *N* «part»; del guany *que* ... part: *manca en P*.

13. haurà: *C* «auran».

14. li: *DFCU* «si»; *N* «sa»; *Ae* «se».

15. haurà li pertenyarà: *P* «aver-ne pertayn»; pertenyarà: *U* «pertanye».

16. si: *N* «si donchs».

17. a aquel: *FNAUE* «a aquells».

18. ne quèran: *manca en e*.

19. pèrdua: *F* «pèrdoha».

20. estia: *C* «stigua»; *P* «serà»; *Ue* «estiga».

dites per los parsoners a aquel que eyls,²¹ d'aquela nau o d'aquel
 leny en²² què eyls hauran lur p[ar]t, hauran lavat e fet senyor,²³
 si eyl sens volentat e sens sebuda de tots los parsoners o de la
 major p[ar]tida a algun la comanarà,²⁴ si²⁵ aquel a qui eyl la
 25 comanarà²⁶ guanyarà,²⁷ eyl és tengut de donar a cascun²⁸ parsoner
 que eyl haurà part del guany qui per la sua part li pertanyarà.²⁹
 E si per aventura aquel a qui eyl haurà³⁰ comanada la nau o'l
 leny, sots³¹ les condicions dessús dites, perdrà la nau o'l leny o
 30 o del leny és tengut de tot a retre³² e a esmanar³³ sos³⁴ parsoners
 sens tot contrast. Emperò, si³⁵ los dits parsoners veuran ⁊ sabran
 que aquell³⁶ que eyls hauran fet o lavat senyor³⁷ no³⁸ va ne hirà
 en³⁹ la nau o en⁴⁰ lo leny, ans saben eyls e són certs que la coma-
 na⁴¹ a altre, si los dits parsoners pendran part del guany⁴² que
 35 aquel que⁴³ ab aquella nau o ab aquel leny qui comanat li serà
 farà e los dits parsoners no⁴⁴ diran res ne ho demostraran⁴⁵ a
 aquel que eyls hauran fet senyor, ans⁴⁶ lus⁴⁷ plau e ls abaleix lo
 guany⁴⁸ que eyl lus⁴⁹ dóna, e si sobre aquestes rahons dessús
 dites la nau o'l leny se perdrà o pendrà algun dan o algun consu-
 40 mament,⁵⁰ lo senyor de la nau no ls n'és⁵¹ de res tengut. Per què?
 Per so cor los parsoners veyan e⁵² sa-[Fol. 94^v]bien⁵³ que eyl no
 anava en la nau o el leny, que abans⁵⁴ la comanava⁵⁵ a altre qui'l
 manava⁵⁶ per eyl; encara més, per so com los dits parsoners pre-

21. eyls: A «ell».
 22. en: manca en e.
 23. senyor: e «levar».
 24. comanarà: FPe «comanava»; A «comana»; U «comanave».
 25. si: A «ea si».
 26. comanarà: F «comanava».
 27. si aquel ... guanyarà: Ue «guanyen».
 28. cascun: A «alcú».
 29. pertanyarà: P «pertanya».
 30. haurà: NC «l'aurà».
 31. sots: C «sens».
 32. de tot a retre: C «a retra»; P «a retre tot».
 33. e a esmanar: P «e de asmenar»; A «e d'esmenar».
 34. sos: FNCPA «a sos»; e «ho als».
 35. emperò si: FA «e si emperò»; PUE «emperò».
 36. aquell: N «aquells».
 37. o lavat senyor: C «ho levat patró e senyor»; Pe «senyor».
 38. no: manca en Ue.
 39. en: C «ab».

40. en: C «ab».
 41. comana: e «comanda comana».
 42. del guany: F «guany»; Ue «guany del guany».
 43. que: F «ab aquell o»; manca en NA.
 44. no: DCPAUE «no-n».
 45. ne ho demostraran: N «ne ho demanaran»; manca en e.
 46. ans: F «an».
 47. lus: DFNCPAUE «los».
 48. lo guany: C «los guanys».
 49. lus: DFNCPAUE «los»; eyl lus: N «ells los».
 50. o pendrà ... consumament: manca en e.
 51. no-ls n'és: F «no-l n'és»; N «no-ls és».
 52. veyan e: manca en e.
 53. En L damunt la columna del nou foli es llegeix: «partir que eyla no, d'altra mà».
 54. abans: e «ans».
 55. la comanava: C «lo acomanave».
 56. manava: DN «menava».

nien ⁵⁷ cascun viatge *que* la nau o'l leyn fa la ⁵⁸ part del guany *que*
 45 a cascun pertanyia ⁵⁹ per rahó de la sua part *que* en la nau o en lo
 leny havia. E és rahó *que*, pus *que* ⁶⁰ eyls prenien ⁶¹ part del guany
 e encara *que*, se bien e ⁶² éran certs *que* aquel ⁶³ *que* eyls n'avien ⁶⁴
 fet senyor no-y anava, ans la ⁶⁵ feya manar a altre e los parsoners
 no-u deyan ⁶⁶ ne-u ⁶⁷ denunciave[n] a aquel ⁶⁸ *que* eyls havien fet
 50 senyor, ⁶⁹ ans los pleya lo guany qu'él lus ⁷⁰ donava e per so és rahó
que axí con lus ⁷¹ pleya ⁷² lo guany *que* lus ⁷³ donava, lo qual guany
 aquel a qui ell comanava la nau o'l leyn li portava, ⁷⁴ tot enaxí és
 rahó *que* dejen ⁷⁵ sostanir la pèrdua e lo dan o'l consumament,
 si ⁷⁶ Déus ⁷⁷ li ⁷⁸ donava, tot enaxí ⁷⁹ com lus ⁸⁰ plahia ⁸¹ lo guany com
 55 aquels ⁸² qui eyls ⁸³ havien fet senyor lus ⁸⁴ donava. E per les rahons
 dessus dites fo fet aquest capítol. Emperò, és axí a entendra *que*
 lo senyor de la nau sia en i loch ab ⁸⁵ los parsoners ensemps ab
 tots o ab ⁸⁶ partida; *que* si no-y era, ⁸⁷ no la pot ne la deu comanar,
 si no ho fa ⁸⁸ per les condicions *que* són ja en i capítol ⁸⁹ dessus
 50 dit esclarides ⁹⁰ z sertificades. ⁹¹

57. prenien: D «prometen»; F «promateren»; C «prométan»; P «prometran»; A «preneren»; U «prometeren»; e «permeteren».

58. fa la: F «feya»; A «fahia la»; e «fahés la».

59. pertanyia: DFNCPU «pertanya».

60. que: manca en DFNAUe.

61. prenien: D «prenyen»; C «prénan».

62. se bien e: manca en e.

63. aquel: P «aquells».

64. n'avien: C «avien».

65. la: manca en P.

66. no-u deyan: L «no deyan no-u deyan», *corregim d'acord amb la tradició*.

67. deyan ne-u: manca en e.

68. aquel: FP «aquells»; A «aquell que ell».

69. ans la feya ... senyor: manca en C.

70. lus: DFNPAUe «los»; él lus: C «ells los».

71. lus: DFNCPUe «los».

72. pleya: P «plaurà».

73. lus: DFPAU «los»; NC «ell los».

74. li portava: C «aportava»; que

lus donava ... portava: manca en e.

75. dejen: N «ajen a».

76. si: manca en Ue.

77. Déus: A «Déu».

78. li: N «lo-y».

79. enaxí: C «enaxí és rahó que deguan sostenir la pèrdua he abballir».

80. lus: DFNCPUe «los».

81. plahia: D «plaha ne-ls abellia»; F «pleya ne-ls abalia»; N «pleya ne-ls abelia»; P «plahia e-ls abellia»; A «plahia ne-ls abellia»; U «plahia ne-ls abellia»; e «plahia e-ls abellia».

82. aquels: FC «aquell».

83. eyls: F «ell»; NP «aquell».

84. lus: DFNCPUe «los».

85. ab: C «en».

86. ab: P «en».

87. no-y era: manca en DFNPAU; si no-y era: manca en Ce.

88. ho fa: manca en Ne.

89. que són ja ... capítol: manca en F

90. dit esclarides: F «dites e esclarides»; C «dit he sclarit»; P «dit e esclarides».

91. sertificades: C «sertificat».

m 220

Senyor de nau o altre qui lavarà cumó o pendrà comanda

Senyor¹ de nau o de leny o altre leva² alcun cumó³ τ eyl pendrà d'alcun mercader comanda esparsa⁴ de roba o de diners, e si
 5 aquel⁵ qui la comanda pendrà⁶ no farà entanent que aquela comanda que eyl pren d'aquel⁷ mesclarà al⁸ cumó ne en la carta que entre eyls serà feta no-s contendrà⁹ que aquella comanda¹⁰ se
 de ja mesclar ab¹¹ aquell cumó que eyl leva¹² ne¹³ deu portar ab si, eyl és tengut de retre compte a aquel qui la comanda li¹⁴ [Fol.
 10 95] haurà feta;¹⁵ si li farà comanda de¹⁶ roba, ey[l] li deu retre compte¹⁷ de so que de la rahó¹⁸ haurà haüt. Encara més, aquels¹⁹ diners que²⁰ haurà haüts esmersar en qualque²¹ cosa que lo dit comandatari se volrà, si donchs aquel qui la comanda li haurà feta no²² haurà emprès ab aquel²³ que no li esmers los diners que haurà haüts d'aquela roba que eyl comanada li haurà, que eyl no-n²⁴
 15 compre sinó cosa sabuda, axí com entre²⁵ eyls ambdós²⁶ serà emprès.²⁷ E si li comanarà²⁸ diners e eyl ne comparà²⁹ roba, eyl li és³⁰

1. senyor: *DNA* «si senyor».
2. leva: *V* «si leva».
3. cumó: *D* «cumú»; *VNCPAUE* «comú»; *F* «timó».
4. esparsa: *D* «esparsada»; *manca en V*.
5. aquel: *C* «ell».
6. pendrà: *C* «portarà».
7. d'aquel: *manca en C*.
8. al: *DVA* «el»; *P* «ab lo».
9. no-s contendrà: *DFNUe* «no s'entendrà»; *C* «no s'estendrà»; *P* «no és a entendre».
10. comanda: *FPAUE* «comanda que ell pren».
11. ab: *A* «en».
12. que eyl leva: *manca en FAUE*.
13. que eyl leva ne: *manca en P*.
14. li: *manca en N*.
15. feta: *manca en A*.

16. farà comanda de: *C* «comanarà».
17. compte: *D* «son compte»; *manca en C*.
18. rahó: *cons. trad.* «roba».
19. aquels: *N* «que aquells».
20. que: *V* «que-n».
21. qualque: *C* «aquella».
22. no: *N* «no-u»; *C* «no li».
23. aquel: *V* «ell».
24. no-n: *D* «no-u»; *F* «no».
25. entre: *manca en C*.
26. amdós: *DVF* «abdós»; *NUe* «abdosos»; *C* «andosos»; *P* «abdossos».
27. serà emprès: *C* «an feta comenara».
28. comanarà: *FPe* «comana».
29. ne comparà: *DFPe* «ne comprava»; *V* «no compra»; *N* «na comprava»; *AU* «ne comprave».
30. li és: *C* «n'és».

tengut de retre compte de so que haurà³¹ haüt de la roba que ab los diners que eyl li comanà³² haurà comprada ne eyl haurà venuda ⁊ d'assò que esmersarà d'aquela roba que ab los seus diners haurà comprada e retra³³ compte quant que³⁴ eyl sia tornat del viatge e metre en son poder lo cabal e ell guany que eyl³⁵ ab la dita comanda serà fet,³⁶ saul lo seu maltret.³⁷ E si lo cumó pert o guanya,³⁸ aquel qui la comanda li³⁹ haurà feta no n'és⁴⁰ en res ne aquel qui la comanda haurà⁴¹ presa no li és⁴² tengut sinó de la⁴³ comanda a retre. E si guanya o pert ab⁴⁴ la dita mercadaria,⁴⁵ tot li ho deu donar⁴⁶ e metre en son poder, axí bé lo guany com la pèrdua, que⁴⁷ eyl no és⁴⁸ tengut a aquels⁴⁹ de qui lo cumó serà per rahó d'aquela⁵⁰ comanda qu'él d'alcun presa haurà, si donchs eyl no·ls⁵¹ havia fet entanent que·l cumó⁵² anava aquela comanda que eyl havia presa. Mas aquel qui la comanda haurà feta no és tengut de res a aquels⁵³ de qui el cumó serà, sia que perden o que guanyen, ne aquels⁵⁴ da qui lo cumó serà a aquel⁵⁵ qui la comanda haurà feta. Mas si pert o guanya, deu ésser seu, axí⁵⁶ be lo guany com la pèrdua. E si per ventura aquel qui leva lo cumó e⁵⁷ haurà presa la comanda mesclarà⁵⁸ aquela comanda ab lo cumó meyns de sabuda⁵⁹ d'aquell [Fol. 95^v] qui feta la li haurà e el dit coman-

31. haurà: C «n'aurà».

32. que eyl li comanà: manca en C.

33. e retra: DAUe «e metre»; F «e metra»; N «e metra en»; P «ha a retra».

34. ne eyl haurà venuda ... que: C «e metra en nota quant».

35. eyl: manca en el cons. trad.

36. serà fet: V «serà estat feyt»; F «serà feyta».

37. lo seu maltret: D «lo seu maltreyt que entre eyls serà emprès»; F «lo seu maltreyt que entre ells serà emprès»; N «lo seu maltreit que entr·éls serà emprès»; C «lo seu maltret que entre clis serà fet he emprès»; P «lo seu malltret que entre ells serà emprès»; Ue «lo seu maltret que entre ells serà emprès»; saul lo seu maltret: V «saul emperò son maltret que entr·ells serà estat emprès»; P «que entre ells serà emprès».

38. guanya: FN «guanyarà».

39. li: manca en V.

40. n'és: FC «és».

41. haurà: N «li aurà».

42. és: N «n'és».

43. la: manca en C.

44. ab: manca en A.

45. mercadaria: DVFNPAUe «comanda»; C «comande».

46. donar: V «tornar».

47. que: FPAUe «perquè».

48. és: V «és de pus».

49. aquels: P «aquellas».

50. d'aquela: C «de la».

51. eyl no·ls: N «ells no·ls»; no·ls: C «no·ls ne».

52. entanent que·l cumó: C «comendament que an lo comú».

53. aquels: P «aquellas».

54. aquels: P «aquellas».

55. aquel: P «aquells».

56. seu axí: N «axí axí».

57. e: manca en VFC.

58. mesclarà: FC «e mesclarà».

59. sabuda: V «sabuderia».

datari compte retre no li'n porà,⁶⁰ per so cor la haurà⁶¹ mesclada
 ab⁶² lo cumó, sia en voluntat d'aquel qui⁶³ la comanda li⁶⁴ haurà
 feta de pendre lo no⁶⁵ major preu⁶⁶ de la roba que haurà haüt
 40 là hon la comanda⁶⁷ haurà venuda; e encara més, lo major preu
 de la roba⁶⁸ que eyl haurà aportada e el major guany que en la
 roba sa farà o d'aquel li sia tengut de donar⁶⁹ aquell qui la co-
 manda haurà presa a aquel qui feta la li haurà, per so cor eyl
 la haurà⁷⁰ mesclada ab lo cumó meyns de voluntat sua.⁷¹ E assò
 45 és-li⁷² tengut de donar o de retre meyns de tot⁷³ contrast.

60. porà: *D* «podrà».61. la haurà: *N* «li n'aurà».62. ab: *A* «en».63. qui: *D* «de qui».64. li: *manca en V*.65. no: *manca en el cons. trad.*66. preu: *D* «preu pren».67. comanda: *manca en P*.68. roba: *F* «rauba».69. donar: *FAUe* «dar».70. per so ... haurà: *manca en N*;
la haurà: *C* «la li aurà mesa e».71. meyns ... sua: *D* «a menys de
volentat sua»; *V* «sens voler seu»;
manca en FA.72. és-li: *VFAe* «li és».73. meyns de tot: *V* «sens tot»; *e*
«menys de».

m 221

De contrast de senyor de nau z de mercaders

Tot¹ comandatari qui portarà² o pendrà comandes, si les coman-
 des se perdran per rahons³ qu'els capítols dessús dits se conte-
 5 nen,⁴ eyl no és tengut de les comandes a retre. Mas si les coman-
 des se perden⁵ per altres rahons, e no per aqueles que en los ca-
 pítols⁶ dessús són dites,⁷ eyl és tengut de retre e de donar totes
 les comandes⁸ e lo guany⁹ ab aqueles fet¹⁰ a¹¹ aquels qui les
 comandes li hauran fetes, si donchs eyl no pot mostrar justes¹²
 10 rahons per què aqueles comandes sien perdudes. E si eyl mostrar
 ne provar ne en veritat metre¹³ no pot¹⁴ ne les comandes retre

1. Vegeu la nota 1 del capítol m
222; tot: *manca en N*.2. portarà: *FPAUe* «porta»; *C* «se'n
portarà».3. rahons: *DVFCPAU* «les rahons»;
N «raó»; *e* «les raons».4. se contenen: *FPUe* «se contén»;
N «se conté»; *C* «conténan».5. perden: *V* «perdien»; *A* «per-
dran».6. los capítols: *C* «lo capítol».7. són dites: *DFPUe* «dits»; que enlos ... dites: *A* «qui's contenen en los
capítols dessús dits».8. totes les comandes: *C* «tota la
comanda».9. de donar ... guany: *N* «donar tot
lo guany».10. fet: *C* «aguera fet».11. a: *FPUe* «e»; en *A* hi havia e
que fou corregida en a.12. justes: *U* «aquestes».13. en veritat metre: *N* «en ver me-
tra»; ne en veritat metre: *manca en*
FPAUe.14. pot: *V* «porà»; *C* «ho pot».

no porà a aquels¹⁵ de qui seran,¹⁶ e'l dit comandatari se abatrà, si eyl se abat¹⁷ e és conseguit,¹⁸ eyl deu ésser pres e mès en ferres¹⁹ z estar tant tro que²⁰ aquels²¹ de qui les comandes seran²² se sien avenguts ab lo dit comandatari. E fo fet per so aquest capítol, car molt comandatari se abatria,²³ si sebia²⁴ que negun dan²⁵ ne negun greuge²⁶ no li'n²⁷ pogués²⁸ venir.²⁹ E són-hi posades per so les condicions que dessús són dites.³⁰

15. aquels: *F* «aquelles».
 16. aquels de qui seran: *N* «aquell de qui serà».
 17. abat: *e* «abatrà».
 18. conseguit: *VFPe* «aconseguit»; *N* «aconsaguit».
 19. ferres: *N* «ferras» (*sic*); *CAe* «ferros»; *P* «fferros».
 20. tro que: *C* «entrò sus».
 21. aquels: *F* «aquell».
 22. seran: manca en *D*.
 23. molt ... abatria: *C* «molts comandataris se abatrian».
 24. si sebia: manca en *PA*.

25. dan: *A* «guany»; *Ue* «mal ne negun dampnatge».
 26. ne negun greuge: manca en *V*.
 27. li'n: *D* «ly».
 28. pogués: *C* «dagués».
 29. venir: *F* «sdevenir»; *P* «seguir ne esdevenir»; *AUe* «esdevenir».
 30. E són hi posades ... dites: *V* «per ço hi són posades les codicions dessus dites»; dites: *C* «per ço que contrast negun ne frau no y puscha ésser fet»; *En L hi ha diverses notes marginals —il·legibles— escrites per mans posteriors*.

m 222

Si alcun senyor de nau portarà mercaderia sua o comandes de comandatari

Si alcun¹ senyor de nau o de leny portarà mercadaria² sua o³ comandes e eyl serà là on la nau haurà fet port e la nau serà espegada⁴ que⁵ no està⁶ sinó per eyl qui no és espegat⁷ e⁸ no pot vendre la sua mercadaria, si la nau ne⁹ fa messió, eyl la¹⁰ deu pagar del seu propi. E si eyl roman per la sua mercadaria a vendre e eyl ne trametrà la sua¹¹ nau, si la nau pren¹² nagun¹³ dan,¹⁴ 10 eyl és tengut de fer esmena¹⁵ als parsoners, si donchs eyl no ha-

1. *En els manuscrits aquest capítol m 222 precedeix el m 221*; si alcun: manca en *V*.
 2. portarà mercadaria: *V* «qui portarà alguna mercaderia».
 3. o: *DFUe* «a»; *P* «e».
 4. espegada: *N* «spetxada»; *C* «spetxade»; *PU* «espatxada» (*en U aquest mot damunt un altre, ratllat*); e «spatxada».
 5. que: *V* «e».
 6. està: *A* «starà».
 7. espegat: *VPU* «espatxat» (*en U*

- damunt un altre mot ratllat*); *F* «spaatgat»; *N* «spetxat»; *e* «spatxat»; és espegat: *C* «serà espetxat».
 8. e: *N* «que».
 9. ne: manca en *VC*.
 10. la: *C* «la li».
 11. sua: manca en *el cons. trad.*
 12. pren: *FPAUe* «pendrà».
 13. nagun: *VN* «algun»; *A* «alcun».
 14. dan: *P* «dapnatge».
 15. de fer esmena: *V* «d'esmena a fer».

via¹⁶ emprès ab los parsoners,¹⁷ com eyl partí d'eyls là hon la nau havia¹⁸ carregat. E si ell ho¹⁹ havia emprès ab los personers, ab tots o ab partida,²⁰ e eyls li²¹ ho²² havien atorgat qu'el pogués romanir²³ e romania e trematia²⁴ la nau, si la nau pendrà alcun dampnatge,²⁵ eyl no n'és²⁶ tengut d'esmena a fer²⁷ als parsoners.²⁸ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny romandrà per so cor no porà²⁹ haver lo nòlit e noy³⁰ romandrà per res que eyl hi³¹ haja³² a fer sinó per lo nòlit recaptar³³ e eyl ne trametrà la nau per so que [Fol. 96] noy fassa mació e la³⁴ pendrà alcun dampnatge,³⁵ lo senyor de la nau³⁶ no és³⁷ tengut de fer neguna³⁸ esmena als parsoners, pus que per³⁹ profit de la nau serà romàs e no per res que agués⁴⁰ a fer. E assò deu ésser⁴¹ meyns de tot frau z de tot enguan.⁴²

16. no havia: *D* «no aurà»; *V* «no-u havia»; *C* «no-u avia».

17. ab los parsoners: *manca en N*.

18. havia: *A* «haurà».

19. ho: *C* «no-u».

20. partida: *V* «la major partida».

21. là hon la nau ... li: *manca en N*.

22. li ho: *D* «ho»; *V* «lo li»; e «le-y».

23. romanir: *Ue* «romandre».

24. e romania e trematia: *V* «e ell romandrà e trametrà».

25. pendrà alcun dampnatge: *V* «pren algun dan»; dampnatge: *e* «dan».

26. n'és: *cons. trad.* «és».

27. d'esmena a fer: *C* «de asmena fer»; *P* «de res a ffer asmena»; a fer: *manca en e*.

28. als parsoners: *manca en V*.

29. no porà: *D* «no-n podrà»; *P* «no aurà pogut».

30. no-y: *V* «no».

31. res que eyl hi: *N* «àls que ell».

32. haja: *P* «age agut».

33. recaptar: *VFNCPAUE* «a recaptar».

34. e-la: *D* «eyla»; *V* «e la nau»; *F* «ella»; *N* «ell»; *C* «si ella»; *PAe* «e ella»; *U* «e lla».

35. dampnatge: *Ve* «dan».

36. de la nau: *manca en V*.

37. és: *VP* «n'és».

38. neguna: *A* «alcuna»; *manca en e*.

39. pus que per: *F* «pus que»; *A* «pus per».

40. agués: *V* «ell hi hagués».

41. ésser: *N* «ésser feyt».

42. z de tot enguan: *manca en e*.

m 223

De contrast de mercaders e de senyor de nau

Senyor de nau o de leny qui haurà contrast ab¹ mercaders, los mariners de la nau no pusquen fer testimoni al senyor de la nau ne als mercaders a lur prou ne a lur dan, de la hun ne de l'altre, estant al² viatge. Mas lo cartolari deu fer³ testimoni e ésser mi-[Fol. 96^v]janser entre eyls. Mas, emperò, com la nau haurà

1. ab: *NCP* «ab los».

2. al: *D* «el»; *P* «en»; *A* «en lo».

3. fer: *P* «éser».

fet viatge⁴ e ls marinés seran de si mateys⁵ que no seran ten-
 10 gu[t]s al senyor de la nau, ladonchs poran fer testimoni al senyor
 de la nau⁶ e als mercaders, ab què eyls no sien parsoners, del
 contrast hon seran demanats al testimoni⁷ ne⁸ espèran dan ne
 prou a haver,⁹ que, si hi¹⁰ esperaven¹¹ dan ne prou¹² ha haver,¹³
 res que diguessen no hauria valor¹⁴ z serien tenguts per falsaris.

4. viatge: C «lo viatge».

5. de si mateys: N «dels mateys»;
 FA «de si en leys»; P «de si en leyns»;
 U «de si en lenys» (cal comprendre en
 leys).

6. de la nau, ladonchs ... nau:
manca en F.

7. hon seran ... testimoni: FA «que
 seria entre ells».

8. ne: V «ni-n»; C «ne no-n»; A
 «ne-y».

9. espèran ... haver: F «speren dan

ne preu haver»; N «spèran dan nangun
 aver»; C «espèran aver dan ne prou»;
 P «aspèran dan ne proffit aver»; A
 «sperassen haver dan ne prou»; Ue
 «esperen dan ne prou haver».

10. si hi: DUE «si»; NCP «si-n».

11. esperaven: N «sperava».

12. prou: P «proffit».

13. ha haver: DP «aver»; *manca en
 V; FUE «haver»; dan ne prou ha ha-
 ver: C «aver dan ne prou».*

14. valor: N «prou ne valor».

m 224

Mariners que hauran contrast ab senyor de nau

Mariners qui¹ hauran² contrast ab senyor de nau d'alcunas coses
 que no sien escrites en lo cartolari, los mercaders qui seran en
 5 la nau poden fer testimoni, estant al viatge,³ o que n fossen⁴ exits,
 axí ben al senyor de la nau com als mariners, ab què eyls no
 fóssan personers, del⁵ contrast que seria entre eyls ne-y⁶ espe-
 rassen a⁷ haver dan o prou.⁸ E si ls mariners havien contrast ab
 los mercaders, lo senyor de la nau pot fer testimoni pus⁹ sien
 10 exits del viatge; mas estant al viatge,¹⁰ no; e¹¹ que no sia par-
 soner del contrast qui serà entr'els ne hi¹² esper haver¹³ dan ne
 prou.¹⁴ E encara més,¹⁵ la i mariner¹⁶ pot fer testimoni a l'altre,
 pus sien exits del viatge, ab què no sia parsoner, al¹⁷ contrast

1. qui: C «pus».

2. mariners qui hauran: A «mari-
 ner qui haurà».

3. estant al viatge: DV «estant el
 viatge»; Fe «al viatge stant»; P «al viat-
 ge astant»; A «en lo viatge estant»; U
 «al viatge estant».

4. fossen: C «foren».

5. del: C «en lo».

6. ne-y: C «ho no-y».

7. a: *manca en VFNCPAUe.*

8. prou: P «proffit».

9. pus: VA «pus que».

10. mas estant: V «ma (sic) durant
 e estant».

11. e: C «ab».

12. hi: C «na».

13. haver: V «a haver».

14. ne hi esper ... prou: *manca en e.*

15. més: *manca en FN.*

16. la i mariner: P «lo mercader».

17. al: DV «el»; C «del»; sia parso-
 ner al: A «sien parsoners del».

- hon¹⁸ serà tret a¹⁹ testimoni ne-y esper²⁰ haver²¹ dan ne prou.²²
 15 Emperò, los mariners poden fer testimoni, estant al viatge, al
 senyor de la nau e als mercaders²³ per aquesta rahó, so és e saber
 per fet de get²⁴ o per²⁵ mal temps o per²⁶ altre aventura que la
 nau hagués²⁷ a²⁸ anar en terra, cor en aquel cas o en aquella saho²⁹
 no pot metre les covinenses en lo cartolari.³⁰ E per so fo fet aquest
 20 capítol, cor si³¹ en aquell cas e³² en aquella sahon³³ los mariners
 no podien³⁴ fer testimoni ne l'escrivà no-u hagués pu-[Fol. 97]gut³⁵
 metre en cartolari, lo senyor de la nau poria negar totes les co-
 vinenses que hauria empreses³⁶ ab los mercaders que a eyl de-
 guessen³⁷ tornar a³⁸ dan. E diria³⁹ tot so que a-ssi matex tornàs
 25 a profit,⁴⁰ e-ls mercaders farien atrestal⁴¹ al senyor de la nau.
 E per aquesta rahó⁴² poden fer⁴³ testimoni los mariners en aytal
 cas, estant al viatge, per so que frau nagun⁴⁴ no-y puscha haver.
 Mas per altra rahó no poden fer testamoni,⁴⁵ estant al viatge, a
 prou ne a dan del senyor ne dels mercaders,⁴⁶ per nuyl⁴⁷ contrast
 30 qui entre eyls fos.⁴⁸

18. hon: C «ha on».
 19. a: manca en CPA.
 20. ne-y esper: V «ne-y spera»; F «ne hi spera»; C «ne n'asper».
 21. haver: manca en e.
 22. ne prou: manca en e.
 23. als mercaders: F «al mercader».
 24. get: VNCPe «git».
 25. per: FP «de».
 26. per: F «si per».
 27. hagués: C «ne agués».
 28. a: manca en DFPAUe.
 29. o en aquella saho: V «e en aque-lla saho l'escrivà»; manca en e.
 30. en lo cartolari: V «el cartolari ne escriure».
 31. si: manca en N.
 32. aquell cas e: C «aquest cas ne».
 33. e en aquella sahon: manca en e; sahon: N «saon si» (el darrer mot afe-git damunt el rengló).
 34. podien: FUE «poden».
 35. no-u hagués pugut: V «no-u po-gués»; F «no hagués pogut»; C «no-u avia pugut».
 36. hauria empreses: D «auria en-

près»; V «haurà empreses»; e «havia empreses».

37. deguessen: P «aguesen a».
 38. a: P «en».
 39. diria: DFP «daria».
 40. a profit: D «en profit»; P «a proffit»; a-ssi matex ... profit: V «tor-nàs a ell a profit e».
 41. atrestal: VFAUe «atretal».
 42. e per aquesta rahó: V «e per ço e per esta rahó».
 43. poden fer: DFPU «poden fer e deuen fer»; V «poden fer e deuen» (una altra mà ha afegit fan damunt el ren-gló); N «poden e deuen fer»; C «pódan fer he deuen fer»; A «han poder e deuen fer».
 44. frau nagun: U «frau nenguna».
 45. testamoni: F «testimoni los ma-riners en aytal cas stan al viatge per ço que frau nagú no-y puscha haver mas per altra rahó no poden fer testi-moni».
 46. dels mercaders: F «del merca-der».
 47. nuyl: manca en e.
 48. eyls fos: C «ells sia»; A «ell fos».

m 225

Si mercaders hauran alcun contrast

Si mercaders *qui seran* en nau o en leyn hauran alcun contrast entre eyls mateys¹ e trauran los mariners en testimoni,² los mariners poden fer aquel testimoni³ en què⁴ seran demanats, sí que⁵ 5 eyls sien encara al⁶ viatge o que n sien⁷ exits, ab⁸ què no y esperassen⁹ dan ne prou¹⁰ haver ne no¹¹ volguessen més lo¹² profit de la I^a¹³ part que de l'altre¹⁴ ne no y¹⁵ aguessen¹⁶ pres servey¹⁷ ne l ne esperassen¹⁸ haver,¹⁹ que si eyls amaven més lo profit de la 10 una part més²⁰ que de la altre ne eyls n'aguéssan pres²¹ servey²² o l ne²³ esperassen haver,²⁴ si provat los²⁵ podia²⁶ ésser,²⁷ eyls serien tenguts de retre tot lo dan²⁸ e tot lo greuge e tot lo interésser²⁹ que aquela part ne haurà soste[n]gut per colpa d'él per aquel³⁰ testimoni que aquels³¹ li haurien fet.³² Encara més, que ls³³ 15 ne poria³⁴ metra³⁵ e³⁶ afrontar³⁷ e destrènyer³⁸ ab la senyoria; e

1. mateys: *manca en Ve*.

2. en testimoni: *D* «en testimonis»; *C* «a testimoni».

3. aquel testimoni: *V* «testimoni a aquell»; *C* «testimoni».

4. en què: *C* «com ells»; *A* «en què ells».

5. que: *manca en C*.

6. encara al: *D* « presents encara el ».

7. o que n sien: *D* «o qu'ells ne sien»; *V* «o que n fossen»; *F* «o que sien».

8. ab: *e* «en».

9. no y esperassen: *FU* «no esperassen»; *C* «no sperassen»; *P* «no spéran»; *A* «no n speren»; *e* «n'esperassen».

10. dan ne prou: *V* «prou ne dan a».

11. ne no: *D* «ne no poguessen ne»; *P* «ne».

12. més lo: *V* «més»; *A* «més per lo».

13. la I^a: *P* «una»; *e* «la».

14. l'altre: *P* «altra».

15. ne no y: *DFUe* «ne no»; *V* «ni no»; *N* «ne els»; *C* «ne ells no»; *P* «no»; *A* «ne no n».

16. aguessen: *F* «haguesses»; *N* «n'aguessen».

17. servey: *V* «serví»; *P* «servici».

18. ne l ne esperassen: *N* «o l sperassen»; *U* «ne l'esperassen».

19. haver: *D* «a aver»; ne l ne esperassen haver: *manca en e*.

20. més: *manca en VCAe*.

21. pres: *U* «pus»; *e* «més».

22. servey: *V* «serví»; *FU* «serveys».

23. o l ne: *V* «ni l ne»; *FU* «o ls ne»; *A* «o ells na».

24. haver: *D* «a aver»; que si eyls amaven ... haver: *manca en NP*; n'aguéssan pres servey ... haver: *C* «ne speraven serveys»; o l ne esperassen haver: *manca en e*.

25. los: *A* «los ne».

26. podia: *DNC* «porà».

27. ésser: *manca en A*.

28. lo dan: *manca en P*.

29. lo interésser: *V* «l'interès»; *NCPe* «lo interès».

30. d'él per aquel: *VA* «d'ells per aquell»; *C* «de haquell»; *e* «d'aquell».

31. aquels: *V* «ells».

32. li haurien fet: *F* «li havien fet»; *C* «li auran fet»; *P* «aurían ffit»; *e* «li hauran fets».

33. que ls: *V* «que ells»; *C* «que l».

34. ne poria: *V* «no porien».

35. metra: *C* «rebra».

36. e: *Ue* «en».

37. afrontar: *P* «fforçar».

38. destrènyer: *C* «astrènyer».

més encara, *que* no *seria*³⁹ *negun*⁴⁰ temps creegut⁴¹ de res⁴² *que* eyls diguessen⁴³ ne *negun*⁴⁴ hom qui'ls cridàs *perjurs*,⁴⁵ senyoria no li'n⁴⁶ *darà*⁴⁷ *neguna* pena⁴⁸ *per* testimonis *que* ells na⁴⁹ donassen, ans⁵⁰ *caurien* eyls⁵¹ en dobla pena qui⁵² aytal testimoni fals⁵³ hauria⁵⁴ fet. E fo fet *per* so aquest capítol, car⁵⁵ moltes vegades⁵⁶ són los⁵⁷ mercaders en [Fol. 97 v] als cun lochs⁵⁸ *que* no haurà⁵⁹ ab eyls, sinó tant solament los mariners, e en presència⁶⁰ d'èls lo[s] mercaders faran als cunes convinenses⁶¹ ho empeniments⁶² dels uns ab los⁶³ altres, e *per*⁶⁴ aventura⁶⁵ la i ne⁶⁶ l'altre dels mercaders⁶⁷ penet-se⁶⁸ de so *que* haurà fet ne⁶⁹ covengut, e⁷⁰ com aquel altre marcader qui⁷¹ demanarà la covinensa *que* entre eyls serà empresa, aquel la li podria⁷² negar. E si aquel la li negava,⁷³ aquel mercader ne sustindria⁷⁴ gran⁷⁵ dan o'n *seria*⁷⁶ desfet.⁷⁷ E *per* aquesta rahon poden τ ⁷⁸ deuen fer testimoni los mariners dels contrasts⁷⁹ qui *seran*⁸⁰ entre los mercaders, *per* so *que* *negun* frau no puscha ésser⁸¹ entre eyls.

39. *seria*: A «serían».40. *negun*: VN «null»; Fe «per nul»; PAU «per null».41. *creegut*: F «cresegut»; P «cresagut»; A «creguts».42. de res: V «res»; *seria negun ... res*: C «serían de res creseguts de qui anant».

43. diguessen: VN «dixessen».

44. *negun*: Fe «nul»; NCPAU «null».45. *perjurs*: D «esperjurs»; P «per injúries»; U «perjuris».

46. no li'n: C «no-ls ne».

47. *darà*: V «darà».48. *neguna* pena: F «naguna»; manca en P.

49. na: manca en N.

50. ans: e «car ans».

51. *caurien* eyls: V «ne caurien».

52. qui: V «aquells qui».

53. fals: C «foll»; manca en P.

54. hauria: VFUe «haurien»; P «aurían».

55. car: P «que»; e «perquè car».

56. moltes vegades: C «moltes de vegades».

57. los: C «molts».

58. als cun lochs: V «molts lochs»; N «algun loch»; A «algun loch».

59. haurà: V «hauran»; C «auran»; P «ha»; e «hauria»

60. presència: D «presén».

61. convinenses: V «coses o covinences».

62. empeniments: D «empenyement».

63. ab los: VFPAUe «als»; N «ab».

64. *per*: C «si per».

65. aventura: C «ventura si».

66. ne: V «o»; N «de».

67. dels mercaders: Ue «d'ells».

68. penet-se: D «pernet-se» (sic); V «penit-se»; FA «pinet-se»; C «se penet».

69. ne: A «lo».

70. covengut e: manca en e.

71. qui: D «ly»; VFNCPAUe «li».

72. la li podria: D «la ly poria»; V «la li poria»; FAU «la li porà»; N «li poria»; P «le li porà»; e «li porà».

73. negava: P «nega»; A «negua».

74. sustindria: CP «sostindrà».

75. gran: P «algun».

76. o'n *seria*: VFA «e-n seria»; P «¹ n serà».77. o'n *seria* desfet: manca en e.78. poden τ : manca en e.

79. contrasts: P «contractes».

80. *seran*: C «seran fets».

81. puscha ésser: C «sia».

m 226

Senyor de nau o de leny qui manerà nautxer e mariners a cosiment
 Senyor de nau o de leny qui manerà¹ ab si en² viatge o en³ viatges
 lo nautxer a cosiment, lo senyor de la nau deu donar de lo-
 5 guer⁴ al nautxer axí com pendrà de loguer⁵ lo melor proher de
 la nau, e altre dels cominals. Encara més,⁶ segons bontat⁷ e valor⁸
 que'l nautxer haurà en si.⁹ E si¹⁰ per aventura los mariners iran a
 cosiment del senyor de la nau, lo senyor de la nau los és tengut
 de donar loguer,¹¹ segons que eyls afanyaran¹² e segons la bontat¹³
 10 que eyls hauran e segons lo servey que eyls¹⁴ faran, e assò deu
 ésser en¹⁵ conaguda del nautxer¹⁶ e de l'escrivà, que eyls lo-y¹⁷
 dejen dir per lur¹⁸ segrament que eyls fet an¹⁹ al senyor de la nau
 bé e leyalment e aquels²⁰ mariners qui seran²¹ a cosiment, ea²²
 quin loguer hauran affanyat ne quin no, e que eyls no-y diguen
 15 res²³ per volentat ne per malvolensa ne per servey que hom los
 hagués promès ne que eyls n'esperassen²⁴ haver²⁵ ne per mal ne
 per bé²⁶ que eyls volguessen a alcun²⁷ d'aquels mariners²⁸ qui en
 la nau serien²⁹ a cosiment. E assò deuen [Fol. 98] eyls³⁰ dir sots
 pena del segrament bé e leyalment al senyor de la nau.³¹ E'l senyor
 20 de la nau és-los³² tengut de donar³³ aquell loguer³⁴ que'l nautxer
 e l'escrivà li hauran³⁵ dit per lur segrament; e res³⁶ no-y deu³⁷
 contrestar.

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-
 dix; manerà: F «manare».

2. en: A «a».

3. en: P «ab»; manca en A.

4. de loguer: manca en N; P «lo
 loguer».

5. de loguer: manca en FPAUe.

6. encara més: manca en A.

7. bontat: FPUe «bondat»; A «la
 bondat».

8. segons bontat e valor: V «segons
 valor e segons bondat»; e valor: man-
 ca en P.

9. en si: N «obs»; PA «ab si».

10. si: manca en FPUe.

11. loguer: FP «lo loguer».

12. afanyaran: e «affermaran haver
 affanyat».

13. bontat: VFPAUe «bondat».

14. eyls: manca en FPAUe.

15. en: VFNPe «a».

16. nautxer: V «nauer».

17. lo-y: N «o»; A «los».

18. lur: A «lo».

19. que eyls lo-y ... an: V «que per
 ells o dejen dir pel sagrement que ells
 han feyt»; an: F «hauran».

20. aquels: A «a aquells».

21. seran: P «seran aquí».

22. ea: FNUe «e a»; P «e»; manca
 en A.

23. res: manca en FPAUe.

24. n'esperassen: N «sperassen».

25. ne que eyls... haver: manca en
 e.

26. ne per bé: manca en e.

27. alcun: F «alguns».

28. cosiment ea quin loguer ... ma-
 riners: V «cosiment que'l nauixer ne
 l'escrivà no-ls taxen lur salari si no
 dreturerament que no n'haguessen pres
 serví ni ho fessen per malvolença ni
 per promessiò de serví ne per mal ne
 per bé que ells volguessen a aquells
 mariners».

29. serien: P «seran».

30. eyls: manca en VA.

31. bé e leyalment ... nau: manca
 en V.

32. és-los: NA «és».

33. donar: FUE «dar»; A «dar-los».

34. loguers manca en F.

35. li hauran: F «li haurà»; A «hau-
 ran».

36. res: A «en res».

37. deu: V «deja»; A «pot».

m 227

De renunciament de mercaders a senyor de nau o de leny

Senyor de nau o de leny qui serà en plaja¹ o en port o en altre loch ab² la sua nau o ab lo seu leny e'ls mercaders qui ab eyls³
 5 seran li diran⁴ e li denunciaran que eyl que⁵ s'ormeig bé e gint,⁶
 e'l senyor de la nau hi metrà flix,⁷ que no's ormajarà, o per aventura no⁸ haurà⁹ tota la¹⁰ exàrcia que promesa los haurà¹¹ e, per¹²
 aquestes rahons que dessus són dites, los mercaders ne sostendran alcun dan, lo senyor de la nau és tengut de restituhir tot aquel
 10 dan que'ls mercaders hauran sostengut ne pres¹³ per aytal rahan.¹⁴
 E si lo senyor de la nau no ha de què pagar, deu-se¹⁵ vendra la nau; e si la nau no'y basta e lo senyor de la nau ha alscons¹⁶ béns
 en alcun loch,¹⁷ aquels se deuen vendre per fer compliment a aquels mercaders; e assò no pot negun¹⁸ contrestar, que la nau
 15 no's vena,¹⁹ saul²⁰ dels²¹ mariners que no perden lur loguer.²²
 Mas los personers no són tenguts de res a esmanar sinó tant solament²³ la part que hauran en la nau, que els²⁴ altres lurs béns²⁵
 no poden res demanar.²⁶ Fo fet per so aquest capítol, cor molt senyor de la nau o del leny plany la exàrcia e retriga tant que
 20 s'és més tant mal²⁷ temps que eyl no pot donar conseyl de²⁸ ormajar sa nau o son leny; e axí²⁹ la nau o'l leny pert-se³⁰ z la roba
 dels mercaders.³¹

1. plaja: *Ue* «platja».
 2. ab: *C* «en».
 3. eyls: *VNA* «ell».
 4. diran: *F* «deran».
 5. que: *manca en e*.
 6. bé e gint: *manca en e*.
 7. flix: *C* «fluix».
 8. no: *D* «eyl no»; *FCPAUe* «ell no».
 9. haurà: *P* «aurà bé».
 10. la: *N* «sa».
 11. promesa los haurà: *V* «promès los haurà»; *C* «aurà promesa».
 12. e per: *V* «e si per».
 13. ne pres: *manca en e*.
 14. aytal rahan: *N* «aquella rahó aytal».
 15. deu-se: *VFNCAU* «deu-se'n».
 16. alscons: *C* «altros».
 17. en alcun loch: *manca en e*.
 18. negun: *V* «negun hom».
 19. e assò no pot ... vena: *manca en e*.

20. saul: *C* «salvo emperò lo loguer»; *e* «emperò salvo».
 21. dels: *e* «los».
 22. lur loguer: *A* «lurs loguers».
 23. tant solament: *A* «solament»; *manca en e*.
 24. els: *VFNCAU* «als»; *P* «a»; *manca en e*.
 25. lurs béns: *P* «a lurs»; *e* «béns».
 26. poden res demanar: *manca en e*.
 27. tant mal: *F* «tal mal»; *N* «tan mal»; *C* «mal»; *P* «ta mall»; *A* «ta mal».
 28. de: *N* «a».
 29. retriga tant que s'és ... axí: *e* «no's pot ormiar, e per açò».
 30. retriga tant que ... pert-se: *V* «retriga tant tro que's met mal temps tan fort que ell no'y pot donar consell d'ormejar sa nau e axí per-se la nau o el leny».
 31. mercaders: *N* «mariners».

m 228

Senyor de nau o de leyn qui navegarà en terra de sereyins

- Senyor de nau o de leyn qui serà z¹ navegarà en terra de sar-
 rayins e li vendrà [Fol. 98^v] cas de ventura que per mal temps o
 5 per leyns armats de anemichs perdrà² lo leny o la nau, si eyl
 pert la nau o el leny³ per la rahó que dessús és dita,⁴ eyl no és
 tengut de res a⁵ donar als mariners, si donchs eyl no-l⁶ perdia⁷
 el⁸ loch hon eyl perdés⁹ tot son nòlit; que si eyl ha tot son nòlit,¹⁰
 eyl és¹¹ tengut de donar tot¹² lo¹³ loguer¹⁴ als mariners. Mas,¹⁵
 10 emperò, qualche¹⁶ pati que-l¹⁷ senyor de la nau o del leny farà
 ab¹⁸ los mercaders, a¹⁹ aquel pati metex deuen ésser los mariners.
 Mas si lo senyor de la nau o del leny devia als mariners logués²⁰
 per altres viatges, eyl los²¹ és tengut de²² pagar, axí con en lo
 capítol qui dessús és dit se contén.²³ Mas senyor de nau o de leny
 15 qui, per aytal²⁴ rahó com dessús és dita, perdrà se nau o son leyn,
 no és²⁵ tengu[t] donar²⁶ leny²⁷ ne vianda a mariners entrò que
 sia²⁸ en terra de cristians, per so cor eyl haurà²⁹ perdut tot quant
 haurà³⁰ e per ventura més que no havia. E fo fet per so aquest
 capítol que, pus lo³¹ senyor de la nau haurà³² perduda se nau o
 20 son leny,³³ no és tengut de donar leny ne vianda a mariners tro³⁴
 en terra de cristians pus que no n'ha³⁵ a-si matex.³⁶

1. qui serà z: manca en V.
2. perdrà: PU «perdia».
3. si eyl pert ... leny: manca en V.
4. que dessús és dita: F «dessús dita»; PAUe «desús dita».
5. a: manca en DFPAUe.
6. no-l: P «no»; A «no la».
7. perdia: e «perdrà».
8. el: FUE «al»; NCA «en»; P «all».
9. perdés: DNCP «agués»; FAUe «hagués».
10. que si eyl ha tot son nòlit: manca en DN; C «lavòs».
11. donchs eyl no-l ... és: V «donchs no-l perdia en loch on ell hagués tot son nòlit là donchs ell és».
12. tot: F «de tot».
13. lo: manca en F; C «son».
14. loguer: F «loguers».
15. mas: V «axí».
16. qualche: V «que qualche»; C «qual».
17. que-l: VCA «lo».
18. ab: manca en e.

19. a: N «en».
20. logués: VCP «loguer»; F «los loguers».
21. los: manca en P.
22. de: manca en A.
23. capítol qui ... contén: V «capítol dessús dit».
24. aytal: P «altra».
25. és: P «n'és».
26. donar: DVFCPAUe «de donar»; N «de dar».
27. leny: manca en P.
28. sia: C «sían».
29. haurà: DVFNPAUe «ha»; C «a».
30. haurà: VFUE «havia»; NCPA «avia».
31. pus lo: V «pus que-l»; C «pus que al»; P «lo».
32. haurà: e «havia».
33. se nau o son leny: C «son vell».
34. tro: Ce «tro sia».
35. n'ha: D «n'han»; FP «ha».
36. a-si matex: e «per ell».

m 229

Senyor de nau o de leny qui noliejarà la sua nau per anar en terra de serejns.

- 5 Senyor de nau o de leyn qui noliejarà¹ la sua nau per anar² en terra de sarrayins o³ en loch perilós, si eyl és en loch⁴ hon haja parsoners, eyl los ne⁵ deu demanar abans⁶ que ferm lo⁷ viatge; e si eyl los ne⁸ demana e ls parsoners ho volen,⁹ eyl pot noliejar, que parsoner negun¹⁰ no li pot pus res¹¹ contrestar.¹² E si eyl nolieja¹³ que no ls ne¹⁴ deman,¹⁵ los parsoners li¹⁶ poden con-
- 10 trestar e poden contrestar¹⁷ ab eyl¹⁸ per so cor no ls¹⁹ hi²⁰ haurà demanats. E²¹ si demanats no ls ne hagués,²² los dits parsoners no ls²³ pogren encantar ne portar a encant²⁴ tro que fos [Fol. 99] vengut del viatge per negu[n]a rahon.²⁵ Si los parsoners encanten ab lo senyor de la nau o del leny que noliejarà²⁶ menys de
- 15 lur²⁷ sebuda,²⁸ eyl²⁹ exirà³⁰ de la nau o del leny per encant o per qualque rahó³¹ se volrà e ls parsoners reténdan³² la nau o l leny, aquella nau o aquel leny³³ deu seguir lo viatge a aquell mercader³⁴ qui noliejada la haurà³⁵ per aquell preu z³⁶ per aquell nòlit que l mercader haurà emprès ab aquell qui ladonchs era³⁷

1. noliejarà: A «nolieja».
2. per anar: manca en C.
3. o: manca en V.
4. loch: e «loch perilós».
5. ne: V «en»; C «o».
6. abans: V «ans».
7. lo: V «son».
8. ne: DFNU «en»; manca en e.
9. ho volen: D «volran o ho volen consentir».
10. parsoner negun: D «per senyor nengú»; negun: A «al món».
11. pus res: manca en C.
12. parsoner negun ... contrestar: V «parçoner depuys no y pot res dir ne contrastar»; no li pot ... contrestar: FPAU «no lo y pot vedar»; e «no u pot vedar».
13. nolieja: VNU «noliejarà».
14. ne: manca en e.
15. deman: Ue «demana».
16. li: DNA «li-o»; FCU «li-ho».
17. contrestar: DFNAUe «encantar»; V «encatar»; C «ancantar»; P «enquantar».
18. eyl: C «ell la nau ho leny».
19. no ls: F «molts».
20. hi: manca en e.

21. E: V «que».
22. no ls ne hagués: DV «los n'agués»; FAUe «los ne hagués»; N «los na agués»; C «los ne agués»; P «los hi agués».
23. no ls: VCA «no-l»; N «no-l na»; P «no-ll».
24. ne portar a encant: manca en e.
25. per naguna rahon: manca en e.
26. noliejarà: DVFAUe «noliejat haurà»; N «noliejat serà aurà»; C «noliejat aurà»; P «nolieyat aurà».
27. menys de lur: manca en C.
28. sebuda: V «sabuderia».
29. eyl: C «d'ells ell».
30. exirà: V «hixirà»; P «axint».
31. o per qualque ... volrà: manca en e.
32. reténdan: DP «retran»; V «retdran»; CAUe «retendran»; en F no es pot llegir; parsoners reténdan: manca en N.
33. aquella nau o aquel leny: manca en P.
34. aquell mercader: N «aquells mercaders».
35. la haurà: N «l'auran».
36. per aquell preu z: manca en e.
37. era: V «n'era».

20 senyor com³⁸ eyl³⁹ noliejà;⁴⁰ per què se'n⁴¹ guart cascun a qui⁴²
 farà part en nau o en leny, que qualque cosa aquell farà ne em-
 pendrà ab mercaders o ab altres,⁴³ alò⁴⁴ se haurà⁴⁵ a seguir. Mas
 si lo senyor de la nau serà en loch hon no haurà parsoner negun,⁴⁶
 eyl pot noliejar e anar en tot⁴⁷ loch hon eyl⁴⁸ se vuyla.⁴⁹ E si la
 25 nau o'l leny pendrà⁵⁰ alcun dan,⁵¹ parsoner alcun⁵² no li⁵³ pot
 fer demanda per aquela rahon. Mas⁵⁴ si eyl ho⁵⁵ jugava o'u⁵⁶ ba-
 ratava⁵⁷ o's perdia⁵⁸ per colpa sua,⁵⁹ los parsoners li'n poden fer
 demanda. Mas senyor de nau qui noliejarà per anar en terra de
 christians, no és tengut de demanar parsoners neguns,⁶⁰ si no's
 30 vol, ne parsoner no'l⁶¹ pot encantar pus que l'haurà⁶² noliejada⁶³
 tro al torn del viatge. Mas lo senyor de la nau o del leyn deu
 donar fiança⁶⁴ al parsoner⁶⁵ si la li demana,⁶⁶ qu'él no mut⁶⁷ viatge
 tro aquí⁶⁸ haja tornada la nau o'l leny en poder dels parsoners.
 E la fiança⁶⁹ que darà que⁷⁰ no sia tenguda⁷¹ si no tant solament
 35 a ús z a costum de mar.⁷² E si per aventura lo senyor de la nau
 noliejarà per anar en los lochs dessús dits e'ls⁷³ parsoners seran
 en lo dit loch e sebran⁷⁴ e'l⁷⁵ senyor de la nau⁷⁶ no'ls ho⁷⁷ haurà
 dit ni eyl a eyls⁷⁸ res contrestat⁷⁹ e aquel viatge la nau o'l leny se

38. com: *N* «e com».
 39. eyl: *V* «ell la»; *A* «ell lo».
 40. noliejà: *N* «noliejarà».
 41. per què se'n: *VA* «per què.s»; *F* «per què se»; *P* «per què».
 42. a qui: *F* «qui».
 43. o ab altres: *manca en e*.
 44. alò: *DVNCPAUE* «allò».
 45. se haurà: *A* «se n'haurà».
 46. negun: *V* «algú».
 47. tot: *P* «quin».
 48. hon eyl: *manca en P*.
 49. eyl se vuyla: *V* «se volrà».
 50. pendrà: *V* «se perdrà o pendrà».
 51. dan: *e* «damnatge».
 52. alcun: *DV* «nengú»; *FU* «negú»; *C* «nangú»; *P* «nagun»; *e* «negun».
 53. li: *NPA* «li'n».
 54. mas: *N* «e».
 55. ho: *manca en F*; *A* «la».
 56. o'u: *F* «o»; *P* «ho»; *A* «o la».
 57. baratava: *Ae* «baratajava».
 58. perdia: *N* «perdrà».
 59. colpa sua: *V* «sa colpa».
 60. parsoners neguns: *V* «parçoner negú»; *A* «parsoner negú».
 61. no'l: *V* «no li»; *F* «no la»; *CA* «no'l ne».
 62. que l'haurà: *V* «perquè l'aurà»; *P* «que ell l'aurà»; *A* «que ell la haurà».
 63. noliejada: *C* «noliejat».
 64. fiança: *D* «fermanssa»; *N* «fermanse».

65. al parsoner: *F* «als parsoners».
 66. demana: *P* «demanava».
 67. mut: *C* «tramut».
 68. aquí: *V* «que».
 69. fiança: *D* «fermansa»; *N* «fermanse».
 70. que: *manca en P*.
 71. tenguda: *P* «tengut».
 72. mar: *A* «anar».
 73. e'ls: *D* «e los»; *V* «e els».
 74. sebran: *D* «sabran qu'él ha noliejat o no-u sabran»; *V* «sabran que ell ha noliejat o no-u sabran»; *F* «sabran que ell ha noliejat e no-u sabran»; *N* «sabran que ell à noliejat o no-u sabran»; *A* «sabran que ell haurà noliejat o no-u sabran»; *U* «sabran que ell ha noliejat»; *e* «sabran que ell haurà noliejat».
 75. e'l: *VUe* «e el».
 76. els parsoners seran ... nau: *P* «e sabían que lo senyor de la nau ha noliejat e ell».
 77. ho: *manca en F*.
 78. eyl a eyls: *VPUe* «ells a ell»; *A* «ab eylls».
 79. res contrestat: *V* «contrast no faran»; *F* «e és contrast»; *U* «res contrestar»; e'l senyor de la nau ... contrestat: *C* «que ell aurà noliejat ho no ho sabran lo senyor de la nau no'ls ho aurà dit ells en res no li dèuan contrestar».

40 *perdrà o pendrà alcun dampnatge, los parsoners no poden fer
neguna*⁸⁰ *demanda e l*⁸¹ *senyor de la nau no*⁸² *és ten-[Fol. 99 v]
gut de res a respondre a*⁸³ *eyls.*

80. *neguna*: VN «alguna».

81. *e-l*: V «ne el»; CPA «al».

82. *no*: C «ne los»; P «ne no».

83. *a*: F «ab».

m 230

Nau o leny qui s'encontra ab leyns armats

Senyor de nau o de leny qui en mar deliura o en port o en plaja¹
o en altre loch s'encontrerà ab leyns armats de anamichs, lo se-
5 nyor de la nau pot parlar e fer avinensa ab los còmits² z ab l'al-
mirayl per quantitat de moneda, per³ so que eyls no fassen mal a
eyl⁴ ne a res de la sua nau. Si en la⁵ nau ha⁶ mercaders, eyl los⁷
deu dir lo pati⁸ que eyl farà ho⁹ haurà fet¹⁰ ab los còmits¹¹ o ab
l'almirayl¹² d'aquela armada, e tots¹³ ensemps deuen-sa acordar
10 z deuen pagar aquella reempció,¹⁴ la qual lo senyor de la nau o
del leny haurà empresa¹⁵ ab los còmits z ab l'almirayl d'aquela
armada;¹⁶ e deu-sa¹⁷ pagar per lo cominal de la roba per sou o
per liura o per basant e l senyor de la nau deu-hi metra per¹⁸ la
maytat de so que valrà la nau o el leny. E si mercaders¹⁹ no ha²⁰
15 en la nau o en lo leny, lo senyor de la nau se deu aconseylar ab
los panesos²¹ z ab lo nautxer²² z ab los prohers; o si lo senyor
de la nau paga aquella reemció²³ que dessús és²⁴ dita ab conseyl
e ab consentiment de tots aquels qui dessús són dits, los merca-
ders de qui la nau²⁵ serà no-y deuen ne-y²⁶ poden res²⁷ contrestar,

1. plaja: U «platja».

2. los còmits: P «lo còmit».

3. per: N «o per».

4. a eyl: NC «a ells».

5. la: N «la sua».

6. ha: N «aurà».

7. los: C «los o».

8. pati: P «pati ho lo pacte».

9. eyl farà ho: manca en P.

10. haurà fet: C «fet aurà ab ells
ho».

11. los còmits: FAUe «ells ço és los
còmits»; P «ells so és los còmits».

12. o ab l'almirayl: A «e almirall».

13. tots: P «tots aquells».

14. reempció: V «reemçó»; FPAUe
«remissió»; N «remsó»; C «remició».

15. empresa: C «emprès».

16. d'aquela armada: manca en P; F
«aquella e tots ensemps deuen-se acor-
dar e deuen pagar aquella reemció, la
qual lo senyor de la nau o del leny

haurà empresa ab los còmits e ab l'al-
miral d'aquela armada»; armada: U
«armada e tots ensemps deuen-se acor-
dar e deuen pagar aquella reemció, la
qual lo senyor de la nau o del leny
haurà empresa ab los còmits e ab l'al-
mirall d'aquela armada».

17. deu-sa: A «deuen-se».

18. per: manca en C.

19. mercaders: U «mercader».

20. no ha: e «no-y ha».

21. panesos: DFN «paneses»; P «par-
soners»; A «panases»; U «panesses».

22. lo nautxer: D «los nautxers»; C
«los notxés».

23. reemció: DV «reemçó»; FUE
«remissió»; N «reemsó»; CP «remició».

24. és: e «havem».

25. nau: cons. trad. «roba».

26. deuen ne-y: manca en F.

27. res: C «en res»; P «de res».

- 20 ab quèl²⁸ senyor de la nau pac per²⁹ la maytat d'esò que valrà la nau. Mas, emperò, si lo senyor de la nau o del leny s'encontrarà,³⁰ axí com dessús és dit, ab leyns armats qui no³¹ sien d'enamichs z³² eyl los vol³³ donar estrena o³⁴ refreschament, si en la nau ha mercaders, eyl los ho deu dir; e si eyls o volen, eyl los
- 25 ho deu donar; e ls³⁵ mercaders e l³⁶ senyor de la nau³⁷ deuen-ho³⁸ pagar, axí com dessús és dit. E si mercaders no y ha, el senyor de la nau³⁹ o deu dir e fer ab conseyl de tots aquells [Fol. 100] qui dessús són dits, e si lo senyor de la nau fa assò, deu-sa pagar axí com dessús és dit. Emperò, si lo senyor de la nau no ho farà
- 30 ab volentat dels mercaders o ab conseyl d'aquels qui⁴⁰ dessús són dits, e eyl per sa aucturitat farà pati z darà refreschament, sens sabuda dels mercaders z sens⁴¹ conseyl d'aquels qui dessús són dits, lo senyor de la nau o deu pagar del seu propi, que los mercaders no li⁴² són tenguts de res a dar⁴³ ne⁴⁴ a retre de la massió
- 35 o del pati o⁴⁵ del refreschament que eyl⁴⁶ haurà donat a aquels lenys armats.

28. quèl: *U* «aquell».29. per: *manca en VC*.30. s'encontrarà: *VA* «s'encontra»; mas, emperò ... s'encontrarà: *N* «o'l leny».31. qui no: *D* «qui»; *P* «e no».32. z: *N* «e si».33. vol: *V* «volrà».34. o: *V* «a».35. donar; e ls: *D* «demanar els»; *FNPAU* «demanar als»; *e* «demanar; e los».36. e l: *F* «e all»; *A* «e al».37. eyl los ho deu donar ... nau: *C* «lo senyor de la nau e els mercaders».38. deuen-ho: *D* «deuen-hy»; *V* «deu».39. deuen-ho pagar ... nau: *manca en FPAUe*.40. d'aquels qui: *P* «que».41. z sens: *F* «e del».42. no li: *V* «no li'n».43. dar: *FCP* «donar».44. ne: *C* «ne de res».45. o: *manca en FPAUe*.46. eyl: *N* «ab ell».

m 231

De nau qui serà en terra de enamichs o en loch perilós

- Si alcuna nau o leyn serà en terra de serrayins¹ o en loch duptós, estant aquí² carregat de tot³ o de partida, vendran aquí⁴ leyns
- 5 armats de enamichs, e l⁵ senyor de la nau o del leny parlarà pati⁶ o l farà parlar a aquels⁷ d'aquels⁸ lenys armats, per so que eyls no fassen⁹ mal a res que en la nau o l leyn¹⁰ serà e aquel pati

1. serrayins: *DVFAUe* «enemichs»; *N* «anamichs»; *C* «enamichs»; *P* «anemichs».2. aquí: *manca en C*.3. de tot: *manca en C*.4. vendran aquí: *F* «vendrà aquí»; aquí: *manca en C*.5. e l: *N* «lo».6. pati: *manca en P*.7. aquels: *N* «aquell».8. parlarà pati ... d'aquels: *V* «parlarà ab aquells dels»; d'aquels: *manca en FPAUe*.9. no fassen: *V* «no ls fassen»; *DFNA* «no fessen».10. la nau o l leyn: *V* «la sua nau o leny».

que eyl parlarà o farà parlar, si los mercaders seran en la nau o
 en lo leyn ab eyl¹¹ ensemps, tots o la major partida, eyl los deu
 10 dir aquel pati que eyl ha¹² fet o fet fer¹³ ab aquels còmits d'aquels
 leyns armats e ab conseyl e ab vole[n]tat dels mercaders, ell
 o¹⁴ deu donar e ls mercaders¹⁵ són-hi¹⁶ tenguts de pagar cascun¹⁷
 per sou z per liura, segons que hauran roba en la nau¹⁸ o en lo
 15 leyn,¹⁹ tots o partida, o éran²⁰ en loch que'l senyor de la nau o
 del leny hagués espay que eyl los²¹ pogués fer saber²² aquel pati
 que eyl hauria fet o fet fer ab aquels lenys armats per salvar si
 z²³ tota²⁴ la²⁵ roba, z²⁶ eyl és tengut que ls ho deu fer a ssaber;
 20 e si eyl no havia espay que eyl²⁷ ho pogués²⁸ fer a ssaber als mer-
 ca-[Fol. 100 v]ders, lo senyor de la nau deu fer enaxí que tot so que
 farà que ho fassa²⁹ ab conseyl de tot lo cominal de la nau.³⁰ E si
 eyl ho fa³¹ enaxí, los mercaders hi són tenguts de metre z de pa-
 gar tot enaxí com si tots eyls hi eren estats, que en res no-y deuen
 ne-y³² poden contrestar.³³ Emperò, si lo senyor de la nau farà
 25 algun pati ab aquels lenys armats, z los mercaders seran en la
 nau, tots o la major partida, o seran³⁴ en loch qu'él los ho po-
 gués³⁵ fer saber, e no-u feya, aquel pati que eyl los haurà³⁶ fet o
 fet fer,³⁷ no hauran³⁸ demanats los mercaders, pus que eyls fos-
 sen en loch³⁹ qu'él fer-o pogués,⁴⁰ en aquel pati aytal que haurà
 30 fet,⁴¹ los mercaders no-y són tenguts⁴² de res a metre, jasia assò
 que la roba sia⁴³ en la nau o en lo leny, tota o partida, per so

11. eyl: C «ells».
 12. ha: VC «haurà».
 13. o fet fer: DFPU «fer»; manca en A; e «parlar».
 14. o: manca en A.
 15. o deu donar e ls mercaders: V «deu fer ço que ab ells aurà emprès e ladonchs los mercaders»; e «ho deu donar e deuen-hi pagar axí com dessus és dit; e si mercaders no-y ha e lo senyor de la nau e los mercaders».
 16. són-hi: P «són-li».
 17. cascun: manca en VFNPAUe.
 18. nau: A «roba de la nau».
 19. e si per aventura ... leyn: manca en FN.
 20. éran: manca en N.
 21. los: V «los ho»; N «los-o».
 22. saber: DVFUe «a ssaber»; CPA «a saber».
 23. si z: V «a si e a».
 24. tota: manca en A.
 25. la: N «la lur».
 26. z: manca en tota la tradició.

27. que eyl: F «que»; CAUe «que-ls»; P «que-lls».
 28. pogués: P «pogués dir ho».
 29. que ho fassa: P «deu ffer».
 30. als mercaders lo senyor ... nau: V «als dits mercaders e encara a tot lo comunal de la nau o del leny e ab lur consell».
 31. fa: C «farà».
 32. ne-y: V «ni».
 33. no-y deuen ... contrestar: C «no-y poden contrastar ne deuen».
 34. seran: N «serà».
 35. pogués: L «poqués» *corregim segons el consens*.
 36. los haurà: VN «haurà»; P «los auria».
 37. fer: manca en e.
 38. no hauran: V «no n'haurà»; C «no-y auran»; P «no haurà».
 39. loch: e «aquell loch».
 40. pogués: N «pusqués».
 41. que haurà fet: manca en V.
 42. són tenguts: N «sia tengut».
 43. sia: manca en D.

com no·ls ne haurà⁴⁴ demanats. Mas, emperò, si eyls seran⁴⁵ en loch que no·ls⁴⁶ puscha⁴⁷ demanar e·l senyor de la nau farà aquel⁴⁸ pati ab conseyl de tots aquels⁴⁹ qui dessús són dits, los⁵⁰ mercaders hi són te[n]guts de pagar, axí com dessús és dit. E si per ventura lo senyor de la nau farà aquel⁵¹ pati menys de sebuda⁵² dels mercaders e menys da conseyl d'aquels qui dessús són dits,⁵³ en aquel pati que eyl haurà dit⁵⁴ per sa⁵⁵ auctoritat menys⁵⁶ de sebuda z⁵⁷ de conseyl de negun,⁵⁸ lo senyor de la nau o del leny ho deu tot⁵⁹ pagar del seu propri; que negun no·y és⁶⁰ tengut de res a metre, per so com eyl ho haurà fet menys de sebuda o de conseyl⁶¹ de tots aquells qui dessús són dits.⁶² Emperò, si la nau o·l leny serà en alcun⁶³ dels sobradits lochs z haurà⁶⁴ descarregat e⁶⁵ entre los mercaders e·l senyor de la nau serà emprès que·l senyor de la nau deja esperar los mercaders e·ls mercaders que dejen⁶⁶ haver espeegat,⁶⁷ lo senyor de la nau, si dins⁶⁸ aquel temps vendran aquí leyns armats e·l senyor de la [Fol. 101] nau farà⁶⁹ pati ab eyls per so que eyls no li fassen mal, o encara si li⁷⁰ vendrà cas de ventura que·s⁷¹ perdrà la nau o·l leny, e en⁷² aquel pati o en aquela pèrdua que, dins aquel temps que·l senyor de la nau los deu esperar, no⁷³ són tenguts de res a metre, pus que eyls hauran descarregat,⁷⁴ si donchs no li volien⁷⁵ fer alcuna gràcia. E si⁷⁶ per aventura los dits mercaders no hauran espeegat⁷⁷ aque-

44. haurà: FAUe «havia»; P «avia».

45. eyls seran: C «ell serà».

46. no·ls: DVFPAUe «no·ls ne»; N «no·ls na».

47. no·ls puscha: C «ells no·ls ne pusquen».

48. aquel: C «lo».

49. aquels: manca en D.

50. los: en L afegit al marge; manca en DFNPAU.

51. aquel: manca en A.

52. sebuda: V «sabuderia»; N «sebuda e consell».

53. qui dessús són dits: manca en V.

54. dit: V «feyt»; C «dat».

55. sa: manca en FP.

56. menys: DNCPAUe «e menys».

57. z: C «e menys».

58. menys de sebuda negun: manca en V.

59. tot: manca en V.

60. no·y és: Ne «no n'és»; C «no és».

61. e de conseyl: manca en FPAUe.

62. per so com eyl ho haurà ... dits: manca en V.

63. alcun: C «alguns»; P «algun

loch».

64. haurà: V «hauran».

65. e: manca en P.

66. que dejen: F «que deuen»; N «degen».

67. que dejen haver espeegat: manca en V; espeegat: F «espaegat»; N «spetxat»; P «aspatxat»; U «espatxat»; e «spatxat».

68. si dins: DFU «si donchs»; N «si entre»; C «dentra temps sert si donchs en»; Pe «si donchs en».

69. farà: N «feu».

70. li: manca en P.

71. que·s: V «que si».

72. e en: N «per».

73. no: P «no·n»; A «serà feta no·y»; e «serà feta no».

74. hauran descarregat: N «avien descarregat o auran».

75. volien: V «volen».

76. si: manca en U.

77. espeegat: F «espaegada»; N «spetxada»; C «desan petxat» (sic); P «aspetxada»; U «espatxat»; e «spatxada».

la nau o aquel leny a⁷⁸ aquel temps⁷⁹ que emprès⁸⁰ ne promès
 55 hauran, e si,⁸¹ passat aquel temps, vendran aquí lenys armats e'l
 senyor de la nau haurà⁸² a fer pati e'y⁸³ perdrà⁸⁴ la nau, los dits
 mercaders són tenguts de pagar aquel pati o aquella pèrdua que'll
 senyor de la nau o del leny haurà fet per colpa d'eyls,⁸⁵ qui no
 l'hauran⁸⁶ espegat⁸⁷ a⁸⁸ aquel temps que entre eyls⁸⁹ e los mer-
 60 caders era⁹⁰ emprès.⁹¹

78. a: *N* «en»; *C* «an».79. a aquel temps: *manca en F*.80. emprès: *V* «entès»; *C* «compès».81. si: *manca en V*.82. haurà: *V* «haurà aquí»; *C* «farà ho aurà».83. e-y: *VN* «o-y»; *A* «o».84. e-y perdrà: *F* «en poder de»; *P* «en poder de perdra»; *Ue* «en poder de perdre».85. d'eyls: *P* «de aquells».86. l'hauran: *A* «hauran».87. espegat: *N* «spetxat»; *C* «espetxade»; *P* «aspatxat»; *U* «espatxat»; e «spatxat».88. a: *Ce* «en».89. eyls: *NCPAU* «ell».90. era: *A* «fo».91. espegat a aquel ... emprès: *V* «espegat dins lo temps que entre-ls mercaders e el mercader serà emprès».

m 232

Senyor de nau qui vendrà descarregar en alcun loch, si li vendrà cas de ventura.

Si alcun¹ senyor de nau o de leny haurà² carregat en alcun loch
 5 de roba de mercaders, o³ que tota sia d'alcun mercader,⁴ per
 anar descarregar en alcun altre loguar,⁵ lo qual loguar⁶ on eyl
 descarregar deurà⁷ serà ja emprès entre eyl⁸ e los dits mercaders
 o mercader,⁹ si serà cas de ventura que aquella nau o aquel leny
 s'encontrarà ab alguns¹⁰ lenys, armats o no armats,¹¹ d'enamichs;
 10 si aquelles males gents qui¹² en aquels leyns armats¹³ seran¹⁴ li
 tolran o se'n portaran lo ters de la¹⁵ roba o les dues parts o les
 tres, e no li jaquiran mas¹⁶ tant solament¹⁷ la quarta part, o més
 o menys;¹⁸ si com lo senyor de la nau o del leny serà junt là hon

1. alcun: *manca en C*.2. haurà: *C* «qui aurà».3. o: *manca en A*.4. d'alcun mercader: *V* «de i mercader o de molts»; *F* «de alguns mercaders»; *C* «de un mercader»; *P* «de alguns merquadés».5. loguar: *F* «loch».6. lo qual loguar: *manca en DV*; loguar: *FC* «loch»; altre loguar lo qual loguar: *N* «loch lo qual loch».7. deurà: *C* «deu».8. eyl: *P* «ells».9. o mercader: *manca en C*.10. alguns: *e* «aquells».11. o no armats: *manca en A*.12. qui: *N* «o qui».13. armats: *DFAUe* «armats o no armats»; *CP* «armats ho no armats»; *manca en V*.14. seran: *manca en FPU*; *N* «seran o no seran».15. la: *C* «aquella».16. mas: *Ne* «sinó»; *manca en P*.17. mas tant solament: *C* «sinó»; solament: *P* «solament sinó».18. dues parts ... menys: *V* «dos parts o no li jaquiran sinó l'una part o fort pocha de la roba».

devia¹⁹ descarregar aquella roba qui romasa li serà, e encara
 15 aquella qui tolta li serà estada, si lo senyor de la nau o del leyn²⁰
 se retindrà aquella roba²¹ que roma-[Fol. 101 v][sa] li serà, que
 no la vuyla donar²² a aquels mercaders o mercader qui reebra la
 daurà,²³ si donchs eyl o eyls no li²⁴ paguen axí ben lo nòlit d'aque-
 20 ella roba²⁵ qui tolta li serà com d'aquella qui serà²⁶ romasa e que
 eyl haurà aportada: lo senyor de la nau o del leny no²⁷ pot fer²⁸
 ne deu ab²⁹ justa rahó.³⁰ Per qual rahó?³¹ Per so car³² negun mer-
 cader no és tengut de pagar nòlit sinó d'aytanta roba com lo
 senyor de la nau o del leny li deliurà³³ en lo cas dessús dit. Em-
 però és axí a³⁴ entendre en aytal³⁵ cas com dessús és dit.³⁶ Salv,
 25 emperò, que si los mercaders qui aquella roba, axí com dessús és
 dit,³⁷ hauran mesa en aquella nau o aquel leyn, si eyls la³⁸ ager-
 manaran, o si los dits mercaders³⁹ éran en aquella nau o en aquel
 leny⁴⁰ quant agren vista d'aquels leyns armats l'agermanaren,
 que si alcun⁴¹ cas⁴² los esdevania que la una roba refés⁴³ a l'altre,
 30 si l'agermenament dessús dit serà⁴⁴ fet axí com demunt⁴⁵ se con-
 tén,⁴⁶ aquella roba que restaurada serà deu ésser comptada ab
 aquella qui serà perduda, per sou e per lliura. E si lo dit senyor
 de la nau o del leny e los dits mercaders o mercader de qui serà
 aquella roba dessús dita seran⁴⁷ en guerra o de guerra⁴⁸ ab aque-

19. devia: C «deu».

20. si lo senyor de la nau o del leyn: manca en V.

21. roba: manca en V.

22. donar: C «trametre ho donar»; P «dar».

23. daurà: N «deuran».

24. no li: C «no la li».

25. roba: manca en C.

26. serà: C «li serà».

27. no: PA «no-u».

28. fer: manca en C.

29. ab: F «per»; deu ab: P «ho deu ffer per».

30. ne deu ab justa rahó: A «ab justa rahó ne-u deu fer».

31. per qual rahó?: C «demanar».

32. donar a aquels mercaders o mercader ... car: V «donar als mercaders si donchs no li paguen aquell nòlit bé axí de la qui tolta li han com de la que porta, ell no-n pot fer ni deu ab justa rahó, per ço com».

33. deliurà: C «desliurarà».

34. a: manca en N.

35. aytal: N «lo tal».

36. emperò és axí ... dit: manca en C.

37. salv emperò ... dit: manca en V; dit: P «dita».

38. la: V «ja».

39. los dits mercaders: P «ells».

40. leny: D «leny qui per eyls fos en aquella nau o en aquel leny»; V «leny o hom per ells»; F «leny que per ells fos en aquella o an aquell leny»; N «leny qui per ells fos en aquella ho leny»; C «leny ho hom qui per ell fos»; P «leny qui per ells ffos en aquella ho en aquell leny qui per ells»; AUe «leny qui per ells fos en aquella nau o en aquell leny».

41. alcun: C «nagun».

42. cas: P «cars de ventura».

43. refés: D «fes feés»; VN «faés»; FAUe «fes»; P «ffes».

44. serà: FNPAUe «sia».

45. demunt: N «desús»; C «dessús».

46. se contén: V «és contengut».

47. seran: P «serà».

48. en guerra o de guerra: N «en gràcia»; o de guerra: C «ho no de guerra».

35 les males gents qui aquella roba⁴⁹ lus⁵⁰ hauran tolta, lo cors d'aquella nau o daquel leny qui restarat⁵¹ [*sic*] o romàs serà deu ésser comptat per sou o per lliura ab aquela roba que perduda serà e ab aquela qui serà restaurada. E axí⁵² lo senyor de la nau o del leny deu haver aytant de nòlit com per sou z per lliura li esdevindrà;⁵³ o de res àls⁵⁴ los dits mercaders⁵⁵ o mercader⁵⁶ no li són⁵⁷ tenguts. Emperò, si la roba no serà estada⁵⁸ agermanada, axí com dessús és dit, la roba qui restaurada serà no és tenguda de ajudar a⁵⁹ esmanar e⁶⁰ aquella qui perduda serà;⁶¹ ne encara los mercaders qui la roba⁶² ha-[Fol. 102]uran perduda, no són de res tenguts de⁶³ donar a aquel⁶⁴ senyor d'aquella nau o d'aquel leyn a qui eyls aquella roba que perduda serà havien noliejada, ni lo senyor de la nau o del leny a eyls,⁶⁵ si donchs los dits mercaders provar o mostrar no poran que per colpa o ab assentiment⁶⁶ o ab volentat d'eyl⁶⁷ serà feta aquella tolta o⁶⁸ aquella robaria.⁶⁹ E si⁷⁰ los dits mercaders provar⁷¹ o mostrar-ho poran, lo dit senyor de la nau los és⁷² tengut de tot⁷³ a retre e a esmanar, sens tot contrast. E si los mercaders provar ne mostrar justament⁷⁴ no ho⁷⁵ poran, lo senyor de la nau o del leyn no'ls és de res⁷⁶ tengut. Emperò, los⁷⁷ dits mercaders de qui serà aquella roba que restaurada⁷⁸ serà⁷⁹ són tenguts de donar e pagar tot lo nòlit d'aquella roba que restaurada serà, z de⁸⁰ res àls no. Emperò, si los dits mercaders seran en guerra ab aqueles males gents que la roba lus⁸¹ hauran tolta⁸² e lo senyor de la nau o del leny⁸³ ab les dites males gents⁸⁴ en guerra no serà, lo cors de la nau o del leny no

49. aquella roba: C «la roba»; P «aquella».

50. lus: *cons. trad.* «los».

51. restarat: *cons. trad.* «restaurat».

52. axí: *manca en N.*

53. li esdevindrà: V «li-n vendrà».

54. àls: P «o àls».

55. mercaders: D «mariners».

56. àls ... mercader: V «ab los mercaders»; mercaders o mercader: F «mariners o marcaders»; A «mariners o mercaders».

57. són: C «sien».

58. estada: *manca en C.*

59. a: *manca en FCAU*; P «ne»; e «de».

60. e: *manca en VFAUe*; P «a».

61. qui perduda serà: V «pèrdua».

62. la roba: P «aquella».

63. de: *VFC* «a»; *manca en P*; *AUe* «de res a».

64. a aquel: V «al».

65. a qui eyls aquella roba ... eyls: *manca en C*; P «ne ell a ells».

66. assentiment: *VNP* «consentiment»; *FUe* «sentiment».

67. d'eyl: D «d'eyls».

68. aquela tolta o: *manca en V.*

69. robaria: N «roba».

70. si: *manca en N.*

71. provar: V «justament provar».

72. és: V «n'és».

73. de tot: *manca en V.*

74. justament: *manca en N.*

75. ho: *manca en V.*

76. és de res: V «n'és».

77. los: *DFNPUe* «si los».

78. restaurada: P «romasa».

79. de qui serà ... serà: V «de qui aquella roba serà restaurada».

80. de: *manca en P.*

81. lus: *cons. trad.* «los».

82. tolta: C «toltes».

83. de la nau o del leny: C «del vexell».

84. gents: N «gents qui la roba los auran tolta lo dit senyor».

- 60 deu ésser comptat⁸⁵ per sou ne per lliura ab aquella roba que perduda⁸⁶ serà. Si donchs, axí com dessús és dit, agermanat no serà que la una roba aydàs⁸⁷ a l'altre, si cas de ventura hi vendrà, <e> los dits mercaders no sien tenguts de pagar nòlit sinó de la roba que romasa lus⁸⁸ serà, axí com dessús⁸⁹ és dit. Emperò, si lo
- 65 senyor de la nau o del leny serà ab aqueles males gents en guerra⁹⁰ e los dits mercaders ab eyls en guerra no seran,⁹¹ lo cors de la nau o del leny sia⁹² tengut de metre per sou o per lliura a⁹³ esmanar aquella roba qui perduda serà. E lo nòlit sia aytambé comptat⁹⁴ per sou z per lliura, axí bé al⁹⁵ cors de la nau o del
- 70 leyn e⁹⁶ axí bé a⁹⁷ la roba restaurada com a la perduda, si alcun⁹⁸ agermentament hi haurà fet, axí com [Fol. 102^v] dessús és dit. E si entre eyls agermentament fet⁹⁹ no¹⁰⁰ serà, la una roba no deu¹⁰¹ ésser tenguda a l'altre¹⁰² d'esmena a fer. Mas qui¹⁰³ estruch serà,¹⁰⁴ estruch¹⁰⁵ se n'haurà anar.¹⁰⁶ E lo senyor de la nau no¹⁰⁷
- 75 deu haver nòlit¹⁰⁸ sinó de la roba que restaurada serà. E si lo senyor de la nau o del leny manarà los mariners a viatge, no'ls és de res¹⁰⁹ tengut de¹¹⁰ donar per lurs loguers, sinó en axí com eyl guanyarà¹¹¹ del nòlit. E si per aventura los mariners hi¹¹² hiran¹¹³ a messes, lo senyor de la nau no¹¹⁴ és tengut de pagar sinó a¹¹⁵
- 80 aquela¹¹⁶ forma que eyl guanyarà¹¹⁷ del nòlit. Per qual rahó?¹¹⁸ Per so cor a empexament¹¹⁹ de males gents no està negun.¹²⁰ Saul,

85. ésser comptat: P «comptar».
 86. que perduda: C «que-y».
 87. aydàs: VNA «ajudàs»; una roba aydàs: C «un ajudàs».
 88. lus: cons. trad. «los».
 89. dessús: C «deinunt».
 90. en guerra: manca en DFPAUe; serà ab ... guerra: V «serà de guerra ab aquelles males gents».
 91. dits mercaders ab eyls ... seran: C «males gents no seran en guerra ab los dits mercaders».
 92. sia: N «no sia».
 93. a: P «e».
 94. sia aytambé comptat: C «sia tangut aytambé comptar».
 95. axí bé al: C «axí com lo»; al: P «lo».
 96. e: manca en P.
 97. a: N «de».
 98. alcun: manca en A.
 99. fet: manca en V; agermentament fet: C «nengun agermentament».
 100. no: D «no-y».
 101. no deu: C «no és ne deu».
 102. a l'altre: manca en A.
 103. qui: C «qui-s qui».

104. estruch serà: D «a estruch serà»; V «a struch sia»; A «struch se serà».
 105. estruch: D «a etruch»; V «a struch».
 106. se n'haurà anar: V «s'en vaja que axí s'à a fer»; FAUe «se roman-drà»; P «se romanrà».
 107. no: D «no-n».
 108. nòlit: P «roba».
 109. res: V «res àls».
 110. de: FCPAUe «a».
 111. guanyarà: A «guanya».
 112. hi: manca en VNCP.
 113. hiran: N «eren».
 114. no: V «no-ls».
 115. a: NCPUe «en».
 116. aquela: A «aquell la».
 117. eyl guanyarà: F «ells guanyaran»; A «ell guanya».
 118. per qual rahó?: manca en V; P «car rahó és».
 119. a empexament: D «ha empayment»; V «de empayment»; F «ha empahiment»; N «a empeyment»; C «era empayment»; P «seria enpreniment»; A «a empahiment».
 120. no està negun: manca en C.

emperò, si ¹²¹ los dits mariners qui a meses seran acordats hauran emprès ab lo senyor de la nau o del leyn que eyl los deja pagar per cascun mes so que ab eyls emprès ¹²² al jorn que eyl los acordà, ¹²³ lo senyor de la nau o del leny los ¹²⁴ és tengut de pagar per tots aytants ¹²⁵ meses com eyls havien servits ¹²⁶ abans ¹²⁷ que aquela robaria los fos feta, ¹²⁸ haja eyl lo ¹²⁹ nòlit o no. Per qual rahó? ¹³⁰ Per so cor avinensa ¹³¹ lig vens. ¹³² E si per aventura alcun senyor de nau o de leny serà aturat o destengut ¹³³ per senyoria o per males gents en alcun loch, ¹³⁴ si en ¹³⁵ aquel loch hon eyl ¹³⁶ destengut ¹³⁷ serà ¹³⁸ és loch hon eyl no ¹³⁹ puscha donar ¹⁴⁰ paraula als mariners, sia que los ¹⁴¹ dits mariners vagen a viatge o que sien acordats a mesos, lo senyor de la nau o del leny ¹⁴² no'ls és tengut de res a donar de tot aquel temps que eyl ¹⁴³ aquí haurà ¹⁴⁴ estat per rahó d'aquel desteniment ¹⁴⁵ que fet li serà, per so que per ¹⁴⁶ culpa d'eyl no romendrà que eyl no anàs ¹⁴⁷ guanyar, si vadat no li era. ¹⁴⁸ Encara més, que lo senyor de la nau o del leny asats hi pert, pus que y pert ¹⁴⁹ la ¹⁵⁰ vianda e ¹⁵¹ consuma se nau e son leny. Mas, emperò, si lo senyor de la nau o del leyn serà destengut ¹⁵² [Fol. 103] en alcun loch per empayiment ¹⁵³ de senyoria o de males gents, si eyl serà en loch hon hon eyl pogués donar paraula als sobradits mariners z eyl ¹⁵⁴ no la'ls darà, ¹⁵⁵ ans los destendrà ¹⁵⁶ e'ls aturarà ¹⁵⁷ ab si, eyl los és tengut de pagar de ¹⁵⁸ tot aytant

121. si: *DVFNCPUE* «que si».

122. emprès: *V* «emprès hauran»; *F* «ha emprès»; ab eyls emprès: *C* «ha emprès ab ells».

123. al jorn ... acordà: *manca en V*.

124. los: *manca en N*; lo senyor de ... los: *C* «los senyor del vexell».

125. aytants: *D* «aquels»; *V* «tants».

126. servits: *Ce* «servit».

127. abans: *N* «ans».

128. com eyls havien ... feta: *V* «com hauran servit ans que aquella roberia fos feyta».

129. eyl lo: *manca en V*.

130. per qual rahó?: *manca en V*.

131. avinensa: *A* «covinença».

132. lig vens: *N* «hi agués» (*aquesta lliçó és escrita damunt una altra que fou esborrada*); e «ley venç».

133. destengut: *V* «detegut»; *CAe* «detengut».

134. alcun loch: *N* «alcuns lochs».

135. en: *manca en A*.

136. en aquel loch hon eyl: *N* «aquells on ells».

137. destengut: *VCE* «detengut».

138. eyl destengut serà: *N* «ells destenguts seran».

139. no: *DU* «no-n»; *manca en C*.

140. donar: *F* «dar»; *Ue* «donar per».

141. sia que los: *C* «si aquells».

142. que eyl los deja pagar per cascun mes so que ab eyls emprès ... leny: *manca en P*.

143. eyl: *manca en C*; *P* «ells».

144. haurà: *CP* «auran».

145. desteniment: *D* «defeniment»; *VCE* «deteniment»; *P* «deffaliment».

146. que per: *V* «car per»; *P* «cor la».

147. anàs: *FAUe* «anàs a»; *P* «vaya a».

148. era: *V* «fos».

149. pus que y pert: *manca en V*.

150. la: *C* «sa».

151. e: *VCP* «e-y».

152. destengut: *VNCPe* «detengut».

153. empayiment: *P* «enpatxament»; *Ue* «enpatxament».

154. eyl: *P* «ells».

155. darà: *C* «donarà».

156. destendrà: *VC* «detendrà»; *FPAUe* «tendrà».

157. e'ls aturarà: *manca en N*.

158. de: *manca en C*.

com ab eyl¹⁵⁹ estaran. Per què?¹⁶⁰ Per so cor si eyl se volia, eyl los
 105 puria e·ls¹⁶¹ pogra¹⁶² haver donada¹⁶³ paraula. E pus que eyl fer
 no·u volch e·ls volch¹⁶⁴ aturar z tanir¹⁶⁵ ab si, és rahó que eyl¹⁶⁶
 que·ls deja pagar¹⁶⁷ de tot aytant con ab eyl estaran. Salves, em-
 però, totes convinenses o empeniments¹⁶⁸ que eyl hagués¹⁶⁹ em-
 preses ab eyls com ab eyl¹⁷⁰ se acordaren ne eyls ab eyl.¹⁷¹ E per
 110 les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.

159. eyl: N «eylls».

160. Per què?: manca en V.

161. puria e·ls: manca en VP.

162. pogra: VCPAUe «poguera».

163. donada: N «dada».

164. volch e·ls volch: e «volgué e·ls volgué».

165. z tanir: manca en V; C «e re-tanir».

166. que eyl: manca en FCPAUe; N «que ells».

167. que eyl que·ls deja pagar: V «que·ls pach».

168. o empeniments: manca en V.

169. eyl hagués: C «ells aguésan».

170. eyl: FCUE «ells».

171. eyls ab eyl: CP «ell ab ells».

m 233

Senyor de nau qui logarà o pendrà palanques o vassos

Senyor de nau o de leny qui pendrà o logarà¹ palanques o vasos
 o àrguens² a ops de sa nau o de son leny a trer³ o a verar, si les
 5 palanques⁴ o·ls vasos⁵ se trancaran,⁶ si eyls⁷ los hauran⁸ logats
 e·s rompran,⁹ no és tengut d'esmena a fer¹⁰ sinó tant solament lo
 loguer que ab aquela¹¹ haurà emprès que·ls¹² li logue¹³ lo senyor
 de la nau o del leny. Emperò és tengut d'esmanar aquelas¹⁴ pa-
 lanques¹⁵ o aquells vasos o aquels àrguens¹⁶ que a servey seu¹⁷
 10 seran rots¹⁸ a aquel de qui seran, sens tot contrast, si eyl los
 haurà preses sens volentat d'aquell¹⁹ de qui són. E trenquen-sa²⁰
 o no·s trenquen, tota via sia pagat lo loguer qui emprès serà ab
 eyls,²¹ menys de tot contrast z de tot lagui.²²

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-dix; pendrà o logarà: N «noliejarà o pendrà»; P «ho logarà».

2. o àrguens: e «argues».

3. trer: Ue «traure».

4. les palanques: U «los palanques»; e «les palanqueres».

5. vasos: V «vasos o àrguens».

6. trancaran: F «trenquaren»; P «trenquen».

7. eyls: VF «ell».

8. hauran: V «haurà».

9. e·s rompran: DA «e rompran».

10. d'esmena a fer: V «d'esmenar».

11. aquela: D «aque»; VFNAU «aquell» (lliçó millor); Pe «ell».

12. que·ls: D «que».

13. logue: F «laga»; P «liga».

14. d'esmanar aquelas: D «d'aquelles».

15. palanques: V «falques»; manca en N.

16. aquels àrguens: N «àrguens o palanques»; àrguens: P «argas»; e «argues».

17. seu: F «se'n»; servey seu: P «servici».

18. a servey ... rots: V «a servici seran seu»; rots: N «tots».

19. d'aquell: D «d'aquels»; P «de aquells».

20. e trenquen-sa: V «e·s trenquen»; N «e trenquen».

21. eyls: F «ell».

22. lagui: D «lagui»; z de tot lagui: manca en V.

m 234

De senyor de nau qui prometrà de esperar mercaders temps sabut

Senyor de nau o de leny qui noliejarà la sua nau o lo seu leny a mercaders, e'l senyor de la nau prometrà als mercaders de esperar temps¹ sabut là hon la nau o'l leny farà port, eyl los és tengut de esperar lo dit temps qui ab los merca-[Fol. 103 v]ders haurà emprès. E si eyl se'n parteix ab la nau o ab lo leyn abans² d'aquel temps que entre³ lo senyor de la nau e'ls mercaders serà emprès, si los dits mercaders ne sostendran⁴ alcun dan per so cor lo senyor de la nau o del leny se'n serà⁵ partit abans⁶ del temps que entre éls serà emprès,⁷ lo senyor de la nau o del leny és tengut de⁸ esmanar als mercaders⁹ tot aquel dan que per colpa d'eyl han¹⁰ sostengut. E¹¹ si los mercaders no espeegaran¹² lo senyor de la nau o del leny al temps que eyls hauran ab eyl emprès,¹³ si lo senyor de la nau alcun dan¹⁴ pendrà¹⁵ o se'n¹⁶ creixerà de messió,¹⁷ los mercaders són tenguts de respondre¹⁸ lo dan e tota¹⁹ la messió que per colpa d'eyls haurà feta.²⁰ Saul, emperò, que²¹ lo senyor de la nau se temia de empahiment²² de senyoria o de lenys armats de anamichs, o era en loch que'l²³ ne fes²⁴ lavar²⁵ maltemps; si per aquestes condicions que dessús són dites se'n partia²⁶ ans que'l²⁷ temps que entre eyls era²⁸ emprès²⁹ fos

1. temps: *N* «a temps».

2. abans: *V* «ans».

3. entre: *N* «ab».

4. sostendran: *D* «són tenguts».

5. serà: *V* «sia».

6. abans: *VP* «ans».

7. emprès: *DVFUe* «emprès e los mercaders ne sostendran algun dampnatge»; *N* «emprès e los mercaders na sostendran algun dapnatge»; *C* «emprès e los mercaders ne sostendran algun dapnatge»; *P* «emprès e los merquaders ne sostendran algun dan»; *A* «emprès e los mercaders ne sostendran alcun dampnatge».

8. de: *C* «ha».

9. als mercaders: *C* «a ells».

10. han: *A* «hauran».

11. e: *e* «que».

12. espeegaran: *V* «sparan» (*sic*; *potser errada per *esperaran*); *F* «espegaran»; *C* «spetxaran»; *P* «spatxaran»; *U* «espatxaren»; *e* «spetxaren».

13. ab eyl emprès: *D* «emprès ab eyl»; *VFCPAUe* «emprès ab ell»; *N* «emprès».

14. alcun dan: *N* «na».

15. alcun dan pendrà: *C* «n'aurà al-

gun dan».

16. se'n: *manca en C*.

17. messió: *P* «mació que per colpa d'ells aurà ffeta».

18. respondre: *DVFU* «restituir tot»; *N* «esmenar tot»; *C* «restituyr tot»; *P* «restitohir tot»; *e* «restituhir tot»; de respondre: *A* «restituhir tot».

19. tota: *manca en N*.

20. que per colpa ...feta: *N* «axí con dessús és dit».

21. que: *cons. trad.* «que si».

22. empahiment: *F* «empayament» (*hom podria llegir també empanyament*); *PU* «empatxament»; *e* «ampatxament».

23. que-l: *Ue* «que-ls».

24. fes: *C* «faéssan».

25. lavar: *V* «partir».

26. se'n partia: *V* «se'n partirà»; *N* «sa partirà».

27. ans que-l: *N* «ans del»; *C* «abans del».

28. era: *VFAUe* «serà»; *N* «fo»; *manca en P*.

29. que entre eyls era emprès: *C* «emprès entra ells serà»; emprès: *manca en P*.

passat, lo senyor de la nau o del leny no és tengut als mercaders del dan qu'els ne sostenguessen, per so cor no és colpa sua. Ne los mercaders a eyl³⁰ per aquela mateixa rahon.³¹

30. eyl: *P* «ells».

31. ne los mercaders ... rahon: *manca en V*; aquella mateixa rahon: *N*

«aquexa mateixa rahó»; *P* «aquexa rahó».

m 235

Mercaders qui prometran aver espeegat senyor de nau a dia cert

Mercaders qui noliejaran nau e prometran¹ al senyor de la nau o del leyn qu'els² lo³ hauran⁴ espatxat⁵ a dia cert, e aquela co-
 5 vinensa serà feta⁶ ab carta o ab testimonis, o serà escrita⁷ en lo cartolari de la nau o del leyn, o'n serà donada⁸ palmada entre lo senyor de la nau e los mercaders, o'n serà posada alcuna pena, si los dits mercaders a aquell temps no hauran espeegada⁹ la nau o'l leny,¹⁰ si lo senyor de la nau sa volrà, lus¹¹ pot demanar aquella
 10 pena que entre eyls empresa serà posada.¹² E si [Fol. 104] entre lo senyor de la nau e los mercaders pena neguna¹³ posada no¹⁴ serà, lo senyor de la nau pot demanar als mercaders tota la mesió que per colpa d'eyls haurà¹⁵ feta.¹⁶ Saul, emperò, que si'ls ho havia tolt ho vedat¹⁷ empayment¹⁸ de Déu ne de mar, que per
 15 colpa d'els no fos romàs, ells no són tenguts de pagar al senyor aquella pena qui dessús és dita ne que entre eyls serà estada empresa,¹⁹ ne encara la²⁰ messió que'l senyor de la nau hagués feta en aquella mateixa manera, si donchs²¹ a quel²² temps emprès entre lo senyor de la nau e els mercaders vendrà empahiment²³ de se-

1. mercaders qui ... prometran: *C* «mercader qui noliejarà he prometrà».

2. qu'els: *D* «qu-él»; *C* «que ell».

3. lo: *manca en F*.

4. hauran: *C* «haurà».

5. espatxat: *D* «espeeguat»; *V* «espegat»; *FA* «speagat».

6. e aquella ... feta: *manca en C*.

7. escrita: *C* «scrit»; o ab testimonis ... escrita: *manca en A*.

8. donada: *NP* «dada»; *C* «dade».

9. espeegada: *F* «speagada»; *N* «spetxada»; *P* «aspatxada»; *U* «espatxada»; *e* «spatxada».

10. o'n serà posada ... leny: *C* «he en aquell temps he en aquella hora no la auran espetxade la nau ho al leny».

11. lus: *DN* «él los»; *VCA* «ell los»; *FPUe* «los».

12. empresa serà posada: *V* «serà empresa e posada»; posada: *F CPA* «e posada».

13. neguna: *N* «alguna»; *A* «alcuna».

14. no: *DFUe* «no-n».

15. haurà: *D* «auran»; *N* «serà».

16. feta: *C* «agude».

17. ho vedat: *manca en P*.

18. empayment: *F* «empayment»; *P* «enpatxament»; *Ue* «empatxament».

19. estada empresa: *F* «stada e presa».

20. la: *manca en C*.

21. donchs: *FA* «dins».

22. a-quel: *C* «en aquell»; *P* «a-uell matex».

23. empahiment: *F* «empayment»; *P Ue* «empatxament».

- 20 nyoria *que* eyls no gosen²⁴ carregar ne anar en alcun²⁵ loch ne, encara més, *que* no gosassen²⁶ res trer²⁷ de la terra, los mercaders no són de res²⁸ tenguts de donar²⁹ al senyor de la nau, pus³⁰ no és lur colpa. Mas, emperò,³¹ si oltra lo dit temps *que*ls me[r]caders hauran emprès ab lo senyor de la nau, vendrà empahiment³²
- 25 de senyoria e'ls³³ mercaders *per* lur colpa no haguessen espegat³⁴ lo³⁵ senyor de la nau, los mercaders són tenguts de pagar la pena *que* entre eyls és empresa³⁶ e posada serà.³⁷ E si entre eyls pena neguna mesa ne posada no serà,³⁸ los mercaders són tenguts de retre z de donar tota la messió *que*l senyor de la nau haurà feta
- 30 *per* colpa d'eyls; encara més, tot lo dan e tot lo interésser³⁹ *que*l senyor de la nau haurà⁴⁰ sostengut ne⁴¹ sostindrà. Saul, emperò, *que* aquel dan e aquel interéser⁴² deu ésser més en masura z en vista e en conaguda⁴³ de II bons hòmens *qui* bé e diligentment sien e⁴⁴ sàpien de la art de la mar. E aquells bons⁴⁵ hòmens⁴⁶
- 35 deuen en tal guisa⁴⁷ trempar⁴⁸ aquel dan z aquel interésser⁴⁹ *que*l senyor de la nau haurà sostengut⁵⁰ *per* colpa dels mercaders, *que*l senyor de la [Fol. 104^v] nau ne los mercaders no y sien⁵¹ malcaents e'n guisa z en manera⁵² *que*l senyor e'ls mercaders ne⁵³ romanguen en amistat z en benvolença.⁵⁴ E si lo senyor de la nau
- 40 guanyarà res del nòlit, eyl és tengut de⁵⁵ donar als mariners *per*⁵⁶

24. gosen: *P* «gosassen»; eyls no gosen: *C* «ell no guosés».

25. alcun: *C* «nagun»; *P* «negun».

26. gosassen: *VA* «gosen»; *N* «poguessen»; *C* «guosaren»; *P* «gossassen carregar ne anar en anar en [sic] nagun loch ne encara més que no gossassen».

27. trer: *Ue* «traure».

28. de res: *manca en FAUe*.

29. de donar: *V* «a donar»; *N* «donar»; *C* «ha donar»; de res tenguts de donar: *P* «tenguts de donar res».

30. pus: *FAUe* «pus que».

31. emperò: *manca en P*.

32. empahiment: *P* «empatxament»; *Ue* «empediment».

33. e'ls: *A* «als».

34. espegat: *N* «spetxat»; *Ce* «spatxat»; *P* «aspatxat»; *U* «espatxat».

35. lo: *V* «al».

36. és empresa: *F* «és presa»; *NA* «empresa»; *C* «anpresa».

37. serà: *manca en V*.

38. mesa ne posada no serà: *V* «no y serà posada»; *C* «no aurà»; *P* «mesa no serà posada».

39. interésser: *VNPe* «interès»; tot

lo interésser: *C* «l'interès».

40. haurà: *P* «n'aurà».

41. ne: *P* «ne.n».

42. interéser: *VNCPe* «interès».

43. en masura ... conaguda: *V* «en mesura e en coneguda»; *F* «en mesura e en vista e a conaguda»; *C* «en coneguda e en vista».

44. sien e: *manca en C*.

45. bons: *D* «II bons»; *VFNCAUe* «dos bons».

46. qui bé e diligentment hòmens: *manca en P*.

47. guisa: *P* «manera».

48. trempar: *DFNCAUe* «temprar»; *V* «temptar»; *P* «atemprar».

49. interésser: *VNCPe* «interès».

50. sostengut: *V* «sostengut per culpa d'ells ço és».

51. no y sien: *A* «en res no y són».

52. z en manera: *manca en C*.

53. ne: *manca en Ue*.

54. en amistat z en benvolença: «amichs he an bona voluntat he e: amistat».

55. de: *manca en A*.

56. per: *A* «de».

lur loguer⁵⁷ a⁵⁸ aquela forma qu'él guanyaria⁵⁹ del nòlit. Emperò, qualche pati⁶⁰ lo senyor de la nau farà ab los mercaders, a⁶¹ aquel pati matex deuen ésser los mariners. E en aquela matexa⁶² manera que dessus és dita⁶³ és tengut z obligat lo senyor de la nau
 45 o del leny als mercaders que ls⁶⁴ promet[r]à⁶⁵ de⁶⁶ ésser speegat⁶⁷ a dia cert, e per colpa d'eyl⁶⁸ romandrà.⁶⁹
 E si los mariners van a loguer, lo senyor de la nau no ls és tengut de⁷⁰ res a donar, per so cor lo senyor de la nau no⁷¹ haurà emprès prè ab eyls,⁷² ea⁷³ quant serà espegat⁷⁴ ne quant⁷⁵ no. Mas si
 50 los mariners hi⁷⁶ hiran ne⁷⁷ seran acordats a meses, lo senyor de la nau los és tengut tot axí con entre los mariners⁷⁸ serà emprès al⁷⁹ jorn qu'él los acordà. E los nostres antecessors⁸⁰ qui primerament⁸¹ començaren anar⁸² per lo món, veeren z conagueren que aquel dan que entre los mercaders e los senyors de les naus
 55 puria ésser, que⁸³ sia mès a⁸⁴ coneguda z en egualtat⁸⁵ per los bons hòmens de la mar, per so car negun no sap ne pot saber, ea aquel⁸⁶ destrich ne⁸⁷ aquell empahiment⁸⁸ si serà per son dan o per son prou,⁸⁹ per què és bona⁹⁰ la conaxensa⁹¹ e la egualtat o'l trempament⁹² dels⁹³ bons hòmens.

57. lur loguer: P «lurs loguers».

58. a: manca en D; CP «en».

59. guanyaria: V «guayarà»; FAU «guanyarà»; NCP «gonyarà»; e «gonnarà».

60. pati: P «pati que».

61. a: manca en DV; F «en»; C «he en».

62. matexa: manca en VN.

63. dita: D «dit».

64. que ls: A «si ls».

65. promet[r]à: DVFNPAUe «prometrà».

66. de: manca en P.

67. speegat: N «spetxat»; C «espetxat»; P «aspatxat»; U «espatxat»; e «spatxat».

68. d'eyl: C «d'ells».

69. romandrà: VP «romandran».

70. de: C «ha».

71. no: manca en D; V «no ho»; P «no-u».

72. eyls: N «ell».

73. ea: V «he a»; N «en»; CP «e»; Ue «e a».

74. espegat: N «spetxat»; Ce «spatxat»; PU «espatxat».

75. quant: e «a quant».

76. hi: manca en NCPA.

77. ne: V «que»; F «o»; P «e no».

78. tot axí con ... mariners: V «de donar tot axí com entre ell e los mariners»; los mariners: C «los mariners

he eli»; A «ells».

79. al: CA «lo».

80. antecessors: V «ançessors» (damunt la n hi ha el signe d'abreviació de n: ançessors); C «entresesós».

81. primerament: V «primers»; NC «primer»; qui primerament: manca en P.

82. anar: V «a anar».

83. que: F «per què».

84. sia mès a: V «fos mès en»; a: FNPAUe «en»; C «an».

85. egualtat: F «agal'at».

86. ea aquel: V «he aquell»; F «aquel»; NP «aquell»; C «ja haquell»; U «e a aquell»; e «e aquell»

87. destrich ne: manca en A.

88. empahiment: F «empayament» (damunt les lletres aya hi ha el signe d'abreviació, de manera que hom podria transcriure empanyament); P «empatxament»; Ue «empediment».

89. per son dan o per son prou: DVFNPAUe «per son prou o per son dan»; C «per son prou ho per son dan».

90. bona: e «bo».

91. conaxensa: DFAUe «cominalesa»; V «cominalea»; N «covinalesa»; C «covinenssa»; P «convinença».

92. trempament: VFNPAUe «temprament»; C «tanprament».

93. dels: VP «de».

60 E fo fet *per* so aquest capítol, cor si mercaders no éran, no calria a nagú fer⁹⁴ nau ne leny, ne si les naus no fossen, no seria tant bon⁹⁵ hom mercader⁹⁶ com és; *perquè*⁹⁷ los mercaders deuen soffrar e passar⁹⁸ ab los senyors de les naus τ dels lenys, e los senyors de les naus⁹⁹ són encara més tenguts de soffrir¹⁰⁰ τ de sostenir¹⁰¹ als mercaders *que* no són los mercaders¹⁰² als senyors de les naus, *per* moltes [Fol. 105] rahons,¹⁰³ ne als senyors dels leyns,¹⁰⁴ los¹⁰⁵ quals no cal ara¹⁰⁶ a nós dir¹⁰⁷ ne recapitolar,¹⁰⁸ *per* so car cascun¹⁰⁹ és¹¹⁰ tant cert τ tant savi *que* les veu e les conex;¹¹¹ *per què* ara no les nos¹¹² cal recapitolar.¹¹³ E si *per* ventura
70 algun n'i à¹¹⁴ *qui* sia tant negligent *que* no les sàpia,¹¹⁵ deman-les a aquels¹¹⁶ *que* li serà semblant *que* les deuen saber¹¹⁷ mils *que* eyls.¹¹⁸

94. a nagú fer: C «fer naguna».

95. bon: F «bo».

96. mercader: P «de merquader».

97. perquè: P «per ço».

98. passar: F «passà»; C «pasar bonament».

99. dels lenys, e los senyors de les naus: manca en F; τ dels lenys ... naus: manca en PAUe.

100. soffrir: DVPAUe «soffrir»; F «sofarir»; N «soffrar»; C «soferrir».

101. τ de sostenir: manca en A.

102. los mercaders: manca en DFN-CPAUe; que no són los mercaders: V «que-ls mercaders no són».

103. per moltes rahons: manca en N; C «per moltes de rahons».

104. ne als senyors dels leyns: manca en V.

105. los: VFCAe «les».

106. ara: F «ara dir»; cal ara: N «calrà».

107. a nós dir: V «dir a nós».

108. recapitolar: N «repliar»; C «a requepitolar».

109. per so car cascun: V «e per ço cascú»; F «per ço cor a cascun».

110. és: V «deu ésser».

111. les veu e les conex: V «les pot conèixer»; F «los veus e los conexs»; C «los veu e los hou e los coneix».

112. no les nos: V «no les»; C «a nós no-n»; A «no-ls».

113. per so car cascun ... recapitolar: manca en P; recapitolar: V «dir».

114. n'i à: N «n'ich à»; A «hi ha».

115. que no les sàpia: manca en N.

116. aquels: NC «aquell»; A «aquel».

117. deuen saber: D «dejen saber»; VA «deja saber»; FU «degen saber»; NC «sàpia»; P «sàpian»; e «dèjan saber».

118. eyls: D «eyl»; VFNPAUe «ell»; mils que eyls: C «degua saber mils d'ell».

m 236

Nau o leyn qui estibarà de gerram

Nau o leny qui estibarà de gerram,¹ los mercaders són tenguts de donar hòmens qui estiben la² nau o'l leny, ab què sien en
5 loch on ne³ pusquen⁴ trobar⁵ per diners.⁶ E si són en loch on

1. gerram: FN «gerran»; U «gerra».

2. hòmens qui estiben la: N «estibadors a la».

3. on ne: F «on no»; P «que no»; A «on no-n».

4. pusquen: P «púgan».

5. trobar: FC «atrobar».

6. ab què sien ... diners: manca en Ue.

no n⁷ pusquen trobar⁸ per diners,⁹ los mercaders se¹⁰ deuen avenir ab los meriners e ls mariners deuen-ho fer. E els mercaders deuen-los-ne¹¹ pagar a coneguda del nautxer. E lo nautxer deu-ho¹² fer en guisa z en¹³ manera que ls mariners sien ben pagats
 10 de lurs maltrets,¹⁴ en tal guisa¹⁵ no¹⁶ sien malcaents. E assò deu ésser posat en fe¹⁷ del nautxer, que l nautxer así és¹⁸ posat com a balança de tenir veritat e dretura,¹⁹ axí bé als mercaders com al senyor de la nau e als mariners e a tot hom qui en la nau sia ne vaja, que no s deu tenir més ab los uns que ab los altres. E si ho
 15 fa, és-ne perjur; e si provat li era,²⁰ eyl no seria²¹ creegut negun²² temps de segrament que eyl faés. Emperò, si lo senyor de la nau prometrà o empendrà ab los mercaders que farà²³ astibar la nau, los mercaders no són tenguts de logar estibadors. Mas lo senyor de la nau se'n²⁴ deu avenir ab los mariners, si los mariners se volen, e pagar²⁵ a eyls,²⁶ axí com dessús és dit. Mas si los mariners volran fer²⁷ gràcia al senyor de la nau,²⁸ deu-los-ho²⁹ regonèixer a coneguda del nautxer, en guisa que ls mariners ne sien pagats.³⁰

7. on no-n: D «on no»; V «que no n».

8. trobar: C «atrobar»; manca en e.

9. e si són en loch ... diners: manca en FNPA.

10. se: V «se'n».

11. deuen-los-ne: De «deuen-los»; N «són tenguts de»; C «deuen-ho»; P «deuan-ho»; U «deuen-los-en».

12. deu-ho: Ue «deu».

13. en guisa z en: P «ab guissa e ab».

14. de lurs maltrets: FPA «de lur mal tret»; C «dels lurs mals trets»; Ue «de llur mal tret».

15. guisa: DVNCAUe «guisa que ls mercaders»; F «guisa que lls marcadors»; P «manera que los merquads».

16. no: C «no-n»; A «no-y».

17. fe: D «fer».

18. así és: D «assí és»; VFPA «axí és»; N «hi és»; C «hi sia»; Ue «ací és».

19. dretura: D «de dretura»; F «de fermar dretura»; C «dreturer»; P «de fferma dretura»; AUe «de ferma dretura».

20. era: Ce «serà».

21. seria: N «sia»; C «sia ne serà».

22. negun: C «null»; e «per negun».

23. farà: P «ffaran».

24. se'n: FC «se».

25. e pagar: V «exaguar»; N «pagar».

26. a eyls: manca en P.

27. fer: e «fer fer».

28. nau: V «nau ells ho poden ben fer. E el senyor de la nau».

29. deu-los-ho: P «deu-los».

30. pagats: C «paguats axí com desús és dit».

m 237

De mercaders qui hauran [Fol. 105 v] noliejada nau o leny qui deurà carregar da vi

Si alcun senyor de nau o de leny haurà noliejada la sua nau o l

5 seu leny a lscuns mercaders, e los dits¹ mercaders carregaran
 aquella nau o aquel leny que eyls noliejada² hauran, si eyls la³ ca-
 rregaran de gerram,⁴ si los mercaders hauran lurs estibadors⁵ qui
 per eyls⁶ estiben aquella nau o aquell leyn que eyls hauran noliejat,
 10 sia⁷ que aquels estibadors qui per eyls estibaran⁸ ne eyls hi
 hauran meses per lo⁹ lur jerram a¹⁰ estibar, sia que aquels esti-
 badors¹¹ o estiben bé¹² o no, si gerram alcun¹³ o gerres¹⁴ si¹⁵
 trancaran o si rompran¹⁶ o si consintran,¹⁷ lo senyor de la nau o
 del leny no sia tengut de neguna esmena a fer, pus que per colpa
 d'eyl no serà fet.¹⁸ Mas¹⁹ los mercaders,²⁰ de qui aquel gerram serà,
 15 sien tenguts²¹ de donar a²² aquell senyor d'aquela nau o d'aquell
 leny tot aquel nòlit que promès li hauran²³ de donar²⁴ per cascu-
 na gerra. Emperò, és axí a entendre que'l senyor de la nau o
 del leny puscha retra o mostrar²⁵ los tests²⁶ en testimoni²⁷ d'aque-
 la gerra o gerres que rotes o²⁸ trancades seran, sens tot con-
 20 tra[s]t. Emperò, si lo senyor de la nau o del leny farà estibar
 aquel gerram e²⁹ los estibadors que eyl hi metrà³⁰ estibaran bé
 e sufficientment, que³¹ per colpa de³² l'estibar que eyls hauran fet
 gerra o gerres si rompran,³³ lo senyor de la nau no és tengut d'es-
 mena a fer a aquell mercader de qui seran,³⁴ sinó tant solament
 25 que no'n deuen³⁵ haver nòlit. E per qual rahó no li és tengut que
 li³⁶ esmèn lo dan que lo mercader ne sostindrà? Per esta³⁷ rahon,

1. los dits: *N* «aquells».
2. noliejada: *P* «nolieyat».
3. la: *manca en FPAUe*.
4. o aquel leny que eyls ... gerram:
V «o leny de gerram».
5. lurs estibadors: *C* «estibadós».
6. per eyls: *manca en P*.
7. sia: *C* «sí».
8. estibaran: *D* «estibaren».
9. lo: *manca en CA*.
10. a: *manca en FA*.
11. estibadors: *V* «estibadors qui
per ells estibaran ni ells hi hauran mes-
ses per lur gerram a estibar sia que
aquells estibadors»; qui per eyls esti-
baran ne eyls hi hauran ... estibadors:
manca en N.
12. o estiben bé: *F* «e stiben mal o
bé»; *A* «stiben mal o bé».
13. gerram alcun: *V* «gerra alcuna».
14. gerres: *C* «gerres alguns».
15. si: *VF* «se».
16. rompran: *P* «romprà».
17. consintran: *VC* «consumaran»; o
si consintran: *manca en FPAUe*.

18. fet: *e* «feta».
19. mas: *VN* «mas si»; *C* «e».
20. los mercaders: *V* «lo mercader».
21. sien tenguts: *DV* «sia tengut».
22. a: *P* «en».
23. hauran: *V* «haurà»; *CP* «aurà».
24. de donar: *manca en NP*.
25. o mostrar: *V* «donar e mostrar»;
manca en N.
26. tests: *D* «testimonis».
27. tests en testimoni: *V* «tets o ves-
timenta».
28. rotes o: *manca en V*.
29. e: *F* «en».
30. eyl hi metrà: *C* «ells y matran».
31. que: *cons. trad.* «e».
32. per colpa de: *V* «sí per».
33. si rompran: *V* «se treccaran»; *F*
«se rompran»; *N* «sa rompran»; *C* «se
romprà».
34. seran: *P* «serà».
35. no'n deuen: *DVNe* «no'n deu»;
FCPAU «no deu».
36. li: *N* «no li».
37. esta: *FPN* «aquesta».

cor negun³⁸ no deu creure ne encara que³⁹ en ver no puria metre
que negun senyor de nau ne de leny fos pagat, ne sia,⁴⁰ *que* negun⁴¹
mercader perda ne fassa son dan en sa⁴² nau o en son⁴³ leny per
30 culpa [Fol. 106] d'eyl ne per res *que* eyl fer hi puscha;⁴⁴ emperò,
si los mercaders provar ne mostrar poran *que* per culpa del
senyor de la nau o del leny o per culpa⁴⁵ dels estibadors *que* eyl
hi haurà⁴⁶ meses si romprà⁴⁷ gerra o gerres, eyl és tengut d'esme-
na a fer a aquels mercaders⁴⁸ de *qui seran*. Perquè senyor de nau
35 o de leny no deu estibar ne fer estibar⁴⁹ se⁵⁰ nau o son leny de
gerram,⁵¹ si los mercaders⁵² o hom per eyls no y éran presents⁵³
a l'estibar,⁵⁴ per so *que* dan⁵⁵ no⁵⁶ li⁵⁷ pusca tornar.⁵⁸ Emperò, si⁵⁹
a l'estibar del gerram haurà mercaders⁶⁰ o algun hom⁶¹ per eyls⁶²
qui veja a l'estibar⁶³ si gerra o gerres si rombran,⁶⁴ lo senyor de
40 la nau no és⁶⁵ tengut de nenguna esmena a fer ne⁶⁶ encara los
mercaders no li⁶⁷ deuen ne poden lo⁶⁸ nòlit tolre per naguna ra-
hon pus *que* eyls o hom per eyls hi seran estats⁶⁹ a l'estibar. Em-
però, si a l'estibar⁷⁰ se'n⁷¹ trencarà gerra alguna,⁷² los mercaders
no sien⁷³ tenguts de donar nòlit al senyor de la nau.⁷⁴ Mas⁷⁵ em-
45 però si s'⁷⁶ trencaran⁷⁷ al descarregar, los dits mercaders són ten-
guts de⁷⁸ donar nòlit al senyor de la nau o del leny. E per so
*que*⁷⁹ dessús és dit⁸⁰ fo fet aquest capítol.

38. e per qual rahó no li és tengut ... negun: V «la rahó és per ço car negú».

39. encara que: manca en FA; que: manca en C.

40. ne sia: manca en P.

41. que negun: A «que-l»; Ue «per negun».

42. sa: FPAUe «la sua».

43. son: Ae «lo seu».

44. puscha: P «pusqués»; A «po-gués».

45. del senyor ... culpa: manca en FPAUe.

46. eyl hi haurà: V «ells hi hauran»; CP «ells hi auran».

47. si romprà: A «se rombran».

48. aquels mercaders: VA «aquell mercader».

49. ne fer estibar: manca en C.

50. se: V «la».

51. gerram: C «gerres».

52. los mercaders: C «ell».

53. éran presents: V «era present»; presents: F «present»; P «pressent».

54. l'estibar: F «stibar».

55. dan: VA «a dan».

56. no: repetit en L al final i al començament de la ratlla.

57. li: P «li'n».

58. tornar: F «donar».

59. si: manca en C.

60. mercader: NUe «mercaders».

61. o algun hom: V «algun o hom».

62. eyls: CPA «ell».

63. a l'estibar: V «estibar».

64. rombran: C «trancaran e rombran».

65. és: V «n'és».

66. ne: manca en V.

67. li: V «li'n».

68. lo: D «de».

69. hi seran estats: V «hi ha»; seran estats: F «seran stat»; P «serà estat».

70. a l'estibar: V «al carregar»; N «al stibant».

71. se'n: DF CPA «se»; V «si»; N «sa».

72. alguna: P «nenguna».

73. sien: V «li'n són».

74. al senyor de la nau: manca en V.

75. mas: manca en FPAUe.

76. si: s: NA «si».

77. trencaran: P «tranquarà».

78. de: manca en CA.

79. so que: F «ço axí com».

80. dit: F «e per la dita rahó»; so que dessús és dit: N «les raons desús dites».

m 238

De mercaders qui se'n menaran nau sens volentat del senyor

- Senyor de nau o de leny qui haurà noliejada la sua nau per anar¹ descarregar la sua nau² en alcun loch, e com lo senyor de la nau serà en lo dit³ loch hon eyl deurà⁴ descarregar,⁵ eyl deu descarregar⁶ se nau;⁷ e quant⁸ la nau serà descarregada, eyl se⁹ deu espegar¹⁰ com mils puscha¹¹ en sercar lo profit de la nau per so que eyl puscha¹² donar guany a si mateix e a sos parsoners.¹³ E los mariners deuen-lo esperar que¹⁴ no'l deuen congoxar, ell pagant a eyls¹⁵ aquel loguer¹⁶ que ab eyls haurà emprès tro fins que eyl sia espegat.¹⁷ E si los mariners per¹⁸ dasalt que eyls ha-[Fol. 106 v] guessen¹⁹ del senyor de la nau, se levaran d'aquel logar²⁰ hon hauran descarregat, e²¹ se'n maneran la nau o el leny menys de volentat o de sebuda²² del senyor de la nau qui en terra²³ serà,²⁴ los mariners que assò comensaran²⁵ ne faran no deuen haver dret²⁶ en haver ne en persona ne²⁷ en res que eyls hajen.²⁸ E lo senyor de la nau pot-los²⁹ metre³⁰ en ferres e metre en poder de la³¹ senyoria, e fer demanda contra eyls, tot enaxí³² com aquels qui desconexen lur³³ senyor ne'l desposeixen de sa senyoria. Axí és a³⁴ entendre, que la nau sia en terra³⁵ de amichs en loch menys³⁶ de periyl.³⁷

Encara són tenguts de³⁸ més los mariners qui assò faran ne con-

1. anar: manca en P.
2. la sua nau: manca en el cons. trad.
3. lo dit: P «aquell».
4. deurà: A «deu».
5. eyl deurà descarregar: manca en V.
6. eyl deu descarregar: manca en NCP.
7. se nau: manca en V.
8. e quant: V «e com»; manca en N.
9. se: manca en A.
10. espegar: NC «spetxar»; P «despetxar»; U «espatxar»; e «spatxar».
11. puscha: P «puga».
12. puscha: PA «puxa».
13. per so que eyl parsoners: manca en D.
14. que: C «e».
15. eyls: D «eyl».
16. a eyls aquel loguer: P «los lurs loguers».
17. espegat: NC «spetxat»; P «aspatxat»; U «espatxat»; e «spatxat».

18. per: manca en P.
19. haguessen: V «hajen».
20. logar: VC «loch».
21. e: manca en D.
22. o de sebuda: N «e sens sabuda»; sebuda: V «sabuderia».
23. terra: C «la terra».
24. serà: N «seran».
25. comensaran: C «cometran».
26. dret: manca en P.
27. en haver ... ne: manca en N.
28. en haver ne ... hajen: V «en persona ni en béns que hajens (sic)».
29. los: FUE «lo».
30. metre: A «metre en presó».
31. la: manca en P.
32. tot enaxí: C «axí».
33. lur: D «lo»; qui desconexen lur: C «desconexers a llur».
34. axí és a: V «e axí és a»; F «axí és»; C «e és axí».
35. terra: V «loch».
36. en loch menys: N «o en loch».
37. periyl: V «perills».
38. de: manca en N.

sintran: ³⁹ de retre e d'esmanar tot lo dan e tot ⁴⁰ lo greuge z tot l'interésser ⁴¹ que'll senyor de la nau n'aurà ⁴² sostengut. E'l senyor
 25 de la na[u] sia ⁴³ creegut per sa plana ⁴⁴ paraula. E'ls mariners
 qui assò ⁴⁵ hauran fet n[e] consentit deuen tant estar en la ⁴⁶ pre-
 son tro fins ⁴⁷ que hagen satisfet al senyor de la nau o que's ⁴⁸ sien
 avenguts ab eyl a la sua volentat.

E fo fet per so aquest capítol, que mariners no se'n deuen manar
 30 nau ne leny, si bé ⁴⁹ lo senyor de la nau lur ⁵⁰ farà ⁵¹ alcun tort.⁵²
 Mas deuen-se'n anar a la senyoria on ⁵³ seran,⁵⁴ z clamar ⁵⁵ d'eyl ⁵⁶
 del tort que a eyls serà semblant que eyl los ⁵⁷ fassa. Que no seria
 ben fet que qualque hora que fos semblant als mariners ⁵⁸ que'l
 senyor de la nau los faés alcun ⁵⁹ tort o'ls ⁶⁰ tingués en ⁶¹ alcun
 35 logar ⁶² ultra ⁶³ lur ⁶⁴ volentat,⁶⁵ que eyls se'n poguessen la nau
 o'l leny manar ⁶⁶ en què eyls serien.⁶⁷ E per esta ⁶⁸ rahó és-hi posada
 la pena que dessús és dita.⁶⁹

39. consintran: *D* «consentran»; *P* «consentiran».

40. tot lo dan e tot: *P* «lo dan e».

41. l'interésser: *V* «l'interès»; *N* «interès»; *CP* «lo interès».

42. n'aurà: *P*Ue «aurà»; *A* «haurà».

43. sia: *D* «sie'n»; *C* «sia'n».

44. plana: manca en *C*; *P* «sola»; *e* «simpla e plana».

45. assò: *P* «açò ffaran e».

46. la: manca en *P*.

47. fins: manca en *F*.

48. que-s: *P* «que».

49. bé: manca en *P*.

50. lur: *DVFNCA* «los».

51. farà: *V* «faés»; *C* «feÿa»; manca en *P*.

52. tort: *P* «tort que a ell serà semblant».

53. on: *C* «là hon»; *P* «alà hon».

54. seran: *P* «serà».

55. clamar: *Ve* «clamar-se».

56. d'eyl: manca en *N*.

57. que eyl los: *VN* «que-ls».

58. als mariners: *P* «a ells».

59. alcun: manca en *V*.

60. o'ls: *P* «ho».

61. en: manca en *V*.

62. logar: *e* «loch».

63. ultra: *P* «menys de».

64. lur: *D* «la lur»; manca en *N*.

65. volentat: *V* «voler»; en alcun logar ... volentat: *C* «ultra llur voler en altra loch».

66. la nau o'l leny manar: *A* «manar la nau o lo leny».

67. serien: *C* «sían».

68. esta: *FNCAUe* «aquesta».

69. és-hi posada ... dita: *V* «hi fon posada la pena damunt dita»; *En A segueixen 9 ratlles*: «Senyor de nau o de leny qui manarà la sua nau a parts ell és tengut de fer scriure totes les covinences o empreniments que ell farà o haurà fetes ab tots cells mariners qui ab ell hauran anar a parts. Encara més deu fer scriure lo senyor de la nau en presència de tots los mariners o de la major», *el copista posà, al començament i al final d'aquest passatge, un senyal i la frase següent*: «vacat hic usque tali signo».

m 239

Senyor de nau o de leny qui deu fer comprar la companya ab
escrivà

- 5 Senyor de nau o de leny qui haurà noliejada la nau o'l leny per
anar guanyar en algunes parts, eyl deu fer¹ comprar a l'escrivà
vianda e companatge ⁊ [Fol. 107] totes les² altres³ coses qui
sien necessàries⁴ a la nau o al leyn. Saul, emperò, que si la nau
haurà mester exàrcia, que la deu comprar lo⁵ senyor de la nau ab
l'escrivà. E quant⁶ haurà comprat e fet compliment de companatge
10 ⁊⁷ de totes coses⁸ que sien a necessari de⁹ la nau, el senyor
haurà comprada aquela exàrcia que necessari¹⁰ serà de¹¹ la nau; ¹²
emperò, si lo senyor de la nau serà en loch que y sien¹³ parsoners,
eyl los deu demanar d'aquela¹⁴ exàrcia ans que la compra.¹⁵ Si
15 los parsoners ho volen¹⁶ e'l senyor de la nau conixerà¹⁷ que aquella
exàrcia sia ops a¹⁸ necessari de la nau,¹⁹ eyl la pot ben²⁰ comprar,
que no deu estar per los²¹ parsoners, per so cor parsoners²² ro-

1. Per les lliçons de C vegeu apèn-
dix; fer: D «feu»; P «ffer parts».

2. les: manca en VNA.

3. les altres: manca en P.

4. necessàries: D «neçessarís».

5. lo: Ue «e lo».

6. quant: V «com».

7. ⁊: manca en F.

8. coses: N «altres coses».

9. a necessari de: V «necessàries
a»; que sien a necessari de: P «nesse-
sàries a».

10. necessari: D «neçessària»; V
«necessària»; FAUe «necessària».

11. serà de: V «sia a»; P «a»; A «se-
rà a».

12. el senyor haurà comprada ...
nau: manca en N.

13. sien: DVFNAU «sien los»; P
«sían los».

14. d'aquela: V «de la»; N «aque-
lla».

15. compra: DVAUe «compre».

16. volen: VFUe «volen e»; N «volen
fer e».

17. conixerà: D «conexeran» (sic).

18. ops a: F «ops e a»; N «a obs e
a»; Ue «a ops e».

19. de la nau: F «a la nau»; ops a
... nau: P «hobs de la nau e a nes-
sesari».

20. ben: manca en P.

21. los: N «sos».

22. parsoners: N «parsoners hi à
que»; A «los parsoners».

- manen per aventura sals en terra²³ e, ab què eyls haguessen diners, anàs qui's volgués a ventura de la²⁴ mar. E per esta rahó los parsoners no-y deuen²⁵ contrestar a aquella exàrcia que no's
- 20 compre, pus que'l senyor de la nau veja²⁶ que a la nau sia gran²⁷ necessari, e que²⁸ si la nau venga²⁹ meyns d'aquella exàrcia, eyla nevegàrà³⁰ a gran condició³¹ e el senyor de la nau poria³² ésser reprès dels mercaders. E per aquesta rahó los parsoners³³ no-y poden³⁴ res contrestar.
- 25 E si lo senyor de la nau tendrà algun cumó³⁵ de la nau, eyl deu pagar la companya e la exàrcia que eyl haurà comprada. E si lo senyor de la nau³⁶ no³⁷ té negun cumó de la nau,³⁸ eyl deu comptar³⁹ e assumir⁴⁰ ab l'escrivà tot⁴¹ quant costa⁴² la companya e tot so que l'escrivà haurà comprat ne⁴³ so que costerà la exàrcia que'l
- 30 senyor de la nau haurà comprada. E com lo senyor de la nau e l'escrivà lo⁴⁴ hauran⁴⁵ comptat⁴⁶ e assumat,⁴⁷ l'escrivà⁴⁸ deu anar a cascun parsoner e dir⁴⁹ qu'els dejen⁵⁰ pagar tot so que a cascun⁵¹ vendrà per la sua part.⁵² E si los parsoners ne volien⁵³ oyr compte, l'escrivà los n'és⁵⁴ tengut. E com⁵⁵ los parsonés [Fol. 107 v] hauran oyt compte de l'escrivà, els són tenguts de donar a l'escrivà
- 35 tot so que a cascun vendrà per la⁵⁶ part que haurà en la nau. E

23. que no deu estar per ... terra: V «que no-n deu estar a son dit dels parsoners, per ço com los parsoners romanen sauls en terra».

24. la: manca en VNP.

25. deuen: V «poden».

26. veja: V «conegue».

27. gran: manca en V; P «de gran».

28. que: manca en P.

29. venga: D «navegua»; V «navegava»; N «navega»; FPAU «era».

30. eyla nevegàrà: VPUE «ella navegaria»; F «ell navagarà»; A «ella negaria».

31. condició: V «perill».

32. poria: V «poria'n»

33. los parsoners: manca en FPAUe.

34. no-y poden: D «no-y possen ne-y poden».

35. cumó: D «cumú»; VPAUe «comú»; N «comun».

36. lo senyor de la nau: manca en V.

37. no: DUE «no-n».

38. negun cumó de la nau: V «comú»; N «algun comun de la nau»; P «negun comú».

39. comptar: PUE «comprar».

40. assumir: D «esmenar a assumir»; e «sumar».

41. tot: manca en V.

42. costa: V «costa a»; N «té».

43. ne: FA «e tot».

44. lo: manca en V; e l'escrivà lo: manca en P.

45. hauran: DP «aurà»; FUE «haurà».

46. comptat: N «comprat».

47. assumat: e «sumat».

48. l'escrivà: N «lo senyor de la nau».

49. dir: A «dir-los».

50. dejen: P «dègan».

51. cascun: A «cascú d'ells ne»; A partir d'ací fins al començament del capítol m 276 no disposem del text del manuscrit U.

52. la sua part: V «sa part»; N «la lur part axí»; tot so que a cascun ... part: P «cascun so que-n vendrà a sa part».

53. ne volien: FA «ne volen»; P «no-n volen».

54. los n'és: P «lo n'és».

55. los n'és ... com: V «los és tengut de retre compte. E quant».

56. la: V «la sua»; P «sa».

si y⁵⁷ haurà als cuns⁵⁸ parsoners que no volran⁵⁹ pagar so que a
 eyl ne vendrà per la sua⁶⁰ part z⁶¹ contrestarà,⁶² lo⁶³ senyor de la
 nau ho haurà a⁶⁴ manlevar⁶⁵ per so car aquel parsoner no⁶⁶ haurà
 40 volgut pagar, de la part que aquel parsoner⁶⁷ haurà en la nau se
 deu pagar aquel deute e⁶⁸ tot lo guany que lo senyor de la nau
 promès a⁶⁹ aquel qui prestat lo li haurà, si tota aquela part se'n
 sebia consumir que aquel parsoner haurà en la nau, per so cor
 per colpa d'eyl se⁷⁰ serà⁷¹ feta aquela manleuta. E si venia cas
 45 de ventura que la nau se perdés e que la⁷² manleuta no era⁷³
 pagada, los béns d'aquel parsoner se hauran⁷⁴ a par[ar]⁷⁵ en⁷⁶
 aquel deute a pagar⁷⁷ per so cor, ab sebuda⁷⁸ e per colpa d'eyl,
 se seria⁷⁹ feta aquella manleuta. Mas emperò si lo senyor de la
 nau serà en loch hon no haurà parsoners ne lo senyor de la nau
 50 no haurà⁸⁰ cumó de la nau e él farà manleuta per les rahons que
 dessus són⁸¹ dites, tot lo cominal de la nau o ha⁸² a pagar que
 parsoner negun⁸³ no y pot contrestar. Emperò, si, abans⁸⁴ que
 aquella manleuta que dessus és dita sia pagada, la⁸⁵ nau se perdrà,
 parsoner negun⁸⁶ no y⁸⁷ és tengut de res a retre⁸⁸ a aquel qui
 55 prestat hi haurà; ⁸⁹ pus que'lla nau serà rota e perduda, quart-se
 aquell e⁹⁰ com prestarà ne com no, que'll parsoner assats hi pert,
 pus que la sua part⁹¹ pert.⁹² E axí, per la rahó dessus dita, lo pres-
 tador no pot res demanar a aquells qui havien part en la nau,
 perquè eyl se quart⁹³ com prestarà la sua⁹⁴ moneda⁹⁵ o com no;

57. si y: P «si».

58. als cuns: DNe «algun dels»; V «algú dels» (primer escriví alguns i expuntuà les lletres ns); FP «alguns»; A «alcú dels».

59. volran: DVFNPAe «volrà».

60. la sua: P «sa».

61. z: V «e o».

62. contrestarà: P «contrastaran».

63. lo: V «e el»; FAe «e lo».

64. a: manca en F.

65. a manlevar: V «manlevat».

66. no: V «no-u».

67. de la part que aquel parsoner: V «d'aquella part que'l parsoner aquell».

68. e: e «de».

69. a: e «en».

70. se: manca en VA; P «si».

71. serà: F «seria».

72. e que la: VPA «e aquella».

73. era: N «fos».

74. se hauran: D «se aurien»; VFA «se haurien»; N «s'avien»; P «si aurían»; e «si haurien».

75. a par[ar]: en L solament a par, corregim d'acord amb la tradició; DFNAe «a parar»; V «a pagar» (la g ha

estat corregida en r per la mateixa mà); P «a pagar».

76. en: manca en D; VFP Ae «a».

77. a pagar: Fe «e pagar»; P «e a pagar»; manca en N.

78. sebuda: V «sabuderia».

79. se seria: A «serà».

80. no haurà: VFA «no tendrà»; N «no aja»; P «tendrà»; e «no tindrà».

81. que dessus són: V «damunt».

82. ha: F «aurà».

83. negún: A «alcú».

84. abans: V «ans».

85. la: e «si».

86. negun: A «alcú».

87. no y: e «no-n».

88. retre: P «metra».

89. hi haurà: V «ho haurà»; FAe «hi havia»; prestat hi haurà: P «aurà prestat».

90. e: manca en DVP; e «ia».

91. part: N «nau».

92. pert: V «per»; e «hi pert»; pus que la sua part pert: manca en P.

93. se quart: P «guart-se».

94. la sua: PA «sa».

95. moneda: V «nau».

- 60 *que pus que*⁹⁶ la nau *serà*⁹⁷ rota, los *parsoners* no li⁹⁸ són *tenguts de res*⁹⁹ a metre en aquella nau. Emperò, si la nau *serà* en algun viatge e¹⁰⁰ loch e aquell prestador¹⁰¹ se volrà pagar [Fol. 108] del préstech *que* eyl fet haurà, si lo senyor de la nau havia diners¹⁰² seus o d'altre¹⁰³ o eyl tindrà algun cumó de la nau, eyl és *tengut*
- 65 de pagar aquel¹⁰⁴ prestador;¹⁰⁵ e encontinent¹⁰⁶ tornar la nau als *parsoners* e comptar ab ells del guany z de la¹⁰⁷ pèrdua *que* aquell¹⁰⁸ fet¹⁰⁹ haurà; e si guanya,¹¹⁰ eyl és *tengut* de donar part¹¹¹ d'aquel guany a cascun *parsoner*; segons *que*¹¹² haurà part,¹¹³ deu ésser¹¹⁴ pertit lo guany per cominal dels *parsoners*. E si guany no-y haurà
- 70 e-y haurà¹¹⁵ pèrdua, cascun *parsoner* és *tengut* de donar e retre al senyor de la nau aytant com a eyl na¹¹⁶ vendrà per la sua part; *que*¹¹⁷ rahó és *que qui* part vol haver del guany, *que*¹¹⁸ part deja haver¹¹⁹ de la pèrdua. E si lo senyor de la nau no¹²⁰ haurà diners de si ne d'altre,¹²¹ ne la nau no haurà guanyat¹²² ne eyl¹²³
- 75 tindrà algun cumó de la nau e'l prestador farà vendre la nau, com la nau *serà* vanuda e'l prestador *serà* pagat, si de la venda de la nau sobrerà¹²⁴ alguna cosa, lo senyor de la nau és *tengut* de vanir en aquell loch hon *seran* los *parsoners* e de donar-lur part de tot so *que* de la venda de la nau li¹²⁵ sobrarà.¹²⁶ E si lo
- 80 senyor de la nau haurà haüda¹²⁷ a vendra la nau per les rahons *que* dessus són dites, personer negun no li pot¹²⁸ fer demanda neguna,¹²⁹ si donchs los *parsoners*¹³⁰ no li poden¹³¹ provar¹³² lo contrari *que* aquella manleuta, per què¹³³ la nau *serà* venuda, *que*

96. *que*: manca en DFNAe.97. *serà*: V «és».

98. no li: P «no-n».

99. *tenguts de res*: P «de res tenguts».

100. viatge e: manca en DVFNP Ae.

101. prestador: V «emprestador».

102. diners: N «béns».

103. d'altre: Pe «d'altri».

104. aquel: D «a aquel»; N «a aquell».

105. prestador: V «emprestador».

106. encontinent: N «contínuament».

107. del guany z de la: P «de guay e de».

108. aquel: Ve «ell».

109. fet: A «feyta».

110. guanya: P «gosanya».

111. part: manca en P.

112. *que*: N «que cascun».

113. part: D «per part».

114. deu ésser: e «d'ésser».

115. no-y haurà e-y haurà: D «no aurà e aurà-y»; V «no-y ha e-y haurà».

116. na: manca en P.

117. *que*: manca en D.118. *que*: manca en A.

119. deja haver: P «age».

120. no: D «na».

121. d'altre: V «d'altri».

122. de si ne d'altre ... guanyat: F «guanyat»; P «gonyats»; A «guanyats»; e «guannat».

123. ne eyl: D «ne eyl no»; V «ni ell no»; FPAe «ne ell no»; N «ne no».

124. sobrerà: V «sobre»; N «serà sobrat».

125. li: manca en FPAe; N «los».

126. so que ... sobrarà: V «ço que sobrarà de la venda de la nau».

127. haüda: manca en N.

128. personer ... pot: P «parsonés negun no li poden».

129. neguna: manca en e.

130. los parsoners: manca en P.

131. poden: FA «podien».

132. poden provar: V «provaven»; P «provàvan».

133. per què: D «en»; P «hon»; Ae «on».

eyl¹³⁴ la hagués feta per son joch o per altres barates¹³⁵ que eyl
 85 manàs ne faés.¹³⁶ E si los personers assò provar li poran,¹³⁷ lo se-
 nyor de la nau és tengut de retre z de donar als parsoners totes
 les parts que en la nau havien o¹³⁸ el preu d'aquelas.¹³⁹ E si lo
 senyor de la nau no ha de què pagar, eyl deu ésser pres a mès
 en ferres z estar tant tro que eyl se¹⁴⁰ sia avengut ab los parso-
 90 ners o que ls¹⁴¹ haja satisfets¹⁴² del¹⁴³ dan que fet los haurà.
 E si com¹⁴⁴ lo [Fol. 108 v] senyor de la nau haurà venuda la nau
 enaxí com dessus és dit, si eyl ab alè¹⁴⁵ qui de la nau li serà so-
 brat no tornarà retre compte als parsoners z de¹⁴⁶ donar¹⁴⁷ la
 part que a¹⁴⁸ eyls pertanyarà de tot so que de la nau li¹⁴⁹ serà
 95 sobrat e ell¹⁵⁰ se n'hirà en altres parts e si assò que de la venda
 de la nau li serà sobrat¹⁵¹ se perdrà, eyl n'és tengut d'esmena a
 fer als parsoners, axí com dessus és dit. E si eyl se n'hirà en al-
 tres parts ab aylò qui de la nau li¹⁵² serà romàs¹⁵³ e eyl ne gua-
 nyarà¹⁵⁴ tot lo guany que eyl fet n'aurà,¹⁵⁵ és tengut de donar als
 100 parsoners a cascun¹⁵⁶ segons que ladonchs¹⁵⁷ havien part en la
 nau, menys de tot frau e meyns¹⁵⁸ de tot¹⁵⁹ contrast.¹⁶⁰

134. eyl: manca en FP.

135. barates: F «barrats»; P «barats».

136. manàs ne faés: V «fes ni manàs».

137. poran: F «podran»; N «poden».

138. o: A «e».

139. aquelas: F «aquells»; D *repeteix el següent text*: «E si lo senyor de la nau no aurà diners de sy ny d'altre ne la nau no aurà guanyat ne eyl no tindrà algun cumú de la nau e-l pres: a dor farà vendre la nau, con la nau serà venuda e-l prestador serà paguat, si de la venda de la nau sobrarà alguna cosa, lo senyor de la nau és tengut de venir en aquel loch on seran los parsoners e de donar lur part de tot so que de la venda de la nau li sobrarà. E si lo senyor de la nau aurà aüda a vendre la nau que per les rahons que dessus són dites, parsoner nengú no li pot fer demanda neguna, si donchs los parsoners no ly poden provar lo contrari que aquela manleuta en la nau serà venuda qu-él agués feyta per son joch o per altres barates qu-él manàs ne feés. E si los parsoners assò provar-ly poran, lo senyor de la nau és tengut de retre e de donar als parsoners totes les parts que en la nau avien o el preu d'aquelles».

140. eyl deu ésser ... se: V «ell deu ésser mès en ferros e pres en persona e estar tant tro que-s»; se: manca en e.

141. que-ls: N «en aquells» (*el mot en damunt el rengló*); P «aquells».

142. satisfets: V «setisfeyt»; F «satisfet».

143. del: N «lo».

144. com: manca en VP.

145. alò: e «ells».

146. de: D «e deu»; VP «e».

147. donar: FA «donar e liurar».

148. a: manca en F.

149. li: P «los».

150. ell: manca en V.

151. e si assò ... sobrat: V «e ço que de la nau haurà sobrat».

152. li: manca en A.

153. romàs: De «romangut»; P «sobrat».

154. e eyl ne guanyarà: manca en N.

155. fet n'aurà: V «ne farà».

156. cascun: P «quascuns».

157. ladonchs: P «lavòs».

158. meyns: manca en N.

159. e menys de tot: e «ne».

160. menys de tot frau ... contrast: V «Tot açò que dit és dessus deu fer lo senyor de la nau menys de tot frau».

m 240

De compte a retre a personers

Tot senyor de nau o de leny és tengut¹ de retre compte a sos² parsoners cascun viatge que eyl farà. E si lo senyor de la nau
 5 no retrà compte a sos³ parsoners de⁴ cascun viatge que eyl farà, si la nau o'l leny se perdrà o pendrà alcun dampnatge, lo senyor de la nau és tengut de retre ⁊ de donar tot lo guany que eyl fet haurà als parsoners; ⁵ que per rahó de la nau⁶ que perduda hauran⁷ o del leny,⁸ hauran feta,⁹ lo senyor de la nau no's deu escusar, ne pot,¹⁰ qu'él¹¹ no haja¹² a retra ⁊ a donar tot lo guany que eyl ab aquela nau o ab aquel leny haurà fet. E si lo senyor de la nau o del leyn no haurà de què ho¹³ pusca retre, si eyl és trobat,¹⁴ eyl deu ésser pres e mès¹⁵ en ferres,¹⁶ tot enaxí com en lo capítol dessús dit se conté.¹⁷ E fo fet per so aquest capítol¹⁸
 15 cor molt senyor de nau o de leny reprem¹⁹ e retriga que no vol comptar ab sos parsoners. E com ve que eyl haurà perduda se nau o son²⁰ leny e²¹ eyl dirà que tot²² si és perdut, e sia que si perda o que no si perda, lo senyor de la nau o del leny n'és²³ tengut, axí com dessús és dit, perquè tot senyor [Fol. 109] de nau o
 20 de leny deuria e deu comptar cascun²⁴ viatge que farà²⁵ ab sos parsoners del guayn o de la pèrdoa que eyl feta²⁶ haurà, per so que la pena que dessús és dita no li pogués²⁷ venir dessús. Encara és de més²⁸ tengut lo senyor de la nau o del leny als parsoners que, si lo senyor de la nau²⁹ guanyarà³⁰ ab aquel cumó

1. Tot senyor de nau o de leny és tengut: *N* «Tots senyors de nau o de leny són tenguts».

2. a sos: *VA* «als».

3. a sos: *V* «als».

4. de: *manca en FA*; *C* «per».

5. parsoners: *P* «parsoners, ho de la pèrdua».

6. nau: *F* «dita pèrdoha que de la nau»; *A* «dita pèrdua que de la nau».

7. hauran: *A* «haurà».

8. o del leny: *manca en P*.

9. hauran o del leny hauran feta: *V* «hauran o'l leny hauran feyt»; *N* «aurà aurà fet».

10. no-s ... pot: *V* «no-s deu ne pot escusar»; *F* «no us deu scusar ne-s pot»; *P* «no-s pot ascussar ne deu».

11. que'l: *FCPAe* «que».

12. haja: *F* «n'age».

13. ho: *manca en P*.

14. trobat: *DFNPAe* «tengut»; *C* «tangut».

15. mès: *P* «metre».

16. no haurà de què ... en ferres: *V* «no haurà de què pagar deu ésser pres e mès en la presó en ferres».

17. dit se conté: *D* «se contén»; *V* «és dit».

18. capítol: *manca en P*.

19. reprem: *D* «reprén».

20. se nau o son: *P* «la nau ho lo».

21. e: *manca en VNCPA*.

22. tot: *P* «tot so».

23. o del leny n'és: *P* «és».

24. cascun: *V* «a cascun».

25. farà: *C* «faça».

26. feta: *P* «ffet».

27. pogués: *N* «puscha».

28. de més: *manca en C*.

29. nau: *P* «nau ho del leny als parsoners, que si lo senyor de la nau ho del leyn».

30. guanyarà: *V* «guaya».

25 *que* dels parsoners haurà o tendrà, eyl los és tengut de donar lur *part*³¹ de tot lo guayn *que* fet haurà.³² E si eyl *per*³³ ventura hi³⁴ haurà perdut³⁵ parsoner, negun no li és³⁶ tengut³⁷ de pèrdoà *que* eyl feta n'aja,³⁸ *per* so com eyl tindrà aquel cumó, malgrat³⁹ dels parsoners dessús dits.

31. *part*: F «port».
 32. *haurà*: DVNe «n'aurà»; C «ne aurà».
 33. *per*: C «per fet de».
 34. *hi*: manca en A.
 35. *perdut*: N «tengut».

36. *li és*: VNA «li n'és».
 37. *negun no li és tengut*: P «negú».
 38. *feta n'aja*: V «feyta hi haja»; C «feta aurà»; A «fet n'age»; e «fet n'aja».
 39. *malgrat*: P «a mall grat».

m 241

De senyor de nau *qui* navegarà ⁊ estarà en loch on seran los parsoners, si morrà, de *què* són tenguts los hereus d'aquel qui mort serà, si compta no'ls haurà retut

5 Si alcun senyor de nau o de leny navegarà¹ i² viatge o molts, si eyl navegarà³ e tornarà alcuna⁴ vegada o moltes en⁵ aquel loch⁶ hon seran⁷ tots los seus⁸ parsoners o la major partida,⁹ eyl los és tengut de retre compte cascun¹⁰ viatge *que* eyl farà. E si eyl no ho¹¹ fa, eyl n'és¹² tengut, tot¹³ enaxí com en lo capítol dessús dit és ja¹⁴ esclarit.¹⁵ Emperò¹⁶ si lo senyor de la nau o del leny navegarà axí com dessús és dit e eyl cessarà *que* no retrà¹⁷ compte als¹⁸ parsoners ne encara no'ls darà res de so *que* guanyarà,¹⁹ los dits parsoners lo'n²⁰ deuen raquerir; e si *per* aventura eyl²¹ simplament e sens malícia fer²² no'u volrà, los
 15 sobredits personers lo'n poden forsar. E si²³ los dits parsoners

1. *navegarà*: A «navega».
 2. *i*: D «en»; A «alcun».
 3. *navegarà*: A «navega».
 4. *alcuna*: VNP «una».
 5. *en*: D «en què».
 6. *en aquel loch*: manca en C.
 7. *seran*: manca en V.
 8. *seus*: manca en NCA.
 9. *partida*: V «partida són».
 10. *cascun*: N «a cascun».
 11. *no ho*: P «no-n».
 12. *n'és*: FPAe «és».

13. E si eyl no ho fa, eyl n'és tengut tot: manca en V.
 14. *ja*: manca en VN.
 15. *és ja esclarit*: F «se contén»; PAe «se conté».
 16. *Emperò*: N «E per so».
 17. *retrà*: V «torn retre».
 18. *als*: V «a sos».
 19. *guanyarà*: V «guanyaran»; C «gonyaran».
 20. *lo'n*: DCE «los».
 21. *eyl*: C «ells».
 22. e sens malícia fer: manca en V.
 23. *si*: manca en P.

- lo'n²⁴ requeren²⁵ o no, e²⁶ força alcuna,²⁷ eyls²⁸ no li²⁹ metran; si³⁰ al³¹ senyor de la nau o del leny vendrà cas de ventura, que's morrà, si los dits parsoners, ladonchs après la mort sua, eyls³² demanaran als hereus d'aquel qui mort serà³³ o als deteni- [Fol. 20 109 v] dors³⁴ dels³⁵ seus béns³⁶ compte o part del guany que aquel qui mort serà havia³⁷ fet ab aquela nau o ab aquel leny, los dits hereus e els³⁸ detenedors³⁹ d'aquels béns seus no'ls són tenguts de retre⁴⁰ compte ne de res a donar de guany⁴¹ que aquel hagués fet,⁴² si donchs los dits parsoners provar no'u poran⁴³ o aquel 25 qui mort serà no'u havia jaquit⁴⁴ menat⁴⁵ en son⁴⁶ testament. E si per ventura aquel qui mort és⁴⁷ serà mort abintestat,⁴⁸ los hereus d'aquels⁴⁹ o los detenedors⁵⁰ dels seus béns no són de res àls tenguts a aquells sobredits parsoners sinó tant solament d'as- sò qui en lo cartolari d'aquel qui mort serà atrobat escrit.⁵¹ 30 E si eyls trobaran en lo dessús⁵² cartolari escrit⁵³ alcun guany, los dits hereus o detenedors⁵⁴ dels béns⁵⁵ d'aquell qui mort serà⁵⁶

24. poden forsar ... lo'n: manca en F.

25. requeren: C «requeran»; P «requerran».

26. e: C «no ha»; P «ho».

27. alcuna: D «alguna si eyls fer no ho volran»; N «alcuna si ells fer no volran»; C «alcun si ells fer no ho voldran»; P «alguna ells ffer no-y volran»; e «alguna si ells fer no ho volran».

28. eyls: manca en N.

29. eyls no li: C «ells le-y»; P «ne li».

30. si: C «e si».

31. al: Ae «el».

32. eyls: manca en P.

33. serà: C «se serà».

34. detenedors: P «devenidors»; A «tenidors»; e «sdevenidors».

35. dels: D «als».

36. seus béns: PA «béns seus».

37. havia: D «aurà»; A «hi havia»; poden forçar ... havia: V «poden forçar ab justícia. E si'l senyor del [sic] nau o del leny morrà sens que no haurà dat compte als parçoners, si los dits parçoners ladonchs après la sua mort demanaran als hereus seus compte e part del guany que aquell qui mort serà havia o haurà».

38. els: manca en VP.

39. detenedors: V «tenidors».

40. retre: manca en V.

41. guany: C «aquell guany».

42. hagués fet: C «fet avia».

43. no-u poran: F «no li poran»; manca en C.

44. jaquit: C «lexat».

45. menat: manca en P.

46. son: manca en C.

47. és: V «serà».

48. abinestat: P «entestat».

49. d'aquels: D «d'aquel»; VN «d'aquell»; CP «de aquell».

50. o los detenedors: V «o'ls tenedors»; P «ho los tenidors».

51. atrobat escrit: DFAe «atrobarà escrit»; V «serà atrobat»; N «atrobaran escrit»; P «trobaran scrit»; C «serà atrobat e escrit».

52. dessús: DP «desús dit»; VFA «dessús dit»; C «dit».

53. cartolari escrit: F «cartolari d'aquell qui mort serà atrobarà escrit»; A «cartolar d'aquell qui mort serà scrit»; e «cartholari d'aquell qui mort serà atrobarà scrit»; E si eyls ... escrit: manca en e.

54. detenedors: V «tenidors».

55. escrit alcun guany ... dels béns: manca en P.

56. serà: P «serà trobaran scrit e si ells trobaran en lo desús dit cartolari de aquell qui mort serà».

són tenguts de retre e de donar⁵⁷ a cascun⁵⁸ dels dits parsoners la part que li pertanyarà d'aquel guany que eyls hauran trobat⁵⁹ escrit, si tots⁶⁰ los béns d'aquel qui mort serà⁶¹ ne sebien ésser
 35 vanuts. E si per aventura en lo cartolari d'aquell qui mort serà
 algun guany no serà escrit⁶² atrobat, si algun consumament scrit
 atrobat⁶³ hi⁶⁴ serà,⁶⁵ que la nau o'l leny hagués a tornar a⁶⁶ aquell
 qui mort serà⁶⁷ o a alscons⁶⁸ de qui eyl⁶⁹ ho hagués⁷⁰ manlevat⁷¹
 40 per rahó de consumament que'lla nau o'l leny hagués fet, los
 dits parsoners hi⁷² són tenguts de pagar lur part. Emperò, és axí
 a entendre que aquel consumament no⁷³ fos fet per colpa⁷⁴ d'a-
 quel qui mort serà, que ladonchs en temps de la vida sua era
 senyor d'aquella nau o d'aquell leny qui aquel consumament
 dessus dit haurà fet.⁷⁵ E si lo dit consumament poran provar los
 45 parsomers [sic] que⁷⁶ per colpa d'aquel qui mort serà que la-
 donchs en temps de la vida sua⁷⁷ era senyor, eyls⁷⁸ no-y⁷⁹ són
 tenguts de res a metre, pus ells⁸⁰ en ver⁸¹ metran que per colpa
 d'aquell qui mort serà sia⁸² estat fet lo consu- [Fol. 110] mament
 dessus dit,⁸³ los dits parsoners són tenguts de donar e de pagar
 50 a aquel consumament segons que a cascun ne⁸⁴ pertanyarà⁸⁵ de
 la sua part. E és rahó que axí com eyls prengueren volenters
 part⁸⁶ del guany, si y⁸⁷ fos axí, és rahó que paguen⁸⁸ part en lo⁸⁹
 dit consumament; encara per altre rahó. Per qual?⁹⁰ Per so com

57. e de donar: *manca en e.*58. cascun: *C* «cascuns».59. hauran trobat: *P* «atrobaran».60. tots: *manca en P.*61. serà: *V* «és».62. escrit: *V* «escrit ne»; *manca en N*; *C* «scrit ne».63. atrobat: *C* «he atrobat».64. hi: *manca en FA*; si algun consumament scrit atrobat hi: *manca en P.*65. scrit atrobat hi serà: *N* «atrobat hi serà scrit».66. a: *V* «que».67. qui mort serà: *manca en N.*68. a alscons: *DF* «alguns»; *V* «algun»; *C* «que alguns»; a: *manca en Pe.*69. de qui eyl: *V* «d'ells».70. ho hagués: *e* «ho l'hagués».71. hagués manlevat: *C* «volgués».72. hi: *manca en P.*73. no: *NP* «no-s».74. per colpa: *manca en C.*

75. que ladonchs en temps de la

vida sua era senyor d'aquella nau o d'aquell leny qui aquel consumament dessus dit haura fet: *manca en V.*76. que: *manca en C.*77. sua: *manca en P.*78. eyls: *A* «fos stat feyt».79. y: *manca en P.*80. ells: *P* «ells ho provaran e».81. ver: *P* «ver ho».82. sia: *N* «serà».83. dessus dit: *F* «dessus dit. E si en ver metra no ho poran»; *A* «dessus dit. E si en ver metre no-u poran».84. cascun ne: *F* «cascuna».85. pertanyarà: *N* «pertanya a pagar»; *P* «apertenyarà».86. part: *C* «la part».87. y: *manca en D.*88. paguen: *C* «prènguan»; *P* «prèngan»; *A* «prenguen».89. en lo: *P* «del».90. per qual: *manca en FPAe*; *C* «per tal».

55 aquell qui mort és,⁹¹ ladonchs en temps de la vida sua era senyor de la nau o de aquel leny, anava e estava z navegava entre eyls, com eyls no·l⁹² destrenyien⁹³ que comptàs ab eyls o que·ls donàs part de so que guanyava.⁹⁴ E si per aventura aquel qui mort serà abintestat cartolari⁹⁵ alcun⁹⁶ no haurà⁹⁷ fet ne haurà escrits,⁹⁸ los sobredits⁹⁹ parsoners no poden demanar als hereus
 60 de aquell qui mort serà de¹⁰⁰ neguna cosa ne los hereus ne los detenedors¹⁰¹ dels béns d'aquel qui mort serà¹⁰² no poden res demanar als sobredits parsoners de consumament que la nau o·l leny hagués fet, pus¹⁰³ en cartorali¹⁰⁴ no serà¹⁰⁵ escrit per testimoni¹⁰⁶ que eyls ne donassen.¹⁰⁷ Perquè cascun se quart, ea¹⁰⁸
 65 com farà ses feynes¹⁰⁹ ne com no, per so que a dan ne a¹¹⁰ greuge no li¹¹¹ puscha¹¹² tornar. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol, emperò salves totes covinenses e promissions¹¹³ que lo senyor de la nau o del leny hagués fetes als sobredits parsoners¹¹⁴ per alcuna¹¹⁵ rahan, ne los parsoners a eyl. E saul encara, emperò,¹¹⁶ si¹¹⁷ lo dit senyor de la nau o del leny havia¹¹⁸ comptat ab los sobredits parsoners ab tots o ab la major¹¹⁹ partida, si el¹²⁰ compte que eyl los¹²¹ retrà¹²² los darà¹²³ alcun guayn, si eyl

91. és: *DFP* «serà és»; *NAe* «serà e».

92. no·l: *PA* «no·ls».

93. destrenyien: *FN* «destrenyen»; *C* «destranyen»; *P* «destranguessen».

94. qui mort serà que ladonchs en temps de la vida sua era senyor eyls no·y són tenguts... guanyava: *V* «qui mort serà era fet no·y són tenguts a res pagar en aquell consumament»; guanyava: *C* «gonyaven».

95. cartolari: *C* «e cartolari».

96. alcun: *C* «nangun».

97. haurà: *e* «havia».

98. escrits: *DFNP Ae* «scrit»; ne haurà escrits: *V* «ne escrit algun».

99. haurà escrits los sobredits: *C* «scrit sobre los dits».

100. de: manca en *Ve*.

101. ne los hereus ne los detenedors: *V* «ni als tenidors dels béns ni·ls hereus ne tenedors»; detenedors: *C* «de·tensós».

102. qui mort serà: *e* «mort».

103. pus: manca en *FP*; *A* «si».

104. cartorali: *Ne* «lo cartolari».

105. no serà: *FP* «si donchs no era»; *A* «donchs no era».

106. per testimoni: *P* «en testimoni».

107. donassen: *D* «ne demanassen»; *FNe* «demanassen».

108. ea: *N* «e a»; *C* «ja»; *P* «e»; *e* «e ja».

109. feynes: *DVC* «faenes»; *F* «faenas»; *P* «ffahenes»; *Ae* «fahenes».

110. a dan ne a: *V* «dan ni»; *F* «dan ne».

111. no li: *V* «no li'n»; *A* «no·l».

112. puscha: *Fe* «puxa»; *A* «puxe»; *P* «puga».

113. e promissions: *V* «o enprements».

114. parsoners: manca en *N*.

115. alcuna: *N* «naguna».

116. emperò: *C* «però».

117. si: *P* «que si».

118. havia: *e* «haurà».

119. la major: manca en *N*.

120. el: *D* «eyl»; *V* «ell el»; *FN* «ell»; *C* «lo»; *e* «al».

121. que eyl los: *V* «que·ls»; *C* «que ells los».

122. eyl los retrà: *N* «ells».

123. los darà: *V* «darà»; *C* «los donarà».

per¹²⁴ aventura dar no·l¹²⁵ los¹²⁶ porà. E los dits parsoners li faran gràcia¹²⁷ que·l¹²⁸ n'esperaran;¹²⁹ si eyl¹³⁰ ans que dat los o haja¹³¹ morrà, los dits parsoners deuen ésser pagats dels seus béns,¹³² si tots ne sebien ésser venuts.

124. per: *D* «per li».

125. no·l: *NCE* «no·ls»; *F* «no».

126. no·l los: *V* «no lo'ls».

127. gràcia: *A* «alcuna gràcia».

128. que·l: *P* «que los».

129. que·l n'esperaran: *N* «que no·l speraran».

130. eyl: *N* «ells».

131. los ho haja: *V* «ne pats los haja».

132. seus béns: *V* «béns del mort».

m 242

Esmena de senyor de nau o de leyn qui [Fol. 110^v] navegarà en algunes parts que és tengut de tandra les covinenses que ab los parsoners haurà empreses de retre compta

5 Segons que en lo capítol dessús dit declara¹ z demostre² que³ tot senyor de nau o de leny és tengut retre⁴ compte a sos⁵ parsoners cascun⁶ viatge que eyl farà e si no·u feya,⁷ és-ne⁸ tengut e obligat tot enaxí com⁹ en lo capítol ja¹⁰ dessús dit és¹¹ contengut.¹² Mas, emperò, és axí a entendre que lo senyor de la nau o del leny
10 sia e venga cascun viatge o alguns¹³ viatges¹⁴ que eyl farà¹⁵ en aquel loch¹⁶ hon sien tots¹⁷ los parsoners o la major partida. E si lo senyor de la nau o del leny farà port en alcun loch on¹⁸ no haurà parsoner negun,¹⁹ e encara qu·ell²⁰ navegarà e farà viatge o viatges en moltes de²¹ parts on²² parsoner negun²³ no haurà ne²⁴
15 serà, si al senyor de la nau vendrà²⁵ alcun cas de ventura, qu·el

1. declara: *P* «se declara».

2. demostre: *C* «mostra».

3. que: manca en *A*.

4. retre: *VPAe* «de retre»; *NC* «de retra».

5. a sos: *P* «als».

6. cascun: *F* «a quescun».

7. feya: *V* «fa».

8. és-ne: *D* «és».

9. tot enaxí com: *C* «segons que».

10. ja: manca en *VPA*.

11. dit és: *C* «és dit e».

12. dessús dit és contengut: *D* «de-sús és dit és tengut de fer allò»; tot enaxí com... contengut: manca en *N*.

13. viatge o alguns: *F* «ayn o als»;

A «any o els»; *e* «any o als»; e venga ... alguns: *P* «vengut a cascun any o als».

14. o alguns viatges: manca en *C*.

15. que eyl farà: manca en *N*.

16. aquel loch: *C* «aquells lochs».

17. tots: manca en *FCPAe*.

18. on: *C* «ho».

19. parsoner negun: *C* «parsonés naguns».

20. qu·ell: *P* «aquell».

21. de: manca en *V*.

22. on: *D* «on el»; *FA* «on ell»; *C* «on al»; *e* «hon ell».

23. negun: *V* «algú».

24. ne: *P* «ne·y».

25. vendrà: *D* «avendrà».

perdrà tot²⁶ o partida de²⁷ so que ab la nau o ab lo leny haurà²⁸ guanyat, si per colpa d'eyl no's perdrà, eyl no és tengut de res a esmanar als sobredits parsoners, pus per colpa d'eyl no²⁹ serà perdut. Emperò, si los dits parsoners empendran ab lo senyor de
 20 la nau o del leny com eyl se partirà³⁰ d'eyls z li diran³¹ que si eyl per aventura se aturarà³² en alcunes parts per navegar, que eyl³³ que·ls³⁴ deja tremetre,³⁵ per cascun viatge que eyl farà, tot so que a eyls pertenyarà³⁶ del guany que eyl fet haurà, lo dit senyor de
 25 la nau o del leny los ho³⁷ deu tremetre; e³⁸ si eyl no·ls ho tremet e s'o retindrà,³⁹ si eyl ho⁴⁰ perdrà, en qualque manera que eyl ho⁴¹ perdrà,⁴² eyl los és tengut de tot a restituir. E si eyl no ha de què, eyl n'és tengut, tot enaxí com en lo capítol dessus dit és contengut. Emperò, si los dits parsoners empresió⁴³ alcuna⁴⁴ no faran ab lo senyor de la nau o del leny con eyl se partirà d'els,
 30 eyl no·ls⁴⁵ és ten-[Fol. 111]gut que⁴⁶ res lus⁴⁷ tremeta.⁴⁸ E si·ls ho⁴⁹ tramet e·s pert, serà's⁵⁰ molt bé perdut⁵¹ al senyor de la nau o del leny qui sens lur menament los ho trematia.⁵² Emperò, qualque covinensa o empresió lo⁵³ senyor de la nau o del leny farà ab sos⁵⁴ parsoners com d'eyls⁵⁵ se partirà, aquela li⁵⁶ és mester que los
 35 hi⁵⁷ atenga.⁵⁸ E si eyl⁵⁹ per aventura no·ls ho atindrà e per colpa

26. tot: V «de tot».

27. de: manca en V; o partida de: manca en C.

28. haurà: V «havia».

29. no: PA «no-s».

30. partirà: A «partiria».

31. diran: D «dirà».

32. aturarà: C «hatura»; P «aterre-rà».

33. eyl: C «ells».

34. que·ls: D «que·ls dirà que·ls»; F «que les».

35. deja tremetre: P «trameta».

36. pertenyarà: C «pertanyaran».

37. los ho: V «lo·ls».

38. e: FPA «però»; e «emperò».

39. retindrà: N «tindrà».

40. ho: manca en P.

41. eyl ho: P «allò».

42. en qualque ... perdrà: manca en A.

43. empresió: D «enprensió»; C «empresió»; P «enpresició».

44. alcuna: C «nanguna»; A «neguna».

45. no·ls: VP «no».

46. que: D «de qu·el».

47. lus: DVFCe «los»; N «no·ls».

48. tremeta: F «trametrà»; que res lus tremeta: P «de trametra·los res».

49. si·ls ho: C «si res los».

50. serà's: DFNP Ae «serà».

51. e·s pert ... perdut: V «e·s perdrà serà perdut per».

52. trematia: VPA «trametrà».

53. lo: P «que lo».

54. sos: N «los».

55. d'eyls: D «d'eyl»; C «d'ell».

56. li: manca en C.

57. hi: manca en VFNC PAe.

58. atenga: VNC «atena»; F «actena»; A «attena».

59. eyl: F «ells».

d'eyl romendrà,⁶⁰ eyl és⁶¹ tengut de restituhir tot lo⁶² dan que⁶³ los dits parsoners ne sostendran o soste[n]gut hauran.⁶⁴ Emperò, si lo⁶⁵ senyor de la nau o del leny o tolrà o vendrà⁶⁶ empayment⁶⁷ de Déu⁶⁸ o de males gents, que eyl no atendra⁶⁹ so que a sos parsoners promès⁷⁰ com d'eyls⁷¹ se partirà⁷² z per colpa d'ell no romandrà, eyl⁷³ no és⁷⁴ tengut de res. Per què?⁷⁵ Per so com empayment⁷⁶ de Déu o de mar ne de males gents no⁷⁷ pot negun res dir ne contrestar. Emperò,⁷⁸ tot so que dessús és dit, que sia z deja ésser menys de tot frau.⁷⁹ E si frau alcun provar si⁸⁰ porà, la⁸¹ part
40
45
contra⁸² qui provat⁸³ serà sia tengut de retre⁸⁴ e d'esmanar⁸⁵ tot lo dan a aquella part que sostengut lo haurà,⁸⁶ sens tot contrast e sens tota malícia.⁸⁷ E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.

60. e per colpa d'eyl romendrà: manca en FPAe.

61. és: P «n'és».

62. lo: manca en V.

63. que: F «que per»; P «que per ell».

64. hauran: DVFNae «n'auran»; P «na auran»; sostendran o sostengut hauran: C «auran ne sostendran ho sostenguts ne auran».

65. lo: N «a lo»; A «al».

66. leny o tolrà o vendrà: V «leny haurà».

67. empayment: FP «em p a t x a - ment»; e «empediment».

68. Déu: DVFN «Déu o de mar o de senyoria»; C «Déu ho de mar ho de senyoria»; P «mar ho de Déu ho de senyoria»; A «Déu o de senyoria»; e «Déu o de mar o de sennoria».

69. atendra: V «porà attendre».

70. a sos parsoners promès: C «promès aurà a sos parsonés».

71. d'eyls: CA «d'ell».

72. se partirà: V «partí»; PA «se partí».

73. eyl: P «e ell a sos parsoners promès».

74. no és: F «a sos parsoners de la promesa no-ls és»; P «no n'és»; A «a sos parsoners de promesa no-ls n'és»; e «a sos parsoners de promesa no-ls és».

75. per què: manca en VC.

76. empayment: V «a empayment»; N «a empeyment»; P «empayment»; e «empediment».

77. no: D «no-n»; P «no-y».

78. emperò: P «emperò que».

79. frau: N «frau e de tot engan».

80. si: F «se».

81. la: P «a la».

82. contra: manca en P.

83. provat: A «provada».

84. retre: N «retra e de donar».

85. d'esmanar: F «restituir»; P «de restitohir»; Ae «de restituhir».

86. lo haurà: N «n'aurà».

87. e sens tota malícia: manca en V.

m 243

De nau o leny qui volrà créxer

Senyor de nau o de leny qui volrà¹ créxer la sua nau o el seu leny, si eyl és² en loch hon sien tots los parsoners o la major partida,
5 lo senyor de la nau o del leny los ne deu demanar. E si tots los

1. qui volrà: manca en P.

2. és: P «serà».

parsoners o³ volen,⁴ o la major partida,⁵ que la nau o el leny se crescha, lo senyor de la nau o del leny lo⁶ pot créxer. E tots los parsoners són-hi⁷ tenguts de metra⁸ per la⁹ lur part aytant com d'aquel creximent los vendrà. E si y ha parsoner negú¹⁰ quey
 10 volgués metre contrast, no li¹¹ pot metre pus que, ab sebuda e¹² ab volentat d'eyl, serà fet aquel creximent. E si lo senyor de la nau ho¹³ haurà a manlevar, aquell parsoner n'és [Fol. 111 v] tengut z obligat,¹⁴ axí com en lo capítol dessús dit és¹⁵ contengut.¹⁶ E si los parsoners no volen que aquella nau se cresca, lo senyor
 15 de la nau no·ls¹⁷ pot forsar; mas pot·los forsar de¹⁸ tot so qu'el capítol dessús dit és contengut.¹⁹ Encara més, si²⁰ lo senyor de la nau fa²¹ aquell creximent menys de sabuda z de volentat dels parsoners, los parsoners²² no²³ són te[n]guts al senyor de la nau de²⁴ res a donar, sinó²⁵ axí com en lo capítol dessús dit és contengut.²⁶ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny serà en algun loch
 20 hon no haurà parsoner negun e eyl volrà créxer se nau o son²⁷ leyn, eyl la pot créxer segons que en lo capítol dessús dit és contengut.²⁸ E·ls parsoners no·y poden res²⁹ contrestar, sinó axí com en lo capítol dessús dit és contengut.³⁰ E·l senyor de la nau és
 25 tengut e³¹ obligat als parsoners de totes aqueles convinenses z em-

3. o: manca en A.

4. volen: P «volran».

5. o volen ... partida: C «ho la major partide volen».

6. lo: N «la».

7. són-hi: C «són-li»; P «són».

8. de metra: manca en P.

9. la: manca en N.

10. negú: A «alcú»; manca en e.

11. l·i: VFA «lo·y»; manca en e; contrast, no l·i: C «contrast nengun no lo·y».

12. ab sebuda e: V «ab sabuderia e»; manca en e.

13. ho: manca en P.

14. z obligat: manca en e.

15. dessús dit és: CP «desús és dit e».

16. dessús dit és contengut: V «desús és dit».

17. no·ls: VA «no·ls ne».

18. de: manca en N.

19. e si los parsoners no volen ...

contengut: manca en F; és contengut: P «se conté».

20. si: manca en P.

21. fa: A «farà».

22. los parsoners: manca en N.

23. no: V «no·n»; P «ne».

24. de: F «a».

25. sinó: manca en C.

26. dessús dit és contengut: V «desús és dit»; F «dessús dit és contengut»; C «desús és dit e contengut»; P «desús és contengut».

27. se nau o son: V «la nau o·l»; A «la nau o son».

28. dessús dit és contengut: V «desús és dit»; C «desús és dit»; P «desús és contengut».

29. res: CA «en res»; manca en P.

30. dessús dit és contengut: V «desús és dit e contengut»; C «desús és dit e contengut»; P «desús és contengut»; e·ls parsoners no·y poden ... contengut: manca en N.

31. tengut e: manca en e.

pressions *que* al capítol de fet³² de adop³³ parla *z* és contengut. E *per* so con creximent³⁴ *que* hom fa³⁵ a nau o a leny és jutjat *per* adop.

32. *z* expressions ... fet: V «que el capítol qui del feyt»; de fet: N «fet»; C «de fer e»; P «de ffer e».

33. de adop: V «del adob»; FA «e de

adob»; e «de dos».

34. creximent: C «acreximent».

35. fa: V «faça»; A «fassa».

m 244

Esmena si senyor de nau o de leny volrà créxer sa nau o son leny Segons *que*¹ diu e demostra en² i capítol dessús dit, *que* si³ senyor de nau o de leny volrà créxer o fer⁴ alcun creximent en sa nau o en son leny,⁵ si lo senyor de la nau o del leny és en loch hon sien tots sos⁶ parsoners o la major partida, lo dit senyor de la nau o del leny los deu demanar del dit creximent que'l dit senyor de la nau o del leny⁷ vol fer en la dita nau o leny. E si los dits parsoners tots⁸ o la major par[t]ida no-u⁹ volran *que* lo dit creximent fassa,¹⁰ lo dit senyor de la nau no-u¹¹ deu fer ne'ls ne pot forsar. Mas¹² lo dit senyor de la nau o del leny pot forsar¹³ los dits parsoners¹⁴ d'essò *que* dessús és dit [Fol. 112] en lo dessús dit capítol, so és a entendre,¹⁵ d'encantar, e los dits parsoners al senyor de la nau o del leny *per* aquella¹⁶ rahó matexa, e és ver,¹⁷ e¹⁸ axí és acostumat¹⁹ de fer. Emperò, segons *que* encant deu ésser fet, e là²⁰ hon diu e demostra *que* si²¹ lo dit senyor de la nau o del leny és o serà²² en loch on no sien ne seran tots²³ los dits parsoners ensemps o la major partida, *que* si lo dit senyor de la nau o del leny vol o²⁴ volrà créxer la dita nau o leny, lo dit senyor de la nau o del leny ho porà²⁵ fer, *que* parsoner negun no'y pot en

1. *que*: manca en V.

2. en: manca en VC.

3. *que* si: manca en N.

4. fer: V «farà».

5. leny: N «leny e en loch on sien».

6. tots sos: VAe «tots los»; N «los dits».

7. que'l dit senyor de la nau o del leny: e «que ell».

8. los dits parsoners tots: V «tots los dits los dits parçoners».

9. no-u: FCP «no».

10. no-u volran ... fassa: V «o volran lo dit senyor de la nau o leny pot fer lo dit creximent. E si los dits parçoners tots o la major partida no volran que lo dit creximent se faça».

11. no-u: D «no-l».

12. mas: FPAe «e».

13. mas lo dit senyor ... forsar: manca en N.

14. los dits parsoners: V «los dits mercaders»; N «lo dit parsoner».

15. a entendre: manca en V.

16. aquella: C «aquella ley e per aquella»; P «la».

17. e és ver: manca en VP.

18. e: C «que».

19. és acostumat: V «s'acostuma».

20. e là: P «allà»; e «alà».

21. si: manca en P.

22. serà: manca en N; C «seran».

23. tots: manca en V.

24. vol o: manca en VN.

25. ho porà: V «ell ho pot».

res contrestar, si no axí²⁶ com en lo capítol dessús dit és contengut, e és ver. Mas, emperò, és axí a entendre que si²⁷ lo dit senyor de la nau o del leny lo²⁸ creixerà²⁹ sinó per II rahons, so és saber, per gran nòlit o gran viatge que eyl³⁰ atrobàs, o³¹ per gran profit

25 que lo senyor de la nau veés o conagués que-s³² vengués o que-s³³ pogués³⁴ venir a-ssi³⁵ mateix³⁶ z a tots los dessús dits parsoners, so és a entendre per passatge o per defalimient d'altres naus o d'altres leyns³⁷ que als cuns mercaders no³⁸ trobassen. E si lo dit

30 senyor de la nau o del leny farà lo creix³⁹ dessús dit⁴⁰ per les rahons dues⁴¹ dessús dites,⁴² los dits parsoners li són te[n]guts de pendre en compte⁴³ tota la mació o despesa⁴⁴ que lo dit senyor de la nau o del leny haurà feta per lo dit creximent, si donchs los dits parsoners lo contrari provar no li poran. E si lo dit contrari

35 provar [sic] no li porà⁴⁵ ésser,⁴⁶ sia⁴⁷ que lo dit senyor de la nau o del leny los aport guany o consumament, tot li⁴⁸ deu ésser pres en compta. E si lo dit senyor de la nau o leyn los⁴⁹ aportarà algun guany, los dits parsoners ne deuen haver e pendre lur⁵⁰ part bé e entegrament, segons que cascun⁵¹ dels dits parsoners li⁵² haurà⁵³ en la dita nau o leny.⁵⁴ E si lo dit senyor de la nau o del leny

40 aportarà [Fol. 112^v] algun consumament als dits parsoners, los dits parsoners són tenguts de pagar al dit senyor de la nau o leny, segons que a cascuns⁵⁵ dels dits parsoners ne⁵⁶ pertanyarà⁵⁷ e segons que⁵⁸ la part que⁵⁹ en la dita nau haurà.⁶⁰ E és rahun que

26. axí: manca en D.

27. si: manca en N.

28. lo: VA «la».

29. nau o del leny lo creixerà: N «nau no la pot créxer».

30. que eyl: N «que-y».

31. o: manca en F.

32. que-s: N «que li»; PA «que».

33. que-s: A «que».

34. o conagués que-s ... pogués: manca en C.

35. a-ssi: N «ab si».

36. mateix: C «matex a profit de la nau».

37. o conagués que-s vengués ... leyns: V «que-n pogués venir a ell e a sos parçoners ço és per passatge o per falliment de naus o leyns».

38. no: manca en C.

39. creix: e «creximent».

40. farà lo creix dessús dit: P «lo ffarà créxer».

41. dues: manca en C.

42. les rahons dues dessús dites: V «les dites rahons».

43. en compte: manca en C.

44. o despesa: manca en N.

45. porà: D «poran»; e si lo dit contrari ... porà: manca en CPAe.

46. e si lo dit contrari ... ésser: manca en VFN; ésser: e «ésser ver».

47. sia: C «que sia».

48. li: P «los».

49. los: manca en C.

50. lur: A «la lur».

51. cascun: P «cascuns».

52. li: DFPAe «la».

53. li haurà: N «l'aurà»; que cascun ... haurà: C «que-ls dits parsonés auran cascuns».

54. parsoners ne deuen haver e pendre ... leny: V «parçoners deuen pendre bé e entegrament lur part segons que cascú la-y haurà».

55. a cascuns: V «cascuns»; NP «a cascun».

56. ne: manca en N.

57. pertanyarà: V «vendrà»; F «apertanyarà»; C «apertenyarà»; e «pertenen».

58. que: manca en VA.

59. que: manca en C.

60. haurà: C «auran».

- axí com⁶¹ cascun⁶² pres o⁶³ prenguera part del dit guayn, si lo
 45 dit senyor de la nau o leny los hagués⁶⁴ aportat⁶⁵ o·ls aportara,⁶⁶
 axí és rahó que cascuns⁶⁷ dels dits parsoners⁶⁸ pac⁶⁹ se part en⁷⁰
 lo dit consumament, si si esdevindrà⁷¹ per alcun⁷² cas, e pus⁷³ lo
 dit senyor de la nau o leny haurà fet lo dit creximent ab bon⁷⁴
 enteniment⁷⁵ e per les rahons dessús dites, e majorment⁷⁶ pus lo
 50 dit contrari no li porà⁷⁷ ésser estat provat.⁷⁸ Mas,⁷⁹ emperò, si los
 dits parsoners poran provar lo dit contrari al dit senyor de la
 nau o del leny, aquel dit senyor de la nau o del leny,⁸⁰ que eyl no
 haurà feta la dita obra o creximent per les dites II⁸¹ rahons, ans
 ho haurà fet⁸² per sa auctoritat e per vana⁸³ glòria del segle⁸⁴ e
 55 per so que les gents diguen⁸⁵ que aytal és⁸⁶ senyor de gran nau o
 de gran leny, aquela mació⁸⁷ aytal qui per aytal⁸⁸ rahó o rahons
 com dessús són dites serà feta,⁸⁹ los dits parsoners no⁹⁰ són ten-
 guts que la li⁹¹ prenguen en compte,⁹² si los dits personers⁹³ no·s
 volran,⁹⁴ sinó en aytal manera que aquella messió que per les ra-
 60 hons dessús dites serà estada feta, que sia mesa en conaguda e
 en vista⁹⁵ e en poder de bons⁹⁶ hòmens,⁹⁷ ne diran ne·n⁹⁸ conexe-

61. com: *F* «que·n».62. cascun: *manca en C*.63. pres o: *manca en V*; *P* «pren ho».64. los hagués: *V* «lo·ls hagués»; *F* «lo agués»; *N* «los aguera»; *A* «lo·y hagués».65. aportat: *N* «portat».66. o·ls aportarà: *manca en V*.67. cascuns: *DNP* «cascun»; *VA* «cascú».68. dels dits parsoners: *manca en V*.69. pac: *e* «paguen».70. en: *C* «e».71. si si esdevindrà: *D* «si esdevindrà»; *V* «si s'esdevindrà»; *F* «si si sde·vania»; *C* «si ci esdevindrà»; *A* «si si sde·venia»; *e* «si sdevenia».72. alcun: *N* «cascun».73. pus: *N* «si».74. ab bon: *DFAe* «a bon»; *C* «ab son bon».75. ab bon enteniment: *V* «a bona entenció».76. e per les rahons ... majorment: *manca en P*.77. porà: *N* «poria o porà».78. estat provat: *D* «estat provat lo dit contrast»; *P* «provat»; e majorment ... provat: *manca en V*.79. mas: *manca en A*.80. aquel dit senyor de la nau o del leny: *manca en N*.81. II: *D* «III»; *manca en e*; dites II: *manca en C*.82. ho haurà fet: *A* «la haurà feta».83. vana: *P* «I».84. del segle: *manca en V*.85. diguen: *V* «diguessen».86. és: *manca en P*.87. mació: *P* «manera».88. aytal: *e* «aquella».89. serà feta: *NC* «seran fetes».90. no: *PA* «no·y».91. la li: *V* «lo·y»; *C* «li».92. que la li prenguen en compte: *manca en PA*.93. los dits personers: *manca en VPA*; no són tenguts que la li ... personers: *manca en Fe*.94. no·s volran: *N* «no ho volran»; *e* «no volran».95. e en vista: *manca en VN*.96. bons: *Fe* «dos bons».97. e en poder de bons hòmens: *D* «de II bons hòmens e en poder de so que eyls»; hòmens: *F* «hòmens que so que ells»; *N* «hòmens e so que aquells»; *C* «hòmens he asò que ells»; *P* «hòmens e so que»; *A* «hòmens e ço que aquells»; *e* «hòmens e ço que ells».98. ne·n: *DNe* «ne»; *FA* «e·n».

ran que alò⁹⁹ sien tenguts los dits parsoners de pendre¹⁰⁰ en lur compte al dit senyor de la nau o del leny, que si¹⁰¹ la una part ni l'altre no puscha en¹⁰² res contrastar al dit o¹⁰³ a la conaguda dels
 65 dits bons¹⁰⁴ hòmens. E en esta guisa, emperò, que si los dits parsoners no encantaran¹⁰⁵ la dita nau o leny e lo dit senyor de la nau o leny¹⁰⁶ romendrà en [Fol. 113] sa senyoria tot enaxí com se era¹⁰⁷ e és¹⁰⁸ ab¹⁰⁹ aquels mateys¹¹⁰ sobra dits¹¹¹ parsoners, no¹¹² són tenguts de res a donar al dit senyor de la nau o leny de
 70 la dita messió que, axí com dessús és dit, serà estada feta, ne encara per los dits bons hòmens serà estada arbitrada ne estimada¹¹³ o sentenciada, sinó enaxí¹¹⁴ com lo dit senyor de la nau o leny¹¹⁵ se¹¹⁶ guanyarà ab la dita nau o leny; ¹¹⁷ e encara si li fan gran gràcia¹¹⁸ com eyl roman¹¹⁹ en sa¹²⁰ senyoria de la dita nau e com del
 75 tot la dita messió¹²¹ no li abateren¹²² del dit compte, qui axí com dessús és dit serà estada feta no degudament.¹²³ Mas és-sa fet e-s fa¹²⁴ per esta rahó, cor en totes coses e en tots fets és bona igualtat e temperament e cominalea¹²⁵ de bons hòmens. Emperò, si los dits parsoners encantaran¹²⁶ la dita nau o leny al dit senyor de
 80 la nau o leny e encara lo-n¹²⁷ gitaran ⁊ del tot de la dita senyoria¹²⁸ despossehiran,¹²⁹ los dits parsoners són tenguts de donar ⁊ pagar

99. alò: A «allò-n».

100. hòmens ne diran ... pendre: V «hòmens e ço que ls dits bons hòmens ne diran que allò sien tenguts de pendre».

101. que si: *DVFNCPAe* «sí que».

102. puscha en: V «pusquen en»; C «púscan en»; P «púgan».

103. al dit o: P «ne dir».

104. bons: *Fe* «dos bons»; A «II bons».

105. encantaran: N «encantaren»; C «n'empareren».

106. e lo dit senyor de la nau o leny: *manca en N*.

107. se era: *NCP* «serà».

108. se era e és: V «ja era».

109. ab: *DFN* «e ab».

110. mateys: *manca en C*.

111. sobra dits: *FA* «los sobre dits».

112. no: V «los dits parsoners no».

113. estimada: N «esmenada».

114. sinó enaxí: P «axí».

115. lo dit senyor de la nau o leny: C «la dita nau ho leny ho al seyor de aquella».

116. se: *VA* «s'o».

117. se guanyarà ... leny: *manca en N*.

118. fan gran gràcia: N «fan grans gràcies»; C «fan gràcia»; e «fa gran gràcia».

119. roman: V «romandrà».

120. sa: *manca en DFNCA*; *VP* «la».

121. del tot la dita messió: N «tot la dita nau messió»; C «lo dret».

122. abateren: e «abatran».

123. serà estada feta no degudament: F «haurà feyt no rehonablement»; P «aurà fet no rahonablement»; A «haurà feta no rahonablement»; e «haurà fet no rahonablement».

124. és-sa fet e-s fa: D «és-se feyt e fa's»; V «és feyt»; F «és-sa feyt e fa's»; N «és-sa feyt e fa's»; C «és fet»; P «és-sa ffet e ffa's»; A «és fet e fa's»; e «és-se fet e fa's».

125. cominalea: *FNCA* «cominalesa»; P «cominalesa».

126. encantaran: D «enantaran»; F «anantaran»; N «encantaran en».

127. lo-n: *FPA* «lo».

128. senyoria: F «senyoria e-ll ne».

129. e encara lo-n ... despossehiran: V «e-l ne gitaran de la senyoria de la nau e-l ne despossehiran»; despossehiran: P «deposaran»; A «e-l ne despocehiran».

al dit senyor, qui ladonchs era ¹³⁰ de la dita nau o leny, tota la dita
 messió o despesa que per los bons hòmens los ¹³¹ serà estada ¹³²
 arbitrada o estimada o sentenciada, encontinent que los dits par-
 85 soners hauran la dita nau o leny encantat e aquell qui ladonchs
 n'era ¹³³ senyor n'auran ¹³⁴ gitat. Emperò, si aquell qui ladonchs
 era ¹³⁵ senyor ¹³⁶ de la dita nau ho leny haurà ho havia ¹³⁷ manle-
 vats ¹³⁸ als cuns ¹³⁹ diners per rahó de la dita obra o creix ¹⁴⁰ que eyl,
 axí con dessus és dit, haurà ¹⁴¹ fet no ¹⁴² rahanablement, ¹⁴³ si eyl ne
 90 darà ¹⁴⁴ loguer o eyl n'aurà donat, ¹⁴⁵ los dits parsoners no sien ¹⁴⁶
 tenguts de ¹⁴⁷ metre ne de pagar part en lo dit loguer, si donchs
 los dits parsoners fer ¹⁴⁸ no u volran. Mas, emperò, si lo dit senyor
 de la nau o del leny haurà feta la dita obra o creximent ¹⁴⁹ per les
 95 II ¹⁵⁰ rahons dessus dites, si lo dit senyor de la nau o leny haurà
 manlevada ¹⁵¹ [Fol. 113 v] moneda ¹⁵² d'alcun ¹⁵³ per rahó de la dita
 obra o crix, ¹⁵⁴ si ¹⁵⁵ lo dit senyor de la nau o leyn ¹⁵⁶ ne darà loguer ¹⁵⁷
 o l na haurà ¹⁵⁸ donat, los dits parsoners hi ¹⁵⁹ són tenguts de metre
 e de pagar ¹⁶⁰ segons que a cascun pertanyarà, ¹⁶¹ e segons ¹⁶² la
 100 part ¹⁶³ que a ¹⁶⁴ cascun pertanyarà e segons la part ¹⁶⁵ que en la
 dita nau o leny hauran, ¹⁶⁶ sens tot altre ¹⁶⁷ contrast. E jasia assò
 que en lo capítol dessus dit digua e demostra que creximent que
 hom fassa ¹⁶⁸ a alcuna nau o alcun leny que s jutge per adob, ver
 és. ¹⁶⁹ Mas en tal guisa se ¹⁷⁰ pot hom flixar ¹⁷¹ de creximent d'obra

130. qui ladonchs era: C «era lavòs».
 131. los: V «li»; manca en N.
 132. estada: manca en A.
 133. n'era: N «era».
 134. n'auran: D «n'aurà».
 135. era: C «n'era».
 136. n'auran gitat ... era senyor: manca en N.
 137. ho havia: D «o avían»; manca en N.
 138. manlevats: C «menllavat».
 139. als cuns: C «ho devia».
 140. creix: P «créxer».
 141. haurà: V «hi haurà».
 142. no: manca en C.
 143. rahanablement: FPA «degudament».
 144. ne darà: A «ne deurà»; e «no-n darà».
 145. o eyl n'aurà donat: V «lo logre o l ne haurà a donar»; N «o n'aurà donat»; A «ne l n'aurà logat»; ne darà ... donat: P «aurà donat loguer ho l ne darà».
 146. sien: De «són».
 147. de: P «de asmenar ne de».
 148. fer: manca en N.
 149. o creximent: manca en C.
 150. II: V «dos»; manca en FPA.

151. manlevada: VA «manlevat»; P «manlevats».
 152. moneda: manca en FAe.
 153. moneda d'alcun: P «alguns diners».
 154. crix: De «creix»; FA «crex»; P «creximent».
 155. si: manca en P.
 156. moneda d'alcun ... leyn: V «d'algú per la dita obra o creix de la nau o leny».
 157. loguer: V «logre».
 158. na haurà: N «aurà ja».
 159. hi: manca en VN.
 160. pagar: V «pagar lur part».
 161. pertanyarà: N «na pertanya»; C «ne pertenyarà».
 162. segons: D «segons que».
 163. e segons la part: C «per ço».
 164. a: manca en P.
 165. que a cascun ... part: manca en VFNC Ae.
 166. hauran: VF «haurà»; P «aurà».
 167. altre: manca en V.
 168. fassa: V «farà».
 169. ver és: manca en N.
 170. se: C «los».
 171. flixar: e «fluxar».

que no's deu ne's pot flixar¹⁷² de fer nau ne de leny que haurà¹⁷³
 105 ops adop.¹⁷⁴ E axí los dits senyors de les naus o dels leyns deuen-se
 guardar, com seran en alcun¹⁷⁵ loch estrany o privat, si eyls vol-
 ran fer alcuna obra ho alcun creximent en lurs¹⁷⁶ naus o en lurs
 leyns,¹⁷⁷ que eyls que¹⁷⁸ ho fassen¹⁷⁹ ab justa rahó ho ab justes
 rahons, per so que¹⁸⁰ los casos¹⁸¹ dessus dits no¹⁸² pusquen ésser
 110 dessus posats,¹⁸³ o per so que'l dan dessus dit¹⁸⁴ no'ls¹⁸⁵ pusca¹⁸⁶
 dessus venir; salves, emperò, totes covinenses o empeniments
 dels senyors de les naus o dels leyns fetes¹⁸⁷ ab lurs¹⁸⁸ parsoners¹⁸⁹
 dels dits parsoners¹⁹⁰ als dits senyors de les naus o dels lenys en
 totes cosses¹⁹¹ e per totes.¹⁹² E per les rahons dessus dites fo fet
 115 aquest capítol.

172. flixar: *e* «fluxar».173. haurà: *C* «à».174. flixar de creximent ... adop: *V* «flixar de feyt de nau o de leny de creximent de obra que no's deu ni's pot flixar de feyt de adob qui serà necessari».175. alcun: *C* «nagun».176. lurs: *C* «los».177. lurs leyns: *C* «los lenys lus».178. que: *manca en C*.179. fassen: *C* «fàcan a saber»; en lurs naus ... fassen: *A* «que-n faren».180. que: *C* «que an».181. los casos: *N* «les coses».182. no: *VA* «no-ls».183. posats: *N* «posades».184. que'l dan dessus dit: *C* «que-ls dans desús dits».185. no-ls: *A* «no li».186. pusca: *C* «pusquen».187. fetes: *D* «feyts»; *FAe* «fets»; *P* «ffets».188. ab lurs: *N* «als dits».189. e: *F* «o».190. e dels dits parsoners: *manca en A*.191. cosses: *N* «raons».192. lurs parsoners ... totes: *V* «lurs parçoners en totes coses e per totes»; totes: *P* «ffermes totes».

m 245

De nau o de leny qui aurà ops adop

Senyor de nau o de leny, de¹ qui la sua nau o el seu² leny haurà
 ops³ adop, si lo senyor de la nau⁴ és en loch hon sien⁵ sos⁶ par-
 5 soners tots o partida, lo senyor de la nau deu dir z demostrar a
 aquels parsoners aquell adob que la nau o el leny haurà mester.
 E si los parsoners ho volen, ey[l] ho⁷ deu adobar e'ls parsoners
 són-hi⁸ tenguts de metre en aquell adop cascun tot aytant⁹ com
 li¹⁰ vendrà per¹¹ la sua part. E si¹² haurà alcun [Fol. 114] parso-

1. de: *manca en CA*.2. el seu: *C* «son».3. ops: *P* «metra».4. nau: *L* «na nau».5. sien: *P* «seran».6. sos: *V* «los».7. ho: *manca en V*.8. són-hi: *e* «són».9. tot aytant: *F* «d'aytant»; *NCA* «aytant»; *P* «de aytant»; *e* «tant».10. li: *CPA* «li'n».11. per: *FNCPAe* «a».12. si: *VCA* «si hi»; *NCPe* «si.y».

10 ner *que* no volrà pagar so *que* a eyl¹³ ne¹⁴ vendrà e·l¹⁵ senyor de la nau o haurà a¹⁶ manleuar, lo parsoner¹⁷ n'és tengut z obligat, axí com lo¹⁸ capítol dessús dit se¹⁹ contén. E si los parsoners no volran *que* la nau o·l leyn se adob per so cor²⁰ per aventura eyl²¹ costaria²² més de adobar²³ *que* ne²⁴ valria o encara més con la nau o el leny seria²⁵ adobat, e ells lo²⁶ volrien²⁷ vendre,²⁸ eyls no²⁹ trobarien³⁰ ab molt³¹ tant³² de la nau o del leny com eyl costaria³³ de adobar,³⁴ per què³⁵ senyor de nau o de leny no deu adobar se nau o son³⁶ leny menys de volentat dels³⁷ parsoners, pus sia³⁸ en I³⁹ loch ab eyls no·ls⁴⁰ ne pot forsar. Mas lo senyor de la nau pot forsar de vendre o de encantar als parsoners,⁴¹ pus *que* eyls no volran *que* la nau o·l leny se adob, e·ls⁴² parsoners ne⁴³ poden forsar aytambé lo senyor⁴⁴ de la nau o del leny, *que* a⁴⁵ encant no·y⁴⁶ ha negun senyor,⁴⁷ *que* tots són z⁴⁸ deuen ésser parsoners simples, si donchs algunes covinenses no havia⁴⁹ entre eyls *que* algun⁵⁰ dels parsoners hi⁵¹ dagués⁵² haver qualque senyoria. E si lo senyor de la nau o del leny adobarà la nau o·l leny⁵³ menys de volentat dels parsoners, parsoner⁵⁴ negun⁵⁵ no li és tengut de res a donar de so *que*⁵⁶ costarà aquel adob qui menys de sebuda⁵⁷ d'èls⁵⁸ serà fet. Mas lo senyor de la nau se⁵⁹ deu pagar axí com

- | | |
|---|--|
| <p>13. eyl: C «la sua part».
 14. ne: manca en e.
 15. e·l: V «e el»; FN «o·l»; P «lo».
 16. a: manca en C.
 17. parsoner: F «senyor».
 18. lo: VNCPA «en lo»; manca en F.
 19. se: manca en e.
 20. per so cor: V «per ço que»; F «cor»; manca en P; A «com».
 21. eyl: manca en VN.
 22. costaria: F «costarà».
 23. adobar: P «adob».
 24. ne: P «no».
 25. seria: FPAe «serà».
 26. lo: manca en N.
 27. volrien: Pe «volran».
 28. més de adobar que ... vendre: V «més que ella no valria o encara més que quant la nau o·l leny serà adobat e si ells lo volien vendre».
 29. no: V «no·n».
 30. trobarien: C «trobaran».
 31. molt: A «bé molt».
 32. tant: manca en C.
 33. costaria: P «costarà».
 34. adobar: e «adob».
 35. tant de la nau... que: V «tant com costaria de adobar per que tot».
 36. se nau o son: C «a sa nau ho».</p> | <p>37. dels: P «de sos».
 38. sia: P «sían».
 39. I: manca en P.
 40. no·ls: N «ne·ls»; C «e no·ls».
 41. parsoners: V «parçoners la nau».
 42. e·ls: VC «los».
 43. ne: F «no».
 44. ne poden forsar ... senyor: V «axí mateix poden forçar aytambé al senyor».
 45. a: manca en Fe.
 46. no·y: e «car no·y».
 47. senyor: e «major».
 48. són z: manca en P.
 49. havia: P «avian».
 50. algun: DF «alguns»; C «alsguns».
 51. hi: manca en A.
 52. dagués: P «agués».
 53. adobarà la nau o·l leny: manca en C.
 54. parsoner: manca en FA; C «adobarà parsoner».
 55. negun: manca en C.
 56. de so que: V «del preu que».
 57. sebuda: V «sabuderia e menys de volentat».
 58. d'èls: manca en N.
 59. se: P «ho dell leyn ho».</p> |
|---|--|

- 30 la ⁶⁰ nau o'l leny se ⁶¹ guanyarà, que a alò ⁶² parsoner negun ⁶³ no y pot *contrestar*.⁶⁴ Mas si la nau o'l leyn se *perdrà* ans que'l senyor de la nau no ⁶⁵ *serà* pagat de so que haurà prestat d'aquell ⁶⁶ adop, parsoner negun no li és ⁶⁷ tengut de fer neguna esmena.⁶⁸ Mas si ⁶⁹ com la nau o'l leny ⁷⁰ se *perdrà*, si exàrcia neguna ⁷¹ se restaurarà,⁷²
- 35 lo senyor de la nau se'n ⁷³ deu *entegrar* ⁷⁴ que parsoner negun ⁷⁵ no li pot *contrestar*.⁷⁶ E si res hi sobre, lo senyor ⁷⁷ de la nau [Fol. 114^v] o deu *retre* e donar a cascun parsoner tot aytant con li ⁷⁸ venga *per* la sua ⁷⁹ part. E si alcun ⁸⁰ dels parsoners volrà ⁸¹ aquella ⁸² part que haurà ⁸³ en la nau o en lo leny que sia ⁸⁴ adobat, eyl ⁸⁵
- 40 se deu *fadigar* en aquell qui senyor no ⁸⁶ *serà*,⁸⁷ *per* so cor aquell hi ⁸⁸ haurà haüt molt de ⁸⁹ maltret e y haurà ⁹⁰ bestret tot aquell adop. E si aquell parsoner se'n pot ⁹¹ avenir ab aquell qui senyor ne ⁹² *serà*; si no, sia mès en poder de II ⁹³ bons hòmens de mar que vegem aquell adop e ⁹⁴ quant costa,⁹⁵ *per* so que si aquell parsoner ⁹⁶
- 45 venia la sua part a altre,⁹⁷ que entre lo senyor de la nau e aquell qui aquella part compraria ⁹⁸ no pogués haver contrast ne trebayl ⁹⁹ negun.¹⁰⁰ E tot so que aquels II ¹⁰¹ bons hòmens ne ¹⁰² dirien ne'n ¹⁰³

60. la: C «en la».

61. se: VA «s'o»; manca en P.

62. que a alò: V «e en allò»; P «que ell ho».

63. negun: N «algun».

64. contrestar: V «res contrastar»; F «res contrestar»; N «en res contrestar»; P «contrastar en res»; A «contrestar res».

65. no: manca en CP.

66. d'aquell: N «obs d'aquell»; A «en aquell».

67. és: VFCA «n'és».

68. neguna esmena: V «esmena alguna»; P «asmena»; e «smena».

69. si: manca en V.

70. o'l leny: F «o al senyor de leny»; e «o lo senyor del leny».

71. si exàrcia neguna: V «e exàrcia alguna».

72. restaurarà: DN «restaura».

73. se'n: FCPAe «se».

74. entegrar: V «entregar»; F «entegrar».

75. negun: manca en C.

76. que parsoner ... contrestar: manca en FPAe.

77. lo senyor: manca en P.

78. li: VNCA «li'n».

79. la sua: V «sa».

80. alcun: DPe «alguns»; C «als-guns».

81. volrà: V «volrà vendre»; C «vol-dran»; e «volran».

82. aquella: P «aquesta».

83. haurà: N «auran».

84. sia: V «serà».

85. adobat eyl: e «adoba d'ell».

86. no: VCAe «ne».

87. qui senyor no serà: N «senyor».

88. hi: manca en C.

89. haüt molt de: V «molt»; de: manca en C.

90. e y haurà: N «ell aurà»; C «e avia»; P «e aurà».

91. se'n pot: C «pot»; pot: A «porà».

92. ne: manca en C.

93. II: DNP «VI».

94. e: A «ea»; e «ia».

95. costa: N «costarà».

96. parsoner: N «adob».

97. altre: e «altri».

98. compraria: CP «comprarà».

99. ne trebayl: manca en C.

100. negun: N «algun»; P «algú»; A «alcú»; ne trebayl negun: manca en e.

101. II: N «VI»; manca en PA.

102. ne: F «ne-n».

103. ne-n: P «ne».

farien,¹⁰⁴ que¹⁰⁵ alò¹⁰⁶ ne¹⁰⁷ fos¹⁰⁸ seguit, sí que lo¹⁰⁹ senyor de la nau ne aquell parsoner¹¹⁰ per qui lo contrast seria¹¹¹ no y¹¹² pogués¹¹³ res¹¹⁴ contrestar,¹¹⁵ mas tot so que ls¹¹⁶ ne dirien¹¹⁷ ab conseyl que n¹¹⁸ demanen a bons¹¹⁹ hòmens de mar, que alò¹²⁰ ne sia¹²¹ seguit; saul, emperò, que¹²² si lo senyor de la nau serà en loch hon no haurà¹²³ negun¹²⁴ parsoner, o la nau o el leny hauran¹²⁵ ops ten¹²⁶ gran¹²⁷ adop, com¹²⁸ menys de adop la nau no¹²⁹ pogués navegar, lo senyor de la nau deu guardar¹³⁰ lo profit de si e de sos companys; a més encara de sos companys que de si mateix¹³¹ per so cor eyls no y seran,¹³² e encara més¹³³ per so car eyls l'auran fet senyor del lur, per què eyl deu guardar si mateix de blasma ⁊ de dan.¹³⁴ E si lo senyor de la nau veu ni¹³⁵ coneix 60 que aquell adop que la nau ha¹³⁶ mester¹³⁷ sia o deja ésser a¹³⁸ profit més dels parsoners que a¹³⁹ dan, segons¹⁴⁰ son semblant e segons se conexensa ⁊ sa consciència.¹⁴¹ E qualche cosa a¹⁴² él ne sia semblant, aquella ne deu ell fer a son bon enteniment. E si¹⁴³

104. dirien ne-n farien: V «diguen e-n facen».

105. que: manca en D.

106. que alò: manca en P.

107. ne: manca en Ne.

108. fos: V «sia».

109. si que lo: V «que-l».

110. parsoner: manca en N.

111. ne aquell parsoner ... seria: V «ne-l parçoner qui seria»; seria: N «serà».

112. no-y: e «no-n».

113. pogués: V «poguessen».

114. res: N «en res»; manca en e.

115. contrestar: D «contrast».

116. que-ls: A «que ell».

117. dirien: DVFNCAe «diran».

118. que-n: DC «que».

119. bons: manca en e.

120. alò: V «tot allò».

121. sia: F «seria».

122. que: manca en N.

123. haurà: C «auran».

124. negun: A «alcú».

125. hauran: DNC «aurà»; VPA «haurà»; F «havia».

126. ten: manca en C.

127. ops ten gran: V «tan gran ops»; A «tant gran ops».

128. com: VPA «que»; F «con ab»; C «e que»; e «com ab».

129. no: FAe «pogués star que no»; P «pogués astar que no».

130. deu guardar: FAe «deu demanar»; P «pogués demanar».

131. e més encara ... mateix: F «que per ço deu més amar lo profit de sos companys»; PAe «que per ço deu més amar lo proffit de sos companys».

132. seran: V «són presents».

133. més: manca en FPAe.

134. dan: D «dan. E encara més aquells qui en eyl se sien»; F «dan. E encara més aquells qui en en ell se sien»; N «dan, e encare més aquells qui en ell sa sien»; C «dan. E encare més aquells qui ha ell se fian»; P «dan, encara més aquells en qui en ell se ffihen»; Ae «dan. Encara més aquells qui en ell se sien»; eyl deu guardar ... dan: V «ell se deu guardar así mateix de blasme e de dan e de mal. E encara més a aquelles qui en ell se sien».

135. veu ni: D «ve ny»; manca en A; e «veu ne».

136. ha: V «haurà».

137. la nau ha mester: N «ell aurà mester a la nau».

138. a: manca en FPe.

139. a: manca en CP.

140. segons: e «segons que».

141. consciència: D «continenssa»; F «continència»; P «continença»; ⁊ sa consciència: manca en VC.

142. a: P «que».

143. si: manca en DVNC.

- qualque cosa eyl ne fassa,¹⁴⁴ sia¹⁴⁵ que la¹⁴⁶ adop o que la vena,¹⁴⁷
 65 tot li deu en bé ésser¹⁴⁸ pres,¹⁴⁹ pus que [Fol. 115] eyl ho¹⁵⁰ haurà
 fet a¹⁵¹ bon enteniment. E axí los parsoners no¹⁵² poden res¹⁵³ con-
 trestar, qualque cosa eyl¹⁵⁴ ne fassa; però¹⁵⁵ cascun se quart, ea
 qui¹⁵⁶ farà part, si donques no era¹⁵⁷ emprès¹⁵⁸ entre lo senyor de
 70 la nau e ls parsoners que eyl no dagueés adobar ni vendre la nau
 o el leny si no u feya ab volentat¹⁵⁹ dels parsoners, de tots o de
 la major partida. Emperò si aquesta¹⁶⁰ covinensa no era entre¹⁶¹
 eyls, qualque cosa lo senyor de la nau ne¹⁶² farà, aquela¹⁶³ n'au-
 ran¹⁶⁴ a seguir los parsoners; saül¹⁶⁵ que, si eyl la jugava o la
 75 baratava¹⁶⁶ ho's¹⁶⁷ perdia per sa colpa,¹⁶⁸ que eyl¹⁶⁹ los¹⁷⁰ és¹⁷¹ tengut
 d'esmena,¹⁷² axí com en¹⁷³ lo capítol dessús dit és¹⁷⁴ contengut.¹⁷⁵
 E fo fet¹⁷⁶ aquest capítol,¹⁷⁷ que's quart¹⁷⁸ cascun a qui farà part¹⁷⁹
 ne a qui¹⁸⁰ comanarà¹⁸¹ lo seu¹⁸² ne a qui no,¹⁸³ ne com¹⁸⁴ ne com
 no¹⁸⁵ lo li¹⁸⁶ comanarà,¹⁸⁷ que segons les covinenses que entre eyls
 seran¹⁸⁸ empreses,¹⁸⁹ aquelles se hauran a¹⁹⁰ seguir.

144. e si qualque ... fassa: manca en e.

145. aquella ne deu ell fer ... sia: manca en FPA.

146. la: manca en DFA; sia que la: N «si que»; C «si aquell la»; que la: P «se».

147. vena: A «nau».

148. en bé ésser: N «ésser ben»; C «ésar ben».

149. sia que la adop ... pres: V «que adob sia en la nau tot li deu ésser pres en bé».

150. ho haurà: D «l'aurà»; C «lo aurà».

151. a: P «ab».

152. no: V «no li».

153. res: NCPA «en res».

154. eyl: V «que ell».

155. però: VPe «perquè».

156. ea qui: D «ea aquí»; VCP «aquí»; F «e aquí»; A «a qui».

157. era: P «ho haurà».

158. emprès: D «empre».

159. feya ab volentat: V «fahien ab voler».

160. aquesta: FPAe «aquella».

161. entre: P «contra».

162. ne: manca en V; F «no».

163. aquela: manca en P.

164. n'auran: D «n'aurà»; F «hauran»; N «auran»; C «nau ha».

165. saül: C «salvo emperò».

166. baratava: C «baratage»; P

«baratayava».

167. ho's: N «o la»; C «e-s».

168. colpa: C «colpa d'ell».

169. que eyl: Ae «aquell».

170. los: manca en N.

171. és: FPA «n'és».

172. d'esmena: C «d'esmena a fer»; e «d'esmenar».

173. en: manca en C.

174. dit és: V «és dit e»; és: manca en C.

175. d'esmena ... contengut: manca en FPA; és contengut: e «se contén».

176. fet: F «feyt per ço»; C «fet per so»; P «ffet per ço»; A «fet per ço».

177. capítol: V «capítol per ço»; N «capítol per so».

178. quart: D «guardàs».

179. part: manca en P.

180. qui: N «qui no ne a qui».

181. farà part ne a qui comanarà: C «comanarà a qui farà part ne a qui fiarà».

182. lo seu: V «ço del seu»; N «la sua nau».

183. ne a qui no: manca en C.

184. ne com: manca en P.

185. no: manca en D.

186. ne com ne com lo li: N «com la li»; lo li: A «la li».

187. no li comanarà: manca en V.

188. entre eyls seran: N «si auran».

189. empreses: C «enprès».

190. a: C «a tenir e a».

m 246

Senyor de nau qui arborarà ho farà pendre ànchores d'alcuna nau o leny.

- 5 Senyor de nau o de leny qui pendrà o farà pendre senyals, gayatels¹ o rates² de ànchores de alcuna nau o de algun leny qui prop d'eyl estarà³ ormajat, si aqueles ànchores se perden, aquel senyor d'aquela nau⁴ qui ha orbades⁵ aquelles àncores, o fetes aorbar,⁶ és tengut d'esmanar⁷ aquel⁸ senyor d'aquella nau,⁹ de qui aqueles ànchores¹⁰ seran,¹¹ tot so que eyl dirà¹² per¹³ son sacrament que
- 10 valguessen.¹⁴ Encara li¹⁵ és tengut de més a¹⁶ fer d'esmena¹⁷ e¹⁸ de tot lo dan¹⁹ z de tot lo destrich qu'él ne sostenga.²⁰ Encara més, si aquel senyor da qui aquelles àncores seran se²¹ vol, eyl se'n pot clamar a la senyoria²² z damanar a aquel senyor de aquella nau o d'aquel leny, qui aytal cosa haurà feta fer²³ per ladronici.
- 15 Encara més, si mariner negun²⁴ aorbarà²⁵ ànchores menys de volentat z menys²⁶ de sebuda d'aquel senyor de nau ab qui eyl serà, si lo ma-[Fol. 115 v]riner ho farà²⁷ per sa auctoritat meyns que²⁸ de negun no haurà²⁹ comendament,³⁰ eyl és posat en aquella pena que'l senyor de la nau deuria³¹ haver, si menament li n'hagués³²

1. gayatels: *L* nota marginal d'una mà posterior: «aliter ganitells»; *D* «guaytells»; *V* «gaytells»; *F* «gaxatells»; *P* «gatells»; e «guaytells».

2. rates: *D* «raçes»; *V* «race»; *FA* «rassó»; *C* «rasses»; *P* «renquo»; e «racó».

3. estarà: *DVNCP* «serà».

4. d'aquela nau: *F* «da qui la nau»; *N* «de la nau».

5. ha orbades: *DN* «aurà a orbades»; *V* «haurà a orbades»; *FA* «haurà aorbades»; *C* «aurà ha orbades»; *P* «aurà robades»; e «haurà ahorbades».

6. aorbar: *P* «robar».

7. d'esmanar: *A* «esmanar».

8. aquel: *VFNPA* «a aquell».

9. nau: *C* «nau de aquell de qui aquella nau serà».

10. ànchores: manca en *V*.

11. seran: *C* «éran».

12. dirà: *V* «ne dirà»; *C* «dóna».

13. per: en *L* hi ha una p amb una railla al damunt; el cons. trad. té «per».

14. que valguessen: *D* «que volguesen»; manca en *V*; *F* «que's volgués»; valguessen: manca en *N*.

15. li: manca en *N*.

16. més a: manca en *e*.

17. d'esmena: *D* «d'esmenar».

18. e: manca en *NCPA*.

19. e de tot lo dan: manca en *e*.

20. fer d'esmena ... sostenga: *V* «fer d'esmena del destrich e de tot lo dan que ell ne sostindrà»; que'l ne sostenga: *N* «qui aquell na sostindrà»; sostenga: *P* «sostindrà».

21. se: *F* «se'n».

22. a la senyoria: *P* «al senyor».

23. feta fer: *DA* «feyta o feta fer»; *VFN* «feyta o feyta fer»; *C* «feta ho feta fer»; *P* «ffeta ho ffeta ffer»; e «feta o feta fer».

24. negun: manca en *N*; *C* «algun».

25. aorbarà: *D* «atrobarà»; *V* «aorba»; *C* «axorbarà».

26. de volentat z menys: manca en *A*.

27. farà: *NA* «fa».

28. que: manca en *DF*.

29. no haurà: *F* «ne haurà»; *NCP* «no n'aurà»; que de negun no haurà: e «que no n'aurà».

30. ho farà ... comendament: *V* «o farà menys de manament de negú».

31. deuria: *C* «devia».

32. li n'hagués: *C* «li agués».

- 20 fet.³³ Encara més, *que*³⁴ si aquels³⁵ mariners, *qui* aytal cosa hauran³⁶ assajada de fer, no hauran de *què* pagar aquelles³⁷ àncores *que per colpa* d'eyls³⁸ *seran perdudes, per* so car eyls les hauran³⁹ aorbades.⁴⁰ Encara més, si⁴¹ eyls no⁴² poden entegar⁴³ [sic] d'aquella⁴⁴ nau del dan e del⁴⁵ destrich e de la messió *que* eyl⁴⁶ haurà⁴⁷
- 25 sostenguda, aquells mariners *deuen ésser preses e meses en presó e estar tant tro* qu'els⁴⁸ *hajen satisfet*⁴⁹ *aquell*⁵⁰ senyor da aquella nau de tot lo dan e de tot⁵¹ l'interès⁵² *que* eyl dirà⁵³ *per* son sacrament *que per colpa* d'eyls haurà⁵⁴ sostengut,⁵⁵ si donchs, *aquell* senyor de aquella nau qui *aquell* dan haurà sostengut⁵⁶ no ls volia⁵⁷ fer gràcia *que* ls esperàs *per dies e per hores*,⁵⁸ o *que* vuyla que eyls guanyen⁵⁹ ab eyl tot⁶⁰ so *que* eyls li haurien⁶¹ a donar en esmena del⁶² dan *que per colpa* d'eyls⁶³ haurà⁶⁴ sostengut.⁶⁵ E assò sia en volentat⁶⁶ d'*aquell* senyor de la nau, qui aytal dan haurà sostengut, de fer⁶⁷ d'aqueles⁶⁸ coses *que*⁶⁹ *dessús* dites són,⁷⁰ qual él⁷¹
- 30 més se volrà, so és saber,⁷² de esperar-los o⁷³ de metra⁷⁴ en prison o *que* eyl los vuyla fer gràcia *que* eyls o guanyen ab eyl.⁷⁵ E fo fet per so⁷⁶ aquest capítol, *que* si aquella pena *que* *dessús* és dita no hi hera posada, molt dan e molt trebayl se seguiria⁷⁷ z se'n puria

33. haver ... fet: V «haver si ell lo-y hagués manat».

34. *que*: manca en VC.

35. *que* si aquels: N «si».

36. hauran: C «faran e auran».

37. aquelles: manca en V.

38. d'eyls: NP «d'ell».

39. hauran: V «havían».

40. aorbades: DC «axorbades»; P «horbades».

41. si: A «que si».

42. no: D «no-n»; V «no-s»; P «ne».

43. entegar: D «entrguar [sic]»; V «entregar»; FA «integrar»; N «entegrar»; P «encaregar».

44. d'aquella: A «aquell senyor d'aquella».

45. e del: P «de aquell».

46. entegar ... *que* eyl: C «paguar aquell dan ne al destrich ne la meció *que*».

47. haurà: V «n'aurà».

48. qu'els: C «que la».

49. satisfet: C «satisfeta».

50. aquell: V «a aquell»; C «ha aquell».

51. de tot lo dan e de tot: A «tot lo dan e tot».

52. l'interès: D «l'interésser»; FA «lo interésser».

53. dirà: P «dirà *que*».

54. haurà: A «hage».

55. senyor ... sostengut: V «senyor de la ànchora o àncores de tot lo dan que ell n'aurà rebut e sia-n cregut ab son sacrament».

56. de aquella nau ... sostengut: manca en FA; aquell senyor ... sostengut: P «ell».

57. volia: N «volrà».

58. e per hores: manca en V.

59. eyls guanyen: P «ell guany»; C «ells les guànyan».

60. tot: manca en P.

61. haurien: A «hauran».

62. del: C «de aquell».

63. d'eyls: P «d'ell».

64. haurà: F «hauria».

65. li haurien ... sostengut: N «auran sostengut».

66. volentat: V «voler».

67. de fer: manca en F.

68. d'aqueles: N «aquellas»; C «aquelles les».

69. *que*: en L *afegit entre les ratlles*.

70. són: manca en D.

71. qual él: N «qual»; P «qualles».

72. saber: manca en V.

73. o: manca en FP.

74. metra: e «metre'lls».

75. eyl: e «ells».

76. per so: manca en FPe.

77. se seguiria: V «se-n seguiria»; A «se-n seguirà».

40 seguir.⁷⁸ Encara més,⁷⁹ si alcuna⁸⁰ nau⁸¹ tendrà prohís,⁸² e per so que·ls⁸³ prohís no·s fressen⁸⁴ ne s'encasten,⁸⁵ et haurà·y⁸⁶ posats senyals que·ls⁸⁷ sospenen,⁸⁸ qui aquels senyals ne laveran⁸⁹ ni fara[n]⁹⁰ lavar,⁹¹ en aquella pena matexa deu ésser posat que dessús és dita.

78. molt dan ... seguir: C «se'n poria seguir molt treball»; seguir: A «se seguir».

79. més: manca en FPe; A «que».

80. alcuna: C «naguna».

81. nau: manca en P.

82. prohís: C «proís en terra».

83. que·ls: FN «que·l»; CP «que·ll».

84. no·s fressen: V «no·s freten»; C «no fresos».

85. s'encasten: F «s'encasquen»; C «seguasen»; P «se'n gasten».

86. et haurà·y: P «hi aurà»; A «hauran».

87. et haurà·y ... que·ls: V «e haurà·y senyals posats que·l».

88. sospenen: N «sospena».

89. laveran: DVFAe «levarà»; C «ne llavarà»; P «laverà».

90. ni fara[n]: D «ny farà»; V «ni·u farà»; Fe «ni farà»; N «o·n farà»; CA «ne·n farà».

91. ni fara[n] lavar: P «ne levar los ffarà».

m 247

Senyor de nau o de leyn qui manarà la sua nau a parts [Fol. 116]

5 Senyor de nau o de leny qui manarà la sua nau a parts eyl és tengut de fer escriura totes les covinenses z empeniments¹ que eyl farà o haurà fets² ab tots³ ceyls⁴ mariners que ab eyl hauran⁵ anar a parts. E encara més, deu fer escriure lo senyor de la nau en presona⁶ de tots los mariners o de la major partida, ea,⁷ quantes parts pendrà la nau ne quantes parts faran⁸ per totes,⁹ ne a qui deu¹⁰ fer melorament, ne a qui no, ne quant,¹¹ ne quant no, 10 per so com a la partió¹² entre els mariners z el senyor de la nau¹³ no¹⁴ pogués haver negun¹⁵ contrast. Encara és de¹⁶ més tengut lo senyor de la nau que eyl¹⁷ deu mostrar tota la exàrcia que la nau haurà a tots lo[s] mariners ensemps o a¹⁸ la major partida, si tots no·y poden¹⁹ ésser,²⁰ per so cor si los mariners conexien²¹ ab lo 15 senyor de la nau ensemps que·y hagués exàrcia que hagués²² ops

1. empeniments: C «empresions».

2. fets: C «fetas».

3. tots: P «tot».

4. ceyls: FNe «aquells».

5. hauran: V «deuran».

6. presona: DVFNCPAe «presència».

7. ea: en L també es podria llegir «ca»; manca en VC; P «e»; e «e ja».

8. faran: D «farà»; P «ffarà».

9. totes: V «tots».

10. deu: V «deuen».

11. quant: manca en D.

12. com a la partió: V «que aquella

partició»; partió: DFPe «partició»; A «partida».

13. entre els mariners z el senyor de la nau: C «mariner».

14. no: P «que no·y».

15. negun: NP «algun»; A «alcun».

16. de: manca en C.

17. que eyl: C «qu·éls».

18. a: manca en VF.

19. poden: V «podien».

20. si tots ... ésser: manca en FA.

21. conexien: D «conexen».

22. exàrcia que hagués: manca en F; que hagués: e «a».

adop²³ o algun enfortiment,²⁴ que'l senyor de la nau que ho degués fer fer²⁵ al escrivà, per so²⁶ que no-y²⁷ pogués haver entre eylls algun contrast; que²⁸ si alguna²⁹ exàrcia si³⁰ perdia,³¹ que'ls mariners no-y poguessen metre algun³² contrast, que diguésan qu'
 20 ells no havien³³ vista aquella exàrcia que perduda serà,³⁴ per so³⁵ car de comú s'à a esmanar. E si lo senyor de la nau farà assò que dessus és dit, los mariners li són tenguts de servir, tot³⁶ enaxí com si anaven a loguer sebut. Encara més, que per neguna rahó no-y poden metra contrast,³⁷ saul per aqueles³⁸ condicions que en³⁹
 25 los capítols dessus dits són ja certificades⁴⁰ z esclarides.⁴¹ Enaxí lo senyor de la nau, quant Déus los haurà donat⁴² a guanyar,⁴³ deulus⁴⁴ dar⁴⁵ bé z leyalment⁴⁶ les parts que a cascun pertanyeran⁴⁷ bé e leyalment,⁴⁸ tot enaxí com entre lo senyor de la nau e'ls mariners serà⁴⁹ emprès, [Fol. 116^v] e enaxí com en lo cartorali [sic]
 30 de la nau⁵⁰ serà escrit.⁵¹ E'l nautxer és tengut, sots⁵² pena del⁵³ segrament qu'el fet ha, de guardar tot lo profit d'aquells mariners, qu'els⁵⁴ bé e entegrament hajen⁵⁵ tot so que'l senyor de la nau los haurà promès al⁵⁶ die qu'els⁵⁷ s'acordaren⁵⁸ ab eyl. E l'escrivà és tengut de⁵⁹ guardar lo⁶⁰ profit de la nau sots aquella matexa pena
 35 que al nautxer és posada, qu'el no-y fassa res enginyosament⁶¹ per la nau ni per los mariners, mas, que⁶² bé z leyalment dé⁶³ sa⁶⁴ part

23. adop: V «adob algú»; e «o adob».

24. si tots no-y poden ... enfortiment: C «que-y agués mester adop ho algun enfortiment ensemps»; algun enfortiment: P «algun ffortiment»; e «enfortiment».

25. que ho degués fer fer: V «o duqués fer e dir».

26. per so: A «e per ço».

27. no-y: VCA «no».

28. que: F «car»; P «e».

29. alguna: F «deguna»; C «nangu-na».

30. si: VPA «se».

31. perdia: e «perdrà».

32. algun: C «nangun».

33. havien: D «aguesen».

34. que perduda serà: manca en V.

35. per so: N «e per so».

36. tot: D «tots».

37. contrast: C «nangun contrast».

38. aqueles: C «las».

39. en: manca en F.

40. certificades: C «contengudes e sertificades».

41. certificades z esclarides: P «sertificats e declarats».

42. donat: FP «dat».

43. a guanyar: C «guany».

44. deu-lus: cons. trad. «deu-los».

45. dar: DVFCPAE «donar».

46. bé z leyalment: manca en FA.

47. pertanyeran: FPA «pertanyarà»; e «pertannen».

48. bé e leyalment: manca en N; les parts ... leyalment: manca en C.

49. serà: N «serà ja»; C «senran» [sic]; P «seran».

50. de la nau: manca en VC.

51. escrit: D «esclarit escrit».

52. sots: P «sost».

53. del: FPe «de».

54. qu-éls: A «que ell».

55. hajen: N «agen fet».

56. al: F «ell»; P «lo»; A «el».

57. qu-éls: N «que»; P «que ell».

58. s'acordaren: F «se acordaran».

59. de: C «axí matex de»; manca en A.

60. lo: A «tot lo».

61. enginyosament: VN «enganosament»; DP «enganossament»; C «enguanosament».

62. mas que: V «mas»; P «mes que».

63. dé: C «donerà»; FA «do».

64. sa: V «la».

que a ⁶⁵ la nau pertenyarà, ⁶⁶ ne als mariners ⁶⁷ atressí. ⁶⁸ El ⁶⁹ nautxer e l'escrivà deuen-ne ⁷⁰ haver melorament ⁷¹ so que entre eyls serà ⁷² emprès, con la nau ⁷³ comensaren ⁷⁴ de ⁷⁵ acordar los mariners; e
 40 si ⁷⁶ per aventura entre eyls no ha ⁷⁷ estat emprès, eyls na ⁷⁸ deuen
 haver cascun ⁷⁹ 1^a part, per honrament ⁊ per rahó del maltret que
 eyls hi trahien, ⁸⁰ per tot lo cominal de la nau; e aqueles dues parts
 deuen-se levar de tot lo comun ⁸¹ ensemps.

Ara parlem de les condicions, si per cas de ventura hi venien; ⁸² si
 45 la nau o el leny hiran ⁸³ ab veles e, enant ab velas, ⁸⁴ eyla perdrà ⁸⁵
 arbra ⁸⁶ o entenas ⁸⁷ o vela alcuna, los mariners no ⁸⁸ són tenguts
 de esmena neguna ⁸⁹ a ffer, si donques lo senyor de la nau o el
 nautxer no ls ⁹⁰ havia menat abans que l'arbre ne les entenes ⁹¹ ne
 la vela se perdés ⁹² que eyls que ⁹³ calassen. ⁹⁴ E si lo senyor de la
 50 nau o del leny los ⁹⁵ havia fet menament que eyls ⁹⁶ que calassen e
 eyls no havien volgut calar, ⁊, ⁹⁷ per aquella rahon, aquella exàrcia
 que dessús és dita se perdrà, ⁹⁸ los mariners són tenguts de tota ⁹⁹
 aquella exàrcia a ¹⁰⁰ esmanar, axí és a entendre, tot lo cominal de la
 nau lo ¹⁰¹ deu pagar. ¹⁰² E si lo senyor de la nau o del leny o el naut-
 55 xer ¹⁰³ menaran ¹⁰⁴ surgir ànchores en qualque logar que ¹⁰⁵ eyls se-
 ran, e ls mariners diran que aquella exàrcia ab què eyls

65. a: manca en P.

66. pertenyarà: V «ne pertanyerà».

67. dé sa part ... als mariners: N «do a cascun so que li'n pertanyerà a la nau e als mariners».

68. atressí: manca en FAe; P «si».

69. El: C «E al»; P «Al».

70. deuen-ne: P «deuen».

71. melorament: V «de millorament»; P «milloraments».

72. serà: e «sta».

73. nau: manca en P.

74. comensaren: Ve «començarà»; FA «comensarà»; N «comensa»; P «comansarà».

75. de: C «ha».

76. si: manca en P.

77. ha: V «haurà»; FP «és».

78. na: C «no».

79. cascun: CP «cascuns».

80. trahien: V «trahen»; FNAe «hauran»; CP «auran».

81. comun: P «comú de la nau».

82. venien: A «vénen».

83. hiran: V «venia»; CP «hirà»; A «irà».

84. e, enant ab velas: manca en P.

85. perdrà: F «pot perdra»; N «perdia»; PA «pot perdre»; e «pot pendre».

86. arbra: C «arbres».

87. entenes: NCP «antenes».

88. no: V «no-n».

89. neguna: manca en NCE; P «algunna».

90. no-ls: VNP «no-ls ho»; C «los».

91. entenes: Pe «antenes».

92. ne les entenes ... perdés: V «ni les entenes o les veles se perdessen».

93. que eyls que: C «que ells»; Pe «que».

94. calassen: V «baxassen o calassen».

95. los: V «los ne».

96. que eyls: manca en e.

97. ⁊: manca en V; C «e si».

98. se perdrà: C «ho-s perdia».

99. tota: manca en P.

100. a: C «que desús és dita ho»; manca en A.

101. lo: N «la»; P «ho»

102. tot lo cominal ... pagar: V «tot lo comunal la deu pagar de tota la nau».

103. o el nautxer: manca en NP; e «o al notxer».

104. menaran: DV «manarà».

105. logar que: C «loch on».

manen surgir *aquelas*¹⁰⁶ ànchores¹⁰⁷ no és sufficient a¹⁰⁸ aqueles ànchores,¹⁰⁹ e si les ànchores¹¹⁰ se *perdran* sobra alò que los mariners hauran dit al nautxer o al senyor de la nau, si lo senyor de la nau o el nautxer¹¹¹ no faran¹¹² canviar exàrcia e¹¹³ aqueles ànchores *que* eyls hauran menades surgir, e les ànchores¹¹⁴ se *perdran*,¹¹⁵ los mariners¹¹⁶ no-n¹¹⁷ són *tenguts*¹¹⁸ d'aqueles ànchores qu'ells hauran menades surgir¹¹⁹ de naguna esmena a ffer, pus *que* eyls ho hauran dit al senyor de la nau o demostrat-ho¹²⁰ al nautxer.¹²¹ E si los mariners no ho diran¹²² ne no¹²³ demostraran al senyor de la nau ne al nautxer e *aquelas* ànchores se *perdran*, eyls són te[n]guts de esmena a fer, *per* so car¹²⁴ eyls surgiren¹²⁵ *aquelas* ànchores, no ho¹²⁶ digueran ne ho¹²⁷ denunciaren¹²⁸ *que* *aquela* exàrcia no era forts¹²⁹ ne bona. Encara més, si a la nau vendrà cas de ventura que-n¹³⁰ vaja¹³¹ en terra o romprà,¹³² si lo guany *que* la nau haurà fet serà tant que bastàs¹³³ a *aquela* nau a reffer,¹³⁴ el senyor de la nau le'n¹³⁵ pot reffer. E si eyl reffer no le'n¹³⁶ volia,¹³⁷ *aquela* nau deu ésser preada¹³⁸ e aportada¹³⁹ a preu

106. *aquelas*: manca en N.

107. ànchores: F «ànchores ne exàrcia».

108. és sufficient a: F «són sufficient a»; C «són sufficient a».

109. a aqueles ànchores: manca en e.

110. a aqueles ànchores, e si les ànchores: F «E per aventura».

111. lo senyor de la nau o el nautxer: V «ells»; si lo senyor ... nautxer: manca en e.

112. faran: D «farà».

113. e: C «ha»; A «a».

114. que eyls hauran ... ànchores: manca en N; e les ànchores; manca en P.

115. e les ànchores se *perdran*: manca en A.116. e les ànchores se *perdran*, los mariners: manca en Fe; los mariners: manca en P.

117. no-n: DFNPAAe «no».

118. *tenguts*: C «tenguts de res».119. d'aqueles ànchores ... *surgir*: manca en VFPAe.

120. o demostrat-ho: F «e de demostrar-ho»; P «e demostrar-ho»; e «e demostrat-ho».

121. dit ... al nautxer: V «dit e demostrat al senyor de la nau o al nautxer»; N «dit o demostrat al senyor de la nau o al notxer»: A «dit e demostrat

al senyor o al notxer».

122. no ho diran: N «no-n diran res».

123. no: FCPAAe «ho»; N «o».

124. car: A «que con».

125. *surgiren*: P «surgiran».

126. no ho: V «e no»; N «e no o»; C «he no ho»; PA «no».

127. ho: manca en A; digueran ne ho: manca en P.

128. denunciaren: D «demostraren»; F «denunciarem»; P «denunciaran».

129. forts: P «ffort»; e «fort».

130. que-n: FA «que».

131. vaja: N «vendrà».

132. o romprà: D «o rombrar» [sic]; V «ne-s rompa»; manca en N; P «ho-s rompa»; A «o rompa»; e «o rompe».

133. bastàs: F «abastàs»; P «lo guany que ella aurà fet serà tant que bastàs».

134. reffer: V «fer».

135. le'n: DVFP «la'n»; C «lo'n»; e «se'n».

136. le'n: DVAAe «la'n»; C «la».

137. volia: N «volrà».

138. preada: NP «presada».

139. e aportada: En L hom podria també transcriure ea portada, la qual cosa donaria així mateix sentit; N «portada».

entre lo senyor de la nau z els mariners ea,¹⁴⁰ què valia aquella
 75 nau, com¹⁴¹ ne¹⁴² anà en terra. E si entre eyls no se'n pudien¹⁴³
 avenir, deu ésser mès aquel contrast¹⁴⁴ que entre eyls serà en po-
 der de dos bons hòmens que sien e sàpien bé z diligentment de la
 art de la mar. E qualque cosa aquells ne diran, allò¹⁴⁵ deu ésser
 fet e¹⁴⁶ seguit.¹⁴⁷ E si exàrcia salvaria,¹⁴⁸ aquella exàrcia e tot so
 80 que salvat ne serà,¹⁴⁹ tot deu ésser preat¹⁵⁰ e mès en preu¹⁵¹ al
 senyor de la nau. E com lo senyor de la nau serà entegrat, si al-
 cuna cosa de aquel guany que ells fet hauran¹⁵² sobrarà, tot deu
 ésser partit¹⁵³ per tuyt¹⁵⁴ cominalment, axí com entre¹⁵⁵ eyls serà
 emprès. E si per aventura lo guany qu'ells fet hauran [Fol. 117^v]
 85 no bestarà a esmena a ffer aquela¹⁵⁶ nau que de¹⁵⁷ tot rota serà
 ho en partida, los mariners no li'n¹⁵⁸ són tenguts de neguna¹⁵⁹
 esmena¹⁶⁰ a fer, per so com lo mariner assats hi pert, pus que hi
 pert¹⁶¹ son temps e hi¹⁶² haurà consumada¹⁶³ sa persona. Emperò,
 los mariners¹⁶⁴ són tenguts al senyor de la nau de aydar¹⁶⁵ a¹⁶⁶
 90 salvar tot so qu'ells pendran¹⁶⁷ bé z leyalment e retre e donar tot
 so que eyls salvar¹⁶⁸ ne podran al senyor de la nau. Encara més,
 si per aventura¹⁶⁹ la nau¹⁷⁰ no haurà guanyat res,¹⁷¹ los mariners
 són te[n]guts de retre z de donar al senyor de la nau tot so que
 haurà despès¹⁷² en¹⁷³ vianda d'aquel jorn¹⁷⁴ que eyls s'acordaren¹⁷⁵
 95 tro fins¹⁷⁶ que eyls se partesquen¹⁷⁷ de la nau. E assò deuen los

140. ea: C «eia»; P «e»; e «ia».

141. com: V «quant quant».

142. ne: manca en N.

143. pudien: VFPAe «poden»; N «po-
dien bé».

144. aquel contrast: P «en aquell».

145. allò: V «alò.n»; NA «allò.n».

146. fet e: manca en N.

147. seguit: C «seguir».

148. salvaria: V «se salvarà»; FNA
«si salvarà»; Ce «si salvaria».149. aquella exàrcia ... ne serà: man-
ca en V; ne serà: A «serà».

150. preat: N «presat»; P «pressat».

151. preu: P «preu e mès en preu».

152. ells fet hauran: F «ells feyt
havian»; N «ell fet haurà».153. tot ... partit: F «tota deu ésser
partida»; partit: C «éser mès e par-
tit»; Ae «partida».

154. tuyt: NPe «tots».

155. entre: manca en N.

156. aquela: VNP «a aquella»; C «ha
aquella»; A «d'aquella».

157. de: manca en P.

158. li'n: NP «li».

159. neguna: V «neguna altra».

160. esmena: N «esmena pus».

161. pus que hi pert: manca en FP.

162. hi: manca en NP.

163. consumada: P «gastada».

164. los mariners: manca en N; e
«los personers mariners».165. de aydar: N «aydar»; A «deaju-
dar».

166. a: P «e».

167. pendran: D «podran»; V «poran
salvar»; F «pendrà»; NCA «poran»; P
«perdran».

168. salvar: V «salvaran».

169. aventura: N «cas de ventura».

170. la nau: P «lo senyor de la nau».

171. res: P «ab la nau».

172. haurà despès: F «despès hau-
ran».

173. en: P «e».

174. aquel jorn: F «aquells jorns».

175. s'acordaren: P «se acordaran».

176. tro fins: N «tro sus»; C «tro
sus fins».177. eyls se partesquen: D «eyls se
partexquen»; V «ells se partiran del se-
nyor»; Fe «ells se partiren»; C «se par-
tesquen»; P «ells partiran»; A «ells
partiren».

mariners pagar¹⁷⁸ menys de¹⁷⁹ tot contrast, que lo senyor de la nau¹⁸⁰ hasats hi pert, pus hi¹⁸¹ consuma la¹⁸² nau e si matex.¹⁸³ E·l senyor de la nau pot aquel mariner qui contrast hi metrà,¹⁸⁴ allò que a eyl ne¹⁸⁵ vendrà que deja¹⁸⁶ per la sua¹⁸⁷ part axí demanar, 100 com si li ho¹⁸⁸ havia¹⁸⁹ comenat ab carta, e pot-lo¹⁹⁰ metra en poder de la senyoria. E aquel mariner deu estar tant¹⁹¹ pres tro que¹⁹² haja satisfet de¹⁹³ tot so que a donar haurà a aquell senyor de la nau o que se'n¹⁹⁴ sia avengut¹⁹⁵ ab eyl. Emperò, si lo senyor de la nau vourà¹⁹⁶ ne conexerà [que] aquel¹⁹⁷ mariner que li con- 105 trestarà no ho farà per neguna¹⁹⁸ altre malea,¹⁹⁹ si no que no ha de què pagar ne entegrar, lo senyor de la nau és tengut que·l²⁰⁰ deja esperar per dies ⁊ per hores tant tro²⁰¹ que eyl ho²⁰² puscha haver guanyat; enaxí,²⁰³ emperò, que·l mariner²⁰⁴ és tengut²⁰⁵ al senyor de la nau de assegurar ab carta²⁰⁶ o ab fiansses,²⁰⁷ per so 110 que·l senyor de la nau no ho²⁰⁸ puscha perdre, eyl ne·ls seus.²⁰⁹ Encara més, si algun dels mariners²¹⁰ perdrà alguna roba a servici²¹¹ de la nau, si la nau guanya aquella roba, deu ésser retuda a aquell mariner qui aquella roba haurà perduda, si eyl provar [Fol. 118] ho pot;²¹² e si eyl provar no ho pot, no li n'és²¹³ hom tengut 115 d'esmena a ffer.²¹⁴ E si per aventura la nau guanyarà,²¹⁵ no li és

178. pagar: manca en P.

179. menys de: NA «sens».

180. que lo senyor de la nau: V «car».

181. hi: manca en A.

182. la: C «sa».

183. pus hi ... matex: V «pus qu·y pert e·y consuma la nau e a ssi mateix».

184. contrast hi metrà: D «contrarà o contrast metrà»; metrà: e «meta».

185. ne: manca en D.

186. deja: V «deja pagar».

187. la sua: V «sa».

188. li ho: CP «lo·y».

189. havia: V «havia prestat o»; e «hauria».

190. pot-lo: C «pot-lo'n»; e «pot-ho».

191. tant: manca en N.

192. estar tant pres tro que: N «ésser pres e star tant tro que; tro que: P «antrò».

193. de: manca en VCP.

194. o que se'n: D «o que·n»; P «ho so que se'n»; e «que se'n».

195. sia avengut: P «sían avenguts».

196. vourà: cons. trad. «veurà».

197. aquel: D «que aquel»; VFNC-P-Ae «que aquell».

198. neguna: A «nulla».

199. malea: V «manera»; NC «malea»; Pe «malessa».

200. que·l: FPAe «que».

201. tro: D. «entrò»; manca en A; sinó ... tro: V «sinó per pobrea que no haurà de què puscha pagar lo senyor de la nau lo deu esperar tants dies».

202. eyl ho: P «aquell».

203. enaxí: P «és axí».

204. que·l mariner: V «que·l nautxer» (una altra mà afegí o mariner damunt el rengló); A «que mariner».

205. tengut: P «tengut axí».

206. carta: C «cartes».

207. fiansses: V «finances»; N «fermanses»; P «ffermançes»; A «fiança».

208. ho: manca en N.

209. no ho ... ne·ls seus: V «ne sos parçoners no ho pusquen perdre»; ne·ls seus: Ae «ne als seus».

210. mariners: manca en A.

211. servici: D «çervey»; N «servey».

212. pot: D «porà».

213. li n'és: DNP «li és».

214. li n'és ... ffer: V «li'n deu ésser feta nulla esmena».

215. guanyarà: DVFNA «no guanyarà»; C «no guayará»; P «no gonyava»; e «ho guanyará».

negun tengut²¹⁶ d'aquela roba que eyl perduda haurà de esmena a ffer,²¹⁷ per testimonis que eyl ne donàs,²¹⁸ que assats²¹⁹ hi pert son temps e hi consuma sa persona.²²⁰ E fo fet per so aquest capítol, cor molt senyor de nau o de leny hauria²²¹ sa nau vella e²²² pudrida, e si eyl sebia²²³ que ls mariners que ab eyl hirien²²⁴ a parts, si²²⁵ eyl rompia²²⁶ la nau, li fossen tenguts de la nau a esmanar,²²⁷ per fort pocha de fortuna, eyl²²⁸ faria en guisa e en manera que²²⁹ perdés la nau, per so qu'él ne pogués haver d'esmena més que no valrien²³⁰ dues²³¹ naus aytals con aquella.²³² E per aquesta 120 rahó los mariners qui van a part²³³ no n²³⁴ són tenguts de esmena a ffer a la nau qui rota serà, sinó tan solament del²³⁵ guany que eyls ab la nau hauran fet,²³⁶ tot enaxí com en aquest²³⁷ capítol 125 dessús és declarat²³⁸ e certificat.²³⁹

216. no li és negun tengut: *D* «no li és tengut nengun»; *VF* «no li n'és tengut negun»; *N* «no li és hom tengut»; *P* «no li és tengut negú».

217. haurà de esmena a ffer: *D* «aurà d'esmena aquela»; de esmena a ffer: manca en *N*.

218. ne donàs: *N* «hi donats».

219. assats: *V* «assats hi pert cascú pus».

220. per testimonis ... sa persona: manca en *C*.

221. hauria: *P* «haurà».

222. nau vella e: *C* «nau ho son leny vell e»; *P* «nau vella ho perduda ho».

223. sebia: *P* «sabrà».

224. hirien: *C* «yirían ne sseran».

225. si: *C* «ha».

226. rompia: *C* «rompre»; *Ae* «rom-

prà».

227. la nau a esmanar: *C* «asmena a fer los mariners».

228. eyl: *C* «que fahés ell».

229. que: *V* «que ell»; *C* «que-s»; *A* «qu-él».

230. valrien: *P* «valria».

231. dues: *V* «dos».

232. aquella: *P* «la sua».

233. a part: *VNCPA* «a parts».

234. no-n: *VFNCAe* «no».

235. del: *A* «de».

236. eyls ab la nau hauran fet: *N* «ab ella auran feit»; *C* «auran fet ab aquella nau».

237. aquest: *V* «lo present»; *Ae* «lo».

238. declarat: *N* «sclarit»; *C* «he sclarit».

239. declarat e certificat: *V* «esclarit e declarat»; *P* «dit e declarat».

m 248

Esmena de nau o de leny qui hirà a parts

Si alcuna nau o alcun leny hirà a parts e serà cas de ventura que aquella nau o aquel leny¹ que a parts hirà² s'encontra³ ab leyens⁴ 5 armats, si aquels lenys armats⁵ li⁶ tolran o se'n portaran⁷ vela o veles o gúmena⁸ o gúmenas o⁹ ànchora o ànchores o alcuna al-

1. aquella nau o aquel leny: *C* «aquellas naus ho aquelles lenys».

2. que a parts hirà: manca en *V*; hirà: *C* «yran».

3. s'encontra: *VP* «s'encontrarà»; *C* «s'encontraran»; *A* «que s'encontre»; e «se encontrarà».

4. leyens: *D* «leny»; *C* «altris lenys».

5. si aquels lenys armats: manca en *FC*; *P* «si aquells armats».

6. li: *C* «e li».

7. li tolran ... portaran: *P* «se'n portaran ho li tolran».

8. o gúmena: manca en *F*.

9. gúmenas o: *F* «gúmeres o»; o gúmena o gúmenas o: manca en *P*.

- tre exàrcia, aquella exàrcia¹⁰ deu ésser esmenada per¹¹ tot lo cominal de la nau, e és axí a entendre que cascun sia tengut de metre en la esmena¹² que per aquella exàrcia s'aurà¹³ a ffer qui tolta-ls serà,¹⁴ per aytantes parts com pendra deu.¹⁵ Emperò, és axí a entendre,¹⁶ que la nau o'l leny¹⁷ hagués guanyat, e de aquel guany¹⁸ que aquella nau o aquel leny¹⁹ hagués²⁰ fet, que sia esmenada aquella²¹ exàrcia que aquels lenys armats se n'haurien²² portada. E si per aventura lo guany que aquella nau o aquel leny hauria fet²³ no bastava a [Fol. 118^v] aquella exàrcia²⁴ a esmanar, los mariners qui hiran a parts no²⁵ sien tenguts de neguna altre²⁶ esmena a ffer. Per què?²⁷ Per so²⁸ com²⁹ lo mariner ne negun altre, com partex de son alberch e va ab alcun a³⁰ guanyar, no ho fa per fe³¹ que³² per alcun cas de ventura³³ que esdevenga a la nau o el leny hon eyl deu anar guanyar, que la roba que eyl jaqueix³⁴ en sa³⁵ casa li³⁶ hagués aydar³⁷ a esmanar, que si ho fahia, més li valria que romangués. E encara més per altre³⁸ rahó, cor³⁹ lo mariner assats hi pert, pus que hi pert son temps, e hi haurà⁴⁰ totes ses⁴¹ vestadures⁴² consumades,⁴³ e hi⁴⁴ haurà consumada⁴⁵ se⁴⁶ persona. Emperò, si el guany que la nau o'l leny haurà fet bastarà⁴⁷ a aquella exàrcia a esmanar que tolte-ls⁴⁸ serà, lo senyor de la nau o del leny qui aquella esmena

10. exàrcia: manca en P.

11. per: N «ab».

12. esmena: V «esmena o messió».

13. s'aurà: P «hi aurà».

14. tolta-ls serà: FA «tolta li serà»; P «tolta li auran».

15. tolta-ls serà ... deu: V «tolta-ls serà casquí segons li vendrà per parts».

16. axí a entendre: D «enaxí».

17. la nau o'l leny: F «la nau o'l seu leny»; A «sua nau o el seu leny».

18. de aquel guany: manca en C.

19. aquella nau o aquel leny: N «aquell».

20. hagués: P «aurà».

21. esmenada aquella: V «a esmena a aquella».

22. n'haurien: C «n'auran».

23. hauria fet: manca en D; Ce «haurà fet».

24. aquella exàrcia: C «l'exàrcia».

25. no: P «no n-y».

26. altre: manca en C.

27. per què: manca en DV.

28. per so: manca en C.

29. com: P «com que».

30. a: manca en N; va ab alcun a: C «van».

31. no ho fa per fe: V «no-y va per ço».

32. que: manca en e.

33. de ventura: manca en N.

34. jaqueix: V «jaquesca»; F «jaquexs».

35. sa: C «la»; manca en e.

36. li: F «la li»; C «no li».

37. aydar: V «a ajudar»; A «ajudar»; hagués aydar: C «aydàs».

38. altre: C «alguna».

39. cor: C «que».

40. hi haurà: P «enquara».

41. ses: FAe «les».

42. vestadures: FPe «vestidures».

43. consumades: P «esquinsades».

44. e hi: P «ho».

45. hi haurà totes ses ... consumada: V «ses vestidures e n'haurà consumada»; consumades... consumada: N «perdudas e consumada»; hi haurà consumada: manca en C.

46. se: C «e sa».

47. bastarà: C «bastava».

48. tolte-ls: en L lliçó difícil; la segona l està mig esborrada; D «tolta-ls»; FNPAe «tolta-los»; C «tolta».

haurà presa⁴⁹ deu jurar en presència de tot lo⁵⁰ cominal de la
 nau⁵¹ o del leny que eyl que la⁵² deja⁵³ cobrar com abans⁵⁴ puscha
 30 e que hi⁵⁵ fassa tot⁵⁶ son poder. E si eyl cobrar-la⁵⁷ pot, eyl és
 tengut de retre tot⁵⁸ so que eyl havia pres dels sobredits mari-
 ners en esmena daquela exàrcia que aquels le[n]ys armats los
 havien toltà, sens tot contrast. E si per aventura en la nau o en lo
 leny haurà alcuna partida dels mariners qui ho contrasteran, que
 35 aquela exàrcia que als cuns⁵⁹ leyns armats lus⁶⁰ hauran toltà que
 no deja⁶¹ ésser esmanada del guayn que la nau o el leny fet⁶²
 haurà per so car és⁶³ cas de ventura, no'u deuen fer ne⁶⁴ poden,
 per sobre⁶⁵ los dits⁶⁶ parsoners⁶⁷ o altres, estants⁶⁸ eyls⁶⁹ en la
 nau o en lo leny, los venia⁷⁰ cas de ventura que se⁷¹ encontrassen
 40 ab alcuna⁷² caxa hon hagués moneda alguna,⁷³ altre roba qui val-
 gués⁷⁴ molts⁷⁵ diners o ab⁷⁶ alcuna bala o ab⁷⁷ alcuna altre cosa⁷⁸
 que a eyls⁷⁹ tornàs⁸⁰ a profit, no'y hauria⁸¹ negun que no'n⁸² vol-
 gués haver bé e entegrament la sua⁸³ part que pertànyer⁸⁴ li'n⁸⁵
 45 fer-ho poria; ⁸⁹ e ⁹⁰ donchs semblant⁹¹ és e ⁹² justa [Fol. 119] rahó
 que axí⁹³ com cascun volria e demanaria bé e entegrament se part

49. presa: P «ffeta ho pressa».

50. de tot lo: C «del».

51. a esmanar que tolte'ls ... nau: V «lo senyor de la nau o leny que aquella esmena haurà presa deu jurar en presència de tots los de la nau».

52. que la: P «aquella».

53. deja: C «deu».

54. abans: C «pus abans».

55. hi: C «ell que-y».

56. tot: manca en VP.

57. cobrar-la: P «trobar-lo».

58. tot: N «de tot».

59. als cuns: C «aquelles»; e «aquells».

60. lus: cons. trad. «los».

61. deja: V «devia»; C «sia ne degua».

62. fet: N «sa».

63. és: manca en F.

64. ne: V «ne ho».

65. per sobre: DC per so cor si sobre»; V «car si»; F «cor si sobra»; PA «car si sobre»; ne poden per sobre: N «per so car si sobre».

66. per sobre los dits: e «car si los sobre dits».

67. parsoners: V «mariners».

68. estants: DFNe «stant»; V «estant»; P «astant».

69. eyls: manca en V.

70. venia: V «vendrà».

71. se: P «si».

72. alcuna: P «una».

73. alguna: en L de primer «olguna», *corregit*; DVFN «o alguna»; P «ho alguna»; Ae «o alcuna»; hon hagués moneda alguna: C «de moneda».

74. qui valgués: P «hon agués».

75. molts: P «molt».

76. ab: manca en D; o ab: P «en».

77. ab: P «en».

78. qui valgués ... cosa: manca en A.

79. o ab alcuna bala ... eyls: C «que-ls»; a eyls: P «ells».

80. tornàs: F «tornat».

81. hauria: V «ha».

82. no-n: DFNCAe «no».

83. la sua: C «sa».

84. pertànyer: P «pertanyar» [sic].

85. li'n: VC «li».

86. dagués: A «pogués».

87. no: manca en F.

88. deuria: D «deguera»; C «degués»; que pertànyer no li'n deuria: manca en V.

89. poria: DVFCPAe «podia».

90. e: C «e a».

91. semblant: P «semblantment».

92. e: V «e és».

93. axí: F «axí és».

del guany que per lo⁹⁴ cas de ventura⁹⁵ los seria esdevengut,⁹⁶ tot enaxí és rahó que cascun sia tengut de fer esmena a aquella pèrdoa que per cas⁹⁷ de aventura los serà⁹⁸ esdevengut⁹⁹ del guany qu'ells¹⁰⁰ fet hauran.¹⁰¹ E per les rahons dessus dites fe [sic]¹⁰² fet aquest capítol.

94. lo: manca en VA.

95. lo cas de ventura: C «los casos desús dits».

96. esdevengut: N «esdevengut de guany que ells auran feyt. E per»; P «vengut».

97. cas: C «lo cas».

98. serà: P «seria».

99. esdevengut: A «sdevenguda».

100. qu'ells: P «que ell».

101. fet hauran: D «fey aurà».

102. fe: DFNAe «fo»; VC «fon»; P «fonch».

m 249

De mercaders qui metran roba en leyn descubert

De¹ mercaders qui noliejaran o metran roba en alcun² leny descubert,³ si aquella roba que en aquel⁴ leny descubert⁵ serà mesa se⁶ banyarà o-s guasterà⁷ per mar qu'el⁸ leny entre⁹ o per aygüe de pluja,¹⁰ lo senyor d'aquel leny no¹¹ sia tengut de esmena a ffer neguna aquells mercaders¹² de qui aquella roba¹³ serà, per so car no és se colpa, que aytambé vehen¹⁴ los mercaders¹⁵ com eyl matex¹⁶ que aquel leny on eyls meten¹⁷ la lur roba¹⁸ és¹⁹ descubert.²⁰

10 Mas, emperò, si lo senyor del leny descubert,²¹ és en alcun loch que li²² pogués fer tenda e que no fos tant mal²³ temps qu'el²⁴ la pogués²⁵ tenir²⁶ feta e no la²⁷ fahia²⁸ fer,²⁹ si los mercaders provar lo li³⁰ poran, ell és tengut de esmena a ffer a³¹ aquels mercaders per aquella roba que banyada o guastada serà per colpa

15 d'eyl,³² qui no volia tenir la tenda feta.³³ Mas, emperò, si aquel

1. de: manca en V; C «si».

2. alcun: manca en C.

3. leny descubert: P «loch ho nau descuberta».

4. aquel: N «lo dit»; P «lo».

5. si aquella roba ... descubert: manca en V; descubert: manca en N.

6. se: V «si-s».

7. o-s guasterà: manca en NC.

8. qu'el: VA «que en lo»; F «qu'en lo»; NPe «que al»; C «que an lo».

9. entre: manca en F; N «intra o-s gostarà»; C «entrarà».

10. aygüe de pluja: C «pluge».

11. no: A «no-n».

12. aquells mercaders: C «haquell mercader».

13. roba: manca en D.

14. vehen: manca en DNP; V «saben»; C «vèjan».

15. mercaders: N «mercaders sabien».

16. eyl matex: P «ells matexs».

17. meten: N «matien»; C «metran».

18. lur roba: A «roba lur».

19. és: NC «era».

20. com eyl matex ... descubert: V «com aquell leny on meten sa roba que és descubert».

21. descubert: manca en Ce.

22. li: N «ell».

23. tant mal: DA «tamal».

24. qu'el: DFNC «que».

25. pogués: P «pogués ffer».

26. tenir: A «detenir».

27. la: PA «li»; e «li'n».

28. fahia: C «fa».

29. fer: manca en e.

30. lo li: VCPAe «lo-y».

31. a: C «en».

32. d'eyl: C «del senyor».

33. volia ... feta: C «avia treta la tende».

senyor d'aquel leny serà en alcun loch z farà³⁴ tanta de mar e tant da vent que no la gosàs³⁵ tenir ne pogués³⁶ e plovia tant³⁷ que la tenda³⁸ no hagués feeltat³⁹ de tenir-la,⁴⁰ si aquella roba se banya⁴¹ o's guasta⁴² per aquestes rahons que dessús són dites, lo senyor del leny no és tengut d'esmena a fer.⁴³ Encara més, si aquel leny farà aygua per murades z, per colpa de aquella⁴⁴ aygua que farà per les murades, aquella roba se banyarà e's guastarà, lo senyor d'aquel leny és tengut de esmena a fer a⁴⁵ aquells mercaders de qui la roba serà. E si lo leny no feÿa⁴⁶ [Fol. 119^v] aygua per murades⁴⁷ e'n feÿa⁴⁸ per lo pla, si aquel⁴⁹ serà⁵⁰ bo⁵¹ e sufficientment bé⁵² encrostomat,⁵³ si⁵⁴ per aquella aygua que per lo pla farà se⁵⁵ baynarà roba e si's⁵⁶ guastarà, pus que'l leny serà⁵⁷ bé⁵⁸ z sufficientment encrostomat,⁵⁹ lo senyor del leny no és tengut d'esmena⁶⁰ a fer a aquells mercaders de qui aquella roba serà qui per⁶¹ aygua de pla serà banyada ne guastada, pus que'll leny serà bé⁶² z sufficientment encrostomat.⁶³ Emperò, si lo senyor del leny prometrà⁶⁴ a alcun mercader⁶⁵ que li metrà e li portarà la sua roba sots lo⁶⁶ tàlem⁶⁷ e'l senyor del leny no le-y⁶⁸ metrà ans le⁶⁹ metrà en altre loch, si aquella roba⁷⁰ que'l senyor del leny⁷¹ haurà promesa⁷² de portar⁷³ sots lo⁷⁴ tàlem⁷⁵ e no la-y⁷⁶ haurà mesa ne

34. farà: A «serà».
 35. gosàs: C «gosa».
 36. pogués: N «plogués».
 37. plovia tant: N «pluja tanta».
 38. e plovia tant que la tenda: manca en C.
 39. feeltat: C «facoltat».
 40. tenir-la: C «tenir la dita tende»; A «tenir».
 41. banya: P «banyarà».
 42. aquella roba se banya o's guasta: C «aquelles robes ho-s banyaran ho-s gostaran».
 43. a fer: manca en P.
 44. aygua per murades ... aquella: manca en F.
 45. a fer a: manca en P.
 46. feÿa: DVFN Ae «farà»; P «ffarà».
 47. z, per colpa de aquella aygua que farà ... murades: manca en C.
 48. feÿa: DVFN Ae «farà»; P «ffarà».
 49. aquel: N «aquel leny».
 50. serà: C «és».
 51. bo: NCPA «bé».
 52. sufficientment bé: D «soffecient bé»; V «sufficient»; F «sufficient bé»; NP «sofficientment»; A «sufficientment»; e sufficientment bé: C «sofecientment».
 53. encrostomat: C «encrostant»; PAe «encrostamat».
 54. si: F «e si».
 55. se: PA «si».
 56. e si's: Ve «o-s»; FCPA «e si».
 57. que'l leny serà: C «que ell sia»; serà: A «sia».
 58. bé: FA «bo».
 59. encrostomat: A «encrostamat».
 60. d'esmena: C «de nanguna esmena».
 61. per: V «ab».
 62. bé: A «bo».
 63. ne guastada ... encrostomat: manca en C.
 64. prometrà: C «promet».
 65. a alcun mercader: C «algun».
 66. lo: cons. trad. «bon».
 67. tàlem: F «càlem».
 68. le-y: DVCAe «la-y».
 69. le: DFCPAe «la»; ans le: V «ni la-y portarà ans la».
 70. roba: manca en e.
 71. leny: F «leny no le-y metrà e»; P «leyn no le-y metrà e»; A «leny no-y metrà e».
 72. promesa: FP Ae «promès».
 73. portar: C «metra»; P «portar-la».
 74. lo: NCP «bon».
 75. tàlem: F «càlem».
 76. la-y: P «le-y».

portada e aquela roba se banyarà o's guastarà, lo senyor del leny és tengut d'esmena a fer a ⁷⁷ aquell mercader de qui aquella roba ⁷⁸ serà, per so car ell no la haurà mesa sots lo tàlem ⁷⁹ axí com havien ⁸⁰ covengut ⁸¹ a aquell mercader. ⁸² E si lo senyor del leny la y ⁸³ 40 hagués mesa ⁸⁴ axí con promès lo li ⁸⁵ havia, ⁸⁶ e la roba se banyava e's guastava, ⁸⁷ lo senyor del leny no li'n ⁸⁸ fóra ⁸⁹ tengut de esmena a fer, pus eyl aguera atès so que havia promès a aquell mercader qui ⁹⁰ aquella roba li havia liurada per aquella promissió que feta li ⁹¹ havia. E axí, si la roba se banya o's guasta ⁹² sots lo tàlem, lo 45 senyor del leny no li és ⁹³ tengut d'esmena a ffer, ⁹⁴ pus no és se colpa, ⁹⁵ per què se quart ⁹⁶ tot senyor del leny ea, ⁹⁷ que prometrà als mercaders, que mester és que los ho atena. ⁹⁸ E per aquesta rahó ⁹⁹ fo fet aquest capítol.

77. a: P «e».

78. roba: manca en P.

79. tàlem: F «càlem».

80. havien: N «aurà»; A «havia».

81. havien covengut: V «ho havia promès».

82. sots lo tàlem ... mercader: C «lla hon promès haurà».

83. la-y: manca en D; FA «la»; N «le-y».

84. hagués mesa: V «metrà sots lo tàlem».

85. lo li: V «lo-y»; P «li ho»; manca en FCA.

86. havia: V «haurà».

87. se banyava e's guastava: V «se banyarà o's gastarà sots lo tàlem».

88. li'n: DFNP Ae «li».

89. fóra: V «és».

90. qui: e «de qui».

91. li: manca en F.

92. banya o's guasta: FAe «banyarà o's guastarà»; P «banyarà ho's gasta-rà»; se banya o's guasta: N «o's guasta o's banya»; se banyava e's guastava, lo senyor del leny no li'n fóra ... guasta: C «se banyaran o's gasta».

93. li és: F «n'és»; C «li n'és».

94. pus eyl aguera atès so que havia promès ... affer: manca en V.

95. se colpa: V «culpa sua».

96. se quart: C «se quart e's deu guardar»; e «guard-se».

97. ea: manca en VFPA; N Ce «ja».

98. atena: D «atengua».

99. rahó: V «rahó matexa».

m 250

Senyor de nau qui levarà pilot

Senyor de nau o de leny qui noliejarà o serà noliejat per anar en 5 algunes parts en les quals eyl ne hom que en la nau o leny sia no's ¹ certificarà que eyl hi sàpia, ² el ³ senyor de la nau o del leny haurà a logar pilot que hi ⁴ sàpia, e aquel ⁵ pilot [Fol. 120] se fermarà z dirà al senyor de la nau o del leny que eyl sap e és cert en aqueles parts on lo senyor de la nau volrà ⁶ anar, ⁷ e si aquell pilot dirà que no ha loc en ves ⁸ aqueles parts on lo senyor de la nau o del leny ⁹

1. no-s: V «no si».

2. sàpia: D «sàpia anar ny sia ja-més estat».

3. el: C «he el».

4. hi: V «ho».

5. e aquel: C «ho que el».

6. volrà: D «volria».

7. anar: V «anar e serà noliejat».

8. ves: FPA «vers»; manca en C.

9. leny: N «leny on».

- 10 volrà¹⁰ anar ne¹¹ serà noliejat, que eyl tot no ho¹² sàpia,¹³ e si
 aquel pilot atendra al senyor de la nau o del leny tot alò¹⁴ que
 promès li haurà bé¹⁵ e diligentment, lo senyor de la nau o del leny
 li és tengut de donar tot lo¹⁶ loguer que entre eyl e aquel pilot¹⁷
 serà emprès, sens tot contrast. Encara, li és tengut¹⁸ de donar so¹⁹
 15 que promès no²⁰ li haurà, segons la bondat e la valor que en²¹
 aquel pilot serà,²² per so cor²³ aquel pilot haurà atès al²⁴ senyor de
 la nau tot so que promès li haurà.²⁵ Emperò, totes les²⁶ covinenses
 que entre lo senyor de la nau o del leny e aquel pilot seran empre-
 ses deuen éser totes meses²⁷ en forma de cartolari de la nau o del
 20 leny, per so que entre lo senyor de la nau o del leny e aquell qui
 pilot serà²⁸ no²⁹ pogués³⁰ haver alcun³¹ contrast ne ésser.³² E si
 per aventura³³ aquell qui pilot serà levat³⁴ no³⁵ sabrà³⁶ en³⁷
 aquelas parts que³⁸ ell dit ne³⁹ promès haurà ne convengut al⁴⁰
 senyor de la nau, aquell qui⁴¹ pilot se⁴² serà més, e so que ell⁴³
 25 al senyor haurà promès res⁴⁴ no-l⁴⁵ pot atendre,⁴⁶ aquell⁴⁷ qui aytal
 serà deu perdre lo cap encontinent,⁴⁸ sens tot remey e sens tota
 mercè.⁴⁹ E el senyor de la nau o del leny pot lo li⁵⁰ fer tolre, que

10. volrà: *D* «volria».
 11. ne: *C* «ho».
 12. tot no ho: *FPe* «tot ho»; *A* «no».
 13. e si aquell pilot dirà ... sàpia:
manca en V.
 14. alò: *C* «so»; *A* «ço».
 15. bé: *manca en N*.
 16. lo: *D* «lo guany e lo»; *manca en N*.
 17. eyl e aquel pilot: *FAe* «ells»; *P* «éls».
 18. tengut: *V* «tengut més».
 19. so: *manca en DV*; tengut de donar so: *N* «promès de donar més».
 20. no: *manca en VP*.
 21. en: *manca en C*.
 22. serà: *C* «aurà».
 23. cor: *P* «cor aquell serà per ço com».
 24. atès al: *C* «entès en aquell».
 25. haurà: *C* «avia».
 26. les: *manca en A*.
 27. totes meses: *DN* «meses»; *C* «totes».
 28. e aquell qui pilot serà: *manca en C*.
 29. no: *D* «no-n».
 30. pogués: *C* «pusque».
 31. alcun: *F* «negun»; *NC* «nagun».
 32. ne ésser: *manca en FCPAe*.
 33. per aventura: *manca en FA*.

34. levat: *manca en NP*; pilot serà levat: *C* «serà stat levat pilot».
 35. no: *D* «no-n».
 36. sabrà: *NP* «sabria».
 37. en: *manca en C*.
 38. que: *FA* «on»; *P* «hon».
 39. ell dit ne: *C* «al dit pilot».
 40. al: *F* «ab lo».
 41. qui: *manca en V*.
 42. se: *manca en DFCAe*.
 43. que ell: *manca en e*.
 44. ell al senyor ... res: *V* «promès haurà al senyor de la nau»; res: *FPAe* «e res».
 45. no-l: *FNP Ae* «no li».
 46. atendre: *F* «atendra d[e ço] que promès haurà»; *A* «attendre d'aço que promès li haurà»; *e* «attendre d'aço que promès haurà».
 47. aquell: *P* «de so que promès li aurà».
 48. encontinent: *manca en N*; e so que ell al senyor haurà promès ... encontinent: *C* «he no porà atendra so que promès aurà en aquell senyor de la nau aquell pilot qui aytal serà deu perdra lo cap».
 49. aquell qui aytal serà ... mercè: *V* «aquell pilot aytal deu perdre lo cap encontinent sens tota mercè e sens tot remey».
 50. lo li: *Ce* «lo-y».

no és tengut que'n deman a la senyoria, si no's vol, *per* so car
 30 aquel l'aurà⁵¹ enganat e mès a⁵² juý⁵³ de perdre si e tots aquels
 qui ab eyl⁵⁴ són,⁵⁵ encara la nau e tot l'aver. Emperò, no sia tant
 solament en⁵⁶ coneguda del senyor de la nau o del leny ea,⁵⁷ aquel
 qui pilot⁵⁸ serà⁵⁹ levat, ea,⁶⁰ si deu perdre lo cap o no, ans⁶¹ deu
 ésser en⁶² coneguda dels nautxers⁶³ e dels mercaders e de tot lo
 35 cominal de la nau. E si tots aquels⁶⁴ qui dessús són dits o la major
 partida veuran ne conexeran *que* aquell deja⁶⁵ perdre lo cap, eyl
 lo deu perdre. E si [Fol. 120 v] a⁶⁶ eyls no⁶⁷ és semblant *que*
 no'l⁶⁸ deja perdre, *que*⁶⁹ no'l perde.⁷⁰ Mas sie'n⁷¹ fet tot so *que*
 eyls ne⁷² conexeran, *que* alò'n⁷³ deu ésser fet e als⁷⁴ no. *Per què?*⁷⁵
 40 Car si *per* aventura a les vagades⁷⁶ hom anava a volentat⁷⁷ de als-
 cuns senyors de naus o de lenys, eyls volrien bé *que* alscu[n]s⁷⁸ de
 qui⁷⁹ eyls haguessen⁸⁰ desgrat⁸¹ *que* hagués⁸² perdut lo cap, e⁸³
 per so *que* li'n⁸⁴ romangués lo⁸⁵ loguer *que* promès⁸⁶ ni dar-li'n⁸⁷
 deu,⁸⁸ *que* axí bé⁸⁹ hi⁹⁰ ha senyors de naus o de lenys *que* són⁹¹
 45 rasses⁹² de seny, com i altre hom. E⁹³ encara més, *que* molts
 senyors de naus o de lenys són *que* eyls no⁹⁴ saben *que*s⁹⁵ deu

51. l'aurà: C «l'avia».
 52. a: FP «en»; C «an».
 53. juý: C «punt».
 54. eyl: F «ells»; P «éls».
 55. aquels qui ab eyl són: C «quants en la nau ho en lo leny éran».
 56. en: N «a»; tant solament en: C «a».
 57. ea: FNCPA «e»; e «ia».
 58. qui pilot: e «pilot qui».
 59. serà: FCPA «se serà».
 60. leny ea ... ea: V «leny d'aquell pilot»; ea: manca en N; P «e ya»; e «e ia».
 61. ans: C «enans».
 62. en: N «a»; C «mès en».
 63. dels nautxers: V «del nautxer»; F «del n...xer» [illegible]; P «dell notxer»; Ae «del notxer»; coneguda dels nautxers: C «conegudel notxer».
 64. aquels: V «aquests».
 65. deja: F «deu».
 66. a: manca en D.
 67. no: D «no-u tenen per bo o no-ls»; manca en P.
 68. que no-l: VFA «que-l».
 69. que: manca en D.
 70. que no-l perde: manca en P.
 71. sie'n: FN «sia».
 72. ne: manca en V.
 73. alò'n: C «allò».
 74. als: P «alra».

75. per què: V «per ço».
 76. a les vagades: manca en VP.
 77. a volentat: V «a les volentats»; F «a la volentat»; C «ab voluntat»; A «a la voluntat».
 78. alscu[n]s: V «algun».
 79. de qui: N «d'aquells»; C «d'ella ab qui».
 80. eyls haguessen: C «ell agués»; haguessen: A «haurien».
 81. desgrat: V «desalt».
 82. que hagués: C «agués»; A «haguessen».
 83. e: manca en V.
 84. li'n: A «li».
 85. lo: C «tot lo».
 86. promès: D «pres li aurà»; V «li promès»; A «promès li havia».
 87. dar-li'n: D «dar-ly»; VFNCPAe «dar-li».
 88. deu: F «deu ésser».
 89. bé: manca en C.
 90. hi: V «n-i».
 91. són: manca en DF; que són: A «car».
 92. rasses: V «rasos»; A «recers»; que són rasses: N «curts»; P «quaraters».
 93. e: D «que».
 94. no: De «no-s».
 95. que-s: NC «que».

anar⁹⁶ danant⁹⁷ ne detràs,⁹⁸ ni saben què⁹⁹ vol dir la mar ni què no. E per so seria mal fet que mort de I¹⁰⁰ hom fos¹⁰¹ en¹⁰² asalt ne en¹⁰³ coneguda¹⁰⁴ tant solament del senyor de la nau ne del leny. Per què tot hom qui's met¹⁰⁵ per¹⁰⁶ pilot se¹⁰⁷ deu guardar, ans 50 que si meta, que puscha z sàpia atendre tot so que prometrà, per so que per¹⁰⁸ la pena que dessús és dita no li pogués¹⁰⁹ venir negun dan ne li pogués venir¹¹⁰ dessús.¹¹¹

96. anar: C «aver»; A «haver».
 97. danant: F «davant»; PA «de-
 vant».
 98. detràs: D «tras».
 99. què: DVFNPAe «què-s».
 100. de I: FPe «que»; fet... I: A
 «feyta mort que».
 101. fos: FA «fes»; P «ffes».
 102. en FPAe «per».
 103. ne en: FPAe «e no en»; asalt ne
 en: manca en C.
 104. coneguda: V «conexença».

105. met: V «metrà».
 106. per: P «a».
 107. se: C «se quart e-s».
 108. per: manca en VCPe.
 109. pogués: A «pusque».
 110. negun dan ... venir: manca en
 C.
 111. ne li pogués venir dessús: D
 «ne allò desús dit no li pogués venir
 de sobra»; manca en FA; negun dan ...
 dessús: P «desús ne negun dan».

m 251

De guaytes a establir

Tot senyor de nau o de leny és tengut que encontinent¹ que²
 parteix là³ hon haurà levat⁴ viatge o haurà feta vela, ell deu
 5 partir⁵ ses⁶ guaytes qui's guayten⁷ en la nau o el leny, axí bé anant
 en velas⁸ com estant en port o en plaja o espagol,⁹ e axí bé en
 terra de amichs com de enamichs, enaxí¹⁰ que aquels qui's¹¹ guay-
 taran ana[n]t ab velas,¹² si s'adormien¹³ a la guayta,¹⁴ de tot aquel
 jorn no deuen baver¹⁵ vi. E si aquels qui's¹⁶ guaytaran¹⁷ en plaja
 10 o en port o en espagol,¹⁸ e¹⁹ que sia²⁰ en terra de anamichs,²¹ si a la

1. encontinent: D «decontinent».
 2. que: A «com».
 3. là: FP «de là»; CA «d'allà»; e
 «de lla».
 4. levat: manca en D; V «levat lo».
 5. partir: DVFNPAe «departir».
 6. ses: N «les».
 7. qui's guayten: V «qui guayten»;
 P «qui-s guayta».
 8. en velas: DVFNPAe «ab veles»; C
 «a la vela».
 9. espagol: DV «esparagol»; F «spa-
 rangol»; NCe «sparagol»; P «sparagoll»;
 A «speragol».
 10. enaxí: FPAe «e axí».
 11. qui-s: D «qui».

12. ab velas: C «a la vela».
 13. si s'adormien: DVNA «si s'ador-
 men»; P «si-s dormían».
 14. si s'adormien a la guayta: man-
 ca en C.
 15. baver: DVPAe «beure»; FC «beu-
 ra»; N «boura».
 16. qui-s: Pe «qui».
 17. guaytaran: C «dormiran».
 18. espagol: DV «esparagol»; F «spa-
 rangol»; NCe «sparagol»; A «speraçol»;
 o en espagol: manca en P.
 19. e: manca en C.
 20. sia: V «sien».
 21. anamichs: DVFNPAe «amichs».

guayta s'adormiran,²² de tot aquell jorn no deuen baver²³ vi ni haver negun²⁴ companatge. E si per aventura serà²⁵ en terra de anamichs,²⁶ aquels qui a la guayta se adormiran,²⁷ si és mariner de proha deu²⁸ perdre lo vi²⁹ e el companatge de tot aquell jorn ⁊ encara que³⁰ deu ésser assotat tot nuu per tota la nau e deu ésser surt en mar III vega-[Fol. 121]des ab la veta del morgonal,³¹ e assò sia en coneguda del senyor de la nau e del nautxer de³² dar-li qual se volrà³³ de aquelles dues³⁴ penes³⁵ que dessús són dites. E si és³⁶ hom³⁷ de la popa, deu perdre lo vi e tot³⁸ lo companatge de tot aquell jorn. E deu-li ésser gitat hun cau³⁹ d'aygüe per lo⁴⁰ cap en avayl.⁴¹ E si negun⁴² d'aquests⁴³ que dessús són dits⁴⁴ seran trobats durments⁴⁵ a la guayta de III vegades ensús, deu⁴⁶ perdre tot lo loguer que haver devia⁴⁷ de tot aquell viatge on seran.⁴⁸ E si l'avien⁴⁹ haüt, deuen-lo⁵⁰ retre, o⁵¹ deuen ésser gitats en mar. E sia⁵² en asalt⁵³ del senyor de la nau ⁊ del cominal o de la major partida de dar-lus⁵⁴ d'aquestes⁵⁵ dues⁵⁶ penas dessús dites⁵⁷ la qual⁵⁸ eyls volran,⁵⁹ per so car eyls meten a juý ⁊ a⁶⁰ ventura de perdre si mateix e tots aquels qui en la nau o al leny seran.⁶¹ E fo fet per so aquest capítol.⁶²

22. si a la guayta s'adormiran. manca en C.

23. baver: DVPAe «beure»; FC «beura»; N «boura».

24. negun: F «degun»; manca en C.

25. serà: CA «seran».

26. anamichs: C «anamichs ne anloch que-s tanbran [?]».

27. aquels qui ... adormiran: N aquell qui a la guayta s'adormirà».

28. deu: manca en C.

29. lo vi: manca en P.

30. que: C «més que»; manca en A.

31. morgonal: P «mergonall».

32. de: C «e».

33. qual se volrà: C «so que-s voldrà».

34. dues: FN «dites»; C «tres».

35. de aquelles dues penes: P «pena de aquelles dues».

36. és: manca en D.

37. hom: manca en FPAe; C «mariner».

38. tot: manca en C.

39. cau: F «cànter».

40. per lo: P «pell».

41. per lo cap en avayl: V «damunt lo cap»; en avayl: NCPA «avall».

42. negun: FC «naguns»; A «alcuns»; e «neguns».

43. negun d'aquests: D «negunes d'aquestes rahons o coses»; N «neguna d'aquestas cosas».

44. dits: DN «dites»; que dessús són dits: manca en C.

45. durments: NP «durment».

46. ensús deu: V «a ensús deuen».

47. devia: V «deuen»; P «deuria».

48. on seran: D «se serà acordat»; manca en C.

49. l'avien: D «l'avie».

50. deuen-lo: D «deu-lo».

51. o: e «e».

52. sia: C «sia sso».

53. en asalt: V «a coneguda».

54. dar-lus: D «donar-les»; VCPA «dar-los»; F «dar»; N «dar-los qualsa-vol»; e «dar-les».

55. d'aquestes: P «aquestes».

56. dues: C «tres».

57. d'aquestes dues ... dites: V «de les dos penes que dessús són dites»; dessús dites: manca en FPe; A «una».

58. la qual: C «la que»; P «quala».

59. eyls volran: V «ells se volran»; FPe «ell se volrà»; A «ell se volran»; la qual eyls volran: manca en N.

60. ⁊ a: P «de».

61. o al leny seran: C «seran e tot lo leny».

62. capítol: D «capítol per les rahons desús dites»; C «capítol que cascú se quart de les dites penas»; si mateix e tots ... capítol: V «assí mateix e a tots los de la nau o del leny».

m 252

Esmena de roba *qui serà* trobada en port o en ribera

Roba *qui serà*¹ trobada en plaja² o en port o en ribera, *qui*³ vaja sobre aygua o *que* la mar la hagués exauguada⁴ en terra, aquell
5 *qui* trobarà⁵ *aquela*⁶ en la plaja o en el port o en ribera, ab *que* la mar no la hagués exauguada⁷ en terra, ne deu⁸ haver la maytat de trobadures,⁹ en aquesta guisa: *que* eyl la deu presentar a la senyoria, e la senyoria deu-la tenir¹⁰ manifesta¹¹ a tothom i any e hun die.¹² E si era¹³ roba *que* guastar-se pogués, deu ésser venuda, e-l preu¹⁴ *que* de *aquella* roba¹⁵ *serà* haüt,¹⁶ deu estar¹⁷ manifest, axí com dessús és dit. E si, passat aquell temps, *aquela*¹⁸ roba *que* axí *serà* trobada¹⁹ o el preu *que* de *aquela* *serà*²⁰ haüt, no haurà vengut²¹ senyor,²² ladonchs²³ la senyoria deu donar a aquell *qui* trobada la haurà la maytat per ses²⁴ trobadures.²⁵ E de²⁶
15 la maytat *que* romandrà,²⁷ deu fer la senyoria dues²⁸ parts, e pot-se'n²⁹ pendra la una; ³⁰ e l'altra *qui* roman³¹ deu-la donar per amor de Déu, là on eyl³² vist *serà*³³ per bé, per³⁴ ànima³⁵ d'aquell de *qui*³⁶ stada *serà*. E si per aventura *aquela* roba *qui* [Fol. 121 v] trobada *serà*, la mar la haurà exaugada³⁷ en terra, aquell *qui* la

- | | |
|--|---|
| <p>1. <i>serà</i>: C «<i>serà stade</i>».
2. plaja: N «<i>plaga o en sparagol</i>».
3. <i>qui</i>: V «<i>o que</i>».
4. exauguada: DV «<i>exaguada</i>».
5. aquell <i>qui</i> trobarà: N «<i>lo qui la trobarà</i>» [<i>«qui la trobarà a dalt del renglól</i>].
6. trobarà <i>aquela</i>: V «<i>la trobarà</i>»; C «<i>la hatrobarà</i>»; <i>aquela</i>: P «<i>aquela roba</i>».
7. exauguada: DV «<i>exaguada</i>».
8. en terra ne deu: V «<i>deu-ne</i>».
9. trobadures: N «<i>trobadures aquell qui la trobarà</i>».
10. tenir: C «<i>fer</i>».
11. manifesta: N «<i>manifestament</i>»; C «<i>manifestar</i>».
12. hun die: V «<i>I dia si era roba que no-s pogués guastar</i>»; P «<i>dia</i>».
13. era: P «<i>serà</i>».
14. e-l preu: V «<i>e el preu e el preu</i>».
15. roba: manca en N.
16. <i>serà</i> haüt: V «<i>serà venut</i>»; FA «<i>se haurà o serà haüt</i>»; P «<i>se aurà agut</i>»; e «<i>se haurà hagut</i>»; de <i>aquella</i> roba <i>serà</i> haüt: C «<i>se n'aurà hagut</i>».
17. estar: V «<i>estar de</i>»; Ne «<i>ésser</i>»; P «<i>éser</i>».
18. <i>aquela</i>: manca en Pe.</p> | <p>19. trobada: C «<i>stade atrobade</i>».
20. <i>serà</i>: N «<i>s'aurà</i>»; CP «<i>se aurà</i>»; e «<i>se haurà</i>».
21. haurà vengut: V «<i>trobarà</i>».
22. <i>aquela</i> roba que axí ... senyor: F «<i>senyor no haurà vengut roba qui axí serà atrobada o-l preu qui d'aquella serà haüt</i>»; A «<i>senyor no haurà vengut roba que axí serà trobada o lo preu qui d'aquella serà haüt</i>».
23. ladonchs: C «<i>ne demanador</i>».
24. per ses: A «<i>de</i>».
25. trobadures: C «<i>treballs</i>».
26. de: manca en C.
27. romandrà: C «<i>sobrerà</i>».
28. dues: V «<i>dos</i>».
29. pot-se'n: V «<i>pot</i>».
30. una: e «<i>una part</i>».
31. roman: VN «<i>romandrà</i>»; C «<i>romendrà</i>».
32. eyl: FPe «<i>a ell</i>»; C «<i>ha ell ben</i>».
33. <i>serà</i>: manca en A.
34. bé, per: C «<i>la</i>».
35. ànima: D «<i>arma</i>»; A «<i>la ànima</i>».
36. on eyl vist ... <i>qui</i>: V «<i>on li serà ben vist per aquell qui</i>»; de <i>qui</i>: A «<i>qui</i>».
37. exaugada: DV «<i>exaguada</i>».</p> |
|--|---|

- 20 trobarà ne deu haver trobadores covinents, segons³⁸ que als³⁹ bons hòmens d'aquell loch⁴⁰ on serà trobada⁴¹ vist serà. Emperò, deu ésser axí fet de aquesta⁴² que axí serà trobada, axí com és ja dit dessús d'aquella altre, e axí fet[e]s p[ar]ts de sso que⁴³ a⁴⁴ la senyoria romandrà.⁴⁵ Emperò, si la⁴⁶ roba alcuna⁴⁷ serà trobada
- 25 en golf o en mar deliura,⁴⁸ aquella deu ésser partida, axí com en I capítol ja dessús dit z esclarit z sertifficat;⁴⁹ per què ara no ho⁵⁰ qual dir ne⁵¹ recapitolar;⁵² o si per aventura roba serà atrobada⁵³ que jaurà a⁵⁴ ffons, aquella aytal que sobre aygua no⁵⁵ hirà,⁵⁶ ne-y poria⁵⁷ anar, aquela no deu ésser venuda ne alienada,
- 30 per so com roba qui jaurà a fons⁵⁸ tota via espera son⁵⁹ senyor; e deuen-ne⁶⁰ ésser donades⁶¹ trobadores covinents a aquell qui la trobarà e la exaugarà,⁶² a coneguda de la senyoria e de⁶³ bons hòmens de la mar⁶⁴ que sien dignes de fe⁶⁵ z que ho sàprien bé z diligentment departir.⁶⁶ E la senyoria deu tenir tota aquella roba
- 35 manifesta⁶⁷ o el preu de aquella, si serà roba que's pogués affolar.⁶⁸ E si al temps de la usança o de la custuma que'l senyor haurà establida en aquel loch on⁶⁹ aquela roba serà atrobada,⁷⁰ demanador o senyor no li haurà⁷¹ vengut ne exit, la senyoria⁷² deu⁷³ fer crida pública⁷⁴ per trenta dies; si senyor alcun⁷⁵ haurà exit a aque-

38. segons: *D* «segunt».39. als: *FPe* «aquells»; *A* «a aquells».40. loch: *V* «logar».41. on serà trobada: *manca en P*.42. ésser axí fet de aquesta: *C* «s'à axí antendra a fer de haquesta roba».43. de sso que: *V* «com».44. a: *manca en D*.45. romandrà: *V* «plaurà».46. la: *manca en VCAe*.47. alcuna: *F* «d'alguna»; *manca en N*.48. deliura: *CP* «desliura»; *A* «desliure».49. ja dessús dit ... sertifficat: *V* «ja dessús és dit e declarat»; *P* «desús dit és ja contengut; z esclarit z sertifficat: *FAe* «és ja contengut».50. ho: *manca en D*.51. dir ne: *manca en A*.52. ara ... recapitolar: *V* «ací no ho cal posar»; z sertifficat... recapitolar: *manca en C*.53. atrobada: *manca en A*.54. a: *P* «en».55. aquella aytal ... no: *N* «tota via sperar son senyor no-y».56. hirà: *C* «serà».57. poria: *C* «porà».58. aquella aytal ... fons: *manca en FPAe*.59. son: *V* «a son»; *manca en C*.60. deuen-ne: *P* «deu-ne».61. donades: *FPA* «dades».62. exaugarà: *DV* «exaguarà».63. de: *VNC* «de dos».64. de la mar: *N* «de mar»; *C* «de la art de la mar».65. sien dignes de fe: *D* «sie dignes de fer».66. e la exaugarà a coneguda ... departir: *manca en FAE*; la trobarà e la exaugarà ... departir: *P* «trobarà»; departir: *C* «partir».67. manifesta: *VN* «manifestada»; *C* «manifestade».68. pogués affolar: *C* «perdés».69. on: *P* «ho en».70. atrobada: *C* «stade trobade».71. haurà: *C* «serà».72. senyoria: *C* «senyoria lo senyor»; e «sobredita senyoria».73. deu: *N* «deja».74. pública: *N* «públicament».75. si senyor alcun: *V* «e si dins aquells XXX dies senyor»; *C* «e si senyor li aurà».

- 40 la roba,⁷⁶ sia-li desliurada; ⁷⁷ si no,⁷⁸ sia partida,⁷⁹ axí com dessús és dit en aquel ⁸⁰ capítol mateix de roba *que* surarà ne hirà sobre la aygiè; axí ⁸¹ deu ésser fet d'aquesta mateixa,⁸² pus *que* el temps serà passat que'l senyor hi haurà posat.⁸³ Emperò, és axí a entendre que aquel ⁸⁴ o aquels *qui* la dessús dita roba trobaran o la ⁸⁵ hauran ⁸⁶ trobada,⁸⁷ *que* la deuen haver manifestada z representada ⁸⁸ a ⁸⁹ la senyoria del loch hon la dita roba serà ⁹⁰ atrobada dins III dies, si en loch ne serà.⁹¹ E si ⁹² serà en loch [Fol. 122] *que* dins los dits tres dies no poguésan haver la dita roba, *que* atrobada hauran, haver representada a la dita senyoria, deuen-la haver representada dins VI dies. ⁹³ E si dins ⁹⁴ VI dies no la poran haver representada ⁹⁵ a la dita ⁹⁶ senyoria, deu ⁹⁷ fer enaxí *per* malícia a sobrar e *per* dans e greujes ⁹⁸ [e] messions a esquivar; aquel o ⁹⁹ *quells* ¹⁰⁰ *qui* la dita roba hauran atrobada *que* la hajen manifestada e representada ¹⁰⁰ dins x dies.¹⁰¹ E si dins los ¹⁰² x dies ¹⁰³ a la dita ¹⁰⁴ senyoria la dita roba manifestada o ¹⁰⁵ presentada no serà,¹⁰⁵ aquel

76. a aquela roba: *manca en C*; roba: *manca en F*.

77. sia-li desliurada: *V* «sia-li liurada»; *F* «que li sia desliurada»; *P* «que li sia deliurada»; *A* «que sia desliurada»; e «que li sia liurada».

78. no: *V* «no-y».

79. sia partida: *DN* «sia departida»; *V* «departida»; *F* «serà departida».

80. aquel: *VF* «aquest»; *C* «lo».

81. axí: *P* «axí matex».

82. mateixa: *manca en P*.

83. posat: *F* «pausat»; que'l ... posat: *manca en C*.

84. aquel: *manca en e*.

85. la: *manca en P*.

86. trobaran o la hauran: *D* «trobarà o la aurà».

87. o la hauran trobada: *manca en C*.

88. z representada: *manca en FPAe*; la deuen ... representada: *N* «l'auran manifestada e presentada».

89. representada a: *C* «presentade denant».

90. serà: *FA* «hauran».

91. serà: *FPAe* «seran».

92. si: *manca en V*.

93. la dita roba que atrobada ... dies: *V* «manifestada la dita roba a la senyoria deuen-la haver manifestada o presentada dins VI dies»; e si serà en loch ... dies: *F* «e dir a la senyoria. E si dins III dies no l'an presentada deuen-ho fer dins VI dies»; *C* «e si serà en loch que dins III dias no la

pogués aver presentade, deuen-la aver presentade dins VI dias»; *P* «e dir a la senyoria e si dins III dies no la han presentada deuen-ho ffer dins VI»; *A* «e dir a la senyoria. E si dins III dies no la han presentada deuen-o fer dins VI dies»; e «e dir a la senyoria. E si dins tres no la han presentada deuen-ho fer dins sis dies».

94. dins: *DCPe* «dins los»; *VN* «dins los dits».

95. representada: *FPAe* «presentada».

96. poran ... dita: *C* «auran manifestade la».

97. deu: *V* «la dita senyoria deu»; *F* «deu-ho»; *P* «deuhen».

98. greujes: *V* «greujes e»; *F* «greuges e»; *N* «greugas e»; *C* «greuges e interesos»; *Ae* «greuges e per».

99. *quells*: *D* «aqueles»; *VFNCPAe* «aquells».

100. e representada: *manca en V*; hajen manifestada e representada: *C* «deuen manifestar e representar»; representada: *P* «presentada».

101. X dies: *D* «V dies».

102. los: *manca en CPA*.

103. X dies: *D* «V dies».

104. a la dita senyoria ... o: *P* «no la auran».

105. a la dita senyoria ... serà: *F* «no l'auran manifestada no serà»; *A* «no la hauran manifestada»; e «no la hauran manifestada no serà».

de qui la dita roba serà, o la dita senyoria per él, deman e puscha demanar la dita roba, que axí com dessús és dit serà estada trobada,¹⁰⁶ a aquel o a aquells¹⁰⁷ qui trobada la hauran, per ladronici,¹⁰⁸ e estar a mercè de la senyoria, e encara que deuen perdre
 60 tot lo dret que de la dita roba deuen o¹⁰⁹ devien¹¹⁰ haver per rahó¹¹¹ de les dites trobades. Saul, emperò, que si¹¹² aquel o¹¹³ aquells qui la dita roba hauran atrobada, axí com dessús és dit,¹¹⁴ dins los dits x dies no la hauran representada¹¹⁵ o manifestada¹¹⁶ a la dita senyoria, segons que dessús és dit,¹¹⁷ si eyls juts [sic]
 65 cases¹¹⁸ o¹¹⁹ justes rahons mostrar poran per que eyls la dita roba no haguessen puguda representar¹²⁰ a la dita senyoria dins los dits x dies, deu-lus¹²¹ ésser rebut. Enaxí,¹²² emperò, que¹²³ si los cases e les rahons dessús dites per éls dites¹²⁴ o posades eyls¹²⁵ en ver metra no¹²⁶ poran, sinó¹²⁷ que la¹²⁸ dita senyoria puscha¹²⁹
 70 anentar contra¹³⁰ ells, segons que dessús és dit, la¹³¹ forma dessús dita.¹³² Emperò, si la dita roba haurà estat¹³³ perduda que no serà estada atrobada i any z i die¹³⁴ z passat¹³⁵ l'any e die, la dita

106. serà estada trobada: C «si serà atrobade».

107. a aquel o a aquells: D «aqueyl o aquells»; Fe «aquell o aquells»; C «ha aquells»; P «aquell ho aquells»; A «a aquell o aquells».

108. ladronici: D «ladronici las poden demanar».

109. deuen o: manca en C.

110. o devien: manca en FPAe.

111. rahó: D «la rahó».

112. si: manca en N.

113. aquel o: manca en C.

114. e: manca en C.

115. representada: FN «presentada»; C «presentade».

116. o manifestada: manca en FPAe.

117. segons ... dit: manca en V.

118. juts cases: DCe «justs casos»; F «justs cases»; N «justes causes»; P «justes cosses»; si eyls juts cases: A «justes causes».

119. juts cases o: manca en V.

120. representar: D «representar o manifestar»; F «presentar o manifestar»; N «representar e manifestar»; C «manifestar ne presentar»; P «representar ho manifestar»; Ae «representar o manifestar»; haguessen puguda representar: V «han pogut manifestar o representar».

121. deu-lus: D «deu e deuen-los»; VNCPAe «deu-los»; F «deus-los».

122. Enaxí: manca en C; a partir d'ací fins al full següent (nota 150), el text en V és diferent.

123. que: manca en C.

124. per éls dites: manca en FPAe; N «per ell dites».

125. dites o posades eyls: C «posades».

126. no: DFNP Ae «les».

127. sinó: C «sinó enaxí».

128. que la: P «aquella».

129. la dita senyoria puscha: N «les dites senyories pusquen».

130. contra: P «que».

131. la: FPAe «en la»; que dessús és dit la: N «la».

132. la forma dessús dita: manca en C.

133. roba haurà estat: D «roba qui serà trobada aurà estatda» [sic]; N «roba que serà atrobada avia stada».

134. haurà estat perduda ... die: F «serà stada atrobada serà stada perduda I any haurà e I dia»; C «serà stade trobade aurà stade perduda un any he I dia»; P «qui serà stada trobada serà estada perduda e trobada hun any aurà e hun dia»; A «que serà stada trobada serà stada perduda I any haurà e un dia»; e «que serà stada trobada serà stada perduda un any haurà e un dia».

135. z passat: A «passats».

roba serà estada atrobada,¹³⁶ aquel de qui era la dita roba no y pot res demanar, ans¹³⁷ deu ésser d'aquel o d'aquels qui la hauran atrobada. Per qual rahó?¹³⁸ Per so¹³⁹ car no és roba al mónt¹⁴⁰ que estia o¹⁴¹ haja estat¹⁴² sots aygua o pres ay- [Fol. 122 v] güe¹⁴³ o de¹⁴⁴ sobre aygüe¹⁴⁵ per lo dit temps que aquel de qui¹⁴⁶ estada serà li¹⁴⁷ pogués justament conèixer al¹⁴⁸ senyal per què fos la sua¹⁴⁹ roba estada sua,¹⁵⁰ si doncs no¹⁵¹ feya per arbitre,¹⁵² saul ferre o azer¹⁵³ o altre¹⁵⁴ matayl. E axí la dita roba, que axí con dessus és dit¹⁵⁵ serà atrobada,¹⁵⁶ deu ésser d'aquel qui atrobada l'aurà. Emperò, si¹⁵⁷ aquel qui la dita roba dirà¹⁵⁸ ésser sua farà fe¹⁵⁹ que sua fo z sua és, deu-li ésser deliurada. Eyl, emperò, faent¹⁶⁰ satisfacció a aquel qui trobada la haurà a ssa volentat, si aquel, emperò,¹⁶¹ qui trobada la haurà¹⁶² fer o volrà, que en altre manera¹⁶³ senyoria no-l¹⁶⁴ ne deu¹⁶⁵ destrènyer, si donchs¹⁶⁶ aquel qui la dita roba demenarà provar o en ver metre porà, per testimonis dignes de fe, la dita roba ésser¹⁶⁷ sua; e si, enaxí com dessus és dit, en¹⁶⁸ ver

136. z passat ... atrobada: manca en C.

137. ans: F «enans»; Pe «anans».

138. per qual rahó: F «aquell de qui aquel de qui era la roba no y pot res demanar rahó»; P «aquell de qui era la roba no y pot res demanar rahó, per què?»; A «aquell de qui era la dita roba no y pot res demanar rahó»; e «aquell de qui era la dita roba no y pot res demanar e és rahó»; qual rahó: manca en C.

139. per so: manca en e.

140. roba al mónt: C «rahó».

141. estia o: manca en FP Ae.

142. estat: F «stat I any»; Pe «stat hun any»; que estia ... estat: C «que si aja estat un any».

143. aygüe: DFNP «d'aygua»; e «de aygua»; pres aygüe: C «a pres d'aygua».

144. de: manca en DFNP.

145. aygüe: D «l'aygua»; o de sobre aygüe: manca en C; sobre aygüe: A «pres d'aygua».

146. qui: P «qui aquella roba».

147. li: FCPe «la»; A «hi».

148. al: DPe «algun»; F «per algun»; NA «algun»; C «en algun».

149. sua: DFNCP Ae «dita».

150. Enaxí (vegeu nota 122)... sua: V «Enaxí emperò que les rahons puguen provar e si ells les coses e les rahons que posaran provar no poran ne metre en ver, que la senyoria puga enantar

contra ells segons que dessus és dit e segons e segons [sic] en la forma dessus dita. Emperò si la roba que serà atrobada haurà stat perduda que no serà estada atrobada per I any e I dia e passat l'any e dia la roba trobarà senyor, aquell senyor que perduda la haurà no la pot obtenir ne y ha nengun dret, ans deu ésser d'aquell qui la haurà atrobada. Per tal com no és roba e-l món que estigua o haja estat sots aygua o prop d'aygua o de sobre aygua per lo dit temps que aquell de qui serà estada la pogués conèixer».

151. no: DNPAe «no-u»; V «no ho».

152. arbitre: DF «albitra»; C «albitra»; Pe «albitre».

153. azer: A «cer».

154. o altre: V «o algun altre».

155. dit: P «dita».

156. atrobada: V «estada atrobada».

157. si: manca en C.

158. dirà: manca en DFPe; C «din».

159. fe: P «sagrament».

160. faent: P «ffa en».

161. emperò: manca en e.

162. aquel emperò ... haurà: manca en C.

163. en altre manera: C «altrament».

164. no-l: F «no vol».

165. deu: P «pot».

166. si donchs: a partir d'ací, V té un text diferent (vegeu nota 187).

167. ésser: D «era».

168. en: manca en F.

90 metre porà la dita roba ésser sua,¹⁶⁹ e de tot en tot¹⁷⁰ la dita roba
 eyl cobrar volrà, eyl és tengut de donar ⁊ de pagar a aquel qui¹⁷¹
 atrobada la¹⁷² haurà tots dans e tots destrichs¹⁷³ e tots interès-
 sers¹⁷⁴ que en ver metra porà,¹⁷⁵ que per colpa de la roba dessus
 dita li seran esdevenguts¹⁷⁶ ne n'hauran¹⁷⁷ haüts a sostenir, a¹⁷⁸
 95 dignes de fe. E si de la¹⁸¹ dita roba que atrobada serà,¹⁸² aquel o
 aquels qui¹⁸³ trobada la hauran se'n serviran, en¹⁸⁴ guanyaran,
 e'n poran fer¹⁸⁵ algun guany, si los dits qui la dita roba hauran
 atrobada se'n seran servits o n'hauran fet¹⁸⁶ algun guany, si eyls
 demeneran les dites trobades, deuen-los ésser donades, segons
 100 que és acostumat.¹⁸⁷ E lo dit guany e servey que de la¹⁸⁸ dita roba
 hauran¹⁸⁹ haüt o fet,¹⁹⁰ deu-lus¹⁹¹ ésser mès en compte de les dites
 trobades. E per les rahons dessus dites, fo fet aquest capítol.¹⁹²

169. e si enaxí ... sua: manca en CA.
 170. la dita roba ésser sua ... tot: manca en N; de tot en tot: manca en P.

171. qui: P «qui la dita roba».

172. la: manca en P.

173. e tots destrichs: N «destruchs».

174. tots interèsers: F «e interès-ser»; A «interès»; e «intereses»; interèsers: C «interessos»; e tots destrichs e tots interèsers: P «e totes me-cions e tots destrichs e interès».

175. porà: C «poran».

176. seran esdevenguts: FAe «serà sdevengut»; C «serà vengut»; P «serà esdevengut».

177. n'hauran: DFA «n'aurà»; N «aurà»; P «auran»; e «ne haurà»; ne n'hauran: C «ho aurà».

178. a: C «he a».

179. o: FCPAe «e».

180. qui sien: manca en P.

181. de la: DFNAe «la»; manca en P.

182. serà: D «serà des que»; F «serà da que»; NPAe «serà de que»; C «serà de».

183. qui: D «aquí».

184. e'n: F «o».

185. poran fer: N «faran».

186. guanyaran ... fet: C «faran»; fet: manca en P.

187. si donchs (vegeu nota 166) ... acostumat: V «si donchs aquell qui la dita roba demanarà no provava ab tan grans e dignes testimonis de fe com la dita roba era sua, e si ell així de tot en tot volia cobrar la dita roba, ell és te[n]gut de donar e de pagar aquell qui atrobada la haurà tots dans e totes messions e destrichs que ell en ver metre porà, que per la roba dessus dita li seran esdevenguts ne n'haurà aüt a sostenir, a coneguda de la senyoria e de dos bons hòmens qui sien dignes de fe. E si la roba que atrobada serà aquells qui l'auran trobada se'n serà serviran e'n gua[n]yaran si trobades ne demanaran deu-los ésser donat segons que és acostumat».

188. de la: F «la»; manca en P.

189. hauran: C «aurà»; Pe «haurà».

190. o fet: manca en VC.

191. deu-lus: D «deu-lurs»; VFNCPAe «deu-los».

192. e per les rahons ... capítol: manca en V.

m 253

Esmena de covinensa o promissió feta en golff

Si alcuna covinensa o promissió o obligació serà feta de uns¹ a altres² [Fol. 123] en golff o en mar deliura o en qualche loguar,³

1. uns: Ne «diners»; C «diners de uns».

2. altres: N «altra».

3. loguar: V «altre logar».

5 saul *que* la nau o'l leny no sia en loch *que*⁴ tenga *prohís* o *ragara*⁵ en terra, *per* qual se volrà⁶ rahó *serà* feta la covinensa o *promissió*, no deu haver valor, *perque* cor⁷ a les vegades⁸ van en les naus o en los leyns mercaders ⁊⁹ hòmens honrats ⁊ molts d'altres¹⁰ a *qui* fa mal la mar o ha¹¹ algun greuge¹² en si mateix.¹³ E si eyls
10 podien¹⁴ axir en terra on poguessen ésser aleujats¹⁵ de aquels greuges¹⁶ o d'aquel anug¹⁷ *que* eyls ab si mateix,¹⁸ si eyls havien M marches d'argent, tots mil¹⁹ los promatrien a algun qui ls o²⁰ de manàs²¹ o que ls²² posàs²³ en terra, *per*²⁴ aquesta rahó no deu haver valor; o²⁵ encara més, si²⁶ *per* aventura se encontraran²⁷
15 ab als uns lenys armats, si²⁸ *per* promissió o *per* covinensa o *per* obligació *que* eyls²⁹ los³⁰ faessen³¹ se podien³² tolre³³ d'aquells leyns, los farien³⁴ covinensa o promissió, *per* so *que* eyls no ls faessen mal; demés³⁵ *que* *per* aventura³⁶ no ls porien³⁷ atendre *per* la³⁸ pahor *que* haurien³⁹ d'eyls. E, *per* esta rahó, promissió
20 ne⁴⁰ covinensa⁴¹ feta *per* pahor o *per* forsa⁴² no val ne deu valer⁴³ *per* neguna rahó. Mas, emperò, si nau o leny tendrà *prohís* o *rayara*⁴⁴ en terra⁴⁵ tota covinensa qui *serà* feta de uns a⁴⁶ altres, en

4. *que*: C «hon».5. *ragara*: V «rajayra»; F «regayre»; N «regayra»; C «recayra»; P «reyayre»; A «rejaire»; e «regaxara».

6. qual se volrà: VC «qualsevol»; F «qualsavol».

7. *que* cor: V «ço que»; C «ço com»; cor: manca en e.

8. vegades: V «devegades».

9. ⁊: manca en C.

10. ⁊ molt d'altres: manca en C.

11. ha: D «en»; manca en VP; FNC «an»; Ae «han».

12. algun greuge: N «alguns greuges».

13. en si mateix: V «axí mateix»; F «e si matex»; mateix: N «mateys»; C «matex»; P «mateix».

14. podien: FAe «poden»; N «poguessen».

15. ésser aleujats: N «aleugar».

16. de aquels greuges: V «d'aquell greuge»; A «d'aquell greugo».

17. aquel anug: F «aquells anug»; N «aquels anugs»; C «aquells anugs».

18. eyls ab si mateix: V «ells han ab si mateys»; F «ells ab si matex an»; N «an ab si mateys»; C «ells an en ells matex»; P «aquells ab si matex han»; A «aquells ab si mateys han»; e «aquells ab si mateix han».

19. mil: manca en N.

20. o: manca en FPAe; N «lo».

21. demanàs: F «amenàs».

22. tots mil ... que ls: C «tots los prometrián a mils»; o que ls: N «o ls».

23. posàs: F «pessàs».

24. *per*: NC «e per».

25. o: manca en CPA.

26. més si: V «si»; P «més».

27. se encontraran: FAe «s'encontrà».

28. si: manca en N.

29. eyls: N «ell».

30. los: manca en C.

31. faessen: A «fassen».

32. se podien: C «si-s porían».

33. tolre: D «coltre».

34. farien: P «ffeyhan».

35. leyns, los farien ... demés: V «leyns armats per ço que no ls fessen dan demés».

36. *per* aventura: manca en P.

37. porien: DNC «poria».

38. la: manca en C.

39. haurien: C «aurà».

40. ne: en L *afegit entre ratlles*.

41. ne covinensa: P «ho prometença».

42. o *per* forsa: manca en V; forsa: F «força feyta per pahor o per forca».

43. ne deu valer: manca en C.

44. rayara: D «ragara»; V «rajayra»; F «ragayara»; N «rajayxa»; C «rejaire»; P «reyayre»; A «rejaire»; e «rayaira».

45. en terra: C «a».

46. de uns a: C «dels uns als».

qualque guisa⁴⁷ sia⁴⁸ feta, val τ deu haver valor.⁴⁹ Emperò, si nau
 o leny serà en golff o en mar deliura o en qualque altre loch se
 25 vuyla, sia⁵⁰ que tenga prohís en terra⁵¹ o no, e aquels qui en la
 nau seran faran alguna covinensa o promissió, deu haver valor⁵²
 per⁵³ estes IIII rahons, so és a-saber,⁵⁴ per fet de git, o per fortuna
 na⁵⁵ de mal temps, o per qualque altre cas o ventura⁵⁶ si sia⁵⁷
 que la nau o'l leny ne vaja en⁵⁸ terra, o⁵⁹ per covinensa⁶⁰ que⁶¹
 30 mercaders fassen⁶² de fer⁶³ esmena a nau o a leny⁶⁴ per alguna
 rahó o per viatge a canviar, τ que l'escrivà⁶⁵ sia⁶⁶ present. E tan
 tost com⁶⁷ la nau o el leny tindrà prohís en terra, que⁶⁸ enconti-
 nent ho pens d'escriure en lo cartolari.⁶⁹ [Fol. 123^v] E, per estes
 rahons dessus dites,⁷⁰ alguna covinensa feta en golff o en mar
 35 deliura⁷¹ o en qualque altre loch se⁷² sia, no⁷³ deu haver valor,
 saul de les IIII rahons qui ja són en aquest capítol dessus esclari-
 rides⁷⁴ e certificades.⁷⁵ Emperò, si nau o leny serà en fous⁷⁶ o en
 estany, tota covinensa⁷⁷ que aquels faran, qui seran⁷⁸ la nau o
 el⁷⁹ leny, deu ésser tenguda per ferma,⁸⁰ tenga⁸¹ prohís en terra
 40 o no; perquè tot hom⁸² qui⁸³ en estany és ne⁸⁴ en fou⁸⁵ aytant⁸⁶

47. qualque guisa: C «quals manera».

48. sia: FPAe «que sia».

49. haver valor: Fe «valer»; val τ deu haver valor: P «deu valer e vall».

50. qualque ... sia: C «qual se vol loch».

51. prohís en terra: manca en A.

52. valor: P «rahó».

53. per: V «en».

54. a-saber: manca en VN.

55. fortuna: N «fet».

56. cas o ventura: F «cas d'aventura»; P «rahó ho ventura»; qualque altre cas o ventura: C «altra qualsevol cas de ventura».

57. si sia: V «se sia»; FPAe «sia»; N «sa sia»; manca en C.

58. en: V «a».

59. o: manca en V.

60. convinensa: C «convinensas».

61. que: P «de».

62. fassen: VFN «fessen».

63. fassen de fer: C «faésan an nau na fer».

64. esmena ... leny: C «smena».

65. τ que l'escrivà: F «e qu-él si».

66. sia: C «hi sia».

67. com: N «que».

68. que: manca en C.

69. lo cartolari: C «cartolari»; τ

que l'escrivà ... cartolari: manca en P.

70. estes rahons dessus dites: A «esta rahó dessus dita».

71. deliura: manca en C.

72. se: manca en C.

73. no: D «no-n».

74. esclarides: F «declarides»; PAe «declarades».

75. alguna covinensa feta en golff ... certificades: V «covinença deu valer e per altres coses no».

76. fous: DVA «fou»; FC «fon»; N «fouch»; P «ffon»; e «fons».

77. covinensa: N «covinensa o promissió».

78. qui seran: DVNAe «qui seran en»; F «seran»; C «qui són en»; P «qui serà en».

79. el: FNCPA «en lo»; e «en».

80. ferma: P «ffeta».

81. tenga: F «traga la nau»; P «trague»; A «tenga la nau»; e «traga en».

82. perquè tot hom: DNAe «perquè com»; V «car»; F «perquè con»; C «per ço com»; P «perquè hom».

83. qui: F «aquí».

84. ne: C «ho».

85. fou: F «terra [?]; C «fon»; e «fons».

86. aytant: P «aytall».

val con si era en terra, que assats és⁸⁷ en terra,⁸⁸ *pus que mal temps no·ls*⁸⁹ ne pot gitar ne li⁹⁰ pot negun⁹¹ dan⁹² fer.⁹³

87. és: manca en N.

88. que assats és en terra: manca en VFCPA.

89. no·ls: VNA «no·l»; P «no·ll».

90. ne li: P «ne·ls».

91. negun: F «degun».

92. dan: N «dapnatge».

93. no·ls ne pot ... fer: C «no le·n pusque gitar ne fer dan alcun».

m 254

De covinensa feta per patró a mercader z mariner

Qualque covine[n]sa¹ senyor de nau o de leny farà o haurà feta a mercaders o a sos² mariners o ab³ als cuns qui sien o seran⁴ 5 tenguts de sa⁵ nau o de son⁶ leny, aquela és mester que los atena, sens tot contrast. E si per aventura lo dit senyor de la nau o del leyn la dita covinensa o promissió⁷ atendra no·ls volrà,⁸ eyl 10 los és tengut de restituhir tot dan que los dessús dits ne sosten dran, o n'hauran sostengut, o n'esperen⁹ a sostenir,¹⁰ sens tot contrast, si la dita nau o leyn ne sabia ésser vanut.¹¹ Saul, emperò, 15 tot¹² empahiment¹³ qui per justa rahó venir·hi pogués o·y¹⁴ fos esdevengut,¹⁵ per lo¹⁶ qual lo dit senyor de la nau o del leny no hagués atesa o no hagués puguda atendre la dita covinença o promissió¹⁷ a tots los dessús dits.¹⁸ E si per aventura los dits¹⁹ mercaders o mariners o tots aquels qui de²⁰ la dita nau o leny seran 20 tenguts, són tenguts²¹ e obligats de atendra²² al dit senyor de la nau o del leny tota covinença o promissió, que ab eyl²³ hàjan haüda ho²⁴ haguessen²⁵ empresa, sens tot contrast. E si per aventura la dita covinensa o promissió atendre no li volran,²⁶ si los

1. Aquest capítol manca en el ms. V; covine[n]sa: FA «covenença o promissió»; e «covenença que».

2. sos: manca en FA.

3. ab: A «a».

4. covine[n]sa ... seran: C «covenenssa que aurà feta senyor de nau ho de leny a mercadés ho a marinés ho alguns qui sían».

5. sa: manca en C.

6. son: manca en C.

7. o promissió: manca en C.

8. volrà: F «valrà».

9. o n'esperen: N «o n'atenen»; C «ho anténan».

10. sostenir: F «sostener».

11. vanut: D «venuda»; e «venude».

12. tot: manca en F; A «just».

13. empahiment: P «empatxament»; e «empediment».

14. o·y: P «no·y».

15. o·y fos esdevengut: manca en N.

16. lo: e «la».

17. promissió: C «empresió».

18. a tots los dessús dits: N «desús dita a tots».

19. e si per aventura los dits: manca en F.

20. de: A «en».

21. són tenguts: manca en CP.

22. de atendra: manca en N; P «ho atendra».

23. eyl: CA «ells».

24. ho: C «ni ab ell».

25. haüda ho haguessen: manca en FPAe; haguessen: manca en N.

26. volran: C «voldrà».

- 20 dits²⁷ han als cuns béns, [Fol. 124] deuen ésser vanuts per restituir lo dan per la dita covinensa o promissió sostengut o per²⁸ sostenir, sens²⁹ tot difugi. E si los dits lurs³⁰ béns, al dit dan³¹ per la dita covinensa o³² promissió sostengut³³ o a sostenir,³⁴ a restituir no bastaran,³⁵ si los dits són conseguits,³⁶ deuen ésser preses³⁷ en poder de la senyoria, e estar tant e ten longament en la dita presó que³⁸ hajen entegrat al dit senyor de la nau tot lo dan dessus dit o que se'n³⁹ sien avenguts ab lo dit senyor de la nau o leny a la sua⁴⁰ vole[n]tat; saul, emperò, que'l dessus dit empahiment⁴¹ no ls ho⁴² hagués tolt o vedat, qu'els no haguessen pugut⁴³
- 25
- 30 atendre la dita covinensa o promissió⁴⁴ al dit senyor de la nau, o en colpa d'eyls⁴⁵ no fos romàs qu'els no hajen ne⁴⁶ haguessen atesa la dita covinensa o promissió, segons⁴⁷ que dessus és dit. E per les rahons dessus dites, fo fet aquest capítol.

27. dits: *D* «dits sobredits»; *C* «dits mercadés ho marinés ho aquelles que saran tenguts de sa nau ho de son leny».

28. per: *P* «per a» (*la a va escrita ensems amb l'infinitiu*: asostenir).

29. sens: *D* «sens tota malícia e sens»; *C* «sens tota malícia e de».

30. lurs: manca en *C*.

31. dit dan: *A* «dits dans».

32. covinensa o: manca en *C*.

33. sostengut: *A* «sostenguts».

34. sens tot difugi ... sostenir: manca en *F*; a sostenir: *N* «per sostenir»; sostenir: *C* «sostenir he».

35. bastaran: *C* «basta».

36. dits són conseguits: *D* «dit són tenguts deuen conseguits»; conseguits: *FN* «aconsaguits»; *CPe* «aconseguits».

37. preses: *FCPAe* «presos e mesos».

38. que: *DNCPAe* «tro que»; *F* «tro».

39. que se'n: *N* «que-s».

40. la sua: *P* «sa».

41. empahiment: *C* «enpatxament»; *P* «empatxament»; *e* «empediment».

42. ho: manca en *NP*.

43. pugut: *N* «puguda».

44. promissió: *D* «empremssió».

45. d'eyls: *N* «d'ell».

46. hajen ne: manca en *NCP*.

47. promissió segons: *D* «empremssió».

m 255

De comanda feta amigablement sens covinensa

- Si alcun comanarà a altre roba, la roba¹ és a entendre² mercaderia, amigablement, ab carta o menys de carta τ³ sens covinensa neguna⁴ que no serà empresa entre ells, sinó tant solament
- 5 que⁵ aquell qui la comanda reeb que la reeb⁶ a⁷ hús e a costum⁸ de mar e a risch⁹ de males jents, e eyl que la¹⁰ deu vendre en

1. la roba: *F* «ço».

2. la roba és a entendre: *V* «ço és»; *C* «ho altra»; a entendre: *P* «antendra de».

3. τ: manca en *VP*.

4. neguna: *N* «alguna»; *A* «alcuna».

5. que: manca en *C*.

6. reeb: *V* «reeba».

7. la reeb a: *C* «rep ab».

8. e a costum: *F* «e constum»; *C* «acostumat».

9. risch: *D* «rech»; *F* «risch de mar e de»; *PAe* «risch de mar e».

10. E eyl que la: *V* «e aquella»; que la: *N* «aquella».

qua[1]que loch que eyl farà port¹¹ ab la dita mercaderia en aquell present viatge en lo qual eyl ha¹² rebuda la comanda, e vendre¹³ 10 tot axí com mils porà e¹⁴ segons que entre eyls serà emprès, mas, emperò, si entre eyls no serà emprès¹⁵ e aquell qui la comanda portaran,¹⁶ què deu haver per son maltret,¹⁷ ni què no, si¹⁸ entre eyls emprès no serà,¹⁹ aquell qui la comanda²⁰ haurà aportada²¹ non²² pot ni²³ se'n deu²⁴ res retenir, pus que entreyils emprès no 15 serà;²⁵ ans és [Fol. 124 v] tengut de donar e de retre²⁶ tot so que de la²⁷ roba haurà²⁸ haüt,²⁹ encontinent que tornat serà d'aquel viatge, en lo³⁰ qual eyl havia rebuda³¹ la dita comanda. Emperò, aquel de³² qui la comanda³³ serà³⁴ és tengut de donar³⁵ al comandatari qui la sua comanda haurà³⁶ portada³⁷ e arribada, per lo 20 seu³⁸ maltret, segons qu'él³⁹ guanyarà e segons⁴⁰ lo maltret⁴¹ que aquel hi⁴² haurà haüt.⁴³ E assò deu haver⁴⁴ en son cosiment⁴⁵ e sa⁴⁶ coneguda.⁴⁷ E el comandatari no'l pot àls⁴⁸ de res⁴⁹ destrènyer,⁵⁰ per què tot comandatari se quart e's deu guardar⁵¹ com reeb comanda d'alcun,⁵² ea⁵³ com farà ses feynes⁵⁴ ne com no,⁵⁵

11. que eyl farà port: V «farà ell port»; C «hon serà pert».

12. ha: N «aurà».

13. vendre: DVFNPe «vendrà»; C «ha vendrà».

14. e: manca en V.

15. Mas emperò ... emprès: manca en FCAe.

16. portaran: DVN «portarà».

17. son maltret: V «sos maltrets».

18. si: DN «sia».

19. no serà: D «no-n sirà»; manca en N; mas emperò si ... no serà: P «e».

20. portaran, que ... la comanda: manca en FAe.

21. haurà aportada: F «se n'haurà aportada»; C «aurà portade»; P «se n'aurà aportada»; Ae «se n'haurà portada».

22. no-n: FNCPA «no».

23. pot ni: manca en FPA.

24. ni que no, si ... deu: V «ni que no, no se'n pot».

25. serà: D «sirà».

26. e de retre: manca en N.

27. que de la: N «quan d'aquella».

28. roba haurà: FA «comanda serà».

29. haüt: P «sostengut ne agut».

30. en lo: D «en la»; F «per la»; PA «per lo».

31. eyl havia rebuda: F «ell se n'havia aportada»; P «se n'avia ell aportada»; Ae «ell se n'havia portada».

32. de: manca en C.

33. Emperò ... comanda: manca en N.

34. serà: C «farà».

35. de donar: manca en C.

36. al comandatari ... haurà: V «a aquell comandatari qui la sua roba haurà»; haurà: F «haurà presa».

37. portada: C «presa e aportade».

38. lo seu: D «lo seu lo»; V «son».

39. que-él: FPAe «que».

40. segons: C «segons que».

41. segons qu'él ... maltret: manca en N.

42. hi: manca en C.

43. hi haurà haüt: P «aurà rebut».

44. haver: VN «ésser».

45. son cosiment: F «son consiment»; P «son consentiment»; A «cusi-ment».

46. e sa: VN «e en sa»; FPAe «e a sa».

47. sa coneguda: C «en sa conegude a la sua bona fe».

48. àls: manca en C.

49. àls de res: DVN «de res àls»; FPAe «d'àls».

50. destrènyer: C «constrènyer».

51. e-s deu guardar: manca en C.

52. d'alcun: N «de nangun».

53. ea: VP «e»; F «ne»; manca en CA; e «e ia».

54. feynes: DVFA «faenes»; P «ffahenes»; e «fahenes».

55. ne com no: manca en A.

25 *per so que no*⁵⁶ *haja*⁵⁷ *a venir en cusiment ne en conaguda de aquells qui les coma[n]des li faran per rahon del seu maltret. E a esta*⁵⁸ *rahon que dessús és dita de la roba, a aquesta matexa rahon*⁵⁹ *són e deuen ésser aquells*⁶⁰ *qui prenen*⁶¹ *comanda de diners.*⁶²

56. no: *P* «no.y».

57. que no haja: *A* «com ne ha»; *e* «com no n'ha».

58. a esta: *DV* «aquesta»; *N* «ab aquesta»; *C* «per aquesta».

59. rahon: *manca en C*.

60. matexa ... aquells: *V* «matexa rahó és e deu ésser d'aquells».

61. a esta rahon ... prenen: *F* «axí matex deu ésser de tothom qui reseeb»; *P* «axí mateix deu ésser de tothom qui rep»; *e* «aximateix deu ésser de tothom qui reb».

62. a esta rahon ... prenen comanda: *A* «axí matex deu ésser de tothom qui reb comandés».

m 256

De venda feta de nau o de leny

Si algun senyor de nau o de leny vendrà la sua nau o el seu leny a algun, eyl¹ vendrà sens sebuda z² sens voluntat³ dels personers, 5 eyl és tengut *que*, encontinent qu'él venuda la haurà, de tornar⁴ retre compte a sos personers⁵ e de retre⁶ z de donar⁷ tot so *que* a cascun ne⁸ vendrà *per* la sua part,⁹ si eyls pendra-o¹⁰ volran. E si los personers¹¹ pendre no ho¹² volran, eyl los és tengut de retre z de tornar¹³ en lur poder aquela nau o aquell leny *que* eyl 10 vanut haurà sens volentat z sens sabuda d'eyls.¹⁴ E, si aquella nau o aquell¹⁵ leny no'ls¹⁶ pot tornar en poder,¹⁷ eyl los és tengut de retre z de tornar¹⁸ aytant¹⁹ bona nau o aytant²⁰ bon²¹ leny com

1. eyl: *D* «e la»; *V* «e el dit senyor de nau la»; *FP* «ell»; *NCAe* «el».

2. sens sebuda z: *manca en V*; sebuda z: *és repetit en P*.

3. z sens voluntat: *manca en A*.

4. de tornar: *V* «e tornar e»; qu'él ... tornar: *F* «que vendrà que la nau serà venuda deu»; venuda ... tornar: *Pe* «vendrà la nau e ésser venuda deu»; *A* «vendrà la nau ésser venuda deu».

5. a sos personers: *C* «als parsonés seus».

6. e de retre: *manca en VC*.

7. donar: *F* «donar o tornar tots comptes dels parsoners e de retra e de donar»; *Ae* «tornar tots comptes dels parsoners e de retre e de donar».

8. ne: *manca en VFPAe*.

9. la sua part: *V* «sa part»; *FA* «les sues parts».

10. pendra-o: *F* «pendran e»; *C* «pendra-la».

11. los personers: *P* «ells».

12. ho: *C* «la».

13. tornar: *VCPe* «donar»; *F* «donar e tornar».

14. sens volentat ... d'eyls: *V* «per ço com lo vené sens voler d'ells»; d'eyls: *N* «d'ell».

15. aquella nau o aquell: *P* «aquell la nau ho lo».

16. no'ls: *P* «no».

17. en poder: *manca en VFA*; *NP* «en lur poder».

18. z de tornar: *manca en V*; tornar: *CPA* «donar».

19. aytant: *FN* «aytal»; *P* «aytall»; *e* «aytanta».

20. aytant: *FCE* «aytal»; *P* «aytall».

21. aytant bon: *manca en N*.

- aqueu²² era e'l guany que fet pogra²³ haver ab aqueu leny e's ne haurà²⁴ avenir²⁵ ab eyls axí com mils puscha. E si entr'els no se'n poran avenir,²⁶ deu-hi²⁷ metre²⁸ dos [Fol. 125] bons hòmens qui sien dignes de fe. E aquels que ls²⁹ ho departesquen,³⁰ z qualque cosa³¹ aquells³² ne diran³³ ne'n³⁴ conexeran, alò'n deu ésser seguit.³⁵ Emperò, si com lo senyor de la nau o del leny haurà³⁶ feta la venda, axí com dessús és dit, si a³⁷ la major forsa dels parsoners plaurà aquella venda, lo senyor de la nau o del leny qui venut serà³⁸ no ls és³⁹ de res als tengut⁴⁰ sinó de donar-los⁴¹ so⁴² que a cascun pertanyarà,⁴³ pus la major⁴⁴ forsa dels parsoners si⁴⁵ acordaran. E si per aventura com⁴⁶ lo senyor de la nau o del leny qui vanut serà⁴⁷ no⁴⁸ vendrà ni⁴⁹ tornarà retre⁵⁰ compte a sos parsoners, encara per donar se part a cascun per so que⁵¹ de la venda⁵² de la nau o del leny los pertanyarà,⁵³ e eyl se n'hirà devés⁵⁴ altres parts, si eyl és conseguit,⁵⁵ eyl és tengut de retre z de donar a aquels parsoners tot so que de la venda de la nau o del leny los⁵⁶ pertanyarà. E encara tot⁵⁷ aytant com los parsoners diran per lur sagrament⁵⁸ que aquella nau o aqueu leny pogra⁵⁹ haver guanyat.

22. aqueu: *D* «aqueu leny»; *V* «aquella».

23. pogra: *CPAe* «poguera».

24. e-s ne haurà: *D* «o-s ne aurà»; *FN* «o se n'haurà»; *CP* «ho se n'aurà»; *A* «o-s n'aurà»; *e* «o-s ne haurà».

25. e-s ne haurà avenir: *V* «o se n'avinga».

26. avenir: *manca en A*.

27. deu-hi: *VFCA* «deuen-hi».

28. metre: *N* «hom metra».

29. que-ls: *VNA* «que»; *manca en CP*.

30. departesquen: *A* «partesquen».

31. cosa: *manca en A*.

32. z qualque cosa aquells: *C* «essò que ells».

33. diran: *V* «finiran».

34. ne-n: *DFCe* «ne»; *N* «na».

35. seguit: *CA* «fet e seguit».

36. haurà: *C* «qui venut l'aurà e aurà».

37. a: *manca en P*.

38. qui venut serà: *F* «haurà feyta la venda axí com dessús és dit»; *P* «qui aurà ffeta aquella venda»; *e* «haurà feta la venda axí com dessús és dit, si a la major força dels personers plaurà aquella venda, lo senyor de la nau o del leny qui venut haurà»; serà: *C* «l'aurà»; *A* «haurà».

39. no-ls és: *F* «no-l n'és».

40. de res als tengut: *C* «de res tangut»; *P* «tengut de res».

41. donar-los: *P* «donar».

42. so: *C* «o so».

43. pertanyarà: *N* «pertanya»; *C* «ne pertenyarà»; *P* «los pertenyarà».

44. major: *C* «major partide e la major».

45. si: *C* «se».

46. com: *manca en C*.

47. serà: *C* «aurà».

48. no: *DCe* «no-n».

49. ni: *D* «ny-n»; vendrà ni: *manca en P*.

50. retre: *N* «per retra»; *manca en A*.

51. per so que: *FA* «d'açò que»; a cascun per so que: *N* «de so que»; *C* «a cascuns».

52. de la venda: *C* «de la venda que»; *manca en P*.

53. parsoners ... pertanyarà: *V* «compa[n]yons, so és, a sos parçoners ne per dar sa part a casquí de açò que-ls ne vendrà»; pertanyarà: *N* «pertanya».

54. devés: *FNCPe* «devers».

55. conseguit: *VPe* «aconseguit»; *F* «aconseguit serà»; *N* «aconsaguit».

56. los: *manca en e*.

57. tot: *manca en C*.

58. sagrament: *V* «sacrament».

59. pogra: *DCPAe* «poguera».

E si eyl no ha de quèls⁶⁰ puscha⁶¹ satisfèr ni entegrar,⁶² deu ésser pres e més en poder de la senyoria, hi estarà⁶³ tant tro⁶⁴ que haja satisfets⁶⁵ aquells seus⁶⁶ parsoners d'aquela demanda⁶⁷ que eyls li⁶⁸ fan o que se'n sia avengut ab ells.⁶⁹ E si per aventura aquell
 35 qui la nau⁷⁰ haurà venuda no serà atrobat, e'ls parsoners trobaran aquella nau o aquel leny que los⁷¹ serà⁷² estat venut⁷³ en algun loch, eyls lo⁷⁴ poden pendre z demanar ab⁷⁵ la senyoria. E la senyoria deu-los⁷⁶ deliurar;⁷⁷ eyls, emperò, mostren⁷⁸ que lur fos per cartes o per testimonis, si donchs aquel qui comprat l'aurà⁷⁹
 40 no'n⁸⁰ podia mostrar⁸¹ carta que aquell⁸² que la nau li haurà⁸³ venut⁸⁴ o al leny⁸⁵ hagués⁸⁶ dels parsoners loch que la pogués vendre e fer a sa⁸⁷ volentat; per què cascun se⁸⁸ guart [Fol. 125 v] e's deu guardar com comprarà nau o leny ni com no, per so que dan⁸⁹ ni li'n puscha venir.⁹⁰ Emperò, si eyl la vendrà per vallea⁹¹
 45 que la nau o el leny hagués,⁹² o prestadors⁹³ la⁹⁴ faran vendre per préstech que aquells li⁹⁵ haguessen fet a obs de coses que fossen necessàries a ops⁹⁶ de la nau o del leny,⁹⁷ aquell qui senyor ne

60. de quèls: *F* «d'aquells»; *A* «que-ls».

61. puscha: *V* «o puscha»; *P* «puga»; *e* «puixa».

62. quèls ... entegrar: *C* «que pagar ne ssetisfer».

63. hi estarà: *D* «hy estar»; *V* «e estar»; *NPe* «e star»; *C* «e astar»; *A* «e star-hi».

64. tro: *DP* «entrò».

65. satisfets: *V* «entregats e satisfets»; *FCPA* «satisfet».

66. seus: manca en *C*.

67. demanda: *P* «comanda».

68. li: *D* «hy».

69. sia avengut ab ells: *C* «sian avenguts ab ell».

70. nau: manca en *V*.

71. los: *V* «lur».

72. serà: *C* «és».

73. venut: manca en *DV*; *e* «levat».

74. eyls lo: *Ce* «ells los»; *A* «ell les».

75. ab: *FN* «a»; pendre ... ab: *C* «vendrà e manar a».

76. deu-los: *C* «deu-la-los»; *A* «deu-la-ls».

77. deliurar: *P* «demanar e deliurar».

78. mostren: *DF* «mostran»; *VNCPe* «mostrant»; *A* «mostrants».

79. l'aurà: *V* «l'auria»; *FAe* «haurà»;

P «aurà».

80. no-n: *DVFAe* «no».

81. no-n podia mostrar: *C* «no li mostrave».

82. que aquell: manca en *C*.

83. li haurà: *V* «li hauria»; *N* «aurà»; *e* «no haurà».

84. venut: *FPAe* «venuda»; *C* «venude».

85. o al leny: *D* «o el leny»; manca en *VCN*.

86. hagués: *D* «alguns».

87. fer a sa: *C* «fer-na se».

88. se: manca en *V*.

89. dan: *FPAe* «dan negú».

90. li-n puscha venir: *D* «li puscha esdevenir»; puscha venir: *C* «pusca venir nengun»; *P* «pogués venir»; venir: *A* «sdevenir»; guardar ... venir: *V* «guardar com compra nau o leny per ço que dan no li-n pogués venir».

91. vallea: *D* «vella»; *N* «vaylesa»; *C* «vellesa»; *P* «avolesa»; *A* «vallesa».

92. que la nau o el leny hagués: manca en *V*.

93. prestadors: *D* «emprestadores»; *VFAe* «emprestadors».

94. la: *V* «la-y».

95. li: *FNPAe* «hi».

96. a ops: manca en *NC*.

97. de coses ... leny: *V* «de coses necessàries a la nau o al leny».

serà no·n⁹⁸ sia tengut sinó enaxí com⁹⁹ en lo capítol que parla¹⁰⁰ de fet de adob de nau¹⁰¹ o de leny és¹⁰² ja dit e sertificiat.¹⁰³

98. no·n: *DFNPA* «no»; senyor ne serà no·n: *C* «serà».

99. enaxí com: *C* «en so que».

100. que parla: *manca en C*.

101. nau: *P* «ffet de nau».

102. és: *D* «qui és».

103. ja dit e sertificat: *V* «dit»; de nau ... sertificat: *C* «és contengut e aclarit e sertificat de nau ho de leny és contegut».

m 257

De mercaders qui metran alcuna cosa amegadament en faix o en bale

- 5 Si algun mercader o mercaders noliejaran alguns senyors¹ de nau o de leny fan² bales o farcells o qual se volran³ altre roba,⁴ e els⁵ mercaders metran o faran metre en aquells fays, bales o farcells o bales⁶ o qualque altre roba, sie en⁷ mig de l'hun d'aquels⁸ e⁹ de tots,¹⁰ alcuna cosa¹¹ amagadament, axí com és aur,¹² argent o moneda, perles, seda o qualque altre roba nobla¹³ o mercaderia
- 10 éls¹⁴ se volran e allò que dins¹⁵ aquells fays o bala¹⁶ o farcells¹⁷ o caxa¹⁸ o qualque altre roba se sia qu'els amagadament dins alcuns¹⁹ fays hauran mesa amagadament,²⁰ que no²¹ diran²² ne ho²³ demostraran²⁴ com ho²⁵ noliejaren²⁶ aquell²⁷ senyor de la nau o del leny o al nautxer o al guardià o a l'e[s]crivà d'aquella

1. algun mercader ... senyors: *C* «alsguns mercadés noliejaran algun senyor»; alcuns senyors: *A* «algun senyor».

2. fan: *DF* «e fan»; *manca en NCE*; *V* «faix»; *P* «ffayxs».

3. qual se volran: *D* «quals se volran»; *V* «qualque altra roba se volran»; *N* «qual sa volrà»; *C* «qualsevol»; *PA* «qual se volrà».

4. roba: *e* «cosa».

5. e els: *V* «e si·ls».

6. bales: *DCPA* «caxes»; *FN* «caxas».

7. sie en: *FN* «si ha en»; *C* «si al»; *PA* «si en».

8. de l'hun d'aquels: *C* «de la un de aquell».

9. e: *DAe* «o»; *CP* «ho».

10. de l'hun ... tots: *V* «de aquelles o d'alguna d'aquelles».

11. cosa: *C* «cosa serà mesa».

12. aur: *Ve* «or».

13. altre roba nobla: *V* «altra nobla joya o roba»; nobla: *manca en N*; *P* «moble».

14. nobla o mercaderia éls: *C* «qual».

15. dins: *A* «de dins».

16. bala: *D* «balles».

17. farcells: *F* «farçel»; *P* «farçell»; *e* «fardell»; bala o farcells: *A* «balo o farçell».

18. dins ... caxa: *V* «dins aquell faix bala o farçell».

19. alcuns: *DV* «alguns d'aquells»; *A* «alcuns d'aquells»; *Ne* «aquells»; *P* «de aquells».

20. dins ... amagadament: *manca en F*; hauran mesa amagadament: *manca en N*; amagadament: *manca en PAe*.

21. no: *DVAe* «no·u»; *FP* «no ho».

22. diran: *D* «dirà».

23. aquells fays o bala ... ho: *C* «lo faix auran mès amagadament que no·u diran ni·n».

24. demostraran: *D* «demostrarà».

25. ho: *manca en De*; com ho: *P* «quant».

26. noliejaren: *D* «noliejarà aquela roba»; *FCA* «noliejaran»; *P* «noliagaran»; com ho noliejaren: *manca en V*.

27. aquell: *VNPA* «a aquell»; *C* «ab aquell»; *e* «al».

- 15 nau en què eyls ho metran, sia que la²⁸ nau aquela o'l²⁹ leny haurà a³⁰ gitar ho li vendrà cas de ventura que n'hirà³¹ en terra e romprà, si aquel faix o bala o farcel o caxa o altre roba³² en³³ què allò que dessús és dit³⁴ se gitarà a³⁵ fet d'aquell get que fet serà, no³⁶ deu ésser comptat sinó tant solament³⁷ per³⁸ aquella roba per
- 20 què³⁹ eyl la⁴⁰ haurà noliejada⁴¹ per testimonis que donàs que eyls le-y⁴² haguessen vista metra⁴³ pus que al senyor o'l⁴⁴ nautxer o al guardià o el escrivà⁴⁵ [Fol. 126] no-u hauria⁴⁶ mostrat⁴⁷ ne dit el⁴⁸ cartolari no serà escrit.⁴⁹ E si la nau o'l leny ne va⁵⁰ en terra e aquella roba se perdrà⁵¹ no li'n⁵² deu ésser feta esmena sinó per
- 25 so qu'él⁵³ haurà fet entanent com eyl la⁵⁴ noliejà,⁵⁵ ea⁵⁶ quina⁵⁷ roba era ne quina⁵⁸ no.⁵⁹ E si per aventura aquella roba⁶⁰ o faix⁶¹ on⁶² alcunes cosses seran meses amagadament, axí com dessús és dit,⁶³ no-s perdrà⁶⁴ ne-s gitarà⁶⁵ e en aquella bala o faix⁶⁶ serà atrobat allò que dessús és dit qui amagadament hi serà mès, deu
- 30 metra per tot so que valrà en⁶⁷ aquell get o naufrag⁶⁸ que serà⁶⁹ fet. E encara més, si aquella roba o mercaderia que dessús és dita se⁷⁰ perdrà per colpa del senyor de la nau o de l'escrivà,⁷¹ no-n⁷² sien tenguts de esmena a fer⁷³ a⁷⁴ aquell de qui serà sinó tant sola-

28. sia que la: C «si aquella».

29. sia ... o:l: N «si aquella nau o»; P «si aquella nau ho».

30. a: manca en P.

31. n'hirà: P «hiran»; e «n'iran».

32. altre roba: C «nanguna».

33. en: manca en FP.

34. és dit: N «és dit serà»; C «dit serà».

35. a: C «en».

36. no: DPA «no-n»; e «no-u»; que fet serà no: N «que feu no-u».

37. solament: P «solament sinó».

38. per: e «que».

39. per què: CP «que»; A «per».

40. la: manca en Ce.

41. noliejada: C «noliejade e feta scriva en lo cartolari».

42. le-y: DF «li»; VNP «la li»; A «la-y»; e «hi».

43. metra: manca en N.

44. o:l: F «o»; A «lo»; manca en Pe.

45. o el escrivà: manca en N.

46. no-u hauria: D «no aurà»; hauria: N «havia»; C «hagués»; P «aurà».

47. mostrat: N «manifestat».

48. el: V «ni en lo»; F «ni al»; N «E en lo»; CP «ne al»; A «ne en lo».

49. el cartolari no serà escrit: D «ny escryt el cartolari ne mencionat».

50. va: V «ve»; C «hirà».

51. se perdrà: DVP «se perdia»; manca en C.

52. li'n: NC «li».

53. qu'él: Fe «com ell»; N «ell».

54. eyl la: N «ella»; A «ell les».

55. la noliejà: P «l'à nolieyade».

56. ea: Ce «e ia»; P «e».

57. quina: D «quinya»; C «quinia».

58. quina: D «quinya»; C «quinia».

59. ea ... no: manca en V.

60. roba: DVFNA «bala».

61. faix: C «fax ho caxe».

62. on: V «o en»; F «en».

63. axí ... dit: manca en FA.

64. perdrà: D «podrà»; FPA «perdran».

65. gitarà: FA «gitaran».

66. faix: C «farcell».

67. valrà en: D «valla».

68. naufrag: C «en aquell naufratx»; P «nauffraix».

69. serà: C «aurà».

70. se: P «sí».

71. de l'escrivà: C «del notxer ho del scriva»; P «dell leyn».

72. no-n: FCAe «no».

73. esmena a fer: FAe «esmenar».

74. a: D «o»; manca en Fe; no-n ... a: P «no sia tengut de asmenar».

- ment per so que eyl los ⁷⁵ haurà fet entenent ⁷⁶ com la'ls ⁷⁷ noliejà.
- 35 Per què? Car ⁷⁸ a les vagades hi à ⁷⁹ als cuns ⁸⁰ mercaders e ⁸¹ qui los creya de tot so que eyls dirien ⁸² o farien segrament, si perdien algun faix, per alcunes de les ⁸³ rahons dessus dites dirà ⁸⁴ que en ⁸⁵ aquel faix havia eyl mès ⁸⁶ valent ⁸⁷ mill marchs d'aur ⁸⁸ o d'argent, e per esta rahó no li és negun ⁸⁹ tengut sinó d'assò ⁹⁰ que al ⁹¹ noliejar fa ⁹² entenent a algu[n]s ⁹³ d'aquells qui dessus són dits;
- 40 per què tot mercader se quart e s de u guardar com ne què ⁹⁴ nolieja ⁹⁵ la sua ⁹⁶ roba a algun que li ⁹⁷ ho fassa entanent per so que no li'n ⁹⁸ pogués tornar a dan, axí com dessus ⁹⁹ és dit.

75. los: manca en C.
 76. entenent: manca en P.
 77. la'ls: F «la»; N «ell la»; C «le'ls»; P «les».
 78. car: manca en VC.
 79. à: C «aurà».
 80. als cuns: manca en P.
 81. e: VC «que».
 82. dirien: C «diuhan» [sic].
 83. de les: manca en C.
 84. dirà: DN «diran»; VPA «diria»; C «dirien».
 85. en: manca en P.
 86. eyl mès: V «al mes».

87. valent: FNA «valent de»; C «mes».
 88. d'aur: V «d'or».
 89. negun: manca en N.
 90. d'assò: N «assò».
 91. d'assò que al: P «de què ell».
 92. fa: C «féu».
 93. a algu[n]s: V «a algú»; A «alcú».
 94. com ne què: manca en FPAe; com ne què: C «que com».
 95. nolieja: F «noliejarà».
 96. la sua: A «alcuna».
 97. li: manca en F.
 98. li'n: DVFNCPAe «li».
 99. dessus: A «damunt».

m 258

Si algun senyor de nau o de leny darà son loch a altra per noliejar

- Si algun senyor de nau o de leny darà son loch a algun hom ¹
- 5 qu'él ² puscha noliejar aquella sua nau o aquel leny seu ³ de tot o de partida o entre lo senyor de la nau o del leny aquell ⁴ a qui eyl haurà donat ⁵ son loch de ⁶ noliejar serà emprès dia ⁷ cert ⁸ o temps sabut, si dins a-[Fol. 126 v]quel dia cert o temps sabut ⁹ aquel noliejarà, segons que entre eyl e ¹⁰ lo senyor de la nau ¹¹ serà emprès,
- 10 prè, val aquel nòlit que aquel qui lo senyor de la nau hi ¹² haurà

1. hom: F «altra»; manca en N.
 2. hom qu'él: C «que».
 3. seu: F «se deu».
 4. aquell: DF «e aquel»; VAe «e aquell»; P «he aquell».
 5. donat: VP «dat»; eyl haurà donat: C «darà».

6. de: manca en P; A «per».
 7. dia: N «a dia».
 8. cert: manca en V.
 9. si dins ... sabut: manca en VCP.
 10. eyl e: manca en N.
 11. eyl ... nau: V «ells».
 12. hi: manca en C.

mès¹³ per noliejador¹⁴ haurà¹⁵ fet ab alcun¹⁶ mercader o mercaders,¹⁷ z¹⁸ deu haver valor tot aytant¹⁹ com si eyl era senyor de la nau o del leny, que senyor n'és,²⁰ pus que aquell li haurà²¹ donat²² son loch²³ quant²⁴ a²⁵ aquell noliejament que²⁶ dins aquell
 15 die o²⁷ temps sert²⁸ que ab lo senyor de la nau o del leny haurà emprès, farà si²⁹ que n'haja³⁰ àvol nòlit³¹ o bo.³² E si lo senyor de la nau o del leny noliejarà dins aquell die o³³ temps sabut³⁴ que
 20 eyl haurà donat son loch a alcun, que puscha noliejar de³⁵ tot o de quantitat sabuda tanta de roba qu'el no³⁶ puscha levar aquella³⁷ que aquell hom³⁸ haurà noliejada³⁹ per fe d'el⁴⁰ z per son menament, lo senyor de la nau és tengut que jaquescha⁴¹ aquella qu'el haurà noliejada dins aquell temps qu'el havia donat⁴² son loch a
 25 altre⁴³ de noliejar o⁴⁴ que se n'avengue⁴⁵ ab los mercaders de qui la roba serà, que mester és que aquell que eyl haurà mès per noliejador ne sia⁴⁶ guardat de dan,⁴⁷ si la nau ne sabia ésser vanuda. Encara més, si el senyor de la nau o del leny darà son loch a alcun de noliejar e l⁴⁸ senyor de la nau o del leny no li darà die cert ne temps⁴⁹ sabut, si lo senyor de la nau o del leny nolieja⁵⁰ abans⁵¹

13. val ... mès: manca en V.
 14. noliejador: F «noliejada».
 15. haurà: C «que haurà».
 16. per ... alcun: V «per lo noliejar a algun».
 17. o mercaders: manca en C.
 18. z: manca en VP.
 19. tot aytant: manca en F.
 20. n'és: D «no-s puscha a nengú contrastar».
 21. li n'aurà: N «li avia»; C «li n'aurà».
 22. donat: V «dat».
 23. senyor n'és ... loch: manca en F.
 24. quant: manca en C.
 25. a: C «de».
 26. que: F «que aquell qui haurà loch de noliejar que»; senyor n'és ... que: P «quant aquell noliament que aquell que haurà loch de noliament»; A «com aquell noliejament que aquell qui haurà loch de noliejar»; e «quant aquell noliejament que aquell qui haurà loch de noliejar».
 27. die o: manca en V; N «die a».
 28. sert: C «sabut».
 29. o del leny ... si: V «farà o leny sia».
 30. n'haja: P «age».
 31. àvol nòlit: P «gran nòlit ho àvoll».
 32. bo: FAe «bo deu haver valor»; P «bo deu aver valor».

33. die o: manca en V.
 34. sabut: N «cert»; P «sert».
 35. de: C «del».
 36. no: De «ne»; FN «na».
 37. aquella: C «de aquella».
 38. hom: F «ho.y»; P «home».
 39. noliejada: C «noliejat».
 40. per fe del: manca en C.
 41. jaquescha: D «jaquexcha»; que puscha noliejar de tot ... jaquescha: V «e aquell haurà noliejat lo compliment de tanta roba com ell e el senyor de la nau serà emprès e lo senyor de la nau d'altra part haurà noliejat tanta roba que ell no la puscha levar».
 42. havia donat: FAe «haurà donat»; qu'el havia donat: P «a qui ell aurà dat».
 43. a altre: manca en FPAe; son loch a altre: V «altre son loch».
 44. o: FPe «serà emprès»; A «e serà emprès»; V «deu jaquir o» [deu jaquir *afegit al marge*].
 45. se n'avengue: FNe «s'avinga»; P «se avenga»; A «s'avengua».
 46. sia: A «isque».
 47. de dan: C «dian».
 48. e:l: C «que-l»; P «lo».
 49. temps: manca en P.
 50. nolieja: Ve «noliejarà»; P «noliayarà».
 51. abans: N «ans».

que no haja ⁵² haüda fadiga o missatge cert d'aquel *que* eyl haurà ⁵³
 30 jaquit *per* ⁵⁴ noliejador, ⁵⁵ tot enaxí n'és ⁵⁶ tengut com ja és *dessús*
 dit e esclarit. ⁵⁷ Emperò, ⁵⁸ si lo senyor de la nau tremetrà a dir a
 aquell ⁵⁹ *que* eyl haurà jaquit en algun loch *per* noliejador *qu'ell* ⁶⁰
 no nolieig ⁶¹ naguna ⁶² cosa, si ⁶³ aquell no havia res noliejat com
 lo senyor de la nau li ho ⁶⁴ tramès ⁶⁵ a dir, [Fol. 127] eyl ⁶⁶ no·u ⁶⁷
 35 deu *pus* ⁶⁸ noliejar; e si ho fa, lo senyor de la nau no li és tengut
 de dan *que* li n'esdevengua ⁶⁹ ne ⁷⁰ encara no és de res te[n]gut a
 aquells mercaders *qui* ab eyl ⁷¹ se ⁷² noliejaran, ⁷³ *pus que* ⁷⁴ ell li
 haurà ⁷⁵ tramès a dir *que* eyl no nolieig. ⁷⁶ *Per què?* Car ⁷⁷ negun ⁷⁸
 no ha poder en altruy ⁷⁹ sinó aytant com aquell de qui és li'n vol ⁸⁰
 40 donar. Emperò, si aquell haurà res ⁸¹ noliejat abans ⁸² *que* sabés
 l'ardit ⁸³ del senyor de la nau, deu haver valor, axí com *dessús* és
 dit. Emperò, lo senyor de la nau no deu noliejar de ⁸⁴ tot ferma-
 ment, *pus* haurà donat son loch a altre de noliejar, tro fins ⁸⁵ *que*
 sàpia ⁸⁶ certanitat ⁸⁷ d'aquell que eyl haurà fet noliejador, ea ⁸⁸ *que*
 45 ha ⁸⁹ noliejat ni *que* no, ⁹⁰ *per so que*·ll dan *que* *dessús* és dit no li ⁹¹
puscha venir *dessús*. ⁹²

52. haja: N «aurà»; A «ha».

53. que eyl haurà: C «qui l'aurà».

54. per: manca en C.

55. per noliejador: N «en algun loch per noliejador que ell nolieig alguna cosa».

56. n'és: C «no li és».

57. e esclarit: V «e clarit»; manca en C; *dessús* dit e esclarit: N «declarit desús».

58. Emperò: C «E».

59. a aquell: manca en DFPe.

60. qu'ell: F «e que ell»; P «aquell»; e «en aquell»; manca en N.

61. no nolieig: F «no li és»; P «nolieya»; e «nolieig»; manca en N.

62. naguna: VN «alguna»; A «alcuna».

63. si: N «hi».

64. li ho: D «li a»; P «ho»; A «lo·y».

65. tramès: V «tramet».

66. eyl: P «a ell».

67. no·u: DVFNCP «no».

68. pus: e «plus»; manca en C.

69. li n'esdevengua: V «li'n vinga»; N «li esdevenga»; P «li sdevenga».

70. ne: manca en V.

71. eyl: D «eyls»; V «aquell»; FNe «ells».

72. se: manca en P.

73. noliejaran: DNAe «noliejaren».

74. pus que: C «pus».

75. li haurà: C «li·o avia».

76. no nolieig: D «nolieyg»; F «nolieig»; C «no noliejàs».

77. perquè car: V «per ço que».

78. negun: A «alcú».

79. altruy: D «altruyt»; V «co d'altri»; F «altroy»; C «altro»; P «l'altre»; A «l'altruy»; e «altri».

80. vol: V «volrà».

81. res: manca en C.

82. abans: N «ans».

83. l'ardit: Ce «lo dit».

84. de: C «del».

85. fins: manca en N; fermament ... fins: V «ne fer manament que nolig altri per ell entrò».

86. sàpia: N «aja».

87. certanitat: V «certinitat».

88. ea: D «E ha»; V «e»; F «e ha»; N «ia»; C «ja»; e «e ia»; manca en F.

89. ha: V «haurà no ra» [sic]; C «aurà»; manca en F.

90. ni que no: manca en C.

91. li: C «li'n».

92. venir *dessús*: Fe «sdevenir»; A «esdevenir».

m 259

Si senyor de nau o de leyn s'encontrarà ab alcun raig de fusta

- Si alcun senyor de nau o de leny haurà carregat en alcun loch de roba de mercaders¹ e anant ab² veles o que surt sia en alcun loch s'encontraran³ ab alcun raig⁴ de fusta, axí com⁵ d'arbres o de entenas o de necles⁶ o de qualque altre⁷ lenyam⁸ se volrà, si lo senyor de la nau o del leny li⁹ darà¹⁰ cap o li¹¹ farà donar per so¹² qu'él lo tir,¹³ si los mercaders que en la nau o'l leyn seran diran al senyor de la nau o del leny que eyl jaquescha¹⁴ anar aquell raig¹⁵ que eyl no'l tir, si lo senyor de la nau o del leyn no'l¹⁶ volrà¹⁷ jaquir anar¹⁸ per dir¹⁹ que los mercaders li'n²⁰ fassen. E²¹ si los mercaders diran²² o li denunciaran²³ que, si eyl no lexa²⁴ anar aquell²⁵ raig,²⁶ que²⁷ tot dan que esdevenga²⁸ a eyls ne a la²⁹ lur roba que tot sia sobra eyl. E si lo senyor de la nau o del leyn no'l³⁰ lexarà anar³¹ sobre³² alò³³ que los mercaders li hauran dit ni denunciat,³⁴ si als mercaders ne a la lur³⁵ roba vendrà³⁶ [Fol. 127^v] alcun dan, lo senyor de la nau o del leny lus³⁷ és tengut de tot aquel dan que eyls³⁸ per colpa d'eyl³⁹ hauran sos-

1. mercaders: *V* «mercaderia».
2. ab: *C* «ha»; *PAe* «a».
3. s'encontraran: *VFP Ae* «s'encontrarà»; *N* «sa encontrarà»; *C* «s'encontrerà».
4. raig: *D* «rayg o rach»; *Fe* «rasch»; *P* «raix»; *A* «rasc».
5. com: *P* «com són».
6. necles: *e* «veles».
7. altre: *P* «altra loch».
8. lenyam: *VP* «lenya»; *e* «lenna».
9. li: *F* «qui».
10. darà: *DC* «donarà».
11. li: *N* «le-y».
12. per so: *C* «e».
13. qu'él lo tir: *V* «que atur»; *C* «qu'él ramolch».
14. jaquescha: *D* «que jaquexcha»; *FC* «que jaquesca»; *Ne* «que jaquescha»; *P* «que yaquesqua»; *A* «que jaquesque».
15. raig: *V* «ratg»; *Fe* «rasch»; *P* «raix»; *A* «rasc».
16. no'l: *F* «no».
17. volrà: *D* «volia»; *e* «vol».
18. jaquir anar: *C* «jaquir»; *e* «lexar».

19. per dir: *V* «per lo dir»; *NCP* «per dit».
20. li'n: *DVFNPAe* «li».
21. fassen e: *V* «faran e lavors».
22. diran: *CPA* «li diran».
23. o li denunciaran: *D* «o li renunciaran»; *manca en V*.
24. no lexa: *N* «no jaquix»; *C* «no la lexa»; *P* «no ho lexa».
25. aquell: *A* «aquest».
26. raig: *Fe* «rasch»; *N* «raych»; *P* «raix»; *A* «rasc».
27. aquell raig que: *C* «que an».
28. esdevenga: *V* «n'esdevinga».
29. la: *manca en VFC*.
30. no'l: *V* «no».
31. anar: *manca en C*.
32. sobre: *V* «per».
33. alò: *A* «ço».
34. denunciat: *D* «renunciat»; ni denunciat: *manca en V*; li hauran dit i denunciat: *C* «dit ne denunciat los auran».
35. a la lur: *Ve* «a lur»; *C* «a llur»; *F* «la lur».
36. vendrà: *V* «ne vendrà».
37. lus: *cons. trad.* «los».
38. eyls: *P* «ell».
39. d'eyl: *D* «d'eyls»; *e* «d'ells».

tengut.⁴⁰ E si eyl no ha de què ho puscha esmanar,⁴¹ deu-se'n⁴² vendra la nau o el leny, que negun no y pot en res⁴³ contrastar, saul dels⁴⁴ mariners per lurs⁴⁵ loguers; o si la nau o l leny no y basta,⁴⁶ lo⁴⁷ senyor de la nau o del leny ha⁴⁸ als cuns béns, deuen ésser vanuts⁴⁹ per fer esmena a aquels⁵⁰ mercaders de tot lo dan que per colpa d'eyl hauran⁵¹ sostengut; e si aquels seus⁵² béns no y⁵³ bastaran, si eyl és conseguit,⁵⁴ deu ésser pres z estar tant en⁵⁵ la preson dentrò⁵⁶ que aquells mercaders sien entegrats o que eyl se⁵⁷ sia avengut ab eyls.⁵⁸ E si per aventura lo senyor de la nau volrà⁵⁹ levar als cuns d'aquels fusts que⁶⁰ en aquell rach⁶¹ seran,⁶² eyl ho pot fer,⁶³ si los mercaders o volran. E si eyl lo⁶⁴ leva malgrat⁶⁵ dels mercaders,⁶⁶ eyl n'és⁶⁷ tengut, tot enaxí com ja desús és [dit] del rach⁶⁸ a tirar, si los mercaders ne sustindran⁶⁹ alcun dan. E si per aventura en la nau o en lo leny no⁷⁰ haurà mercader negun⁷¹ e l senyor de la nau o del leny s'encontrarà ab rach⁷² e l tirarà e n⁷³ lavarà alcun fust, si los mercaders o la roba d'eyls⁷⁴ pendrà dan,⁷⁵ si eyls⁷⁶ en veritat⁷⁷ metra poran⁷⁸ que, per

40. sostengut: C «agut ho sostengut».

41. esmanar: V «pagar ni esmenar».

42. esmenar deu-se'n: N «esmenar deu-sa»; C «paguar an res ha».

43. en res: V «res»; C «res dir ne».

44. dels: C «emperò los»; P «als».

45. lurs: DFNPe «los lurs».

46. Saul ... basta: V «Salvant lo loquer dels mariners que han sobre la nau o l leny. E si».

47. lo: NCAe «e lo»; P «si lo».

48. ha: manca en D; V «haurà».

49. deuen ésser vanuts: N «deu ésser vanut».

50. fer esmena a aquels: N «esmena a ffer a tots los».

51. hauran: C «auran agut e»; P «auran rebut ne».

52. aquels seus: V «aquells»; P «aquell seus».

53. no-y: V «no».

54. conseguit: D «conseguit eyl»; V «aconseguit»; F «consaguit ell»; N «aconsaguit ell»; CPA «aconseguit ell».

55. tant en: D «tant pres en»; C «tant tant a».

56. dentrò: V «entrò»; NCP «tro»; e «entrò».

57. que eyl se: V «que-s»; N «que ell».

58. avengut ab eyls: D «avengut ab eyl»; P «avenguts».

59. volrà: D «volria».

60. que: manca en C.

61. rach: D «rayg»; V «raig»; FAe «rasch»; N «raych»; CP «raix».

62. seran: D «serà».

63. fer: manca en D.

64. lo: N «o»; A «los».

65. malgrat: CA «a malgrat»; P «a mallgrat».

66. dels mercaders: V «d'ells».

67. n'és: P «és».

68. és [dit] del rach: D «és dit del rayg»; V «és dit»; FAe «és dit del rasch»; N «és dit del raich»; CP «és dit del raix».

69. a tirar ... sustindran: V «si als dits mercaders los ne esdevindrà».

70. no: P «no-y».

71. negun: V «algú»; A «alcú».

72. rach: D «rayg»; FAe «rasch»; N «raych»; C «algun raix ho»; ab rach: manca en P.

73. tirarà e-n: DAe «tirarà o-n»; F «tirarà o»; C «lo tirarà ho-l»; P «tirarà ho-n».

74. o la roba d'eyls: D «o la roba d'eyl»; manca en N; C «ho la lur roba»; A «o la lur roba».

75. dan: CP «algun dan»; N «algun dan».

76. eyls: C «ell».

77. veritat: A «ver».

78. poran: C «ho porà»; e «ho poran».

colpa del rach ⁷⁹ que'll senyor de la nau o del leny tirava ⁸⁰ o per culpa ⁸¹ d'aquell fust o ⁸² fusts que eyl ⁸³ haurà levats, los serà esdevengut aquel dan,⁸⁴ lo senyor de la nau o del leny n'és tengut z obligat, axí com dessús és dit. Per què tot ⁸⁵ senyor de nau o de leny deu fer ⁸⁶ en tal guisa ⁸⁷ so que a ffer ha ⁸⁸ que no li puscha tornar a dan so que eyl farà.⁸⁹

79. rach: *D* «rayg»; *FAe* «rasch»; *N* «raych»; *P* «raix».

80. tirava: *P* «tirarà».

81. del rach ... culpa: *manca en C*.

82. aquell fust o: *C* «aquells».

83. eyl: *D* «a eyl».

84. s'encontrarà ... dan: *V* «tirarà algun fust d'aquell raig que s'encontrarà o alguns fusts, si la roba dels mercaders pendrà algun dan, si los merca-

ders provar-ho poran»; aquel dan: *A* «d'aquell dan».

85. tot: *C* «com».

86. deu fer: *N* «sa deu gordar».

87. tal guisa: *D* «aytal guisa»; *N* «tal guisa que».

88. so que a ffer ha: *C* «fer so que fer deu».

89. Per què tot ... farà: *manca en V*; no li puscha ... farà: *N* «o fassa que no li pusca tornar a dan».

m 260

Si mercaders hiran noliejar nau o leny en loch estrayn

Si mercader o mercaders hiran en al-[Fol. 128]cun loch estrany per noliejar la nau o'l leny z aquella nau o aquell leny ¹ deja ² anar ³ 5 carregar ⁴ en aquel logar ⁵ que entre lo senyor de la nau e'ls mercaders ⁶ serà ja ⁷ emprès que a die cert o a temps sabut aquella nau o aquell leny que noliejada serà sia venguda en aquel loch hon deurà carregar a ⁸ aquel die o aquell temps que'l senyor de la nau ho del leny havia ⁹ emprès ab los mercaders ¹⁰ qui noliejat 10 l'auran; si ¹¹ los mercaders ne sostindran dan o messió o greuge ¹² algun, lo senyor de la nau o del leny lus ¹³ és ¹⁴ tengut de tot a restituhir. E si per aventura los mercaders noliejaran altra nau o altre leny per deffaliment d'aquel ¹⁵ que eyls havien noliejat, que no serà vengut ¹⁶ a aquell ¹⁷ die o a aquel temps ¹⁸ que entre lo se-

1. Si mercader ... o'l leny: *V* «Si mercaders o mercader hirà a noliejar algun loch estrany nau o leny».

2. deja: *FA* «deurà».

3. anar: *P* «anar ha»; *F* «anar a».

4. o aquell leny deja anar carregar: *V* «o leny deja haver carregat».

5. en aquel logar: *C* «en aquell loch»; *manca en P*.

6. mercaders: *V* «mercaders o mercader».

7. serà ja: *F* «s'à ja»; *P* «serà».

8. deurà carregar a: *V* «devia car-

regar e»; *FPAe* «deurà carregar»; *C* «deurà venir».

9. havia: *V* «haurà».

10. los mercaders: *V* «los mercaders o mercader».

11. si: *P* «e si».

12. o greuge: *manca en e*.

13. lus: *DVFNCPAe* «los».

14. és: *A* «n'és».

15. d'aquel: *e* «de aquells».

16. vengut: *V* «avengut».

17. aquell: *F* «aquell que ells havien noliejat aquel».

18. a aquel temps: *P* «aquell».

- 15 nyor de la nau o del leny que eyls havien noliejat¹⁹ era emprès,²⁰ si aquella nau o aquell leny que eyls hauran haüt o²¹ noliejat²² per colpa d'aquell que eyls ja²³ havien noliejat τ no serà vengut axí con²⁴ entr'els haurà estat²⁵ emprès, si'ls costa²⁶ més nòlit que no daven²⁷ a aquell²⁸ que eyls ja²⁹ havien noliejat, lo senyor de
- 20 aquela nau o d'aquell leny³⁰ qui primer serà estat noliejat lus³¹ és tengut de tot a restituhir so que més lus³² costerà, per so car eyl no serà vengut a³³ aquell temps³⁴ que eyl havia³⁵ promès als mercaders³⁶ com eyls l'aurien noliejat.³⁷ E si per aventura, pas-
- 25 sat³⁸ lo dit temps que entre eyls emprès fo, com eyls lo³⁹ noliejaren,⁴⁰ aquela nau o aquel leny⁴¹ vendrà en aquell loch⁴² on⁴³ carregar davia, si los mercaders n'auran altre noliejat, ni li són de res tenguts, pus qu'él⁴⁴ no serà vengut a⁴⁵ aquel temps que entre eyl⁴⁶ τ los⁴⁷ mercaders fo emprès, com eyls lo noliejaren. E per so,⁴⁸ si aquella nau o aquell leny vendrà que eyls havien
- 30 noliejada⁴⁹ oltra lo dit temps que entr'els emprès fo com lo noliejaren⁵⁰ e⁵¹ aquells mer-[Fol. 128 v]cadars no hauran⁵² noliejada encara altra nau ne altre leny, los demunt dits mercaders són⁵³ tenguts de donar⁵⁴ aquell⁵⁵ càrrech que noliejat lo⁵⁶ havien.⁵⁷ E

19. que eyls havien noliejat: *manca en F*.

20. que eyls havien noliejat era emprès: *V* «e ells serà emprès»; era emprès: *C* «noliejat»; a aquell ... emprès: *A* «aquell que ells havien noliejat aquell dia o aquell temps que era emprès».

21. haüt o: *manca en F*.

22. o noliejat: *VA* «a noliejar».

23. ja: *manca en C*; hauran haüt ... ja: *manca en P*.

24. con: *F* «con ja».

25. haurà estat: *V* «era estat»; *N* «era stat»; *C* «serà»; *P* «avia stat».

26. si'ls costa: *C* «si ha ells costarà».

27. daven: *DFNAe* «deuen»; *P* «do-nen».

28. aquell: *F* «aquells».

29. ja: *manca en NC*.

30. lo senyor de ... leny: *N* «aquella nau o aquell leny».

31. lus: *DVFNCPAe* «los».

32. lus: *DFNPAe* «los»; *manca en V*; *C* «li».

33. a: *manca en D*; *FC* «en».

34. temps: *manca en C*.

35. havia: *N* «aurà».

36. mercaders: *V* «mercaders o mercader».

37. l'aurien noliejat: *V* «l'anaren noliejar»; *N* «l'avien noliejat».

38. E si per ... passat: *C* «E passat per ventura».

39. lo: *manca en DV*.

40. noliejaren: *N* «noliejaran».

41. com eyls ... aquel leny: *manca en C*.

42. loch: *C* «loch aquella nau ho leny».

43. on: *e* «a on».

44. pus qu'él: *F* «pus que»; *N* «pus ell».

45. a: *C* «en».

46. eyl: *FA* «ells».

47. τ los: *F* «los»; entre eyl τ los: *N* «entre-ls».

48. E per so: *DVFCPAe* «Emperò».

49. vendrà ... noliejada: *F* «que ells havien noliejat vendrà»; *P* «que ells avían noliejat»; *A* «que ells havien noliejat venrà».

50. E per so ... noliejaren: *manca en N*.

51. e: *N* «e si».

52. hauran: *N* «avien».

53. són: *C* «hi són».

54. de donar: *V* «de dar-li».

55. aquell: *C* «aquell lo»; *P* «a aquell lo».

56. lo: *DFe* «los»; *NPA* «li».

57. que noliejat lo havien: *V* «lo qual li havien noliejat»; lo havien: *C* «li auran».

per so⁵⁸ és axí⁵⁹ a entendre *que* lo senyor de la nau o de aquell
 35 leny sia tengut de retre τ de donar⁶⁰ a aquels mercaders tot lo dan
 e tot lo destrich e tota la messió *que* per colpa d'eyl hauran⁶¹ feta
 ne sostenguda⁶² *qui* tant s'auran⁶³ estat si los mercaders dema-
 nar-lo-li⁶⁴ volran. E sien-ne creguts⁶⁵ per lur pla⁶⁶ sagrament.⁶⁷ Em-
 però, és⁶⁸ axí a entendre *que*⁶⁹ si aquell senyor de aquella nau o
 40 d'aquel leny *que* eyls primer⁷⁰ havien⁷¹ noliejat o haurà⁷² tolt o
 vedat empayment⁷³ de Déu o de mar o de vent⁷⁴ o de senyoria e
 per colpa d'eyl no serà estat⁷⁵ romàs qu'él no sia vengut a⁷⁶ aquell
 temps *que* eyl promès ne emprès havia ab los sobredits mercaders,
 aquel senyor de la nau o del leny *que* eyls noliejat havien⁷⁷ no és
 45 tengut als mercaders⁷⁸ de dan ne⁷⁹ de destrich ni de meció qu'els⁸⁰
 hajen⁸¹ feta, *pus* per colpa d'els⁸² no serà suferta.⁸³ E si los mer-
 caders hauran⁸⁴ noliejada altre nau o altre leny, eyls són tenguts
 a aquest senyor de aquesta nau o de aquest leny *que* eyls prime-
 rament⁸⁵ hauran⁸⁶ noliejat de donar τ de liurar⁸⁷ lo càrrech *que*
 50 eyls noliejat⁸⁸ li⁸⁹ havien τ deuen-lo haver espeegat⁹⁰ a⁹¹ aquell
 temps *que* entr'els fo emprès com lo noliejaren.⁹² E si tots los⁹³
 mercaders càrrech⁹⁴ donar⁹⁵ no li volran,⁹⁶ eyls són tenguts *que*
 li paguen aquel⁹⁷ nòlit *que* entr'els fo emprès⁹⁸ de donar,⁹⁹ com

58. E per so: *D* «E emperò»; *VFNCPAe* «Emperò».

59. axí: *manca en C*.

60. de donar: *N* «liurar».

61. hauran: *e* «haurà».

62. sostenguda: *C* «sostengude per ell».

63. s'auran: *VCP* «se aurà»; *FAe* «se haurà»; hauran ... s'auran: *N* «aurà sostenguda que tant s'aurà».

64. demanar-lo-li: *V* «demanar-li-o»; *C* «demanar-li»; *A* «demanar-lo-y».

65. creguts: *P* «tenguts».

66. lur pla: *C* «son simpla».

67. lur pla sagrament: *V* «son sacrament».

68. és: *FPAe* «sia».

69. que: *manca en P*.

70. primer: *VN* «primerament»; eyls primer: *D* «los primers».

71. havien: *C* «auran».

72. o haurà: *C* «li n'aurà».

73. empayment: *P* «empatxament»; *e* «empediment».

74. o de vent: *manca en P*.

75. estat: *manca en CNPA*; *V* «estat ni».

76. a: *FC* «an».

77. havien: *C* «aurían».

78. mercaders: *en L* «mercad-ders» (*canvi de columna*).

79. de dan ne: *manca en P*.

80. qu'els: *P* «que».

81. hajen: *V* «n'agen»; *C* «avían».

82. d'els: *CA* «d'ell».

83. suferta: *Ce* «feta»; *pus ... suferta: manca en V*.

84. hauran: *A* «han».

85. primerament: *V* «primer».

86. hauran: *P* «avían».

87. τ de liurar: *manca en V*.

88. noliejat: *N* «primerament noliejat».

89. li: *manca en P*.

90. espeegat: *F* «a espeegat»; *NC* «spetxat»; *Pe* «spatxat».

91. a: *P* «en».

92. noliejaren: *P* «noliayaran».

93. tots los: *VA* «los dits».

94. càrrech: *FAe* «lo dit càrrech».

95. donar: *C* «dar».

96. volran: *DVCPe* «poran»; *N* «volran o no poran».

97. que li paguen aquel: *V* «de pagar a aquell».

98. entr'els fo emprès: *N* «li auran promès o avien entre ells emprès».

99. de donar: *manca en FA*.

lo noliejaren, o *que se avenguen*¹⁰⁰ ab eyl, si¹⁰¹ lo senyor de la nau
 55 o del leny ne volrà¹⁰² fer avinensa; si no,¹⁰³ *negun* no li¹⁰⁴ pot for-
 sar. Encara més, *que si*¹⁰⁵ lo senyor de la nau o del leny haurà a
 sostenir dan o messió *per*¹⁰⁶ colpa dels mercaders *que no l'hauran*
 espegat¹⁰⁷ o no'l volran espegar¹⁰⁸ a aquell temps qu'els promès
 60 li hauran, los dits [Fol. 129] mercaders li¹⁰⁹ són tenguts de tot
 a¹¹⁰ esmanar¹¹¹ e restituhir, e'l senyor de la nau sia¹¹² creegut *per*
 son sagrament. E fo¹¹³ fet *per* assò aquest capítol *que a*¹¹⁴ empa-
 yiment¹¹⁵ de Déu ni de mar ni de vent¹¹⁶ ni de senyoria no y pot¹¹⁷
 res dir ne contrestar ne és rahó *que ho*¹¹⁸ puscha¹¹⁹ fer. Per *que*
 65 *que* cadaun se quart e's deu guardar¹²⁰ *que* fassa en tal guisa tot so
que farà *que* no li puscha tornar a dan,¹²¹ si eyl fer o pot.¹²²

100. se avenguen: *F* «s'abvinguen»;
N «se n'avenguen»; *C* «se n'avingué-
 san»; e «se n'avinguen».

101. si: *P* «com».

102. ne volrà: *D* «no volrà»; *C* «li'n
 voldrà»; *P* «volrà»; e «ne vol».

103. sinó: manca en *P*.

104. no li: *VFAe* «no-l ne»; *N* «no
 lo'n»; *P* «no li'n».

105. que si: *VCP* «si»; *F* «que».

106. per: *Fe* «que per».

107. espegat: *N* «spetxat»; *CPe*
 «spatxat».

108. espegar: *N* «spetxar»; e «spat-
 xar»; o no-l volran espegar: manca
 en *CP*.

109. li: e «si».

110. tot a: *FAe* «tot»; manca en *N*.

111. de tot a esmanar: *V* «de donar
 e d'esmenar».

112. sia: *F* «que sie»; *C* «sia'n».

113. fo: manca en *F*.

114. a: manca en *F*.

115. empayment: *F* «empanyment»;
P «empatxament»; e «empediment».

116. ni de vent: manca en *VN*.

117. no-y pot: *N* «no-y pot nagun»;
C «no-y pot nangú»; *P* «negú no-y pot»;
A «no-y pot hom»; e «negun no-y pot».

118. que ho: *V* «que-s»; *C* «que-n».

119. puscha: *F* «faça ho ho puscha»;
A «que-u façe o u pusque».

120. e-s deu guardar: manca en *P*.

121. a dan: e «a negun damnatge».

122. pot: *D* «pot per res»; a dan si
 eyl fer o pot: *V* «tant com ell porà en
 dan»; si eyl fer o pot: manca en *NC*.

m 261

Mercader qui haurà noliejada nau o leyn en loch estrayn

Si alcun mercader haurà noliejada nau o leny en alcun loch es-
 5 trany e aquela nau o aquell leyn deja anar carregar¹ en aquel loch
 en² lo qual³ lo mercader haurà⁴ emprès ab lo senyor de la nau a
 die cert, si aquell mercader estant⁵ en⁶ aquel loch on la nau o el
 leny haurà noliejat, si aquel mercader⁷ morrà abintestat⁸ o *que*⁹
 haja fet testament, lo senyor de la nau qui¹⁰ noliejat serà ans *que*
 eyl partescha d'aquel loch¹¹ on serà noliejat e encare aquell¹² mer-

1. carregar: manca en *N*.

2. loch en: *V* «logar».

3. en lo qual: *C* «hon lo».

4. lo mercader haurà: *D* «los mer-
 caders auran».

5. estant: *DVC* «morrà estant»;
FNAe «morrà stant».

6. en: manca en *F*.

7. estant en ... mercader: manca
 en *P*.

8. si aquel ... abintestat: *V* «ço és
 que morrà menys de testament».

9. o que: *C* «que no».

10. qui: *P* «ho qui»; e «o de aquell
 leny qui».

11. loch: *V* «logar».

12. aquell: *C* «que lo».

- 10 cader hi serà mort que noliejat l'aurà¹³ ans que fassa messió, eyl¹⁴ deu tremetre a¹⁵ la companya,¹⁶ que aquel mercader¹⁷ qui mort serà¹⁸ havia en lo seu¹⁹ loch²⁰ on usava o era veý,²¹ una carta sua²² o²³ misatge cert d'aquell²⁴ companyó²⁵ qui era d'aquell mercader en vida²⁶ qui mort és²⁷ e haver fadiga d'eyl, si volrà que aquella
- 15 nau o aquel leny que son companyó havia noliejada mentre viu era.²⁸ E si aquel companyó²⁹ vol ne quer³⁰ que³¹ aquell nòlit que ab³² companyó seu³³ qui mort serà³⁴ vayla³⁵ z haja valor e aquella nau o aquel leny que venga que és³⁶ prest z apaylat³⁷ de complir tot so que aquel son³⁸ companyó³⁹ qui mort serà havia promès⁴⁰ a
- 20 aquell senyor⁴¹ d'aquella nau o de aquell leny al dia que eyl la⁴² noliejà, e si per aventura lo senyor de la nau o del leny qui noliejat serà vendrà en [Fol. 129^v] aquel loch on devia⁴³ carregar abans⁴⁴ que fadiga no havia⁴⁵ haüda del companyó d'aquell⁴⁶ mercader qui l'⁴⁷ noliejà⁴⁸ qui mort serà, aquell companyó qui viu
- 25 serà⁴⁹ romàs⁵⁰ no li és de res tengut si no⁵¹ vol. Per que?⁵² Per so com lo hom,⁵³ pus⁵⁴ mort és⁵⁵ no ha companyó que el die⁵⁶ que alcun mor⁵⁷ aquell die⁵⁸ és partida la companyia. Saul, emperò,

13. l'aurà: C «aurà».
 14. eyl: P «entre si ell».
 15. a: manca en C.
 16. companya: V «companyia»; F «compania».
 17. mercader: manca en C.
 18. serà: C «serà servia e».
 19. lo seu: N «lo dit»; A «aquell».
 20. loch: V «logar».
 21. veý: DF «vehý trametra»; V «vehí e trametre»; N «vehí trametra»; P «veý trametent»; e «que-y trametra».
 22. sua: manca en V.
 23. o era ... sua o: C «trametra misatge seu».
 24. d'aquell: VA «a aquell».
 25. d'aquell companyó: D «d'aquella companya».
 26. vida: C «vida sua».
 27. mercader ... és: V «mercader mort».
 28. mentre viu era: V «que faça son nòlit»; e «en temps que ell era viu».
 29. companyó: D «companyó seu qui mort serà».
 30. ne quer: V «ne requer»; manca en PA.
 31. que: manca en F.
 32. ab: VA «aquell»; N «ab lo».
 33. ab companyó seu: C «son companyó»; P «ab aquell companyó».
 34. qui mort serà: manca en N.

35. vayla: A «havia fet valla».
 36. és: VCe «ell és».
 37. apaylat: DFe «apparellat»; VP «aparellat»; NA «aparallat».
 38. son: DV «seu»; manca en NCP.
 39. companyó: A «companyó seu».
 40. promès: F «premès».
 41. senyor: manca en V.
 42. la: DVC «lo»; manca en FNPA.
 43. devia: A «deurà».
 44. abans: VN «ans».
 45. havia: V «haurà»; C «agués».
 46. d'aquell: F «d'aquell companyó del»; A «d'aquell companyó d'aquell»; e «d'aquell companyó de aquell».
 47. qui-l: F «qui».
 48. noliejà: D «noliejat».
 49. serà: manca en e.
 50. romàs: manca en C.
 51. no: VFNCPAe «no-s».
 52. per què: manca en VC.
 53. hom: manca en C.
 54. pus: C «pus principal».
 55. pus mort és: P «qui és mort»; lo hom, pus mort és: A «que l'om és mort».
 56. que el die: D «que eyl deja»; N «e lo dia»; e «ell deia».
 57. mor: D «mort».
 58. que el die que alcun mor, aquell die: F «car com l'om és mort»; P «que ell deya que l'om és mort»; alcun mor aquell die: Ae «l'om és mort».

que si aquell mercader qui mort serà havia obligat a aquell companyó que seu⁵⁹ era en vida en la carta que eyl feta havia⁶⁰ a
 30 aquell senyor de la nau o del leny per rahó del nòlit τ de tota la
 covinença que eyl atendre li⁶¹ havia,⁶² aquell companyó n'és⁶³ ten-
 gut que la li atena. Enaxí, emperò, és a⁶⁴ entendre que aquell com-
 panyó qui mort serà hagués loch de son companyó que pogués
 noliejat per eyl,⁶⁵ so és entendre, que li n'hagués⁶⁶ feta⁶⁷ carta de
 35 cessió o⁶⁸ de procuració⁶⁹ o que n'hagués⁷⁰ testimonis que, qual-
 que cosa que eyl feés,⁷¹ que eyl ho hauria⁷² per ferm, si aquesta
 carta o testimonis⁷³ lo senyor de la nau o del leny qui noliejat
 serà porà⁷⁴ mostrar,⁷⁵ aquell companyó qui viu serà li és⁷⁶ tengut
 tot⁷⁷ enaxí com aquell qui'l noliejà⁷⁸ era o fóra,⁷⁹ si viu fos. E si
 40 lo senyor de la nau mostra[r]⁸⁰ carta⁸¹ ne testimonis no⁸² porà,
 aquell⁸³ companyó qui viu serà romàs⁸⁴ no li és de res tengut, si
 bé aquell companyó seu⁸⁵ l'avia mès en la carta de la obligació
 del nòlit⁸⁶ que eyl feta⁸⁷ havia ab aquell senyor de la nau o del leny
 que havia noliejat, pus que⁸⁸ per auctoritat o per⁸⁹ voluntat de
 45 aquell no fóra fet;⁹⁰ que dura cosa seria⁹¹ que, si alcun hom⁹²
 obligava alcun altre per sa auctoritat⁹³ e aquell que⁹⁴ eyl obligarà
 o hauria⁹⁵ obligat sens sabuda d'aquel⁹⁶ valia ne havia valor,

59. que seu: C «seu qui».

60. feta havia: V «fet haurà».

61. li: manca en C.

62. havia: V «devia a».

63. n'és: FCPE «no és»; NA «és».

64. Enaxí emperò és a: C «E és axí però».

65. eyl: P «son companyó».

66. li n'hagués: C «li agués»; P «ell ne agués»; A «n'i hagués»; e «n'hagués»; que li n'hagués: F «que'l ne hagués».

67. feta: manca en N.

68. o: D «e»; de cessió o: manca en V.

69. procuració: D «percuració».

70. que n'hagués: C «aqués».

71. feés: V «ne fes».

72. hauria: e «haurà».

73. o testimonis: manca en V; que qualche ... testimonis: manca en N; P «los testimonis»; A «o aquests».

74. porà: C «pot».

75. mostrar: V «mostrar o testimonis».

76. li és: V «n'és»; C «ell n'és».

77. tot: P «de tot».

78. qui'l noliejà: DVA «qui noliejà»; N «que noliejat».

79. qui'l noliejà era o fóra: manca en C; era o fóra: V «havia».

80. mostra[r]: VFNPe «mostrar»; A «mostrarà».

81. carta: NC «cartes».

82. no: DNPA «no-n».

83. aquell: C «ha aquell ha qui al».

84. romàs: manca en VP.

85. seu: P «qui mort és».

86. si bé ... nòlit: V «en cas que aquell companyó l'agués mès en la carta del nòlit».

87. feta: Ce «fet».

88. pus que: C «pusca»; P «Per què? Pus».

89. auctoritat o per: manca en V.

90. de aquell no fóra fet: V «d'aquell companyó qui viu serà no fon fet»; fóra fet: N «fóra feta»; C «serà fet».

91. seria: N «serà».

92. hom: manca en P.

93. auctoritat: P «actoritat ho voluntat de aquell no ffóra ffet, que dura cossa seria que si algun obligave a algun altre sence auctoritat».

94. que: N «a qui»; manca en C.

95. hauria: FAe «haurà»; P «aurà»; obligarà o hauria: N «obligava o avia».

96. d'aquel: C «de aquells».

seria⁹⁷ mala cosa que tot hom puria desfer altre;⁹⁸ perquè no és dret ne rahó que negun puscha obligar altre⁹⁹ per naguna¹⁰⁰ rahon, si donchs justes rahons no-y¹⁰¹ havia com¹⁰² ja dessús són dites.¹⁰³ E si per aventura aquel mercader qui mort serà que¹⁰⁴ la [Fol. 130] nau o leny haurà noliejat haurà fet testament e en son testament¹⁰⁵ haurà departits¹⁰⁶ sos béns a sos fiyls o a sos prohismes¹⁰⁷ o a qui's¹⁰⁸ volrà e la hun d'aquels haurà fet hereu e l¹⁰⁹ senyor de la nau o del leny qui noliejat serà sebrà¹¹⁰ que aquel mercader qui noliejat l'aurà és malalt¹¹¹ e haurà fet tot son orde, si lo senyor de la nau o sap¹¹² o n'és¹¹³ cert que eyl és¹¹⁴ malaut¹¹⁵ z cuytat,¹¹⁶ si lo senyor de la nau hi és a temps abans¹¹⁷ que ell¹¹⁸ muyra, eyl li¹¹⁹ deu dir e demostrar¹²⁰ en presència de bons¹²¹ hòmens, ea¹²² si Déus fahia¹²³ ses¹²⁴ volentats d'eyl, ea¹²⁵ què volria¹²⁶ que fos¹²⁷ d'aquel nòlit que eyl li hauria¹²⁸ fermat¹²⁹ ne què n¹³⁰ tindria¹³¹ per bé,¹³² e que¹³³ eyl que ho¹³⁴ faés en tal¹³⁵ guisa,¹³⁶ si desús¹³⁷ fahia¹³⁸ ses volentats d'eyl, que no¹³⁹ fos malcahent. E¹⁴⁰ si aquel mercader qui noliejat l'aurà z qui serà malaut¹⁴¹ li¹⁴²

97. per sa auctoritat ... seria: V «pus aquell no és present hi ha carta de procuració d'aquell que valgués ne hagués valor, car seria».

98. altre: D «a altre»; VA «a l'altre» F «l'altra».

99. altre: DV «a altre»; F «a l'altra»; N «a altra»; C «l'altre»; P «ha altre».

100. naguna: C «alguna».

101. no-y: C «no».

102. com: V «axí com»; justes ... com: N «aquestas raons no avia qui».

103. com ja ... dites: C «axí com desús és dit».

104. que: A «a qui».

105. E en son testament: manca en P.

106. departits: N «partits»; C «departit».

107. prohismes: C «companyo[n]s».

108. qui's: N «quals».

109. e-l: D «e lo»; NP «lo».

110. sebrà: C «sobrà».

111. malalt: D «esmalaut»; V «malat»; mercader ... malalt: C «mercader e a malalt qui noliejat lo aurà».

112. sap: V «sa».

113. o sap o n'és: F «so sap de»; o n'és: manca en Pe; A «de».

114. eyl és: P «sia».

115. malaut: VFNCPAe «malalt».

116. z cuytat: manca en VFPAe.

117. abans: VN «ans».

118. ell: C «no».

119. li: C «lo-y».

120. e demostrar: manca en e.

121. bons: C «dos bons».

122. ea: V «que»; FPAe «e»; C «ja».

123. fahia: C «na feya»; P «ffasia».

124. ses: P «a sas».

125. ea: manca en VNe; P «e ya»; d'eyl ea: manca en C.

126. volria: F «valria»; e «volrà».

127. fos: N «fes».

128. li hauria: V «havia»; N «li aurà»; e «li haurà».

129. fermat: NC «afermat»; P «affermat».

130. ne què-n: C «que».

131. tindria: Pe «tendrà».

132. bé: F «bo».

133. que: manca en P.

134. que eyl que ho: V «que-u»; que ho: N «que-n».

135. en tal: F «per tal»; PA «per».

136. en tal guisa: e «perquè».

137. si desús: DFN «si Déus»; VP «que si Déus»; Ae «si Déu».

138. bé e que ... fahia: C «per bo que faça que si Déu feya a».

139. no: D «eyl no»; V «ell no-y»; N «ell no-n»; PAe «ell no».

140. E: manca en PAe; en V el text és diferent, vegeu nota 165.

141. FNCPAe «malalt».

142. li: manca en C.

- 65 dirà *que* eyl¹⁴³ *que*s¹⁴⁴ pens d'espeegar¹⁴⁵ *que* ab Déu *que*¹⁴⁶ eyl lo-n¹⁴⁷ guarderà de dan,¹⁴⁸ *que*¹⁴⁹ per la sua malaltia¹⁵⁰ eyl no estia *que* eyl no¹⁵¹ atena tot so *que* promès li haurà, *que* eyl és aparaylat¹⁵² de atendre z de fer atendre¹⁵³ tot so *que* eyl li ha¹⁵⁴ promès,¹⁵⁵ e si lo senyor de la nau o del leny se partirà d'eyl qui malaut¹⁵⁶ serà ab la sua volentat, e eyl li¹⁵⁷ farà carta o la li farà fer,¹⁵⁸ és a entendre letres segelades ab son¹⁵⁹ segell,¹⁶⁰ a¹⁶¹ son companyó, si l'à¹⁶² o a hom¹⁶³ qui¹⁶⁴ per eyl sia en aquell loch *que* eyls dejen espeegar¹⁶⁵ aquela nau o aquell leny o li¹⁶⁶ dejen¹⁶⁷ deliurar aquel càrrech per *que* eyl noliejat¹⁶⁸ havia¹⁶⁹ la nau,¹⁷⁰ si aquella nau o aquel leny serà vengut en aquell loch on devia¹⁷¹ carregar e, estant la nau o'l leny aquí vengut, aquell mercader qui l'aurà¹⁷² noliejat¹⁷³ serà mort¹⁷⁴ e la mort sua vendrà¹⁷⁵ a seber a son companyó, si l'à¹⁷⁶ o a aquel qui en loch d'eyl¹⁷⁷ hi serà,¹⁷⁸ si aquels¹⁷⁹ se estraوران¹⁸⁰ *que* no la volran¹⁸¹ carregar ni espee-

143. *que* eyl: manca en P.
 144. *que*s: manca en C.
 145. d'espeegar: N «spetxat»; C «de spetxar»; P «de aspatxar»; e «spatxar».
 146. *que*: manca en P.
 147. lo-n: CP «lo».
 148. dan: e «tot damnatge».
 149. *que*: manca en F; P «e».
 150. la sua malaltia: D «la sua malautia»; C «malaltia sua».
 151. no: C «no li».
 152. *que* eyl és aparaylat: manca en C.
 153. atendre z de fer atendre: P «retra»; z ... atendre: manca en Ae.
 154. ha: F «serà»; manca en P.
 155. *que* eyl és aparaylat ... promès: manca en N; de fer ... promès: C «fer tot so que'ls aurà promès».
 156. malaut: FCPAe «malalt».
 157. li: manca en C.
 158. fer: DFAe «fer carta»; farà ... fer: P «ffarà ffer».
 159. son: D «lo seu seu [sic]»; Ne «seu».
 160. carta ... segell: C «ses lletres sagellades».
 161. a: D «o a».
 162. si l'à: manca en CP; e «o si l'à».
 163. a hom: FA «hom per ell».
 164. qui: manca en F.
 165. E (vegeu nota 140) si aquell... dejen espeegar: V «E si aquell mercader malalt li dirà que ell pens des-

- patxar, que ab Déu ell lo-n guarderà de dan e que ell és aparellat de atendre ço que promès li haurà ho-u farà atendre de la nau, se partrà del mercader malalt, e ab sa volentat e ab carta sagellada ab son sagell qui portarà a son companyó farà son viatge. En la qual carta hirà que ell o ells dejen espeegar»; espeegar: N «spetxar»; P «aspetxar»; e «spatxar»; eyls degen espeegar: C «dagués spatxar».
 166. o li: F «e li»; P «ho que li».
 167. dejen: C «degua».
 168. noliejat: C «noliejade».
 169. havia: V «haurà».
 170. o li dejen ... la nau: manca en N.
 171. devia: V «devia venir».
 172. l'aurà: N «aurà»; A «havia»; e «li haurà».
 173. noliejat: C «noliejade».
 174. mort: C «ja mort».
 175. vendrà: C «vindrà ja».
 176. si l'à: V «si ell»; manca en C; P «si à»; e «si l'om».
 177. d'eyl: manca en F.
 178. hi serà: V «serà»; en loch d'eyl hi serà: N «aquell loch serà en loch d'ell»; d'eyl hi serà: C «seu serà».
 179. Si aquels: manca en V.
 180. aquels se estraوران: C «aquell se astraurà».
 181. la volran: F «la valran»; C «voldrà».

- 80 gar,¹⁸² los béns d'aquell mercader¹⁸³ qui mort serà¹⁸⁴ si¹⁸⁵ deuen
parar; pus¹⁸⁶ que'l senyor de la nau o del leny se'n fadigà¹⁸⁷ en¹⁸⁸
eyl qui malalt¹⁸⁹ era ans que'n¹⁹⁰ volgués [Fol. 130^v] partir de
là hon fo¹⁹¹ noliejat ab licència z¹⁹² volentat z¹⁹³ sabuda d'aquel
qui noliejat l'avia; z ab letra sua se'n partí, en la qual letra fahia
85 manament a son companyó, si l'avia o a altre qui en son loch
fos, que eyls lo¹⁹⁴ dejen¹⁹⁵ espeegar¹⁹⁶ tot enaxí com eyl li havia¹⁹⁷
promès.¹⁹⁸ E si per aventura lo senyor de la nau o del leny no
serà partit d'aquell loch¹⁹⁹ hon fo noliejat ans²⁰⁰ que era²⁰¹ mort
aquell mercader²⁰² qui noliejat l'avia, eyl no se'n deu partir tro²⁰³
90 que²⁰⁴ haja tramesa carta²⁰⁵ o missatge²⁰⁶ seu al companyó o²⁰⁷
aquell qui eyl havia²⁰⁸ fet hereu²⁰⁹ de aquel mercader qui mort
serà e havia noliejat que venga per²¹⁰ lavar aquel càrrech que eyl
noliejat li havia, ni si eyls o²¹¹ la un d'eyls si li²¹² atendran²¹³ totes
aqueles²¹⁴ covinenses²¹⁵ que aquell li havia promeses²¹⁶ com lo²¹⁷
95 noliejà. E si eyls tremeten²¹⁸ a dir per carta²¹⁹ lur²²⁰ ab²²¹ lur segel
segelada²²² o per²²³ missatge cert que la nau o'l leny que pens de
vanir²²⁴ que eyl²²⁵ o la²²⁶ i d'eyls és prest e aparayat de atendre

182. espeegar: V «espatxar»; Ne «spetxar»; C «espetxar»; P «aspetxar».

183. mercader: manca en C.

184. qui mort serà: V «mort».

185. si: D «se»; manca en P.

186. parar: C «paguar»; P «pagar».

187. se'n fadigà: N «s'és fadigat».

188. en: C «ha»; P «ab».

189. malalt: VF «malat».

190. que'n: VP «que se'n»; N «que.s»; A «que».

191. fo: N «er».

192. ab licència z: DP «e ab»; FNAe «e»; licència z: manca en C.

193. z: C «d'ell e ab».

194. lo: D «lo li»; FNe «los».

195. dejen: C «deguesen»; NA «deguessen».

196. espeegar: N «spetxar»; C «spetxar e»; P «aspetxar»; e «spatxar».

197. li havia: N «l'avia».

198. de là hon fo ... promès: V «e no se'n volch partir sens sabuda d'ell e ab letra sua».

199. d'aquell loch: P «del loch aquell».

200. ans: C «abans».

201. que era: V «serà»; NC «fos»; P «no era».

202. aquell mercader: P «lo merquader aquell».

203. tro: C «entrò».

204. que: manca en V.

205. tramesa carta: C «tramès letra».

206. missatge: P «misatger».

207. o: P «a».

208. havia: V «haja».

209. o aquell qui eyl havia fet hereu: manca en C.

210. de aquel mercader ... per: V «si volran que aquella nau o leny que vaja per»; per: manca en F.

211. eyls o: manca en C.

212. càrrech ... si li: V «càrrech que'l mercader mort noliejat havia e, si ell o ells si li»; si li: A «li».

213. atendran: F «actendrà»; A «entendran».

214. si li atendran totes aqueles: C «li atendrà totes las».

215. covinenses: V «coses o covinences».

216. promeses: F «promès».

217. lo: A «la».

218. trameten: V «li trameten»; F «trametran».

219. carta: C «letra».

220. carta lur: A «carta».

221. ab: C «de».

222. lur ab lur segel segelada: N «sua».

223. per: P «ab».

224. vanir: V «anar».

225. eyl: D «eyls»; VFPAe «ells».

226. eyl o la: C «la».

- tot so *que* aquel qui noliejat li haurà²²⁷ promès ni en la carta del nòlit *que* entre eyl e el noliejador serà feta²²⁸ és contengut,²²⁹ la-
 100 donchs eyl pot venir z amenar²³⁰ la nau; ²³¹ si eyl ne sofferrà²³²
 dan²³³ o messió per colpa d'aquels²³⁴ qui la carta o el missatge li
 hauran tramès²³⁵ ells li són tenguts²³⁶ de tot a restituhir e encara
 d'aquel càrrech a donar, *pus que per* manament d'eyls hi serà²³⁷
 vengut e ab lur²³⁸ fadigue.²³⁹ Emperò, si el senyor de la nau o del
 105 leny vendrà en aquell loch on²⁴⁰ era estat noliejat despuys *que*
 aquell mercader serà mort, e és axí a entendre *que* aquell mer-
 cader qui mort serà haja fet testament²⁴¹ z en lo²⁴² testament
 haja fet alcun²⁴³ son²⁴⁴ hereu,²⁴⁵ si lo senyor de la nau o del leny
 vendrà²⁴⁶ en aquell loch hon devia carregar a²⁴⁷ aquell die o aquel
 110 temps en lo qual ell havia promès ne en la carta del nòlit²⁴⁸ serà²⁴⁹
 contengut, aquell qui-l²⁵⁰ noliejà,²⁵¹ si aquel qui-l²⁵² noliejà [Fol.
 132]^{252bis} qui mort serà haurà feta²⁵³ messió²⁵⁴ o menament *que*
 aquel seu hereu²⁵⁵ deja²⁵⁶ donar aquel²⁵⁷ càrrech qu'el havia noliej-
 at z promès a²⁵⁸ aquela nau o a aquel leny, aquel qui hereu serà
 115 romàs lo²⁵⁹ li és tengut de donar.²⁶⁰ E si fer no-u volrà, senyoria²⁶¹
 lo'n²⁶² deu destrènyer,²⁶³ que mester és que'l menament del daffunt

227. li haurà: V «l'havia li havia»; F «l'aurà li haurà»; N «l'aurà li aurà»; C «mort és li avia»; P «li aurà li aurà»; A «l'avia li haurà»; e «lo haurà».

228. que entre ... feta: manca en V.

229. és contengut: Fe «és tengut»; P «e és tengut»; que entre ... contengut: C «del noliejament se conté».

230. venir z amenar: V «anar e manar»; z amenar: N «a amenar»; CP «e manar».

231. la nau: F «lo dan».

232. ne sofferrà: C «ne sostindrà»; P «no ffarà».

233. dan: manca en F.

234. d'aquels: C «de aquells mercaders».

235. tramès: P «tramessas».

236. tenguts: manca en D.

237. serà: P «era».

238. lur: manca en V.

239. fadigue: P «ffigura».

240. on: D «on devia carregar o partir d'aquel loch on»; V «on devia carregar e partirà d'aquell logar on»; FNA «on devia carregar o partir d'aquell loch on»; C «hon devia careguar e pertirà de aquell loch hon»; P «hon devia carregar ho partit de aquell loch hon»; e «on devia carregar o partir de aquell loch hon».

241. testament: de primer «bestament», *corregit*.

242. lo: N «son»; P «lo seu».

243. alcun: manca en N.

244. son: D «de son»; F «seu»; manca en C.

245. alcun son hereu: V «hereu seu».

246. vendrà: F «vendrà carregar»; P «veurà».

247. a: C «en».

248. nòlit: A «noliejament».

249. serà: P «era».

250. qui-l: VA «qui».

251. aquell qui-l noliejà: manca en P.

252. qui-l: V «qui».

252.^{bis} No existeix el foli 131. La numeració va seguida del foli 130 vº a 132.

253. feta: C «fet».

254. messió: VFA «menció».

255. aquel seu hereu: N «ell».

256. deja: C «que degua».

257. aquel: F «a aquell».

258. a: C «en».

259. lo: manca en C.

260. donar: V «dar»; C «donar aquell càrech».

261. senyoria: D «la senyoria»; E si ... senyoria: C «E si no ho fa ne fer no ho voldrà lo senyor».

262. lo-n: F «lo».

263. destrènyer: C «estrènyer».

sia complit. Emperò, si lo deffunt no havia²⁶⁴ feta manció²⁶⁵ ne manat²⁶⁶ no havia²⁶⁷ en aquella sua²⁶⁸ derrera volentat, aquel qui eyl hauria²⁶⁹ jaquit²⁷⁰ per son hereu en²⁷¹ son testament, si no's
 120 vol, no n'és te[n]gut. Emperò, és axí a entendre que aquel hereu no'l²⁷² vuyla portar en neguna part,²⁷³ sinó que la²⁷⁴ volrà aquí vendre per complir lo menament de aquel qui mort serà,²⁷⁵ segons que ell haurà fet menament²⁷⁶ en la sua darrera volentat. Encara més, per so²⁷⁷ cor aquell senyor de la nau o d'aquell leny serà
 125 aquí vengut menys de sabuda o menys de fadigua que no haurà²⁷⁸ haüda d'aquel²⁷⁹ qui hereu serà romàs. Emperò, si aquell qui²⁸⁰ hereu serà²⁸¹ no la²⁸² volrà aquí vendre,²⁸³ que aquell hereu no la²⁸⁴ vuyla²⁸⁵ portar en²⁸⁶ neguna part, sinó que la²⁸⁷ volrà aquí vendre per complir lo menament d'aquel qui mort serà, segons que eyl
 130 haurà fet menament en la sua derrera volentat. Encara més, per so cor aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny serà aquí vengut menys de sabuda o menys de fadigua que no n'haurà haüda²⁸⁸ d'aquell qui hereu serà romàs.²⁸⁹ Emperò, si aquel qui hereu serà romàs²⁹⁰ no la volrà aquí vendra,²⁹¹ ans la volrà tremetra o portar²⁹² devés aquelles parts en les quals aquell qui mort serà les²⁹³
 135 havia en cor de portar,²⁹⁴ si visqués, o les havia noliejades, si aquel hereu no les volrà²⁹⁵ metre en aquella nau o en aquell leny que aquel qui mort serà²⁹⁶ havia no- [Fol. 132 v] liejada,²⁹⁷ e per fe de aquell qui mort és hi serà venguda, si ell²⁹⁸ la met en altre²⁹⁹

264. havia: *N* «n'avia».
 265. manció: *D* «messió».
 266. manat: *DVA* «manament».
 267. no havia: *D* «no n'avia feyt»; *manca en V*; *N* «no-u avia».
 268. no havia feta ... sua: *C* «menció ne manat no-u avia ha aquella».
 269. hauria: *V* «haurà».
 270. eyl hauria jaquit: *P* «aurà le-xat».
 271. en: *P* «e».
 272. no-l: *DNPA* «no-n»; *VFCe* «no».
 273. part: *V* «part aquella mercaderia»; *P* «altra part»; neguna part: *A* «nulla part».
 274. la: *manca en C*.
 275. qui mort serà: *V* «mort».
 276. fet menament: *C* «hordonat».
 277. per so: *manca en P*.
 278. no haurà: *D* «no n'aurà»; *manca en V*.
 279. d'aquel: *FA* «en aquell».
 280. qui: *en L* *afegit per una altra mà damunt el rengló*.
 281. serà: *PAe*: «serà romàs».
 282. qui hereu serà no la: *F* «he-

reu serà romàs»; no la: *manca en A*.
 283. vendre: *P* «veura».
 284. la: *manca en D*.
 285. aquí ... vuyla: *manca en C*.
 286. en: *N* «a».
 287. la: *manca en C*.
 288. n'haurà haüda: *C* «aurà agude»; *N* «aurà aüda»; que no n'haurà haüda: *manca en F*; no ... haüda: *manca en A*.
 289. Emperò ... romàs: *manca en V*.
 290. romàs: *manca en V*.
 291. que aquell hereu no la vuyla ... aquí vendra: *manca en Pe*.
 292. tremetra o portar: *P* «aportar ho trametra»; portar: *C* «aportar».
 293. les: *manca en N*.
 294. en cor de portar: *C* «aportar»; portar: *P* «aportar».
 295. volrà: *A* «vol».
 296. qui mort serà: *V* «deffunt».
 297. noliejada: *VC* «noliejat»; *P* «nolieyat».
 298. qui mort és ... ell: *V* «deffunt serà vengut si l'ereu»; si ell: *N* «él».
 299. altre: *F* «l'altra».

140 nau sinó en aquella, los béns de *quell* deffunt no ³⁰⁰ són obligats a ³⁰¹ *aquell* senyor de la nau o d'*aquell* leny qui eyl havia noliejat en sa vida, si lo senyor de *aquella* nau o de *aquel* leny havia ³⁰² atès tot so ³⁰³ *que* havia promès a *aquell* qui-l ³⁰⁴ noliejà. Emperò, si ell ³⁰⁵ atès no ³⁰⁶ havia, ³⁰⁷ *aquell* hereu ne los béns del deffunt qui
 145 noliejat l'avia no li ³⁰⁸ són de res tenguts ne obligats, si donchs lo senyor de la nau o del leny no'n ³⁰⁹ podia mostrar o provar ³¹⁰ justa escusa ³¹¹ o just empayment ³¹² *que per* colpa d'ell no fos ³¹³ romàs *qu'ell* no-u ³¹⁴ agués atès. E si eyl provar ne ³¹⁵ mostrar no-u porà, *aquell* hereu ³¹⁶ ne encara los béns del deffunt no li són de res
 150 tenguts ne obligats, ³¹⁷ pus *que* ³¹⁸ eyl no-u ³¹⁹ haurà atès ³²⁰ so *que* havia promès. Emperò, si lo senyor de la nau mostrar ne ³²¹ provar o porà, ³²² *aquel* qui hereu serà e encara ³²³ los béns d'*aquell* daffunt qui-ls ³²⁴ noliejà ³²⁵ li ³²⁶ són tenguts e obligats, tot axí com demunt és dit. ³²⁷

300. no: VPA «ne».

301. a: C «en».

302. havia: V «haurà».

303. so: e «lo».

304. qui-l: De «qui».

305. ell: P «a ell».

306. no: VFNCA «no-u».

307. havia: V «haurà».

308. li: V «li'n».

309. no-n: VCA «no».

310. o provar: manca en N.

311. escusa: C «cosa».

312. empayment: P «empatxament»; e «empediment».

313. fos: manca en FPAe.

314. no-u: e «no».

315. provar ne: manca en C.

316. hereu: P «aureu».

317. no obligats: manca en e.

318. pus que: C «perquè».

319. no-u: VNCPAe «no».

320. atès: D «ans».

321. mostrar ne: manca en FPAe.

322. o porà: FNe «no-u porà».

323. qui hereu serà e encara: e «aquell hereu ne».

324. qui-ls: D «que-l»; VFCA «qui-l»; P «qui-ll»; N «qui».

325. qui-ls noliejà: e «no».

326. li: VP «li'n»; manca en C.

327. tenguts e obligats ... dit: e «de res tenguts pusque ell no haurà atès ço que havia promès: emperò si lo senyor de la nau provar no-u porà aquell qui hereu serà en encara los béns de aquell deffunct qui-l noliejà li són obligats axí com és dit».

m 262

Mercader qui haurà noliejada nau o leny e li vendrà cas de ventura

5 Si alcun mercader noliejarà ¹ nau o leny e, con ell haurà *aquella* nau o *aquel* leny noliejat, vendrà-li ² cas de ventura, *que* li vendrà ³ malaltia, e si eyl haurà promès al senyor de la nau o de *quell* leny qu'él haurà noliejat qu'él lo deja ⁴ haver spegat ⁵ a dia cert, si

1. noliejarà: C «aurà noliejade».

2. ell haurà ... vendrà-li: C «noliejat serà li venia».

3. li vendrà: A «ell haurà».

4. deja: FCPAe «deu».

5. spegat: NC «spetxat»; Pe «spatxat».

aquell mercader qui noliejat ⁶ serà dirà o farà dir a aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny qu'él haurà noliejat que pens de ffer son prou ⁷ là ⁸ on fer lo pugua, per so cor aquell mercader no li pot atendre so que promès li havia, ⁹ per so cor és malaut, que si eyl san fos, ¹⁰ volanter ¹¹ li ho atenera, ¹² e si lo senyor li demana la messió que eyl féu ¹³ per eyl, lo mercader no li n'és ¹⁴ tengut, pus no és ¹⁵ [Fol. 133] sa colpa. E encara més, per so con no li ¹⁶ haurà fet saber ¹⁷ dins lo terma ¹⁸ qu'él devia ¹⁹ haver espegat. ²⁰ E encara és en aquela ²¹ matexa volentat qu'ell ²² atena tot ²³ so que li à promès, ²⁴ si aquell senyor de-quella nau o d'aquell leny lo vol esperar ²⁵ qu'él ²⁶ sia guarit. E encara més, per altra rahó no li n'és ²⁷ tengut, per so cor és empayment ²⁸ de Déu e de mar e de vent, ²⁹ negun ³⁰ no-y pot ³¹ contrestar. ³² Emperò, si lo dit mercader caurà en malautia, ³³ pus ³⁴ que la nau o'l leny haurà ³⁵ noliejat, e ³⁶ no-u farà ³⁷ saber aquel ³⁸ senyor de la nau o del leny qu'ell à ³⁹ noliejat dins ⁴⁰ aquell temps qu'ell ho ⁴¹ devia haver espegat, ⁴² e pus que aquell ⁴³ temps que entre ells haurà estat ⁴⁴ emprès serà passat, ⁴⁵ lo dit mercader li o farà a saber e li darà ⁴⁵ paraula o la li farà

6. noliejat: *D* «malaut»; *VFNCPAe* «malalt».

7. prou: *F* «preu».

8. là: *P* «allà».

9. havia: *V* «ha»; *FAe* «haurà»; *P* «aurà».

10. san fos: *D* «sans o sa fos»; *FCAe* «fos sa»; *P* «ffos sa».

11. volanter: *FN* «volentés».

12. atenera: *FPe* «atenguera»; promès ... atenera: *V* «promès li ha per sa malaltia car si fos sans volenters lo li atenera».

13. féu: *V* «ha feyta»; *C* «feta aurà».

14. n'és: *P* «és».

15. és: *P* «ffou».

16. per so con no li: *V* «per com li.o»; no li: *C* «lo.y»; *P* «li».

17. saber: *DC* «a saber»; *Fe* «a.ssa-ber»; *N* «e saber».

18. terma: *C* «temps e terma».

19. devia: *VN* «lo devia».

20. espegat: *NC* «spetxat»; *P* «aspetxat»; *e* «spatxat».

21. aquela: *V* «aquexa»; en aquella: *F* «aquexa».

22. qu'ell: *VFNPAe* «que li».

23. tot: manca en *V*.

24. qu'ell ... à promès: *C* «que li à»; à promès: *Ne* «promès».

25. si aquell senyor de-quella ... esperar: *V* «si.l vol sperar tro».

26. qu'él: *C* «que».

27. n'és: *FCP* «és».

28. és empayment: *P* «ha enpatxament»; *e* «és empediment».

29. e de mar e de vent: manca en *DVFNP Ae*; *C* «he a hempaïment de Déu».

30. negun: *D* «e empayment de Déu nengú».

31. no-y pot: *DVFNCP Ae* «no-y pot res».

32. contrestar: *D* «dir ni contrastar»; *FC* «dir ni contrestar»; *NAe* «dir ne contrestar»; *P* «dir ne contrastar».

33. en malautia: manca en *C*.

34. pus: *N* «après».

35. haurà: *A* «ha».

36. e: *D* «o él»; *VFCPAe* «e ell»; *N* «e él».

37. farà: *N* «faran».

38. aquel: *D* «a aquel»; *VFNPAe* «a aquell»; *C* «ha aquell».

39. à: *C* «aurà»; *A* «haurà».

40. dins: *V* «dins en».

41. qu'ell ho: *D* «qu'él lo»; *VFAe* «que ell lo»; *N* «que él lo»; *CP* «qu'ell lo».

42. haver espegat: *D* «aver esperat»; *F* «haver esperat»; *A* «haver sperat»; *C* «aver asparar»; *e* «sperar»; *N* «aver spetxat»; *P* «aver aspetxat».

43. aquell: *C* «entra aquell».

44. haurà estat: *DC* «era estat»; *FAe* «era stat»; *VN* «era»; ells haurà estat: *P* «ell era stat».

45. li darà: *D* «li.o dirà».

donar⁴⁶ qu'él que pens da⁴⁷ fer⁴⁸ son prou là⁴⁹ hon trop,⁵⁰ si aquell senyor de la nau o leny haurà⁵¹ feta massió, per so com aquell mercader no li haurà⁵² fet⁵³ saber, axí com fer-o⁵⁴ deguera en⁵⁵ aquel temps⁵⁶ que entre eyls hera estat emprès, aquell mercader
 30 li és⁵⁷ tengut que li⁵⁸ restituescha, per so cor ell no li⁵⁹ haurà fet a saber dins aquell dia⁶⁰ que lo⁶¹ davia haver⁶² espeegat.⁶³ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny n'aurà⁶⁴ sostengut alcun dan o alcun greuge, aquell mercader no li n'és⁶⁵ tengut, pus ell no roman del viatge per sa volentat ni per frau negun⁶⁶ qu'él que⁶⁷ li
 35 volgués fer, mas tant solament per la malaltia qu'ell ha ab si. Emperò, si lo dit mercader serà ja⁶⁸ malaut com la nau o el leny nolieja,⁶⁹ si ell s'estrerà⁷⁰ d'anar al⁷¹ viatge dins⁷² aquel temps qu'él havia⁷³ emprès que⁷⁴ degués⁷⁵ haver espeegada⁷⁶ aquella nau o aquell leny, axí és a entendre, que aquella malaltia qu'ell
 40 havia⁷⁷ li fos encruscada⁷⁸ que per⁷⁹ altra frau no ho fes, ell és tengut de retre e de donar a aquell⁸⁰ senyor d'aquell leny o d'aquella nau qu'ell havia noliega-[Fol. 133 v]da⁸¹ tota la messió qu'él haja⁸² feta per colpa d'ell. E sie-n⁸³ creegut per son segrament, que la⁸⁴ colpa és⁸⁵ del mercader, pus malaut era e encara noliejava nau o leny ni⁸⁶ s'enpetxava ab negun⁸⁷ de noliejar. E encara

46. donar: C «dar».
 47. da: DC «de»; manca en FPA.
 48. pens da fer: V «faça».
 49. là: P «allà».
 50. trop: DFNCAe «lo trop»; P «lo tròpia».
 51. haurà: V «n'aurà».
 52. li haurà: N «lo-y aurà»; A «li n'aurà».
 53. li haurà fet: V «lo-y féu».
 54. fer-o: P «ffer»; A «fer».
 55. en: DFAe «a»; N «e»; manca en P.
 56. axí com fer o deguera en aquel temps: V «entre-l temps».
 57. és: DVFNCAe «n'és».
 58. li: DVFNPAe «la li».
 59. li: FPAe «lo-y»; N «lo li»; C «li-o».
 60. dia: CPA «temps».
 61. lo: V «ell lo li»; PA «ell»; manca en e.
 62. dia que lo davia haver: F «que ell devia de haver-lo».
 63. espeegat: CP «aspatxat»; N «spetxat»; e «spatxat».
 64. n'aurà: C «n'à».
 65. n'és: DC «és».
 66. negun: e «algú».
 67. qu'él que: D «qu-él»; VFNCPAe «que ell».
 68. ja: manca en V; P «ja aquí».

69. nolieja: DC «noliejarà».
 70. s'estrerà: DVA «s'estrau»; FP «se strau»; C «se estrau»; N «sa strau»; e «se abstrayrà».
 71. al: V «el»; A «en lo»; d'anar al: P «de donar lo».
 72. dins: manca en N.
 73. havia: D «aurà»; e «haurà».
 74. havia emprès que: manca en C.
 75. degués: P «ell devia».
 76. espeegada: N «spetxada»; P «spatxade»; e «spatxada»; haver espeegada: C «spatxar».
 77. havia: D «avia en sy matex»; C «agués».
 78. encruscada: V «recroada»; e «enconstada».
 79. que per: DFP «perquè»; e «perquè per».
 80. a aquell: D «aquel lo».
 81. qu'ell havia noliegada: manca en C.
 82. haja: FAe «havia»; CP «avia».
 83. sie-n: FPAe «sia».
 84. la: manca en A.
 85. la colpa és: C «culpa era».
 86. ni: Fe «no».
 87. negun: D «negun per feyt»; VA «negú per feyt»; F «nagú per feyt»; N «nagun per fet»; C «negun per fet»; P «negun per ffet»; e «negú per fet».

més, lo ⁸⁸ dit mercader no·u ⁸⁹ farà a saber a aquell senyor ⁹⁰ d'aquella nau o d'aquell leny que ell se ⁹¹ vuyla estar ⁹² d'anar en aquell ⁹³ viatge dins aquell temps que ⁹⁴ lo davia haver espegat, ⁹⁵ e puys, passat aquell temps que entre ells serà ⁹⁶ emprès qu'el lo
 50 devia haver espegat, ⁹⁷ li ho ⁹⁸ farà a saber, és ⁹⁹ tengut de donar e de retre aquell ¹⁰⁰ senyor d'aquella nau o del leny tot lo dan e tota la messió e tot greuge ¹⁰¹ qu'ell n'aja soste[n]gut. Emperò, aquell dan o aquell greuge deu ésser més en coneguda de dos bons
 55 hòmens de mar, e assò deu ¹⁰² metre en poder d'els ¹⁰³ qui trempen ¹⁰⁴ e meten en cominalea ¹⁰⁵ per rahó del encruscament ¹⁰⁶ de la malaltia que ell haurà, que ¹⁰⁷ per altre rahó no; ¹⁰⁸ que si a aquell ¹⁰⁹ mercader no era encruscada ¹¹⁰ la malaltia, ¹¹¹ sinó que ¹¹² sostangués ¹¹³ en aquella ferma ¹¹⁴ e en aquella manera ¹¹⁵ que era com la nau o el leny noliejà, no ¹¹⁶ deu ésser més en poder de negun,
 60 sinó que ¹¹⁷ pens de donar e de retre ¹¹⁸ a aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny qu'el aurà ¹¹⁹ noliejat ¹²⁰ tot greuge qu'ell n'aurà ¹²¹ sostengut, ¹²² sens tot contrast, per so com per colpa d'el

88. lo: *DVFNCPAe* «si lo».89. no·u: *VN* «no».90. senyor: *P* «merquader».91. se: *DFNPAe* «se'n».92. estar: *DVFCP* «estrer»; *NAe* «strer».93. en aquell: *F* «a aquel»; *C* «al».94. que: *D* «que eyl»; *VNA* «que ell»; *FPe* «ell».95. espegat: *NC* «spetxat»; *P* «aspatxat»; *e* «spatxat».96. serà: *DVCP* «serà estat»; *FNA* «serà stat».97. espegat: *NC* «spetxat»; *P* «aspatxat»; *e* «spatxat».98. li ho: *V* «lo·y».99. és: *C* «li és»; *A* «ell és».100. aquell: *D* «a aquel»; *C* «ha aquell»; *PAe* «a aquell».101. e tot greuge: manca en *C*.102. deu: *DC* «se deu».103. d'els: *D* «de bons hòmens de mar»; *C* «de hòmens de mar»; e assò deu metre en poder d'els: manca en *VN*.104. trempen: *DV* «tempren»; *C* «tenpren».105. cominalea: *D* «cominalea e en egualtat»; *N* «cominlesa e en agualtat»; *C* «cominlesa e an agualtat»; meten en cominalea: *V* «o meten en cominalea e egualtat»; e assò ... cominalea:*F* «qui mètan en adob e en egaltat»; *P* «qui mètan en adob e en agualtat»; *A* «qui·n meten en adob e en egualtat»; *e* «qui meten en adob e en egualtat».106. encruscament: *V* «recruament»; *e* «encrostament».107. que: *D* «pus que»; manca en *N*.108. per altre rahó no: manca en *V*; no: manca en *C*.109. si a aquell: *D* «si aquel»; *V* «si aquell aquell»; *F* «sia aquel»; *C* «sia que·ll»; *e* «sia aquell».110. encruscada: *V* «crescuda»; *F* «encrusada»; *e* «encrostada».111. que ell haurà... malaltia: manca en *P*.112. que: *CAe* «que·s».113. sostangués: *V* «s'estigués».114. ferma: *DVFNCE* «forma»; *P* «fforma».115. e en aquella manera: *C* «en».116. no: *DFNPe* «no·n».117. que: *V* «que·s».118. e de retre: manca en *A*.119. aurà: *N* «avia».120. retre ... noliejat: *V* «retre z pagar al senyor de la nau o leny que ell noliejà».121. n'aurà: *FAe* «haurà»; *P* «aurà».122. qu'el aurà ... sostengut: *C* «tot greuge».

l'aurà¹²³ sostengut. E en aquella matexa manera que dessús és dita és tengut¹²⁴ z obligat lo senyor de la nau o del leny als mercaders a qui eyl noliejà¹²⁵ sa nau o son leny, com los mercaders volien¹²⁶ noliejar¹²⁷ sa nau o son leny,¹²⁸ axí com en aquest¹²⁹ capítol és dessús escrit.¹³⁰

123. l'aurà: C «ho aurà».

124. tengut: P «contengut».

125. noliejà: DNC «noliejarà»; P «nolieyarà»; a qui eyl nolieja: V «a aquells qui noliejaran».

126. volien: C «voldran».

127. volien noliejar: N «noliajaran».

128. volien noliejar sa nau o son leny: D «noliejar voldran d'eyl o del

leny»; com los mercaders ... leny: manca en FPAe.

129. aquest: FPAe «lo»; N «est».

130. és dessús escrit: D «desús és dit»; Fe «dessús dit se contén»; P «desús se contén»; A «desús dit se conté»; escrit: C «dit»; mercaders volien ... escrit: V «mercaders són a ell qui li hauran noliejat noliejat [sic] sa nau o leny axí com en est capítol és dit dessús e esclarit».

m 263

Si alcun mercader aurà noliejada alcuna nau e morrà ans que la dita nau sia carregada

5 Si alcun mercader haurà noliejada¹ alcuna [Fol. 134] nau o alcun² leny e morrà ans que la dita nau sia carregada, si aquell mercader qui haurà noliejada aquella nau o aquell leny metrà que aja carregada la nau o el leny de tot o de partida, ell ne los béns seus³ no són tenguts de res a aquell senyor⁴ de qui aquella nau serà o aquell leny, que eyl havia noliejat. Per què?⁵ Per so cor⁶ hom⁷

1. noliejada: D «nolieja».

2. alcuna nau o alcun: P «ho».

3. leny e morrà ans que ... seus: D «leny, si aquell mercader qui aquell leny o aquela nau aurat noliejat morrà ans que aja carregada la nau o lo leny de tot o de partida, eyl ne los béns d'eyl»; V «leny, si aquell mercader qui aquella nau o leny haurà noliejat morrà ans que haja carregada la nau o leny de tot o de partida, ell ni los béns d'ell»; F «o leny, si aquell mercader qui aquell leny o aquella nau haurà noliejat morrà ans que sia carregada la nau o el leny de tot o de partida, ell ne los béns d'ell»; N «leny, si aquell mercader que aquell leny o nau aurà noliejat morrà ans que ell haja carregat la nau o leny de tot ho de partida, eyl ne los béns seus»; C «leny, si aquell mercader qui aquella nau ho

aquell aurà noliejat morà ans que aja careguade la nau ho al leny de tot ho de partide, e ell ne los seus béns»; P «leny, si aquell mercader qui aquell leny ho aquella nau aurà noliejada morrà hans que sia carregada la nau ho lo leny de tot ho de partida, ell ne los béns d'ell»; A «leny, si aquell mercader qui aquell leny o aquella nau haurà noliejat morrà ans que sia carregada la nau o el leny de tot o de partida, ell ne los béns d'ell»; e «leny, si aquell mercader qui aquell leny o aquella nau haurà noliejat morrà ans que sia carregada la nau o lo leny de tot o de partida, ell ne los béns d'ell».

4. senyor: manca en P.

5. de qui ... per què?: V «de la nau qui noliejat havia»; C «de aquella nau ho de aquell leny».

6. Per so cor: manca en FPAe.

7. hom: FPAe «tothom».

- 10 qui⁸ mort serà,⁹ covinensa que aja¹⁰ feta, no li nou; saul, emperò, per¹¹ deuta qu'él¹² deja o tort qu'él tengua que deu ésser¹³ pagat dels seus¹⁴ béns, si naguns n'à,¹⁵ hon¹⁶ que sien atrobats. Emperò, si¹⁷ pus que lo mercader¹⁸ haurà carregada¹⁹ aquella nau o aquell leyn qu'él noliejat haurà²⁰ de tot o de partida, si eyl morrà ⁊²¹ ell
- 15 l'aurà²² carragada dejús²³ lo temps qu'él la devia haver carragada,²⁴ eyl no és tengut al senyor de la nau de massió qu'ell ne haja feta. Per qual rahó?²⁵ Per so cor²⁶ és²⁷ semblant que si eyl hi²⁸ visqués, que eyl²⁹ havia³⁰ en³¹ cor de atendre a aquell senyor d'aquella nau tot so que promès li³² havia. E pus mort lo li³³ à
- 20 tolt, no és colpa³⁴ que a³⁵ mort no³⁶ està negun.³⁷ Emperò, si ultra³⁸ lo dit temps³⁹ la⁴⁰ havia carregada de tot,⁴¹ si lo dit mercader⁴² morrà, los béns d'aquell són tenguts de satisfer⁴³ la massió⁴⁴ que aquell senyor de la nau⁴⁵ n'aurà⁴⁶ feta per colpa d'eyl,⁴⁷ que⁴⁸ no l'haurà espegat⁴⁹ a⁵⁰ aquell temps que lo⁵¹ devia haver espegat,
- 25 gat,⁵² ⁊ no li havia⁵³ donada⁵⁴ paraula qu'él que fes son prou, qu'él

8. qui: *manca en C*.
 9. serà: *N* «és».
 10. aja: *P* «ell agués».
 11. per: *C* «que».
 12. qu'él: *D* «que li»; *V* «que».
 13. deja ... ésser: *C* «degua a tort que deu ésar».
 14. del seus: *A* «de sos».
 15. n'à: *FPe* «n'à ne»; si naguns n'à: *manca en V*.
 16. hon: *manca en D*.
 17. si: *manca en FPAe*.
 18. atrobats ... mercader: *manca en N*.
 19. carregada: *VNA* «carregat».
 20. haurà: *F* «havia».
 21. ⁊: *P* «si».
 22. l'aurà: *A* «la haurà»; *e* «haurà».
 23. dejús: *VPA* «dins»; *N* «desús»; aquella nau ... dejús: *C* «dins».
 24. carragada: *D* «espeguada»; *V* «spegat»; *F* «espaegada»; *N* «spetxada»; *C* «espetxade»; *P* «aspetxada»; *A* «speagada»; *e* «spatxada».
 25. Per qual rahó?: *DV* «per tal rahó»; *manca en NCA*; *e* «per tal raó».
 26. Per so cor: *A* «per tal com».
 27. és: *C* «no és».
 28. hi: *manca en VNCPA*.
 29. eyl: *manca en DVFNCAe*; *P* «ho».
 30. havia: *e* «hauria».
 31. en: *P* «al».
 32. li: *manca en P*.
 33. lo li: *V* «lo»; *FPAe* «lo-y».

34. colpa: *VC* «sa colpa»; *FA* «sa culpa»; és colpa: *P* «ha colpa».
 35. que a: *F* «cor».
 36. no: *e* «no-y».
 37. que a mort no està negun: *manca en V*.
 38. ultra: *N* «dintrà».
 39. temps: *N* «temps lo dit mercader».
 40. la: *Fe* «li».
 41. carregada de tot: *F* «de tot carregada»; *P* «tota carregada»; *A* «del tot carregada»; *e* «de tot carregada».
 42. la havia ... mercader: *C* «lo mercader».
 43. de satisfer: *V* «de fer»; *N* «de satisfer al senyor de la nau»; *C* «a satisfer».
 44. la massió: *manca en C*.
 45. senyor de la nau: *manca en N*.
 46. n'aurà: *DP* «aurà»; *FA* «haurà».
 47. d'eyl: *manca en A*.
 48. feta per ... que: *C* «fet que per colpa d'ell».
 49. no l'haurà espegat: *N* «no l'aurà spetxat»; *P* «no la aurà spatxat»; *A* «no-l li haurà spegat»; *e* «no l'aurà spatxat».
 50. a: *V* «dins».
 51. lo: *D* «eyl lo li»; *V* «ell lo-y»; *manca en F*; *N* «él lo»; *P* «ell lo».
 52. espegat: *N* «spetxat»; *P* «aspetxat»; *e* «spatxat»; a aquell ... espegat: *manca en CA*.
 53. havia: *FAe* «haurà»; *P* aurà».
 54. donada: *N* «dada».

no hera en cas ni en guisa *que* li⁵⁵ puscha⁵⁶ atendra so *que* promès li havia. Emperò, si lo mercader haurà carregada la nau o el leny⁵⁷ haurà feta vela, e *pus que*⁵⁸ la nau o el leny haurà feta vela,⁵⁹ lo dit mercader⁶⁰ morrà en qualque⁶¹ loch *que* muyra, lo
 30 senyor de la nau se'n⁶² deu tornar là hon haurà carregada aquela roba⁶³ e retra ⁊ donar⁶⁴ a sos [Fol. 134 v] *prohismes* e a ssos comanadors.⁶⁵ Si en aquel loch hon eyl haurà carregat *prohismes*⁶⁶ o comanadors als cuns no haurà,⁶⁷ lo senyor de la nau o del leny deu⁶⁸ fer descarregar aquella roba *que* aquel⁶⁹ mercader qui mort
 35 serà e fer posar en terra⁷⁰ en loch saul.⁷¹ E quant la roba serà⁷² en⁷³ loch saul,⁷⁴ lo senyor de la nau o del leny deu trametra carta sua ab⁷⁵ misatge sert en aquell loch hon⁷⁶ sàpia *que* sien e déjan ésser los seus⁷⁷ *prohismes* o aquels⁷⁸ *de qui* eyl tenia⁷⁹ les coma[n]des. Emperò, totes les haverias *qu'ell* farà per rahó d'aquella
 40 roba⁸⁰ a descarregar⁸¹ deu pagar la roba. E encara més,⁸² quant *que* algun *prohisme* o algun d'aquell⁸³ qui les comandes havien fetes e⁸⁴ aquell qui mort serà *seran* aquí venguts en aquel loch⁸⁵ hon lo senyor de la nau o del leny haurà feta descarregar *aquella* roba d'aquel mercader⁸⁶ *qui* mort serà, eyls són tenguts de

55. li: *D* «eyl ly»; *VFP Ae* «ell li»; *N* «él li».

56. puscha: *C* «pogués»; *Pe* «puxa».

57. leny: *DA* «leny e la nau o el leny»; *V* «leny e»; *FN* «leny e la nau o l leny»; *C* «leny ne»; *e* «leny e la nau o lo leny».

58. e *pus que*: *C* «la dita nau ho leny he si puy que».

59. *pus que* ... vela: *manca en VF NPAe*.

60. mercader: *F* «mercader pus»; *PAe* «mercader puy».

61. morrà en qualque: *C* «mor en aquell».

62. se'n: *C* «se».

63. roba: *P* «nau de roba».

64. carregada ... donar: *V* «carregat e retre e donar la roba».

65. comanadors: *D* «comanadors si en aquel loch on eyl aurà carregat seran»; *V* «comanadors si en aquell loch on ell hauvia carregat seran»; *C* «comenadós si an aquell loch hon ell avia carregat serà, e»; e a ssos comanadors: *F* «si en aquell loch on havian carregat seran, e»; *PAe* «si en aquell loch hon avian carregat seran, e».

66. *prohismes*: *C* «proisme».

67. als cuns no haurà: *C* «nangú no y aurà».

68. deu: *N* «dou».

69. *que* aquel: *D* «de aquel»; *VNA* «d'aquell»; *Pe* «de aquell»; aquella roba *que* aquel: *C* «la roba de aquell».

70. fer posar en terra: *C* «fer-la posar».

71. saul: *P* «que sia salve»; *A* «que sia saül»; *e* «que sia salvo».

72. serà: *A* «sia».

73. en: *FPAe* «en terra en».

74. E quant ... saul: *manca en D*.

75. ab: *P* «ho»; deu ... ab: *C* «tre-matrà».

76. hon: *P* «que».

77. los seus: *N* «sos».

78. aquels: *D* «aquell»; o aquels: *N* «E aquell o aquells».

79. eyl tenia: *C* «ells tenían».

80. aquella roba: *C* «haquelles robas».

81. d'aquella roba a descarregar: *A* «de descarregar aquella roba».

82. més: *C* «més que».

83. d'aquell: *D* «de aquels»; *VFA* «d'aquells»; *N* «d' aquels»; *Pe* «de aquells»; algun d'aquell: *C* «aquell ho algun de aquells».

84. e: *DPAe* «a»; d'aquell qui les comandes havien fetes e: *N* «d'aquels qui les comandes fetas a».

85. en aquel loch: *manca en C*.

86. mercader: *manca en P*.

- 45 satisfere tot lo dan z tota la messió que lo senyor de la nau o leyn haurà sostengut⁸⁷ per rahó d'aquella torna⁸⁸ que haurà aüda⁸⁹ a ffer. E si⁹⁰ lo senyor de la nau o del leyn qui aquels⁹¹ prohismes o aquels qui les comandes hauran⁹² fetes aquel⁹³ mercader⁹⁴ qui mort serà no se'n poran⁹⁵ havenir, deu ésser més aquell contrast
- 50 qui entre ells⁹⁶ serà en vista z⁹⁷ en⁹⁸ coneguda de dos⁹⁹ bons hòmens qui sien dignes de fe e que sàpien e que sien¹⁰⁰ de la art de la mar. E qualque cosa aquels dits¹⁰¹ bons hòmens ne diran ni¹⁰² tendran per bé,¹⁰³ allò hon¹⁰⁴ deu ésser¹⁰⁵ seguit. E si lo senyor de la nau o del leyn guanyarà res del nòlit, eyl és tengut de retre¹⁰⁶
- 55 als mariners per lur loguer¹⁰⁷ a¹⁰⁸ aquella forma que eyls guanyaran¹⁰⁹ del nòlit. Emperò, si¹¹⁰ los prohismes o aquells qui les comandes havien¹¹¹ fetes¹¹² seran en aquell loch on lo senyor de la nau o del leyn [havia] carregat,¹¹³ encara serà [Fol. 135] tornat descarregar,¹¹⁴ si aquels prohismes z aquells qui les comandes havien fetes¹¹⁵ a aquel mercader qui mort serà¹¹⁶ se acordaran¹¹⁷ que aquella nau o aquell leyn que aquell mercader qui mort serà,¹¹⁸ <se acorderan que aquella nau ho aquell leyn que aquell mercader qui mort serà>¹¹⁹ havia carregat,¹²⁰ que vaja e que fassa¹²¹ aquel

87. sostengut: P «sostenguda».

88. torna: VPe «tornada».

89. aüda: C «feta e hagude».

90. si: V «si entre».

91. qui aquels: DN «e aquels»; V FAe «e aquells»; P «e los»; C «aurà sostengut per rahó de aquella torna de què aurà hagude a fer algun dan he si lo senyor ho aquells pus».

92. hauran: P «avian».

93. aquel: D «a aquel»; VNAe «a aquell»; C «ha aquell»; F «o aquel»; P «ho aquell».

94. mercader: manca en A.

95. poran: FA «poden».

96. ells: C «ell».

97. qui entre ells serà en vista z: manca en V.

98. serà en vista z en: N «serà a».

99. dos: manca en C.

100. que sien: N «s'entén».

101. dits: VNFP Ae «dos»; manca en C.

102. ni: DVFN P «ne-n».

103. bé: DP «bo».

104. allò hon: D «allò ne»; VFNPAe «allò-n»; diran ... hon: C «diguen ne-n-tendran per bo allò».

105. ésser: V «ésser feyt e».

106. retre: DVFNPAe «donar».

107. lur loguer: V «lurs logers».

108. a: manca en D; Fe «en»; P

«de»; eyl és ... a: C «és tangut de donar als mariners per lurs loguers en».

109. eyls guanyaran: D «eyl guanyarà»; V «ell guayarà»; FAP «ell guanyarà»; Ne «ell gonyarà»; C «ell ganyarà».

110. si: manca en FPAe.

111. havien: C «auran».

112. fetes: A «fetes a aquell mercader qui mort serà».

113. carregat: DP «avia carreguat»; Ve «havia carregat»; F «havia carragat»; C «aurà careguat»; A «haurà carregat».

114. descarregar: V «a descarregar»; C «de descarregar».

115. seran en aquell loch ... fetes: manca en N.

116. qui mort serà: V «defunt»; a aquel mercader qui mort serà: manca en FPAe.

117. acordaran: D «acordarà».

118. qui mort serà: V «defunt»; manca en N.

119. se acordaran (segona vegada) ... serà: manca en el cons. trad. i és sobrer en L.

120. carregat: V «noliejada»; F «carragar».

121. que vaja e que fassa: C «e que farà».

- viatge, en ¹²² lo qual davia hanar ab aquell mercader, si viu fos, lo
 65 senyor de la nau hi ¹²³ és tengut de anar, e ells, emperò, paguant a
 eyls ¹²⁴ tot lo destrich z tota la messió qu'ell haurà feta per rahó
 d'aquella torna ¹²⁵ qu'el haurà haüda a ffer per rahó d'aquell mer-
 cader qui mort serà, z que se n'avenguen ¹²⁶ ab eyl. ¹²⁷ E encara
 que li fassa ¹²⁸ carta que eyl ¹²⁹ o la i d'eyls que li atena ¹³⁰ so ¹³¹ que
 70 aquel mercader qui mort és ¹³² li hera ¹³³ tengut de atendra, si viu
 fos. E si ells ¹³⁴ ho la i d'els li atendra ¹³⁵ assó que dessús ¹³⁶ és dit,
 lo senyor de la nau o del leyn hi ¹³⁷ és tengut d'anar; ¹³⁸ en altra
 manera, no. Mas, ¹³⁹ emperò, si aquell mercader qui mort serà
 haurà ¹⁴⁰ carregada aquella nau o aquell leny en terra de sarrahins
 75 ho en loch perillós per anar descarregar en terra de amichs, lo
 senyor de la nau no és tengut pas ¹⁴¹ de tornar ¹⁴² en aquel loch
 hon haurà ¹⁴³ carregat, ans deu ¹⁴⁴ anar descarregar en aquel loch
 hon ¹⁴⁵ havia ¹⁴⁶ emprès a[b] aquel mercade[r] qui ladonchs he-
 [ra] viu, qui serà m[ort], ¹⁴⁷ e aquí descarregar. ¹⁴⁸ E ans que ¹⁴⁹
 80 descarrech, eyl o deu fer a ssaber a la senyoria, ¹⁵⁰ e, ¹⁵¹ ab testimo-
 nis ¹⁵² de mercaders e de la senyoria, eyl deu fer metra la roba en
 butigues, ¹⁵³ que sia salva a aquels de qui ésser deu. E la senyoria,
 ab conseyl dels mercaders, deu fer vendre aquella ¹⁵⁴ roba, tanta
 tro ¹⁵⁵ que aja integrat ¹⁵⁶ al se[n]yor de la nau o del leny tot ¹⁵⁷ lo
 85 nòlit que haver deu; z ¹⁵⁸ encara, que sien totes les haveries pa-
 gades ¹⁵⁹ que per ¹⁶⁰ rahó d'aquella roba ¹⁶¹ seran fetes. Emperò,

122. en: P «ab»; manca en N.
 123. hi: manca en N.
 124. a eyls: D «a eyl»; C «ha ell»;
 manca en FPAe; paguant a eyls: V
 «pagar a ell».
 125. torna: V «tornada»; e «torta».
 126. z que se n'avenguen: D «o que
 n'avenguen».
 127. avenguen ab eyl: C «avinguen».
 128. fassa: DFN «fassen»; V «fa-
 cen»; C «fasen»; P «ffassen»; Ae «fa-
 çen».
 129. eyl: D «eyls»; VFCAe «ells».
 130. atena: N «atenen».
 131. so: VAe «tot ço»; DFNCP «tot
 so».
 132. és: Ve «serà».
 133. hera: C «és».
 134. ells: VN «ell».
 135. atendra: DNe «atendran».
 136. dessús: A «damunt».
 137. hi: Ce «li».
 138. d'anar: e «donar».
 139. Mas: manca en A.
 140. haurà: en L afegit al marge; C
 «he aurà».
 141. pas: C «no és tangut pas».
 142. tornar: C «tornar pas».

143. haurà: N «auran».
 144. deu: F «deu's».
 145. haurà ... hon: manca en C.
 146. hon havia: F «e n'havia».
 147. hon havia emprès ... mort: en
 L aquest passatge és afegit al marge
 per la mateixa mà i en part il·legible.
 148. descarregar: en L precedeix
 «ach a», mig esborrat.
 149. ans que: C «abans que-l».
 150. a la senyoria: A «al senyor».
 151. e: manca en C.
 152. testimonis: FNPA «testimoni».
 153. butigues: DFNPAe «botigues e
 en loch»; V «botigua o en botigues e
 en loch»; C «botigues ho en loch».
 154. aquella: DFNA «d'aquella»; CPe
 «de aquella».
 155. tro: P «entrò».
 156. integrat: D «entreguat»; V «en-
 tregat»; FNPAe «entegrat»; C «entra-
 guat».
 157. tot: V «de tot»; manca en N.
 158. z: C «com».
 159. pagades: manca en C; P «con-
 tades e pagades».
 160. per: manca en V.
 161. aquella roba: C «aquelles ro-
 bas».

és ¹⁶² axí a entendre, si en aquel loch ¹⁶³ no seran los prohismes o aquells qui les comandes [Fol. 135 v] hauran ¹⁶⁴ fetes a aquell mercader qui mort serà. E si aquí no ¹⁶⁵ serà ¹⁶⁶ la senyoria ab lo senyor de la nau o del leny, deu los tremetra carta en aquel loch hon pusquen saber que sien. E si ¹⁶⁷ la senyoria ab consentiment ¹⁶⁸ dels bons hòmens d'aquel loch ¹⁶⁹ hon la roba serà descarregada, deu la tenir en sacrestra, ¹⁷⁰ tro ¹⁷¹ los prohismes e aquells qui les comandes havien ¹⁷² fetes a aquell mercader qui mort serà, aquí ¹⁷³ venguts o hom per eyls. Emperò, si era roba de ¹⁷⁴ què hom hagués dupta ¹⁷⁵ que's pogués affollar, deu ésser vanuda, e la moneda que hom n'aurà deu ésser mesa en loch que, tota via que venguen aquells qui haver-la dèjan, ¹⁷⁶ la pusquen haver ¹⁷⁷ ho hom per ells, menys de ¹⁷⁸ contrast que nagun no y deu metra, ¹⁷⁹ pus ¹⁸⁰ sia sert 100 que aquells qui haver-la dèjan ¹⁸¹ ho hom per eyls, haurà ¹⁸² aquí venguts, ¹⁸³ qui la demànan. E per aquestes rahons dessus dites fo fet aquest capítol. ¹⁸⁴

162. és: manca en P.

163. loch: manca en F.

164. hauran: V «haurà»; C «avian».

165. no: manca en C.

166. serà: VFNP Ae «seran»; no serà: D «no-n seran».

167. si: manca en Ae.

168. consentiment: V «consell e ab consentiment».

169. loch: V «logar».

170. sacrestra: DFNAe «sequestre»; P «saquestra»; V «secrest».

171. tro: P «tro que»; e «fins».

172. havien: D «aurien»; C «aurían».

173. aquí: DFAe «sien aquí»; C «sían

aquí»; P «sían»; N «sien a ell»; V «serà aquí».

174. de: manca en V.

175. dupta: C «pahor e dupta».

176. dèjan: VCA «deuen».

177. haver: D «aver eyls»; VF Ae «haver ells»; NP «aver ells».

178. de: VCP «de tot».

179. que nagun no y deu metra: FAe «negú»; manca en P.

180. pus: D «pus que».

181. dèjan: VNC «deuen».

182. haurà: P «hauran».

183. venguts: FC «vengut».

184. E per ... capítol: manca en C.

m 264

Si senyor de nau haurà noliejada la sua nau e puys morrà

Si alcun senyor de nau o leny haurà noliejada la sua nau o lo seu leny, a ¹ alcun mercader, si lo senyor de la nau o del leny morrà 5 ans que la nau o el leny sia carregat de tot o de partida, aquella nau o aquell leny a qui eyl ² serà esdevengut aytal cas com dessus és dit, ³ no és tenguda ⁴ de anar en lo viatge, si donchs los parsoners ab los prohismes ⁵ d'aquell qui mort serà no s'acordaran ⁶ que ⁷ un leny ⁸ que y vaja, ho si donchs, ⁹ tots los

1. a: P «ho».

2. eyl: DNCP «al senyor»; F «al senyor de la qual»; A «al senyor de la nau»; e «sia carregat aquí al senyor».

3. leny a qui ... dit: V «leny de qui mort serà».

4. tenguda: DP «tengut».

5. los prohismes: N «lo proïsme»; C «los pus proïsmes».

6. s'acordaran: C «se acordaven»; e «s'acòrdan».

7. que: D «que que-n».

8. un leny: V «ells vullen»; N «lo leny».

9. ho si donchs: N «e si».

- 10 parsoners ho la major partida no héran hestats al noliejat, o
 que tots o la un d'aquels fos obligat¹⁰ a¹¹ aquell mercader qui
 aquella nau ho aquell leny havia noliejat. Per qual¹² rahó?¹³ Per
 so cor hom mort no ha ne pot haver senyoria en res d'aquest se-
 15 gle,¹⁴ saul en¹⁵ aytant que tots los seus torts e les injúries [Fol.
 136] sues, que¹⁶ deuen ésser pagades, si troba hom béns¹⁷ de¹⁸
 què's pusquen pagar. Emperò, si la nau o el leny serà carregada
 de tot ho la major partida, abans¹⁹ que lo senyor de la nau muyra,
 ella és tenguda d'anar z de seguir lo viatge a aquel mercader qui
 nolijada l'aurà.²⁰ Per qual rahó?²¹ Per so cor los parsoners qui en
 20 la nau o en lo leny havien part ni encara los prohismes d'aquell
 senyor²² qui mort serà no y hauran mès contrast,²³ mentre que²⁴ la
 carregava.²⁵ E per aquesta rahó que dessus és dita, la nau o el leny
 és tengut de²⁶ saguir lo viatge.²⁷ E encara los parsoners li²⁸ són
 25 tenguts de metre a los prohismes d'aquel qui mort serà²⁹ un hom
 que sia o³⁰ tengua loch de senyor, e encara que sia³¹ obligat a
 aquell mercader de totes covinences o empeniments que aquel³²
 qui mort és,³³ fóra z era,³⁴ si viu fos. Per qual rahó?³⁵ Per so cor
 eyls vèyan³⁶ que aquell qui hera senyor de la nau hera malaut z
 cuytat,³⁷ e eyls no contrestaren³⁸ en res, com la nau o el leny car-
 30 regava.³⁹ Emperò, si los prohismes d'aquel qui mort serà e⁴⁰ los
 parsoners d'aquels⁴¹ qui ladonchs, mentra⁴² viu hera, hera⁴³ senyor

10. fos obligat: C «fes obliguar».
 11. a: e «e».
 12. qual: Fe «qualque».
 13. per qual rahó: manca en VC.
 14. d'aquest segle: C «que al món
 sia».
 15. en: manca en e.
 16. que: manca en V.
 17. béns: DVFNPAe «béns seus»;
 troba hom béns: C «om troba béns
 seus».
 18. de: manca en P.
 19. abans: VNA «ans».
 20. l'aurà: D «la nau aurà».
 21. per qual rahó: manca en VFCAe;
 P «e».
 22. senyor: manca en P.
 23. contrast: DFNPe «algun con-
 trast»; A «algun contrast»; hauran nics
 contrast: V «haurà mès algun con-
 trast»; C «aurà mès algun contrast de».
 24. que: manca en P.
 25. la carregava: D «eyla carregua-
 va»; VN «ella carregava»; FAe «ella car-
 regà»; C «ella carreguave»; P «ell car-
 regà».
 26. de: manca en P.

27. lo viatge: manca en V.
 28. li: D «hy»; VFNCPAe «hi».
 29. d'aquel qui mort serà: manca en
 V.
 30. hom que sia o: P «quí sia hom
 qui».
 31. que sia: manca en FPAe.
 32. aquel: C «haquell ho».
 33. és: D «és és»; F «és e és»; man-
 ca en N; que aquel qui mort és: man-
 ca en P.
 34. era: V «era obligat»; N «era ten-
 gut»; fóra z e era: C «ferà ho féu».
 35. per qual rahó: manca en VC.
 36. vèyan: V «vehien e sabien».
 37. malaut z cuytat: C «malalt».
 38. e eyls no contrestaren: D «e eyls
 no contrastaran»; P «ell no contrasta-
 re».
 39. carregava: C «careguaven»; A
 «carregaren».
 40. e: DVFN e «o».
 41. d'aquels: DVFNA «d'aquell»; C
 «aquell»; Pe «de aquell».
 42. mentra: D «mentre que».
 43. viu hera, hera: DV «viu era e
 era»; FN «viu era»; C «era viu he era».

d'aquella nau o d'aquell leny, digueren z contrestaren⁴⁴ a aquell mercader⁴⁵ qui la nau o el leny havia noliejat,⁴⁶ que eyl no carregàs ni⁴⁷ faés res⁴⁸ carregar, per so cor eyls havien dupta que aquell
 35 qui malaut hera z⁴⁹ qui hera senyor, que no morís; e si eyl moria, que eyls volien⁵⁰ que aquella nau o aquell leyn anàs⁵¹ en aquell viatge, si aquel⁵² mercader no's volrà estar del⁵³ carregar, per so que eyls⁵⁴ li diran⁵⁵ ni li hauran dit, si lo senyor d'aquella nau o
 40 d'aquell leny qui ladonchs herra morrà,⁵⁶ aquela nau ho aquell leny⁵⁷ no⁵⁸ deu ne és tengut d'anar en aquell viatge, ne encara los parsoners ne los prohimes e⁵⁹ hereu⁶⁰ d'aquell⁶¹ qui mort serà no⁶² són de res tenguts⁶³ d'es-[Fol. 136^v]mena a fer⁶⁴ a aquell mercader qui la nau o'l leny havia noliejat ne encara carregat, per dan qu'él ne sostengua, pus que⁶⁵ per dit ni per renunciat⁶⁶ qu'él
 45 li aguessen⁶⁷ fet no's n'era⁶⁸ volgut astar.⁶⁹ Emperò, si⁷⁰ la nau o el leny haurà carregat z haurà feta⁷¹ vela e serà⁷² partida d'aquel logar hon haurà carregat, axí és a entendra que lo senyor de la nau se⁷³ sia ab eyls avengut,⁷⁴ sia que sia sa⁷⁵ o malaut; e si⁷⁶ lo senyor de la nau o del leny morrà,⁷⁷ gens no's deu estar,⁷⁸ que la⁷⁹
 50 nau o el leny no⁸⁰ deja seguir⁸¹ lo viatge; en aquesta guisa em-

44. contrestaren: *F* «contrestaran».

45. mercader: *manca en P*.

46. o el leny havia noliejat: *C* «avia nolijade».

47. ni: *P* «ne-n».

48. res: *manca en C; P* «gens».

49. z: *manca en VFPAe*.

50. volien: *VFNA* «no volien» (*en N no afegit damunt el rengló*); que eyls volien: *manca en e*.

51. anàs: *P* «que anàs».

52. si aquel: *C* «E si lo».

53. del: *VCP* «de».

54. per so que eyls: *N* «però, si aquells».

55. diran: *P* «dirían».

56. herra morrà: *C* «era senyor morrà».

57. qui ladonchs ... leny: *FA* «mor»; *manca en Pe*.

58. no: *DFe* «no-n».

59. e: *DVAe* «o»; *P* «ho»; parsoners ne los prohimes e: *C* «proïsmes ne».

60. hereu: *V* «hereus»; *P* «areus».

61. d'aquell: *D* «d'aquel senyor»; *VFNPA* «d'aquell senyor»; e «de aquell senyor».

62. no: *D* «ne-n»; *V* «no-n»; e «ne».

63. de res tenguts: *N* «tenguts»; *A* «tenguts en res».

64. d'esmena a fer: *D* «a esmena a ffer»; *VF* «a esmena a fer»; *P* «a asmena a ffer»; e «a smena a fer».

65. pus que: *C* «ne».

66. per dit ne per renunciat: *V* «per dir ni per anunciar»; *NA* «per dir ne per denunciar»; *C* «per dit ne remunerar»; *P* «ne per renunciat»; e «per dit ne per renerència [*sic*]».

67. li aguessen: *L* «li aguessat» (*seguim la llicó de D*); *V* «lo n'aguessen»; *FAe* «li haguessen»; *N* «le-y aguessen»; *C* «haguésan»; *P* «li aguessen».

68. no's n'era: *V* «no se n'era»; *F* «no n'era»; *NP* «no s'era».

69. astar: *P* «star de carregar».

70. si: *DFPe* «si en»; *VC* «si com».

71. feta: *P* «ffet».

72. e serà: *V* «e-s serà».

73. se: *manca en C*.

74. avengut: *D* «avenguts»; *manca en FNCPAe*.

75. ab eyls ... sa: *V* «recollit ab ells sia que sia sans»; sia que sia sa: *A* «sia sa o sia»; e «sia que se sia sa».

76. si: *manca en D*.

77. morrà: *D* «si morrà».

78. gens no's deu estar: *DV* «gens per la sua mort no deu estar»; *FNAe* «gens per la sua mort no deu star»; *C* «gens per la sua mort no's deu start»; *P* «gens per la sua mort».

79. que la: *C* «aquella».

80. no: *DFe* «no-s».

81. no deja seguir: *C* «que no sagusca».

però,⁸² que si en⁸³ la nau o en lo leny haurà parsoner alcun⁸⁴ que fos prohisme d'aquell qui mort serà, qui hera senyor mentra⁸⁵ viu hera,⁸⁶ aquel deu ésser lavat per senyor,⁸⁷ si lo mercader,⁸⁸ el nautxer e l'escrivà veen ni conexen⁸⁹ ab tot lo cominal de la nau que
 55 sufficient hi sia, alscons⁹⁰ d'aquels, que sia⁹¹ lavat per senyor. E si eyls veen⁹² que alscons⁹³ d'aquels sufficient⁹⁴ no y⁹⁵ sia e⁹⁶ en la nau haurà penés⁹⁷ o proer⁹⁸ alcun que⁹⁹ sufficient hi sia, la un d'aquels¹⁰⁰ deu¹⁰¹ ésser mès en loctinent¹⁰² de senyor. Emperò, és¹⁰³ axí a entendrà,¹⁰⁴ tant solament en aquell viatge en lo qual lo se-
 60 nyor¹⁰⁵ aquell qui mort serà havia fermat¹⁰⁶ a aquell viatge,¹⁰⁷ e no pus; z encontinent, fet aquell viatge, deuen tornar aquela nau o aquell leny en poder dels parsoners e dels prohismes d'aquel qui mort serà, qui ladonchs hera senyor; e l'escrivà és¹⁰⁸ tengut de retre compta a eyls axí del guany com de la pèrdua, si¹⁰⁹ fet¹¹⁰ hi
 65 serà, tot enaxí com fera a¹¹¹ aquel qui ladonchs hera senyor,¹¹² com la nau o el leny partí de là hon havia carregat¹¹³ z héran sos prohismes e sos parsoners, si viu fos.¹¹⁴ Emperò, si la nau havia carregat en alcun¹¹⁵ loch hon prohisme ni parsoner no agués [Fol. 137] negun, eyls li¹¹⁶ deuen tornar lo viatge fet¹¹⁷ en aquel loch

82. *emperò: manca en C.*83. *en: manca en D.*84. *alcun: DVe «algú o algun»; F «algú o alguns»; N «algun o algun»; P «negú ho algun»; A «alcú o alcú»; parsoner alcun: C «parsoners algú ho alguns».*85. *mentre: e «mentre que».*86. *d'aquell qui mort ... hera: V «e parent d'aquell mort, senyor de la nau».*87. *per senyor: P «parsoner».*88. *lo mercader: Ve «los mercaders»; C «als mercaders».*89. *veen ni conexen: D «veran ne conexeran»; V «veu ne coneix»; FNC «veu ne conex»; P «ven ne conex»; A «ve e conex»; e «veuran ne conexeran».*90. *alscons: V «algú»; A «alcú».*91. *alscons d'aquels, que sia: manca en P.*92. *veen: C «vèsan»; A «vehien».*93. *alscons: V «algú»; A «alcú».*94. *alscons d'aquels sufficient: C «aquells».*95. *no-y: NA «no».*96. *eyls veen que ... sufficient no-y sia e: P «algun de ells veuen que no-y sia sufficient, si».*97. *penés: D «paner».*98. *penés o proer: P «prohés e panés».*99. *penés o proer alcun que: C «proer ho procès alguns qui qui».*100. *la un d'aquels: manca en FA; C «aquell»; P «algun de aquells».*101. *deu: P «hi deu».*102. *e en la nau ... loctinent: V «la un d'ells deu ésser mès en loch»; en loctinent: C «en loch»; e «per loctinent».*103. *és: manca en VP.*104. *a entendrà: P «atendra».*105. *lo senyor: manca en DVFNCP-Ae.*106. *fermat: P «affermat».*107. *viatge: DVFNCAe «mercader»; P «merquader».*108. *és: A «era».*109. *si: N «que».*110. *fet: V «feyta».*111. *fera a: D «fera en poder o»; V «faera»; Fe «fera e»; C «faria en»; P «ffera»; A «fera».*112. *ladonchs hera senyor: D «senyor de la nau o del leny serà».*113. *carregat: P «carregat en algun loch».*114. *z héran sos prohismes e sos parsoners, si viu fos: manca en V.*115. *alcun: D «aquell»; e «aquell».*116. *li: DVFNCPAe «la».*117. *lo viatge fet: DFN «feyt lo viatge»; CAe «fet lo viatge»; P «ffet lo viatge»; manca en V.*

- 70 hon la ¹¹⁸ levaren, si en loch ¹¹⁹ saul és. ¹²⁰ E ¹²¹ si en loch ¹²² saul no és, ells la deuen metre ¹²³ e tornar ¹²⁴ en loch saul; ¹²⁵ e l'escrivà e'l nautxer ¹²⁶ deuen fer r^a carta e tremetra en aquell loch hon sàpien que sien o dèjan ésser los seus ¹²⁷ prohismes o los seus parsoners d'aquell qui mort serà, ¹²⁸ ab missatge sert que eyls ¹²⁹ que venguen ¹³⁰ reebra aquella nau o aquel leny, per so com aquel qui senyor era ¹³¹ és mort. E l'escrivà ne lo nautxer no la deuen desemparrar ne derrenclir, ¹³² tro fins ¹³³ recapte ajen haüt dels prohismes o dels parsoners d'aquell qui mort serà, qui ladonchs hera senyor. Encara més, que ells que ¹³⁴ sien satisfets z entegrats ¹³⁵ de tots
- 80 los ¹³⁶ lurs maltrets, ¹³⁷ z de totes les fadigues que hoÿdes ¹³⁸ ni pres ¹³⁹ li ¹⁴⁰ auran per rahó d'aquella nau ho d'aquell leny a salvar. E per les rahons ¹⁴¹ dessus dites fo fet aquest capítol. ¹⁴²

118. hon la: C «hon la li»; P «la».
 119. en loch: DVFNC «loch».
 120. saul és: e «salvo fos».
 121. si en loch saul és. E: manca en P.
 122. en loch: VDFNCPAe «loch».
 123. la deuen metre: F «l'auen metren (sic)».
 124. e tornar: V «e menar»; manca en P.
 125. saul: V «on sal sia»; N «on sia saul»; P «sagur».
 126. e l'escrivà e'l nautxer: V «E aytantost com ells la hauran mesa en loch saul, l'escrivà ab lo nautxer ensemps»; D «l'escrivà ab lo notxer»; AC «e l'escrivà ab lo notxer ensemps»; P «lo ascrivà ab lo notxer ensemps»; e «lo scrivà ab lo notxer ensemps»; F «l'escrivà ab lo notxer ensemps»; N «l'escrivà e lo notxer ensemps».
 127. los seus: C «sos»; P «los».
 128. qui mort serà: D «mort»; e «mort serà».

129. que eyls: manca en N.
 130. que venguen: C «vinguen».
 131. qui senyor era: V «qui senyor n'era»; P «qui era senyor».
 132. derrenclir: FC «derelinquir»; P «desrenclir»; A «derrenclir»; e «derenquir».
 133. tro fins: DVC «tro fins que»; P «entrò ffins».
 134. que: manca en DVFNCPAe.
 135. entegrats: C «paguats»; P «integrats».
 136. los: manca en VCP.
 137. maltrets: F «mals treyts»; C «mals trets».
 138. hoÿdes: V «haüdes».
 139. pres: DVN «preses»; P «empreses»; hoÿdes ni pres: C «presos».
 140. li: VNAe «hi»; manca en CP.
 141. rahons: e «raons ja».
 142. e per les rahons ... capítol: C «segons que demunt és dit».

m 265

De mercaders qui noliejaran naus o leyns e no en pendran que'ls deja aver espegats a dia cert

- 5 Si alcun mercader o mercaders noliejaran nau o leny ab carta o ab testimonis,¹ no hauran² hoÿt que aquells mercaders dejen³ haver

1. testimonis: V «testimonis e en la carta no serà contengut ne los testimonis»; C «testimonis, he aquells testimonis».

2. no hauran: D «no-u auran»; V «no ho hauran»; N «e no auran»; P «n'auran»; A «qui no-u hauran».
 3. dejen: C «déguan»; P «deuen».

espegat ⁴ aquella nau o aquell leny qu'ells hauran ⁵ noliejat a dia cert ho a temps sabut, si los mercaders laguiaran, que no l'espeéguan ⁶ aquella nau o aquell leny qu'ells noliejat hauran, ⁷ axí com lo senyor de la nau o del leny volrà ne querria, ⁸ ab què per ⁹ colpa dels mercaders no sia, ¹⁰ los ¹¹ dits mercaders no són tenguts a aquell senyor d'aquella nau ho d'aquel leny qu'ells ¹² axí hauran noliejat, ¹³ de messió qu'él na fassa ¹⁴ de neguna esmena ¹⁵ a fer, perquè tot senyor de nau z de leny deu guardar ea ¹⁶ com nolieja ¹⁷ sa nau o son leny, per so ¹⁸ que a ¹⁹ dan no li ²⁰ puscha tornar. ²¹ Emperò, si los dits ²² mercaders noliejaran alcuna ²³ nau o leny, axí com dessús és dit, z ells [Fol. 137^v] no la espeegaran, ²⁴ axí com mils ²⁵ poran, e per colpa d'ells romandrà, ²⁶ si lo senyor de la nau o del leny porà ²⁷ provar ni mostrar que ²⁸ per colpa d'ells haurà ²⁹ sostengut ³⁰ alcun dan, los mercaders li ³¹ són tenguts de tot esmenar e restituir, ³² pus ³³ per colpa d'ells l'aurà ³⁴ sostengut. ³⁵ Encara més, sia que aquella ³⁶ nau o aquell leny que axí com ³⁷ desús és dit serà noliejat, sia que deja carregar en aquell loch ³⁸ hon lo contracte serà fet per rahó del noliejar, ³⁹ sia que deja anar carre-

4. espegat: V «espegada»; N «spetxada»; C «spetxat»; Pe «spatxat».

5. hauran: N «avien».

6. no l'espeéguan: D «eyls no espeguen»; V «ells no espeguen»; F «ells no n'espeguen» (n *afegida per una mà posterior*); C «no espatxeran»; P «ells no aspàtxan»; «ells no spatxeran»; A «ells no speeguen»; e «ells no spatxen».

7. qu'ells noliejat hauran: manca en FP Ae.

8. volrà ne querria: D «volria ne n querria»; V «volria ni querria»; Ne «volria ne querria»; FP «volria ne querria»; A «volria o querria»; C «voldrà ni querà».

9. per: manca en D.

10. sia: DVNCP Ae «romanqués».

11. mercaders no sia, los: manca en F.

12. qu'ells: P «qui».

13. qu'ells axí hauran noliejat: manca en C.

14. na fassa: F «ne fassa ne»; C «faça ne».

15. neguna esmena: P «asmena alguna».

16. ea: manca en VCP; e «ia».

17. nolieja: DVe «noliejarà»; P «noliayarà».

18. so: manca en P.

19. a: manca en NC.

20. li: NCP «li'n».

21. tornar: F «venir retornar»;

22. los dits: P «alguns».

23. alcuna: manca en P.

24. espeegaran: N «spetxaran»; C «espatxeran»; P «aspaxaran»; e «spaxaran».

25. axí com mils: D «axí com eyls mills»; VAe «axí com ells mils»; F «axí com ells mills»; P «com mils»; C «axí com millor».

26. romandrà: N «romandran».

27. porà: P «pot».

28. que: D «que eyl»; FNCPA «que ell»; e «que ells».

29. haurà: DP «auran»; F «hauran» (*hom podria interpretar també haurà'n*).

30. haurà sostengut: V «haurà haüda a fer alguna messió o n'haurà sostengut».

31. li: V «li'n».

32. tot esmenar e restituir: DV «tot a esmenar e a restituir»; F «tot esmenar e arestituir»; C «tot arestituyr he a smenar»; e «smenar e a restituhir»; N «tota esmena a restituir».

33. pus: DFNCP Ae «pus que».

34. l'aurà: F «l'auran»; e «lo hauran».

35. pus per colpa... sostengut: manca en V.

36. sia que aquella: VCP «si aquella».

37. axí com: manca en P.

38. loch: manca en F.

39. sia que deja carregar ... per rahó del noliejar: és repetit en P.

- gar en altre loch,⁴⁰ si los dits mercaders se poran⁴¹ escusar per⁴²
 25 justa rahon o per just empahiment,⁴³ qu'els⁴⁴ no pusquen donar
 ni liurar⁴⁵ aquell càrrech en⁴⁶ aquell viatge que ells⁴⁷ promès li
 havien de donar, pus⁴⁸ per colpa d'els no sia,⁴⁹ eyls no li⁵⁰ són de
 res tenguts, pus que⁵¹ per colpa d'els no romendrà.⁵² Mas⁵³ emperò,
 si los dits mercaders trobaran mellor mercat de nòlit que eyls no
 30 havien⁵⁴⁻⁵⁹ d'aquella nau o d'aquell leny qu'els noliejat havien,⁶⁰ e
 els noliejaran altra nau o altre leny per rahó de malor⁶¹ mercat
 qu'els n'auran,⁶² e els falran z metran en falla aquella nau o aquell
 leny que eyls primer⁶³ avien noliejat per rahon del melor⁶⁴ mercat
 qu'els trobaren,⁶⁵ eyls són te[n]guts de dar⁶⁶ tot dan e tota messió
 35 que per colpa d'eyls⁶⁷ aurà sofferta ni⁶⁸ sostenguda⁶⁹ lo senyor de
 la nau⁷⁰ qu'els⁷¹ primer avien noliejada, e encara més,⁷² de donar
 aquell càrrech qu'els li auran promès de donar, e⁷³ dar eyls⁷⁴ no
 lo y⁷⁵ volran, els són tenguts de dar e de metre z de pagar⁷⁶ tot
 aquell nòlit que eyls li promatèran, com lo noliejaren, pus que⁷⁷
 40 per colpa d'els⁷⁸ lo li auran⁷⁹ tolt, e per rahon de melor⁸⁰ mercat
 hauran⁸¹ ab altre⁸² z per als no.⁸³ E per so és rahon que, qui a

40. altre loch: *N* «alcun loch altra».
 41. se poran: *DFN* «se podran»; *P* «poran».
 42. per: *V* «ab».
 43. empahiment: *P* «aspatxament»;
e «empediment».
 44. qu'els: *V* «o que ells».
 45. liurar: *C* «deslliurar».
 46. en: *P* «que en».
 47. que ells: *manca en P*.
 48. pus: *DVCP* «pus que»; *manca en e*.
 49. sia: *N* «sia fet».
 50. li: *V* «li'n».
 51. que: *manca en V*.
 52. romendrà: *DF* «romandran».
 53. mas: *P* «mes».
 54-59. havien: *C* «avian agut» (la numeració 54 fins a 59 és deguda a una errada).
 60. d'aquella nau ... havien: *manca en P*.
 61. de malor: *DA* «del millor»; *FN Pe* «de millor».
 62. o d'aquell leny qu'els ... n'auran: *manca en C*.
 63. primer: *e* «primerament».
 64. del melor: *D* «del millor»; *F* «dell millor»; *NP* «de millor».
 65. trobaren: *FNPAe* «trobaran»; e els falran ... trobaren: *manca en V*.
 66. dar: *DNP* «donar e de retra»; *VFAe* «donar e de retre»; *C* «donar e de liurar e de retra».

67. d'eyls: *manca en P*.
 68. aurà sofferta ni: *D* «auran feyta ne»; *N* «auran feta ne»; *F* «hauran feyta ne»; *e* «hauran feta ne»; *V* «haurà feyta ne»; *A* «haurà feta o»; *P* «hauran».
 69. sofferta ni sostenguda: *C* «sostengut».
 70. nau: *aci comença un salt homogràfic en els mss FPAe; vegeu nota 87*.
 71. qu'els: *C* «ho del leny qui».
 72. més: *D* «a més».
 73. auran promès de donar, e: *DC* «hauran noliejat, e si»; *V* «hauran noliejat, e si»; *N* «avian noliejat, e si».
 74. dar eyls: *V* «ells dar».
 75. no lo y: *D* «no li»; *VCN* «no-li».
 76. són tenguts ... pagar: *D* «li són tenguts de donar e de pagar»; *VN* «li són tenguts de donar e de pagar»; *C* «li són tenguts de donar e de retra».
 77. que: *manca en V*.
 78. d'els: *N* «d'ell»; *manca en C*.
 79. auran: *C* «avian».
 80. de melor: *DNC* «del millor»; *V* «de millor».
 81. hauran: *D* «que eyls auran»; *N* «que ells auran»; *VC* «que ells hauran».
 82. ab altre: *N* «d'altra».
 83. ab altre ... no: *V* «ab altre trobar e no per als».

engan ni a ffrau va ni vol anar de negun qui o [Fol. 138] fes⁸⁴
 ne⁸⁵ colpa no li aja, que tot li torn dessús. E en aquella matexa
 manera que dessús és dita,⁸⁶ és tengut lo senyor de la nau⁸⁷ o del
 45 leny que⁸⁸ axí com dessús és dit⁸⁹ aurà noliejada la sua nau o'l
 seu leny⁹⁰ a mercaders,⁹¹ si eyl lo noliejarà⁹² a altres⁹³ mercaders
 per rahó de mellor⁹⁴ nòlit qu'els li⁹⁵ donassen que no feyan en⁹⁶
 aquell⁹⁷ qui primer⁹⁸ l'avien noliejat,⁹⁹ n'auran¹⁰⁰ a ffer alcuna¹⁰¹
 50 messió, ni¹⁰² sostendran¹⁰³ alcun dan per colpa d'aquel senyor d'a-
 quella nau o d'aquell leny qu'els noliejat auran,¹⁰⁴ eyl los és ten-
 gut de tot a restituir,¹⁰⁵ pus que¹⁰⁶ per colpa d'eyl¹⁰⁷ l'auran haüt
 a sostenir.¹⁰⁸ Encara deu lavar aquel càrrech que d'els avia¹⁰⁹ no-
 liejat, si la nau o el leny ne sabia ésser venut. Per què?¹¹⁰ Per so-
 cor és rahon que lo[s] senyor[s]¹¹¹ de les naus o dels lenys sien
 55 z deuen¹¹² ésser tenguts e obligats als mercaders que noliejat
 hauran¹¹³ en totes cosses e per totes,¹¹⁴ axí com los dits merca-
 dars¹¹⁵ són¹¹⁶ tenguts a eyls.¹¹⁷ Encara són tenguts los senyors de
 les naus o dels lenys en¹¹⁸ moltes coses als mercaders¹¹⁹ que los
 mercaders no són als senyors¹²⁰ de les naus, per moltes de¹²¹ ra-

84. ni a ffrau ... qui o fes: N «va ne a frau de nagun qui-y fos».

85. de negun qui o fes ne: V «a nen-gú pus»; o fes ne: C «pus».

86. E en aquella ... dita: C «axí matex com desús és dit e».

87. qu'els primer avien noliejada ... és tengut lo senyor de la nau: manca en FPAe (vegeu supra nota 70).

88. que: DP Ae «qui»; manca en N.

89. que axí ... dit: C «qui».

90. aurà noliejada ... leny: manca en N.

91. la sua nau ... mercaders: C «sa nau ho son leny».

92. eyl lo noliejarà: D «eyl la noliejarà»; V «ell la noliejarà»; P «ell noliejarà»; F «ell lo noliejaran»; N «ells lo noliejaren»; C «ell la nolieja».

93. altres: F «d'altres».

94. de mellor: FAe «del millor».

95. li: A «li'n».

96. en: manca en DFNC PAe.

97. aquell: FCPA «aquells»; que no feyan en aquell: V «e si los dits mercaders».

98. primer: F «primers».

99. l'avien noliejat: F «l'avien noliejat ea aquells qui primer l'auran noliejat»; A «l'auran noliejat e aquells qui primer l'auran noliejat»; C «la noliejaren e si».

100. n'auran: N «n'aurà».

101. alcuna: NC «naguna».

102. ni: D «o-s»; V «ne-n»; FNAe «o-n»; PC «ho-n».

103. sostendran: N «sostendrà»; e «sostingan».

104. noliejat auran: P «avian noliayats».

105. de tot a restituir: F «de tot retra e restituir»; A «de retre e de restituir tot».

106. que: manca en DVNAe.

107. d'eyl: A «d'ells».

108. l'auran haüt a sostenir: DVFN PAe «l'auran sostengut»; C «ho auran sostengut».

109. d'els: VFN «havia d'ells»; A «haurà d'ells».

110. per què?: manca en VC.

111. lo[s] senyor[s]: esmenem d'acord amb la tradició.

112. deuen: A «degen».

113. noliejat hauran: D «noliejats auran»; P «noliayats auran»; e «noliejats hauran»; V «noliejats los hauran»; N «noliejats l[os] auran»; A «noliejat los hauran»; C «noliejat lo auran».

114. e per totes: manca en C.

115. mercaders: e «creedors».

116. són: P «sen».

117. eyls: CP «ell».

118. en: DVNC «de».

119. als mercaders: manca en V; C «a mercadés».

120. als senyors: C «al senyor».

121. de: manca en VC.

60 hons les quals no cal ara ¹²² dir ne recapitolar, ¹²³ per so car cascun és tan savi e ¹²⁴ tan cert que les sab ¹²⁵ e les entén. ¹²⁶ E per so que dessús és dit fo fet aquest capítol. ¹²⁷

122. ara: manca en C.

123. recapitolar: C «replicar».

124. tan savi e: manca en C.

125. sab: D «saben».

126. entén: D «entenén»; que les

sab e les entén: V «que les pot entendre»; Encara són tenguts ... entén: manca en FPAe.

127. fo fet aquest capítol: D «són feytes aquestes rahons e aquest capítol»; e per so ... capítol: manca en V.

m 266

Si alguns mercaders avien noliejada nau o leny, si la nau o'l leyn deu carregar en aquell loch on lo contracte serà fet o en altre

Si algun ¹ mercader o mercaders noliejaran nau o leny en algun
5 loch, ² si aquella nau ³ o aquel leny qu'els noliejat auran ⁴ deu ⁵ carregar en aquel loch matex ⁶ on lo contracte ⁷ serà ⁸ fet del nòlit, ⁹ o sia ¹⁰ que deja anar descarregar ¹¹ en algun altra ¹² loch, ¹³ si, estant aquí en aquell loch ¹⁴ on serà estat ¹⁵ noliejat, vendrà emp[a]yiment ¹⁶ de [Fol. 138 v] senyoria, posem que aquella nau o aquell
10 leny noliejat serà deja carregar en aquell loch ¹⁷ on lo contracte del nòlit ¹⁸ serà estat fet, si lo senyor de la nau aquella o d'aquell leny que ¹⁹ aquells mercaders qui dessús són ²⁰ dits ²¹ auran noliejat ²² los dirà e ls damostrarà que ells que ²³ dampnen e ²⁴ que desfassen ²⁵ aquella carta que ²⁶ entr'ells, per rahó d'aquell nòlit, serà
15 estada feta, e que l'absolven, ²⁷ qu'él ²⁸ que pusque fer anar ²⁹ [sic] son prou en algun loch ab altres mercaders, si aquels ³⁰ merca-

1. algun: A «algun».

2. loch: V «logar»; en algun loch: manca en A.

3. nau: D «o aquel senyor nau».

4. noliejat auran: C «noliejaran ho auran noliejat si».

5. deu: V «deja».

6. matex: manca en C.

7. contracte: F «contracten».

8. serà: VP «serà estat»; FNAe «serà stat».

9. del nòlit: manca en C.

10. sia: N «sie'n».

11. descarregar: VFNA «carregar».

12. algun altra: V «aquell»; F «altra»; A «altre».

13. descarregar ... loch: C «en altra loch carregar».

14. loch: V «logar».

15. aquí ... estat: manca en A.

16. empayment: Ve «empediment»; P «empatxament».

17. loch: V «logar».

18. nòlit: C «noliejament».

19. que: C «ne».

20. aquells ... són: A «los mercaders dessús dits».

21. que aquells ... dits: P «serà que los dits merquaders».

22. noliejat: C «noliejats».

23. que: manca en V.

24. e: manca en V.

25. desfassen: F «deffensen»; e que desfassen: manca en P.

26. que: V «e que».

27. que l'absolven: P «aquell absòl-gan».

28. que l'absolven, qu'él: C «que absolven aquell».

29. fer anar: FNC «anar fer»; P «anar ffer».

30. que l'absolven ... aquels: V «aquell absolven que ell puscha ésser delliure. E si los».

ders³¹ qui noliejat l'auran³² no³³ volran que aquella carta que³⁴ entr'èls³⁵ serà estada³⁶ feta per rahó d'aquell nòlit, no volran³⁷ que's dampne ni que's desfassa³⁸ ni³⁹ encara més que èls no-l⁴⁰
 20 volran absolre, ans los⁴¹ diran qu'ell no-l conex, que⁴² acabar cuyden ⁊⁴³ són serts qu'èls li daran lo càrrech que noliejat⁴⁴ li auran, si ells acabar poran⁴⁵ que li donen aquell càrrech que noliejat li auran,⁴⁶ los dits mercaders no són tenguts a aquell senyor de quella nau o d'aquell leny que e'ls noliejat auran de res àls,⁴⁷ sinó de
 25 fer⁴⁸ tota aquella⁴⁹ massió que eyl aurà feta d'aquell dia avant⁵⁰ qu'el los demanà que l'absolvésan.⁵¹ E assò són tenguts de fer menys⁵² de tot contrast. Per qual rahó⁵³ no li són tenguts de res⁵⁴ àls? <tenguts>⁵⁵ Per so con no és lur colpa⁵⁶ que empayment⁵⁷ és⁵⁸ de senyoria, encara més⁵⁹ per so cor ells li liuraren⁶⁰ lo càrrech qu'ells noliejat li avien.⁶¹ Emperò, si eyls aquell càrrech o altra en loch d'aquell dar no li poran, èls li són tenguts de raffer⁶² tota la massió e tot lo dan e tot lo destrich qu'ell ne sostendrá⁶³ ne sostengut n'aurà. Emperò, és axí a entendra que aquell dan o aquell destrich deu ésser mès⁶⁴ en coneguda⁶⁵ de dos⁶⁶ bons hò-

31. si aquels mercaders: manca en e.

32. lauran: V «laurà»; C «auran».

33. no: C «no ho».

34. carta que: P «carta qui és estada feta, ffeta».

35. entr'èls: C «contra ells».

36. serà estada: D «és estada serà»; e «és stada».

37. no volran: manca en V.

38. desfassa: D «fassa»; e «passe».

39. ni: manca en P.

40. no-l: D «no-u»; FPe «no»; que èls no-l: N «no».

41. los: VPA «li».

42. qu'ell no-l conex, que: D «que eyl no-s cuyde ne conexe que»; V «que ell no-s congoix que ells»; F «que ells no-ls conexs que ells»; N «que ell no-ls conex que ells»; P «que ell no-ls conex que»; A «que ell no lus conex que ells»; e «que ells no-ls conexen que ells»; los diran qu'ell no-l conex: C «li diran que ells conèxan que».

43. ⁊: C «e-n».

44. que noliejat: D «que eyl noliejat»; N «que dar».

45. acabar poran: D «acabaran»; C «acabar ho poran».

46. si ells acabar ... auran: manca en FP.

47. àls: manca en C.

48. fer: V «setisfer»; P «reffer».

49. aquella: manca en e.

50. avant: VNe «a avant»; PA «anant».

51. que l'absolvésan: C «que l'absolguan»; A «que l'absolguessen»; e «que ells que l'absolbessen».

52. menys: F «de menys».

53. pel qual rahó: FPA «per què».

54. res: manca en CPA.

55. Per qual rahó... <tenguts>: manca en Ve; tenguts de res àls <tenguts>: F «de àls tenguts de fer»; <tenguts>: P «de ffer menys de tot contrast».

56. lur colpa: DCP «colpa lur»; VFAe «culpa lur»; N «colpa».

57. empayment: F «empanyament»; N «a enpeyment»; P «empatxament»; e «empediment».

58. és: manca en N.

59. mès: manca en DFNCPAe.

60. liuraren: F «liuraran»; N «liurarien».

61. encara més... avien: manca en V.

62. raffer: D «deffer satisfer»; VN «satisfer»; FCAe «fer»; P «ffer».

63. ne sostendrá: P «n'aurà».

64. mès: manca en N.

65. coneguda: C «poder».

66. de dos: N «d'aquells».

- 35 mens *que sien* e⁶⁷ *sàpien*⁶⁸ de la art de la mar. *Per qual rahon?*⁶⁹
*Per so cor los dits mercaders són axí vole[n]tarosos de donar-li*⁷⁰
*aquell*⁷¹ [Fol. 139] *càrrech que ells noliejat li*⁷² auran, com *eyl* és
del⁷³ *reebre*, e en res *que ells fer hàjan*⁷⁴ pugut no és romàs.⁷⁵ E⁷⁶
*qualque pati*⁷⁷ lo *senyor de la nau o del leny* farà ab los merca-
40 *ders, aquell pati*⁷⁸ *matex deuen*⁷⁹ éser⁸⁰ los mariners. Emperò, si
la nau o el *leny* deurà enar carregar en *alcun*⁸¹ loch, e⁸² *abans*⁸³
*que·ll senyor de la nau o del leny partescha d'aquel loch*⁸⁴ on lo
contracte del nòlit *serà estat fet*, e encara⁸⁵ *ans*⁸⁶ *que ell partes-*
*cha d'equí, l'ampayment*⁸⁷ hi *serà vengut*, si los mercaders diran
45 a⁸⁸ *aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny que ells noliejat*
*auran, qu'él no estia*⁸⁹ per paor⁹⁰ d'aquell *empahiment*,⁹¹ *qu'ell no*
vaja là on deu carregar,⁹² *que ells són certs que eyls no àn*⁹³ paor
ni *dupte que*⁹⁴ *aquell empayment*⁹⁵ *ells*⁹⁶ *ne res que d'èls sia sia*⁹⁷
destengut ni tardat,⁹⁸ si *sobra*⁹⁹ aquestes rahons *dessús dites lo*
50 *senyor de la nau o del leny qu'ells noliejat auran irà'n*¹⁰⁰ ab *aque-*
*lla sua nau o ab aquel seu leny en aquel loch on lo càrrech devia*¹⁰¹
lavar,¹⁰² *enaxí com era estat noliejat*, si los dits mercaders *aquel*
*càrrech donar*¹⁰³ no li¹⁰⁴ poran, *èls són tenguts de fer*¹⁰⁵ tota la

67. sien e: manca en FPAe.

68. sàpien: C «sàpien bé».

69. Per qual rahon: manca en VFC PAe.

70. donar-li: C «dar-li».

71. aquell: N «aytal».

72. li: manca en C.

73. és del: D «es deu»; V «de»; N «és de»; C «qui deu».

74. hàjan: D «hy han»; N «hi àn».

75. com eyl és ... romàs: manca en FPAe.

76. E: P «en».

77. pati: F «pacte».

78. pati: F «pacte».

79. deuen: e «o deuen».

80. éser: F «haver»; C «aver».

81. algun: F «altra»; A «altre».

82. e: manca en DFCPAe.

83. abans: VN «ans».

84. loch: V «logar».

85. e encara: C «encare més».

86. ans: A «abans».

87. l'ampayment: P «lo empataxament».

88. a: C «han».

89. estia: A «sta».

90. paor: P «rahó».

91. empahiment: Ve «empediment»; P «empataxament».

92. carregar: C «anar carregar».

93. no àn: D «no n'àn»; eyls no àn: C «ell no ha».

94. dupte que: D «dupten que per»; que: VAe «que per»; F «qui per»; P «de».

95. empayment: Ve «empediment»; P «empataxament».

96. ells: FNPe «ell».

97. que d'èls sia, sia: F «que d'él sia»; N «que d'ells sia»; P «de de ell sia»; A «que sia d'ells sia»; e «que d'ell sia».

98. ni tardat: D «ni retardat»; manca en FPAe; N «per retardar»; que d'èls sia ... tardat: V «d'ells ne sia detengut ni retardat»; aquell empayment ... tardat: C «e per aquell empahiment que ell ne res de aquell sia tengut ne retardat».

99. sobra: C «sobras».

100. irà'n: D «hyrà»; VCP «hirà»; NAe «irà».

101. devia: C «deu».

102. lo càrrech devia lavar: A «devia carregar».

103. donar: VC «dar».

104. li: P «lo li».

105. fer: D «desfer-li»; VN «satisfere li».

- messió *qui per colpa dels* ¹⁰⁶ *qui sobra* ¹⁰⁷ *l'empayment* ¹⁰⁸ *li faran* ¹⁰⁹
 55 *anar, e* ¹¹⁰ *encara més* ¹¹¹ *de donar z de pagar tot aquell nòlit lo*
qual eyls li éran tenguts de donar, ¹¹² *si lo càrrech los agués* ¹¹³ *por-*
tat, ¹¹⁴ *que no és pas* ¹¹⁵ *colpa d'él,* ¹¹⁶ *com eyl portat no los ha.* ¹¹⁷ *E*
assò no deu ésser més en laor de bons hòmens, si lo senyor de
la nau o del leny no's vol. Per qual rahó? ¹¹⁸ *Per so cor,* ¹¹⁹ *segons* ¹²⁰
 60 *en I capítol contengut,* ¹²¹ *tota nau o tot leny, pus que aurà* ¹²² *feta*
vela, ¹²³ *deu aver tot son* ¹²⁴ *nòlit, sens tot contrast. Emperò, si lo*
senyor de la nau o del leny no ¹²⁵ *volrà fer alcuna avinensa,* ¹²⁶ *ell*
la'n ¹²⁷ *pot fer. E qualche pati o avinensa* ¹²⁸ *lo senyor de la nau o*
del leny farà ¹²⁹ *ab los mercaders, a aquell [Fol. 139 v] pati e aque-*
 65 *lla covine[n]ça* ¹³⁰ *deuen* ¹³¹ *ésser* ¹³² *los mariners. Emperò, si, com*
lots dits mercaders noliejaren ¹³³ *aquella nau o aquell leny, era* ¹³⁴
ja ¹³⁵ *l'empayment* ¹³⁶ *en aquell loch,* ¹³⁷ *e lo senyor de la nau o del*
leny dix e demostrà ¹³⁸ *a aquells mercaders* ¹³⁹ *per quèl* ¹⁴⁰ *nolieja-*
ven, ¹⁴¹ *pus que enpayment* ¹⁴² *hi* ¹⁴³ *havia, e éls li diran que* ¹⁴⁴ *pens*
 70 *de noliejar,* ¹⁴⁵ *que no estia* ¹⁴⁶ *per paor del empayment,* ¹⁴⁷ *que eyls*

106. dels: *V* «d'ells haurà feta»; *N* «d'ells aurà sostenguda».

107. qui sobra: *F* «d'ells ach per»; *P* «hach per»; *Ae* «d'ells hac per».

108. l'empayment: *V* «lo dit empediment»; *P* «l'empatxament»; *e* «l'empediment».

109. li faran: *D* «li hy feren»; *V* «lo feren»; *N* «li feren»; qui sobra ... faran: *C* «an sostengude que sobra lo empahiment lo faéran».

110. li faran anar e: *manca en FP Ae*.

111. més: *manca en FP Ae*.

112. donar: *P* «pagar».

113. los agués: *N* «li aguessen»; *C* «los aguésan».

114. portat: *PA* «aportat».

115. pas: *DN* «res»; *C* «en res»; *manca en FP Ae*.

116. d'él: *C* «d'ells».

117. los agués portat ... ha: *V* «li haguessen donat».

118. com eyl portat no los ha ... rahó: *manca en FP Ae*; per qual rahó: *manca en VC*.

119. Per so cor: *FP Ae* «E per so».

120. segons: *DV* «segons que»; *N* «sagons que»; *manca en C*.

121. contengut: *D* «contengut és»; *V* «és contengut que»; *N* «és contengut»; *C* «desús dit diu que».

122. aurà: *C* «ha».

123. segons en I capítol ... vela: *manca en FP Ae*.

124. tot son: *FAe* «lo seu»; *P* «lo».

125. no: *VFCP Ae* «ne»; *N* «na».

126. avinensa: *C* «covenença».

127. la'n: *V* «la»; *F* «le'n».

128. o avinensa: *manca en C*.

129. o avinensa ... farà: *V* «o qualche avinença ell faça».

130. covinença: *D* «avinenssa»; *V* «avinença»; qualche pati ... covinença: *manca en FP Ae*.

131. deuen: *FP Ae* «deuen-hi»; alcuna avinensa ... deuen: *N* «algunes avinensas deuen-hi».

132. ésser: *C* «aver he ésar».

133. noliejaren: *Ve* «noliejaren».

134. era: *V* «e era».

135. ja: *manca en C*.

136. l'empayment: *P* «lo empatxament»; *e* «l'empediment».

137. loch: *V* «logar»; en aquell loch: *manca en N*.

138. dix e demostrà: *V* «diu e demostra»; *C* «deya e demostrave».

139. mercaders: *D* «mercaders que eyl».

140. per quèl: *D* «perquè»; *F* «que ell perquè»; *N* «que els perquè»; *VCPA* «que ells perquè»; *e* «que ell».

141. noliejaven: *C* «noliejaren»; *P* «nolieyà nau».

142. enpayment: *Ve* «empediment»; *P* «empatxament».

143. hi: *manca en NC*.

144. que: *V* «que ell que».

145. noliejar: *C* «anar».

146. estia: *e* «sostinga».

147. l'empayment: *P* «l'empatxament»; *e* «l'empediment».

lo'n¹⁴⁸ guardaran de dan, e sobre les rahons dessús dites ne mostrades los haurà¹⁴⁹ e-l¹⁵⁰ noliejaran,¹⁵¹ éls són tenguts a aquell senyor de aquella nau o de aquell leyn que axí com dessús és dit¹⁵² hauran¹⁵³ noliejat de donar e restituir tot dan e tot¹⁵⁴ destrich e
 75 tota massió¹⁵⁵ qu'él haurà feta ne sostenguda¹⁵⁶ per colpa dels que axí com dessús és dit lo nolie[ja]ren; e lo senyor de la nau o del leny és tengut als mercaders en totes aytantes guises¹⁵⁷ com los mercaders són als senyors de les naus o dels lenys, e encara més en moltes de guises que los mercaders no¹⁵⁸ són tenguts¹⁵⁹ als senyors de les naus.¹⁶⁰ E per les rahons dessús dites fo fet aquest
 80 capítol.¹⁶¹

148. lo'n: *F* «le'n»; *CP* «lo».

149. ne mostrades los haurà: *manca en FPAe*.

150. e-l: *D* «eyls»; *FPAe* «ells»; haurà e-l: *N* «avia ells» .

151. ne mostrades ... noliejaran: *V* «que ell dites e demostrades los haurà ells lo noliejaren; *C* «que ells mostrades los aurà com ells lo noliejaren»; noliejaran: *C* «noliejaren».

152. és dit: *manca en C*.

153. hauran: *V* «haurà».

154. donar ... e tot: *C* «restituir tot dan e de donar tot».

155. e tota massió: *manca en FPAe*.

156. feta ne sostenguda: *F* «feyt o sostengut»; *P* «ffet ne sostengut»; *Ae* «fet o sostengut».

157. guises: *VN* «de guises».

158. no: *D* «no.n».

159. tenguts: *manca en C*.

160. que axí com dessús ... naus: *manca en FPAe*.

161. e per ... capítol: *manca en C*.

m 267

Esmena que si senyor de nau derà paraula als mariners, no se'n deuen axir tant solament per lo seu dir, si donchs no'ls leva la vianda

5 Si alcun senyor de nau o de leny darà¹ paraula a alcun mariner² per alguna rahon, lo mariner³ no se'n⁴ deu pas axir⁵ tant solament per lo dir del⁶ senyor de la nau o del leny, tro fins⁷ lo⁸ senyor de la nau o del leny⁹ li haja levat o¹⁰ fet lavar lo pa e la vianda¹¹ danant.¹² E si lo mariner se partex¹³ de la nau o del leny
 10 tant¹⁴ solament per la paraula que'l senyor de la nau o del leny li

1. darà: *F* «qui darà»; *NPe* «que darà».

2. mariner: *C* «mariner seu».

3. lo mariner: *manca en FPAe*.

4. no se'n: *V* «no-s».

5. pas axir: *C* «partir pas».

6. dir del: *DFPe* «dit»; *VNCA* «dit del».

7. tro fins: *P* «ffins que».

8. lo: *VAe* «que.l».

9. o del leny tro fins ... del leny:

C «fins que»; tro fins ... del leny: *manca en F*.

10. levat o: *manca en P*.

11. levat o fet ... vianda: *V* «levada la vianda o feyta levar».

12. danant: *DVA* «denant»; *CPe* «devant».

13. partex: *C* «partirà»; *manca en A*.

14. de la nau o del leny tant: *manca en P*.

haurà donada, menys que no li haurà levada ne feta lavar¹⁵ la vianda danant,¹⁶ lo senyor de la [Fol. 140] nau o del leny no li és tengut de neguna¹⁷ res a respondre, per demanda que aquell mariner li¹⁸ fassa. Emperò, si lo senyor de la nau o del leny darà
 15 paraula a algun mariner, la paraula és a entendre, que li leu o li fassa levar¹⁹ la vianda denant,²⁰ ans que lo viatge sia acabat ne fet sens²¹ justa raó, eyl li és tengut de pagar tot lo loguer que eyl promès li²² havia, com²³ ab²⁴ eyl²⁵ se acordà.²⁶ E si lo mariner anava o era²⁷ a cosiment,²⁸ lo²⁹ senyor de la nau o del leny li és
 20 tengut de donar e³⁰ de pagar tot aquell loguer³¹ que'l nautexer [sic] e l'escrivà diran³² per lur segrament que aquell mariner haguera³³ afanyat, si complís³⁴ lo viatge. Encara més, que³⁵ si lo senyor de la nau lo jaquirà en loch estrany, si lo dit mariner navegar³⁶ o romandra no y volrà, lo senyor de la nau o del leny és³⁷
 25 tengut que li don³⁸ nau o leny e vianda, tro aquel³⁹ mariner sia tornat en aquell loch on lo senyor de la nau lo levà, e que se n'avengua ab eyl, si lo dit mariner⁴⁰ ne volrà⁴¹ fer avinença.⁴² Emperò, si lo senyor de la nau o del leny li darà paraula, axí com dessús és dit, per alguna rahó justa⁴³ o per les⁴⁴ condicions que
 30 en lo capítol desús dit⁴⁵ són ja dites e certificades,⁴⁶ lo senyor de la nau o del leny no li⁴⁷ és tengut que li pach lo loguer, ne que li dó⁴⁸ nau ab què se'n torn ne⁴⁹ encara vianda. E per les rahons que dessús són dites tot senyor de nau o de leny deu guardar⁵⁰

15. ne feta lavar: manca en FPAe; haurà ... lavar: C «llevarà».

16. danant: DV «denant»; manca en FPAe.

17. neguna: manca en FPAe.

18. li: C «li'n»; e «le».

19. o li fassa levar: manca en FPAe.

20. denant: manca en FPAe.

21. sia acabat ... sens: C «serà acabat ni complit salva».

22. eyl promès li: C «promès».

23. promès li havia com: P «mester avai ne promès li és stat al temps que ell».

24. promès li havia com ab: F «mester havia ne promès li és stat al temps que»; Ae «mester havia ni promès li és stat al temps que».

25. eyl: D «eyls».

26. ab ell se acordà: P «se acordà ab ell».

27. o era: manca en C.

28. a cosiment: F «en acusament».

29. lo: V «del».

30. de donar e: manca en P.

31. tot aquell loguer: V «to ço» [sic].

32. diran: F «dirà».

33. haguera: A «havia».

34. complís: C «agués complit».

35. que: manca en C.

36. navegar: V «navegarà»; C «naveguerà».

37. és: C «li és».

38. don: VFCA «dó»; que li don: N «de donar-li la».

39. tro aquel: VN «tro que aquel»; CA «tro que-l»; és tengut que li don ... aquel: e «és tengut a vieige [sic] tro que aquell».

40. si lo dit mariner: repetit en P.

41. volrà: P «volia».

42. avinença: C «covinensa».

43. rahó justa: D «rahó que sie justa»; V «justa rahó».

44. les: C «algunes».

45. desús dit: manca en P.

46. en lo capítol ... certificades: C «an los capítols desús ja dits són contengudes»; e certificades: manca en V.

47. li: manca en A.

48. que li dó: N «li don»; P «que li don»; lo loguer ne que li dó; C «ne».

49. torn ne: e «torne».

50. deu guardar: C «se guart».

35 ea⁵¹ com darà paraula⁵² a algun mariner, que la li dó⁵³ ab justa rahó, per so que a dan no li puscha tornar.⁵⁴ E ls mariners deuen guardar atressí, ea⁵⁵ con pendran la⁵⁶ paraula ne com no, per so que alguna justa rahó no ls puscha ésser posada dessús⁵⁷ que ls pogués⁵⁸ tornar a⁵⁹ dan. E per les rahons dessús dites⁶⁰ fo fet aquest capítol.⁶¹

51. ea: manca en VCA; P «eya»; e «e a».

52. paraula: C «paraula ne com no».

53. dó: P «don».

54. a dan no ... tornar: C «dan no li'n torn».

55. atressí ea: V «ea»; C «atressí»; P «atrassò e ya»; e «atrací e a».

56. la: manca en C.

57. dessús: manca en FPAe.

58. pogués: N «pusqués».

59. a: C «an».

60. les rahons dessús dites: FPA «ço».

61. E per ... capítol: manca en C.

m 268

De mariners qui fugiran en nau o a leyn

[Fol. 140 v] Si algun mariner fugirà a nau o a leny, pus¹ aurà rebut son loguer² en algun loch, ans que eyl no haurà fet aquel servey que eyl fer promès³ com si acordà,⁴ és axí a entendre, qu'ell⁵ fugirà, ans que la nau no haurà acabat⁶ ne fet aquel⁷ viatge en què eyl serà acordat, e encara lo mariner dessús dit⁸ hi⁹ serà anat en partida, aquell mariner aytal és tengut de retre lo loguer que rebut haurà a aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny de qui eyl l'aurà¹⁰ rebut, sens tot contrast, e de servey qu'ell aja¹¹ fet no n¹² deu haver res, pus que en axí serà fugit¹³ com dessús és dit, ans¹⁴ en qualque loch que¹⁵ eyl serà aconseguít¹⁶ deu ésser pres e estar tant en la preson, tro que¹⁷ haja retut aquell loguer que eyl pres haurà al dit senyor de la nau, axí con dessús és dit, e encara tot dan que lo dit senyor de la nau dirà haver sostengut en colpa

1. per les lliçons de C vegeu Apèndix; pus: DFPAe «pus que».

2. loguer: D «préstech o son loguer»; F «sou».

3. fer promès: N «promès de fer».

4. s'i acordà: V «s'acordà».

5. qu'ell: N «que ls».

6. acabat: D «acordat o acabat».

7. ne fet aquel: N «son».

8. lo ... dit: A «aquell mariner».

9. hi: manca en FN; lo mariner ... hi: manca en V.

10. l'aurà: F «haurà»; A «lo haurà»; e «la haurà».

11. aja: F «haurà»; N «n'aja».

12. no n: Pe «no».

13. fugit: VNA «fuyt».

14. ans: manca en A.

15. que: N «on».

16. aconseguít: manca en FA; P «aconseguí» [sic].

17. tro que: F «tro que l patró»; P «entrò que».

del dit mariner.¹⁸ E sie'n cregut per¹⁹ sa simple paraula, sens altre testimoni. E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.

18. retut ... mariner: *F* «rehebut lo loguer que'l dit mariner haurà rehebut e tots dans e greuges que'l senyor de la nau hage sostengut»; *P* «resabut lo patró de la nau lo loguer que lo dit mariner aurà resabut e tots dans e greuges que lo senyor de la nau age sostenguts»; *A* «rebut lo patró de la nau lo loguer que'l mariner haurà re-

but e tots dans e greuges que'l senyor de la nau haja sostenguts»; *e* «rehebut lo patró de la nau lo loguer que'l dit mariner haurà rehebut e tots dans e greuges que'l senyor de la nau haja sostengut».

19. per: *PAe* «lo senyor de la nau per».

m 269

De mercaders qui deuran carregar nau o leny de gra

Si alscons mercaders noliejaran alcuna nau o leny alcun, e los dits mercaders carregaran¹ aquela nau o aquel leny qu'els noliejat
 5 hauran² de gra, si³ lo senyor de la nau o del leny qui eyls noliejat hauran,⁴ axí com dessús és dit,⁵ no reebrà a⁶ masura eyl ne hom per eyl aquel gra⁷ que aquels mercaders metran⁸ en aquella sua nau o en aquell seu⁹ leny,¹⁰ sinó tant solament qu'él¹¹ se'n fiarà¹² en lo dit o en la¹³ paraula¹⁴ que los mercaders o hom per eyls¹⁵
 10 li diran, si aquel senyor d'aquella nau o de aquel leny volrà masurar o fer masurar¹⁶ aquell gra que en la sua nau o'l seu leny serà estat mès ne eyl haurà a portar¹⁷ en aquel loch on eyl havia a¹⁸ descarregar, eyl ho¹⁹ pot fer, que [Fol. 141] mercader negun no li²⁰ pot vedar ne no li pot²¹ contrestar com lo senyor de la nau
 15 o del leny haurà masurat o fet masurar,²² si eyl troba²³ més que

1. carregaran: *D* «carreguaren»; *P* «carraguéran».

2. qu'els noliejat hauran: *manca en VNC*.

3. si: *manca en CP*.

4. qui eyls noliejat hauran: *V* «qui és noliejat».

5. axí com dessús és dit: *manca en VC*; qui eyls ... és dit: *manca en N*.

6. reebra a: *V* «reebrà lo gra a»; *P* «rabrà ab».

7. aquel gra: *manca en V*.

8. metran: *manca en N*.

9. aquella sua ... seu: *V* «la sua nau o»; *Fe* «alguna nau o en»; *C* «aquella nau ho en aquell»; *P* «alguna nau ho»; *A* «alcuna nau o en alcun».

10. o en aquell seu leny: *N* «o leny carregaran».

11. qu'él: *F* «aquell».

12. qu'él se'n fiarà: *manca en C*.

13. lo dit o en la: *FPe* «la sua»; *A* «la».

14. paraula: *D* «paraula dels mercaders».

15. eyls: *N* «ell».

16. o fer masurar: *manca en C*.

17. haurà a portar: *FA* «haurà aportat»; *NP* «aurà aportat»; *e* «haurà aportat»; *C* «lo aurà portat».

18. havia a: *D* «l'avía a»; *C* «devia».

19. ho: *D* «lo».

20. li: *DA* «li o»; *V* «lo-y»; *FC* «li'n»; *Pe* «li ho».

21. no li pot: *D* «no li-o pot»; *manca en FP*; *N* «li ho pot»; *Ce* «li pot»; *A* «no li-n pot».

22. ne no ... masurar: *V* «E com lo senyor de la nau o leny l'aurà fet mesurar».

23. eyl troba: *V* «ell hi troba»; *N* «ells troben».

los mercaders o hom per eyls no li havien²⁴ dit ni demostrat, si aquell²⁵ hi troba²⁶ més²⁷ per falta de masurar,²⁸ per rahó que los mercaders li²⁹ volguessen³⁰ absegar³¹ los nòlit qu'ell ne³² devia haver, o sia que lo³³ gra haja³⁴ haüt algun creximent per alguna
 20 rahon, per qualsevol de les rahons dessús dites que lo creix que³⁵ en aquell gra serà atrobat,³⁶ lo senyor de la nau o del leny ne deu haver son nòlit, axí del creix³⁷ com d'aquell qui havia noliejat ni³⁸ que³⁹ los mercaders li⁴⁰ havien manifestat o hom per eyls. E lo creximent⁴¹ que en aquell gra⁴² serà atrobat deu ésser partit⁴³ per
 25 aguals⁴⁴ parts entre tots⁴⁵ los mercaders, e deu-na haver cascun se⁴⁶ part, segons la quantitat del gra⁴⁷ que en la nau o el leny haurà més.⁴⁸ E cascun dels mercaders és tengut de pagar nòlit al senyor de la nau o del leny, axí bé del creix com de aquell que noliejat li havia.⁴⁹ Per què?⁵⁰ Per so car és rahó que, pus⁵¹ los
 30 mercaders fan de lur prou, que'l⁵² senyor de la nau o del leny⁵³ no'n fassa ne'n⁵⁴ deu fer⁵⁵ son⁵⁶ dan. E encara⁵⁷ per altra rahon: per so⁵⁸ com lo senyor de la nau ne hom⁵⁹ per eyl no li reebe⁶⁰ a⁶¹ compte.⁶² Mas emperò,⁶³ si lo senyor de la nau o del leny o hom per eyl lo farà mesurar e'l reebia⁶⁴ a compte, si en aquell gra que lo
 35 senyor de la nau o del leny o hom per eyl⁶⁵ haurà masurat o fet

24. los mercaders ... havien: C «mercader ne hom per ell no-ls havia».

25. si aquell: A «sia que ell».

26. troba: C «trobarà»; A «trop».

27. més: F «ans»; és repetit en P.

28. masurar: V «mesurar o»; C «masurar ho».

29. li: V «li'n»; FPe «li ho».

30. volguessen: C «vullen».

31. absegar: F «ab cagar [sic]».

32. ne: manca en P.

33. lo: C «aquell».

34. o sia ... haja: V «e si aquell gra havia».

35. que: manca en A.

36. atrobat: CPA «trobat».

37. del creix: D «del creximent»; manca en FAe.

38. qui ... ni: manca en FAe; del creix com ... ni: P «com de aquells».

39. ni que: V «e».

40. li: manca en D.

41. creximent: F «crexement»; P «crexament».

42. aquell gra: N «la nau».

43. deu ésser partit: FPe «se deu partir».

44. aguals: DVFPA «eguals»; e «eguals».

45. tots: manca en Ve.

46. se: manca en D; F «sa».

47. del gra: manca en C.

48. més: manca en C.

49. li havia: V «havia»; N «l'avia»; C «auran»; P «era».

50. Per què?: manca en VC.

51. que, pus: C «pus que»; e «que».

52. que'l: manca en A.

53. que'l senyor ... leny: D «que los senyors de las naus o dels lenys que».

54. no'n fassa ne'n: V «no faça de»; F «que no fassa ne'n»; N «no fassa ne»; C «no'n farà ne'n»; P «no'n fassa».

55. deu fer: manca en VP.

56. son: N «de lur».

57. E encara: C «Encare més»; A «Emperò».

58. per so: manca en C.

59. hom: P «altra».

60. no li reebe: V «no ho rebe»; F «no lo-y reebe»; P «no li resabrà»; A «no-l rebe»; e «no li reebe».

61. a: F «en».

62. compte: e «comt».

63. emperò: manca en C.

64. e'l reebia: D «e'l recobra»; V «e rebre»; F «ell recobrarà»; N «e'l racobre»; C «he ell lo rebrà»; P «ell lo cobra»; A «e'l rebrà»; e «ell recobre».

65. o del leny o hom per eyl: manca en N; o hom per eyl: manca en C.

masurar⁶⁶ e l'haurà rebut a compte, si⁶⁷ algun creix hi serà atrobat, d'aquell⁶⁸ creix⁶⁹ aytal⁷⁰ no són tenguts los dits mercaders de pagar⁷¹ nòlit. Per qual rahon?⁷² Per so cor lo senyor de la nau o del leny no se'n vol⁷³ fiar ne creura⁷⁴ en lo dit ne en la⁷⁵ fe⁷⁶ dels mercaders, que⁷⁷ si Déus⁷⁸ lurs⁷⁹ fa alguna gràcia o algun bé, que's deu⁸⁰ ésser [Fol. 141 v] lur,⁸¹ tot enaxí com si lo senyor de la nau o del leny se'n fos fiat en la fe dels mercaders,⁸² haguera⁸³ part en lo profit⁸⁴ que Déus hi agra⁸⁵ donat, enaxí bé justa rahó és⁸⁶ que aquell creix que Déus⁸⁷ hi⁸⁸ ha donat, que sia e⁸⁹ que deja⁹⁰ ésser dels mercaders, pus que lo dit senyor de la nau o del leny no⁹¹ se'n volch⁹² en eyls fiyar.⁹³ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny lo farà mesurar e'l reebrà⁹⁴ a compte, si los mercaders alguna falla⁹⁵ hi trobaran,⁹⁶ lo senyor de la nau o del leny los en⁹⁷ deu ésser tengut⁹⁸ de esmena a ffer. Emperò és axí a entendre, que deu ésser esguardada⁹⁹ la natura d'aquel gra, per so car hi à natura alguna¹⁰⁰ de gra¹⁰¹ que¹⁰² negun¹⁰³ temps no serà¹⁰⁴ atrobat¹⁰⁵ a¹⁰⁶ la masura que hom lo reebrà.¹⁰⁷ Emperò, si lo senyor de la nau o del leny o

66. o fet masurar: manca en C; e «o fer mesurar».

67. si: manca en A.

68. d'aquell: C «en aquell».

69. que lo senyor ... creix: V «serà atrobat creix d'aquell creix».

70. aytal: F «aytals»; manca en e.

71. pagar: FPAe «res a pagar de».

72. Per qual rahon?: manca en VFCAe.

73. vol: VA «volch».

74. creura: P «creu».

75. en la: manca en NP; C «en».

76. en lo dit ... fe: C «en fe ne an lo dit».

77. que: F «car».

78. Déus: CA «Déu».

79. lurs: DCPAe «los».

80. que's deu: DAe «que's deja»; F «que deja»; N «que'ns deja»; C «que degua»; P «que's deya».

81. que si Déus ... lur: manca en V.

82. mercaders: P «merquaders que, si Déus los ffa alguna gràcia ho algun bé, que's deya éser lur tot enaxí com si lo senyor de la nau ho leyn sse'n ffos ffiat en la ffe dels merquaders [és una repetició].

83. haguera: N «aguéran»; C «aguéran aguéran».

84. haguera part en lo profit: D «auran profit e part».

85. Déus hi agra: VNAe «Déus hi haguera»; F «Déus li haguera»; C «Déu los aguera»; P «Déus hi ha».

86. bé justa rahó és: V «és ben justa rahó»; N «bé e justa raó és».

87. Déus: CA «Déu».

88. hi: F «li».

89. que sia e: manca en FAe.

90. enaxí bé ... deja: P «que hi dehia».

91. no: és repetit en L.

92. volch: F «vol».

93. pus que ... fiyar: manca en V.

94. e'l reebrà: D «e eyl reebrà»; V «e ell lo rebrà»; F «e'll reebrà»; C «e rebrà».

95. falla: V «falla o minva».

96. trobaran: C «faran».

97. los en: NP «los»; C «hi».

98. tengut: P «tenguts».

99. esguardada: DVN «guardada»; F «ergardada»; C «guardade»; P «gardada».

100. alguna: manca en DFAe.

101. per so car ... gra: manca en P.

102. que: V «ne».

103. negun: F «nul»; CPAe «null».

104. serà: FPAe «és».

105. atrobat: V «trobada».

106. a: FPAe «en».

107. lo reebrà: D «lo reeba»; V «la reebrà»; e «la rehebrà».

hom per eyl serà al mesurar, mas pas¹⁰⁸ jens¹⁰⁹ eyl¹¹⁰ ne hom per
 eyl¹¹¹ no-l mesuraren¹¹² per si ne-l reebran¹¹³ a compte, ans se'n
 55 fiaran¹¹⁴ en¹¹⁵ fe dels mercaders, en aquel creix aytal deu haver lo
 senyor de la nau o del leny son nòlit. E encara més, si falia¹¹⁶ o
 me[n]yscapte¹¹⁷ si trobarà,¹¹⁸ lo senyor de la nau o del leny no-n¹¹⁹
 sia de res¹²⁰ tengut,¹²¹ pus que eyl¹²² o hom per eyl no l'haurà¹²³
 mesurat ni fet¹²⁴ mesurar ni no l'haurà¹²⁵ pres¹²⁶ a compte. E per
 60 les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.¹²⁷

108. pas: P «emperò».

109. mas pas jens: C «ell és tangut de retra-l an aquella mateixa masura. Mas pus».

110. serà ... eyl: manca en V.

111. serà al mesurar ... per eyl: manca en A.

112. no-l mesuraren: D «no li mesuraren»; VAe «no-l mesuraran».

113. reebran: F «resebran»; P «ra-beren»; A «pendran»; mesuraren ... reebran: C «mesura ne-l rebra».

114. fiaran: DC «fiarà»; P «ffiaren».

115. en: VC «en la»; N «a».

116. falia: V «falta»; N «falrà».

117. me[n]yscapte: V «menyscompte»; N «menyscompta»; C «menyscompte»; son nòlit ... me[n]yscapte: F «e encara més lo nòlit complidament e, si menyscapte».

118. si trobarà: V «si troba»; N «s'atrobà»; C «si atrobave»; son nò-

lit ... trobarà: P «e enquera més son nòlit compliment e, si menyscompta si troba».

119. no-n: V «no-y».

120. no-n sia de res: F «sert no deuen ésser»; de res: manca en C; o del leny no-n ... res: P «sert no-n deu ésser»; son nòlit ... res: A «e encara més son nòlit complidament. E si menyscompte s-i troba, lo senyor de la nau cert no-n deu ésser»; e «e encara més son nòlit complidament. E si menyscapte s-i troba, lo senyor de la nau cert no deuen ésser».

121. tengut: e «tenguts».

122. eyl: F «aquell».

123. no l'haurà: C «no n'aurà».

124. fet: e «fer».

125. ni no l'haurà: N «ni l'aurà»; A «no l'haurà».

126. pres: C «rebut».

127. E per ... capítol: manca en C.

m 270

De senyor de nau qui nolieja la sua nau o'l seu leny e entre eyl e eyls no haurà emprès die que li dejen haver espetxat lo nòlit

Si alcun senyor de nau o de leny noliejarà la sua nau o el seu leny
 5 a alcun mercader o mercaders, quant¹ lo senyor de la nau o del leny serà junt en aquel loch on eyl deurà descarregar, si entre-ls² mercaders no haurà³ emprès die cert o temps sabut que los dits mercaders li dejen⁴ haver pagat lo nòlit que ab [Fol. 142] eyl hauràn⁵ emprès, lo senyor de la nau o del leny se pot retenir tota
 10 la⁶ roba que⁷ no-ls en leix⁸ gens⁹ descarregar, tro fins que-ls dits

1. quant: aquest capítol m 270 manca en els manuscrits FPAe, els quals són de la mateixa família; DC «e quant»; VN «e com».

2. entre-ls: V «entre ell e els».

3. haurà: C «auran».

4. dejen: C «deuen».

5. eyl hauran: C «ells aurà».

6. tota la: C «tante».

7. que: C «que ell».

8. leix: manca en V.

9. gens: V «res gens»; C «res».

mercaders li hàjan assegurat de pagar¹⁰ aquel nòlit *que* ab ell hauran¹¹ emprès al¹² die *que* eyls¹³ noliejaren, e encara dins die cert o temps sabut. Emperò,¹⁴ si entre lo senyor de la nau o del leyn o·ls mercaders hauran¹⁵ emprès die cert o temps sabut *que* 15 eyl[s] li dejen haver espegat¹⁶ e¹⁷ pagat aquel nòlit qu'èls li promateren de donar, lo senyor de la nau o del leyn no·ls deu ne·ls¹⁸ pot contrestar qu'èls no descarreguen la lur roba, saul emperò *que* lo senyor de la nau o del leyn, duptàs o n'hagués¹⁹ dupte *que* aquells mercaders fossen²⁰ treffegadors o baratadors²¹ o que·s²² 20 temés *que* no li metessen lo seu nòlit²³ en barata *que* eyl lo²⁴ pogués perdre.²⁵ Emperò, si los dits mercaders daran una seguratat²⁶ al senyor de la nau o del leyn *que* eyl²⁷ haja saul lo nòlit seu, eyl los deu lexar²⁸ descarregar tota la²⁹ lur roba. E si *per* aventura los dits mercaders diran al senyor de la nau o del leyn, ea eyl si vol 25 pendre³⁰ d'aquela roba matexa qu'ell haurà aportada³¹ a aquel preu qu'èls la podrien³² vendre o *que*³³ val³⁴ en aquel loch on eyl la deu³⁵ descarregar, tanta tro qu'el haja compliment de paga al seu nòlit³⁶ *que* eyls li promateran de donar, si lo senyor³⁷ de la nau o del leyn se vol, eyl o pot fer, mas los dits mercaders no·l 30 poden forsar. E si lo senyor de la nau o del leyn la³⁸ pendrà *per* sa auctoritat, eyl o pot fer, o si eyl hi guanya, tot lo guany deu ésser seu, e si él pendrà,³⁹ tota la pèrdia deu ésser sua, *que* parsoner no li n'és⁴⁰ de res tengut.⁴¹ Mas lo senyor de la nau o del leyn és tengut de donar part a sos parsoners⁴² de tot aytant com eyl

10. de pagar: *manca en VC.*11. ell hauran: *C «ells aurà».*12. al: *C «lo».*13. que eyls: *C «que·l».*14. emprès al die ... Emperò: *V «emprès que li paguen axí com lo li prometeren lo dia que·l noliejaren o que li aseguren a dia cert o temps cert que l'hajen pagat. Emperò».*15. hauran: *V «haurà».*16. espegat: *N «spetxat».*17. espegat e: *manca en C.*18. deu ne·ls: *manca en C.*19. o n'hagués: *C «ho agué».*20. fossen: *V «no fossen».*21. baratadors: *V «baradors».*22. o que·s: *V «que·s»; N «o que»; C «e que no·s».*23. lo seu nòlit: *V «son nòlit»; manca en C.*24. lo: *C «lo·n».*25. en barata ... pedre: *V «en rebolta»; perdre: C «pendra».*26. seguratat: *D «seguretad o fer-manssa bona».*27. eyl: *manca en C.*28. lexar: *D «dexar».*29. la: *manca en C.*30. ea eyl ... pendre: *manca en C.*31. aportada: *N «portada».*32. la podrien: *V «la poden»; C «los porían».*33. que: *manca en D.*34. val: *C «valen».*35. eyl la deu: *C «ells la devían».*36. paga al seu nòlit: *D «paguar al nòlit»; seu nòlit: NC «nòlit».*37. haja compliment ... senyor: *V «haja descarregat compliment de son nòlit».*38. la: *manca en NC.*39. pendrà: *V «hi perdía»; C «hi pert».*40. n'és: *D «és».*41. pèrdia ... tengut: *V «pèrdia serà sua que·ls parsoners no li·n són de res tenguts»; de res tengut: N «tengut».*42. de donar ... parsoners: *C «als parsoners de donar».*

- 35 haurà⁴³ de nòlit. Emperò, si los mercaders lexaran aquella⁴⁴ roba al senyor de la nau o del leny qu'ell⁴⁵ [Fol. 142 v] haurà aportada⁴⁶ per lo nòlit que⁴⁷ eyls donar-li devien, lo senyor de la nau o del leny la ha a⁴⁸ rebre e de res⁴⁹ als no·ls pot⁵⁰ destrènyer. E si per aytal rahon com dessús és dita lo senyor de la nau o del leny haurà a pendre⁵¹ aquella roba dessús dita, parsoner negun no⁵² pot res dir ne contrestar, qu'el no haja a⁵³ pendre axí bé⁵⁴ sa part de la pèrdua com fa⁵⁵ del guany, si Déus li donava.⁵⁶ E si per aventura lo senyor de la nau o del leny haurà a pendre d'aquella roba qu'ell haurà aportada quantitat⁵⁷ per lo nòlit, qu'ell na daurà⁵⁸
- 45 haver; e assò haurà a fer per manament o per destret de la⁵⁹ senyoria del logar⁶⁰ on eyl serà, si en aquella roba que eyl, axí⁶¹ com dessús és dit,⁶² haurà haüda a pendra, se⁶³ perdrà o·s⁶⁴ guanyarà, parsoner negun⁶⁵ no·s pot ne·s deu⁶⁶ estrer, qu'el⁶⁷ no haja a pendre⁶⁸ se part axí bé⁶⁹ del guany com⁷⁰ de la pèrdua. Encara més,
- 50 si los parsoners diran ne pendran⁷¹ ab lo senyor de la nau o del leny, que eyl en qualque part que eyl vaja ni venga,⁷² qu'ell tota via que smers o pot esmersar⁷³ tot so que del nòlit que eyl rebrà li sobrarà.⁷⁴ E si los parsoners tots o la major partida diran ne empendran⁷⁵ ab lo senyor de la nau so qui dessús és dit, si eyls
- 55 guanyen o perden⁷⁶ en so que·ll senyor de la nau o del leny haurà⁷⁷ esmersat, so que⁷⁸ del nòlit li⁷⁹ serà sobrat, deuen pendre axí bé lur part de la pèrdua com farien⁸⁰ del guany, si Déus li dava,⁸¹ e en

43. haurà: V «haurà haüt».

44. aquella: V «tota aquella».

45. qu'ell: C «qui la».

46. aportada: NC «portada».

47. que: manca en C.

48. ha a: N «a».

49. res: D «res eyl».

50. no·ls pot: V «no·ls pot forçar ne»; C «no·l pot forssar ne».

51. haurà a pendre: C «pendrà».

52. no: VC «no·y».

53. a: manca en C.

54. bé: manca en V.

55. fa: manca en V; C «farà».

56. li donava: D «li·n donava»; N «lo li donava»; C «lo·y dóna»; si Déus li donava: manca en V.

57. quantitat: V «una cantitat».

58. daurà: C «deu».

59. la: manca en C.

60. logar: DC «loch».

61. axí: manca en V.

62. dit: C «dita».

63. se: C «si».

64. o·s: C «ho».

65. negun: manca en V.

66. ne·s deu: manca en N.

67. negun ... qu'el: C «no pot ne deu astar que».

68. qu'el ... pendre: V «de pendre».

69. bé: manca en C.

70. com: D «axí com».

71. pendran: VN «empendran»; C «pendran de aquella».

72. que eyl en ... venga: C «en qualque part hon vage ne vingua».

73. o pot esmersar: V «ea port esmerçat»; que smers o pot esmersar: C «smerç».

74. que eyl rebrà li sobrarà: V «si sobrarà que ells pendrà sa part».

75. empendran: N «empendran tots».

76. guanyen o perden: C «gonyaran ho perdran».

77. haurà: V «aportarà e haurà».

78. que: N «qu·el».

79. li: manca en C.

80. farien: manca en VC.

81. li dava: D «li·n dava»; N «lo·y dava»; C «lo y dóna»; si Déus li dava: manca en V.

res àls ⁸² los dits parsoners no n poden res ⁸³ contrestar al ⁸⁴ senyor de la nau o del leny, *pus per* menament de tots o de la major partida ho haurà fet; e encara més, si lo senyor de la nau o del leny haurà esmersat algunes vegades so *que* del nòlit li serà sobrat sens menament e sens sabuda de sos ⁸⁵ parsoners, si eyl hi guanyarà ⁸⁶ e eyls pendran lur part d'aquel guany, si los dits [Fol. 144] parsoners ⁸⁷ no li diran ni li faran menament *que* eyl no esmers so ⁸⁸ *que* del nòlit li sobrerà. E si él ho ⁸⁹ fa, *que* eyls pendran volenters ⁹⁰ guany, ⁹¹ si Déus li ⁹² dóna, ⁹³ e si pèrdua esdevenia, ⁹⁴ *que-s* fos tota sua, e si los parsoners assò *que* dessús és dit li diran e li manaran e oltre ⁹⁵ lo menament *que* eyls li hauran fet eyl no estarà *que* eyl no esmers so *que* del nòlit li sobrarà, si en allò qu'él haurà ⁹⁶ esmersat *que* del nòlit li serà sobrat, ⁹⁷ si Déus guany hi darà, eyl és tengut de donar ⁹⁸ part als parsoners de tot aquel guany, e si eyl ⁹⁹ perdrà, tota la pèrdua deu ésser sua. E si per ventura lo senyor de la nau o del leny esmersarà en als cuns viatges ¹⁰⁰ so *que* de nòlit li sobrarà, e los dits parsoners pendran part de so *que* Déus hi darà, e éls no diran ne faran lo menament ¹⁰¹ *que* dessús és dit al senyor de la nau o del leny, si eyl esmersarà axí com dessús és dit, ¹⁰² los dits parsoners són tenguts de pendra axí part de la pèrdua com farien ¹⁰³ del guany, si Déus li ¹⁰⁴ dava, tro fins *que* eyls li haguessen dit o fet lo ¹⁰⁵ menament, axí com ¹⁰⁶ dessús és dit. ¹⁰⁷ E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.

82. àls: manca en C.

83. no-n poden res: V «no poden ni deuen»; N «no poden en res»; res: manca en C.

84. al: DNC «ab lo».

85. de sos: C «dels».

86. eyl hi guanyarà: C «ells hi guanyaran».

87. En L hi ha una errada de numeració dels folis (manca el 143), però no manca res al text.

88. sobrerà. E si él ho: D «sobra. E si eyl»; él ho: N «no ho».

89. volenters: C «volenter».

90. guany: V «part del guany».

91. li: D «li-n»; Déus li: C «Déu lo-y».

92. si Déus li dóna: manca en V.

93. esdevenia: D «hy esdevenia»; V «li esdevenia»; N «hi esdevenia».

94. pèrdua esdevenia, que-s: C «per ventura hi sdevenían pèrdua que».

95. li diran ... oltre: C «diran ho li faran manament o altro per».

96. qu'él haurà: N «que ells auran».

97. que del nòlit li serà sobrat: V «del nòlit».

98. donar: C «dar».

99. e si eyl: V «si ell hi».

100. als cuns viatges: N «algun viatge».

101. faran lo menament: V «diran ni esclariran lo».

102. axí com dessús és dit: N «sagons dit és»; al senyor ... és dit: manca en C.

103. farien: D «faria»; manca en VC.

104. Déus li: D «Déus li-n»; C «Déu lo-y».

105. haguessen dit o fet lo: C «àjan fet».

106. si Déus li dava ... dit: manca en V.

107. capítol: D «capítol desús dit»; E per ... capítol: manca en C.

m 271

Del senyor de la nau o del leny qui deurà carregar en alcun loch, si's metrà mal temps, de què li són tenguts los mercaders

- Si alcun senyor de nau o de leny carregar deurà¹ en alcun loch, e estan en aquell loch on deu² carregar³ ans qu'ell haja carregat,⁴ 5 metrà's leig⁵ temps, e eyl haurà dupte que mal⁶ temps no's meta,⁷ si lo dit senyor de la nau o del leny farà⁸ alguna massió axí com és⁹ de exàrcia a loguar o a¹⁰ metra per¹¹ la nau o al¹² leny o¹³ or- 10 majar, los mercaders que noliejat l'auran no'y¹⁴ són tenguts de res a metra, pus res no hauran¹⁵ carregat,¹⁶ si donchs lo senyor de la nau o del leny no¹⁷ haurà¹⁸ emprès al dia que éls noliejaren¹⁹ 15 que²⁰ en [Fol. 144 v] tota messió que eyl hagués²¹ a fer a²² necessari de la nau o del leny, si li²³ venia per²⁴ cas de ventura que eyls hi deguéssan²⁵ metra lur²⁶ part. E si per aventura lo senyor 20 de la nau o del leny haurà carregada alguna²⁷ quantitat de la roba que eyl lavar daurà, aquela quantitat que carregada²⁸ serà deu pagar en tota²⁹ messió que lo senyor de la nau o del leny haurà³⁰ a fer per lo cas de ventura que dessús és dit, per sou e per liura, ab la nau o ab lo leny ensemps, si donchs entre tots los mercaders 25 o la major partida no serà emprès que,³¹ si lo cas que dessús és dit hi³² esdevenia,³³ aquella³⁴ roba qui roman en³⁵ terra aydàs³⁶ a aquella qui serà carregada. E si la nau o'l leny serà carregada

1. carregar deurà: C «careguarà».
 2. deu: F «deurà».
 3. on deu carregar: manca en V; estan ... carregar: manca en C.
 4. e estan ... carregat: N «e metrà ell carregarà».
 5. metrà's leig: C «mourà's mal»; leig: e «leits».
 6. mal: P «leig».
 7. no's meta: V «no crescha».
 8. farà: D «faran».
 9. és: D «li és»; manca en C; e «és dit».
 10. o a: FPe «per a»; A «per».
 11. per: DV «per a»; FNP «a»; o a metra per: C «per metra en la».
 12. al: C «en lo»; per la nau o al: A «en la nau o en lo»; e «a la nau o al».
 13. o: VFNCe «a»; P «ha»; A «o a».
 14. no-y: FN «no».
 15. de res ... hauran: F «a metra pus que no hauran de res»; P «a inentra pus que no auran de res»; Ae «a metre pus que no hauran de res».
 16. hauran carregat: D «deuran carregar».

17. no: NC «no.n».
 18. haurà: D «auran».
 19. noliejaren: V «lo noliejaren»; éls noliejaren: N «ell nolieja... [final de mot il·legible]».
 20. que: D «que encara».
 21. hagués: N «n'agués».
 22. a: P «en».
 23. li: manca en C.
 24. per: manca en NC; e «por».
 25. deguéssan: D «deguen»; C «aguésan a»; P «aguessen a»; A «haguessen a».
 26. lur: manca en P.
 27. alguna: V «una».
 28. carregada: NP «levada».
 29. tota: V «tota I»; A «tota la».
 30. carregada ... leny haurà: manca en C.
 31. que: manca en N.
 32. hi: manca en D.
 33. esdevenia: V «vendrà»; A «esdevén».
 34. aquella: V «qui la».
 35. en: en L afegit entre ratlles.
 36. aydàs: V «hi aydàs»; A «ajudàs».

de tot, si li vendrà lo cas *que* dessús és dit, tot lo cors³⁷ de la nau o del leny deu pagar ab la roba ensemps, per sou e per liura. Emperò, és axí a entendra *que* aquella nau o aquell leny *que* sia bé e³⁸ sufficientment³⁹ exarciat,⁴⁰ e *que* lla⁴¹ exàrcia⁴² *que* eyl haurà *que* li⁴³ sia ben bastant e sofficiet. E si la exàrcia *que* aquella nau o aquell leny haurà⁴⁴ ne ab si portarà no li serà a ell⁴⁵ ne a menor d'él sufficient,⁴⁶ si lo cas dessús dit li esdevendrà, los dits mercaders ne la roba d'el<e>s no⁴⁷ són tenguts de res a metre⁴⁸ en aquella messió *que* aquell senyor d'aquella nau⁴⁹ haurà a fer per rahó del cas dessús dit; ans lo senyor de la nau o del leny és tengut als mercaders *que*, si éls sostendran alcun dan o alcun greuge per rahó d'aquella exàrcia *que* eyl ab si portarà,⁵⁰ de tot⁵¹ a⁵² restituhir. Emperò, deu ésser enaxí entès⁵³ *que* los dits mercaders no⁵⁴ sien tenguts⁵⁵ per lur⁵⁶ cimpla paraula, ans deu ésser mès⁵⁷ en vista e en coneguda de dos bons hòmens de la mar,⁵⁸ *que* ells *que* vejen e⁵⁹ coneguen⁶⁰ ea⁶¹ aquela exàrcia si és sufficient a⁶² aquella nau o a aquell leny o no; e⁶³ qualque cosa *que*⁶⁴ ells ne ne serà vista⁶⁵ per [Fol. 145] ben⁶⁶ allò ne deu ésser seguit⁶⁷ per so car a les vagades e totes⁶⁸ les de més, si⁶⁹ qualque⁷⁰ cas de ventura *que* y⁷¹ esdevengués a alcuna nau o a⁷² alcun leny era mès en fe de alscons mercaders, tota via dirien eyls *que* per colpa de la exàrcia *que* la nau o'l leny hauria, *que*⁷³ no li era sufficient, lus⁷⁴ seria⁷⁵ esdevengut aquel dan qu'èls haurien soffert.⁷⁶ E enaxí,⁷⁷ si

37. cors: V «càrrech».
 38. bé e: manca en N.
 39. sufficientment: P «sofficiet».
 40. e sufficientment exarciat: V «exarciat o sofficiet[n]tment».
 41. que-lla: NP «aquella».
 42. exàrcia: manca en D.
 43. li: manca en FCAe; haurà que li: manca en P.
 44. haurà: F «ho ho haurà».
 45. a ell: manca en FPA.
 46. la exàrcia que aquella ... sufficient: C «no serà bé bestant ne sufficient ha ell ne a tan com menor d'ell».
 47. no: Ne «no li».
 48. de res a metre: e «res de ametra».
 49. d'aquella nau: C «ne»; aquell senyor ... nau: P «aquella nau».
 50. portarà: V «ha aportada».
 51. de tot: manca en FPAe.
 52. a: manca en C.
 53. deu ... entès: C «és axí que en cas».
 54. no: DC «no.n».
 55. tenguts: DVPAe «creguts»; P «creseguts»; N «creeguts».

56. lur: VN «sa».
 57. mès: P «remès».
 58. mar: C «art de la mar».
 59. vejen e: manca en FPAe.
 60. vejen e coneguen: D «coneguen e coregen».
 61. ea: manca en FCPAe.
 62. a: V «per a».
 63. e: V «en».
 64. que: DFNPe «que a»; VA «a»; manca en C.
 65. vista: C «vist».
 66. ben: C «bo».
 67. seguit: C «fet».
 68. totes: manca en P.
 69. si: manca en V; C «que».
 70. qualque: N «algun».
 71. que:y: V «e totes les de més que si»; A «que».
 72. a ... a: F «en ... en».
 73. hauria, que: manca en C; P «aurà, que».
 74. lus: DVFNCPAe «los».
 75. seria: P «serà».
 76. qu'èls haurien soffert: N «que ells soffert auran»; manca en C; e «que ells havien suffers».
 77. E enaxí: V «En tant que».

la vista e⁷⁸ la coneguda dels bons hòmens no era,⁷⁹ tota via⁸⁰ hi⁸¹ serien malcaents⁸² los senyors de les naus o dels leyns. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.⁸³

78. la vista e: manca en V.

79. no era: manca en P.

80. tota via: C «tots».

81. hi: D «ferà».

82. malcaents: C «malcaents».

83. E per ... capítol: manca en C.

m 272

Si alcun mestra haurà promesa de fer alcuna obra, si no atendra so que prometrà de què és tengut

Segons que en lo¹ capítol dessus dit declara e demostra² dels³
5 mestres d'axa ⁊ dels calaffats qui hauran emperada⁴ alcuna obra
de fer, com són tenguts ne obligats a aquell senyor de qui⁵ aque-
lla obra serà ne⁶ qui en poder la'ls haurà⁷ mesa, ⁊ del senyor⁸
aytambé qui la obra lus⁹ haurà¹⁰ liurada, de què és tengut als dits
maestres ne de què no. Mas gens¹¹ en lo capítol dessus dit no¹²
10 esclareix ni declara,¹³ ea¹⁴ si alscuns dels¹⁵ maestres dessus dits
prometran¹⁶ de obrar ab¹⁷ alcun senyor de nau o de leny, si alò
que promès li haurà¹⁸ no li atendran e¹⁹ no li volran²⁰ atendra,
ea²¹ de què li seran²² tenguts ni de què no. E per les rahons dessus
dites los nostres²³ antichs qui primer²⁴ comensaren a anar per lo
15 món faéran esta esmena, per²⁵ so que entre'ls senyors de les naus
o dels leyns ⁊ los dits maestres no pogués²⁶ haver alcun²⁷ con-
trast, e²⁸ diguéran e declararen enaxí: que tot maestra d'axa e tot
calafat qui prometrà de obrar a²⁹ alcun senyor de nau o de leny,
sia que fassa preu o no³⁰ ab eyl, és mester que lo li³¹ atena pus

1. lo: C «un».

2. dessus dit ... demostra: C «de-
sús és dit he asclarit he demostra».

3. dels: manca en P.

4. emperada: C «empres».

5. qui: manca en DVN.

6. aquella obra serà ne: V «o a
aquell»; ne: C «e».7. la'ls haurà: N «l'aurà»; P «le'ls
aurà».

8. del senyor: D «dels senyors».

9. lus: DVFNPAe «los; manca en C».

10. haurà: D «auran».

11. Mas gens: D «E ja és»; C «Mas».

12. no: D «mas no»; V «no li».

13. ni declara: manca en FPAe.

14. ea: FPAe «ia»; manca en C.

15. dels: manca en DC.

16. prometran: F «permetran».

17. ab: VP «a»; C «ha».

18. haurà: DNC «auran»; VFA «hau-
ran».19. no li atendran e: manca en
FPAe.

20. volran: P «volrà».

21. ea: FPe «e»; manca en CA.

22. seran: C «són».

23. nostres: Fe «maestres»; C «mes-
tros».24. primer: FC «primers»; A «pri-
merament».

25. per: C «e per».

26. pogués: NP «poguessen»; e «po-
guesen».27. alcun: DVPAe «negun»; F «ne-
gú»; NC «nagun».

28. e: manca en VNC.

29. a: N «ab».

30. o no: D «o no preu».

31. lo li: FPA «allò li»; N «li o»; C
«li.n»; e «a o li».

- 20 *que promès lo li haurà.*³² E si eyl fer no ho volrà,³³ és ten- [Fol. 145 v] gut de retra e d'esmenar tot dan z tot destrich *que* aquel senyor d'aquella nau o de aquell leny a qui eyls³⁴ promès hauran³⁵ de obrar porà³⁶ metra en ver *que* sostengut n'aja ne encara n'esper a³⁷ sostenir; saül emperò, *que* als³⁸ sobra dits maestres no'u hagués³⁹ vedat ni tolt empayment⁴⁰ de Déu ni de senyoria. E per
- 25 aquela rahó matexa tot senyor de nau o de leny qui prometrà de liurar alcuna roba⁴¹ a algun o a alguns dels sobra dits maestres e no·ls ho atendra,⁴² eyl los⁴³ és tengut de donar lo⁴⁴ lur loguer⁴⁵ lo qual ab eyl⁴⁶ havia⁴⁷ emprès. E si per aventura enfre⁴⁸ eyls preu
- 30 algun fet⁴⁹ no haurà,⁵⁰ lo senyor de la nau o del leny qui aquella falla los haurà feta,⁵¹ los és tengut de donar tot aytant com altres⁵² mestres pendran en les obres on⁵³ obraran, esguardada,⁵⁴ emperò, la valor e la bondat dels sobre dits maestres. E encara⁵⁵ lus⁵⁶ és tengut⁵⁷ de més⁵⁸ lo senyor de la nau o del leny qui aquela
- 35 fayla haurà⁵⁹ feta als sobra dits maestres de restituhir⁶⁰ tot lo dan e tot lo destrich *que* los dits maestres⁶¹ poran en ver metra o mostrar, *qu'ells*⁶² n'auran⁶³ sostengut⁶⁴ ne espéran⁶⁵ a sostenir. Esguardant,⁶⁶ emperò,⁶⁷ aquella⁶⁸ obra *que* aquell⁶⁹ senyor⁷⁰ los haurà⁷¹ promesa de liurar, ea⁷² si és⁷³ pocha o gran, e esguardant⁷⁴

32. lo li haurà: C «lo·y à»; A «li·o haurà»; e «lo li hauria».

33. no ho volrà: C «no·n vol».

34. a qui eyls: C «de què ell».

35. eyls promès hauran: N «ell promès»; hauran: C «aurà».

36. porà: P «si porà».

37. n'esper a: V «n'espera a»; a: manca en C.

38. als: CP «los».

39. no·u hagués: C «no·u aguésan»; P «no·ls ho agués».

40. empayment: C «enpetxament»; P «empatxament»; e «empediment».

41. roba: DVFNPAe «obra»; C «hobra».

42. no·ls ho atendra: C «no li n'atendra».

43. los: C «li»; manca en P.

44. lo: manca en VC.

45. donar lo lur loguer: P «dar lurs loguers».

46. eyl: P «ells».

47. eyl havia: V «ells haurà»; havia: C «aurà».

48. enfre: VPe «entre»; F «entra».

49. algun fet: C «nagú».

50. no haurà: P «no·y auran».

51. falla los haurà feta: N «obra los falla» [obra està ratllat].

52. altres: C «los».

53. on: C «que».

54. esguardada: V «e sguardan»; N «e gordada»; A «esguardades».

55. E encare: C «encare més».

56. lus: DVFNCP «los».

57. tengut: D «tenguts».

58. més: manca en C.

59. haurà: C «los aurà»; e «hauria».

60. als sobra dits maestres de restituhir: N «de sostenir».

61. los dits maestres: manca en V.

62. qu·ells: V «e que ells».

63. n'auran: P «auran».

64. sostengut: D «sostenguts».

65. ne espéran: D «ne esperanssa»; V «ne n'espéran»; N «ne·n sperassen»; P «ne han esperança»; A «e·n speren»; e «ne speren se».

66. Esguardant: F «E gardant»; N «esgordada»; C «hesgordant»; P «esguardada»; e «esguardat».

67. emperò: manca en P.

68. aquella: F «que la».

69. obra que aquell: V «obra que·l»; N «roba que aquells».

70. senyor: N «que aquell senyor».

71. haurà: V «havia»; N «avia».

72. ea: manca en C; P «e».

73. és: manca en F.

74. esguardant: De «esguardat»; N «esgordada»; P «esguardada».

40 aytembé,⁷⁵ emperò, aquell senyor d'aquella nau o d'aquel leny no·u⁷⁶ vedàs e no·n⁷⁷ tolgués empayment⁷⁸ de Déu o de senyoria. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.⁷⁹

75. aytembé: manca en P.

76. no·u: P «no lo·y».

77. e no·n: DN «e no·u»; C «ho·u»; vedàs e no·n: manca en VFP Ae.

78. empayment: P «empatxament»; e «empediment».

79. E per ... capítol: manca en C.

m 273

Capítol de servicial con deu ésser pagat

Si alcun senyor de nau o de leyn tendrà ab si alcun servicial a temps sabut, lo dit servicial és mester¹ que atena totes les covinenses² que ab lo senyor de la nau haurà empreses.³ E és rahó que axí com lo servicial és tengut que atena les covi- [Fol.146] nenses que ab lo senyor haurà empreses, que⁴ lo dit senyor sia tengut de atendra tot so que al⁵ dit servicial haurà promès. E si⁶ lo dit servicial morrà ans del⁷ temps qu'el haurà emprès⁸ de servir ab⁹ lo dit senyor de la nau o del leny,¹⁰ és tengut¹¹ de donar e de pagar als prohismes del dit servicial per¹² tot aytant com eyl haurà¹³ servit sens tot contrast. E si per aventura lo senyor de la nau o del leny morrà, lo dit servicial és tengut de servir als hereus ⁊ als prohismes del senyor¹⁴ qui mort serà,¹⁵ tot aytant de temps com eyl emprès¹⁶ ab eyl al¹⁷ dia que eyl se acordà,¹⁸ sens tot contrast. E los hereus e los prohismes d'aquel¹⁹ qui mort serà són tenguts de atendre al dit servicial tot assò que aquell²⁰ qui mort serà li havia promès en temps de la vida sua.²¹ Emperò,²² és axí a entendra que'l dit servicial no sia tengut de servir als dits prohismes o hereus sinó aytant²³ com aquella nau o aquell leny serà e estarà

1. és mester: C «és tengut».

2. les covinenses: C «cosavinenssas» [de primer «cosas», la segona s ratllada i afegit «vinenssas»].

3. empreses: F «promès»; C «promesas ho anpresas».

4. que: V «axí és rahó que»; manca en N.

5. que al: F «que·ll»; e «que el».

6. E si: manca en e.

7. del: VN «que·l».

8. emprès: FAe «promès».

9. ab: manca en A.

10. leny: V «lo senyor de la nau o leny»; P «leyn lo dit senyor».

11. tengut: C «tengut lo dit senyor».

12. per: manca en VC.

13. haurà: P «avia».

14. hereus ... senyor: C «seus hereus ho proïsmes de aquell».

15. hereus ... serà: V «hereus o hereu del senyor de la nau».

16. emprès: F «emprès havia».

17. al: DN «lo»; F «a»; A «el».

18. eyl emprès ... acordà: C «ab ell emprès avia com se acordà».

19. hereus ... d'aquel: V «proïsmes o hereus o hereu de qui».

20. aquell: C «lo».

21. de la vida sua: C «que era viu».

22. Emperò: D «emperò eyl».

23. aytant: V «en tant».

e²⁴ hirà per manament ⁊ per destrich²⁵ dels dits hereus o prohismes d'aquell qui mort serà e encara en temps de la vida sua n'era senyor. E si los dits hereus ne prohismes vendran ne alienaran aquella nau o aquell leyn a alcú, ans²⁶ que'l dit servicial haja servit²⁷ lo dit temps que ab²⁸ aquell qui mort serà havia emprès, lo dit servicial deu ésser escàpol²⁹ al temps que aquella nau o aquell leyn serà estat vanut.³⁰ E los proïsmes demunt³¹ dits³² o hereus són tenguts de pagar lo dit servicial³³ de tot aytant com eyl haurà³⁴ servit a ells, e³⁵ encara a³⁶ aquell qui mort serà,³⁷ sens tot contrast; e si per aventura los dits prohismes o hereus³⁸ no hauran de què pusquen pagar lo³⁹ dit servicial, eyl deu ésser pagat del preu que d'aquella nau o d'aquell leny serà haüt.⁴⁰ E si los dits hereus o prohismes, del preu que de la dita nau o leny serà⁴¹ haüt no'l volrà⁴² pagar,⁴³ lo dit [Fol. 146 v] servicial se'n pot ⁊ se'n deu tornar a aquella nau o aquell leyn qu'él servit haurà. Per què?⁴⁴ Per so car és rahó que en qualque cosa hom⁴⁵ fassa servey o lavor alcun,⁴⁶ que⁴⁷ aquella cosa lo⁴⁸ deja⁴⁹ pagar, perquè⁵⁰ aquell qui aquella⁵¹ nau o leny comprarà quart o⁵² deu guardar com lo comprarà⁵³ o com no,⁵⁴ per so que dan ne greuge⁵⁵ alcun⁵⁶ no li'n pogués venir.⁵⁷ E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.⁵⁸

24. e estarà e: C «ho».

25. com aquella nau ... destrich: V «com aquesta nau o leny serà a manament».

26. alcú ans: P «alguns anys».

27. servit: A «complit».

28. ab: manca en Ve.

29. escàpol: manca en P.

30. nau o aquell leyn serà estat vanut: C «nau serà stade venude ho venut»; estat vanut: A «vanut».

31. demunt: D «damunts»; manca en V.

32. demunt dits: manca en CP.

33. servicial deu ésser escàpol ... servicial: aquest passatge és repetit en P.

34. haurà: FA «l'aurà»; P «lo aurà».

35. a ells e: FAe «e»; C «ab ells»; manca en P.

36. e encara a: V «e».

37. serà: DVFNPAe «és»; encara ... serà: manca en C.

38. o hereus: manca en C.

39. lo: V «al».

40. que d'aquella ... haüt: C «de aquella nau de sso que se n'aurà agut»; serà haüt: P «se aurà agut».

41. serà: C «se aurà».

42. volrà: VNPA «volran».

43. no'l volrà pagar: C «no voldran pagar lo dit servicial».

44. per què: manca en VFCAe.

45. hom: DF «on»; P «que hom».

46. que en qualque ... alcun: C «que ell qui en aquella cosa faça llavor ho servey algun».

47. que: manca en FPA.

48. lo: C «ho».

49. deja: FPAe «deu».

50. perquè: V «per ço»; P «per».

51. aquella: FAe «aytal»; P «aytall».

52. quart o: manca en V.

53. lo comprarà: C «la compra».

54. o com no: manca en FPAe.

55. ne greuge: manca en NC.

56. alcun: manca en VFPAe.

57. pogués venir: F «puxa esdevenir»; P «puxa seguir»; Ae «puxa sdevenir».

58. E per los ... capítol: manca en C.

m 274

Capítol d'estiba de botes e de jerres

Si algun senyor de nau o de leny navegarà en Barbaria o en Espanya o en alcunes altres parts, si alcuns mercaders metran en sa¹
 5 nau o en son leny estiba de bótes² o gerres buydes per portar³
 en⁴ alcunes parts, si la estiba irà condreta, si los dits mercaders
 no hauran fet preu de nòlit per rahó d'aquella estiba o gerres del
 nòlit,⁵ com aquell senyor d'aquella nau o d'aquell leny serà junt⁶
 10 en asàlit¹⁰ del¹¹ senyor de la nau o del leny de pendre quin nòlit
 se volrà¹² o de pendra la maytat de aquella estiba o¹³ gerres que
 eyl portades haurà, pus que preu negun no serà¹⁴ fet del nòlit.
 Emperò, si lo senyor de la nau o del leyn hurà feta alguna covi-
 nensa o empresió¹⁵ per fet del nòlit¹⁶ de la dita estiba o gerres,
 15 aquella covinensa e¹⁷ promessió¹⁸ és mester que ls¹⁹ atena. Mas²⁰
 emperò, si la estiba dessús dita no hirà²¹ condreta, ans hirà²² des-
 feta, si desfeta²³ hirà, lo senyor de la nau o del leny, no²⁴ deu ha-
 ver pas²⁵ la maytat, sia que n'haja²⁶ fet preu del²⁷ nòlit o no,²⁸ mas
 20 pot-ne pendre nòlit que sia sufficient, per qual rahó²⁹ no³⁰ deu
 haver axí bé³¹ la maytat de les bótes desfetes com de les entegres,³²
 si preu negun no y haurà fet, per so com³³ lo senyor de la nau o
 del leny era en algun loch³⁴ on trobàs³⁵ [Fol. 147] roba que vol-

1. sa: P «si».

2. bótes: e «bóts».

3. portar: V «portar-i».

4. en: N «a».

5. gerres del nòlit: V «gerres»; o gerres del nòlit: manca en FA; estiba o gerres del nòlit: e «roba o stiba o gerres».

6. junt: C «junta».

7. del nòlit com aquell ... gerres: manca en P.

8. daurà: N «deuran».

9. descarregar: V «carregar»; F «carragar».

10. asàlit: FNCAe «asalt»; P «assalt».

11. asàlit del: D «adavant lo».

12. volrà: C «vulla».

13. o: C «de».

14. no serà: C «no y aurà».

15. empresió: A «promissió».

16. nòlit: P «nòlit. Emperò si lo senyor de la nau ho leyn aurà ffeta alguna covinensa ho enprençió per ffet de nòlit».

17. per fet del ... covinensa e: N «o».

18. e promessió: V «o empresió»; C «ho enpresició».

19. que ls: V «que la».

20. Mas: manca en FA.

21. no hirà: F «no era».

22. ans hirà: F «ans hi era».

23. desfeta: F «dos feyta».

24. no: P «no-n».

25. pas: manca en VC.

26. n'haja: V «haja».

27. del: C «ho».

28. o no: manca en C.

29. per qual rahó: V «car».

30. no: DFe «ne»; N «na».

31. axí bé: manca en FC.

32. entegres: C «entregues».

33. com: V «car si»; F «con si».

34. algun loch: F «aquell loch o en algun altre»; CP «aquell loch»; A «aquell loch o en alcú»; e «aquell loch o en algun».

35. on trobàs: C «e trobave».

gués levar a ³⁶ nòlit eyl ó podia ³⁷ fer. E si eyl portava l'estiba condreta, eyl no la ³⁸ poria levar ³⁹ e ⁴⁰ axí hauria a pendre ⁴¹ aquel nòlit; e encara més per altre rahó, si ⁴² eyl la desfahia, <e> ⁴³ per aventura ⁴⁴ costar-li ha ⁴⁵ més de dresar ⁴⁶ o de adobar que ⁴⁷ eyl no hauria de la roba que eyl lavaria a ⁴⁸ nòlit, e axí és miyls ⁴⁹ rahó que haja e deja haver la maytat de la estiba que hirà condreta, ⁵⁰ que aquella ⁵¹ que hirà desfeta. Encara més per altra rahó, com ⁵² si per aventura eyl portava ⁵³ l'estiba desfeta e serà en algun loch on ⁵⁴ eyl trop ⁵⁵ roba, que ⁵⁶ la pot levar sens ⁵⁷ son dan; e pot metra aquella estiba que desfeta ⁵⁸ hirà ⁵⁹ per crosta, ⁶⁰ saul emperò que si era ligada ⁶¹ en fays, que hauria ⁶² a fer massió per fer-la liguar. ⁶³ E axí ⁶⁴ per les rahons dessus dites no ⁶⁵ deu haver també ⁶⁶ la maytat de la estiba que portarà desfeta, com d'aquella que aportarà condreta. ⁶⁷

36. levar a: C «lo».

37. podia: VA «poria»; C «poguera».

38. la: manca en N; C «ho».

39. levar: C «fer»; no la poria levar: P «no-u poria ffer».

40. e: manca en C.

41. a pendre: repetit en L; el segon expuntuat; pendre: DVFAe «perdre»; N «perdra»; hauria a pendre: C «aurà a perdra»; P «ell aurà a perdre».

42. si: FCA «que si».

43. e: manca en VFA.

44. e per aventura: manca en CP.

45. costar-li ha: CPAe «costar-li-hia».

46. dresar: C «tornar».

47. que: Pe «més que».

48. eyl lavaria a: C «auria».

49. miyls: manca en FPAe.

50. condreta: F «condreta mills»; Ae «condreta mils».

51. aquella: V «d'aquella»; A «de aquella».

52. per altra rahó com: C «que».

53. portava: V «portarà».

54. on: A «que».

55. trop: C «trobarà».

56. roba que: C «alguna roba a nòlit, ell».

57. sens: N «sens contrast e sens».

58. desfeta: D «feyta».

59. hirà: VCP «serà».

60. crosta: D «constram»; VFNCPAe «crostam».

61. ligada: D «lieguada»; C «noliejada».

62. hauria: DNCP «aurà»; VFAe «haurà».

63. liguar: DVFNPA «religar»; per fer-la liguar: C «en fer-la ralliguar».

64. axí: P «axí aytambé».

65. no: DAe «no-n».

66. també: VAe «tant bé»; FN «tan bé»; manca en P.

67. condreta: C «condreta. E per sso fou fet aquest capítol».

m 275

De mercader qui volrà lexar la roba per lo nòlit de escarada

Si algun senyor de nau o de leny haurà ¹ noliejada la sua nau o el seu leny algun o alguns ² per anar en oltramar o en Alexandria o en Ermínia ³ o en algunes altres ⁴ parts, los mercaders són tenguts

1. haurà: FAe «qui haurà»; P «qui aurà».

2. algun o alguns: D «a algun o alguns»; VFe «a algú o alguns»; N «a algun o alguns»; C «ha algun ho alguns

mercaders»; P «a algun ho a alguns»; A «a alcú o a alguns».

3. Ermínia: F «Armenia»; C «armina».

4. altres: manca en C.

de pagar lo nòlit al senyor de la nau o del leny, segons que eyl⁵ haurà⁶ emprès. E si los dits mercaders pagar no·u⁷ volran, eyl se pot tenir⁸ tanta de⁹ roba que valla lo seu¹⁰ nòlit o més e l'escrivà¹¹ per él, segons que en¹² i capítol ja dessus és contengut. Emperò, si los dits mercaders li¹³ volran jaquir¹⁴ la roba que eyl aportada haurà per lo nòlit que eyls li promatèran¹⁵ de¹⁶ donar, eyl l'à a pendre¹⁷ e en res àls¹⁸ no·ls¹⁹ pot destrènyer, salves emperò tots²⁰ covinenses e empeniments²¹ d'eyl a eyls²² que fossen²³ fetes. Emperò, és axí a entendre: que si la nau o el leny és noliejat a escar²⁴ e <si la nau o el leny²⁵ és no- [Fol 147 v] liejat a escar e>²⁶ la roba no²⁷ sia²⁸ tota una, és axí a entendre²⁹ que si aquels mercaders³⁰ que la nau o'l leny haurien³¹ noliejada a escar³² havien³³ algun faix o faxes³⁴ de seda o de saffrà o de grana o de alcuna altra³⁵ nobla³⁶ mercaderia e tota l'altre mercaderia³⁷ que³⁸ eyls per lo nòlit jaquir volran no³⁹ valia lo nòlit,⁴⁰ lo senyor de la nau no és tengut que la prenga,⁴¹ si eyl no·s volrà, que mester és que'l senyor de la nau sia pegat del nòlit, pus roba hi⁴² haurà que li⁴³ bast,⁴⁴ saul emperò tota covinensa⁴⁵ que d'èls a ells⁴⁶ serà es-

5. eyl: *DFNP Ae* «ab ell»; *V* «ab ells».

6. haurà: *DCP* «auran»; *V* «s'auran»; *FAe* «hauran».

7. no·u: *C* «no·l».

8. tenir: *V* «retenir»; *C* «retanir».

9. tanta de: *P* «la».

10. seu: *manca en C*; lo seu: *P* «son».

11. e l'escrivà: *DVF* «o l'escrivà»; o més e l'escrivà: *C* «hòmens ho l'escrivà».

12. en: *manca en F*.

13. li: *manca en C*.

14. jaquir: *P* «seguir».

15. promatèran: *FC* «prometran».

16. de: *manca en A*.

17. l'à a pendre: *C* «la pendrà».

18. àls: *C* «ell».

19. no·ls: *DNe* «no·l»; *F* «no».

20. tots: *DVCP Ae* «totes».

21. empeniments: *F A* «empresions»; *P* «enprenacions»; *e* «empresions»; e empeniments: *manca en C*.

22. d'eyl a eyls: *C* «de ells ha ell»; eyls: *P* «d'ells».

23. que fossen: *manca en V*.

24. escar: *V* «escar e que tota la roba sia una».

25. la nau o el leny: *manca en V*.

26. <si la nau ... e>: *manca en CPAe*.

27. no: *FPA* «no·n sia tenguda que»; e «no sia tenguda que».

28. <si la nau ... sia: *D* «si la nau

o lo leny qui portarà la dita roba no serà».

29. que si la nau ... entendre: *manca en N*.

30. que si aquels mercaders: *repetit en P*.

31. haurien: *FAe* «hauran»; *P* «auran»; *C* «havían».

32. la roba no sia tota una ... escar: *aquest passatge és repetit en P*.

33. havien: *C* «ho avían»; *A* «hi havien».

34. o faxes: *manca en FP*.

35. altra: *F* «altra cosa qui fos»; *P* «altra cossa que ffos»; *Ae* «altra cosa que fos».

36. nobla: *C* «roba ho».

37. e tota l'altre mercaderia: *manca en V*; *FA* «tota l'altre roba»; *Pe* «tota la altra roba».

38. que: *manca en C*.

39. no: *V* «si no».

40. no valia lo nòlit: *manca en C*.

41. prenga: *N* «pach»; *C* «prengué»; e «prega».

42. hi: *manca en C*.

43. que li: *DC* «que·y».

44. bast: *D* «bast al seu nòlit»; *C* «basta».

45. tota covinensa: *V* «totes covinences».

46. d'èls a ells: *D* «d'eyl a eyls»; *VFNA* «d'ell a ells»; *C* «d'ells ha ell»; *P* «d'ell ad ells».

- tada empresa.⁴⁷ Emperò, si los dits mercaders seran en loch on
 25 no⁴⁸ pusquen vendre la dita <la dita> roba ne haver moneda e
 éls la hauran ab altra roba a baratar,⁴⁹ los⁵⁰ dits mercaders són
 tenguts de donar tanta de⁵¹ roba al senyor de la nau que li⁵² sia
 bé bestant al seu nòlit, si eyl pendre la⁵³ volrà. E si lo dit senyor
 de la nau pendre no la⁵⁴ volrà,⁵⁵ los dits mercaders li⁵⁶ són tenguts
 30 de pagar lo seu⁵⁷ nòlit, si tota la lur⁵⁸ mercaderia se'n sebia con-
 sumar, que mester és que lo senyor de la nau sia pagat, saul⁵⁹ que
 deu ésser entès a bo⁶⁰ ús e a bon⁶¹ costum de mercaderia.⁶² Em-
 però,⁶³ si lo senyor de la nau⁶⁴ volrà fer gràcia als dits mercaders,
 que eyl los⁶⁵ vuyla⁶⁶ esperar⁶⁷ del dit nòlit tro que eyls sien tor-
 35 nats⁶⁸ en aquel loch on⁶⁹ partiren⁷⁰ o en altre⁷¹ on eyls pusquen⁷²
 fer venda⁷³ d'aquella roba que eyls hauran presa a barata,⁷⁴ eyl ho
 pot fer, que mariner ne negun altre no li⁷⁵ ho⁷⁶ pot contrestar ne
 deu.⁷⁷ Saul emperò als⁷⁸ dits mariners⁷⁹ tota promissió que'l se-
 nyor de la nau⁸⁰ farà la gràcia dessus dita als dits mercaders,⁸¹ los
 40 dits mercaders⁸² són tenguts de donar al senyor de la nau guany
 per sou⁸³ e per liura, segons⁸⁴ que éls guanyaran⁸⁵ de tot so⁸⁶ que
 éls dar devien⁸⁷ per son nòlit. E si [Fol. 148] eyls per aventura

47. serà estada empresa: *V* seran empreses».

48. on no: *F* «o no»; no: manca en *C*.

49. la hauran ab altra roba a baratar: *C* «auran a baratar roba».

50. los: *F* «si los».

51. tanta de: *C* «tante».

52. li: manca en *A*.

53. la: *DVe* «la'n»; *N* «le'n»; *FPA* «li'n».

54. no la: *VFe* «no la'n»; *N* «no le'n»; *A* «no li'n».

55. E si lo dit senyor ... volrà: manca en *P*.

56. li: *P* «li'n».

57. lo seu: *VA* «lo»; manca en *FPe*; *N* «tot aquell».

58. lur: manca en *CP*.

59. saul: *P* «salvant emperò».

60. bo: manca en *DVFNCPAe*.

61. bon: manca en *C*.

62. costum de mercaderia: *F* «entement de la art de la mar»; *Ae* «entement».

63. Emperò: *Fe* «E».

64. a bon costum ... nau: *P* «costum e a bon entement del senyor de la nau, si».

65. que eyl los: *C* «que-ls».

66. vuyla: *P* «vulla ffer gràcia de».

67. esperar: *P* «sperar-los».

68. eyls sien tornats: *C* «ell sia tornat».

69. on: *FPA* «d'on»; *e* «de on».

70. partiren: *C* «partiran».

71. altre: *C* «altre loch».

72. pusquen: *A* «pusquessen».

73. venda: *C* «vendrà».

74. a barata: *N* «ab carta»; *e* «a altra».

75. li: manca en *V*.

76. ho: manca en *A*.

77. deu: *V* «vedar»; *e* «ho deu fer»; mariner ... deu: *C* «nagú no li pot contrestar».

78. als: *P* «els».

79. als dits mariners: manca en *C*.

80. nau: *D* «nau los agués feyta. E si lo senyor de la nau»; *VFAe* «nau los hagués feyta. E si lo senyor de la nau»; *NC* «nau los agués feta. E si lo senyor de la nau»; *P* «nau los agués ffeta. E si lo senyor de la nau».

81. als dits mercaders: manca en *P*.

82. los dits mercaders: manca en *e*.

83. per sou: *D* «per son prou per ésser».

84. segons: manca en *C*.

85. éls guanyaran: *N* «ell guanyarà».

86. tot so: *P* «açò».

87. éls dar devien: *C* «dar-li deuen».

no'y guanyaran, éls són tenguts de donar lo ⁸⁸ senyor de la nau ⁸⁹
 tot lo seu ⁹⁰ nòlit, *que* no és mester *que per plaer* a eyls ⁹¹ a fer eyl
 45 ne sostengués ⁹² dan; e per assò, car no roman en eyl, ⁹³ si eyls ⁹⁴
 no guanyen, ⁹⁵ ni ⁹⁶ no és sa colpa. E'l ⁹⁷ senyor de la nau és tengut
 de donar guany al mariner per lo seu ⁹⁸ loguer, segons *que* eyl lo
 50 pendrà dels mercaders; saul emperò totes altres ⁹⁹ covinenses o
 empeniments *que* fossen fets del senyor de la nau o del leny als
 mercaders ¹⁰⁰ al senyor de la nau, e encara més ¹⁰¹ als mariners;
 emperò, si la nau o el leny serà noliejat a quintalades, si los mer-
 caders no obligaran la una roba per ¹⁰² la altre al nòlit al senyor
 de la nau, lo dit senyor de la nau no's pot ne's ¹⁰³ deu retenir ¹⁰⁴ la
 una roba per l'altre, ¹⁰⁵ *pus que* al noliejat no's s'enprès; ¹⁰⁶ *perquè*
 55 tot senyor de nau o de leny se quart e's ¹⁰⁷ deu guardar ea ¹⁰⁸ com
 noliejarà ¹⁰⁹ ne com no, *per tal* ¹¹⁰ *que* dan ¹¹¹ no li'n ¹¹² puscha ve-
 nir, ¹¹³ e quart-se lo senyor de la nau a qui noliejarà ne a qui no,
 ne com ¹¹⁴ ne com no; *que* mester és *que'l* mariner sia pagat de
 son loguer, haja lo senyor de la nau son ¹¹⁵ nòlit o no, *pus que* lo
 60 mariner haurà fet son servey en lo dit viatge. E per les rahons
 dessus dites ¹¹⁶ fo fet aquest capítol.

88. lo: VNCPAe «al».

89. guany per sou ... nau: manca en F.

90. lo seu: V «son».

91. plaer a eyls: P «plers».

92. sostengués: C «sostengua».

93. eyl: N «ells».

94. eyls: P «ell».

95. guanyen: F «gosassen».

96. ni: manca en FPAe.

97. E-l: C «lo».

98. lo seu: C «son».

99. altres: manca en FPAe.

100. mercaders: VFNA «mercaders e dels mercaders».

101. més: manca en DVFNCPAe.

102. per: C «ab».

103. lo dit senyor ... ne-s: V «lo dit senyor no pot ne»; ne-s: Fe «ne».

104. retenir: A «tenir».

105. ne-s deu retenir ... l'altre: C «ne deu la una roba per l'altra pendrà».

106. no-s s'enprès: DVe «no s'enprès»; FPA «no s'emprès» NC «no s'ó emprès».

107. se quart e-s: A «se».

108. ea: manca en CP; e «ia».

109. noliejarà: C «nolieja».

110. tal: VA «ço».

111. dan: C «a dan».

112. li'n: C «li».

113. venir: N «esdevenir»; C «tor-nar»; P «seguir».

114. ne a qui no, ne com: manca en C.

115. son: C «lo».

116. les rahons dessus dites: C «ço».

m 276

De nau armada o leyn armat *qui* pendrà nau de mercaderia

Si alcuna nau o leny armat *qui* entrarà en cors o n'exirà o'y serà s'encontrarà ab alcuna ¹ altra nau o leny de mercaderia, ² si aquela
 5 nau o aquell leny armat pendrà aquela nau o aquell leny ³ e la ⁴

1. alcuna: manca en A.

2. mercaderia: F «marcadors».

3. armat ... leny: manca en FPAe.

4. e la: a partir d'ací disposem de nou del text de U; FNUE «de la»; PA «de».

mercaderia⁵ serà de anamics z⁶ so que dins serà, en assò no⁷ cal àls dir.⁸ Per què?⁹ Per so car cascun és tant sert¹⁰ que ja sap què n'ha¹¹ a ffer, perquè no¹² cal en aytal cas¹³ posar¹⁴ alcuna¹⁵ rahó.¹⁶ E per so,¹⁷ si la nau o'l leny qui pres¹⁸ serà¹⁹ és²⁰ de amichs e²¹ la mercaderia [Fol. 148 v] qu'él²² portarà serà de anamics,²³ l'almiray de la nau o del leyn armat pot forsar e destrènyer aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leny que eyl pres haurà, que eyl ab aquela sua nau o ab aquel seu leny li deja portar so que de sos anamichs serà, e encara que eyl so té²⁴ en sa nau o en son leny tro²⁵ sia en loch de rebre.²⁶ E és axí a entendre que l'almiray o hom per eyl la²⁷ tenga rera²⁸ si²⁹ en loch que no haja pahor que anamichs la li poguessen³⁰ tolra,³¹ l'almiray, emperò,³² pagat³³ a aquell senyor d'aquella nau o d'aquel³⁴ leny tot³⁵ lo nòlit que eyl haver davia, si la portàs en aquell loch on descarregar la devia o segons que en lo cartolari serà trobat ne³⁶ escrit. E si per aventura cortolari³⁷ algun no³⁸ serà trobat, lo senyor de la nau deu ésser creegut per son sagrament, per rahó del dit nòlit. E encara més, si per aventura com l'almirayl o hom per eyl serà en loch que so que³⁹ guanyat haurà porà salvar, si eyl vol que la nau o aquel leny que pres haurà li port⁴⁰ so qu'ell guanyat haurà, més anant⁴¹ eyl lo li⁴² deu portar a⁴³ l'almirayl o aquell⁴⁴ qui per eyl hi⁴⁵ serà; emperò que

5. si aquela ... mercaderia: manca en V; nau o aquell leny e la mercaderia: C «nau de mercaderia ho aquell leny».

6. z: manca en N.

7. no: D «no-l»; manca en F.

8. no cal àls dir: C «no-y cal res dir».

9. per què: manca en FCPAUe.

10. sert: C «savi».

11. que n'ha: e «que-n té».

12. no: C «no-n».

13. en aytal cas: manca en C.

14. posar: e «no posar».

15. alcuna: C «naguna».

16. en assò no cal ... rahó: V «ja és en altre capítol dessús declarat què se n'ha fer, per què ací no-n cal parlar».

17. E per so: cons. trad. «Emperò».

18. pres: Ue «après».

19. serà: P «és».

20. és: C «serà».

21. e: D «en».

22. qu'él: manca en P.

23. anamichs: P «amichs».

24. so té: V «munt»; C «so ten-gua»; P «lo sostenga».

25. tro: FAUe «tro que»; P «entrò que».

26. rebre: C «recobra».

27. la: ací comença un salt en N; vegeu nota 53.

28. rera: V «en»; tenga rera: e «ten-guera».

29. rera si: C «a retra si és».

30. que anamichs la li poguessen: C «de anamichs que la li puxen».

31. que anamichs la li poguessen tolra: V «de sos enemichs que la li tolguen».

32. emperò: P «però».

33. pagat: FPAUe «pagant».

34. aquell senyor d'aquella nau o d'aquel: P «aquella nau ho aquell».

35. tot: manca en F; C «de tot».

36. ne: manca en VFCAUe.

37. cartolari: V «en cartolari».

38. algun no: D «nengú no-y»; C «nagun no».

39. que: manca en V.

40. li port: D «eyl li pot»; U «ell li pot»; V «ni».

41. més anant: manca en FPAUe.

42. lo li: C «ho»; P «li ho».

43. a: manca en FPAU.

44. aquell: C «ha om».

45. hi: manca en DCP.

se'n deu avenir ab eyl,⁴⁶ e qualque avinensa⁴⁷ o expressió entr'els feta serà, lo dit almirayl e aquel qui per eyl hi serà⁴⁸ és mester que li ho⁴⁹ atena.⁵⁰ E si per aventura entr'els promissió o covinensa alcuna⁵¹ per rahó del nòlit feta⁵² no serà, lo dit almirayl o aquel qui per eyl⁵³ hi serà⁵⁴ és mester que paguen lo nòlit aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leny qui aquel guany portat lus⁵⁵ haurà en aquel loch on eyls hauran volgut.⁵⁶ Tot aytant com altre nau o altre leny deuria⁵⁷ haver de⁵⁸ nòlit de⁵⁹ semblant roba que aquella serà, e encara més⁶⁰ sens⁶¹ tot contrast. E sia entès,⁶² pus que aquella nau o leny serà junt en aquel loch on⁶³ lo dit almirayl o aquel⁶⁴ qui per eyl hi serà pot o poguera sal- [Fol. 149] var so que guanyat havia,⁶⁵ és a entendre, que sia⁶⁶ en loch de amichs⁶⁷ tro⁶⁸ en aquell loch⁶⁹ on ell la li farà portar.⁷⁰ E si per aventura aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leny que eyls pres hauran, o alcun⁷¹ dels mariners que ab eyl⁷² seran, diran que eyls han⁷³ alguna roba⁷⁴ que lur sia en aquella nau o en aquel leny que sia mercaderia, eyls jens no'n⁷⁵ deuen ésser creguts per lur cimpla paraula, ans deu ésser vist e esguardat lo cartolari de la nau, si atrobat hi serà. E si per aventura⁷⁶ cartolari alcun⁷⁷ atrobat no'y serà, lo dit senyor de la nau e los dits mariners⁷⁸ deuen fer segrament. E [s]i eyls per lur segrament diran que aquella roba sia lur, lo dit almirayl o aquel⁷⁹ qui per eyl hi serà la'ls⁸⁰ deu donar e deliurar⁸¹ sens tot contrast, esguardada⁸² emperò⁸³ la forma⁸⁴ e la

46. eyl: C «ells».

47. avinensa: F «covinença».

48. emperò ... serà: manca en A.

49. li ho: F «li» [de primer «la» *corregit*]; C «li'n».

50. emperò ... atena: V «pagant-li son nòlit».

51. promissió o covinensa alcuna: C «covinensa ne enpresió nanguna».

52. feta: P «ffet».

53. la tenga rera ... eyl: manca en N [vegeu nota 27].

54. o aquel ... serà: V «o hom per ell».

55. lus: cons. trad. «los».

56. hauran volgut: C «volgut auran noliejat».

57. deuria: P «deurà»; e «ne deuria».

58. de: V «per».

59. nòlit de: manca en C; P «semblant».

60. e encara més: manca en C.

61. sens: Ue «segons».

62. E sia entès: manca en FA; entès: C «entès que».

63. on: e «a on».

64. aquel: C «algú».

65. havia: C «hi avia».

66. sia: C «si».

67. amichs: C «enamichs».

68. tro: P «entrò».

69. de amichs tro en aquell loch: manca en F.

70. E sia entès ... portar: manca en V.

71. alcun: FPUe «alguns»; NCA «alcuns».

72. eyl: FN «ells».

73. eyls han: C «ell ab».

74. roba: P «altra roba».

75. no-n: FNPA «no».

76. E si per aventura: manca en N.

77. alcun: C «nangú».

78. mariners: C «mercaders».

79. aquel: C «om».

80. la'ls: F «les li»; N «la los»; P «la li»; Ue «li les».

81. deliurar: P «liurar».

82. esguardada: V «esguardan»; N «e gordada».

83. emperò: manca en P.

84. forma: V «fama».

- 50 valor d'aquells qui segrament faran ne que⁸⁵ la⁸⁶ roba demanaran.⁸⁷ E si per aventura⁸⁸ lo senyor⁸⁹ de la nau o del leny qui pres serà⁹⁰ contrestarà qu'él no vol⁹¹ portar aquella mercaderia que en la sua⁹² nau o en lo seu⁹³ leny serà,⁹⁴ e encara⁹⁵ serà de anamichs, tro⁹⁶ que aquels⁹⁷ qui guanyada la hauran la tenguen⁹⁸ en loch de
- 55 recobre,⁹⁹ per manament que'l dit almirayl lo'n¹⁰⁰ farà,¹⁰¹ lo dit almirayl¹⁰² lo pot metra a fons e fer metra,¹⁰³ si eyl fer-o¹⁰⁴ volrà,¹⁰⁵ saul en aytant¹⁰⁶ que¹⁰⁷ deu salvar¹⁰⁸ les persones que y seran.¹⁰⁹ E naguna senyoria no'l pot destrènyer per mostra ne¹¹⁰ per clam que li'n fos fet, pus que per aytal rahó com dessus dita serà estat
- 60 fet.¹¹¹ Emperò, és axí a entendre, que tot lo càrrech que en aquella nau o en aquell leny serà, o la major partida, fos¹¹² de anamichs. Si per aventura la dita nau o leny serà de anamichs,¹¹³ lo¹¹⁴ càrrech que en la nau o leny és¹¹⁵ serà de amichs,¹¹⁶ los mercaders qui en la dita nau o leny seran e da qui¹¹⁷ lo dit càrrech serà¹¹⁸ del tot

85. que: *V* «quina»; *manca en N*.
86. ne que la: *A* «e aquella».
87. la forma ... demanaran: *C* «la forma del sagrament de aquells qui'l faran ne la roba demànan».
88. aventura: *D* «aventura com aquela nau o aquell leny de la mercaderia si»; *F* «aventura con aquella nau o aquell leny de la mercaderia si»; *P* «ventura com aquella nau ho aquell leny de la merquaderia si»; *A* «ventura en aquella nau o en aquell leny de la mercaderia si»; *NUE* «ventura com aquella nau o aquell leny de la mercaderia si».
89. lo senyor: *C* «com aquella nau ho aquell leny de mercaderia si ió senyor».
90. qui pres serà: *manca en N*.
91. vol: *C* «volrà»; lo senyor de la nau ... vol: *V* «com aquella nau o leny haurà presa, si lo senyor d'aquella nau o leny contrastarà que no volrà».
92. sua: *manca en V*.
93. en lo seu: *manca en V*.
94. seu leny serà: *P* «leny serà seu serà».
95. e encara: *V* «la qual».
96. tro: *P* «entrò».
97. aquels: *D* «aqueu».
98. tenguen: *D* «tingua»; *Ue* «tinga».
99. recobre: *C* «rebra».
100. lo'n: *DU* «le'n»; *FAe* «li'n»; *manca en C*.
101. farà: *DFNAUe* «fassa».
102. lo'n farà, lo dit almirayl: *manca en P*.
103. a fons e fer metra: *manca en N*.
104. fer-o: *FPUE* «ho»; *manca en A*.
105. tro que aquels qui guanyada ... volrà: *V* «per manaments que l'almirall li'n faça. Ladonchs lo dit almirall pot fer metre aquella nau a fons ab tota la roba dels dits enemichs o ab la que-s volrà».
106. en aytant: *manca en V*.
107. que: *D* «que-n».
108. salvar: *P* «servar».
109. que y seran: *V* «d'aquella nau».
110. per mostra ne: *manca en C*.
111. E naguna senyoria ... fet: *V* «E açò pot fer sens repreniment negú que senyoria no li'n pot fer per bé que clam ne sia posat per aquell senyor de nau o de leny o per altri qui-s vulla; dessus dita serà estat fet: *C* «desús és dita és feta»; pus que per aytal ... fet: *manca en Ue*.
112. fos: *manca en FPUE*.
113. Si per aventura ... anamichs: *manca en C*; *ací comença un salt en V*, fins al final del capítol. *Vegeu nota 173*.
114. lo: *A* «e lo».
115. és: *manca en NC*.
116. amichs: *F* «enemichs»; *N* «anamichs»; *C* «enamichs».
117. e da qui: *D* «e a qui»; *FU* «e qui»; *C* «de qui»; *Ae* «e de qui»; *P* «de anemichs e qui».
118. e da qui lo dit càrrech serà: *manca en N*.

- 65 o en ¹¹⁹ partida, ¹²⁰ si deuen avenir, per rahó de ¹²¹ la dita nau o leny qui de guerra [Fol. 149 v] és ab lo dit almirayl per alcun ¹²² preu covinent, segons que eyls poran. ¹²³ E lo dit almirayl deu-los fer tota ¹²⁴ avinensa ¹²⁵ o pati ¹²⁶ qu[i] covin<en>ent sia, ni eyl sofarir puscha ¹²⁷ ab ¹²⁸ justa rahó. Emperò, si los dits mercaders
- 70 avinensa o pati ab lo dit almirayl no faran, eyl ¹²⁹ pot e deu amarinar la dita nau o leny e tremetrà ¹³⁰ en aquell loch hon armat serà. E los dits mercaders són tenguts de pagar lo nòlit a la dita nau o leny, tot ¹³¹ aytant com si·ls hagués portat ¹³² lo dit càrrech que lur serà en aquell loch on portar-lo·ls ¹³³ devia, e als no. E si per
- 75 aventura los dits mercaders seran dampnificats per rahó de la forsa que·l dit almirayl los haurà feta, lo dit almirayl ¹³⁴ no·ls n'és ¹³⁵ de res tengut a restituir. Per qual rahó? ¹³⁶ Per so cor los dits mercaders no volgren fer la dita avinensa o pati ab lo dit almirayl per rahó de ¹³⁷ la dita nau o leny que és ¹³⁸ de guerra. Encara per
- 80 altra rahó, per so car a les vagades valrà ¹³⁹ més<més> la nau o·l leny que no fa ¹⁴⁰ la mercaderia que porta. Mas, emperò, si ¹⁴¹ los dits mercaders seran ¹⁴² volenterosos de fer la dita avinensa o pati ab lo dit almirayl segons que dessús es ¹⁴³ dit, e ¹⁴⁴ lo dit almirayl la dita avinensa ¹⁴⁵ o pati fer no ¹⁴⁶ volrà per arguyl o per supèr-
- 85 bia ¹⁴⁷ que en eyl serà e, ¹⁴⁸ axí com dessús és dit, forçivolment ¹⁴⁹ los dits mercaders se'n manaran ¹⁵⁰ o ¹⁵¹ lo càrrech dessús dit en què dret alcun no hauran, ¹⁵² los dits mercaders no són tenguts de pa-

119. del tot o en: P «de tot ho de».

120. del tot o en partida: C «de tot ho partide».

121. rahó de: manca en C.

122. alcun: P «hun».

123. segons que eyls poran: manca en AUe.

124. tota: P «tanta».

125. avinensa: C «covinensa».

126. pati: F «pacte» [passim].

127. puscha: N «ho puscha».

128. ab: PAUe «a la».

129. no faran eyl: manca en DNUE; eyl: F «lo dit almiral»; A «lo dit almirall»; manca en P; ab lo dit ... eyl: C «faran ab lo dit almirall».

130. tremetrà: AU «tremetre»; e «trametre».

131. tot: DN «cor»; FUE «com»; manca en P.

132. portat: P «aportats».

133. portar-lo·ls: F «portar-los»; NC «portar-lo».

134. almirayl: F «almiral los haurà feyta lo dit almiral».

135. no·ls n'és: D «no·ls ne»; FN «no·l n'és».

136. a restituir per qual rahó: manca en FPAUe; lo dit almirayl ... rahó: C «no és tangut de res a restituir».

137. rahó de: manca en C.

138. és: P «serà».

139. valrà: C «valia».

140. fa: manca en P.

141. si: manca en C.

142. seran: C «qui seran».

143. dessús és: e «damunt és ja».

144. e: manca en P.

145. avinensa: N «covinensa»; P «covinença».

146. no: P «no la».

147. o per supèrbia: manca en FPAUe.

148. e: manca en NCP.

149. forçivolment: D «forciblement»; FCAUe «forciblement»; P «fforciblement».

150. manaran: D «menarà»; FPAUe «manarà».

151. o: manca en NC.

152. hauran: FAUe «haurà»; P «aurà».

gar nòlit de tot ni en ¹⁵³ partida a la dita nau o leny, ni ¹⁵⁴ encara
 90 al dit almirayl; ans lo dit almirayl los ¹⁵⁵ és tengut de retre o de
 restituhir tot lo dan que ls mercaders demunt ¹⁵⁶ dits per la forsa
 dessus ¹⁵⁷ dita sostindran, o ¹⁵⁸ espèran ¹⁵⁹ a sostenir per alcuna ra-
 hon. Mas, emperò, si serà ventura o cas que la dita nau o leny
 armat dessus [Fol. 150] dit s'encontrarà ab la dita nau o leyn ¹⁶⁰
 95 la dita covinensa ¹⁶² o pati haver no ¹⁶³ poguessen, si los dits mer-
 cadars seran hòmens conaguts e tals que la dita ¹⁶⁴ avinensa ¹⁶⁵ o
 pati fos en eyls ¹⁶⁶ sagur, lo dit almiray no ls deu fer la dita forsa;
 e si la'ls ¹⁶⁷ fa, és-los ¹⁶⁸ tengut ¹⁶⁹ de restituir lo ¹⁷⁰ dan dessus dit
 100 si los dits mercaders lo sustindran. E si per aventura los dits mer-
 cadars hòmens ¹⁷¹ coneguts no ¹⁷² seran o el pati dessus dit pagar
 no poran, lo dit almirayl los pot fer la forsa dessus dita. ¹⁷³

153. en: *F* «de».154. ni: *C* «qui».155. ans ... los: *F* «los»; manca en *C*.156. demunt: *NP* «desús».157. dessus: *C* «demunt»; e «damunt».158. o: *C* «hon».

159. espèran: e «speraran».

160. armat ... leyn: manca en *P*.161. en: *P* «sia en».162. covinensa: *D* «avinenssa»; *FA* *Ue* «avinença»; *N* «avinensa»; la dita covinensa: *C* «que la dita avinensa»; *P* «de la dita nau avinença».163. no: *P* «no.n».164. mercaders ... dita: *C* «hòmens mercaders seran coneguts a la dita».165. avinensa: *P* «covenença».166. eyls: *N* «ell».

167. la'ls: e «àls».

168. és-los: *C* «és-na».169. tengut: *P* «tenguts».170. lo: *P* «tot lo».171. hòmens: manca en *C*.172. no: manca en *N*.173. Si per aventura [nota 113] ... dita: *V* «É tot ço qui dessus és dit sia entès per tot leny armat de qualque manera o natura sia. E per les rahons dessus dites fon feyt aquest capítol».

m 277

De nau o de leny a qui surtirà estopa o rombayl o cadena estant carregada en port, en plana com deu descarregar

5 Si alcun senyor de nau o de leny haurà carregat de tot o de ¹ partida en port o en plaja o en esparagol ² o en altre loch ³ e si, ⁴ estant aquí hon ⁵ haurà ⁶ carregat o en altre loch, ⁷ li vendrà cas de ventura que eyl haurà a descarregar de tot o de partida ⁸ si ⁹ li sur-

1. de: *C* «en».2. esparagol: *F* «spangol»; *V* «spargol».3. loch: *V* «logar».4. si: manca en *A*.5. hon: *P* «no».6. haurà: *N* «auran».7. loch: *V* «logar».8. partida: *D* «partida lo cas és aentendra d'aventura que»; *V* «partida lo cas d'aventura és ...» [segueix una paraula esborrada]; *N* «partida lo cas de ventura és a entendre»; *P* «partida lo cars és a entendre»; *A* «partida lo cas de ventura és a entendre»; *Ue* «partida lo cars de ventura és a entendre».9. si: *C* «és antendra si».

tirà estopa o rombayl¹⁰ o alcuna¹¹ cadena o cadenas, o y¹² perdrà¹³ alcuna exàrcia perquè¹⁴ eyla¹⁵ fos a¹⁶ periyl, o per lenys armats de anamichs, si en aquel loch on lo cas de ventura li esdevindrà¹⁷ haurà tantes¹⁸ barches de descarregar qu'él pusque¹⁹ haver per diners, eyl los²⁰ deu logar²¹ e fer²² descarregar tro²³ sia²⁴ a salvament. E²⁵ lo salvament²⁶ és a entendra, tro²⁷ que haja²⁸ trobada²⁹ aquella mala feyta³⁰ o lo dit reguart sia passat.³¹ Per³² aventura eyl³³ no trobarà barques per diners, si hi³⁴ haurà alscunas naus o alscuns leyns que fossen vagabunts,³⁵ vol aytant dir³⁶ que no haguéssan viatge, lo senyor de la nau o del leny a qui lo³⁷ cas dessus dit serà³⁸ esdevengut³⁹ deu dir e demostrar a aquels qui seran senyors o tendran en comanda⁴⁰ les dit<et>es naus o lenys, que a eyls és esdevengut lo cas de- [Fol. 150^v] ssús dit e que eyls que⁴¹ li dejen⁴² donar secors e ajuda hon⁴³ eyl puscha salvar aquella nau o aquel leny e l'aver que dessus és.⁴⁴ E si los dits senyors o⁴⁵ aquels qui en comanda los⁴⁶ tendran li⁴⁷ volran⁴⁸ fer ajuda z secors meyns de servey, eyl ho deu reebre⁴⁹ e deu-los-ne guardar de tot dan.⁵⁰ E si los dits senyors⁵¹ o aquels qui en comanda tindran les dites naus o lenys, ne⁵² volran haver⁵³ serví o loguer, eyl

10. rombayl: V «rompall»; F «ramball».

11. alcuna: manca en C.

12. o.y: C «ho».

13. perdrà: D «pendran»; N «perdran».

14. perquè: N «que».

15. eyla: C «ell».

16. a: C «en».

17. esdevindrà: D «és de ventura»; C «vendrà».

18. tantes: C «tantes de».

19. pusque: N «poscha»; qu'él pusque: C «com ell pugua».

20. los: FPUE «les»; A «las».

21. logar: C «noliejar».

22. haurà tantes barches ... fer: V «tantes barches deu haver a».

23. tro: P «entrò que»; AUe «tro que».

24. sia: C «fins».

25. E: manca en V.

26. E lo salvament: manca en P.

27. tro: manca en C; P «entrò».

28. haja: D «ajen»; VU «hajan»; FN «hagen»; P «agen»; A «hàjan».

29. trobada: manca en P.

30. mala feyta: C «malfachtura»; A «malifeyta»

31. o lo dit reguart sia passat: manca en V; passat: P «posat».

32. Per: VFCAe «E si per».

33. Per aventura eyl: N «si ell per ventura».

34. hi: manca en N.

35. vagabunts: V «vagamuns»; F «vagabons».

36. vol aytant dir: V «ço és»; C «so és ha dir».

37. lo: C «aytal».

38. serà: NC «és».

39. esdevengut: P «saguit».

40. comanda: C «comandas».

41. eyls que: C «ells».

42. dejen: P «deuen».

43. hon: e «perquè».

44. l'aver que dessus és: V «les coses que en ella són»; que dessus és: C «desús dit»; és: manca en N; P «és dit».

45. o: manca en P.

46. los: P «les».

47. en comanda los tendran li: N «les tendran hi»; li: P «no».

48. volran: D «volrà».

49. eyl ho deu reebre: manca en P.

50. tot dan: V «dan»; C «tots dans».

51. los dits senyors: N «lo dit senyor».

52. ne: F «no».

53. haver: manca en V.

los⁵⁴ és⁵⁵ tengut de donar tot enaxí,⁵⁶ com ab eyls se'n⁵⁷ porà⁵⁸ avenir.⁵⁹ Emperò, si los dits⁶⁰ li⁶¹ hauran demanat⁶² trop, e eyl los⁶³ no haurà atorgat, jens eyl no'n⁶⁴ deu⁶⁵ haver tot so que eyl los
 30 haurà⁶⁶ atorgat,⁶⁷ ans deu ésser mès en poder de bons⁶⁸ hòmens
 qui ho departesquen e o tempren e ho⁶⁹ meten en cominalea.⁷⁰ Per
 qual rahó deu ésser mès en poder de bons⁷¹ hòmens,⁷² pus ab⁷³
 eyls se'n⁷⁴ seran⁷⁵ avenguts? Per so car si aquels li haguessen de-
 manada⁷⁶ la maytat de la roba e de la nau, eyl la'ls agra atorgada,⁷⁷
 35 no per⁷⁸ rahó que eyls le n'hàjan,⁷⁹ ni le'n dejen⁸⁰ haver; e axí és-
 hi⁸¹ bo lo temprament⁸² dels bons hòmens. Emperò, si aquela nau
 o aquel leyn que⁸³ lo serví haurà pres, pendrà alcun dan, aquel qui
 serví⁸⁴ haurà⁸⁵ promès⁸⁶ ne⁸⁷ dat, no li sia tengut de naguna⁸⁸
 esmena a fer. E si per aventura en les dites naus o leyns senyors
 40 als cuns⁸⁹ no haurà ni⁹⁰ hom⁹¹ que plavir se'n gosàs, eyl se'n deu
 anar a la senyoria del loch on aquell cas li serà⁹² esdevengut⁹³ e,
 ab consentiment de la senyoria, eyl se'n pot e se'n deu⁹⁴ servir,
 guardant⁹⁵ tota via de tot⁹⁶ dan aquel⁹⁷ da qui aquella nau o aquel
 leny serà de què eyl se serà plavit. E encara de donar-li'n⁹⁸ servey,

54. los: V «lo'ls».
 55. és: FPAUe «n'és».
 56. tot enaxí: FPAUe «axí».
 57. se'n: DC «se».
 58. porà: F «poria»; N «porien»; PA «poran».
 59. avenir: D «aver».
 60. los dits: V «los dits senyors de les naus».
 61. li: A «li'n».
 62. li hauran demanat: C «senyors demanaran».
 63. los: V «lo los».
 64. no-n: en L també es podria llegir «no-u»; DNC «no»; VPU «no-u».
 65. deu: V «deuen»; eyl no-n deu: A «ells no deuen».
 66. haurà: V «havia».
 67. jens ... atorgat: manca en F.
 68. bons: V «dos bons».
 69. departesquen ... ho: manca en VF CPAUe.
 70. cominalea: e «covinença».
 71. bons: F «dos bons».
 72. bons hòmens: V «prohòmens»; qui ho departesquen ... hòmens: manca en N.
 73. ab: manca en A.
 74. se'n: manca en C.
 75. pus ... seran: V «puys se'n són».
 76. demanada: P «demanat».

77. atorgada: V «dada o atorgada per lo perill e per la cuyta en què era ne hon estava».
 78. no per: V «per ço no és»; C «no pas per».
 79. le n'hàjan: V «la n'hajen»; F «la n'hagen»; A «la n'hàjan».
 80. le'n dejen: V «la'n dejen»; le n'hàjan ni le'n dejen: C «la aguésan ho la dagueússan»; P «la'n deguessen».
 81. és-hi: V «és».
 82. temprament: P «enpreniment».
 83. nau o aquel leyn que: V «nau de qui aquell».
 84. serví: V «lo serví li».
 85. pres ... haurà: manca en F.
 86. promès: NC «pres».
 87. ne: A «o ha».
 88. naguna: FA «nulla»; U «malla» [de primer probablement «nulla», *corregit*]; e «mala».
 89. senyors als cuns: V «senyor negú»; FA «senyor»; manca en P Ue.
 90. ni: P «null».
 91. ni hom: e «negú».
 92. serà: N «és».
 93. esdevengut: P «seguit».
 94. e se'n deu: manca en C.
 95. guardant: C «esgordant».
 96. tot: manca en V.
 97. aquel: manca en F P Ue.
 98. donar-li'n: CP «donar-li».

- 45 si eyl lo'n⁹⁹ volrà¹⁰⁰ pendrà ne'l¹⁰¹ ne demanarà¹⁰² a conaguda e esguardament¹⁰³ de la dita senyoria. E si per aventura lo cas desús dit li esdevindrà en alcun loch on él no¹⁰⁴ trobàs tost la senyoria, ans seria¹⁰⁵ tot¹⁰⁶ a condició que no¹⁰⁷ fos tot¹⁰⁸ [Fol. 151] perdut,¹⁰⁹ eyl se'n pot plavir, guardant eyl tota via.¹¹⁰ Emperò,¹¹¹ de tot dan e de tot destrich, a aquell de qui serà aquela nau o aquel leny de què eyl se serà servit o plavit, e encara donant a eyl servey o¹¹² loguer, si eyl lo'n¹¹³ demanerà, e tota via a conaguda e a esguardament dels bons hòmens de la mar¹¹⁴ o¹¹⁵ del loch on seran. E per les rahons dessús dites¹¹⁶ fo fet aquest capítol.

- | | |
|--|--|
| <p>99. lo'n: DNC «lo».</p> <p>100. volrà: F «valrà».</p> <p>101. ne'l: A «el».</p> <p>102. ne demanarà: C «demane».</p> <p>103. e esguardament: V «e a esguard»; manca en P.</p> <p>104. no: manca en P.</p> <p>105. seria: P «serà».</p> <p>106. tot: manca en N; e «tost».</p> <p>107. no: P «no.y».</p> | <p>108. tot: manca en C.</p> <p>109. tot ... perdut: V «tost perdut tot lo leny o la nau».</p> <p>110. via: P «via de dan».</p> <p>111. Emperò: manca en C.</p> <p>112. o: P «lo».</p> <p>113. si eyl lo'n: V «si.l ne».</p> <p>114. mar: C «nau».</p> <p>115. o: manca en V.</p> <p>116. les rahons dessús dites: C «ço».</p> |
|--|--|

m 278

De senyor de nau o de leny qui deurà deutes e no serà request en tro que deja fer vela

- Si alcun senyor de nau o de leny deurà deuta¹ o² deutes a alcun o³ alguns, e⁴ lo senyor de la nau o del leny haurà estat⁵ en aquell loch⁶ on lo deuta deurà⁷ e ab aquels⁸ a qui⁹ lo deuta daurà¹⁰ ensemps¹¹ i mes o dos o quantitat de temps,¹² si aquell¹³ o aquels a qui eyl la¹⁴ deurà no li¹⁵ demaneran e ab la senyoria no'l ne destrenyaran¹⁶ dementre¹⁷ que eyl està¹⁸ aquí ab eyls¹⁹ ensemps, tro²⁰ que eyl serà espegat²¹ de tot²² per vela a fer²³ per anar²⁴ guanyar

- | | |
|---|--|
| <p>1. deuta: V «deute algú».</p> <p>2. deuta o: manca en N.</p> <p>3. a alcun o: manca en V.</p> <p>4. e: manca en C.</p> <p>5. estat: A «fiat».</p> <p>6. loch: V «logar».</p> <p>7. deurà: F «duran».</p> <p>8. e ab aquels: VN «ab aquell».</p> <p>9. a qui: C «que»; A «a qui ell».</p> <p>10. e ab ... daurà: manca en FP.</p> <p>11. ensemps: N «ensemps ab dos»; C «ensemps en un loch».</p> <p>12. quantitat de temps: C «temps cantitat».</p> <p>13. aquell: C «aquells».</p> <p>14. la: V «lo deute»; N «lo»; P «ells»; manca en AUe.</p> | <p>15. no li: V «no lo.y»; Ue «no.l li»; eyl la deurà no li: C «lo deuta dauran no.l ne».</p> <p>16. ne destrenyaran: N «li destrenyerà».</p> <p>17. dementre: FA «mentre»; N «ne mentre»; P Ue «que mentre».</p> <p>18. està: D «estar»; V «estarà»; FNCA «starà»; P «stava».</p> <p>19. ab eyls: manca en A.</p> <p>20. tro: P «entrò».</p> <p>21. espegat: NC «spetxat»; PU «spatxat»; e «espatxat».</p> <p>22. de tot: manca en C.</p> <p>23. per vela a fer: manca en FPAUe.</p> <p>24. anar: V «anar o»; P «anar a».</p> |
|---|--|

- ves²⁵ als cunes parts. E quant eyls veuran²⁶ que eyl és espeegat²⁷ de²⁸ partir de la terra,²⁹ los dits deutors³⁰ se n'hiran a la senyoria e³¹ clamar-s'an³² d'eyl,³³ aquels deutors aytals³⁴ ne clamaters³⁵ no ls deu³⁶ escoltar ne hoir la senyoria ni aquell³⁷ qui lo deuta³⁸
- 15 los deurà³⁹ destrènyer ne destorbar⁴⁰ de son viatge,⁴¹ pus que eyl haurà estat ab los dits deutors axí com dessús és dit, sinó tant solament⁴² aytant que si eyl⁴³ és hom qui puscha haver fiansa, que⁴⁴ le-y⁴⁵ deu fer donar⁴⁶ en aquesta guisa.⁴⁷ Emperò, que aquella fiansa que eyl darà⁴⁸ no⁴⁹ sia destreta per la senyoria tro⁵⁰ aquell
- 20 qui lo deute deurà serà⁵¹ tornat en la terra. És axí a entendra, que sia tornat en aquell loch on lo deuta daurà ne encara serà estat affiansat.⁵² Si donchs la fiansa per tot⁵³ obligar no si volrà, e encara més que la⁵⁴ dita fiansa qui per [Fol. 151 v] aytal rahó serà donada⁵⁵ no sia destreta per los dits deutors ne encara la⁵⁶ senyoria, tro⁵⁷ que los dits deutors⁵⁸ ab la senyoria ensemps⁵⁹ sien pasats per lo principal o per los béns d'aquell. E si los béns de aquell principal no⁶⁰ bastaran⁶¹ a aquell deuta o deutes a pagar a aquell a⁶² qui serà degut⁶³ ladonchs⁶⁴ los dits deutors ab la⁶⁵ senyoria ensemps deuen e poden anantar⁶⁶ contra aquell qui fiansa⁶⁷ serà⁶⁸

25. ves: *NPAe* «vers»; manca en *C*.

26. veuran: *P* «voran».

27. espeegat: *Ne* «spetxat»; *PU* «spatxat».

28. de: *P* «per».

29. espeegat ... terra: *C* «espexat de vela a fer»; de la terra: manca en *V*.

30. deutors: *V* «deutes»; *P* «deutes ho deutós».

31. e: manca en *C*.

32. clamar-s'an: *FN* «clamar-se'n».

33. clamar-s'an d'eyl: *C* «clamar se an de aquell»; d'eyl: *P* «de tots».

34. aytals: manca en *C*.

35. ne clamaters: manca en *VN*; *P* «ne clamats».

36. deu: en *L* afegit entre ratlles.

37. aquell: *A* «aquells».

38. deuta: *D* «dupte»; lo deuta: *A* «los deutes».

39. deurà: *F* «deuran»; los deurà: *A* «deuran».

40. lo deuta los ... destorbar: *V* «los deutes deurà destrènyer ni destrigar».

41. lo deuta los ... viatge: *C* «los deutes deurà ne deu destrènyer ne de son viatge trigar».

42. tant solament: manca en *A*.

43. eyl: *C* «ells».

44. que: *Ue* «de».

45. le-y: *DP* «la-y»; *V* «la li»; *F* «lo-y»; *C* «lo'n».

46. donar: *V* «dar»; manca en *C*; fer donar: *N* «donar».

47. guisa: *VP* «manera».

48. darà: *C* «do».

49. no: *P* «que no-n».

50. tro: *DVCA* «tro que»; *P* «entrò».

51. serà: *VFNCPAUE* «sia».

52. ne encara ... affiansat: *V* «e la fiança haurà dada»; affiansat: *C* «afrontat».

53. tot: *C* «lo tot».

54. que la: *P* «aquella».

55. donada: *C* «stade donade».

56. la: *DVFNCPAUE* «per la».

57. tro: *P* «entrò».

58. deutors: *F* «deutors ne encara per la senyoria tro que los dits deutors»; manca en *C*.

59. ensemps: *P* «e ab tot».

60. no: *V* «no-y».

61. bastaran: *C* «basten ne bastaran».

62. a: manca en *P*.

63. a aquell ... degut: manca en *V*; degut: *A* «degut lo dit deute».

64. ladonchs: manca en *F*.

65. la: *P* «sa».

66. anantar: *N* «encantar».

67. fiansa: *P* «ffisançat».

68. serà: *C* «serà entrade».

- 30 e encara contra aquels béns⁶⁹ d'aquell⁷⁰ qui⁷¹ fiança se obliga.⁷² Emperò, si los béns d'aquel principal abasteran,⁷³ la⁷⁴ dita fiança ne los béns d'aquel⁷⁵ no⁷⁶ deuen ésser venuts ne alienats⁷⁷ per ne-guna rahon, si donchs per⁷⁸ lo tot no si obliga.⁷⁹ Emperò, si lo dit senyor de la nau o del leyn no trobarà fiança, la senyoria no'l ne⁸⁰
- 35 pot ne'l ne deu⁸¹ destrigar⁸² de son⁸³ viatge si no aytant que'l⁸⁴ deu fer jurar qu'él⁸⁵ no ha fermansa⁸⁶ ni⁸⁷ la pot trobar;⁸⁸ e encara que'l⁸⁹ deu fer jurar, que quant qu'él⁹⁰ sia tornat en aquel loch⁹¹ on lo deute deurà,⁹² qu'él que's deja⁹³ avenir ab aquels⁹⁴ a⁹⁵ qui eyl⁹⁶ lo deute deurà⁹⁷ be z planament.⁹⁸ Per qual rahó⁹⁹ la senyoria no'l¹⁰⁰ deu destrigar¹⁰¹ d'aquel viatge si lo dit senyor de la nau o del leyn fiança no¹⁰² darà?¹⁰³ Per so car aquels¹⁰⁴ a¹⁰⁵ qui lo dit deuta deurà¹⁰⁶ no l'haurà¹⁰⁷ affrontat ne destret ab¹⁰⁸ la senyoria dementre que ab eyls¹⁰⁹ ensemps havia estat, axí com dessús és dit, ans so¹¹⁰ hauran esperat entrò¹¹¹ al darrer die qu'els¹¹² saben¹¹³

69. béns: *D* «que-ls béns»; *P* «e-ls béns»; aquells béns: *F* «aquells e béns».

70. d'aquell: *F* «d'aquells o d'aquell».

71. béns d'aquell qui: *N* «que-ls béns d'aquella».

72. aquel ... obliga: *V* «aquella fiança contra sos béns»; se obliga: *F* «se obligaran e s'obliga»; *N* «se obligava»; *P* «oblígan».

73. abasteran: *V* «bastaran».

74. la: *FPAe* «a la».

75. la dita fiança ... d'aquel: *C* «a la dita farmanssa lons béns de aquell qui fiança aurà feta»; d'aquel: *P* «de aquells».

76. no: *D* «no-n».

77. ne alienats: *manca en V*.

78. per: *manca en C*.

79. obliga: *P* «oblígan».

80. ne: *manca en V*.

81. ne'l ne deu: *V* «deu»; *manca en FPAUe*; *C* «destrènyer ne».

82. destrigar: *FPAUe* «destrènyer».

83. de son: *N* «del seu».

84. que-l: *C* «com aquell»; *P* «qu-ell»

85. qu-él: *DA* «que»; *FPUe* «que ell»; *C* «com aquell».

86. fermansa: *D* «fiança»; *V* «fiança».

87. ni: *P* «ne ell no».

88. pot trobar: *V* «troba»; ni la pot trobar: *manca en C*.

89. que-l: *F* «que ell»; *P* «qu-ell».

90. qu-él: *manca en C*.

91. loch: *V* «logar».

92. deurà: *D* «deuran».

93. deja: *C* «degués».

94. aquels: *NP* «aquell».

95. a: *manca en F*.

96. aquels a qui eyl: *V* «aquell o aquells qui»; a qui eyl: *A* «qui a ell».

97. deurà: *D* «deuran»; *F* «e qui serà stat degut»; *P* «deurà ne enquera serà stat degut»; *A* «demanen e a qui serà degut»; *Ue* «deurà ne encara serà estat degut».

98. planament: *F* «plenàriament»; *P* «planàriament»; *A* «plenariment»; *U* «planerament»; *e* «plenarment».

99. per qual rahó: *V* «la rahó per què»; *FPAUe* «per què».

100. no-l: *N* «no-l na»; *CA* «no-l ne».

101. destrigar: *C* «destrènyer ne destriguar»; *e* «destrènyer».

102. no: *P* «no li».

103. darà: *e* «haurà».

104. aquels: *C* «aquell».

105. a: *manca en F*.

106. dit deuta deurà: *D* «deute deuran».

107. l'haurà: *DN* «l'auran»; *FAUe* «l'hauran»; *P* «ll'auran».

108. ab: *F* «a».

109. eyls: *CA* «ell».

110. so: *C* «ho».

111. entrò: *C* «tro».

112. qu-els: *C* «que ell».

113. die qu-els saben: *N* «jorn».

- 45 *que eyl deu ésser espegat*¹¹⁴ de la terra; ¹¹⁵ e encara ¹¹⁶ per altra rahó, car seria ¹¹⁷ mal feyt *que* los mercaders qui la lur ¹¹⁸ roba o mercaderia hauran mesa ne carregada en aquella nau ne en aquell leny fossen ¹¹⁹ destrigats ¹²⁰ ni tinguessen la lur roba ¹²¹ a periyl ni a condició de perdre per la negligència d'aquels deutors qui ans
- 50 *que* aquella nau o aquel leny fos espegat ¹²² no ¹²³ se'n ¹²⁴ fossen ¹²⁵ [Fol. 152] clamats. Per què cascan se guart e's deu guardar ¹²⁶ a qui algun ¹²⁷ deurà alguna cosa, *que* no li ho ¹²⁸ esper tro ¹²⁹ al darrer die,¹³⁰ *que* si ho fa, pendrà-li'n ¹³¹ axí com dessús és dit.¹³² E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.¹³³ E si per aventura
- 55 aquel senyor d'aquella nau o de aquel leny morrà ans que sia tornat ¹³⁴ en aquel loch on la fiança ¹³⁵ haurà donada,¹³⁶ e encara aquel deuta hi daurà,¹³⁷ si la fiança ¹³⁸ serà obligada per lo tot,¹³⁹ o al ¹⁴⁰ sabut del ¹⁴¹ viatge qu'él paga,¹⁴² o avenga ¹⁴³ o no,¹⁴⁴ o muyra aquel ¹⁴⁵ o no, *que* la ¹⁴⁶ fiança és te[n]guda ¹⁴⁷ de pagar qui ¹⁴⁸ axí
- 60 com dessús és dit ¹⁴⁹ se obliga; ¹⁵⁰ salves, emperò, totes covinenses z obligacions ¹⁵¹ que dels uns als altres seran fetes ne empreses per alguna justa rahó.¹⁵²

114. espegat: *N*Ce «spetxat»; *P* «aspetxat»; *U* «spatxat».

115. destrigar ... terra: *V* «destrènyer ne detrigar si és per ço com aquell o aquells a qui ell devia lo deute com tots jorns era ab ells no'l curaren convenir-lo [curaren convenir *lliçó incerta*] de aquell deute e a dret senyor lo espren a convenir com ells lo veren espegat a enbargar-li son viatge, axí com damunt és dit».

116. e encara: *C* «encare més».

117. car seria: *P* «com serà».

118. la lur: *C* «llur».

119. fossen: *V* «eren».

120. destrigats: *A* «descarregats».

121. tinguessen la lur roba: *C* «de-tanguésan lur oba [*sic*]».

122. espegat: *N*Ce «spetxat»; *PU* «spatxat».

123. no: *F* «ne».

124. no se'n: *C* «ne».

125. fossen: *V* «eren».

126. e's deu guardar: *manca en C*.

127. a qui algun: *V* «que si algun senyor de nau li»; algun: *manca en F*.

128. no li ho: *VF* «no lo-y»; *C* «no-s so»; *P*Ue «no li».

129. tro: *manca en VC*; *P* «entrò».

130. al darrer die: *D* «a la derreria qu'él serà espeguat».

131. pendrà-li'n: *N* «pendria-li'n».

132. que si ... dit: *V* «a demanar».

133. E per ... capítol: *manca en C*.

134. tornat: *manca en V*.

135. la fiança: *V* «finança».

136. donada: *FAUe* «dada».

137. hi daurà: *V* «serà degut».

138. fiança: *V* «finança».

139. tot: *DN* «tot que al tot»; *V* «tot que al torn».

140. al: *P* «ell».

141. o al sabut del: *C* «que'l tot o sabut que'l».

142. paga: *N* «pagarà».

143. avenga: *D* «vingua»; *FUe* «vinga»; *P* «venga».

144. o no: *manca en N*.

145. paga ... aquel: *V* «pagarà muyra aquell o no o vinga».

146. avenga ... la: *C* «vingua ho no morrà aquell ne aquella»; que la: *P* «aquell de la».

147. te[n]guda: *VP* «tengut».

148. qui: *V* «si»; *manca en C*.

149. és dit: *manca en P*.

150. se obliga: *V* «s'obligarà»; *P* «se obligan».

151. z obligacions: *manca en C*.

152. ne empreses ... rahó: *V* «e empreses»; per alguna justa rahó: *manca en C*.

m 279

De comandatari com deu portar la comanda ab si la hon serà manat per lo comandador

Si alcun comanarà o haurà comenat¹ a alcun alguna² roba³ per fet de mercaderia, si aquel qui la comanda farà o haurà feta, enpondrà o haurà emprès ab aquell a⁴ qui eyl fa⁵ o⁶ haurà feta la comanda, que eyl que⁷ deja portar ab si la dita comanda⁸ en aquell loch o lochs o viatge o viatges⁹ que entr'él e aquel qui la comanda li haurà feta seran estats empreses,¹⁰ lo dit comandatari és tengut de tendre¹¹ tot assò que a aquel qui la comanda li haurà feta promès¹² com¹³ la dita comanda reebrà,¹⁴ sia¹⁵ que les¹⁶ covinenses o promessions per rahó de la dita comanda¹⁷ fetes, sia¹⁸ que¹⁹ sien fetes ab carta o menys de carta, valen z deuen haver valor²⁰ ab què en ver pusquen ésser messes si mester hi serà. E si per aventura les dites covinenses seran fetes axí com dessús és dit e sots les condissions dessús dites, si aquel qui la comanda haurà presa liurarà a²¹ altre o²² trametrà²³ la dita comanda, sens sabuda²⁴ e volentat d'aquell qui feta [Fol. 152 v] la li haurà, si²⁵ la dita comanda se perdrà de tot o de partida, lo dit comandatari és tengut de retre²⁶ e de donar tota la dita comanda e lo guany que en aqueles²⁷ poguera²⁸ ésser²⁹ fet a aquel qui la³⁰ li³¹ comanà.³² Per qual rahó?²³ Per so car eyl no li ha ateses³⁴ les covinenses que d'él a él³⁵ foren empreses com eyl rebé la dita comanda.³⁶ E si per aven-

1. comenat: V «comanada».
2. alguna: manca en CA.
3. roba: P «cosa».
4. a: manca en N.
5. fa: P «ffarà».
6. fa o: manca en C.
7. que: manca en V.
8. la dita comanda: manca en C.
9. o viatge o viatges: C «ha viatges ho a viatges».
10. seran estats empreses: C «serà estat emprès».
11. tendre: manca en V; F «actendra»; NC «atendra»; P «atendre»; A «attendre».
12. promès: V «li promès».
13. com: N «en».
14. reebrà: V «reebe»; FU «rehebe»; P «rabé»; A «rebe».
15. sia: manca en V.
16. les: V «les condicions»; reebrà sia que les: C «rebe si que aquelles».
17. li haurà feta ... comanda: manca en e.
18. sia: P «ho»; Ue «o».

19. fetes sia que: manca en FA.
20. haver valor: C «veler».
21. a: D «o».
22. o: N «hon».
23. trametrà: V «trameta».
24. sabuda: C «comande».
25. si: V «e».
26. de retre: en L de primer «dentre»; «re» afegit entre ratlles.
27. aqueles: VNP «aquella»; Ue «aquelles robes».
28. poguera: V «se pogra»; N «sa pogra».
29. ésser: N «aver».
30. la: P «la comanda».
31. li: manca en F.
32. comanà: F «comanda».
33. per qual rahó?: manca en V; en aqueles ... rahó: C «en aquella se poguera aver fet».
34. ha ateses: C «ha attès»; P «atès».
35. d'él a él: FP «d'els abdós»; A «entre ells amdós»; Ue «d'ells abdosos».
36. comanda: F «comenda».

- tura la dita comanda no s'perdrà del tot ne en partida,³⁷ ans hirà³⁸
 25 sana e salva en aquel loch on lo dit comandatari la haurà³⁹ tramesa, si la dita comanda estarà en aquel loch dessús dit tant de temps, que la dita comanda⁴⁰ pendrà alcun dan o alcun⁴¹ menyscapte⁴² en colpa e en negligència del dit⁴³ comandatari, és⁴⁴ tengut de restituhir tot lo dit [dan]⁴⁵ o menyscapte⁴⁶ a⁴⁷ aquell qui
 30 la comanda dessús dita li⁴⁸ haurà feta. E si per aventura aquell a⁴⁹ qui⁵⁰ lo dit comandatari la⁵¹ haurà tramesa, la⁵² vendrà⁵³ a menyscapte⁵⁴ per sa⁵⁵ negligència o per so car eyl serà mal mercader, que vol aytant dir que aquel a qui lo dit comandatari la haurà tramesa⁵⁶ que⁵⁷ no se'n entrametrà⁵⁸ ni la⁵⁹ procurarà⁶⁰ axí com
 35 fer-se⁶¹ devia⁶² ni mester seria,⁶³ o axí⁶⁴ com lo dit comandatari faera⁶⁵ si la dita comanda⁶⁶ hagués portada ab si, segons que era emprès entre eyl e aquel qui la comanda li féu.⁶⁷ E si per aventura aquel qui⁶⁸ lo dit comandatari⁶⁹ haurà⁷⁰ tremesa o enviada⁷¹ no la vendrà o⁷² no la haurà venuda al for de la terra,
 40 segons⁷³ que semblant roba de aquella⁷⁴ valia en⁷⁵ aquel loch on lo dit comandatari la⁷⁶ tramès e en lo temps que la dita⁷⁷ comanda hi fo arribada,⁷⁸ si la dita comanda serà⁷⁹ vanuda a menyscapte⁸⁰ o a menyspreu,⁸¹ lo dit comandatari és tengut de retre e de

37. del tot ne en partida: C «de tot ne de partide».

38. hirà: N «hi serà».

39. haurà: C «avia».

40. la dita comanda: manca en V; F «la dita comanda».

41. o alcun: V «o algun greuge».

42. menyscapte: FCP «menyscap».

43. del dit: VU «d'ell lo dit»; FP «d'él lo dit».

44. és: C «lo dit comendatari és»; A «lo dit comandatari és».

45. [dan]: esborrat en L; seguim el cons. trad.

46. o menyscapte: P «e menyscap».

47. dit dan o menyscapte a: C «guany desús dit o menyscap que».

48. li: manca en C.

49. a: manca en NCe.

50. a qui: N «qui la comanda desús dita».

51. la: C «li».

52. la: manca en C.

53. vendrà: FN «vendran».

54. menyscapte: P «menyscap».

55. sa: A «la».

56. la haurà tramesa: C «li aurà tramesa feta».

57. que: manca en A.

58. entrametrà: F «entrameta».

59. la: C «se'n».

60. procurarà: e «procura».

61. fer-se: VC «fer».

62. devia: VFA «deuria».

63. seria: C «faria».

64. o axí: DN «on»; FPAUe «axí»; C «e».

65. faera: V «era».

66. dita comanda: manca en C.

67. li féu: V «haurà enviada»; P «li ffou».

68. qui: FNPAUe «a qui».

69. lo dit comandatari: C «la dite comande li».

70. haurà: DP «la aurà»; FN «l'aurà»; AUe «la haurà».

71. enviada: F «en vianda»; N «en vida».

72. E si per aventura ... venuda: V «E si aquell qui la reb no la haurà venuda»; vendrà ... venuda: C «pendrà ho no la vendrà».

73. segons: V «ne segons».

74. de aquella: manca en C.

75. en: N «e en».

76. la: DNCP «li»; F «li ha».

77. dita: FA «dita roba o».

78. arribada: C «atrobade».

79. serà: V «fon».

80. menyscapte: P «menyscap».

81. menyspreu: P «menys ffor».

45 donar a aquell qui la comanda li féu ⁸² ho li ⁸³ haurà feta, tot aytant, com aquell qui la comanda li féu ⁸⁴ porà provar ne en ver metre ⁸⁵ que semblant roba o ⁸⁶ mercaderia o par ⁸⁷ d'aquella valia o ha valgut ⁸⁸ en aquell loch [Fol. 153] on lo dit comendatari la haurà tramesa o la tramès. Emperò, és enaxí a entendre que aquell loch on lo dit comendatari haurà tramesa la dita comanda que fos estat emprès entr'él e aquell qui la comanda li haurà feta. E si lo dit comendatari haurà tramesa la dita comanda en altre ⁸⁹ loch, lo qual no serà estat emprès entre lo dit comendatari e aquell ⁹⁰ qui la comanda li haurà feta, sia e deu ésser ⁹¹ en asalt e en volentat ⁹² d'equel qui la comanda li haurà feta de pendre e de elegir dels ⁹³ dits lochs, en qualque loch que ⁹⁴ la ⁹⁵ dita roba o comanda semblant o par ⁹⁶ de aquella més valrà o haurà ⁹⁷ valgut ⁹⁸ en aquell temps ⁹⁹ que lla dita comanda hi ¹⁰⁰ fo arribada, e encara hi fo ¹⁰¹ vanuda. E assò dessus dit sia e ¹⁰² deu ésser fet ¹⁰³ menys de tot frau e menys de tot contrast. E tot ¹⁰⁴ so dessus dit és tengut lo dit comendatari de donar ¹⁰⁵ e de deliurar ¹⁰⁶ a aquell qui la comanda haurà ¹⁰⁷ feta sens tot contrast, per so car eyl no féu ¹⁰⁸ ni atès ¹⁰⁹ a aquell qui la comanda li féu res de ¹¹⁰ les covinenses que d'él a él foren ¹¹¹ estades ¹¹² empreses com eyl la dita comanda reebé, ans ¹¹³ haurà pres z ¹¹⁴ fet tot lo contrari, perquè és rahó de tot dan que'l dit comendatari ne sostenga. Encara per altre rahó, car no és rahó ne egualtat ne ¹¹⁵ deu ésser que negun haja ne ¹¹⁶ deja ¹¹⁷ haver poder en l'altruy, ¹¹⁸ sinó tant solament aytant com aquell de qui és

82. féu: P «ffou».
 83. li: V «la li».
 84. féu: P «ffou».
 85. porà ... metre: V «si provar ni en ver metre porà».
 86. semblant roba o: manca en C.
 87. par: N «part».
 88. valgut: F «volgut».
 89. altre: C «algú».
 90. lo dit comendatari e aquell: C «ell e lo dit comendatari».
 91. e deu ésser: manca en C.
 92. e en volentat: manca en A.
 93. dels: P «los».
 94. loch que: manca en FNCPAUe.
 95. en qualque loch que la: V «en lo qual aquella».
 96. par: FN «part»; semblant o par: C «part».
 97. haurà: N «avia».
 98. valgut: F «volgut».
 99. temps: C «cas».
 100. hi: manca en V.
 101. fo arribada e encara hi fo: C «serà».

102. sia e: manca en C.
 103. fet: manca en V.
 104. tot: P «a tot».
 105. donar: V «tornar».
 106. de deliurar: D «de desliurar»; VFP Ae «de liurar»; NC «liurar»; U «de lliurar».
 107. haurà: V «li haurà»; C «li aurà».
 108. féu: C «fou»; P «ffon».
 109. atès: FPUe «ha atès».
 110. res de: DUE «res»; manca en FA.
 111. foren: V «fossen».
 112. estades: V «estades» ni; manca en FA.
 113. ans: manca en F.
 114. haurà pres z: F «haurà»; N «an pres e»; manca en CPAUe.
 115. ne: A «ne-u».
 116. haja ne: manca en CP.
 117. deja: P «dega».
 118. l'altruy: V «altruy»; poder en l'altruy: C «senyoria ne poder en so d'altri».

- li'n darà o li n'haurà donat o li'n volrà ¹¹⁹ donar, ¹²⁰ aquell aytal no deu ésser dit mercader ne ¹²¹ comandatari, ¹²² ans deu ésser dit planament ¹²³ robador, e de aquell aytal deu ésser fet axí ¹²⁴ com de robador, e en aquella pena posat ¹²⁵ que robador deu haver, que assats deu ésser dit robador, *pus que eyl vol portar la roba d'altruy* ¹²⁶ malgrat o sens volentat ¹²⁷ d'aquel de qui serà; ¹²⁸ salv, emperò, al ¹²⁹ dit comandatari rahons justes si posar-les-hi ¹³⁰ volrà ne en ver metre les porà, deuen-li ésser rebudes; salves, ¹³¹ emperò, totes altres ¹³² [Fol. 153 v] covinenses o empressions ¹³³ que entr'èls seran estades ¹³⁴ empreses o fetes, *que segons les dites covinenses o* ¹³⁵ empressions ¹³⁶ *que qualche fet que sia o qualche cas* ¹³⁷ segons les dites covinenses ¹³⁸ deu ésser declarat e determenat, si donchs ¹³⁹ la una part ho ¹⁴⁰ l'altre justes escusacions ¹⁴¹ o ¹⁴² justes rahons o justs empayments ¹⁴³ mostrar no'y porà, ¹⁴⁴ *perquè* les covinenses o empressions ¹⁴⁵ entr'èls ¹⁴⁶ fetes noura no li ¹⁴⁷ pusquen. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.¹⁴⁷

119. és li'n ... volrà: V «és li'n volrà donar e li n'haurà donat; e si en altra guisa fa ni-s feya que algú-s prengué més de poder en ço d'altre, més que no li fos dit ni comanat ne volran».

120. darà ... donar: C «vol donar he li n'aurà donat».

121. mercader ne: manca en C.

122. deu ... comandatari: V «és comandatari ni mercader».

123. planament: FA «plenament»; manca en C.

124. axí: manca en P.

125. posat: manca en N.

126. d'altruy: F «de l'altruy»; N «d'alcun»; A «a altruy»; Ue «altruy».

127. malgrat ... volentat: V «sens voler».

128. que assats ... serà: manca en C.

129. al: C «si lo».

130. posar-les-hi: FPAUe «posar-les»; C «posar-i».

131. salves: V «e salves».

132. altres: manca en VCP.

133. o empressions: manca en V; C «o anpreniments».

134. estades: Ue «stades o».

135. empreses ... o: manca en N.

136. que segons empressions: manca en C.

137. o qualche cas: manca en C.

138. que qualche ... convinenses: F «qui entra ells seran stades empreses o dites que segons les dites covinences ho empresions en qualche feyt que sia e en qualche cas»; A «qui entre ells seran stades empreses o dites que segons les dites covinences o empresions en qualche feyt que sia o en qualche cas»; o empressions ... covinenses: manca en V.

139. la una part ho: P «per la una part ho per».

140. escusacions: V «escuses».

141. justes escusacions o: manca en C.

142. empayments: P «empatxaments»; Ue «empediments».

143. porà: C «poran».

144. o empressions: manca en C.

145. entre'èls: V «entre ell».

146. no li: C «no-ls».

147. E per ... capítol: manca en C.

m 280

De so com deu retre compte lo comandatari a aquel qui la comanda li haurà feta

- Si algun o ¹ alguns farà o haurà ² feta comanda a algun senyor ³ de nau o de leyn o ⁴ de diners ⁵ o de roba, ⁶ sia que lo dit comendatari aport o rete compte de guany o consumament, lo ⁷ dit compte li deu ésser rebut, axí bé si ⁸ aporta guany com si aporta consumament. ⁹ Salv, emperò, que si aquels qui la comanda li hauran feta han ¹⁰ dupte que lo dit compte que ell ret ¹¹ no ¹² sia just, los dits ¹³ qui la comanda li hauran feta lo ¹⁴ poden fer jurar e haver del dit comendatari i segrament, ea ¹⁵ aquel compte qu'él los ret ¹⁶ si és just ne si és ¹⁷ axí com eyl diu. E si el dit comendatari dirà, ¹⁸ per lo segrament que eyl ha fet, que lo dit compte que eyl lus ¹⁹ dóna e ls ret ²⁰ qu'és ²¹ just e leyal, ²² los dits qui la dita comanda ²³ li hauran ²⁴ feta no'l poden de res àls ²⁵ empremiar ²⁶ ne destrènyer, si donchs lo contrari provar no li poran; e eylls han e deuen reebre ²⁷ lo dit compte, sia que en lo dit compte ²⁸ sia atrobat guany ²⁹ o consumament. E és rahó que àls ³⁰ no'y deja ³¹ haver, que par ³² que ³³ con algun ³⁴ comana lo seu a l'altre ³⁵ que fe ha en eyl, que si eyl

- | | |
|--|---|
| <p>1. algun o: <i>manca en P.</i>
 2. farà o haurà: <i>D</i> «auran»; <i>VFUe</i> «faran o hauran»; <i>N</i> «faran o auran»; <i>C</i> «hauran»; <i>P</i> «ffaran o auran»; <i>A</i> «hauran».
 3. senyor: <i>manca en V.</i>
 4. leyn o: <i>F</i> «leny o altra persona»; o: <i>manca en P.</i>
 5. o de diners: <i>A</i> «de diners».
 6. roba: <i>C</i> «robes».
 7. lo: <i>C</i> «que».
 8. si: <i>C</i> «com si».
 9. axí bé ... consumament: <i>manca en FPAUe</i>; consumament: <i>C</i> «pèrdua».
 10. feta han: <i>N</i> «feta scién en».
 11. ret: <i>V</i> «reeb».
 12. no: <i>manca en CA.</i>
 13. los dits: <i>D</i> «los dits senyors»; <i>V</i> «aquells».
 14. lo: <i>D</i> «li».
 15. ea: <i>VC</i> «he»; <i>FPe</i> «e».
 16. los ret: <i>DNC</i> «los ret ne ls demostra»; <i>V</i> «ret ne ls demostra».
 17. ne si és: <i>manca en C.</i>
 18. dirà: <i>V</i> «dirà que».
 19. lus: <i>DFNPAUe</i> «los».
 20. ret: <i>D</i> «reten».
 21. qu'és: <i>A</i> «és».</p> | <p>22. lo segrament ... leyal: <i>C</i> «son sagrament que el comta que ell ret és bo e leyal e just».
 23. que lo dit compte ... comanda: <i>V</i> «que'l compte qu'els dóna és just e leal aquells qui la comanda».
 24. hauran: <i>D</i> «aurà».
 25. de res àls: <i>manca en C.</i>
 26. empremiar: <i>V</i> «apremiar»; <i>F</i> «enprimiar»; <i>N</i> «emprimiar».
 27. han e deuen reebre: <i>C</i> «deuen veura»; reebre: <i>P</i> «resebre».
 28. sia que en lo dit compte: <i>manca en C.</i>
 29. e eylls han ... guany: <i>V</i> «e si cella qui la comanda li hauran feyta lo contrari provar no poran, ells deuen reebre lo compte sia que y troben guany»; atrobat guany: <i>P</i> «atrobar guasany».
 30. àls: <i>C</i> «ells».
 31. deja: <i>C</i> «deguen»; <i>A</i> «haja ne-y deja».
 32. que par: <i>manca en C.</i>
 33. que: <i>manca en A.</i>
 34. con algun: <i>P</i> «com la hun».
 35. l'altre: <i>V</i> «altre»; <i>FN</i> «altra»; <i>Ce</i> «altri».</p> |
|--|---|

- 20 fe no·y haurà³⁶ e no la hagués en eyl, no li comanaria³⁷ e no li
aguere³⁸ comenat lo seu;³⁹ perquè és⁴⁰ rahó e egualtat⁴¹ que
aquells qui fan les comandes dejen haver fe, com⁴² aquels a qui
les⁴³ han fetes,⁴⁴ sia que eyls lo⁴⁵ [Fol. 154] reten⁴⁶ ab guany o ab
25 consumament, tot enaxí com le·y⁴⁷ havien com les dites coman-
des los⁴⁸ faéran, si donchs lo contrari, segons que⁴⁹ dessús és dit.
provar no li poran. E si lo dit contrari⁵⁰ provar⁵¹ no si⁵² porà,⁵³
tot comendatari deu ésser creegut per son sagrament, sens tot al-
tre destret.⁵⁴ E assò és ús⁵⁵ de mercaderia⁵⁶ plana, en qualque ma-
nera la comanda o comandes seran estades fetes; per què cascu
30 se quart a qui comanarà lo seu⁵⁷ ne a qui no, ne com⁵⁸ ni com no.
E per les rahons dessús dites⁵⁹ fo fet aquest capítol.

36. haurà: DNP «avia»; VFAUe «ha-
via».

37. comanaria: FA «comanarà».

38. aguere: L agre, *després corregit
damunt el rengló*.

39. no li comanaria ... lo seu: V
«no li haguera comanar res»; haurà e
no la hagués ... lo seu: C «avia no li
aguera comenat».

40. és: P «ell ha».

41. egualtat: P «és agualtat»

42. com: VFA «en».

43. a qui les: C «qui los lus».

44. les han fetes: FAUe «fan les co-
mandes»; dejen haver ... fetes: manca
en P.

45. eyls lo: D «ells lo los»; V «ells
les los»; F «ells los»; N «ell los»; PUE
ells les»; A «ells las».

46. sia que ... reten: C «he ells los
lus rate ab guany»; reten: N «reta».

47. le·y: DVPAUe «la·y»; C «ells les».

48. los: P «li».

49. segons que: C «com».

50. contran: C «contrari com desús
és dit».

51. provar: F «proar».

52. contrari provar no si: e «com-
mandatari provar contrari no lo·y».

53. si porà: VN «li poran».

54. destret: C «contrast»; P «des-
trich ne destret».

55. ús: C «hús e costuma».

56. mercaderia: N «de la merca-
deria».

57. a qui ... seu: A «qui comanarà
lo seu a qui».

58. com: manca en N.

59. perquè cascu ... dessús dites:
C «e per ço».

m 281

De mercaders qui noliejaran roba a senyor de nau o de leny ab
carta o ab testimonis, de com és mester que sia atès

- 5 Si mercaders noliejaran¹ alcuna roba a alcun senyor de nau o de
leny ab carta o ab testimonis, lo senyor de la nau o del leyn és
mester² que atena³ als dits mercaders tot so que en la dita carta
serà contengut, e tot⁴ so que·ls dits testimonis hauran hoït con
lo dit noliejament se féu.⁵ Saul, emperò, que si lo senyor de la
nau no⁶ haurà vista la dita roba con⁷ eyl lo noliejarà,⁸ ne encara

1. noliejaran: D «noliejarà».

2. mester: F «menester».

3. atena: C «n'atena».

4. e tot: D «o car»; A «de tot».

5. se féu: F «si féu»; P «se ffou».

6. no: manca en V.

7. con: N «que».

8. lo noliejarà: DFUe «lo nolieja»;
VCA «la nolieja»; P «la noliayarà».

- 10 fa⁹ la dita carta, o¹⁰ hauran oyit¹¹ los dits testimonis,¹² si no tant solament que se'n fiarà o se'n serà fiat¹³ en lo dit¹⁴ del mercader. Si el dit mercader metrà o haurà més¹⁵ al dit senyor de la nau¹⁶ una¹⁷ roba per altre, és axí a entendre, que lo¹⁸ dit mercader¹⁹ noliejarà²⁰ a faix²¹ o a costals o a bales o a farcels, e eyl dirà²² e
- 15 farà entenent al senyor de la nau o del leyn que en aquels faixs²³ o costals²⁴ o bales o farcels que no hi ha més aytant, so²⁵ és a ssaber,²⁶ quantitat sabuda²⁷ de quintalades; e si'l²⁸ dit senyor de la nau o del leyn serà semblant qui²⁹ més hi haja o-y³⁰ deja haver³¹ que lo dit mercader no li havia fet³² entanent com la dita
- 20 roba noliejà³³ e lo³⁴ dit senyor de la nau li féu³⁵ la dita carta e³⁶ hauran oyit³⁷ los dits testimonis, lo dit senyor de la [Fol. 154^v] nau lo³⁸ pot fer pasar,³⁹ e si eyl⁴⁰ més hi trobarà⁴¹ que'l dit mercader no li haurà⁴² fet entanent com la⁴³ noliejà, lo senyor de la nau pot⁴⁴ demanar d'aquel⁴⁵ més⁴⁶ que trobat hi⁴⁷ serà aytal⁴⁸
- 25 nòlit com⁴⁹ eyl se volrà.⁵⁰ E encara, si lo senyor de la nau o del leny farà o haurà a ffer⁵¹ alcuna messió per aquella roba a pesar, si eyl més hi atrobarà⁵² que lo dit mercader no li haurà⁵³ fet en-

9. fa: NC «farà»; A «féu».
 10. o: P «e ho»; A «o no».
 11. hauran oyit: N «aurà hoÿts».
 12. fa la dita carta ... testimonis: V «no ho dirà ne-ls testimonis».
 13. fiarà ... fiat: e «fiaran o se'n seran fiats».
 14. lo dit: C «fe».
 15. o haurà més: manca en C.
 16. metrà o haurà ... nau: F «dirà al dit senyor de la nau hauer mesa»; P «dirà al senyor de la nau aurà mesa»; AUe «dira al senyor de la nau haver mesa».
 17. una: manca en N.
 18. que lo: DFNPAUe «que si lo»; V «que si-l».
 19. que lo dit mercader: manca en C.
 20. noliejarà: FA «nolieja».
 21. faix: P «ffays».
 22. dira: N «darà».
 23. aquels faixs: C «aquell faix»; P «aquells ffays».
 24. o costals: manca en NC.
 25. so: N «com».
 26. mes aytant so és a ssaber: V «si no aytant ço és».
 27. so és ... sabuda: C «sino cantitats sebudes».
 28. si-l dit: P «si al».
 29. qui: cons. trad. «que».

30. haja o-y: manca en C.
 31. o-y deja haver: D «o més hy deja aver»; manca en V.
 32. havia fet: P «donà».
 33. nolieja: VN «li noliejà».
 34. e lo: FA «e si-l».
 35. li féu: C «li fou»; P «li ffou»; A «féu».
 36. e: V «o ho»; A «e-u».
 37. oyit: N «hoÿts».
 38. lo: V «la»; C «ho»; manca en P.
 39. pasar: VNCAUe «pesar».
 40. eyl: C «lo dit senyor de la nau».
 41. torbarà: VA «troba».
 42. haurà: V «havia»; A «ha».
 43. la: FNCA «lo».
 44. pot: e «no pot».
 45. d'aquel: V «de aquell de tan com».
 46. més: manca en F.
 47. hi: manca en V.
 48. aytal: V «tot aytant»; F «aquel»; A «aquell».
 49. com: A «que».
 50. pot demanar ... volrà: C «de haquell més que trobat hi serà pot pendra aytant com ell se vulla».
 51. a ffer: V «feyt»; C «feta»; P «ffet ffer».
 52. atrobarà: N «trobaran»; C «à trobat».
 53. haurà: VFAUe «havia»; NP «avia»; C «à».

- tanent con la li⁵⁴ noliejà, la messió dessús dita deu pagar lo dit mercader. E si lo dit senyor de la nau no y trobarà sinó axí com
- 30 lo dit mercader⁵⁵ li haurà⁵⁶ dit⁵⁷ con la dita roba li⁵⁸ noliejà, e⁵⁹ si⁶⁰ eyl ne fa⁶¹ massió, eyl le-s⁶² deu pagar del seu propi. E si'l dit mercader havia feta la dita messió, lo dit senyor de la nau la li⁶³ deu retre sens tot contrast, pus més no y haurà atrobat sinó axí com lo dit mercader li féu⁶⁴ entanent com⁶⁵ la li⁶⁶ noliejà.⁶⁷ Em-
- 35 però, lo dit senyor pot fer la dita roba pesar⁶⁸ ans que la⁶⁹ carrech o⁷⁰ là⁷¹ on farà port per descarregar. Mas, emperò, si lo dit senyor de la nau haurà vista la dita roba ans⁷² que la nolieg⁷³ e ans⁷⁴ qu'él⁷⁵ fassa la dita carta, una o dues⁷⁶ vegades, en aquel noliejament aytal lo dit senyor de la nau no deu ne pot⁷⁷ metre contrast;
- 40 saul en aytal⁷⁸ que si eyl⁷⁹ és o⁸⁰ era⁸¹ semblant que lo dit mercader hagués⁸² res junt⁸³ en los dits fays o costals⁸⁴ o bales⁸⁵ o farcels, pus que eyl los⁸⁶ hac noliejats, ne encara li⁸⁷ hac feta la dita carta, lo dit senyor de la nau pot forsar⁸⁸ e fer destrènyer al dit mercader de fer un⁸⁹ segrament qu'él no y ha⁹⁰ res junt en la
- 45 dita roba, pus que'l senyor de la nau⁹¹ la pot fer pesar,⁹² enaxí, emperò, que si el dit mercader⁹³ li dix que no y⁹⁴ havia sinó⁹⁵ tant

54. li: manca en V.

55. mercader: D «senyor de la nau mercader»; N «senyor».

56. haurà: V «havia».

57. com lo dit mercader li haurà dit: C «com desús és dit».

58. li: manca en CA.

59. con la dita roba li noliejà e: manca en V.

60. e si: manca en F; A «e».

61. fa: V «farà»; eyl ne fa: N «ells ne fan».

62. le-s: FNCPAUE «la»; VD «la-s».

63. la li: V «la-y».

64. féu: C «avia fet».

65. com: N «e com».

66. la li: C «lo».

67. sinó axí ... la li noliejà: manca en FPAUE.

68. la dita roba pesar: VN «pesar la dita roba»; FCPAUE «pesar la roba».

69. que la: DFC «que»; VNPAUE «que-s».

70. o: manca en C.

71. o là: P «alà».

72. ans: C «hanans».

73. la nolieg: C «nolietx».

74. ans: FPAUE «anans».

75. qu'él: F «que li».

76. dues: V «moltes».

77. deu ne pot: VPA «pot ne deu».

78. aytal: VNCA «aytant».

79. eyl: A «a ell».

80. eyl és o: N «ell»; C «ha ell».

81. eyl és o era: V «a ell serà»; era: e «serà».

82. hagués: C «hi agués».

83. junt: V «afegit o junt».

84. o costals: manca en C.

85. bales: P «bala».

86. que eyl los: C «que-ls».

87. li: manca en C.

88. forsar: DVFPAUE «aportar»; N «portar».

89. un: manca en N.

90. no y ha: V «no haja»; N «no ha fet».

91. pus que'l senyor de la nau: P «pus que'l senyor de la nau pus que al senyor de la nau».

92. la pot fer pesar: V «la hac noliejada. E si'l mercader fer vol ne volrà lo dit senyor de la nau lo'n pot ler forçar»; pesar: F «posar».

93. que si el dit mercader: manca en A.

94. no y: N «no».

95. sinó: manca en P.

solament quantitat⁹⁶ de quintalades⁹⁷ sabudament.⁹⁸ Mas, emperò, si lo dit mercader no⁹⁹ haurà dit o no dirà¹⁰⁰ al dit senyor de la nau o del leyn sinó tant solament, ea¹⁰¹ per quant portarets fays¹⁰² o costals¹⁰³ o bala¹⁰⁴ [Fol. 155] o farcel,¹⁰⁵ si certa¹⁰⁶ quantitat eyl¹⁰⁷ no li dirà¹⁰⁸ ni eyl no li demanarà¹⁰⁹ que¹¹⁰ quantes¹¹¹ quintarades¹¹² hi haurà¹¹³ en lo faix o en lo costal¹¹⁴ o bala o farcel, lo dit senyor de la nau no'l¹¹⁵ deu fer pesar per naguna rahon. Mas si hi'à¹¹⁶ dupte que'll mercader demunt dit¹¹⁷ haja¹¹⁸ alguna cosa junta pus¹¹⁹ que eyl los hac vists ne¹²⁰ noliejats, eyl pot destrènyer lo dit mercader del dit sagrament ab la senyoria. E si el dit mercader farà lo segrament, deu-ne¹²¹ ésser creegut, si donchs lo contrari no li porà ésser¹²² provat. E si lo dit contrari provat li serà, lo dit mercader és tengut¹²³ doblar¹²⁴ lo nòlit de tota la roba al dit senyor de la nau o del leny. Mas¹²⁵ és axí a entendre que eyl li deu doblar lo nòlit de so qu'ell junt hi haurà,¹²⁶ si provat li serà, o d'aquell¹²⁷ més¹²⁸ de les quintarades¹²⁹ hi seran més que lo dit mercader no havia o no haurà¹³⁰ fet entanent¹³¹ al senyor de la nau com eyl lo¹³² noliejà, e encara estar a mercè¹³³ de la senyoria per rahó del fals sagrament qu'él fet haurà.¹³⁴ Emperò, si la dita roba serà noliejada a quintarades e per cascun quintar serà estat

96. quantitat: P «cantitats».

97. de quintalades: manca en e.

98. sabudament: V «sabudes»; manca en C.

99. no: VP «no-u».

100. o no dirà FAUe «ne dirà»; P «no dirà»; manca en C.

101. ea: P «heya»; C «e»; e «e a».

102. fays: L *escriví primer fas*.

103. fays o costals: V «costals o faixs»; o costals: manca en C.

104. bala: P «bales».

105. farcel: DN «farcells»; C «far-dell».

106. certa: VP «serà».

107. eyl: V «e ell».

108. dirà: DFNUe «darà».

109. ni eyl no li demanarà: manca en NC.

110. que: manca en A.

111. quantes: CP «tantes».

112. ni eyl no li demanarà que quantes quintarades: V «ni li demostrarà ea quants quintals».

113. hi haurà: manca en D; C «ha»; P «hi age».

114. en lo costal: manca en D; N «o quintar»; o en lo costal: manca en C.

115. no-l: FAUe «no la»; P «no-l li».

116. si hi'à: V «à»; N «si ha»; C «si an»; P «si hi»; A «si ha»; U «si dit ha» (dit afegit per la mateixa mà damunt el rengló); e «si lo dit ha».

117. demunt dit: V «hi»; C «desús dit»; A «dessús dit».

118. haja: A «hi haja».

119. pus: C «après».

120. ne: manca en N.

121. deu-ne: V «deu».

122. porà ésser: FPAUe «serà».

123. tengut: VFPAUe «tengut de»; C «tangut de».

124. doblar: V «doblar-li».

125. Mas: C «Mas emperò».

126. hi haurà: D «li aurà»; Ue «li haurà».

127. d'aquell: V «dar-li».

128. més: C «junt».

129. quintarades: DFUe «quintarades si atrobades»; V «quintalades si atrobats»; NPA «quintalades si atrobades»; C «quintarades si trobades».

130. o no haurà: manca en CP.

131. entanent: C «comte ho dit».

132. lo: DN «los».

133. mercè: V «la mercè».

134. fals... haurà: C «sagrament que ell fet aurà falç».

z¹³⁵ fet preu sabut, en assò no cal¹³⁶ àls dir¹³⁷ que cascun és tant¹³⁸ cert que ja¹³⁹ sab què hi ha¹⁴⁰ a fer ne què no.¹⁴¹ E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.¹⁴²

135. estat z: manca en N; z manca en CPA.

136. cal: N «cal nagú».

137. dir: V «dir res».

138. tant: P «tengut» (les lletres gut semblen ratllades); e «tengut per tan».

139. és tant cert que ja: manca en V.

140. hi ha: C «n'à».

141. ne què no: manca en V.

142. E per... capítol: manca en C.

m 282

Con mercaders hauran noliejada nau o leny si hi vendrà emp[a]yment de senyoria

Si mercaders noliejaran o hauran noliejat nau o leny en algun
 5 loch, si con los dits mercaders¹ hauran noliejat la dita nau o leny²
 vendrà³ aquí empayment⁴ de senyoria, lo senyor de la nau o del
 leny és⁵ tengut de esp[er]ar als⁶ dits mercaders⁷ tot⁸ aytant de
 temps com entr-él⁹ e los dits mercaders serà¹⁰ emprès, e encara¹¹
 10 los dits mercaders lo deguessen¹² haver espegat.¹³ E si¹⁴ com ven-
 drà¹⁵ aquell jorn que ls dits mercaders lo devien¹⁶ haver espegat
 17 lo dit empayment¹⁸ serà exit d'aquell loch on eyls devien o
 deuen¹⁹ [Fol. 155 v] carregar, lo dit senyor de la nau o del leny és
 tengut de²⁰ carregar sens junta que los mercaders no li²¹ són ten-
 15 tenguts de²² fer al²³ dit nòlit. Mas, emperò, los dits mercaders li són
 tenguts²⁴ d'aydar²⁵ a pagar²⁶ la massió que l dit senyor de la nau

1. si con los dits mercaders: V «e com».

2. la dita nau o leny: manca en V.

3. vendrà: D «e vendrà».

4. aquí empayment: C «empatxament»; P «enpatxament»; Ue «empediment».

5. és: DVFCPAUe «los és».

6. als: FCP «los».

7. als dits mercaders: manca en N.
 8. esperar... tot: V «als dits mercaders de esperar-los tro».

9. entr-él: F «entra ells»; PAUe «entre ells».

10. serà: DVP «serà estat»; FNAUe «serà stat».

11. encara: C «encare com».

12. lo deguessen: P «los dègan».

13. espegat: NCe «spetxat»; P «aspatxat»; U «spatxat».

14. si: manca en C.

15. vendrà: Ue «vendran».

16. lo devien: VFUe «lo deuen»; P «los deuen».

17. espegat: NCe «spetxat»; P «spatxats»; U «spatxat»; haver espegat: A «speagar».

18. lo dit empayment: C «e lo dit empexament»; empayment: P «empatxament»; Ue «empediment».

19. o deuen: manca en C.

20. de: manca en FA.

21. li: manca en V.

22. són tenguts de: FA «deuen».

23. al: e «lo».

24. de fer al dit... són tenguts: manca en N.

25. d'aydar: A «de ajudar»; e «de andar».

26. d'aydar a pagar: V «de pagar e de donar»; a pagar: F «apar»; e «e pagar».

hi²⁷ haurà feta²⁸ per rahan de la espera que'l dit senyor de la nau²⁹ haurà feta als dits mercaders,³⁰ en guisa e en manera que'l dit senyor de la nau o del leyn³¹ no³² sia dampnificat e ls³³ dits mercaders atressí.³⁴ E si per aventura lo dit empayment³⁵ no serà
 20 exit del loch on eyls devien carregar, ans serà passat aquel jorn que'l dit senyor de la nau o leny los era³⁶ tengut d'esperar, los dits mercaders³⁷ lo³⁸ dit senyor de la nau³⁹ no és tengut⁴⁰ de pus esperar⁴¹ si eyl no's⁴² volrà als dits mercaders ni los dits mercaders⁴³ al senyor de la nau o del leny si eyls no's volran,⁴⁴ saul
 25 en aytant que los dits mercaders són⁴⁵ tenguts de fer⁴⁶ la messió que'l dit senyor de la nau haurà aquí⁴⁷ feta esperant als⁴⁸ dits mercaders, a conaguda de bons hòmens. E fet assò, puys⁴⁹ pot fer cascun⁵⁰ son prou,⁵¹ si fer-lo pot,⁵² si donchs entr'els qualche⁵³ covinensa⁵⁴ no serà estada feta que'l⁵⁵ i deja ésser tengut d'esperar
 30 a l'altre.⁵⁶ E si avinensa entr'els alcuna⁵⁷ no serà⁵⁸ feta⁵⁹ que la i deja esperar a l'altre,⁶⁰ e⁶¹ lo dit empayment⁶² serà exit d'aquell

27. hi: *DNUE* «li»; manca en *FA*.28. que'l dit... feta: manca en *C*.29. que'l dit senyor de la nau: *C* «que ell».30. per rahan... mercaders: manca en *V*.31. que'l dit senyor de la nau o del leny: *V* «que».32. no: *DNCAU* «no-n».33. e-ls: *D* «ny los»; *VN* «ni los»; *FPUe* «ni als»; *CA* «ne los».34. atressí: manca en *FPAUe*.35. empayment: *P* «empatxament»; *Ue* «empediment».36. era: *A* «és».37. los dits mercaders: *D* «E los dits mercaders al dit senyor de la nau espeguat»; *C* «e los mercaders al dit senyor de la nau espetxar»; *VA* «e los dits mercaders»; *F* «e los mercaders al dit senyor de la nau espeagar»; *N* «e los mercaders al dit senyor de la nau spetxat»; *U* «E los dits mercaders al dit senyor de la nau espatxat»; e «e los dits mercaders al dit senyor de la nau spetxat».38. lo: *VCPA* «al».39. nau: *P* «nau aspatxat lo dit senyor de la nau».40. no és tengut: *V* «o leny espeegar lo dit senyor de la nau o leny no és tengut».41. esperar: *V* «a esperar»; pus esperar: *C* «de res esperar pus avant».42. no-s: *P* «se».43. ni los dits mercaders: manca en *A*.44. no-s volran: *D* «no volran»; *P* «se volran»; als dits mercaders... no-s volran: manca en *C*.45. són: *C* «sian»; *N* «sien».46. de fer: *V* «a satisfacer»; e «de far».47. aquí: manca en *FC*.48. als: *FPAUe* «los»; esperant als: *C* «per sperar los».49. puys: manca en *FPAUe*.50. puys pot fer cascun: *C* «cascun pot fer».

51. prou: e «preu».

52. fer-lo pot: manca en *V*.53. qualche: *C* «alguna».54. covinensa: *V* «avinença».55. que-l: *DVFNPUE* «que la».56. a l'altre: *D* «a altre»; *F* «a altra»; ésser... l'altre: *V* «ésser tengut de pagar a l'altre»; *N* «sperar l'altra»; *P* «ésser tengut a l'altre de sperar»; *A* «sperar a l'altre».57. entr'els alcuna: manca en *V*; *A* «alcuna entre ells»; alcuna: manca en *NP*.58. serà: *NPA* «serà stada».59. serà feta: *V* «serà stada feta entr'ells»; que'l I deja... no serà feta: manca en *C*.60. l'altre: *P* «l'altro».61. E: *C* «he si».62. empayment: *P* «empatxament»; *Ue* «empediment».

loch on eyls carregar devien,⁶³ si los dits mercaders demaneran o⁶⁴ diran a aquel senyor de la nau o leyn que eyls,⁶⁵ axí com dessús és dit, havien noliejat,⁶⁶ que eyl que pens de carregar, lo dit senyor
 35 de la nau o del leny no·ls n'és⁶⁷ tengut, si eyl no·s volrà, si⁶⁸ donchs los dits mercaders ab lo dit senyor de la nau o del leyn no se n'avendran⁶⁹ no los dits mercaders⁷⁰ a eyl,⁷¹ sinó axí con dessús és dit de⁷² fet de⁷³ la massió o si·ls dits mercaders al dit senyor de la nau promès no·u hauran. E [s]i per aventura los dits mercaders
 40 noliejaran nau o leny [Fol. 156] o hauran noliejat e entre·l senyor de la nau o del leny e los dits mercaders⁷⁴ die cert o temps sebut emprès⁷⁵ no haurà⁷⁶ que lo dit senyor de la nau o del leny deja esperar als⁷⁷ dits mercaders ne los dits mercaders⁷⁸ degen haver espeegat⁷⁹ lo senyor de la nau, si lo dessús dit empayment⁸⁰ aquí
 45 vendrà, lo dit senyor de la nau no és tengut de esperar los dits mercaders si no·s volrà,⁸¹ ne·ls dits mercaders⁸² al senyor de la nau si entr'els emprès no serà, saul de la messió dessús dita. E si con los dessús dits mercaders hauran acabat so que hauran⁸³ a fer per rahó del dit empahiment⁸⁴ e lo dit empayment⁸⁵ serà exit de
 50 la terra, si los dits mercaders diran al dit senyor de la nau o del leny que pens de carregar, no·l[s] n'és⁸⁶ tengut si eyl no·s volrà, e si donchs los dits mercaders ab eyl no s'avendran⁸⁷ o⁸⁸ alguna covinensa entr'els feta o empresa no serà tot enaxí com ja⁸⁹ és dessús dit de nau o de leny que·s⁹⁰ deja esperar, e eyls a [e]yl espeegat⁹¹ a die cert o a temps sabut.⁹² Car segons dret e segons rahon e egualtat⁹³ no·s deu fer, car si nau o leny era tengu[t] de

63. devien: V «deuen».

64. demaneran o: manca en C.

65. eyls: manca en C.

66. havien noliejat: manca en C.

67. no·ls n'és: NP «no·ls és»; C «no·l n'és».

68. si: VFUe «o si»; P «ho si».

69. no se n'avendran: D «no se n'avendrà»; C «sso avendran».

70. ab lo dit... mercaders: manca en F.

71. a eyl: V «ab».

72. de: VA «del».

73. fet de: C «fer».

74. e los dits mercaders: C «que auran noliejat a».

75. emprès: manca en C.

76. haurà: V «hauran».

77. als: VF CPAUe «los».

78. mercaders: manca en P.

79. espeegat: N Ce «spetxat»; P «aspatxat»; U «spatxat».

80. empayment: P «empatxament»; Ue «empediment».

81. si no·s volrà: manca en P.

82. si no·s volrà ... mercaders: repetit en F; mercaders: manca en P.

83. hauran: C «han».

84. empahiment: P «empatxament»; Ue «empediment».

85. empayment: P «empatxament»; Ue «empediment».

86. no·l[s] n'és: la [s] en L no es llegeix bé; és afegida per mà posterior; F Ue «no·l n'és»; A «no n'és».

87. no s'avendran: V «no·s ne avendran».

88. o: F «en».

89. ja: manca en CPA.

90. que·s: C «qui».

91. e eyls a [e]yl espeegat: C «ha ells he ells espetxar»; espeegat: N «spetxat»; FA «speegar»; P «aspatxar»; Ue «spatxar».

92. dessús dit de nau ... sabut: V «dit dessús».

93. dret ... egualtat: C «rahó he dret».

esperar a ⁹⁴ mercaders tant tro ⁹⁵ que aquell empaïment ⁹⁶ fos pas-
 sat, no seria ben fet, que ⁹⁷ tant poria durar lo dit empaïment ⁹⁸
 que la nau o leny se poria de tot ⁹⁹ consumir, ¹⁰⁰ si donchs los dits
 60 mercaders ab lo dit senyor de la nau avenguts no se'n seran. ¹⁰¹
 Emperò, ¹⁰² si los dits mercaders diran al dit senyor de la nau o
 del leny que eyl ¹⁰³ que'ls esper, que eyls li són ¹⁰⁴ tenguts de tot
 dan e de tot destrich z de tota messió ¹⁰⁵ qu'él ¹⁰⁶ ne sostenga ¹⁰⁷ a
 restituir. ¹⁰⁸ E si los dits mercaders diran ¹⁰⁹ axí com dessús és dit,
 65 lo ¹¹⁰ senyor de la nau los ¹¹¹ pot e'ls deu ¹¹² esperar sobre la raho
 e les condicions dessús dites. E si lo dit senyor de la nau o del
 leny los esperarà ¹¹³ sobre les rahons e les condicions ¹¹⁴ dessús di-
 tes, sie'y ¹¹⁵ aquell empaïment ¹¹⁶ o no, o ¹¹⁷ carreguen los dits mer-
 caders la nau ho no, los dits mercaders ¹¹⁸ són tenguts [Fol. 156 v]
 70 al dit senyor de la nau o del leny de tot lo dan e de tota la messió
 z de tota la destriga ¹¹⁹ que eyl sofferta n'aurà ho n'espera ¹²⁰ a sos-
 tenir ¹²¹ del tot e ¹²² restituir ¹²³ sens tot contrast. E si los dits mer-
 caders en les rahons o ¹²⁴ condicions dessús dites algun contrast
 metre hi volrà, éls són tenguts de restituir tot dan e ¹²⁵ tota mes-
 75 sió e ¹²⁶ tot destrich z tots interèssers ¹²⁷ que lo dit senyor de la
 nau o del leny, ¹²⁸ per colpa del contrast que los dits mercaders li ¹²⁹

94. a: C «los».

95. tro: DP «entrò».

96. empaïment: P «empatxament»;
Ue «empediment».

97. que: A «car».

98. empaïment: P «enpatxament»;
Ue «empediment».

99. se poria de tot: N «se'n poria».

100. se poria de tot consumir: C
«los poria consumir de tot».101. no se'n seran: V «no se n'e-
ren»; C «no-s seran».

102. Emperò: FA «E».

103. eyl: D «eyls».

104. són: V «entren».

105. dan ... messió: FUE «quant dan
ne messió ne destrich»; P «quant dan
ne mació ne destrig»; A «quant dan e
messió e destrich».

106. qu'él: A «ell».

107. sostenga: N «sostendrà».

108. a restituir: manca en VFP
AUe.

109. diran: manca en V.

110. lo: N «e lo».

111. los: manca en N.

112. e'ls deu: manca en C.

113. esperarà: N «sperava»; CA

«spera»; Ue «espera».

114. e les condicions: manca en CP.

115. sie'y: D «y se»; V «ischa»; FN
PUe «hi serà»; A «e serà»; C «he sia
ha».116. empaïment: P «empatxament»;
Ue «empediment».

117. o: FA «e».

118. la nau ho no ... mercaders:
manca en C.

119. tota la destriga: C «detriga».

120. ho n'espera: V «e n'espera»; F
«o-n sperarà»; N «o sper».

121. sostenir: A «sofferir».

122. e: VFNPUE «a».

123. sofferta ... restituir: C «ne
sostengua e n'esper ha sostenir».

124. rahons o: manca en C.

125. tot dan e: N «de tot dan e
de».

126. e: N «e de».

127. tots interèssers: V «tot inte-
rès»; P «tots interressos»; A «tot inte-
rèsser»; z tots interèssers: manca en
NC.128. lo dit senyor ... leny: manca
en C.

129. li: PAUe «hi».

metran,¹³⁰ ne sustindrà¹³¹ ho n'esperarà¹³² a sostenir.¹³³ E si lo dit senyor de la nau o del leny alcun¹³⁴ contrast metrà als dits mercaders¹³⁵ en covinensa o en promissió¹³⁶ que eyl los hagués feta, 80 que eyl no la¹³⁷ volgués atendre si los dits mercaders ne sosten-dran dan o¹³⁸ greuge o messió, lo dit senyor de la nau lus¹³⁹ és¹⁴⁰ tengut del tot a¹⁴¹ restituhir, si la nau o'l leny ne sebia ésser vanut. E aquest capítol sia¹⁴² entès de nau o de leny qui encara no fos¹⁴³ carregat de tot ne en¹⁴⁴ partida, per so car de¹⁴⁵ naus que ja han¹⁴⁶ 85 levat¹⁴⁷ lur càrrech¹⁴⁸ ja n'ia capítols qui'n parlen e'o departe-xen¹⁴⁹ e'o declaren¹⁵⁰ de què són tenguts los mercaders als senyors de les naus e els mercaders.¹⁵¹ Emperò, deu ésser axí entès,¹⁵² que si¹⁵³ los mercaders¹⁵⁴ diran¹⁵⁵ als senyors¹⁵⁶ de les naus o dels lenys que eyls dejen¹⁵⁷ esperar, que¹⁵⁸ los dits mercaders los¹⁵⁹ són¹⁶⁰ ten- 90 guts de tot so que dessus és dit a¹⁶¹ atendre e complir, e¹⁶² entr'els deu haver emprès¹⁶³ die cert o temps sabut que los dits mercaders dejen¹⁶⁴ haver espegats¹⁶⁵ los senyors¹⁶⁶ de les naus o dels lenys,

130. li metran: *manca en F.*

131. sustindrà: *FPUe* «sostendran»; *N* «li sostendran».

132. ho n'esperarà: *D* «o n'espera»; *Fe* «o spera»; *N* «o-n sper»; *C* «ho n'espera»; *P* «ho n'aspéran»; *A* «o-n spera»; *U* «o espera».

133. per colpa ... sostenir: *V* «ne sostindrà ni esperarà a sostenir per culpa del contrast».

134. alcun: *N* «en alcun».

135. metrà als dits mercaders: *C* «los vol metra».

136. promissió: *V* «enpressió».

137. la: *DVNPAUe* «la'ls»; *F* «la'lls»; *C* «le'ls».

138. dan o: *manca en C.*

139. lus: *DVFNPAUe* «los»; *manca en C.*

140. és: *V* «n'és».

141. és tengut del tot a: *VC* «és tengut de tot a»; *FPAUe* «ho deu».

142. sia: *C* «és».

143. fos: *C* «sia»; no fos: *V* «no-s fos».

144. en: *NCPAUe* «de».

145. de: *manca en FPAUe.*

146. per so car ... han: *C* «car de nau qui aja».

147. levat: *A* «carregat».

148. lur càrrech: *F* «lurs càrrechs».

149. e-o despartexen: *manca en V.*

150. e-o declaren: *F* «e n'esclaren»; declaren: *P* «esclarexen»; *AU* «sclarexen»; *e* «sclaréxan»; capítols qui'n parlen ... declaren: *C* «capítol qui'n parla he declare».

151. e els mercaders: *D* «als mercaders»; *V* «e dels lenys e los senyors de les naus o dels lenys als mercaders»; *N* «e los senyors de les naus als mercaders»; *manca en FCPAUe.*

152. entès: *C* «entendrà».

153. si: *manca en P.*

154. mercaders: *FPUe* «mercaders qui».

155. diran: *C* «diran axí».

156. als senyors: *N* «al senyor».

157. dejen: *V* «que-l dejen».

158. que: *manca en A.*

159. los: *C* «li»; *U* «los en».

160. són: *manca en V.*

161. és dit a: *P* «dit és»; a: *Ue* «és a».

162. e: *FPAUe* «que».

163. emprès: *manca en FCPAUe.*

164. dejen: *A* «hajen».

165. espegats: *C* «espetxat».

166. espegats los senyors: *FA* «spe-agat lo senyor»; *P* «aspatxat lo senyor»; *U* «espatxat lo senyor»; *e* «spet-xat lo senyor».

per so que entréls contrast alcun¹⁶⁷ o trebayl¹⁶⁸ no's¹⁶⁹ pogués esdevenir ne créxer.¹⁷⁰ E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.¹⁷¹

167. alcun: V «nengú»; manca en FPAUe.

168. trebayl: P «trabals».

169. no-s: VA «no».

170. alcun ... créxer: C «nangú no-y

pogués aver ne treball esdevenir ni créxer».

171. E per les... capítol: manca en C.

m 283

Si alcun volrà fer barcha e aemprerà alscons parsoners

Si alcun haurà¹ en volentat de fer barca² e eyl haurà emprats³ alscons bons hòmens que li fassen part, e los dits bons hòmens [Fol. 157] lo-y⁴ atorgaran⁵ o lo-y⁶ hauran atorgat de fer⁷ la dita part, los⁸ dits bons hòmens és⁹ mester que li ho¹⁰ atenen. E si aquell dessús dit qui la dita barcha volrà fer ne¹¹ que¹² los dits bons hòmens hauran promesa¹³ de¹⁴ fer la dita part, si aquell qui la dita barcha farà o farà fer¹⁵ no dirà ea¹⁶ si serà pocha o gran ni¹⁷ aquels qui la part li hauran promesa de fer¹⁸ no li demanaran ea¹⁹ si serà gran o pocha²⁰ ne quant pot²¹ costar²² ne quant no ne de quines mesures serà²³ ne de quin²⁴ port serà,²⁵ si aquell dessús dit farà o farà fer la dita barcha, si²⁶ que la fassa o la fassa fer la dita barcha, sia que la fassa o la fassa fer²⁷ gran o pocha, los dits bons hòmens que les parts li hauran promeses de fer és mester que li ho atenen sens tot contrast. Emperò, si aquell que

1. haurà: V «havia o haurà».

2. barca: manca en DUE.

3. e eyl haurà emprats: C «que aurà emprès ab».

4. lo-y: V «li o».

5. lo-y atorgaran: P «le-y prometan».

6. lo-y: A «li».

7. fer: V «fer-li».

8. los: A «als».

9. és: FUE «los és»; P «los hés».

10. li ho: C «le-y».

11. ne: manca en F.

12. ne que: V «al qual»; que: A «a qui»; manca en NC.

13. promesa: FCA «promès».

14. de: V «a».

15. si aquell ... fer: manca en FA.

16. ea: FUE «e ia»; P «e ya»; manca en C.

17. ni: P «si».

18. de fer: manca en FA.

19. ea: manca en P.

20. ni aquels qui la part ... pocha: manca en N; gran o pocha: P «pocha o gran, si aquells qui la part li auran promesa de ffer».

21. pot: V «porà».

22. ni aquels qui ... costar: C «ne quant costarà».

23. serà: P «seran».

24. quin: V «quines no ne de quin»; N «quines no ni de quant».

25. serà: manca en FPAUe.

26. si: NCP «sia».

27. si que la fassa ... fer: manca en FPAUe; la dita barcha sia que la fassa o la fassa fer: manca en VN; o la fassa fer la dita barcha sia que la fassa o la fassa fer: manca en C.

la dita barcha farà²⁸ o volrà fer dirà o farà²⁹ entenent a aquels qui la part³⁰ li hauran promesa de³¹ fer ea³² quina barcha farà ni quina no ne de quin³³ gran serà ne quant costarà, si aquel dessús
 20 dit haurà dit o³⁴ fet entanent so³⁵ que dessús és dit a aquels qui³⁶ les dites parts li hauran promeses de fer, si eyl farà major barcha que a eyls³⁷ no haurà³⁸ fet entenent z de majors³⁹ mesures,⁴⁰ los⁴¹ dits bons hòmens no li són tenguts de fer junta neguna⁴² sinó axí com eyl lus⁴³ ho féu⁴⁴ entanent. E si la dita barcha serà major e
 25 costerà més que no·ls haurà⁴⁵ fet entenent,⁴⁶ los dits bons hòmens hi deuen haver la dita part que li promateren⁴⁷ de fer⁴⁸ tot⁴⁹ enaxí com si hi⁵⁰ havien fet compliment en tot⁵¹ aquel creix qu'él fet haurà sens tot contrast, pus⁵² sens sabuda z volentat dels dits bons hòmens qui la part li promateran⁵³ de fer ho haurà fet. Em-
 30 però, si eyl ho haurà⁵⁴ fet ab consentiment e ab volentat de tots los dessús dits o de la major partida, eyls li⁵⁵ són tenguts de fer compliment segons que ja en lo capítol dessús dit és contengut.⁵⁶ Emperò, si alcun que barcha [Fol. 157^v] volrà fer dirà o farà entanent a aquels qui part⁵⁷ li prometran⁵⁸ que eyl farà barcha, e
 35 eyl⁵⁹ no farà barcha ans farà o farà⁶⁰ fer leny,⁶¹ si eyl farà⁶² lo dit leny sen sabuda e sens consentiment e volentat d'aquells qui part li prometran de fer⁶³ en la dita barcha, eyls no li⁶⁴ són te[n]guts que li atènan neguna⁶⁵ res que promès⁶⁶ li hagen,⁶⁷ per so car él

28. farà: P «ffarà ho ffarà ffer».
 29. farà: V «farà dir e dar».
 30. part: A «dita barcha».
 31. de: V «a».
 32. ea: C «he ja»; de fer ea: manca en P.
 33. quin: e «quan».
 34. dit o: manca en F.
 35. so: P «que so».
 36. a aquels qui: V «als que».
 37. a eyls: manca en A.
 38. a eyls no haurà: C «ell no ha».
 39. majors: C «major».
 40. a eyls no ... mesures: V «no·ls haurà feyta entenent e demanarà mesió».
 41. los: N «que los».
 42. neguna: C «nenguna si no·s vol·dran».
 43. lus: cons. trad. «los».
 44. ho féu: C «o fou»; P «ffou».
 45. haurà: D «avia».
 46. que no·ls haurà fet entenent: manca en C.
 47. prometeren: F «prometran».
 48. dita part que li promateren de fer: C «lur part».

49. tot: manca en V.
 50. hi: V «li»; manca en NP.
 51. tot: manca en VC; Ue «tot en».
 52. pus: FPAU «pus que».
 53. li promateran: F «li prometran»; P «hi prometran».
 54. eyl ho haurà: P «ells ho auran».
 55. li: FPAUe «hi».
 56. Emperò si eyl ho haurà fet ... és contengut: manca en C.
 57. part: A «la barcha».
 58. prometran: V «prometran de fer».
 59. farà barcha e eyl: manca en N.
 60. o farà: manca en P.
 61. e eyl no farà ... leny: V «e ell farà leny e no farà barcha».
 62. farà: D «farà fer».
 63. o farà fer leny ... fer: C «leny sens voluntat de aquells qui li prometran fer part».
 64. li: V «li'n».
 65. neguna: manca en FNC.
 66. promès: D «promesa».
 67. que li atènan ... hagen: manca en V.

no-u haurà⁶⁸ atès a eyls⁶⁹ so que ab⁷⁰ eyls haurà⁷¹ emprès.⁷² E és
 40 rahó que axí com eyl no⁷³ atén⁷⁴ res que promès lus⁷⁵ hagués,⁷⁶ axí
 és rahó⁷⁷ que eyls no li atènan⁷⁸ res que⁷⁹ promès⁸⁰ li haguessen.⁸¹
 Emperò, si eyl farà lo leyn dessús dit ab sebuda z consentiment e
 ab volentat⁸² dels dits parsoners o de la major partida, los dits par-
 45 soners⁸³ li són tenguts de fer compliment⁸⁴ de⁸⁵ la dita part que
 promesa⁸⁶ li hauran⁸⁷ de fer, pus⁸⁸ ab consentiment z ab volen-
 tat⁸⁹ de tots o de⁹⁰ la major partida⁹¹ o haurà⁹² fet. E si per aven-
 tura alcun farà entenent a aquels qui li hauran promesa⁹³ de fer
 part, que eyl farà leny, e eyl no farà leny ans⁹⁴ farà nau, si eyl la
 farà sens consentiment e⁹⁵ volentat de aquels qui li promatèran
 50 de⁹⁶ fer part⁹⁷ en lo dit leny,⁹⁸ eyls no li són tenguts de atendre so
 que promès li hauran sinó en aytal guisa e manera⁹⁹ que,¹⁰⁰ si eyl
 farà del¹⁰¹ leyn nau sens sabuda z¹⁰² volentat¹⁰³ dels dits parso-
 ners,¹⁰⁴ que los dits parsoners que¹⁰⁵ hajen¹⁰⁶ axí¹⁰⁷ la part¹⁰⁸ en la
 dita nau com devien haver¹⁰⁹ en lo dit leny, e per¹¹⁰ aytants de¹¹¹

68. no-u haurà: V «no ha»; NCP «no aurà»; A «no haurà».

69. a eyls: C «per».

70. ab: P «a».

71. haurà: FPAUe «havia»; NCP «avia».

72. que ab eyls haurà emprès: V «que-ls havia promès»; emprès: P «promès».

73. no: V «no-ls».

74. eyl no atén: F «ells no actenen»; N «ell no atès»; Ue «ells no atènan».

75. lus: cons. trad. «los».

76. hagués: C «aja».

77. axí és rahó: manca en A.

78. atènan: V «atenguen».

79. que: C «de so que».

80. lus hagués ... promès: manca en N.

81. haguessen: V «hajen»; C «avian».

82. e ab volentat: manca en C.

83. o de la major ... parsoners: manca en D; parsoners: N «parsoners o la major partida».

84. compliment: D «complir».

85. de: VFN «a».

86. promesa: DC «promès».

87. hauran: V «han»; e «haurà».

88. pus: D «pus al comensament o prometeren e pux»; VCP «pus que».

89. z ab volentat: manca en C.

90. tots o de: N «tots aquells o de tota».

91. los dits parsoners ... partida: manca en A.

92. haurà: N «auran».

93. promesa: P «promès».

94. no farà leny ans: C «na».

95. la farà sens consentiment e: C «farà nau sens».

96. de: manca en C.

97. que eyl farà leny ... part: manca en FPAUe.

98. si eyl la farà sens ... leny: manca en V.

99. e manera: manca en C.

100. sinó en aytal guisa e manera que: manca en V.

101. del: V «de».

102. sabuda z: manca en C.

103. volentat: V «voler»; sabuda z volentat: P «voluntat ne sabuda».

104. dits parsoners: C «desús dits».

105. que: manca en CP.

106. que los dits parsoners que hajen: V «deuen haver»; A «que hajen los dits parsoners».

107. axí: N «axí bé».

108. la part: manca en FPAUe; C «part».

109. devien haver: manca en N; P «deuen aver».

110. E per: V «per»; P «emperò».

111. aytants de: C «aytants».

- 55 diners com la part qu'els ¹¹² havien ¹¹³ promesa de fer ¹¹⁴ en lo dit leny costarà, ¹¹⁵ si donchs no serà ¹¹⁶ axí fet com en lo capítol desús dit és declarat, ¹¹⁷ on parla de senyor de nau o de leny alcun ¹¹⁸ qui comensarà nau o leny en forma de ¹¹⁹ poca ¹²⁰ e encara que sia observada ¹²¹ la esmena que sobre lo dit capítol és estada feta, ¹²² e assò ¹²³ sia entès de tota nau ⁊ de tot ¹²⁴ leyn qui's farà de nou ¹²⁵ en les estepes o ans que sia exit del loch ¹²⁶ on serà estat fet ¹²⁷ de nou. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol. ¹²⁸

112. com la part qu'els: *V* «o moneda com ells li».

113. qu'els havien: *N* «que·ls aurà»; *P* «que·ls avia».

114. de fer: *manca en C*.

115. costarà: *D* «costarà o agra costat o deguera costar: *manca en V*; *F* «costarà o aguera costat o deguera costar»; *N* «costarà o agara costat o dagra costar»; *C* «costarà ho aguera costat si fet se fos»; *P* «costarà ho aguera costat ho daguera costar»; *AUe* «costarà o haguera costat o deguera costar».

116. serà: *C* «fos».

117. dessusdit és declarat: *P* «ja desús és sclarit».

118. de senyor ... alcun: *FU* «del senyor de la nau o del leny d'algú»; *P*

«del senyor de nau ho de leyn de algun»; *A* «del senyor de la nau o del leny d'alcú»; *e* «de senyor de nau o de leny d'algú».

119. de: *manca en FAe*.

120. poca: *D* «quocha».

121. en forma ... observada: *C* «encare sia obliguade».

122. alcun qui comensarà ... feta: *manca en V*.

123. assò: *FPAUe* «allò».

124. tot: *manca en C*.

125. nou: *DPUe* «nau»; de nou: *C* «nou».

126. loch: *D* «lonch»; eixit del loch: *N* «al loch».

127. estat fet: *C* «constroyt».

128. E per ... capítol: *manca en C*.

m 284

Si alcun senyor de nau o de leny [Fol. 158] surgirà en alcun loch ab volentat dels mercaders

- 5 Si alcun senyor de nau o de leny surgirà en alcun loch hon ¹ haurà surt ab volentat ² dels mercaders, si, ³ estant aquí la nau o el leny, ⁴ surt, ⁵ se metrà tant fort temporal e ⁶ tant solament ⁷ que la dita nau o leny d'aquell loch ⁸ levar no's ⁹ porà, ans haurà a gitar de la roba gran res que'n la nau o ell leny serà ¹⁰ o quan ¹¹ tota ¹² sia ¹³ que los mercaders fassen ¹⁴ gitar o giteran ¹⁵ sens que no·u ¹⁶ faran ¹⁷

1. hon: *DFNAUe* «o»; *V* «on» [*també podria entendre's ho·n, doncs 'o n'haurà'*]; *C* «he».

2. volentat: *V* «voler».

3. si: *P* «quí».

4. la nau o el leny: *manca en C*.

5. surt: *N* «surta».

6. e: *manca en FNPAUe*.

7. solament: *V* «soptosament»; *C* «fortment».

8. d'aquell loch: *manca en C*.

9. no·s: *D* «no·ls»; *C* «no se'n».

10. serà: *C* «sia».

11. quan: *FA* «quax»; *NPUe* «quaix».

12. o quan tota: *manca en V*.

13. quan tota sia: *D* «quaix tota sia gitada»; sia: *F* «si ha».

14. mercaders fassen: *V* «mercaders o mercader faça».

15. giteran: *V* «gitarà».

16. no·u: *Fe* «no».

17. faran: *V* «farà».

- 10 a saber¹⁸ al senyor de la na[u] o del leny. E si per aventura lo senyor de la nau o del leny gitarà o farà gitar sens¹⁹ que no-u²⁰ dirà²¹ als mercaders²² que en la dita nau o leny seran²³ d'aquest git qui per aytal rahó com dessús és dita²⁴ serà estat fet, ne per lo²⁵ cas dessús dit los dits mercaders²⁶ no poden fer demanda al
- 15 dit senyor de la nau o leyn ni eyl²⁷ als dits mercaders.²⁸ Per qual rahó?²⁹ Per so³⁰ car git que per aytal rahó o condició qui per lo cas dessús dit³¹ serà³² estat fet³³ ni esdevengut no's deu ne's pot³⁴ jutjar per³⁵ dret³⁶ git ne per pla, ans se deu e's pot³⁷ jutjar quaix per³⁸ semblant de naufrag.³⁹ E més⁴⁰ per semblant de naufrag⁴¹ e
- 20 per les⁴² rahons dessús dites no poden⁴³ fer demanda la i a l'altre⁴⁴ per rahó del cas z de les condicions⁴⁵ dessús dites. E axí lo git dessús dit deu ésser comptat per sou z per liura o per besants, segons que git⁴⁶ serà⁴⁷ en⁴⁸ la nau o el leny, és tengut de⁴⁹ metre per les dues⁵⁰ parts de so que valrà.⁵¹ Per qual rahó?⁵² Per so car
- 25 si fos git pla⁵³ no-y⁵⁴ fóra tengut sinó de⁵⁵ la maytat⁵⁶ de so⁵⁷ que valia.⁵⁸ Per qual rahó hi met les dues parts?⁵⁹ Per so car no és

18. saber: *D* «saber ne-s diran»; *V* «ssaber ne-u dirà»; *FPUe* «ssaber ne ho diran»; *NC* «saber ne ho diran»; *A* «saber ne-u diran».

19. sens: *C* «sens voluntat e sens».

20. no-u: *e* «no-n».

21. dirà: *V* «demanarà».

22. mercaders: *V* «mercaders o mercader».

23. seran: *Ue* «serà».

24. dita: *FPUe* «dit».

25. per lo: *V* «pel».

26. mercaders: *V* «mercaders o mercader».

27. ni eyl: *V* «per neguna rahó ne el dit senyor de la nau o leny»; *FA* «ne lo dit senyor»; manca en *NPUe*.

28. no poden fer demanda ... mercaders: manca en *D*.

29. per qual rahó: manca en *V*; ni eyl ... rahó: manca en *C*.

30. per so: manca en *PUE*.

31. o condició ... dit: manca en *FCPAUe*.

32. serà: *FAUe* «sia»; *C* «n'era».

33. com dessús és dita serà estat fet ... fet: aquest passatge és repetit en *P*.

34. deu ne-s pot: *C* «pot ne-s deu».

35. per: *P* «de».

36. dret: *V* «dret de».

37. deu e-s pot: *C* «pot e-s deu».

38. per: manca en *C*.

39. naufrag: *P* «nauffraix».

40. E més: *V* «més»; *FPAUe* «més que»; *C* «e més que».

41. E més per semblant de naufrag: *D* «que de git»; *C* «e més que de git»; naufrag: *VPAUe* «git»; *N* «naufrag que de git».

42. de naufrag e per les: manca en *F*.

43. no poden: manca en *C*.

44. l'altre: *F* «l'altro».

45. condicions: *FCPAUe* «rahons».

46. git: *V* «gitat»; *e* «git pla».

47. git serà: *C* «al git serà estat fet».

48. en: *VNA* «e».

49. és tengut de: *V* «sia tengut».

50. dues: *V* «dos».

51. valrà: *DF* «volrà».

52. Per qual rahó: manca en *VFPAUe*; és tengut de metre ... rahó: *C* «E al senyor de la nau hési tengut de metre per las dites parts per ço que valdra la nau».

53. git pla: *V* «git git pla».

54. no-y: *N* «no».

55. sinó de: *V* «de metre sinó per»; de: *FPAUe* «per».

56. maytat: *C* «mitat».

57. de so: *V* «d'açò».

58. valia: *C* «valguera»; *P* «valrà».

59. Per qual rahó ... parts: *V* «E axí».

naufraig entegrament ⁶⁰ que si naufrag fos entegrament ⁶¹ la dita nau o'l leny pagaren ⁶² lo dit naufrag per tot so que valia. ⁶³ Per qual rahó ⁶⁴ paga ⁶⁵ les dues ⁶⁶ parts? ⁶⁷ Per so car no és naufrag ⁶⁸ ne git pla ans és ⁶⁹ quaix [Fol. 158 v] semblant de naufrag, ⁷⁰ e més ⁷¹ naufrag que git. E si per aventura la dita nau o leny perdrà exàrcia alcuna ⁷² axí con ànchores o gúmenes ⁷³ o barques ⁷⁴ o alcuna altre exàrcia, en lo cas dessus dit deu ésser tot ⁷⁵ comptat per sou e per liura. Per qual rahó? ⁷⁶ Per so car no és git pla ne's deu ⁷⁷ ne's pot pagar ⁷⁸ per git pla ⁷⁹ ans és semblant de naufrag e més semblant ⁸⁰ de naufrag ⁸¹ que de git, ⁸² que ⁸³ si git ⁸⁴ pla fos e les barques estiguesen ormejades de ⁸⁵ popa o a lats ⁸⁶ de la nau o del leny ⁸⁷ e'ls falien ⁸⁸ los caps o aomplien ⁸⁹ e's perdien, serien perdudes al dit senyor de la nau o del leny, e'l ⁹⁰ se ⁹¹ guardàs e a quin cap ⁹² los deria ⁹³ o quins los ⁹⁴ faria donar. E si per aventura era ⁹⁵ git pla e li ⁹⁶ falien ⁹⁷ gúmenes ⁹⁸ e les ⁹⁹ ànchores se perdien hon eren ormejades, les dites gúmenes ¹⁰⁰ deuen ésser perdudes a la nau o'l leny, que mercader ¹⁰¹ no'y és tengut en ¹⁰² res a metra ne encara la roba sua que romasa ¹⁰³ li serà. Emperò, si algun merca-

60. entegrament: V «entregament per ço hi met les dues parts».

61. que si naufrag fos entegrament: manca en N; A «que si-u fos».

62. pagaren: DC «paguarà en»; VFN PAUe «pagarà en».

63. valia: D «vullia».

64. Per qual rahó: V «E axí per ço».

65. paga: D «paguarà».

66. dues: V «dos»

67. tot so que valia ... parts: manca en N.

68. per tot so que valia ... naufrag: aquest passatge és repetit en P.

69. és: manca en N.

70. quaix semblant de naufrag: P «semblant quaix a naufratg»; de naufrag: C «ha naufratx».

71. més: C «més de».

72. alcuna: N «nauguna»; C «nanguna».

73. gúmenes: F «gúmeres».

74. barques: C «barque».

75. tot: manca en DV.

76. per qual rahó: manca en VFCAUe.

77. ne's deu: manca en N.

78. pagar: VF «jutgar»; P «jutyar»; AUe «jutjar».

79. ne's deu ... git pla: manca en C.

80. de ... semblant: manca en Ue.

81. e més semblant de naufrag: manca en DNPVA.

82. e més semblant de naufrag que de git: manca en F.

83. que: F «car».

84. que si git: manca en N.

85. de: V «per».

86. a lats: F «a l'alts»; A «als alats».

87. o a lats ... del leny: manca en V.

88. falien: V «fallissen».

89. o aomplien: D «e aemplien»; VFNA «e omplien»; P «ho omplien»; Ue «e homplien»; los caps o aomplien: C «lo cap ho s'omplian».

90. el: P «e si ell»; Ue «e ell».

91. se: manca en V.

92. ea quin cap: D «ea quins caps»; V «quins caps»; FU «e ia quins caps»; N «e a quins caps»; C «he a quin cap»; P «ya quins caps»; A «ea quins caps»; e «e ia quine caps».

93. deria: F «deuria».

94. o quins los: C «ho-ls»; A «o-ls».

95. era: D «en».

96. e li: A «e-ls».

97. falien: P «falgués».

98. gúmenes: F «gúmeres».

99. gúmenes e les: C «gomanes ho».

100. gúmenes: V «gúmenes e ànchores»; F «gúmeres»; C «àncoras».

101. mercader: C «mercader nangú»; P «mercader negú».

102. en: VNCA «de».

103. romasa: F «promesa».

- 45 der o mercaders gitaran o faran¹⁰⁴ gitar sens *que* no·u faran¹⁰⁵ a saber al senyor de la nau o del leyn ne ab conseyl ne ab sabuda del¹⁰⁶ dit senyor,¹⁰⁷ e·ls dits¹⁰⁸ mercaders gitaran o faran gitar¹⁰⁹ *que*¹¹⁰ aquella nau o leny sia surt¹¹¹ o que vaja ab velas. E so *que* eyls gitaran o faran gitar porà¹¹² ésser dit o en ver¹¹³ mès *que* pus-
- 50 cha ésser git pla, lo senyor de la nau o del leyn en aquel git aytal¹¹⁴ no és tengut de metra¹¹⁵ part¹¹⁶ per si ne per la nau, si eyl no·s volrà. E si per aventura mercaders o mercader haurà¹¹⁷ en la nau o en lo leyn, e·l senyor de la nau o del leny gitarà¹¹⁸ sens sabuda o sens consentiment¹¹⁹ dels dits mercaders o mercader, lo senyor
- 55 de la nau o del leyn és tengut de retre als dits mercaders¹²⁰ aquella roba¹²¹ *que* eyl, axí con dessús és dit, haurà gitada o farà¹²² gitar, o·l preu.¹²³ Emperò, és axí a entendre *que* aquel git fos, o pogués ésser dit *que* fos,¹²⁴ git pla.¹²⁵ Git pla¹²⁶ vol aytant dir¹²⁷ *que* [Fol. 159] no·ls¹²⁸ sobràs¹²⁹ temporal e que los uns poguesen haver
- 60 acort e consell dels¹³⁰ altres. Emperò si en la nau o leny mercader alcun¹³¹ no haurà, lo senyor de la nau o leny pot fer gitar, ab conseyl de tot lo¹³² cominal de la nau o del leny o la major partida, si espay n'aurà.¹³³ Emperò, si soptosament¹³⁴ temporal lo¹³⁵ for-

104. o mercaders gitaran o faran: D «gitarà o farà».

105. no·u faran: D «no·u farà»; e «no faran».

106. conseyl ne ab sabuda del: V «sa volentat ne ab consell que lo»; del: DFNUe «que lo».

107. senyor: V «senyor los do».

108. e·ls dits: D «dels dits»; VCA «los dits»; F «e los dits»; Nue «de los dits»; P «los».

109. gitar: P «gitar sens que no·u ffaran saber al senyor de la nau ho del leyn ne ab consell ne ab sabuda del dit senyor los merquaders gitaran ho ffaran gitar» (repetició).

110. *que*: VFA «sia que» (en V les lletres a que *afegides damunt el rangló*).

111. sia surt: V «estarà surt»; que aquella nau ... surt: C «sia que la nau sia surta».

112. porà: Ue «poran».

113. ver: L «veu» (corregim d'acord amb el cons. trad.).

114. git aytal: C «an aquell git aytal serà estat fet».

115. metra: V «pendre».

116. part: manca en N.

117. haurà: F «havia»; C «auran».

118. gitarà: V «gitarà o farà gitar».

119. o sens consentiment: manca en C.

120. als dits mercaders: manca en C; mercaders: F «mercaders o mercader»; lo senyor ... mercaders: manca en A.

121. aquella roba: manca en V; C «roba ho lo valent».

122. farà: V «feyta».

123. o·l preu: manca en FA; o farà gitar o·l preu: manca en C.

124. que fos: manca en NP; U «que fo».

125. dit que fos git pla: C «que fos dit».

126. git pla: manca en A.

127. aytant dir: V «dir aytant».

128. no·ls: V «no·l»; N «vol».

129. sobràs: N «sobrés».

130. dels: V «ab los».

131. mercader alcun: C «mercaders alguns».

132. de tot lo: C «del».

133. n'aurà: V «no·y haurà».

134. soptosament: V «sobrament de».

135. lo: DFNAUe «los»; P «se mourà e·l·ls».

- 65 sarà ¹³⁶ e'l senyor de la nau o leny gitarà o ¹³⁷ farà gitar, sens ¹³⁸ que
 70 ab los dessús dits acort ne *conseyl* haver no porà, sia e deu ésser ¹³⁹
 tengut per aytant ¹⁴⁰ ferm com si demenats los n'agués ¹⁴¹ o per
 aytant ferm com ¹⁴² si ¹⁴³ tots los mercaders hi fossen o aytant
 ferm ¹⁴⁴ com si tota la roba o ¹⁴⁵ fos sua, que ¹⁴⁶ sua és, pus ¹⁴⁷ en
 comanda la té. Emperò, si com lo git serà estat fet, e lo temporal
 75 dessús dit serà ¹⁴⁸ abonensat ¹⁴⁹ de tot o de partida o no, e la nau
 o'l leyn se lavarà ¹⁵⁰ del dit loch on lo cas dessús dit li serà ¹⁵¹ es-
 devengut, si ¹⁵² la dita nau se'n ¹⁵³ laverà ab volentat ¹⁵⁴ dels dits
 mercaders e leixerà ¹⁵⁵ aquí alcuna exàrcia ab volentat ¹⁵⁶ d'eyls, sia
 que'n la dita nau o leny haja romasa exàrcia o ¹⁵⁷ puscha anar e ¹⁵⁸
 80 ne vagar sanament en aquell loch on devia descarregar o no la dita
 exàrcia que romasa serà, axí com dessús és dit, si's pert, ¹⁵⁹ deu
 ésser comptada ¹⁶⁰ sobra la roba que romasa ¹⁶¹ o salvada serà; ¹⁶²
 e'l ¹⁶³ cors de la nau o del leny deu-hi ¹⁶⁴ metra per la ¹⁶⁵ maytat ¹⁶⁶
 d'essò que valrà. E si per aventura la dita exàrcia no's perdrà que
 serà romasa ¹⁶⁷ ans sa salvarà ab averies que hom n'aurà a fer ¹⁶⁸
 o'n farà, ¹⁶⁹ aquelles averies ¹⁷⁰ deuen ésser comptades ¹⁷¹ axí com
 dessús és dit de la exàrcia, si perduda fos. Emperò, és axí a enten-
 dre, que lo git dessús dit no fos git pla. Mas ¹⁷² deu ésser entès ¹⁷³

136. temporal lo forsarà: C «forçarà lo temporal»; forçarà: V «forçava».

137. gitarà o: manca en C.

138. sens: manca en C.

139. e deu ésser: manca en FPAUe.

140. aytant: manca en C; tengut per aytant: V «tant».

141. si demenats los n'agués: FA «si·ls ne hagués demanats»; e «si·ls n·i hagués demanats»; U *illegible car hom escriví a sobre*.

142. com: P «com si·ls ne agués demanats e per aytant fferm com» (*repetició*).

143. si demenats los n'agués ... com si: manca en V.

144. per aytant ferm ... o aytant ferm: C «aytant»; aytant ferm: N «per tant ferm».

145. o: manca en VF CPAUe; roba o: N «roba era o».

146. que: F «car».

147. pus: DVCP «pus que».

148. serà: P «serà stat».

149. abonensat: C «estat».

150. lavarà: F Ue «levaran»; N «lavarà de tot».

151. li serà: DFNUe «serà»; P «serà stat»; C «los serà estat».

152. si: P «e».

153. se'n: N «sa»; C «se».

154. volentat: V «voler».

155. leixerà: V «lexa»; e «dexarà».

156. ab volentat: manca en V.

157. o: DVFA «on»; P Ue «hon»; C «e que».

158. anar e: manca en C.

159. si's per: V «si·s perdrà»; P «si pert».

160. comptada: F «comprada».

161. romasa: FPUe «romasa serà».

162. axí com ... salvada serà: manca en C.

163. e·l: FCP Ue «al».

164. deu-hi: V «deu».

165. per la: A «la»; e: «per».

166. maytat: VC «mitat».

167. no's perdrà que serà romasa: C «que romasa serà no's perdrà».

168. n'aurà a fer: Ue «ne farà».

169. n'aurà a fer o·n farà: FA «ne farà»; P «ne ffarà ho·n ffaran».

170. o·n farà aquelles averies: manca en C.

171. comptades: F «comprades (*corregit en comptades*)».

172. mas: FCFPAUe «ans».

173. entès: manca en C.

- que fos git que fos¹⁷⁴ semblant¹⁷⁵ de¹⁷⁶ naufrag. E si per aventura lo
 85 git serà pla z no serà semblant de¹⁷⁷ naufrag, e la dita exàrcia
 romandrà, axí com dessús és dit, ab volentat¹⁷⁸ dels dits merca-
 ders, sia que la¹⁷⁹ dita exàrcia¹⁸⁰ se perda¹⁸¹ del tot o em partida.
 E com¹⁸² n'aje a ffer averies, aquela¹⁸³ exàrcia perduda o les ave-
 ries fetes per eyla deu ésser comptat a sou e a¹⁸⁴ liura sobre¹⁸⁵
 90 [Fol. 159^v] la roba que salvada e¹⁸⁶ restaurada serà, e el¹⁸⁷ cors
 de la nau o del leny no-y pach res. Per qual rahon?¹⁸⁸ Per so car
 la nau o el leny assats pert¹⁸⁹ pus que s¹⁹⁰ leva del loch dessús dit
 e s¹⁹¹ met a¹⁹² ventura de navegar ab volentat¹⁹³ dels dits merca-
 95 ders là hon¹⁹⁴ eyls volran ne al¹⁹⁵ cominal de la nau serà vist que
 sia faedor.¹⁹⁶ E si per aventura en la nau o el leny no-y¹⁹⁷ haurà
 ne-y¹⁹⁸ romendrà exàrcia ab que¹⁹⁹ la dita nau o leny²⁰⁰ puscha
 anar ne²⁰¹ navegar en aquell loch on descarregar devia ans se
 n'haurà a tornar en aquell loch hon lo dit viatge serà estat²⁰² le-
 vat. E encara²⁰³ la dita nau o leny haurà carregat, lo dit git o con-
 100 trast que entre'l senyor de la nau o del leny e los dits mercaders
 per²⁰⁴ lo cas dessús dit²⁰⁵ los serà esdevengut,²⁰⁶ deu ésser deter-
 manat en aquell loch on la dita nau carregà.²⁰⁷ E encara hi²⁰⁸ serà
 tornada²⁰⁹ per lo cas dessús dit.²¹⁰ Emperò, és axí a entendre se-

174. que fos: manca en VFPAUe.

175. que fos semblant: C «asemblant».

176. de: FPAUe «a».

177. semblant de: C «semblant a git de»; A «semblant a».

178. volentat: V «voler».

179. sia que la: FP «si aquella»; A «sia que aquella».

180. romandrà ... dita exàrcia: manca en C.

181. perda: VP «perdia»; FNC «perdrà».

182. e com: DN «e que hom»; V «o que hom»; CP «ho que hom»; FAUe «que hom».

183. aquela: F «aquelles».

184. a sou e a: V «per sou o per»; FA «per sol. e per»; NC «per sou e per»; PUE «tot per sou e per».

185. sobre: manca en F.

186. salvada e: manca en V.

187. E el: P «Al».

188. per qual rahon: manca en VF CPAUe.

189. pert: A «hi pert».

190. que-s: P «que».

191. e-s: manca en F.

192. e-s met a: C «e met-sa en».

193. volentat: V «voler».

194. hon: e «d'on».

195. al: P «lo».

196. que sia faedor: N «que sia faedor»; C «fahedor ésar»; P «vesador».

197. no-y: DVFN «no».

198. ne-y: C «ho no-y»; haurà ne-y: manca en A.

199. què: manca en P.

200. la dita nau o leny: V «ella».

201. ne: manca en NPA; anar ne: manca en C.

202. estat: manca en C.

203. E encara: V «on».

204. per: V «que per».

205. dit: DN «dit que axí com dessús és dit».

206. per lo cas ... esdevengut: F «serà sdevengut per lo cas dessús dit que avenguts los serà»; P «serà esdevengut per lo cars desús dit que avangut los serà»; A «serà sdevengut per lo cas dessús dit qui avengut los serà»; UE «serà esdevengut per lo cars dessús dit que avengut los serà».

207. carregà: P «carregarà».

208. hi: DFNCPUe «li»; E encara hi: V «pus qu-y».

209. tornada: C «tornador».

210. per lo cas dessús dit: manca en V.

gons²¹¹ lo loch on lo dit cas los²¹² serà esdevengut²¹³ passada miga
 105 via a avant,²¹⁴ deu ésser determanat²¹⁵ en aquell loch on la dita
 nau o leny devia e deu²¹⁶ descarregar, jatsia assò que la²¹⁷ dita
 nau o leny sia o²¹⁸ fos tornat en aquell loch on carregà e on²¹⁹
 havia carregat. Emperò, si²²⁰ lo dit cas²²¹ dessus dit serà esdeven-
 gut ans²²² de mige via d'aquell loch on devien²²³ descarregar, deu
 110 ésser determanat²²⁴ là on²²⁵ la dita nau o leny carregà,²²⁶ si ab
 assò²²⁷ que romàs li²²⁸ serà,²²⁹ serà tornada.²³⁰ E si lo dit senyor
 de la nau o leny demanarà²³¹ nòlit axí de la roba perduda com de
 la salvada, deu-li ésser donat. E ell per aquell nòlit deu²³² aydar²³³
 a esmanar la roba que perduda serà e gitada²³⁴ E si eyl no'l ne
 115 demanarà ne²³⁵ pendra no'l ne volrà²³⁶ per aquell nòlit, eyl no és
 tengut de res²³⁷ a metre en lo dit cas. E si lo dit senyor de la nau
 o leny volrà haver nòlit de la roba que salvada serà,²³⁸ eyl és ten-
 gut de complir lo viatge ab aquela roba que salvada²³⁹ haurà²⁴⁰
 ne encara eyl [Fol. 160] demanarà nòlit als dits mercaders.²⁴¹ E si
 120 lo dit senyor de la nau o del leny no volrà²⁴² nòlit de la roba per-
 duda ne encara²⁴³ d'aquella que salvada serà,²⁴⁴ lo dit senyor de la

211. segons: *repetit en L; el primer és expuntuat.*

212. «los»: *N «li».*

213. esdevengut: *De «esdevengut axí és a entendre que si lo dit cas de ventura los serà esdevengut»; V «esdevengut que si lo dit cas d'aventura los serà esdevengut»; F «sdevengut es axí a entendra que si lo dit cas d'aventura los serà sdevengut»; N «esdevengut axí és a entendra que si lo dit cas los serà esdevengut»; C «esdevengut e és axí entendra que si lo dit cas los serà esdevengut»; P «esdevengut que si lo dit cars de ventura los serà esdevengut»; A «sdevengut és axí a entendre que si lo cas los serà sdevengut»; U «esdevengut axí entendra que si lo dit cars de ventura los serà esdevengut».*

214. a avant: *F «a anant»; P «anant».*

215. determanat: *P «smenat».*

216. e deu: *V «o deurà»; manca en FPAUe.*

217. que la: *F «aquella».*

218. sia o: *manca en C.*

219. carregà e on: *P «devia carregar o».*

220. si: *manca en P.*

221. si lo dit cas: *FAUe «lo dit cas si»; P «lo dit cars si».*

222. ans: *D «enans».*

223. devien: *CA «devia».*

224. determanat: *P «desliberat».*

225. on: *e «d'on».*

226. carregà: *P «carregarà».*

227. assò: *C «allò».*

228. romàs li: *FA «li romàs hi»; P «li serà romàs»; li: Ue «hi».*

229. li serà: *D «ly serà hy»; V «li serà hi»; serà: manca en FAUe; N «hi serà».*

230. tornada: *C «tornerà».*

231. demanarà: *V «demana».*

232. deu: *V «aytal deu».*

233. aydar: *A «ajudar».*

234. serà e gitada: *C «e gitade serà».*

235. no'l ne demanarà ne: *C «no-n demane ne-n».*

236. ne pendre no'l ne volrà: *V «ne-l ne volrà pendre»; no-l ne volrà: C «ne-n voldrà nòlit».*

237. res: *V «re».*

238. serà: *manca en D.*

239. salvada: *V «salva».*

240. haurà: *FPAUe «serà».*

241. ne encara ... mercaders: *manca en V; mercaders: C «mercaders de la roba perduda».*

242. volrà: *C «voldrà aver».*

243. encara: *manca en FAUe.*

244. perduda ... serà: *P «qui perduda serà ne d'aquella salvada».*

nau no ²⁴⁵ és tengut de complir lo dit viatge als ²⁴⁶ mercaders, si eyl no's volrà. Per qual rahó? ²⁴⁷ Per so car lo ²⁴⁸ senyor de la nau assats hi pert, ²⁴⁹ pus que ²⁵⁰ haurà ²⁵¹ consumada en partida ²⁵² sa ²⁵³ 125 persona e encara ²⁵⁴ son temps perdut e sa vianda. ²⁵⁵ E encara sa nau o son leny en partida consumat, saul, emperò, que és axí a entendre ²⁵⁶ que los ²⁵⁷ dits mercaders fossen o sien en ²⁵⁸ loch menys de periyl, e que fossen en terra ²⁵⁹ de amichs e que fossen en loch ²⁶⁰ on ²⁶¹ atrobassen nau o leny qui la roba ²⁶² que romasa lus ²⁶³ seria ²⁶⁴ 130 los volguessen ²⁶⁵ portar ab lurs diners; ²⁶⁶ e aquell pati ²⁶⁷ que lo senyor de la nau o leny posarà o ²⁶⁸ farà ab los dits mercaders, a ²⁶⁹ aquell pati mateix deuen ésser los mariners. E per les rahons dessús dites fo ²⁷⁰ fet aquest capítol.

245. no: C «no-ls».

246. als: C «ab los».

247. Per qual rahó: manca en FCPA Ue.

248. car lo: F «com tot»; PAUe «tot».

249. assats hi pert: F «ha assats de perdra»; P «ha asats de pèrdua»; hi pert: AUe «de pèrdua».

250. pus que: N «per so com lo senyor de la nau hi».

251. que haurà: V «que hi haurà»; C «que y aja».

252. en partida: manca en C.

253. en partida sa: FPAUe «la sua».

254. e encara: V «en partida e»; encara: DN «encara aurà»; FAUe «encara haurà»; C «ancare aurà»; P «enquara aurà».

255. vianda: D «vianda e re».

256. a entendre: FAUe «entès»; P «antès».

257. que los: C «que si los».

258. en: manca en F.

259. terra: V «loch».

260. loch: C «tera».

261. terra de amichs ... on: N «en loch d'amichs ne on»; on: P «que».

262. qui la roba: manca en F.

263. lus: DVFNCPAUe «los».

264. seria: VCA «serà».

265. volguessen: V «volgués».

266. diners: L «dineners» (sic).

267. pati: F «pacte».

268. posarà o: manca en FCPAUe.

269. a: F «en».

270. les rahons dessús dites fo: C «açò fou».

m 285

Si nau o leny serà noliejada per anar carregar en alcun loch com sia junta si s'à a levar per temporal

5 Si alcuna nau o leny serà noliejat ¹ que deja anar carregar en alcun loch si com aquela nau o aquell leny serà junt ² en aquell loch on devia carregar, si per aventura estant la nau o el leyn en aquell loch on deu ³ carregar ⁴ se metrà temporal tant gran que la nau o el leny se n'haurà a levar ans que no haurà levat lo càrrech que lavar devia ⁵ o per aventura hi ⁶ vendran leyns armats de ane-

1. noliejat: F «carregat».

2. junt: manca en P.

3. deu: FNAUe «devia»; C «deurà».

4. carregar: D «carregar si per aventura estant la nau o el leny en

aquel loch on deu carregar»; si per aventura ... carregar: manca en P.

5. devia: P «deuria».

6. hi: manca en N.

10 michs⁷ o lus⁸ en vendran⁹ sertenitat que hi deuen venir,¹⁰ si aque-
 lla nau o leny se n'haurà¹¹ a levar per alcuna¹² de les rahons des-
 sús dites ans¹³ que no haurà levat lo¹⁴ càrrech per què hi¹⁵ hera
 ve[n]guda ne per què era¹⁶ estada¹⁷ noliejada e haurà-se'n¹⁸ a
 15 tornar per ventura¹⁹ en aquell loch on²⁰ partí o fo²¹ noliejada, si
 lo dit senyor de la nau o del leny contrestarà ab²² aquels qui'l²³
 noliejaren²⁴ que eyl no'y volrà tornar quant²⁵ que²⁶ haja²⁷ bones
 noves o que'll²⁸ dit temporal [Fol. 160^v] sia²⁹ abone[n]sat, ans los
 demanarà³⁰ lo nòlit que eyls li promateren³¹ de³² donar con lo no-
 liejaren, lo dit senyor de la nau ho de leny hi³³ és tengut de tor-
 20 nar.³⁴ E si eyl per aventura tornar no'y volrà, la senyoria lo'n³⁵
 deu destrènyer³⁶ que hi torn. E si eyl per neguna³⁷ rahó tornar
 no'y volrà, los dits mercaders poden noliejar alcuna³⁸ altre³⁹ nau
 o altre⁴⁰ leny semblant d'aquell.⁴¹ E si los costerà⁴² més que
 aquell⁴³ no fahia, aquell senyor d'aquella nau o leny que eyls pri-
 25 merament⁴⁴ havien noliejat deu pagar aquell més que als dits
 mercaders⁴⁵ costerà. E si eyl⁴⁶ simplement pagar no⁴⁷ volrà,⁴⁸ se-
 nyoria lo'n deu destrènyer, si la nau o el leny ne sabia⁴⁹ ésser
 venut. E encara més los dits mercaders no li són tenguts de do-

7. de anemichs: manca en P.

8. lus: DFNCPAUE «los».

9. vendran: DFNAUE «vendrà»; C «vindrà»; o lus en vendran: V «o-y vendrà».

10. que hi deuen venir: N «qu'els vendran aquí».

11. n'haurà: F «haurà».

12. alcuna: F «algunes»; C «algunas».

13. ans: manca en C.

14. lo: C «son».

15. hi: manca en A.

16. era: manca en D; V «hi era»; N «és»; ne per què era: FPAUE «e».

17. era estada: C «fou».

18. haurà-se'n: V «se n'haurà»; P «auran-se'n».

19. per ventura: manca en C.

20. on: CPe «d'on».

21. fo: A «és stada».

22. ab: P «a».

23. qui'l: D «que eyl».

24. noliejaren: V «noliejament hauran feyt»; F «noliejaran»; aquels qui'l noliejaren: C «aquell qui noliejade la eurà».

25. quant: V «tro»; C «fins».

26. que: P «que-y».

27. haja: D «ajen».

28. o que'll: C «e aquell».

29. sia: P «serà».

30. los demanarà: FUE «lo demanarà»; C «li demaneran».

31. promateren: P «prometran».

32. de: manca en A.

33. hi: C «li»; manca en e.

34. tornar: P «tomar-hi»

35. lo'n: e «lo».

36. destrènyer: V «estrènyer que ell».

37. neguna: V «aventura per neguna»; FPAUE «nulla».

38. alcuna: manca en VA.

39. altre: manca en FUE.

40. altre nau o altre: P «nau ho»; altre: UE «algun».

41. E si eyl per neguna ... d'aquell: manca en C; d'aquell: P «a aquell».

42. costerà: FPAUE «costa».

43. aquell: V C «aquella»; F «aquells»; manca en N.

44. primerament: C «primer».

45. més que als dits mercaders: V «preu lo que més»; als dits mercaders: C «al mercader».

46. eyl: P «ells».

47. no: DFNCPAUE «no-u».

48. volrà: FAUE «volrà la»; C «volrà la»; P «volran la».

49. ne sabia: N «na devia»; C «ne devia».

- nar lo nòlit, pus que eyl no'ls haurà aportada aquella lur roba⁵⁰
 30 per què⁵¹ eyls havien⁵² noliejat⁵³ ni és romàs en lur colpa,⁵⁴ saul,
 emperò, que si aquels mercaders qui l' havien noliejat⁵⁵ no li ha-
 vien etès⁵⁶ so que⁵⁷ ab eyl⁵⁸ havien⁵⁹ emprès com lo noliejaren,
 per⁶⁰ colpa e per negligència dels dits mercaders se n' haurà
 ésser⁶¹ haüt a tornar⁶² meyns de la lur⁶³ roba, lo dit senyor de
 35 la nau o leyn no'y⁶⁴ és tengut de tornar, ans li són tenguts de
 pagar eyls⁶⁵ son⁶⁶ nòlit, pus que per⁶⁷ colpa dels dits mercaders
 se'n serà⁶⁸ haüt a tornar me[n]ys de la lur⁶⁹ roba. E si per aven-
 tura no serà colpa⁷⁰ dels dits mercaders e'l senyor de la nau o
 leny hi⁷¹ volrà tornar, si los mariners⁷² contrestaran⁷³ que eyls
 40 no'y⁷⁴ volran⁷⁵ tornar,⁷⁶ no'u⁷⁷ poden fer ne deuen per naguna⁷⁸
 justa rahó, pus que⁷⁹ en colpa no⁸⁰ serà estat del senyor de la nau
 o del leny ne encara en colpa⁸¹ dels dits mercaders, sinó tant so-
 lamente per los casses⁸² dessús⁸³ dits,⁸⁴ saul, emperò, que si la
 nau o'l leny havia jaquida⁸⁵ alguna exàrcia o alguns hòmens en
 45 terra en aquell loch on⁸⁶ s'agueren⁸⁷ a levar per los casses dessús
 dits, lo senyor de la nau o leny és⁸⁸ tengut de metra exàrcia z⁸⁹
 esmena d'aquella que lexada haurà,⁹⁰ e encara⁹¹ metre hòmens en
 esmena d'a- [Fol. 161] quells⁹² qui là⁹³ seran romases. E si per
 aventura lo senyor de la nau o del leny fer no'u volrà, los dits

50. aquella llur roba: V «lur roba aquella».

51. per què: D «per»; FPAUe «què».

52. havien: C «lo avian».

53. noliejat: FAUe «noliejada»; per què eyls havien noliejat: N «per ells noliejada»; P «noliayada».

54. ni és ... colpa: manca en FP AUe; en lur colpa: C «per lur colpa».

55. qui l'havien noliejat: D «que la avien noliejat»; F «qui la havien noliejada»; e «qui la havien noliejat».

56. etès: V «noliejat».

57. so que: C «so que li avian promès ho».

58. eyl: FPUe «ells».

59. havien: P «avia».

60. per: VF «e per».

61. se n'haurà ésser: V «se n'hauran»; P «se'n serà»; ésser: manca en A.

62. ésser haüt a tornar: C «hagut ésar levat e tornat».

63. la lur: C «lur».

64. no'y: VFC «no».

65. eyls: manca en FAUe; de pagar eyls: N «tenguts ells de»; P «de tornar ho pagar».

66. eyls son: C «ha ell lo».

67. que per: V «en».

68. serà: F «seran».

69. lur: manca en Ue.

70. colpa: V «en colpa».

71. hi: manca en C.

72. mariners: DV «mercaders».

73. contrestaran: A «contrasten».

74. no'y: P «no-u».

75. volran: A «vullen».

76. tornar: manca en P.

77. no-u: en L, u és afegit entre ratlles; Fe «no-n».

78. naguna: P «neguna ne».

79. pus que: C «pus».

80. no: e «no-n».

81. en colpa: manca en C.

82. los casses: V «lo cas».

83. dessús: e «demunt».

84. dits: V «dit».

85. jaquida: P «noliayada».

86. on: FPAUe «d'on»; aquell loch on: C «lo loch d'on».

87. s'agueren: F «agueren»; P «agueran»; Ae «hagueren»; U «haguéran».

88. és: V «los és».

89. z: VC «en»; PAUe «a».

90. haurà: A «ha».

91. E encara: A «en terra de».

92. d'aquells: F «d'aquell».

93. là: manca en VC; N «li»; P «allà».

50 mariners⁹⁴ no·y són tenguts de⁹⁵ tornar,⁹⁶ si eyls no·s volran,⁹⁷ ne⁹⁸ lo senyor de la nau o del leny no·ls ne pot destrènyer per neguna rahon, pus⁹⁹ que eyl¹⁰⁰ no·ls volrà¹⁰¹ fer¹⁰² compliment de so que dessus és dit. E per les rahons dessus dites¹⁰³ fo¹⁰⁴ fet aquest capítol.¹⁰⁵

94. mariners: *Ue* «mercaders».

95. de: *manca en A*.

96. tornar: *D* «trenar».

97. si eyls no·s volran: *manca en V*.

98. ne: *C* «no».

99. pus: *D* «pux».

100. eyl: *D* «eyls».

101. eyl no·ls volrà: *P* «ells no·ls volran».

102. no·ls volrà fer: *C* «no n'aurà fet».

103. les rahons dessus dites: *F* «açò»; *PAUe* «ço».

104. fo: *V* «fo·y».

105. E per les ... capítol: *manca en C*.

m 286

Si algun senyor de nau o de leny haurà fet *conservatge* ab nau altre o ab altre leny

Si¹ senyor de nau o de leny farà o haurà fet *conservatge* ab algun
 5 o² ab alguns senyors de naus o de lenys, sia que sien³ grans o
 pochos o major o manor,⁴ semblant de⁵ la sua nau o leny,⁶ tot so
 que en⁷ la dita covinensa que feta⁸ serà⁹ per rahó [del] dit *con-*
*servatge*¹⁰ deu ésser atès e complit, si *quela*¹¹ dita¹² covinensa fe-
 10 ta¹³ per rahó del dit *conservatge*¹⁴ sia escrita o sia que¹⁵ fos feta
 per¹⁶ peraula. Emperò, sia τ deu ésser¹⁷ axí¹⁸ entès que la dita
 covinensa feta¹⁹ per rahó del dit *conservatge*²⁰ sia e puscha ésser
 en ver mesa,²¹ so és a entendre per testimonis o per escrit²² fet²³
 per mà d'escrivà jurat²⁴ o per albarà fet ab²⁵ volentat de les parts,
 en lo qual albarà deu haver ayn e die²⁶ τ hora e anomenant²⁷ lo

1. Aquest capítol manca en *V*.

2. ab algun o: *manca en C*.

3. sien: *manca en N*.

4. manor: *F* «menor ho»; *N* «entorn»; *C* «manor e»; *PA* «manor o».

5. de: *FPAUe* «a».

6. la sua nau o leny: *C* «ssa nau ho de son leny».

7. en: *manca en N*.

8. que feta: *DFA* «perfeyta»; *C* «feta»; *Ue* «perfeta».

9. que feta serà: *P* «serà proffert».

10. del dit *conservatge*: *F* «de la dita conserva».

11. si que la: *A* «sia que la».

12. que la dita: *C* «aquella».

13. feta: *C* «farà».

14. del dit *conservatge*: *F* «de la dita conserva e».

15. que: *A* «o».

16. feta per: *C* «de».

17. τ deu ésser: *manca en PA*.

18. τ deu ésser axí: *Ue* «e axí sia».

19. feta: *C* «farà».

20. sia escrita ... *conservatge*: *manca en F*.

21. mesa: *P* «mès».

22. per escrit: *P* «que sia».

23. fet: *F* «qui sia feyt»; *A* «qui sia scrit»; *Ue* «qui sia fet».

24. o per escrit ... jurat: *manca en C*.

25. fet ab: *C* «en».

26. ayn e die: *C* «un any he un dia».

27. anomenant: *DA* «enomenat»; *F* «anomenat»; *Ue* «renomenat»; e anomenant: *P* «revocament».

- 15 loch on²⁸ lo dit albaran sia²⁹ estat fet. E encara meses en³⁰ escrits en la fi del dit albarà³¹ los segels³² de³³ les parts de³⁴ l[e]s quals lo dit conservatge³⁵ faran o empendran³⁶ o hauran fet³⁷ si en loch ne seran. Emperò, si les parts dessus³⁸ dites en loch on³⁸ no³⁹ seran com⁴⁰ faran o empendran,⁴¹ lo dit conservatge⁴² ne⁴³ tot so que
- 20 dessus és dit no y porà⁴⁴ ésser fet sinó tant solament per paraules sera[n]⁴⁵ atorgades⁴⁶ per totes les dites parts que lo dit conservatge⁴⁷ faran o⁴⁸ empendran, valen z deuen⁴⁹ haver valor tot⁵⁰ enaxí com si eren escrites⁵¹ per mà del escrivà jurat e meses en albarà o en cartolari de nau o de leny ab⁵² què per testimonis pus-
- 25 quen éser⁵³ les dites paraules empreses⁵⁴ en⁵⁵ veritat ésser⁵⁶ meses, si algun contra- [Fol. 161 v] st hi⁵⁷ esdevindrà. E⁵⁸ per aventura algun o alguns contra la dita covinensa o⁵⁹ covinenses per rahó del dit conservatge fetes o empreses, sia que sien fetes per escrit o per paraula,⁶⁰ contravindrà,⁶¹ sien tenguts de restituir
- 30 tot dan e tot interès⁶² que la part o parts contra los⁶³ quals lo

28. on: P «en».

29. sia: D «serà».

30. en: D «e»; meses en: PA «mès»;
Ue «mès e».

31. meses ... albarà: C «scrit».

32. los segels: N «lo sagell».

33. de: P «dels patrons ho de».

34. de: manca en A.

35. lo dit conservatge: F «la dita conserva».

36. empendran: N «pendran»; o empendran: manca en A.

37. faran ... fet: C «pendran ho faran».

38. on: manca en NC.

39. no: manca en P; on no: A «no-n».

40. no seran com: F «seran».

41. empendran: FC «pendran».

42. lo dit conservatge: F «la dita conserva».

43. ne: P «ni en».

44. porà: N «poran».

45. seran: F «e seran»; A «que seran»; per paraules seran: C «paraules que seran».

46. atorgades: manca en P.

47. lo dit conservatge: F «la dita conserva».

48. faran o: C «ho farran e».

49. valen z deuen: P «vällan e dègan».

50. tot: manca en F.

51. escrites: P «scrits».

52. ab: A «però».

53. éser: manca en C; A «ésser provades».

54. empreses: F «emprès».

55. en: N «ab».

56. ésser: D «e ésser».

57. si algun contrast hi: C «en algun cas si y».

58. E: NC «E si».

59. la dita covinensa o: C «las dites».

60. paraula: D «paraules e qui»; C «paraules».

61. en veritat ... contravindrà: F «les dites coses per ço que contrast no puscha ésser entre ells. E si per aventura naguna de les dites parts vendrà contra les dites covinences o covinença d'aquelles alguna e»; P «les dites cosses per ço que contrast no pusque ésser; e si per ventura naguna de les parts vendran contra les dites convinences ho convinença d'aquelles alguna e»; A «les dites coses per ço que contrast no pusque ésser. E si per ventura alguna de les dites parts vendrà contra les dites covinences o covinença d'aquelles alguna»; Ue «les dites coses per ço que contrast no-n pusca ésser. E si per ventura neguna de les dites parts vendrà contra les dites covinences o avinença d'aquelles alguna e».

62. interès: DAUe «interésser».

63. los: FNPAUe «les».

dit⁶⁴ conservatge⁶⁵ e les covinenses fetes per aquell no li seran complides ne ateses. Enaxí, emperò, que lo dit dan e interésser⁶⁶ sia o pusca ésser en ver mès,⁶⁷ saul en aytant, emperò, en totes coses z per totes tot just empayment⁶⁸ per lo qual la⁶⁹ dita covinensa o covinenses per rahó del dessús dit conservatge⁷⁰ fetes o⁷¹ empreses no poran ésser ateses⁷² ne complides e sots aytal condició que lo dit empayment⁷³ sia z puscha⁷⁴ ésser en ver mès. E si lo dit empayment⁷⁵ en veritat⁷⁶ mès ésser⁷⁷ no porà,⁷⁸ aquell o aquels qui lo dit empayment⁷⁹ diran haver haüt z en ver⁸⁰ metra no-l⁸¹ poran, sien tenguts de fer⁸² tot so que dessús és dit sens tot contrast aquel⁸³ o aquels als quals⁸⁴ lo dit dan z interésers⁸⁵ hauran en colpa dels dessús⁸⁶ dits sostenguts.⁸⁷ E per les rahons dessús dites fo fet aquest capítol.⁸⁸

64. los quals lo dit: *D* «los quals»; *C* «los quals contra lo dit».

65. lo dit conservatge: *F* «la dita conserva».

66. interésser: *CP* «interès»; *e* «interesses».

67. mès: *C* «metra».

68. empayment: *P* «empatxament»; *U* «empediment»; *e* «empidament».

69. lo qual la: *N* «la qual».

70. del dessús dit conservatge: *F* «de la dessús dita conserva».

71. fetes o: *C* «e»; manca en *A*.

72. ateses: *C* «a temps»; *P* «enteses».

73. empayment: *Ue* «empediment».

74. puscha: *N* «deja».

75. empayment: *P* «enpatxament»; *Ue* «empediment».

76. veritat: *P* «ver».

77. veritat mès ésser: *N* «ver metrà».

78. E si ... porà: *C* «e no serà».

79. empayment: *P* «enpatxament»; *Ue* «empediment».

80. ver: *F* «veritat».

81. no-l: *D* «no».

82. haver haüt ... fer: *C* «ho en ver metra voldran sían tenguts».

83. aquel: *A* «a aquell».

84. als quals: *N* «al qual»; *A* «los quals».

85. interésers: *FUe* «interésser»; *NP* «interès»; lo dit dan z interésers: *A* «los dits dans e interésser».

86. dessús: *D* «sus».

87. sostenguts: *DFPAUe* «sostengut»; manca en *N*.

88. aquel o aquels ... capítol: manca en *C*.

m 287

Si alscons bons hòmens mercaders hauran feta part en alcuna nau o leny

5 Si alscons bons hòmens o alscons mercaders faran o¹ hauran feta part a alcun en² alcuna nau o leny, e com la dita part o parts hauran fetes z fermades,³ los dits bons hòmens e⁴ mercaders comenaran o faran⁵ comanda a aquell⁶ a qui éls han⁷ fetes les di-

1. faran o: manca en *FPAUe*.

2. a alcun en: *C* «a».

3. fermades: *VN* «fornides».

4. e: manca en *C*.

5. faran: *D* «farà».

6. aquell: *C* «aquells».

7. han: *C* «auran»; *A* «hauran».

tes parts *que* eyls *que*⁸ en⁹ la dita nau o leny¹⁰ per eyls e¹¹ *que*¹² navech, si aquell a qui la dita nau serà estada comanada hi¹³ haurà part o no, eyl és tengut de¹⁴ guanyar ab¹⁵ la dita nau o leny en totes parts on¹⁶ eyl guanyar-ne¹⁷ porà,¹⁸ saul, emperò, tota via tota covinensa o menament *que* dels¹⁹ dits bons hòmens o mercaders²⁰ li serà estat²¹ fet el²² die *que* eyls la dita nau li comenaren²³ [Fol. 162] o despuys.²⁴ E si lo dit²⁵ a qui la dita nau o leny serà estat comanat guanyarà, eyl és tengut de retre z donar als dits bons²⁶ hòmens o mercaders tot lo dit guany *que*²⁷ la dita nau o leny fet haurà,²⁸ saul lo dret *que* eyl haver-ne²⁹ deu³⁰ per la part qu'él hi³¹ haurà.³² E si part eyl neguna³³ no'y haurà, eyl se'n³⁴ pot retenir tot so *que* a eyl ne³⁵ pertangua *que*³⁶ deja haver per sa³⁷ persona, tot enaxí com³⁸ pertany al senyor de nau o de leny. E si lo dit senyor o³⁹ comandari no'ls portarà guany, ans los⁴⁰ aportarà⁴¹ consumament, los dits bons hòmens qui⁴² la dita nau li comanaren⁴³ o li faéran⁴⁴ part encara ne'l⁴⁵ faéran senyor⁴⁶ del lur,⁴⁷ deuen pendre en compte lo dit consumament,⁴⁸ si donchs lo

8. eyl *que*: manca en FP; *que*: manca en N; *que* eyl *que*: C «qu-ell»; Ue «*que*».

9. *que* en: V «*que* mən»; manca en A.

10. o leny: F «o leny ell»; P «ell».

11. per eyls e: manca en C.

12. e *que*: V «e *que* la»; manca en FPA; per eyls e *que*: manca en N; Ue «ell per ells».

13. hi: V «e-y»; manca en C.

14. tengut de: V «tengut de navegar e de»; de: manca en PUE.

15. ab: P «en».

16. on: A «*que*».

17. guanyar-ne: DF «guanyarà ne».

18. guanyar-ne porà: C «gonyar pusque».

19. *que* dels: V «*que*-ls».

20. o mercaders: manca en CA.

21. li serà estat: V «li hauran»; C «serà».

22. el: FNCPAUE «al».

23. comenaren: F «comenaran»; CA «comanaran».

24. o despuys: manca en C.

25. E si lo dit: V «E si aquell».

26. bons: manca en N.

27. *que*: D «o *que*»; C «*que* ab».

28. fet haurà: V «farà o haurà feyt».

29. haver-ne: C «aver».

30. haver-ne deu: D «deu o aver-ne

deurà»; V «haver deurà»; FAUE «haver deu ne haver-ne deurà»; N «aver-na deu ne aver deurà»; P «deu ne aver-ne deurà».

31. hi: manca en D.

32. haurà: C «auran».

33. eyl neguna: VC «alguna ell»; F «ell alguna»; PUE «alguna»; A «alcuna».

34. se'n: C «se».

35. ne: manca en VNC.

36. *que*: VFNPAUE «*que*-n».

37. sa: FPAUE «la sua».

38. com: A «com ne».

39. senyor o: manca en C; o: manca en A.

40. los: F «lo»; N «a».

41. portarà ... aportarà: D «aportaran guany ans los aportaran».

42. qui: N «qui en».

43. comanaren: C «comanaran».

44. li faéran; V «faeren»; comanaren o li faéran: F «li comeneran o li feran».

45. ne-l: VP «lo»; o li faéran part encara ne-l: C «he ancare lo»; encara ne-l: A «e encara-l».

46. senyor: D «senyor de la nau o del leny o de so».

47. lur: N «leny lur».

48. en compte ... consumament: C «tot comta sia guany ho pèrdua que lo dit senyor li do».

- 25 contrari no li poran provar *que* lo dit *consumament* ⁴⁹ sia ⁵⁰ estat ⁵¹ per sa colpa; és a entendre *que* eyl ho ⁵² haguès jugat ⁵³ o baguasajats o emblats ⁵⁴ o mal procurats.⁵⁵ E si lo dit *contrari* provat li serà, lo dit senyor o ⁵⁶ comandatari de la dita nau o *leny* és tengut de tot lo dit *consumament* a resti[t]uir sens tot *contrast* a ⁵⁷ coneguda e a volentat ⁵⁸ dels dits bons hòmens *que* la dita nau li comanaren o li faéran part. E si lo dit *contrari* ⁵⁹ provat no li serà e ⁶⁰ eyl ⁶¹ bé z diligentment haurà fet tot so *que* haurà ⁶² pugut, e en colpa d'eyl no serà romàs *que* eyl no haja aportat *guany* ⁶³ a aquells qui la dita nau o *leny* li comanaren ⁶⁴ o li faéran part, e lo dit *contrari* provat no li serà ne encara los *dessús* dits *que* la dita nau li comanaren o li faéran part ⁶⁵ no'n ⁶⁶ seran certs si ⁶⁷ aquell dit senyor o ⁶⁸ comandatari los aport ⁶⁹ *guayn* o *consumament*, tot li deu ésser pres en *compte*, *pus* ⁷⁰ en ⁷¹ colpa d'él no és ⁷² romàs. E si lo dit senyor ⁷³ comandatari a qui la dita nau o *leny* serà estat *comanat* ⁷⁴ manarà ab si escrivà de creensa, si lo dit escrivà ⁷⁵ haurà jurat el ⁷⁶ *comensament com reeb* la [Fol. 162 v] dita *escrivania*, si no los dits *parsoners* ⁷⁷ lo ⁷⁸ poden fer jurar e demanar-li sots pena del *segrament*, *ea* ⁷⁹ aquelles *macions* o *consumament que* eyl los met en *compte*,⁸⁰ *ea* ⁸¹ si eyl ⁸² és axí *com* eyl ha ⁸³ escrit e ó dóna a *eyls* ⁸⁴ e·ls met ⁸⁵ en ⁸⁶ *compte*. Si lo dit escrivà dirà sots pena del dit *segrament que* axí és ⁸⁷ con

49. si donchs... consumament: manca en F.

50. donchs lo contrari ... sia: P «és».

51. estat: V «feyt»; C «stat fet».

52. eyl ho: manca en C.

53. jugat: F «jutgat».

54. o emblat: manca en P.

55. procurat: D «percurat».

56. o: manca en FCPAUE.

57. a: Ue «e».

58. e a volentat: manca en C.

59. contrari: A «comendatari».

60. e: A «ans».

61. eyl: manca en C.

62. haurà: N «a».

63. aportat guany: V «guanyat e que no haja aportat guany».

64. comanaren: C «acomenaren»; P «acomanaren».

65. e lo dit contrari ... part: manca en N.

66. no-n: DVFPUE «no».

67. si: A «sia que».

68. o: manca en N; o li faéran part no-n seran ... o: C «certs sia que lo dit».

69. aport: P «aurà aportat»; e «aporta».

70. pus: A «pus que».

71. en: P «per».

72. és: C «serà».

73. senyor o: manca en C.

74. a qui la dita ... comanat: manca en C.

75. de creensa si lo dit escrivà: N «de».

76. el: VFNCPAUE «al».

77. parsoners: V «procuradors».

78. lo: P «li»; A «los».

79. ea: manca en V; FNPAUE «en»; C «an».

80. eyl los ... compte: C «los dóna en scrit».

81. ea: manca en P.

82. ea si eyl: C «ja si»; U «ea si»; e «e así»; eyl: manca en P.

83. ha: C «aurà».

84. e ó dóna a *eyls*: manca en C.

85. e o dóna ... met: D «e ó a donat a *eyls* e·l·ls ho met»; P «ne axí com ell los dóna»; A «ne axí com los ó dóna»; Ue «ne axí com los ho dóna»; e·ls met: manca en V; met: N «ó met».

86. e ó dóna ... en: F «ne axí com los ho dóna per»; en: A «per».

87. és: manca en CP.

eyl ha ⁸⁸ escrit e axí com a eyls ⁸⁹ ó met ⁹⁰ en compte, sobre assò lo dit escrivà deu ésser creegut, si donchs lo contrari provat no li serà.⁹¹ E si lo dit contrari provat li serà,⁹² lo dit escrivà deu haver la pena que ja ⁹³ és posada en I capítol dessús dit. E lo dit senyor o comandatari ⁹⁴ de la nau o del leyn és tengut de ⁹⁵ restituhir lo dit consumament als sobra ⁹⁶ dits bons hòmens qui la dita nau o leny li comanaren. E si lo dit escrivà no ha de què ⁹⁷ puscha restituhir, sia que sia fet lo dit consumament per colpa del dit escrivà o per ⁹⁸ colpa del dit senyor comandatari ⁹⁹ de la nau o leny, per so cor lo dit senyor o comandatari de la nau o del leny ¹⁰⁰ haurà levat ¹⁰¹ aytal escrivà, con dessús és dit; e si ¹⁰² lo dit contrari ¹⁰³ al dit escrivà provat no ¹⁰⁴ serà, lo dit escrivà no deu sostanir la pena dessús dita; ne encara l'escrivà ne'l ¹⁰⁵ dit senyor a qui la nau o leyn serà estat comanat ¹⁰⁶ no són tenguts de res a restituhir als dits parsoners del dit consumament, si trobat hi serà,¹⁰⁷ pus en colpa d'eyls no serà ¹⁰⁸ esdevengut lo dit consumament.¹⁰⁹ E si per aventura lo ¹¹⁰ dit senyor, a qui la dita nau serà estada comanada, li deffalirà ¹¹¹ escrivà ¹¹² per alcuna rahon, lo dit senyor no haurà manat escrivà jurat, si lo dit senyor ¹¹³ qui la nau tindrà en comanda escriurà o ¹¹⁴ farà escriura ¹¹⁵ als cunes messions qu'él farà o haurà fetes, si ¹¹⁶ los dits parsoners, qui la dita nau o leny li hauran comanat,¹¹⁷ lo tindran ¹¹⁸ en suspita, eyls ne ¹¹⁹ poden ha-

88. ha: V «ó ha».

89. a eyls: manca en F; NP «ell los»; AUe «los»; e axí com a eyls: C «e.ls».

90. a eyls ó met: N «ell lo somet».

91. provat no li serà: C «provar no li poran».

92. E si ... serà: manca en FPUe.

93. ja: FAUe «ja hi».

94. o comandatari: manca en C.

95. de: manca en A.

96. sobra: manca en FCPAUe.

97. què: DNA «què ó»; FPUe «què ho».

98. per ... per: C «en ... en».

99. comandatari: DV «o comandatari»; manca en C; P «ho comandari».

100. per so cor ... leny: F «leny»; manca en P.

101. lo dit senyor ... levat: C «ell aurà loat».

102. e si: DFPUe «axí».

103. contrari: A «comendatari».

104. no: F «no li».

105. ne-l: DFNPUE «al»; V «o.l»; A «el».

106. a qui ... comanat: C «de la nau».

107. si trobat hi serà: manca en V.

108. pus ... serà: manca en A.

109. lo dit consumament: manca en C.

110. lo: V «al».

111. li deffalirà: F «li defald[r]à»; C «li defallia»; P «li deffalrà»; A «def-felrà»; U «li defalrà»; e «li desfalrà».

112. escrivà: P «scrivà nia» [sic].

113. no haurà ... senyor: manca en FPAUe.

114. no haurà ... o: V «de la nau o leny».

115. escriura: manca en Ue.

116. si: C «per».

117. comanat: C «comanade, si los dits parsonés»; P «comanats»; A «comanada».

118. tindran: D «tindrà».

119. ne: C «lo».

- ver I sagrament ¹²⁰ qu·él ¹²¹ que·ls [Fol. 163] diga ¹²² veritat, ¹²³ ea ¹²⁴
 70 aqueles messions ¹²⁵ o despeses que al compte ¹²⁶ o·ls met en comp-
 te, ¹²⁷ ea si és axí ver, axí ¹²⁸ com eyl ho ha escrit ¹²⁹ o ¹³⁰ fet escriure,
 ne com eyl lus ¹³¹ ho met en compte, ¹³² si ¹³³ eyl diu que ¹³⁴ hoc ¹³⁵
 sots pena del segrament, eyl deu ésser creegut, si donchs lo con-
 trari no li serà ¹³⁶ provat. Si lo dit ¹³⁷ contrari provat li serà, eyl és
 75 tengut de ¹³⁸ restituhir tot lo dit consumament que atrobat hi serà
 a coneguda z a volentat ¹³⁹ dels dessús dits. E si lo dit contrari ¹⁴⁰
 provat no li porà ésser, ¹⁴¹ eyl deu ésser creegut; e lo dit compte
 que eyl retrà ¹⁴² li deu ésser rebut, si ¹⁴³ que aport guany o pèrdua,
 80 tot li deu ésser pres en compte, ¹⁴⁴ pus en colpa d'eyl no serà ro-
 màs. ¹⁴⁵ E és rahó que axí con los dessús dits ¹⁴⁶ li faéran ¹⁴⁷ part ¹⁴⁸
 en la dita nau o leyn e la li comanaren, ¹⁴⁹ par ¹⁵⁰ que fe ¹⁵¹ havien
 en ell. ¹⁵² E és rahó que axí con eyls havien fe en eyl con lo lur ¹⁵³
 li comanaren, sí ¹⁵⁴ és rahó que le·y ¹⁵⁵ hajen e que le·y ¹⁵⁶ dejen ¹⁵⁷
 haver, atressí ara si que·ls ¹⁵⁸ aport guayn o pèrdua, ¹⁵⁹ si donchs lo

120. haver I sagrament: C «fer ju-
 rar».

121. qu·él: N «que ells».

122. diga: e «deja».

123. veritat: en L una altra mà ha
 ratllat aquest mot; manca en DN.

124. veritat ea: manca en V; N «e»;
 C «ja»; FPAUe «sí és ver».

125. aqueles messions: V «aquelles
 coses que ell ha escrites axí com mes-
 sions».

126. que al compte: D «que eyl
 compte»; V «que ell compta»; N «que-
 ls en compta».

127. o·ls met en compte: manca en
 N.

128. axí: manca en V; ea si és axí
 ver axí: N «e así axí és».

129. o despeses ... escrit: FAUe
 «que sien axí con ell donà per scrit»;
 P «que sían així com ell donà per
 scrit».

130. o: P «ho ha».

131. ne com eyl lus ho: D «ne com
 eyl los ho»; F «axí com ell ho»; N «ne
 com los o»; PUE «axí com ell»; A «axí
 com ell o».

132. ne com eyl ... compte: manca
 en V; al compte o·ls met ... compte:
 C «met en comta si passen axí».

133. si: VF «e si».

134. que: manca en FCPAUe.

135. hoc: P «e».

136. serà: V «pot ésser»; C «és».

137. Si lo dit: C «E si lo».

138. Si lo dit ... de: F «e si provat
 li és es deu»; P «e si lo contrari li se-
 rà provat deu»; AUe «e si provat li és
 deu».

139. volentat: V «voler».

140. lo dit contrari: manca en C.

141. porà ésser: V «serà»; provat no
 li porà ésser: N «provar no li poran».

142. que eyl retrà: manca en FPA-
 Ue; porà ... retrà: C «serà lo dit comta
 lo dit comta».

143. si: VC «sia».

144. sí que aport ... compte: manca
 en FPAUe.

145. romàs: C «atrobat».

146. dits: FA «dits com».

147. li faéran: C «persones que au-
 ran».

148. part: V «parts».

149. comanaren: C «comanen»; P
 «tornaren».

150. par: Ne «per».

151. que fe: N «fe que».

152. par ... ell: V «e li donaren fe».

153. lo lur: N «la»; C «so del lur».

154. sí: manca en C.

155. le·y: DFPAUe «la·y».

156. le·y: DAUe «la·y»; hajen e que
 le·y: manca en F.

157. e que le·y dejen: manca en P.

158. e és rahó que axí ... que·ls: V
 «axí és rahó que la·y dejen haver atres-
 sí ara si que»; si que·ls: N «sia qu·él»;
 P «sia que aquell»; A «sia que·ls».

159. pèrdua: F «perdó ha».

- 85 *contrari no li porà ésser provat,¹⁶⁰ segons que dessús és dit.¹⁶¹ E enaxí si¹⁶² que haja menat escrivà jurat¹⁶³ o no,¹⁶⁴ no li nou ne li¹⁶⁵ deu noua, per les rahons dessús¹⁶⁶ dites. Emperò, tota via que senyor de nau men o¹⁶⁷ puscha manar¹⁶⁸ escrivà jurat ab¹⁶⁹ si, tota via és gran descàrrech d'él¹⁷⁰ z gran aleujament;¹⁷¹ per*
- 90 què tot senyor de nau o de leny lo¹⁷² deu manar¹⁷³ que fer-o puscha. E¹⁷⁴ per naguna rahó no¹⁷⁵ se'n deu estar.¹⁷⁶ E per les rahons dessús dites, fo fet aquest capítol.

160. no li porà ésser provat: *V* «provat no li serà»; porà ésser provat: *FPAUe* «poran provar».

161. atressí ara ... dit: *C* «si lo contrari no li porà ésser provat».

162. si: *VNCPA* «sia».

163. escrivà jurat: *e* «scriure jurar».

164. o no: *C* «o no jurat».

165. nou ne li: *manca en C*.

166. dessús: *N* «damunt».

167. men o: *manca en C*.

168. manar: *P* «amanar».

169. jurat ab: *e* «ab jurat».

170. d'él: *manca en e*.

171. aleujament: *F* «alienament».

172. lo: *manca en VC*.

173. manar: *V* «menar escrivà»; *C* «menar scrivà».

174. lo deu ... E: *manca en e*.

175. no: *e* «no-n».

176. estar: *VC* «estrer».

m 288

Si nau o leny de me[r]caderia si enconrarà ab nau o leny de enamichs

- Si alcuna nau o leny de mercaderia¹ s'enconrarà ab alcuna altra
- 5 nau o leny de enamichs, si en la nau o leny dessús dit de la mercaderia² haurà mercader o mercaders, lo dit senyor de la nau o leny los deu demanar, ea³ eyls [Fol. 163 v] si volran o volen que eyls afferren⁴ ne combaten ne prenguen⁵ aquela nau o aquell leny de enamichs. E si lo dit mercader o mercaders lo-y atorguen,⁶ tots
- 10 o la major partida, lo dit senyor de la nau o pot bé fer, que per dan ne per destrich que los dit[s] mercader o mercaders ne sostendran o n⁷ sostenguen, lo dit senyor de la nau o del leny no'ls sia⁸ tengut de naguna esmena a fer, ne⁹ de res¹⁰ a restituir del dessús dit dan, si los mercaders lo'n¹¹ sustindran, pus que¹² eyls

1. mercaderia: *P* «merquaders».

2. la mercaderia: *FA* «mercaderia»; *P* «merquaderia»; o leny ... mercaderia: *N* «de mercaderia o leny desús dit».

3. los deu demanar ea: *C* «diran ha»; ea: *P* «eya».

4. afferren: *C* «afronten».

5. ne prenguen: *manca en C*; prenguen: *A* «prenen».

6. atorguen: *V* «atorguen e lo-y atorgaran»; *DU* «atorguen o lo-y ator-

guaran»; *F* «atorguen o lo-y atorgaran»; *A* «atorgaran o lo-y atorguen»; *N* «atorgaran».

7. sostendran o-n: *manca en C*.

8. no'ls sia: *V* «no'ls n'és»; *N* «no sia».

9. naguna ... ne: *D* «nenguna esmena ny».

10. de res: *manca en C*.

11. lo'n: *C* «lo».

12. que: *manca en C*.

- 15 lo-y atorgaren, o-l li¹³ hauran¹⁴ atorgat, tot¹⁵ o la major partida,¹⁶
e,¹⁷ ab lur sabuda e ab lur volentat, se¹⁸ féu¹⁹ lo dit fet²⁰ o serà
estat fet.²¹ Mas emperò, si lo dit senyor de la nau o leyn farà so
que dessus és dit sens sebuda e volentat²² dels dits mercaders, de
tots o de la major pertida, si los dits mercaders²³ ne²⁴ sostendran
20 o n'hauran²⁵ a sostenir²⁶ dan o greuge alcun,²⁷ lo dit senyor de la
nau o leyn lus²⁸ és²⁹ tengut de tot lo dit dan o greuge que los dits
mercaders ne sustindran, ho n'esperen a sostenir, o n'hauran sos-
tengut,³⁰ a restituhir³¹ sens tot contrast, si la nau o-l leny ne sebia³²
25 ésser venut, o-ls béns que-l³³ dit senyor de la nau o leny, si atro-
bats li³⁴ seran en alsunes³⁵ parts. Per qual rahon?³⁶ Per so cor
lo senyor de la nau o leny haurà³⁷ fet o comansat so que dessus
és dit, sens sabuda z volentat³⁸ dels dits mercaders, de tots³⁹ o
de la ma[j]or partida. E si per aventura lo dit senyor de la nau
haurà⁴⁰ comensat o fet so que dessus és dit,⁴¹ ab assentiment z⁴²
30 volentat⁴³ dels dits mercaders, de tots⁴⁴ o de la major partida,⁴⁵
qualque covinensa o promissió⁴⁶ o empresió⁴⁷ serà estada feta⁴⁸
entrel dit senyor de la nau o leyn e los dits mercaders, de tots o
de la major partida,⁴⁹ per rahon del dit guany que [Fol. 164] eyls
faran o hauran fet o n'espéran⁵⁰ affer, lo dit senyor de la nau o

- | | |
|--|---|
| <p>13. o-l li: D «o ly»; N «o lo-y».
14. hauran: D «aurà».
15. atorgaren ... tot: C «han hator-
guat tots».
16. atorgaren ... partida: FUE «ator-
garen»; P «atórgan»; A «atorguen».
17. e: C «pus».
18. se: C «los».
19. féu: P «ffou».
20. lo dit fet: manca en FPAUe.
21. pus que eyls lo-y atorgaren ...
fet: manca en V.
22. volentat: V «sens voler».
23. de tots ... mercaders: manca en
N.
24. ne: manca en V.
25. o n'hauran: P «ho-ll ne auran».
26. a sostenir: N «sostengut»; o
n'hauran a sostenir: manca en C.
27. dan o greuge alcun: P «ho algun
greuge».
28. lus: DFNCAUe «los»; manca en
V.
29. és: FPAUe «n'és».
30. esperen ... sostengut: F «hauran
o-n speren a sostenir»; o n'hauran sos-
tengut: manca en PAUe.
31. o n'hauran sostengut a restitu-
hir: manca en V.</p> | <p>32. sebia: C «devia».
33. que-l: cons-trad. «del».
34. li: V «hi»; AN «li'n».
35. alsunes: V «negunes».
36. per qual rahon: FAUe «per qual-
que rahó»; manca en V.
37. o leny haurà: manca en P.
38. volentat: V «voler»; z volentat:
manca en C.
39. de tots: A «tots».
40. haurà: F «haurà assò»; AUe
«haurà açò»; P «aurà asò».
41. o fet ... dit: manca en FPAUe.
42. assentiment z: DVN «consenti-
ment e»; manca en FPAUe.
43. volentat: V «voler».
44. de tots: manca en FPAUe.
45. e si per aventura ... partida:
manca en C.
46. o promissió: manca en VC.
47. empresió: D «emprempsió».
48. serà estada feta: V «feyta o es-
tada serà».
49. qualque covinensa ... partida:
manca en FPAUe.
50. hauran fet o n'espéran: FAe «o
entendran»; P «ho entendran»; U «o
atendran»; n'espéran: V «esperen».</p> |
|--|---|

- 35 leny és mester que lo·ls⁵¹ atena, sens tot contrast. E si per aventura entre·l dit senyor de la nau o leny⁵² e los dits mercaders, de tots⁵³ o de la⁵⁴ major partida,⁵⁵ empressió ne covinensa ne promesa⁵⁶ alcuna⁵⁷ entr·éls feta⁵⁸ per rahon del dit guany qu·éls faran⁵⁹ o esperen⁶⁰ a·ffer, aquel guany⁶¹ aytal,⁶² per aytal rahó com desús és dita,⁶³ serà estat fet⁶⁴ o·s farà,⁶⁵ deu ésser departit⁶⁶ en aquesta manera: que lo dit senyor de la nau o leny ab lo cors de la nau o leny⁶⁷ ne⁶⁸ deu haver e pendre lo ters; e los dits mercaders ab la⁶⁹ lur roba ensemps⁷⁰ deuen-ne⁷¹ haver o pendre⁷² l'altre ters; e els nautxers z els parsoners⁷³ e tots cels⁷⁴ qui⁷⁵ són
- 45 tenguts ne prenen loguer de la dita nau o leny, l'altre⁷⁶ ters. Emperò, deu ésser pres e levat dels dits tres terces⁷⁷ so que deuen ésser honrats ne melorats aquels⁷⁸ de la nau o del leny són tenguts. E lo dit melorament deu ésser donat a coneguda dels dits mercaders e de l'escrivà de la nau o del leyn o del nautxer⁷⁹ z
- 50 del i⁸⁰ dels parsoners⁸¹ e de dos prohers. Emperò, és axí a entendre que, segons que lo guany serà gran o poch, sí⁸² deu ésser departit⁸³ Emperò, si⁸⁴ lo dit guany⁸⁵ gran o poch, tota via n'·a e·n⁸⁶ deu haver lo cors de la nau o leny ab lo dit senyor de la nau o

51. que lo·ls: V «que la·ls»; F P «que·lls ho»; A «que·ls o»; U «que·ls ho».

52. o leny és mester ... o leny: manca en C.

53. de tots: manca en NC.

54. la: manca en V.

55. e los dits mercaders ... partida: N «o de la major partida dels dits mercaders».

56. promesa: V «promessió».

57. alcuna: manca en C.

58. si per aventura ... feta: manca en FPAUe; feta: V «feta no serà».

59. faran: manca en N; P «ffaran ab ell».

60. o esperen: N «n'esperen».

61. qu·éls ... guany: manca en C.

62. qu·éls ... aytal: manca en D; aytal: VA «qui».

63. dita: P «dit».

64. fet: manca en C.

65. o·s farà: D «o·s faran»; V «o fóra».

66. departit: P «partit».

67. o leny ab lo cors de la nau o leny: manca en C; ab lo cors ... leny: manca en P.

68. ne: D «no»; ab lo cors ... leny ne: manca en N.

69. la: manca en A.

70. ensemps: D «endesemps»; V «endesemps»; manca en P.

71. deuen-ne: C «deuen»; P «ne deuen».

72. haver o pendre: F «pendra»; AUE «pendre»; CP «aver».

73. parsoners: V «panesos e els proers»; P «mariners»; els nautxers ... parsoners: C «el notxer he els marínés».

74. cels: FPAUe «aquells».

75. qui: Ue «qui·y».

76. l'altre: V «altre».

77. tres terces: D «terç so és III tersos la I».

78. aquels: VNCA «aquells qui».

79. escrivà de la nau o del leny o del nautxer: C «notxer e del scrivà».

80. de¹ I: DFN «de la I»; V «de la un»; Ue «de la hun».

81. parsoners: V «panesos».

82. sí: manca en F.

83. departit: V «partit».

84. si: A «sia».

85. guany: V «guany és»; N «guany serà».

86. n'·a e·n: AUE «ne».

leny⁸⁷ ensemps⁸⁸ lo ters.⁸⁹ E el romanent del guayn dessús dit deu
 55 ésser departit⁹⁰ per testes⁹¹ a coneguda dels dessús dits. E si per
 aventura⁹² lo dit senyor de la nau o leny comensarà e farà so⁹³
 que dessús és dit, sens sabuda e volentat dels dits mercaders, de
 tots o de la major partida,⁹⁴ si⁹⁵ los dits mercaders dan alcun ne⁹⁶
 60 sostendran,⁹⁷ lo dit senyor de la nau o del leny no·ls⁹⁸ és tengut
 de donar⁹⁹ lo dit ters. Mas és-los¹⁰⁰ tengut de donar¹⁰¹ so que al
 dit senyor de la nau o leny serà semblant, a coneguda del nautxer
 e de l'escrivà e de dos¹⁰² prohers. E los dessús dits deuen [Fol.
 164 v] partir¹⁰³ so que·l dit senyor de la nau o leny darà¹⁰⁴ als dits
 65 mercaders, segons la roba e segons la valor e la bondat que cas-
 cun dels¹⁰⁵ dits mercaders¹⁰⁶ haurà¹⁰⁷ en si, que assat és semblant
 rahó¹⁰⁸ que assats n'agen o·n¹⁰⁹ dejen haver de so que·l dit senyor
 de la nau los darà¹¹⁰ e·ls farà donar als dits mercaders, a conegu-
 da dels dessús dits. Per qual rahon?¹¹¹ Per so cor lo dit senyor de
 la nau o leny¹¹² los¹¹³ és e·ls era¹¹⁴ tengut e fóra¹¹⁵ obligat als dits
 70 mercaders de tot dan a restituhir que eyls ne sustinguessen¹¹⁶ o
 n'esperassen¹¹⁷ a sostenir, si los dits mercaders pres li¹¹⁸ aguessen.
 E si per aventura en la dita nau o leny mercader o mercaders al-
 cun no¹¹⁹ haurà, si lo dit senyor de la nau o leny volrà comensar
 a fer¹²⁰ so que dessús és dit,¹²¹ eyl no·u¹²² deu fer ne pot, que¹²³ no
 75 ha poder de fer ne de venturar.¹²⁴ E si lo dit senyor de la nau o

87. ab lo dit senyor de la nau o leny: manca en VN.

88. ensemps: V «endesemps»; manca en FA.

89. si deu ésser ... lo ters: C «lo dit guany tota via deu ésser lo dit terç del cos de la nau».

90. departit: VC «partit».

91. testes: V «terçes»; F «testimonis»; C «terç».

92. per aventura: manca en FPAUe.

93. so: N «tot so».

94. de tots ... partida: manca en FAUe.

95. si: C «si per ventura».

96. ne: D «no·n».

97. de tots o de la major ... alcun ne sostendran: manca en P.

98. no·ls: FPAUe «no».

99. donar: VFPAUe «donar·los».

100. és-los: C «és».

101. és-los tengut de donar: F «és tengut de donar a ells».

102. dos: FPAUe «sos».

103. partir: V «ésser partidors de».

104. darà: C «daran».

105. cascun dels: V «los».

106. dels dits mercaders: manca en C.

107. haurà: V «hauran».

108. rahó: manca en C.

109. o·n: D «con»; N «com»; V «e·n»; C «que».

110. darà: C «donerà».

111. per qual rahon: manca en V; que assats és semblant ... Per qual rahon: manca en FPAUe.

112. los darà e·ls ... de la nau o leny: manca en N.

113. los: manca en FPAUe.

114. e·ls era: manca en C.

115. fóra: manca en C.

116. sustinguessen: C «sostenguen».

117. o n'esperassen: C «e·l na esperan» (sic).

118. mercaders pres li: C «presos los».

119. no: P «no·y».

120. comensar a fer: C «fer comensar»; a fer: manca en N.

121. que dessús és dit: F «qui·s ja dessús dit».

122. no·u: N «no»; e «no·n».

123. que: V «car».

124. de venturar: D «d'aventura»; Ue «de aventura»; F «de aventurar»; A «aventurar»; P «de anantar».

- leny ho aventurarà,¹²⁵ en assò no cal àls dir,¹²⁶ si bé li'n pren, sal
 que serà¹²⁷ bondat e valor del¹²⁸ senyor de la nau o del leny,¹²⁹ si
 regonagués¹³⁰ los dits¹³¹ mercaders qui la dita roba o mercaderia
 hauran en la sua nau o leny d'alcuna cosa. Emperò, és - sa en¹³²
 80 sa volentat, ea¹³³ si ho farà o no; mas¹³⁴ emperò,¹³⁵ si lo contrari
 si¹³⁶ esdevindrà en so que lo dit senyor de la nau haurà¹³⁷ aven-
 turat ne comensat, lo dit senyor de la nau o del leny e encara¹³⁸
 los béns d'eyl¹³⁹ han z¹⁴⁰ hauran a¹⁴¹ estar a telió¹⁴² als¹⁴³ dits mer-
 caders si algun dan hi¹⁴⁴ pendran o n¹⁴⁵ sostendran o n'esperaran¹⁴⁶
 85 a sostenir,¹⁴⁷ segons que dessús és dit. Per qual rahó?¹⁴⁸ Per so cor
 no-y¹⁴⁹ seran los dits mercaders en la dita nau o leny.¹⁵⁰ E encare
 per altre rahó, per so¹⁵¹ cor lo senyor de la nau o leny¹⁵² en aytal¹⁵³
 cas com dessús és dit no ha poder¹⁵⁴ menys de sabuda o de volen-
 tat¹⁵⁵ dels dits mercaders, ni¹⁵⁶ és rahó que-u¹⁵⁷ deja haver,¹⁵⁸ que
 90 assats ha¹⁵⁹ poder tot¹⁶⁰ senyor de nau o de leny,¹⁶¹ pus que ha¹⁶²
 poder en la roba dels mercaders en fet de get e a¹⁶³ fet¹⁶⁴ de nau-
 fraig, si donchs los dits mercaders no són¹⁶⁵ [Fol. 165] presents en

125. e si lo dit ... aventurarà: *manca en FPAUe*.

126. dir: *FAUe* «dir que si lo dit senyor de la nau o leny o aventura»; *P* «dir, que si lo dit senyor de la nau ho leyn ho anantura» (sic).

127. sal que serà: *V* «salva sa»; *FP AUe* «serà».

128. valor del: *V* «sa valor lo».

129. del senyor de la nau o del leny: *FPAUe* «sua».

130. regonagués: *V* «regoneix»; *FAe* «regonex»; *N* «ragoneyx».

131. regonagués los dits: *P* «regonex».

132. és-sa en: *NP* «és en»; *C* «és a».

133. ea: *manca en CP*.

134. mas: *manca en A*.

135. emperò: *P* «emperò és en sa voluntat».

136. si: *P* «li».

137. haurà: *manca en F*.

138. e encara: *F* «entra».

139. d'eyl: *D* «d'eyls»; béns d'eyl: *V* «seus béns».

140. han z: *manca en VN*.

141. a: *manca en FNPAUe*; han z hauran a: *C* «ne auran».

142. telió: *VFPAUe* «rahó»; *N* «raó».

143. als: *V* «dels».

144. hi: *N* «na».

145. o-n: *D* «o-y»; *C* «ho».

146. o n'esperaran: *D* «o n'esperà»; *P* «ho-n spéran».

147. o n'esperaran a sostenir: *manca en C*.

148. per qual rahó: *manca en VFC-PAUe*.

149. no-y: *NC* «no».

150. no-y ... leny: *FAUe* «en la dita nau no seran los mercaders»; *P* «en la dita nau no seran los merquaders».

151. per so: *manca en C*.

152. E encare per ... leny: *manca en N*.

153. aytal: *C* «aquest».

154. no ha poder: *manca en C*.

155. volentat: *V* «voler»; o de volentat: *manca en FPAUe*.

156. ni: *V* «no».

157. ni és rahó que-u: *D* «sens se rahó que-n»; que-u: *FNU* «que-n»; e «que».

158. deja haver: *C* «he aja poder».

159. ha: *D* «an».

160. tot: *C* «lo».

161. leny: *N* «leyn en la roba dels mercaders».

162. ha: *D* «an».

163. e-a: *DFNPAUe* «e»; *V* «e en»; *C* «ho en».

164. fet: *manca en FPAUe*.

165. són: *repetit en L*; *el segon esment expuntuat*.

la nau si cas de get o de naufrag ¹⁶⁶ si ¹⁶⁷ esdevindrà. Emperò, si ¹⁶⁸
 lo dit senyor de la nau o del leny porà mostrar o ¹⁶⁹ en ver metre,
 95 so *que* ¹⁷⁰ dessús és dit, *que per cas de ventura* li ¹⁷¹ serà esdeven-
 gut, ¹⁷² lo ¹⁷³ cas de ventura és aytal *que* lo dit senyor de la nau o
 del leny no y pogués de voura, ¹⁷⁴ és axí ¹⁷⁵ a entendre, *que* la dita
 nau o leny de enamichs ¹⁷⁶ li ¹⁷⁷ vengués dessús *que* s'afarràs ab él.
 E si per la rahó dessús dita los dits mercaders dan alcun ¹⁷⁸ sosten-
 100 dran, lo dit senyor de la nau o del leyn no ls és ¹⁷⁹ tengut de negu-
 na ¹⁸⁰ esmena a ffer, *pus* lo dit dan ¹⁸¹ en colpa d'eyl no serà esde-
 vegut, sia ¹⁸² *que* los dits mercaders sien en ¹⁸³ la nau o no. Encara ¹⁸⁴
 per altre rahó, ¹⁸⁵ per so car ¹⁸⁶ a ¹⁸⁷ cas de ventura no ¹⁸⁸ pot hom ¹⁸⁹
 res dir ne y deu en res ¹⁹⁰ contrestar. ¹⁹¹ E per les rahons dessús di-
 105 tes fo fet aquest capítol. ¹⁹²

166. o de naufrag: *manca en N*.
 167. s-i: *CA «hi»*.
 168. si: *manca en D*.
 169. porà mostrar o: *C «no porà de-
 mostrar ne»*.
 170. so que: *V «qui so qui»*.
 171. li: *P «s-i»*.
 172. que per cas ... esdeven-
 gut: *manca en C*.
 173. lo: *D «e lo»*.
 174. de voura: *DVCPUE «de veure»*;
F «devenir»; A «de veura».
 175. axí: *manca en V*.
 176. de enamichs: *manca en C*.
 177. li: *C «hi»*.
 178. alcun: *VCP «algú ne»; F «algú
 no»; A «alcú ne»; Ue «algun ne»*.
 179. no-ls és: *C «no-l n'és»*.
 180. neguna: *Ue «alguna»*.
 181. dit dan: *V «feyt»*.

182. sia: *C «si ha»; A «si»*.
 183. en: *en L afegit entre ratlles*.
 184. Encara: *FPAUe «E»*.
 185. rahó: *manca en D*.
 186. per so car: *FAUe «com»; P
 «cor»*.
 187. a: *N «és»*.
 188. no: *N «no-y»*.
 189. hom: *manca en N; no pot
 hom: C «no-y poden»*.
 190. ne y deu en res: *VC «ne»*.
 191. ne y deu ... contrestar: *manca
 en FPAUe; N «ni contrestar»*.
 192. E per les ... capítol: *F «E per
 ço fo feyt aquest capítol per les ra-
 hons dessús dites»; manca en C; P
 «per açò ffou ffet lo present capítol
 per les rahons desús dites»; A «E per
 ço fo feyt lo capítol per les rahons
 dessús dites»; Ue «E per ço fo fet lo
 capítol per les rahons dessús dites»*.

m 289

Nau o leny qui serà comenada a alcun

Si alcun comanarà o haurà comanada sa nau o son leyn ¹ a alcun
 altre, ² si aquell a qui la dita nau o leny serà estat comanat ³ farà
 5 ab alcun o ⁴ ab als cuns ⁵ alguna covinensa o promissió per rahon
 de alcun fet ⁶ que pertangue o pertànyer degre ⁷ a la dita nau o

1. sa nau o son leyn: *P «la nau ho
 leyn seu»*.

2. alcun altre: *C «altro»*.

3. la dita nau o leny serà estat co-
 manat: *F «la dita comanda serà feyta
 de la nau o leny»; P «la comanda serà
 ffeta de la nau ho leyn»; A «la dita co-
 manada serà feyta de la nau o leny»;*

*Ue «la dita comanda serà feta de la
 nau o leny»*.

4. ab alcun o: *manca en C*.

5. o ab als cuns: *manca en V*.

6. fet: *manca en C*.

7. o pertànyer degre: *V «o per-
 tànyer deja»; manca en FPAUe; C «ho
 pertènyer degue»*.

leny, si aquell a⁸ qui la dita nau o leyn serà estat comanat,⁹ e la dita covinensa o promissió haurà feta, si eyl no atindrà¹⁰ so que covengut¹¹ e promès haurà a algun o a alguns, si aquels¹² a qui la dita covinensa o promissió serà estada feta¹³ ne sostindrà¹⁴ dan algun, aquell qui¹⁵ la dita nau o leyn li¹⁶ haurà comanat los és tengut de tot lo dit dan o greuge a restituir, si la dita nau o leny ne sabia ésser venut ab què per colpa d'aquell a qui eyl haurà la dita nau o leny comanat¹⁷ los¹⁸ sia¹⁹ esdevengut lo dit dan o²⁰ greuge; enaxí, emperò, que la dita covinensa o promissió que sia estada feta per rahó de fet que pertangue o pertanyer degra²¹ a la dita nau o leny. E[m]però, si aquell qui la dita nau o leny li²² haurà comanada²³ ne²⁴ sostindrà o n'haurà²⁵ a sostenir²⁶ algun dan [Fol. 165 v] o greuge²⁷ en colpa d'aquell a²⁸ qui eyl la dita nau o leny²⁹ haurà comanat,³⁰ si aquell³¹ ha als cuns béns, eyl li³² és tengut de tot aquell dan o greuge a restituir que per colpa d'eyl haurà sostengut. E si aquell a³³ qui la dita nau o leny serà estat comanat³⁴ no ha de què pagar e és aconseguït,³⁵ e lo dan dessus dit restituir o pagar³⁶ no porà, eyl³⁷ deu ésser més en poder de la senyoria e estar tant e tant lonch³⁸ de temps³⁹ tro⁴⁰ que eyl haja satisfet e⁴¹ pagat lo dit dan dessus dit, o que⁴² se'n sia avengut⁴³ ab aquels⁴⁴ qui lo dit dan hauran⁴⁵ sostengut e pagat en colpa d'eyl.⁴⁶ E assò dessus dit sia fet meyns de tot frau. Emperò, si

8. a: manca en F.
 9. estat comanat: V «comanat»; C «estade acomenade».
 10. atindrà: C «aurà promès».
 11. covengut: e «conegut».
 12. aquels: CA «aquell».
 13. feta: manca en e.
 14. sostindrà: VPA «sostendran»; U «sostenguda».
 15. qui: V «a qui».
 16. li: FN «los»; C «lurs».
 17. comanat: C «ha comenade».
 18. los: manca en V.
 19. sia: C «serà».
 20. dan o: manca en V.
 21. degra: VA «deja»; C «degue»; P «dega».
 22. li: manca en Ue.
 23. li haurà comanada: C «aurà en comande».
 24. ne: C «lo-n».
 25. n'haurà: F «haurà».
 26. a sostenir: A «sostengut».
 27. o greuge: manca en FPAUe.
 28. a: FUE «en»; manca en C.
 29. eyl la dita nau o leny: P «la».
 30. haurà comanat: V «li haurà acomanat»; comanat: P «acomanada».

31. aquell: C «ell».
 32. li: C «hi».
 33. a: manca en F.
 34. comanat: V «acomanat».
 35. aconseguït: DA «conseguit»; V «estat conseguit»; e és aconseguït: manca en N.
 36. restituir o pagar: N «a restituir e pagar, e lo dan dessus dit a restituir o pagar».
 37. e lo dan ... eyl: manca en C.
 38. tant e tant lonch: F «tant tant en aquell loch tant»; PUE «tant en aquell loch tant»; A «en aquell loch tant».
 39. de temps: V «temps pres»; C «temps».
 40. lonch de temps tro: D «longuament entrò».
 41. satisfet e: manca en C.
 42. que: manca en V.
 43. avengut: P «asdevengut».
 44. aquels: D «aquell»; VFNCAUe «aquell»; P «ell».
 45. hauran: DNCP «aurà»; VFAUe «haurà».
 46. e pagat en colpa d'eyl: manca en C.

30 aquell a qui alcun haurà comanada la sua⁴⁷ nau o el seu⁴⁸ leny farà alguna covinensa o promissió ab als cuns, e⁴⁹ en colpa d'eyl⁵⁰ no romandrà que eyl no la'ls atena, e eyl, ni aquel⁵¹ qui la dita nau o leny li⁵² hauran⁵³ comenat,⁵⁴ no són tenguts de neguna esmena a ffer a aquells⁵⁵ qui⁵⁶ la dita covinensa o⁵⁷ promissió serà estada feta, pus⁵⁸ en colpa d'eyl no romendrà ne⁵⁹ serà romàs que
35 eyl no la'ls haja atesa. Per què cascun se quart ea⁶⁰ a qui comanarà la sua⁶¹ nau o son⁶² leny ne res del seu ne a qui no⁶³ ni⁶⁴ com ni⁶⁵ com no, per so que dan alcun no li'n⁶⁶ pogués venir⁶⁷ ne n'agués⁶⁸ a sostenir⁶⁹ per alguna rahó. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capítol.⁷⁰

47. la sua: C «sa».
48. el seu: C «son».
49. ab als cuns, e: P «ho ab alguns ho».
50. d'eyl: N «d'ells»; P «d'éls».
51. aquel: P «aquells».
52. leny li: F «leny qui la dita nau o leny li».
53. hauran: DNC «aurà»; VFAe «haurà».
54. comenat: V «acomanat».
55. aquells: C «aquell».
56. qui: VDA «a qui».
57. covinensa o: manca en FAUe.
58. pus: A «pus que».
59. romendrà ne: manca en C.
60. ea: FUE «e»; C «he»; manca en PA.

61. la sua: V «sa».
62. o son: N «o-l seu»; son: manca en C.
63. la sua nau o son leny ne res ... no: F «son vexell»; PAUe «son vaxell».
64. ne a qui no ni: V «ni».
65. ni com ni: DN «ne».
66. li'n: D «li-u».
67. pogués venir: F «puxa sdevenir»; P «puxa»; U «puxa esdevenir»; e «puixa esdevenir».
68. n'agués: N «agués»; li-n ... n'agués: A «hagués».
69. ne n'agués a sostenir: manca en V; P «seguir»; sostenir: A «sostenir ne n'hagués haüt a sostenir».
70. ne a qui ... capítol: manca en C.

m 290

De nau o de leny qui serà presa per anamichs

5 Nau o leyn qui serà estat pres per sos enamichs, si alguna¹ altre nau o leny de amichs² s'encontrarà³ ab los dits enamichs qui la dita nau o leyn⁴ hauran⁵ pres, si la dita nau o leny⁶ qui ab los dits enamichs s'encontrarà⁷ tolrà⁸ o porà tolre per qualsevol rahon⁹ la dita nau o leny als dits anamichs que, axí com dessus és dit, presa¹⁰ hauran la dita nau o leny,¹¹ e tot quant en la dita

1. alguna: N «naguna».
2. amichs: de primer L sembla haver escrit enamichs; en és esborrat; FAUe «enamichs».
3. s'encontrarà: e «se encontra».
4. de amichs ... leny: manca en N.
5. hauran: N «l'auran».
6. hauran pres ... leny: manca en DPA.

7. los dits enamichs qui la dita ... s'encontrarà: V «ab la dita nau o leny de enemichs e»; s'encontrarà: Ue «s'encontraran».
8. ab los dits enamichs qui la dita ... tolrà: manca en C.
9. qualsevol rahon: V «qual rahó se vulla»; N «qual raó sa volrà».
10. presa: V «serà presa».
11. la dita nau o leny: manca en C.

- 10 nau o leny serà¹² deu ésser saul a¹³ aquell o aquels de qui era z¹⁴ ésser [Fol. 166] deu,¹⁵ si alcun viu¹⁶ n'i haurà, aquel, emperò, donant¹⁷ a aquels qui als dits anamichs¹⁸ tolta¹⁹ la²⁰ hauran trobadures covinents segons lo maltret que tret o haüt n'auran,²¹ segons lo dan que soffert o haüt n'auran.²² Emperò, sia e²³ deu axí²⁴ ésser entès, que si los dits amichs la hauran tolta als dits anamichs dins
- 15 la senyoria z la mar²⁵ on²⁶ la dita nau²⁷ o leyn serà o en loch on²⁸ los dits anamichs²⁹ la haguessen a³⁰ retre si,³¹ so és a entendre,³² en loch saul, ne deuen haver segons que³³ dessus és dit. Emperò, si los dits amichs³⁴ tolran o hauran tolta³⁵ la dita nau o leny als dits enamichs³⁶ en loch on eyls³⁷ la tenguessen³⁸ rera³⁹ si e⁴⁰ en loch
- 20 saul, no·ls en⁴¹ deuen ésser donades⁴² trobadures si eyls no·s volran, ans deu⁴³ ésser del⁴⁴ tot lur, sens tot contrast, si eyls se volran que senyoria ne neguna⁴⁵ altre persona no·ls hi deu ne·ls hi⁴⁶ pot metre contrast⁴⁷ per neguna⁴⁸ justa rahó.⁴⁹ Encara més, si alguns enamichs hauran tolta alguna nau o leny⁵⁰ a alcun⁵¹ o⁵² a
- 25 als cuns,⁵³ si per aventura veuran⁵⁴ z hauran vista de⁵⁵ alguna nau

12. e tot ... serà: manca en N; serà: manca en C.

13. a: P «e».

14. z: manca en P.

15. hauran la dita nau ... deu: V «per los dits enemichs la dita nau o leny deu ésser restituida e salva a aquell o aquells de qui era».

16. viu: C «avia».

17. donant: F «devant».

18. als dits anamichs: C «al dit enamich».

19. tolta: F «tolra».

20. la: FPUe «li»; C «la li».

21. que tret o haüt n'auran: D «que aurut [sic] ne sostengut n'auran e»; n'auran: VN «n'aurà»; C «auran e»; P «hi auran»; A «hauran».

22. o haüt n'auran: VN «n'aurà»; lo dan que ... n'auran: manca en F; segons lo dan ... n'auran: manca en PA.

23. sia e: C «si hi».

24. axí: manca en C.

25. mar: V «mar de amichs».

26. on: N «d'on».

27. on la dita nau: manca en F.

28. on: C «que».

29. anamichs: N «anamichs no»; A «enemichs no».

30. a: manca en C.

31. si: manca en DF.

32. si so és a entendre: V «ço és».

33. segons que: VC «axí com»; P «segons».

34. amichs: DAUe «enemichs»; V «enemich»; F «enamichs»; P «anamichs».

35. tolta: manca en C.

36. enamichs: V «amichs».

37. en loch on eyls: manca en F.

38. la tenguessen: F «l'aguessen».

39. rera: V «en»; F «a retre»; P «arrera».

40. tenguessen ... e: C «traguésan en terra si és»; si e: P «sia»; e «sie».

41. en: F «se'n»; P «ne».

42. donades: FPAUe «dades».

43. deu: V «deuen».

44. del: A «de».

45. neguna: C «nulla»; A «alcuna».

46. deu ne·ls hi: manca en FPAUe.

47. contrast: manca en FUE.

48. neguna: F «naguna altra»; A «alcuna».

49. deu ne·ls hi ... rahó: V «pot contrastar»; contrast ... rahó: C «naguna justa rahó nengun contrast».

50. leny: V «leny per alguna rahó».

51. a alcun: F «a d'algú».

52. o: manca en F; a alcun o: manca en A.

53. o a als cuns: manca en F; a alcun o a als cuns: N «per alguna raó alcun o als cuns».

54. veuran z: manca en C.

55. de: manca en VNCA.

o leny de què los dits enamichs haguessen dupte o paor e per lo dit dupte o paor⁵⁶ los dits enamichs lexaran o desemperaran⁵⁷ la dita nau o leyn que eyls presa hauran, e la dita nau o leny⁵⁸ pendran e amarinaran z se'n menaran⁵⁹ la dita nau o leny que los dits enamichs hauran desemperada per la dita paor o dupte⁶⁰ dessús dit, la dita nau o leyn deu ésser retuda a aquell o aquells de qui era o deu ésser,⁶¹ si eyls vius seran o als prohismes d'aquells⁶² sens tot contrast. Els,⁶³ emperò, donant⁶⁴ a aquells qui la dita nau o leny⁶⁵ o la⁶⁶ roba o mercaderia que en la dita nau o leny serà,⁶⁷ trobadures⁶⁸ covinents, sego[n]s que dessús és dit, si entre eyls avenir se'n⁶⁹ poran⁷⁰ e si entr'ells avenir no se'n poran,⁷¹ sia e⁷² deu ésser, ni és⁷³ lo contrast dessús dit,⁷⁴ en poder de⁷⁵ bons hòmens. Mas,⁷⁶ emperò, si algun o [Fol. 166 v] als cuns desemperaran lurs naus o le[n]ys per dupte o per paor de sos enamichs, e⁷⁷ alcuna altre nau o leny e encontrar-s'à⁷⁸ ab la dita nau o leny⁷⁹ que, axí con dessús és dit, hauran⁸⁰ desemperat,⁸¹ e amarinar-l'an e manar-la han⁸² en⁸³ loch saul. E és, emperò, axí a entendre que aquells qui la dita nau o leny hauran amenat,⁸⁴ no la hajen⁸⁵ tolta a anamichs, e anamichs no la han⁸⁶ haüda en si ne re⁸⁷ sí⁸⁸ és axí

56. e per lo dit dupte o paor: *manca en VCP*; *N* «e per paor del dit dupta».

57. desemperaran: *V* «desemparan».

58. e la dita nau o leny: *DFUe* «lo dit dupte o pahor»; *manca en V*; *N* «per lo dit dupta e paor» (*entre ratlles és afegit per la mateixa mà si los dits amichs e le*); *C* «per lo dit dupte ho pahor. E los dits amichs»; *P* «per lo dit dupta ho pahor»; *A* «si per lo dit dupte o paho alcú».

59. pendran ...menaran: *D* «pendrà e amarinerà e se'n menarà»; *FA* «pendrà e amarinerà e se'n manarà»; *Ue* «pendrà e amarinerà e se'n menerà»; se'n menaran: *P* «se n'amaneran».

60. desemperada ... dupte: *C* «lexade per lo cas».

61. o deu ésser: *manca en C*.

62. d'aquells: *F* «d'aquell».

63. Els: *P* «e ells»; *Ue* «a ells».

64. donant: *D* «denant».

65. qui la dita nau o leny: *C* «ho ha aquell d'aquí».

66. o la: *manca en A*.

67. qui la dita nau ... serà: *manca en V*; serà: *FA* «serà retut los haurà o ls retrà».

68. trobadures: *C* «hatrobadures».

69. se'n: *N* «no se'n».

70. poran: *D* «porían»; si entre eyls ... poran: *manca en C*.

71. poran: *F* «porà»; e si entr'ells ... poran: *manca en N*.

72. sia e: *manca en C*.

73. ni és: *manca en D*.

74. e deu ésser ... dit: *FPAUe* «mès».

75. e si entr'ells ... de: *V* «e si-n se n'avendran si mès en coneguda de»; de: *C* «de dos».

76. Mas: *manca en C*.

77. e: *C* «he en»; e «en».

78. e encontrar-s'à: *V* «s'encontrarà»; *N* «sa encontraran»; *C* «encontrar-s'an».

79. e encontrar-s'à ... leny: *manca en VPAUe*.

80. hauran: *DCP* «aurà».

81. desemperat: *F* «desemparar».

82. e manar-la han: *manca en FUE*; *C* «e metran-la»; e amarinar-l'an e manar-la han: *P* «e amenar-l'an»; *A* «amarinar-la».

83. en: *en L afegit entre ratlles*.

84. amenat: *V* «axí amenat»; hauran amenat: *C* «maneran».

85. hajen: *D* «aguessen».

86. han: *C* «ajen»; *P* «agen»; *U* «haje».

87. re: *en L hom corregí aquest mot en «rera»; NPA «rera»; C «res»*.

88. e anamichs ... sí: *manca en V*; si: *manca en C*.

- 45 a entendre, *que* los dits anamichs no la haguessen tolta a aquell de qui és ne de qui deu ésser aquella nau o leny, e la mercaderia *que* dins és no deu ésser d'aquell o d'aquels *que*, axí com dessús és dit, la hauran atrobada. Mas, segons ús de mar, poden-ne demanar trobadores covinents. E si ⁸⁹ per aventura entr'els avenir
- 50 no se'n poran, sia e ⁹⁰ deu ésser mès lo contrast ⁹¹ dessús dit ⁹² en poder de bons hòmens, per so car tota via és bona la cominalea e la egualtat e el trempament ⁹³ dels bons hòmens. E és rahon *que* ⁹⁴ negun no deu fer ne ensercar tant de dan a altre com per aventura ⁹⁵ fer poria, per so car a les vegades negun no sap ne pot saber ⁹⁶
- 55 ne ⁹⁷ és cert ea ⁹⁸ on s'és ⁹⁹ lo seu dan ni lo seu perill. Perquè cascun deu posar e metre ¹⁰⁰ tot so *que* a fer haurà ab alcun altre ¹⁰¹ en cominalea e en trempament ¹⁰² de bons hòmens, e majorment sobre tots los casos dessús dits o semblants d'elys, ¹⁰³ per so *que* Déus e les ¹⁰⁴ gents no'l ne ¹⁰⁵ pusquen en res ¹⁰⁶ reprendre per ninguna rahó. Emperò, és axí a entendre *que* tot so *que* dessús és dit, *que* sia e ¹⁰⁷ deu ésser fet menys de tot frau, per so car a les vegades tal cuyda enganar ¹⁰⁸ e fer gran ¹⁰⁹ dan a altre ¹¹⁰ qui'l ¹¹¹ fa a ssi ¹¹² mateix, per so car ¹¹³ negun no sap ni és tant cert ni pot

89. si: manca en F.

90. poran sia e: N «poden que»; entr'els ... e: C «avenir no se'n poran entre ells».

91. contrast: F «compte».

92. e deu ...dit: V «mès»; lo contrast dessús dit: manca en C.

93. trempament: DVFNPA «temprament».

94. que: V «car».

95. per aventura: manca en V.

96. per so car ... saber: V «per ço que negú no pot saber».

97. ne: A «ne encara no no».

98. ea: manca en P.

99. ea on s'és: C «ja com és»; s'és: P «és».

100. metre: C «metre en ser».

101. a fer ... altre: D «à a ffer»; altre: manca en N; alcun altre: C «altre».

102. ne és cert ... trempament: V «ni és cert ea que li pot esdevenir perquè cascun deu fer rahó de si e metre's a cominlesa»; perquè cascun ... trempament: F «per ço tot hom deuria esquivar tot contrast que age

ab nul hom en conaguda»; P «per ço tot hom deuria posar tot contrast que age ab nul hom en coneguda»; A «per ço tot hom deuria posar tot contrast que ha ab nul hom en coneguda»; Ue «per ço tot hom deuria posar tot contrast que haja ab nul hom en coneguda»; trempament: C «agualtat».

103. d'elys: FU «d'aquells»; Pe «de aquells»; C «de aquelles»; tots ... d'elys: A «les coses damunt dites o semblants d'aquells».

104. Déus e les: D «Déu ne les»; V «Déu ni les»; F «Déu ne ne»; CPAUe «Déu ne».

105. no-l ne: FPUE «no-ls»; A «no los».

106. en res: manca en FPAUe.

107. que sia e: manca en C.

108. enganar: C «anguanar l'altro».

109. gran: manca en FNPAUe.

110. a altre: manca en C; P «a l'altre».

111. qui-l: DVN «que-l».

112. a ssi: D «axí»; P «ací».

113. car: V «que».

- saber, ea ¹¹⁴ que li ha esdevanir ¹¹⁵ a si matex ¹¹⁶ ni ¹¹⁷ als seus, ¹¹⁸ ni
 65 que no. ¹¹⁹ Perquè negun ¹²⁰ no deu anar a dan ni e ¹²¹ angan ni a
 perdició d'altre ¹²² per neguna rahó, ¹²³ per so car negun ¹²⁴ no sap
 ea ¹²⁵ on s'és lo seu. ¹²⁶ Emperò, si algun sebia que alguna nau o leny
 deurà o ha ¹²⁷ anar [Fol. 167] en ¹²⁸ algun loch on haurà dupte o
 70 paor de sos anamichs, e aquel o aquells dessús dits armaran lur
 nau o leny per fer dan a la dita nau o leny o ad altres ¹²⁹ per so
 que pusquen guanyar les dites trobatures o per so que hàjan o
 pusquen ¹³⁰ haver la dita nau o leny, e la roba que en la dita nau
 o leny ¹³¹ serà, ¹³² o d'altres per alguna rahó, ¹³³ si aquell o ¹³⁴ aquells
 75 que, axí com dessús és dit, hauran armat, e provat lus ¹³⁵ serà
 que'lls hajen o aguessen armat per les rahons o condicions ¹³⁶ des-
 sús dites, aquell o aquels aytals no deu ¹³⁷ haver les dites trobadu-
 res, ¹³⁸ ne encara la dita nau o leny del tot, ni ¹³⁹ en partida, ni en
 la roba que en la dita nau serà, ¹⁴⁰ si bé aquells ¹⁴¹ de qui és o deu
 ésser, la havien ¹⁴² abandonada, ¹⁴³ o encara, que anamichs la'ls ¹⁴⁴
 80 haguessen toltà, ¹⁴⁵ si donchs los dits qui armat hauran, ¹⁴⁶ en ver
 no poran metre qu'els ¹⁴⁷ no havien armat per les rahons o ¹⁴⁸ con-
 dicions dessús dites. Emperò, si provat los serà que eyls hagues-
 sen armat per fer dan ¹⁴⁹ a algun o a alscons, o a ¹⁵⁰ tothom ab qui

114. negun ... ea: *F*AUe «null hom no és cert»; *P* «null hom no és sert»; ea: *N* «ja»; ni pot saber ea: *C* «ja».

115. tant cert ... esdevanir: *V* «cert ea que hi pot esdevenir»; ha esdevanir: *F* «deu sdevenir»; *P* «és a sdevenir».

116. a si matex: manca en *F*PAUe.

117. matex ni: *V* «o».

118. seus: *C* «altres».

119. ni que no: manca en *V*.

120. negun: *P* «null hom».

121. ni e: *D* «ny a»; *V*FCe «ni a»; *N* «ne a»; *PA* «ne»; *U* «ni».

122. angan ... d'altre: *C* «a l'altre»; d'altre: *P* «d'altri».

123. per neguna rahó: manca en *V*.

124. per so car negun: *F* «con»; *P* «per ço cor»; *A* «cor»; *U*e «com».

125. ea: manca en *F*PAUe; *C* «ja».

126. ea ... seu: *V* «son mal que li poria semblant venir».

127. o ha: *D* «anar o devia a»; manca en *V*FNPAUe; *C* «hanar ho aurà».

128. en: *F* «a».

129. ad altres: *V*FN «d'altres»; *P* «adaltros»; leny per fer dan ... altres: *C* «lur leny a dan de altro».

130. o pusquen: *C* «bé que pogues- sen».

131. E la roba ... leny: manca en *D*FCPU.

132. E la roba ... serà: manca en *A*.

133. en la dita ... rahó: *V* «que dins serà».

134. aquell o: manca en *C*.

135. lus: *D*VFNPAUe «los».

136. e provat ... condicions: *C* «per les condicions».

137. deu: *D*VFNPAUe «deuen»; *P* «dèuan»; aytals no deu: *C* «no deuen».

138. les dites trobatures: manca en *C*.

139. la dita nau o leny del tot ni: *C* «del tot la nau ho leny serà de tot ho».

140. serà: *C* «seran da tot ne de partide».

141. aquells: *NA* «aquell».

142. havien: *A* «havia».

143. de tot ... abandonada: *V* «ne res que en ella sia».

144. la'ls: *V* «la's».

145. la'ls haguessen toltà: manca en *C*.

146. armat hauran: *C* «ermats éran».

147. qu'els: *V* «que ell».

148. rahons o: manca en *V*.

149. dan: *D*FPAUe «dita».

150. o a: *V* «o ab»; *FC* «ab»; a als- cons o a: *N* «ab alguns o ab».

- eyls s'encontrassen, en forma e en manera de anamichs, o ¹⁵¹ axí
 85 com ¹⁵² enamichs fan, per qualque ¹⁵³ rahó o manera, z ¹⁵⁴ eyls al-
 cuna nau o leny amenaran, ¹⁵⁵ sia que la ¹⁵⁶ aménan ab roba o menys
 de roba e sia que la ¹⁵⁷ hajen atrobada o tolta a enamichs, axí com
 dessus és dit, no ¹⁵⁸ deuen haver neguna res, ¹⁵⁹ ans deu ésser sal-
 vada a aquell ¹⁶⁰ o a aquells de qui és o de qui ¹⁶¹ deu ésser. ¹⁶² E los
 90 dits ¹⁶³ qui, axí com dessus dit, hauran ¹⁶⁴ armat, deuen ésser preses
 e meses en poder de la senyoria, o deu ésser fet d'ells axí com de
 robadors, si so que ¹⁶⁵ dessus és dit provat los serà. Emperò, si
 provat no'ls serà que eyls haguessen ¹⁶⁶ armat per les rahons o con-
 dicions ¹⁶⁷ dessus dites, si eyls alguna ¹⁶⁸ nau o leny hauran tolta a
 95 enamichs o la hauran atrobada, segons que dessus és dit, deu-los
 ésser donat e salvat tot lur ¹⁶⁹ dret que eyls haver-na deuen o ha-
 ver-na dauran ¹⁷⁰ per alguna ¹⁷¹ de les rahons dessus dites. Emperò,
 si dup- [Fol. 167 v] te serà qu'ells haguessen a[r]mat per les rahons
 o condicions ¹⁷² dessus dites, ¹⁷³ si per aventura serà cas que los
 100 dessus dits aguessen o ¹⁷⁴ hajen ¹⁷⁵ a provar les dites rahons o con-
 dicions ¹⁷⁶ sobre eyls dites o posades, ¹⁷⁷ los dits, ¹⁷⁸ ni ¹⁷⁹ nagú que ab
 eyls fos, ne encara naguna persona qui dan o prou ¹⁸⁰ esperàs haver
 en ¹⁸¹ les rahons o ¹⁸² condicions sobre eyls dites o posades, ¹⁸³ no
 puscha ¹⁸⁴ a eyls fer ¹⁸⁵ testimoni a ¹⁸⁶ lur prou per neguna rahó, ¹⁸⁷

151. o: manca en C.

152. com: VA «com a».

153. qualque: C «qual».

154. z: manca en cons-trad.

155. amenaran: D «amanerà»; F «ar-
maran»; A «manaran».

156. sia que la: C «si aquell».

157. sia que la: en L es llegeix clara-
ment «si aquella»; corregim d'acord
amb el sentit i la lliçó de VCPA; DUE
«si que la»; F «si que ha»; N «sia».

158. no: P «no-n».

159. neguna res: DA nenguna re»;
F «deguna re»; NC «res»; Ue «neguna
re».160. a aquell: D «aquella»; P «a
aquella».161. o de qui: V «o deu»; F «o a
aquell o a aquells da qui»; A «e a
aquell de qui».162. o de qui deu ésser: manca en
C.163. los dits: V «lo damunt dits»;
FA «aquells»; U «aquell»; e «a aquell»;
de qui és ... dits: manca en P.

164. hauran: P «aurà»; U «haurà».

165. so que: C «com».

166. haguessen: C «no agúsan».

167. o condicions: manca en FPAUe.

168. alguna: P «nanguna».

169. lur: C «lo lur».

170. o haver-na dauran: manca en
P.

171. alguna: C «algunes».

172. o condicions: manca en VF-
NAUe.173. emperò, si dupte ... dessus di-
tes: manca en P.

174. aguessen o: manca en FPAUe.

175. o hajen: manca en C.

176. o condicions: manca en FAUe.

177. dites rahons ... posades: P «de-
sús dites rahons»; eyls dits o posades:
C «los dits imposades».178. eyls dites o posades los dits:
V «dites».179. sobre eyls dites ... ni: N «so-
bredites qui»; ni: C «ne encare»; man-
ca en P.180. prou: DFNAUe «preu»; C «pro-
fit ne».

181. en: N «per».

182. rahons o: manca en FPAUe.

183. eyls dites o posades: C «als
dits inposades».

184. puscha: C «pusquen».

185. eyls fer: C «fer ha ells»; P «a
ell ffer».

186. a: C «per».

187. rahó: C «via».

- 105 ne ¹⁸⁸ encara neguna ¹⁸⁹ persona qui fos viciosa ¹⁹⁰ o qui hom hagués dupte que's ¹⁹¹ giràs per diners. Emperò, si per aventura con ¹⁹² los dits anamichs hauran presa ¹⁹³ alguna nau o leny, o alguna altra roba, si los dits anamichs la dita nau o leny o ¹⁹⁴ roba que presa hauran ¹⁹⁵ jaquiran ho hauran jaquida per lur volentat, ¹⁹⁶ e no per
- 110 paor que haguessen ni hajen ¹⁹⁷ haüda de neguna nau o leny de què eyls haguéssan haüda ¹⁹⁸ vista ne haguessen dupte ¹⁹⁹ o paor que dessús los pogués venir, ²⁰⁰ si algun o alscons la dita nau o leny o la dita roba que los dits enamichs hauran jaquida, axí com dessús és dit, atrobaran o hauran atrobada, e ²⁰¹ en loch saul la maneran
- 115 o la metran, ²⁰² no deu ésser jens ²⁰³ lur de tot, si senyor atrobat li serà. Mas deuen-lus-en ²⁰⁴ ésser donades trobatures covinents a co-naguda dels bons hòmens del loch on la dita nau o leny e la dita roba serà estada amanada ²⁰⁵ sots les rahons z ²⁰⁶ condicions ²⁰⁷ des-sús dites. Mas, ²⁰⁸ emperò, si la dita nau o leny o roba, ²⁰⁹ dins covi-
- 120 nent temps, senyor vengut o ²¹⁰ exit no ²¹¹ serà, los dits qui la dita nau o leny o la dita roba atrobada hauran, ²¹² deuen haver per ²¹³ lurs trobatures la maytat de so que valrà. E de la altre ²¹⁴ maytat deu ésser fet, ²¹⁵ segons que demostra ²¹⁶ e declara ²¹⁷ en lo ²¹⁸ capítol qui parla de la roba qui serà atrobada. E si per aventura los dits
- 125 anamichs se'n manaran alguna nau o leny o se'n portaran alguna roba, e els dits anami- [Fol. 168] chs no leixeran la ²¹⁹ dita nau o leny

188. ne: manca en F.
 189. neguna: manca en CUE; A «a neguna».
 190. viciosa: DVFNCAUe «variosa»; P «variossa».
 191. o qui hom hagués dupte que's: F «ne»; PAUe «ne.s».
 192. con: manca en C.
 193. hauran presa: C «avian pres».
 194. nau o leny o: manca en C.
 195. la dita nau ... hauran: manca en FPAUe.
 196. volentat: V «voler».
 197. ni hajen: manca en V.
 198. haguéssan haüda: P «aguda»; C «aguésan».
 199. ne haguessen dupte: manca en VN.
 200. que dessús los pogués venir: manca en V.
 201. e: manca en FC.
 202. la maneran o la metran: D «la amenaran o la metran»; V «la metran o la menaran»; FUE «la metran o la amenaran»; P «la metran ho la amaneran»; A «la metran o la amanaran».
 203. jens: manca en VNC.

204. deuen - lus - en: DFNCPAUe «deuen-los»; V «deuen-los-ne».
 205. estada amanada: C «hatroba-de ho menade»; P «stade menada».
 206. rahons z: manca en FPAUe.
 207. z condicions: manca en C.
 208. mas: manca en FPAUe.
 209. o roba: V «o roba no trobara» (o roba afegit damunt el rengló); N «no troba» (no afegit damunt el rengló).
 210. vengut o: N «negú ne»; C «nín-gú».
 211. no: C «no-y».
 212. o la dita roba atrobada hauran: manca en VN.
 213. per: C «de».
 214. de la altre: VN «l'altra»; C «l'altre».
 215. fet: C «partide».
 216. demostra: P «mostra».
 217. demostra e declara: D «demostrarà e declararà».
 218. en lo: C «un»; P «lo».
 219. la: C «en la».

o la dita roba ²²⁰ per lur volentat, ²²¹ ans la ²²² hauran a lezar per temporal o per algunes naus o lenys de què hauran dupte o paor, ²²³ d'aquella ²²⁴ nau o leny o roba qui los dits anamichs, axí com des-
 130 sús és dit, hauran haüda ²²⁵ a lezar, deu ésser fet axí ²²⁶ com aque-
 lla ²²⁷ qui los dits anamichs hauran jaquida ²²⁸ anar ²²⁹ per lur ²³⁰ aucto-
 ritat en aquella matexa forma. E tot so que dessús és dit, sia e ²³¹
 deu ésser fet ²³² menys de tot ²³³ frau. E si per aventura los dits
 anamichs ²³⁴ vendran o estaran en algun loch en lo qual eyls reem-
 135 bran ²³⁵ alguna nau o leny o alguna roba que eyls presa hauran, si
 aquel o aquels, de qui la dita nau o leny o la dita roba estada serà,
 volran ²³⁶ cobrar la dita nau o leny o la dita roba, aquel o ²³⁷ aquells
 qui remuda ²³⁸ la hauran, són tenguts de retre a aquell o a aquels
 de qui estada serà, eyls, ²³⁹ emperò, donant e retent a eyls ²⁴⁰ la dita
 140 reemsó, ²⁴¹ e encara donant a eyls guany, ²⁴² si eyls pendre-lo'n ²⁴³ vol-
 ran. E si per aventura com ²⁴⁴ los dits enamichs hauran presa al-
 cuna nau o leny o alguna roba, ²⁴⁵ eyls ²⁴⁶ ne faran e n'hauran feta ²⁴⁷
 donació a algun, ²⁴⁸ aquella donació no ²⁴⁹ val ne ²⁵⁰ deu h[a]ver va-
 lor per neguna rahon. ²⁵¹ Emperò, si los dits enamichs donaran ²⁵²
 145 e retran a aquels ²⁵³ de qui estada serà tot ²⁵⁴ cumunament, sens ²⁵⁵

220. la dita roba: *D* «o s'enportaran alguna. E ells dits enemichs no lezaran la dita nau o el leny o la dita roba» (*repetició mecànica*); *manca en P*.

221. volentat: *V* «voler»; per lur volentat: *P* «per voluntat lur».

222. la: *C* «le.y».

223. o paor: *manca en FPAUe*.

224. o paor, d'aquella: *P* «de què la».

225. hauran haüda: *P* «aurà aguda».

226. fet axí: *V* «axí feta» (*feta afe- git damunt el rengló*); *N* «feta axí».

227. aquella: *D* «a aquell»; *V* «d'a- quells»; *NA* «d'aquella».

228. jaquida: *V* «haüda jaquir»; *N* «aüda a jaquir»; *C* «lexade».

229. anar: *manca en A*.

230. lur: *P* «lur voluntat ho».

231. que dessús és dit, sia e: *man- ca en FPAUe*.

232. fet: *manca en VN*.

233. tot: *P* «negun»; *Ae* «nengun»; *U* «nagun».

234. los dits anamichs: *manca en C*.

235. reembran: *D* «reebran»; *F* «re- hebran»; *P* «resembran».

236. volran: *D* «volrà»; *C* «voldrà»; *A* «la volran».

237. la dita nau ... o: *manca en FPAUe*.

238. remuda: *DV* «reebuda»; *F* «re- sabuda»; *NPA* «rebuda»; *Ue* «rehebu- da»; *C* «ramude».

239. eyls: *C* «e ells»; *P* «ell».

240. a eyls: *manca en FPAUe*.

241. reemsó: *D* «renunciació».

242. guany: *C* «guanys»; *P* «gua- sany».

243. pendre-lo'n: *V* «haver-lo'n»; *F* «pendra'l-ne»; *P* «pendre'll-ne»; *AUe* «pendre'l-ne»; *C* «pendra-lo».

244. com: *manca en C*.

245. o alguna roba: *manca en FPAUe*.

246. eyls: *V* «e ells»; *C* «he ells».

247. e n'hauran feta: *manca en FPAUe*; *C* «ho n'auran».

248. a algun: *manca en C*.

249. no: *C* «aytal no».

250. no val ne: *VN* «aytal no».

251. rahon: *V* «valor ne rahó».

252. donaran: *P* «daran».

253. aquels: *V* «aquell»; *A* «aquell a aquell» (*sic*).

254. tot: *manca en C*.

255. sens: *C* «segons».

neguna reempsó,²⁵⁶ aquella donació aytal val e²⁵⁷ deu haver valor,²⁵⁸ per so car en aquella²⁵⁹ donació aytal no ha ne²⁶⁰ pot haver negun contrast. Mas si per aventura los dits anamichs diran al senyor de la nau o leny, o li'n volrà²⁶¹ fer alcuna gràcia,²⁶² e²⁶³ diran: «Axí²⁶⁴ 150 nós retem a tu²⁶⁵ la tua nau o leny francha de tota reempsó,²⁶⁶ mas²⁶⁷ volem haver reempsó²⁶⁸ de la roba que en la dita²⁶⁹ nau o leny és», aquesta donació aytal no val per neguna rahó,²⁷⁰ per so car²⁷¹ los dits anamichs no la ténan²⁷² ne la²⁷³ han²⁷⁴ en loch saul, que pusquen dir ne ésser certs que abans²⁷⁵ qu'els²⁷⁶ [Fol. 168^v] 155 la haguessen en loch saul no la poguéssan haver perduda per alcuna²⁷⁷ de les rahons dessús dites,²⁷⁸ jassia assò que eyls la²⁷⁹ hajen²⁸⁰ poder de cremar o de metre a fons, si eyls se volran. Per qual rahon?²⁸¹ car nau o leyn o roba, pus és cremat o guastat, no és bona a negun²⁸² no·n²⁸³ pot fer de²⁸⁴ son prou ne amichs ne 160 anamichs,²⁸⁵ que axí bé és²⁸⁶ perduda als uns com als altres. E sia entès assò que dessús és dit de nau o de leny, axí de la dita roba o mercaderia com és²⁸⁷ de la nau o leny.²⁸⁸ E si per aventura la roba o mercaderia²⁸⁹ que en la dita nau o leny serà reembran²⁹⁰ los mercaders o·ls²⁹¹ amichs d'aquels dels dits anamichs,²⁹² lo se-

256. reempsó: *D* «retenció» (*sic*); *P* «ramsó».

257. val e: *FPU* «no»; *A* «no val ne».

258. val e deu haver valor: *C* «deu aver valor he valer».

259. aquella: *C* «aquesta».

260. no ha ne: *C* «no».

261. volrà: *V* «volran».

262. diran al senyor... gràcia: *C* «voldran fer al dit senyor de la nau alguna gràcia».

263. per so car en aquella donació ... volrà fer alcuna gràcia, e: *FPAUe* «emperò si»; e: *V* «e li».

264. axí: *manca en FPAUe*.

265. retem a tu: *FPAUe* «te retem»; *C* «rahemem a tu».

266. reempsó: *P* «renció».

267. mas: *P* «mas nós».

268. mas volem haver reempsó: *manca en F*.

269. dita: *DVN* «tua».

270. aytal no val per neguna rahó: *P* «no vall ne deu aver valor»; *FAUe* «no val»; per neguna rahó: *manca en C*.

271. aquesta donació ... car: *manca en N*.

272. no la ténan: *manca en F*.

273. ténan ne la: *manca en PAUe*.

274. ne la han: *manca en C*.

275. abans: *V* «ans».

276. qu'els: *F* «qua»; *PAUe* «que».

277. haver perduda per alcuna: *C* «perdra per alguns».

278. de les rahons dessús dites: *FPAUe* «rahó».

279. la: *manca en VNC*; jassia assò que eyls la: *F* «jassia que»; *P* «jatse-sia que»; *AUe* «jatsia que».

280. hajen: *D* «aguesen».

281. per qual rahon: *manca en C*.

282. negun: *D* «a negun ne negun»; *C* «a neguna cosa ne nangun».

283. no·n: *N* «ne a nagun no·n».

284. de: *manca en C*.

285. a negun no·n pot ... anamichs: *V* «a negú ni amich ni ha enemich».

286. bé és: *DN* «és ben»; *V* «és bé».

287. és: *manca en V*.

288. per qual rahon ... leny: *manca en FPAUe*; que axí bé és ... leny: *manca en C*.

289. o mercaderia: *manca en FPAUe*; com és de la nau ... mercaderia: *manca en N*.

290. serà reembran: *C* «faran rembra»; reembran: *P* «se rembrà».

291. mercaders o·ls: *manca en C*.

292. o·ls amichs d'aquels dels dits anamichs: *manca en V*.

- 165 nyor de la dita nau o leny e ls amichs d'aquel²⁹³ són tenguts de metre en la reemsó de la dita roba o mercaderia²⁹⁴ per sou o per liura o per besant de tot aytant com la dita nau o leny valrà. E assò sia e²⁹⁵ deu ésser²⁹⁶ sens altre²⁹⁷ contrast, z sia e deu ésser tot so entès que²⁹⁸ dessús és dit, axí bé de la nau o del leny com de la
- 170 mercaderia, e de la mercaderia com de la nau o del leny dessús dit.²⁹⁹ Emperò, si los dits anamichs tendran o hauran tengut la dita nau o leny o roba³⁰⁰ en loch saul, so és a entendre,³⁰¹ que la hàjan o la haguéssan treta o gitada³⁰² de la mar³⁰³ de lurs³⁰⁴ anamichs, e que la hajen e la³⁰⁵ tenguen en lur³⁰⁶ mar,³⁰⁷ és a entendre
- 175 que ells sien en loch de³⁰⁸ haver³⁰⁹ recobre de lurs³¹⁰ amichs, si com los dits anamichs tendran o hauran en si o rera si³¹¹ la dita nau o leny o roba que a ssos anamichs hauran toltà, axí com dessús és dit, donaran o faran donació o venda³¹² a alcun³¹³ de la dita nau o leny a³¹⁴ alcun altre,³¹⁵ o roba,³¹⁶ val o deu valer haver³¹⁷
- 180 sens tot contrast, que senyoria ne neguna altre persona³¹⁸ no ls hi³¹⁹ pot metre ni deu neguna justa rahó.³²⁰ Si donchs aquel a³²¹ qui la dita donació serà estada³²² feta, axí com dessús és dit,³²³ no volrà fer alcuna³²⁴ gràcia a aquell de qui la dita nau o leny o la

293. d'aquel: P «de aquells».

294. de la dita roba o mercaderia: manca en FPAUe; reemsó ... mercaderia: P «dita rahensó».

295. sia e: manca en FPAUe.

296. e deu ésser: manca en VN; ésser: F «ésser feyt»; C «éser fet»; P «éser ffet»; AUe «ésser fet».

297. altre: V «tot»; FP «tot altra»; N «alcun»; CAUe «tot altre».

298. que: C «axí com».

299. z sia e deu ... dessús dit: manca en FPAUe; e de la mercaderia ... dessús dit: manca en C.

300. tengut la dita nau o leny o roba: C «tengude».

301. entendre: A «saber».

302. o la haguéssan treta o gitada: FPAUe «treta».

303. mar: C «nau».

304. lurs: D «lur»; FPAUe «sos».

305. hajen e la: manca en N.

306. lur: D «la lur».

307. e que ... mar: manca en FPAU; mar: manca en N; C «poder he en lur mà».

308. sien en loch de: FAUe «puxen»; P «púxan».

309. haver: manca en C.

310. que la hajen ... lurs: V «que la tinguessen en sa mar e que la tin-

guessen salva en sa mar e que ells hajen recobre de sos»; lurs: FPAUe «sos».

311. o rera si: manca en VFNPAUe; tendran o hauran en si o rera si: C «ho tindran ho n'auran. Si».

312. donació o venda: C «donar ho vendrà».

313. a alcun: manca en VN.

314. a: D «e».

315. a alcun altre: manca en FPAUe.

316. a alcun altre o roba: C «ho roba algun altra robe».

317. valer haver: VFPAUe «haver valor»; NP «aver valor»; C «valor».

318. ne neguna altre persona: manca en PAUe.

319. no ls hi: PAUe «no y».

320. ni deu neguna justa rahó: VPAUe «contrast»; que senyoria ... rahó: manca en F; C «que senyor ne altre persone no y pot metra contrast».

321. aquel a: P «aquella ho aquell».

322. serà estada: P «aurà»; a qui la dita ... estada: AUe «qui la dita donació haurà».

323. serà estada ... dit: F «haurà feyta»; axí ... dit: manca en PAUe.

324. alcuna: V «neguna»; N «naguna».

dita roba ³²⁵ estada serà, eyls ³²⁶ ó pot fer, ³²⁷ si fer-ó volrà, que ³²⁸ en
 185 altre ³²⁹ manera [Fol. 169] senyoria ³³⁰ no·l ne ³³¹ pot forsar ne des-
 trènyer per alcuna ³³² justa rahon. Si donchs aquell de qui la dita
 nau o leny o roba estada serà, frau alcun per alcuna justa rahó
 mostrar no·y porà, e si lo dit frau en ver metut ésser porà, ³³³ la
 dita donació no deu valer ni deu haver neguna valor per neguna
 190 rahon, ³³⁴ enans pot e poria ésser tal ³³⁵ manera o condició lo dit
 frau que aquell a ³³⁶ qui la donació dessús dita serà estada feta, deu
 ésser pres per la senyoria, e deu-li ésser donada pena en haver e
 en persona, segons la condició e el cas que ³³⁷ en lo dit frau ³³⁸ atro-
 bat serà, ³³⁹ sens tota mercè. E la dita nau o leny o roba, si lo dit
 195 frau en ver metut ³⁴⁰ ésser porà, ³⁴¹ deu ésser d'aquel o d'aquels ³⁴²
 de qui estada serà, sens tot contrast. ³⁴³ O ³⁴⁴ per aventura los dits
 anamichs faran o hauran feta venda o alcun o a alscons d'alcu-
 na ³⁴⁵ nau o leny o roba que eyls presa ³⁴⁶ hauran, la dita venda val
 e deu haver valor ³⁴⁷ en aquesta manera: Emperò, que aquel o ³⁴⁸
 200 aquels que la dita nau o leyn o roba ³⁴⁹ hauran ³⁵⁰ comprada, pus-
 quen mostrar o en ver ³⁵¹ metre ³⁵² que la dita venda lus ³⁵³ sia es-
 tada feta enaxí con ³⁵⁴ eyls dèyan ³⁵⁵ e ho manifesten ³⁵⁶ de paraula,
 so és saber ³⁵⁷ que eyls la hajen ³⁵⁸ comprada ³⁵⁹ dels ³⁶⁰ dits ana-

325. o la dita roba: manca en FCAUe; dita nau ... roba: P «nau ho leyn».

326. eyl: aci comença un salt en FPAUe. Vegeu nota 343.

327. fer: C «bé fer».

328. eyl ó pot ... que: manca en V.

329. altre: C «alguna».

330. senyoria: V «senyoria neguna»; N «senyoria ne naguna ne altra persona».

331. senyoria no·l ne: D «senyoria ne nenguna persona no·l ne porà ne·l»; C «senyor ne nenguna altre persone no lo'n».

332. alcuna: V «neguna»; C «naguna».

333. porà: D «no porà»; metut ésser porà: VN «mès serà»; C «metra porà».

334. deu valer ni ... rahon: C «no val ne deu valer per naguna justa rahó».

335. tal: VNC «en tal» [en N en està afegit damunt el rengló].

336. a: manca en DV.

337. cas que: C «cor».

338. en lo dit frau: manca en V.

339. serà: C «fo».

340. metut: C «mès».

341. metut ésser porà: VN «mès serà».

342. d'aquel o d'aquels: D «aquell o aquells»; C «tornade ha aquell ho aquells».

343. eyl ó pot fer ... contrast: manca en FPAUe [vegeu nota 326].

344. O: DVN «o si»; FCPAUe «e si».

345. d'alcuna: C «de aquella».

346. presa: manca en V.

347. haver valor: C «valer».

348. aquel o: manca en VFNPAUe.

349. o roba: manca en VN.

350. hauran: D «aurà».

351. ver: C «veritat».

352. o en ver metre: manca en FPAUe.

353. lus: DVFNAUe «los»; manca en P; la dita venda lus: C «aquella vende los».

354. con: C «que».

355. dèyan: D «dejen»; V «ho dien»; N «o dehien».

356. ho manifesten: C «he manifestaren».

357. saber: manca en V.

358. hajen: C «avian».

359. enaxí ... comprada: manca en FPAUe.

360. dels: P «per los».

michs en loch saul, so és, *que* eyls la tinguessen rera³⁶¹ si *per*³⁶² 205 aventura aquel o³⁶³ aquels *qui* la dita nau o leyn o roba diran haver comprada³⁶⁴ *per* just cas o *per* justes rahons o *per* justs testimonis³⁶⁵ mostrar o en ver³⁶⁶ metre no³⁶⁷ poran, la venda dessus dita no val ne³⁶⁸ deu haver valor *per* neguna rahó,³⁶⁹ ans, si³⁷⁰ la dita nau o leyn o roba demanador o senyor³⁷¹ algun exirà qui en 210 ver metre pusquen³⁷² la dita nau o leyn o roba³⁷³ ésser sua, deu-los ésser retuda en aquesta³⁷⁴ manera: Emperò, *que*³⁷⁵ lo dit contrast sia e deu ésser³⁷⁶ més en poder de bons hòmens³⁷⁷ o de la³⁷⁸ senyoria. E qualche cosa los dits bons hòmens o la dita senyoria diran o tendran³⁷⁹ *per* bé aquel³⁸⁰ o aquels *qui* dir- [Fol. 169^v] an 215 o³⁸¹ demanaran la dita nau o leyn o roba haver comprada han a seguir³⁸² sens tot contrast. E tot so³⁸³ dessus dit sia e deu ésser³⁸⁴ menys de tot frau.³⁸⁵ E si frau provat hi serà, la part contra la qual³⁸⁶ lo dit frau provat serà,³⁸⁷ sia e deu ésser tenguda³⁸⁸ de³⁸⁹ restituhir a la part la qua[1]³⁹⁰ lo dit frau sostengut haurà tot dan 220 e tot destrich e tot interès³⁹¹ *que* *per* lo dit frau sostengut haurà.³⁹² E encara més,³⁹³ la part que lo dit frau fet o³⁹⁴ consentit³⁹⁵ haurà,³⁹⁶

361. rera: *V* «en»; *C* «treta e».
 362. *per*: *A* «e *per*».
 363. aquel o: manca en *FPAUe*.
 364. qui la dita ... comprada: *FPAUe* «diran haver comprada aquella roba o».
 365. o *per* justs testimonis: manca en *FPAUe*.
 366. ver: *C* «veritat».
 367. metre no: *F* «metran no»; *C* «metra no-u».
 368. dessus dita no val ne: *F* «que diran a ells ésser feyta no»; *P* «que diran a ells éser ffeta no»; *AUe* «que diran a ells ésser feta no».
 369. *per* neguna rahó: manca en *FPAUe*; rahó: *C* «justa rahó».
 370. si: *FPAUe* «si en».
 371. demanador o senyor: *C* «de mercader».
 372. pusquen: *PA* «pusque».
 373. o roba: manca en *FPAUe*.
 374. aquesta: *V* «esta»; *C* «aquella».
 375. que: *C* «que si».
 376. e deu ésser: manca en *FPAUe*.
 377. de bons hòmens: *A* «de dos bons».
 378. o de la: *C* «de la dita».
 379. diran o tendran: *D* «dirà o tendrà»; *C* «tendran».
 380. aquel: *D* «que aquel»; *VNC* «que aquell».
 381. diran o: manca en *C*.
 382. han a seguir: manca en *DNC*.
 383. so: *C* «sso qui».

384. ésser: *C* «éser fet».
 385. haver comprada ... frau: *V* «haver comprada o aquell o aquells que diran ésser sua n'estiguen al dit d'aquells»; E qualche cosa ... frau: *F* «allò-n sia feyt e que sia sens tota frau»; *P* «d'allà hon sia ffet e que sia sens tot ffrau»; *A* «e allò-n sia fet que sia sens tot frau»; *Ue* «allà hon sia fet e que sia sens tot frau»; frau: *C* «contrast e frau».
 386. la qual: *C* «qui».
 387. la part contra ... serà: manca en *VN*.
 388. sia e deu ésser tenguda: *C* «deu ésser».
 389. de: manca en *A*.
 390. la qua[1]: manca en *V*.
 391. interès: *N* «interésser».
 392. tot dan ... haurà: manca en *VC*; *F* «e totes messions e dans e interéssers»; *P* «e totes macions e dans e interessos»; *A* «tots messions e dans e interesses»; *Ue* «e totes messions e dans e interésser».
 393. més: *D* «me»; manca en *FCP AUe*.
 394. fet o: manca en *C*.
 395. consentit: *V* «consent».
 396. fet o consentit haurà: *FA* «consintrà o haurà consentit»; *Ue* «consintrà o haurà consentit»; lo dit frau ... haurà: *P* «al dit ffrau consintrà ho aurà consentit».

- sia e ³⁹⁷ deu ésser ³⁹⁸ a mercè ³⁹⁹ de la senyoria. Emperò, si lo dit senyor de la nau o leny o roba, ⁴⁰⁰ o hom per eyls, ⁴⁰¹ cobraran ⁴⁰² la dita nau o leny o roba, ⁴⁰³ per qualsevol ⁴⁰⁴ rahó eyls la cobraran, 225 eyls són tenguts de regonèxer ⁴⁰⁵ a tots aquels qui pa[r]t hi hauran la part que ladonchs hi havien con los ⁴⁰⁶ dits anamichs la·ls ⁴⁰⁷ tolguéran, ⁴⁰⁸ aquels, emperò, donant a eyls tot so que la dita ⁴⁰⁹ lur part ⁴¹⁰ costat los ⁴¹¹ haurà per sou e per liura, ⁴¹² segons ⁴¹³ que a cascun ne pertanyarà ⁴¹⁴ en altre manera. Emperò, ⁴¹⁵ lo dit senyor 230 de la nau o leny o roba no·ls sia tengut de regonèxer les parts dessús dites. ⁴¹⁶ Mas, ⁴¹⁷ emperò, si ⁴¹⁸ lo dit senyor de la nau o leny o roba, o alcun per eyls, reebran ⁴¹⁹ o cobraran ⁴²⁰ o faran ⁴²¹ alcun pati o alcuna avinensa, ⁴²² per so que eyls pusquen cobrar la dita nau o leny o roba ab volentat ⁴²³ de tots los parsoners o de la ma- 235 jor partida, lo dit senyor ⁴²⁴ de la nau o leyn o roba, o hom per eyls, ⁴²⁵ los ne ⁴²⁶ pot forsar e destrènyer ab senyoria, si eyl se volrà, que axí li són tenguts e obligats con si hi ⁴²⁷ havien promesa ⁴²⁸ de fer part en nau o en leyn que eyl fer volgués de nou o que la compràs ⁴²⁹ novelament. Emperò, si lo dit senyor de la nau o leyn o 240 roba ⁴³⁰ farà ⁴³¹ alcun pati o avinensa, o hom ⁴³² per eyl, sens sabuda o volentat ⁴³³ dels dits ⁴³⁴ parsoners de tots ⁴³⁵ o de la major partida,

397. sia e: *manca en FPAUe*.
 398. ésser: *C «ésser e star»*.
 399. a mercè: *F «mès en poder»; a mercè: PUE «mès en poder»; A «mena en poder»*.
 400. o roba: *manca en FPAUe*.
 401. eyls: *A «ell»*.
 402. cobraran: *D «cobrarà»*.
 403. o hom ... roba: *manca en C*.
 404. qualsevol: *e «qualque»*.
 405. de regonèxer: *manca en C*.
 406. con los: *V «ans que·ls»*.
 407. la·ls: *C «la li»; A «los»*.
 408. tolguéran: *V «tolguessen»*.
 409. tot so que la dita: *N «tota la»; dita: manca en C*.
 410. tot so que ... part: *N «tota la lur part e tot so que»*.
 411. tot so que ... los: *V «tota la lur part e tot ço que costat»; los: manca en P*.
 412. liura: *F «libra o per besant»; A «lliura o per bezants»*.
 413. segons: *V «ço és les despeses ells sien tenguts de pagar casquí segons»*.
 414. pertanyarà: *F «apertanyarà»*.
 415. Emperò: *manca en V; pertanyarà ... Emperó: P «pertanya. Mas emperò»*.
 416. en altre ... dessús dites: *manca en FPAUe*.

417. Emperò ... Mas: *manca en C*.
 418. si: *manca en C*.
 419. reebran: *V «reembran»*.
 420. o alcun per ... cobraran: *C «algú per ells rembra ho compreran»*.
 421. o roba o alcun ... faran: *F «cobraran alguna roba o faran»; P «cobrarà alguna roba ho ffarrà»; Ue «cobreran alguna roba o faran»*.
 422. avinensa: *V «empresa o avinença»; FUE «covinença»; P «convinença»; o roba o alcun ... avinença: A «cobrarà alcuna covinença»*.
 423. volentat: *V «voler»*.
 424. o dit senyor: *C «los dits senyors»*.
 425. o leyn ... eyls: *manca en FAUe; de la nau ... eyls: manca en P*.
 426. ne: *manca en FPAUe*.
 427. hi: *DVFNPAUe «li»*.
 428. promesa: *manca en C*.
 429. compràs: *C «volgués comprar»*.
 430. o leyn o roba: *manca en FPAUe*.
 431. farà: *D «o farà»; C «ho ffarrà»*.
 432. hom: *C «algun hom»*.
 433. volentat: *V «voler»*.
 434. o hom per ... dits: *FPAUe «menys dels»*.
 435. dels dits parsoners de tots: *C «de tots los parsonés»*.

los dits parsoners ⁴³⁶ no li'n ⁴³⁷ [Fol. 170] són tenguts de res, si eyls no-s ⁴³⁸ volran, ne ⁴³⁹ lo dit senyor de la nau o leyn o roba ⁴⁴⁰ a eyls ⁴⁴¹ respondre ne regonèxer de ⁴⁴² les parts o dret ⁴⁴³ que eyls hi ⁴⁴⁴ havien, ⁴⁴⁵ com los dits enamichs lo ⁴⁴⁶ li tolgueren, saul ⁴⁴⁷ en aytant de compte si entre lo dit senyor de la nau o leny o roba e els dits parsoners no havia romàs ⁴⁴⁸ per rahó de les dites parts que eyls havien en la dita nau o leyn o roba, ⁴⁴⁹ com los dits anamichs la li tolguéran, si eyl no-s volrà ne senyoria vol ⁴⁵⁰ ne pot ne'l deu destrènyer ne neguna altre persona per naguna rahó, si donchs los dits parsoners pagar no volran so que a cascun ne pertanyarà, per rahon de la part que en la dita nau o leny o roba ⁴⁵¹ havien, com los dits enamichs a aquels la tolguéran, ⁴⁵² e encara le-y ⁴⁵³ volran ⁴⁵⁴ haver. E ⁴⁵⁵ si los dits parsoners part no ⁴⁵⁶ volran, segons que dessus és dit, lo ⁴⁵⁷ dit senyor de la nau o leyn o roba, o hom ⁴⁵⁸ per eyl, ⁴⁵⁹ los ne pot forsar o destrènyer ab senyoria, si eyl se volrà, que axí li'n són tenguts e ob[l]igats com si li havien promesa fer ⁴⁶⁰ part en nau o en leyn que eyl fer volgués de nou o que la compràs novelament. Emperò, si lo dit senyor de la nau o leyn o roba reembrà o farà alcun pati o alcuna covinensa ⁴⁶¹ o hom per eyl, sens sabuda e volentat dels dits personers, de tots o de la major <par> partida, los dits parsoners no li són tenguts de res, si eyls no-s volran, ni lo dit senyor de la nau o leyn o roba a eyls en res ⁴⁶² respondre ni regonèxer de les parts o drets qu'els hi havien com los dits

436. de tots o ... parsoners: manca en FPAUe; parsoners: C «parsonés ho la major partide».

437. li'n: DNC «li»; de tots o ... li'n: V «no li».

438. no-s: F «no».

439. ne: C «si».

440. o roba: manca en FPAUe.

441. eyls: FA «ells de»; a eyls: C «no voldrà a ells».

442. de: FA «a ells».

443. de les parts o dret: VN «del dret»; dret: C «de res»; PA «drets».

444. hi: manca en FPAUe.

445. havien: F «havien en la dita nau o leny».

446. havién com ... lo: C «haguésan promès com los dits parsonés la»; lo: P «la».

447. saul: aci comença en salt en C [vegeu nota 463].

448. de compte ... romàs: FAUe «que si als parsoners roba havia romassa»; P «que si als parsoners roba

avia romassa»; romàs: manca en N.

449. o leyn o roba: manca en FPAUe.

450. si eyl no-s volrà ne senyoria vol: aquests mots manquen en V, on hi ha un salt d'una pàgina; vegeu nota 463; vol: N «no-l».

451. o roba: N «aurà».

452. si eyl ... tolguéran: manca en FPAUe.

453. le-y: DFAU «la-y»; e «la hi».

454. volran: U «volguéran»; e «volguere».

455. E: aci comença un salt en FAUe [vegeu nota 477].

456. part no: D «paguar»; N «pagar».

457. lo: D «si lo».

458. o hom: manca en DN.

459. eyl: N «ells».

460. fer: N «de fer».

461. covinensa: D «avinenssa»; N «avinensa».

462. en res: manca en D.

- 265 anamichs lo li tolguéran⁴⁶³ ⁊⁴⁶⁴ algun contrast lo hi⁴⁶⁵ metrà o'ls hi volrà metra, senyor⁴⁶⁶ lo'n pot e'l ne⁴⁶⁷ deu destrènyer, que per ne-guna justa rahon lo dit senyor de la nau o leny o roba no se'n pot ni se'n deu⁴⁶⁸ escusar ni deffendre,⁴⁶⁹ pus los dits personers pagaran o⁴⁷⁰ pagar vol- [Fol. 170 v] ran tot so que a eyls ne pertanyarà
- 270 ne pertànyer lo se'n deurà per sou e per lliura, segons les dites⁴⁷¹ lurs parts seran, ne seria⁴⁷² rahon⁴⁷³ ne egualtat que negun deja ne⁴⁷⁴ haja poder de desposayir a algun o a alguns del lur per neguna rahó; eyls, emperò, faent lo⁴⁷⁵ que fer dejen als cas⁴⁷⁶ dessús dit ab justa rahó.⁴⁷⁷ Emperò, deu ésser axí entès⁴⁷⁸ que, si lo senyor
- 275 comprarà o reembrà, o hom per eyl, la nau o leny o⁴⁷⁹ roba que ja era e fo⁴⁸⁰ sua, dels dits anamichs o d'alcuns⁴⁸¹ qui dels dits anamichs⁴⁸² la haguéssan haüda⁴⁸³ per justa rahó, si aquels qui part hi⁴⁸⁴ havien⁴⁸⁵ ab eyl, no volra[n]⁴⁸⁶ pagar, segons que dessús és dit, lo dit senyor qui comprarà⁴⁸⁷ o reemuda⁴⁸⁸ la haurà, o hom
- 280 per eyl, se deu fadigar e haver fadigue en los dits⁴⁸⁹ parsoners una o moltes vegades.⁴⁹⁰ E si los dits parsoners pagar no⁴⁹¹ volran, eyl

463. si eyl ... tolguéran: manca en V (vegeu nota 450); saul en aytant ... tolguéran: manca en C (vegeu nota 447).

464. ⁊: manca en D; N «si»; C «e si».

465. lo hi: D «los hy»; NC «los.i»; ⁊ algun contrast lo hi: V «Emperò si lo senyor de la nau o leny o roba contrast hi».

466. senyor: C «senyoria».

467. e'l ne: N «e».

468. ni se'n deu: manca en V; pot ni se'n deu: C «deu ne pot».

469. ni deffendre: manca en C.

470. pagaran o: manca en C.

471. les dites: manca en V.

472. ne seria: V «ne no seria»; les dites lurs parts seran ne seria: N «que serà»; seran ne seria: C «serían ne seran».

473. rahon: L «rohon».

474. que negun deja ne: C «perquè negú no».

475. lo: D «so»; C «allò».

476. als cas: D «al cas»; C «al cors».

477. eyls emperò ... rahó: manca en VN; e si los dits (nota 455) ... rahó: F «E lo senyor de la nau pot-los forçar ab la senyoria axí com demont és dit en pagar lurs parts. E si pagar no volran, lo dit senyor de la nau no'ls n'és de res tengut»; P «E lo senyor de la nau pot-los fforçar ab la senyo-

ria axí com damunt és dit en pagar lurs parts. E si pagar no volran, lo dit senyor de la nau no'ls és de res tengut»; A «E lo dit senyor de la nau pot-los forçar ab la senyoria axí com damunt és dit en pagar llurs parts. E si pagar no volran, lo dit senyor de la nau no'ls és de res tengut»; Ue «E lo senyor de la nau pot-los forçar ab la senyoria axí com demunt és dit en pagar llurs parts. E si pagar no volran, lo dit senyor de la nau no'ls és de res tengut».

478. entès: manca en C.

479. nau o leny o: manca en C.

480. fo: V «fon»; C «fos».

481. d'alcuns: FUE «d'altres».

482. o d'alcuns ... anamichs: manca en CPA.

483. haüda: F «haüda e»; A «haüda o»; Ue «haguda o».

484. hi: manca en cons. trad.

485. havien: D «auran».

486. volra[n]: L «volrà» (corregim d'acord amb el cons. trad.).

487. comprarà: V «reembrà».

488. comprarà o reemuda: FPAUe «comprada».

489. e haver fadigue en los dits: V «als».

490. e haver fadigue ... vegades: manca en P.

491. no: FPU «no-u».

la deu donar al corrador, si eyl se volrà, ab assentiment ⁴⁹² d'èls e de la senyoria, e qui més hi dó, aquel la deu haver. E si per aventura de les parts que ls ⁴⁹³ dits parsoners havien ⁴⁹⁴ en la dita nau o
 285 leny o roba, ⁴⁹⁵ serà atrobada ⁴⁹⁶ més ⁴⁹⁷ que costat no haurà de ⁴⁹⁸ la dita venda o ⁴⁹⁹ reemsó o pati o covinensa, ⁵⁰⁰ aquel més deu ésser donat e retut a cascun ⁵⁰¹ dels dits parsoners, segons que li'n ⁵⁰² pertanyarà. ⁵⁰³ Enaxí, ⁵⁰⁴ emperò, sia e deu ésser entès, si lo senyor per gràcia fer-o ⁵⁰⁵ volrà, que en altre manera no ls ⁵⁰⁶ n'és tengut, si eyl
 290 no-s ⁵⁰⁷ volrà. E lo dit senyor de la nau o leny o roba, o ⁵⁰⁸ aquel que per eyl la haurà <n> comprada o reemuda, ⁵⁰⁹ eyl ne deu haver aventatge ⁵¹⁰ que le's puscha ⁵¹¹ retenir per ⁵¹² aytant con altre donar-hi ⁵¹³ volrà o y darà, ⁵¹⁴ si lo dit senyor a corrador donar-la volrà. ⁵¹⁵ E si per aventura no atrobarà hom tant de la dita nau o leny
 295 o roba com de compre o reemsó costat haurà, si lo dit senyor, o hom per eyl, sens volentat ⁵¹⁶ e consentiment ⁵¹⁷ dels dits parsoners la comprà e la reemé, ⁵¹⁸ los parsoners no li són tenguts del dit menyscapte, si él l'i farà, ⁵¹⁹ si eyls ⁵²⁰ alcuna gràcia ⁵²¹ fer no li ⁵²² volran. ⁵²³ E axí és rahó que ⁵²⁴ lo [Fol.171] dit senyor, ⁵²⁵ o aquell

492. assentiment: *DFCPAUe* «consentiment».

493. de les parts que ls: *F* «dels quals».

494. havien: *C* «auran».

495. en la dita ... roba: *manca en C*; roba: *Ue* «roba sua».

496. atrobada: *A* «atrobat».

497. més: *V* «més quantitat».

498. de: *manca en P*.

499. venda o: *manca en V*.

500. covinensa: *D* «avinenssa»; *N* «avinensa»; dita venda ... covinensa: *V* «dita reemçó o avinença»; o pati o covinensa: *manca en FAU*; reemsó o pati o covinensa: *P* «remició»; *manca en e*; pati o covinensa: *C* «apartió ho a convinença».

501. cascun: *C* «cascuns»; *P* «quascuns».

502. li'n: *C* «los».

503. pertanyarà: *F* «pertanya».

504. Enaxí: *manca en A*.

505. fer-o: *C* «a fer-o».

506. no-ls: *N* «no-l»; *P* «no-ll».

507. no-s: *V* «no-u»; eyl no-s: *A* «fer no-u».

508. o: *manca en P*.

509. reemuda: *V* «reemuda la volrà».

510. aventatge: *V* «l'avantatge»; *P* «lo aventatge».

511. le's puscha: *D* «la's puscha»; *V* «la's pot»; *N* «la pusca»; *C* «la's puga»; *P* «la's pusque».

512. per: *N* «tot».

513. donar-hi: *FA* «dar-hi»; *P* «dar-ho-y».

514. con altre ... darà: *C* «altro hi donerà».

515. aytant ... volrà: *manca en V*.

516. volentat: *V* «voler».

517. e consentiment: *manca en F*.

518. comprà e la reemé: *V* «comprarà»; *A* «compra o la rehem»; e la reemé: *manca en N*; reemé: *P* «reseb».

519. l'i farà: *F* «lo li farà»; la comprà ... farà: *C* «fet ho aurà no li són tenguts no li són tenguts [sic] del dit menyscabament».

520. eyls: *FA* «donchs eyls»; *N* «ell».

521. alcuna gràcia: *D* «per alguna gràcia soffert algun»; *F* «alguna gràcia de sofferta alguna»; *N* «per alguna gràcia sofferta alguna»; *C* «per aquella gràcia»; *PUE* «per alguna gràcia»; *A* «per alguna gràcia soffert alcu».

522. li: *P* «la-y».

523. él l'i farà ... volran: *V* «ells adonchs gràcia no li faran»; volran: *N* «volrà».

524. que: *V* «com».

525. senyor: *V* «senyor de la nau o leny o roba».

- 300 *que*⁵²⁶ *per eyl la haurà comprada o reemuda, haja e*⁵²⁷ *deja haver aventatge e tenir-la*⁵²⁸ *per aytant com altres dar-hi volran o y daran,*⁵²⁹ *tot enaxí com ha*⁵³⁰ *aventatge del dit*⁵³¹ *consumament que és e deu ésser seu.*⁵³² *Saul, emperò, que si alcun*⁵³³ *d'aquels qui part hi*⁵³⁴ *havien*⁵³⁵ *retenir-la'ls*⁵³⁶ *volran,*⁵³⁷ *eyls són tenguts de pagar*
 305 *part al menyscapte,*⁵³⁸ *segons que a eyls ne*⁵³⁹ *pertanyarà o pertànyer ne daurà*⁵⁴⁰ *per alguna rahon. E segons les*⁵⁴¹ *rahons que desús són dites*⁵⁴² *e tots los casos z*⁵⁴³ *condicions*⁵⁴⁴ *dessús dites sien entesses a bon enteniment,*⁵⁴⁵ *que los dits anamichs la haguessen tenguda*⁵⁴⁶ *en loch saul, exceptada*⁵⁴⁷ *la dita reemsó o compra, si*
 310 *menys de frau serà,*⁵⁴⁸ *estade feta.*⁵⁴⁹

526. aquell que: A «hom qui».

527. e: DFNU «e.n».

528. e tenir-la: D «e reembra-la»; N «e retenir-la»; manca en FPAUe.

529. o-y daran: manca en FPAUe.

530. ha: manca en FNP.

531. haja e deja ... dit: V «la volrà ell ne deu haver l'avantatge que la's pot retenir per lo preu que pus si trobarà al derrer di [sic]. E si per aventura no atrobarà hom tant de la dita nau o leny o roba com de compra o reemçó costat haurà, si lo dit senyor o hom per ell sens voler e consentiment dels dits parçoners la comprara, los dits parçoners no li són tenguts del menyscapte, si ells adonchs gràcia no li faran. E és axí rahó que axí com lo dit senyor de la nau o leny o roba o hom per ell ha avantatge de retenir-la's per aytant com altres dar-hi volran o-y daran tot axí lo dit menyscapte o».

532. seu: manca en D; e axí és rahó que lo dit senyor ... seu: manca en C.

533. alcun: F «alguns»; N «algun o alguns»; que si alcun: C «si alguns».

534. part hi: N «parts».

535. havien: D «auran o-y avien»; C «auran».

536. retenir-la'ls: C «retanir-le's»; PA «retenir-la's».

537. volran: C «volen».

538. part al menyscapte: D «part en lo dit menyscapte»; F «al dit menyscapte»; C «part al menys que-n pach»; P «al dit menyscap»; A «en lo dit menyscapte»; Ue «al dit menyscapte».

539. ne: C «li'n».

540. o pertànyer ne daurà: manca en FAUe.

541. rahon. E segons les: manca en A.

542. o pertànyer ... dites: manca en V; segons que a eyls ne pertanyarà ... dites: P «segons les rahons qui desús són dites e segons que a ells ne pertanyarà per alguna rahó».

543. tots los casos z: V «totes les».

544. que dessús ... condicions: manca en C.

545. a bon enteniment: V «a bona entenció».

546. tenguda: C «agude».

547. Exceptada: P «acceptada».

548. serà: P «és».

549. Exceptada ... feta: V «e que la dita reemçó o compra o avinença sia menys de ...» [segueix una paraula coberta amb una taca]; feta: manca en C.

m 291

De nau o leny qui carregarà lenyam

Si alcuna nau o leny carregarà o haurà carregat en alcun loch de

lenyam¹ per portar² en alcun altre loch, si entre lo senyor de la
 5 nau o leyn e los mercaders de qui lo lenyam serà,³ preu alcun⁴ en-
 tréls per rahó⁵ de nòlit del dit lenyam no serà estat fet o fet no
 serà,⁶ lo dit senyor de la nau o leyn pot pendre la maytat del dit
 lenyam, si eyl se volrà, per rahó de son nòlit, que mercader ni ne-
 guna altre persona, ne encara⁷ neguna⁸ senyoria, no li ho⁹ pot ve-
 10 dar ne li ho deu¹⁰ contrestar¹¹ per neguna rahó. Per què?¹² Per so
 cor axí és e fo establít e ordonat e s'acustumà¹³ al comensament
 que los antichs anaren z¹⁴ comensaren anar per lo món e establi-
 ren z ordonaren,¹⁵ segons que dessús¹⁶ és dit. E axí deu-sa¹⁷ persa-
 15 guir¹⁸ com¹⁹ entigament fo ordonat, e no en altre manera per na-
 guna rahó. Saul, emperò, en aytal²⁰ manera, que²¹ si los dits mer-
 caders²² de qui lo dit lenyam serà, diran o hauran dit²³ al²⁴ senyor
 de la nau o leny, ans que lo dit lenyam carregassen o fessen car-
 regar o depuys²⁵ que eyls faessen²⁶ preu de nòlit per²⁷ rahon del
 dit lenyam; ²⁸ si lo dit senyor de la nau o leyn dirà o [Fol. 171 v]
 20 haurà dit als dits mercaders que no'ls cal fer preu de nòlit²⁹ per
 rahó del dit lenyam, que eyl ne farà tot so qu'él's ne volran ne'n³⁰
 tendran³¹ per bé. E si los dits mercaders carregaran o hauran car-

1. Aquest capítol manca en V; lenyam: FP «lenya»; en alcun loch ... lenyam: C «de lenya ho lenyam».

2. per portar: P «ho portarà».

3. lo lenyam serà: C «lo lenyam és»; P «la lenya serà».

4. alcun: C «algú no aurà».

5. entréls per rahó: manca en FA; per rahó: manca en PUE.

6. del dit lenyam no serà estat fet o fet no serà: FAUe «no haurà del dit lenyam»; P «no aurà del dit lenyam»; preu alcun ... no serà: N «si lo senyor de la nau o del leny dirà o aurà dit als dits mercaders que no li cal fer preu de nòlit per raó del nòlit del dit lenyam»; o fet no serà: manca en C.

7. neguna altre persona, ne encara: manca en P.

8. encara neguna: manca en N; neguna: manca en A.

9. ho: manca en D; li ho: FC «li'n»; U «lo.y».

10. li ho deu: manca en C.

11. ne li ho deu contrestar: manca en FPAUe.

12. per què: manca en FCPAUe.

13. e s'acustuma: manca en N.

14. anaren z: manca en FPAUe.

15. anar ... ordonaren: manca en C.

16. segons que dessús: F «axí con demont»; PA «axí com damunt»; Ue «axí com demunt».

17. deu-sa: e «deu ésser».

18. persaguir: D «pesequir» [sic]; P «saguir».

19. com: FCPAUe «axí com».

20. en aytal: C «per esta».

21. que: manca en N.

22. los dits mercaders: P «lo dit merquader».

23. diran o hauran dit: FUE «dirà o haurà dit»; dit: C «fet dir al dit».

24. lo dit lenyam serà, diran o hauran dit al: P «ffon lo dit lenyam ho serà dirà ho aurà dit al dit».

25. o fessen carregar o depuys: manca en FPAUe.

26. faessen: F «haguessen feyt»; P «aguessen ffet»; AUe «haguessen fet».

27. per: N «per alguna».

28. lenyam: C «leny».

29. preu de nòlit: C «nòlit ne preu».

30. volran ne'n: manca en C.

31. tot so qu'él's ne volran ne'n tendran: P «so que ell ne volrà ne que téngan»; ne'n tendran: FUE «ne que tinguen»; A «e que'n tinguen».

regat o faran carregar³² sobre les paraules [o]³³ condicions dessus
 dites, que lo dit senyor de la nau o leny los haurà dites ne prome-
 25 ses,³⁴ los dits mercaders no són tenguts de donar al dit senyor de
 la nau o leny³⁵ la maytat del dit lenyam, pus que eyls sobre les
 paraules o condicions dessus dites³⁶ lo³⁷ carregaren o'l faéran car-
 regar o que l'haguessen³⁸ carregat,³⁹ ne lo dit senyor de la nau o
 leny no li-u pot ne li-u deu⁴⁰ pendre ni⁴¹ demanar, si les dites pa-
 30 raules o condicions entre eyl z los dits mercaders seran estades
 dites ne empreses.⁴² Mas,⁴³ emperò, los dits mercaders són tenguts
 de donar al dit senyor de la nau o leny nòlit covinent⁴⁴ del dit le-
 nyam, segons que nòlits se daran o correran⁴⁵ en aquel loch on
 eyls seran,⁴⁶ o segons que eyls ab lo dit senyor de la nau o leny
 35 avenir-se'n⁴⁷ poran.⁴⁸ E si per aventura los dits mercaders ab lo
 dit senyor de la nau o leny, per rahó del dit nòlit del dit lenyam,⁴⁹
 avenir no-s poran,⁵⁰ aquell contrast aytal⁵¹ deu ésser més en cona-
 guda⁵² de⁵³ bons hòmens⁵⁴ ne diran o'n tendran per bé,⁵⁵ allò on⁵⁶

32. o faran carregar: manca en D; o hauran carregat o faran carregar: manca en P; manca en FPAUe; carregat o faran carregar: C «fet carreguar».

33. [o]: manca en L; D «o»; resta de la tradició «e».

34. ne promeses: manca en FPAUe.

35. al dit senyor de la nau o leny: manca en FPAUe.

36. dessus dites: P «desús dites que lo dit senyor de nau los aurà dites los dits merquaders ne són tenguts de donar la meytat dell lenyam pus que ells sobre les paraules e condicions desús dites».

37. lo: FPAUe «la»; manca en C.

38. que l'haguessen: D «aquel aguessen»; N «aquell aguessen».

39. o'l faeran carregar o que'l haguessen carregat: manca en FPAU; que l'haguessen carregat: manca en C.

40. li-u pot ne li-u deu: D «li pot ne li deu»; ne li-u deu: manca en C.

41. no li-u pot ... pendre ni: FAUe «no-ls en pot ne deu gens»; P «no-ls ne pot ne-ls ne deu gens».

42. si les dites paraules ... empreses: F «per les condicions damont dites qui seran stades empreses»; P «per les condicions desús dites qui seran stades empreses»; A «per les condicions damunt dites qui seran stades empreses»; U «per les condicions desús dites qui serà stades empreses»; e

«per les condicions demunt dites qui seran stades empreses»; entre eyl ... empreses: C «seran entre ells dits ne anpresos».

43. mas: manca en FPAUe.

44. al dit senyor ... covinent: FUE «nòlit covinent al dit senyor de la nau o del leny»; A «nòlit covinent al dit senyor de la nau o leny»; P «nòlit covinent al dit senyor de la nau ho del leyn».

45. o correran: manca en FPAUe; nòlits... correran: C «nòlit correrà e voldrà».

46. seran: F «se faran».

47. avenir-se'n: PCAUe «avenir-se»; N «per avenir-se'n [sic]».

48. poran: C «porà».

49. per rahó del dit nòlit del dit lenyam: FPAUe «del dit nòlit».

50. no-s poran: N «no se'n poran»; poran: C «podían».

51. aquell contrast aytal: manca en FPAUe.

52. conaguda: FPAUe «poder».

53. de: P «de dos».

54. hòmens: N «hòmens que so que aquells bons hòmens»; C «hòmens e tot quant ells».

55. ne diran o'n tendran per bé; PF «e so que aquells ne diran»; Ue «e açò que aquells ne diran».

56. allò on: D «allò ne»; F «ellò-n»; NPAUe «allò-n».

deu ésser seguit,⁵⁷ e àls no. Saul, emperò, és axí a⁵⁸ entendre, que
 40 los dits mercaders pusquen o poguessen les dites paraules o⁵⁹ con-
 dicions⁶⁰ d'eyls al dit senyor de la nau o leyn dites e empreses en
 ver poguessen o⁶¹ pusquen metre.⁶² E si per aventura los dits mer-
 caders les paraules o condicions dessus dites dels mercaders⁶³ al
 dit se[n]yor de la nau o leyn dites e empreses⁶⁴ per escrit o per
 45 testimonis en ver metra no⁶⁵ poran, los dits mercaders són tenguts
 de donar al dit senyor de la nau ho leny⁶⁶ la maytat del dit le-
 nyam [Fol. 172] per rahon⁶⁷ de son nòlit, sens tot contrast.⁶⁸

57. allò on deu ésser seguit: C «ha-
 llò se'n seguescha».

58. és axí a: F: que-s deu axí; A
 «que és axí a».

59. o: manca en D.

60. condicions: N «covinensas».

61. poguessen o: manca en N.

62. les dites ... o puesquen metre:
 FA «en ver metra les dites paraules
 o condicions qui ab lo dit senyor de
 la nau foren empreses»; P «en ver me-
 tre les dites paraules e condicions da-
 munt dites qui ab lo dit senyor de la
 nau fforen empreses»; Ue «en ver me-
 tre les dites paraules o condicions de-

munt dites qui ab lo dit senyor de la
 nau foren empreses»; de la nau ... me-
 tre: C «en ver metra».

63. dels mercaders: manca en C.

64. e si per aventura ... e empreses:
 manca en FPAUe.

65. no: F «e si en ver metra no-u»;
 PAUe «e si en ver metre no-u».

66. al dit senyor de la nau ho leny:
 manca en FPAUe.

67. per rahon: manca en N.

68. contrast: C «contrast. E per so
 fon fet aquest capítol»; sens tot con-
 trast: manca en FPAUe.

m 292

De covinensa que sia fete entre als cuns, con deu ésser atesa

Si alcuna covinensa serà estada¹ feta entre² als cuns per qualsevol
 rahon,³ ab què la dita covinensa sia estada feta a bon e a sa⁴ en-
 5 teniment, deu ésser conservada⁵ z tenguda entre aquels los quals⁶
 serà estada feta en loch covinent.⁷ E si la dita covinensa serà es-
 tada feta en loch covinent⁸ e ab justa rahon e ab bon enteniment,⁹
 deu ésser observada¹⁰ e tenguda¹¹ entre aquels entre¹² los quals¹³
 feta serà. E si¹⁴ per aventura alcun¹⁵ d'aquels entre los quals¹⁶ la

1. Aquest capítol manca en V; es-
 tada: manca en C.

2. entre: N «per».

3. qualsevol rahon: D «qual rahó
 se vulla»; C «qualque rahó».

4. sa: D «sans»; FPAUe «san».

5. conservada: DFNAUe «observa-
 da»; P «abservada»; C «servade».

6. los quals: FA «entre los quals»;
 N «la qual».

7. covinent: N «covinent e ab jus-
 ta raó».

8. e si la dita covinensa ... covi-
 nent: manca en FPA.

9. e ab justa rahon e ab bon en-
 teniment: C «ab justa rahó».

10. observada: manca en P; A «ser-
 vada».

11. observada e tenguda: C «serva-
 de e obtengude».

12. entre: manca en FP.

13. entre los quals: manca en D; C
 «que».

14. e si: P «ésser».

15. alcun: FC «alguns».

16. e si per aventura ... entre los
 quals: manca en N.

- 10 dita covine[n]sa¹⁷ serà estada feta¹⁸ no atendrá¹⁹ la dita covinensa, z²⁰ aquel²¹ o aquels als quals la dita covinensa observada o atesa no n serà,²² ne sostendrá²³ alcun dan o alcun greuge, aquell qui la dita covinensa o servada o atesa²⁴ no haurà,²⁵ los és tengut del²⁶ tot a restituir, sens tot contrast. Saul, emperò, que aquell
- 15 qui²⁷ la dita covine[n]sa no haurà²⁸ tenguda ne observada, no u hagués tolt²⁹ o vedat alcun just empayment,³⁰ z³¹ en ver mes ésser porà, aquel³² al qual lo dit just³³ empayment³⁴ esdevengut³⁵ serà,³⁶ per lo³⁷ qual eyl haurà haüda³⁸ a rompre e³⁹ a trencar⁴⁰ la dita covinensa, no sia tengut de esmena a fer a aquels⁴¹ als quals eyl
- 20 hac la dita covinensa a rompre o a trencar per raó del⁴² dit empayment.⁴³ E si per aventura eyl lo dit empayment⁴⁴ en ver metra no porà, eyl sia⁴⁵ tengut de restituir segons que dessus és dit. Mas, emperò, si aquell haurà haüda⁴⁶ a rompre o no haurà⁴⁷ atesa la dita covinensa a aquell o⁴⁸ a aquels als quals eyl⁴⁹ feta la haurà,
- 25 en colpa e en negligència dels dessus dits, si per⁵⁰ la dita⁵¹ colpa o negligència⁵² alcun⁵³ dan o greuge sostengut haurà, aquell o aquels contra los quals la dita colpa o negligència⁵⁴ provada serà,

17. la dita covine[n]sa: manca en F.

18. serà estada feta: manca en N.

19. atendrá: P «atendran».

20. z: DNPU «a».

21. la dita covinensa ... z aquel: C «serà estade feta la dita covinenssa aquell».

22. o atesa no n serà: C «no serà»; no n serà: DF «no serà»; observada ... serà: A «observada no serà o atesa»; Ue «observada o atesa no serà»; als quals la dita covinensa ... no n serà: manca en N.

23. sostendra: FNCPA «sostendran».

24. o atesa: manca en FNPAUe.

25. no haurà: D «no aurà atesa»; N «no ls aurà»; e «no han».

26. del: PCAe «de».

27. qui: C «que si».

28. haurà: A «haurà atesa o».

29. tenguda ... tolt: C «observade ne atesa»; no u hagués tolt: P «no n'agués tolt».

30. just empayment: P «empatxament».

31. z: F «lo qual just empanyement»; manca en DPUE; A «lo qual just empahiment si».

32. aquel: P «algun».

33. just: manca en P.

34. empayment: N «empeyment: en

ver més ésser porà»; z en ver ... empayment: manca en C.

35. esdevengut: A «vengut».

36. serà: C «hi fos».

37. lo: D «la».

38. haüda: P «agut».

39. haurà ... e: C «avia agut a trencar».

40. a trencar: e «a trincar».

41. aquels: F «aquell».

42. raó del: P «lo».

43. empayment: P «empatxament»; Ue «empediment».

44. empayment: P «empatxament»; Ue «empediment».

45. sia: FPUE «serà».

46. haurà haüda: DC «aurà»; N «l'aurà haüda»; P «aurà agut».

47. haurà: C «aurà agude».

48. a aquell o: manca en C.

49. als quals eyl: P «al quall ells».

50. per: D «eyl»; FAUE «ell»; P «ells».

51. per la dita: C «en».

52. dels dessus dits ... negligència: manca en N; negligència: C «en negligència».

53. negligència alcun: manca en FPAUE.

54. colpa o negligència: N «covi nensa».

30 són tenguts [Fol. 172^v] del tot a restituir sens tot contrast. E tot so *que* dessús sia⁵⁵ dit⁵⁶ z⁵⁷ deu ésser⁵⁸ fet me[n]ys de tot frau.⁵⁹ E saul, emperò, tot just empayment⁶⁰ a cascuna de les parts. E per les rahons dessús dites⁶¹ fo fet aquest capítol.⁶²

55. sia: *CP* «és».56. sia dit: *FA* «és dit sia».57. z: *manca en C*.58. z deu ésser: *P* «deu es» (sic).59. frau: *P* «contrast ne ffrau».60. empayment: *Ue* «empediment».61. les rahons dessús dites: *FAUe* «aytal rahó»; *P* «aytall rahó».62. E per les ... capítol: *manca en C*.

m 293

Mercader qui haurà venuda a altre me[r]cader roba o mercaderia encamerada

5 Si algun mercader vendrà o haurà venut¹ a algun mercader² alguna³ roba, so és a entendre alguna mercaderia,⁴ en aquesta manera *que* si lo dit mercader qui la dita roba o mercaderia haurà⁵ comprada,⁶ *que*⁷ no la⁸ vourà⁹ o no la¹⁰ haurà vista o no la volrà voura,¹¹ ans se'n fiarà¹² o se'n serà fiat¹³ en lo dit e¹⁴ en la¹⁵ fe del dit mercader¹⁶ qui la dita venda li¹⁷ farà o haurà feta,¹⁸ dirà e farà
10 entanent¹⁹ al dit mercader²⁰ a qui eyl ven la sua roba o mercaderia, *que* eyl la li ven per bona e per fina;²¹ si lo dit mercader qui la dita roba comprarà o haurà comprada, la reebrà²² o²³ la haurà reebuda²⁴ sobra la²⁵ condició dessús dita, si la dita roba o mercaderia no serà²⁶ axí bona e fina com²⁷ aquell²⁸ qui venuda la li hau-

1. venut: *C* «venude».2. mercader: *V* «altre mercader»; *C* «mercader ho mercaders».3. roba ... alguna: *manca en FPAUe*.4. a algun mercader ... mercaderia: *N* «alguna mercaderia o alguna roba a algun mercader».5. haurà: *manca en D*.6. haurà comprada: *V* «comprarà o haurà comprada»; *FCA* «comprarà»; *Ue* «no veurà».7. haurà comprada, *que*: *manca en PUE*.8. la: *manca en PUE*.9. vourà: *D* «veure»; *C* «aurà vista»; *que* no la vourà: *F* «no veurà»; *A* «no la veurà».10. o no la: *FPUe* «ne».11. voura: *V* «veer».12. se'n fiarà: *D* «se fiarà»; *F* «se'n farà».13. o se'n serà fiat: *manca en VN*.14. o se'n serà ... e: *manca en FAUe*; *P* «fflixarà».15. en la: *manca en V*; *F* «a la».16. lo dit e en ... mercader: *C* «la fe he en lo dit mercader».17. li: *manca en C*.18. feta: *V* «feyta, si lo dit mercader qui la venda farà».19. dirà e farà entanent: *manca en C*.20. dit mercader: *V* «comprador».21. per bona e per fina: *C* «bona e fina».22. la reebrà: *manca en C*.23. la reebrà o: *manca en FAUe*; a haurà comprada ... o: *manca en P*.24. o la haurà reebuda: *manca en V*.25. sobra la: *C* «ab».26. serà: *DNUe* «seria».27. com: *FAUe* «axí com»; *P* «e axí com».28. aquell: *P* «aquells».

- 15 rà le²⁹ feya³⁰ entanent,³¹ ans serà³² atrobada mala e encamerada en
 qualque loch, aquell qui³³ la dita roba o³⁴ mercaderia³⁵ la³⁶ porta-
 rà o la³⁷ farà portar, si la falcia o³⁸ el³⁹ encamerament dessús dit
 atrobat serà,⁴⁰ lo dit mercader qui la dita roba o⁴¹ mercaderia
 haurà venuda sots la condició dessús dita, és tengut de retre e de
 20 donar a aquell mercader qui la dita roba haurà d'eyl⁴² comprada,
 tot aytant con altre aver o semblant de aquell, e de natura da
 aquell que eyl vanut haurà, valia⁴³ en aquell loch on lo dit merca-
 der la portà. Encara⁴⁴ li és tengut que si per rahon de la falcia o
 del encamerament dessús dit, dan o greuge o massió haurà⁴⁵ sos-
 25 ten- [Fol. 173] gut alcun,⁴⁶ de tot a retre e⁴⁷ a restituhir⁴⁸ sens tot
 contrast. Encare li és més⁴⁹ tengut, que si lo dit mercader qui la
 dita roba haurà comprada pendrà alcuna falla,⁵⁰ que eyl no⁵¹ porà
 haver ne cobrar sos⁵² diners per rahó de la falcia o del encamera-
 ment dessús dit, lo dit mercader qui la dita roba⁵³ haurà venuda
 30 sots⁵⁴ la condició dessús dita, li⁵⁵ és tengut de⁵⁶ donar per sou z
 per lliura, per rahó de la falcia e del encamerament dessús dit,⁵⁷
 e per so car eyl no haurà puguts⁵⁸ cobrar los⁵⁹ diners, tot aytant
 com eyl dirà⁶⁰ per son sagrament que⁶¹ haguera⁶² guanyat si sos
 diners pogués haver cobrats⁶³ segons lo preu per⁶⁴ què eyl⁶⁵ ha-
 35 via⁶⁶ venuda⁶⁷ la dita roba,⁶⁸ si la dita falcia o encamerament⁶⁹
 no y⁷⁰ fos estat atrobat.⁷¹ E tot assò dessús dit que⁷² sia e⁷³ deu ésser

29. le: *D* *FCAUe* «li»; *manca en N*.

30. feya: *N* «dada»; *C* «aurà fet»;
 haurà le feya: *P* «auran li fféyan».

31. qui venuda ... entanent: *V* «ve-
 nedor li haurà fet entenent».

32. serà: *D* «seria».

33. qui: *manca en A*.

34. roba o: *manca en V*.

35. la dita roba o mercaderia: *man-
 ca en P*.

36. la: *V* «haurà comprada la».

37. la portarà o la: *A* «portarà o».

38. la falcia o: *manca en FPAUe*.

39. el: *manca en V*.

40. serà: *C* «y serà»; *P* «hi serà».

41. roba o: *manca en FPAUe*.

42. roba haurà d'eyl: *C* «robe ho
 mercaderia d'ell aurà».

43. e de donar ... valia: *V* «a aquell
 que la compra altre tant e semblant
 aver mercaderia com aquella e d'a-
 quella natura ço és bona e fina axí
 com promès e»; valia: *P* «valrà».

44. Encara: *V* «encara més».

45. haurà: *C* «n'aurà».

46. alcun: *P* «és tengut».

47. a retre e: *manca en A*.

48. a retre e a restituhir: *C* «retra».

49. més: *V* «de més»; *manca en A*.

50. falla: *V* «falta».

51. no: *C* «no la».

52. sos: *A* «sens».

53. roba: *C* «robe ho mercaderia».

54. sots: *FPUe* «de sots».

55. li: *manca en C*.

56. de: *manca en A*.

57. dessús dit: *A* «dessús dits».

58. puguts: *C* «pogut».

59. los: *V* «sos».

60. eyl dirà: *N* «ells diran».

61. que: *C* «per què».

62. haguera: *N* «agueren».

63. cobrats: *D* «cobrat»; *C* «reco-
 brats».

64. per: *manca en DVFNPAUe*.

65. per què eyl: *C* «qu-ell».

66. havia: *Ue* «haurà».

67. venuda: *A* «haüda».

68. roba: *V* «mercaderia».

69. o encamerament: *manca en C*.

70. no y: *F* «no».

71. estat atrobat: *C* «estade troba-
 de».

72. que: *manca en C*.

73. que sia e: *manca en V*.

menys de tot frau. Emperò, si ⁷⁴ aquell qui la dita roba vendrà o haurà venuda,⁷⁵ dirà ⁷⁶ a aquell qui la dita roba comprarà o ⁷⁷ haurà comprada ⁷⁸ que eyl la li ven ⁷⁹ per ⁸⁰ aytal com és: e vejats-la o
 40 la fets ⁸¹ veura,⁸² ea ⁸³ si us altarà,⁸⁴ e si us alta,⁸⁵ vos la prenets, z si no, vos ⁸⁶ la ⁸⁷ lexats. Si aquell qui la dita roba comprarà, sia que la veja o la fassa veer, hoc ⁸⁸ o no, si eyl la ⁸⁹ reebrà la dita roba ⁹⁰ en si, si aquell ⁹¹ hi guanya ⁹² o y pert,⁹³ e sia que lo encamerament
 45 dessús dit hi sia atrobat, hoc o no, pus que eyl haurà reebuda ⁹⁴ la dita ⁹⁵ roba en si e sobra ⁹⁶ la condició dessús dita, aquell qui la dita roba haurà venuda ⁹⁷ axí com dessús és dit, e sots la condició dessús dita haurà la dita roba comprada e reebuda en ⁹⁸ si, de dan que eyl ne ⁹⁹ sostenga no és tengut ¹⁰⁰ per naguna raó, si eyl no-s volrà.¹⁰¹ En esta manera,¹⁰² emperò, que ¹⁰³ si mester serà, les ¹⁰⁴ dites condicions en ver poguessen ésser meses.¹⁰⁵ Per ¹⁰⁶ les rahons
 50 dessús dites fo fet aquest capítol.¹⁰⁷

74. si: *F* «sia».75. roba vendrà ... venuda: *C* «vende aurà feta».76. dirà: *DVFPUE* «no dirà».77. comprarà o: *manca en C*.78. o haurà comprada: *manca en V*.79. ven: *V* «ven per bona ni per fina ans la li ven e li dirà yo la-us ven».80. per: *manca en C*.81. fets: *P* «ffassats».82. la fets veura: *DN* «fets-la ver»; *F* «la fassets vaser»; veura: *PUE* «vesser»; *A* «vayer».83. ea: *N* «ia»; *P* «e»; vejats-la o la fets veura ea: *C* «vejats les cosas».84. ea si us altarà: *manca en FA*; altarà: *Ne* «asaltarà».85. e si us alta: *F* «es si-us adalta»; *manca en PUE*; alta: *NA* «asalta».86. z si no vos: *D* «sinó no».87. la: *N* «la li».88. hoc: *manca en V*.89. la: *manca en DVN*; eyl la: *C* «aquell».90. la dita roba: *manca en FPAUE*.91. si aquell: *V* «sia que ell»; en si, si aquell: *C* «si ell».92. guanya: *D* «guanyarà».93. pert: *V* «perda».94. reebuda: *D* «recobrada»; *N* «racobrada».95. la dita: *N* «la sua».96. sobra: *C* «si sobre».97. haurà venuda: *N* «aurà venuda aurà venuda».98. en: *C* «ab».99. que eyl ne: *C* «que al dit mercader qui la dita roba aurà comprade de dan que-n».100. no és tengut: *manca en DN*; *C* «no li n'és tengut»; haurà la dita roba ... tengut: *V* «no sia tengut de res a aquell de dan que ell ne sostinga».101. si eyl no-s volrà: *manca en V*; *N* «si ell sa volrà o no-s volrà».102. E sia que lo encamerament ... manera: *F* «en sta manera no li n'és tengut si no-s volrà pus que axí sia estada feyta la dita venda com dessús és dit e en aytal condició l'aurà comprada»; *P* «en aquesta manera no-y és tengut si no-s volrà pus que axí sia stada ffeta la dita venda com desús és dit e en aytall condició la aurà comprada»; *A* «en esta manera no li n'és tengut si no-s volrà pus que axí sia stada la dita venda com dessús és dit e en aytal condició la haurà comprada»; *Ue* «en esta manera no li n'és tengut si no-s volrà pus que axí sia stada feta la dita venda com dessús és dit e en aytal condició la haurà comprada».103. que: *manca en A*.104. les: *A* «que les».105. en ver ... meses: *V* «que s'hajen a provar e en ver se puguen metre».106. per: *DVNA* «e per».107. Emperò ... capítol: *Manca en C*.

m 294

Com senyor de nau o de leny ret co[m]pte a personers de nau o de [Fol. 173 v] leyn

- Si algun senyor de nau o de leny haurà retut compte o l'escrivà
 5 per eyl, a tots sos¹ parsoners o a la major pertida, del guany que
 eyl fet haurà o del consumament, si esdevengut hi serà,² o de³
 qualche⁴ rahó que lo dit senyor de la nau o leny sia o deja⁵ ésser
 tengut de retre compte als dits parsoners, si los dits parsoners,⁶
 tots⁷ o⁸ la major partida, reebran⁹ z ohiran lo dit compte¹⁰ e se'n
 10 tindran per pagats; si lo dit senyor de la nau o leny viurà¹¹ lonch
 temps o poc o¹² partida, e estant ab¹³ los dits parsoners en de-
 semps¹⁴ en i loc,¹⁵ hoc¹⁶ o no, e navegarà en cada¹⁷ viatge o als-
 cuns, eyl¹⁸ vendrà en aquell loch hon seran tots¹⁹ los dits parso-
 ners o alguns,²⁰ o per aventura con lo dit compte haurà²¹ ratut,
 15 o a cap de temps o²² en continent, lo dit senyor de la nau o leny
 hirà en viatge²³ o per volentat de Déu, enant en lo viatge morrà;
 e com la dita nau o leny serà vengut del dit viatge on lo dit senyor
 serà mort, los dits parsoners, tots o partida, diran que eyls tro-
 ben²⁴ o han trobat algun bescompte o fala²⁵ en lo dit compte que
 20 eyl retut los havia, e los dits parsoners, tots o partida, faran o fa-
 ran fer demanda del²⁶ dit bescompte o fala²⁷ als béns del dit def-
 funt²⁸ o a sos²⁹ hereus o als detenedors dels dits béns,³⁰ si lo dit
 deffunt haurà fet testament pus lo dit compte hac³¹ retut als dits

1. Aquest capítol manca en V; sos: C «los».
 2. esdevengut hi serà: C «hi és sdevengut».
 3. de: C «per».
 4. qualche: A «qualque altre».
 5. deja: A «deu».
 6. parsoners: manca en F.
 7. tots: manca en FAUe.
 8. si los dit ... o: P «ho a».
 9. reebran: F «rehebran»; C «veuran».
 10. compte: F «compte als dits parsoners».
 11. viurà: P «vinrà».
 12. o: F «a».
 13. ab: manca en C.
 14. en desemps: FNPAUe «en semps»; manca en C.
 15. I loch: P «loch soll».
 16. hoc: manca en Ce.
 17. en cada: F «en cascú»; N «e en cada»; C «he cada»; P «en quascun»; AUe, «en cascun».

18. eyl: F «e-n».
 19. tots: manca en FPUe.
 20. alguns: N «alcuns o la major partida»; eyl ... alguns: manca en A.
 21. haurà: P «auran».
 22. o: manca en C.
 23. viatge: D «viatge o per ventura».
 24. troben: C «trobran».
 25. o fala: aci comença un salt en C; vegeu nota.
 26. del: P «al».
 27. en lo dit compte ... fala: manca en A.
 28. del dit deffunt: PA «dels dits deffunts».
 29. sos: manca en P.
 30. als detenedors dels dits béns: F «a aquells qui tindran los béns d'aquell»; P «a aquells qui tendran los béns de aquell»; A «aquells qui tindran los béns del dit deffunt»; Ue «aquells qui tindran los béns d'aquell».
 31. hac: P «aurà tengut e».

25 parsoners; si en lo dit testament serà³² atrobat que lo dit mort
haja³³ regonagut lo dit bescompte o fala, o regonexerà³⁴ o haurà
regonagut alcun tort qu'él ting[é]s o tenia als dits parsoners, lo
dit bescompte o tort deu ésser restituit als dits parsoners sens tot
contrast, si tots los béns del dit deffunt ne sebién ésser venuts, si
hi³⁵ heran,³⁶ ne neguna³⁷ altra persona no-y puscha³⁸ en res con-
30 trestar, saul los marine [Fol. 174] rs, si de lurs loguers no seran
estats pagats. E si per aventura lo dit deffunt haurà fet testament,
segons³⁹ que dessus és dit, e en lo dit testament lo dit deffunt lo
dit bescompte o fala no haurà regonagut, los béns o els hereus o
els detenedors dels béns del dit deffunt no⁴⁰ són de res tenguts als
35 dits parsoners de esmena a fer, de saul⁴¹ en aytant que si lo car-
tolari on lo dit deffunt reté compte, com viu era, als dits parso-
ners, serà atrobat lo dit bescompte o fala.⁴² E⁴³ que⁴⁴ lo dit car-
tolari⁴⁵ sia aquell per aquell, e no⁴⁶ altre, e encara, l'escrivà qui lo
dit cartolari escriví, que sia⁴⁷ present si viu serà,⁴⁸ per aver τ ⁴⁹ per
40 disputar lo dit bescompte o fala, si serà ver⁵⁰ o no. E negun altre
escrit no sia ne⁵¹ deu ésser creegut, sal en aquesta guisa, que si⁵²
lo dit cartolari on lo dit deffunt reté compte, com viu era,⁵³ als dits
parsoners no serà atrobat, si los dits parsoners poran mostrar⁵⁴
translat⁵⁵ del⁵⁶ dit cartolari, que sia d'aquell cartolari transladat⁵⁷
45 e no d'altre. E que l'hage o que·ll hagués transladat⁵⁸ aquel escrivà
per aquel, e no altre,⁵⁹ si viu era o viu serà, si los dits parsoners so

32. testament serà: *N* «compta auran».

33. haja: *P* «aurà»; *e* «havia».

34. o regonexerà: *D* «o regonexensa»; manca en *FPAUe*; *N* «o regonèxer».

35. hi: *DUE* «que».

36. si hi héran: *FA* «si que hereu»; manca en *N*; *P* «si que areu».

37. neguna: manca en *A*.

38. puscha: *N* «pusquen».

39. segons: *P* «segon».

40. en lo dit testament ... no: *F* «no haurà reconegut los [sic] bescompte que los dits hereus no»; *P* «no aurà regonegut lo basconta los dits areus no-n»; *AU* «no haurà regonegut lo bescompte los dits hereus no-n»; *e* «no haurà regonegut los [sic] bescompte hereus no».

41. de saul: *FPAUe* «salvant».

42. o fala ... fala: manca en *C* (vegeu nota 25).

43. E: *N* «so és»; *C* «ab»; manca en *P*.

44. que: manca en *Ue*.

45. cartolari: *N* «besconta».

46. e no: *DUE* «e no en».

47. sia: *N* «y sia».

48. serà: *P* «era ho serà».

49. qui lo dit ... τ : *C* «sia present qui lo dit cartolari escrivà si viu serà».

50. o fala si serà ver: *C* «si ver és».

51. ne: *N* «no»; no sia ne: *C* «no-y sia ne-y».

52. que si: *N* «si que».

53. com viu era: manca en *C*.

54. mostrar: *P* «amostrar».

55. translat: *D* «treslat»; *P* «trallat».

56. mostrar translat del: *C* «ha mostrar lo».

57. transladat: *FAUe* «translat»; *P* «trallat»; d'aquell cartolari transladat: *N* «transladat d'aquell».

58. transladat: *D* «tresladat»; *F* «translat»; que sia ... transladat: *C* «ho trellat de aquell cartolari e no de altro ho qu-ell trallat».

59. E que l'hage o ... altre: manca en *P*.

que dessús és dit en ver metre⁶⁰ poran; e si en lo dit traslat⁶¹ lo dit bescompte o fala dessús atrobada⁶² serà, los béns del dit defunt els her[e]us⁶³ d'aquel e ls detenidors dels seus béns⁶⁴ són
 50 tenguts, d'aytant com los dits béns bestaran, de restituir als dits personers per raó del dit bescompte z fala, si⁶⁵ atrobada hi serà. E si per aventura lo dit deffunt no farà o⁶⁶ no haurà fet testament pus que lo dit compte reté o hac retut,⁶⁷ si lo dit cartolari o traslat atrobat serà, axí com dessús és dit, si lo dit bescompte o fala
 55 atrobada⁶⁸ hi serà, deu ésser restituït,⁶⁹ axí com dessús és dit.⁷⁰ E si per aventura lo dit deffunt no haurà⁷¹ fet testament ne lo dit cartolari⁷² trobat no serà, axí com dessús és dit,⁷³ a y gran trebayl e gran [Fol. 174 v] contrast. Emperò, lo trebayl e l⁷⁴ contra[s]t dessús dit⁷⁵ deu ésser mès en poder de bons⁷⁶ hòmens qui tenguen
 60 cura⁷⁷ d'ànimes, z deu ésser ensercat⁷⁸ si⁷⁹ lo dit deffunt haurà⁸⁰ en aquell loch o en altre alcun⁸¹ confessor de qui eyl se confessàs.⁸² E si lo dit confessor⁸³ atrobat li serà,⁸⁴ lo dit trebayl o contrast deu ésser mès⁸⁵ en poder del dit confessor.⁸⁶ E si per aven-

60. metre: *P* «metra-ho».

61. traslat: *D* «treslat»; *C* «trellat»; *P* «trallat».

62. dessús atrobada: *C* «trobade hi».

63. e ls her[e]us: *D* «eyls o hereus»; *P* «ell aver».

64. e ls detenidors ... béns: *manca en FPAUe*.

65. si: *C* «que».

66. no farà o: *manca en FPAUe*.

67. o hac retut: *manca en FPAUe*.

68. o fala atrobada: *PUE* «atrobat».

69. restituït: *N* «restituïda»; *C* «restituïde».

70. si lo dit ... és dit: *manca en FA*.

71. per aventura ... haurà: *F* «no-u ha»; *PAUe* «no ha».

72. cartolari: *D* «cartholari o treslat»; *N* «cartolari o trenslat»; *C* «cartolari o trallat».

73. trobat no ... dit: *FPAUe* «no-s troba».

74. trebayl e l: *manca en C*.

75. lo trebayl e l contrast dessús dit: *FUE* «al contrast»; *PA* «lo contrast».

76. bons: *manca en DFNPAUe*.

77. cura: *FAUe* «cures».

78. ensercat: *FP* «serquat»; *U* «cercat»; *e* «creat».

79. si: *manca en N*.

80. haurà: *N* «si aurà»; *P* «aurà confessor».

81. o en altre alcun: *manca en FPAUe*.

82. confessàs: *D* «confessàs o fos confessat»; *N* «confessàs o-s fos confessat»; de qui eyl se confessàs: *F* «ab qui ell sa confessàs o-s fos confessat»; *P* «ab qui ell se confessàs o-s fos confessat»; *A* «ab qui ell se confessàs e-s fos confessat»; *Ue* «ab qui ell se confessàs o-s fos confessat»; deu ésser ensercat ... confessàs: *C* «que sia serquat bé e diligentment si lo dit defunt en aquell loch ho altro alcun confés de qui él se confesàs o-s fos confessat».

83. lo dit confessor: *manca en FPAUe*.

84. li serà: *FPAUe* «hi serà»; *manca en C*.

85. mès: *manca en D*.

86. lo dit trebayl ... confessor: *F* «deu ésser mès en poder dell seu confessor lo dit contrast»; *P* «deu ésser mès en poder de dit confessor lo dit contrast»; *A* «deu ésser mès en poder del seu confés lo dit contrast»; *U* «deu ésser mès en poder del seu confers lo dit contrast»; *e* «deu ésser mès en poder del seu confessor lo dit contrast»; *N* «lo dit treball deu ésser en poder del dit confessor».

tura al dit deffunt⁸⁷ confessor⁸⁸ atrobat no⁸⁹ serà,⁹⁰ lo contracte
 65 dessús dit⁹¹ deu ésser més en poder de⁹² hòmens qui temen Déu
 z àjan⁹³ z⁹⁴ que sien⁹⁵ de religió, e que sien hòmens honests z hò-
 mens de bona fama z que no sien hòmens balduffers.⁹⁶ E com los
 dessús dits bons hòmens hauran rebut lo dit contrast en lur po-
 der, eyls deuen haver tots⁹⁷ los dits parsoners⁹⁸ de cascun per si⁹⁹
 70 I sacrament que diguen veritat del dit bescompte o fala, ea¹⁰⁰
 com és ne con no, ni com fo ni com serà o con¹⁰¹ és esdeven-
 gut lo dit bescompte o fala.¹⁰² E los dits bons hòmens deuen es-
 guardar¹⁰³ la fama¹⁰⁴ e la valor dels dits parsoners.¹⁰⁵ Emperò, los
 dits bons hòmens no¹⁰⁶ deuen pas creure en¹⁰⁷ los dits parsoners,¹⁰⁸
 75 ans los dits¹⁰⁹ parsoners deuen donar sobre lo dit contrast testimo-
 nis que sien sens tota suspita z¹¹⁰ que no esperen a¹¹¹ haver dan ne
 prou en lo¹¹² dit contrast; per so cor, segons tota raó, negun
 hom¹¹³ no¹¹⁴ deu ne pot fer testimoni¹¹⁵ en¹¹⁶ negun fet on esper
 dan ne prou a haver¹¹⁷ per neguna rahó; si donchs les parts no
 80 s'acordaran,¹¹⁸ e qualque cosa los dits bons homes sobre¹¹⁹ lo con-
 trast dessús dit diran o faran¹²⁰ o pronunciaran, allò-n¹²¹ deu ésser
 seguit, e àls no. E per les rahons dessús dites¹²² fo fet aquest ca-
 pítol.

87. al dit deffunt: manca de FPAUe; C «del dit defunt».

88. confessor: P «confés»; A «confés»; U «confers».

89. no: FPAUe «no-y».

90. serà: D «serà atrobat».

91. contracte dessús dit: FPAUe «contrast»; N «contrast dessús dit».

92. de: C «de bons».

93. àjan: D «amen la lur ànima»; F «hagen bona ànima».

94. àjan z: e «ànima».

95. sien: N «sien hòmens».

96. z que no sien hòmens balduffers: manca en FPAUe; temen Déu ... balduffers: C «tenguan cura de hanimés qui sían honests he de religió he de bona fame he que no sían baldufés ne tritxayres».

97. tots: manca en NP.

98. parsoners: D «parsoners e deuen aver dels dits parsoners»; FUE «parsoners e deuen haver»; N «parsoners e deuen aver»; P «parsoner e deuen aver»; A «personers e deuen haver»; C «parsonés he deuen aver».

99. per si: FAUe «d'ells»; P «d'èls»; manca en NC.

100. ea: C «ja»; manca en P.

101. fo ni com serà o con: manca en FCPAUe.

102. o fala: manca en C.

103. esguardar: C «guardar».

104. fama: F «famor» [sic]; P «ffalla».

105. e la valor dels dits parsoners: C «des parsonés demunt dits».

106. no: cons. trad. «no se'n».

107. en: manca en F; P «ab».

108. los dits parsoners: D «los dits dels parsoners».

109. deuen pas ... dits: C «se'n deuen creura pas en la fe dels parsonés ans los».

110. z: manca en FPAUe.

111. a: manca en cons. trad.

112. en lo: P «del».

113. hom: manca en A.

114. no: P «ne».

115. testimoni: e «testament testimoni».

116. en: L «n en», la n, que és sobrerera, sembla corregida.

117. dan ne prou a haver: D «aver dan ny prou»; F «haver profit o dan»; a haver: NP «aver»; A «haver»; en lo dit contrast ... a haver: manca en C.

118. s'acordaran: DFNPAUe «si acordaran»; C «se n'acordaran».

119. sobre: D «que sobre».

120. o faran: manca en FCPAUe.

121. allò-n: FC «allò».

122. les rahons dessús dites: FAUe «ço»; P «so».

m 295

Si senyor de nau o de leyn aleujarà nau o leny là on carregarà o haurà carregat

- Si algun senyor de nau o de leny carregarà ho haurà carregat en
 5 algun loch [Fol. 175] de roba de mercaders, si lo senyor de la dita nau o leny, aquí¹ en aquell loch matex on haurà carregat² o en altre,³ aleujarà o haurà aleujat⁴ per alguna raó, o per qualsevol, si com lo dit senyor aleujarà o farà aleujar⁵ la dita nau o leny, si com⁶ lo dit senyor aleujarà⁷ ne traurà en⁸ farà trer⁹ veles o
 10 ànchores o alguna¹⁰ altre exàrcia ans que la dita nau o leny sia del tot¹¹ descarregada, si a¹² la dita nau o leny serà ne¹³ vendrà¹⁴ o sostindrà¹⁵ algun dan o alguna pèrdua o algun consumament, si per aventura al dit senyor de la nau o leyn provat serà que per culpa d'eyl o¹⁶ de la exàrcia que eyl treta n'aurà o n'haurà feta¹⁷
 15 trer¹⁸ serà esdevengut¹⁹ lo dan dessús dit, lo dit senyor del²⁰ tot és tengut a²¹ esmanar e a²² restituhir²³ sens tot contrast, si atrobat li serà. E si al dit senyor atrobat no li²⁴ serà, o alguns béns no haurà²⁵ de quèls puscha esmanar o restituhir lo dan dessús dit als dits mercaders de qui la dita roba o mercaderia serà e qui lo
 20 dit dan hauran²⁶ sostengut; e si per aventura lo dit senyor de la nau o leny no ha²⁷ alscons béns de què eyl²⁸ puscha esmanar o restituhir lo dan dessús dit; ²⁹ si eyl és conseguit³⁰ o atrobat, eyl deu ésser pres e mès en poder de la senyoria e estar en poder de la

1. Aquest capítol manca en V; aquí: manca en C; P «qui».

2. on haurà carregat: manca en C.

3. altre: FP «altra loch»; AUe «altre loch»; C «altro».

4. aleujarà o haurà aleujat: P «alenyarà ho aurà alenyat» [sic].

5. aleujarà o farà aleujar: P «alenyarà ho ffarà alenyar» [sic].

6. com: manca en N.

7. si com ... aleujarà: manca en FPAUe.

8. e-n: C «farà ho-n; P «ho»; e «o».

9. trer: Fe «traure»; PU «traura».

10. aleujarà ne traurà ... alguna: N «na farà trer en fora veles o».

11. del tot: manca en FPAUe.

12. a: manca en FN.

13. o leny serà ne: manca en FP; serà ne: manca en AUe.

14. vendrà: N «esdevindrà».

15. serà ... sostindrà: C «asdevindrà».

16. d'eyl o: manca en C.

17. o n'haurà feta: C «ho farà»; feta: Ue «fet».

18. trer: e «traure».

19. esdevengut: C «vengut».

20. del: Ae «de».

21. a: FP «de»; manca en Ue.

22. a: F «de»; manca en PA.

23. dit senyor ... restituhir: C «senyor de la nau és tangut de asmenar lo dan».

24. li: manca en N.

25. senyor ... haurà: C «senyor de la nau béns alscons trobats no seran».

26. hauran: FUE «haurà»; PA «aurà»; C «à».

27. ha: N «aurà».

28. de què eyl: FPAU «que»; e «de què».

29. e si per aventura ... dit: manca en C.

30. és aconsaguit: F «ha conseguit»; NA «és aconsaguit»; CP «és aconsaguit».

- 25 senyoria sobredita³¹ enaxí³² com a comandatari,³³ per so cor tot senyor de nau o leyn és e³⁴ deu ésser més e dit e reebut³⁵ per mercader e³⁶ per comandatari, e en tots los negocis qu'él³⁷ ha o haja³⁸ a ffer ab mercaders³⁹ per raó de sa nau o de son leny e encara per moltes rahons d'altres,⁴⁰ les quals no cal ara dir ne recapitolar.⁴¹ E per les rahons dessús dites⁴² fo fet aquest capítol.⁴³

31. en poder de la senyoria sobredita: *N* «tant en».

32. e estar en poder enaxí: *F**C**P**A**U*e «axí».

33. comandatari: *en e hi ha una repetició del text* «e qui lo dit dan... comandatari».

34. és e: *manca en C*.

35. e dit e reebut: *manca en C*.

36. e: *D* «o»; *P* «ho».

37. qu'él: *manca en D*.

38. ha o haja: *C* «haja»; *e* «ha o haurà».

39. mercaders: *D**F**A**U*e «mercader»; *P* «merquader»; ab mercaders: *C* «per sa nau ho per son leny als mercadés».

40. d'altres: *manca en F**P**A**U*e; rahons d'altres: *C* «altres rahons».

41. ne recapitolar: *manca en F**P**A**U*e.

42. les rahons dessús dites: *F**P* «tall»; *A**U*e «tal».

43. capítol: *F* «capítoll dessús dit»; *P**A**U*e «capítol dessús dit»; e per les ... capítol: *manca en C*.

m 296

Com deu pagar nòlit en fet de git

- Com oppinió sia de molts *z* en diverses maneres¹ de² fet de nòlit com deu³ pagar e⁴ fet de get ne com no, oppinió [Fol. 175 v] és de
- 5 alguns de⁵ tot lo nòlit que senyor de nau o de leny reeb de sos mercaders, que si la nau o leny gitarà o haurà gitat en aquell viatge, que per⁶ tot aquell nòlit⁷ deu pagar lo senyor de la nau o leny en aquell⁸ git que fet serà.⁹ Item,¹⁰ és oppinió de alguns que si lo
- 10 senyor de la nau o leny pren nòlit, axí de la roba gitada com de la salvada, que¹¹ deu pagar en lo git tant solament per aquell nòlit que eyl reeb de la roba gitada. Item, és oppinió d'alscuns altres que, si lo senyor de la nau o leny no pren nòlit de la roba gitada, que eyl no deu pagar d'aquell nòlit que reebut haurà en git,¹² si fet hi serà.¹³ E cascuns dels dits mercaders o encara altres persones¹⁴

1. molts ... maneres: *V**N* «moltes e diverses maneres»; *z* en diverses maneres: *P* «en moltes maneres e diverses».

2. en: *N* «de».

3. deu: *C* «se deu».

4. e: *V**C**F**N**P**A**U*e «en».

5. de: *V**C* «que de»; *F**A* «que».

6. per: *U* «part».

7. que per tot aquell nòlit: *D* «que pert aquell nòlit tot».

8. deu pagar ... aquell: *manca en C*.

9. serà: *F* «haurà».

10. item: *C* «encare».

11. salvada que: *D* «salvada que-n»; *P* «salvada de què»; *U*e «salva de què».

12. haurà en git: *N* «n'aurà en aquell get».

13. reebut ... hi serà: *V* «ja reebut n'aurà en aquell git»; hi serà: *C* serà.

14. persones: *manca en V**N*; *A* «parsoners»; altres persones: *C* «d'altres persones».

- 15 *qui* les oppinions dessus dites han¹⁵ en si, cascun les pensarà¹⁶ haver e dir¹⁷ en si¹⁸ ab¹⁹ bon enteniment e en aquel los deu ésser pres. E per so *que* les rahons dessus dites ne posades²⁰ los antichs antecessors nostres²¹ qui primerament anaren τ ²² havien acustumat de anar²³ per lo mónt e²⁴ en diverses lochs o partides eyls, veén e entenenent²⁵ les oppinions dessus dites, haguéran²⁶ de conseyl e de acort τ de volentat²⁷ en²⁸ si matexes, ea en²⁹ quina manera eyls purien toylre³⁰ e remoura³¹ les dites oppinions e encara per toylre³² contrasts e trebayls *que* no poguessen³³ ésser ne esdevenir entre los senyors de les naus τ dels leyns ne·ls³⁴ mercaders ne encara entre alcunes³⁵ altres persones qui ab eyls haguessen a ffer per alguna³⁶ rahó, per so eyls no planyen³⁷ los³⁸ lurs trebayls ne gitar³⁹ so a negligència⁴⁰ per haver amor⁴¹ e gràcia de gents e encara per haver mèrit e guardó⁴² de Déu Jhesuchrist⁴³ per⁴⁴ toylra los trebayls e⁴⁵ los contrasts⁴⁶ e les oppinions dessus dites dixeren e declararen·ho,⁴⁷ axí com en aquest capítol és escrit⁴⁸ τ ordonat,⁴⁹ que tot nòlit *qui* promès serà de donar⁵⁰ per mercaders o per altres persones⁵¹ al senyor de nau [Fol. 176] o de leny, *que* li deu ésser donat e pagat⁵² sens tot contrast. Enaxí, emperò, se-

15. han: V «ans».
16. pensarà: VFC «pensa»; cascun les pensarà: F «quescu los pensa»; A «les pensen»; Ue «cascun los pensa».
17. e dir: manca en C.
18. les pensarà ... e si: P «la pensa aver en si e dir»; e dir en si: V «en si e dir».
19. ab: CP «en»; A «a».
20. dessus dites ne posades: P «dites ne passades».
21. antecessors nostres: C «predes-sasós»; P «nostres».
22. anaren τ : manca en C.
23. de anar: C «e anaren».
24. e: manca en VC.
25. veén e entenenent: P «vénen e anténan»; C «vaéran he antenéran».
26. haguéran: P «e aguéran».
27. volentat: V «voler».
28. en: C «de».
29. ea en: V «ea a»; F «e a»; C «ja»; P «en».
30. toylre: DVFUAe «tolre»; NP «tolra».
31. purien... remoura: C «tendrían en remoura e toldra».
32. toylre: C «traure».
33. poguessen: V «haguessen».
34. dels leyns ne·ls: V «els».
35. entre alsunes: V «algunes»; FPAUe «ab»; manca en C.
36. alguna: V «neguna»; N «naguna».
37. planyen: A «planyien».
38. los: manca en NC.
39. ne gitar: e «ne giten ne gitar».
40. a negligència: V «en negligència».
41. amor: VN «amor de Déu».
42. e guardó: manca en FPAUe.
43. Jhesuchrist: manca en VFPAUe; Déu Jesuchrist: C «Jesuchrist».
44. per: F «e per».
45. los trebayls e: manca en VFPAUe.
46. contrasts: en e hi ha una repetició del text «gràcia de gent ... contrasts».
47. per toylra ... declararen·ho: C «e dixeran he declararen».
48. escrit: C «declarat».
49. dixeren ... ordonat: V «declararen·ho segons se segueix»; ordonat: F «aordonat»; N «ordonat e dixeren enaxí».
50. de: C «ha».
51. persones: P «personers»; FU «personés» (tots dos manuscrits duen la r ratllada).
52. e pagat: manca en N.

35 gons les covinenses⁵³ e empeniments⁵⁴ que seran fetes ne empreses entre los mercaders e totes les altres persones⁵⁵ e⁵⁶ los senyors de les naus o dels lenys,⁵⁷ són te[n]guts de pagar git, si fet serà,⁵⁸ per tot aytant com los sobrarà del nòlit que eyls reebut hauran dels dits⁵⁹ mercaders e encara d'altres persones⁶⁰ per lo dit viatge. Emperò, és axí a entendre, que los senyors de les naus o lenys
40 deuen levar e abatre del dit nòlit⁶¹ loguer⁶² de mariners e la vianda e totes⁶³ averies que fetes hauran per lo dit viatge que justes sien. E de⁶⁴ tot assò dessús dit han e deuen comptar los senyors de les naus o lenys⁶⁵ o hom per eyls⁶⁶ ab los dits mercaders si-s volran o si⁶⁷ volran haver en⁶⁸ lur fe. E assò sia en volentat⁶⁹ dels
45 mercaders. E axí los senyors de les naus o lenys són tenguts de metre e de pagar en git per tot so que net los sobrarà⁷⁰ del nòlit que eyls rebut hauran dels dits mercaders⁷¹ per lo dit viatge, on lo dit git serà⁷² estat fet, per sou e per lliura axí com farà⁷³ la roba salvada a la gitada.⁷⁴ E si per aventura hi haurà⁷⁵ als cuns dels mercaders o tots o partida, e⁷⁶ diran que los senyors de les naus o
50 leyens meten o paguen en lo dit git per la torna que eyls hauran,⁷⁷ so és saber, del nòlit⁷⁸ que eyls hauran d'altres mercaders o d'aquels matexes o d'altra roba o de aquella matexa, si ab eyls se'n tornaran,⁷⁹ los senyors de les naus o dels lenys
55 no'ls en⁸⁰ són tenguts per neguna rahó, pus lo git serà comptat⁸¹ de l'altre viatge. E per so car la roba que les naus o lenys por-

53. les covinenses: *D* «les condicions o covinenses».

54. empeniments: *NC* «empresions».

55. totes les altres persones: *L* «totes les altres personers» (*errada que corregim d'acord amb el sentit; la resta de la tradició tampoc no és gens segura*); *VN* «totes altres persones»; *FPAUe* «tots los altres parsoners».

56. e: *DVNFP AUe* «ab».

57. e los senyors... lenys: *C* «ab lo senyor de la nau ho del leny».

58. git, si fet serà: *VC* «en git, si fet serà»; *FAUe* «en fet de git»; *P* «en ffet de get».

59. eyls ... dits: *V* «ell reebut haurà per los»; *N* «ell rebut aurà per los».

60. persones: *FPA* «parsoners».

61. nòlit: *manca en DFPUe*.

62. del dit nòlit loguer: *V* «dels dits loguers»; loguer: *A* «logués».

63. nòlit ... totes: *C* «loguer dels marínés e la vide (*sic*) e los».

64. de: *manca en C*.

65. comptar ... lenys: *C* «avei lo senyor de la nau o del leny».

66. eyls: *C* «ell».

67. si-s volran o si: *D* «o ab qui eyls se volran e si ho»; *V* «si ells se volran e si ho»; *N* «si ells sa volran e si o»; *FUe* «se volran e si ho»; *C* «si-o»; *P* «si ho volran e si ho»; *A* «si-s volran e si ho».

68. haver en: *V* «jaquir a».

69. volentat: *V* «voler».

70. per tot ... sobrarà: *C* «so que nes (?) los sobre».

71. del nòlit ... mercaders: *C* «del dit mercader».

72. serà: *C* «si serà».

73. farà: *DFUe* «fóra».

74. salvada a la gitada: *D* «gitada a la salvada»; a la gitada: *manca en C*.

75. hi haurà: *manca en A*.

76. e: *manca en A*.

77. hauran: *C* «auran feta».

78. del nòlit: *C* «dels nòlits».

79. se'n tornaran: *C* «se tornarà»; *P* «se'n covendran».

80. en: *manca en A*.

81. serà comptat: *C* «no serà fet».

ten el torn⁸² del viatge no és aquella ne de aquels mercaders⁸³ ne encara obligada a aquella, no⁸⁴ és rahó que hi⁸⁵ sia ne que ho deja⁸⁶ ésser per neguna rahó.⁸⁷ E encara per altre rahó no'n⁸⁸ són tenguts, 60 per so cor negun no⁸⁹ sab ne⁹⁰ pot sa- [Fol. 176^v] ber ne és tan cert que puscha saber,⁹¹ ea⁹² que li ha⁹³ esdevenir ne què no, que axí puria esdevenir a algun senyor de nau o de leyn aytal cas de ventura,⁹⁴ e encara pus fort que no li esdavené⁹⁵ e no li era⁹⁶ esdevengut⁹⁷ ab los dits mercaders⁹⁸ a qui lo dit git⁹⁹ serà esdevengut.¹⁰⁰ E axí per les rahons dessús dites, e encara per moltes d'altres¹⁰¹ que dir esdevenir-se¹⁰² purien, no¹⁰³ són tenguts de metre¹⁰⁴ 65 en lo git que fet serà en lo primer viatge del nòlit que hauran¹⁰⁵ de¹⁰⁶ la torna,¹⁰⁷ per neguna¹⁰⁸ raó.¹⁰⁹ Fet fo aquest capítol dessús dit,¹¹⁰ per¹¹¹ les rahons dessús¹¹² en eyl¹¹³ contengudes¹¹⁴ no contrestant algunes rahons¹¹⁵ en als cuns capítols¹¹⁶ contengudes.¹¹⁷ 70

82. el torn: *VFNPAUe* «al torn»; *C* «a la torne».

83. de aquels mercaders: *V* «de aquelles mercaderies»; *FA* «d'aquelles mercaderies»; *N* «de aquelles mercaderies»; *P* «aquellas marquaderias».

84. no: *VNA* «ne».

85. que hi: *FPUe* «que ho»; *NA* «que-u».

86. que hi ... deja: *D* «que o sia ne ho deja»; *C* «sia ne degua».

87. que hi ... neguna rahó: *manca en V*.

88. no-n: *DFNCPUe* «no».

89. no: *AU* «no»; *e* «no-n».

90. ne: *A* «ne-u».

91. ne és tan ... saber: *manca en V*.

92. puscha saber ea: *C* «sàpia»; ea: *manca en P*.

93. ha: *manca en F*.

94. axí puria ... ventura: *V* «car al retorn se poria esdevenir cas d'aventura semblant de la anada del viatge»; de ventura: *manca en C*.

95. esdavené: *DN* «esdevench».

96. esdavené ... era: *FPAUe* «és».

97. esdavené ... esdevengut: *V* «esdevench».

98. esdavené ... a: *C* «esdevench ab los dits ab».

99. lo dit git: *N* «lo dit I git».

100. ab los dits ... esdevengut: *manca en D*; lo dit git serà esdevengut: e «los dits gits seran esdevenguts».

101. d'altres: *VA* «altres»; *N* «d'algunes altres».

102. esdevenir-se: *C* «he a sdevenir-hi».

103. que dir ... no: *manca en FPAUe*.

104. de metre: *manca en FPAUe*.

105. nòlit que hauran: *D* «nòlit en retra que aurà en torna o»; hauran: *FAUe* «haurà»; *CP* «aurà».

106. de: *A* «en».

107. torna: *P* «tornada».

108. neguna: *P* «aquesta».

109. raó: *F* «rahó altra no».

110. fet fo ... dit: *manca en V*.

111. per: *F* «sinó per».

112. per les rahons dessús: *manca en PUe*; dessús: *manca en A*.

113. dessús en eyl: *V* «en lo dit capítol».

114. contengudes: *V* «contengudes fon feyt lo dit capítol»; fet fo aquest capítol dessús dit ... contengudes: *N* «e per les raons en aquest capítol contengudas fo feyt aquest capítol».

115. algunes rahons: *D* «alguna rahó o rahons».

116. capítols: *FPUe* «capítols e rahons».

117. contengudes: *D* «contenguts».

m 297

De mariners qui sien acordats ab senyor de nau o de leny com deuen seguir lo viatge

Si alcun senyor de nau o de leny acordarà o haurà acordat¹ ma-
 5 riners per anar en alcun viatge, lo qual viatge² serà³ entr-éls de-
 clarit⁴ e certificat al dit acordament,⁵ los dits mariners són tenguts
 d'anar e⁶ de seguir lo dit viatge segons⁷ la⁸ forma o manera que
 lo dit acordament serà estat fet⁹ entr-éls¹⁰ e lo dit¹¹ senyor de la
 10 nau o leny, si donchs los dits mariners estrer¹² no se'n poran¹³ per
 alcunes rahons o¹⁴ condicions que són ja declarades en I capítol
 on¹⁵ parla de les dites condicions.¹⁶ E assò dessus dit sia e¹⁷ deu
 ésser¹⁸ meyns de tot frau. E si per aventura, con¹⁹ lo dit senyor de
 la nau o leyn haurà acordats los dits mariners, eyl se volrà²⁰ en
 15 persona estrer²¹ de anar en lo dit viatge per sa auctoritat e no²²
 per neguna²³ raó on eyl justament²⁴ escusar-se²⁵ pusque²⁶ ni ro-
 manir deja del dit viatge sinó tant solament que és sa volentat que
 romanga, si lo dit viatge²⁷ on lo dit senyor haurà noliejada sa nau
 o leny e encara haurà acordats los dits [Fol. 177] mariners serà²⁸
 20 loc perillós e de dupte, si lo dit senyor s'estraurà²⁹ d'anar en lo
 dit viatge, segons que dessus és dit, atambé se'n poden estrer³⁰
 lo[s] dits mariners si eyl[s] se volran. Mas, emperò, si³¹ lo dit se-
 nyor³² romandrà³³ o volrà romandre³⁴ per justa rahó o excusa e
 n'haurà³⁵ o féu³⁶ entanent als dits mariners com los acorda, eyl
 25 pot bé³⁷ romandre³⁸ e los dits mariners no³⁹ poden escusar que
 no vajan en lo dit viatge per neguna rahó, saul⁴⁰ per aqueles que

1. Aquest capítol manca en V; acordat: FCP «acordats».

2. lo qual viatge: manca en D.

3. serà: DFNCPAUE «serà ja».

4. clarit: FPAUE «declarat»; N «sclarit».

5. al dit acordament: manca en C.

6. d'anar e: manca en P.

7. segons: P «en».

8. la: manca en C.

9. fet: N «ja fet»; estat fet: C «fet».

10. o manera ... entr-éls: FAUE «en què seran stats acordats»; P «que seran stats acordats».

11. e lo dit: P «ab lo».

12. estrer: Ae «star».

13. poran: N «volran o poran».

14. rahons o: manca en C.

15. on: FA «qui».

16. en I capítol ... condicions: C «en parle en un capítol»:

17. sia e: manca en FPAUE.

18. ésser: C «ésser fet».

19. con: manca en C.

20. eyl se volrà: C «he ells se voldran».

21. estrer: Ue «de estrer».

22. no: C «no justament».

23. neguna: NP «alguna».

24. on eyl justament: C «en ell».

25. se: P «se'n».

26. justament escusar-se pusque: N «puscha metra alguna scrivà».

27. si no tant ... viatge: manca en P.

28. serà: C «és».

29. s'estraurà: C «se abstreurà»; P «se abstraurà».

30. estrer: manca en P.

31. si: en L afegit damunt el rengló; manca en DFNUe.

32. si lo dit senyor: C «lo dit».

33. romandrà: manca en N.

34. romandre: F «romanir».

35. e n'haurà: FAUE «que haurà»; o excusa e n'haurà: P «que aurà».

36. o féu: F «o fer»; N «e.u féu»; P «o ffa»; e n'haurà o féu: C «e aurà fet».

37. bé: manca en N.

38. romandre: A «romanir».

39. no: FCA «no-s»; N «no-u».

40. saul: N «saul emperò»; C «salvo emperò».

dessús són dites per lo dit capítol. Emperò, fassam ⁴¹ compte ⁴² que
 lo dit senyor roman ⁴³ o vol romanir, qualche ⁴⁴ romangue ⁴⁵ ab
 justa rahó o no justa, e los dits mariners hiran en lo dit viatge
 o y volran anar, lo dit senyor los ⁴⁶ és tengut de donar e de metre
 30 hom que sia ⁴⁷ sufficient de tenir lo seu loch e encara que sia ten-
 gut e obligat als dits mariners de complir tot so que entre lo dit
 senor e los dits ⁴⁸ mariners fo emprès ⁴⁹ com los acordà, lo qual dit
 empreniment deu ésser lest em presència d'aquel qui los dits mari-
 35 ners acordà o en presència dels dits mariners e en presència ⁵⁰ enca-
 ra d'aquell qui per senyor en la nau o leny ⁵¹ entrarà. E anexí los
 dits mariners són tenguts de fer z de obeir tots los menaments qui
 justs sien d'aquell qui per senyor lo ⁵² serà mès e donat tot enaxí
 com faéran ⁵³ a aquel ⁵⁴ qui ls acordà. E si per aventura aquel qui
 los dits mariners acordà, e ladonchs era senyor, dirà e manarà als
 40 dits mariners: ⁵⁵ «yo coman a aytal la mia nau o leny ⁵⁶ e-l vos do
 e-l vos met ⁵⁷ per senyor que vosaltres fassats axí per eyl com ⁵⁸
 érets tenguts a ⁵⁹ mi, si en lo dit viatge anàs.» Si eyl dirà ⁶⁰ les
 paraules dessús dites als dits mariners sens negun reteniment que
 eyl no y farà, lo dit senyor qui los dits mariners ha acordats ⁶¹ s'és
 45 desaxit dels di- [Fol. 177 v] ts mariners ⁶² e los mariners d'él ⁶³ de ⁶⁴
 tota obligació o covinensa que ab eyl ⁶⁵ haguessen, si los dits ma-
 riners compliran e atendran totes les covinenses ⁶⁶ que ab eyl ha-
 vien ⁶⁷ empreses ⁶⁸ per lo dit viatge a aquell que eyl los ha dat e
 mès per senyor. Mas, emperò, si los dits mariners no atendran a ⁶⁹
 50 aquell qui per senyor los serà mès e donat les covinenses ⁷⁰ o em-

41. fassam: C «faça».

42. compte: manca en P.

43. roman: P «romanga».

44. qualche: A «que ell que».

45. senyor ... romangue: C «senyor de la nau romangue he vol romandre»; qualche romangue: manca en P.

46. los: manca en NC.

47. que sia: manca en C.

48. los dits: U «als».

49. entre lo dit ... fo emprès: P «lo dit senyor enprès ab los mariners»; fo emprès: N «serà emprès».

50. dels dits mariners e en presència: manca en FPAUe.

51. em presència d'aquel ... leny: C «en presència de marinés e de aquell qui en la nau ho leny per senyor».

52. lo: DFNCPAUe «los».

53. faéren: DC «foren».

54. a aquel: U «aquells».

55. mariners: D «mariners e dirà».

56. o leny: D «lo meu leny»; F «o l

meu leny»; A «o el meu leny»; Ue «o al meu leny».

57. e-l vos met: manca en N.

58. com: N «axí com».

59. a: P «per».

60. eyl dirà: C «ells diran»; dirà: P «dites ho dirà».

61. ha acordats: C «acordà».

62. dels dits mariners: D «d'eyls so és dels mariners».

63. d'él: F «d'éls»; e los mariners d'él: P «d'éls e».

64. de: FU «e de»; d'él de: manca en C.

65. eyl: C «ells».

66. totes les covinenses: FP «tot so»; manca en A; Ue «tot ço».

67. havien: FAUe «hauran»; P «auran».

68. empreses: FPAUe «emprès».

69. a: C «ho».

70. covinenses: P «condicions».

presions⁷¹ que ab aquell qui ls acordà havien⁷² promeses z empreses⁷³ per lo dit viatge, aquel⁷⁴ los ne pot demanar z fer demanda tota ora que eyl se volrà.⁷⁵ E si per aventura los dits mariners atendra[n] o hauran ateses⁷⁶ e complides totes les covinenses⁷⁷ a
 55 aquell qui per senyor los era mès e⁷⁸ donat en lo dit viatge, e estant en la dita nau o leny aquel qui per senyor los serà donat⁷⁹ farà ab los dits mariners alcun contracte per canviament de viatges⁸⁰ o per alcuna⁸¹ altra rahon o⁸² manera,⁸³ si, per lo contracte novell que los dits mariners⁸⁴ hauran fet ab aquell a qui la dita
 60 nau o leyn serà estat comenat e encara per senyor los⁸⁵ serà mès e donat,⁸⁶ se mourà entre eyl⁸⁷ e los dits mariners alcuna qüestió o demanda per rahon del contracte novell entreyls fet, si aquel qui de⁸⁸ la senyoria de la dita nau o leny se desposahí⁸⁹ e n⁹⁰ mès⁹¹ aquell ab⁹² qui lo contracte novell⁹³ serà estat⁹⁴ fet en posseció e
 65 encara se desaxí dels dits mariners e l⁹⁵ mès⁹⁶ senyor aquell ab⁹⁷ lo qual lo dit contracte fo fet, si eyl morrà⁹⁸ qüestió o demanda contra los dits mariners. E per rahon del dit novell⁹⁹ contracte en¹⁰⁰ nom seu propri no o deu ne u¹⁰¹ pot fer per¹⁰² neguna justa¹⁰³ rahó, ne los dits mariners no li són tenguts de respondre, ne ne-
 70 gun¹⁰⁴ hom o jutge no ls¹⁰⁵ ne deu¹⁰⁶ forsar, segons les rahons en¹⁰⁷ lo capítol declarades.¹⁰⁸ Mas, emperò, si aquel a¹⁰⁹ qui eyl haurà¹¹⁰

71. empresions: A «empreniments».

72. havien: e «e havien».

73. acordà ... empreses: P «avia acordats auran ffetes e promesses».

74. aquel: C «aquell qui».

75. eyl se volrà: N «ells sa volran».

76. ateses: C «atès».

77. ateses ... covinenses: F «atès e complit tot so que en covinença serà emprès»; P «actès e complit tot so que per covinensa serà emprès»; A «attès e complit tot ço qui en covinença serà emprès»; Ue «atès e complit tot ço que en covinença serà emprès»; covinenses: N «covinenses e empresions».

78. mès e: manca en C.

79. donat: FPUe «dat».

80. viatges: FCPAUE «viatge».

81. alcuna: manca en N.

82. rahon o: manca en FAUE.

83. o manera: manca en C.

84. mariners: manca en F.

85. los: manca en A.

86. e encara ... donat: manca en C; e donat: manca en P.

87. entre eyl: N «entre ells»; C «contre ell».

88. de: manca en D.

89. desposahí: D «desposey»; F «desposasi»; N «despossey»; P «desposaéxan»; AUE «despossehí».

90. e-n: NUe «e-y».

91. e-n mès: P «mas».

92. ab: manca en C.

93. novell: manca en C.

94. estat: manca en C.

95. e-l: AUE «e-ls».

96. mès: N «mès per».

97. ab: N «en»; manca en C.

98. morrà: FNAUE «mourà»; P ffarà».

99. novell: manca en FPAUE; C «seu».

100. en: D «o».

101. ne-u: D «ne-y».

102. per: manca en C.

103. justa: manca en P.

104. negun: FPAUE «null».

105. no-ls: N «no-l».

106. deu: FPAU «pot».

107. en: C «que en».

108. declarades: C «declarat és».

109. a: manca en D.

110. haurà: N «avia».

comanada la sua ¹¹¹ nau o leny li darà o li haurà donat ¹¹² son loch, eyl pot fer la dita [Fol. 178] qüestió o demanda en loch e en nom ¹¹³, d'aquell, mas ¹¹⁴ no en nom seu *propri*; ¹¹⁵ e axí eyl ¹¹⁶ farà 75 axí ¹¹⁷ com dessús és dit, los dits mariners li ¹¹⁸ són tenguts de respondre; en ¹¹⁹ altra manera, no. Mas, emperò, si aquell a qui la dita nau o leny serà comanat ¹²⁰ farà o haurà fet ¹²¹ alguna cosa que sia o deu ¹²² ésser ¹²³ a dan de la dita nau o leny per alguna manera o rahó que justa ¹²⁴ no sia, ¹²⁵ aquell qui la dita nau o leny li 80 haurà comanat li'n pot fer demanda, de la qual cosa no'u ¹²⁶ cal ara àls ¹²⁷ dir ne ¹²⁸ recapitolar, ¹²⁹ per so car cascun és tant cert que ¹³⁰ sap què s'à ¹³¹ a ¹³² ffer del seu ¹³³ mateix ¹³⁴ ni que no. ¹³⁵ E per les rahons en lo capítol dites e declarades ¹³⁶ fo ¹³⁷ fet aquest capítol.

111. la sua: *manca en N*.112. haurà donat: *N* «avia dat».113. e en nom: *manca en P*.114. mas: *D* «mas jens»; *NC* «mas gens».115. no en nom seu *propri*: *FPAUe* «en nom seu *propri* no pas».116. eyl: *FNCPAUe* «si ell».117. axí: *manca en C*.118. li: *A* «no li».119. en: *D* «e en».120. serà comanat: *N* «serà stat comenat»; *C* «és comenade».121. fet: *manca en N*; *C* «feta».122. deu: *FAUe* «deja»; *NP* «dega».123. o deu ésser: *manca en C*.124. o rahó que justa: *FUe* «qui justa rahó»; justa: *P* «justa rahó».125. o rahó ... sia: *A* «que justa rahó no sia».126. no-u: *FNPAUe* «no».127. àls: *manca en DFPA*; no-u cal ara àls: *C* «no calrà dir ne»; ara àls: *Ue* «alre».128. ne: *D* «ne pus».129. recapitolar: *P* «replicar».130. que: *C* «que ja».131. s-a: *NA* «ha».132. a: *C* «da».133. del seu: *D* «de so del seu».134. mateix: *manca en CP*.135. no: *C* «no d'essò del seu».136. les rahons ... declarades: *F* «la rahó damon dita ne declarada»; *PA* «la rahó damunt dita e declarada»; *Ue* «la rahó demunt dita ne declarada»; en lo capítol ... declarades: *N* «desús ditas»; declarades: *C* «sclari-des».137. en lo capítol ... fo: *D* «desús dites fon».

m 298

Así parlem de les naus armades ⁊ de les galeas ⁊ de les segeties com deuen partir ni com deuen pagar a aquels qui ab eyls hiran

5 Primerament deu ¹ jurar l'almirayl e'l capità ² e'ls armadors que eyls ³ [paguen] lo senyor ⁴ de la nau o de les gualeas o de les segeties, que'l guany que farà la nau, pagada la vianda que serà manlav[a]da o exàrcia o alguna ⁵ manleuta que's farà en la nau per ⁶

1. deu: *FUe* «deuen».2. e'l capità: *V* «e el capitani» (*passim*).3. eyls: *DV* «eyls paguen»; *FNCP AUe* «ells paguen».4. lo senyor: *FP* «los senyors»; *C* «los senyós».5. alguna: *C* «algun altre».6. per: *C* «que per».

actoritat, que pagada aquesta manleuta, qu'els⁷ deuen donar la sua part a cascun leny; en aquesta forma paguen⁸ aytantbé les⁹
 10 altres macions, cascuna a¹⁰ la sua forma.¹¹ E si per aventura alcun
 hom fos en la nau qui per auctoritat de la nau hagués a manlavar¹²
 o fos¹³ fermansa per¹⁴ comendament¹⁵ de l'almirayl ⁊ dels arma-
 dors que hagués a manlevar o fer fermansa sobre los seus béns,
 que l'almirayl lo'n¹⁶ deu trer¹⁷ ⁊ fer pagar del primer guany que
 15 la nau fassa a¹⁸ los lenys que van ab eyla.¹⁹ E fo fet aquest capítol
 per so com²⁰ moltes naus se²¹ desermarien,²² que puys alguns regi-
 dors²³ manleven e fan fermanses perquè s'escruxen²⁴ les naus²⁵ e
 fan lur viatge.

7. qu'els: P «que los».

8. paguen: A «pagan».

9. les: FCAUe «en les».

10. a: V «ab».

11. paguen aytantbé ... forma: man-
ca en P.

12. a manlavar: P «manlevat».

13. fos: A «fes».

14. fermansa per: V «forma de».

15. comendament: P «manament».

16. lo'n: N «ho-l ne»; A «lo».

17. trer: V «traure».

18. a: VP «e»; AUe «o».

19. eyla: C «ell».

20. per so com: V «que»; com: A
«que».

21. se: N «o-s».

22. desermarien: P «desarmen e-s
desarmarían».

23. regidors: D «veguades».

24. s'escruxen: V «servexen».

25. s'escruxen les naus: P «sague-
xen la nau».

m 299

Capítol de pagar la messió

[Fol. 178 v] Encara volets¹ saber com seran² d'aquels³ homens que
 vénan a nau⁴ com ha[n]⁵ guanyat,⁶ que ls dits⁷ qui venen és mes-
 5 ter que paguen, axí bé lurs parts⁸ de la dita masió, con si ha-
 via[n]⁹ tota via¹⁰ estat, segons que l'om serà,¹¹ de bé,¹² deuen ha-
 ver¹³ melorament com¹⁴ pijorament, d'aytant com si hauran¹⁵ es-

1. volets: DFA «devets»; V «si vo-
lets».2. seran: DA «serà»; V «són»; C
«fan».3. d'aquels: F «d'aquells quals-
ques»; C «de aquells qualsque»; P «de
aquells qualques»; A «d'aquells quals-
ques»; Ue «d'aquells qualsque».

4. a nau: N «la nau»; P «e van».

5. ha[n]: L té el verb en singular,
com també FNAC; corregim d'acord
amb DVPUe.6. guanyat: V «guanyat o no
guanyat».

7. a nau com ... dits: D «tot quant

àn guanyat que aquells»; dits: manca
en V.

8. lurs parts: A «lur part».

9. havia[n]: DC «abia»; FNUe «ha-
via»; A «havien»; si havia[n]: P «si-y
avian».10. havia[n] tota via: V «tota via
hi havien e».

11. serà: P «és».

12. l'om serà de bé: V «serà».

13. haver: C «aver tota via».

14. com: V «o».

15. hi hauran: F «haurà»; P «aurà»;
N «hi auran»; C «hi aurà»; A «hi ha»;
Ue «hi haurà».

tat o y¹⁶ esteran; e ara si volets dir que i hom entre¹⁷ en la nau o¹⁸ no y està més¹⁹ de x jorns o un mes o dos o quant que y estia²⁰ e els altres hi hauran estat i ayn o pus e hauran reffrescat²¹ la nau
 10 dues vegades²² o tres,²³ del guany que haurà²⁴ fet o d'altres manleutes²⁵ aquells qui més hi hauran estat, aquells²⁶ ne²⁷ deuen haver melor²⁸ melorament; mas en assò deu²⁹ h[a]ver l'almirayl e l capità e l nautxer major³⁰ e ls clavaris e l'escrivà, esguardat³¹ sobre lur segrament que eyls ho déjan arbitrar segons l'estat e segons la forma³² de l'home; mas, si aquel era tant³³ prous³⁴ que fos bo³⁵ d'armes, que³⁶ aquel deu haver tan bona part com si tota via hi havia estat.

16. o y: V «ni».
 17. entre: A «ve».
 18. o: DVFNPA «e».
 19. més: D «mas»; V «sinó».
 20. que y estia: V «que estiga»; FPUe «que y stiga»; N «que y estiga»; C «que y stigue»; A «que y stigua».
 21. reffrescat: D «reffrescada».
 22. dues vegades: V «dos veus»; P «II viatges».
 23. dues vegades o tres: manca en FA; o tres: manca en N.
 24. haurà: Ve «hauran»; C «auran».
 25. manleutes: F «manleutes dues vagades o tres»; A «manleutes II vagades o tres».

26. aquells: manca en V.
 27. ne: F «qui».
 28. melor: V «millor part e»; manca en e.
 29. deu: C «deuen».
 30. major: P «mayors».
 31. esguardat: V «guarda»; PA «esguard».
 32. l'estat e segons la forma: V «la estada e segons la condició».
 33. era tant: V «era tan bo e tant».
 34. prous: P «pron».
 35. bo: FUE «bon».
 36. que fos bo d'armes que: V «d'armes».

m 300

Dels còmits de les ga[l]leas e de les segeties que van en cors per si mateys què deu fer ne què no

Si algun qui¹ hirà² per si metex en gualea³ o en segetia, sol que
 5 vaja menys de nau o d'armada de senyoria, deu haver la quinta, e tots los hòmens són tenguts de fer⁴ son comendament axí com a còmit deuen fer.⁵ Encara, si va detràs nau, que⁶ sia ab companya⁷ de nau, que la nau⁸ l'aja per si z de nau⁹ tant deu haver z¹⁰ de tot leny¹¹ e de nau esterna; ¹² e si és esterna,¹³ de x besants deu-na
 10 haver lo còmit III; e si és d[e] v besants, deu-na¹⁴ haver dos.¹⁵ Mas

1. qui: manca en A; e «que».
 2. hirà: L «hi hirà per si», errada del manuscrit bàsic, que corregim d'acord amb tota la tradició.
 3. gualea: D «gualera»; VCP «gallera».
 4. fer: V «fer e deuen fer».
 5. deuen fer: manca en V.
 6. que: V «qui».
 7. companya: A «companyia».

8. la nau: V «nau».
 9. z de nau: manca en V.
 10. z: manca en V.
 11. leny: L «lany», errada que corregim, d'acord amb tota la tradició.
 12. esterna: V «estrena»; A «strena».
 13. esterna: V «l'estrena»; A «strena»; e si és esterna: manca en P.
 14. deu-na: D «deuen-ne».
 15. dos: C «II vesants».

en aytal forma, que estrena de v besants en avayl¹⁶ és del còmit II besants ⁊ I besant és de capitani, i els II besants¹⁷ deuen ésser del nautxer de¹⁸ la nau. E si mun- [Fol. 179] ta¹⁹ més de v besants, deu²⁰ venir en poder de l'almirayl ⁊ del cominal,²¹ mas tota via
 15 aquests III al còmit, salvant si són pus de v besants; ⁊ si són més o meyns, aquella forma no²² deu haver. Encara al²³ còmit, si pren leyn de barayla²⁴ que sia²⁵ altre leny²⁶ armat, que²⁷ deu haver les armes de l'altre còmit.²⁸ Encara, que pot cambiar les armes fins al cap del viatge per millor.²⁹ Encara, de tot leny que prenga a³⁰ batayla la gualea³¹ o a l'altre³² leny³³ que sia³⁴ deu haver una ànchora e la senyera.³⁵ Encara, que deu haver de³⁶ refreschament que la nau haja una part e mige. E tots cels qui són en les gualees³⁷ són a ffer³⁸ lo comanament³⁹ del còmit del que si⁴⁰ galea⁴¹ o segetia o altre leny eyl pot⁴² lo còmit farà a ffer los comptar⁴³ les parts
 20
 25 dels hòmens e lur roba.⁴⁴

16. en avayl: C «an aquell»; A «avall».

17. ⁊ I besant és de capitani ... besants: manca en F; besants: manca en A.

18. de: F «e de».

19. munta: FPA «munten».

20. deu: N «deu-ne»; P «deuen».

21. ⁊ del cominal: manca en FCPAUe.

22. no: DVFNPAUe «ne»; manca en C.

23. al: DN «lo»; V «el».

24. barayla: V «batalla».

25. sia: e «si».

26. de barayla ... leny: manca en C.

27. que: manca en V.

28. armat que deu ... còmit: N «les armes de l'altre còmit deu haver les armes»; l'altre còmit: P «l'altre còmit».

29. millor: V «millors».

30. a: FP «ab».

31. gualea: VP «galera».

32. a l'altre: VAUe «altre»; F «altra»; CP «altro».

33. que prenga ... leny: manca en N.

34. que sia: manca en V.

35. senyera: Ve «senyoria»; F «senyara».

36. de: manca en N.

37. gualees: DC «gualeres»; V «galeres»; P «galeras».

38. són a ffer: D «són e an a ffer»; N «tenguts a ffer».

39. comanament: VFP «comandament»; NCAUe «comendament».

40. del que si: V «sia»; FAUe «o que sia»; CP «ho que sia».

41. galea: DVP «galera»; C «galera».

42. pot: V «pot comprar».

43. farà a ffer cos comptar: V «a fer comprar»; comptar: N «comptat».

44. eyl pot ... roba: manca en FCPAUe.

m 301

Com deu jurar lo còmit a l'almirayl

Còmit deu fer¹ jurar o² fer homanatge a l'almirayl e al cominal de la nau de no partir³ sens volentat⁴ de l'almirayl en pena de la⁵

1. fer: manca en VFNPAUe.

2. o: VFPAUe «e».

3. de no partir: manca en P.

4. sens volentat: V «sens voler»; F

«sens se volentat»; NPe «sens sa voluntat»; C «senssa voluntat»; U «sense volentat».

5. la: V «sa».

5 persona e no taylor⁶ cap de nau, si no'l⁷ prenia⁸ lo leyra⁹ lo¹⁰ timó; e si eyl lo calava,¹¹ qu'él deu manvés¹² al pus tost¹³ que puscha recobrar E si eyl no'u fahia,¹⁴ que eyl és tengut per fals z per desleyal; e deu perdre la mà, si eyl lo tala¹⁵ o'l fa talar. E si tant serà que eyl lo¹⁶ taylàs, que fos fet per rassa¹⁷ o per altra
10 traïció,¹⁸ o que hom li'o puga¹⁹ provar, deu ésser en²⁰ I pal mès²¹ per la natura z²² que li ischa per lo²³ cugurós.²⁴ Enaxí com los savis²⁵ filosoffs qui juraren los altres capítols per²⁶ aquells mateix²⁷ juraren leyalment, com se partiren so que havien guanyat.²⁸

6. taylor: *DFAUe* «calar».

7. no-l: *U* «no-u»; *e* «no-n».

8. prenia: *F* «prenya».

9. leyra: *V* «loyre»; *FNAUe* «leyre»; *C* «loyra no prenia».

10. lo: *F* «del».

11. calava: *DVP* «tallava»; *N* «tallave»; *F* «calaria».

12. manvés: *V* «mavés»; *F* «manybés» (*lectura dubtosa, degut a una taca; també podria llegir-se manyvés*); *N* «manivés» (*també podem interpretar mamvés*); *e* «mauriés».

13. al pus tost: *manca en C*.

14. fahia: *P* «ffasia».

15. tala: *en L hom havia escrit cala, i després fou corregit; el mateix ocorre amb l'infinitiu talar que segueix*.

16. lo: *e* «los».

17. rassa: *F* «rasa»; *U* «raza»; *e* «raga».

18. traïció: *N* «tració»; *FPAU* «ocasió»; *C* «ocasió»; *e* «ocçion».

19. puga: *DA* «pusque»; *V* «puscha»; *F* «puxa»; *P* «pogués».

20. puga... en: *C* «pot ésser provat lo almirall li deu fer metra».

21. en I pal mès: *V* «mès en un pal»; mès: *manca en C*.

22. z: *C* «de guisa».

23. per lo: *FAU* «al»; *P* «all»; *DN* «lo».

24. cugurós: *V* «toc» (*llegiu toc*).

25. savis: *manca en F*.

26. per: *V* «que per».

27. mateix: *N* «aquells mateys»; *A* «mateys»; *PU* «mateixs»; *e* «matexos».

28. cugurós ... guanyat: *C* «cugrós, segons que serà hordonat per lo almirall he els altres caps de la ermada»; partiren... guanyat: *V* «partís ço que haurien guanyat».

m 302

Com deu ésser comptada vianda de nau

Comensem¹ primerament de la nau e de la vianda que l'almirayl e'ls armadors e'l capitani e² cels qui armaran³ la nau segons⁴ que
5 eyls s'en- [Fol. 179^v] pendran,⁵ segons se partiran.⁶ Mas l'almirayl e'l capitani o deuen manifestar, si⁷ són demanats. E si no⁸ són demanats,⁹ no'n¹⁰ són tenguts de dir. En aytant, emperò, que l'al-

1. comensem: *N* «comença»; *P* «comencen»; *per les lliçons de C vegeu apèndix*.

2. capitani e: *P* «capità que».

3. armaran: *N* «armen».

4. segons: *A* «deuen ordonar e partir segons».

5. s'empendran: *V* «se empendran»; *F* «se enpendran»; *N* «se pendran»; *A* «empendran».

6. segons se partiran: *D* «segons se partirà»; *V* «axí-s partirà»; *N* «segons que partiran»; *A* «se deu partir»; *manca en P*.

7. si: *PUE* «si-n».

8. no: *PAUe* «no.n».

9. e si no són demanats: *manca en F*.

10. no-n: *DV* «no-u»; *FN* «no».

miray deu donar poder a l'escrivà *que* eyl ho manifest, e deu-ho ¹¹
 10 dir als hòmens que vendran en la terra o en la nau *per* acordar
 so,¹² que axí és ¹³ com ¹⁴ los armadors armen la nau eyls poden me-
 tre, segons *que* eyls se poseran.¹⁵ E com los hòmens se acordaran,¹⁶
 guarden-se si ¹⁷ volen anar o no.

11. deu-ho: *D* «deu».

12. acordar so: *VFNA* «acordar-se».

13. és: *PAUe* «és que».

14. és com: *D* «és que com hom»;

V «s'és que com»; *FN* «és que com».

15. poseran: *P* «poran».

16. acordaran: *N* «acordaren».

17. si: *D* «si hy»; *F* «si y».

m 303

Con se deuen fer parts de nau armada

Encara devets saber quantes parts deu fer la nau ¹ ab les galeas o
 ab leny armat són mill parsoners,² deuen fer vi mill z doentes
 5 parts. Encara, si la nau ³ d parsoners ⁴ com ⁵ los lenys armats, deu
 fer tres mill e cent parts. Encara, si la nau ⁶ ha ccl parsoners,⁷ deu
 fer mdl parts. Encara, si la nau ha o leny ⁸ cl ⁹ hòmens,¹⁰ deu fer ¹¹
 dcclxxv parts.¹² E enaxí com crexen los hòmens, enaxí crexen ¹³ les
 10 parts, e com les parts, se meloren ¹⁴ als hòmens, segons que ls hò-
 mens ¹⁵ seran prous ¹⁶ estats ¹⁷ sufficients dels officis *que* faran.
 Emperò, assò deu jurar lo capitani o'l nautxer major ¹⁸ o els clava-
 ris e ls conestables ¹⁹ en aquesta forma, *que* hi deuen haver iii
 nautxers, los melors *que* ²⁰ sien en la nau, e iii prohers z ii ²¹ cla-
 varis ²² e dos balesters ²³ ab lo conestable lur z dos hòmens d'ar-

1. la nau: *VN* «la nau e quantes no. Si la nau»; *per les lliçons de C vegeu apèndix*.

2. parsoners: *VFPAUe* «persones» (*el sentit exigeix aquesta variant; el mateix passa més avall, nota 4*).

3. la nau: *DVFAUe* «la nau ha»; *P* «en la nau ha».

4. parsoners: *VFPAUe* «persones» (*vegeu nota 2; cf. D «parssoners»*).

5. com: *P* «ab».

6. D ... nau: *manca en A*.

7. parsoners: *VFNAUe* «persones» (*vegeu nota 2*).

8. ha o leny: *D* «o leny»; *VFNUe* «o leny ha»; *P* «ho leny ha».

9. CL: *A* «D persones com los lenys armats deu fer III^m C parts. Encara si la nau o leny ha CL» (*vegeu nota 6*); *P* «CXXV».

10. hòmens: *FA* «persones».

11. deu fer: *manca en P*.

12. parts: *V* «parts. Encara si nau o leny ha CL hòmens deu fer dcclxxv parts» (*es tracta d'una repetició*).

13. crexen: *Ue* «s'escrexan».

14. meloren: *P* «aminven».

15. segons que ls hòmens: *manca en N*; *P* «segons que».

16. prous: *A* «stats prous»; e «proms».

17. estats: *V* «estats e»; *FPAUe* «e stats».

18. o'l nautxer major: *P* «ho los notxers mayors».

19. e ls conestables: *D* «e l conestable».

20. que: *DNPe* «que.y»; *U* «qui.y».

21. II: *V* «tres».

22. clavaris: *N* «clavers».

23. balesters: *V* «proers».

- 15 mes ab lur²⁴ conestable, que no²⁵ puguen fer res fer²⁶ per parentesch ne per altre servey²⁷ que²⁸ dejen haver ne²⁹ que no hajan pres. E enaxí com³⁰ ab³¹ volentat de tot lo cominal de la nau, axí de les unes parts com de les altres,³² que aquells³³ hi diguen veritat z que partesquen leyalment en presència del almirayl, e aquell qui
- 20 farà amelorar,³⁴ que'll melor. Enaxí volen bé melorar los [Fol. 180] almirayls sobre les³⁵ lurs parts com los altres, si eyl ha³⁶ estat al³⁷ milorament que sia sofficient de melorar;³⁸ encara atressí, a clavaris e a nautxers e a balesters e a tots hòmens d'armes. Nós³⁹ a negun no⁴⁰ podem⁴¹ tolre res ne⁴² de les⁴³ lurs parts, segons si
- 25 é'l és proher de so que deu haver.⁴⁴ E si⁴⁵ és balester,⁴⁶ atressí; o altre⁴⁷ hom, segons que⁴⁸ deu haver.

24. lur: *DNP* «lo lur».
 25. no: *D* «no-n».
 26. fer res fer: *VFPAUe* «res fer»; *N* «fer res».
 27. servey: *N* «servir».
 28. que: *V* «que-n».
 29. ne: manca en *N*.
 30. com: *V* «que».
 31. ab: *N* «a».
 32. les unes ... altres: *F* «la una part con de l'altre»; *Pe* «la una part com de la altra»; *A* «la una part com de l'altra»; *U* «la una part com de la altra».
 33. aquells: *V* «aquelles».
 34. amelorar: *N* «mellor».
 35. les: manca en *VP*.

36. eyl ha: *A* «ells han».
 37. al: *V* «ab».
 38. melorar: *V* «millorar. E encara axí matex lo capitani».
 39. Nós: *N* «ne»; *A* «mes».
 40. no: *N* «no-n»; *e* «no-l».
 41. podem: *FNA* «poden».
 42. ne: manca en *DFPAUe*.
 43. les: manca en *V*.
 44. haver: manca en *N*.
 45. si: *FN* «si ell».
 46. és balester: *P* «deu».
 47. altre: *P* «a l'altre».
 48. segons si ... que: *V* «sia proer o ballester o qualque altre hom segons sa part».

m 304

En tota nau que haja c mariners deu haver xvi nautxers

- En¹ tota² nau de cors de³ c mariners deu⁴ haver xvi nautxers e xxiiii prohers, sol⁵ que hi⁶ haja mil persones,⁷ z si n:i⁸ à d, deu⁹
- 5 haver xii nautxers,¹⁰ z si n:i¹¹ à ccl,¹² deu-hi¹³ haver viii nautxers.¹⁴ E l'escrivà e'l nautxer major deuen¹⁵ haver melorament¹⁶ per¹⁷

1. En: *C* «Encare».
 2. En tota: *N* «Encara».
 3. de: *P* «deu aver».
 4. deu: *P* «e deu».
 5. sol: *D* «so».
 6. que hi: *e* «que».
 7. persones: *NUE* «personers»; *C* «hòmens».
 8. n:i: *C* «hi».
 9. deu: *C* «hòmens deu-hi»; *VA* «deu-hi».

10. nautxers: *D* «nautxers e xvi proers».
 11. z si n:i: *C* «he xvi prohés. E si hi».
 12. ccl: *C* «ccl hòmens».
 13. deu-hi: *P* «deu».
 14. nautxers: *D* «nautxers e xii proers»; *C* «notxers he xii prohés».
 15. deuen: *D* «deu».
 16. melorament: *V* «millora».
 17. per: *A* «de».

nautxers, salvant la covinensa *que* haurà¹⁸ feta l'almirayl al¹⁹ nautxer major, de les²⁰ quals²¹ parts eyl²² hi²³ haura[n]²⁴ convengudes²⁵ de sobre les x parts *que*,²⁶ si li²⁷ cové²⁸ M morbatins, *que*ls no-n²⁹ deu haver. Emperò, *que*l capitani sia a la³⁰ covinensa e l'escrivà major, salvant *que* aquell nautxer hi sia sofficiient. E si no-y és sofficiient,³¹ *que*l ne pot gitar e metre³² altre. Encara escrivà³³ deu haver x parts axí com los³⁴ nautxers. Item, capelà e metge aytanbé, e aquests són aquels³⁵ qui³⁶ deuen haver parts³⁷ de nautxers en nau. Mas si³⁸ *per* aventura res³⁹ *que* hagués covengut⁴⁰ nautxer ne *proher* ne altre hom en la nau e no ho⁴¹ sabés fer, *que*ell no-y fos official, no deu pendre *aquella part*, pus *que* no-y fos⁴² sofficiient; ⁴³ *enaxí com* és dit dels nautxers, *enaxí* és dit⁴⁴ dels *prohers*.⁴⁵ Encara tornem⁴⁶ a la *partió*⁴⁷ de les parts *que*,⁴⁸ con⁴⁹ *serà*⁵⁰ levada la vianda e-l fet⁵¹ de la nau *que*ls senyors, so és a dir l'almirayl⁵² e capitani⁵³ e-ls armadors, deuen haver fet encant a VIII jor[n]s en pena de les parts. E deu ésser *partit* com l'encant *serà* fet en⁵⁴ IIII jorns.⁵⁵ E per so fo fet aquest capítol, [Fol. 180 v] cor

18. haurà: *V* «hauran».
 19. al: *D* «ab»; *V* «e el».
 20. les: *manca en C*.
 21. de les quals: *V* «d'aquelles».
 22. eyl: *V* «que ell».
 23. hi: *V* «li».
 24. eyl hi haura[n]: *FA* «ells hi hauran»; *P* «ell hi auran»; *Ue* «ell hi hauran».
 25. convengudes: *P* «conegudes».
 26. *que*: *F* «car».
 27. si li: *P* «si-ll».
 28. cové: *C* «promet».
 29. no-n: *VFNCPAUE* «ne».
 30. a la: *C* «en sa».
 31. E si no-y és sofficiient: *manca en DP*.
 32. metre: *V* «metre ni».
 33. major ... escrivà: *C* «Mas axí emperò *que* al notxer sia suficient an aquell hofici. E, si no-y era, pot-lo'n gitar e *que* ni meta altro; e l'ascrivà major».
 34. los: *C* «un dels».
 35. aquels: *manca en C*.
 36. e aquests són aquels qui: *V* «aquests».
 37. parts: *FUE* «part».
 38. si: *manca en V*.
 39. res: *e* «des».

40. covengut: *D* «convengut o».
 41. ho: *manca en P*.
 42. official ... fos: *manca en FCUE*.
 43. *que*ell no-y ... sofficiient: *V* «ne-y fos sofficiient no deu haver a aquella part».
 44. dit: *V* «entès».
 45. dels nautxers ... *prohers*: *F* «no deu pendre aquella part»; *N* «no deu pendre aquella part»; *manca en C*; *Ue* «sufficiient *enaxí com* és dit, no deu perdre aquella part»; official ... *prohers*: *P* «sofficiient *enaxí com* és dit no deu pendre aquella part»; *A* «sufficiient *enaxí com* és dit no deu pendre aquella part».
 46. tornem: *Ne* «tornen»; *P* «torna».
 47. *partió*: *DVFNPUE* «partició».
 48. *que*: *P* «que ve».
 49. *que* con: *D* «quant ne».
 50. *serà*: *F* «seran».
 51. e-l fet: *manca en V*.
 52. *que*ls senyors ... l'almirayl: *V* «*que* l'almirall».
 53. e capitani: *V* «e el capitani»; *C* «de capitanie».
 54. en: *V* «a».
 55. en pena de ... jorns: *manca en P*.

los almirayls ⁵⁶ e·ls altres armadors farien ⁵⁷ tant estar los hòmens
 25 en les terres qu'èls n'aurien ⁵⁸ dampnatges e molts ⁵⁹ destrichs. En-
 cara deu donar l'almirayl poder a l'escrivà e als nauzers ma-
 jor[s], ⁶⁰ qu'èls dejen pendre tantes de robes ⁶¹ que pusquen metre
 penyora ⁶² com la nau volran ⁶³ encantar, perquè ⁶⁴ l'escrivà puscha
 30 prestar ⁶⁵ del fet de lur guany, perquè los hòmens se ⁶⁶ pusquen for-
 nir de manjar e de boura dentrò que la nau haja fet l'ancant. E si
 la nau ha fet tant de guany que aquels qui hauran manlevat a la
 forma ⁶⁷ del emprèstch, que ⁶⁸ si hi sobrarà, que ⁶⁹ l'escrivà ab lo
 nautxer se deu donar d'assò senyoria ⁷⁰ que eyls dejen pendre tan-
 ta de ⁷¹ roba de la nau, perquè ⁷² aquels hòmens pusquen haver
 35 què ⁷³ manjar z què vestir segons que vouran ⁷⁴ lo guany, per es-
 ters ⁷⁵ en esta manera, ⁷⁶ que·ll guany sia sufficient de bestament
 per la devant ⁷⁷ dita cosa; feta ⁷⁸ aquesta procuració, deu haver
 l'escrivà II millers ⁷⁹ e·l mig és del nautxer. E l'escrivà és tengut de
 40 fer albarà a cascun de so que haurà pres. ⁸⁰ E si los hòmens pre-
 nen més que no deuen, l'escrivà no és ⁸¹ tengut que per so són ⁸²
 donats aquel[s] II millers ⁸³ a l'escrivà e al nautxer. E l'escrivà és
 tengut de me[n]ys faliment. E·l nautxer deu tenir leyal compte ⁸⁴
 per tots los hòmens qui en la dita nau hiran z per los armadors.
 E aquesta batlia ha lo nautxer ab l'escrivà a ⁸⁵ fet ⁸⁶ de cors.

56. almirayls: *D* «almirals e los capitans»; *F* «almirals e·l·ls capitans»; *N* «almiralls e los capitans»; *CAUe* «almiralls e·ls capitans»; *P* «almirals e capitans».

57. farien: *P* «ffaéran».

58. n'aurien: *FN* «haurien»; *C* «aurían».

59. molts: manca en *C*.

60. als nauzers major[s]: *D* «al nautxer major»; *V* «al nauzer major»; *FUe* «als nauzers major»; *N* «als nauzers majors»; *C* «al notxer mayor»; *P* «als notxers majors»; *A* «al nautxer mayor».

61. tantes de robes: *C* «tante de roba».

62. penyora: *N* «en penyora».

63. volran: *VP* «volrà».

64. perquè: *V* «pus que».

65. prestar: *P* «enquantar ho prestar».

66. se: manca en *C*.

67. forma: *P* «ffornió»; *A* «fornió».

68. que: manca en *A*.

69. que: manca en *FA*.

70. senyoria: *V* «seny».

71. de: manca en *A*.

72. perquè: *C* «que».

73. que: *P* «de».

74. vouran: *P* «ells ne auran».

75. esters: *C* «o».

76. per esters ... manera: *V* «Emperò en esta forma».

77. devant: *VA* «damunt»; *U* «deuant».

78. feta: *A* «feyta en».

79. millers: *VF* «millereses»; *N* «miliareses»; *P* «millaressos»; *A* «millareses».

80. pres: manca en *P*.

81. no és: *VNPA* «n'és»; *F* «no n'és».

82. són: manca en *P*.

83. millers: *N* «miliareses»; *P* «millaressos»; *A* «millareses».

84. leyal compte: *C* «leyalment».

85. a: *A* «en».

86. a fet: manca en *N*.

m 305

Almirayl ha poder de melorar qui-s volrà

Almirayl pot fer melorar¹ part a² cascun hom qual³ que-s vuyla⁴ de II parts o de v⁵ o de III fins en⁶ x, e aquels⁷ deuen ésser de v

5 hòmens fins en VIII.

Almirayl pot fer conestables⁸

Almiral pot fer conestables.⁹ Deu-los¹⁰ mellorar d'una part sobre los altres e sobre la conaguda d'aquels qui [Fol. 181] hauran montiplicades¹¹ les parts. Almirayl pot fer conestables e pot-los melo-

10 rar d'una part.¹² Capitani¹³ pot melorar los servicials¹⁴ d'armes¹⁵ ab volentat de l'almirayl de mige part. Almirayl pot melorar tot official de part.¹⁶ Almirayl pot melorar¹⁷ i official sol que eyl sia sofficient ab volentat de les parts del cominal de la nau, axí con

15 altres capítols són fermats²⁰ per cert.²¹

1. melorar: V «millorar de»; DFNCPAUe «millor de».

2. a: manca en DFNCPAUe.

3. qual: C «qu-ell».

4. qual que-s vuyla: P «qualsevulla».

5. o de V: manca en V.

6. en: P «a».

7. aquels: FPA «aquelles».

8. Almirayl pot fer conestables: D «Com pot millorar almiral conestables. Capítol»; manca en VC; F «Almiral pot fer conestables e pot-los millorar de una part»; N «De l'almirall»; P «Almirall pot ffer conestables e pot-los milorar de Iª part»; A «De almirall»; U «Almirall pot fer conestables e pot-los millorar d'una part».

9. Almirayl ... conestables: manca en C.

10. deu-los: DVFNCPAUe «e deu-los».

11. montiplicades: DFNUe «multiplicades».

12. Almirayl ... part: D «Capità port millorar servicials»; manca en VFP; N

«De capità»; A «De capitani»; Ue «Capitani». (Alguns manuscrits encapçalen els paràgrafs amb un tiolet; l'indiquem com a variant del darrer mot del paràgraf precedent).

13. Capitani: V «Encara capitani».

14. los servicials: DUE «lo servicial»; VFNA «lo servicial»; P «lo servici als hòmens».

15. Almirayl pot fer ... d'armes: C «Encare capità pot millorar servicial».

16. part: D «part. Capítol»; Almirayl pot melorar tot official de part: V títol il·legible per raó de taques en el manuscrit; F «Almiral pot millorar un official»; N «De almirall»; manca en C; P «Almirall pot millorar .I. official ab voluntat del cominal de la nau»; A «De almirall»; Ue «Almirall».

17. melorar: D «millor».

18. fermat: F «format».

19. tots: manca en C.

20. fermats: F «formats».

21. per cert: manca en V.

m 306

De costumes de naus armades e de galeas

Así comensen les custumes dels¹ cors, so és a entendre de nau o de leyn de rems. Emperò,² sia entanent³ que tot leny qui no rem qui

5 haja gàbies fa⁴ aytal capítol com nau. Enaxí fo establít. Primera-

1. dels: D «de»; VF CPA «del».

2. Emperò: P «E».

3. entanent: V «entès»; manca en A.

4. fa: manca en P.

ment comensem: ⁵ Al ⁶ almirayl qui serà demunt dit de la nau qu'él primerament ⁷ deu jurar als armadors qu'él sia ⁸ fael e leyal z observant en totes coses que convenga ⁹ a la nau e als parsoners que hi ¹⁰ armaran per aquela rahon com la nau la exàrcia la qual eyl
 10 prometrà als mercaders ¹¹ armadors la ¹² qual eyl los haurà assignada, so és a ¹³ entendre ¹⁴ de la dita nau que eyl arma. E si per aventura alcun hom era levat almirayl e la nau fos ¹⁵ sua, qu'él ¹⁶ deu fer entanent al nautxer qui serà levat de la nau; z mesa ¹⁷ pena z ¹⁸ sobre ¹⁹ segrament, qu'él deja ²⁰ manifestar ²¹ tot so que pertany ²²
 15 a la nau ni ab què's puscha ajudar ni que pertanga al cors de la ²³ nau. E'l nautxer deu-hi anar, ²⁴ lo ²⁵ qual serà levat nautxer major dels panesos, ²⁶ los ²⁷ quals són apalats ²⁸ nautxers en cós, e'l dit nautxer hi deu anar ²⁹ ab ³⁰ III fins en ³¹ VIII, e aquells dits ³² ab lo nautxer tot quant en la nau és ³³ ops e deuen-ho ³⁴ manifestar ³⁵ a
 20 l'almirayl, ³⁶ e l'almirayl ³⁷ deu-ho [Fol. 181 v] demanar a ³⁸ aquells per segrament, enaxí qu'els no y poguessen dir sinó la veritat. E l'almirayl, tot enaxí ten ³⁹ lo nautxer, ab aquells dits nautxers ⁴⁰ qui seran demanats per segrament, e'l ⁴¹ dit almirayl o deu fer saber als armadors atrestan ⁴² bé per segrament qu'él no y faés ⁴³ dir ne
 25 observar ne metre ne gitar pus que no y hagués sinó la veritat. E si ⁴⁴ tant serà que'l almirayl ⁴⁵ no ho faés, qu'él deu ⁴⁶ perdre ⁴⁷

5. comensem: *manca en V.*
 6. Al: *manca en F.*
 7. comensem ... primerament: *manca en C.*
 8. sia: *N «serà».*
 9. convenga: *D «convenguen»; F «convenguda»; N «conegua».*
 10. hi: *manca en C.*
 11. mercaders: *manca en V.*
 12. la: *N «lo».*
 13. a: *manca en A.*
 14. entendre: *manca en V.*
 15. fos: *V «no fos».*
 16. qu'él: *V «ell»; F «aquel».*
 17. mesa: *C «metrà».*
 18. z: *manca en FCPAUE.*
 19. sobre: *P «de».*
 20. deja: *C «deu».*
 21. manifestar: *manca en N.*
 22. pertany: *VP «pertanga»; FAUE «pertanya».*
 23. al cors de la: *C «a le».*
 24. deu-hi anar: *manca en V.*
 25. lo: *F «la».*
 26. panesos: *F «panessers»; P «pavases»; A «panases».*
 27. los: *F «dells», corregit en «los»; N «lo», corregit en «los»; A «dels».*

28. apalats: *Ue «apparellats».*
 29. anar: *F «anar lo qual serà lavat notxer hi deu anar»; CA «anar lo qual serà levat notxer hi deu anar»; P «anar lo quall serà levat notxer»; Ue «anar lo qual serà levat nautxer hi deu anar».*
 30. ab: *F «a».*
 31. en: *P «ab».*
 32. dits: *V «dit»; FNAUE «dits VIII»; C «VIII»; P «dit VIII».*
 33. és: *V «ha».*
 34. deuen-ho: *V «deuen».*
 35. manifestar: *F «manifestar a la nau e».*
 36. l'almirayl: *D «almirayl»; CPAUE «a la nau».*
 37. e l'almirayl: *manca en F.*
 38. a: *C «en».*
 39. ten: *NA «com».*
 40. nautxers: *A «nautxers ab que ls dits nautxers».*
 41. E:l: *A «al».*
 42. atrestan: *A «atant».*
 43. faés: *C «farà».*
 44. E si: *P «En».*
 45. almirayl: *manca en C.*
 46. qu'él deu: *V «que ell hi deu».*
 47. deu perdre: *P «perdia».*

- x parts de les sues e deuen tornar⁴⁸ al cominal de la nau, fos que la nau fos⁴⁹ d'altre o sua,⁵⁰ encara que lo ban⁵¹ serà⁵² fet en⁵³ la nau qui's⁵⁴ desperjurarà,⁵⁵ la qual pena seria donada a algun de pagar per lo segrament qu'ell hauria falsat, tot enaxí deu⁵⁶ eyl pagar⁵⁷ la pena con del manor tro al major.⁵⁸ Encara,⁵⁹ si al⁶⁰ nautxer havia fet ab eyl⁶¹ algun⁶² pati, que eyl digués⁶³ de la exàrcia e de les altres coses que fos⁶⁴ so⁶⁵ que no seria,⁶⁶ eyl deu dir de so que pertany a la nau com⁶⁷ los armadors li-o⁶⁸ demanaran, ans que la nau fes vela de là⁶⁹ hon haurà⁷⁰ armat, que'l nautxer deu perdre les sues parts totes e⁷¹ les armes e deuen ésser donades al⁷² comú de la nau.⁷³ Encara, deu fer⁷⁴ l'almirayl⁷⁵ en poder dels armadors fer escriure⁷⁶ axí con lo nautxer haurà dit de la exàrcia e de les altres coses. E si lo nautxer no dirà⁷⁷ la veritat, axí com és escrit, deu perdre les parts e les armes.⁷⁸ L'almirayl⁷⁹ deu assò fer als mercaders⁸⁰ en pena dita desobre escrita.⁸¹ Els mercaders⁸² deuen atendre sots pena doble a l'almirayl so que li hauran coven- gut,⁸³ e de la nau, tot enaxí com dels armadors, hauran per coven- nensa com se poran posar.⁸⁴
- 45 Sapiats que l'almirayl és tengut al nautxer e al balester⁸⁵ e a tot

48. deuen tornar: V «deuen-se donar».

49. fos: F «fo».

50. sua: N «sua. De bant»; A «sua. De ban»; d'altre o sua: P «sua ho no».

51. ban: C «bé».

52. lo ban serà: V «ban fos».

53. en: A «a».

54. qui's: C «qui».

55. desperjurarà: VN «desperjurava».

56. deu: V «hi deu».

57. pagar: D «paguar per lo sagrament que eyl auria falsat tot enaxí deu eyl paguar».

58. manor tro al major: P «mayor entrò al piyor».

59. Encara: N «De bant. Encara».

60. si al: DNA «si lo»; VF «si.l».

61. ab eyl: manca en C; eyl: manca en PAUe.

62. si al nautxer havia fet ab eyl algun: F «si.l notxer ab algun havia feyt».

63. digués: FN «degués» (en N cor-regit en digués); P «dagués».

64. fos: FAUe «fes»; C «faés»; P «ffes».

65. so: V «o».

66. seria: CA «faria»; e «serà».

67. com: V «tots».

68. li-o: N «lo-y»; C «li».

69. de là: NA «d'allà»; manca en P.

70. haurà: V «hauria».

71. totes e: N «e»; A «e totes»; manca en C.

72. donades al: P «del».

73. nau: NA «nau. De almirall».

74. fer: manca en A.

75. l'almirayl: F «almiral»; Ue «al-rall».

76. escriure: P «scrivà».

77. dirà: V «diu».

78. armes: NA «armes. De almirall»; U «armes. Almirall».

79. l'almirayl: VFAUe «almirall».

80. mercaders: V «armadors».

81. dita desobre escrita: V «dessús dita»; F «desobra dita»; N «dita de sobra. De almirall»; PAUe «desobre dita»; pena dita desobre escrita: C «la pena desobre dite he».

82. mercaders: V «armadors».

83. coven- gut: N «covengut. De almirall».

84. se poran posar: V «se'n pene- diran»; posar: N «posar. De l'almirall»; A «posar. De almirall».

85. al balester: P «als balasters».

- hom de dir quant ⁸⁶ pren [Fol. 182] per la nau ne per la vianda ni com manleva ni com no, ⁸⁷ sol que·ll ⁸⁸ principal li ho deman. E si no li ho demana, no li n'és ⁸⁹ tengut sinó enaxí com serà fet que sia fet. ⁹⁰ Encara, l'almirayl no deu metre negun son ⁹¹ parent
- 50 per nautxer major en pena desobra escrita, ⁹² si no ho fahia ⁹³ ab volentat ⁹⁴ de tots los parsoners e armadors qui lavaran ⁹⁵ la nau ab ⁹⁶ lo capitani. ⁹⁷
- Sàpies ⁹⁸ encara altre summa, que almirayl no pot metre capitán ne capitán almirayl ⁹⁹ sinó ab volentat ¹⁰⁰ dels armadors. ¹⁰¹ Encara,
- 55 que almirayl ¹⁰² no pot gitar ni cap[i]tà negun ¹⁰³ hom per neguna esquira que li haja de offici, si eyl no hi ¹⁰⁴ era malmirent, ¹⁰⁵ que tot lo cominal ho conagués que no y fos sufficient, que lo'n pot gitar e metre ¹⁰⁶ altre ne que ¹⁰⁷ hagués fet perquè. ¹⁰⁸ Encara, que almirayl no pot metre altre en la nau ¹⁰⁹ que valgués menys d'a-
- 60 quel qui hi seria, ¹¹⁰ si no ho fahia ab conseyl de la nau, ab què hom conagués que·l dit almirayl mal li volgués. ¹¹¹ E l'almiral deu jurar de atendre so que promès ha tot home, ¹¹² sia personer, sia armador, sia nautxer, sia conestable, ¹¹³ sia hom d'armes, sia ¹¹⁴ servicial, sia mercader, sarrahí ¹¹⁵ o crestià o judeu; ¹¹⁶ tot so que prometrà
- 65 en ¹¹⁷ la nau o en terra a ¹¹⁸ tot official de la nau, qu'ell ¹¹⁹ ho deu fer tenir e tenir eyl, ¹²⁰ tot ¹²¹ enaxí com promès lurs ¹²² haurà, sal-

86. quant: V «com».
87. no: V «nom» [sic].
88. que·ll: P «que aquell».
89. n'és: Ve «és».
90. fet: N «fet. De l'almirall».
91. son: VC «seu».
92. en pena desobra escrita: V «en pena dessus escrita»; F «sots pena damont dita»; C Ue «sots pena demunt dita»; P «sots pena desús dita»; A «sots la pena damunt dita».
93. fahia: F «fasia»; A «feya».
94. volentat: V «voler».
95. lavaran: VNC «levaran»; A «leveran»; P «lavarà».
96. ab: DVFCPAUe «e ab».
97. capitani: N «capità. De almirall»; A «capitani. De almirall».
98. Sàpies: DVCUe «sapiats».
99. almirayl: Ue «a l'almirall».
100. volentat: V «voler».
101. armadors: NA «armadors. De almirall».
102. almirayl: P «l'almirall».
103. negun: V «algun»; FA «ne»; C «ne nangun».
104. hi: FC «li».
105. malmirent: F Ue «malmèrit».
106. metre: P «metra'n».
107. altre ne que: D «pus que»; N «altre que».
108. que lo'n pot ... perquè: manca en V; perquè: N «perquè. De almirall».
109. en la nau: FPAUe «persona»; C «persone».
110. seria: P «serà».
111. volgués: NA «volgués. De almirall».
112. tot home: VFPA «a tot hom».
113. sia conestable: manca en P.
114. sia: FPAUe «o».
115. sarrahí: P «sarací».
116. judeu: DVPUe «juheu»; FNA «jueu»; C «juyeu».
117. en: C «a».
118. a: manca en F.
119. ell: V «li».
120. e tenir eyl: manca en FPAUe; eyl: manca en C.
121. e tenir eyl tot: manca en V.
122. lurs: DFP Ue «los»; V «li»; N «lurs ho»; CA «los o».

- vant emperò, *que* aquell o ¹²³ sàpia fer so *per* *què* ¹²⁴ la covinensa li haurà feta ¹²⁵ l'almirayl. ¹²⁶ E si aquel no·u sabia ¹²⁷ fer ne dir ne observar so ¹²⁸ *que* ¹²⁹ hauria covengut a l'almirayl, ¹³⁰ no li és tengut ¹³¹ de ¹³² la covinensa *que* li haurà ¹³³ feta z pot·n·i metre, ¹³⁴ *pus* ¹³⁵ eyl no ho sebrà ¹³⁶ fer, ¹³⁷ un altre *que* hi ¹³⁸ sia ¹³⁹ sofficiient, en presència del cominal de la nau, sol *que* aquel ¹⁴⁰ hi volrà ¹⁴¹ metre·hi ¹⁴² sia official, ¹⁴³ no n'hi ¹⁴⁴ pot al- [Fol. 182 v] cun ¹⁴⁵ res dir. ¹⁴⁶
- Encara, *que* almirayl deu demanar de *conseyl* com deu partir de un loch tot ¹⁴⁷ lo cominal de la nau. ¹⁴⁸ Item, ¹⁴⁹ si manleva res en la mar atrestal ¹⁵⁰ ne pren ¹⁵¹ de sos amichs, so és a entendre ¹⁵² que no sien sos anamichs. ¹⁵³ Encara, si deu fer una ferida, atrestal; encara, ¹⁵⁴ si cambia nau, ¹⁵⁵ atrestal. ¹⁵⁶ Encara, si cambia nau ¹⁵⁷ e·y fa tornes, ¹⁵⁸ atrestal. ¹⁵⁹ Encara de exàrcia, atrestal ¹⁶⁰ ni de neguna ¹⁶¹ gran cosa. ¹⁶²

123. o: manca en VA.

124. per què: V «que per»; FPAUe «que»; C «que a».

125. feta: N «feta fer».

126. li haurà feta l'almirayl: V «haurà feyta a l'almirall».

127. no·u sabia: VN «no sabia»; A «no sab».

128. so: en L escrit damunt el rengló; manca en DFCEUe.

129. que: D «ne».

130. almirayl: V «almirall que l'almirall».

131. a l'almirayl no li és tengut: manca en FPAUe.

132. a l'almirayl ... de: manca en C.

133. haurà: FUE «hauria»; CP «auria»; li haurà: A «hauria».

134. pot·n·i metre: manca en V; A «pot·hi metre».

135. pus: FCPAUe «pus que».

136. sebrà: VFAe «sabia».

137. fer: F «fer·hi».

138. hi: manca en D.

139. fer un altre que hi sia: V «fer pot·n·i metre a altre que sia».

140. aquel: V «aquell qui ell»; FPAUe «aquell que ell»; N «aquell qu·ell».

141. hi volrà: D «que eyl hy volrà»; F «hi volria».

142. metre·hi: V «metre».

143. official: F «sufficiient. E official algú»; P «sofficiient».

144. no n'hi: FCPAUe «no·y»; N «no li».

145. official no n'hi pot alcun: D «sofficiient official ny altri no·y pot»; V «suficient no·y pot negú»; alcun: manca en F.

146. dir: NA «dir. De almirall».

147. tot: P «a tot».

148. nau: N «nau. De manleuta»; A «nau. De manleuta».

149. Item: V «e».

150. atrestal: manca en FPAUe.

151. res ... pren: C «res ni pren res»; pren: P «pert».

152. entendre: D «dar».

153. so és a entendre ... anamichs: manca en FCPAUe; anamichs: N «enemichs. De l'almirall».

154. Encara: FAUe «e encara»; P «e enquara».

155. nau: UE «nau atretal».

156. atrestal: N «atrestal. De almirall».

157. Encara si cambia nau: manca en FCPAUe.

158. atrestal. Encara ... tornes: V «atretal o·y farà tornes».

159. atrestal: manca en V; N «atrestal. De almirall».

160. atrestal: manca en V FCU.

161. atrestal ni de neguna: P «e de alguna»; A «de tota».

162. cosa: D «cosa axí mateix»; N «cosa. De almirall»; A «cosa. Almirall».

Almirayl ¹⁶³ qui va a parts pot refrescar, sol que·ls ¹⁶⁴ armadors e·ls parsoners ho vuylen.¹⁶⁵

- Encara, almirayl o senyor de nau no pot donar ne vendre de ¹⁶⁶ exàrcia que munt ¹⁶⁷ de v besants amunt ¹⁶⁸ sens sebuda ¹⁶⁹ dels parsoners e dels armadors, e si no ¹⁷⁰ dóna pus ¹⁷¹ de ¹⁷² v besants valent,¹⁷³ tot lo comú n·à a demanar, so és a entendre de totes coses que la major forsa ho vuyla.¹⁷⁴ E si n'havia ¹⁷⁵ més ¹⁷⁶ sol i ¹⁷⁷ de la una ¹⁷⁸ part que digués hoc ¹⁷⁹ que l'altre part que aquella qui diria ¹⁸⁰ de no, l'almirayl pot fer alò que dirà ¹⁸¹ aquell; si no atrestant ¹⁸² bé ¹⁸³ o pot fer d'aquella part que dirà de no, atrestal.¹⁸⁴ Mas assò se ¹⁸⁵ deu jurar per los nautxers z per los prohers z sobre tot ¹⁸⁶ per los armadors e per los parsoners que són, ab eyls ensemps, aquella part que sia major, que ¹⁸⁷ és a entendre més ¹⁸⁸ que l'altre. Encara, deu almirayl ab coneguda e ab volentat ¹⁸⁹ dels nautxers z dels prohers ¹⁹⁰ metre clavaris z dels ¹⁹¹ balesters z dels hòmens d'armes i nautxer e i parsoner, so és armador, e i proher e i hom d'armes de lansa o balester.¹⁹² E assò,¹⁹³ com la major forsa s'acordarà, sien fets ¹⁹⁴ los clavaris. Encara, per aquel cap matex corcoiadors,¹⁹⁵ atrestal com [Fol. 183] dels clavaris.¹⁹⁶

163. Almirayl: *D* «Encara almirayl».

164. sol que·ls: *P* «so que».

165. ho vuylen: *D* «hy vullen conservar ny·ls plàcia»; *N* «ho vullen. De almirall».

166. de: manca en *VFCPAUe*.

167. que munt: *V* «que munte»; manca en *FCAUe*.

168. amunt: *VC* «ensús» [en *V segueix, expuntuat*, «avall»].

169. sebuda: *V* «sabuderia».

170. no: *V* «no·n».

171. no dóna pus: *FPAU* «munta a més»; *C* «munten a més»; *e* «munt més».

172. pus de: *V* «hi ven sinó».

173. valent: manca en *FCAUe*.

174. so és a entendre ... vuyla: manca en *FPAUe*.

175. si n'havia: *FAUe* «si n·i havia»; *P* «si n·i avia».

176. més: manca en *FPAUe*.

177. *I*: manca en *N*.

178. so és a entendre ... una: *C* «e si n·i avia sol hu de la una».

179. hoc: *F* «och més»; *A* «hoc més».

180. diria: *DFNCAUe* «dirà».

181. dirà: *DN* «diran».

182. atrestant: *A* «aytant».

183. atrestant bé: *F* «axí matex e aytanbé».

184. atrestal: *D* «atrestal. Con deuen jurar los nautxer e proers e armadors»; valent ... atrestal: *V* «valens o enjús ell ho pot donar o vendre. E si les veus del comunal la mitat dirà no e l'altra mitat hoc, l'almirall pot fer ço quis volrà de la cosa, o de hoc o de no».

185. se: manca en *V*.

186. sobre tot: *C* «saber»; *e* «sobre tots».

187. que: manca en *V*; *FA* «ço».

188. més: *V* «més millor»; *A* «que sia més».

189. ab volentat: *V* «voler».

190. z dels prohers: manca en *V*.

191. clavaris z dels: *P* «clavari e».

192. de lansa o balester: *V* «vullen-se balester o lança»; balester: *P* «de balesta».

193. assò: *V* «axí».

194. sien fets: *V* «sien fet»; *C* «són fets».

195. corcoiadors: *V* «corcollador»; *FA* «escorcoyadors»; *NP* «escorcolladors»; *C* «corceiadors».

196. clavaris: *NA* «clavaris. De almirall».

- 100 Almirayl no ¹⁹⁷ pot metre proher sinó ¹⁹⁸ a conaguda del nautxer, per so cor lo nautxer coneix los mariners.¹⁹⁹ Almirayl pot levar conestable dels balesters ab volentat del capitan.²⁰⁰ Almirayl pot levar gamfanoner ²⁰¹ ab volentat del capitan.²⁰² Almiray pot levar guardians dels sarraïns z de la vianda.²⁰³ Almirayl pot levar gabiers,²⁰⁴ 105 timoners, sobreguardians.²⁰⁵

197. no: manca en DVFNCPAUE.

198. sinó: en L afegit damunt el rengló; manca en el cons. trad.

199. mariners: NU «mariners. Almirall».

200. almirayl ... capitan: manca en C; capitan: N «capità. Almirall»; U «capitani. Almirall».

201. F «ganffoner».

202. capitan: N «capità. Almirall»; U «capitan. Almirall»; volentat del capitan: V «voler del capitani».

203. almiray ... vianda: manca en C; vianda: NAU «vianda. Almirall».

204. gabiers: D «cambrés».

205. sobreguardians: V «sobreguardies»; C «e sobregordians»; A «e sobreguardians».

m 307

Assí parla de nautxer

- Nautxer deu haver honrament, so és a entendre que ¹ si prenen ne-
gunes armes, que les ² poden tenir fins al cap del viatge, e en totes
5 parts res que li ³ sia donat de vianda, deu ésser lur e poden se'n ⁴
pendre. E totes coses que prenen ⁵ ausament ⁶ d'una nau, que va-
ya ⁷ de ⁸ v basants en avayl, és lur.⁹ E en ¹⁰ tot carnatge se poden ¹¹
pendre una bèstia ¹² de melorament.¹³ Nautxer pot manar totes co-
ses que fassen fer ¹⁴ en la nau.¹⁵ Nautxer deu haver de honrament,
10 com refrescament ve ¹⁶ en la nau,¹⁷ una part e quarta.¹⁸ Nautxer deu
haver x parts e puys deu estar a cusiment ¹⁹ de ²⁰ les sobreparts ²¹

1. Nautxer deu ... que: V «Ací parla dels nauers com deuen haver honrament».

2. que les: FC «que los»; P «que-lls».

3. que li: V «que-ls».

4. se'n: manca en C.

5. prenen: V «prenguen»; P «prèngan».

6. ausament: D «asuyament»; V «a esvaïment»; N «a-ssuahiment»; F «a callament»; P «apurament»; A «asunyament»; Ue «assunyament».

7. vaya: DFNPU «valla»; C «valle»; e «vala»; V «valguen».

8. de: manca en CP.

9. deu ésser lur ... és lur: A «és se lur» (salt homogràfic).

10. e en: V «de».

11. poden: e «pot».

12. bèstia: FNU «bístia».

13. melorament: N «mellorament. De nautxer»; A «millorament. De notxer»; Ue «milorament. Notxer».

14. fer: VFCAUE «a fer». PN «affer».

15. nau: N «nau. De nautxer»; Ue «nau. Notxer».

16. com refrescament ve: manca en N.

17. en la nau: C «ell n'à».

18. quarta: N «quarta. Nautxer»; AUe «quarta. Notxer»; P «quatre».

19. a cusiment: V «en cosiment»; e «a consentiment».

20. cusiment de: manca en C.

21. sobreparts: NP «sobre dites parts».

que faran.²² Nautxer pot encantar a l'ancantant²³ menys²⁴ i basant.²⁵ Nautxer deu haver una vela²⁶ d'amich²⁷ que sia²⁸ entena, e si no és²⁹ entena, que³⁰ prengua qualsevol.³¹

22. faran: *N* «faran. Nautxer»; *Ue* «faran. Notxer».

23. l'ancantant: *VFNAUe* «l'encant»; *P* «l'enquant» (*cf.*, *però*, *D* «l'encantant»).

24. menys: *D* «menys de».

25. basant: *N* «basant. Nautxer»; *AUe* «basant. Notxer».

26. vela: *F* «vetla».

27. d'amich: *DFCU* «de mich»; *VNAe* «de mig»; *P* «de de mig».

28. sia: *DVFNAU* «sia en».

29. és: *DVFNAU* «és en».

30. que: *manca en C*.

31. qualsevol: *FA* «qualsevulla».

m 308

Ací parla de prohers

Los proers deuen ésser a comendament de aquels de popa, dels¹ nautxers, e deuen salvar e guardar² tota la exàrcia.³ E deuen haver
5 I àncora e una gúmena,⁴ la melor que troben enfarida a l'àncora.⁵
E si per aventura no y havia⁶ [Fol. 183 v] gúmena enfarida l'àncora,⁷ que n⁸ deuen pendre⁹ la melor que¹⁰ troben¹¹ en la nau.¹² E
deuen haver cascun¹³ v parts, e de les parts qui's faran en la nau
de melorament, lo nautxer e ls prohers dos¹⁴ z¹⁵ dos clavaris deuen
10 jurar que per diners ni per perentesch¹⁶ ni per amistat ni per des-
amistat,¹⁷ que ls que¹⁸ farà¹⁹ millorar,²⁰ que l²¹ melor.²² E si el proher
no ha meses les²³ armes que deu metre, que²⁴ l'almirayl e l capitan
poden pendre e metre de altre leny²⁵ armes e metre-les-hi²⁶ en preu
aytant²⁷ com eyl se vuyla²⁸ a la paga.

1. dels: *V* «ço és dels».

2. e guardar: *mānca en A*.

3. exàrcia: *N* «exàrcia. De proer».

4. gúmena: *F* «gomera».

5. a l'àncora: *manca en V*.

6. no y havia: *V* «no havia»; *F* «no y havien».

7. l'àncora: *A* «a l'àncora».

8. que n: *A* «que».

9. pendre: *V* «pendre sia».

10. que: *V* «que-n»; *A* «que-y».

11. troben: *N* «trobaran».

12. e si per aventura ... nau: *manca en C*.

13. cascun: *manca en A*.

14. dos: *manca en C*.

15. dos z: *manca en P*.

16. per perentesch: *V* «parentès».

17. ni per desamistat: *manca en N*.

18. que ls que: *D* «que ls ceyl qui»; *FPAUe* «que aquells qui»; *N* «que ell ço que».

19. farà: *FPAUe* «faran».

20. millorar: *DFCPAUe* «a millorar».

21. que l: *F* «que lls»; *CPA* «que ls».

22. desamistat ... melor: *V* «malvolença no faran res sinó justament que cells qui facen a millorar que ls milloren»; melor: *N* «millor. De proer»; *A* «millor. De proher».

23. les: *V* «ses».

24. que: *manca en A*.

25. de altre leny: *P* «en altra loch».

26. metre-les-hi: *D* «metre-les-ly».

27. aytant: *DVFCPAUe* «per aytant».

28. eyl se vuyla: *ells se vullan»*.

m 309

De balesters

Balesters ¹ deuen haver, enaxí com han ² per convent ³ als armadors ni als almirayls ni al capitan com ⁴ deuen haver, dues balestes ⁵ de dos peus z una d'estrep e ⁶ CCC ⁷ tretes e perpunt z cuyrases e farcet e tuynell ⁸ z cuxes ⁹ e capel de ferre e dos crochs.¹⁰ E si assò cové a ¹¹ l'almirayl z no ho met eyl, és ¹² mercè de l'almirayl z no n'o met.¹³ E si l'almirayl ne ¹⁴ met de so ¹⁵ que li ¹⁶ haurà covengut e no'u ¹⁷ atén,¹⁸ eyl ni pot ¹⁹ metre e pot li'n ²⁰ comptar de i diner dos a la sua ²¹ volentat de l'almirayl z del capitan z dels armadors.²² Lo balester deu haver v parts, z de les parts ²³ que's ²⁴ deuran melorar en coneguda de tres balesters se deu ²⁵ melorar, e ab lur conestabla con ²⁶ deu jurar ab aquels tres balesters, enaxí com lo nautxer jurarà per los mariners, z lo capitan hi ²⁷ deu dir aytanbé ²⁸ en lo segrament qu'él haurà fet.²⁹ Los balesters deuen haver tots los cayrels que trobaran en la cuberta de la nau qui's pendrà ³⁰ e tots los crochs qui abans ³¹ hi sera[n].³²

1. Aquest capítol m 309 manca en C; balesters: V «Ací parla dels ballestars que».

2. han: manca en V.

3. per convent: N «per convinent»; P «pertanyent».

4. com: FPAUe «ni com»; als armadors ... com: V «dels armadors e de l'almirall e del capitani. Primerament».

5. dues balestes: P «dos balesters».

6. z una d'estrep e: P «de hun strep e».

7. CCC: e «III».

8. e tuynell: V «e cuyrol»; manca en FPAUe.

9. cuxes: VFPA «cuxeres»; U «cinxas» (sic); e «cunpas» (sic).

10. crochs: P «crohes» (sic).

11. a: N «ab».

12. és: FPAUe «sta a»; N «és a»; P «està a».

13. z no ho met ... met: V «que no ho meta ell és a mercè de l'almirall»; e no n'o met: manca en FNPAUe; C «he no ho met».

14. ne: N «ho»; A «ni»; Ue «net» (sic).

15. ne met de so: P «d'asò».

16. li: manca en NA.

17. no-u: F «no».

18. ne met de so ... atén: V «veurà que aquell no haurà més ni atès ço que haurà <con> convengut».

19. pot: A «pot bé».

20. li'n: N «li».

21. sua: manca en FPAUe.

22. armadors: N «armador. De ballestoner»; P «armadors. Balesters, quines parts deuen aver»; A «armadors. De ballasters»; Ue «armadors. Ballestoner».

23. e de les parts: manca en N.

24. que's: FAe «que».

25. deu: V «deuen».

26. con: V «que ho».

27. hi: manca en C.

28. aytanbé: D «atrestañt bé»; V «atressí tan bé»; N «atrestanbé»; P «tenbé».

29. fet: N «fet. De ballestoner»; A «feyt. De ballestoner»; U «fet. Balesters»; e «fet. Ballestoner».

30. pendrà: P «pendran».

31. abans: V «ans».

32. sera[n]: DVFCPAUe «serà».

m 310

De homes d'armes

Los hòmens¹ d'armes so² han promès a l'al- [Fol. 184] mirayl, sos³ companys deuen metre τ per aquel cap en què són lo[s] 5 balesters serien eyls a volentat de l'almirayl.⁴ Los hòmens d'armes deuen haver tot so que als altres hòmens d'armes pusquen tolre, que⁵ tenga[n]⁶ al cap als altres,⁷ a l'esvayir⁸ que faran,⁹ mas pus que la nau serà esvaïda, no lus¹⁰ gossen¹¹ tocar res τ encara¹² parts.¹³ Mas tot¹⁴ so que'll almirayl prometrà¹⁵ a eyls per esvayir 10 o per muntar o¹⁶ per fet¹⁷ d'armes lurs¹⁸ deu¹⁹ donar eyl e-l²⁰ capitani. E eyls deuen fer axí con²¹ han covengut τ ,²² per la covinensa que l'almirayl lus²³ ha²⁴ fet²⁵ τ la lus²⁶ atén, eyls aytanbé²⁷ són tenguts de tenir τ ²⁸ de guardar la sua persona a mort²⁹ e a vida. E si ell no la lus³⁰ atén, eyls aytant poch³¹ no-l n'i³² són tenguts.³³

1. Los hòmens: V «Ací parla dels hòmens».

2. so: V «de ço»; C «són».

3. sos: V «e a sos».

4. deuen metre ... almirayl: V «que deuen metre».

5. als altres ... que: C «puxen tolra als altres hòmens d'armes ço que»; P «so que».

6. tenga[n]: D «tengua»; N «tinga».

7. als altres: manca en FCPAUE.

8. esvayir: F «advesir».

9. al esvayir ... que: D «asvayir que-n farà».

10. no lus: VFCUe «no-ls».

11. gossen: V «deuen».

12. no lus gossen ... encara: D «esvayada no-n les gossen tocar res e an quatre»; encara: VFNAUE «han IIII»; C «an III»; P «an .q.»

13. parts: N «parts. Promissió de almirall».

14. tot: manca en N.

15. prometrà: V «trametrà».

16. o.: manca en V.

17. fet: AUe «fer».

18. lurs: VFPAe «los».

19. lurs deu: C «los deuen».

20. eyl e-l: V «ell o-l»; F «e-ll»; N «e lo»; P «lo»; AUe «e-l».

21. con: e «que».

22. τ : manca en C.

23. lus: DFNCPAUE «los».

24. ha: P «aurà».

25. fet: FA «feyta»; NCe «feta»; P «ffeta».

26. la lus: D «la lur»; FN «la lurs»; P «la'ls»; Ue «llurs».

27. aytanbé: manca en DFNCPAUE.

28. de tenir e: N «o».

29. mort: F «morir».

30. la lus: D «la lur»; FN «la lurs»; C «la li»; P «la los»; U «la llurs»; e «la'ls».

31. aytant poch: FNCP «aytanbé»; A «aytanbé»; Ue «aytenbé».

32. eyls aytant poch no-l n'i: D «e eyls auran bé no li»; no-l n'i: FNAUE «no li'n»; P «no li».

33. τ per la covinensa ... tenguts: V «si fer-o poden. E si ells fan la covinença e la atenen el capitani o l'almirall no-ls atene ço qu-éls hauran promès no són tenguts de fer res per ell ni guardar-li sa persona. E si-ls atèn ço que-ls haurà promès ells són tenguts de guardar la sua persona a mort e a vida».

m 311

Gabiers

Gabiers deuen haver axí com hauran emprès, e neguna cosa no¹ prometen que no deguen² z³ deuen hesser en proha dos z dos⁵ z⁴ mig, z deuen haver les armes dels altres gabiers.⁵

1. e neguna cosa no: *FPAUe* «ne».
2. emprès ... deguen: *V* «proers»; que no deguen: *manca en FPAUe*.
3. e neguna cosa ... z: *C* «ne prométran».
4. z mig z: *V* «e en mig e»; *FUe*

«en mig»; *NA* «en mig e»; z: *C* «en»; dos z ... z: *P* «dos en mig».

5. gabiers: *D* «guabiers d'aqueles naus que pendran que sien lurs sens negun contrast per gràcia que·ls sol ésser donada perquè·ls deu ésser atessa e observada totora».

m 312

De fals pes e de mesures¹

Si alcun hom <falses>² té fals pes³ ni falses mesures ni⁴ met ayga⁵ de puy⁶ que haurà cridat lo vin,⁷ que⁸ deu perdre⁹ la bóta del vin, e tot so qu'él haurà¹⁰ haüt¹¹ los còsols lo¹² deuen pendre¹³ z dar¹⁴ al cominal de la nau; e si los còsols hi consenten,¹⁵ deuen ésser mercats al front.

1. De fals pes e de mesures: *manca en V*.
2. falses: *manca en VF CPAUe*.
3. fals pes: *V* «falses peses».
4. ni: *D* «ne·y».
5. aygá: *V* «en lo vi»; *F* «aygua all vi»; *NA* «aygua en lo vi»; *C* «aygue al vi»; *P* «aygua al vi»; *Ue* «aygua al vin».
6. de puy: *A* «après».
7. que haurà cridat lo vin: *F* «que ll'haurà cridat»; *NP* «que l'aurà cridat»; *AUe* «que l'haurà cridat».
8. que haurà ... que: *V* «qu'él haurà cridat»; lo vin que: *manca en C*;

que: *manca en FPAUe*.

9. perdre: *V* «perdre lo vi ço és».
10. qu'él haurà: *FAUe* «que n'haurà»; *CP* «que n'aurà».
11. qu'él haurà haüt: *D* «que d'aqueyl eyl n'aurà aüt».
12. lo: *manca en FPAUe*; *N* «ho».
13. los còsols ... pendre: *C* «deuenne pendre los còsols».
14. del vin ... dar: *V* «o·l vexell ab lo vi e ells ab los còsols deuen partir tot ço que se n'haurà».
15. consenten: *V* «consentien en la falsetat».

m 313

Así parle de sobreguardians¹

Sobreguardians deuen ésser nou² z deuen haver per cort³ VIII

1. Así parle de sobreguardians: *manca en V*.
2. nou: *V* «huyt»; *A* «VIII».

3. cort: *V* «cert»; *C* «comte»; *A* «tort».

5 *besants per home*⁴ e los arts⁵ e les sebates d'aquels que hom pren⁶ en terasania⁷ e les⁸ esperdenyes.⁹

- | | |
|---|---|
| <p>4. per home: <i>manca en V.</i>
5. arts: <i>V «corchs»; Fe «arcs»; N «archs».</i>
6. pren: <i>manca en P.</i>
7. terasania: <i>en L de primer «teraina», després afegit «sa» damunt el</i></p> | <p><i>rengló; V «terraccenia»; F «terra si n'i-a»; P «entarrassenia»; A «terratenia»; U «terraçania»; e «terra cenia».</i>
8. les: <i>F «les sues».</i>
9. esperdenyes: <i>D «espardenyas e tot so de lur de calsar que auran».</i></p> |
|---|---|

m 314

De timoner¹

5 Timoner[s] deu[en]² haver axí com l'almirayl e'l capità e'l nautxer³ empendran⁴ ab eyls. E l'almirayl és tengut de fer lur⁵ paga,⁶ salvant lus parts. [Fol. 184^v].

- | | |
|---|--|
| <p>1. De timoner: <i>manca en V.</i>
2. Timoner deu: <i>DVFNAUe «Timoners deuen»; P «Timonés deuan».</i>
3. nautxer: <i>V «nautxer o ço que».</i></p> | <p>4. empendran: <i>D «empendrà»; P «empendrà».</i>
5. lur: <i>A «los».</i>
6. lur paga: <i>V «los pagar».</i></p> |
|---|--|

m 315

De barbers¹

Barbers, atrestal com los timoners z sentiners, com² se podran³ posar.⁴

- | | |
|---|---|
| <p>1. De barbers: <i>manca en VP.</i>
2. com: <i>DFCPAUe «axí com».</i>
3. podran: <i>e «porà».</i></p> | <p>4. z sentiners ... posar: <i>V «En centiners axí com se poden posar»; posar: P «passar».</i></p> |
|---|---|

m 316

De gamfanoners¹

Gamfoners² deuen haver v *besants per gamfanoner*³ e,⁴ si han⁵ senyera⁶ en proha, la⁷ nau⁸ que pendran deu ésser lur.⁹

- | | |
|--|--|
| <p>1. De gamfanoners: <i>manca en V.</i>
2. Gamfoners: <i>P «Ganffanonés»; A «Gamfanonés»; U «gamfanonés»; e «gamfenoners».</i>
3. gamfanoner: <i>F «gamffoner»; N «ganfoner».</i>
4. e: <i>manca en Ue.</i>
5. han: <i>F «ha»; manca en VP.</i></p> | <p>6. senyera: <i>P «ensenyà»; e «senyoria».</i>
7. la: <i>F «de la»; CPAUe «en la».</i>
8. la nau: <i>D «les naus».</i>
9. senyera ... lur: <i>V «senyera pendran en popa de la nau dels enemichs deu ésser sua»; deu ésser lur: D «deuen esse lurs».</i></p> |
|--|--|

m 317

De barquers ¹

Barquers deuen haver tots los coltels d'aquells qui ² reemen ³ e totes les ⁴ serres ⁵ de le[s] bèsties ⁶ qui manuguen ⁷ de ⁸ reffresca-
5 ment en la nau.

1. De barquers: *manca en VP.*
2. qui: *FUe «qui-y».*
3. d'aquells qui reemen: *D «d'aqueyls barquers qui-s reemen o prenen».*
4. les: *manca en P.*

5. serres: *D «seres»; V «cerres» e «ferres».*
6. bèsties: *FNUe «bísties».*
7. les bèsties qui manuguen: *V «les bèsties qui-s menjen»; manuguen: NP «mengen».*
8. de: *manca en F.*

m 318

De esvayidors ¹

Esvayidors deuen haver so ² que l'almirayl los prometrà, sia ³ L *be-*
sants o c o deu e tot so que ls prometrà, e ⁴ assò deuen tots cels ⁵
5 de la nau tenir ⁶ per ferm.⁷

1. De esvayidors: *manca en V.*
2. so: *V «tot so».*
3. sia: *FAUe «o»; C «e»; P «ho».*
4. prometrà e: *D «prometran»; N «prometran e»; e tot so ... e: manca en FPAUe.*

5. cels: *D «aqueyls»; FPUe «aquells»; A «aquels».*
6. e tot so ... tenir: *C «asò deuen tenir tots aquells de la nau».*
7. per ferm: *D «e servir».*

m 319

De afferradors ¹

Afferradors ² deuen haver v *besants* e tots los rampogols ³ que sien
en cadena ⁴ de la altra nau.⁵

1. De afferradors: *manca en V.*
2. Afferradors: *V «Affonadors».*
3. rampogols: *DFP «rampagols»; VN «rampagolls»; AU «rompagolls»; e*

- «rompagolls».
4. en cadena: *N «encadenada».*
5. nau: *D «nau qu-éls presa auran»; de la altra nau: manca en F.*

m 320

Com deuen guardar l'almirayl ¹

Tots los hòmens de la nau són tenguts per leyals a l'almirayl de
guardar e de salvar a mort z a vida de tot so que li prometra[n]
5 en loch de homanatge, aytant com ab eyl estaran en aquel present
viatge mentre que sien al cors.² E l'almirayl és tengut a ³ eyls de

1. Com deuen guardar l'almirayl: *manca en V.*

2. al cors: *manca en P.*
3. a: *V «ab».*

tot so que·ls prometrà⁴ de atendre de son poder, salvant⁵ qu'èis li sien sufficients. E si l'almirayl no lurs⁶ atenia so que promès lurs⁷ havia,⁸ aquels no li són tenguts de nuyla⁹ covinensa, pus
 10 que¹⁰ eyl la lurs¹¹ hagués rota.¹² Emperò, que eyl la lurs¹³ puscha atendre de son poder, l'almirayl, z que eyls¹⁴ són-li¹⁵ tenguts pus que eyl no ho pot fer.¹⁶

4. que·ls prometrà: *N* «que li prometan».

5. salvant: *V* «ab».

6. no lurs: *D* «no los»; *VFCPAUe* «no·ls»; *N* «los».

7. lurs: *DVFCPAUe* «los».

8. havia: *V* «haurà».

9. nuyla: *A* «neguna».

10. que: *manca en V*.

11. la lurs: *DFCAUe* «la los»; *V* «la'ls»; *N* «de los».

12. rota: *P* «tranquada».

13. la lurs: *D* «la lur»; *FCPAe* «la los»; *U* «la lus».

14. z que eyls: *P* «e aquell»; *A* «aquells».

15. són-li: *FNCPAUe*: «li són».

16. Emperò ... fer: *V* «Emperò de cosa que l'almirall de son poder puscha attendre cor si contra son voler ell no·u podia atènyer ells li'n són tenguts de homenatge axí com si·ls ho atenia».

m 321

Escorcoladors¹

Escorcoladors² deuen haver *x besants per hom*. E si³ manaven⁴ amor a negun, que deuen haver les⁵ lurs parts encorragudes,⁶ sol
 5 que hom lo lus ho⁷ pogués provar. E deuen haver de tota moneda que·s⁸ trop en escorcoyl de c [Fol. 185] *besants*, v *milliers*⁹ z de c canes de tela, v.¹⁰ E si per aventura havien feta maestria,¹¹ que dixesen¹² que no·u han vist, e que fessen¹³ en altre part¹⁴ que guardassen z los lexassen¹⁵ passar,¹⁶ que¹⁷ deuen perdre la i huyl.

1. Escorcoladors: *manca en V*.

2. Escorcoladors: *C* «Escorxedós».

3. si: *A* «si·n».

4. manaven: *V* «menen».

5. les: *C* «de»; *manca en P*.

6. encorragudes: *V* «encorregadès»; *F* «corragades».

7. lo lus ho: *DVFP AUe* «los ho»; *N* «lo lurs»; *C* «los o».

8. que·s: *V* «que».

9. milliers: *P* «mjllaressos»; *A* «miliarés».

10. *V*: *D* «V canes»; *V* «V milers».

11. maestria: *P* «masestria»; *A* «manestria».

12. dixesen: *DVN* «diguessen».

13. fessen: *DNA* «fossen».

14. en altre part: *V* «a parés».

15. z los lexassen: *V* «en altre loch de manera que·ls dexassen».

16. passar: *N* «passat».

17. que: *V* *manca en V*.

m 322

De servicials¹

Servicials² deuen haver dues³ parts⁴ e deuen pansar dels serra-

1. De servicials: *manca en V*.

2. Servicials: *V* «Servidors o servicials».

3. dues: *V* «dos».

4. dues parts: *manca en P*.

5 yins⁵ malautes z dels malautes⁶ de la nau e escombrar tota⁷ la nau.⁸ E si al⁹ servicial és hom d'armes, deu lo¹⁰ capità¹¹ melorar¹² en la sua leyltat.¹³

5. sarrayins: *C* «servicials».

6. dels malautes: *V* «de les malaltes»; malautes z dels malautes: *P* «malalts».

7. tots: *manca en FCPAUe*.

8. e escombrar tota la nau: *manca en N*.

9. si al: *DNPA* «si lo»; *V* «si.l».

10. deu lo: *P* «deu-lo lo».

11. deu lo capità: *F* «lo capitani lo deu».

12. melorar: *V* «millorar lo».

13. leyltat: *D* «leyaltat enaxí con ho aurà jurat eyl»; *V* «lealtat axí con ho ha jurat»; *FN* «leytat enaxí con ha jurat»; *P* «ley al tant enaxí con ha jurat»; *AUe* «leyaltat enaxí con ha jurat».

m 323

De mestre d'axa¹

Mestre d'axa deu² haver los ferraments³ del mestre d'axa altre ab què clavarà.⁴

1. De mestre d'axa: *manca en V*.

2. Mestre d'axa deu: *N* «Maestres d'axa deuen».

3. los ferraments: *P* «les fferamentes».

4. altre ab què clavarà: *D* «de la nau que presa auran d'aquel maestra d'axa que y serà ab què clavarà eyl»; *manca en V*; clavarà: *P* «ell anava».

m 324

Balasters¹

5 Balester deu² haver tots los³ ferres dels altres⁴ balasters,⁵ z⁶ és tengut de fer cordes⁷ z de adobar balestes als balasters z⁸ a la nau z amostrar com ho fassen los altres qui no u⁹ saben fer¹⁰ so que's pertayn a balester de¹¹ empenar z de fer astes z cordes z desserrayles.¹² E per so deu haver los ferres del maestra¹³ qui serà¹⁴ en l'altre¹⁵ nau, e'l seu aparelament qui pertanyarà¹⁶ a¹⁷ balester.¹⁸

1. Balasters: *manca en V*.

2. Balester deu: *F* «Balesters deuen»; *Ne* «Ballesters deuen»; *C* «Ballestés deu»; *U* «Balesters deu».

3. los: *C* «altros».

4. altres: *L* «altrers».

5. dels altres balasters: *V* «d'altre balester»; *P* «de ll'altra balester».

6. z: *F* «hi».

7. cordes: *V* «crides».

8. z: *manca en FCPAUe*.

9. no-u: *V* «no ho».

10. no-u saben fer: *D* «no ho sabien fer»; *F* «fer no ho sabran»; *N* «no ho sàpien fer»; *P* «qui ffer no-u sabran»; *A* «qui fer no-u sabran»; *U* «fer no

sabían»; *e* «fer no sabien».

11. de: *P* «e de».

12. cordes z desserrayles: *V* «cordes e de cerralles adobar»; *P* «de cerralles»; desserrayles: *F* «de serrayells»; *N* «de sarrilles».

13. maestra: *Ue* «ballester».

14. serà: *F* «seran».

15. l'altre: *D* «la dita».

16. pertanyarà: *V* «pertanga»; *A* «pertany».

17. a: *en L* «ab»; *seguim l'acord de tota la tradició*.

18. a balester: *D* «a balester ny ell aver porà que sia seu».

m 325De calafats ¹

Calaffat deu haver los ferres dels altres calaffats ² e una gonela de l'altre caleffat, o cota.³

1. De calafats: *manca en V.*
2. dels altres calaffats: *V* «de l'altre calafat».
3. gonela ... cota: *D* «gonella o cota de l'altre calafat de la nau que presa auran»; de l'altre caleffat o cota:

F «e una cota de l'altra callafat»; *P* «e I cota de l'altra calafat»; *Ae* «e una cota de l'altre calaffat»; *U* «e una cota de l'altre calafat»; una gonela ... cota: *C* «gonella e una cote de l'altro calafat».

m 326Del rey dels servicials ¹

Lo rey dels servicials deu haver los melors ferres qui són en la nau, e i calderó entre eyl e los infants, z deu lo ² rey pendre v parts e no ³ deu vendre ⁴ sens sa ⁵ voluntat ⁶ dels infants. E si lo 5 rey se vol, no deu hom daus metre ⁷ en lo ⁸ taulel,⁹ sinó eyl; o si negun los hi met, que·ls ne ¹⁰ pot gitar.¹¹

1. Del rey dels servicials: *manca en V.*
2. lo: *manca en P.*
3. no: *D* «no·l»; *VU* «no·u»; *CPe* «no·n».
4. vendre: *A* «vendre res».
5. sens sa: *D* «sens sa»; *VUe* «sens se»; *NA* «sens»; *C* «sensa»; *P* «sença».
6. volentat: *V* «voler».
7. daus metre: *DVNAU* «metre

daus»; *FCP* «metra daus»; *e* «metre datis».

8. en lo: *A* «al».

9. taulel: *C* «tallel».

10. negun ... ne: *F* «negú n·i met ell lo»; *C* «nengú met ell los»; *P* «nagú n·i met ell los»; *A* «alcú n·i met ell los»; *Ue* «negun n·i met ell los».

11. lo taulel ... gitar: *D* «tauleyl e si nengú los hy met sinó eyl que·ls ne pot gitar si·s vol».

m 327Con se leven cònsols ¹

Si almirayl vol levar cònsols, eyl ² vol ³ fer ab tot lo cominal de la nau z vol ⁴ jurar de ⁵ atendre tot so que·ls capítols que haurà fets, 5 qu·él[s] ⁶ de son poder sien aten- [Fol. 185 v] guts,⁷ e deu·hi ⁸ haver

1. Con se leven cònsols: *manca en V.*
2. eyl: *FA* «ell ho».
3. vol: *F* «deu».
4. vol: *V* «ell vol»; *F* «deu».
5. jurar de: *D* «e deu».

6. qu·él[s]: *D* «que eyl»; *V* «que ell»; *F* «qu·els»; *C* «quell»; *P* «quells»; *NAUe* «que ells».

7. sien atenguts: *V* «los tendrà»; en *D* *passatge il·legible*.

8. deu·hi: *V* «deu·ne».

de les ⁹ penes ¹⁰ e dels ¹¹ bants la maytat *que*-s ¹² faran ¹³ en la nau de qualque cosa sia ¹⁴ establida.¹⁵

9. de les: *manca en FPAUe*.
 10. penes: *V* «parts».
 11. dels: *manca en FPAUe*.
 12. *que*-s: *D* «dels se».
 13. de les penes ... faran: *C* «penas e bans».
 14. sia: *manca en N*.
 15. establida: *D* «feyta ne [*dues lletres il·legibles*] donada ny establida»;

C «establida e que n'aja la mitat»; la maytat ... establida: *F* «en la nau de qualque cosa sia establida e que n'haja la meytat»; *P* «en la nau de qualque cosa sia establida e que n'age la meytat»; *A* «en la nau de qualque cosa sia establida e que haja la maytat»; *Ue* «en la nau de qualque cosa sia establida e que n'haja la maytat».

m 328

De covinences com sien tengudes ¹

L'almirayl vol ² tenir e donar tot ³ so *que* ha ⁴ covengut a algun oficial o algun ⁵ home de la nau. E si él lo-y ⁶ atén, lo dit algun
 5 sí ⁷ li és tengut pròpriament ⁸ enaxí con si era son hom, so és a entendre a ⁹ ésser al ¹⁰ viatge e a mort e a vida ¹¹ a ajuda ¹² contra tots hòmens qui sos guarrers fossen.¹³ E si l'almirayl no atén ¹⁴ a aquel ¹⁵ a qui haurà feta la covinensa, aquell a qui eyl no l'atendrà,¹⁶ aquel ¹⁷ no li és tengut de res, *per què* eyl li rompa ¹⁸ la sua
 10 covinensa.¹⁹ E *per* so fo ²⁰ establít enaxí: aquel almirayl ²¹ atena ²² la covinensa a aquel com aquell sia sufficient e bestant a aquella covinensa ²³ e a aquel ofici ²⁴ que haurà ²⁵ covengut ²⁶ a ²⁷ l'almirayl

1. De covinences com sien tengudes: *manca en V*.
 2. vol: *V* «deu».
 3. tot: *manca en V*.
 4. ha: *FAUe* «haurà»; *CP* «aurà».
 5. algun: *C* «altre».
 6. lo-y: *V* «li ho».
 7. algun sí: *V* «hom»; *F* «almiral»; *PAUe* «almirall».
 8. pròpriament: *FP* «de tot so que li prometrà»; *AU* «de tot ço que li prometrà»; dit ... pròpriament: *C* «almirall li és tangut de tot sso que li prometrà».
 9. a entendre a: *F* «entendra»; *C* «antendre»; *P* «antendra»; *Ae* «a entendre»; *U* «entendre».
 10. a entendre a ésser al: *V* «en aquell».
 11. e a vida: *manca en N*.
 12. a ajuda: *V* «ajudar»; *FNPUE* «e ajuda»; *A* «e a ajuda».
 13. fossen: *P* «són».
 14. no atén: *F* «no actendra»; *P* «no n'atendra»; *A* «no-u attendrà»; *Ue* «no-u atendra».

15. a aquel: *D* «aquel a aquell».
 16. a aquel a qui...l'atendrà: *manca en FPAUe*; l'atendrà: *C* «lo-y atendra».
 17. aquel: *manca en N*.
 18. rompa: *FPAUe* «romp»; *N* «romprà».
 19. aquell a qui eyl ... covinensa: *V* «ço que li aurà covengut o promès aquell nòlit és tengut per què li haurà trencat la covinensa».
 20. per so fo: *V* «fon».
 21. aquel almirayl: *V* «per ço que l'almirall»; *A* «que l'almirall»; *Ue* «aquell almirall que».
 22. atena: *manca en C*.
 23. com aquell ... covinensa: *V* «ab qui la farà salvant que aquell sia oficial e bastant a aquella cosa que haurà covenguda».
 24. ofici: *N* «official».
 25. haurà: *C* «avia».
 26. covengut: *D* «tengut».
 27. a: *P* «e».

- que-l²⁸ sàpia fer. E si no l'almirayl no li n'és²⁹ tengut.³⁰
 15 Almirayl deu³¹ levar, z lo capitán al primer guany que la nau farà,
 tot so que per manleuta o per toltà haja³² feta de vianda o de exàrcia [e] pot levar o pagar sensa³³ demanda neguna³⁴ al cominal de la nau.³⁵
 Almirayl, si à presa roba, o³⁶ hom de nau o de leny e el capità, són tenguts de retra-la,³⁷ sol que aquell prou³⁸ que la³⁹ haurà perduda; eyls⁴⁰ són tenguts de retre per què eyls poden⁴¹ levar de les parts⁴² aytant⁴³ com aquella roba valgués, o⁴⁴ poden levar del primer guany que la nau farà. E si els demenadors no⁴⁵ són principals, que-ls⁴⁶ dejen⁴⁷ astojar e guardar entrò que demanat lus⁴⁸ sia. E deuen tremetre letres là on los sebran⁴⁹ que venguen pendre la lur roba. E si no-u fan, la senyoria los pot demanar⁵⁰ rompiment que, pus que-ls⁵¹ hòmens tots⁵² ensemps seran, dexets⁵³ que-ls ho hauran pres.⁵⁴
 25 [Fol. 186] Totes coses que l'almirayl⁵⁵ haurà despeses⁵⁶ en manjar ne en cosa a⁵⁷ tenir la⁵⁸ companya, que tindrà eyl despuys qu'ell comens⁵⁹ de anar,⁶⁰ qu'él sia levat almirayl en aquel present viatge, que tot lo⁶¹ deu pagar lo cominal⁶² fins que la nau haja desermat.⁶³
 30 Almirayl pot fer justícia de tolre oreyles o de corre⁶⁴ per nau o per yla que sia poca, on sia la nau en què no sia⁶⁵ senyoria.⁶⁶

28. que-l: V «que»; Ue «que ell».
 29. n'és: VF «és».
 30. tengut: N «tengut. Què deu fer almirall e lo capità»; AUe «tengut. Almirall».
 31. Almirayl deu: V «Almirall és tengut de».
 32. haja: V «que haja».
 33. sensa: DVU «sens se»; F «sensa»; N «sens ça»; CA «sens»; P «sense»; e «sens sa».
 34. neguna: N «alguna».
 35. nau: NU «nau. Almirall»; Ae «nau. De almirall».
 36. o: V «a»; C «ha».
 37. retra-la: C «retra».
 38. prou: C «preu»; P «pot provar».
 39. que la: F «qu-ell»; C «que ell».
 40. eyls: D «eyl»; F «ell».
 41. prou ... poden: V «prove que sua és o que a ell fall, perquè ells la poden».
 42. eyls poden levar de les parts: manca en C.
 43. aytant: repetit en P; A «tant».
 44. o: V «la»; P «ho»; A «e».
 45. no: P «no-n».
 46. que-ls: C «que-ll»; A «que ells».
 47. dejen: V «ho deuen».

48. lus: DVFNPAUe «los».
 49. los sebran: V «seran».
 50. demanar: FCPAUe «donar».
 51. que-ls: P «que ells»; A «los».
 52. tots: P «tot».
 53. dexets: P «desaxits»; e «dexats».
 54. que pus que-ls hòmens ... pres: manca en V; pres: NUe «pres. Almirall»; A «pres. De almirall».
 55. l'almirayl: V «almirall».
 56. haurà despeses: V «haja despeses»; F «haurà despès».
 57. a: P «en».
 58. la: V «a la».
 59. comens: FCPA «comença»; Ue «comensa»; que eyl començ: N «que lo compte comença».
 60. de anar: V «d'armar».
 61. lo: V «li-o».
 62. cominal: CA «cominal de la nau».
 63. desermat: NA «desarmat. Almirall»; Ue «desermat. Almirall».
 64. corre: DFNC «córrer»; o de corre: manca en V.
 65. no sia: V «no-y haja».
 66. senyoria: NAUe «senyoria. Almirall».

- Almirayl no deu ⁶⁷ metre escrivà sensa ⁶⁸ paraula ⁶⁹ dels armadors.⁷⁰
- 35 Almirayl deu ⁷¹ fer ⁷² alcun ⁷³ clavari e ⁷⁴ tenir ⁷⁵ cascun en les cambres ⁊ en les ⁷⁶ caxes ⁷⁷ tencadures.⁷⁸
Almirayl pot justiciar ⁷⁹ tot hom ⁸⁰ qui rompa ⁸¹ caxa ne boneta ne farcell.⁸²
- 40 Almirayl pot fer justícia de hòmens con ⁸³ no fan comandament dels oficials,⁸⁴ qui seran meses en la nau.⁸⁵
Almirayl deu haver de xx parts fins en xl o,⁸⁶ segons que's posarà ⁸⁷ ab los armadors, de xx o de xxv o de xxx o de xl tro enaxí con se porà ab ells avenir.⁸⁸
- 45 Almirayl deu haver com nau se pendrà, i guarnime[n]t, lo qual eyl se volrà que lo melor ⁸⁹ home vesta ⁹⁰ en la ⁹¹ nau que serà presa.⁹²
Almirayl deu haver i lit de roba de ⁹³ qualque nau que ⁹⁴ prenga ⁹⁵ hom.⁹⁶
Almirayl deu haver una copa d'argent de la ⁹⁷ nau que hom prena.⁹⁸
Almirayl ⁹⁹ deu haver tots los escrits ¹⁰⁰ salvant aquels de les gàbies.¹⁰¹
- 50 Almirayl ¹⁰² deu haver i anel, lo qual ¹⁰³ tenga hom ¹⁰⁴ en mà,¹⁰⁵ de la nau ¹⁰⁶ que vayla menys de xx besants.¹⁰⁷

67. no deu: V «pot».

68. sensa: D «sense»; VUe «sens se»; F «sens sa»; NCA «sens»; P «sença».

69. paraula: D «sabuda e paraula».

70. armadors: NAUe «armadors. Almirall»; dels armadors: P «de armador».

71. Almirayl deu: V «E deuen».

72. fer: DN «fer fer».

73. alcun: V «a cascun».

74. e: manca en DNCPAUe.

75. e tenir: V «que tenga».

76. les: V «ses».

77. caxes: F «caysses».

78. tencadures: NUe «tencadures. Almirall»; A «tancadures. Almirall».

79. justiciar: A «sentenciar».

80. hom: manca en D.

81. rompa: N «romprà».

82. farcell: C «farcel ne altres cosas»; P «ffardell»; NAUe «farcell. Almirall».

83. con: V «que».

84. oficials: Ue «officis».

85. nau: NAUe «nau. Almirall».

86. o: manca en A.

87. que's posarà: F «que s'avindrà».

88. de XX ... avenir: manca en V; avenir: NAUe «avenir. Almirall».

89. lo melor: manca en V.

90. vesta: DNUE «vesta que serà»; F «veste que serà»; PA «vesta qui se-

rà»; home vesta: V «l'ome vesta qui serà».

91. vesta en la: C «visque que serà en l'altra».

92. presa: AUe «presa. Almirall»; serà presa: N «presa serà. Almirall».

93. roba de: manca en C.

94. que: manca en DVFAUCe.

95. prenga: D «prena».

96. hom: manca en V; NUe «hom. Almirall»; A «hom. De almirall».

97. la: A «qualque».

98. prena: DC «pendrà»; VP «prenga»; N «penrrà. Almirall»; Ue «prena. Almirall»; A «prena. De almirall».

99. almirayl: V «e».

100. escrits: VN «escuts»; FA «scuts».

101. de les gàbies: D «dels guabiers»; F «de la gàbia»; N «dels gabiers. Almirall»; A «dels gabiers. De almirall»; Ue «de les gàbies. Almirall».

102. almirayl: V «e».

103. lo qual: FCPA «que»; manca en Ue.

104. hom: V «hom qui sia pres».

105. mà: P «man»; A «la man».

106. de la nau: manca en V.

107. menys de XX besants: FC «de XX besants enjús»; P «de XX basants ensús»; A «de XX besants enjús. De almirall»; Ue «de XX besants enjús. Almirall».

55 Almirayl¹⁰⁸ pot haver joyes, sens son¹⁰⁹ dampnatge, de la armada de xx besants en avayl. E si mun- [Fol. 186^v] ta més de x¹¹⁰ besants, deu¹¹¹ tornar al cominal de la nau.¹¹²

Almirayl és tengut al senyor de la nau de fer-lo¹¹³ pagar, enaxí com eyl e ls seus companyons hauran emprès,¹¹⁴ com la nau haurà guanyat.¹¹⁵

60 Almirayl, con la nau fa camp,¹¹⁶ deu haver honrament sobre les parts¹¹⁷ a conexas e a volentat o¹¹⁸ eyl¹¹⁹ deu jurar, com la nau haurà feta vela del port on haurà armat, de tenir leyalment so que ha¹²⁰ promès, salvant si l'ome¹²¹ no era sufficient¹²² en la cosa qu'el haurà¹²³ promesa.¹²⁴

55 Almirayl deu emprestar enaxí com eyl manlevà a la gent, e si eyl no¹²⁵ manlevà, deu-lur hom¹²⁶ fer saber. E als mariners e als¹²⁷ hòmens tots cominals¹²⁸ de la nau lo deuen¹²⁹ seguir fins qu'ell¹³⁰ desarm pus que sien a parts.¹³¹ E si el mariner los segueix,¹³² eyl pot refrescar en totes parts com¹³³ eyl se vuyla, o si al¹³⁴ mariner fins¹³⁵ a la sua volentat z desarma, eyl no pot res dir als mariners, ne als hòmens que en la nau seran demanar¹³⁶ res que¹³⁷ prestat lus¹³⁸ haja, pus que en totes parts¹³⁹ a la sua volentat haja refrescat que no roman en los hòmens.¹⁴⁰

Mas si hi havia alcun¹⁴¹ que n¹⁴² volgués axir ans que la nau deser-

108. almirayl: *V* «e».
 109. sens son: *D* «sens se»; *V* «sens».
 110. X: *DVFC* «XX» (en *F* la segona xifra es troba mig esborrada).
 111. deu: *V* «deu-ho».
 112. nau: *NUe* «nau. Almirall»; *A* «nau. De almirall».
 113. fer-ho: *C* «fer-los».
 114. hauran emprès: manca en *C*.
 115. guanyat: *NU* «guanyat. Almirall»; *A* «guanyat. De almirall»; *e* «guanyat. Almirall».
 116. camp: *P* «compta».
 117. parts: *P* «cosses e parts».
 118. volentat o: *V* «voler dels armadors e».
 119. o eyl: *FA* «o el la»; *C* «ho ela» *P* «e la»; *Ue* «hoc e llà» (no veiem bé el sentit d'aquestes variants).
 120. ha: *VA* «haurà».
 121. l'ome: *F* «lo meu».
 122. sufficient: *V* «sufficient official».
 123. haurà: *V* «hauria».
 124. promesa: *NUe* «promesa. Almirall»; *A* «promesa. De almirall».
 125. no: *DVCAUe* «no-n».

126. deu-lur hom: *DFCAUe* «deu-los hom»; *VNP* «deu-los-ho».
 127. als mariners e als: *D* «los mariners e els»; *F* «ells mariners e als»; *A* «els mariners e als»; *N* «los mariners e los».
 128. tots cominals: *V* «tot del comunal»; cominals: manca en *N*.
 129. lo deuen: *V* «e deuen-lo»; *C* «lo deuen tots».
 130. qu'ell: *D* «que la»; *V* «que».
 131. a parts: *F* «aperts».
 132. los segueix: *NA* «lo seguex»; manca en *Ue*; el mariner los segueix: *V* «los mariners lo seguexen».
 133. com: *DVFNAUe* «aytant com»; *P* «en aytant com».
 134. al: *DVCAU* «el»; *Fe* «ell»; *N* «lo».
 135. fins: *V* «lo segueix».
 136. demanar: *V* «de demanar».
 137. que: *N* «que de present».
 138. lus: *D* «lur»; *N* «lurs»; *FPAUe* «los».
 139. parts: *P* «cossas ho parts».
 140. hòmens: *N* «hòmens. Almirall».
 141. alcun: *V* «nengú»; *C* «nangun».
 142. que-n: *VF* «que»; *NP* «qui».

- 75 màs, deu tot so *que* n'haurà¹⁴³ pres retre e totes les armes jaquir en la nau, e assò no pot fer sensa¹⁴⁴ volentat de l'almirayl fins *que* haja dues¹⁴⁵ vegades¹⁴⁶ refrescat p[er] armar¹⁴⁷ de nou.¹⁴⁸ E pus *que* dues¹⁴⁹ vagades haurà armat¹⁵⁰ de nou, eyl ho pot fer axí com és dit demunt,¹⁵¹ *que* reta los diners z *que* jaquescha les armes. E per so fo fet aquest¹⁵² capítol, *que* ls prenadors dels diners no deuen
- 80 retre res, per so car l'almirayl no ret res¹⁵³ als prestadors¹⁵⁴ con manleva,¹⁵⁵ de i diner dos; enaxí,¹⁵⁶ com eyl ho ret¹⁵⁷ als armadors, enaxí com ho reten¹⁵⁸ eyls¹⁵⁹ a l'almirayl¹⁶⁰ e als armadors, tot aquel dret fan los co- [Fol. 187] ssaris.

143. n'haurà: PC «aurà»; FU «haurà».

144. sensa: DVU «sens se»; FNe «sens sa»; CA «sens».

145. dues: VP «dos».

146. vegades: V «veus».

147. armar: DCPAUe «arrear»; F «ar-car» (sic).

148. de nou: V «de la nau».

149. dues: F «dos».

150. dues vagades haurà armat: V «haurà dos dos (sic) vegades desarmat».

151. és dit demunt: V «dit és, ço és».

152. aquest: manca en P.

153. per so car ... res: manca en e.

154. prestadors: V «emprestadors»; N «parsoners ne als prestadors»; P «parsoners».

155. manleva: D «manleven»; F «manlèvan».

156. enaxí: V «e axí»; VNP «e enaxí».

157. eyl ho ret: V «ell lo ret»; C «ell ho rete»; A «hom ret ell»; e «ell ho reb».

158. ho reten: DFCE «hom rete»; P «hom reta»; V «lo reten».

159. als armadors ... eyls: A «ell».

160. a l'almirayl: C «als almiralls».

m 329

De fet de capità a què és tengut

Capità és tengut de atendre tot so *que* convé en¹ la nau de aytant com eyl puscha² ajudar a³ ffer tenir justícia.⁴

- 5 Capità⁵ deu fer saber a l'almirayl e als armadors totes coses *que* sàpia, *que* fos dampnatge⁶ de⁷ la nau, z vol⁸ ésser en la justícia cominal a tots ceyls⁹ de la nau de¹⁰ tenir tot so *que* prometrà l'al-

1. convé en: V «cové a»; D «convén en»; P «convé a».

2. puscha: V «puscha e».

3. a: P «e».

4. tenir justícia: V «justícia e tenir aquella»; F «justícia e tenir»; N «tenir justícia. Capità»; «justícia a tenir. De capità»; Ue «justícia tenir. Capità».

5. capità: V «e».

6. dampnatge: V «dan».

7. de: C «a».

8. vol: V «deu».

9. ceyls: V «aquells».

10. de: DFCAUe «a»; P «e»; manca en N.

mirayl ne el ¹¹ dit capità. E assó deu jurar ¹² lo primer die que entre ¹³ en mar al ¹⁴ cominal de la nau.¹⁵

- 10 Capità ¹⁶ deu fer ¹⁷ compte a l'escrivà lo dia que la nau haja feta vela de là on haurà armat o refrescat, si hom no ¹⁸ vol haver compte. E aquest compte se vol ¹⁹ fer ab III ²⁰ nautxers ⁊ ab IIII clavaris e ab IIII prohers ⁊ ab III belasters ⁊ ab II hòmens d'armes.²¹

- 15 Capità deu mostrar e dir tot so que l'almirayl deu fer, a alcun hom en la nau, si l'almirayl li ten tort *que* ²² ab lo cominal de la nau li ho ²³ deu mostrar ²⁴ ⁊ pregar ²⁵ fins *que* sia fet.

- 20 Capità deu axí ben guardar la part en la nau, dels majors com dels menors, *que* cascun haja son dret; e deu guardar que'ls cònsols ne'ls oficials *que* sien ²⁶ en la nau no pusquen ²⁷ res fer qui torn a dampnatge ²⁸ de la nau ²⁹ ne de l'almirayl.³⁰

Capità deu tenir loch d'almirayl, si l'almirayl no ³¹ és en la nau.³²
Capità deu tremetre ³³ o altres ³⁴ leyens en totes parts ab conseyl de l'almirayl e ab manament.³⁵

- 25 Capità deu anar parlar ab ³⁶ l'almirayl,³⁷ ⁊ per si ³⁸ ⁊ per lo cominal de la nau, a tota nau ³⁹ com sebran ⁴⁰ *qui serà*, ⁊ so qu'él farà serà tengut.⁴¹

Capità deu metre, en les galees e en los altres lenys, cap sel ⁴² qu'él

11. ne el: *F* «al»; *Ue* «ne al»; *P* «ne lo»; *A* «e al».

12. e açò deu jurar: *N* «e açò deu jurar. (ací comença en *N* un altre paràgraf). Capità. E açò deu jurar».

13. entre: *FPUe* «entrarà»; *C* «antrerà».

14. al: *P* «ell».

15. nau: *NUE* «nau. Capità»; *A* «nau. De capità».

16. capità: *V* «e»; *P* «sàpia que lo capità».

17. fer: *C* «fer fer».

18. no: *VFPAUe* «ne».

19. vol: *DVFNCPAUe* «deu».

20. III: *FCPAUe* «altres».

21. d'armes: *NUE* «d'armes. Capità»; *A* «d'armes. De capità».

22. ten tort que: *V* «té tort».

23. li ho: *V* «lo.y»; *N* «li».

24. mostrar: *V* «mostra»; li ho deu mostrar: *P* «ho deu demostrar».

25. pregar: *e* «pagar».

26. sien: *FCAUe* «són».

27. pusquen: *P* «pens que en».

28. torn a dampnatge: *F* «tort o

dampnatge tornàs»; *C* «tort ho depnatge tornàs»; *P* «tort he dapnatge tornars»; *A* «a tort o a dampnatge tornàs»; *U* «tort o dampnatge tornàs».

29. de la nau: manca en *P*.

30. l'almirayl: *NUE* «l'almirall. Capità»; *A* «l'almirall. De capità».

31. no: *P* «no.y».

32. nau: *Ne* «nau. Capità»; *A* «nau. De capità».

33. tremetre: *V* «trametre galeres».

34. o altres: manca en *FCAUe*; *N* «a altres».

35. manament: *NUE* «manament. Capità»; *A* «manament. De capità».

36. parlar ab: *VN* «parlar per»; *FCAUe* «per».

37. l'almirayl: *D* «l'almiral o per l'almirayl».

38. ⁊ per si: manca en *F*.

39. tota nau: *D* «totes nau (sic); *VFCAUe* «totes naus».

40. com sebran: *FCAUe* «per saber».

41. tengut: *NAUe* «tengut. Capità»

42. sel: *U* «cerell»; *e* «carells».

- volrà en loch seu e puys amenar-lo⁴³ devant l'almirayl.⁴⁴ E so *que* comandarà, e aquell⁴⁵ fassa.⁴⁶
- 30 [Fol. 187 v] Capità deu fer⁴⁷ *partides* dels hòmens *qui* van en los leyns armats e metre qui's vol⁴⁸ e gitar qui's vol.⁴⁹
- Capità deu fer atrestal *z* leny de rems *z* de veles e de tot⁵⁰ so *que* ops hi serà.⁵¹
- 35 Capità deu fer dar la vianda enaxí com eyl⁵² volrà *z*⁵³ aytants jorns.⁵⁴
- Capità deu establir les batayles de tots los lochs⁵⁵ de la nau *z* de tots los hòmens.⁵⁶
- Capità deu haver⁵⁷ del conestable⁵⁸ *z* dar-se⁵⁹ guarda, *z* si ho fan⁶⁰ bé qu'ell⁶¹ ho deu mostrar a l'almirayl *z* so *que* l'almirayl ne⁶² dirà, que n sia fet a dret.⁶³
- 40 Capità deu fer fer⁶⁴ mostra⁶⁵ *z* aparar⁶⁶ e partir⁶⁷ les armes que són cominals en⁶⁸ la nau.⁶⁹
- Capità deu gitar⁷⁰ los hòmens com van⁷¹ en tarrasània⁷² e aytal⁷³ poder ha en los hòmens, con és defora la nau com⁷⁴ ha⁷⁵ l'almirayl

43. amènar-lo: *P* «manarà lo».44. l'almirayl: *AUe* «almirall. Capità».45. e aquell: *D* «que eyl ho»; *V* «que allò».46. E so ... fassa: *manca en FCPAUe*; fassa: *N* «faça. Capità».47. fer: *D* «fer fer»; *P* «ffer ffer».48. qui's vol: *manca en FPAUe*.49. qui's vol e gitar qui's vol: *C* «e gitar qui's voldrà»; vol: *NAUe* «vol. Capità».50. fer atrestal ... tot: *V* «fer adreçar los rems e veles dels lenys e adreçar tot».51. serà: *V* «sia»; *N* «serà. Capità»; Capità deu fer ... serà: *manca en FCPAUe*.52. eyl: *P* «la».53. *z*: *manca en V*; *A* «e a».54. jorns: *NAUe* «jorns. Capità».55. tots los lochs: *P* «tot lo loch».56. hòmens: *NAUe* «hòmens. Capità».57. haver: *D* «aver responssió»; *V* «fer responssió»; *FA* «haver responció»;*NUe* «haver responció»; *CP* «aver responció».58. del conestable: *V* «dels conestables e».59. dar-se: *FNP* «dar sa».60. fan: *FCAUe* «fa»; *P* «ffa».61. qu'ell: *V* «ell»; *C* «que».62. ne: *P* «li».63. a dret: *FP* «dret»; *N* «a dret. Capità»; *manca en C*; *AUe* «dret. Capità».64. fer fer: *CPe* «fer».65. mostra: *F* «monstrar».66. aparar: *DNPe* «aparellar»; *F* «apparellar»; *CA* «aparaar»; *U* «apropellar»; fer fer ... aparar: *V* «fer mostra fer e apparellar».67. partir: *FCPUe* «partir».68. en: *P* «a».69. nau: *NAUe* «nau. Capità».70. gitar: *V* «guiar».71. com van: *manca en P*.72. tarrasània: *D* «terraçanya»; *V* «terreçania»; *F* «terra senia»; *A* «terratenia».73. aytal: *N* «aytant e aytal».74. com: *FPAUe* «e com».75. ha: *manca en V*.

- 45 en la nau, *que* l'almirayl ⁷⁶ lo li deu donar.⁷⁷
 Capità ha aytal poder *que*, si l'almirayl com ⁷⁸ no hi és, *que* ⁷⁹ eyl té lo seu ⁸⁰ loch, tota via faén ⁸¹ a:ssaber a eyl,⁸² si eyl *serà* en la nau.⁸³
- Capità deu metre los gamfanoners ⁸⁴ en aquel loch *qui* ⁸⁵ vourà ⁸⁶ *que* fassa a fer.⁸⁷
- 50 Capità ⁸⁸ deu fer ⁸⁹ recuytir la gent tota via e destrènyer.⁹⁰
 Capità deu haver lo quart de les justícies z dels béns ⁹¹ *qui*s fan en la nau.⁹²
- Capità deu ésser cominal en los conseyls *que*, si ⁹³ la i cònsol ha ab l'altre contrast, *que* lo ⁹⁴ deu jutyar.⁹⁵
- 55 Capità deu estojar tota ⁹⁶ la roba del mort ⁹⁷ a sos ⁹⁸ amichs e ⁹⁹ a sa ¹⁰⁰ muyler. E si se'n pert res,¹⁰¹ eyl la ¹⁰² deu esmanar als amichs del mort.¹⁰³
- Capità deu fer ¹⁰⁴ encantar la roba d'aquell dit mort,¹⁰⁵ si-s vol.¹⁰⁶
- 60 Capità deu veer ¹⁰⁷ en los fets ¹⁰⁸ de la partió ¹⁰⁹ del refrescament *qui*s dóna ¹¹⁰ en la nau.¹¹¹
 Capità deu partir los draps [Fol. 188] de vestir z ¹¹² hom ¹¹³ fa ves-

76. en la nau ... l'almirayl: *manca en P.*

77. donar: *NAUe* «donar. Capità».

78. com: *manca en FA.*

79. *que*: *manca en FA.*

80. lo seu: *A* «son».

81. faén: *P* «ffan».

82. a eyl: *manca en FCPAUe.*

83. Palmirayl ... la nau: *V* «l'almirall ho mana que tinga lo seu loch deu ho fer assaber als de la nau»; nau: *NAUe* «nau. Capità».

84. gamfanoners: *D* «gamfanons»; *F* «ganffoners»; *N* «gamfoners».

85. *qui*: *FA* «on»; *N* «que»; *CPUe* «hon».

86. vourà: *N* «veuran».

87. fer: *N* «ffer. Capità»; *AUe* «fer. Capità».

88. Capità: *V* «e».

89. fer: *manca en V.*

90. destrènyer: *NAUe* «destrènyer. Capità».

91. z dels béns: *V* «dels bans»; béns: *NPA* «bans»; *C* «bants».

92. la nau: *NUe* «la nau. Capità»; *A* «sa nau».

93. si: *F* «sia».

94. *que* lo: *V* «que ho»; *N* «qu-ell

ho»; *C* «él lo»; *P* «que no»; *A* «qu-ell o».

95. jutyar: *V* «justificar»; *NAUe* «jutjar. Capità».

96. tota: *manca en P.*

97. del mort: *FA* «dels morts».

98. a sos: *FA* «als».

99. e: *C* «ho a».

100. sa: *A* «la».

101. res: *manca en F.*

102. la: *FCPUe* «ho»; *A* «o».

103. mort: *NAUe* «mort. Capità»; *C* «mort e pot ancantar la roba de mort».

104. deu fer: *FPAUe* «pot».

105. d'aquell dit mort: *N* «dels morts».

106. si-s vol: *manca en F*; *N* «si-s vol. Capità»; Capità deu ... vol: *manca en C*; *A* «Capità pot encantar la roba del mort»; d'aquell ... vol: *P* «dell mort»; *Ue* «del mort. Capità».

107. Capità deu veer: *V* «e deu veer»; veer: *F* «ver»; *NP* «veure»; *C* «veser».

108. los fets: *P* «lo ffet».

109. partió: *VFNCPU* «partició».

110. *qui*s dóna: *V* «que és».

111. nau: *NAUe* «nau. Capità».

112. z: *V* «si».

113. hom: *F* «hom se».

- tadures,¹¹⁴ o si hom ha¹¹⁵ vestedures¹¹⁶ a altre¹¹⁷ preses, que's¹¹⁸ fassen a donar¹¹⁹ ab volentat¹²⁰ de l'almirayl e dels armadors.¹²¹
- 65 Capità deu fer fer¹²² leyal¹²³ pes¹²⁴ e mesures en la nau als cònsols. E si eyls no ho fan leyalment, *que* en poder seu¹²⁵ deuen ésser mercat[s] al front, si eyls consenten¹²⁶ en neguna avolea; *per* so fo fet aquest capítol, qu'els estien¹²⁷ leyalment al cominal de la nau.¹²⁸
- 70 Capità és tengut *que*, penyora que sia mesa¹²⁹ en nau a taverna ni a vianda, *que* no's gos vendre¹³⁰ entrò¹³¹ *que* la nau aja fet cós.¹³² Capità és tengut *que* nuyl hom de la nau no vena vi ne carn ni vianda, sens¹³³ lo capità *que*¹³⁴ veja¹³⁵ la masura. E si puys la falsa, lo¹³⁶ capità li ho¹³⁷ pot toylre¹³⁸ ab los cònsols ensemps, e els cònsols o deuen donar al cominal de la nau.¹³⁹
- 75 Capità és tengut *que*, si la penyora *qui* serà mesa a¹⁴⁰ la vianda¹⁴¹ *que*¹⁴² no ho vayla,¹⁴³ *qu'él* la¹⁴⁴ deu fer,¹⁴⁵ com la nau s'encantarà de so que¹⁴⁶ haurà guanyat restituhir,¹⁴⁷ *que* aquel no'y¹⁴⁸ sia perdent.¹⁴⁹

114. vestadures: *e* «pestidores».115. ha: *V* «hi ha».116. vestedures: *C* «vestidures presos».117. a altre: *V* «altres»; *P* «e altres»; o si hom ... altre: *e* «e altres per».118. que's: *V* «que».119. donar: *P* «adonar».120. volentat: *V* «voler».121. armadors: *NUE* «armadors. Capità»; *aci A repeteix els dos capitolets anteriors que comencen* «Capità ha aytal poder ...» i «Capità deu metre los gamfanoners...»122. fer fer: *FCAUe* «fer»; *P* «ffer».123. leyal: *DUE* «leyals».124. leyal pes: *N* «ley als pesos».125. poder seu: *V* «son poder».126. si eyls consenten: *P* «e si ell consent».127. estien: *C* «sían».128. nau: *AUe* «nau. Capità».129. mesa: *N* «presa e mesa».130. gos vendre: *F* «vendrà».131. entrò: *V* «fins».132. aja fet cós: *F* «isque de cors»; *C* «ysque de cós»; *P* «isque de cós»; *AUe* «isque de cors. Capità»; cós: *N* «cors. Capità».133. sens: *D* «sens se que»; *F* «sen sa»; *NA* «sense»; *C* «sensa»; *Ue* «sens se».134. que: *D* «no»; *FA* «que la veja e que»; *P* «que la vey a e que»; *Ue* «que la veja e».135. lo capità que veja: *V* «que no mostre e veja»; que veja: *C* «qu'él vege he que vege».136. lo: *DNP* «que lo»; *FAUe* «que.l»; *C* «que al».137. lo capità li ho: *D* «que lo capità ho»; li ho: *F* «la li»; *N* «li»; *P* «lo.y».138. E si puys ... toylre: *V* «e si despuys la falsa lo venedor lo capitani los deu levar la cosa que vendrà».139. nau: *NAUe* «nau. Capità».140. a: *C* «en».141. a la vianda: *manca en A*.142. que: *V* «si».143. vayla: *V* «val».144. la: *C* «la li».145. fer: *D* «fer esmenar»; *VFCAUe* «fer valer»; *P* «ffer valer».146. s'encantarà ... que: *manca en FCPAUe*.147. restituhir: *V* «e restituir»; *F* «arestituhir»; *C* «e restituyr»; *manca en P*; *AUe* «a restituir».148. no-y: *V* «no.n».149. sia perdent: *FCP* «perda»; *N* «sie perdent. Capità»; *AUe* «perda. Capità».

- Capità és tengut *que* fassa venir¹⁵⁰ als cònsols, si ayga se met al
80 vin *que's* ven despuys *que* serà cridat.¹⁵¹
- Capità deu haver xxv parts o plus,¹⁵² si és volentat¹⁵³ dels parsoners, al comensament del viatge, e si és volentat¹⁵⁴ de l'almirayl. Mas aquels¹⁵⁵ xxv no li poden falir.¹⁵⁶
- 85 Capità deu haver totes les parts¹⁵⁷ de la nau *qui* serà¹⁵⁸ o de leny pres.¹⁵⁹ Mas és a entendre *que's* pach¹⁶⁰ *que's* port¹⁶¹ a vendre ne bales *que* sien¹⁶² ligades o desligades deuen, sol *que* no sia¹⁶³ de hor¹⁶⁴ *que* les¹⁶⁵ haja per fer armar aqueles¹⁶⁶ de què hom s'arma *que* hi à mès per armar són¹⁶⁷ *sues*.¹⁶⁸
- 90 Encara¹⁶⁹ deu haver lo capità¹⁷⁰ totes¹⁷¹ les senyeres en què haja¹⁷² corda estada ligada¹⁷³ ne fil ne aguyla.¹⁷⁴
- [Fol. 188 v] Encara deu haver de cascun sarraýn *que* venen¹⁷⁵ mig *besant* per testa, axí ben¹⁷⁶ del poch con del gran.¹⁷⁷

150. venir: V «veure».

151. Capità cridat: manca en FCPAUE.

152. plus: VP «més»; FC «pus».

153. volentat: V «voler».

154. si és volentat: V «a voler».

155. aquels: VNA «aquelles».

156. falir: V «tolre»; NAUE «fallir. Capità».

157. parts: VFA «spases».

158. serà: F «seran».

159. o de leny pres: D «de la emperò entèn axí a dir de nau o de leny qui serà presa o pres»; C «presa ho leny»; P «pressa ho leyn»; AUE «presa o leny»; qui serà ... pres: V «o del leny pres»; serà o ... pres: F «seran preses o leny».

160. pach: D «paa»; C «pasa»; que-s pach: F «que espases»; P «que spasa»; A «que spases»; U «que espasa»; e «que-s pasa».

161. port: FA «porten».

162. bales que sien: C «ballesta».

163. sia: N «sien».

164. hor: D «hor a»; N «hore».

165. les: N «los».

166. aqueles: N «aquells».

167. sol que no ... són: FAUE «ésser»; P «éser».

168. Mas és a entendre ... *sues*: V «Mas sia entenent que no spasa que-s porà vendre ne sia en bala ni ligada si de hom que la port per feyt dar més que-y haja mesa per armar so cos»; *sues*: N «sues». Capità».

169. Encara: FAUE «e».

170. lo capità: manca en FUE; Encara ... capità: P «e deuen éser suas».

171. sol que no ... totes: C «ésser *sues* he deu aver totes».

172. haja: P «age agude».

173. estada ligada: D «estada corda liguada».

174. Encara ... aguyla: manca en V; aguyla: NA «agulla. Capità».

175. venen: DFAUE «vena»; N «vene»; P «vena mig basant que vena mig basant»; que venen: V «que-s vena».

176. axí ben: D «enaxí»; ben: manca en V.

177. Els mss. FNCPAUE duen ací el text que en el ms. bàsic es troba en el cap. 332; veg. nota 14 del cap. 332. — El capítol corresponent a m 330 es troba dividit en el ms. bàsic en diversos fragments. Nosaltres seguim la disposició de L, tot indicant les correspondències amb m.

m 330 (cont.)

Encara deu haver tots los libres *que valen*¹ *menys* de *v besants* lo libre,² e si éran³ més⁴ de *v besants*⁵ *que valguéssan*,⁶ no.⁷ Libres *que fossen en bala*,⁸ no negun. Tot paper *que fos en caxa* ne en altre⁹ loch desligat¹⁰ és de l'escrivà.¹¹ Tots los calamars¹² e ls trementers d'escriura¹³ són seus.¹⁴

Encara *que*¹⁵ tota la tinta¹⁶ *z* totes les¹⁷ colors.¹⁸ Encara¹⁹ totes les haïnes²⁰ d'escriura²¹ *que*²² fossen de l'altre escrivà.²³

Item, si l'altre²⁴ escrivà de²⁵ la²⁶ nau qui seria²⁷ presa²⁸ havia unes armes, sol una,²⁹ *que* la li³⁰ pot canviar³¹ *per* melor.³²

Item, deu haver a³³ tot encant dues milés³⁴ [sic] de³⁵ persona.³⁶

1. *Vegeu* apèndix ; valen: C «valgen».

2. lo libre: manca en CPAUe.

3. éran: D «valen».

4. més: Fe «menys».

5. lo libre ... besants: manca en N.

6. que valguéssan: manca en FPAUe; més de V besants que valguéssan: C «de menys de V besants no».

7. que valguéssan no: D «sían del cominal de la nau ne»; valguéssan no: N «valguessen nou».

8. Libres ... bala: C «Item libres qui foren an balas».

9. altre: C «algun».

10. desligat: manca en FCPAUe.

11. escrivà: D «escrivà si donchs la nau no n'era carreguada»; és de l'escrivà: manca en P; scrivà: N «escrivà. Scrivà»; A «scrivà. Scrivà».

12. calamars: F «tinters de scriura».

13. d'escriura: D «e tinters»; N «d'escrivà»; e ls trementers d'escriura: F «e totes les aïnes qui fossen de l'altre scrivà».

14. són seus: manca en F; tots los calamars ... seus: manca PAUe; seus: N «seus. Scrivà».

15. que: manca en N.

16. tinta: D «tinta e plomes».

17. los calamars ... les: C «tintes de ascrivà e totes».

18. encara que tota la tinta ... colors: manca en F.

19. encara que tota la tinta ... encara: P «totes tintes de scrivà e»; AUe «tots tinters de scriure e».

20. haïnes: DA «aïnes»; C «haïnes»; U «eynes»; e «eynas»; P «altres aïnes».

21. d'escriura: N «de escrivà»; P «de scrivà».

22. que: manca en PUE.

23. escrivà: D «escrivà de la nau que an empresa sien lurs» [«an empresa» *lliçó incerta*]; NA «scrivà. Scrivà»; Encara totes les haïnes ... escrivà: manca en F; *vegeu nota 13*.

24. altre: manca en F.

25. de: N «que».

26. la: C «l'altre».

27. seria: DN «serà».

28. seria presa: FAUe «prenguesen»; C «prengúsan»; P «prenguesen».

29. armes sol una: D «armes sol emperò ésser una sola».

30. sol una que la li: FCPAUe «millors que les».

31. canviar: A «camiar».

32. melor: P «millors»; NA «millor. Scrivà».

33. a: DA «de».

34. dues milés: F «II millers»; N «dos milleresos»; PA «dos millers»; e «II mill».

35. de: PA «per».

36. dues milés de persona: D «per pressona II millareses».

- E de persona qui's retén³⁷ v millers,³⁸ en totes parts que sia, pus³⁹ eyl serà levat escrivà, la nau li deu fer a eyl e a ssos oficials sos ops⁴⁰ de manjar z de beure e de sabates.⁴¹
- 15 Escrivà és tengut de⁴² dampnar home qui sia a sou,⁴³ pus que eyl haja finit⁴⁴ son termini.⁴⁵ E l'ome⁴⁶ no'l pot hom⁴⁷ retenir en la nau, si hom no'l⁴⁸ paga o no'l⁴⁹ fa segur qu'él se tengue per segur, e no'l pot hom menar⁵⁰ per forsa aquel,⁵¹ pus covinensa li féu hom que hom lo⁵² pagaria com hom lo trasch en la nau,⁵³ havia armat, 20 assò és ferm e cert.⁵⁴
- Escrivà és tengut qu'él pot levar⁵⁵ del primer guany que la nau farà⁵⁶ la⁵⁷ manleuta z que's pach, qualque manleuta sia de pus⁵⁸ que la nau haurà refrescat en alcun loch e no's deu res partir sens⁵⁹ que les manleutes sien⁶⁰ pagades; z d'essò ha poder escrivà.⁶¹

37. retén: D «rete»; N «rem»; F «reem»; P «reta»; A «rema».

38. millers: A «millareses»; e «mill».

39. pus: FNCPAUE «pus que».

40. a eyl e ...sos ops: FAUE «sos ops a ell e a son servicial»; C «sos ops ha ell he a son servicial»; P «sos hobs a ell e a son servicial».

41. sabates: NA «sabates. Scrivà»; U «sabates. Escrivà».

42. és tengut de: FPAUE «pot».

43. qui sia a sou: manca en FCPAUE.

44. finit: D «servat».

45. haja finit son termini: FCPAUE «ha servit son temps»; N «age servit son termini».

46. l'ome: FCPAUE «hom»; N «l'ome que sie a sou».

47. hom: manca en FPAUE.

48. no'l: D «no la».

49. no'l: D «no la»; N «no li».

50. en la nau ... menar: manca en FCPAUE.

51. aquel: manca en FCPAUE.

52. lo: P «li».

53. en la nau: N «d'allà on la nau»; A «on la nau».

54. cert: C «en sert»; NAe «cert. Scrivà»; U «cert. Escrivà».

55. levar: A «legar».

56. farà: FPAUE «fassa»; C «faça».

57. la: manca en P.

58. sia de pus: N «seria despuys»; C «que sia despuys»; P «despuys sia»; A «sia despuys».

59. sens: N «tro»; P «ffins».

60. sien: FAUE «no sien»; C «no sían».

61. poder escrivà: D «podes [sic] l'escrivà qui desús és dit».

m 331

De clavaris

- Quant clavaris¹ seran levats en la nau, éls són tenguts leyalment ab² l'escrivà de la nau de guardar e de fer escriure z³ cascadura ne 5 vol haver escrit hun e cascadura vol haver⁴ se tancadura z la hun

1. Quant clavaris: V «Ací parla dels clavaris».

2. ab: CP «al».

3. de la nau ... z: V «de guardar e escriure e»; escriure z: FAUE «ser-

vir e»; P «servir a».

4. z cascadura ... haver: V «e que cascadura n'aja I escrit dins»; N «e cascadura ne va l'aver»; escrit hun ... haver: manca en P.

[Fol. 189] menys de altre⁵ no⁶ pucha obrir⁷ ni trer.⁸ E⁹ totavia l'escrivà ab eyls¹⁰ al¹¹ metre e al trer.¹² E si per aventura n'i havia¹³ alcun que prengué ni donàs per comendament de l'almirayl ni de altre qui fos en la nau sens sabuda¹⁴ d'aquels companys o de l'escrivà, que aquel deu perdre la mà e ésser gitat de la claveria e ésser en¹⁵ mercè del cominal de la nau, z pendre¹⁶ les sues parts.¹⁷

Clavaris han i march d'argent el cors,¹⁸ clararis han de cascuna nau una caxa, la meylor que y¹⁹ sia, menys de roba sol²⁰ lo fust. Clavaris han totes les tencadures que fossen en nau ni en leny que hom prengué. Clavaris²¹ han totes les cordes dels farcel. Clavaris han tots los aguts que sien en alcuna²² nau que no sien en bala ni en farcel²³ ni en esporta.

Clavaris han de cascun sarrahí²⁴ ii millers²⁵ e els²⁶ deuen donar los claus²⁷ ab què²⁸ claven les cormes.²⁹

Clavaris han tots³⁰ los³¹ escarpres que no són³² de mestre d'axa³³ e deuen-los³⁴ prestar a ops de la nau.³⁵ E deuen donar cordes a ligar los³⁶ altres farcel entrò que s'encanten, los prestar³⁷ a desclavar e a clavar³⁸ les persones.³⁹ E deuen donar cordes a ligar les

5. altre: P «l'altra»; A «l'altre».

6. no: F «no-y»; U «no-n»; e «no-u»; menys de altre no: C «sens de l'altra no-n».

7. obrir: D «obrir ny metre»; FUE «obrir ni metre»; C «obrir ne metra»; A «obrir ne metre».

8. trer: P «tanquar ne metra ne trer»; e «traure».

9. E: P «en».

10. obrir ni trer ... eyls: V «obris ni metre ni trer e l'escrivà e l'escrivà sempre ab ells» (sic).

11. al: D «sia al».

12. trer: D «trer la moneda que-y metran on trauran»; Pe «traure».

13. havia: D «agués»; F «haurà»; P «ha».

14. sabuda: V «sabuderia».

15. en: VA «a».

16. pendre: VNA «perdre»; P «perdra».

17. parts: NA «parts. Clavaris»; a partir d'ací no indiquem els titulets que surten a la fi de cada paràgraf en NAUe; vegeu nota 12 de m 305.

18. el cors: C «al cós»; P «al cors».

19. que-y: N «que»; C «qui».

20. sol: V «sols».

21. Clavaris: V «clavers».

22. en alcuna: P «en la»; A «alcuna».

23. farcel: P «ffardell».

24. sarrahí: manca en N.

25. millers: P «millaresses»; A «millaresses»; e «mill».

26. els: D «eyl».

27. donar los claus: D «los donar los claus»; V «donar-los res»; claus: C «aguts».

28. ab què: D «ab què-l» P «en què».

29. cormes: D «cormes si dos han»; V «armes».

30. tots: manca en FCPAUe.

31. tots los: N «totes les»; los: e «les».

32. són: D «sien emperò»; FAUe «sien»; CP «sían».

33. d'axa: N «d'atxa».

34. deuen-los: P «deu-los».

35. de la nau: D «ea servey de la nau si ops n'auran».

36. los: manca en A.

37. los prestar: V «e prestar»; FPAUe «e»; C «he».

38. prestar a desclavar e a clavar: D «deuen prestar. E deuen tenir e prestar arreus e aynes de clavar e desclavar».

39. les persones: N «los parsoners».

25 *persones*⁴⁰ e a *badafions*⁴¹ e altre[s] *mexells*⁴² a ops de la nau,⁴³ si no n'havien.⁴⁴

40. les persones: *N* «los presoners».
 41. badafions: *F* «bandafrons»; *C* «batafrons».
 42. e altre[s] mexells: *N* «e altres moxells»; manca en *FCPAUe*.

43. de la nau: *N* «desclavar».
 44. a badafions ... havien: *V* «a roba si ops és e altres moxelles a ops de la nau, si no n'havia»; n'havien: *N* «n'havia».

m 332

De nautxer major de la nau

Lo nautxer major de la nau és tengut a l'almirayl e al capità e als armadors de la nau.¹

5 Lo nautxer de la nau és tengut a l'almirayl e als armadors e al capità² de ésser leyal.³ E de no donar terme a les coses qui's puschen fer a actoritat⁴ de la nau, que si's poden fer⁵ en 1 jorn, que no n'i meten⁶ altre, per so car nau armada està cascun jorn e cascuna hora en esperansa de seguir son anamich⁷ z de fugir, si ops
 10 li era. Perquè lo nautxer deu fer fer⁸ al pus [Fol. 189 v] tost e sàviament⁹ so que porà¹⁰ fer, e assò deu jurar.

Item,¹¹ que per perentesch ni per haver que li'n¹² sia donat o convingut ni per covinensa¹³ qu'él haja.¹⁴

1. nau: *D* «nau de fer sacrament en aqueles coses qu'els volran de ésser bo e leyal».

2. lo nautxer ... capità: manca en *NC*.

3. lo nautxer major ... leyal: repetit en *P*.

4. a actoritat: *N* «e entrar».

5. a actoritat ... fer: manca en *FCPAUe*; poden fer: *N* «podia».

6. meten: *VNP* «meta».

7. son anamich: *A* «ses enemichs».

8. deu fer fer: *NAe* «deu fer»; *F* «de fer fer».

9. sàviament: *VN* «a salvament»; *F* «sàviament que puscha».

10. porà: *V* «pot»; *F* «porà ne deu».

11. que: manca en *A*.

12. li'n: *VN* «li».

13. covinensa: *VN* «temença».

14. qu'él haja: *V* «que haja»; *D* «haja qu'él no n'estia que eyl no co-

mande a tots a ceyls que ben poran fer, açò deu jurar»; *N* «que ell age que no estigue que ell no comande a tots cells que bé poran fer e açò deu jurar»; o covengut ... haja: *F* «que ell no stiga que ell no comanda a tots cells qui ben poran fer e açò deu jurar leyalment»; *C* «que ell no estigue que ell no comande a tots cells qui ben poran fer he açò deu jurar leyalment»; *P* «que e no stiga, que ell no comanda a tots cells qui ben poran ffer e açò deu ffer leyalment»; *U* «que ell no comanda a tots cells qui ben poran fer e açò deu jurar leyalment»; *A* «que ell no stiga que ell no comanda a tots cells qui bé poran fer e açò deu jurar leyalment»; *e* «que ell no stigna que ell no comande a tots cells qui ben poran fer e açò deu jurar leyalment»; *vegeu nota 177 del capítol 329*.

m 329 (cont.)

Encara del¹ sarráy que's reema *pus*, de² *c besants* deu haver v *besants*, e³ de *c besants*⁴ en avayl, II *besants*.⁵

Item,⁶ deu haver les⁷ *capas*,⁸ so és a entendre *gellebies*⁹ z atzunar^{9bis} e *capas*¹⁰ *que* porten sarrayns.

Encara, si algunes armes li falissen,¹¹ e que'n¹² pogués melorar, *que* les sues torn al cumú de la armada¹³ e que'n¹⁴ puscha altre¹⁵ pendre, so és a entendre *cayrel* o¹⁶ *cuyrasses* o *capel* de ferre o *coles*¹⁷ o altre armament, sol hun.

- | | |
|--|---|
| <p>1. del: <i>manca en P</i>.</p> <p>2. de: <i>manca en P</i>.</p> <p>3. e: <i>manca en CPAUe</i>.</p> <p>4. deu haver ... C <i>besants</i>: <i>manca en FN</i>.</p> <p>5. II <i>besants</i>: <i>N</i> «III <i>besants</i>».</p> <p>6. item: <i>D</i> «Capità»; <i>N</i> «Encara».</p> <p>7. les: <i>DFNCPAUe</i> «totes les».</p> <p>8. <i>capas</i>: <i>P</i> «capses».</p> <p>9. <i>gellebies</i>: <i>C</i> «gelebres»; <i>resta de la tradició</i>: «gelebies».</p> <p>9.^{bis} atzunar: <i>V</i> «adzonaes» (<i>sic</i>).</p> | <p>10. <i>capas</i>: <i>P</i> «capses».</p> <p>11. falissen: <i>DFPAUe</i> «fallien»; <i>C</i> «fallían».</p> <p>12. que'n: <i>A</i> «que-s».</p> <p>13. cumú de la armada: <i>FCAUe</i> «cominal de la nau»; <i>P</i> «cominall de la nau».</p> <p>14. que'n: <i>e</i> «que-s».</p> <p>15. altre: <i>FNCPAUe</i> «altres».</p> <p>16. <i>cayrel</i> o: <i>D</i> «capeyl e»; <i>manca en FCPAUe</i>.</p> <p>17. <i>coles</i>: <i>D</i> «colteyl»; <i>FCAUe</i> «goleró»; <i>P</i> «golaró».</p> |
|--|---|

m 330

Escrivà deu ésser leyal de la una part axí¹ *com*² de la altre, e deu assò jurar en presència de l'almirayl e dels armadors, e *com* és en mar *que* ha³ feta vela, deu jurar en presència del⁴ cominal de la nau.⁵

Escrivà vol⁶ retre compte als *prohers* e als *nautxers* e als *ba-lasters* e als *hòmens* d'armes, com haurà⁷ feta vela. Enaxí que'ls *nautxers* n'i deuen metre III. E'ls *prohers* IIII e'ls *balesters* III. E'ls *hòmens* d'armes II e'ls *clavaris* IIII z a aquels eyl deu retre compte per tot cominal de la nau.

Escrivà deu cartolari tenir on negun⁸ hom no pusca escriure ne legir ne tenir, z si alguna persona ten⁹ de fora eyl no deu valer¹⁰ lo cartolari res.¹¹ E l'escrivà deu perdre totes les sues parts,¹² e

- | | |
|---|--|
| <p>1. axí: <i>F</i> «axí bé»; <i>A</i> «aytant».</p> <p>2. axí com: <i>C</i> «e».</p> <p>3. ha: <i>C</i> «an».</p> <p>4. del: «de tot lo».</p> <p>5. de la nau: <i>manca en F</i>.</p> <p>6. vol: <i>FP</i> «deu».</p> <p>7. haurà: <i>P</i> «auran».</p> | <p>8. negun: <i>FCPAUe</i> «null».</p> <p>9. ten: <i>FNCUe</i> «lo té»; <i>PA</i> «lo ten».</p> <p>10. valer: <i>en L</i> <i>hom podria llegir també</i> voler.</p> <p>11. valer ... res: <i>FCPAUe</i> «res valer».</p> <p>12. parts: <i>P</i> «cossas e les suas parts»; <i>e</i> «coses e parts».</p> |
|---|--|

- 15 gitat¹³ de la escrivania e pert¹⁴ la mà en poder de cort, si provat és.¹⁵
- Escrivà és posat a¹⁶ la major leyaltat de la nau, z de testimoni que l'escrivà porta¹⁷ per III testimonis, e tot so que I testimoni ha asats¹⁸ en la nau.
- 20 Escrivà deu ésser¹⁹ com l'almirayl promet alguna cosa a nuyl hom de la nau, e tot so que prometrà l'almirayl o altre²⁰ hom o a altre²¹ que eyl lo²² haja²³ l'escrivà sia- [Fol. 190] li dit per alguna part²⁴ que ho escriva²⁵ que ho deu escriure, no²⁶ metre res sinó axí com haurà²⁷ dit. E si bé no ho²⁸ escrivia,²⁹ e lo'n³⁰ trahia³¹ hom a³² testimoni z lo'n³³ fahia hom³⁴ venir en³⁵ demanda ni en plet,³⁶ que
- 25 tot enaxí com demunt és dit que lo escrivà³⁷ so que'n aquel temps ne viu³⁸ ne n'hoí.³⁹ E assò ha a⁴⁰ ffer axí ben⁴¹ en mercaderia com en cors, cor tots los testimonis de la nau vénen a⁴² l'escrivà. Escrivà no deu res escriure si la nau no és⁴³ a prohís, so és a entendre, com és en mar, que no'n seria tengut.⁴⁴
- 30 Escrivà és posat en loch leyal, que tot so que eyl fa és tengut de noliejar ni de comprar ni de vendre ni de donar vianda a alguns hòmens. Pus⁴⁵ que ha jurat, és⁴⁶ creegut per⁴⁷ sa plana paraula.

13. gítat: *F CPAUe* «deu ésser gítat»; *N* «gítar».

14. pert: *D* «per» (*sic*); *C* «deu perdre».

15. és: *F CPAUe* «li és».

16. a: *F* «en».

17. porta: *CPAUe* «porà»; escrivà porta: *manca en F*.

18. ha asats: *D* «ha és atès»; *FC* «han asats»; *PU* «han stats»; *A* «ha stat»; e «han stat»; que'l testimoni ... asats: *N* «que ell testimonieja és atès».

19. ésser: *manca en P*.

20. o altre: *FAUe* «a altre»; *C* «ha altre»; *N* «a l'altre».

21. o a altre: *manca en F CPAUe*; *N* «e».

22. lo: *F NPUE* «ho»; *A* «o».

23. haja: *N* «oge»; *P* «hoya»; *A* «oja»; e «hoja».

24. l'escrivà ... part: *manca en FNPAUe*.

25. que ho escrivà: *F* «que'll scrivà»; *P* «que l'ascrivà»; *AUE* «que l'escrivà»; sia-li ... escrivà: *manca en C*.

26. no: *DF CPAUe* «e no»; escriure, no: *N* «l'escritura [*sic*] e no».

27. haurà: *F CPAUe* «serà stat»; *N* «hauran».

28. ho: *N* «so».

29. escrivia: *P* «escriurà».

30. e lo'n: *A* «e'l ne».

31. trahia: *F* «crehia»; *U* «trahi».

32. e lo'n trahia hom a: *N* «entre-y ell a hom».

33. z lo'n: *D* «li'n»; *F* «e'll na»; *N* «e l'om»; *C* «e'l na»; *Pe* «e'll ne»; *AU* «e'l ne».

34. hom: *P* «hon».

35. venir en: *manca en D*.

36. plet: *D* «pleyt que'n fos demanat».

37. lo escrivà: *N* «ell ho scrivà».

38. ne viu: *D* «el ne ve».

39. que tot enaxí ... n'hoí: *F* «ell dir veritat e dir so que n'oy ni viu»; *C* «ell deu dir veritat e dir so que n'hoý ne-n viu»; *P* «ell deu dir la veritat e dir so que n'hoý ni viu»; *A* «ell deu dir veritat e dir ço que n'hoý ne-n viu»; *Ue* «ell deu dir la veritat e dir ço que'n hohí ne-n viu».

40. ha a: *N* «a»; *A* «ha».

41. ben: *N* «fer bé».

42. a: *manca en N*.

43. escriure ... és: *P* «servir sinó».

44. so és ... tengut: *manca en FCAUe*; *P* «que la nau hi sia».

45. Pus: *D* «e pux»; *FN CPAUe* «e pus».

46. és: *FAUe* «deu ésser»; *C* «deu ésar»; *P* «deu éser cregut».

47. per: *A* «de».

- Escrivà ha aytal batlia, *que* no és res⁴⁸ tengut en la nau de alcun⁴⁹ covent⁵⁰ si l'escrivà no és⁵¹ en presència.
- 35 Encare sol *que* l'escrivà⁵² hoïa⁵³ la una part ni⁵⁴ l'altre e eyl és en mar, quant *que* sia a *prohís* la nau, él ho⁵⁵ pot escriure, és tengut⁵⁶ si no n'i⁵⁷ sia la una part ne l'altre.⁵⁸
- Encara si l'escrivà no⁵⁹ tramet als⁶⁰ guardians de la nau, no⁶¹ deuen rebre ni donar sens son⁶² alberan de l'escrivà ab son senyal, *que* si's perdia no'n⁶³ seria⁶⁴ tengut.
- 40 Encara *que* si no és volentat de l'escrivà que'l⁶⁵ senyor de la nau no pot⁶⁶ hom⁶⁷ donar negun haver sens albaran de l'escrivà, negun⁶⁸ mariner no n'i⁶⁹ gosa tocar sots la pena del capítol.
- Encara *que* si negun nòlit és fet entre lo senyor de la nau, no n'és⁷⁰ tengut si la part se vol, si l'escrivà⁷¹ no'y és, ni hi à⁷² carta feta. E si el escrivà hi és,⁷³ és⁷⁴ tengut, sol *que* eyl⁷⁵ haja oyt⁷⁶ *que*⁷⁷ tota via hi⁷⁸ pot escriure.
- Encara *que*⁷⁹ escrivà pot acordar tot mariner, sol *que* no⁸⁰ sia *proher deffora*, el senyor de la nau és⁸¹ tengut axí bé com lo senyor d'ela hauria⁸² fet.⁸³ [Fol. 190 v] Totes les coses *que* porten en nau deu ésser l'escrivà, sia de⁸⁴ vianda o d'altres⁸⁵ coses, si per aventura ve vianda en⁸⁶ la nau de present, l'escrivà o deu fer partir⁸⁷ a sa⁸⁸ volentat, és d'él de melorar⁸⁹ qualsevol.

48. res: *F* «de res»; *N* «e és»; *P* «a res».

49. alcun: *N* «alcuns».

50. covent: *F* «quent».

51. no és: *N* «no n'és»; *A* «no.y és».

52. l'escrivà: *P* «ell».

53. hoïa: *CUe* «hoïa ne».

54. ni: *P* «per».

55. ho: *N* «la».

56. és tengut: *manca en N*.

57. no n-i: *N* «no.y»; *P* «no hi».

58. Encare sol que ... l'altre: *manca en F*.

59. no: *C* «sí no».

60. als: *A* «los».

61. no: *D* «ny»; *N* «no.n»; *P* «ho.n no».

62. son: *manca en P*.

63. no.n: *F* «no».

64. seria: *PAUe* «sia».

65. que:l: *P* «lo».

66. no pot: *P* «no ho pot ha».

67. hom: *NA* «a hom».

68. negun: *F* «ne negú»; *N* «ne nengun»; *C* «ne nangun»; *PUE* «ne nagun»; *A* «ne negun».

69. no n-i: *FNCPAUe* «no.y».

70. no n'és: *FCAe* «no és».

71. l'escrivà: *manca en F*; si l'escrivà: *manca en PCUe*.

72. ni hi-à: *F* «o haja»; *NA* «o no.y ha».

73. hi és: *N* «és» *C* «hi és hi».

74. és, és: *F* «és»; és: *P* «és-hi».

75. eyl: *FUE* «ell ho»; *NPA* «ell ó».

76. oyt: *FPAUe* «scrit»; haja oyt: *D* «ho haja oyt»; *C* «ho aja escrit».

77. que: *F* «car»; *manca en N*.

78. hi: *FCPUe* «ho»; *NA* «ó».

79. que: *P* «que tot».

80. no: *F* «no.y».

81. és: *FCPAUe* «és-li».

82. hauria: *N* «havia».

83. lo senyor ... fet: *FCUe* «si ell l'avia acordat»; *P* «si ell lo avia acordat»; *A* «si ell lo havia acordat».

84. sia de: *F* «si hi ha»; de: *manca en C*.

85. d'altres: *FC* «altres»; de vianda o d'altres: *PAUe* «vianda o altres».

86. en: *FNCPAUe* «a».

87. partir: *F* «apartir».

88. sa: *DFCPAUe* «la»; a sa: *N* «e la».

89. és d'él de melorar: *FC* «del millor»; *PAUe* «del millor».

- 55 L'escrivà pot pendre la melor tarmo⁹⁰ [sic] e fer fer a la sua
volentat de la porta de mig⁹¹ envés⁹² proha, e pot haver escrivà
sota eyl z⁹³ servicial. Mas aquel escrivà qui serà⁹⁴ sota eyl no deu
tenir lo cartolari, que⁹⁵ l'escrivà n'auria⁹⁶ la pena que de sobra
és⁹⁷ dita.
- 60 Escrivà deu haver en nau armada segons un⁹⁸ dels paneses,⁹⁹
qui son nautxers appellats, x parts.

90. tarmo: *N* «cambra»; *C* «cam-
bre»; *P* «termió»; *Ue* «termo».

91. de mig: manca en *FCPAUe*.

92. envés: *F* «a la».

93. sota eyl z: *C* «sots si»; z: *P*
«en»; manca en *Ue*.

94. qui serà: manca en *FCPAUe*.

95. que: *F* «car».

96. n'auria: *e* «n'aurà».

97. que de sobra és: *F* «dessús»;
CUE «demunt»; *P* «desús»; *A* «damunt».

98. un: *D* «la un».

99. paneses: *N* «parsoners panesos».

m 332 (cont.)

- Item, que per¹ malavolentat² qu'él haja ab³ nuyl home, que no
lo⁴ meta là on aquell sàpia fer miyls que'ls altres z que⁵ aquells
meta.
- 5 Item, deu⁶ dir totes les maganyes⁷ qui són en la nau, de arbres z
de entenes z de exàrcia, que hi⁸ sia, z si o tenc nec⁹ z que'l¹⁰
sia provat qu'él¹¹ deu perdre les sues parts z les armes.
- Item, si veu res amblar¹² ni rassa ni¹³ bando fer,¹⁴ deu¹⁵ manifes-
tar z castiar,¹⁶ z si no se'n volen¹⁷ estar, que ho¹⁸ deu dir a l'al-
10 mirayl o el capità.
- Item, que¹⁹ no fassa hom acordar en la nau, si no'l conex, ne²⁰
diga que eyl és²¹ mariner, si no ho sap.²² E si ho fa, que²³ tot lo
dampnatge de la nau que'n²⁴ prengúes²⁵ sia sobre eyl, si aquel no

1. per: *e* «por».

2. malavolentat: *D* «malvolenssa»;
VFNAUe «malvolença»; *P* «mallvolen-
ça».

3. ab: *N* «a».

4. lo: manca en *D*; *N* «la».

5. que: manca en *N*.

6. deu: *V* «que deu».

7. maganyes: *N* «anaganyes».

8. hi: manca en *D*.

9. tenc nec: *D* «tench net»; *VNCA*
«té nech»; *F* «conech»; *P* «té net»; *U*
«ten nech»; *e* «tenent».

10. que'l: *DVNFCPAUe* «que li».

11. qu'él: manca en *VN*.

12. amblar: *F* «furtar».

13. ni: *P* «en».

14. bando fer: *V* «bandes fer que
ho».

15. deu: *N* «deu-ho».

16. castiar: *VFNAUe* «castigar»; *C*
«castiguar»; deu manifestar z castiar:
P «ho deu rassessar e castigar».

17. volen: *F* «vol»; *P* «voll».

18. ho: manca en *A*.

19. que: *DVFNCPAUe* «que ell».

20. conex ne: *V* «conex en cas que».

21. és: *FCPAUe* «sia».

22. si no ho sap: manca en *V*; sap:
FCPAUe «és».

23. que: manca en *FNCPAU*.

24. que'n: *FCPAUe* «que»; de la nau
que'n *N* «que la nau ne».

25. prengúes: *A* «preses».

era mariner.²⁶ E qu'ell²⁷ faés mal la mar o²⁸ no se'n²⁹ pogués
15 ajudar, *que*³⁰ si la nau n'avia³¹ altre a logar que'l nautxer l'agués
a³² pagar per lo dampnatge *que* n'auria³³ la nau, per so *que* altre
ni hauria més.³⁴

Item, qu'él deu totes coses fer qu'él sàpia. E si per aventura eyl
no les³⁵ sabia³⁶ fer,³⁷ *que* altre n'agués hom a logar³⁸ entrò *que*
20 sia fet, so és a entendre³⁹ tot so que en nau se pertany defora⁴⁰
al navegar, *que* de alò⁴¹ no⁴² és tengut là on no'n⁴³ sia estat. Mas
de tot l'altre⁴⁴ és tengut,⁴⁵ pus⁴⁶ nautxer major [Fol. 191] l'à⁴⁷
hom levat.⁴⁸ E si no ho sap fer⁴⁹ que lo'n deu hom cassar e gitar,
e⁵⁰ perdre so *que* hom li à covengut, sol⁵¹ que hom li atena⁵² so
25 que hom li convén.⁵³

26. si aquel ... mariner: *manca en FCPAUe*.

27. E qu'ell: *N* «e que li».

28. E qu'ell ... o: *F* «E si la mar li fahia mal que ell»; *C* «E si la mar li feya mal que ell»; *P* «si la mar li ffahia mall que ell»; *A* «E si la mar li feya mal que»; *Ue* «e si la mar li fehia mal que ell».

29. se'n: *N* «si».

30. que: *manca en A*.

31. n'avia: *C* «venia».

32. l'agués a: *N* «ho degués»; *C* «l'a a».

33. n'hauria: *N* «hauria».

34. E si ho fa ... més: *V* «e si o fa tot lo dan que la nau ne pendrà per aquell qui's dirà mariner serà sobre'l nauzer»; l'agués ... més: *FPUe* «l'a a pagar»; *A* «lo ha a pagar»; per so que... més: *N* «presa que altre ni havia més»; *manca en C*.

35. no les: *VN* «no-u».

36. sabia: *P* «sabrà».

37. fer: *manca en C*.

38. logar: *V* «logar que ell lo deu logar»; *N* «llogar qu'ell ho deu pagar».

39. so és a entendre: *manca en N*.

40. defora: *V* «de fer deffora».

41. de alò: *D* «da que lo»; *FA* «d'als»; *C* «d'ellò».

42. no: *A* «no-y».

43. no-n: *VN* «no»; là on no-n: *CPAUe* «pus que no-y».

44. l'altre: *VCPAUe*: «l'als».

45. là on no-n ... tengut: *manca en F*.

46. pus: *FCPAUe* «pus que».

47. l'à: *P* «l'aurà».

48. levat: *FCAUe* «pujat»; *P* «puyat».

49. no ho sap fer: *FCAU* «fer no-u sabrà»; *P* «ffer no-u sabia»; *e* «fer no-u sabia».

50. que lo'n ... e: *VCPAUe* «deu-lo'n hom gitar e deu»; *F* «deu l'om gitar e deu».

51. covengut, sol: *D* «covengut e eyl deu atendre so».

52. atena: *N* «atorgue».

53. sol que ... convén: *manca en V*; à covengut ... convén: *F* «haurà promès e hom axí matex a ell so que hom li prometrà»; *C* «aurà promès e deu ell atendra so que aurà promès he hom ha ell axí mateix so que hom li prometrà»; *P* «aurà promès e deu ell atendre so que ell aurà promès e hom axí matex a ell so que hom li prometrà»; *A* «haurà promès e deu ell atendre ço que haurà promès e hom axí matex a ell ço que li prometrà»; *Ue* «havia promès e deu ell atendre ço que haurà promès e hom axí mateix a ell ço que hom li prometrà».

- Item, qu'él no⁵⁴ deu exir de port sens sa⁵⁵ volentat⁵⁶ de l'almirayl e del capità e del cominal de la nau.
- Item, que⁵⁷ no⁵⁸ deu entrar sens sa⁵⁹ comiat en port.⁶⁰
- 30 Tot assò deu jurar *que* per amistat del almirayl⁶¹ ni de capità ne de negun⁶² hom no estia⁶³ *que* no⁶⁴ diga so que vourà⁶⁵ *que* fassa a fer. E *que* fassa fer⁶⁶ so *que* és ops a⁶⁷ profit de⁶⁸ la nau.⁶⁹ E si li era vedat, torn-se'n⁷⁰ a l'almirayl e al capitán e eyls li deuen⁷¹ ajudar a salvament de la nau. E si no li ajuden⁷² ne⁷³ li aténan so *que* li an covengut,⁷⁴ eyl no és⁷⁵ tengut de res.⁷⁶
- 35 Nautxer deu haver aytal batlia en la nau *que*, com serà lo⁷⁷ conseyl d'eyl⁷⁸ donat per l'almirayl⁷⁹ e del⁸⁰ capità e dels pròmens de la nau, *que* eyl deu fer fer⁸¹ calar⁸² e metre tals⁸³ velas com eyl conixerà *que* fassa⁸⁴ a⁸⁵ ffer.
- 40 Item,⁸⁶ comandat a exir⁸⁷ de port entrò *que* là⁸⁸ sia en pèlech fora.⁸⁹
- Item, *que* tota via *que* la nau deu mudar, qu'él deu comandar en popa. Item, tota via⁹⁰ collar z donar secha⁹¹ a salvament.⁹²
- Item,⁹³ com volrà pendre volta, *que* deja demanar l'almirayl, el capità, els⁹⁴ paneses.⁹⁵ E con seran acordats, qu'él⁹⁶ fassa mudar.⁹⁷

54. no: *D* «no-n».55. sa: *manca en FCPAU*.56. sa volentat: *V* «voler».57. Item *que*: *FPAUe* «e».58. no: *D* «no-n».59. sa: *V* «son».60. sens ... port: *FUe* «en port menys de volentat»; *P* «en port menys de voluntat d'ells»; *A* «en port menys de voluntat»; Item *que* ... port: *C* «e no deu intrar en port menys de volentat lur».61. de l'almirayl: *manca en N*.62. de negun: *V* «negun»; negun: *FCAUe* «null».63. no estia: *F* «no estarà»; *A* «no starà»; *manca en PUe*.64. estia *que* no: *manca en C*.65. *que* vourà: *manca en P*.66. fer: *F* «a ffer».67. és ops a: *FCPAUe* «sia».68. de: *FCPAUe* «a».69. fassa fer ... nau: *V* «no lo o faça fer si vedat no li era».70. torn-se'n: *FCPAUe* «deu-ho dir».71. li deuen: *V* «deuen-li'n».72. ajuden: *V* «n'ajuden».73. ne: *C* «ne no».74. an covengut: *FAUe* «hauran promès»; *CP* «auran promès».75. no és: *AU* «no n'és»; *e* «no-u és».76. res: *N* «fer».77. lo: *F* «bo».78. d'eyl: *manac en CA*.79. lo conseyl ... l'almirayl: *V* «consell donat de l'almirall».80. del: *C* «per lo».81. fer fer: *VFNCAUe* «fer»; *P* «ffer».82. calar: *D* «coylar»; *NPAUe* «collar».83. tals: *V* «aytals»; *manca en FPAUe*; metre tals: *C* «deu fer metra».84. fassa: *P* «ffarà».85. a: *manca en U*.86. Item: *D* «Item deu».87. comandat a exir: *N* «comandant e ixent».88. là: *N* «la nau».89. Item ... fora: *V* «Item comandar a hixent de port entrò *que* la nau sia en plent»; *manca en FCPAUe*.90. Item tota via: *PAUe* «e».91. secha: *VN* «sota»; *manca en PAUe*; popa. Item ... secha: *F* «popar e donar e calar».92. Item ... salvament: *manca en C*.93. Item: *FPAUe* «Item *que*».94. *que* deja ... els: *V* «que-n deman a l'almirall e al capitani e als»; *C* «he als».95. paneses: *F* «penesers»; *P* «manases».96. qu'él: *D* «que-ls»; *F* «que-lls».97. *que* l fassa mudar: *V* «*que* faça a fer mudar».

- 45 Item, a entrar⁹⁸ de i⁹⁹ port qu'él deu comandar z mesa¹⁰⁰ i àncora dessà e i¹⁰¹ delà qu'él dó¹⁰² son loch a aquel a¹⁰³ qui l'aurà¹⁰⁴ donat¹⁰⁵ lo jorn de comandar.
- Item,¹⁰⁶ com volrà¹⁰⁷ erèger,¹⁰⁸ que fassa erèger¹⁰⁹ e colar¹¹⁰ d'a mich¹¹¹ si ops hi és¹¹² e de mudar l'altra¹¹³ vela que conega¹¹⁴
- 50 que fassa¹¹⁵ mudar.¹¹⁶
- Item, que¹¹⁷ si fa¹¹⁸ a júnyer a¹¹⁹ i^a 120 vela, que hi pot júnyer,¹²¹ z si hi fa a minvar¹²² que hi minven.¹²³
- Item,¹²⁴ que neguna àncora no's deu donar en la nau que eyl no-y¹²⁵ sia demanat.
- 55 Item, que si¹²⁶ gúmena¹²⁷ hi ha¹²⁸ ne¹²⁹ [Fol. 191 v] grupial ne alcun¹³⁰ cap ab actoritat de la nau, que'l¹³¹ pot taylar e júnyer.¹³²
- Item, la nau no¹³³ deu mudar sens sa¹³⁴ paraula¹³⁵ del nautxer, ne lavar àncora ne prohís sens¹³⁶ peraula sua.¹³⁷

98. a entrar: N «de entrar»; P «a l'entrar».

99. I: manca en V.

100. mesa: D «fer metre»; V «haurà mesa».

101. I: FNUE «una altra»; C «he altra»; P «vanaltre» [sic]; A «altra».

102. e I delà qu'él dó: D «e altra dellà a cada banda e que eyl don»; V «e altra dellà qu'él don»; qu'él dó: C «que-n dó»; P «que-lls ho don».

103. a: manca en FP.

104. l'aurà: N «haurà».

105. donat: V «a donar».

106. Item: FPAUe «Item que».

107. volrà: FPAUe «veurà».

108. erèger: manca en FPAUe.

109. erèger: FPAUe «acrèxer».

110. colar: F «callar».

111. d'a mich: VNPe «de mig»; FU «de mich»; Item com ... mich: C «Item que com veurà que faça acréxar e collar de mits».

112. és: N «és e de proa»; hi és: e «serà».

113. l'altra: NA «altra».

114. que conega: manca en FPAUe.

115. conega que fassa: C «que faça a».

116. és e de ... mudar: V «és e de proa e de mudar altra vela com conega que faça a mudar»; mudar: F «amudar»; AU «a mudar».

117. Item que: FCPAUe «E».

118. fa: N «ha».

119. a: manca en VPAUe.

120. a I: F «altra».

121. júnyer: N «junyir»; C «juý».

122. a minvar: NA «minvar».

123. que hi minven: D «que n'amineve»; C «que-n pot fer minbar»; minven: P «ffa a mirar» [sic]; AUe «deu minvar»; si hi fa a minvar que hi minven: V «si-n fa a minvar que-n minven».

124. Item: V «Encara».

125. no-y: VN «no-n».

126. que si: V «si»; si: PA «si neguna»; F «si naguna».

127. gúmena: F «gumara».

128. hi ha: manca en FCPAUe.

129. ne: FPAU «ne negun».

130. alcun: D «negun».

131. actoritat de la nau que-l: V «que sia usat de la nau que».

132. ne alcun cap ... júnyer: F «fa a callar e a júnyer que-n pot fer»; C «fa ha tellar ne a júyer que ho pot fer»; P «ffa a tallar ne a múnyer que ho pot ffer»; A «serà a tallar e a júnyer qui pot fer»; U «fa a tallar e a júnyer que-u pot fer»; e «fa a tallar e a júnyer que ho pot fer».

133. la nau no: V «en la nau no si».

134. sa: manca en FPAUe.

135. sens sa paraula: C «sens voluntat».

136. sens: D «sense»; C «sensa».

137. peraula sua: PAe «sa paraula»; U «se paraula»; sua: C «del notxer».

- 60 Item, ne ¹³⁸ partir ¹³⁹ barcha, sens ¹⁴⁰ paraula de nit. E si'n partia, ¹⁴¹ que ho deu ¹⁴² manifestar al capitan. ¹⁴³
- Item, com se deuen albatrar ¹⁴⁴ les parts, eyl hi deu ésser, per so cor coneix los mariners, e jurar deu leyalment z dir ab aquels que hi diran. ¹⁴⁵
- 65 E'l nautxer deu partir als altres sos ¹⁴⁶ companyons ¹⁴⁷ la vesenda ¹⁴⁸ de comandar ¹⁴⁹ e eyls faent ¹⁵⁰ saber al nautxer so ¹⁵¹ que ¹⁵² faran.
- Item, nautxer major no és tengut de farmansa que eyl fassa, pus lo home ¹⁵³ serà anat en la nau i mes qu'él ¹⁵⁴ los acordà e eyls ¹⁵⁵ amanà ¹⁵⁶ per auctoritat de la nau. ¹⁵⁷
- 70 Item, nautxer major ¹⁵⁸ pot cambiar les sues armes ab altre, ¹⁵⁹ si melors ¹⁶⁰ les troba. E si prenen ¹⁶¹ nau, ¹⁶² que les puscha ¹⁶³ tenir fins que la nau desarm. E puy que les torn al cominal de la nau per so ¹⁶⁴ cor eyl vol ésser armat, qui està en popa. Mas una arma ¹⁶⁵ deu ésser sua.
- 75 Item, deu ¹⁶⁶ haver quarta part ¹⁶⁷ de vianda de melorament e de tota nau qui's reema ¹⁶⁸ x besants z de leyn v.
- Item, deu haver de tota vela ¹⁶⁹ que's ¹⁷⁰ partescha ab los altres nautxers una part e quarta, ¹⁷¹ e pot demanar refrescament entrò a ¹⁷² i besant a tota nau o leny.

138. ne: F «aje a»; N «no».

139. partir: D «barcir [sic].

140. sens: DC «sensa»; F «sen sa»; VU «sens se»; N «sença»; A «sense»; Pe «sens sa».

141. si'n partia: N «si se'n partex».

142. E si'n partia que ho deu: V «que ho deu fer»; que ho deu: FPAUe «deu-ho».

143. capitan: D «capità e lo capità o deu dir a l'almirayl».

144. albatrar: V «arbitrar»; N «albitrar».

145. Item com se deuen ... diran: manca en FCPAUe.

146. sos: VC «seus».

147. companyons: L «comayons», errada que corregim.

148. vesenda: DVNPA «venda»; F «vendar».

149. comandar: V «comanda».

150. faent: V «faén»; P «ffayent».

151. so: D «tot so».

152. que: P «que-n».

153. lo home: D «que l'home».

154. qu'él: D «qu-els».

155. e eyls: DVNAUe «els»; FP «ells»; C «e los».

156. amanà: V «mena»; N «donave»; A «mana».

157. nau: F «nau. Item notxer major és tengut de fermança que ell faça pus l'om serà anat en la nau un».

158. major: manca en FCPAUe.

159. altre: D «altre d'aquela nau que presa auran»; N «altres».

160. melors: C «mallor».

161. prenen: F «pren».

162. si prenen nau: manca en D.

163. puscha: FCPAUe «pot».

164. per so: manca en FCPAUe.

165. una arma: D «I^a arma d'aquelles del nautxer que pendran en la nau»; e «hun arma».

166. deu: manca en V.

167. quarta part: VN «quarta de part»; C «quatre parts»; P «IIII parts».

168. reema: P «resema»; A «rema».

169. vela: C «roba».

170. que-s: V «que».

171. quarta: P «anatra».

172. entrò a: manca en FCPAUe.

80 Nautxer és tengut d'estar en la nau fins *que* tots ceyls de la nau¹⁷³ se'n sien anats, *z* de no partir entrò *que*¹⁷⁴ sia a salvament la nau, o *que* se'n partescha ab¹⁷⁵ volentat¹⁷⁶ del senyor de la nau, so és a entendre,¹⁷⁷ *que* sia¹⁷⁸ desermada. Mas com serà desermada,¹⁷⁹ no és¹⁸⁰ tengut.¹⁸¹ E si la nau havia son cabal, no és¹⁸² tengut lo dit nautxer, si se'n vol anar pus [Fol. 192] la major forsa se
85 n'anà.¹⁸³

173. nal: *L* «na nau».174. *que*: *manca en FCPAUe*.175. ab: *CPAUe* «a».176. volentat: *V* «voler»; la nau o *que* ... volentat: *manca en N*.177. a entendre: *VF* «a ssaber»; *CUE* «a saber»; *A* «saber»; *manca en P*.178. sia: *FCPAUe* «sia nau».179. Mas com serà desermada: *manca en D*.180. és: *V* «n'és».181. mas com ... tengut: *manca en FCPAUe*.182. és: *N* «n'és».183. n'anà: *VPUe* «n'anàs».

m 333

Cònsols deuen¹ jurar en poder del cominal² de la nau³ *z* dels nautxers e dels armadors de la nau⁴ *z* dels prohers e dels bales-
5 ters *z* dels⁵ prohòmens⁶ d'armes qu'els, *per* negun⁷ senyor *que* sia en la nau⁸ ni *per* altre hom⁹ parent o altre,¹⁰ eyls no¹¹ deuen fer sinó a la major leyltat *que* pusquen¹² ni *que*¹³ coneguen. E¹⁴ tota via ab *conseyl* d'aquels qui'ls parrà *z* *que* *per* parentesch ni *per* haver ni *per* res,¹⁵ no pusquen ne fassen sinó leyltat¹⁶ *z* deuen fer leyls¹⁷ mesures de vi *z* de tot so *que*'s vena en la nau, e deuen
10 haver I escrivà¹⁸ *z* deuen haver xv *besants per cònsol* e deuen¹⁹ donar al capità lo ters de les justícies de la lur part.²⁰

1. Cònsols deuen: *V* «Ací parla dels cònsols com deuen».2. cominal: *VN* «almirall».3. de la nau: *manca en V*.4. de la nau: *manca en cons. trad.*5. e dels prohers ... dels: *manca en N*.6. prohòmens: *VFCPAUe* «hòmens»7. *per* negun: *N* «que tinguen».8. *que* sia en la nau: *manca en V*.9. hom: *C* «hom ne per».10. parent o altre: *V* «parent ni ben volent ni altre»; *FP* «ni per parent»; *CAUe* «ne per parent».11. no: *D* «no-n».12. pusquen: *FCAUe* «fer pusquen»; *P* «ffer pusquen».13. ni *que*: *V* «com»; *C* «ne».14. E: *C* «an»; *P* «a».15. res: *FA* «altre».16. leyltat: *DFNCA* «la leyltat»; *V* «lealtat».17. leyls: *V* «leals»; *N* «ley altres».18. e deuen haver I escrivà: *manca en N*.19. haver I escrivà ... deuen: *manca en FCPAUe*.20. part: *FUE* «part e una part a l'escrivà»; *PA* «part e una part al scrivà»; *C* «part he una part a l'escrivà».

Item, deuen ²¹ haver la maytat de les justícies.

Item, deuen haver de cascuna nau i tapit *que* hom prenga.²²

15 Item deuen haver de cascuna nau ²³ II *besants* per hom, so és a entendre per cònsol ²⁴ per ²⁵ los contrasts ²⁶ dels hòmens ²⁷ partexen.²⁸

Item, és tengut cascun cònsol *que* fassa leyalment.²⁹ E si ³⁰ eyl consent malvestat, *que* ³¹ deu perdre les sues parts τ el consolatge τ ésser ³² mercat al ³³ front.

20 De guardians, so són senescals.³⁴

Los guardians, que ³⁵ són senescals, deuen ³⁶ jurar leyalment *que* dónan aytanta ³⁷ vianda ³⁸ a la un ³⁹ com a l'altre, de fora ⁴⁰ l'almirayl ⁴¹ III parts e al capitan e al nautxer ⁴² major una part e I quartó de part; τ no deuen donar al major més *que* al manor,⁴³ sensa ⁴⁴ paraula de l'almirayl τ del capità τ de l'escrivà.⁴⁵ Deuen haver los guardians les pels ⁴⁶ del bestiar ⁴⁷ *que* en nau se menuga ⁴⁸ de refrescament.

Item, deuen haver tots ⁴⁹ los sachs e les sàrries del pa, si la nau guanya.⁵⁰

21. deuen: V «dever».

22. I tapit que hom prenga: D «que pendran un tapit que y sia pus beyl»; F «que pregunen I tapit»; CAU «que pregunen un tapit»; P «que prèngan hun tapit»; e «que prenguen hun tapit».

23. nau: manca en D.

24. cònsol: FA «cònsols».

25. per: VN «perquè».

26. contrasts: DV «contrats»; F «constrats».

27. hòmens: F «hòmens qui»; A «hòmens que».

28. partexen: D «apartir»; C «parexent».

29. leyalment: V «lealtat tenir»; N «leyaltat tenir».

30. si: manca en F.

31. que: manca en V.

32. ésser: FPAUe «deu ésser».

33. al: D «en lo».

34. En m no és cap títol, sinó continuació del 333.

35. Los guardians que: V «Ací parla dels guardians qui».

36. deuen: V «com deuen».

37. aytanta: FPUe «aytanta de»; N «aytant de».

38. vianda: D «demanda».

39. que dónan aytanta ... un: V «e donar vianda axí bé al I».

40. de fora: F «exceptat»; A «fora».

41. almirayl: F «almirall que deu haver».

42. e al capitan e al nautxer: V «el nauixer».

43. al major ... manor: N «al menor més que al major».

44. sensa: DFCAUe «sens».

45. τ de l'escrivà: manca en P.

46. les pels: F «les peylls»; N «los prals» [sic].

47. del bestiar: D «dels bestiar»; A «de les bèsties»; manca en N; pels del bestiar: manca en P.

48. del bestiar ... menuga: V «que en la nau se menjen»; F «qui en la nau se mengen de bèsties»; C «qui en la nau se menjen de bèsties»; e «que en la nau se menjen de bèsties»; menuga: D «menjaran»; P «ményan de».

49. tots: manca en FCAUe.

50. guanya: D «guanyarà»; del pa, si la nau guanya: F «E si la nau guanya del pan que y starà»; C «si la nau guanya del pa qui estarà»; PAUe «si la nau guanya del pa que y starà»; item deuen haver tots ... guanya: manca en N.

30 Item, deuen haver de cascun sarrahí III millers,⁵¹ E eyls deuen los guardar e clavar e descla-[Fol. 192 v]var. E si los serrayns se reemen, deuen-ne⁵² haver I besant.⁵³

Item, deuen haver les parts segons que serà.⁵⁴ E si els serreyns fugen, eyls ne⁵⁵ són tenguts.

51. millers: P «millaressos»; A «millaressos»; e «mill».

52. deuen-ne: FCPAUe «deuen».

53. besant: V «besant. E deuen haver les estores que sien en altra nau

e-n orri de pa»; N «besant. Item deuen haver les estores que sien en altra nau o orri de pa».

54. serà: P «seran».

55. ne: NP «no-n»; e «no».

m 334

Si alcun armarà nau o leny o galea o altre vexel, si costarà d'armar¹ x mil² sous, o més o menys, si los dits vexels guanyaran del cabal e del guayn, deuen ésser levades dues quintes³; e la una

5 quinta⁴ deu ésser de l'almirayl e dels nautxers e l'altra deu ésser partida entre aquels qui hauran part al⁵ fust.

Item, si alcun⁶ armarà, segons que dessus és dit,⁷ z no guanyarà, mas tant solament⁸ acabalarà, de quel cabal⁹ deuen ésser levades aytambé¹⁰ dues quintes¹¹ e partides, axí com demunt¹² és dit.¹³

10

Item, si alcun¹⁴ armarà e no guanyarà ne acabalarà, de tot so que aportarà, sia poc sia molt, deuen ésser aytambé levades dues quintes e partides, axí com demunt¹⁵ és dit.

15 Item, si alcun nautxer aemprerà¹⁶ alcun que li arm la sua nautxeria, si aquel altre¹⁷ la li arma¹⁸ a mic¹⁹ seguit o a mic²⁰ plant,

1. aquest capítol manca en V; d'armar: D «armar».

2. X mil: A «A XI^m».

3. levades dues quintes: P «levats II quintes».

4. una quinta: C «un quint».

5. al: DN «en lo».

6. alcun: F «nagú»; Ue «nagun».

7. segons que dessus és dit: manca en FPAUe.

8. tant solament: manca en FPAUe.

9. cabal: F «cabell».

10. aytambé: manca en FAUe.

11. levades aytambé dues quintes: P «levats II quintes».

12. demunt: D «desús»; N «dessús».

13. item ... és dit: manca en C.

14. alcun: C «nagun».

15. demunt: N «dessús».

16. aemprerà: DFPA «emprerà»; Ue «emprerà»; N «ampara».

17. si aquel altre: P «sia que l'altra».

18. arma: D «arma e serà emprès entre eyls que eyl la li arma»; F «arma e serà emprès entre ells que ell la li arma»; N «arma e serà emprès entre ells ne ell la li arma»; P «arm e serà emprès entre ells que ell la li arm»; C «arma e serà emprès entre ells que ell la li arma»; Ue «arma e serà ensempt entre ells que ell la li arma».

19. a mic: NA «a mig»; FCUe «amich».

20. a mic: NA «a mig»; DFCUe «amich».

si lo vexel on armaran²¹ guanyarà,²² lo guayn dels diners *que* armarà,²³ deu ésser mesclat ab so²⁴ *que* pertanyerà²⁵ del nautxer de sa²⁶ nautxeria τ ésser partit mig per mig.²⁷ E si lo dit vexel no guanyerà, lo²⁸ dit nauixer és tengut de donar a aquel qui armat hi²⁹ haurà la maytat de la sua³⁰ nautxeria.

Item, si alcun armarà a altre a tot plant³¹ e a tot seguit, si lo vexel on haurà armat guanyerà,³² lo guany dels diners deu tot ésser d'aquel³³ qui ls³⁴ armà. E axí deu³⁵ ésser.³⁶ Lo guany que'l nautxer farà en sa nautxeria deu ésser tot seu. E axí lo armador no és tengut de res al nautxer ni lo nautxer³⁷ a l'armador, sia que lo³⁸ leyn guany o perda pus, axí com dessús és dit, serà fet lo dit armament.

[Fol. 193] Item, leven-se³⁹ axí⁴⁰ les quintes que⁴¹ si monten⁴² en soma de⁴³ *mília sous* leve'n no⁴⁴ per les quintes quatre *mília*. E si a més munta,⁴⁵ més. E si devala a meys⁴⁶ leve'n hom, segons que serà.⁴⁷

21. armaran: *P* «ell armaran» (*sic*); *A* «armarà».

22. guanyarà: *FC* «guanya».

23. armarà: *F* «armaran».

24. ab so: *manca en P*.

25. pertanyerà: *D* pertanyeran».

26. sa: *FCPAUe* «la».

27. mig per mig: *N* «mig a mig».

28. lo: *L* «e lo», *seguim el cons. trad.*

29. hi: *Ne* «li».

30. sua: *manca en P*Ue.

31. plant: *N* «pla».

32. haurà armat guanyerà: *N* «hauran guanyat».

33. d'aquel *A* «d'aquells».

34. qui ls: *CP* «qui».

35. deu: *L* «lo deu», *corregim d'acord amb el cons. trad.*

36. e axi deu ésser: *P* «item».

37. ni lo nautxer: *manca en N*.

38. lo: *FCPAUe* «aquell».

39. leven-se: *DFAUe* «se leven»; *C* «se lèvan»; *P* «si lèvan».

40. axí: *mot mig esborrat a L, seguim el cons. trad.*

41. que: *manca en FCPAUe*.

42. monten: *DFAUe* «munten»; *N* «munte».

43. soma le: *FA* «suma»; *Ue* «suma de»; monten en soma de: *P* «munte en si».

44. no: *FNPAUe* «hom».

45. a més munta: *N* «més munten»; munta: *A* «múntan»; *Ue* «munten».

46. a meys: *N* «a més».

47. serà: *D* «serà la quantitat de la moneda»; sous que ... serà: *C* «leva hom les quintes IIII millers. E si a mé[s] monte, més. E si ha menys devalen leva'n hom segons que seran».

COLOFÓ

*Ffacta fine pia laudetur Virgo Maria.*¹

1. *D* «facto fine pia laudetur virgo Maria. Qui scripsit scribat semper cum Domino vivat. Amen. Magister Bartolomeus de Rivis vocatur a Christo benedicatur»; *N* «finito libro sit laus, glo-

ria Christo»; *U* «facto fine pia laudetur virgo Maria. Finito libro sit laus et gloria Christo. Amen»; *aquest colofó manca en FCP*.

mp 0

- Petrus ¹ *Dei gratia, Rex Aragonum, Valencie, Majorice,*² *Sardinie ⁊ Corsice, Comesque Barchinone. Nobilibus et dilectis procuratori nostro generali, vicegerentibus*³ *Gubernatori generali Regni Sardinie et Corsice et aliis officialibus Regni ejusdem*⁴ *baiulis generalibus Cathalonie et Regni Valencie, vicario et subvicario et baiulo Barchinone, necnon vicariis, salmedinis,*⁵ *marinis, iuratis, alcaldis*⁶ *aliisque universis et singulis baiulis localibus*⁷ *quorumcumque locorum Regnorum Aragonum, Valencie, Sardinie ⁊ Corsice ac comitatus Barchinone necnon consulibus quibuscumque per nos constitutis ac constituendis et universis aliis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et qui pro tempore [Fol. 193 v] fuerint vel locatentibus*⁸ [*sic*] *eorundem salutem ⁊ dilectionem.*
- 15 *Sagax humana provisio rerum eventus mencies*⁹ *⁊ ex conjectura preteritorum futura providens quanto maiora timet esse dispendia tanto promptiores ⁊ perfectiores cautelas preparare propiciat cum itaque noverimus actenus ab experto quod quia naves, lembi et*

1. *El text d'aquests capítols del rei Pere el Cerimoniós (=mp) manca en U i en e; de F solament tenim text a partir de mp 36. — Petrus: P «In nomine Domini pateat universis presentibus pariter et ffuturis presentem paginam in scripturis quod nos Petrus».*

2. Majorice: *manca en VNAP.*

3. vicegerentibus: *NPA «eiusque vices gerentibus».*

4. et aliis ... eiusdem: *manca en N.*

5. salmedinis: *VNCP «justiciis salmedinis»; A «justitiis salmedinis».*

6. alcaldis: *A «alcaydiis».*

7. localibus: *manca en V; N «locatentibus».*

8. Iocatentibus: *DVNPA «locatentibus»; C «lochatentibus».*

9. mencies: *il·legible en D; V «mentiens»; N «mentiens»; C «mentis»; PA «menens».*

20 *alia quamvis marina vexilla*¹⁰ *nec debitis nec completis gubernatulis regebantur nedum perdiciones rerum infinitarum et mercium contingerunt verum etiam plurimorum mortis pro*¹¹ *dolor inopinante tormenta volentes igitur predicta personarum et rerum discrimina quantum possibile nobis fuerit sublevare ac securitati navigantium providere capitula tenorum sequencium providimus ordinanda.*

10. vexilla: VNP «vehicula»; A «vehicula (sic)»; C «veycula».

11. pro: NP «proch» (sic).

mp 1

De tot hom qui sia tengut de vaxel qui haurà presa paga ⁊ volrà servir lo temps

5 Primerament que tot mariner o balester o servicial et altre¹ que sia acordat de nau o galea² o de leny o altre vaxel sia tengut e³ deja servir e complir al patró de nau o de leyn o altre vaxel de qui acordat serà tot so que en lo seu acordament haurà promès e covès⁴ de servir e complir, axí que⁵ aquel mariner o balester o altre acordat de nau o de leny o altre vaxel, si havia⁶ presa paga o préstech⁷ de son⁸ patron o lochtinent⁹ de patró,¹⁰ que deja servir¹¹ lo viatge que haurà promès, si donchs no havia necessitat de melaltia o que prenga¹² muylor o si alcuna heratat li serà pervenguda depuys¹³ que serà acordat,¹⁴ e que de continent que malaut serà o presa muylor haurà o la heratat li serà pervenguda que ho
15 deja denunciar¹⁵ a aquel de¹⁶ qui acordat serà e retre¹⁷ so que pres haurà de¹⁸ paga o préstech; e qui contrafarà, en aquest cas¹⁹ deja²⁰ ésser pres e que reta al patró la paga o préstech²¹ que hau-

1. altre: DVNPA «tot altre»; C tot altro».

2. o galea: manca en V; P «o de galera».

3. leny ... e: V «si haurà presa paga o préstech».

4. promès e covès: V «promès o convengut»; N «convengut o promès»; P «promès ho comès»; A «promès o comès».

5. que: VNCP «com».

6. si havia: DC «si aurà»; VA «si haurà»; N «si y haurà»; P «si li aurà».

7. o préstech: manca en N.

8. son: manca en V.

9. o lochtinent: V «o son lochtinent».

10. o lochtinent de patró: manca en A.

11. servir: VNP «seguir»; CA «saquir».

12. prenga: N «prengué».

13. depuys: C «après».

14. o si alcuna ... acordat: manca en N.

15. denunciar: V «pronunciar».

16. de: manca en D.

17. retre: VCP «reta»; A «rete».

18. de: V «per».

19. aquest cas: N «aquell pas»; P «aquest».

20. deja: NC «deu».

21. la paga o préstech: VN «lo préstech o la paga»; C «lo préstech e la pague»; P «lo préstech ho la paga».

20 rà pres²² e que pach de pena cent sous o estia²³ pres²⁴ [Fol. 194]
cent dies al castel;²⁵ e tot altre patró que l'acordarà ne lo se'n
men,²⁶ pus que²⁷ li sia denunciat qu'és²⁸ acordat d'altre, pach²⁹
de pena cent sous. Enaxí³⁰ que l'escrivà de nau o d'altre vaxel en
lo acordament que'l patró o lochtinent del patró³¹ farà³² dels mar-
25 riners, balesters o servicials deja³³ metre los covinents³⁴ en escrit
en lo cartolari³⁵ del dit acordament. E que'l³⁶ dit escrivà, ans que
comens a³⁷ usar del dit³⁸ offici, fassa sagrament en poder del bat-
le de Barchinona, o de son lochtinent o del loch³⁹ on lo patró
escrivà⁴⁰ poserà en⁴¹ la dita nau o altre vaxel, de⁴² usar de son
offici⁴³ ben e leyalment.

22. pres: VNCA «presa»; P «pressa».

23. estia: V «estiga»; N «stigue»; C «estigue»; PA «stiga».

24. pres: manca en NC.

25. cent ... castel: C «C jorns en la presó».

26. ne lo se'n men: V «no.l se'n men»; N «ne lo se'n menarà»; C «e.l se n'amanarà».

27. pus que: C «pus»; P «puys sàpia ho».

28. qu'és: N «que sie».

29. pach: C «que pach».

30. enaxí: N «enaxí emperò».

31. o lochtinent del patró: manca en C.

32. farà: V «li farà».

33. deja: D «deu»; C «deguen».

34. los covinents: D «les covinenses»; VNA «les covinences»; C «las covinenses»; P «ses convinences».

35. en lo cartolari: manca en N; A «en cartolari».

36. E que'l: VC «e aquell»; N «aquell».

37. a: NC «de».

38. del dit: P «de son».

39. del batle ... lochs: V «de l'offici del consolat de aquell loch».

40. escrivà: A «scrivia».

41. patró poserà en: V «e parçoners seran serà o.l levaran per scrivà de».

42. de: C «ha».

43. de son offici: C «del dit ofici seu».

mp 2

5 Item,¹ que tot mariner o balester o altre acordat qui fuge o desempar² per paor³ de mals leyns o per paor de fortuna la nau o'l leny o altre vexel per⁴ què serà acordat, si donchs lo patró no la desempara⁵ primer o son⁶ lochtinent del patró,⁷ e si o fa,⁸ que deu⁹ ésser penjat per lo coyl.¹⁰ Emperò, si'l patró o son¹¹ lochtinent de patró¹² desempararà¹³ la nau o altre vexel, que ans que ischa de la dita nau o altre vexel¹⁴ en presència d'aquels¹⁵ qui aquí seran presents

1. Item: V «Encara».

2. desempar: N «desempara»; P «desempare».

3. paor: N «paor de mal temps o».

4. per: N «en».

5. desempara: D «desemparava»; V «desempar».

6. son: manca en C.

7. del patró: manca en V.

8. e si o fa: manca en VNCPA.

9. que deu: VA «que deja»; N «que dege»; C «degue»; P «que deya».

10. lo coyl: DVNCPA «la gola».

11. son: manca en NCP.

12. de patró: manca en V; A «de paor».

13. desempararà: VNCA «desempara».

14. que ans ... vexel: manca en CA.

15. d'aquels: NCP «de tots aquells».

10 deja dir qu'él desempara¹⁶ aquell¹⁷ vexel, axí com aquel qui no·l¹⁸ pot salvar e que licencia¹⁹ a²⁰ tot hom qui·l²¹ desempar. E d'aquest²² desemparament fassa fe l'escrivà, si en lo dit vexel serà.

16. desempara: DA «desempararà».
 17. aquell: N «aquella nau o altre»; C «aquella nau ho altre»; P «aquella nau ho altra».
 18. no·l: P «no li».
 19. que licencia: V «licencia»; N

- «que dóna licència»; C «que done licència».
 20. a: manca en VPA.
 21. qui·l: N «que lo»; C «que·l».
 22. d'aquest: NC «aquest».

mp 3

Item,¹ que tot mariner o balaster² o altre³ acordat qui tay orry⁴ de nau o leny,⁵ qui⁶ vaja en terra sens volentat⁷ del patron o de son lochtinent, que sia⁸ penjat per la gola;⁹ o nex¹⁰ si li levarà 5 volta sens volentat dels dessús dits.¹¹

1. Item: V «Encara».
 2. o balaster: manca en V.
 3. altre: C «tot altro».
 4. tay orry: VN «tall orri»; C «tallarà ormetx ho orri»; P «tayll orri»; A «tay orri».
 5. leny: V «leny o levarà volta a l'orri de nau o de leny».
 6. qui: V «que·n»; N «o li levarà volta que»; C «e de tot altro vexell e

llevarà volta a l'orri de la dita nau ho leny que·n»; P «ho levarà volta a l'orri de nau ho de leyn que·n».

7. volentat: V «voler».

8. que sia: C «deu ésser»

9. la gola: V «lo coll».

10. nex: D «encara».

11. o nex si li ... dits: manca en VNCPA.

mp 4

De tot hom tengut de nau o de leny qui fugirà despuys que serà partit del port

5 Item,¹ que tot mariner o balaster o altre acordat qui fugirà² a [Fol. 194^v] nau o a leny o altre vexel despuys que seran partits³ de la plaja⁴ de Barchinona o d'altre loch on sia acordat e no haja servit lo temps de⁵ què serà tengut a la nau o altre vexel, si⁶ és trobat, que sia pres e que reta⁷ en tot cas so⁸ que de la nau o altre vexel haurà pres⁹ e que perdés¹⁰ tot so que haurà ser-

1. Item: V «Encara».
 2. fugirà: DV «fuja»; NA «fuge»; P «ffuya».
 3. seran partits: C «serà partit».
 4. plaja: N «plage de lacmar».
 5. de: manca en C.
 6. si: C «que si».
 7. reta: VA «deja retre»; N «dege retre»; C «degue retra»; P «deya retra».
 8. so: NA «tot ço»; P «tot so».

9. pres: V «que haurà pres de la nau o leny o altre vexell»; so que de la ... pres: N «ço que haurà pres de la nau o del leny o altre vaxell»; C «so que aurà pres de la nau ho leny o altro vexell»; P «so que aurà pres de la nau ho leyn ho altra vaxell»; A «ço que haurà pres de la nau o leny o altre vaxell».

10. que perdés: DVP «que perda»; N «perda»; CA «que perde».

10 vit a la nau o altre vexel *que*¹¹ sia del patró e *que* pach de pena cent *sous* e *que* estia¹² cent jorns¹³ en preson.¹⁴

- | | |
|---|--|
| 11. <i>que</i> : VNCPA «e <i>que</i> ». | 13. jorns: VA «dies». |
| 12. e <i>que</i> estia: V «o <i>que</i> estiga»; N «o <i>que</i> stigue»; C «ho <i>que</i> stiga»; P «ho <i>que</i> stiga»; A «o <i>que</i> stiga». | 14. en preson: D «en la pressó pres»; VC «en la pressó»; manca en N; A «al castell o en pressó». |

mp 5

De tot hom acordat de nau o de leny qui mourà barayla en aquel Item,¹ que tot mariner o balester o altre acordat de nau o leny o altre vexel² de qualque condició sia qui meta³ barala⁴ en nau o en galea o altre vexel deja ésser pres per los altres acordats del dit vexel, si lo patró o son loctinent los ho mana⁵ de part del senyor Rey, e que'l dejen metre⁶ en un cep e que y estia⁷ tant tro⁸ sia⁹ en terra de la senyoria del Rey¹⁰ e *que* sia liurat a la cort e *que* pac cc *sous* e *que* no compte lo¹¹ seu loguer tant¹² com esterà al¹³ cep, e sia del patró. E si los mariners no'l volran¹⁴ pendre que paguen¹⁵ per¹⁶ pena c *sous* cascun.¹⁷ Emperò, si¹⁸ per la dita barayla¹⁹ seguia²⁰ naffra o naffres,²¹ *que* el dit baraylant estia²² e deja haver aquella pena *que* de²³ husatge e dret²⁴ deurà haver, segons la calitat dels altres.²⁵

- | | |
|--|---|
| 1. Item: V «Encara». | 15. paguen: A «pach». |
| 2. de nau ... vexel: VNA «o altre hom»; C «ho altro hom»; P «ho altra hom». | 16. per: NCA «de». |
| 3. meta: VPA «moga»; N «megua»; C «mogue». | 17. per pena ... cascun: V «C sous cascu de pena»; cascun: C «per cascu». |
| 4. barala: C «ramor». | 18. si: N «que si». |
| 5. mana: D «manarà». | 19. barayla: C «ramor o baralle». |
| 6. metre: V «pendre e metre». | 20. seguia: D «se seguie»; N «se seguien»; C «se seguia»; P «se saguían»; A «seguex». |
| 7. estia: C «estigua»; PA «stiga». | 21. seguia ... naffres: V «se seguien naffres o naffra»; naffra o naffres: N «naffres». |
| 8. tro: VPA «tro <i>que</i> »; D «fins <i>que</i> ». | 22. estia: N «stigue»; C «estigue»; P «sia». |
| 9. tro sia: C «entrò <i>que</i> sían». | 23. <i>que</i> de: V «de <i>què</i> ». |
| 10. Rey: D «Senyor Rey d'Aragó»; VC «Senyor Rey»; e que'l dejen metre ... Rey: manca en N. | 24. de husatge e dret: C «desusatge lo dret». |
| 11. lo: DC «al». | 25. dels altres: V «de l'accès»; NCA «dels actes»; P «de l'acte». |
| 12. tant: N «aytant». | |
| 13. al: DN «en lo». | |
| 14. volran: DP «volen»; VNCA «volien». | |

mp 6

De tot patró qui acordarà mariner o balaster de la paga *que* li deu fer

- Item,¹ que tot patró de nau o leny o altre vexel sia tengut a meriner e a balaster e² altre seu acordat de pagar-li³ son loguer que li haurà⁴ promès, com haja⁵ servit lo temps al⁶ viatge de què serà tengut al patró. Emperò, si lo patró li dava⁷ paraula ans⁸ que'l temps no hagués⁹ servit¹⁰ que'l deja pagar de tot so que li sia tengut, axí com si tot lo temps havia¹¹ servit, si donchs no li dava¹² paraula per ladronici provat o per barayla o per gabela, o si no estava a comendament de son major,¹³ [Fol. 195] enaxí¹⁴ emperò, que no li deja ésser¹⁵ donada¹⁶ paraula en loch de serrajns.

1. Item: V «Encara».
2. meriner ... balaster e: C «marinés, a ballestés e a tot».
3. pagar-li: C «pagar».
4. haurà: N «havia».
5. haja: N «li age».
6. al: V «o.l»; N «e lo»; C «he el»; P «ho al»; A «e.l».
7. dava: NC «donave»; P «demana»; A «donava».
8. ans: NCP «abans»; A «anans».

9. hagués: A «haurà».
10. no hagués servit: C «no sia complit».
11. havia: C «li agués»; P «hi avia»; A «li havia».
12. dava: NC «donave»; P «donava».
13. son major: C «senyor».
14. enaxí: VNCP «e axí».
15. deja ésser: C «sia».
16. donada: NA «dada».

mp 7

- Item,¹ que si l² mariner o altre acordat³ pren⁴ colp en la nau o altre vaxel faent lo servey de la nau o altre vaxel⁵ hi⁶ pren malaltia, que deja comptar son loguer mentre que⁷ sia en la nau o
- 5 altre vaxel⁸ axí com si era sa, e que'l patró li deja pagar⁹ son loguer e¹⁰ altres coses complir,¹¹ segons forma e condició del seu acordament. Emperò, si era i¹² viatge d'oltramar, que'l patró sia tengut e deja¹³ en tot cas tornar¹⁴ aquel ab aquela nau o leny o
- 10 altre vaxel comptant¹⁵ a¹⁶ son loguer tro que l'haja¹⁷ là¹⁸ hon acordat serà estat.¹⁹

1. Item: V «Encara».
2. si:l: V «si»; C «tot».
3. altre acordat: C «altro acordat de nau»; P «altra hom acordat».
4. pren: C «si pendrà».
5. vaxel: L *afegeix innecessàriament* «faent lo servey de la nau»; o altre vaxel: manca en VC.
6. hi: D «e»; VA «o.y»; N «o hi»; C «ho.y».
7. que: manca en A.
8. sia en la nau ... vaxel: V «hirà en la nau o altre vexell».

9. pagar: V «dar e pagar».
10. son loguer e: D «en»; C «per e».
11. complir: C «complit».
12. i: VNCPA «en».
13. deja: VCP «deu».
14. tornar: VA «de tornar».
15. comptant: D «comptat».
16. a: manca en V.
17. l'haja: V «l'haja tornat»; C «l'aja tornat».
18. là: A allà».
19. serà estat: D «l'aurà o serà».

mp 8

- Item,¹ que tot meriner o balester de nau o leny o altre vaxel qui prenga loguer de nau sia tengut de metre armes, so és saber bones cuyrasses, gorgera,² capel de ferro³ z espaa⁴ e coltel⁵ e bones dues⁶ balestes e i⁷ croch⁸ e cc pessadors o⁹ viratons,¹⁰ e que deja aqueles armes¹¹ emprar¹² tota vagada¹³ que per son major ne sia¹⁴ request per deffenció de la nau o leny.¹⁵ E qui contrafarà, pagarà de ban¹⁶ per¹⁷ cascuna vegada¹⁸ vint¹⁹ sous. E si aquel mariner no metrà les armes dessús dites en nau o leny o altre vexel de qui²⁰ acordat serà e aquelas, com request serà,²¹ no emprarà,²² que no deja haver comptat²³ de²⁴ son loguer del temps que servit haurà, ans²⁵ sia²⁶ guanyat al patró.

1. Item: V «Encara».
2. gorgera: A «guargeri».
3. ferro: DVA «ferre»; N «ferra».
4. espaa: C «espase»; P «spassa»; A «spasa».
5. z espaa e coltel: manca en N.
6. dues: V «dos».
7. I: manca en A.
8. croch: P «troch».
9. pessadors o: manca en N.
10. o viratons: manca en N.
11. armes: manca en N.
12. emprar: V «aemprar»; N «amprar».
13. emprar tota vagada: C «tota hora».
14. ne sia: N «sia»; C «ne serà».
15. leny: V «leny o vexell»; N «leny

- o altra vexell»; C «leny ho altro vexell a portar»; P «leyn ho altra vaxell».
16. de ban: manca en V; A «per ban»; pagarà de ban: P «per ban».
17. per: manca en A.
18. de ban per cascuna vegada: manca en N.
19. pagarà ... vint: C «deu pagar per cascune veguade de pena X».
20. de qui: NA «de que»; P «qui».
21. serà: VNPA «ne serà».
22. emprarà: V «aemprarà»; e aquelas ... emprarà: manca en C.
23. comptat: D «comptant».
24. de: VPA «en»; comptat de: N «contrast en haver comptat».
25. ans: A «anans».
26. sia: C «deu ésser».

mp 9

- Item, que tot mariner o balaster de nau o de leyn qui sia acordat, qui vaja¹ en viatge d'oltramar e haja pres p[r]éstech² e paga,³ deja jaure⁴ en la nau o leny despuys que la [Fol. 195^v] nau o leny haurà⁵ come[n]sat a carregar, si pel patró o mercaders raquest ne serà,⁶ axí que de quatre⁷ nits n'i jague⁸ la⁹ i^a cascad ab les sues¹⁰ armes, axí que fassa hom compte que'l quart de la compa-

1. qui vaja: manca en C.
2. pres p[r]éstech: C «préstach».
3. e paga: manca en N.
4. jaure: A «jurar».
5. haurà: P «aya».
6. si pel patró ... serà: VCA «si n'és request del patró e dels mercaders»; N «si és request del patró e

- dels mercaders»; P «si no és request del patró e dels merquaders».
7. quatre: C «III».
8. jague: N «age».
9. la: manca en NCA.
10. les sues: VN «ses»; la I cascad ab les sues: C «I ab ses».

10 nya jague en ¹¹ la nau tots vespres ¹² e aquela nit haja a comptar ¹³ tot ¹⁴ son loguer segons *que* pendrà lo mes. E si és a ¹⁵ viatge, haja ¹⁶ XII barchinonins, ¹⁷ si donchs en lo acordament no serà ¹⁸ estat ¹⁹ emprès *que* sens loguer hi ²⁰ haja ²¹ a jaure. ²² Emperò en assò no és entès les nits *que* en aquela ²³ nau o leny jaurà ²⁴ après *que* la nau ²⁵ o vexel se comensa desormejar ²⁶ per anar en ²⁷ viatge. E qui contrafarà, pagarà per ²⁸ pena per cascuna vegada ²⁹ xx sous.

11. en: P «ab».

12. tots vespres: V «totes nits»; jague ... vespres: N «en la nau tots vespres jaga».

13. a comptar: V «e compte a»; C «he comte a»; P «e compta a»; A «a compte a»; haja a comptar: N «jaga a compte a».

14. tot: D «de».

15. a: CP «en».

16. DV «haja la nit»; N «age la nit»; C «aja la nit».

17. barchinonins: D «diners de barcelonesos»; VN «diners de barchinonins»; PA «diners de Barchinona»; C «diners barchinonins».

18. serà: D «era».

19. estat: manca en VNCPA.

20. hi: manca en C.

21. haja: V «hajen»; P «agen»; A «hàjan».

22. jaure: C «jaure en la dite nau».

23. aquela: VCA «la dita»; NP «la».

24. jaurà: VCPA «jauran».

25. o leny ... nau: manca en N; *que* la nau: A «aquella nau».

26. comensa desormejar: D «comens a dessorrejar»; N «comença a desormejar»; P «comens a desormayar»; A «comens a s'ormejar»; la nau o vexel ... desormejar: C «aquella nau ho leny ho altre vexell aurà feta vela».

27. en: DVNCPA «en son».

28. per: C «de».

29. per cascuna vegada: manca en NA.

mp 10

5 Item, *que* ¹ tota nau o leny o altre vaxel *qui* haja comensat a ² carregar per qualque viatge, o là ³ hon no haja ⁴ comensat de ⁵ carregar, si noves ⁶ de galeas o altres vexels de anamichs o corsaris seran en lo ⁷ loch on la nau o leny serà, *que* tots los mariners o balasters acordats *que* ⁸ hajen pres préstech o paga, ⁹ feta raquesta a eyls per lo patró o escrivà o altre en loch de aquels, deuen jaurà ¹⁰ en la nau o leny ab ¹¹ lurs armes ¹² per deffendre's ¹³ aquell e ¹⁴

1. Item *que*: D «Item *que* si lo mariner o altre acordat»; V «Encara *que*»; *aquest capitol manca en C*.

2. a: VP «de».

3. o là: P «allà».

4. no haja: N «haurà».

5. de: N «a»; a carregar ... de: manca en A.

6. noves: V «ves» [sic].

7. lo: manca en VP.

8. *que*: NP «e qui».

9. paga: D «patge».

10. deuen jaure: D «i dejen»; V «dejen entrar»; N «degen entrar»; P «dèyan entrar»; A «dèjan entrar».

11. ab: D «o ab».

12. ab lurs armes: manca en N.

13. deffendre's: *Aquesta lliçó de L sembla dolenta, però és confirmada per V; vegeu la nota següent; D «deffendre»; NA «deffendre»; P «deffendra».*

14. aquell e: D «aquels e»; VP «que-y»; NA «e que hi».

10 dèjan estar aytant¹⁵ com al¹⁶ patró o a som lochtinent plaurà,¹⁷ axí, emperò, que ls mariners compten a lur¹⁸ loguer. E si lo mariner o altre acordat no s recullirà,¹⁹ feta la requesta, pach per pena XX sous.

15. aytant: PA «tant».

16. al: A «lo».

17. plaurà: VNPA «plàcia».

18. lur: VPA «tot»; N «tot lur».

19. recullirà: PA «recollià».

mp 11

Item que tot mariner o balaster o servicial¹ o altre acordat de nau o leny o altre vaxel deja estar a manament e² a obadiència del³ patró o de son lochtinent de qui acordat serà.⁴ E si algun⁵ d'aquests con- [Fol. 196] trastava⁶ yrosament ne ab malícia al dit⁷ patró o a son lochtinent, que ls⁸ mariners e ls altres acordats de la dita nau o vaxel prenguen aquel⁹ o aquells qui aquel¹⁰ contrast faran e aquel metre¹¹ en¹² cep¹³ e tenir-lo tro¹⁴ que l'hajen¹⁵ en¹⁶ senyoria¹⁷ del loch on¹⁸ serà lo patró, e aquel meten en poder de 10 l'ordinari del senyor Rey, qui¹⁹ fassa so qui de²⁰ dret o per²¹ justícia lus²² parrà²³ feedor. E que lo dit acordat no compte de son loguer mentre²⁴ estarà al²⁵ cep.

1. o servicial: manca en N.

2. a manament e: manca en P.

3. manament e a obadiència del: C «comendament de».

4. de qui acordat serà: manca en V.

5. algun: C «alguns».

6. contrastava: V «contrastarà»; C «contrestaran».

7. dit: N «son».

8. que ls: C «aquells».

9. aquel: C «aquest».

10. aquel: CA «aquest».

11. metre: D «matex»; VNA «meten»; C «metran»; aquel metre: P «que l meten».

12. en: C «al».

13. cep: D «çep meten».

14. tro: C «tant tro».

15. que l'hajen: V «hajen menat»; N «que aquell agen mès»; P «que aquell age»; A «que aquell hàjan».

16. en: N «en poder de la».

17. que l'hajen en senyoria: D «que l'hom aja amenat».

18. on: N «de on».

19. qui: DVNC «que-n»; P «qui-y»; A «qui-n».

20. de: V «per».

21. per: C «de».

22. lus: manca en V; NCP «li».

23. parrà: V «serà»; C «perrà vist» [hom també podria interpretar «just»].

24. mentre: DNP «mentre que».

25. al: DNC «en lo»; estarà al: P «serà en lo».

mp 12

Item¹ que tot mariner o balester se deja recullir aquel dia que l patron li² haurà dit, si la nau o leny se desormejarà,³ z que de

1. Item: V «Encara».

2. li: D «li-u»; manca en N.

3. desormejarà: N «desormeja»; C «desormege».

mp 13 - mp 14 LLIBRE DEL CONSOLAT DE MAR

272

continent⁴ que sia reculit deja comptar a⁵ tot⁶ son loguer. E si
5 algun mariner o balester trobat serà en terra e⁷ la nau o leny
haja feta vela, que deja pagar per⁸ pena XX sous.

4. de continent: VNPA «en conti-
nent»; C «an continent».

5. a: VNCPA «en».

6. tot: manca en N.

7. e: D «en»; VNCA «com»; P
«con».

8. per: VC «de».

mp 13

Item, que si algun mariner o balester o servicial¹ partirà o axirà²
de nau o de leny o altre vexel sens volentat³ del patró o de naut-
xer o de lur⁴ lochtinent, que pac de⁵ pena cascuna⁶ vegada v sous
5 o estia⁷ pres⁸ v dies⁹ al castel,¹⁰ si pagar no·ls pot¹¹ o, si lo patron
o¹² volrà, que estia¹³ al¹⁴ cep de la sua¹⁵ nau v¹⁶ dies e¹⁷ que no
compte.¹⁸

1. o servicial: manca en VN.

2. o axirà: manca en N.

3. volentat: V «voler».

4. lur: VNCP «son».

5. de: VNPA «per».

6. cascuna: V «cada»; P «per cas-
cuna».

7. estia: N «stigue»; C «estigue»;
P «stiga»; A «siga».

8. pres: manca en C.

9. dies: D «jorns»; pres V dies:
PA «V dies pres».

10. V dies al castel: N «en lo cas-
tell V dies»; al castel: C «en la presó»;
P «en lo castell».

11. si pagar no·ls pot: manca en N.

12. o: manca en P.

13. estia: N «stigue»; P «stiga»; A
«siga»; o volrà que estia: C «vol que
estigue».

14. al: N «en lo».

15. la sua: V «sa»; C «la».

16. V: N «X».

17. e: manca en V.

18. compte: D «comt»; N «compte
de son loguer mentre que estarà en
lo cep»; C «comt de son loguer men-
tra estigue al sep»; P «compta de son
loguer mentra que starà al cep».

np 14

Item,¹ que si algun mariner o alscons² balasters o servicials par-
tiran³ de nau o leny sens volentat⁴ del patró o de nautxer⁵ o de
son lochtinent barcha,⁶ que pac de⁷ pena cascuna vegada,⁸ si és
5 barcha de panescalm⁹ de nau, so és cascun¹⁰ d'aquels¹¹ XX sous,

1. Item: V «Encara».

2. mariner o alscons: V «o alguns
marinés o ballesters»; N «o alguns ma-
riners o»; C «ho alscons marinés ho»;
P «ho alguns marinés ho»; A «o al-
cons marinés o».

3. servicials partiran: C «servicials
e tot altro acordat partirà».

4. volentat: V «voler».

5. o de nautxer: manca en C.

6. barcha: manca en VNCPA.

7. de: VNPA «per».

8. vegada: V «vegada XX sous
ço és».

9. panescalm: A «panescham».

10. cascun: C «cascuns».

11. d'aquels: V «d'aquells pach los
dits».

e si és altra barcha¹² de nau o de vaxel,¹³ pac¹⁴ cascun d'aquels x sous.¹⁵ E si pagar no'ls pot, estia¹⁶ cascun d'aquels¹⁷ per cascun¹⁸ sou I [Fol. 196^v] jornal al castel.¹⁹

12. altra barcha de: V «barcha d'altra»; NA «barcha altra de»; C «barque d'altre».

13. o de vaxel: V «o d'altre vexell»; N «o d'altre vaxell»; C «ho d'altre vexell»; P «ho d'altra vaxell»; manca en A.

14. pac: N «pach per pena»; A «que pach».

15. sous: VCPA «sous per pena».

16. estia: D «estien»; N «estigue»; C «estigua»; P «stiga»; A «que stiguen».

17. d'aquels: V «d'aquells o aquell qui pagar no poria».

18. cascun: C «cade».

19. jornal al castel: D «I jorn al castel presos»; N «dia en lo castel»; C «I die al castel»; A «dia al castel»; per cascun sou I jornal al castel: P «hun dia en la pressó».

mp 15

Item, si¹ alcun mariner se avendra ab lo patró o son lochtinent de estar en nau o en leny estant en plaja² o en altre³ loch e aquel mariner exirà⁴ fora la⁵ nau o leny sens volentat⁶ del patró o de son lochtinent, que pach per pena cascuna⁷ vegada xx sous e que perda lo loguer qui li serà degut tro⁸ aquell die.

1. si: P «que si».

2. plaja: C «plaje ho en port».

3. altre: V «algun altre»; P «algun altra»; A «algun altre».

4. exirà: N «ix».

5. fora la: N «fora de la»; C «de aquella».

6. volentat: V «voler».

7. cascuna: C «per cascuna».

8. tro: VNCA «tro en».

mp 16

Item,¹ que si alcun mariner o altre acordat de nau² serà trobat durment en³ la sua guayta, que per cascuna vegada que⁴ pac de⁵ pena, si és mariner⁶ de popa, II sous, e si és⁷ de proha, I sou.⁸

1. Item: V «Encara».

2. de nau: manca en VNCPA.

3. en: VNCPA «a».

4. que: manca en DVNCPA.

5. de: NPA «per».

6 si és mariner: és repetit en P.

7. si és: NCP: «si és mariner»; manca en A.

8. I sou: P «VII sous».

mp 17

Item, que si alcuna nau o leny o altre vexel, per fortuna de mar o de vent, vendrà en terra o entrarà¹ a fons, que'ls mariners o balasters e servicials e tot² altre hom³ qui seran acordats⁴ d'aque-

1. entrarà: D «encara»; manca en N; C «entera» (sic); P «intrarà».

2. tot: manca en VNP.

3. tot altre hom: A «altres hòmens».

4. seran acordats: D «serà acordat».

- 5 lla⁵ nau o leny o altre vexel sien tenguts e dejen aydar⁶ contínuament⁷ a restaurar e a salvar⁸ la nau o'l leyn o altre vexel e lo arnès d'aquella e encara les robes o mercaderies qui en aquells⁹ seran, axí que·ls dits mariners¹⁰ e servicials compten tota hora a tot lur loguer tro que lo patró lus¹¹ ho diga,¹² axí que si¹³ aquels
 10 mariners o servicials se'n partiran o se n'hiran¹⁴ axí que no aydaran¹⁵ a salvar la nau o leny o exàrcies o armes¹⁶ de aquella¹⁷ ne¹⁸ robes ne mercaderies qui en aquell¹⁹ seran, que no hajen comptar²⁰ del temps que servit hauran, ans²¹ hajen²² a retre so²³ que pres hauran a²⁴ préstech o a paga al patró.²⁵ E no res menys²⁶ si·ls
 15 mariners o servicials qui aydar²⁷ no volran hauran arnès lur²⁸ o robes en aquella nau o leny o altre vexel z seran salvades e no ay-
 [Fol. 197] darà²⁹ a salvar la nau o'l leyn o altre vaxel e a restaurar,³⁰ que·ll arnès e les³¹ robes de aquels³² sien confiscades al se-
 nyor Rey e que tota hora hajen aquels³³ mariners o balasters o
 20 servicials qui no aydaran³⁴ estar presos tro que aquela paga o préstech haurà³⁵ tornat³⁶ al dit patró.³⁷

5. seran acordats d'aquella: C «sia hacordat de».

6. aydar: VNCA «ajudar»; dejen aydar: P «dègan de ajudar».

7. contínuament: N «continuadament»; manca en C.

8. e a salvar: P «e ajudar a salvar».

9. aquells: N «aquell»; C «aquella»; P «aquellas»; A «aquelles».

10. Axí ... mariners: N «En axí emperò que los dits mercaders e mariners».

11. lus: DVNPA «los».

12. tro que lo patró lus ho diga: manca en C.

13. si: manca en N.

14. se n'hiran: A «se'n lunyran».

15. no aydaran: D «no·y aydaran»; N «no ajudaran».

16. armes: DA «arnès».

17. de aquella: manca en V.

18. de aquella ne: C «ne altres».

19. aquell: D «a q u e l a»; VNCP «aquella».

20. comptar: NPA «comptat»; C comtat».

21. ans: A «anans».

22. ans hajen: N «e sien tenguts».

23. so: C «tot so»; P «lo».

24. a: C «de».

25. o a paga al patró: manca en C.

26. E no res menys: N «Et nichilo minus».

27. aydar: NC «ajudar»

28. arnès lur: D «armes lurs»; N «armes seu»; P «armes sues»; A «arnès seus»; hauran arnès lur: V «armes»; C «qui auran armes o sou».

29. aydarà: DPA «aydaran».

30. z seran salvades ... restaurar: manca en NC; la nau o'l leyn o altre vaxel e a restaurar: P «e rastaurar la dita nau ho leyn ho altra vaxell».

31. que·ll arnès e les: C «aquelles armes ho».

32. robes ... aquels: V «altres coses qui en la nau o vexell seran salvades que l'arnès e coses d'aquells qui aydar no volran a la dita nau o leny o vexell»; de aquels: N «d'aquell».

33. aquels: A «que·ls».

34. qui no aydaran: manca en N.

35. haurà: D «auran»; NA «hàjan»; CP «agen».

36. tornat: D «tornada»; C «tornat e retut».

37. aquels ... patró: «a estar presos aquells marines o ballestés o servicials tro que·l préstech o paga hajen tornat al dit patró».

mp 18

Item,¹ que si alcun mariner o servicial serà acordat per² patró de nau o de leny o d'altre vaxel o per l'escrivà d'aquela nau³ o leyn, que⁴ d'aquel acordament o paga o préstech deja⁵ ésser cregut lo patró o escrivà de aquela nau o leny o vaxel, axí que la cort del loch on lo patró o escrivà de aquella nau o leyn o altre vaxel serà⁶ o requerrà lo⁷ mariner o servicial⁸ de servir-li⁹ los covinents¹⁰ entre eyls empreses deja¹¹ en continent¹² pendre lo mariner o servicial e, aquel pres, tant tenir¹³ tro¹⁴ haja satisfet planerament¹⁵ al dit¹⁶ patró o lur¹⁷ lochtinent en so¹⁸ que aquel mariner o servicial serà tengut, segons la covinensa del dit¹⁹ acordament.

1. Item: *V* «Encara».
2. per: *C* «de».
3. d'aquela nau: *V* «de la cocha»; *A* «d'aquella cocha».
4. que: *manca en C*.
5. deja: *A* «deu».
6. serà: *manca en D*; de aquella nau ... serà: *VNPA* «acusarà»; *C* «hacurarà».
7. lo: *V* «al».
8. servicial: *V* «servicial o acordat».
9. de servir-li: *C* «servar-li»; *A* «servir».
10. los covinents: *VNA* «les covinences»; *P* «les convinences».

11. deja: *V* «la dita cort deja».
12. en continent: *V* «de continent».
13. tenir: *manca en D*; servicial ... tenir: *V* «servicial o acordat del dit vexell, e aquell tenir pres»; tant tenir: *N* «tenir»; e aquel ... tenir: *C* «e tenir aquell pres»; *A* «d'aquell patró».
14. tro: *NCA* «tro que»; tant tenir tro: *P* «tenir tro que».
15. planerament: *VCP* «planament».
16. al dit: *C* «a lur».
17. lur: *VNC* «a son».
18. en so: *V* «e açò»; *N* «en açò».
19. del dit: *VCP* «del seu»; *N* «de son».

mp 19

Item, que negun barquer mariner o altre¹ no gos traure ni descarregar ni carregar² de nits de nau o leny o altre vexel³ gra ne altres robes,⁴ sens volentat⁵ del patró o de son lochtinent. E qui contrafarà, pach de⁶ pena cascuna⁷ vegada c sous. E no res menys⁸ aquel qui aytals feynes⁹ farà,¹⁰ sia¹¹ tengut d'estar a dret al dit patró o a son lochtinent en¹² so que deurà.

1. o altre: *N* «ni altre hom».
2. ni carregar: *manca en VNC*.
3. vexel: *P* «vaxell ho en nau ho en leyn ho en altra vaxell»; *A* «vaxell o en nau o en leny o altre vaxell».
4. robes: *N* «coses e robes».
5. volentat: *V* «voler».
6. pach de: *VNPA* «pach per»; *C* «paguarà de».
7. cascuna: *V* «cada»; *C* «per cascuna».
8. no res menys: *D* «res no menys»;

- menys: *VA* «menys sia»; *CP* «menys si».
9. feynes: *P* «ffaenes».
10. aquel qui aytals feynes farà: *D* «sia que-ll contra qui aytals faenes»; aytals ... farà: *N* «cometrà aytals coses»; *C* «comensarà aytals faenes»; farà: *P* «comatrà».
11. aquel qui ... sia: *V* «aquell qui cometrà aytals faenes»; *A* «sia aquell qui cometrà tals feynes»; sia: *N* «serà»; *manca en P*.
12. en: *C* «a dret an».

mp 20

Item,¹ que si alcuna persona farà fer nau o leny o barcha² o altre vexel en la plaja de Barchinona e a ops de la construcció³ de aquela nau o leny o barcha⁴ comprarà fusta, stopa, clavó,⁵ ànchores, cotons⁶ e altres forniments exàrci- [Fol. 197 v] es necessàries a ops de la dita nau o leny o altre vexel per los⁷ quals deurà diners als parsoners⁸ de qui comprades les haurà,⁹ o si¹⁰ per¹¹ aquel patró o exarciador serà degut per jornals als mestres prestants¹² lurs obres¹³ en construcció d'aquela nau o leny o altre vexel e aquela persona qui construhirà aytal nau o leny o altre vexel¹⁴ navegar no porà, axí que¹⁵ covendrà's¹⁶ a vendre¹⁷ aquella nau o leny o altre vaxel,¹⁸ que aquels parsoners¹⁹ a qui serà degut per rahan de fusta, stopa, clavó,²⁰ cotons, ànchores e altres forniments comprats a²¹ ops de la dita nau o leny o altre vexel per rahan de jornals sien primers en temps e pus poderosos en dret en lo preu qui s'aurà de aquella nau o leny o d'altre vexel ensemps ab los parsoners²² d'aquela nau o leny o altre vexel²³ en so que bastret hau-

1. Item: V «Encara».
2. o barcha: manca en A.
3. construcció: C «custrucció»; P «costrucció».
4. barcha: V «altre vexell».
5. clavó: P «clavahó».
6. cotons: manca en VC.
7. los: VNPA «les».
8. als parsoners: DVNCPA «a les persones».
9. haurà: N «hauran»; C «auran».
10. si: manca en A.
11. per: manca en N.
12. prestants: D «prestan»; A «prestant»; P «prestats».
13. obres: P «loguers».
14. vexel: N «vaxell dementre que ell construhirà o s morrà o s'absentarà o aquella nau o leny o altre vaxell»; C «vexell dementra qu'él construirà se morrà o s'absentarà aquella nau ho leny»; P «vaxell dementra que'll construirà se morrà ho s'absentarà ho

aquella nau ho leny ho altra vaxell»; A «vaxell dementre que s construhirà o aquella nau o leny o altre vaxell»; construhirà aytal ... vexel: V «construirà se morrà o s'abentarà aquella nau o leny o altre vexell».

15. que: manca en V.
16. covendrà's: DN «covendrà»; C «aurà's».
17. a vendre: NA «de vendre»; P «de vendre's».
18. altre vaxel: D «vexeyl qual se vula altre».
19. aquels parsoners: D «aqueles personers»; V «aquelles persones»; N «aquelles personas»; P «aquellas persones»; A «aquellas personas»; que aquels parsoners: C «perquè aquelles persones».
20. clavó: P «clavahó».
21. a: A «o a».
22. los parsoners: A «les altres persones».
23. ensemps ... vexel: manca en N.

ran ²⁴ *que* *muyler* ²⁵ ni altre acordat d'aquels *parsoners* ²⁶ a qui serà degut *per* les dites rahons tro *que* la nau o *leny* o altre vexel haja feta vela en lo loch hon *construhida serà* sens ambarch d'aquels *parsoners* ²⁷ a qui *per* aquela rahon *serà* dagut; feta, *emperò*, ²⁸ d'aquela nau o *leny* o altre vexel sens tot ²⁹ *contrast* de aquels *parsoners* ³⁰ a qui *serà* degut, ³¹ e ³² *despuys* *qualque* vegada si la dita nau o *leny* se haurà a *ve[n]dra*, *que* en lo preu d'aquella *venguen* ³³ primers aquels *que* *dret* ³⁴ *comun* *ordon*, ³⁵ *saul* tota vagada *que'l parsoner* ³⁶ sia primer en la sua part a ³⁷ tota altra ³⁸ *persona* qui *serà* ³⁹ *creedor* ⁴⁰ de *aquela* *persona* ⁴¹ qui *aytal* nau o *leyn* o altre vaxel haurà *construhit*.

24. *hauran*: DP «auran axí»; VC «aurà axí»; NA «hauran axí».

25. *muyler*: C «millor».

26. acordat ... *parçoners*: D «acordat d'aqueles presones»; V «creedor d'aquella persona no puscha ésser primer en temps ni pus poderós en dret *que* aquelles persones»; N «creedor d'aquella persona no puxa ésser primer en temps ni pus poderós en dret a aquelles personas»; C «creador d'aquella persona no puxe ésser primer en temps ne pus poderós en dret. E aquelles persones»; P «crehador de aquella persona no puxa éser primer en temps ne pus poderós en dret e aquelles persones»; A «creador d'aquella persona no porà ésser primer en temps ne pus poderós en dret a aquelles persones».

27. d'aquels *parsoners*: A «d'aquelles persones»; NP «de aquelles persones»; D «d'aquelles pressones».

28. *emperò*: NCPA «emperò vela».

29. tot: manca en VNCPA.

30. de aquels *parsoners*: D «d'aquelles pressones»; AC «d'aquelles persones»; N «de aquelles personas»; P «de aquelles persones».

31. *degut*: *ací* D fa un salt enrere *repeteix el passatge des de feta emperò*.

32. e: DNCPA «que».

33. *venguen*: A «la vinguen».

34. *dret*: D «de dret».

35. V «orden».

36. *que'l parsoner*: D «que la persona».

37. a: D «e».

38. *altra*: manca en V.

39. qui *serà*: manca en V.

40. *creedor*: P «creadora».

41. qui *serà* ... *persona*: manca en N.

mp 21

Item, *que* *negun* *barquer* no gos *traure* ¹ de nau o de *leny* o altre vexel mariner o *servicial* sens *volentat* ² del *patron* o de son *loch-tinent*; e *qui* ³ *contrafarà*, *que* *pach* de ⁴ *pena* ⁵ v ⁶ *sous*.

1. *traure*: manca en V.

2. *volentat*: V «voler».

3. qui: VNPA «si».

4. de: VNPA «per».

5. *pena*: C «pena per cascuna veguade».

6. V: A «C».

mp 22

Item,¹ *que* negun exavaguer, pescador ne [Fol. 198] altre² no gos metre ne lansar nanses ab pedra³ ne ab sanayla⁴ ne en⁵ altra manera en la mar de fons de xxvi⁶ passes⁷ enjús, so és axí⁸ del mur de la darasana⁹ en senyes d'axaloch¹⁰ tro al munt¹¹ de sent Daniel¹² *per* aqueles matexes senyes. E *qui* contrafarà, pach¹³ *per* pena cent sous. E no res menys que'l patró o son lochtinent e los mariners de nau o de leny o altre vexel puxen¹⁴ aqueles nanses,¹⁵ si trobades seran¹⁶ en la mar¹⁷ axí com diu¹⁸ de mur a mur,¹⁹ pendra²⁰ o taylor sens neguna²¹ pena. Emperò, si algun pescador e axavaguer o altre volrà taylor²² en nansa o en²³ nanses²⁴ dins los dits térmens, o²⁵ puxen fer tant solament taylor²⁶ aqueles²⁷ ab senayles plenas de arena.²⁸

1. Item: V «encara».
2. altre: D «altre hom»; C «altro hom».
3. pedra: NP «pedres».
4. sanayla: DVN «senaya»; C «sanella»; PA «sanaya».
5. en: A «ab».
6. XXVI: DNPA «XXV»; C «XX».
7. XXVI passes: V «XXV passades».
8. axí: VNPA «axí com és»; manca en C.
9. darasana: DN «dreçana»; V «taracana» (sic); C «dresane»; P «daracana»; A «dressana».
10. d'axaloch: V «de xaloch».
11. munt: VNCPA «mur».
12. sent Daniel: C «sant anjel».
13. pach: DVNCPA «que pach».
14. puxen: D «puguen»; V «puxa»; C «qui puxen»; A «puxe».
15. nanses: D «enanses».

16. si trobades seran: C «trobar qui seran».
17. mar: A «nau».
18. tiu: C «dit és».
19. de mur a mur: D «de mur a mar»; N «de mur».
20. pendra: D «puscha pendra».
21. neguna: VNC «alguna»; A «alcuna».
22. taylor: NA «calar».
23. taylor en nansa o en: P «nança tallar ho»; en nansa o en: A «nança o».
24. en nansa o en nanses: N «nanses».
25. o: N «que o».
26. taylor: VP «tallant»; NA «calant».
27. taylor en nansa ... aqueles: C «calar nanssa ho nansses dins los dits mus ho puxe fer calar nansa o nanses».
28. arena: P «sorra».

mp 23

Item, *que* negun barquer o grondoler no puxa haver ne tenir en son alberch¹ *per* barcajar esclaus sinó tant solament dos, axí *que*² al lavor³ de⁴ descarregar o carregar no puxa⁵ haver ni tenir⁶

1. son alberch: C «sa barque».
2. que: C «com».
3. lavor: D «levador».
4. de: P «del».

5. no puxa: V «no pusqua»; C «no-n puxa».
6. haver ni tenir: V «tenir ni haver»; A «tenir ne haver».

- 5 *sinó*⁷ *dos*⁸ *esclaus*, *axí que*⁹ *aquels*¹⁰ *sien seus propis e no d'altre*.¹¹ *E qui contrafarà, que perda aquel o aquels esclaus que més*¹² *haurà en aquel lavor*.¹³

7. *sinó*: *P* «*sinó tan solament*»; *VA* «*sinó tant solament*»; *manca en D*.

8. *axí ... dos*: *manca en N*.

9. *que*: *N* «*emperò que*».

10. *aquels*: *manca en V*.

11. *d'altre*: *N* «*de altri*»; *PC* «*d'altri*».

12. *més*: *NC* «*mesos*».

13. *aquel lavor*: *V* «*aquella faena*»; *C* «*lo lavor aquell*».

mp 24

- Item,¹ *que negun patró o altre exercidor*² o sobreposat en loch de patró no puxa³ manlevar sobre les parts, ne a ops d'aquela,⁴ les quals los *parsoners*⁵ hauran fermades⁶ en nau o en *lenny* o altre vixel, si *aquels personers*⁷ seran presents en lo loch on *aquella manleuta se*⁸ *farà*, ne *aquel prestador* no haja *neguna*⁹ obligació sobre les parts de *aquels parsoners*¹⁰ là on lo seu *préstech*¹¹ digue *que sia convertit en profit de aquela nau o leny o altre vixel*, s[i] donch no's fa¹² de *esprès*¹³ *consentiment d'aquells parsoners*.¹⁴

1. *item*: *V* «*encara*».

2. *exercidor*: *D* «*exerciador*»; *VNP* «*exarciador*»; *C* «*exarsiador*».

3. *puxa*: *D* «*pugua*».

4. *d'aquela*: *V* «*d'aquells*»; *N* «*de aquelles*»; *P* «*de aquellas*»; *CA* «*d'aquelles*».

5. *los parsoners*: *D* «*les pressones*».

6. *fermades*: *V* «*servides*»; *C* «*for-nides*»; *P* «*ffornides*»; *A* «*fromides*».

7. *aquels personers*: *D* «*aquelles*

pressones»; *V* «*aquelles persones*».

8. *se*: *C* «*los*».

9. *neguna*: *N* «*alguna*».

10. *de aquels parsoners*: *D* «*de aquelles pressones*».

11. *seu préstech*: *N* «*prestador*»; *C* «*dit préstach*».

12. *fa*: *C* «*serà*».

13. *de esprès*: *DV* «*després*»; *NPA* «*de exprès*».

14. *d'aquells parsoners*: *D* «*d'aquelles pressones*».

mp 25

- Item, *que tot parsoner de nau o de leny o altre vixel* [Fol. 198^v] puxa *per* la sua part donar a l'enquant la nau o *lenny* o altre vixel ab les *sues exàrcies e aqueles*¹ *vendre a qui més hi don*² *públicament e el preu reebre*³ e *a ssi*⁴ *satisfes sens embarch e contrast del patró de aquela*,⁵ *ans, si raquest serà*,⁶ *lo patro sia te[n]gut de loar aquella venda que feta serà e que haja a pendre so qui sobrarà del preu, lavada la part d'aquel p[ar]soner*,⁷ *en tot loch on sa vuyla lo parsoner*,⁸ *saul en terra de sarrayins. E axí*,⁹ *emperò*,

1. *aqueles*: *NPA* «*aquella*».

2. *don*: *DA* «*dó*»; *VNC* «*darà*».

3. *reebre*: *V* «*a rebre*».

4. *a ssi*: *V* «*a*».

5. *aquela*: *manca en V*; *P* «*aquella*

nau».

6. *ans ... serà*: *N* «*E*».

7. *parsoner*: *V* «*preu*».

8. *lo parsoner*: *manca en C*.

9. *E axí*: *D* «*En axí*»; *NCPA* «*axí*».

10 que'l comprador d'aquella nau o leyn o altre vexel haja seguir e complir¹⁰ lo viatge, lo qual le [*sic*] nau o el leyn o altre vexel fer-mat haurà.¹¹

10. seguir e complir: *V* «a seguir e coplir (*sic*)»; *NCA* «a seguir e a complir»; *P* «a saguir e a complir».

11. haurà: *V* «haurà a fer»; *C* «avia».

mp 26

Item,¹ que² si alcuna persona construyrà³ nau o leny o altre vaxel e aquell construent⁴ serà en covinent⁵ ab alcuna persona que li deja fornir⁶ o fer certa⁷ part, e⁸ serà entre eyls emprès⁹ de sertes
5 mesures d'aquela nau o leny o altre vexel de què promesa serà aquella¹⁰ certa part, que aquell parsoner haja a fforinir¹¹ e pagar dels seus béns aquella¹² part de la qual covengut serà¹³ entre eyls, axí que'l batle nostre¹⁴ deja aquela persona forsar¹⁵ e¹⁶ fer compliment a aquella¹⁷ part covenguda entre eyls. Emperò, si les me-
10 sures creixerà lo dit construent¹⁸ sens volentat¹⁹ d'aquel parsoner, que en aquest cas no sia te[n]gut de fer²⁰ la dita part.

1. Item: *V* «Encara».
2. que: *manca en C*.
3. construyrà: *D* «construy la».
4. aquell construent: *DNPA* «aquella construcció»; *V* «aquella construcció»; *C* «aquella construcció».
5. en covinent: *D* «en continent»; *V* «en covinences»; *N* «covinent»; *P* «inconvenient».
6. fornir: *D* «fromir».
7. certa: *V* «tota certa».
8. e: *V* «que».
9. entre eyls emprès: *V* «entr-elles empresa».

10. aquella: *D* «a aquella»; *C* «e aquella».
11. fforinir: *D* «fronir».
12. aquella: *P* «aquella sarta»
13. serà: *manca en P*.
14. nostre: *VNCP* «del senyor rey».
15. forsar: *V* «fornir».
16. e: *VPA* «a»; *N* «de»; *C* «ha».
17. aquella: *P* «aquella sua».
18. construent: *N* «construhidor».
19. volentat: *V* «voler».
20. de fer: *N* «de».

mp 27

Item,¹ que si alcuna nau o leny o altre vexel serà carregada² o carregat de robes e mercadaries e aquela nau o leyn o altre vexel soffarrà fortuna o tempestat³ de mar o de vent o correrà aquella
5 fortuna de mar o de vent⁴ o serà la dita nau o leny o altre vaxel opresa⁵ de naus o lenys o galeas de anamichs o d'altres,⁶ axí que la dita nau o leny o altre vexel per restaurament e salvament⁷ de

1. Item: *V* «Encara».
2. carregada: *V* «al carregador».
3. tempestat: *N* «temporal de tempestat».
4. o correrà ... vent: *manca en VCA*.

5. opresa: *D* «morossa» (*una altra mà afegí al davant te, doncs temorosa*); *N* «apresa»; *C* «enpresa».
6. galeas ... d'altres: *C* «gualeres ho altres lenys de anamichs»; d'altres: *A* «altres».
7. e salvament: *manca en V*.

les persones e de la nau o leny o altre vexel e mercaderies⁸ e robes qui en aquella seran hauran⁹ [Fol. 199] a fer git de les robes e mercaderies que en aquela o en aquel¹⁰ seran,¹¹ que'l patró o son lochtinent no puxa¹² ne¹³ deja fer¹⁴ git d'aqueles robes¹⁵ sens volentat¹⁶ dels mercaders¹⁷ qui en aquela nau o leny o altre vexel seran, o de la major partida de aquels, e qui més robes o mercaderies en aquella nau o leny o altre vexel hauran¹⁸ de lurs lochtinents; emperò, si en la dita nau o leny o altre vexel¹⁹ mercader o son lochtinent no²⁰ haurà e covendrà's de²¹ fer lo git per lo més dan a²² esquivar,²³ que'l patró no puxa fer lo git de aqueles robes sens volentat²⁴ a requesta dels²⁵ mariners qui aquí seran, o de la major partida d'aqueyls.²⁶ Declaram, emperò, que si lo dit git se haurà a fer o's fa, que totes robes e²⁷ mercaderies e moneda e tot argent, axí en pessa com en vaxela,²⁸ com en joyes e cambi e cartes de deuta²⁹ qui's³⁰ fassen per rahon d'aquella nau o d'aquelles mercaderies qui hi³¹ seran, e mergarites z draps d'aur³² e de seda e totes³³ altres coses, dejen pagar, exceptat³⁴ caxes, so és la fusta e armes³⁵ e vestadures o arnès³⁶ de lits³⁷ de qualsque³⁸ per-

8. e mercaderies: *N* «e mercaders»; *C* «de mercaderies».

9. hauran: *VNA* «haurà»; *P* «aurà».

10. aquela o en aquel: *V* «aquell vexell»; *P* «aquellas ho en aquell»; o en aquel: manca en *A*.

11. hauran a fer git ... seran: manca en *D*.

12. no puxa: *D* «no pugua»; *C* «no-n puxa ne-n».

13. ne: *D* «ni-y».

14. fer: *C* «fer fer».

15. robes: *A* «robes e mercaderies».

16. volentat: *V* «voler».

17. dels mercaders: manca en *P*.

18. o mercaderies ... hauran: *NA* «o mercaderies haurà en la nau o leny o altre vaxell»; *C* «auran en la dita nau ho altro vexell ho».

19. seran o de la major ... vexel: manca en *P*.

20. no: *P* «no-y».

21. mercader ... de: *N* «no haurà mercader o mercaders o hom per ells e lo patró o son lochtinent se covendrà a».

22. a: manca en *A*.

23. esquivar: *N* «scapar».

24. volentat: *V* «voler».

25. dels: *C* «de tots los».

26. qui aquí ... d'aqueyls: *N* «o de la major partida de aquells qui en la nau seran. Declaració del damunt dit git»; d'aqueyls: *V* «d'aquells. De declaració de git XXVIII»; *C* «de aquells. Declaració del demunt dit git»; *P* «de aquells. La declaració del damunt dit git».

27. robes e: manca en *C*.

28. com en vaxela: manca en *P*.

29. deuta: *CA* «deutes».

30. qui's: *V* «qui».

31. hi: *NA* «en aquella»; *C* «en aquelles».

32. d'aur: *C* «d'aur e d'argent».

33. totes: manca en *D*.

34. exceptat: *P* «acceptat».

35. armes: *C* «armes e arnès».

36. arnès: *A* «arnè».

37. de lits: *D* «deuts» (*sic*); *VCP* «ie lit».

38. de qualsque: *V* «d'aquells»; *NC* «de qualque»; *P* «e qualque»; *A* «e de qualque».

sones seran,³⁹ vuyles que sien sobre cuberta o sots cuberta robes ja dites.⁴⁰

39. seran: *D* «seran, vulles que no-u és» (?)

40. vuyles ... dites: *VN* «E si és que les robes sien sota cuberta, si és que sien sobre cuberta»; *C* «E si aquelles robes sían sots cuberta que sobre cu-

berta»; *P* «e si és que les robes sían sota cuberta, si és que sían sobre cuberta»; *A* «e si és que les robes sien en cuberta, si és que sien sota cuberta».

mp 28

Item, que les robes salvades e gitades dejen¹ ésser preades² z estimades axí com valran,³ en lo loch on la nau o leny o altre vaxel port farà⁴ per rahó del seu⁵ carregament.⁶

1. dejen: *A* «deuen».

2. preades: *NP* «presades».

3. preades ... valran: *C* «presades»; valran: *D* «voldran».

4. farà: *D* «fóra».

5. seu: manca en *V*.

6. carregament: *NP* «descarregament»; *C* «descaraguament»; *A* «descaragament».

mp 29

Item,¹ que la nau o leny o altre vaxel deja ésser estimat segons la valor² que valrà après que serà escapada de la fortuna e oppressa³ e serà en loch on port farà⁴ per descarregar, axí que deja pagar en lo git⁵ per⁶ la maytat de la valor que⁷ serà estimada.⁸

1. Item: *V* «Encara».

2. la valor: manca en *C*.

3. e oppressa: manca en *VNCPA*.

4. farà: *D* «fóra»; en loch on port farà: *C* «en port ho en loch».

5. en lo git: manca en *N*.

6. per: manca en *VC*.

7. que: *DNP* «a què».

8. que serà estimada: *A* «acustumada serà».

mp 30

Item, que deja pagar la dita nau o leny o altre vaxel a¹ son patró² lo dit git per [Fol. 199 v] tot lo nòlit que li serà degut, axí³ per les robes gitades con salvades.⁴ E axí mateix que'l patró se puxa retenir per so qui⁵ serà degut⁶ als mariners o⁷ que li coven-

1. a: *DNA* «o»; *P* «ho».

2. a son patró: *C* «degue pagar».

3. axí: *C* «axí bé».

4. salvades: *V* «salvades, axí que'l patró haja tot son nòlit axí de robes gitades con salvades»; *N* «salvades, axí que lo dit patró age tof son nòlit

axí com de les salvades»; *P* «salvades, axí que al dit patró aya son nòlit axí de robes gitades com salvades».

5. qui: *PA* «que li».

6. degut: *NCPA* «degut per lo loquer».

7. o: *N* «lo».

drà pagar⁸ en aquell git de so *que serà degut* a aquells⁹ mariners, sens tot contrast.¹⁰

8. pagar: *VNP* «apagar»; *C* «apagar»; *A* «a pagar».

9. a aquells: *A* «d'aquells».

10. tot contrast: *D* «contrast negú»; *C* «contrast nengú»; *NP* «contrast negun»; *A* «contrast e embarch negú».

mp 31

Item,¹ si² alcun³ patró⁴ o son lochtinent metrà o carregarà alscunes robes⁵ o mercaderies⁶ sobra la cuberta de nau o de leny o altre⁷ vaxel sens volentat⁸ dels mercaders⁹ de qui *seran*,¹⁰ aqueles robes o mercaderies covendrà¹¹ *per* la dita fortuna a¹² gitar, que les¹³ robes o mercaderies¹⁴ axí carregades¹⁵ se dejen¹⁶ perdre al patró e no al mercader, si donchs no seran carregades en la dita cuberta de volentat espressa del dit mercader, axí que les robes¹⁷ de sotscuberta¹⁸ ne altres¹⁹ d'equelles²⁰ desobre espressades en ques²¹ *que*²² sien no fassen a²³ les robes qui sien²⁴ sobre²⁵ cuberta.²⁶ Declaram encara *que* aqueles robes se²⁷ hajan primer²⁸ a²⁹ gitar que les robes qui fan³⁰ les³¹ unes a les altres.

1. Item: *V* «Encara».
2. si: *DVNPA* «que si».
3. alcun: *V* «negun».
4. Item, si alcun patró: *C* «Item que si algun patró de nau ho de leny».
5. robes: *V* «coses robes».
6. o mercaderies: *manca en C*.
7. altre: *DNC* «d'altre».
8. volentat: *V* «voler».
9. dels mercaders: *VCA* «del mercader»; *NP* «del merquader».
10. seran: *V* «seran les robes. E»; *NPA* «seran. E».
11. covendrà: *D* «he covendrà».
12. a: *manca en CA*.
13. que les: *C* «aquelles».
14. covendrà ... mercaderies: *manca en N*.
15. carregades: *NC* «gitades».
16. dejen: *C* «deuen».

17. robes: *manca en N*.
18. de sotscuberta: *VNPA* «de sotscuberta»; *C* «da sotscuberta».
19. altres: *C* «algunes».
20. d'equelles: *manca en A*.
21. ques: *manca en C*.
22. que: *P* «que-s».
23. a: *C* «de».
24. qui sien: *manca en N*.
25. sobre: *C* «de sobre».
26. cuberta: *N* «cuberta. Declaració de les robes qui hiran sobre cuberta».
27. se: *A* «que-s».
28. primer: *VN* «primeres»; *CP* «primeras».
29. a: *manca en A*.
30. qui fan: *C* «referan».
31. les: *manca en P*.

mp 32

Item, declaram *que* les robes qui hiran desota¹ cuberta no fassen a les mercaderies qui hiran² sobre³ cuberta, si donchs no éran⁴ mercaderies o robes qui fossen⁵ dins⁶ caxes.⁷

1. desota: *DA* «desobre»; *C* «sote».
2. hiran: *VCA* «seran».
3. sobre: *NA* «desobre»; *P* «desobra».
4. éran: *C* «seran».
5. qui fossen: *manca en A*.

6. dins: *D* «de dins»; o robes ... dins: *C* «qui saran sobre cuberta qui foçen en».
7. caxes: *D* «caxes tancades o hurtetes».

mp 33

Item,¹ *que* sie legut² al patró o a sson lochtinent³ de nau o leny o altre vexel de aturar-se tantes⁴ robes o mercaderies dels mercaders⁵ d'equelas *que* aportades seran en la nau o leny o altre⁶
5 vaxel *qui* basten a la valor⁷ del nòlit⁸ e d'alcun d'aquells.⁹

1. Item: V «Encara».
2. legut: A «legit».
3. o a son lochtinent: *manca en N*.
4. tantes: VC «tantes de».
5. dels mercaders: *manca en CA*.
6. altre: P «algun».

7. la valor: V «valor»; C «la vàlua»; A «valer».
8. nòlit: VNPA «nòlit e del git».
9. d'alcun d'aquells: P «de algunes de aquelles»; A «de alcun d'aquelles»; nòlit e d'alcun d'aquells: C «nòlit e del git ho d'alguna de aquelles».

mp 34

Item, *que*¹ si alcuna nau o leny o altre vaxel serà pres per corsaris enamichs o altres e aquella nau o leny o altre vaxel se haurà a rescat, que'ls mariners ha- [Fol. 200] jen a pagar en² aquel rescat per lur loguer.³

1. *que*: *manca en NPA*.
2. en: V «per».
3. lur loguer: D «lur loguer son

- que n'auran» [?]; VP «lo lur loguer»; N «lurs loguers»; A «lo loguer».

mp 35

Item,¹ *que* si alcuna nau o cocha² o altre vaxel gros dels sotsmeses³ del senyor rey,⁴ navegant a la vela, encontraran⁵ galeas o cochas o⁶ altres leyns armats de anamichs e d'altres corsaris e aque-
5 la nau, o cocha, o altre vexel gros si entendrà⁷ a deffendre⁸ als⁹ anamichs, que'ls patrons¹⁰ d'aquela nau o cocha o altre vexel gros, per esquivar lur periyl, puxen esfondrar o desfer o metre a ffons ho fer esfondrar o desfer o metre a fons,¹¹ si serà vist faedor a¹² la major partida dels mariners¹³ d'aquela¹⁴ nau o cocha¹⁵ o
10 altre vaxel gros, totes tarides, lenys¹⁶ o barques o altres vaxels

1. Item: V «Encara».
2. o cocha: VN «o leny»; C «ho leny».
3. sotsmeses: NA «sotsmesos»; C «sotmesos»; P «sotmessos».
4. rey: V «rey d'Aragó».
5. encontraran: VCA «encontrarà»; P «encontrarà a».
6. cochas o: P «a cochas e».
7. si entendrà: D «se estendrà»; V «s'entendrà»; NCPA «se entendrà».
8. deffendre: V «deffensar».

9. als: N «dels».
10. que'ls patrons: NP «que lo patró»; C «que al patró».
11. ho fer ... fons: D «esfondrar»; *manca en VNC*.
12. faedor a: V «faedor als marines o a»; P «ffasedor ho».
13. dels mariners: V «o a tots los».
14. d'aquela: A «e que la».
15. o cocha: *manca en D*.
16. lenys: N «bones lenys».

15 pochs¹⁷ qui encemps ab aquela nau o cocha d'aquels sotsmeses¹⁸
 nostres¹⁹ navegaran,²⁰ feta primerament denunciació als navegants
 en aquella²¹ tarida, leny²² o barcha, ab escriptura feta per l'escri-
 20 và²³ d'aquela nau o cocha com al patró e ls mariners d'aquela se
 volen deffendre d'aquels²⁴ anamichs per salvar lurs²⁵ persones e
 lurs béns,²⁶ que no sien tenguts en²⁷ pena alcuna²⁸ ne en²⁹ resti-
 tucion faedora d'aqueles tarides, lenys o barques³⁰ ni robes qui en
 aqueles seran. Emperò, si les tarides o lenys³¹ o altres vexels pochs
 estans surts, aquí³² matex hi³³ haurà cocha o altre leny gros³⁴ e
 25 los dits enamichs o altres³⁵ corsaris sobrevendran en aquell loch
 on³⁶ aqueles tarides o lenys pochs³⁷ o altres vaxels pochs seran
 surts e la dita cocha o altre vaxel gros se volrà³⁸ deffendre, en
 aquel cas³⁹ sie legut al patró de la dita cocha o altre vaxel gros,⁴⁰
 denunciant-ho⁴¹ als patrons de les tarides o lenys o altres vaxels
 30 pochs que per⁴² salvament de la⁴³ lur cocha o altre vaxel gros se
 entenen⁴⁴ a deffendre, puxen⁴⁵ metre a fons les dites tarides o
 lenys o als cuns⁴⁶ vaxels pochs [Fol. 200^v] per lur salvament.⁴⁷
 Enaxí, emperò, que la dita cocha o altre vexel gros e les robes
 qui en aqueles⁴⁸ seran hàjan a pagar⁴⁹ lo dan donat a⁵⁰ aqueles
 35 tarides o lenys, o altres vaxels pochs a sou e a⁵¹ liura comptant.
 E⁵² axí metex que les⁵³ dites tarides o lenys o altres vexels pochs

17. altres vaxels pochs: V «altre vaxell poch»; PA «altre vaxell poch»; o barques ... poch: C «barques he altro vaxell poch».

18. sotsmeses: NC «sotsmesos»; P «sotsmessos».

19. nostres: manca en VNCP.

20. navegaran: C «naveguarà».

21. en aquella: N «d'aquella».

22. leny: manca en C.

23. per l'escrivà: N «en poder del scrivà».

24. d'aquels: N «a lurs».

25. lurs: N «les».

26. béns: NCPA «béns seus».

27. en: N «a».

28. alcuna: NP «neguna»; C «nanguna».

29. en: NC «a».

30. d'aqueles tarides ... barques: D «d'aquella tenda leny o barcha»; barques: N «o altres vaxells pochs».

31. lenys: V «lenys o barches».

32. aquí: VNPA «e aquí».

33. hi: D «o»; en V afegit entre les ratlles; manca en NPA.

34. Emperò ... gros: manca en C.

35. altres: manca en NA.

36. on: A «o en».

37. pochs: manca en VNCP.

38. volrà: N «volia».

39. en aquel cas: D «que en aquest cas»; VCA «que en aquest cas que»; N «que en aquest cars»; P «que en aquest cars que».

40. o altre vaxel gros: manca en P.

41. denunciant-ho: V «de denunciació»; N «denunciant»; C «denunciar-o».

42. que per: N «per lur».

43. la: manca en DVCPA.

44. entenen: C «antén».

45. puxen: C «e que puxen»; P «e que púxan».

46. als cuns: VPA «altres»; C «altros».

47. de la lur cocha ... salvament: manca en N.

48. aqueles: CP «aquell»; A «aquella».

49. a pagar: N «a donar e a pagar».

50. a: N «en»; C «an».

51. a sou e a: V «per sou e per».

52. E: V «en»; manca en C.

53. metex que les: V «aquelles»; C «aquellas».

hàjan⁵⁴ a pagar per lur valor e per les⁵⁵ robes qui en aqueles⁵⁶ seran en lo capítol⁵⁷ del dan donat, axí matex per sou z liura, o per semblant forma ordonat⁵⁸ en git.⁵⁹

54. hàjan: *V* «que hàjan».

55. les: *C* «lus».

56. aqueles: *P* «aquell».

57. lo capítol: *D* «los capítols»; *VNC* «la cantitat»; *PA* «la quantitat».

58. ordonat: *VNA* «que és ordonat»; *P* «que és hordonat».

59. donat ... en git: *C* «que rabut auran».

mp 36

Item, que'l patró haja a nevar la nau o el leny o altre vaxel ab aqueles places netes e ab aquels mariners e ab altres¹ aparellaments que serà covès² entre eyls³ a⁴ los mercaders⁵ noliejants aquela nau o leyns⁶ o altre vaxel.⁷ E si lo patró carregarà la nau o leny o altre vaxell⁸ e farà⁹ oltra la covinensa que serà covenguda¹⁰ entre lo patró e los mercaders, que¹¹ lo mercader ho haja¹² a notificar¹³ al ordonari e denu[n]ciar,¹⁴ si's volrà,¹⁵ per tal que aquel patró sia punit¹⁶ en la pena que posada serà entre lo mercader e patró¹⁷ en¹⁸ lo noliejament, semblantment¹⁹ lo patró dels mercaders en los covinents²⁰ per eyls promeses.²¹

1. a partir d'aquest capítol tornem a disposar del text de *F*; altres: *N* «aquells».

2. serà covès: *D* «seran coveses»; covès: *VC* «covengut»; *FNP* «convengut».

3. eyls: *A* «ell».

4. entre eyls e: *C* «covengut ab».

5. mercaders: *A* «mariners».

6. leyns: *VFNPA* «leny».

7. noliejants ... vaxel: *C* «qui aquella nau ho leny o altre vexell noliejat auran».

8. E si lo patró ... vaxell: *manca en V*.

9. e farà: *manca en C*; *A* «e fer».

10. que serà covenguda: *C* «feta»; covenguda: *P* «enpressa».

11. que: *V* «e que».

12. que lo ... haja: *C* «aquells mercadés ho àjan».

13. notificar: *D* «mostrar».

14. a notificar ... denu[n]ciar: *V* «a denunciar o notifficar al ordinarí»; *F* «a denunciar e notifficar al ordonari»; *N* «a denunciar e a notifficar al ordinarí»; *P* «a denunciar e a notifficar a l'hordinar»; *A* «denunciar o notifficar a l'ordinari».

15. volrà: *C* «voldran».

16. punit: *F* «pujat».

17. patró: *C* «lo patró fet».

18. en: *P* «e».

19. semblantment: *V* «e semblantment»; *FNCPA* «e semblantment».

20. los covinents: *V* «les covinences»; *FN* «les covinençes»; *C* «les covinensas»; *P* «les convinences»; en lo noliejament ... covinents: *D* «en les covinensses».

21. eyls promeses: *V* «les promesions».

mp 37

Item,¹ que nuyla² persona estranya³ qui no⁴ sia de la jurisdicció del senyor rey no gos boscar ni taylor ni trer ni fer trer⁵ fusta de reura,⁶ de olzina⁷ de les terres del senyor rey. E⁸ qui contra⁹ 5 farà, que la fusta sia¹⁰ confiscada al senyor rey¹¹ e pac per¹² pena mil sous. E axí metex lo patró de la nau o leny o altre vaxell qui aquella carregada haurà¹³ o assegara¹⁴ de traure, pac¹⁵ de¹⁶ pena mil¹⁷ sous.

1. Item: *V* «Encara».
2. nuyla: *N* «neguna»; *C* «si nulla».
3. estranya: *P* «stranya ho ffores-tera»; *A* «christiana».
4. no: *manca en V*.
5. ni trer ni fer trer: *C* «ne trer ne fer traure»; *A* «treher».
6. reura: *DVA* «roure»; *FNCP* «roura».
7. de olzina: *V* «d'aulzina».
8. e: *manca en D*.
9. contra: *D* «contra d'assò».

10. sia: *FP* «que sia».
11. E qui contra farà ... rey: *manca en V*.
12. per: *C* «de».
13. carregada haurà: *C* «carregarà».
14. assegurarà: *D* «asajarà»; *V* «asajada»; *N* «assatjarà»; *C* «asejerà»; *P* «asagerà»; *A* «assajarà».
15. pac: *DVFNCPA* «que pach».
16. de: *DVFNPA* «per».
17. mil: *V* «altres mil».

mp 38

Declaram,¹ emperò, que'l nautxer he guardià e escrivà són enteses² per lochtinent³ de⁴ patró, cascun d'aquels,⁵ com lo patron no serà [Fol. 201] present, e axí mateix aquel qui patró⁶ serà posat 5 per lo senyor⁷ e⁸ ver patró⁹ d'aquela nau o leyn o altre¹⁰ vaxell.¹¹

1. Declaram: *D* «Item declaram»; *C* «Declaren».
2. enteses: *VNC* «entesos»; *P* «entès».
3. lochtinent: *N* «lochtinents».
4. de: *manca en A*.
5. d'aquels: *C* «de aquell».

6. patró: *DVFNPA* «per patró»; *C* «per lo patró hi».
7. senyor: *V* «patró».
8. e: *VP* «és».
9. serà posat ... patró: *manca en N*.
10. altre: *V* «d'aquell».
11. vaxell: *D* «vexell qualche sia».

mp 39

Item, que'l senyor rey ne officials seus¹ ne altre² no puxen³ enquerir, demanar o haver les dessús dites penes⁴ dels mariners o balesters o alscons⁵ qui seran cahuts⁶ en aquels bans,⁷ sinó com 5 serà denunciat⁸ per lo patró o son lochtinent o escrivà d'aquela nau o leny o altre vaxel e no en altre manera.⁹

1. seus: *manca en V*.
2. ne altre: *manca en C*; *Γ* «ne altres».
3. puxen: *VP* «puxa»; *N* «puxe».
4. les dessús dites penes: *C* «los desús dits bans ne penes».

5. alscons: *D* «altres»; *V* «d'alguns».
6. cahuts: *VNCPA* «cayguts».
7. bans: *manca en V*.
8. denunciat: *N* «damunt».
9. e no ... manera: *manca en C*.

mp 40

Dels quals ¹ bans o penes o qualsque ² altres quantitats guanyades de part a part, haja la cort e ³ jutge ⁴ on ⁵ seran covenguts ⁶ les dues parts e aquell qui l'acusarà ⁷ la tersa part.⁸ E d'aquestes ⁹ coses dejen ¹⁰ haver menament ¹¹ tots offi[c]ials del senyor rey e cònsols de *servar* e tanir aytant com al ¹² senyor rey plaurà.¹³

10 Quocirca vobis et unicuique vestrum dicimus et districte precipiendo mandamus quatinus predicta capitula et eorum quodlibet que pro evidenti utilitate ⁊ publica sunt ut *predicitur* ordinata iuxta eorum series *servetis* actencius ⁊ *servari* faciatis ab omnibus incontusse. Datum Barchinone decimo kalendas decembris anno Domini mille[s]imo trecentesimo quadragesimo.

1. quals: *manca en D.*
2. qualsque: *F* «qualque»; *manca en N*; *C* «quals».
3. e: *VN* «o»; *F* «lo»; *CP* «ho».
4. e jutge: *manca en A.*
5. on: *D* «con».
6. covenguts: *C* «convengudes las dites parts que la dita cort ho jutge ne haja».
7. l'acusarà: *V* «accusarà»; *F* «n'acusarà»; *N* «acusarà»; *P* «acussarà».
8. part: *F* «part. Manament deuen haver los officials del senyor Rey de *servar* les coses demont dites»; *N* «part. Manament deuen haver los officials del senyor Rey de *servar* les co-

- ses damunt dites»; *C* «part. Manament als officials de *servar* las cosas desús dites»; *P* «part. Manament deuan aver los officials del senyor Rey de *servar* les cosses damunt dites».
9. d'aquestes: *P* «aquestes».
10. dejen: *V* «deuen».
11. manament: *N* «manaments».
12. al: *A* «lo».
13. plaurà: *D* «plaurà que s tengua ni s hus»; *F* «plaurà. La carta de manament del senyor Rey»; *N* «plaurà. Carta de manament»; *C* «plaurà. La quarte del manament del senyor Rey»; *P* «plaurà. La quarta de manament del senyor Rey».

1.3.3 El *Libro del Consulado del mar* publicado por Antonio de Capmany en 1791 en su *Código de las costumbres marítimas de Barcelona, hasta aquí vulgarmente llamado Libro del Consulado*.

Reproducimos a continuación el texto del *Libro del Consulado del Mar* tal y como lo publicó Antonio de Capmany en 1791 por dos razones principales. De una parte, para ofrecer al lector un texto en castellano de la obra más importante del derecho marítimo del Mediterráneo. Y, de otra para rendir un pequeño pero muy merecido tributo a Antonio de Capmany, el fundador de la historiografía catalana de Derecho marítimo. Capmany fue el autor de la primera aportación al conocimiento de los aspectos externos del *Libro del Consulado del Mar* y también el primero en realizar un análisis historiográfico sobre el mismo¹.

¹ CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, pp. V-LXXII.

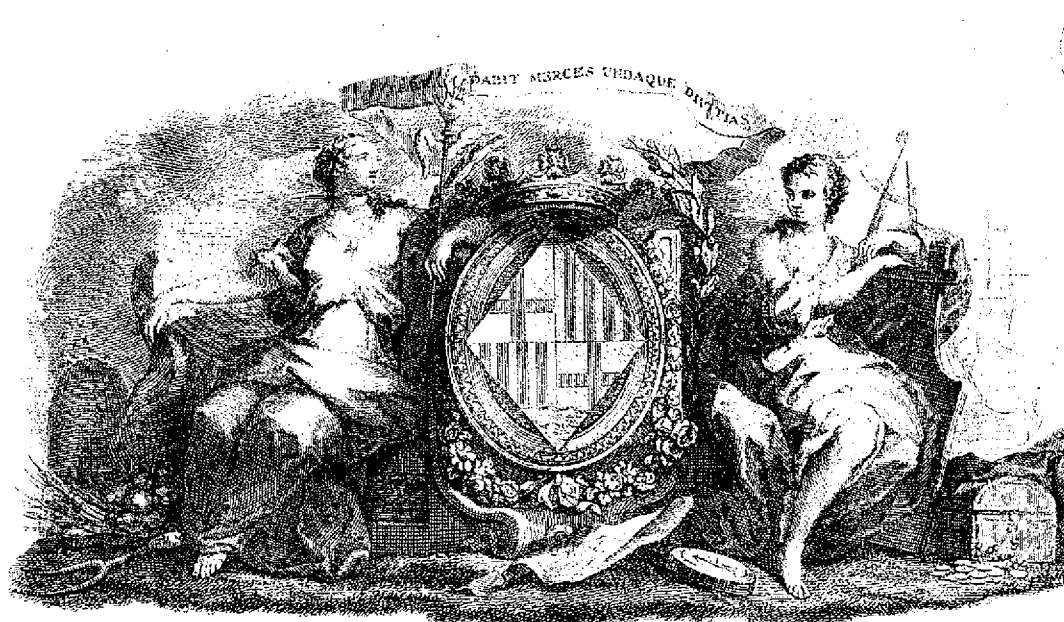
C O D I G O
D E L A S
C O S T U M B R E S M A R I T I M A S
D E B A R C E L O N A ,
H A S T A A Q U I V U L G A R M E N T E L L A M A D O
L I B R O D E L C O N S U L A D O .

NUEVAMENTE TRADUCIDO AL CASTELLANO
*con el texto lemosin restituido á su original integridad y pureza; é ilustrado
con varios apéndices, glosarios, y observaciones históricas.*

POR D. ANTONIO DE CAPMANY, Y DE MONPALAU,
SECRETARIO PERPETUO DE LA REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA.

PUBLICASE

POR DISPOSICION Y A EXPENSAS DE LA REAL JUNTA Y CONSULADO DE COMERCIO DE LA MISMA
CIUDAD, BAXO LA DIRECCION DE LA GENERAL Y SUPREMA DEL REYNO.



León Solís inv.

Blas Lantier sculp. 1801

M A D R I D .
E N L A I M P R E N T A D E D O N A N T O N I O D E S A N C H A .

I N D I C E

DE LOS TITULOS Y CAPITULOS

DE LA PRESENTE OBRA.

INTRODUCCION.	pag. 1		
TITULO I.			
De las obligaciones entre el patron ó naviero, el constructor, y los accionistas, en orden á la fábrica y venta del buque.		<i>re vender la parte que tiene en la nave.</i>	13
CAP. XLVI. Quando un patron quiere empezar una nave, qué deberá declarar á los accionistas.	1	CAP. LV. De cómo se puede poner en venta la nave entre patron y accionista.	14
CAP. XLVII. Del accionista que no querrá, ó no podrá verificar la parte prometida.	2	CAP. CCXLII. De patron que quiere aumentar su nave.	16
CAP. XLVIII. Del accionista que muere despues de haber empezado, ó prometido tomar parte.	3	CAP. CCXLIII. Declaracion del precedente capítulo.	17
CAP. XLIX. Quando el patron querrá hacer mayor buque del que habia manifestado á los accionistas.	4	CAP. CCXLIV. Del reparo de la nave.	21
CAP. L. Si el patron quiere aumentar el buque, á qué le están obligados los accionistas.	5	Id. CAP. CCLXXI. De los maestros carpinteros, y calafates.	24
CAP. LI. Del maestro constructor que aumentáre las medidas del buque.	7	Id. CAP. CCLXXXII. De qué están obligados los accionistas á un patron que quiere construir una barca.	25
CAP. LII. De las obligaciones entre el patron, el constructor, y el calafáte.	8	TITULO II.	
CAP. LIII. Del maestro constructor ó calafáte, que hará la obra á destajo.	II	De las obligaciones del contra- maestre, del escribano, y de otros oficiales de mar.	28
CAP. LIV. Del accionista que quie-		CAP. LVI. De como debe ponerse el escribano: de su juramento y fidelidad: y de la pena del contraventor.	Id.
		CAP. LVII. De la autoridad y cargo del escribano.	29
		CAP. LVIII. De la custodia del protocolo.	Id.
		CAP. LIX. Prerogativas del patron, del escribano, y del accionista; y de la fé y crédito que se da al protocolo.	30

LXXIV

- CAP. LXI. *Del juramento que debe prestar el contramaestre.* 31
 CAP. CCXLIX. *Del piloto y su cargo.* 32
 CAP. CCL. *De las centinelas de la nave.* 34

TITULO III.

De las obligaciones entre el patron y los marineros de la tripulacion. 35

- CAP. CXXIII. *A qué está obligado un patron con el marinero.* Id.
 CAP. CXXIV. *De como se despide de la nave á un marinero.* 36
 CAP. CXXV. *Un marinero no puede ser despedido por otro de menor salario.* Id.
 CAP. CXXVI. *El patron no puede echar á un marinero por un pariente suyo.* 37
 CAP. CXXVII. *Del marinero que muere en la nave.* Id.
 CAP. CXXVIII. *Del marinero alistado que muere antes ó despues de haber dado la vela.* 38
 CAP. CXXIX. *Del marinero que va ajustado por meses.* Id.
 CAP. CXXX. *Del patron respecto al marinero sobre pacotillas.* Id.
 CAP. CXXXI. *Declaracion del sobre dicho capítulo.* 39
 CAP. CXXXII. *De las pacotillas de los marineros.* 41
 CAP. CXXXIII. *De las pacotillas fletadas.* Id.
 CAP. CXXXIV. *Del marcar fardos en la nave.* Id.
 CAP. CXXXV. *De la particion de los marineros.* 42
 CAP. CXXXVI. *Del cargar los generos de los marineros.* Id.
 CAP. CXXXVII. *Como se debe pagar la soldada al marinero.* Id.
 CAP. CXXXVIII. *Donde y cómo, y de qué dinero deben ser pagados los marineros.* 43
 CAP. CXXXIX. *Del salario de los marineros, en caso de venderse la nave baxo mano.* 45
 CAP. CXL. *El patron debe firmar de derecho por los marineros.* 46
 CAP. CXLI. *Del salario del marinero, cómo se debe emplear.* Id.
 CAP. CXLII. *De los marineros que pleytean con el patron.* 47
 CAP. CXLIII. *Declaraciones del precedente capítulo.* Id.
 CAP. CXLIV. *De las comidas que debe dar el patron á los marineros.* 50
 CAP. CXLV. *El patron no está obligado á dar de comer al marinero que no duerme á bordo.* 51
 CAP. CXLVI. *El marinero no está obligado á ir á parage peligroso.* Id.
 CAP. CXLVII. *Del prestar un marinero á otra nave.* Id.
 CAP. CXLVIII. *De lo que el patron cobrará de los mercaderes para descargar.* 52
 CAP. CXLIX. *Acabado el viage, queda libre el marinero.* Id.
 CAP. CL. *Quando se vende una nave en tierra de christianos.* Id.
 CAP. CLI. *De quando se vende la nave en tierra de sarracenos.* 53
 CAP. CLII. *Del marinero miedoso.* Id.
 CAP. CLIII. *Del marinero una vez ajustado, cómo queda obligado.* 54
 CAP. CLIV. *A qué servicios está obligado el marinero.* Id.
 CAP. CLV. *Razones por las cuales puede el marinero excusarse despues de ajustado.* 55
 CAP. CLVI. *Del marinero que huirá ó desertará.* Id.
 CAP. CLVII. *Correccion del precedente capítulo.* 56

CAP.

CAP. CLVIII. <i>De como se ha de remolcar á otra nave.</i>	57	marinero que debe embarcar.	65
CAP. CLIX. <i>De mercadería hallada en el mar, y del marinero que sirve por millas.</i>	Id.	CAP. CLXXVIII. <i>El marinero no debe desamparar la nave.</i>	Id.
CAP. CLX. <i>Condiciones entre patron y marineros.</i>	58	CAP. CLXXIX. <i>Los marineros deben deslastrar, y lastrar la nave; cargarla y descargarla.</i>	Id.
CAP. CLXI. <i>Cómo debe el marinero obedecer las ordenes del patron, ó del contra maestre.</i>	59	CAP. CLXXX. <i>Los marineros deben sacar el leño á tierra.</i>	66
CAP. CLXII. <i>Del marinero que dixere injurias á su patron.</i>	Id.	CAP. CLXXXI. <i>Del marinero, que enviado por su patron á un parage, quedase prisionero.</i>	Id.
CAP. CLXIII. <i>Del marinero que tocáre airadamente á su patron.</i>	Id.	CAP. CLXXXII. <i>Quando la nave se alquila por un tanto, á qué estan obligados los marineros.</i>	67
CAP. CLXIV. <i>Cómo debe el marinero soportar á su patron.</i>	60	CAP. CXCII. <i>Quando un patron fleta por un tanto, á que está obligado con los marineros.</i>	68
CAP. CLXV. <i>Del marinero que saldrá á tierra.</i>	Id.	CAP. CCXXII. <i>De los testigos marineros en questão de patron con mercaderes.</i>	69
CAP. CLXVI. <i>Del marinero que hurtáre.</i>	Id.	CAP. CCXXIV. <i>Del testimonio de marinero.</i>	Id.
CAP. CLXVII. <i>Del marinero que arrojáre provisiones maliciosamente.</i>	61	CAP. CCXXV. <i>Del salario del contra maestre, ó de los marineros que irán á discrecion.</i>	70
CAP. CLXVIII. <i>De la pena del marinero que sale de la nave sin licencia.</i>	Id.	CAP. CCXXVII. <i>De nave que se pierde en tierra de sarracenos.</i>	71
CAP. CLXIX. <i>Del marinero que se desnudáre.</i>	62	CAP. CCXXXVII. <i>Si los marineros se llevaren la nave sin voluntad del patron.</i>	72
CAP. CLXX. <i>El marinero no puede separarse de la nave desde que empieza ésta á cargar.</i>	63	CAP. CCXLVI. <i>De la nave que navegáre á la parte.</i>	73
CAP. CLXXI. <i>Del marinero que vende sus armas.</i>	Id.	CAP. CCLXVI. <i>No debe el marinero salir de la nave por solo el dicho del patron.</i>	78
CAP. CLXXII. <i>El marinero no puede sacar cosa alguna de la nave sin licencia.</i>	Id.	CAP. CCLXVII. <i>Del marinero que huyere.</i>	79
CAP. CLXXIII. <i>El marinero no puede dormir en tierra.</i>	64	CAP. CCLXXII. <i>Del sirviente y del patron.</i>	80
CAP. CLXXIV. <i>El marinero debe largar cables á la nave, y amarlarla.</i>	Id.	CAP. CCXCVI. <i>Del patron y marineros que quieran escusarse de ir al viage contratado.</i>	81
CAP. CLXXV. <i>Del lanhero.</i>	Id.		
CAP. CLXXVI. <i>El marinero debe ir al molino.</i>	Id.		
CAP. CLXXVII. <i>De las armas del</i>			

lxxvi

TITULO IV.

- De los actos, contratos, y condiciones de los fletamentos entre patron y cargadores. 84
- CAP. LXXXV. *Del porte de las quintaladas.* Id.
- CAP. LXXXVI. *De mercancía cargada sin noticia del patron.* 85
- CAP. LXXXVII. *Del alto flete, y del baxo flete.* Id.
- CAP. LXXXVIII. *Del patron que dexáre generos ya fletados.* 86
- CAP. LXXXIX. *Del patron que dexáre mercancías ya fletadas.* 94
- CAP. XC. *De mercancía fletada para determinado destino, si recibiere daño.* Id.
- CAP. XCI. *De los aparejos, de los marineros, del contramaestre, y del embarco del haber.* 95
- CAP. C. *De la arribada en un puerto.* 96
- CAP. CI. *De la promesa del mercader al patron.* 97
- CAP. CVI. *Como el mercader debe prestar dinero al patron para habilitar la nave.* Id.
- CAP. CVII. *Como el mercader debe prestar víveres á la nave.* 98
- CAP. CVIII. *De ancla, ó aparejos abandonados, y renunciados á los mercaderes.* Id.
- CAP. CIX. *De lancha abandonada.* 99
- CAP. CXIII. *De generos embarcados sin noticia del patron ó del escribano.* Id.
- CAP. CXIV. *De mercancías no manifestadas.* 100
- CAP. CLXXXVII. *Del reparo, y de los aparejos necesarios á una nave fletada por tiempo cierto.* Id.
- CAP. CLXXXVIII. *Del tiempo que gastáre de mas la nave fletada por tiempo cierto y determinado.* 101
- CAP. CLXXXIX. *De la nave fletada á quintaladas, si le faltan aparejos.* Id.
- CAP. CCXXXI. *De mercancía apresada.* 102
- CAP. CCXXXIII. *De patron que promete esperar á los mercaderes para dia cierto.* 106
- CAP. CCXXXIV. *Del despacho de la nave, prometido para dia cierto.* 107
- CAP. CCLII. *De convenio ajustado en golfo ó en mar libre.* 110
- CAP. CCLVI. *De mercadería claudestinamente metida en la nave.* 111
- CAP. CCLVII. *Del patron que diere su poder á otro para fletar.* 113
- CAP. CCLIX. *De nave fletada para ir á cargar en otro parage.* 114
- CAP. CCLXVIII. *De cargamento de granos tomados sin medir.* 117
- CAP. CCLXIX. *De las condiciones del flete.* 119
- CAP. CCLXXIV. *Quando puede la mercadería ser retenida ó dexada por el flete.* 122
- CAP. CCLXXX. *De los contratos entre patron y mercaderes sobre fletamentos de mercancías.* 124
- CAP. CCLXXXIV. *De nave que por un caso fortuito tendra que zarpapar.* 127
- CAP. CCXC. *De cargamento de maderage.* 128

TITULO V.

- De la carga, estiba, y descarga de los generos, y de los daños causados en ellos en esta maniobra. 130
- Id. CAP. LXII. *De los generos que reciban daño por mal estibados, ó por otro descuido.* Id.

CAP.

CAP. LXIII. De mercadería mo- jada.	131	jas ó de toneles vacios.	149
CAP. LXIV. Declaracion del prece- dente capitulo.	Id.	TITULO VI.	
CAP. LXV. Adicion al caso de mer- cadería mojada ó averiada.	132	De la encomienda del buque, y de los generos para un viage.	151
CAP. LXVI. De mercadería que se deteriora por ratones, ó se pier- de por otra causa.	133	CAP. CCIX. De la encomienda pa- ra viage cierto.	Id.
CAP. LXVII. De generos dañados por ratones, por no haber gato en la nave.	134	CAP. CCX. Del embargo de enco- mienda.	152
CAP. LXVIII. De los generos que re- cibirán daño por ser estibados en verde.	Id.	CAP. CCXI. Declaracion del prece- dente capitulo.	153
CAP. LXIX. Como debe hacerse suelo.	Id.	CAP. CCXII. De encomiendas toma- das como á cosa propia.	157
CAP. LXX. Declaracion del capitulo precedente.	135	CAP. CCXIII. Item de encomienda.	Id.
CAP. LXXI. De generos que se mo- jaren al cargar, ó al descargar.	136	CAP. CCXIV. De encomienda pro- metida.	158
CAP. LXXII. Del cargar y del des- cargar los generos.	Id.	CAP. CCXV. Item, de encomienda.	Id.
CAP. LXXIII. A qué estan obliga- dos ó no los marineros en el car- gar.	137	CAP. CCXVI. De la encomienda en dineros.	159
CAP. LXXIV. De los estibadores, y de las vituallas que embarca el mercader.	Id.	CAP. CCXVII. De la encomienda de la nave.	160
CAP. CLXXV. De los generos que se dañaren sobre cubierta.	138	CAP. CCXVIII. De la encomienda de la nave sin noticia de los ac- cionistas.	162
CAP. CXCVII. De mercadería mo- jada por culpa de los barqueros.	139	CAP. CCXIX. De encomienda que al- guno tomáre en comun, ó sepa- rada.	164
CAP. CXCVIII. Del barquero que emprenderá á destajo el cargar ó el descargar.	140	CAP. CCXX. De la encomienda que se pierde, y del encomendero que quiebra.	165
CAP. CCIII. De la estiba de pipas ó toneles.	142	CAP. CCXXI. Del patron que dexa la nave por negocios propios.	166
CAP. CCIV. De cargamento de vino.	143	CAP. CCLIV. De la encomienda he- cha á uso de mar.	167
CAP. CCXXXV. De nave que estibá- re carga de tinajeria.	145	CAP. CCLXXVIII. De la encomienda que debe llevar consigo el enco- mendero.	168
CAP. CCXXXVI. De las tinajas que se quiebran á bordo.	146	CAP. CCLXXIX. Cómo el encomende- ro debe ser creído baxo de jura- mento.	171
CAP. CCXLVIII. De mercadería que se moja en barco descubierto.	147	CAP. CCLXXXVI. De la nave enco- mendada por los accionistas á alguno.	172
CAP. CCLXXIII. De estiba de tina-			

lxxviii

CAP. CCLXXXVIII. *De ajuste hecho por encomendero de nave.* 175

TITULO VII.

Del orden y reglas del anclage de la nave en rada, en playa, ó en puerto. 176

CAP. CXCIX. *De las naves ancladas, unas antes, y otras despues.* Id. 178

CAP. CC. *Del mismo asunto.* 177

CAP. CCI. *Declaracion del capitulo precedente.* 178

CAP. CCII. *Del modo de fondear.* 180

CAP. CCV. *De xarcia alquilada.* 181

CAP. CCVI. *De xarcia prestada.* 183

CAP. CCVII. *De como la xarcia hallada en ribera, puede tomarse en caso de necesidad.* Id.

CAP. CCVIII. *De xarcia tomada ó emprastada.* 185

CAP. CCXXVI. *De daño recibido por defecto del aparejo.* 186

TITULO VIII.

De las mútuas obligaciones entre el patron, los mercaderes, y pasajeros embarcados. 187

CAP. LX. *A qué está obligado el patron con el mercader y con el pasajero.* Id.

CAP. LXXV. *Del puesto que debe tener el mercader á bordo.* 188

CAP. LXXVI. *Del puesto para el equipage y criados del mercader.* Id.

CAP. LXXVII. *Declaracion del sobredicho capitulo.* Id.

CAP. LXXVIII. *De vitualla hurtada á bordo.* 189

CAP. CXV. *A qué está obligado un patron con el pasajero.* Id.

CAP. CXII. *Quién es llamado pasa-*

gero en la nave en un viage. Id.

CAP. CXVI. *Del puesto señalado al pasajero, y si muere á bordo.* 190

CAP. CXVII. *Derecho del patron sobre el pasajero que muere en la nave en el curso del viage.* 191

CAP. CXVIII. *Excepcion del sobredicho capitulo.* Id.

CAP. CXIX. *Derecho del patron de lancha y del guardián sobre el pasajero que muere á bordo.* 192

CAP. CXX. *De la vitualla del pasajero que muere á bordo.* Id.

CAP. CXXI. *Del flete pagado si el pasajero se queda, y del flete de la mercaderia.* 193

CAP. CXXII. *De las obligaciones del pasajero.* Id.

CAP. CCXXIII. *De los testimonios de mercaderes en las quèstiones entre patron y marineros.* 194

CAP. CCLIII. *De convenios hechos entre patrones, mercaderes, y marineros.* 195

CAP. CCLVIII. *Del patron que remolcáre, sin voluntad de los mercaderes, almadía encontrada.* 196

TITULO IX.

De los impedimentos de patron y mercader para emprender ó continuar el viage. 198

CAP. LXXIX. *Del impedimento de mercader.* Id.

CAP. LXXX. *Del miedo de mercader.* Id.

CAP. LXXXI. *Como se deben volver los efectos al mercader que teme.* 199

CAP. LXXXII. *A qué está obligado el patron al mercader que fleta á quintaladas.* Id.

CAP. LXXXIII. *Del mercader, que despues de haber fletado se des-*

<i>sistiere de executar la carga.</i>	200	<i>rá detenido por deudas al tiempo de partir.</i>	229
CAP. LXXXIV. <i>Del mercader que habiendo fletado alguna mercancía, despues la vende.</i>	202	CAP. CCLXXXI. <i>De impedimento de principe, que acontece á una nave ya fletada.</i>	232
CAP. CII. <i>Del mercader que quiera descargar sus mercancías.</i>	203	TITULO X.	
CAP. CIII. <i>De los mercaderes que querrán descargar parte de la mercadería.</i>	204	De la conserva entre naves, y de sus condiciones y estilos.	235
CAP. CIV. <i>Del patron que hubiese esperado al mercader.</i>	Id.	CAP. XCII. <i>Del modo de hacer conserva.</i>	Id.
CAP. CV. <i>Cómo el mercader debe prestar al patron en caso de necesidad.</i>	205	CAP. XCIII. <i>De dar cabo á otra nave.</i>	236
CAP. CLXXXIII. <i>De un patron que promete llevar lo que despues no puede.</i>	Id.	CAP. CCLXXXV. <i>De la conserva.</i>	238
CAP. CLXXXIV. <i>Del mismo asunto.</i>	206	TITULO XI.	
CAP. CXC. <i>De nave que no podrá hacer el viage tratado, por impedimento de principe.</i>	Id.	De la echazon, y de las demás averías que acontecen en la mar.	240
CAP. CXCI. <i>Quando una nave por impedimento de principe no carga, y se va á otra parte.</i>	207	CAP. XCIV. <i>Del caso de echazon.</i>	Id.
CAP. CXCVI. <i>Cómo un patron debe ir al viage, menos en ciertos casos.</i>	209	CAP. XCV. <i>De mercancía arrojada.</i>	Id.
CAP. CCLX. <i>Del mercader que muere despues de fletar una nave en país extraño.</i>	211	CAP. XCVI. <i>Cómo se debe avaluar la mercancía arrojada.</i>	241
CAP. CCLXI. <i>Si al mercader que fletó una nave le sobreviniere enfermedad.</i>	216	CAP. XCVII. <i>Cómo debe ser pagada la mercadería arrojada.</i>	Id.
CAP. CCLXII. <i>Del mercader que fleta una nave, y muere antes que esté cargada.</i>	218	CAP. XCVIII. <i>De la formalidad que se debe usar en el caso de echazon.</i>	243
CAP. CCLXIII. <i>De nave fletada, en caso que muera el patron antes que esté cargada.</i>	222	CAP. XCIX. <i>Del manifestar los generos al escribano.</i>	244
CAP. CCLXIV. <i>De nave fletada sin tiempo determinado.</i>	225	CAP. CX. <i>De la echazon executada en ausencia de los mercaderes.</i>	245
CAP. CCLXV. <i>De nave fletada, que por impedimento no puede hacer el viage.</i>	227	CAP. CXI. <i>Cómo se pagan las averías.</i>	247
CAP. CCLXXVII. <i>Del patron que se</i>		CAP. CLXXXVI. <i>De mercadería embarcada fraudulentamente ¿qué debe hacerse con ella en caso de echazon?</i>	248
		CAP. CCXXXII. <i>De palancas, máquinas y árganos, tomados, ó alquilados.</i>	251
		CAP. CCXLV. <i>Del quitar señales de las</i>	

LXXX

- las anclas.* Id.
 CAP. CCLI. De hallazgo de mercaderías. 253
 CAP. CCLXX. De nave que estando á la carga, le sobreviene temporal. 256
 CAP. CCLXXVI. De nave que tendrá que descargar por caso fortuito. 258
 CAP. CCLXXXIII. De nave que alijáre. 260
 CAP. CCXCIV. De nave que alijáre de aparejos despues de haber cargado. 265
 CAP. CCXCV. Como deben los fletes contribuir en el caso de echazon. 266
 CAP. CCXCIV. De la nave que por borrasca ú otro accidente tiene que barar en tierra. 268
 CAP. CCXCV. De nave cargada que da al través. 270
 CAP. CCXCVI. Del descargar parte con bonanza, y parte con temporal. 272

TITULO XII.

- De las averías causadas á una nave mercante, por insulto de baxeles enemigos ó de corsarios. 274
 CAP. CCLXXV. De nave mercante apresada por baxel corsario. Id.
 CAP. CCLXXXIX. De nave apresada, y despues recobrada. 278
 CAP. CCXXIX. Del rescate ó composicion con naves armadas. 287
 CAP. CCXXX. Del rescate ó composicion con baxeles armados de enemigos. 289
 CAP. CCXLVII. De xárcia quitada por baxeles enemigos. 291

- CAP. CCLXXXVII. Si una nave mercante se encontráre con otra de enemigos. 293

TITULO XIII.

- De las mútuas obligaciones entre un patron y los interesados en el buque. 296

- CAP. CCXXXVIII. De la compra de las vituallas, y otras cosas necesarias á la nave. Id.

- CAP. CCXXXIX. De la cuenta que debe dar el patron á los accionistas en cada viage. 300

- CAP. CCXL. Cómo debe dar las cuentas el patron, y si muere sin darlas. 301

- CAP. CCXLI. Declaracion del capitulo antecedente. 303

- CAP. CCXCIII. Del yerro de cuentas alegado por los accionistas contra los herederos del patron. 305

- CAP. CCLV. Del patron que vende la nave sin noticia de los accionistas. 308

- CAP. CCXXVIII. Casos en que el patron pedirá licencia á los accionistas para fletar. 310

TITULO XIV.

- De la observancia de los contratos, y de la buena fé en la compra y venta de las mercaderías. 311

- CAP. CCXCI. Del contrato. Id.

- CAP. CCXCII. De mercadería averiada, ó falsificada. 313

lxxxii

INDICE

DE LAS ORDENANZAS JUDICIARIAS

DEL CONSULADO.

CAP. XXXI. <i>Del poder de los consules.</i>	321	CAP. XVI. <i>De la excepcion declinatoria de fuero.</i>	Id.
CAP. XLII. <i>Cómo los consules y el juez de apelaciones dan las sentencias por las costumbres marítimas, con consejo de prohombres.</i>	Id.	CAP. XVII. <i>De la demanda propuesta de palabra, y de la sentencia.</i>	330.
CAP. XXII. <i>De las causas que pertenecen á la jurisdiccion de los consules.</i>	322	CAP. XVIII. <i>De la apelacion verbal de la sentencia.</i>	331
CAP. XXXIV. <i>Cómo deben ser determinados los pleytos por los consules.</i>	Id.	CAP. XIX. <i>De las costas hechas en la primera instancia.</i>	Id.
CAP. XXXVII. <i>Del salario que los consules toman de las partes.</i>	Id.	CAP. XX. <i>De las costas hechas en la segunda instancia.</i>	Id.
CAP. XXXVIII. <i>Del salario del juez de apelaciones.</i>	Id.	CAP. XXI. <i>De las demandas que se pueden seguir ante un solo consul.</i>	332
CAP. XXXIX. <i>Si se dan por sospechosos los consules.</i>	Id.	CAP. XXIII. <i>De la execucion de las sentencias.</i>	Id.
CAP. XL. <i>De la sospecha contra el juez de apelaciones.</i>	324	CAP. XXIV. <i>De la execucion en los bienes muebles del condenado.</i>	333
CAP. VIII. <i>De la demanda por escrito.</i>	Id.	CAP. XXV. <i>Del acreedor si no puede dar fianza.</i>	Id.
CAP. IX. <i>De la recusacion de testigos.</i>	236	CAP. XXVI. <i>De la execucion de los bienes raices del condenado.</i>	334
CAP. X. <i>Cómo se da sentencia á la demanda en escritos.</i>	Id.	CAP. XXVII. <i>Del patron que pide sus fletes, y el mercader se los disputa por haber faltado generos, ó habersele mojado.</i>	Id.
CAP. XI. <i>De la apelacion.</i>	327	CAP. XXVIII. <i>Del alquiler ó salario del marinero.</i>	335
CAP. XII. <i>Como procede el juez de apelaciones.</i>	Id.	CAP. XXIX. <i>De la execucion que se libra contra un patron por deuda de préstamo.</i>	Id.
CAP. XIII. <i>En la apelacion no se puede añadir ni probar de nuevo.</i>	328	CAP. XXX. <i>De la seguridad de juicio.</i>	336
CAP. XIV. <i>Cómo y quanto tiempo se ha de seguir la apelacion.</i>	Id.	CAP. XXXII. <i>Quien es primero en derecho, si se hace execucion contra un buque nuevo.</i>	337
CAP. XV. <i>Cómo se da sentencia en la apelacion.</i>	329	CAP. XXXIII. <i>Si el importe de la</i>	

lxxxii

- venta no basta á los acreedores.*
 CAP. XXXIV. *Si el bastimento se vende despues de haber hecho viaje, quién es primero en derecho.* 338
- Id. CAP. XXXV. *Como la muger del patron es primera en tiempo y mejor en derecho.* 339
- Id. CAP. XLII. *De la caucion de derecho, sobre qué hipotecas se admite.* Id.

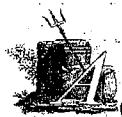
ADVERTENCIA DEL EDITOR.

Los demás índices, así glosarios de terminos náuticos, como de voces del antiguo Lemosín, y de muestras comparativas de la presente version con las anteriores castellanas, se hallarán al fin de este volumen: sin que pueda escusarme, por lo que me imponen la justicia, la gratitud, y la amistad, de confesar lo mucho que debo, para la inteligencia del sentido legal de este código, y para la ilustracion de algunos lugares oscuros y repugnantes á la traduccion, á las luces del Doctor Don Antonio Tamaro, Abogado de la Real Audiencia de Cataluña, sugeto muy conocido por su talento, é instruccion en las materias de la Jurisprudencia mercantil: cuyas notas y observaciones jurídicas con que habia enriquecido mi traduccion ms. y conservo en mi poder, no han merecido la suerte de acompañar ahora el texto, á causa de lo mucho que hubieran abultado la impresion, á lo que atendió siempre la Suprema Justa General de Comercio; pero se reservan para otra edicion si conviniere.



**ANTIGUAS COSTUMBRES
DEL MAR
EN LAS QUALES SE CONTIENEN
LAS LEYES Y ORDENANZAS
DE LOS ACTOS MARITIMOS Y MERCANTILES.**

INTRODUCCION.



QUESTS son los bons stabliments è les bones costumes que son de fet de mar, que los savis homens qui van per lo mon ne comengaren á donar als nostres antecessors : los quals faeren per los libres de la savietat de les bones costumes. On d' aquí avant poden trobar : qué deu se-nyor



STOS son los buenos establecimientos y las buenas costumbres concernientes á hechos de mar, que los hombres expertos que navegan el mundo, empezaron á dar á nuestros antecesores: las quales hicieron por los libros de la ciencia de las buenas costumbres. En ellas
A de

2

COSTUMBRES

nyor de nau fer á mercaders, è á mariner, è á pelegrí, ó á altre home que vaia en la nau: è encara qual cosa deia fer mercader á senyor de nau, è mariner al senyor de la nau è del leny, è pelegrí atra-sí.

de aqui adelante se podrá hallar: qué debe un patron practicar con los mercaderes, marineros, pasageros, ú otra persona que vaya embarcada; y así mismo qué deben el mercader, el marinero, y tambien el pasagero practicar con el patron.

TITULO I.

DE LAS OBLIGACIONES ENTRE EL Patron ó Naviero, el Constructor, y los Accionistas en orden á la fábrica y venta del buque.

CAPITOL XLVI.

CAPITULO 46.

COMO PATRO VOL COMENÇAR nau, qué deu declarar als personers.

QUANDO UN PATRON QUIERE empezar una nave, qué deberá declarar á los accionistas.

Començém. Com lo senyor de la nau ó del leny començará de fer la nau, è volrà fer parts; ell deu dir è fer entenent als personers, de quantes parts la farà e de quin gran, è quant haura en pla, è quant haura en sentina, è quant obrirà, e quant haura per carena.

Demos principio. Quando un patron vaya á empezar la construccion de una nave, y quiera hacerla por acciones, deberá decir y notificar á los accionistas de quantas partes la formará; qué cabida ha de tener, cuánto de plano, cuánto de sentina, cuánto de manga, y cuánto de quilla.

CAPITOL XLVII.

CAPITULO 47.

DE PERSONER QUI NO volrà ó no porá fer la part promesa.

DEL ACCIONISTA QUE NO querrá ó no podrá verificar la parte prometida.

E si agó farà entenent lo senyor de la nau als personers, è los personers li prometran de fer part; aquella part que li prometrá de fer lo personer, aquella li deu attendre. E si lo personer no loy pot attendre, ó no vol fer ço que li haurá conuengut; lo senyor de la nau ó del leny

SI el patron manifiesta todo esto á los accionistas, y estos le prometen tomar partes; la parte que cada uno le prometiére, aquella le ha de cumplir. Y si el accionista no se lo pudiese cumplir, ó no quisiese hacer lo contratado; el patron le puede compeler por justicia, ó puede

to-

MARITIMAS.

3

lon' pot destrenyer ab la senyoria ó pot manlevar sobre aquella part que aquell li debia fer. Façám compte que ell hi deia fer una setzena è no y hagués fet compliment sino á miya setzena, è axi podém fer de una setzena multiplicadament de un quarter; è si ell li deu fer aquella dita part è no la li fa, lo senyor de la nau ó del leny pot empenyorar la part complida per fer compliment á la part que li haurá convenguda de fer.

E font fet per ço aquest capitol: car aquell qui comença la nau ó leny, no la començaria si sabia que los personers li deguessen fallir, ne ho poguessen fer.

CAPITOL XLVIII.

DE PERSONER QUI MOR APRES
haber començat ó promés de
fer part.

SI algú prometrá de fer part á algú en nau ó en leny: si aquell qui la part haurá promesa de fer morrá ans que aquella nau ó aquell leny en que haurá promesa de fer part no será fet ni acabat; los hereus ó los detenedors dels bens d'aquell qui mort será, no son tenguts de res á aquell senyor á qui aquell qui mort será haurá promés de part á fer mentre viu era; si donchs en son testament ell no ho manará, ó manat iaquit nou haurá. Ans, si aquell qui mort será, havia donats alguns diners á aquell per raó de la part que ell havia promesa de fer ab ell: si los diners serán tants que bastassen á fornir tota la part que aquell havia promesa de fer; la part aquella deu esser venuda ans que la nau ó leny partesca ó isca d'aquell loch on será stat fet, no contrastant per aquell capitol qui diu: que nau ó leny nos' pot vendre ne encantar tro que haia fet viatge. ¿Per qual raó? Per ço, car hom quant es mort

no

tomar un cambio sobre la parte que aquel le debia cumplir. Supóngase que aquel le deba tomar una diez y seisena parte, y solo le haya cumplido una treinta y dosena: y lo mismo de una diez y seisena respectivamente á un quarteron: si le debe llenar aquella parte y no lo hace; el patron puede empeñar la parte satisfècha, para completar la que le habia prometido llenar.

Por esto se hizo este capitulo: porque el que empieza un buque, no lo empezaria si supiera que los accionistas le habian de faltar, ó pudiesen.

CAPITULO 48.

DEL ACCIONISTA QUE
muere despues de haber empezado ó
prometido tomar parte.

SI alguno prometière á un constructor ó patron tomar parte en una nave, y muriera antes de haberse concluido el buque; los herederos ó poseedores de los bienes del difunto, no quedan obligados en nada á aquel á quien el muerto habia hecho aquella promesa estando vivo; á menos de que en su testamento no lo ordenase ó no lo hubiese ya dexado dispuesto. Antes bien, si el difunto le hubiese dado ya algun dinero á cuenta de la parte prometida, el qual bastase á completar la dicha parte; esta debe venderse antes que la nave salga del parage donde se habia construido, no obstante aquel capitulo, que dice: *que embarcacion alguna no se puede vender ni subhastar hasta haber hecho viage.* La razon es, porque hombre muerto no está obligado á guardar fuero, ley, ni costumbre, salvo que sea por deuda, depósito, ó injusticia. Y por otra razon tambien: porque en el dia que uno muere,

A 2

re,

4

COSTUMBRES

no es tengut de tenir fur ne ley, ne costuma, salvo deute ó comanda, è de tort sil' te. Encara per altre raó: per ço car al dia que algú mor, aquell dia es partida tota companyia que ab alguns hagués: que hom qui mort es, no ha companyó.

E si per ventura aquells diners que ell haurá donats á aquell, no bastassen á alguna part á complir; lo senyor de la nau ó del leny es tengut de cerquar qui li fornesca aquella part que aquell qui mort es li haurá promesa de fer. Encara sia tengut lo dit senyor de la nau de retre aquells diners, que ell rebuts haurá, als hereus ó als detenedors dels bens de aquell qui los dits diners li doná: salvo, empero, que si aquell qui senyor será haurá á fer alguna leixa á aquell qui li fornirá aquella part que aquell qui mort es li havia promesa de fornir; aquella leixa aytal deu esser abatuda d'aquells diners que ell haurá rebuts. Empero, que tot aço sia fet que dessus es dit menys de tot frau. E per les raons desus dites fon fet aquest capítol: ara respongam que la volgués fer, ell no faria tan gran leny; è ferlia menor, si ell sabia que aquell personer hagués poder que li fallís de res que convengut li hagués.

CAPITOL XLIX.

COM PATRO VOL FER MAJOR
nau que no haurá dit als
personers.

ARA parlém del senyor de la nau ó del leny, que començarà la nau en forma poca, è dará mes en sentina è per carena è de pla, è fer l'a maior lo terç, ó lo quart, ó la meytat abans que nou haurá fet á saber als personers: sápies quel' personer no lin' es tengut de res á creixer, sino solament axi com ell los ho haurá fet

re, en aquel mismo queda disuelta toda compañía que tuviese hecha con otros; pues que hombre muerto ya, no tiene compañero.

Pero en el caso de que el dinero que tenia entregado el difunto no alcanzase á completar la parte tomada; entonces el dueño, ó patron del buque, debe buscar quien le llene toda la que el difunto habia prometido tomar. Además será obligado á volver todo el dinero que habia recibido, á los herederos ó poseedores de los bienes de quien se lo entregó. Pero hay aqui la excepcion de que: si el dueño ó patron tuviese que hacer algun préstamo al que entrase á tomar la parte prometida por el difunto; el valor del tal préstamo debe rebaxarse de la cantidad que tenia recibida, baxo la condicion que todo lo referido se haga sin fraude: pues por las sobredichas razones fue hecho este capitulo. Y suponiendo que quisiese hacer la nave, no haria tan grande buque, antes bien menor, si supiese que aquel accionista podia faltarle en cosa que huviese ya contratado con él.

CAPITULO 49.

QUANDO EL PATRON QUERRA
hacer mayor buque del que habia
manifestado á los accionistas.

*SU*pongamos un patron, que habiendo empezado el buque de forma pequeña, le diere despues mas manga, mas sentina, y mas quilla, haciendole mayor de una tercera ó quarta parte, ó de la mitad, antes de participarlo á los accionistas. Sépase, pues, que en este caso el accionista no le está obligado á aumentar-

MARITIMAS.

5

fet entenen al començament. E si ell la creix despuys, lo personer hi deu haber la sua part axi be com si habia mesa part al creix que li haurá fet; salvant una cosa, quel mestre la fás de maiors mesures quel senyor de la nau li hagués dites è empreses ab los personers.

Mas, si lo senyor de la nau la volrá creixer, ell deu anar á quascun personer, è demanarlos ne ia: si los dits personers volrán ques' crescan les parts, è veure los qui ho volrán è los qui ho contrastarán. Façám ara compte que sien quatre è sis; los sis vencen als quatre, è los deu vuyt: è perço, per dos ó per tres, ó per quatre, ó per sinch personers, pus sien los menys, no deu star de creixer la nau. E axi son tenguts los personers qui contrastan al senyor de la nau de fer la part que promesa li haurán, axi com la maior força dels personers farán: è deu aiustar á la demanda tots los personers ensemps.

CAPITOL L.

SI PATRO VOL CREIXER
la nau, los personers á qué li son tenguts.

SEgons que en lo capítol desus dit es contengut, diu: que si lo senyor de la nau ó del leny volrá creixer aquella nau ó aquell leny; que ell ho deu fer á saber è dir á tots los personers: è si tots los personers ho volrán, ell la pot creixer, è en açó no ha contrast negú. Mas, on diu que si la maior força se acordará que ell la cresca, qu'ell ho pot fer (que per quatre ne per sinch personers no deu star que nos' cresca); mas no diu aquells personers qui açó contrastarán de qué li son tenguts è de qué no: è axi porá hi haver algú contrast. E

tarle nada, sino tan solo á lo que dicho patron le manifestó al principio. Si este acrescentó despues el buque, el accionista debe tener en él su parte como si hubiera contribuido en el coste de lo acrescentado: excepto si el constructor lo hiciere de mayores medidas que las que le dixo el patron y acordó con los accionistas.

Mas si el patron quisiese aumentar el buque, deberá buscar á cada partícipe, y preguntarles: si aprueban que se acrecienten las partes; y ver quantos lo conceden y quantos lo repugnan. Supóngase que sean quatro los unos y seis los otros; los seis vencen á quatro, y los diez á ocho: de modo, que por dos, tres, quatro, ó cinco interesados, siendo los menos, no debe dexar de aumentar el buque. Asi, pues, quedan obligados los accionistas que se opongan al patron á cumplir la parte que le hubiesen prometido, del modo que lo dispusiere el mayor número. Mas para esta proposicion debe juntar todos los accionistas.

CAPITULO 50.

SI EL PATRON QUIERE
aumentar el buque, á qué le están obligados los accionistas.

SEgun el contenido del capitulo antecedente, dicese: que quando el patron quiera aumentar el buque, debe manifestarlo á los accionistas; y dandole todos ellos su consentimiento lo puede executar, en lo qual no hay dificultad. Mas, donde dice que, conformandose la mayor parte de ellos puede aumentarlo (pues por quatro ni por cinco partícipes no debe detenerse la obra) no expresa si le quedan ó no obligados en alguna cosa estos que lo repugnan, sobre lo qual podría moverse alguna disputa.

Por

6

COSTUMBRES

E per aquesta raó que contrast algú no y pusca haver ; los nostres antecessors feren aquesta esmena , è digueren en axí , è declararen : que ver es que la nau ó leny se pot treixer , pus la maior força dels personers ho vulla ; mas empero es axí á entendre que deu esser vist è sguardat lo poder d'aquells personers que contrastarán , perço com per ventura hi haurá alguns d'aquells qui ho contrastarán , que si ells havien res mes á bestrenen aquella nau ó en aquell leny , sino en axí com ells ho comprehendieren al començament quant la nau se començá ; ells ho haurien á manlevar ó baratar , ó haurien á vendre alguna cosa , que tots temps ne serien despegats : è seria mal fet , perque encara algun home qui fa part en nau ó en leny , fa ho algunes vegades per gran amistat que haurá ab aquell qui la nau ó leny volrá fer , mes que per speranza de guany qu' ell ne sper haber. E per aquesta raó seria mal fet que aquell hi fos damnificat.

E per les raons desus dites los nostres antichs qui primers anaren per lo mon , veren è conegueren que mal seria fet. E per ço digueren è declararen : que si algun personer d' aquells qui contrastarán que la nau ó leny nos' cresca per no poder , si haurán promés de fer una octava , que no y sien tenguts de fer mes de una setzena , è lo senyor de la nau nols pusca de res als forçar : perque , car culpa es del senyor de la nau ó del leny , com aquell no li atten tot ço que li havia promés , perço car ell creix la nau ó lo leny menys del voler d'ells. E per aquesta raó lo senyor d'ella ó del leny nols pot destrenyer. E axí lo senyor de la nau deu cerquar altres personers que li façen compliment á aquelles parts que aquells no li porán complir. E encara , si faeren gran gracia als senyors de les naus è dels lenys , com del tot no absolveren dits per-

so-

Por esta razon , y á fin de que no haya en esto alguna disputa , nuestros antecesores hicieron la siguiente correccion. Dixeron , pues , y declararon : que verdad es que el buque puede acrecentarse siempre que lo apruebe la mayor parte de los accionistas ; pero adviértase tambien que se ha de mirar y considerar el caudal de los que no accedieren , respecto á que puede haber algunos de estos , que si tuviesen que adelantarse mas dinero en aquel buque del que entendieron poner la primera vez quando se comenzó su construccion , tendrian que tomarlo prestado ó hacer una trampa , ó bien vender una alhaja , que para siempre les desacreditase. Esto seria mal hecho , pues el que toma acciones en un buque , algunas veces lo hace mas por grande amistad que tiene con la persona que quiere construirlo , que por la ganancia que espera de ello , pues seria cosa injusta que en este acto él saliese perjudicado.

Por las razones sobredichas , nuestros antepasados que viajaron primero por el mundo , vieron y conocieron el mal que de esto resultaria , y por esto dixeron y declararon : que aquel accionista de los que se opusieron al aumento del buque por falta de medios , si prometió entrar por una octava parte , no quede obligado mas que por una diez y seisena ; y no pueda el patron compelerles á otra cosa mas , por ser culpa de éste si no le mantienen el primer trato , pues aumentó el barco sin voluntad de ellos : por cuya razon el patron debe buscar otros accionistas que le completen aquellas partes que los primeros no pueden cumplirle. Y aun en esto hicieron mucho favor á los patrones de no absolver del todo á los referidos accionistas ; pero lo hicieron con el fin de que los patrones no quedasen arruinados : ni es ra-

zon

MARITIMAS.

7

soners; mas faeren ho perço quels senyors de les naus è dels lenys no fossen del tot desfets: que gens pas no es raó que negu puxa ni deia haver poder en los bens d'altruy sino aytant com aquell de qui serán li volrá donar.

Empero: si aquells personers qui ho contrastarán será la menor partida, è serán apoderats è haurán poder de complir aquella part que promesa hauran de fer sens lur dan; lo senyor de la nau ó del leny á qui promesa la hauran de fer, los ne pot destrenyer tot en axi com en lo capítol desus es ia esclarit è certificat: que en totes coses es raó que la maior força s'o apoderè è sen' ho porte.

E per les raons desus dites, tot senyor de nau ó de leny deu guardar è fer de guisa, com ha en cor de fer nau ó leny, que ho faça è ho emprenga en guisa è en manera ab aquells qui part hi prometrán de fer, que entre ell ni ells no pugan haver algun contrast per alguna raó. E per los esclariments desus dits fón feta aquesta esmena.

CAPITOL LI.

DE MESTRE D'AIXA, SI creixerá les mesures.

SI algun mestre d'aixa farà maiors mesures quel senyor de la nau no haurá emprés ab ell; de tota la messió del creixement de la obra deu pagar la meytat, è perdre lo loguer d'aytants jornals com hi obrará. Encara lo mestre d'aixa es tengut de dir á quascun personer totes les mesures les quals haurá empreses ab lo senyor de la nau: è encara los es tengut de dir quina obra fá, si es forta ó si es febla.

zon que alguno pueda ó deba tener en los bienes de otro mas poder que el que éste voluntariamente le diere.

Pero si los accionistas que lo repugnaren forman el menor número, y son acaudalados para poder cumplir sin perjuicio suyo la parte que prometieron poner; el patron á quien lo hayan prometido les puede compeler al cumplimiento, de la misma forma que en el capítulo sobredicho queda ya declarado y expresado, pues en todas cosas es razon que la mayor parte supere y arrastre.

Y por lo tanto todo patron debe conducirse de tal modo quando intenta fabricar un buque, que lo emprenda con tal formalidad con los que le prometan acciones, que entre él y ellos no pueda originarse debate por ningun motivo. Y para esclarecer la sobredicha materia, se hizo esta enmienda.

CAPITULO 51.

DEL MAESTRO CONSTRUCTOR que aumentáre las medidas del buque.

SI el constructor diese al buque mayores dimensiones que las que tenia acordadas con el dueño, pagará la mitad del coste de todo lo aumentado en la obra, perdiendo el importe de todo los jornales que habrá empleado en ella. Por otra parte el constructor debe decir á cada accionista las medidas que hubiere antes ajustado con el dueño, y manifestarles además si la obra que hace es sólida, ó endeble.

COSTUMBRES

CAPITOL LII.

CAPITULO 52.

DE MESTRE DE AIXA E
calafat, á qué son tenguts al patró,
él patró á ells.

DE LAS OBLIGACIONES
entre el patron, el constructor, y el
calafate.

SI mestre d'aixa ó calafats obrarán ab algun senyor de nau ó de leny; ells son tenguts de fer bona obra è stable, è en res no deuen flaquetar. E si los mestres d'aixa è los calafats fan bona obra è que sien mestres, è que aquella obra ó maior è millor fossen sufficients de fer è de tenir en lur poder: si lo senyor de la nau ó del leny qui la obra los haurá mesa en poder; è ab voluntat d'ell meteix la haurán emparada è començada, è stant en la obra, haurá algun desgrat dels sobredits mestres; los dits mestres faent be è diligentment tot ço que á la obra pertany, è lo senyor de la nau los ne volrá gitar per lo desgrat que per ventura d'ells haurá, ó per ventura trobará altres qui la farien per millor mercat; lo senyor de la nau ó del leny nols ne pot gitar, ni ells no la poden iaquir, pus que ells haurán començada aquella obra, fins que sia acabada, pus aquells mestres sien bons è sufficients de aquella obra á fer, è encara de molt millor è maior que aquella no es.

E si lo senyor de la nau los ne gitará pus que ells sien bons è sufficients, è faran be è diligentment tot ço que á aquella obra pertanga; negun mestre d'aixa ni negun calafat nos' deu metre en aquella obra á fer; si donchs lo senyor de la nau ó del leny no sen' avenia ó no sen' era arventut ab aquells mestres qui la obra haurien començada; è gens aquells no sen' deuen moure per la paraula del senyor de la nau ó leny, ans ho deuen fadigar á aquells mestres qui aquella obra haurán començada. E si ells los ho atorgan è ho renuncian; lá donchs ells poden em-

Todo constructor, y calafate que trabajen para algun patron; deben hacer la obra buena y firme, que en nada deben flaquear. Si los carpinteros y los calafates hicieren buena obra y fueren oficiales capaces de emprender y hacer aquella, ú otra mejor ó mayor; y el patron, que se la fió en sus manos, y con voluntad del mismo la tomaron y principiaron, despues en la prosecucion del trabajo, se disgustare de ellos; dichos operarios, siempre que trabajen con diligencia y á ley todo lo que pertenezca á la construccion, no pueden ser echados de la empresa por el patron, ya sea por motivo de descontento, ó ya tal vez por haber hallado otros que la harian á menos precio: ni tampoco dichos operarios pueden dexar la obra ya empezada, hasta que esté acabada, siendo oficiales buenos y habiles para aquella obra, y aun para otra mucho mejor y mas grande.

Si el patron, con tal que sean ellos de habilidad, y hagan bien y á ley todo lo que pertenece á la obra, les echa de ella, ningun otro maestro carpintero ni calafate podrá tomarla, á menos que el patron lo hiciese con convenio de los que la habian comenzado. Y aquellos no deben resolverse por sola la palabra del patron; antes bien deben guardar el derecho de tanteo á los que habian comenzado la obra. Pero si estos lo ceden ó renuncian; entonces, y no antes, pueden emprender la continuacion de la obra: porque si antes de esta re-

nun-

MARITIMAS.

9

emparar de fer è de obrar en aquella obra è abans no : car si abans que ells no haguessen haguda fadiga de ells , hi obraven ; farien semblant que ells qui aço començarien de fer , haguessen desalt è menyspreu d'aquells mestres qui aquella obra haurien començada è fessen : encara mes farien semblant quis' altassen de treball. Per ço quascú se deu guardar de mal è de treball , tot aytant com pot , car de mal è de poch n'a hom assau. E aytambé lo senyor de la nau ó del leny se deu guardar de fer desplaers á aquells mestres que ell meteix haurá hagut , è ab sa voluntat haurán començada la sua obra , pus que ells fagen be è diligentment ço que pertany á aquella obra : è axi deuals leixar acabar.

Mas , empero , si aquells mestres d'aixa ó calafats qui haurán començada la obra de fer no seran sufficients que ells la sapien fer ; lo senyor de la nau los ne pot gitar , è metre en poder d'altres mestres qui sapien fer aquella obra sua. E aquells mestres qui la obra sabrán fer , no son tenguts de demanar paraula á aquells mestres qui aquella obra havien començada , pus que ells no la sabian fer ne sabian exirne á cap. Ans son tenguts aquells quis' farán mestres d'aixa ó calafats , quis' emparan de alguna obra á fer è no la sabran fer , sino que engañan las gents , de fer esmena á aquell , de qui aquella obra será , de tota la messió è de tot lo dan que per culpa d'ells haurá sostengut.

Empero tot mestre d'aixa è cot calafat se quart es' deu guardar , è quina obra fará , ne quina no : que si per culpa de la obra que ell haurá feta , lo senyor de la nau ó del leny haurá á fer esmena als mercaders , on' sostendrá algun dan ; los sobredits mestres que aquella mala obra haurán feta , son tenguts de rembre è d'esmenar aquella esmena
que

nuncia voluntaria de los otros entrasen en la obra , manifestarian ojeriza y menosprecio de los que la comenzaron y trabajaban : y además , darian aun á entender que deseaban el mal de estos. Por esto guárdese cada uno quanto pueda de mal y de trabajos , porque de males y necesidades harto tiene el hombre. Asimismo procure el patron no dar disgustos á los maestros que él mismo escogió , y que con su aprobacion empezaron la obra , pues trabajando ellos con diligencia y á ley lo que ella requiere , debe dexarsela rematar.

Pero si los maestros carpinteros , ó calafates que comenzaron la obra , no fuesen aptos para aquel trabajo ; el patron podrá despedirlos , y ponerla en manos de otros que sepan trabajarla. Estos entonces no tienen que pedir el consentimiento á los maestros que comenzaron la obra , una vez que ellos no fueron capaces para proseguirla y llevarla al cabo. Antes bien , los carpinteros y calafates que se venden por maestros y toman empresas que no saben desempeñar , con engaño de las gentes ; deben resarcir al dueño de la obra todos los costos y daños que por culpa de ellos hubiese sufrido.

Pero todo maestro carpintero y calafate debe mirar antes : cuál obra puede hacer , y cuál no ; porque si por culpa de su mal trabajo tiene el patron que indemnizar á los mercaderes , ó padecer algun menoscabo ; los sobredichos maestros que aquella mala obra hicieron , estan obligados á redimir y enmendar el resarcimiento que el patron haya teni-

B do

10

COSTUMBRES

que lo senyor de la nau haurá aguda á fer als dits mercaders, è encara tot lo dan quel Senyor de la nau ne haurá sostengut per culpa de la falsa obra que los dits mestres li haurán feta.

E si aquells mestres no haurán de que pagar, deuen esser presos è mesos en poder de la senyoria, è star tant tro que haien satisfet è integrat al senyor de la nau tot lo dan que per culpa d'ells haurá sostengut: que axi lin' son tenguts com si lo y havién emblat ó tret de la casa enganosamente.

E lo senyor de la nau es tengut donar á quascun mestre qui en la sua obra obrará, per quascun iorn tres diners per pa è per beure, è encara lo loguer que ab ells empendrá; si donchs lo dits mestres no li volen fer gracia quel sperassen del un dissapte al altre. E aço es en voluntat dels mestres si ho faran ó no; quel senyor de la nau ó del leny nols ne pot destrenyer ne forçar, sino tant solament á lur voluntat. E si los mestres obrarán ab lo senyor de la nau á cosiment, que algun preu no haurá entre ells; lo senyor de la nau los es tengut de donar tot aytant com altres mestres pendran en altres obres, è segons quel temps será, è segons l'estament de la terra.

Perque tot mestre d'aixa è tot calafat, sia que faça obra á scar, sia que faça á iornal, se deu guardar que faça bona obra è stable, per ço que la pena que desus es dita, no li pogués desus venir. E fon fet per ço aquest capítol: car molt mestre d'aixa è molt calafat faría molta mala obra si ell sabia qu' ell non' hagués á sostenir negun treball, ne negun dan: è per ço es imposada la pena que desus es dita: perque quascu se guart è ia quina obra farà ne quina no.

do que hacer á dichos mercaderes; y además todo el daño que hubiese sufrido por causa del trabajo falso que le habian hecho.

Y si los tales maestros no tuviesen con que pagar, deben ser presos y entregados en poder de la justicia, hasta que quede satisfecho y reintegrado el patron de todo el perjuicio que por culpa de ellos habrá sufrido: pues así se lo deben como si le hubiesen robado el dinero, ó sacado con engaño de su casa.

Debe el patron dar á cada maestro que trabaje en su obra, tres dineros diarios para pan y vino, y demás el salario que con ellos ajustare, á menos de que los dichos no quisiesen hacerle la gracia de esperarle de un sabado á otro. Pero el hacerlo así ó no, está en la voluntad de los maestros; pues el patron no puede compelerles ni forzarles á hacerlo, siendo solo voluntad de ellos. Mas si los maestros trabajaren para el patron á discrecion, sin que haya entre ellos precio alguno; debe dicho patron darles lo mismo que otros operarios percibirian en iguales obras, atendido el tiempo, y el estado del pais.

Por lo que todo maestro carpintero y todo calafate, ya sea que trabaje una obra á destajo ó á jornal, debe cuidar de hacerla buena y sólida, para que no cayga en la pena que arriba se expresa. Y para esto se hizo este capitulo: porque algunos carpinteros y calafates harian muchas obras malas, si supiesen que no habian de sufrir ninguna pérdida ni daño: por lo qual se impuso la sobredicha pena, á fin de que cada uno ponga cuidado en la obra que haga.

MARITIMAS.

I I

CAPITOL LIII.

CAPITULO 53.

DE MESTRE D' AIXA,
ó Calafat, qui farà obra á
scar.

DEL MAESTRO CONSTRUCTOR
ó Calafate, que hará la obra á
destajo.

SI algun mestre d'aixa ó calafat pendrà ó farà obra alguna á scar; ell es tengut de pagar á tots los mestres que ab ell obraran en aquella obra, la qual ell haurá presa á scar è promesa de fer á aquell de qui será. E si aquells mestres que ab ell obrarán no saben que ell faça aquella obra á scar; lo senyor de la nau los ho deu dir è demostrar, perço que si aquell mestre era baratador ó trafegador, ó que no hagués de que pagar, aquells mestres qui ab ell haurian obrat no sien enganats no sabent que ell faça aquella obra á scar.

E si lo senyor de la obra nols ho diu ó demostra com ells comengen á obrar en aquella sua obra: si aquell mestre que la obra farà á scar, nos' volrá pagar ó no haurá de que; aquells mestres qui ab ell haurán obrat en aquella obra sen' poder tornar, è emparar aquella obra que ells feta haurán, è aquella obra deu star tant emparada tro' qu' ells mestres sien satisfets de tots lurs maltrets, è encara de tot dan, è de tot destrich, è de tota messió qu' ells sofferta haurán.

Empero: si lo senyor de qui aquella obra será los haurá dit è demostrat que aquell mestre li fa aquella sua obra á scar, è ells ho haurán entés; pag los aquell mestre ó nols pag, aquells sobre dits mestres no poden ni deuen emparar aquella obra que feta haurán, pus qu' el senyor de la obra los ho haurá dit, com ells comengen á obrar, que ell á scar fa fer aquella obra.

Empero, sil' senyor de la obra dirá á aquells mestres: que pensen de obrar, qu' ell los pagarà be è pla tots lurs maltrets.

SI algun maestro constructor, ó calafate tomare ó hiciere alguna obra á destajo, y prometiere hacerla así al dueño cuya fuese, será de su cuenta pagar á todos los operarios que trabajaren en dicha obra. Y si dichos operarios ignoraren que el constructor la hacia por asiento, el dueño ó patron del buque se lo debe manifestar, á fin de que si el tal constructor fuese tramposo, ó dissipador, ó no tuviese de que pagar, no quedasen los oficiales que trabajaron con él engañados, por ignorar que él hacia aquella obra por asiento.

Si al empezar el trabajo, el dueño de la obra no hace saber á los operarios que esta corre por asiento, y el constructor no los quiere ó puede pagar; puedense despedir dichos oficiales, y embargar la obra que tuviesen hecha, la qual debe seguir embargada hasta que queden satisfechos de todas sus pérdidas, y tambien de los daños, perjuicios, y gastos que hubieren padecido.

Si el dueño de la obra les hubiere noticiado que el constructor se la tomaba á destajo, y quedasen de ello enterados; que los pague ó no el constructor, no pueden ni deben aquellos oficiales embargar la obra que hayan trabajado, puesto que el dueño de ella les habia manifestado, al empezarla, que la hacia trabajar á destajo.

Però si el dueño de la obra dixere á los dichos operarios que traten de trabajar, que él les pagarà bien y corrientes

COSTUMBRES

trets, è li obrarán en fe del senyor de la obra è per les paraules qu' ell los haurá dites, si ell ha ia pagat aquell mestre de tot ço que promés li haurá, ó no sia pagat: si ell mestre no pagará aquells mestres, ó no haurá de que pusca pagar; lo senyor de la obra los es tengut de pagar, per ço com promés los ho haurá, sia qu' ell tenga d' aquell mestre alguna cosa, ó no. Que mester es que aquells mestres sien pagats, per ço com en fe del senyor hi haurán obrat, è per ço car ell los promés de pagar: que si ell per ventura promés nols ho hagués, los sobredits mestres no hagueren obrat, è hagueren fet de lur prou en altre part. Per que tot senyor de obra, sia que la faça fer á escar ó á iornals, se quart que prometrá ó que no: que mester es que tot ço prometrá, que ho attenga, vulla ó no.

E si los mestres d'aixa ó calafat qui farán obrar á scar, è empendrán al senyor de qui la obra será qu' ells la lliurarán feta á dia cert ó á temps sabut, è entre ells haurá posada ó mesa pena certa si los dits mestres no haurán acabada aquella obra axi com promés haurán; lo senyor de la obra los pot demanar la pena que entre ell è los dits mestres mesa è posada será, è ells dits mestres son tenguts de donar aquella menys de tot contrast. E si entre ells pena alguna mesa ne posada no será; los dits mestres son tenguts de donar al senyor de la obra tot dan è tot destrich è tota mesió qu'ell ne haurá feta ne farà: è de u-
ne esser cregut per son sacrament. Empero, es axi á entendre, que fos fet aquell destrich per culpa è per negligença dels sobredits mestres. E si per culpa è per negligença no será fet aquell dan ó aquell destrich; no es raó qu' ells ho deian esmenar, ne encara la pena, si posada hi será, pagar, pus per culpa d' ells no será feta: per ço, car á les vegades ve y em-

tes todos sus menoscabos, y ellos trabajaren baxo la fé y palabra del dueño; ahora haya pagado al constructor todo lo ajustado, ahora no le haya pagado; si este no satisfaciere á los dichos oficiales, ó no tuviese con que satisfacerles, el tal dueño queda obligado á la satisfaccion, ya tenga ó no de aquel constructor alguna cosa. Preciso es que aquellos oficiales sean pagados, puesto que en fé del dueño trabajaron, y baxo la promesa de su palabra; pues si tal promesa no les hubiese hecho, no habrian ellos trabajado; antes habrian hallado su conveniencia en otra parte. Asi pues todo dueño de una obra, bien sea que la mande hacer á destajo ó bien á jornales, mire bien la palabra que da, porque lo que prometa, aquello ha de mantener, quiera ó no quiera.

Si los maestros carpintero ó calafate que harán trabajar á destajo, ajustasen con el dueño de la obra daría acabada para dia ó tiempo aplazado, imponiéndose entre ellos cierta multa, y dichos maestros no la hubiesen concluido como ofrecieron; el dueño de la obra puede entonces exigirles aquella pena que se impusieron reciprocamente, la qual deben aprontar sin contradiccion alguna. Pero si entre ellos no se hubiese impuesto pena alguna; los referidos maestros deben satisfacer al dueño de la obra todos los perjuicios, dilaciones, y gastos que hubiese sufrido, y en adelante sufrir: en lo qual será creído baxo juramento. Mas debese entender, que aquellos perjuicios procediesen de culpa ó negligencia de los tales maestros; porque no siendo asi, no es justo que ellos los hubiesen de reparar, ni pagar tampoco la multa impuesta, pues no se causaron por su culpa; porque muchas veces sobreviene impedimento de Dios ó de principe, contra los quales casos nadie

MARITIMAS.

13

empatxament de Deu ó de senyoria, è axi á empatxament de Deu ó de senyoria no pot algú als dir ne contrastar, ne es raó que ho pusca.

Empero, si lo senyor de la obra no entendrá de fer les pagues axi com ab los mestres emprés haurá, en' haurán á fer messió, on' sostendrán algun dan; tot en axi es tengut è obligat lo senyor de la obra als sobredits mestres com los mestres son á ell, è axi semblantment que sia raó è egualtat.

CAPITOL LIV.

DE PERSONER QUI VOL
vendre la part que te en
la nau.

ENCARA deu hom saber: que si algun personer volrá vendre la part que haurá començada de fer en la nau; ell ho deu fer á saber al senyor de la nau, è tot en aquella guisa es tengut de fer l'altre. E si lo senyor de la nau no vol que y entre; no y pot entrar entro que la nau haia fet viatge, per ço es entendre, que aquell qui la compraria lon' poria gitar per mala volença. E per aquesta raó no poden fer encantar los personers ab lo senyor de la nau entro que la nau haia fet viatge: è quant haia fet viatge, ellas' pot encantar del personer al senyor, è del senyor al personer. Empero lo personer deu donar al senyor de la nau avantatge de donar è de pendre, è sia en voluntat del senyor de la nau de dar ó de pendre, si donchs encant publich no y harvia.

E per ço fon fet aquest capítol: car lo senyor de la nau hi haurá molta fatiga è molt maltret, è haurá començada la nau, que si ell no fos, no fora feta.

die puede tener que decir ni replicar, ni sería razon que lo pudiese.

Si el dueño de la obra no cuida de hacer los pagos conforme á lo convenido con los maestros, y de ello les resultare algun gasto ó perjuicio; el mismo derecho tienen para repetir contra el dueño de la obra, que este tendría contra ellos en el caso contrario, siendo esto conforme á razon y equidad.

CAPITULO 54.

DEL ACCIONISTA QUE
quiere vender la parte que tiene
en la nave.

SEpase tambien: que quando algun accionista querrá vender la parte que empezó á tomar en un barco, debe notificarlo antes al patron, de la misma suerte que debe hacerlo el comprador. Y si el patron no consintiere que este entre en la parte, no podrá entrar hasta que la nave haya hecho el viage, por la razon que el que comprare aquella parte, podria quitarle la patronia por mala voluntad. Por esta misma razon no pueden los accionistas ponerla en venta con el patron, hasta que la nave haya hecho viage. Verificado éste, se pueden negociar las partes del accionista al patron, y de este al accionista. Pero este debe dar al patron la preferencia de tomar ó dexar, quien tendrá esta libertad á menos que se hiciere pública subhasta.

Hizose pues este capítulo por la mucha fatiga y trabajo que habrá tenido el patron para comenzar el buque; que á no ser él, no se hubiera construido.

CAPITOL LV.

DE NAU COM SE POT ES' DEU
encantar entre lo senyor è los
personers.

SEgons ques' diu è demostra en lo capítol desus dit, que nau ó leny nos' pot encantar tro haia fet viatge, è es ver ab que sia nau ó leny que de nou se faça ó que algú la hagués comprada ab voluntat è sabuda de tots los personers ó de la maior partida: è la on diu quel personer deu donar advantage al senyor de la nau ó del leny de donar è de pendre, si donchs encant publich no y haurá, axi meteix se deu seguir è entendre: perço, com no es ne seria iusta raó que si hi havia un personer ó dos, qui per leugeria de lur seny ó per sobergaria de lur moneda que ells haguessen, deian ne pusquen aportar algun senyor de nau ó de leny, en que ells haguessen alguna part, á encant publich, si donchs lo dit senyor de la nau ó leny nos' volrá. Es raó que nos' deia fer. Per que? Per ço car á les vegades la maior força dels senyors de les naus ó dels lenys han á fer algunes missions que no volen metre en compte als personers per haver gracia d'ells; è perço car ells han fe que pusquen ab los dits personers guanyar en moltes de guises è en moltes de maneras, les quals no cal ara dir ne recapitular.

E per ventura algunes vegades los dits senyors de les naus ó dels lenys han á fornir en la nau ó en lo leny qu' ells fan fer mes parts qu' ells no cuiden fer com la dita nau ó leny comengen, è axi los dits senyors de les naus ó dels lenys son esmesos que ells no han diners ne haurán de quen' pusquen haver, á les vegades.

Encara per altra raó; perço car lo dit senyor de la nau ó del leny hi haurá molta fatiga haguda, è molt maltret,

CAPITULO 55.

DE COMO SE PUEDE PONER
*en venta la nave entre patron y
accionista.*

SEgun expresa el sobredicho capítulo, se declara que no puede venderse una nave hasta haber hecho viage, y es esto cierto, con tal que sea buque que de nuevo se fabrique, ó que alguno lo haya comprado con voluntad y noticia de todos los accionistas ó del mayor número. Y donde se dice, que el accionista debe dar la preferencia al patron de dexar ó tomar á menos de hacerse pública subhasta, asi mismo debe seguirse y entenderse: porque no fuera justo ni razonable que uno ó dos accionistas, por ligereza de cabeza ó por sobra de dinero que tuviesen, deban ni puedan precisar al patron del buque en que tuviesen partes, á una subhasta pública si él no lo quisiera. Y es razón que no se haga asi: porque á veces la mayor parte de los patrones tienen que hacer algunos gastos que no quieren poner en cuenta á los accionistas por tenerlos gratos y porque tienen esperanza de poder ganar con dichos accionistas de muchos y diversos modos, que no es necesario aqui decir ni recapitular.

Tambien porque, algunas veces dichos patrones tienen que llenar en los buques que hacen fabricar mas partes que las que pensaban hacer al principio de la obra; de suerte que se hallan en el apuro de no tener dinero, ni de donde haberlo á las veces.

Por otra razon tambien, y es las grandes fatigas, cuidados, trabajos, y afanes que en la obra habrá pasado el patron;

MARITIMAS.

15

è molt treball, è molta ansia, è molt afany: perque no seria ne es raó que per fellonia que un personer ó dos, ó per desgrat qu'ells haguessen del dit senyor de la nau ó del leny, lo poguessen aportar á encant publich, que segons les raons desus dites totavia lon' porien gitar á gran menyscap del meteix, è axi lo dit senyor de la nau ó del leny romandria desfet, ó gran res consumat del seu, è los dits personers no sen' millorarien en res. Per que es raó que un personer ne dos nol' pusquen portar á encant publich, si nou volrá lo dit senyor de la nau, per les raons desus dites.

Empero, si com la dita nau ó leny haurá fet viatge, axi com desus es dit, si tots los personers ó la maior partida volrán encantar ó aportar á encant la dita nau ó leny al dit senyor; ells ho poden fer, que lo senyor desus dit no pot ni deu en res contrastar, si donchs entre lo dit senyor è los dits personers alguna convinenga ó promissió no será stada feta. E si la dita convinenga ó promissió desus dita entre ells feta no será; la dita nau ó leny se deu es' pot encantar: es á entendre, que los dits personers han poder de destrenyer ó de fer destrenyer á la senyoria al senyor de la nau de fer lo dit encant publich: perço, car segons dret è raó, è egualtat, è costuma, de qualsevulla cosa que sia fet è mogut algun contrast, totavia apodera è deu esser seguit tot ço que la maior partida ó força volrá, è alló se deu seguir, è als no. E axi, si tots los personers ó la maior partida ó força volrá encantar ab lo dit senyor de la nau ó del leny; lo dit senyor de la nau ó del leny deu fer encant ab los dits personers, en aquesta guisa, que qui mes hi dirá, aquell lo deu haver.

Mas empero: si tots los personers ó la maior partida dels personers no encantarán ó no volrán encantar; lo dit senyor

tron; pues no fuera justo que por malicia de uno ó dos accionistas, ó por descontento que tuviesen del patron, le pudiesen obligar á una subhasta pública, pudiendo por este motivo, que antes se ha dicho, desposeerle tambien del officio en gran menoscabo del mismo patron que quedaria arruinado, ó destruida la mayor parte de su caudal, sin que por esto mejorasen ellos sus intereses. Asi pues es justo que uno ó dos accionistas no le puedan obligar á la venta pública contra su voluntad por las razones arriba expresadas.

Pero despues de haber hecho el buque su viage como arriba se declara: si todos los accionistas ó el mayor número de ellos quieren subhastar ú obligar al patron á subhastar el buque, pueden executar lo, sin que el patron tenga derecho á contradecirlo, á menos que hubiese entre ellos y dicho patron algun anterior convenio ó promesa. Y si no existiese tal convenio, el buque puede y debe ponerse en venta: esto es decir, que los accionistas tienen facultad de compeler por justicia al patron á la dicha subhasta pública: porque es conforme á derecho, razon, equidad, y costumbre, que en qualquiera cosa sobre que se mueva litigio, siempre prepondera y debe ser seguida la voluntad de la mayor parte y número, y no otra. Asi, pues, si todos los accionistas ó la mayor parte de ellos quieren poner en venta la nave con el patron; este lo debe admitir, en esta conformidad, que se la lleve el mayor postor.

Pero, si todos los accionistas ó el mayor número no pusieren en venta la nave, ó no quisieren; el patron no está obli-

ga-

nyor de la nau no es tengut de encantar ab aquells personers si ell nos' volrá. Salvo en aytant empero, que si un personer, ó dos, ó tres volen encantar ó aportar á encant al dit senyor de la nau ó leny; los dits personers ó personer han è deuen dir al dit senyor de la nau ó leny: ó vos nos dats á raó d'aytant de les nostres parts, ó nos darém á vos á raó d'aytant de les vostres: è d'açó desus dit poden forçar los dits personers al dit senyor de la nau ó leny, vulla lo dit senyor de la nau ó leny, ó no. E axi lo dit senyor de la nau ha avantatge de dar ó de pendre; salves empero totes convinçes ó promissions ó manaments fets entre ells en totes coses. E axi lo dit senyor de la nau ó leny pot forçar als dits personers en totes aytantes guises ó maneres com los dits personers poden è deuen forçar al dit senyor de la nau.

Empero, si entre lo dit senyor de la nau è los dits personers encant publich se farà; encant publich no ha ne deu haver senyoria neguna, que tots deuen esser personers simples; si donchs entre ells no haurá alguna convinçença empresa que algú d' ells hi deia haver algun honrament ó alguna senyoria. Empero, si com ells volrán encantar, entre ells empondrán que sia donat algun avantatge á aquell qui primer dirá, li deu esser dat. E si entre ells alguna convinçença per raó del avantatge desus dit feta ne empresa no será; lo un no es tengut de donar al altre lo dit avantatge, si nos' volrá.

CAPITOL CCXLII.

DE PATRO QUI VOLRA
creixer la sua nau.

Senyor de nau ó leny qui volrá creixer la sua nau ó lo seu leny: si ell es en loch on sien tots los personers ó la maior parti-

gado á entrar en la subhasta con ellos, siempre que él no lo quiera. Pero es de advertir: que si uno, dos, ó tres accionistas quieren abrir la venta, ú obligar á ella al patron; entonces los referidos accionistas ó accionista deben decirle: *ó vos nos habeis de dar tanto por nuestras acciones, ó nosotros os daremos tanto por las vuestras.* A esto, pues, pueden compeler los accionistas al patron, de grado ó por fuerza; pero le queda á él siempre la ventaja del tantéo para dexar ó tomar, salvos siempre cualesquiera pactos ó condiciones que anteriormente se hubiesen impuesto entre sí. Y de la misma suerte el patron puede compeler á los accionistas por todas las vias y maneras con que podria ser compelido por ellos.

Mas si entre el patron y los accionistas se abriera subhasta pública del buque, en ella no concurrirá superioridad alguna; pues deben ser todos simples accionistas, á menos de que entre sí se hubiesen convenido de que alguno hubiese de haber distincion ó preeminencia. Pero si al tiempo de abrir la venta pública se hace el pacto de darle alguna ventaja al primero que ponga la postura, debe cumplirsele. Y si entre ellos no existiese pacto ni condicion de tal ventaja; el uno no está obligado al otro á esta preferencia, si no quiere.

CAPITULO 242.

DEL PATRON QUE QUIERA
aumentar su nave.

EL patron que quiera aumentar el buque, si se halla en parage donde estén todos los accionistas ó el mayor número

MARITIMAS.

17

tida, lo senyor de la nau ó leny los ne deu demanar; è si tots los dits personers ho volen ó la maior partida que la nau se cresca, lo senyor de la nau ó leny la pot creixer: è tots los personers son hi tenguts de metre per la lur part aytant com d' aquell creximent los vendrà.

E si y ha personer que hi volgués contrastar, no pot, pus que ab sabuda è ab voluntat de la maior part serà fet aquell creximent; è si lo senyor de la nau ho haurà á manlevar, aquell personer n'es tengut axi com en lo capítol desus dit es contengut. E si los personers no volen que aquella nau se cresca, lo senyor de la nau nols pot forçar; mas pot los forçar de tot ço que en lo capítol desus dit es contengut. Encara mes: si lo senyor de la nau fa aquell creximent menys de sabuda è de voluntat dels personers; los personers no son tenguts al senyor de la nau de res á donar, sino axi com en lo capítol desus dit es contengut.

Empero, si lo senyor de la nau ó del leny serà en algun loch on no haurá personer algú, è el volrà creixer sa nau ó leny; èl la pot creixer segons que en lo capítol desus dit es contengut: è los personers no y poden res contrastar, sino en axi com en lo capítol desus dit es contengut: è lo senyor de la nau es obligat als personers de totes aquelles convinçes è impressions quel capítol de fet de adob parla è es contengut: perço com creximent que hom fa á la nau es judicat per adob.

CAPITOL CCXLIII.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.

Segons ques' diu è demostra en lo capítol desus dit, que si senyor de nau vol crei-

ro debe antes pedirles su aprobacion. Y si todos ó la mayor parte lo consienten, podrá acrecentarlo; y entonces todos están obligados á acrecer el valor de su respectiva parte en razon de lo que les tocara por aquel aumento.

Ningun accionista podrá oponerse á esto, pues que con ciencia y voluntad del mayor número se hizo aquel aumento; y si el patron tuviese que tomar un préstamo para ello, dicho accionista quedará responsable, como lo previene el capítulo sobredicho. Si los accionistas no consienten que se acreciente el buque, el patron no les puede hacer fuerza ninguna; pero puede compelerles á todo lo que en el sobredicho capítulo se contiene. Mas, tambien, si el patron hace aquel aumento sin noticia y voluntad de los accionistas; estos no están obligados á satisfacerle cosa alguna, sino como se previene en el sobredicho capítulo.

Pero si el patron se hallase en parage donde no hubiese alguno de los accionistas, y quisiere aumentar su nave; puédelo executar segun lo que expresa el sobredicho capítulo, y los accionistas no pueden disputarselo, ateniendose solo á lo que expresa aquel capítulo; pero el patron les queda obligado á todos aquellos pactos y ajustes de que habla el capítulo *de reparo del buque*, por quanto todo aumento que se hace en una nave, se reputa por reparo.

CAPITULO 243.

DECLARACION DEL
precedente capitulo.

Segun se expresa y demuestra en el precedente capítulo, quando un patron quie-

creixer ó fer algun creximent en sa nau ó leny, si lo senyor de la nau es en loch on sien tots los personers ó la maior partida, lo senyor de la nau ó leny los deu demanar del dit creximent qu'ell vol fer en la dita nau ó leny, è si los dits personers tots ó la maior partida no volrán que lo dit creximent se faga, lo dit senyor de la nau nou deu fer nels ne pot forçar; mas lo dit senyor de la nau pot forçar los dits personers d' aqó que es dit en lo desus dit capítol, ço es á entendre, de encantar, è los dits personers al senyor de la nau ó leny, per aquella rab meteixa, è es ver, è axi es acostumat de fer, empero segons que encant deu esser fet. È allá on diu è demostra, que si lo dit senyor de la nau ó leny es ó será en loch on no sien ne serán tots los dits personers ensemps ó la maior partida, que si lo dit senyor de la nau ó del leny, volrá creixer la dita nau ó leny, lo dit senyor ho porá fer, que personer algu no y pot en res contrastar, si no axi com en lo capítol desus dit es contengut, è es ver.

Mas empero es axi á entendre, que lo dit senyor de la nau ó leny no la cresta sino per dues raons, ço es á saber, per gran nolit ó gran viatge qu' ell trobás, ó per gran profit qu' el dit senyor de la nau veés ó conegués quen' vengués ó quen' pogués venir á sí meteix è á tots los desus dits personers, ço es á entender, per passatge, ó per falliment d' altres naus ó lenys que alguns mercaders no trobassen.

E si lo dit senyor de la nau ó leny farà lo creximent desus dit per les dues raons desus dites; los dis personers li son tenguts de pendre en compte tota la messió è despesa que lo dit senyor de la nau ó leny haurá feta per lo dit creximent, si donchs los dits personers lo contrari provar no li porán. E si lo dit

quiere aumentar las medidas del buque, y se halla en parage donde estén todos los accionistas, ó el mayor número de ellos, debe pedirles su aprobacion para este aumento: y si todos ó la mayor parte no consienten que se haga, no debe hacerlo, ni puede compelerles; mas si puede obligarles á lo que dice el sobredicho capítulo, conviene á saber, á poner la nave en subhasta; y los accionistas pueden por la propia razon hacer con él lo mismo. Esto es cierto y conforme á la práctica; bien que segun fuere la venta ó subhasta. Tambien es cierto que en dicho capítulo se expresa y demuestra: que si el patron se halla en parage donde no estén juntos todos los accionistas ó la mayor parte de ellos, y quiere aumentar el buque, lo puede hacer, sin que ninguno de ellos pueda oponerle en cosa alguna, sino conforme se previene en el sobredicho capítulo, y es constante.

Pero eso debe entenderse de esta manera, que dicho patron no acreciente el buque sino por dos motivos, es á saber, ó por gran flete, ó por viage largo que hallase, ó por gran beneficio que previese ó conociese habia ó podia redundarle á sí mismo y á todos los sobredichos accionistas, es decir, por causa de expedicion, por no hallar algunos cargadores buques ó viages para el destino.

Y siempre que el patron haga el sobredicho aumento por los dos referidos motivos, los accionistas deben recibirle en cuenta todo el gasto y costas hechas en dicho aumento, á menos de que puedan probarle lo contrario. Y si esto probarle no pudieren, trayendoles el patron, ya sea ganancia ó bien pérdida, debe

MARITIMAS.

19

contrari provar no li porán esser ver ; sia que lo dit senyor de la nau ó leny los apport guany ó consumament , tot li deu esser pres en compte. E si lo dit senyor de la nau los apportará algún guany ; los dits personers ne deuen haver è pendre be è entegrament lur part segons que quascú dels personers la haurá en la nau. E si lo dit senyor de la nau ó leny apportará algún consumament als personers ; los dits personers son tenguts de pagar al dit senyor de la nau, segons que á quascú dels dits personers ne pertanyerá segons la part que en la dita nau haurá. E es raó , que axi com quascú prenguera part del dit guany si lo dit senyor de la nau ó leny lols hagués portat ; axi es raó que quascuns dels dits personers paguen sa part en lo dit consumament si esdevenia per algun cas , è pusque lo dit senyor de la nau ó leny haurá fet lo dit creximent á bon enteniment è per les raons desus dites , è maiorment pus lo dit contrari no li porá esser stat provat.

Mas empero : si los dits personers porán provar lo dit contrari al dit senyor de la nau ó del leny , qui no haurá feta la dita obra ó creximent per les dites raons , ans ho haurá fet per sa autoritat è per vana gloria del segle , è per ço que les gents diguen que aytal es senyor de gran nau , ó de gran leny ; aquella messió aytal que per aquella raó ó raons com desus son dites será feta , los dits personers no son tenguts que la li prenguen en compte , si los dits nou volrán sino en aytal manera que aquella messió que per les raons desus dites será stada feta , que sia mesa en coneguda , è en vista , è en poder de dos bons homens , è ço que ells ne dirán è conixerán , que alló sien tenguts los dits personers de pendre en lur compte al dit senyor de la nau ó leny : axi que la una
part

berá abonarsele todo en su cuenta. Si el referido patron les trae algun beneficio, deben ellos tomar bien è integramente su quota parte conforme á la accion que cada uno tenga en el buque; y asimismo si les traxese pérdida, deberán reintegrar al dicho patron á prorata cada qual de la accion que tuviere. Y es mucha razon que, así como cada qual recibiria su parte de ganancia, si el patron se la hubiese traído, del mismo modo es tambien razon que paguen dichos accionistas su parte en la pérdida, si esta proviniere de desgracia, y si el patron hizo aquel aumento con buena intencion, y por los motivos sobredichos, y mayormente si no se le hubiese podido probar lo contrario.

Pero si los accionistas pudiesen probarle lo contrario al sobredicho patron: si este no hizo aquella obra, ó aumento por los referidos motivos; sino para darse autoridad, y por vanagloria del siglo, y para que digan las gentes que es patron de gran nave; todo aquel gasto que por este motivo ó razon se hubiese hecho, como arriba queda expresado, no estarán obligados los accionistas á admitirselo en cuenta; á menos de que lo quieran baxo los terminos de que el tal gasto se haga reconocer y examinar por el arbitrio de dos peritos; y que lo que estos declaren y juzguen sobre aquel hecho, aquello habrán de admitir los referidos accionistas en cuenta al patron, por manera que ni la una ni la otra parte pueda en cosa alguna contradecir al juicio y dicho de aquellos

*part ne l'altra no pusea en res contras-
tar al dit è á la coneguda d'aquells da-
munt dits dos bons homens.*

*E en aquesta guisa, empero: que si
los dits personers no encantarán la dita
nau ó leny, è lo dit senyor de la nau ó
leny romandrà en sa senyoria tot en axi
com se era è ab aquells meteix sobredits
personers; no son tenguts de res á donar
al dit senyor de la nau ó leny de la di-
ta messió que axi com desus es dit se-
rá stada feta, ne encara per los dits bons
homens será stada arbitrada, ó estima-
da, ó sentenciada; sino en axi com lo dit
senyor de la nau ó leny s'o guanyará ab
la dita nau ó leny: è encara li fan gran
gracia com él roman en senyoria de la
dita nau ó leny, è com del tot la dita mes-
sió no li abatrán del compte, que axi com
desus es dit haurá feta no raonablement;
mas es se fet è fas' per esta raó, car
en totes coses è en tots fets es bona igual-
tat, è temprament, è conuinença de bons
homens.*

*Empero, si los dits personers encan-
tarán la dita nau ó leny al dit senyor,
el'gitarán de tot de la senyoria, è despo-
seirán; los dits personers son tenguts de
donar è pagar al dit senyor tota la mes-
sió è despesa que per los dits bons homens
los será estada arbitrada, ó estimada,
ó sentenciada, encontinent que los dits
personers haurán la dita nau ó leny en-
cantat, è aquell qui era senyor ne haurán
gitat. Empero, si aquell qui era senyor
de la dita nau ó leny haurá manlevats
alguns diners per raó de la dita obra ó
creix qu' ell, axi com desus es dit, hau-
rá fet no degudament; si ell ne darà lo
guer on' haurá donat, los dits personers
no son tenguts de metre ne de pagar part
en lo dit loguer, si donchs los dits per-
soners fer nou volrán.*

*Mas empero: si dit senyor de la nau
ó leny haurá feta la dita obra ó creixi-
ment*

dos mencionados hombres buenos.

Pero esto debe entenderse asi: que si los sobredichos accionistas no pusie-
ren en venta la embarcacion, y el pa-
tron quedase en su oficio como antes, y
con los mismos mencionados accionistas;
estos no deben abonarle nada del gasto
que hubiese hecho, segun se expresa ar-
riba, y que por los dos árbítrros hubiese
sido estimado y sentenciado, sino de las
ganancias que vaya adquiriendo con el
buque; y aun en esto se le hace gran
favor, pues se le dexa en el mando de
la nave, y no se le rebaxan en la cuen-
ta de una vez todos los gastos que in-
debidamente habia causado. Pero esto
se hace, y se ha hecho por la razon,
que en todas las cosas, y en todos los
negocios es buena la equidad, el tem-
peramento, y el convenio de árbítrros.

Si los accionistas pusieren en venta
el referido buque á dicho patron, y le
quitaren totalmente el mando; estarán
obligados á pagarle todos los gastos y
costas que por los referidos árbítrros fue-
sen estimadas y sentenciadas, desde el
punto en que hubiesen dicho buque pu-
esto en venta, y bubiesen despedido su
patron. Pero si éste hubiese tomado pres-
tado algun dinero para dicha obra ó au-
mento que, como arriba se dice, hubie-
se hecho debidamente, y pagare premio
de él, ó lo hubiese pagado; los referi-
dos accionistas, si no quieren, no deben
abonarle parte alguna de dicho premio.

Pero: si el patron hubiese hecho
aquella obra ó aumento por las razo-
nes

MARITIMAS.

21

ment per les raons desus dites : si lo dit senyor de la nau ó leny haurá manlevada moneda de algú per raó de la dita obra ó creix ; si lo dit senyor ne dará loguer ol' ne haurá donat , los personers hi son tenguts de metre è de pagar segons que á quascú pertanyerá , è segons la part que en la dita nau ó leny haurá , sens tot contrast. E iatsia açó que en lo capítol desus diga è demostre : que creximent que hom faça á alguna nau ó leny , qués iutge per adob , ver es ; mas en tal guisa se pot hom flixar de creximent , que adob nos' deu nes' pot flixar de que haurá ops la dita nau ó leny.

E axi los dits senyors de nau ó lenys deuen se guardar com serán en algun loch estrany ó privat , si ells volrán fer alguna obra , ó algun creximent en lurs naus ó lenys , qu' ells queu fagen ab iusta raó ó raons , per ço quels casos desus dits nols puscan esser desus posats , è per ço quel'dan desus dit nols pusca desus venir : salves empero totes conviengences ó empeniments fets entre los senyors de les naus è los personers en totes è per totes coses.

CAPITOL CCXLIV.

DE ADOB DE NAU.

Senyor de nau ó leny , de qui la sua nau haurá ops adob : si lo senyor de la nau és en loch on sien sos personers tots ó partida , lo senyor de la nau deu dir è demostrar á aquells personers aquell adob que la nau ó leny haurá mester : è si los personers ho volen , ell ho deu adobar , èl's personers son tenguts metre en lo adob quascú tant com li vendrá á la sua part. E si hi haurá algun de aquells personers qui no volrá pagar ço que á ell vendrá , è lo senyor de

nes sobredichas , y para ello hubiese tomado prestado algun dinero ; si pagare ó hubiese pagado premio por él ; los accionistas deben abonarse , cada uno á prorrata , y conforme á la parte que tenga en el buque , sin contradicion alguna. Y sin embargo de que en el capítulo sobredicho se diga y declare : que el aumento que se haga á un buque se repunte como reparacion ; podrá uno escusarse no obstante , de un aumento , y no deberá escusarse de una compostura que la nave necesite.

Por tanto los patrones deben tener gran miramiento quando quieran hacer alguna obra , ó aumento en sus buques , y estuviesen en pais extraño ó solitario , de hacerla con justos motivos , á fin de que los sobredichos casos no se les puedan acumular , ni sobrevenirles aquellos perjuicios ; salvas siempre qualesquiera condiciones y convenios estipulados entre ellos y los accionistas , en todas , y por qualesquiera cosas.

CAPITULO 244.

DEL REPARO DE LA NAUVE.

Todo patron cuya nave necesite de recomposicion , si se halla en parage donde estén todos los accionistas , ó parte de ellos , debe manifestarles el estado y necesidad del buque ; y si los accionistas le consienten la reparacion , el patron debe executarla , y cada uno de ellos está obligado á contribuir en el costo á prorrata de su parte. Y si alguno de los accionistas no quisiere pagar su contingente , y el patron tuviese que tomar dinero prestado ; aquel accionista queda

res-

COSTUMBRES

de la nau ho haurá á manlevar ; lo personer n'es tengut è obligat axi com lo capitól desus dit conté.

E si los personers no volrán que la nau ó leny se adob per ço car per ventura ell costaria mes de adobar que no valria, ó encara mes, que com la nau ó leny serà adobat è ells lo volrán vendre, ells no trobarien tant com ell costaria de adob ; per ço lo senyor de la nau ó leny no deu adobar sa nau ó leny menys de voluntat dels personers pus sia en un loch ab ells, nels ne pot forçar ; mas lo senyor de la nau pot forçar de vendre è de encantar als personers, pus que ells no volrán que la nau ó leny se adob, è los personers ne poden forçar aytambé al senyor de la nau ó del leny : que á encantar no y ha nengú senyor, que tots son è deuen esser personers simples, si donchs algunes convinçences no havia entre ells que algú dels personers hi degué haver qualque senyoria.

E si lo senyor adobará la nau ó leny menys de voluntat dels personers ; personer algú no li es tengut de res á donar d' aqó que costará aquel adob qui menys de sabuda d'ells serà fet : mas lo senyor de la nau se deu pagar axi com la nau ó leny s'o guanyará, que alló personer algú no y pot res contrastar. Mas si la nau ó leny se perdrá ans qu' el senyor sia pagat d' aqó que haurá prestat á aquel adob ; personer algú no li es tengut de fer esmena.

Mas com la nau ó leny se perdrá, si exàrcia alguna se restaurará ; lo senyor de la nau se deu entegrar, que personer algú no lo y pot contrastar : è si res hi sobra, lo senyor de la nau ho deu retre è donar á quascun personer tant com li venga per la sua part.

E si alguns dels personers volrán vendre aquella part que haurán en la nau que sia adobada ; ell se deu fadigar

responsable, conforme se contiene en el sobredicho capítulo.

Si los accionistas no quisieren que la nave se repare, porque acaso costaría mas la compostura que vale el buque, ó porque pensando en venderlo despues de recompuesto no sacarían lo que costasen los reparos ; en este caso el patron no puede emprender la obra sin consentimiento de los accionistas, hallandose en un mismo parage con ellos, ni puede á ello compelerles ; mas sí obligarles á vender y subhastar la nave pues no quieren que se repare. Y á lo mismo los accionistas pueden obligar al patron, porque en la subhasta nadie es mas que otro, pues todos deben considerarse como simples accionistas ; á menos de haber entre ellos convenido que alguno de los accionistas debiese tener allí alguna preferencia.

Si el patron reparare su nave sin consentimiento de los accionistas ; ninguno de estos le debe bonificar gasto alguno de la obra que hubiese hecho sin ciencia de ellos, sino que deberá reintegrarse con las ganancias que vaya haciendo el buque, á lo que ningun accionista podrá oponerse. Y si la nave se perdiere antes que el patron se hubiese cubierto de lo que adelantó para aquella compostura ; ningun accionista debe estarle á la indemnizacion.

Pero en caso de perderse, si el patron recobrare algunos aparejos, debe hacerse pago con ellos, sin que accionista alguno pueda disputarselo ; y si despues sobrare algo, debe restituirlo, y distribuirlo á los accionistas por lo que toca-re á la parte de cada uno.

Y si algunos de los accionistas quisieren vender la parte que tienen en el buque que fue recompuesto ; debese prefe-

MARITIMAS.

23

á aquell qui senyor ne serà, car aquell li haurá hagut molt de maltret, è hi haurá bestret tot aquell adob. E si aquell personer no sen pot avenir ab aquell qui senyor ne serà; sia mes en poder de dos bons homens de mar, qui veien aquell adob ia quant costa, per ço que si aquell personer venia la sua part á altri, que entre lo senyor de la nau è aquell qui aquella part compraria no pogués haver contrast. E tot çó que aquells dos bons homens ne dirán on farán, allon' sia seguit, axi que el senyor de la nau, ne aquell personer per qui lo contrast seria, no y puguén contrastar; mas tot ço qu' ells ne dirán ab consell que demanen á homens de mar, allon' sia seguit.

Salvo empero, que si lo senyor de la nau serà en loch on no haurá algun personer, è la nau ó leny haurá tan gran ops adob, que menys de adob no pogués navegar; lo senyor de la nau deu guardar lo profit de sí è de sos companyons; è per ço deu mes amar lo profit de sos companyons com ells no y serán, è encara per ço car ells lo haurán fet senyor del lur, perqu' ell deu guardar sí meteix de blasme è de dan, è encara mes aquells qui en ell se fian.

Y si lo senyor de la nau veu è coneix que aquell adob que la nau ha mester, sia ó deia esser mes á profit dels personers que á dan segons son semblant è segons sa coneixença è sa conciencia; que alló que á ell ne sia semblant, allon' deu fer á son bon enteniment. E qualsevol cosa qu' ell ne faça, sia que la adob ó que la vena, tot li deu en ve esser pres, pus qu' ell ho haurá fet á bona intenció; è axi los personers no poden res contrastar en ço qu' ell ne faça; porque quasi se guart á qui farà part, si donchs no era emprés entre el senyor de la nau è los personers qu' ell no degués adobar ne vendre la nau ó leny si nou fahia ab

ferir por el tanto al propio patron en consideracion á su trabajo y al desembolso para la obra. Y si aquel accionista no pudiese componerse con el patron; póngase el asunto en poder de dos hombres buenos que inspeccionen aquel reparo y su costo, á fin de que si el accionista vendiese su parte á otro, entre el patron y el comprador no se mueva debate. Y lo que determinen aquellos dos árbitros, se deberá seguir; de suerte que ni el patron, ni el accionista por quien fuese el debate, no puedan contradecirlo, antes bien se guardará lo que aquellos decidan con consejo de mareantes.

Pero hay la excepcion, que hallandose el patron en parage donde no haya accionista alguno, y la necesidad del reparo fuese tanta que imposibilitase navegar la nave; deberá atender á su propia utilidad, y á la de sus socios; y con mas razon á la de estos, por no hallarse presentes entonces, y por haberle ellos hecho dueño de sus caudales: por lo que debe guardarse de todo cargo y perjuicio, y aun mas á aquellos que en él se fian.

Y si el patron prevé y conoce, que el reparo que necesita el buque debe acarrear mas provecho que daño á los accionistas segun su parecer, ciencia, y conciencia; lo executará á su discrecion conforme le pareciere. De modo que todo lo que dispusiere del buque, ya sea reparandole, ya vendiendole, se le debe dar por bien hecho, supuesto haberlo practicado con buena intencion. Asi pues los accionistas no se le pueden oponer á lo que obrare, pues debe cada uno antes mirar con quien se asocia; á menos de que se hubiese antes pactado entre los accionistas y el patron, que éste no pudiese reparar ó vender el buque sin

con-

COSTUMBRES

voluntat de tots los personers, ó de la maior partida.

Empero si aquella convenença no era entre ells, aquella cosa quel senyor de la nau ne farà, aquella ne haurán á seguir los personers; salvo que, si ell la iugaba ó baratava, ó la perdía per sa culpa, aquell los es tengut de esmenar, axí com en lo capítol desus dit se conté. E aquest capítol fon fet ques' quart quasi á qui farà part è á qui comanará lo seu, è á qui no, è com no lo y comanará: que les convenenças que entre ells serán empreses, aquelles se haurán á seguir.

CAPITOL CCLXXI.

DE MESTRES D' AIXA, E DE
calafats.

Segons que en lo capítol desus dit declara è demostra, dels mestres d' aixa è dels calafats qui haurán emparada alguna obra de fer, cóm son tenguts è obligats á aquell senyor de qui la obra serà è qui en poder lals haurá mesa, è del senyor aytambé qui la obra los haurá liurada, de qué es tengut als dits mestres è de qué no: mas gens en lo capítol desus dit no esclareix, è si alguns dels dits mestres prometan de obrar ab algun senyor de nau ó leny, si alló que promés li haurán no li volrán attendre, de qué li serán tenguts è de que no.

E per les raons desus dites los nostres antichs qui primer començaren anar per lo mon, feren aquesta esmena perço que entre los senyors de les naus è los mestres desus dits no pogués haver algun contrast, è digueren è declararen en axí: que tot mestre d' aixa è tot calafat qui prometrá de obrar á algun senyor de nau ó leny, è sia que faça preu ó no ab ell, es mester que liu attena pus que

consentimiento de todos ellos, ó del mayor número.

Mas siempre que no exístiese tal convenio, lo que dispusiere del buque el patron, se debe guardar por los accionistas; excepto que si se lo jugase, empeñase, ó perdiese por su culpa, les quedaria responsable al resarcimiento, conforme se contiene en el capítulo sobredicho. Y el presente se hizo para que mire cada qual á quién haga participante, y á quien encomiende su caudal, ó no, y en qué terminos lo encomiende, porque las condiciones que entre sí estipulen, aquellas han de guardar.

CAPITULO 271.

DE LOS MAESTROS
carpinteros, y calafates.

Segun el contenido de un capítulo antecedente (es el LIII.) se declara y expresa la obligacion que los maestros carpinteros y los calafates que ajustaron hacer una obra, tienen contraida con el dueño de ella que la hubiese puesto en sus manos, y del mismo modo la que tiene el referido dueño con aquellos oficiales. Pero no se declara allí: á qué le son estos responsables ó no, en el caso de no cumplirle lo que le hubiesen prometido.

Por esta razon nuestros antepasados que navegaron primero el mundo, á fin de evitar litigios entre los patrones ó navieros, y los referidos maestros, hicieron la siguiente declaracion: que todo maestro carpintero y todo calafate que ajustare hacer una obra con alguno, ya sea á precio cierto, ó no, es menester que le cumplan lo prometido; y si el tal maestro lo rehusare, deberá reintegrar

MARITIMAS.

25

promés lo y haurá. E si ell fer nou volrá; es tengut de retre è d'esmenar tot dan è destrich que aquell senyor d'aquella nau ó leny á qui ell promés haurá de obrar porá metre en ver que sostengut ne haia, è encara ne spere á sostenir; salvo empero, que als sobredits mestres nou hagués vedat ni tolt impediment de Deu ni de Senyoria.

E per aquella raó meteixa tot senyor de nau ó leny, qui prometrá de liurar alguna obra á algú, ó alguns dels sobredits mestres, è nols ho attendrá; ell los es tengut de donarles lo lur loguer lo qual ab ells havia emprés. E si per ventura entre ells preu algú fet no haurá, lo senyor de la nau ó leny, qui aquella falla los haurá feta, los es tengut de donar tot aytant com altres mestres pendrán en les obres que obrarán, esguardada empero la valor è bondat dels sobredits mestres.

E encara los es tengut de mes lo senyor de la nau ó leny, qui aquella falla hauria feta als sobredits mestres, de restituir tot lo dan è tot lo destrich que los dits mestres porán en ver metre ó mostrar qu'ells ne haurán sostengut è ne speren á sostenir; esguardat empero aquella obra que aquell senyor los haurá promesa de liurar, si es poca ó gran; è esguardat aytambé, empero, que aquell senyor de aquella nau, ó de aquell leny, nou tolgués impediment de Deu ó de Senyoria.

grar y reparar todos los daños y perjuicios que el naviero ó patron con quien hizo el ajuste de la obra pudiese probar que ha sufrido, y espere aun sufrir; excepto en el caso de haber los maestros padecido alguna detencion ó embarazo, por desgracia, ó por impedimento de principe.

Por la misma razón todo patron ó naviero, que prometerá entregar una obra á alguno ó algunos de dichos maestros, y no lo cumpliere; deberá satisfacerles los salarios que con ellos hubiese ajustado; y en el caso de que no se hubiesen convenido en precio cierto, el patron ó naviero que falte al trato, deberá pagarles al precio corriente que los demás maestros cobren en las obras que trabajan, atendiendo á la bondad y habilidad de los sobredichos.

Debe ademas resarcirles el patron que asi les haya faltado, todos los daños y perjuicios que hagan constar haber recibido, y en adelante esperen recibir, habida siempre consideracion á la mayor ó menor grandeza de la obra que el dueño de ella les prometió encargalles, y tambien á que la causa de no haber éste cumplido, no fuese por alguna desgracia, ó por impedimento de principe.

CAPITOL CCLXXXII.

DE QUE SON TENGUTS
personers á patró qui vol fer
barca.

SI algú haurá en voluntat de fer barca, è haurá emprats alguns bons homens que li fagen part, è los dits bons homens

lo

CAPITULO 282.

DE QUE ESTAN OBLIGADOS
los accionistas á un patron que
quiere construir una barca.

*QU*ando alguno intentare hacer una barca, y hubiese adquirido algunas personas abonadas que le tomen acciones;

D

si

lo y atorgarán, ó lo y haurán atorgat de fer la dita part, los dits bons homens es mester que lo y atenen. E si aquell desus dit qui la dita barca volrá fer, è á qui los dits bons homens haurán promés de fer la dita part: si aquell qui la barca farà ó fer farà, no dirá è ia la barca si será poca ó gran, ni aquells qui la part li haurán promesa de fer no li demànarán si será gran ó poca, ne quant porá costar, ne quant no, ne de quines mesures será, ne de quin port: si aquell desus dit farà, ó farà fer la dita barca, sia que la faça gran ó poca; los dits bons homens qui les parts li haurán promeses de fer, es mester que liu atenen sens tot contrast.

Empero, si aquell qui la dita barca farà ó volrá fer, dirá ó farà entenenent á aquells qui la part li haurán promesa de fer, quina barca farà è quina no, è de quin gran será, è quant costará: si aquell desus dit haurá dit ó fet entenenent ço que desus es dit á aquells qui les dites parts li haurán promeses de fer; si ell farà maior barca que á ells no haurá fet entenenent è de maiors mesures, los dits bons homens no li son tenguts de fer iunta alguna, sino axi com ell los ho feu entenenent. E si la dita barca será maior, è costará mes que nols haurá fet entenenent, los dits bons homens hi deuen haver la dita part que li prometeren de fer, tot en axi com si li havien fet compliment en tot aquell creix qu'ell fet haurá, sens tot contrast, pús que sens sabuda è sens voluntat dels dits bons homens qui la part li prometeren de fer, ho haurá fet. Empero, si ell ho haurá fet ab consentiment è ab voluntat de tots los desus dits, ó de la maior partida; ells hi son tenguts de fer compliment, segons que ia en lo capítol desus dit, es contengut.

Empero, si algú qui barca volrá fer, dirá ó farà entenenent á aquells qui part li

si estos se las prometen, ó hubiesen prometido, deberán complirselas. Y si el sobredicho dueño de la obra, á quien los otros habrán ofrecido acciones no les declarase la magnitud que ha de tener la barca, ni dichos accionistas tampoco le preguntaren la capacidad, dimensiones, porte, y costos que podrá tener; siempre que pasare á emprender la obra, ya fuese buque grande, ya pequeño, aquellos interesados que le habian prometido poner sus acciones, deberán cumplirselas sin la menor contradiccion.

Pero si el dueño de la obra manifiesta á los que le prometieron acciones, de qué magnitud, y de qué costo será la barca que va á hacer, y despues de esto hiciere un vaso mayor de lo que les declaró, y de mayores dimensiones; los accionistas no estarán obligados á añadirle aquel exceso, sino á cumplir unicamente lo declarado. Y si dicha barca fuere de mayor capacidad y costo de lo que les habia participado; aquellos accionistas deberán tener en ella la misma parte que le habian prometido tomar, como si le hubiesen llenado todo el aumento, sin ninguna oposicion: puesto que lo hizo sin ciencia ni voluntad de los referidos partícipes que le habian prometido poner sus acciones. Pero en el caso que lo hubiese hecho con ciencia, voluntad, y consentimiento de todos ellos, ó de la mayor parte, tienen obligacion de completarle el total, segun se expresa en el capítulo sobredicho.

Si el que emprende construir una barca, declara y manifiesta á los nuevos ac-

MARITIMAS.

27

li prometeran qu' ell farà barca , è ell no farà barca ans farà ó farà fer leny ; si ell farà lo dit leny sens sabuda è sens consentiment è voluntat d'aquells qui part li prometeren de fer en la dita barca ; ells no li son tenguts que li atenen alguna cosa que promés li haien , per ço car ell no haurá attés á ells ço que ab ells havia emprés. E es raó , que axí com ell no atenen res que promés los hagués ; axí es raó qu'ells no li atenen res que promés li haguessen. Empero , si ell farà lo leny desus dit ab sabuda , è ab consentiment , è ab voluntat dels dits personers ó de la maior partida ; los dits personers li son tenguts de fer compliment de la dita part qu' promesa li haurán de fer , pus ab consentiment è ab voluntat de tots ó de la maior partida ho haurá fet.

E si per ventura algú farà entenent á aquells qui li haurán promesa de fer part , qu' ell farà leny , è ell no farà leny ans farà nau ; si ell la farà sens consentiment ó voluntat d'aquells qui li prometeren de fer part en lo dit leny ; ells no li son tenguts de attendre ço que promés li haurán , sino en aytal guisa è manera , que si ell farà del leny nau sens sabuda è voluntat dels dits personers , que los dits personers hagen axí en la dita nau com devien haver en lo dit leny , è per aytants diners com la part qu' ells havien promesa de fer en lo dit leny costará ó haguera costat , ó deguera costar ; si donchs no será axí fet com en lo capítol desus dit es declarat , on parla de senyor de nau ó de leny , qui començará de fer nau ó leny en forma poca : è encara que sia observada la esmena que sobre dit capítol es stada feta. E alló sia entés de tot leny quis' farà de nou en les stepes , ó ans que sia exit del loch on será stat fet de nou.

accionistas que hará una barca , y luego hace un leño , y esto sin ciencia , aprobacion , ni voluntad de los que le habian prometido tomar acciones en el dicho buque ; no estarán obligados á cumplirle nada de lo prometido ; y pues él no les cumplió lo pactado , razon será que tampoco ellos le mantengan su promesa. Però si hiciere el sobredicho leño con ciencia y consentimiento de dichos accionistas , ó del mayor número ; deberán estos completarle las acciones que le hubiesen prometido tomar , puesto que lo hizo con aprobacion y beneplacito de todos ellos , ó del mayor número.

Si el dueño de la obra participare á los nuevos accionistas que hará un leño , y despues hace una nao , y esto sin consentimiento ó beneplacito de ellos ; no estarán obligados á cumplirle lo que le prometieron , sino que dichos accionistas tendrán en aquella nao igual interés al que debian tener en el leño , es á saber , sin poner mas dinero que el que importare ó debiese importar la parte que prometieron en el leño ; menos en el caso que en un capítulo anterior se declara , donde se habla de patron que empezare la construccion de un buque de forma pequeña ; observandose además la declaracion que sobre el dicho capitulo se hizo. Y aun esto debe entenderse de qualquiera buque que se construya nuevo en la grada , ó antes que salga del parage donde se acabó de fabricar.

TITULO II.

DE LAS OBLIGACIONES DEL
 Contramaestre, del Escribano, y otros
 Oficiales de Mar.

CAPITOL LVI.

L' ESCRIVA COM DEU ESSER
 mes : è del jurament , è de la feeltat
 de aquell : è de la pena del
 contrafaent.

Lo senyor de la nau pot metre scrivá en la nau, ab consentiment dels personers, salvo que no sia son parent, è deulo fer iurar ab testimoni dels mariners, è dels mercaders, è dels personers, si en loch ne será: que sia suau è feel, axi be al mercader, com al senyor de la nau, è á mariners, è á pelegrins, è á tota persona que vaia en nau: è que tenga lo cartolari, è que no y scriva res sino lo ver, è ço que ou de quascuna de les parts, è ell que do dret a quascuna.

E si lo cartolari havia tengut algun hom menys del scrivá; no será cregut res que y fos scrit. E si l' scrivá scrivia ço que no degués; deu perdre lo puny dret, è deu esser marcat al front av ferre calt, è deu perdre tot quant haia, axi be si ell ho scrivia, com si altre ho havia scrit.

CAPITULO 56.

DE COMO DEBE PONERSE
 el escribano : de su juramento y
 fidelidad : y de la pena del
 contraventor.

EL patron puede poner escribano en la nave, con consentimiento de los accionistas, mientras no sea pariente de él, y debe hacerle jurar, en presencia de los marineros, mercaderes, y accionistas si los hubiere en aquel parage: que será agradable y fiel, así con el mercader, como con el patron, marinero, pasajero, y todas las personas que vayan en la nave: que tendrá el protocolo, y que en este no escribirá sino la verdad, y lo que oyga de cada una de las partes, y que dará á cada una su derecho.

Si otra persona, que no fuese el escribano, hubiese tenido en su poder el protocolo, no se dará credito á lo que en él estuviese escrito. Y si el escribano escribiere lo que no debiere; deberá perder la mano derecha, y ser marcado en la frente con un hierro ardiente, y perder todos sus bienes, tanto si él lo escribió, como si lo hubiese escrito otro.

MARITIMAS.

29

CAPITOL LVII.

CAPITULO 57.

DEL PODER, E DEL CARRECH
del scrivá.

DE LA AUTORIDAD Y
cargo del escribano.

L'escrivá ha aytal poder, qu'el senyor de la nau no deu res carregar á la nau, sino en presencia del scrivá; ni nengun mariner no deu levar roba, ne gitar en terra, ne desestibar, menys de sabuda del scrivá. E si res se pert en la nau, go es á saber, bala, ó farcell, ó altre mercaderia, ó alguna altra roba que scrivá haia escrita ó sia stat al carregar; l'escrivá la deu pagar. E si l'escrivá no ha de que pagar, deu ho pagar la nau, sin' sabia esser venuda; salvat lo loguer als mariners.

E l'escrivá pot comprar è vendre totes coses, ço es á saber, ferramenta, ó vianda, ó sagóles, è tot aparellament de nau, menys de sabuda del senyor de la nau; empero de exárcia, deu ho fer á saber al senyor de la nau; è lo senyor de la nau als personers qui irán ab ell. E si ells nou volrán; lo senyor de la nau ho pot ben comprar, pus que sia necessari á la nau.

CAPITOL LVIII.

CAPITULO 58.

DE CUSTODIA DEL
cartolari.

DE LA CUSTODIA DEL
protocólo.

ENcara, lo senyor de la nau deu fer jurar l'escrivá: que ell no dorma en terra menys de les claus de la caixa en que será lo cartolari, è neguna vegada no iaquesca la sua caixa oberta en que tindrà lo cartolari, sots la pena dessus dita.

OTrosi, el patron debe hacer jurar al escribano: que no dormirá en tierra sin las llaves del arca donde esté el protocólo, y que nunca dexará abierta el arca en que lo guarde, baxo de la pena sobredicha.

CAPITOL LIX.

PRERROGATIVES DE PATRO,
è de scrivá, è de personer : è de la
fe è creença que es donada
al cartolari.

TOta la messió, axí com de meniar è de beure, deu pagar la nau al senyor è al scrivá : è encara deu mes pagar al scrivá sabates, tinta, è paper, è pergamí.

È lo senyor de la nau deu pendre aytal loguer com un dels altres notxers qui van en la nau, è aytantes de portades com de loguer á la forma del loguer : è deulo y donar l'escrivá, è scriure axí be com dels altres qui serán mariners. È si algun personer irá ab ell en la nau, ell deu fer jurar lo notxer que li diga veritat ia que pot assanyar aquell personer, è ell que li do alló; è si lo senyor lo volrá millorar de res, que ho pot fer. È si l'escrivá va á cosiment; ell li deu donar de loguer axí com á un proer dels cominals que y sien : è si lo senyor lo volrá millorar, que ho pot fer.

Lo senyor de la nau pot totavia demanar de compte al scrivá, sia parent seu, ó altre; mas senyor de nau no y pot parent metre seu per scrivá, si no es ab voluntat dels personers, ó dels mercaders. È si algun scrivá havia estat en blasme d'alguna scrivania, ó d'algun furt que hagués fet, no pot levar tal scrivá parent seu ne altre.

Encara mes : scrivá es tengut de dar compte als personers totavia qu'ells lo demanen, sia que fos exit de la scrivania, ó fos en la nau encara. Mas es tengut á quascun personer de retre compte de tot ço qu'haurá rebut de nolits, è despés,

CAPITULO 59.

PRERROGATIVAS DEL
patron, del escribano, y del accionista;
y de la fé y credito que se da
al protocólo.

Todo el gasto, así de comer como de beber, debe costearlo la nave al patron y al escribano; y además debe pagar á éste, zapatos, tinta, papel, y pergamino.

El patron debe cobrar igual salario al de otro de los contra maestres que van en la nave, y tomar tanta cantidad de pacotilla como de salario, en los terminos que este sea: el qual debe darle el escribano, y asentarlo igualmente que el de los demás marineros. Y si algun accionista sirve con él en la nave, debe hacer que diga en verdad el contra maestro, baxo de juramento, quanto puede ganar aquel accionista; y aquello darle: mas si el patron quiere mejorarle en algo, podrá hacerlo. Y si el escribano sirve á discrecion, debe darle el mismo salario que á un proel de los ordinarios que haya; y si el patron quiere mejorarle, podrá hacerlo.

El patron puede, siempre que quiera, pedir cuentas al escribano, sea ó no pariente suyo; pero no puede admitir por tal escribano á pariente suyo, sin beneplacito de los accionistas, ó de los mercaderes. Y si algun escribano hubiese sido infamado por alguna falsa escritura, ó latrocinio que hubiese hecho; no lo podrá llevar, sea pariente suyo, ú otro.

Otrosi: el escribano está obligado á dar cuentas á los accionistas siempre que lo pidan, ya sea que haya cumplido su escribania, ó que siga en la nave todavia. Tambien debe dar cuenta á cada accionista de lo que haya recibido de fletes,

MARITIMAS.

31

pés, è venut, è comprat.

E l' escrivá pot pendre de quascun mercader penyora que be li valéga lo nòlit è les averies, axí be dels personers com dels altres, è de pelegrins, è de mariners, è de tota persona que deia donar nòlit ó averies. E deuen se donar los loguers è les averies en presència del cartolari de la nau. Cartolari es mes cregut que carta, car la carta se pot revocar, è lo cartolari no. E tot ço que es en lo cartolari mes, deu esser cregut è tengut, ab que la nau tenga proïs en terra, ó l' escrivá sia en terra, que ho scriua.

CAPITOL LXI.

DE SAGRAMENT QUE DEU FER
lo notxer.

ENCARA mes: deu fer iurar lo notxer per aquella raó que haurán jurat los mariners; è mes encara, qu' ell diga veritat als mercaders de tot ço qu' ells li demanarán; è que no isca de port, ne y entre, sens voluntat dels mercaders.

Mas lo notxer ha poder de totes altres coses á fer ab consell dels panesos: de tallar arbres, è tolre de veles, è iunyr á veles, è de pendre una volta, è de fer tot ço que pertany á la nau. Salvat empero qu' ell sia sufficient á notxer que sapia compassar è tallar veles, è stibar á trau, è donar lats, è conixer la volta ab que guanyará ab son contrari.

E si ago no sab fer, è ha en la nau panés ó proer quiu sapia fer; aquell notxer deu esser cassat d'aquell loch, è mes aquell panés ó aquell proer. E si lo dit notxer ho sap fer, tot ço que hom li ha convengut, li deu hom observar è tenir.

E

tes, ó gastado, vendido, y comprado.

El escribano puede tomar de cada mercader prenda que equivalga bien al flete y á las averías, y lo mismo de los accionistas que de otros, y de los pasajeros, y marineros, y de toda persona que debe pagar fletes ó averías. Y débense abonar los fletes y las averías por lo que conste en el protocolo de la nave: pues este tiene mas credito que una escritura, porque la escritura se puede revocar, y el asiento del libro no: y todo lo que en este va puesto, debe ser creído y cumplido, con tal que la nave tenga cable en tierra, ó que el escribano que lo escriba esté en tierra.

CAPITULO 61.

DEL JURAMENTO QUE
debe prestar el contramaestre.

OTROSI: debe el patron hacer jurar al contramaestre, por la razon que habrán jurado los marineros; y además, que dirá la verdad á los mercaderes en todo lo que le preguntaren; y que no saldrá ni entrará en un puerto, sin beneplacito de estos.

Pero el contramaestre tiene facultad de hacer todas las demas cosas, con consejo de los oficiales de popa, como: cortar árboles, acortar y forzar de vela, birar de bordo, y hacer todo lo que convenga á la nave; en la inteligencia de que sea capaz en su oficio, y sepa compassar y cortar velas, estibar á viva fuerza, dar á la banda, y conocer la bordada con que gane á su contrario.

Si esto no sabe hacer, y hay en la nave popel ó proel que lo sepa, el referido contramaestre debe ser despedido, y puesto en su lugar aquel popel, ó proel. Mas si dicho contramaestre lo supiere hacer; todo lo que se le prometió

tío

COSTUMBRES

E si lo senyor de la nau lon' volrà gitar per malvolença, è lo notxer serà pagat de son loguer; ell s'en porà anar. E si pagat no es, lo senyor de la nau lo deu pagar.

E si açó que convengut haurá, axi com desus en aquest capitol es scrit, no sab fer ne pot attendre; tot dan è tota messió quen' farà nen' sostendrá la nau, aquell notxer ho deu te tot pagar.

E lo notxer no deu iaure despullat, que sia sá; è deu ajudar á ormeiar á salvament la nau, è fer al pus prest que pusca lo servey de la nau: è si to ho pot fer, no y deu metre terme. E deuse tenir ab lealtat, axi be ab los mercaders, com ab lo senyor de la nau, è ab mariners, è ab pelegrins, è ab tots comunament.

CAPITOL CCXLIX.

DE PILOT.

*Senyor de nau ó de leny, qui nolieiará ó serà nolieiat per anar en algunes parts, en les quals ell ne hom que en la nau sia nos' certificará qu' ell y sápia, è lo senyor de la nau ó leny haurá á logar pilot que y sápia, è aquell pilot se affermará, è dirá al senyor de la nau ó leny: qu'ell sap è es cert en aquelles parts on lo senyor de la nau volrà anar; è si aquell pilot dirá que no ha loch, envers aquelles parts on lo senyor de la nau volrà anar ó serà nolieiat, que'ell tot nou sápia; è si aquell pilot attendrá al senyor de la nau ó leny tot alló que promés li haurá be è diligentment; lo senyor de la nau ó leny li es tengut de donar tot lo loguer que entre ells serà emprés, sens tot contrast; è encara li es tengut de donar mes que promés no li haurá, segons la bondat è valor que en aquell pilot serà, per ço car
aquell*

tió, se le ha de guardar y cumplir. Y si el patron le quisiese echar por malevolencia; si estuviese ya pagado de su salario, podrá irse; y si no lo estuviese, debe el patron pagarle.

Si no sabe hacer ni desempeñar, como lo ofreció, todo lo que en este capitulo se expresa; los gastos y perjuicios que por esto cause, ó sufra la nave, debe pagarlos enteramente dicho contraestre.

Este, estando sano, no puede dormir desnudo, y debe ayudar á aparejar y asegurar la nave: y hacer lo mas pronto que pueda el servicio de ella; y en todo lo que pueda hacer, no debe poner dilacion. Debe tambien obrar con lealtad, asi con los mercaderes, como con el patron, marineros, pasageros, y con todos generalmente.

CAPITULO 249.

DEL PILOTO.

QUando un patron, que ajusta fletes ó es fletado para ir á cierta parte, y por no tener seguridad ni él, ni ninguno de los que van en la nave, de saber aquel destino, tiene que alquilar piloto que lo sepa, y este afirma y dice al patron: que sabe con certeza el parage adonde él quiere ir, y que no hay lugar alguno hácia las partes para donde dicho patron quiere ir ó está fletado, que él no lo sepa; si el piloto le cumple bien y diligentemente todo lo que le ofreció, el patron está obligado á darle todo el alquiler que entre ambos se concertó, sin contradiccion alguna; y debe además añadirle algo sobre lo que le habia prometido, segun la pericia y habilidad que hallare en él, puesto que dicho piloto desempeñó ya todo lo que al patron habia ofrecido. Mas todos los pactos que
en-

MARITIMAS.

33

aquell pilot haurá attés al senyor de la nau tot ço que promés li haurá. Empero totes les convinences, que entre lo senyor de la nau ó leny è aquell pilot serán empreses, deuen esser totes meses en forma de cartolari de la nau ó leny, perço que entre lo senyor de la nau ó leny è aquell qui pilot será no pogués haver algun contrast.

E si per ventura aquell qui pilot será levat, no sabrá en aquelles parts on él dit è promés haurá è conuengut; aquell qui pilot será mes, è qui açó al senyor de la nau ó leny haurá promés è res no li pot attendre d' açó que promés haurá; aquell qui aytal será, deu perdre lo cap en continent, sens tot remey, è sens tota mercé. El senyor de la nau ó leny pot lo y fer tolre, que no es tengut quen' demán á la senyoria si nos' vol, per ço com aquell l' haurá enganat, è mes á iuy de perdre sí è tots aquells que ab éll son, è encara la nau è tot l' aver.

Empero no sia tant solament en coneguda del senyor de la nau ó leny: ia aquell pilot qui será levat, si deu perdre lo cap ó no; ans deu esser en coneguda del notxer, è dels mercaders, è de tot lo cominal de la nau. E si tots aquells qui desus son dits, ó la maior partida, vurrán è conixerán que aquell deia perdre lo cap, éll lo deu perdre: è si á ells no es semblant quel' deia perdre, que nol' perda, mas sien' fet tot ço qu' ells ne conixerán, que alló en deu esser fet, è als no: per ço, car si per ventura á les vegades hom anava á la voluntat d' alguns senyors de naus ó lenys, ells volrien be que alguns, de qu' ells haguessen desgrat, que haguessen perdut lo cap, è per ço que lin' romangués lo loguer que promés è darli deu: que axí be y ha senyors de naus ó lenys, qui son rasos de seny com un altre hom: è encara mes, que molts senyors de
naus

entre el patron y el piloto se hubieren concertado, deben ser asentados en el protocolo de la nave, á fin de que entre los dos no pueda haber debate alguno.

Si acaso aquel que se tomó por piloto, no supiere guiar hácia los parages adonde habia dicho, prometido, y concertado; el tal que fué admitido por piloto, y que habiendoselo prometido asi al patron no pudiese cumplirle nada de lo prometido, deberá perder su cabeza en continente, sin remision ni gracia alguna. El patron puede hacersela cortar, sin estar obligado á pedirlo á la justicia, si no quiere: respecto de que aquel lo engañó, y le puso á riesgo de perderse á sí, á todos los que con él iban, y tambien á la nave, con todos los caudales.

Sin embargo, no debe depender tan solo del conocimiento del patron si aquel piloto que se tomó, ha de perder la cabeza ó no; debe tambien depender del conocimiento del contramaestre, de los mercaderes, y de todo el comun de la nave. Y si todos los sobredichos, ó la mayor parte de ellos, conocen y juzgan que el tal deba perder la cabeza, deberá perderla; y si no les parece que merece perderla, no la perderá. Pero se hará sobre esto lo que todos ellos juzgaren, pues aquello debe executarse y no otra cosa; porque podria suceder alguna vez, que si el subdito estuviese al arbitrio de los patrones, alguno de estos que le tuviere ojeriza, podria desear que perdiese la cabeza, y que por esto le quedase el salario que le prometió y debia darle, porque á la verdad hay entre los patrones algunos tan fal-

E

tos

naus ó de lenys son, que no saben que deu anar devant, ne que detrás; ne saben ques' vol dir la mar, ne que no. E per ço seria mal fet que hom fos mort per assalt, ó en coneguda tan solament del senyor de la nau ó leny. Per que tot hom quis' met per pilot, se deu guardar, ans que s'y meta, que puga è sápia attendre tot çó que prometrá, per ço que la pena que desus es dita no li pogués venir, ne altre dan.

CAPITOL CCL.

DE GUAYTES
de nau.

TOT senyor de nau ó leny es tengut, que en continent que parteix d' allá on haurá levat viatge è haurá feta vela, ell deu partir ses guaytes que guayten en la nau ó leny, axi be anant ab veles, com stant en port, ó en plaia, ó en sparagol, è axi be en terra d' amichs, com d' enemichs.

E es axi, que aquells qui guayten anant ab veles, si s' adormen á la guayta, de tot aquell iorn no deuen beure vi. E si aquells qui guaytarán en plaia ó en port ó en sparagol, è que sia en terra d' amichs, si á la guayta s' adormirán; de tot aquell iorn no deuen beure vi, ne haver algun companatge. E si per ventura serà en terra d' enemichs, aquells qui á la guayta s' adormirán: si es mariner de proa, deu perdre lo vi è lo companatge tot aquell iorn; è encara que deu esser açotat tot nu per tota la nau, è deu esser surt en mar tres vegades ab la veta del morgonal (è açó sia en coneguda del senyor de la nau è del notxer, de darli qualsevolra d' aquelles dues penes que desus son dites): è si es de popa, deu perdre lo vi è tot lo companatge de tot aquell iorn, è deuli esser gitat un cau d'

tos de juicio como entre los demás hombres. Y además hay muchos patrones que no saben qué es popa ni proa, ni qué cosa es mar: por cuya razon seria mal hecho que perdiese alguno la vida por el capricho ó juicio del patron solamente. Por lo qual todo el que entre por piloto, considere antes de meterse en ello, si puede ó sabe cumplir todo lo que promete, á fin de no caer en la pena sobredicha, ni en otro daño.

CAPITULO 250.

DE LAS CENTINELAS
de la nave.

TODO patron está obligado, desde el punto que parte del parage donde emprende el viage, y da la vela, á repartir sus centinelas que velen en la nave, asi quando navega, como quando está en puerto, ó en playa, ó en abrigadero, y lo mismo en tierra de amigos como de enemigos.

Asi pues: si los que estan de centinela navegando, se duermen en la guardia, no deben beber vino todo aquel dia. Si los que están de guardia en playa, ó en puerto, ó en abrigadero, siendo en tierra de amigos, se durmieren en la vela, no deben beber vino en todo aquel dia, ni tomar companage. Y si se durmieren los de la guardia estando en tierra de enemigos; si es mariner de proa, debe perder el vino y el companage de aquel dia, y ademas será azotado, desnudo, por toda la tripulacion, y zambullido al mar por tres veces, con la tirsá del penon; pero queda al arbitrio del patron y del contra maestre, el aplicarle qualquiera de estos dos castigos; y si es de popa debe perder el vino y todo el companage de aquel dia, y se le echará desde la cabeza ó los pies una

MARITIMAS.

35

d' aygua per lo cap en avall.

E si alguns d' aquests qui desus son dits, serán trobats dorments á la guayta de tres vegadas en sus; deuen perdre tot lo loguer que haver devien de tot aquel viatge on serán; è sil' havien hagut, deuenlo retre, ó deuen esser gitats en mar: è sia en assalt del senyor de la nau, è del cominal, ó de la maior partida, de darles d' aquestes deus penes qual ells se volran, per ço car ells meten á iuy è ventura de perdre sí meteixs, è tots aquells qui en la nau ó leny serán.

una cubeta de agua.

Pero si algunos de las centinelas referidas, son hallados durmiendo en su vela, mas arriba de tres veces; deberán perder el salario que habian de percibir de todo el viage en que andaban; y en el caso de haberlo ya percibido, deberán restituírle, ó ser zambullidos al mar: siendo la aplicacion de qualquiera de estas dos penas á voluntad del patron, y de toda la tripulacion, ó de la mayor parte, por causa de que exponen á riesgo de perderse á sí mismos y á todos los que van embarcados.

TITULO III.

DE LAS OBLIGACIONES

entre el patron y los marineros de la tripulacion.

CAPITOL CXXIII.

DE QUE ES TENGUT PATRO
á mariner.

ARA façám compte, que un senyor de nau accorda un mariner, sia avol ó bó, ó que sápia, ó que no sápia; lo seu loguer li ha á pagar: empero en aquesta forma, que sil' mariner li promet qu' ell será calafat, ó mestre d' aixá, ó notxer; è lo senyor de la nau lo haurá prés per aquella fiança, que non' haurá altre levat per fiança d' aquell; si aquell no sab res, no li deu donar lo senyor de la nau ó leny sino axi com coneguen lo notxer è lo scrivoá per sagrament quen' deuen haver.

CAPITULO 123.

A QUE ESTA OBLIGADO UN
patron con el mariner.

SUpongamos ahora que un patron ajusta un mariner, sea ruin ó bueno, experto ó ignorante; le debe siempre pagar su salario. Pero en esta forma: que si el mariner le promete que será calafate, ó carpintero, ó contramaestre, y el patron le hubiese tomado en aquella creencia, no habiendo recibido otro por fiar en él; si éste no supiese su oficio, no deberá darle dicho patron, sino lo que juzgue el contramaestre y el escribano, mediante su juramento.

CAPITOL CXXIV.

DE GITAR MARINER
de nau.

ENCARA sapiats : qu' el senyor de la nau no deu gitar mariner fins qu' el viatge haia fet , sino per tres coses : la primera per ladronici , è l' altra per rasa , è l' altra si no fa lo comandament del notxer . Empero lo notxer no li deu comandar cosa que no li haia de comandar : è nos' deu gitar per una volta , en tro á sinch vegades . E si no fa puy lo comandament del notxer , ell lon' deu gitar , ó hom qui tenga lo loch de comandament en la nau : mas tu atten be en aquell mariner qui la comandaria ó l' altra si ho sap fer . Encara per altra cosa lo pot gitar de la nau axi meteix , ço es , sis' periurará de sagrament que faça , per ço car los mercaders no y haurán pus fiança .

CAPITOL CXXV.

MARINER NOS' POT
gitar per altre de menor
loguer.

ENCARA es tengut lo senyor de la nau al mariner : que si lo mariner s' es accordat ab lo senyor de la nau per gran loguer , è lo senyor de la nau ne trobava altre per menor loguer , nol' pot gitar de la nau que no y vate , sol que en la ma ho haïen convengut lo un á l' altre : que axi be deu esser tengut , com si era scrit en cartolari .

CAPITULO 124.

DE COMO SE DESPIDE DE
la nave á un mariner.

SEpase que el patron no debe despedir al mariner hasta concluido el viaje , sino por tres causas : por hurto , por riña , y por si no obedece las ordenes del contraestre . Pero este no le debe mandar cosa indebida , y tampoco se le debe echar la primera vez , sino á la quinta . Mas si despues no cumple las ordenes del contraestre ; éste lo puede despedir , ó el que tenga las veces de comandante en la nave ; bien que debese considerar si el oficial que se lo mandase , ó el otro , entienden lo que se ha de hacer . Puede tambien por otra causa ser despedido de la nave , esto es , si faltare al juramento que haga , pues los mercaderes no fiarian mas en él .

CAPITULO 125.

UN MARINERO NO PUEDE
ser despedido por otro de menor
salario.

ESTÁ tambien obligado el patron con el mariner : que si éste se ajustó con él por un salario fuerte , y encontrase otro por menor precio , no puede echarlo de la nave para que no vaya al viaje , solo con que , las diestras dadas , lo hubiesen pactado el uno al otro : porque entonces deberá guardarse como si estuviere escrito en el protocolo .

MARITIMAS.

37

CAPITOL CXXVI.

CAPITULO 126.

PATRO NO POT GITAR
mariner per parent.

EL PATRON NO PUEDE
*echar á un marinero por un
pariente.*

ENCARA es tengut lo senyor de la nau al mariner : que si lo mariner s' es acordat ab lo senyor de la nau , nol' ne pot gitar per parent ne per altre hom , pus que sia scrit en lo cartolari , ó que sia dada palmada , iatsia no sia recullit en la nau : è si gitar lon' vol , haurá li á pagar son loguer axi be com si havia fet son servey en tot lo viatge.

Encara es tengut lo senyor de la nau : que si fins á tres iorns haurá lavorat , èl pren malaltía ; li deu pagar la meytat del loguer : è si no pot entrar en la nau , deu lo iaquir. E si los mariners conexían que no pusca anar , è si es en loch strany , ha li á donar lo senyor de la nau la meytat de son loguer , haia ó no ; è si nol' ha , quel' manleu , que mester es quel' mariner lo haia : è si lo senyor de la nau mor , los marmessors del senyor deuen ago attendre.

CAPITOL CXXVII.

CAPITULO 127.

DE MARINER QUI MOR
en nau.

DEL MARINERO QUE
muere en la nave.

*ENCARA es tengut lo senyor de la nau al mariner : que si malalt es lo mariner è mor en la nau , que deu esser pagat de tot son loguer : è si y ha algun parent seu , á aquell sien dadas les coses d'aquell. E si aquell qui mort será , ho ha dit ó no dit ; als infants ó á la muller sia dat , si ab ell staba ella com lo marit era viu. E si la muller no li era leal , ó no staba ab ell com partí de sa terra , ó si li será fuita despuys
quel'*

ESTÁ tambien obligado el patron : que si cae enfermo un marinero , y muere en la nave , debe pagarle por entero su salario ; y si se hallase algun pariente del difunto allí , se le deben dar sus cosas. Pero , háyalo declarado antes el difunto ó no ; se han de dar á los hijos , ó á la muger , si esta hacia actualmente vida con el marido. Mas si la muger no le era fiel , ó estaba separada de él quando partió de su tierra , ó despues de parti-
ti-

COSTUMBRES

quel marit ne será partit ; lo senyor de la nau ab lo scrivá , ab consentiment de la cort , als parents pus prohismes ho dó.

CAPITOL CXXVIII.

DE MARINER ACCORDAT,
que mor abans ó après de
feta vela.

*M*ariner qui será accordat en viatge, è per voluntat de Deu mor ans que la nau haia feta vela ; deu haver lo quart del loguer, è sia assignat è donat als hereus. Encara, si morrá après que haurá feta vela, è abans que sia lá on la nau farà port ; la meytat del loguer deu esser del mort, è que sia dat á sos hereus. E si havia rebut tot lo loguer ans que morís ; tot deu esser seu è donat á sos hereus : è senyor de nau ó de leny no y pot res contrastar, ne res demanar.

CAPITOL CXXIX.

DE MARINER QUI VA
á mesos.

*S*I lo mariner s' es accordat á mesos, è mor ; sia pagat, è donat als seus hereus, per ço que haurá servit.

CAPITOL CXXX.

DE PATRO A MARINER SOBRE
fet de portades.

*E*ncara es tengut lo senyor de la nau de pagar son loguer al mariner lá on los mercaderes paguen lo nolit. E si lo mariner es á sa vianda meteixa, es li tengut de dir: si tornarà al viatge que haurá

tido se hubiese huido ; el patron con el escribano, y con aprobacion de la justicia ; debe darlas á los parientes mas cercanos.

CAPITULO 128.

DEL MARINERO ALISTADO
que muere antes ó despues de haber
dado á la vela.

*E*L marinero, ajustado ya para viage, que por voluntad de Dios muere antes que la nave haya dado la vela ; debe haber la quarta parte del salario ; y este se asignará, y dará á sus herederos. Mas si muere despues de haber dado ya la vela, y antes que la nave llegue adonde ha de tomar puerto ; la mitad del salario debe ser del difunto, y darse á sus herederos. Y si hubiese recibido ya todo el salario antes de morir ; todo debe ser suyo, y dado á sus herederos ; y el patron nada puede sobre esto disputar ni pedir.

CAPITULO 129.

DEL MARINERO QUE VA
por meses.

*S*I el marinero se ajustó por meses, y muere ; debe ser pagado, y dado todo á sus herederos por lo que haya servido.

CAPITULO 130.

DEL PATRON RESPECTO
al mariner sobre pacotillas.

*T*ambien está obligado el patron á pagar al marinero su salario alli donde las mercaderias paguen el flete. Y si el marinero come á su costa ; está obligado á decirle dentro de ocho dias, si

MARITIMAS.

39

rá fet, ó no, á cap de vuyt iorns.

Encara es tengut lo senyor de la nau al mariner: que si lo mariner met ses portades, que les pot metre en loch qualse vulla, sol que no sia stibat, è que les portades dels mariners, ço es á entendre, no meten en git. Empero les portades deuen esser d'aytant com lo preu del loguer, de sinquant besants en avall comprades, ço es á entendre, qui si havia cent lliures de loguer, que non pagaria de les sinquant, è de les sinquant en sus pagaria: è si ha quaranta, ó trenta, ó vint besants, è havia tant com deu haver, de sinquant avall no paga lo git no avaries.

E pot les metre aquelles portades en qual loch se vulla: è sis' banyen os' affollen, lo senyor de la nau no li es tengut. E lo mariner es tengut, qui les metta, que lo scriva ho sapia, è que sia scrit; è si no es scrit, deules totes perdre. E no deu dir sino d' açó que serán; è si diu d' als, è que fos provat que no fos alló que haurá dit, tot ho deu perdre, è deuen esser de la senyoria on serán, è lo senyor de la nau deuen haver lo terç.

CAPITOL CXXXI.

DECLARACIO DEL DAMUNT
dit capítol.

SEgona que en lo capítol desus dit diu, portades de mariners no pagan ne deuen pagar en git; mas gens no demostra, ne declara: com deu esser entés ne como.

E per la raó desus dita los bons homens qui primer anaren per lo mon, en aquesta manera ho volgueren esclarir è declararen ho axi: que si algun mariner comprava ses portades del seu propi, axi es á entendre, qu' ell no haia encara re-
but

volverá ó no al viage que acabó.

Otra obligacion del patron es: que si el mariner embarca su pacotilla, puede meterla en qualquiera sitio, menos en el que esté estibado, y que las pacotillas de marineros no contribuyen en la echazon. Pero estas pacotillas deben importar tanto como el valor del salario, compradas de cincuenta besantes abaxo; es á decir, que si goza cien libras de soldada, no pague echazon de las cincuenta, y sí de las cincuenta arriba. Y si lleva por quarenta, ó treinta, ó veinte besantes, y esto sube tanto como lo que debe percibir, de cincuenta abaxo no paga echazon ni averías.

Y dichas pacotillas las puede poner donde quiera; pero si se mojan ó averian, el patron no le queda responsable. Pero el mariner está obligado á ponerlas donde el escribano lo sepa, y conste en escrito; y si no consta debe perderlas todas. Mas no debe declarar sino lo que sean; porque si dice otra cosa, y se le prueba no ser aquello que declaró; debe perderlo todo, y adjudicarse á la justicia del lugar donde estén, tomando el patron el tercio para sí.

CAPITULO 131.

DECLARACION DEL
sobredicho capítulo.

SEgun se dice en el capítulo antecedente: las pacotillas de marineros no pagan ni deben pagar en la echazon; mas nada explica ni declara cómo debe entenderse esto.

Por esta razon los prácticos, que primero navegaron por el mundo, tuvieron por conveniente esclarecerlo declarandolo asi: si algun mariner comprare sus pacotillas de dinero suyo propio, es á decir, que no hubiese todavia re-

but lo seu loguer ; si cas de ventura vendrà á la nau ó al leny on ell irà è en cara hi haurá meses les portades axi com desus es dit , è serán comprades axi com desus es dit ; los dits mariners son tenguts de metre en lo git que fet serà per sou è per liura , segons que les portades valrán ó haurán costat , ço es á entendre , segons que git serà stat fet.

Empero : si lo senyor de la nau ó del leny hauria ó haurá feta gracia que volgués haver prestat ó pagat als dits mariners , ans que en lo viatge entrassen , lo loguer qu' ells haver deuen per aquell viatge on serán accordats è deuen anar ; los dits mariners no son tenguts de metre en lo git que fet serà sino en aytant com la meytat d' aquell loguer serà. Empero , si les dites portades costaren mes que la meytat del loguer no serà ; los mariners son tenguts pagar en aquell git que fet serà per tot aytant com aquell mes serà que les portades costarán , ó valrán mes , que la meytat del loguer qu' ells pres haurán.

È si per ventura lo senyor de la nau ó del leny nols farà la gracia que desus es dita , è los dits mariners comprarán les portades desus dites axi com desus es dit ; ells son tenguts de metre en lo git que fet serà tot en axi com desus es dit. Empero , qualque hora , è quant que quant lo senyor de la nau ó leny darà ó pagará lo loguer als dits mariners ; los dits mariners no son tenguts de lurs portades sino en aytant com la meytat del loguer los abastará que serán stades comprades.

recibido su soldada ; y alguna desgracia sobreviniere á la nave en que iba y habia puesto dichas pacotillas en la forma que queda dicho arriba , y comprado-las como alli se explica ; dicho marinero estará obligado á contribuir en la echazon que se hubiese executado por sueldo y por libra , segun el valor de las pacotillas , ó segun su coste , con respecto á la echazon que se hubiese hecho.

Pero si el patron hubiese hecho la gracia de querer prestar ó pagar á dichos marineros antes de emprender el viage en que se habian ajustado y debian ir ; no estarán obligados á contribuir en la echazon , si no importa esta mas que la mitad de su soldada. Mas si dichas pacotillas costasen mas de la mitad del valor de la soldada , deberán los marineros contribuir en la echazon que se executó , por todo lo que el coste ó valor de dichas pacotillas exceda de la mitad del salario que ellos habian tomado.

Y si el patron no les hiciere la gracia sobredicha , y los marineros compraren las referidas pacotillas , como queda expresado arriba ; estarán obligados á contribuir en la echazon en los mismos terminos que arriba se expresan. Pero siempre y quando que el patron diese ó pagase la soldada á dichos marineros ; estos no estan obligados por sus pacotillas compradas con ella , sino hasta donde alcance el valor de la mitad de dicha soldada.

MARITIMAS.

41

CAPITOL CXXXII.

CAPITULO 132.

DE PORTADES DE
mariners.DE LAS PACOTILLAS
de mariners.

Senyor de nau deu levar al mariner les sues portades, les quals li haurá promeses de levar, è lo mariner deules metre ans que la nau haia tot son plé. E si la nau ha tot cárrech, è ell les hi vol metre; lo senyor no lin' es tengut de levarles. Mas si lo mariner les hi vol metre ans que la nau haia son plé, è quel' senyor liu vet; lo senyor es tengut de donar aytanta al mariner com haurá de nolit de aytanta roba com lo mariner deu metre per les portades: è axi lo mariner no les deu metre.

EL patron debe llevar al mariner las pacotillas que le haya prometido llevar, y el mariner debe embarcarlas antes que la nave tenga su cumplimiento. Y si teniendo la nave ya toda su carga, quiere él meterlas á bordo; el patron no está obligado á llevarselas. Mas si quiere embarcarlas antes de tener la nave su cumplimiento, y el patron se lo impide; este deberá darle lo que valga el flete de otra tanta mercancia como debiera embarcar el mariner por su pacotilla; y entonces no puede embarcarla.

CAPITOL CXXXIII.

CAPITULO 133.

DE PORTADES
nolieiades.DE PACOTILLAS
fletadas.

Mariner no pot, ne deu nolieiar les sues portades á mercader, ne á mariner qui sia de la nau tengut ne noliciat. E si ho fa; lo senyor de la nau pot pendre lo nolit quel' mercader havia emprés ab lo mariner per raó d' aquelles portades.

Ningun mariner puede, ni debe fletar su pacotilla á mercader, ni á otro mariner que sea alistado en la nave, ó alquilado. Y si lo hace; el patron puede cobrarse el flete que el mercader había ajustado con dicho mariner por razon de aquella pacotilla.

CAPITOL CXXXIV.

CAPITULO 134.

DE ASSENYALAR ROBA
en nau.DEL MARCAR FARDOS
en la nave.

Mariner, ne mercader, ne altre hom, no deu fer senyal en bala ne altre haver pus que carregat es en nau. E si ho fa; lo senyor de la nau ho pot tot pendre, è ell deu perdre tot ço que senyalará.

NI mariner, ni mercader, ni otra persona, pueden poner marcas en fardo, ni en otro efecto, despues de cargado en la nave. Y si lo hace; el patron puede tomarlo, y el otro debe perder todo lo que marcó.

CA-

F

CA-

42

COSTUMBRES

CAPITOL CXXXV.

COMPARTIMENT
de mariners.

ENCARA es tengut lo senyor de la nau als mariners, quant haurán stibada la nau, d'agó quels deu pagar, è si es leny la meytat; è deulos donar á comprar lurs portades VI iorns. E deu venir á mar, l'un, iorn lo terç, è l'altre lo terç dels mariners; è los altres deuen fer lo servici ques' fa en nau.

CAPITOL CXXXVI.

DEL CARREGAR DE LA ROBA
dels mariners.

ENCARA es tengut lo senyor de la nau: quel' mariner pot carregar è descarregar les sues portades ab la barca de la nau; è deuenli ajudar los altres mariners.

CAPITOL CXXXVII.

COM SE DEU PAGAR LOGUER
á mariners.

ENCARA es tengut lo senyor de nau á mariners: que del nolit que li será pagat, ell deu pagar als dits mariners; è si lo nolit no y basta, ell deu manlevar; è si no troba á manlevar, que la nau sia venuda, è ques' paguen los mariners ans que hom qui hi sia, prestador, ne altre hom: car lo mariner, si no y havia sino un clau de ques' pogués pagar, se deu pagar; sols empero que la dita nau non' sia anada en terra aquell viatge que haurá començat.

E si lo senyor de la nau havia ab amor manleuat en algun viatge lo loguer dels mariners fos quel' loguer mul-
ti-

CAPITULO 135.

DE LA REPARTICION
de los mariners.

ESTÁ tambien obligado el patron, despues que los mariners hayan estibado la nave, á darles lo que les debe pagar (si fuere leño solo la mitad) y debe concederles seis dias para comprar sus pacotillas. Pero deben venir al embarcadero, un tercio de ellos ún dia, y el otro tercio otro dia, debiendo los restantes hacer el servicio ordinario de la nave.

CAPITULO 136.

DEL CARGAR LOS GENEROS
de los mariners.

ESTÁ tambien obligado el patron á dexar cargar y descargar al marinerero sus pacotillas con la lancha de la nave; y los demás mariners deben ayudarle.

CAPITULO 137.

COMO SE DEBE PAGAR
la soldada al marinerero.

ESTÁ tambien obligado el patron á pagar á los mariners del flete que haya cobrado; y si éste no alcanza, debe tomarlo prestado; y no encontrando el préstamo, se venderá la nave, y se pagará á los mariners antes que á ninguna persona que haya alli, sea prestador, ú otro; porque el marinerero debe ser pagado aun quando no quede sino un clavo con que pagarle; salvo en el caso que la nave hubiese barado en el viage que empezó.

Y si el patron hubiese tomado de buena voluntad de los mariners sus soldadas prestadas en algun viage con el
fin

MARITIMAS.

43

tiplicás á conquest, è puyt altre viatge que hagués començat, la nau se rompia; lo loguer del primer viatge se deu pagar en fora lo conquest, de aytant com la nau se restaurará: è si nos' restaura sino sol un agut, sia del loguer á pagar del mariner. E no hi pot res dir altre hom, prestador, ni altre: que los mariners deuen esser pagats, sol que res hi troben, pus que haurán axi fet.

CAPITOL CXXXVIII.

ON, E COM, E DE QUINA moneda deuen esser pagats los mariners.

TOT senyor de nau ó leny es tengut de pagar la loguer als mariners la on ell reb lo nolit, segons que en lo capítol desus dit es contengut; mas es axi á entendre, que no y haia alguna conuinença, quels mariners haien ab lo senyor de la nau ó del leny, que nols sia tengut de pagar tro qu' ells sien tornats en aquell loch on haurán començat è levat lo lur viatge.

E si aquesta conuinença es entre ells empresa; los mariners, no poden ne deuen demanar lur loguer tro qu' ells sien tornats en aquell loch on ells feren la conuinença ab lo senyor de la nau ó del leny, si donchs lo senyor de la nau nols en volia fer alguna gracia. Mas lo senyor de la nau deu pagar los mariners en continent qu' ells serán tornats en aquell loch on la conuinença será empresa entre ells; è açó deu fer sens tot laguí, è sens tot contrast.

E si alguns d' aquells mariners sostendrán algun dan ó alguna messió per raó del seu loguer á cobrar; lo senyor de la nau li es tengut de tot aquell dan è de tota aquella messió que aquell mariner

fin de que estas aumentasen con las ganancias, y despues de haber empezado otro viage fracasase la nave; la soldada del primer viage se deberá pagar á parte de la ganancia, con lo que se recogiese del buque; y si no se saca sino un clavo, debe ser para pagar la soldada del mariner. Y contra esto nadie puede reclamar, ni prestador, ni otro; porque los marineros deben ser pagados con lo que hallen allí, pues que obraron de aquel modo.

CAPITULO 138.

DONDE, COMO, Y DE QUE dinero deben ser pagados los mariners.

TODO patron está obligado á pagar la soldada á los marineros, allí donde él recibe el flete, segun se contiene en el capítulo susodicho; pero es en la inteligencia de que no haya ningun pacto hecho entre el patron y dichos marineros de que no les debe pagar hasta que ellos hayan vuelto al lugar de donde partieron, y en que emprendieron el viage.

En el caso, pues, de haberse ajustado este convenio entre ellos; los marineros no pueden, ni deben pedir su soldada hasta que hayan vuelto al lugar donde hicieron el tal convenio con el patron; á menos de que éste no les quiera hacer alguna gracia. Pero el patron debe pagar á los marineros luego al punto que lleguen al lugar donde se trató aquel convenio; lo qual debe hacer sin demora ni contradiccion alguna.

Si alguno de aquellos marineros sufriere daño ó costas para haber de cobrar su soldada; el patron le queda responsable de todo el daño, y de todas las costas que aquel mariner hubiese

44

COSTUMBRES

ner haurá sostenguda per culpa com lo senyor de la nau no li haurá volgut pagar lo seu loguer.

E si entre lo senyor de la nau è los mariners no haurá convenença ne spera empresa alguna; lo senyor de la nau los es tengut de pagar los lurs loguers, los quals lo senyor de la nau è los mariners se haurán emprés, en continent quel' senyor de la nau rebut haurá lo nolít, è d' aquella moneda metetxa quel' senyor de la nau rebrá dels mercaders.

E si per ventura los mercaders serán trafagadors, ó la roba qu' ells harán portada, no valrá lo nolít quels mercaders deuen donar al senyor de la nau, è los dits mercaders iaquirán la roba per lo nolít; valga la roba lo nolít ó no valga, mester es que los dits mariners haien lurs loguers, si la dita nau sen' sabía vendre, encara ques' degués donar per aquell preu quels mariners deuen haver per lurs loguers.

Ne prestadors ne alguna altra persona no hi pot res dir ni contrastar per neguna raó: que mester es quels mariners haien lurs loguers en aquell loch on lo senyor de la nau haurá promés de pagarlos; si donchs los dits mariners no volrán fer gracia al senyor de la nau quel' vullen sperar tro qu' ell sia en loch on trobe consell de moneda, on ells sien pagats de lur loguer.

E fon fet per ço aquest capítol, que tot senyor de nau deu guardar com nolieiará è com no, á qui, ne á qui no, ne quina roba, ne quina no: per ço car, haia lo nolít ó nol' haia, mester es quels mariners sien pagats de lurs loguers.

padecido por causa de no haberle el patron querido pagar su salario.

Y si entre el patron y los marineros no hubiese algun pacto ni espera convenida; el patron está obligado, en el momento que cobre los fletes, á pagarles las soldadas, que hubiese ajustado con ellos, del dinero mismo que recibía de los mercaderes.

Y si acaso los mercaderes fuesen embrollones, ó las mercancías que llevaron no valiesen el flete que debían dar al patron, y dexasen dichos generos á cuenta de los fletes; equivalgan ó no los generos al dicho flete, es menester que los marineros cobren sus soldadas, mas que se haya de vender la nave, y darse por el importe de los salarios que debían tomar los referidos marineros.

Contra esto, ni prestadores, ni otra alguna persona, pueden decir ni reclamar por ningun motivo; pues es menester que los marineros cobren sus soldadas en el parage mismo donde el patron les prometió pagarselas; á menos que dichos marineros no quieran hacerle la gracia de esperarle hasta que esté en parage donde halle arbitrio de dineros, para satisfacerles allí sus salarios.

Este capítulo fue hecho para que todo patron ponga cuidado, cómo, á quién, y qué mercancía fleta: por quanto, cobre ó no el flete despues, es preciso que los marineros sean satisfechos de sus soldadas.

MARITIMAS.

45

CAPITOL CXXXIX.

CAPITULO 139.

DE LOGUER DE MARINERS

en cas que la nau se vena
sota ma.

DEL SALARIO DE LOS

marineros en caso de venderse la
nave baxo mano.

ENcara es tengut lo senyor de la nau: que si ell es penyorat de senyoria ó d'altre hom, è los mercaders è lo senyor farán vendre la nau á sots ma, è puy la retendrá á sos ops, è fer l'ha comprar á altre per ço que la senyoria nou conega, ó per altra cosa; lo mariner no deu perdre son loguer, pus que al senyor romanega la nau, è lo nolit, ó lo nolietig: que el senyor no pot gitar lo mariner si nol paga.

OTra obligacion tiene el patron: si se halla embargada la nave por la justicia ú otra persona, y él con los mercaderes hace vender dicha nave baxo mano, y despues la retiene á su servicio y disposicion, habiendo hecho la compre otro paraque no lo entienda dicha justicia, ó por otros motivos; el mariner no debe perder su soldada, pues que al patron le queda la nave, y el flete ó la utilidad de fletarla: de suerte que el patron no puede echar al mariner, si no le paga.

Empero lo mariner ha á metre lo terç de son loguer per les averies que serán fetes: encara mes, de l'altra moneda que haurá levat loguer, deu metre axi com los mercaders per sou è per liura; salvo empero, quel senyor de la nau vulla exivernar, quel mercader no li pot res dir, que á fer ho ha. E si lo senyor exiverna, qui sen' poria tornar, ó spera lo nolit, è entretant al senyor de la nau ve empatriament que es penyorat, que ha á vendre la nau, axi com desus es dit; lo senyor ha á pagar lo mariner de tot, è lo mariner no ha res á metre del loguer en averies.

Pero el mariner ha de poner el tercio de su salario por las averias que hubieren sucedido; y además, del otro dinero de que habia sacado su soldada, debe contribuir, como los mercaderes, por sueldo y por libra; salvo que el patron quiera invernar, que hacerlo puede sin que el mercader deba quejarse. Si el patron, pues invierna (pudiéndose volver) ó espera flete, y en este intermedio le sobreviene algun impedimento en que se le embargue, y ha de vender la nave como está dicho arriba; dicho patron debe pagar al mariner por entero, y éste nada debe poner de su salario por averías.

E per ço fon fet aquest capítol: que lo mariner no pot res fer, si no axi com lo senyor de la nau vol: que ell pert tots iorns son temps pus exiverna, è no li deu hom res creixer de son loguer, è ell met sa persona è sos vestiments á consumament: è lo senyor stá en esperança è ha afermat son viatge, è stá en esperança de guanyar; tot lo loguer li deu

Este capítulo se hizo por motivo de que los marineros no pueden hacer mas ni menos de lo que quiere el patron, pues pierden cada dia su tiempo invernando, sin que se les aumente su soldada, y consumen su persona y vestido; pero el patron aguarda el viage que tiene ajustado con esperanza de ganar; y asi debe pagarles el salario entero, sin

COSTUMBRES

deu pagar sens contesa, è sens averies. Salvant empero, quel senyor no hagués dit è convengut per pati è per accort quels degués creïxer lurs loguers, è quels en degués pagar per la spera quels mariners fessen.

E si y ha neguna convinença, quels mariners consenten per lur plana voluntat; lo senyor nols n'es tengut si no aytant com si ells eren cominals: la nau è lo loguer fa l'un á l'altre de totes coses multiplicant la nau ab lo loguer. Mas si no y ha neguna convinença, tot en axi deu pagar com desus es dit.

Encara es tengut lo senyor de la nau al mariner de pagar per ell, axi com en moltes parts fan averies quis' paga un diner ó una malla en les comunes: car lo senyor de la nau ho deu tot pagar.

CAPITOL CXL.

PATRO DEU FERMAR DRET
per los mariners.

ENCARA deu esser tengut lo senyor de la nau al mariner, de fermar dret per ell per aytant com son loguer valéga si nol' ha prés, è d' aytant com faça compte que valéga la roba que haurá en la nau: è que li deu ajudar de son poder, salvant que per ell nos' meta en baralla ne en perdició del seu, ne dels promens qui sien en la nau.

CAPITOL CXLI.

LOGUER DE MARINER COM
se deu smerçar.

ENCARA es tengut lo senyor del leny al mariner de smerçar sos diners, com lo
hau-

sin descuento ni averias; á menos que el patron no hubiese dicho y convenido por pacto ó concierto, que debia aumentarles la soldada, y pagarles por la detencion que hiciesen.

Y si hubiese pacto alguno en que los marineros consientan de su llana voluntad; el patron no les debe abonar sino como si fuesen comunes partícipes; pues la nave y el salario se recompensan el uno al otro en todas las cosas, haciendo una masa comun del valor del buque con los salarios. Mas, si no hay pacto alguno; debe pagarlo todo como queda arriba dicho.

Tambien está obligado el patron á pagar por el mariner, puesto que en muchas partes se hacen gastos, y toca un dinero, ó una miaja en el repartimiento comun: porque el patron debe pagarlo todo.

CAPITULO 140.

EL PATRON DEBE FIRMAR
de derecho por los mariners.

EL patron debe otrosi firmar de derecho por el mariner, por el valor que importe su salario si no lo ha recibido, y por el tanto que estime que pueda valer la pacotilla que lleve á bordo, y que le ayudará con su autoridad, pero evitando el ponerse por él á contiendas, ó á la perdicion de lo suyo, ó de los interesados que van en la nave.

CAPITULO 141.

DEL SALARIO DEL
marinero: como se debe emplear.

Tambien está obligado el patron á los marineros á emplear ó negociar sus di-
ne

MARITIMAS.

47

haurá pagat , lá on conixerá lo senyor de la nau que faça á fer ; salvant quel senyor non' haia damnatge. E si lo senyor de la nau es en vila , sia luny ó prop , quel' mariner vaia per smerçar son loquer ; lo senyor li es tengut de donar á meniar en la nau dos iorns , è no pus si nos' vol.

CAPITOL CXLII.

DE MARINERS QUI PLEDEIEN
ab lo patró.

ENCARA: que tot senyor de nau ó de leny sia tengut de donar á meniar als mariners stant en lo viatge , si ab ell pledeiarán.

CAPITOL CXLIII.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.

SEGONS que en lo capítol ia desus es contengut , que mariners qui pledeiarán ab lo senyor de la nau ó leny , que lo senyor d' aquella nau ó d' aquell leny los es tengut quels do á meniar mentre que ab ell pledeiarán ; mas no demostra com , ne com no , ne per qual raó. E en axi , per ço com en lo capítol desus dit no esclareix , ne poria tornar gran dan als senyors de les naus ó dels lenys , è per la raó desus dita , los bons homens qui aquests stabliments ó costumes faeren , verren que gran dan sen' poguera seguir : è per ço sobre alguns capítols qui no son clars , ells faeren esmenes perço que dan ne treball no sen' pusca seguir.

E sobre lo capítol desus dit dien è declaren : que los senyors de les naus ó dels lenys son tenguts de donar á meniar als mariners qui ab ells pledeiarán , ço es á saber , per casos sabuts. Lo primer cas

neros , luego que les haya pagado , alli donde él conozca que tiene cuenta , pero evitando redunde en perjuicio de sí mismo. Y si el patron se halla en poblado , sea lejos ó cerca , á donde los marineros vayan á emplear sus soldadas , está obligado á darles de comer dos dias á bordo , y no mas si no quiere.

CAPITULO 142.

DE LOS MARINEROS QUE
pleytean con el patron.

AUN mas : todo patron deberá dar de comer á los marineros estando en viaje , aunque pleyteen con él.

CAPITULO 143.

DECLARACION DEL
precedente capítulo.

POR el tenor del capítulo anterior se expresa : que á los marineros que pleyteen con su patron , está éste obligado á darles de comer entre tanto que con él litigan , mas no se explica el cómo , ni por qué razon. Y como de no aclararlo el sobredicho capítulo , podria redundar gran daño á los patrones ; por esta razon los hombres buenos , que estos establecimientos y costumbres formaron , vieron , y conocieron el gran daño que de ello podria seguirse ; y por esto sobre algunos capítulos que no están claros , hicieron enmiendas á fin de que no resulte por ellos daño alguno , ni trabajo.

Y asi sobre el capítulo predicho dicen y declaran : que los patrones están obligados á dar de comer á los marineros que estén en pleyto con ellos ; pero es á saber , por ciertos casos. El primer

COSTUMBRES

cas es: si lo senyor de la nau ó del leny no darà vianda á sos mariners sufficient axi com ia es acostumat, è en un capítol ia desus es dit, esclarit, è certífi- cat. Lo segon cas es: si ell no attendrà les convinences que ab ells empendrà lo dia que ab ell s'acorden. Lo terç cas es: si ell seguirá en algun loch on isca de son viatge, si ab ells no sen' avé, ó nols ho havia fet entenent com ab ell s'acordaren. Lo quart cas es: si ell volrà cambiar viatge sens voluntat d' ells, è de lur sabuda. Encara mes, per tot cas qui iust sia, que nols atena tot ço que promés los haurá com ab ell s' accordaren.

Per aytals coses com desus son dites, lo senyor de la nau ab qui ells serán, los es tengut quels do á meniar, si ab ell ne haurán á pledeiar.

Empero lo cambiament del viatge es axi á entendre: quel' senyor de la nau ó del leny fos en loch on trobás mariners, si aquells qui ab ell serien no volien anar si ell los ne volia forçar. Empero, si ell havia cambiat viatge per algunes condicions, ó per empatx de senyoria, qu' ell no gosás anar descarregar en aquell loch on devia descarregar è emprés havia ab aquells mercaders qui carregaren, los mariners hi son tenguts de anar; empero es axi á entendre, que segons quel' senyor de la nau se millorarà del nolit per aquell cambiament de viatge, que per aquella forma sia tengut ell de millorar los mariners de lurs loguers.

E per les raons desus dites faeren aquesta esmena è aquest declarament los antichs qui primerament anaren per lo mon. Per qué? Per ço com gran dan è gran mal fora è seria, qualque temps, ó qualque hora, ó en qualque loch que la nau ó leny prengué terra, per qualse-

mer caso es, quando el patron no da á los marineros la comida suficiente, segun es costumbre y está declarado y prevenido en otro capítulo anterior. El segundo caso es, quando el patron no cumple los pactos que concertó con ellos el dia que con él se ajustaron. El tercer caso es, quando muda de rumbo desviandose de su viage, sino se aviniere con ellos, ó no se lo hubiese declarado quando se ajustaron con él. El quarto caso: quando quiere mudar el viage sin voluntad ni noticia de ellos. Finalmente, por qualquier caso que sea justo, en que no les cumpla todo lo que les habia prometido quando se ajustaron con él.

Por semejantes causas como se acaban de decir, el patron estará obligado á dar de comer á todos los que vayan en su compañía, aunque tengan que pleytear con él.

Pero la mudanza de viage debe entenderse asi: que el patron esté en parage donde halle marineros, y no quieran seguirle los que llevaba consigo, y él quiera forzarlos. Pero si hubiese mudado el viage por algunas condiciones, ó por temor de embargo en el lugar donde debia deseargar, y para donde tenia ajuste hecho con los mercaders que cargaron; los marineros estarán obligados á seguirle, con el bien entendido que á proporcion de la mejora que logre el patron en el flete por aquella mudanza de viage, en los mismos terminos deberá mejorar á los marineros en sus salarios.

Por las sobredichas razones hicieron esta enmienda y declaracion los antiguos que navegaron primero por el mundo. ¿Y por qué? Porque seria gran daño y gran mal, que en qualquiera tiempo, hora, y lugar, en que la nave tomase puerto, por qualquiera motivo que lo

MARITIMAS.

49

vulla raó que la y prengués, que los mariners poguessen metre en plet lo senyor de la nau ó del leny ab lo qual ells serien, sens iusta raó: per ço, car á les vegades hi ha mariners, qui sols qu'ells poguessen fer lo lur delit è cumplir la lur voluntat, ells no serien en res si lo senyor de la nau ó del leny ab qui ells serien, hi consumave sa nau, ó son leny; que abans los plauria. Per que molt mal hom va per lo mon, qui es dolent è desesperat com veu algun altre profitar è millorar; per ço com ell volria, que axi com ell es malestruch è dolent, que axi tots los altres ho fossen: è aquella manera aytal es manera de avol hom. Encara mes, car lo qui es avol hom, no volria ell trobar null temps algú millor de sí meteix, per ninguna manera, en lo mon.

E per aquesta manera los nostres antichs antecessors volgueren è declarar en los casos è les raons per que los senyors de les naus è dels lenys fossen tenguts de donar á meniar als dits mariners qui ab ells dits senyors pledeiarán: per ço que d' aqui avant algun avol hom no pogués fer consumir á algun altre d' ago que hauria. E per les raons desus dites fon fet aquest capítol.

E si mariner algú metrá lo senyor de la nau ó del leny en algun plet sens iusta raó ó iust cas; ell es tengut á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny ab qui ell serà acordat, è qu' ell haurá mes en algun plet, de retre è de donar tots dans è damnatges, è tot destrich qu' ell ne sostendrá ó ell ne haurá sostengut: perço car no iustament ell haurá fet pledeiar lo dit senyor de la nau ó del leny, è fet consumir lo seu.

E si ell no ha de que li pusca pagar, ne retre ne donar ço del seu; ell deu esser pres è menat è mes en poder de la senyoria, è star tant entro qu' ell hata satisfet aquells dans ó damnatges los quals

tomase, pudiesen los marineros mover pleyto sin justo motivo al patron con quien estuviesen. Porque á veces hay marineros, que solo con que pudiesen hacer su gusto, y cumplir su voluntad, nada se les daria de que el patron con quien sirven destruyese en ello su nave, antes bien se holgarian. Pues hay muchos hombres malos que corren el mundo, los cuales se consumen y desesperan quando ven á otro aprovechado y medrado; porque como son ellos unos infelices y ruines, quisieran que lo fuesen tambien todos los demás: y semejante proceder es conducta de hombres ruines. Además que el que es hombre desdichado, no quisiera hallar jamás en el mundo otro que estuviese mejor que él por ningun termino.

Por esta razon nuestros antiguos antepasados quisieron y declararon los casos y razones en que los patrones habian de estar obligados á dar de comer á los marineros que con ellos pleyteasen, á fin de que en adelante ningun hombre maligno pudiese destruirle á otro lo suyo: por cuyos motivos se hizo este capitulo.

Pero si un mariner metiese en pleyto á su patron sin justo motivo ó legitima causa, quedará sugeto á restituir y entregar al patron á quien habia puesto pleyto, todos los daños, perjuicios, y menoscabos que por esta causa sufriese ó hubiese sufrido; puesto que hizo sin justicia pleytear al sobredicho patron y consumir su caudal.

Y si no tuviere de que pueda pagarle ni restituirle lo suyo, debe ser preso, conducido y puesto en poder de la justicia, y encarcelado, hasta haber satisfecho los daños y perjuicios que

G el

quals aquell senyor d'aquella nau ó d'aquell leny ab qui ell serà accordat haurà sostenguts per culpa d'ell, pusque axi com no devia lo haurà mes en plet è en damnatge. Per que tot hom se deu guardar de fer algun dan á altre sens raó, per ço que sobre sí meteix no li pusca tornar aquell damnatge qu'ell cuidaba fer á altre sens iusta raó: por ço es iusta cosa que sobre sí meteix torn.

CAPITOL CXLIV.

DE LES VIANDES

que deu donar lo patró als mariners.

Encara es tengut lo senyor de la nau ó del leny qui sia cubert, que deu donar á menjar á tots los mariners tres iorns de la septmana carn, ço es á saber, el diumenge, è en lo dimarts, è en lo disous; è en los altres iorns de la septmana cuynat; è quascun vespre de quada dia lur companatge; axi meteix tres vegades per quascú mati los deu fer donar vi; è axi meteix los ne deu fer donar quascun vespre. E lo companatge deu esser tal, com se segueix, ço es: formatge, ó ceba, ó sardina, ó altre pex.

Encara lo senyor es tengut de donar vi entro quel vi valéga tres besants è mig. E si troba atzebib ó encara figues, ell ne deu fer vi; è si no troba atzebib ne figues, ó que li costa tot mes de trenta millaresos la millera feta; lo senyor de la nau ó del leny nols es tengut de donar vi.

Encara mes es tengut lo senyor de la nau ó del leny de doblar la recció als dits mariners á festa anyal. Encara deu haver servicials, qui adoben de menjar als mariners.

el patron, con quien estaba ajustado, hubiese padecido por culpa de él, pues indebidamente le metió en pleyto y en gastos. Por lo qual toda persona debe guardarse de hacer algun daño á otro sin razon, paraque no pueda caer sobre sí mismo el perjuicio que él pensaba hacer á otro sin justo motivo: así pues es cosa justa que contra sí se convierta.

CAPITULO 144.

DE LAS COMIDAS

que debe dar el patron á los marineros.

Tambien está obligado el patron de nao, ó de todo barco de cubierta, á dar de comer carne á los marineros, tres dias en la semana, es á saber, el domingo, martes, y jueves; y en los demás dias menestra; y cada tarde de todos los dias de la semana su companage. Asimismo debe hacerles dar vino tres veces por la mañana, y otras tres por la tarde. El companage debe ser el siguiente, esto es, ó queso, ó cebolla, ó sardina, ú otro pescado.

Debe el patron dar vino mientras no pase de tres besantes y medio; y si vale mas, y halla pasas, ó bien higos, debe hacer de ellas vino; y no hallando pasas ni higos, ó bien pasando de treinta millareses el coste de la mijera, el patron no está obligado á darles vino.

Tambien está obligado el patron á doblarles la racion en las fiestas solemnes; y á tener mozos que guisen la comida á los marineros.

MARITIMAS.

51

CAPITOL CXLV.

PATRO NO ES TENGUT DE
dar á meniar á mariner que no
dorm en la nau.

SEnyor de nau ó de leny no es tengut de donar á meniar als mariners, pus que no iaguen en la nau ó en lo leny.

CAPITOL CXLVI.

MARINER NO ES
tengut de anar en loch
perillós.

ENCara senyor de nau no deu trame- tre mariner en loch reguardós. Sil' ma- riner no y vol anar, lo senyor nol' pot forçar.

CAPITOL CXLVII.

DE PRESTAR MARINER
á altre nau.

ENCara senyor de nau no pot prestar mariner á altra nau ó altre leny sens voluntat del mariner; salvant empero quel' senyor de la nau hagués ops un mestre ó un mariner qui sapia fer cosa que haia ops á la nau, que aquells no sapien fer qui en aquella nau ó en aquell leny serán, è aquell mariner hi deu anar; mas no pas en terra, si donchs no era á ser- vey d'aquella nau en que aquell sería, diu, salvo que aquell mariner no bastai- xás, ne que levás fatx ne algun cárrech á son coll, ne res qu' ell fer no degués.

CAPITULO 145.

EL PATRON NO ESTA
*obligado á dar de comer al mariner
que no duerme á bordo.*

Ningun patron está obligado á dar de comer á los marineros, siempre que no duerman á bordo,

CAPITULO 146.

EL MARINERO NO ESTA
*obligado á ir á parage
peligroso.*

Tampoco debe ningun patron enviar mariner á parage peligroso; pues si el mariner no quiere ir, no puede el pa- tron precisarle.

CAPITULO 147.

DEL PRESTAR UN
marinero á otra nave.

Tampoco el patron puede prestar un mariner á otra embarcacion sin volun- tad de este, excepto en el caso que el patron extraño tenga necesidad de un oficial ó mariner, que sepa hacer algu- na obra que urja en su nave, y que no sepan los suyos hacer, porque entonces debe ir; mas no á tierra, si ya no fue- se para servicio de la nave en que iba: bien entendido que dicho mariner no ha de portear, ni llevar á cuestras sar- dos, ni carguíos, ni hacer cosa alguna que no deba.

52

COSTUMBRES

CAPITOL CXLVIII.

DEL QUE HAURA
patró dels mercaders per
descarregar.

SEnyor de nau es tengut al mariner, que tot semblant pati com farà al mercader si deu descarregar en algun loch; en axi com haurá dels mercaders, axi ho deu donar als mariners.

CAPITOL CXLIX.

FET LO VIATGE, MARINER
es libertat.

SI senyor de nau pren altre viatge lá on la nau haurá descarregat, éll mariner no y vol anar, lo senyor nol pot forçar, salvant que sia en loch que trobe mariners; mas si non trobava, ha los á fer iuncta al viatge en axi com sia conegut per lo senyor, è per lo notxer, è per lo scrivá de iunir que segons quel hom valrá mes en aquell que en altre. Mas lo senyor non pot minuar á nengú de son loguer.

E si un hom valrá mes quel senyor nos cuidarà al començament, deulo millorar, car molt bon hom se vol exir de una terra per ço car no y es conegut, è per ço quen isca fa gran mercat de sa persona.

CAPITOL CL.

COM LA NAU SE VEN EN
terra de chrestians.

SI senyor de nau vendrá la nau, ó altre qui la pusca vendre, á hom strany qui no y hagués part; tot lo loguer deu pagar als mariners, è son scápols. E si
los

CAPITULO 148.

DE LO QUE EL PATRON
cobrará de los mercaderes para
descargar.

EL patron está obligado á los marineros: que, asi como fuere el pacto que haga con los mercaderes, si se ha de descargar en algun lugar; en la misma razon que cobrare de dichos mercaderes, en aquella debe pagar á los marineros.

CAPITULO 149.

ACABADO EL VIAGE,
queda libre el marinero.

SI el patron emprende otro viage en el lugar donde la nave descargó, y el marinero no quiere seguirle, no puede obligarle á ir, con tal que esté en parage donde halle otros. Mas sino los hallare, deberá aumentarles el salario para el viage, segun estimen el patron, el contraestre, y el escribano lo que valga mas un hombre en este viage que en el pasado; mas el patron no puede baxar á ninguno su soldada.

Y si un hombre mereciese mas de lo que pensó el patron al principio, debe mejorarle; porque hay hombre habil que quiere salir de un pais porque no es allí conocido; y por salir, ajusta á baxo precio su persona.

CAPITULO 150.

QUANDO SE VENDE UNA
nave en tierra de christianos.

SI un patron vendiere su nave, ú otro que pueda venderla, á sugeto extraño que no tenga parte en el buque; debe pagar á los marineros todo su salario, y que-

MARITIMAS.

53

los mariners son en loch que no y vullen navegar; lo senyor, ó aquell qui la nau haurá venuda, es tengut de fer lurs ops á ells entró que sien tornats lá on los leváren.

quedan libres. Y si los marineros se hallan en parage donde no quieran navegar; el patron, ó el que haya vendido la nave, está obligado á costearles hasta que vuelvan al lugar de donde los sacaron.

CAPITOL CLI.

COM LA NAU SE VEN EN
terra de sarrains.

SI nau ó leny se vendrá en terra de sarrains; lo senyor deu donar leny è vianda als mariners, entró que sien en terra de chrestians on puguen haver recobre.

CAPITULO 151.

DE QUANDO SE VENDE
la nave en tierra de sarracenos.

SI se vendiere la nave en tierra de sarracenos; el patron debe dar barco y víveres á los marineros, hasta que aporren á pais de christianos, donde puedan hallar acomodo.

CAPITOL CLII.

DE MARINER QUIS'
tema.

SI per ventura será accordat mariner en forma de cartolari, qui digués en lo accordament: que y hagués empreniment (segons quel senyor de la nau ho hauria fet scriure á enteniment del mariner) qu' ell fos dubtant en algun loch è quel dit mariner no y gosás anar; lo senyor de la nau li deu donar la meytat de son loguer, è li deu donar vianda tro que sia en loch de recobre. Empero, si es accordat sens tal empreniment; lo mariner es tengut de anar lá on lo senyor de la nau será tengut de anar ab los mercaders.

CAPITULO 152.

DEL MARINERO
miedoso.

SI se ajustare un marinero mediante escrito del protocólo, diciendo en el asiento de su plaza que se pactase (segun lo hubiera hecho escribir el patron conforme á la mente del marinero): que él tenia recelo en cierto parage, al qual no se atrevia ir; el patron le debe dar la mitad de su salario, y proveerle de vituallas hasta que esté en lugar donde halle acomodo. Pero si sentó la plaza sin tal pacto; el marinero está obligado á ir adonde el patron tiene obligacion de ir con los mercaderes.

54

COSTUMBRES

CAPITOL CLIII.

DE MARINER QUANT

es accordat, com es obligat.

LO mariner es tengut á senyor de nau ó de leny: que, pus que serà accordat ab lo senyor, è donará palmada, es mes-ter quel mariner vaia ab ell axí be com sin' havia feta carta de notari. E lo mariner, d' aquell iorn avant que serà accordat ab lo senyor de la nau, no pot anar en alguna part sens voluntat del senyor. E deu lo mariner demanar paraula al senyor si res ha á fer fora de la vila on serà; è deu haver, si es en loch fora vila, recollida la roba al terç iorn, si la nau es en loch strany. Encara es tengut lo mariner al senyor, que li haia á iurar de esser fel è leal, axí com en aquell capítol es scrit, que demanen los mercaders al senyor.

CAPITOL CLIV.

A QUINS SERVICIS ES OBLIGAT

lo mariner.

Encara es tengut mariner al senyor de la nau; qu' ell nos' pot partir d' ell ne de la nau per alguna cosa, si no per tres: per esser senyor de nau ó leny; ó per esser notxer; ó per convinença. E si mor lo senyor, ó aquell qui serà logat, è serán sobre el leny; los bens d' aquell qui y serán, deuen pagar los mariners al terme.

Encara es tengut mariner en totes coses que pertanguen á la nau: á anar á bosch, è á serrar, è á lenya, è á fer exàrcia, è á forn, è á barcaiar ab los barquers, è á stibar, è á desestibar; è tota hora quel notxer liu comanda, anar

á

CAPITULO 153.

DEL MARINERO

una vez ajustado, cómo queda obligado.

EL marinero está obligado al patron: que una vez que esté ajustado con este mediante palmada; es menester que vaya con dicho patron, de la misma suerte que si lo hubiese convenido con carta de escribano. Y el marinero, desde el dia que se ajustó con el patron en adelante, no puede ir á parte alguna sin voluntad de dicho patron: y debe el marinero pedirle su licencia, si tiene que hacer fuera del pueblo donde estuviere; pero si está en parage fuera del pueblo, ha de recoger á bordo sus efectos al tercer dia, si la nave se halla en país extraño. Debe además el marinero jurar al patron de serle fiel y leal, como en otro capítulo se expresa que lo pidan los mercaderes al patron.

CAPITULO 154.

A QUE SERVICIOS ESTA

obligado el marinero.

Además está obligado el marinero al patron á no separarse de su persona, ni de la nave por motivo alguno, si no es por tres: ó para ser patron, ó para ser contramaestre, ó por convenio. Y si muere el patron, ó el que será alquido, estando ellos en la nave; los bienes de él que se hallaren á bordo, deben pagar á los marineros al plazo ajustado.

Tambien está obligado el marinero á todas las faenas que toquen á la nave: como ir al bosque á cortar madera, y aserrarla, á trabajar cordage, á cocer pan, á hacer viages con los lancheros,

ros,

MARITIMAS.

55

*á aygua, è á levar en nau totes compa-
nyes dels mercaders, è á donar lats á
la nau, è anar á tota exàrcia, è á por-
tar lenya, è ajudar á fer maior nau,
è á totes coses que sien á millorament
d'aquella, es tengut de fer, è ço que per-
tanga á la nau.*

ros, á estibar y desestibar; y siempre que el contraestre se lo mande, á ir por agua, á sacar de abordo todo el equipage de los mercaderes, á dar á la banda el buque, á ir por todos los aparejos, traer leña, ayudar á aumentar obras á la nave, y á todo lo que se dirija á mejorarla, y pertenezca á ella.

CAPITOL CLV.

RAONS PER QUES' POT
abstraure lo mariner après que
será accordat.

*M*ariner qui será accordat en nau ó en leny; pus que será scrit en capbreu, ó haurá dada palmada al senyor ó al scrivá, nos' pot abstraure de anar al viatge, si donchs per aquestes coses nou fahia, ço es: per muller á pendre; ó per anar en romiatge, è quen' hagués fet vot ans que al viatge se accordás; ó si es mariner de proa, per esser panés, ó per esser notxer; ó si es notxer, per esser senyor: è tot aço que sia menys de frau.

CAPITULO 155.

RAZONES POR LAS QUALES
*puede el marinero escusarse despues
de ajustado.*

UN marinero que sienta plaza en una nave, despues que esté escrito en el rolde, ó haya dado palmada al patron ó al escribano, no puede eximirse de ir al viage, á menos de hacerlo por estos motivos: para tomar muger: para ir en romería, si hizo el voto antes de ajustarse para el viage: ó siendo proel, para ser popel, ó contraestre: ó siendo contraestre, para ser patron. Pero todo esto debe ser sin engaño.

CAPITOL CLVI.

DE MARINER QUI
fugirá.

*M*ariner qui será accordat en nau ó en leny, è fugirá pus que será accordat è haurá iurat servir; es degut que la nau ne logue altre en loch d'aquell. E si costa mes de loguer, deu restituir lo mes que l' altre haurá rebut, ab que sia semblant d'aquell mariner en marinatge.

CAPITULO 156.

DEL MARINERO QUE
huirá.

SI un marinero ajustado en una nave huye, habiendo ya jurado servir; la nave debe alquilar otro en su lugar. Y si cuesta mas de soldada, debe el fugitivo restituir la demasia que el nuevo cobrase, siempre que sea éste igual al otro en el marinage.

CAPÍTOL CLVII.

ESMENA DEL PRECEDENT
capítol.

*SE*gons ques' diu en lo capítol desus dit : mariner qui fugirá aprés que será accordat ; es tengut si aconseguít es (si lo senyor de la nau ne ha á logar altre per la falla que aquell li haurá feta , è costa mes quel' senyor de la nau no dava á aquell qui li es tengut) de retre è de donar tot ço que costará mes qu' ell no havia á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny ab qui ell será accordat. Mas es en axi á entendre , que aquell mariner fugirá en aquell loch meiteix on será accordat ; mas no diu ne declara , si algun mariner será accordat en alguna nau ó en algun leny , è la nau ó lo leny será partit ab los mariners ensemps d' aquell loch on los accordá è será en algun loch altre strany : si algun mariner li fugirá , de qué li es tengut , è de qué no.

E per ço que en lo capítol desus dit nou esclarix , los antichs qui primerament anaren per lo mon , volgueren ho esclarir , è fer aquesta esmena per ço que algun contrast ó algun mal no sen' pusca creixer , è dien axi : que tot mariner qui fugirá á alguna nau ó algun leny en loch strany ; si es aconseguít ó trobat en algun loch , ell es tengut de pagar è restituir tot dan , è tot destrich , è tot interés que aquell senyor d' aquella nau ó leny haurá sostengut , ne haurá á sostenir per raó del fugir qu' ell haurá fet : è sien' cregut per sa simple paraula. E si lo dit mariner no ha de queu pusca fer ne esmenar ; deu esser prés è més en poder de la senyoria , è star tant prés tro haia satisfet lo dan , è lo destrich , è l' interés que aquell senyor d' aquella nau ó leny dirá ne haurá sostengut :

CAPITULO 157.

CORRECCION DE L
precedente capítulo.

*SE*gun lo que dice el capítulo anterior: todo marinero que huye despues de haberse ajustado, y el patron ha tenido que alquilar otro por la falta que le habia hecho el primero, y costase el nuevo mas de lo que gana aquel ; si se le coge , está sugeto á reintegrar y dar toda la demasia que importase , al patron con quien estaba ajustado. Pero esto debe entenderse si huye el marinero estando en el parage mismo donde fue ajustado , mas no dice ni declara : si algun marinero sentare plaza en alguna nave , y habiendo ésta partido con todos los marineros del parage donde los ajustó , y estando en pais extraño huyese uno de ellos , de qué le queda obligado este , y de qué no.

Y por quanto el sobredicho capítulo no lo aclara ; los antiguos que navegaron primero por el mundo , quisieron explicarlo , y hacer la siguiente correccion , á fin de que no resulte de ello ningun debate ni perjuicio. Y por tanto dicen : que todo marinero que deserte de una nave , en pais extraño ; en donde quiera que se le alcance , ó encuentre , está obligado á pagar y restituir todos los daños , menoscabos y gastos que su patron haya padecido , ó tenga que padecer , por causa de su fuga , de lo qual será creído por su simple dicho. Y si el marinero no tiene de que pagarlo ni resarcirlo , debe ser preso y entregado á la justicia , y permanecer en la carcel hasta que haya satisfecho los daños , menoscabos , y gastos que el patron de aquella nave dirá haber sufrido ,

MARITIMAS.

57

gut : è sien' cregut per sa simple paraula , axi com desus es dit. E per lo esclariment desus dit fon feta aquesta esmena.

CAPITOL CLVIII.

DE REMOLCAR
altre nau.

ENCARA mariner es tengut que vaia remolcar nau ó leny per entrar en port, si lo notxer liu comanda ; salvant que no sien lurs enemichs.

CAPITOL CLIX.

DE ROBA TROBADA EN
mar , è de mariner que va
per milles.

ENCARA es tengut mariner : que si troba alguna cosa pus que será tengut á la nau ; que la nau ne ha tres parts , è los mariners una , sien molts mariners ó poch's : è si son en mar è veen res que fos mercaderia , ells hi deuen anar , ó altra cosa sense mercaderia , sol quel senyor de la nau los ho comanda , è deuen ne haver axi com desus es dit. E per ço pren tan gran part lo senyor , com menian è prenen son loguer.

E si algun senyor de leny loga son leny á altre ; aquell ho deu pendre qui loga lo leny , è fa la messió. E si aquell mor ans del terme , que será sobre el leny ; les cosas á aquell se deuen pagar.

Encara es tengut lo mariner á la nau ; que si va per rab de milles , que la ha á seguir anant tro al cap del mon. E si per ventura la nau será tornada allá de on será partida fet viatge , è que no y será tornada ab aquella mercaderia , è que haia descarregat en altra part ; lo mariner no li es tengut. Mas

do , siendo creído por su simple palabra , como se dice mas arriba. Y para esta explicacion se hizo esta enmienda.

CAPITULO 158.

DE REMOLCAR
otra nave.

Tambien está obligado el marinero á ir á remolcar otra embarcacion para entrar en puerto , si su contraestre se lo manda , salvo no sea de enemigos.

CAPITULO 159.

DE MERCADERIA HALLADA
en el mar , y del marínero que sirve
por millas.

Tambien está obligado todo marínero , que si halla alguna cosa despues de sentar plaza en la nave ; el buque tira tres partes , y una los maríneros , sean muchos ó pocos. Y si estan en el mar y descubren algo que sea mercaderia , ó que no lo sea , deben ir á buscarla , solo que el patron se lo mande ; y deben de ello percibir en la forma referida. Y como reciben salario y racion , por esto toma tan gran parte el patron.

Si el patron alquila su embarcacion á otro , éste , pues hace el gasto , debe tomar aquella parte ; y si éste muere á bordo antes del termino convenido , se deberán pagar á aquel estas cosas.

Tambien está obligado el marínero á la nave : que si va ajustado por millas , tiene que seguirla hasta al cabo del mundo. Y si la nave regresare al parage de donde habia partido de viage redondo , y no volviese con la mercaderia que tomó por haber descargado en otra parte ; el marínero no está obliga-

H

do

si

si la nau descarregat no ha; lo mariner li es tengut de anar per milles.

E per ço fon fet aquest capítol, car molt senyor de leny ó de nau serà endeutat, è no volrà tornar en sa terra per malmirent que y serà, ó per ço car haurà paor que no li encanten la nau, è axí tostemps tendria los mariners.

CAPITOL CLX.

CONDICIONS DE PATRO
á mariner.

LO mariner es tengut, que si irá en viatge, que no deu anar sino lá on lo senyor li haurá fet entenent al començament del viatge; è si lo senyor ven la nau, ell deu donar nau al mariner en que sen' torn á fer sos ops. E si leva viatge com haurá anat lá on devia anar, è ell haurá descarregat ó desorrat, è lo senyor de la nau haurá levat viatge è serà en loch de recobre de mariners; lo mariner no li es tengut, è lo senyor de la nau no lon' pot forçar. E si la nau no serà en loch de recobre, que no púsca haver mariners; aquells mariners lo deuen seguir, è que sien pagats segons l' altre viatge, è per raó de l' altre multiplicat quant levá è quant es l' altre.

Aquest capítol fon fet per ço com la nau perdria son viatge: è per ço nau no pot perdre son viatge per mariners. Mas si lo senyor de la nau ó del leny met altre hom sobre sí, la convinença no es tenguda de mariner á senyor de nau, pus ell serà desposseit de la senyoria.

do á ganar por millas; pero lo está, si la nave no ha descargado.

Se hizo este capítulo, porque muchos patrones llegando á endeudarse, no querrian volver á su tierra por la mala nota con que les mirarian, ó por temor de que no les vendiesen la nave; y asi retendrian siempre los mariners.

CAPITULO 160.

CONDICIONES ENTRE
patron y mariners.

Obligacion es del marinerero: que si va á viage, no debe ir sino al destino que el patron le manifestó al principio de dicho viage; y si éste vende la nave, deberá proporcionar embarcacion al marinerero, en la qual se vuelva á buscar su acomódo. Y si ajusta nuevo viage; habiendo aportado á donde debia ir, y allí descargado y deslastrado, y despues toma allí carga; si está en pais socorrido de mariners, aquel no está obligado al patron, ni éste le puede forzar á seguirle. Y si la nave no está en pais socorrido, donde pueda tomar otros mariners; aquellos deben seguir al patron, pagandoles como en el primer viage, calculando á proporcion el tiempo y distancia de este otro.

Este capítulo se hizo porque la nave perderia su viage, no debiendo perderlo nunca por los mariners. Mas si el patron pone otro sugeto en su lugar, el pacto se deshace de marinerero á patron, puesto que éste se desposeyó del mando.

MARITIMAS.

59

CAPITOL CLXI.

MARINER COM ES TENGUT
de fer lo comandament del senyor
ó del notxer.

*M*ariner es tengut de fer tot comandament de senyor de nau ó de leny, ó del notxer, ab que no sia á servey d'altra nau, ne d'altra leny; mas tot servey que pertanga á la nau, es tengut de fer.

CAPITOL CLXII.

DE MARINER QUI FARA RASA
contra son senyor.

*E*Ncara: mariner que farà rasa contra son senyor de nau ó de leny, deu perdre la meytat del loguer è la roba que haurá en la nau, è deu esser gitat de la nau. E si leva armes contra son senyor, tots los mariners lo deuen pendre, è ligar, è metre en presó, è menarlo á la senyoria: è aquells qui pendre nol volrán, deuen perdre la roba, è'l loguer que haurán ó haver deurán per aquell viatge.

CAPITOL CLXIII.

DE MARINER QUI
tocará iradament son
senyor.

*E*Ncara: mariner qui tocará iradament son senyor, es periur è bára: è deu esser pres en persona, è perdre tot quant haurá.

CAPITULO 161.

COMO DEBE EL MARINERO
*obedecer las ordenes del patron,
ó del contramaestre.*

*E*L marinero está obligado á obedecer todo mandato del patron ó del contramaestre, con tal que no sea en servicio de otra nave, pues solo debe hacer el servicio que pertenece á la suya.

CAPITULO 162.

DEL MARINERO QUE DICE
injurias á su patron.

*A*demas, el marinero que dixese baldones á su patron, debe perder la mitad del salario, y la pacotilla que tuviese á bordo, y despues ser echado de la nave. Y si hiciese armas contra su patron; todos los marineros deberan asegurarle, atarle, ponerle preso, y llevarle á la justicia. Y los que no quisiesen prenderle, deberán perder su mercancia y las soldadas que debian tomar por aquel viage.

CAPITULO 163.

DEL MARINERO QUE
*tocáre ayradamente á su
patron.*

*T*ambien todo marinero que tocáre ayradamente á su patron, es perjuro, y traydor; y debe ser presa su persona, y perder todo quanto tenga.

60

COSTUMBRES

CAPITOL CLXIV.

DE MARINER : COM DEU
comportar son senyor.

ENCARA : mariner es tengut de acolorar son senyor de nau si li diu vilania; è si li corre de sobre, lo mariner deu fugir fins á proa, è deuse metre de lats de la cadena. E si lo senyor hi passa, ell li deu fugir de l'altra part; è si lo senyor lo encalça de l'altra part, pot sen' deffendre lo mariner, levantne testimoni com lo senyor l'ha encalçat : quel senyor no deu passar la cadena.

CAPITOL CLXV.

MARINER QUI EXIRA
en terra.

ENCARA : mariner es tengut de no exir en terra, ne anar sens paraula del notxer ó del scriuá; salvant lo manament del senyor, qui en la nau haia res á fer.

CAPITOL CLXVI.

DE MARINER QUI
emblará.

ENCARA : mariner qui emblará roba, ó exarcia, ó haver que sia en la nau; deu perdre son loguer, è la roba que haurá en la nau : è lo senyor lo pot pendre è metre en un cep, è tenir prés mentre sia en aquell viatge; è puy, sil' vol metre en poder de la senyoria, pot ho fer.

CAPITULO 164.

COMO DEBE EL MARINERO
soportar á su patron.

Tambien todo marinero está obligado á soportar á su patron quando le diga alguna mala palabra: y si éste corre tras él, el marinero debe huir hasta la proa, y ponerse al lado de la cadena. Mas si el patron le acomete alli; debe saltar de la otra vanda: y si alli le coge, puede defenderse, llamando testigos de que le acosó: porque el patron no debe pasar de la cadena.

CAPITULO 165.

DEL MARINERO QUE
saldrá á tierra.

Tampoco el marinero puede salir á tierra ni ausentarse sin licencia del contramaestre, ó del escribano; excepto si lo manda el patron, por tener algo que hacer en la nave.

CAPITULO 166.

DEL MARINERO QUE
hurtáre.

Tambien el marinero que hurtare mercaderias, aparejos, ó efectos que haya en la nave, deberá perder su soldada, y la pacotilla que tenga á bordo; y el patron podrá prenderle, ponerle al cepo, y tenerle alli durante aquel viage: y si despues quiere entregarlo á la justicia, podrá hacerlo.

MARITIMAS.

61

CAPITOL CLXVII.

DEL MARINER QUI GITARA
vianda acordadament.

ENcara : mariner qui gitará vianda ó vi, ço es, acordadament; deu perdre lo loguer è la roba que haurá en la nau, è star á mercé del senyor de la nau.

CAPITOL CLXVIII.

PENA DE MARINER
qui ix de nau sens
licencia.

SEgous que en un capítol qui desus es dit, mariner no deu exir de nau sens paraula è sens voluntat del senyor de la nau, ó del notxer, ó del scrivá, ó d'aquell qui romandrà en la nau qui haurá loch de comandament : è el capítol qui ia desus es dit no esclareix ne certifica, aquell mariner de qué es tengut è de qué no, qui sens paraula exirà de nau ó leny.

E per ço que entre los senyors de les naus ó dels lenys, è los mariners qui ab ells serán è exirán, no pusca haver algun contrast; los nostros antichs antecessors esclareixen aquest capítol de mariners qui sens paraula sen'iran de la nau ó del leny, è sens voluntat del senyor, ó d'aquell qui tendrà loch de comandament.

En axi : mariner qui farà ó cometrá ço que desus es dit, es tengut, que si aquella nau ó leny, de on per aytal raó com desus es dita exirà ó será exit, pendrà dan per causa com ell ne será exit; ell es tengut de esmenar tot aquell dan que aquella nau ó aquell leny haurá prés per culpa d'aquell, ó d'aquells qui axi serán exits. E si aquells mariners

CAPITULO 167.

DEL MARINERO QUE
arrojáre provisiones maliciosamente.

TAmbien el marinero que arrojáre comida, ó vino, es á saber, con intencion; debe perder su salario y la pacotilla que tenga á bordo, y estar á disposicion del patron.

CAPITULO 168.

DE LA PENNA DEL
marinero que sale de la nave
sin licencia.

SEgun previene un capítulo anterior, ningun marinero puede salir de la nave sin licencia ni voluntad del patron, ó del contramaestre, ó del escribano, ó del que haya quedado á bordo con veces de comandante; pero dicho capítulo no aclara ni prescribe : á qué está sujeto ó no el marinero que se salga sin este permiso.

A fin, pues, de que entre los patrones y marineros de su tripulacion que se salgan, no pueda haber alguna disputa; nuestros antiguos antepasados esclarecen este capítulo que habla de los marineros que salieren de la nave sin licencia ni beneplácito del patron, ó del que haga las veces de comandante, en esta forma :

Todo marinero que haga ó cometa lo que arriba se expresa : si la nave de donde sin el referido requisito hubiere salido, recibe algun daño por causa de esta salida; estará obligado á resarcir todo el daño que hubiese recibido por culpa de aquella salida, sean muchos, ó uno. Y si dichos marineros no tienen con que poder resarcir y satisfacer los da-

ners no han de que puscan esmenar è retre aquell dan, que aquella nau ó aquell leny haurá pres per culpa d'ells, á aquell de qui será; ells deuen esser presos, è mosos en presó en poder de la senyoria, è star tant tro qu' ells haien satisfet á aquell de qui aquella nau ó aquell leny será, tot lo dan que per culpa d' ells será fet, ó que sen' sien arxenguts ab ell.

E si los dits mariners exirán en terra en alguns lochs, on lo senyor de la nau ó del leny será per recaptar son nolít, ó per noliteiar sa nau ó son leny, ó per qualque raó lo senyor de la nau será en terra: è si per aquell exir quels mariners farán en terra, è sens paraula del senyor ó d' aquell qu' ell haurá iaquit en son loch li exirán; si lo senyor de la nau ne perdrá nolít on' sostendrá algun dan, aquells mariners li son tenguts de tot aquell nolít á retre, è aquell dan esmenar que per culpa d' ells haurá sostengut ó perdut. È si ells no haurán de que retre, ne de que puscan esmenar; deune esser fet axí com desus es dit.

E fon fet per ço aquest capítol, car molt mariner cuida valer tant, que li es semblant quel senyor de la nau, nel' notxer, ne hom que en la nau sia, no haia ne valéga tant com ell; è no li es semblant que res qu' ell faça, pusca tornar á dan. Per que tot mariner se deu guardar com exirá de nau è com no, per ço que la pena que desus es dita no li pusca venir desus.

CAPITOL CLXIX.

DE MARINER QUIS' despulla.

ENcara: mariner nos' deu despullar, si no es en port exivernador. È si ho fa; per quascuna vegada deu esser surt en mar ab la veta del morgonal per tres ve-

daños, que dicha nave haya padecido por su culpa, al que fuere dueño de ella; deben ser asegurados y puestos en la carcel en poder de la justicia, y ser detenidos alli hasta tanto que hayan satisfecho al dueño de dicha nave todo el daño que por culpa de ellos se hubiese causado, ó hasta que se compongan con él.

Si los marineros saltaren en tierra en algunos lugares, donde se hallase el patron para recoger su flete, ó para fletar su nave, ó por otro qualquiera motivo dicho patron estuviese en tierra; y por esta salida de los marineros á tierra sin licencia del patron ó del sujeto que dexó en su lugar, perdiese algun flete, ó sufriese algun daño; le son responsables á satisfacerle el flete que por culpa de ellos hubiere perdido, ó el daño que hubiere sufrido. Y si no tuviesen con que pagar ni poder restituir; débese executar lo que queda arriba explicado.

Fué hecho, pues, este capítulo, por motivo que hay muchos marineros que presumen valer tanto, que les parece que ni el patron, ni el contraestre, ni otro alguno que vaya en la nave, supone ni vale tanto como ellos, y que qualquiera cosa que hagan no puede traer perjuicio. Por tanto todo marinero debe mirarse en salir ó no de la nave, para no caer en la sobredichia pena.

CAPITULO 169.

DEL MARINERO QUE SE desnudáre.

TAmpoco el marinero debe desnudarse, si no es en puerto de invernadero; y si lo hace, por cada vez debe ser zambullido en el mar con la trisa del pe-

non

MARITIMAS.

63

vegades; è de tres vegades avant, deu perdre lo loguer è la roba que ha en la nau.

CAPITOL CLXX.

MARINER NOS' DEU PARTIR
del leny pus comença á
carregar.

ENCARA: mariner es tengut que nos' partisca del leny, pus comença á carregar en loch perillós, menys de voluntat del senyor, ó notxer. E siu fa, es tengut d' esmenar tot dan que la nau ol' leny sostendrá per culpa d' ell.

CAPITOL CLXXI.

DE MARINER QUI VEN
ses armes.

ENCARA: lo mariner no pot vendre ses armes en tro que haia fet lo viatge. E siu fa, deu star á mercé del senyor de la nau ó del leny.

CAPITOL CLXXII.

MARINER NO DEU
traure res de nau sens
licencia.

ENCARA: mariner no pot res traure de nau, si nou mostra al guardiá, ó al scrivá, ó al notxer. E siu fa, deutli esser demanat per ladronici.

non tres veces; y pasando de tres reincidencias, debe perder el salario y la pacotilla que tenga á bordo.

CAPITULO 170.

EL MARINERO NO PUEDE
separarse de la nave desde que
empieza á cargar.

EL marinero está tambien obligado á no separarse de la nave, desde que empieza á cargar en parage peligroso, sin licencia del patron, ó del contra maestre. Y si lo hace, debe resarcir todo daño que reciba la nave por culpa suya.

CAPITULO 171.

DEL MARINERO QUE
vende sus armas.

Tampoco el marinero puede vender sus armas, hasta que haya concluido su viage. Y si lo hace, debe ser penado al arbitrio del patron.

CAPITULO 172.

EL MARINERO NO PUEDE
sacar cosa alguna de la nave
sin licencia.

Tampoco el marinero puede sacar algo de la nave, si no lo muestra al guardián, ó al escribano, ó al contra maestre; y si lo hace, se le puede demandar por ladron.

64

COSTUMBRES

CAPITOL CLXXIII.

MARINER NO DEU DORMIR
en terra.

ENCARA: mariner no deu dormir, sens paraula del senyor de la nau, en terra. E siu fa, es perjur.

CAPITOL CLXXIV.

MARINER DEU DONAR
exàrcia davant nau, é
ormeiar.

ENCARA: mariner es tengut è deu donar exàrcia davant la nau, è ormeiar, ó y sia lo notxer, ó no y sia. Mas non gose levar que desormeig, si non ha comandament.

CAPITOL CLXXV.

DE BARQUER.

ENCARA: es tengut mariner, si es barquer, de posar tots los homens en terra, è ques' descalç. E si nou fá, ó nou vol fer; deu pagar tota messió que hom ne faça.

CAPITOL CLXXVI.

MARINER DEU ANAR
á molí.

ENCARA: es tengut mariner, que si lo senyor ó lo scrivoá de la nau lo volrá trametre á molí, que y deu anar: è es tengut de fer tots servicis qui pertan gan á la nau.

CAPITULO 173.

EL MARINERO NO PUEDE
dormir en tierra.

Tampoco puede el marinero dormir en tierra, sin licencia del patron. Y si lo hace, es perjuro.

CAPITULO 174.

EL MARINERO DEBE
*largar cables á la nave,
y amarrarla.*

Tambien el marinero debe largar cables, y amarrar la nave, ora esté el contraestre, ora no esté. Mas no ose quitar cosa que desamarre, si no tiene orden para ello.

CAPITULO 175.

DEL LANCHERO.

Tambien debe el marinero, si es lanchero, poner toda la gente en tierra, y á descalzarse. Y si no lo hace, ó no quiere, deberá pagar lo que costase á qualquiera.

CAPITULO 176.

EL MARINERO DEBE
ir al molino.

Tambien está obligado todo marinero á ir al molino, siempre que el patron ó el escribano se lo manden: y ha de hacer todas las faenas que correspondan á la nave.

MARITIMAS.

65

CAPITOL CLXXVII.

DE LES ARMES DE
mariner.

ENcara : es tengut lo mariner de metre les armes que haurá conuengudes al senyor de la nau; è si no les hi met, lo senyor les pot comprar sobre son loguer, sens voluntat del mariner, è lo scrivá deu hi esser.

CAPITOL CLXXVIII.

MARINER NO DEU DERENCLIR
la nau.

E los marineros no deuen derenclir la nau per lo temps que han star en aquell viatge; è en axi com la nau ó leny guanyará del nolít, è marineros creixer de lurs loguers.

CAPITOL CLXXIX.

MARINERS DEU EN
dessorrar è sorrar, carregar
è descarregar.

Marineros son tenguts de dessorrar è de sorrar lá on la nau començará lo viatge, è de stibar la roba è los havers, è de carregar ab la barca ó ab barques de la nau ó del leny; è puy lá on la nau fará port per raó de descarregar l'haver dels mercaders, caxes, è lurs armes, è sorrar la nau, è dessorrar, è carregar, è stibar, de qualsque havers sia noliciat.

E si descarregará la dita nau lá on los marineros deian esser scápols, no sien tenguts de descarregar ne de sorrar, mas de la nau ormeiar á comandament del senyor, è tirar entenes è timons en terra, è fer destre en terra, è en mar;

-10

CAPITULO 177.

DE LAS ARMAS DEL
marinero.

Tambien debe el marinero embarcar las armas que haya convenido con el patron. Y si no las embarca, éste puede comprarlas de su soldada, sin voluntad del marinero, pero á presencia del escribano.

CAPITULO 178.

EL MARINERO NO DEBE
desamparar la nave.

LOS marineros no pueden dexar la nave en todo el tiempo que han de estar en el viage: y á proporcion de lo que el buque gane de fletes, crecerán ellos sus soldadas.

CAPITULO 179.

LOS MARINEROS DEBEN
deslastrar y lastrar la nave;
cargar y descargar.

LOS marineros deben deslastrar y lastrar la nave donde empieza ésta su viage: estibar las mercancías y efectos, y cargar con la lancha ó esquifes de dicha nave; y despues donde haga puerto beben descargar los generos, arcas, y armas de los mercaderes, lastrar y deslastrar, cargar y estibar, de qualesquiera mercaderías que esté fletada.

Y si descarga la nave en donde los marineros deben quedar libres, no están obligados, aunque lo mande el patron, á descargarla, ni á lastrarla, si no á anclarla; ni á sacar las antenas y timones en tierra, ni á sacarla, ni botar-

I

la

è puy no sien tenguts á nau fer aquest servey damunt dit.

la al agua, á menos de haberse obligado á estas faenas.

CAPITOL CLXXX.

CAPITULO 180.

MARINERS DEUEN
tirar leny.

LOS MARINEROS DEBEN
sacar leno á tierra.

ENcara : es tengut mariner, que sil' senyor del leny lo vol traure en terra, ó en fou, que no sen' deu partir tro quel leny sia en terra ó en fou. E si nol' vol tirar ni metre en fou, que li deu ajudar á ormeiar; è si nou fá, deu pagar tota messió que per culpa d'ell será feta.

ITem : si un patron quiere sacar su leno á tierra, ó á dársena, el marinero no debe partirse hasta que el buque esté en tierra, ó en dársena; y si no quiere sacarle, ni meterle en dársena, debe ayudarle á amarrarlo; y si no lo hace, pagará todos los gastos que se causen por su culpa.

CAPITOL CLXXXI.

CAPITULO 181.

DE MARINER TRAMES
per lo senyor, si es
prés.

DEL MARINERO QUE
enviado por su patron, quedáse
prisionero.

SI algun mariner quel senyor de la nau tramet en algun loch, ell hi deu anar : è si es prés, on' ha algun damnatge, lo senyor lin' es tengut; è si es prés lo deu rembre, empero salvant que nol' trame-ta luny mes de mija milla de la nau, è que sia en loch menys dubtant. E si es prés de cossaris per força; lo mariner deu haver son loguer axi è com si havia fet son viatge.

Encara es tengut lo mariner de fer tot comandament de tot home quel senyor de la nau ó del leny meta en son loch, si ell roman del viatge.

EL marinero debe ir al parage á donde le envíe el patron. Y si queda hecho prisionero, el patron debe rescatarle; y si recibe algun daño, resarcirselo: pero no, si no le envía á mas de media milla lejos de la nave, y no está en pais sospechoso. Y si le prenden con violencia corsarios, debe percibir su salario como si hubiese cumplido su viaje.

Tambien está obligado el marinero á obedecer qualquiera orden de toda persona que el patron ponga en su lugar en la nave, si no va éste al viaje.

MARITIMAS.

67

CAPITOL CLXXXII.

DE NAU LOGADA A SCAR,
è á qué son tenguts los
mariners.

*SE*nyor de nau ó de leny, si loga á scar á algun hom; aço que haurá mostrat al logater, alló li haurá á donar per convenient. E sil' logater es trafagador, è los mariners s' accorden ab ell, è aquells nols pot pagar; ell n' es tengut: guartse lo senyor del leny á qui l' haurá logat.

E si lo senyor del leny nolietará lo leny á scar á algun mercader, è lo senyor s' es desexit de la messió, è aquell qui haurá nolietat la fa; en axi es tengut lo mariner á aquell qui leny haurá nolietat, propriament com si era senyor: que senyor será, pus ell dará lo loguer al senyor è als mariners, è fará les missions. E si lo mariner havia alguna convenença ab lo senyor del leny d' altre viatge anar è de tornar; lo mariner no lin' es tengut.

E per ço fon fet aquest capítol, car molt bon hom irá per mariner, è será mercader, è honrat hom; è vendrá algun hom qui será vilá è haurá diners, è lo bon hom no volrá navegar ab ell; è per aquesta raó lo senyor del leny s' es desexit del mariner, è lo mariner d' ell, pus haurá nolietat lo leny á son scar.

Lo leny, com será nolietat á scar; tots los homens, qui haurán á servir al senyor, deuen servir al nolietador per aquell cap meteix. E si res pert per temps que nou puncan recobrar; lo nolietador quel' leny haurá nolietat, no lin' es tengut de res, mas que ajudará d' aço que en lo leny será si pot: è si compra res que ops sia al leny, al cap del viatge ho pot recobrar, sia exàrcia, ó

CAPITULO 182.

QUANDO LA NAVE SE
alquila por un tanto, á qué están
obligados los marineros.

SI un patron alquila por un tanto su nave á alguno; deberá entregar á éste por conveniente lo que le haya manifestado. Y si el alquilador es enredador, de modo que no pague á los marineros que se hubieren ajustado con él; el patron quedará responsable, pues debe mirar á quién alquila el buque.

Y si el patron fleta su nave por un tanto á algun mercader, descargandose de hacer el gasto, y encargandose de éste el fletador; tan obligado queda el mariner al fletador como si fuese el patron propietario: que en efecto lo es, pues da el alquiler al patron, las soldadas á los marineros, y hace los gastos. Y si el mariner tuviese hecho algun ajuste con el patron de otro viage de ida y vuelta; no estará obligado á cumplirselo.

Se hizo este capítulo por motivo que puede haber algunos hombres de bien que vayan por marineros, siendo mercaderes y gente honrada; y por presentarse algun sugeto ruin acaudalado no quieran navegar con él; por cuya causa el patron se desprende del mariner, y éste del patron, pues fletó el buque por un tanto.

Quando el buque se fleta por un tanto, toda la gente que habia de servir al patron, debe servir al fletador por el mismo derecho. Y si se pierde alguna cosa por temporal, que no la puedan recobrar; el que habia alquilado el barco, no queda responsable al patron, sino de ayudarle con lo que haya en el buque, si puede. Y si compra alguna cosa para servicio del bar-

vianda que li sobre; quel senyor del leny no li es tengut de res á comprar, sino alló que mostrat li haurá.

CAPITOL CXCII.

PATRO QUI NOLIEIARA
á scar, cóm es tengut als
mariners.

Senyor de nau ó del leny, qui haurá logat lo leny á scar á algun hom, lo senyor de la nau se guart á qui nolieiará; que si aquell no pot pagar, sos mariners perdrien lur loguer: que un barater é un trafaguer se troba pus tost ab un altre, que no fa ab un bon home: que lo senyor del leny hi poria trobar tráfechs que nolieiará son leny á algun home, è puy metria y tráfech que quant lo mariner hauria servit son temps poch ó molt, ell faria amagar aquell ó fugir, è lo mariner perdria son temps per lo senyor de la nau qui seria endeutat per lo leny. Sia per aquell qui fugirá ó morirá; lo leny sia tengut de pagar los mariners axi com ells ho haurán servit; è lo leny es en aquella forma dels mariners, si hom no troba bens del sobre dit logater qui será fugit, ó mort, ó amagat.

E si tant será quel senyor de la nau ó del leny hagués fet per tráfech á aquell hom que y hagués prestat ó no menys que no degués ó que morís; lo senyor de la nau, ó aquell que la nau menará, deu pagar lo mariner: que lo mariner no pert son loguer per fugidor, ne per trafegador, ne per prestador, ne per mort de senyor.

co, al fin del viage puede recobrarlo, sean pertrechos ó vitualla que le sobre: porque el patron no debe comprarle sino lo que le ofreció.

CAPITULO 192.

QUANDO UN PATRON
fleta por un tanto, á qué está obligado
con los marineros.

QUando un patron alquila su nave á otro por un tanto; mire antes á quien la alquila, porque si este no pudiese pagar, sus marineros perderian los salarios. Y como un embelecador y un embustero se encuentra mas presto con otro, que con un hombre de bien; así el patron encontrandose con estos enredos despues que alquiló su embarcacion, podria discurrir otros nuevos, conviniendose con el otro, es decir, que despues de haber el mariner servido su tiempo mucho ó poco, el patron haria ocultar ó escapar al alquilador, y perderia el mariner su tiempo por haberse el patron endeudado con el buque. Huyase, pues, ó muera el alquilador, la nave queda responsable al pago de los marineros por el tiempo que hayan servido, è hipotecada á estos, si no se encuentran bienes al dicho alquilador que huyó, se ocultó, ó falleció.

Y si á tanto llegase, que el patron lo hiciere para engañar á los prestadores, ya sea que debiese, ó que muriese; el patron ó el que conduzca la nave, debe pagar al mariner; porque este no pierde su salario, por fugitivo, ni por tramposo, ni por prestador, ni por muerte de patron.

MARITIMAS.

69

CAPITOL CCXXII.

CAPITULO 222.

DE TESTIMONIS DE *DE LOS TESTIGOS*
 mariners en contrast de patró *marineros en cuestión de patron*
 ab mercaders. *con mercaderes.*

SEnyor de nau ó leny qui haurá contrast ab mercaders; los mariners de la nau no poden fer testimoni al senyor de la nau, ne als mercaders á lur prou ne á lur dan del un, ni del altre, stant en lo viatge; mas lo cartolari deu fer testimoni, è esser mijançer entre ells.

Mas empero com la nau haurá fet viatge, è los mariners serán de sí meteixs, que no serán tenguts al senyor de la nau; la donchs porán fer testimoni al senyor de la nau è als mercaders, ab qu' ells no sien personers del contrast ou serán demanats per testimonis, nen' speren dan ne prou haver; que sin' speraven dan ne prou haver, res que diguessen no hauria valor, è serien tenguts per falsaris.

CAPITOL CCXXIV.

CAPITULO 224.

DE TESTIMONI DE *DEL TESTIMONIO DE*
 mariner. *marinero.*

SI mercaders qui serán en nau, haurán algun contrast entre ells, è traurán los mariners en testimoni; los mariners poden fer aquell testimoni en que serán demanats, sia qu' ells sien encara al viatge ó que sien exits, ab que non' sperassen dan ne prou haver, ne volguessen mes lo prou de l'una part que de l'altra, nen' haguessen pres servey: que si ells amaven mes lo profit de l' una part que de l'altra, ó ells ne haguessen pres servey; si provat los podia esser, ells serien tenguts de retre tot lo dan, è tot lo greuge, è tot lo interes que aquella part ne aurá sostengut per culpa d' aquell testi-
 mo-

QUando el patron tuviere alguna cuestión con los mercaderes; los marineros de la nave no pueden servir de testigos, en favor ni en contra del uno ni de los otros, durante el viage, sino que el protocólo debe hacer fé, y ser medianero entre ellos.

Pero quando la nave haya acabado su viage, y los marineros queden libres sin estar sugetos al patron; entonces podran ser testigos para éste, ó para los mercaderes, siempre que no sean interesados en la disputa por la qual sean llamados por testigos, y que de ello no esperen daño ni provecho: porque si lo esperan, ningun dicho suyo tendrá valor, y serian reputados por perjuros.

SI los mercaderes que van embarcados tienen algun debate entre sí, y llaman á los marineros por testigos; estos pueden testificar en lo que sean citados, ya estando aun en el viage, ya despues de haber salido, con tal que de ello no esperen daño ni provecho alguno, ni deseen mas el bien para la una parte que para la otra, ni hayan tomado algun regalo: porque si quieren mas el beneficio de una parte que el de otra, y han recibido dádiva, y esto se les puede probar; estarán obligados á restituir todos los daños, perjuicios, y gastos, que aquella parte hubiese sufrido por cau-

 sa

*moni que aquells li haurán fet. E encara mes, quels ne poria metre, è affron-
tar, è destrenyer ab la senyoria; è mes
encara, que no serien per null temps cre-
guts de res qu' ells diguessen; è á algun
quels cridás periurs; senyoria no lin' da-
ria alguna pena per testimoniis qu' ells
ne donassen; que ans caurien ells en do-
ble pena qui aytal testimoni fals hau-
rien fet.*

*E fon fet per ço aquest capítol: car
moltes vegades son los mercaders en al-
guns lochs, è no ha ab ells sino tan so-
lamente los mariners, è en presencia d'
ells los mercaders farán algunes convi-
nences ó emprentiments dels uns als al-
tres; è per ventura l' un ó l' altre pe-
nedirse ha d' agó que haurá fet, è com
aquell altre mercader li demanará la con-
vinença que entre ells será empresa, a-
quell li porá negar; è si aquell la li ne-
gaba, aquell mercader ne sostendria gran
dan: è per aquella raó deuen fer testi-
moni los mariners dels contrasts que se-
rán entre los mercaders, per ço que al-
gun frau no pusca entre ells esser.*

CAPITOL CCXXV.

DE LOGUER DE NOTXER
ó mariners que iran á
cosiment.

Senyor de nau ó leny qui menará ab
sí en viatge ó viatges lo notxer á co-
siment; lo senyor de la nau deu donar de
loguer al notxer, axi com pendrá lo mi-
llor proer de la nau, ó altre dels comi-
nals; encara mes, segons la bondat è va-
lor quel' notxer haurá.

*E si per ventura los mariners iran
á cosiment del senyor de la nau; lo se-
nyor de la nau los es tengut de donar
loguer segons qu' ells affanyarán ó hau-
rán*

sa de la declaracion que ellos dieron: y
además podria ponerles en poder de la
justicia, haciendoles castigar afrentosa-
mente, paraque en ningun tiempo sean
creidos de cosa que digan, y que á
qualquiera que les llame perjuros, juez
ninguno pueda castigarle por mas tes-
tigos que ellos presenten: antes bien
caerán en doble pena los que tal de-
claracion falsa dieren.

Por este motivo se hizo este capí-
tulo, porque muchas veces están los
mercaderes en parages donde no se ha-
llan con ellos sino los mariners sola-
mente, y á presencia de estos suelen ha-
cer algunos contratos y convenios en-
tre sí, y sucede tal vez que el uno con
el otro se arrepiente de lo que ha he-
cho, y quando el un mercader le de-
manda el cumplimiento del contrato que
formaron entre sí, el otro puede negar-
selo, y de negarselo aquel mercader re-
cibiria gran perjuicio: por cuya causa
deben servir de testigos los mariners
en los debates que sobrevengan entre
los mercaderes, á fin de que no haya
engaño alguno entre ellos.

CAPITULO 225.

DEL SALARIO DE
contramaestre, ó de mariners que
iran á discrecion.

EL patron que lleváre consigo para
uno ó mas viages un contramaestre á
discrecion; deberá darle de salario lo
mismo que gane el mejor proel de la
nave ú otro de la tripulacion, y ade-
mas segun la bondad y habilidad que
tenga dicho contramaestre.

Y si los mariners van tambien á
discrecion del patron; este debe darles
el salario segun lo que trabajen ó ha-
yan trabajado, y segun su habilidad, y
el

MARITIMAS.

71

rán affanyat, è segons la bondat qu' ells haurán, è lo servey que farán: è açó deu esser á coneguda del notxer, è del scrivá, qu' ells lo y deien dir per lur sacrament qu' ells fet han al senyor de la nau be è lealment: ia aquells mariners, qui serán á cosiment, quin loguer haurán affanyat, è quin no; è qu' ells no y diguen per voluntat, ne per malvolença, ne per servey que hom los hagués promés, ne per mal qu' ells volguessen á algú d' aquells mariners qui en la nau serien á cosiment: è á ço deuen ells dir, sots pena del sacrament, be è lealment al senyor de la nau: el' senyor de la nau los es tengut de dar aquell loguer quel' notxer è lo scrivá li haurán dit per lur sacrament; è no y deu res contrastar.

CAPITOL CCXXVII.

DE NAU QUIS' PERT EN
terra de sarrahins.

SEnyor de nau ó leny, qui será ó navegará en terra de sarrahins, è li vendrá cas de ventura, que per mal temps ó per lenys armats d' enemichs perdrá lo leny ó nau: si ell pert la nau ó leny per la raó desus dita, ell no es tengut de res á donar als mariners, si donchs ell nol' perdrá al loch on ell hagués tot son nolit; que si ell ha tot son nolit, ell es tengut de dar tot lo loguer als mariners: mas empero, qual se vulla páti quel' senyor de la nau ó leny farà ab los mercaders, á aquell páti meteix deuen esser los mariners. Mas si lo senyor de la nau ó leny devia als mariners loguers per altres viatges; ell los es tengut de pagar axi com en lo capítol qui desus es dit se conté.

Mas senyor de nau ó leny, qui per aytal raó com desus es dita perdrá sa nau ó leny; no es tengut de donar leny
ne

el servicio que hagan: y esto se hará á juicio del contramaestre y del escribano, quienes deben decir bien y fielmente, en virtud del juramento prestado por ellos al patron: qué salario han merecido aquellos marineros que iban á discrecion. Pero que no den este parecer ni por amor, ni por odio, ni por regalo que se les haya ofrecido, ni por malevolencia que tengan con alguno de los marineros que van en la nave á discrecion; y esto deben declararlo al patron bien y fielmente, baxo la pena de perjurio, y entonces dicho patron está obligado á dar aquel salario que baxo de juramento le habrán dicho, sin poder contradecir en nada.

CAPITULO 227.

DE NAVE QUE SE PIERDE
en tierra de sarracenos.

SI á un patron, estando ó navegando en país de sarracenos, le acaeciese la desgracia de perder su nave por borrasca, ó por baxeles de corsarios; perdiendola por las referidas causas, nada tiene obligacion de dar á los marineros, á menos de que la perdiese en el parage donde debia tomar todos sus fletes; pues teniendolos todos, está obligado á dar á los marineros sus soldadas por entero: pero qualquiera que sea el ajuste que el patron haga con los mercaderes, al mismo deben estar los marineros. Mas si el patron debia á los marineros soldadas por razon de otros viages, deberá pagarselas, segun se contiene en el capítulo sobredicho.

Mas ningun patron, que por las causas que arriba quedan dichas pierda su nave, no está obligado á dar barco ni

ne vianda als mariners entro que sien en terra de chrestians, per ço car ell ha perdut tot quant havia, è per ventura mes que no havia.

Fon fet per ço aquest capítol: que pus lo senyor de la nau aurá perduda sa nau, no es tengut de donar leny ne vianda á mariners tro sien en terra de chrestians, pus que non ha per ell.

CAPITOL CCXXXVII.

SI MARINERS SEN
menarán la nau sens voluntat
del senyor.

Senyor de nau ó leny qui haurá noticiada la nau per anar descarregar en algun loch, è com lo dit senyor de la nau será en lo dit loch en él deurá descarregar, ell deu descarregar sa nau. E quant la nau será descarregada, ell se deu spatxar com mils pusca en cercar lo profit de la nau, per ço qu' ell pusca donar guany á sí meteix è á sos personers: è los mariners deuenlo sperar, que nol' deuen congoxar, ell pagant á ells aquell loguer que ab ells haurá emprés, tro fins qu' ell sia spatxat.

E si los mariners, per desalt que haguessen del senyor de la nau, se levarán d' aquell loch on haurán descarregat, è sen' menarán la nau ó leny menys de voluntat ó de sabuda del senyor que en terra será; los mariners qui açó cometrán ó farán, no deuen haver dret en haver, ne en persona, ne en res qu' ells haïan: è lo senyor de la nau pot los metre en ferres è metre en poder de la senyoria, è fer demanda contra ells, tot en axi com aquells qui desconexen lur senyor el' desposseexen de sa senyoria: axi es á entendre, que la nau sia en terra d' amichs è en loch menys de perill.

En-

viveres á los marineros, hasta que lleguen á tierra de christianos, por la razon que él perdió todo quanto tenia, y acaso mas de lo que tenia.

Se hizo, pues, este capítulo: porque ya que el patron haya perdido su nave, no queda obligado á dar barco, ni viveres á los marineros, hasta que esten en tierra de christianos, una vez que para sí no lo tiene.

CAPITULO 237.

SI LOS MARINEROS
se llevasen la nave sin voluntad
del patron.

EL patron que fleta su nave para ir á descargar á parage determinado; así que aporte á su destino, debe descargar el buque, y luego que esté ya descargado, debe despacharse como mejor pueda para buscar el beneficio de la nave, á fin de poder agenciarse alguna ganancia para sí mismo, y para sus accionistas; y los marineros deben aguardarle, sin que le estrechen y molesten, siempre que él les pague el salario que ajustó con ellos, hasta quedar despachado.

Mas si los marineros, por enojó que tuviesen contra su patron, se partiesen del lugar donde habian descargado, llevandose la nave sin voluntad ni noticia del patron, que estuviere en tierra; los que esto cometieren y executaren, perderán su derecho al caudal, y á la persona, y á qualquiera otra cosa que tengan, pudiendo el patron ponerlos en prision, y entregarlos á la justicia, y demandar contra ellos como á gentes que desconocen á su xefe, y le despojan del mando. Pero debe esto entenderse siempre que la nave esté en tierra de amigos, y en parage libre de peligros.

Ade-

MARITIMAS.

73

Encara son tenguets de mes los mariners qui açó farán ó consentirán de retre è d' esmenar tot lo dan, è tot lo greuge, è tot lo interés quel senyor de la nau haurá sostengut: è lo senyor de la nau sia cregut per sa simple è plana paraula. E los mariners que açó haurán fet ó consentit, deuen tant star en la presó, tro fins que haien satisfet al senyor de la nau, ó ques' sien avenguts ab ell á la sua voluntat.

E fon fet per ço aquest capítol: que mariners no sen' deuen menar nau ne leny, si be lo senyor de la nau los farà algun tort; mas deuen sen' anar á la senyoria on serán, è clamarse del tort que á ells serà semblant qu'ell los faça: que no seria ben fet que qualque hora que fos semblant als mariners quel senyor de la nau los faés algun tort ols tengués en algun loch ultra lur voluntat, quells sen' poguessen la nau ó leny menar en que ells serien. E per aquesta rab es hi posada la pena desus dita.

CAPITOL CCXLVI.

DE NAU QUE IRA
á parts.

SEnyor de nau ó leny qui menará la sua nau á parts; ell es tenguet de fer scriure totes les convinences è emprements qu' ell fará ó haurá fets ab tots aquells mariners que ab ell haurán anar á parts.

Encara mes, deu fer scriure lo dit senyor de la nau, en presència de tots los mariners, ó de la maior partida, ia quantes parts pendrá la nau, è quantes parts fará per tots, è á qui deu fer millorament, è á qui no, quant è quant no; per ço que á la partició entre los mariners, lo senyor de la nau no pogués haver algun contrast.

En-

Además, estan tambien sujetos los marineros, que esto hicieren ó consintieren, á restituir y resarcir todos los daños, gravámenes, y dispendios que el patron haya padecido, siendo creído éste baxo de su simple y llana palabra. Y despues los marineros que esto habran hecho ó consentido, deben estar en la cárcel hasta que hayan satisfecho al patron, ó se hayan compuesto con él á su voluntad.

Por este motivo se hizo este capítulo: porque los marineros no deben llevarse la nave, aunque el patron les hiciese alguna sinrazon; sino que deben recurrir á la justicia del lugar donde esten, y querellarse del agravio que les parezca haberles hecho: pues no sería bien hecho, que siempre y quando les pareciese que su patron les hacia algun agravio, ó que les detenia en algun parage mas tiempo del que quieren, pudiesen ellos llevarse la nave en que sirven. Por cuya razon se impuso la pena susodicha.

CAPITULO 246.

DE LA NAVE QUE
navegará á partes.

EL patron que lleva su nave á partes, está obligado á hacer escribir todos los ajustes y contratos que haga ó haya hecho con los marineros que hayan de navegar con él á la parte.

Además debe tambien hacer escribir dicho patron, en presencia de todos los marineros, ó del mayor número de ellos, cuántas partes tomará la nave, y cuántas hará por todos, y á quién se deba hacer mejora, y á quién no, y de cuánto, á fin de que en el repartimiento entre los marineros, el patron no tenga debate alguno.

K

Tam-

COSTUMBRES

Encara es de mes tengut lo senyor de la nau : qu' ell deu mostrar tota la exàrcia que la nau haurá á tots los mariners ensemps ó á la maior partida , si tots no y poden esser , per ço car si los mariners conexien ab lo senyor de la nau ensemps que y hagués exàrcia que hagués ops ó d' adob ó d' enfortiment , quel' senyor de la nau queu degués fer al scrivá , è per ço que no y pogués haver entre ells algun contrast , que si alguna exàrcia se perdrá , qu'ells mariners no y poguessen metre algun contrast que diguessen qu' ells no havien vista aquella exàrcia que perduda serà per ço com de comú s' ha esmenar.

E si lo senyor de la nau farà aço que desus es dit , los mariners li son tenguts de servir tot axí com si anassen á loguer sabut : è encara mes , que per nenguna raó no poden metre contrast , salvo per aquelles condicions que en los capitols desus dits son ia certificades è esclarides.

En axí lo senyor de la nau ó leny , quant Deu los haurá donat á guanyar , deu los donar be è lealment les parts que á quascú pertanyen , tot en axí com entre lo senyor de la nau è los mariners serà emprés , è axí com en lo cartolari de la nau serà scrit. E lo notxer es tengut , sots pena de sacrament qu' ell fet ha , de guardar tot lo profit d' aquells mariners , qu' ells be è entegrament hauen tot ço quel' senyor de la nau los haurá promés lo dia qu' ells se accordaren ab ell. E lo scrivá es tengut de guardar lo profit de la nau , sots aquella meiteixa pena que al notxer es posada , qu' ell no y faça res enginyosament per la nau ne per los mariners ; mas que be è lealment do sa part que á la nau pertanyerá , è als mariners atresi. El notxer è lo scrivá deuen ne haver millorament , ço que entre ells stará emprés com
la

Tambien está obligado el patron á manifestar todos los pertrechos que tenga la nave á todos los marineros juntos, ó á la mayor parte de ellos si no pueden estar todos : por quanto si conocen juntos con el patron, que hay pertrechos que tienen necesidad de recomposicion ó de refuerzo , este debe mandarlo hacer al escribano; paraque no pueda haber entre ellos quëstion alguna , esto es , que quando se pierda algun pertrecho no puedan los marineros mover alguna disputa , diciendo que no habian visto la pieza que se perdió , porque de mancomun se deberá costear.

Y si el patron practica lo que arriba se previene, los marineros están obligados á servir, del mismo modo que si navegasen con salario fixo; y además por ningun motivo pueden mover disputa , si no es por las condiciones que en los capítulos precedentes están ya prevenidas y explicadas.

Así , pues , el patron , quando Dios le diere ganancias , debe distribuir bien y fielmente las partes que á cada uno pertenezcan , puntualmente como entre él y dichos marineros fue ajustado , y en los terminos que esté asentado en el protocolo. El contramaestre debe asimismo , baxo la pena del juramento que hizo , mirar por todo el provecho de aquellos marineros , para que cobren bien é íntegramente todo lo que el patron les prometió el dia que se ajustaron con él. Y el escribano está obligado á mirar por el beneficio de la nave , baxo la misma pena que se impone al contramaestre , de modo que no haga cosa alguna maliciosamente , ni por la nave , ni por los marineros ; sino que bien y fielmente dé la parte que toque al buque , y á los marineros asimismo. El contramaestre y el escribano deben llevar-

MARITIMAS.

75

la nau començará de accordar los mariners. E si per ventura entre ells no es stat emprés, ells ne deuen haver quasi una part per honrament, è per raó del maltret qu' ells hi haurán per tot lo cominal de la nau: è aquelles dues parts deuen se levar de tot lo comú ensemps.

Ara parlem de les condicions, si per cas de ventura hi venien. Si nau ó leny. irá ab veles, è anant ab veles ella perdrá arbre, ó antenas, ó vela alguna; los mariners no son tenguts d' esmena á fer, si donchs lo senyor de la nau, ó lo notxer nols havia manat, abans que l' arbre, ó les antenas, ó la vela se perdés, que calassen: è si lo senyor de la nau los havia fet manament que calassen è ells no habien volgut calar, è per aquella raó aquella exàrcia que desús es dita se perdrá; los mariners son tenguts de tota aquella exàrcia á esmenar, axi es á entendre, que tot lo cominal de la nau la deu pagar.

E si lo senyor de la nau ó leny, ó lo notxer manaràn surgir àncoras en qualque loch qu' ells serán, è los mariners dirán que aquella exàrcia ab que ells manan surgir aquelles àncoras, no es sufficient, è si les àncoras se perdrán sobre alló quels mariners haurán dit al senyor de la nau, ó al notxer, è aquells no farán cambiar la exàrcia en les àncoras que haurán manades surgir; los dits mariners no son tenguts d' alguna esmena á fer, pus qu' ells ho haurán dit al senyor de la nau, è demostrat al notxer. E si los mariners nou dirán neu demostrarán al senyor de la nau ne al notxer, è aquelles àncoras se perdrán; ells son tenguts d' esmena á fer, per go car ells surgiren aquelles àncoras, è no digueren, ne denunciaren que aquella exàrcia no era forta ne bona.

Encara mes: si á la nau vendrá cas de

vase la mejora que se concierte entre ellos quando la nave empieza á ajustar los marineros. Y si nada se hubiese concertado, cada uno de ellos deberá percibir una parte mas por gratificacion del trabajo que habrán tenido por cuidar de toda la tripulacion, cuyas dos partes se sacarán de la masa comun.

Trátase aqui de las excepciones, si por alguna desgracia se verificasen. Si la nave navegando á la vela, pierde algun arbol, ó antena, ó vela; los marineros no estan obligados á resarcirlo, á menos que el patron ó el contra maestre les hubiesen mandado amaynar antes que el arbol, antena, ó vela se perdiese. Pero si el pãtron les hubiese dado orden que amaynasen, y ellos no hubiesen querido hacerlo, y por causa de esto los referidos pertrechos se perdieren; los marineros estarán obligados á resarcirlos todos, es á saber, todo el comun de la nave deberá pagarlos.

Y si el patron ó el contra maestre mandaren surgir anclas, en qualquiera parage donde estén, y los marineros dicen que los cables con que les mandan surgir las anclas, no son suficientes, y las anclas se perdieren por el motivo que alegaron los marineros al patron ó al contra maestre, sin haber éstos hecho mudar los cables en las anclas que mandaron surgir; en este caso los marineros no quedan sujetos á dar resarcimiento alguno, una vez que ya lo habian dicho al patron, y manifestado al contra maestre. Mas si los marineros no lo dixeron ni manifestaron á los referidos patron y contra maestre, y las anclas se perdieren; quedarán obligados á dar resarcimiento, pues ellos surgieron aquellas anclas, sin decir ni denunciar que los cables no eran fuertes y buenos.

Otrosi: si á la nave le sobreviniere

76

COSTUMBRES

de ventura que vaia en terra, es' romp; si lo guany que la nau haurá fet serà tant que bastás aquella nau á refer, lo senyor de la nau lan' pot refer. E si ell refer no lan' volia; aquella nau deu esser preada è portada á preu entre lo senyor de la nau è los mariners ia quen' valia aquella com aná en terra. E si éntre ells no sen' poden avenir; deu esser mes aquell contrast que entre ells serà en poder de dos bons homens qui sien è sápien be è diligentment de l' art de la mar: è qualsevulla cosa que aquells ne dirán, allon' deu esser fet è seguit. E si exárcia s'y salvará; aquella exárcia, è tot ço que salvat ne serà, tot deu esser preat è mes en breu al senyor de la nau.

E com lo senyor de la nau serà entegrat: si alguna cosa d' aquell guany qu' ells fet haurán, sobrará; tota deu esser partida per tots cominalment axi com entre ells serà emprés. E si per ventura lo guany qu' ells fet haurán, no bastará á esmena á fer á aquella nau que de tot rota serà ó en partida; los mariners no lin' son tenguts d' alguna esmena á fer, per ço com lo mariner assats y pert, pus que y pert son temps, è y haurá consumada sa persona: empero los mariners son tenguts al senyor de la nau d' aiudar á salvar tot ço qu' ells porán be è lealment, è retre è donar tot ço qu' ells salvar ne porán al senyor de la nau.

Encara mes: si per ventura la nau no haurá guanyat res; los mariners son tenguts de retre è de donar al senyor de la nau tot ço que haurá despés en vianda d' aquell iorn qu' ells s' accordáren tra fins qu' ells se partiren de la nau. E aço deuen los mariners pagar menys de tot contrast: que lo senyor de la nau assats y pert, pus y consuma la nau è sí meteix. E lo senyor de la nau pot, á aquell

la desgracia de dar al través, y fracasase; si las ganancias que habia hecho el buque, fuesen tantas que alcanzasen para repararlo, el patron puede hacer los reparos; pero si no quisiere componerlo, el buque debe estimarse y justipreciarse entre el patron y los marineros por lo que valia quando dió al través. Y si no pudieren acordarse entre sí, debe la diferencia ponerse á juicio de dos hombres buenos, que sean y entiendan bien y diligentemente del arte de la mar; y lo que estos pronuncien, debe executarse y observarse. Y si algunos pertrechos se salvaren, éstos y todo lo que se hubiere recogido, deberán ser estimados y abonados al patron.

Y luego que éste quede reintegrado, si de las ganancias que hubiesen hecho sobrare alguna cosa; deberá partirse entre todos en comun, de la manera que entre sí lo hubiesen pactado. Y en el caso que la ganancia que hubiesen hecho no alcanzase á la reparacion de la nave, por estar del todo ó en parte rota; los marineros no estarán sujetos á dar algun resarcimiento, porque harto pierden, pues pierden el tiempo, y consumen sus personas: pero están sí obligados á ayudar al patron á salvar todo lo que puedan, bien y fielmente, y á restituírle y entregarle todo lo que puedan recoger del buque.

Otrosi: si la nave no hubiese hecho ganancia; los marineros están obligados á restituír y entregar al patron todo lo que este hubiese gastado en la comida, desde el día en que se ajustaron hasta el en que se partieron de la nave: y esto deben pagarlo sin contradiccion alguna; porque harto pierde el patron, pues deteriora el buque y á sí mismo. Y el patron podrá al marinero que mueva

MARITIMAS.

77

aquell mariner qui contrast hi meta, alló que á ell ne vendrá que deia pagar per la sua part axi demanar, com si liu hauria comanat ab carta: è pot ho metre en poder de la senyoria, è aquell mariner deu star tant prés tro que haia satisfet de tot ço que á donar haurá á aquell senyor de la nau, ó que sen' sia avengut ab ell.

Empero, si lo senyor de la nau veurá è coneixerá que aquell mariner que li contrastará, nou farà per alguna altra malesa, sino que no ha de que pagar ne integrar; lo senyor de la nau es tengut que deia sperar per dies è per hores, tant tro qu' ell ho pusca haver guanyat: en axi empero, quel' mariner es tengut al senyor de la nau de assegurar lo y ab carta ó ab fiançes, per ço quel' senyor de la nau nou pusca perdre ell ne los seus.

Encara mes: si algú dels mariners perdrá alguna roba á servici de la nau: si la nau guanya, aquella roba deu esser retuda á aquell mariner qui aquella roba haurá perduda, si ell provar ho pot. E si ell provar nou pot, no lin' es hom tengut d' esmena á fer. E si per ventura la nau noguanyará, no li es algú tengut d' aquella roba qu' ell perduda haurá d' esmena á fer, per testimonis qu' ell ne donás: car assats y pert quascú pus que y pert son temps è y consuma sa persona.

E fon fet per ço aquest capítol, car molt senyor de nau ó leny hauria sa nau vella è podrida: è si sabía quels mariners qui ab ell irien á parts, si ell rompia la nau li fossen tenguts de la nau á esmenar; per fort poca de fortuna que fes, ell faria en guisa è en manera que perdés la nau per ço qu' ell ne pogués haver d' esmena mes que ne valrien dues naus aytals com aquella.

E per aquesta raó los mariners qui
van

va cuestión sobre el pago de la parte que le toque, demandarselo como si se lo hubiese encomendado con escritura, y ponerle en poder de la justicia. Y aquel marinero deberá estar en la cárcel, hasta que haya satisfecho todo lo que debe abonar al referido patron, ó bien que se componga con él.

Mas si el patron viere y conociere que el marinero que se lo disputa, no lo hace por malicia, sino por no tener de que pagarle y reintegrarle; deberá darle espera, señalándole dias ciertos y horas para poderlo ganar; bien entendido que el marinero deberá asegurarse-lo con escritura, ó con fiador, á fin de que ni el patron ni sus herederos puedan perderlo.

Otrosi: si alguno de los marineros perdiere alguna ropa, ó prendas suyas en el servicio de la nave, y ésta ganase; aquella ropa debe restituirsele si él probare haberla perdido; y si probarlo no pudiere, nadie es responsable á reintegrarsela. Y en el caso de que no gane la nave, nadie tampoco está obligado á resarcirle su ropa perdida, por mas testigos que presente: porque harto pierde cada qual, pues pierde su tiempo, y consume su persona.

Hizose, pues, este capítulo, porque habria muchos patrones, que teniendo una nave vieja y podrida, si supiesen que haciendo fracasar el buque, los marineros que navegan á la parte, le quedaban responsables á la indemnizacion; por poco temporal que hiciese, ellos harian de manera que se perdiese la nave, para poder sacar de resarcimiento dos tantos mas que lo que valía el vaso.

Por esta razon, pues, los marineros que

van á parts no son tenguts d' esmena á fer á la nau que rota será, sino tant solament del guany qu' ells ab la nau hauran fet, tot en axí com en lo capítol desus dit es declarat è certificat.

CAPITOL CCLXVI.

COM MARINER NO DEU
exir de nau per paraula
del senyor.

SI algun senyor de nau ó leny dará paraula á algun mariner per alguna raó; no sen' deu pas exir tant solament per lo dit del senyor de la nau ó leny, tro fins quel' senyor de la nau ó leny li haia levat ó fet levar lo pa è la vianda davant.

E sil' mariner se parteix de la nau ó leny tant solament per la paraula quel' senyor de la nau ó leny li haurá donada menys que no li haurá levada la vianda; lo senyor de la nau ó leny no li es tengut de res á respondre per demanda que aquell mariner li faça.

Empero, si lo senyor de la nau ó leny dará paraula á algun mariner (la paraula es á entendre que li leu la vianda davant, ó la li faça levar ans quel' viatge sia acabat ne fet, sens iusta raó) ell li es tengut de pagar tot lo loguer que promés li haurá, ó promés li es stat al temps qu' ell s' accordá. E si lo mariner anava, ó era á cosiment; lo senyor de la nau ó leny li es tengut de donar è pagar tot aquell loguer quel' notxer è lo scrivá dirán per lur sacrament que aquell mariner haguera affanyat si lo viatge complís.

Encara mes: que si lo senyor de la nau lo lexará en loch strany; sil' mariner romandre no y volrá, lo senyor de la nau ó leny es tengut que li de nau ó leny

que sirven á la parte, no están sujetos con lo suyo á resarcimiento alguno de la nave que se hubiese roto; sino solamente con la ganancia que con el buque hubiesen hecho, segun lo declara y previene el capitulo precedente.

CAPITULO 266.

NO DEBE EL MARINERO
salir de la nave por solo el dicho
del patron.

SI algun patron despídiere á un mariner por algun motivo; no debe salirse solo por el dicho de su patron, hasta que éste le haya quitado ó hecho quitar de delante el pan y la comida.

Y si el mariner se parte de la nave por solo el dicho que le haya echado el patron, mas sin quitarle la comida; dicho patron en nada queda responsable, por mas que se lo demande el mariner.

Pero si el patron despídiere á un mariner, es á saber, que se lo diga quitandole la comida de delante, ó haciendole quitar sin justo motivo, antes que se haya cumplido y acabado el viage; deberá pagarle todo el salario que le habia prometido al tiempo que con él se ajustó. Y si el mariner servia á discrecion; el patron deberá darle y pagarle todo el alquiler que el contra maestre y el escribano digan, baxo de juramento, que aquel mariner habria ganado, si hubiese cumplido el viage.

Todavía; si el patron le dexáre en pais extraño, y el mariner no quisiere quedarse allí; deberá dicho patron proporcionarle embarcacion y comida, hasta que

MARITIMAS.

79

lenny è vianda tro que aquell mariner sia tornat en aquell loch on lo senyor de la nau lo levá; ó que sen' avenga ab ell, si lo mariner ne volrá fer avinenga.

Empero si lo senyor de la nau ó leny li dará paraula axi com desus es dit per alguna raó iusta, ó per les condicions que en lo capítol desus dit son ia dites è certificades; lo senyor de la nau ó leny no li es tengut que li pag lo loguer ne que li do nau ab que sen' torne, ne encara vianda.

E per les raons que desus son dites, tot senyor de nau ó de leny deu guardar com dará paraula á algun mariner, que la li do ab iusta raó per ço que á dan no li pusca tornar: els marineros deuen guardar atresi ia com pendrán paraula è com no, per ço que alguna iusta raó nols pusca esser posada desus quels pogués tornar á dan.

CAPITOL CCLXVII.

DE MARINER QUI fugirá.

SI algun mariner fugirá á nau ó leny pus que haurá rebut son loguer en algun loch, ans qu' ell no haurá fet aquell servey qu' ell fer promés com s'y accordá, (es axi á entendre, qu' ell fugirá ans que la nau no haurá acabat ne fet aquell viatge en qu' ell será acordat, è encara lo mariner desus dit hi será anat en partida); aquell mariner aytal es tengut de retre lo loguer que rebut haura á aquell senyor d' aquella nau ó leny de qui ell lo haurá rebut, sens tot contrast: è de servey qu' ell haia fet, no deu haver res pus que en axi será fugit com desus es dit; ans en qualque loch qu' ell será aconseguít, deu esser prés, è star tant en la presó tro que haia retut al patró de la nau lo loguer quel dit ma-

que haya vuelto al lugar de donde le sacó, ó que se convenga con él, si quiere el marinero entrar en composicion.

Pero si el patron lo despidiere con justo motivo, del modo que queda dicho arriba, ó con las circunstancias que en el capítulo precedente se dicen y prescriben; dicho patron no está obligado á pagarle su alquiler, ni á darle embarcacion con que se vuelva, ni tampoco comida.

Y por las razones sobredichas todo patron deberá atender, quando despida un marinero, á que lo despida con justo motivo, á fin de que no le redunde en daño suyo; y los marineros deben mirar lo mismo en el aceptar ó no el despedimiento, paraque no se pueda alegar ninguna justa razon contra ellos que les acarree perjuicio.

CAPITULO 267.

DEL MARINERO QUE huyere.

SI algun marinero huyere de la nave en algun lugar, despues de haber recibido su salario, pero antes de haber hecho el servicio que prometió hacer quando se ajustó, es á saber, si huyese antes que la nave haya concluido el viaje para el qual se ajustó, aunque hubiese navegado parte de él; dicho marinero está obligado á restituir el salario que hubiese cobrado al patron de quien lo recibió, sin disputa alguna: y por el servicio que hubiese hecho, nada podrá percibir, siempre que hubiese huido como queda dicho arriba; antes bien en qualquiera parage donde se le alcance, debe ser preso, y estar en la carcel hasta que vuelva al patron el salario que hubiese percibido, y además

to-

riner haurá rebut, è tots dans è greuges quel senyor de la nau haia sostengut: sien' cregut lo senyor de la nau per sa simple paraula è sens testimoni.

CAPITOL CCLXXII.

DE SERVICIAL E DE
patró.

SI algun senyor de nau ó de leny tendrá ab sí algun servicial á temps sabut; lo dit servicial es mester que atena totes les convençes que ab lo senyor de la nau haurá empreses: è es raó que axí com lo servicial es tengut que atena les convençes que ab lo senyor haurá emprés, que lo dit senyor sia tengut de attendre tot ço que al dit servicial haurá promés.

E si lo dit servicial morrá ans del temps qu' ell haurá emprés de servir ab lo dit senyor de la nau ó del leny; lo dit senyor de la nau ó leny es tengut de donar è de pagar als proïsmes del dit servicial per tot aytant com ell haurá servit, sens tot contrast. E si per ventura lo senyor de la nau ó del leny morrá; lo dit servicial es tengut de servir als hereus è als proïsmes del senyor qui mort será tot aytant de temps com ell emprés ab ell lo dia qu' ell s' accordá, sens tot contrast: è los hereus è los proïsmes d'aquell qui mort será, son tenguts de attendre al dit servicial tot ço que aquell qui mort será li havia promés en temps de la vida sua. Empero es axí á entendre, quel dit servicial no sia tengut de servir als dits proïsmes ó hereus, sino aytant com aquella nau ó aquell leny será è stará è irá per manament è per destrich dels dits hereus è proïsmes d'aquell qui mort será, è encara en temps de la vida sua n' era senyor.

E si los dits hereus è proïsmes ven-
dran

todos los daños y perjuicios que hubiese padecido el patron, el qual debe ser creído por su simple dicho, y sin testigos.

CAPITULO 272.

DE SIRVIENTE Y
de patron.

SI algun patron lleva consigo un sirviente por tiempo fixo; dicho sirviente es menester que cumpla todos los pactos que hubiese ajustado con el patron: mas es razon tambien, que asi como el sirviente está obligado á guardar todas las obligaciones que trató con el patron, que éste asimismo quede sujeto á cumplirle al otro todo lo que le hubiese prometido.

Y si el sirviente muriese antes del tiempo que ajustó servir con su patron; éste estará obligado á pagar y dar á los parientes de dicho sirviente á prorata de lo que haya servido, sin contradiccion alguna. Y si el patron muriese; dicho sirviente está obligado á servir á los herederos y parientes del difunto por todo el tiempo que con este hubiese pactado el dia en que se ajustó, sin ninguna contradiccion: pero dichos parientes y herederos estarán obligados á cumplirle al referido sirviente todo lo que habia prometido al difunto en tiempo que vivia. Pero con el bien entendido, que el sirviente no estará obligado á servir á dichos herederos y parientes, sino mientras la nave, de la qual era patron el difunto en vida, seguirá, estará, y correrá á la disposicion y baxo el mando de ellos.

Pero si dichos herederos y parientes ven-

MARITIMAS.

81

dran ó alienarán aquella nau ó aquell leny á algú, ans quel dit servicial haia servit lo dit temps que ab aquell qui mort será havia emprés; lo dit servicial deu esser scápol al temps que aquella nau ó aquell leny será stat venut, è los proismes damunt dits ó hereus son tenguts de pagar lo dit servicial de tot aytant com ell haurá servit á ells, è encara á aquell qui mort es, sens tot contrast.

E si per ventura los dits proismes ó hereus no haurán de que puguen pagar lo dit servicial; ell deu esser pagat del preu que d' aquella nau ó d' aquell leny será hagut. E si los dits hereus ó proismes, del preu que de la dita nau ó leny será hagut nol' volrán pagar; lo dit servicial sen' pot è sen' deu tornar á aquella nau, ó aquell leny qu' ell servit haurá: per ço com es raó, que en qualque cosa on' faça servey è lavor algú, que aquella cosa lo deia pagar. Perque aquell qui aytal nau comprará, guart, è deu guardar com la comprará, per ço que dan ó greuge no lin' pusca esdevenir.

CAPITOL CCXCVI.

DE PATRO E MARINERS
quis' volrán abstrer d' anar en
lo viatge.

SI algun senyor de nau ó leny accordará ó haurá accordat mariners per anar en algun viatge, lo qual viatge será ia entre ells declarat è certificat en lo dit acordament; los mariners son tenguts de anar è seguir lo dit viatge, segons la forma en que serán stats accordats ab lo dit senyor de la nau ó leny; si donchs los dits mariners abstraure no sen' porán per algunes raons ó condicions, que son ya declarades en un capítol on parla de les dites condicions: è aço desus dit deu esser menys de tot frau. E

vendiesen ó traspasasen aquella nave á alguno, antes que el sirviente hubiese cumplido el tiempo que ajustó con el difunto; dicho sirviente deberá quedar libre en el momento en que sea vendida la nave, y los parientes ó los herederos sobredichos estarán obligados, sin contradiccion alguna, á pagar al sirviente, á prorrata del tiempo que haya servido á ellos, y sirvió al difunto tambien.

Si dichos parientes y herederos no tienen de qué poder pagar al sirviente; debe éste ser satisfecho del valor que se haya sacado de la nave. Mas si no quieren pagarle del precio que se sacó de ella; el sirviente puede y debe volverse á la misma nave donde servia: pues es razon que en qualquiera cosa en que un hombre sirva y trabaje, en esta misma tenga su paga. Por lo qual, el que comprare asi una nave, debe mirar y atender como la compra, para que no le pueda redundar daño ni gravámen alguno.

CAPITULO 296.

DEL PATRON Y MARINEROS
que quieran escusarse de ir
al viage.

SI algun patron ajustáre ó hubiese ajustado mariners para un viage, declarado y señalado ya entre ellos en el mismo ajuste; los dichos mariners deberán ir y seguir aquel viage en la forma en que se hubiesen convenido con el patron; á menos de que pudiesen eximirse por algunas causas ó motivos, declaradas ya en un capítulo que trata de dichos motivos: mas todo lo referido debe ser practicado sin dolo alguno.

L

Si

COSTUMBRES

E si per ventura, com lo dit senyor de la nau ó leny haurá accordats los dits mariners; ell se volrá en persona abstrer de anar en lo dit viatge per sa autoritat è no per alguna raó qu' ell escusar se puga ni romandre deia del dit viatge, sino tant solament que es sa voluntat que romanga: si lo dit viatge, on lo dit senyor haurá nolietada sa nau ó leny è encara haurá accordats los dits mariners, será en loch perillós, è de dubte; si lo dit senyor s' abstraure de anar en lo dit viatge segons que desus es dit, aytambe sen' poden abstraure los dits mariners, si ells se volrán.

Mas empero, si lo dit senyor romandrá ó volrá romandre per iusta raó ó escusa que haurá, è feu ho entenent als dits mariners com los accordá; ell pot ben romandre, è los dits mariners nos' poden escusar que no vaïen en lo dit viatge per alguna raó, salvo per aquelles qui desus son dites en lo dit capítol.

Empero, si lo dit senyor roman ó vol romandre (ó romanga ab iusta raó, ó no justa) è los dits mariners iran en lo dit viatge, è y volran anar; lo dit senyor los es tengut de donar è de metre hom qui sia sufficient de tenir lo seu loch, è encara que sia tengut è obligat als dits mariners de complir tot ço que entre lo dit senyor è los mariners fon emprés com los accordá: lo qual dit empeniment deu esser legit en presencia d' aquell qui los dits mariners accordá, è en presencia dels dits mariners, è encara d' aquell qui per senyor en la dita nau ó leny entrarà. E en axi los dits mariners son tenguts de fer è de obeir tots los manaments, que iusts sien, d' aquell qui per senyor los será més è donat, tot en axi com faeren á aquell quils accordá.

E si per ventura aquell qui los dits mariners accordá è lá donchs era senyor

Si despues que el patron ajustó sus marineros, quisiere escusarse de ir personalmente al dicho viage por su autoridad, y no por alguna razon que eximirle pueda ni le haga desistir, sino tan solamente porque es su voluntad el quedarse: si el destino para donde fletó el patron su nave, y ajustó tambien los marineros, es lugar peligroso y sospechoso; siempre que él se escuse de seguir aquel viage, segun queda dicho arriba, igualmente podrán escusarse los marineros si quieren.

Pero si el patron se queda, ó quiere quedarse por algun justo motivo ó escusa que tenga, y ésta la declaró á los marineros al tiempo que los ajustó; puede muy bien quedarse, y los marineros no podrán escusarse de ir al viage por ningun motivo, si no es por los arriba explicados en el capítulo referido.

Pero si el patron se queda, ó quiere quedarse, con justo motivo ó no justo, y los marineros van, ó quieren ir al referido viage; entonces el patron está obligado á darles otro sugeto capaz para hacer sus veces, y con la obligacion de cumplir á dichos marineros todo lo que entre ellos y él se contrató quando se ajustaron. Y esta contrata deberá leerse en presencia del que ajustó á dichos marineros, de estos mismos, y del que entre á ocupar la patronía; y en virtud de esto los marineros estarán obligados á executar y obedecer todas las órdenes que sean justas de aquel que les fuese puesto y señalado por patron, de la misma suerte que lo harian con el que los ajustó.

Y en el caso que aquel que los ajustó siendo todavia su patron, les declara

MARITIMAS.

83

nyor, dirá è manará als dits mariners: yo coman á aytal la mia nau ó lo meu leny, èl' vos don èl' vos met per senyor, que vosaltres façau axi per ell com ereu tenguts á mí si en lo dit viatge anás: si ell dirá les paraules desus dites als dits mariners sens algun reteniment qu' ell no y farà; lo dit senyor qui los dits mariners ha accordats, s'es desexit dels dits mariners, è los mariners d' ell è de tota obligació ó convenença que ab ell haguessen, si los dits mariners compliran è attendran tot ço que ab ell haurán emprés per lo dit viatge á aquell qu' ell los haurá dat è mes per senyor.

Mas empero, si los dits mariners no attendran á aquell qui per senyor los será mes è donat les convenenças ó expressions que ab aquell quils accordá havien promeses è empreses per lo dit viatge; aquell los ne pot demanar è fer demanda tota hora qu' ell se volrá.

E si per ventura los dits mariners attendrán ó haurán attés è complit tot ço que en convenença será emprés á aquell qui per senyor los será mes è donat en lo dit viatge: è stant en la dita nau ó leny aquell qui per senyor los será dat, farà ab los dits mariners algun contracte per cambiament de viatge ó per alguna altre manera: si per lo contracte novell que los dits mariners haurán fet ab aquell á qui la dita nau ó leny será stat comanat è encara per senyor los será stat mes è donat, se mourá entre ell è los dits mariners alguna questió ó demanda per raó del contracte novell entre ells fet: si aquell qui de la senyoria de la dita nau ó leny se desposehí è hi mes aquell ab qui lo contracte novell será stat fet, èl' meté en posesió, è encara se desexí dels dits mariners, èls mes per senyor aquell ab lo qual lo dit contracte fon fet: si ell mourá

re y diga: yo encomiendo á fulano mi nave, y os lo doy y pongo por patron, paraque cumplais con él lo mismo á que estabais obligados conmigo si yo fuese á este viage, y estas palabras las dice sin hacer ninguna reserva; entonces el patron que ajustó dichos marineros queda relevado de ellos, y éstos de él, y de toda obligacion ó contrata que tuviesen con él, siempre que dichos marineros cumplan y guarden con el otro que les substituye por patron todo lo que antes tenian ajustado con él para aquel viage.

Pero si los marineros no guardan con el que les fuese dado y puesto por patron, los pactos y contratas que habian convenido para aquel viage con el primero que los ajustó; éste les puede requerir, y demandarcelo siempre y quando lo quiera.

Y en el caso de que dichos marineros cumplan ó hayan cumplido todo lo que en el ajuste se pactó al que se les ha puesto y señalado por patron en dicho viage: y despues estando éste ya en la nave, hace con dichos marineros algun convenio por cambiar de viage ó por alguna otra idea; y por razon de esta nueva contrata que hayan hecho con éste á quien fué encomendada la nave, y se les dió y nombró por xefe, se mueve entre él y los marineros alguna questão ó demanda; aquel que del mando de dicha nave se desposeyó, y dexó en su lugar al otro con quien se hizo el nuevo contrato, poniendole en posesion, y relevandose él de toda obligacion con dichos marineros, no debe ni puede con justo motivo mover questão ó demanda en su nombre propio contra estos por razon de dicho nuevo contrato; ni los mari-

84

COSTUMBRES

rá questió b demanda contra los dits mariners per raó del dit novell contracte en nom seu propri; ne ho deu, ne ho pot fer per alguna iusta raó; nels dits mariners no li son tenguts de respondre, ne algun hom ne iutge nols ne pot forçar segons les raons en lo capítol declarades.

Mas empero, si aquell á qui ell haurá comanada la sua nau ó son leny, li dará ó li haurá donat son loch; ell pot fer la dita questió ó demanda en loch è en nom d' aquell, mas en nom seu propri no pas. E axí, si ell farà axí com desus es dit; los dits mariners li son tenguts de respondre, è en altre manera no.

Mas empero, si aquell á qui la dita nau ó leny será comanat, farà ó haurá fet alguna cosa que sia ó deia esser á dan de la dita nau ó leny; per alguna manera que iusta raó no sia; aquell qui la dita nau ó leny li haurá comanat, lin' pot fer demanda: de la qual cosa no cal alre dir ne recapitular, per ço car quascú es tant cert, que sab ques' ha á fer del seu meteix, è que no.

neros tienen obligacion á contestarle, ni juez alguno ni otra persona puede obligarles á ello segun las razones en este capítulo declaradas.

Pero si aquel á quien el patron encomendó su nave, le diere ó hubiere dado sus veces; podrá poner dicha cuestión ó demanda en lugar y nombre del otro, pero nunca en el suyo propio. Y así, haciendolo él como queda arriba dicho; los marineros estarán obligados á contestarle, mas en otra forma no.

Sin embargo: si aquel á quien fué encomendada la nave, hiciere ó hubiere hecho alguna cosa que sea ó pueda ser en perjuicio del buque, por qualquiera manera que no sea justa; el que le encomendó dicha nave se lo puede demandar. Y para esto no es necesario decir ni acumular razones, porque nadie las ignora, y cada qual sabe como debe ó no disponer de lo suyo.

TITULO IV.

DE LOS ACTOS, CONTRATOS, Y
condiciones de los fletamentos entre patron
y cargadores.

CAPITOL LXXXV.

PORT DE QUINTARADES.

LO senyor de la nau es tengut al mercader de portar les quintarades que haurá nolietades del mercader; è lo mercader

CAPITULO 85.

DEL PORTE DE LAS
quintaladas.

EL patron está obligado á los mercaderes á llevarles todas las quintaladas que le fletaron; y los mercaderes á satisfacer

MARITIMAS.

85

*der deu pagar lo nolit segons que em-
pendrà ab lo senyor de la nau.*

CAPITOL LXXXVI.

DE ROBA CARREGADA SENS
sabuda del patró.

*MAS si lo mercader carréga mes ro-
bes que no haurá nolietades, sens dir res;
lo patró pot haver lo nolit que vol.*

CAPITOL LXXXVII.

DE POCH NOLIT, E MOLT
nolit.

F Açám compte que un mercader dona
al senyor de la nau un millarés del quin-
tar, è ha li assegurats tants quintars
com serán, è puyt ve un altre mercader,
è dónali del quintar cent besants: lo se-
yor de la nau deu levar axi be aquell
de un millarés com aquell de cent be-
sants, è metre axi en bon loch. Car gu-
artse lo senyor de la nau, que axi be es-
menaria aquell de un millarés, si mal
prenia, com aquell de cent besants.

*E no deu iaquir de levar la roba d'
aquell del millarés fins que haia mes son-
ple, axi com si daba CC besants del
quintar; è es li tengut lo senyor de la
nau de levarli la roba fins á compliment.
Mas, levat aquell compliment de les di-
tes quintarades, lo senyor de la nau li
pot demanar aytant com se volrà de
quintarada; si lo mercader no ha em-
prés ab ell, que per aquella raó li do d'
aquelles que metrá mes avant: è deu li
ho fer á saber al terme que empendran
abdós.*

cer el flete conforme al precio que hu-
biesen ajustado.

CAPITULO 86.

DE MERCANCIA CARGADA
sin noticia del patron.

SI el mercader carga mas generos que
los que habia fletado, sin participarlo al
patron; éste puede exígirle el flete que
quiera.

CAPITULO 87.

DEL ALTO FLETE, Y DEL
baxo flete.

SU póngase que un mercader paga al
patron un millarés por quintal, asegu-
randole quantos serán estos, y que vie-
ne despues otro cargador que da cien
besantes por el quintal: el patron debe
igualmente llevar su cargo al primero
como al segundo, y colocarlos asi mis-
mo en buen sitio; porque si no tiene es-
te cuidado, del mismo modo deberá re-
sarcir el daño que recibiere el de un
millarés, como el de cien besantes.

Tampoco puede el patron dexar de
llevar la mercancía que paga un milla-
rés hasta que se complete la carga, de
la misma suerte que si pagáre doscien-
tos besantes por quintal: porque el pa-
tron debe llevarle los generos hasta
completar la partida. Pero completada
la partida de las quintaladas conveni-
das, el patron puede pedirle lo que
quiera por cada una, si no se hubiesen
convenido á llevar por el mismo precio
las que se añadiesen despues; pero de-
be advertirselo el cargador dentro del
termino que concertasen los dos.

CAPITOL LXXXVIII.

SI PATRO LEXARA ROBA
nolieiada.

SI algun senyor de nau ó de leny nolieiará, ó haurá nolieuada alguna roba de mercaders, ó scriuá per ell, ab carta ó ab testimoni, ó entre ells será dada palmada, ó será scrit en lo cartolari de la nau ó del leny; lo senyor de la nau ó del leny es mester que leu la dita roba que nolieuada haurá. E si ell levar no la pot è ell la iaquirá tota: sils mercaders li diran que si ell no la leua, que romanga per sua: è si lo dit senyor de la nau ó del leny no sen' auendrà ab los dits mercaders ans que d' aquí partisca; aquella roba qu' ell axi com desus es dit iaquirá ó haurá iaquida, deu romandre per sua, è lo dit senyor de la nau ó del leny es tengut de donar als dits mercaders aytanta de roba com será aquella qu' ell haurá iaquida, ó aytants de diners com val è valrá semblant roba d'aquella en aquell loch on ell farà port per descarregar, ó en aquell loch on ell la devia posar.

E si la dita roba que romasa será, se perdrá os'guastará de tot ó en partida; deu esser perduda ó guastada al dit senyor de la nau ó del leny que sots la condició desus dita la haurá iaquida. E si per ventura tot ço que lo senyor de la nau ó del leny portará en sa nau ó en son leny, es á entendre, aquella roba ó aquella mercaderia qu' ell portará se perdrá del tot per algun cas de ventura, è aquella que romasa será, será salvada; ella deu esser salvada al dit senyor de la nau ó del leny, è esser perduda als dits mercaders de qui stada será.

E es raó, que axi com lo senyor de la nau ó del leny era tengut de retre al dit

CAPITULO 88.

DEL PATRON QUE DEXARE
generos ya fletados.

EL patron que fletare ó hubiese fletado algunas mercaderias á unos mercaderes, bien fuese con escritura, ó con testigos, ó con palmada entre ambos, ó bien con testimonio del asiento del libro de la nave, deberá precisamente llevarlas. Pero si no pudiese llevarlas, y las dexare todas, y los mercaderes le declaran que no llevandolas quedan de su cuenta y riesgo, y el patron no se compone con dichos mercaderes antes de salir al viage; todos los generos que segun se explica arriba, dexare ó hubiese dexado sin cargar, deben quedar á cargo suyo. Asi pues, el referido patron está obligado á volver á los sobredichos mercaderes otras tantas mercancías quantas eran las que habia dexado; ó bien el dinero que importen otros generos como aquellos en el parage donde hiciere puerto para descargar, ó donde debiese consignarlos.

Si los generos que dexó el patron se perdiesen ó dañasen en todo, ó en parte; él deberá sufrir esta pérdida y daño, pues los habia dexado baxo de la sobredicha condicion. Pero si por acaso todo lo que llevaba el patron en su nave, es á saber, todos los efectos, ó mercancías que conducia, se perdiesen por alguna desgracia, y los que habia dexado quedasen salvos; deben éstos ser salvos para el patron, y perdidos para el cargador cuyos hubiesen sido.

Y esto es justo que asi sea, pues de la suerte que el patron estaba obligado á vol-

MARITIMAS.

87

dit mercader ó mercaders aytanta de roba com aquella que romasa era, ó aytants de diners com semblant roba d' aquella valia ó valgués en aquell loch on ell la devia portar, è si aquella roba que romasa será se perdía, devia è deu esser perduda al dit senyor de la nau ó del leny; axí es raó, que si tota la roba que lo dit senyor de la nau ó leny portará, se perdrá per algun cas de ventura, è aquella que romasa será, será salvada, que deu esser salvada al dit senyor de la nau ó del leny, è perduda al dit mercader ó mercaders. ¿Per qual raó? Perço com no seria raó ne egualtat que los senyors de les naus ó dels lenys fossen ne deien esser de pijor condició quels dits mercaders.

E si per ventura la roba, quel' senyor de la nau portará en sa nau ó en son leny, se salvará, è aquella que romasa será, se perdrá; lo senyor de la nau ó leny es tengut de donar axí com desus es dit als mercaders. E si la roba que romasa será se perdrá, deu esser perduda al dit senyor de la nau. E si aquella que en la nau ó leny portará se perdrá del tot per algun cas de ventura, è aquella que romasa será se salvará; ella deu esser del senyor de la nau: è axí lo dit senyor de la nau no es tengut de res á donar als dits mercaders. E si la dita roba que en la nau portará, se salvará; lo dit senyor de la nau es tengut de donar als dits mercaders tot axí com desus es dit, salvo en aytant que los dits mercaders son tenguts de abatre d' aquell preu quel' dit senyor de la nau los dará ó los deu donar totes aytantes avaries com ells faeren ó hagueren à fer, si lo dit senyor de la nau los hagués portada aquella roba que romasa será: salvo empero de la vianda, que no son tenguts los dits mercaders de abatre, per ço com los dits mercaders ay-
tam-

volver á los mercaderes otra tanta mercancía como la que dexó, ó el valor que tenia ó tendria otra igual á aquella en el parage adonde debia conducirla, de modo que perdiendose la mercancía dexada, debia ser pérdida para dicho patron; por la misma razon, si toda la mercancía que el referido patron llevaba se perdiere por alguna desgracia, y la que habia dexado se salvare, deberá ser salva á favor del patron y pérdida para el mercader ó mercaderes. En efecto, no seria conforme á razon ni equidad, que los patrones fuesen ó debiesen ser de peor condicion que los mencionados mercaderes.

Si acaso las mercancías que el patron lleva en su nave se salvaren, y las que dexó se perdieren, el patron está obligado á resarcirlas á los mercaderes como queda arriba prevenido; y si las que dexó se perdieren, deberán ser pérdidas para el referido patron. Y si las que llevaré á bordo se perdieren todas por alguna desgracia, y se salvaren las que habia dexado, éstas deberán quedar para el patron; de suerte que no está obligado á reintegrar cosa alguna á los cargadores. Mas si las mercancías que llevaba en la embarcacion se salvasen, el patron deberá resarcir á los referidos cargadores segun arriba se previene, excepto que estos deben rebaxar del valor que el patron les entregáre, ó debiese entregarles, todas quantas costas hicieron ó habrian hecho si el patron les hubiese llevado las mercancías que dexó; pero exceptúanse los víveres, de lo qual no se les debe rebaxar nada á los mercaderes, por quanto estos tienen siempre que costearlos como si hubiesen llevado la mercancía: y asi no es conforme á razon que en la cuenta

tambe fan á fer messió de vianda com si la roba haguessen aportada; è axi no es raó que la vianda sen' abata.

E si per ventura la roba quel dit senyor de la nau portará en sa nau ó en son leny nos' perdrá de tot, mas en partida; aquella pérdua aytal deu esser comptada è abatuda d'aquella roba que romasa será, per sou è per liura ó per besant, del preu quel senyor de la nau es tengut de donar als dits mercaders per la roba que romasa será.

Encara mes: si la nau ó lo leny girará per algun cas de ventura, aquell git deu esser comptat è abatut d'aquella roba qui será romasa, per sou è per liura ó per besant, del preu desus dit. E si per ventura lo senyor de la nau levará una quantitat de la roba que no lieiada haurá, è lexar n' ha altra quantitat: si los dits mercaders li dirán axi com desus es dit, lo senyor de la nau es tengut tot en axi com ia es desus dit en aquest capítol meteix.

Mas empero, si los dits mercaders veurán que la sua roba roman del tot ó en partida, è ells no dirán ne posaran al dit senyor de la nau la condició desus dita, ne àltre contrast li metrán, ó per ventura lo senyor de la nau los dirá ols farà dir, que roba roman que es lur: si sobre aço desus dit los mercaders res no y dirán ne y contrastarán, ne la condició desus dita no y posarán; si la dita roba roman es' pert, deu esser perduda als dits mercaders.

¿Per qual raó? Per ço com los dits mercaders no digueren ne contrastaren ne posaren, com ells vehien que la lur roba romanía del tot ó en partida, al dit senyor de la nau la condició desus dita: que si ells ho faessen ou haguessen fet, si la roba que roman se perdía os' perdrá, no seria ne fora perduda als dits mer-

ta se rebaxen las provisiones de boca.

Pero si la mercancía que el patron lleváre en su nave no se perdiere toda, sino parte de ella; aquella pérdida tal deberá descontarse y desfalcarse en los generos que quedaron sin embarcar, por sueldo y por libra ó besante, del valor que el patron tiene que reintegrar á los cargadores por la mercancía dexada.

Además, si la nave por temporal tuviese que alijar; la echazon deberá descontarse y desfalcarse en la mercancía que quedó por sueldo y por libra ó besante del precio sobredicho. Si por ventura el patron lleva solo una parte de la mercancía que fletó, y tiene que dexar la restante; si los cargadores se lo declaran, como arriba se expresa, está obligado á lo mismo que se previene mas arriba en este mismo capitulo.

Pero si dichos cargadores vieren que sus mercancías quedan sin embarcar todas ó parte, y no declararen ó impusieren al patron la condicion sobredicha, ni le manifestaren otro impedimento, ó bien dicho patron les dixere ó les hiciere decir que los generos que se dexan quedan á cuenta de ellos, y sobre esto los cargadores nada dixeren ni replicaren, ni la dicha condicion impusieren; en tal caso, si la mercancía que queda se pierde, deberá ser pérdida para los cargadores.

¿Por qué razon? Porque los cargadores, quando vieron que sus generos quedaban en tierra todos ó parte de ellos, nada dixeron ni replicaron, ni impusieron al patron la condicion arriba expresada; porque de haberlo practicado asi, quando los generos sin embarcar se perdiesen, la pérdida no seria suya

MARITIMAS.

89

mercaders; ans fora perduda al dit senyor de la nau. Encara mes: que si ells haguessen dita ne posada la condició desus dita al dit senyor de la nau; lo senyor de la nau l'haguera iaquida en recapte si ell veés ó sabés que romangués per sua.

Encara mes, per altra raó: car com lo senyor de la nau los dix que roba romania que era lur, è los dits mercaders en res no li contrastaren ne la condició desus dita no li posaren, appar que es semblant de raó que los dits mercaders no so pensaben si la lur roba romania, com ells al dit senyor de la nau en res no li contrastaren, è la condició desus dita no li posaren: è axi es raó que la roba que romandrà axi com desus es dit, sia ques' perda ó no, que sia è deia esser dels dits mercaders.

E si per ventura los dits mercaders dirán al dit senyor de la nau qu' ell que nolieig aquella lur roba que romandrà á altra nau ó altre leny; è si lo senyor de la nau lals hi nolieiará axi com desus es dit: si la dita roba se perdrá del tot ó en partida, os' consumará, ó pendrá algun dan; lo senyor de la nau nols n'es en res tengut, pus que ab sabuda, è ab voluntat dels dits mercaders l'haurá noliciada.

Mas empero, si lo dit senyor de la nau ó del leny la nolieiará ó la metrá en altra nau ó leny menys de sabuda è voluntat dels dits mercaders de qui la dita roba será: si la dita roba se perdrá del tot ó en partida, ó pendrá algun consumament ó algun dan; lo dit senyor de la nau ó del leny los es de tot tengut á restituír, per ço car, axi com desus es dit, la haurá mesa è noliciada en altra nau ó en altre vexell menys de voluntat è sens sabuda dels dits mercaders: è es raó. ¿Per qué? Per ço com negú no ha ne deu haver poder en ço d' altri

sino del patron. Además, si ellos hubiesen declarado, è impuesto la sobredicha condicion al patron, éste hubiera dexado la mercancía en buen recado, viendo y sabiendo que quedaba por suya.

Mas todavia: como el patron les advirtió que los generos que quedaban eran de cuenta de ellos, y no le replicaron ni le declararon la sobredicha condicion; parece verisimil que los cargadores no creían que los tales generos quedaban en tierra, una vez que nada replicaron, ni previnieron al patron. Asi es razon que los generos que quedaron segun se expresa arriba (piérdanse, ó no), estén á cargo de dichos mercaderes.

Más si estos dixeren al patron que los generos que quedaban á cargo de ellos los fletase en otra embarcacion, y él lo executáre asi: si los tales generos se perdieren todos ó parte, ó bien padecieren menoscabos ó averías; el patron en nada les queda responsable, puesto que con noticia y beneplácito de ellos los fletó.

Pero si el patron los fletáre ó los embárcare en otro bastimento sin ciencia y beneplácito de los cargadores cuyos fueren los generos, y estos se perdieren todos ó parte, ó bien se menoscabasen ó averiasen; el referido patron quedará responsable á restituírles qualquiera daño, pues lo puso y fletó, segun se expresa arriba, en otra embarcacion sin ciencia ni voluntad de dichos cargadores. Y es razon que asi sea, por quanto nadie tiene ni debe tener en lo ageno mas poder que aquel que el dueño ó dueños de la cosa le quieran

M dar,

tri sino aytant com aquell ó aquells de qui será lin' volen donar ó lin' hauran donat.

E si per ventura serán alguns mercaders qui haurán noliciada la sua roba al dit senyor de la nau ó del leny, è com lo dit mercader la li haurá noliciada è mostrada la dessus dita roba, lo dit mercader dirá al dit senyor de la nau ó del leny que lo dit mercader ha anar è per res no pot romandre, è que lo dit senyor de la nau do recapte á aquella sua roba: si lo dit mercader dirá axi com desus es dit, è lo dit senyor de la nau ó del leny atorgará: si sobre ago desus dit lo dit mercader sen' irá, ab sabuda è voluntat del dit senyor de la nau ó del leny, sobre les rahons è condicions desus dites è empreses per lo dit mercader ab lo dit senyor de la nau ó del leny; lo dit senyor de la nau li es tengut de portar la dessus dita roba qu' ell axi com desus es dit haurá presa è rebuda en sa comanda; salvant cas de ventura, si se esdevendrà ans qu'ell la havia carregada ó despuys: que lo dit senyor de la nau, del cas desus dit no li es tengut. ¿Per qué? Per ço com negú no reb comanda á son dan.

E si per ventura lo dit senyor de la nau ó del leny la lexará, es tengut de retre è de donar al dit mercader aytanta de roba com aquella era, ó aytants de diners com valguera ó valrá ó valgués semblant roba d'aquella en lo dit loch, on lo dit senyor de la nau devia è deu fer port per descarregar, ó en aquell loch on la dita roba haurá promesa de posar. E axi la roba que romasa será deu esser del senyor de la nau ó del leny, vullés que sia perduda ó salvada, pus axi com desus es dit, la haurá presa è rebuda en sa comanda è en sa guarda; salvo lo cas desus dit si esdevengut hi será ans qu' ell la hagués carregada, ó despuys.

Mas

dar, ó le hayan dado.

Si por ventura hubiese algunos mercaderes que fletasen sus mercancías al patron, y despues de haberselas fletado y manifestado, le dicen que tienen que irse, y que por ningun motivo pueden quedarse á bordo; y asi que el patron ponga en buen recado aquellas mercancías, y al dicho de ellos éste se conformase: si en esta confianza se fueren los cargadores, con ciencia y consentimiento del patron, y baxo de los sobredichos motivos y condiciones convenidas entre ambos: el patron deberá llevarles las referidas mercancías, que como se expresa tomó y recibió en encomienda; excepto el caso de que sobreviniese algun accidente de desgracia antes ó despues de haberlas cargado: porque en tal caso el patron en nada les quedará responsable de aquel accidente, por la razon que nadie recibe encomienda en daño suyo.

Mas si el patron las dexáre, deberá dar y restituir al cargador otra tanta mercancía como la que quedo, ó el dinero que valiese otra igual á aquella en el parage donde el patron debia tomar puerto para descargar, ó en donde hubiese prometido ponerla. Asi pues la mercancía que quedó, debe correr de cuenta del patron, ya sea que se pierda ó que se salve; puesto que, segun se ha dicho arriba, la habia tomado y recibido en calidad de encomienda, y baxo de su custódia, excepto siempre el caso de que hubiere sobrevenido la desgracia arriba explicada antes ó despues de haberla cargado.

Pe-

MARITIMAS.

91

Mas empero, si com algun mercader haura nolietada la sua roba á algun senyor de nau ó de leny, è com la dita roba haura nolietada, lo dit mercader sen' irá, sia que sen' vaia ab sabuda del senyor de la nau ó no, ab que lo dit senyor de la nau ó del leny no la prenga sots sa guarda axi com desus es dit; axi com lo dit senyor de la nau ó leny deurá ó volrá carregar, si lo dit senyor de la nau ó leny conexerá ó trobará la desus dita roba, ó hom per ell, la deu fer carregar è metre en la nau.

E si ell, ne hom per ell, la dita roba no conexerá ne trobará com lo dit senyor de la nau carregará ó fará carregar: si la desus dita roba romandrà, sia ques' perda ó no, lo dit senyor de la nau ó leny no es tengut de res al dit mercader, que axi com desus es dit sen' será anat, de esmena á fer de la dita roba que axi com desus es dit será romasa.

Salvo empero, que si lo dit mercader qui sen' será anat axi com desus es dit, è lo dit mercader iaquirá, ó haurá iaquit algú que mostre la dita roba al dit senyor de la nau, ó á hom per ell (vol aytant dir com á scrívá) com ell carregará, ó fará carregar: si aquell qui lo dit mercader hi haurá iaquit per demostrar, è per deliurar la desus dita roba, è ell lals mostrará è lals fará deliurar com lo dit senyor de la nau carregará, ó hom per ell: si lo dit senyor de la nau ó aquell qui per ell fará carregar, no la levará ó no la fará carregar è metre en la nau ó leny: si la dita roba romandrà, sie ques' perda ó no, que lo dit senyor de la nau n' es tengut tot en axi com si lo dit mercader hi fos present, pus que y havia ó y haurá hom en loch del dit mercader, qui la dita roba los deliuraré ols volía deliurar.

En aquesta guisa, empero, que lo desus

Pero si un mercader fleta sus generos á un patron, y despues de fletados se va, bien sea con ciencia de éste, ó sin ella; siempre que el patron no los tome baxo de su custódia y encomienda, segun queda arriba explicado, si luego que el patron quiera ó tenga que cargar, conoce y encuentra él ó la persona que tenga sus veces los referidos generos, deberá hacerlos cargar, y colocarlos en la nave.

Pero si ni el patron, ni el que haga sus veces, conocieren ó hallaren dichos generos al tiempo de cargar ó de hacer cargar el buque, y se quedasen en tierra; si despues se perdieren ó no, el patron en nada queda responsable al cargador, que como arriba se explica se fué, á resarcirle los generos que quedaron, como ya se ha dicho, sin embarcar.

Exceptúase el caso en que el cargador que se fuese, como queda dicho, hubiese dexado alguna persona al tiempo de cargar que manifestase las referidas mercancías al patron, ó quien hiciese sus veces (que equivale como á un escribano): pues si la persona que comisionó el cargador para mostrar y entregar los generos, los manifiesta y entrega al tiempo que el patron ó su substituto carga el buque, y ni el uno ni el otro despues los llevan, ni hacen cargar ni colocar á bordo, por manera que queden en tierra: si se perdieren despues ó no, el patron quedará responsable á las resultas, del mismo modo que si el sobredicho cargador hubiese estado presente, siempre que hubiere habido persona con comision suya, que les entregó ó quiso entregarles aquellos generos.

Mas esto debe entenderse asi, siem-

M 2

pre

sus dit mercader, ó aquell qui en loch del dit mercader serà romás per deliurar la dita roba, pusquen en ver metre. E si lo dit mercader, ó aquell qui per ell serà aquí romás per deliurar la dita roba, ço que desus es dit en ver metre porán, lo dit senyor de la nau es tengut de reitre è de donar al dit mercader tot axi com ia es desus dit de les altres condicions desus dites, è en aquella raó meteixa. Empero si lo dit mercader en ver metre no porá ço que desus es dit, ne aquell que en son loch serà romás per la dita roba á deliurar no lals mostrará ne lals deliurarà: si sobre aço que desus es dit la dita roba romandrà, sia ques' perda ó no, lo dit senyor de la nau ó del leny no es tengut d'alguna esmena á fer al dit mercader, pusque el dit mercader la haurá iaquida en mal recapte. E es raó que per lo dit mal recapte, que sia è deia esser del dit mercader, pus qu'ell meteix mal se merrá: salves empero totes araries, è totes coses, á que lo dit senyor de la nau sia tengut, è deia è deu esmenar è restituir als dits mercaders en totes coses, è per totes, salvo de la dita vianda.

E si per ventura, com lo dit mercader sen' serà anat, è lo dit senyor de la nau haurá rebuda en sa guarda ó en sa comanda la roba del dit mercader: si lo dit senyor de la nau la noliciará, ó la metrá en altra nau ó en altre leny: si la dita roba se perdrá del tot ó en partida, ó pendrá algun dan, ó aquella nau ó leny en que ell la haurá mesa è noliciada, no serà tant tost en aquell loch on la dita roba se deu descarregar com ell serà ab aquella sua nau ó leny; ó com la dita nau ó leny vendrá ab la dita roba, no valtrá ab molt tant com feia com ell vench ab aquella sua nau ó leny; de tot dan que la dita roba prenga, lo dit senyor de la nau ó leny es tengut

pre que el cargador, ó el apoderado que dexó para la entrega de dichos generos, puedan probar la verdad del hecho, pues pudiendola probar qualquiera de los dos, el patron debe indemnizar al mencionado cargador en los mismos terminos explicados arriba sobre las otras obligaciones, y baxo de la misma regla. Pero si el cargador no pudiese probarlo, antes el comisionado que dexó para la entrega de los referidos generos, no los manifestó ni entregó; si sin embargo de quanto se ha dicho quedasen en tierra, y despues se perdiesen ó no, el patron no estará obligado á satisfacer cosa alguna al dicho cargador, pues éste los dexó en mal recaudo. Y es conforme á razon, que por este abandono cayga todo sobre el cargador, pues él mismo se merece el daño; excepto las averías y gastos que el patron debiese satisfacer y reintegrar á los sobredichos mercaderes, en todas y por todas cosas, menos en la provision de vituallas.

Si despues de haberse ido el cargador, y de haber recibido sus generos el patron baxo de su custódia y encomienda, éste los fletáre y pusiere en otra embarcacion, y se perdieren todos ó parte de ellos, ó recibieren algun daño; ó bien la embarcacion en que los fletó y puso, no llegáre tan pronto al destino donde se debian descargar como llegó él con su propio buque; ó bien despues que aportáre aquella, dichos generos no tuviesen de mucho tanta estimacion como tenian quando él llegó primero con su buque: de todo el perjuicio que los referidos generos reciban, será responsable el mencionado patron por haberlos fletado y embarcado en otra embarcacion

sin

MARITIMAS.

93

gut de tot restituir, per ço car ell la haurá noliciada ó mesa en altra nau ó leny menys de manament d'aquell de qui la dita roba será.

Mas empero: si com lo dit mercader se partí del dit senyor de la nau ó leny, entre ells fo emprés, que si lo dit senyor de la nau ó leny portar no la podia, que lo dit senyor de la nau ó leny la pogués noliciar en altra nau ó leny, è si entre ells aytals convinçences com desus es dit empreses serán: si lo dit senyor de la nau ó del leny la noliciará sots la condició desus dita (pérdes la roba ó no, ó prenga dan ó no, ó venga aquella nau ó aquell leny en qu' ell la haurá noliciada ó no, ó venga tart ó mas) que lo dit senyor de la nau ó leny no es tengut de nenguna esmena á fer al dit mercader, pus qu' ell ho emprés ab lo dit mercader com d'ell se partí, que si ell portar no la podia, que la li noliciás á altra nau ó altre leny; si donchs lo dit senyor de la nau no la havia iaquida, que vol aytant dir que fos romasa en aquell loch on lo dit senyor de la nau carregá.

E si lo dit senyor de la nau la noliciará á altra nau, ó altre leny: si aquell senyor de la nau ó d' aquell leny á qui aquell altre senyor de aquella nau ó d' aquell leny que la dita roba li haurá noliciada la iaquirá (vol aytant dir que si la dita roba romandrà en aquell loch on ell carregará); ell es tengut de esmena á fer al dit mercader de qui la dita roba será, tot en axí com fora è era aquell senyor d'aquella nau á qui lo dit mercader la havia noliciada, si levar no la li pogués: è en totes aquelles condicions es obligat que lo primer era á qui ell la havia noliciada; savtes empero totes convinçences è empeniments del senyor de la nau ó del leny ab los dits mercaders fetes è empreses per algunes raons en totes coses, è per totes.

sin orden del que era dueño de ellos.

Pero, si quando el cargador se separó del patron, se hubiese pactado entre ellos, que no pudiendo éste llevar aquellos generos en su barco, podia fletarlos en otro, y se hubiese formalizado este convenio, y baxo de esta condicion el patron los fletare; si despues se perdiesen ó salvasen, ó dañasen, ó bien la embarcacion en que los fletó llegare ó no al destino, ó aportase antes ó despues; dicho patron no quedará responsable á resarcir cosa alguna al cargador, respecto de que antes de haberse partido de él, se convinieron que si no podia llevar aquellos generos, los fletase en otra embarcacion; á menos de que el patron no los hubiese dexado, que quiere decir tanto como que se hubiesen quedado en el parage donde cargó dicho patron su nave.

Y si el referido patron fletare dichos generos en otro buque, y el patron de éste los dexare, que quiere decir lo mismo, que quedaren en el parage donde cargaba, deberá este ultimo responder del resarcimiento al cargador, cuyos fuesen los generos, en los mismos terminos á que estaba ó estaria obligado el primer patron á quien los mercaderes los habian fletado, si no se los hubiese podido llevar: excepto siempre, en todo y por todo, qualesquiera convenios ó condiciones concertadas entre el patron y los referidos cargadores, por algunos motivos.

CAPITOL LXXXIX.

DE PATRO QUI LEXARA ROBA
nolieiada.

LO senyor de la nau ó del leny qui nolieiará roba ab carta ó ab testimonis, ó que sia escrita en capbreu, ó que sia donada palmada entre ells; lo senyor del leny es tengut de portar aquella roba. E si la roba román, quel senyor del leny no la leu ó no la pusca levar; ell es tengut de donar è de retre al mercader la sua roba, la qual li habia nolieuada, ó aytants diners com valrá lá on lo leny farà port per descarregar, si donchs lo senyor del leny no sen' arvé ó no sen' era arvingut ab los mercaders abans quel leny partisca d' aquell loch on la roba haurá nolieuada.

E si la roba roman, es' pert, quel senyor del leny no sen' sia arvingut ab lo mercader; deu esser perduda al senyor del leny, è lo senyor del leny es tengut de donar al mercader axi com desus es dit.

E fon fet per ço aquest capítol, car molts senyors de lenys al començament que leven viatge fan gran mercat del nolit, è com lo viatge es levat, troven roba de que hom los dona gran nolit: è si aquesta condició no y era, la roba romandria de que haurian poch nolit, è portarien aquella de que haurien gran nolit.

CAPITOL XC.

DE ROBA NOLIEIADA
pera cert loch, è si pendrá
dan.

Senyor de nau ó de leny qui sia en algun loch è nolieiará roba de mercaders per portar en altre loch, lo qual loch se-
rá

CAPITULO 89.

DEL PATRON QUE DEXARE
mercancías ya fletadas.

EL patron que fletare mercancia con escritura, ó con testigos, ó mediante el asiento en el manual, ó con palmada entre sí, está obligado á llevarla. Y si dicha mercancia quedase en tierra por no llevarla ó no poderla llevar; debe volver y reintegrar al cargador los generos que le habia fletado, ó bien el valor que tuviesen en el parage donde hiciese puerto para descargar: si ya no es que se convenga, ó se hubiese convenido con el cargador antes de partir la embarcacion del parage donde habia hecho el fletamento.

Y si los generos quedaren en tierra, y se perdiesen, sin que se hubiese sobre esto convenido el patron; éste debe perderlos, y reintegrar al cargador conforme se previene en el capítulo antecedente.

El presente se hizo porque muchos patrones, al principio que disponen viage, conciertan á baxo precio los fletes; y luego de ajustado el viage, hallan generos de que les dan grande flete: de manera, que si no se les pusiese esta condicion, los generos de menor flete quedarían en tierra, y solo llevarian los de mayor.

CAPITULO 90.

DE MERCANCIA FLETADA
para determinado destino, si
recibiere daño.

EL patron que estando en un lugar fletare mercancia á algun mercader para llevar á otro lugar para el qual ambos se hu-

MARITIMAS.

95

rá ia emprés entre lo senyor de la nau è los dits mercaders; mester es quel dit senyor de la nau la port lá on haurá emprés è promés als mercaders ab aquella sua nau.

E si lo senyor de la nau la metrá en altra nau ó leny menys de voluntat è sabuda dels mercaders (si aquella nau ó leny on ell la metrá sia maior ó millor quel seu leny no será): si aquella roba se perdrá os guastará, ó aquell de qui la roba será ne sostendrá algun dan, ó haurá á fer messió; lo senyor de la nau es tengut de esmenar aquella roba que perduda será, è tot lo dan è tot lo interés que aquell de qui la roba es haurá prés: è sia cregut per son sagrament.

Mas empero: si lo senyor de la nau fa á saber als mercaders que no volrá anar en aquell loch en lo qual ell havia promés als mercaders de portar la lur roba, è ell los diu que la vol metre en aytal nau ó en aytal leny; si los mercaders lo y atorguen, lo senyor de la nau la y pot ben metre. Mas si los mercaders nou atorguen; ell no la y deu metre: è si la y met, esne tengut axi com desus es dit.

Mas si los mercaders lo y atorguen, è la roba se perdrá es guastará; lo senyor de la nau nols es tengut d'alguna esmena á fer, pus que ah voluntat è ab sabuda dels mercaders ho haurá fet, ó de la maior partida.

CAPITOL XCI.

DE EXARCIA, DE MARINERS,
è de notxer, è de fer posar
l'haver.

Lo senyor de la nau es tengut als mercaders de haver la exarcia qu' ell haurá dada è mostrada per scrit ó tot en

hubiesen convenido; debe precisamente conducirla al parage para donde habrá ajustado y prometido al cargador con aquella propia nave.

Mas si el patron la embarcá en otra nave sin ciencia y beneplácito del cargador (aunque sea este buque mayor ó mejor que el suyo) y dicha mercancía se perdiere ó dañare, ó á su dueño le resultaren algun perjuicio ó costas; el patron está obligado á restituir los generos que se hubiesen perdido, y á resarcir todo el daño y gastos que al dueño de ellos se le hubiesen seguido, en lo que será creído baxo de su juramento.

Pero, si el patron declara antes á los cargadores que no quiere ir al lugar donde les habia prometido llevar sus generos, y les participa que los quiere poner en otra igual embarcacion; si ellos lo consienten, puede ponerlos. Mas si no le dan licencia, debe abstenerse de hacerlo; y si lo hace, es responsable de las resultas como arriba se ha dicho.

Mas si los cargadores se lo aprueban, y los generos se pierden ó dañan; el patron no debe estar obligado á resarcir cosa alguna, pues lo executó con ciencia y licencia de dichos cargadores ó de la mayor parte.

CAPITULO 91.

DE LOS APAREJOS, DE LOS
marineros, del contramaestre, y del
embarco del haber.

EL patron está obligado con los mercaderes á tener los aparejos que haya entregado ó manifestado por escrito,

en axi com ho haurá dit en oida del notxer que haurá, è dels mariners, è non pot gitar notxer ne mariners sino ab voluntat dels mercaders fins á cap del viatge, ne vendre ne dar exárcia, ne res que pertanga á la nau. E lo senyor de la nau es tengut de fer posar l'haver als seus mariners.

CAPITOL C.

DE ENTRAR EN PORT.

ENcara: quel senyor de la nau ó del leny no pot ne deu entrar sens voluntat dels mercaders en port. E si y entrava, quel mercader fos tement de res; tot lo damnatge que hagués lo mercader, li deu restituir la nau: è aço deu scriure lo scriuá, iatsia no sia la nau ab prois en terra.

Mas empero, si lo senyor de la nau havia algun necessari, deu dir als mercaders qu' ell no pot navegar, que exárcia ha mester ó enfortir ó adobar: è la-vors lo mercader deu entrar al port, ab que lo notxer per son sacrament els mariners hi sapien.

Mas empero: si algun cossari ó sagetia y ha, qui fes paor al mercader; lo senyor de la nau no y pot entrar sens voluntat dels mercaders. E si lo mercader ho leva sobre sí, ó que no y haia reguart, è diga yo no vull entrar en aqueix port; lo damnatge que sen' pendrá, lo mercader n' es tengut de esmenar.

to, en el mismo estado que declaró delante del contra maestre que lleve y de los marineros. Y no puede despedir al contra maestre ni á marinero alguno sin licencia de los mercaderes, hasta concluido el viage; ni vender ni dar pertrechos, ni otra cosa que pertenezca á la nave. Tambien debe hacer recoger el caudal á sus marineros.

CAPITULO 100.

DE LA ARRIBADA EN UN
puerto.

EL patron no puede ni debe hacer arribada en puerto sin beneplacito de los mercaderes. Y si entrase por algun recelo que le manifestasen, todo el daño que estos recibiesen lo debe resarcir la embarcacion, y de esto debe dar testimonio el escribano aunque no tenga la nave cable en tierra.

En el caso de que el patron tuviese alguna necesidad, debe manifestarla á los mercaderes diciendoles que no puede navegar por necesitar de aparejos, reparo, ó carena. Entonces el mercader debe tomar puerto, siempre que baxo de juramento el contra maestre y sus marineros digan que saben el parage.

Pero si hubiese algun corsario ó saetia que diese miedo al mercader, el patron no podrá entrar sin beneplácito de éste. Y si éste toma á su cuenta el riesgo, ó no existiendo en tal riesgo, dice: yo no quiero entrar en aquel puerto; el daño que de esto se siguiere, correrá á cargo del mercader el resarcirlo.

MARITIMAS.

97

CAPITOL CI.

CAPITULO IOI.

DE PROMESA DE MERCADER
á patró.DE LA PROMESA DEL
mercader al patron.

Açi parla dels mercaders com son tenguts al senyor de la nau, è com no. Los mercaders com s' accorden ab lo senyor de la nau, tota convinença qu'el mercader convenga al senyor, es mester que li attenga pus al cartolari sia mesa. Posém quel mercader haurá feta carta, ó al cartolari sia scrit, lo mercader liu deu tot attendre.

E si lo mercader convé al senyor de la nau quintarades (vulles quel mercader sia en la nau ó defora, è no y pot metre les quintarades, ó que no li bast moneda de aytantes quintarades com li haurá promesés) de aytantes li haurá á dar nolit, meta ó no meta, del que prometrá de la quintarada.

CAPITOL CVI.

CAPITULO IO6.

COM MERCADER DEU
prestar á patró per spatxament de
la nau.COMO EL MERCADER
debe prestar al patron para
habilitar la nave.

ENcara mes: que si lo senyor de la nau ha ops moneda, è non' troba axi com dessus es dit, è que fossen en loch agrest è que aquella moneda hagués ops á spatxament de la nau: è si los dits mercaders no y han moneda; ells deuen vendre de la lur mercaderia pera spatxar la nau. E null prestador, ne personer no y pot res dir ne contrastar, en tro que aquells mercaders serán pagats, salvo los loguers dels mariners. Empero fa á entendre, quel mercader veia è conega que aço qu'ell prestará sia á spatxament de la nau, è necessari d'ella.

SI el patron tiene necesidad de dineros y no los halláre, segun arriba se expresa, por encontrarse en parage inhabitado, y los necesitáre para habilitacion del buque; si los mercaderes no tienen alli dinero, deben vender parte de su mercancía para habilitar el buque. Y ningun accionista ni prestador puede poner demanda ni oposicion, hasta que dichos mercaderes estén reintegrados, excepto las soldadas de los mariners. Mas debe entenderse, que el mercader vea y conozca que lo que adelanta para habilitar el buque, es necesario.

CAPITOL CVII.

COM MERCADER DEU
prestar vianda á la nau.

ENCARA es tengut lo mercader: que si ell ha vianda è la vianda fallia als mariners ó als altres qui en la nau fossen; ell la deu posar en comú, è lo senyor de la nau deu la partir per tots cominalment, ell mercader no sen pot retenir mes que un altre hom. E com lo senyor de la nau será en algun loch de recobre de vianda, lo mercader lin' pot demanar tota ay-tanta com lin' haurán presa, è lo senyor de la nau esti tengut que la li reta.

CAPITOL CVIII.

DE ANCORA, O EXARCIA,
lexada è renunciada als
mercaders.

ENCARA son tenguts los mercaders: que si lo senyor de la nau vol surgir en costera, ó en port, ó en altre loch on se dubte, ago faça ab voluntat è ab accort dels mercaders; è sils mercaders ho volen, èl senyor de la nau los renuncia; si áncora ó exárcia y románia, los dits mercaders ho deuen tot pagar, pus quel senyor ó hom tinent son loch renunciat los ho haurá.

Encara mes son tenguts: que si nau ó leny lejará áncoras en sparagol, ó en altre loch on les haurán surtes, è les lejará ab voluntat dels mercaders; sien pagades cominalment per tota la roba de la nau, èl cors de la nau no y pag res. E si les iaquirá per paor de leny armat, sien pagades de comú de tot l' haver, è la nau deu y metre per la meytat de ço que valrá.

E

CAPITULO 107.

COMO EL MERCADER DEBE
prestar víveres á la nave.

Tambien tiene obligacion el mercader si lleva víveres, y estos faltasen á los marineros y demás gente embarcada, á ponerlos en comunidad; y el patron debe repartirlos entre todos con igualdad, sin que el mercader pueda reteneise para sí mas porcion que la correspondiente á otro individuo. Y quando el patron se halle en parage de provision, el mercader podrá pedirle la misma cantidad que le tomó, á cuya restitucion está obligado el patron.

CAPITULO 108.

DE ANCLA, O APAREJOS,
abandonados y renunciados á los mercaderes.

SI el patron quiere fondear en costa, puerto, ú otro parage en que tenga recelo, deberá hacerlo con beneplácito y acuerdo de los mercaderes. Y si estos lo quieren, y el patron les renuncia el ancla ó cable que se dexase allí; los referidos mercaderes deben pagarlo todo, pues el patron, ó quien hiciese sus veces, se lo habia ya renunciado.

Todavia mas: si alguna embarcacion abandona anclas en alguna ensenada ú otro parage donde hubiese surgido, dexandolas con beneplácito de los mercaderes; deberán pagarse por iguales partes entre todas las mercancías que van embarcadas, sin contribuir el buque en nada. Si las abandonáre por temor de corsarios; deberán pagarlas en comun todos los generos, contribuyendo el buque por la mitad del valor.

Y

MARITIMAS.

99

E si iaquirá barca ne homens en algun loch ab voluntat dels mercaders, la roba dels mercaders pag la barca, è faça la messió dels homens en tro que sien en aquell loch on la nau ó leny haurá fet port, èl cors de la nau no y pag res.

CAPITOL CIX.

DE BARCA LEXADA.

SI nau ó leny tirarà barca, es' oمله, è la tira plena; s'is mercaders volen que la lexen anar, la barca sia lexada, è sia pagada per tot l' haver, èl cors de la nau no y pag res: è si romplo cap menys de lexarla anar, è que no sia voluntat dels mercaders; los mercaders no sien tenguts de res pagar.

CAPITOL CXIII.

DE ROBA MESA SENS SABUDA
del patró ó del scrivá.

E si tant será, que la nau fos maga carregada, ó lo senyor de la nau no la vulla portar; lo scrivá la deu fer gitar en terra, è á nengun damnatge que prenga la roba lo senyor de la nau non' es tengut pus que al cartolari no fos scrit.

Co es á entendre, quant la nau haurá feta vela è será fora del port; los mercaders è los mariners, è los pelegrins, è tota persona que en la nau haia mesa roba, deu venir è manifestar al scrivá la roba que en la nau haurá mesa: è si nou fan, d'algun damnatge que hagués la roba ó la mercaderia non' seria tengut lo dit senyor nel' scrivá.

Y si dexáre lancha ó gente en algun parage con consentimiento de los mercaderes; los efectos de estos pagarán la lancha, y costearán la manutención de la gente, hasta que esté en el lugar donde la nave haga puerto, sin que el buque contribuya en algo.

CAPITULO 109.

DE LANCHA ABANDONADA.

Quando una embarcacion remolca su lancha y ésta se llena de agua; si los mercaderes quieren que se abandone, deberá abandonarse, y pagarse de toda la carga, sin contribuir el buque en nada. Y si se rompe el cable antes de abandonarla; si los mercaderes no quieren, no son responsables al resarcimiento.

CAPITULO 113.

DE GENEROS EMBARCADOS
sin noticia del patron ó del escribano.

SI tantas fuesen las mercancías, que sobrecargasen al buque, ó que el patron no quisiese llevarlas; el escribano deberá hacerlas echar en tierra, y de qualquier daño que reciban, el patron no quedará responsable siempre que en el protocolo no esten escritas.

Débase advertir, que despues que la nave haya dado la vela y salido del puerto; los mercaderes, mariners, pasajeros, y qualquiera otro que haya metido efectos á bordo, deben presentarse al escribano y manifestarle los que hayan embarcado. Y si asi no lo executaren; de qualquier avería que padeciesen los efectos ó la mercadería, ni el patron ni el escribano deben responder.

CAPITOL CXIV.

DE ROBA NO MANIFESTADA.

E si nau gitaba per fortuna, ó per altra ventura que li esdevengués, è gitaba la roba, veent per algú d'aquell mercader, ó pelegrí, ó mariner, ó d'altra qualsevol persona, que no fos escrita en lo libre, ó en les taules, ó al scrivá ó al senyor no fos manifestada, ó á hom quel senyor al scrivá hi hagués mes en loch d'ells per veedor, è la roba se gitava, es' perdía, os' banyaba; lo senyor de la nau no es tengut de restituir per testimoni que hi hagués, qui la haguessen vista carregar.

E si la roba será trobada al descarregar, sia á voluntat del senyor de pendre lo nolit que volrá, è lo dit mercader li deu pagar aquell sens tot contrast. Mas sil scrivá la havia escrita abans ó despuys que la dita nau havia feta vela; tot lo damnatge que la roba pendrá, deu esser tengut lo senyor de esmenar è restituir sens tot contrast.

CAPITOL CLXXXVII.

DE ADOB, E DE EXARCIA
necessaria á nau noliciada
á scar.

NAU ó leny que sia noliciada á scar per mercaders, deu seguir lo viatge segons que en la carta será contengut. E si per ventura la nau ó lo leny staba tant en lo viatge, que li sia mester donar lats, ó que haia mester mes de exàrcia, que la sua sia consumada tota ó partida; lo senyor de la nau no es tengut de donar lats, ne de refrescar exàrcia, pus complidament haia fet compliment de
exár-

CAPITULO II4.

DE MERCANCIAS NO
manifestadas.

SI una nave arrojáre carga por borrasca ú otro accidente que le sobreviniese, en presencia de alguno de los mercaderes, pasajeros, ó marineros, ú otro qualquiera, y fuesen generos que no estuviesen asentados en el libro ó en las tablillas, ó no hubiesen sido manifestados al escribano, ó al patron, ó al comisionado que estos nombraron en su lugar por vista; si dichos generos se perdian ó mojaban, el patron no está obligado á la restitucion, por testigos que hubiese de que los habian visto cargar.

Si los referidos generos se hallaren al tiempo de descargar; tendrá el patron la libertad de tomar por ellos el flete que quiera: el qual deberá pagar el mercader sin contradiccion. Mas si el escribano los habia asentado antes ó despues de haberse hecho la nave á la vela; todo el daño que recibieren, deberá resarcir y restituir el patron, sin la menor escusa.

CAPITULO 187.

DEL REPARO, Y DE LOS
aparejos necesarios á una nave
fletada por tiempo cierto.

LA nave fletada por mercaderes por tiempo fixo, debe seguir el viage segun lo convenido en la póliza. Pero si por casualidad se detuviese tanto en la navegacion, que fuese menester darla carena, ó mas aparejos, por haberse consumido todos, ó parte de los que llevaba; el patron no está obligado á dar carena ni á renovar aparejos, pues la habia ya pertrechado cumplidamente y re-

MARITIMAS.

101

exàrcia ó de adob. E lo dit senyor de la nau stant en lo viatge no deu res fer; pus no haurá fallit d' açó que haurá promés als mercaders, axí com de exàrcia ó de adob, com ia haia fet compliment lo dit senyor.

E si algunes coses, axí com exàrcia ó altres coses necessaries y haurá mes-ter, è los mercaders ho volen comprar, ells ho poden fer; è puy fet lo viatge, los mercaders poden cobrar aquelles coses, les quals serán en la nau ó en lo leny per ells comprades, è lo senyor de la nau ó leny no les pot retenir.

CAPITOL CLXXXVIII.

DEL TEMPS QUE STARA
mes la nau nolieitada á
scar.

SI nau ó leny es nolieitada á scar, ó á temps sabut: si los mercaders la tenen stant en aquell viatge passat lo temps; lo dits mercaders deuen donar per aquella rabó á la nau ó al leny del temps que la tendran mes. E si volien començar altre viatge; los mercaders se deuen posar ab lo senyor de la nau ó del leny.

CAPITOL CLXXXIX.

DE NAU NOLIEITADA
á quintarades, si li fall
exàrcia.

NAU ó leny que sia nolieitada á quintarades, è si li fall exàrcia, axí com arbres, ó àncoras, ó timons; lo senyor ne deu comprar si ve en loch on ne pusca comprar á preu cominal, ço es á saber, que es tengut de dar lo dit senyor de la nau fins á dos preus que en la terra de on ell partí costaba. E si per lo dit preu non podia haver, ço es á saber, per dos

reparado. Y dicho patron estando en el viage nada mas debe hacer, puesto que no ha faltado á lo que prometió á los mercaderes en orden á reparos y aparejos, habiendo dado el cumplimiento de todo.

Mas si fuesen menester al buque algunas cosas como xàrcia, ú otros avios necesarios, y los mercaderes quisiesen comprarlos, podran hacerlo; y concluido el viage, podran cobrar las cosas que se hallaren en la nave compradas por ellos, sin que pueda el patron retenerlas.

CAPITULO 188.

DEL TIEMPO QUE GASTARE
de mas la nave fletada por un
tiempo cierto.

SI la nave sale fletada por un tiempo fixo, y los mercaderes la detienen en aquel viage, haciendo que se pase el término; por esta causa deben dichos mercaderes abonarle al buque en razon del tiempo que le hubiesen detenido. Y si quisiesen emprender otro viage, deberán hacer nuevo ajuste con el patron.

CAPITULO 189.

DE LA NAVE FLETADA
á quintaladas, si le faltan
aparejos.

SI á la nave fletada á quintaladas le faltaren pertrechos, como son palos, anclas, ó timones; su patron debe comprarlos, si aporta á parage donde pueda hacerlo, al precio comun: es á saber, está obligado el referido patron á dar hasta doble precio de lo que costaba en la tierra de donde partió. Y si á dicho precio no pudiere haberlos, esto es, por

dos tants que en la sua terra valia , non' es tengut de comprar : è sin' compra è costa mes dels dits dos preus , los dits mercaders deuen pagar del lur lo sobrepus per sou è per liura ó per besant de tota la roba.

E si cas es que ans que haien comprada la dita exàrcia , havian tallada antena per fer timó ó timoneres , ó altre lenyám necessari á la nau per falta de exàrcia ; los mercaders son tenguts de pagar la dita antena , è lo senyor de la nau deu comprar altra antena en esmena d'aquella.

CAPITOL CCXXXI.

DE ROBA LEVADA.

SI algun senyor de nau ó leny haurá carregat en algun loch de roba de mercaders , ó que tota sia d' algun mercader particular , per anar descarregar en algun altre loch , lo qual loch on ell descarregar deurá , será ia emprés entre ell è los dits mercaders ó mercader : si será cas de ventura que aquella nau ó leny se encontrará ab alguns lenys armats ó no armats d' enemichs ; si aquelles males gents , que en aquells lenys armats ó no armats serán , li tolrán ó sen' portarán la terça part de la roba , ó les dues parts , ó les tres , è no li lexarán sino tant solament la quarta part , ó mes ó menys : si com lo senyor de la nau ó leny será iunt allá on devia descarregar aquella roba que romasa li será , è encara aquella que tolta li será stada , si lo senyor de la nau ó leny se retendrá aquella roba que romasa li será , que no la vulla donar á aquells mercaders ó mercader qui rebre la deurá , si donchs ell ó ells no li paguen axi be

por dos tantos de lo que valia en su país ; no estará obligado á hacerlo. Y si los compráre , y costasen mas del dicho doble precio ; dichos mercaderes deberán pagar por sí el exceso , por sueldo y por libra ó por besante , del valor de todas sus mercaderías.

Y si viniese el caso , que antes de haber comprado dichos aparejos se hubiese cortado alguna antena para hacer timon ó timoneras , ú otro palo necesario á la nave , por falta de repuesto ; los mercaderes están obligados á pagar dicha antena , y el patron debe comprar otra para reponerla.

CAPITULO 231.

DE MERCANCIA
apresada.

SI, habiendo un patron cargado en algun lugar mercancías de varios mercaderes , ó bien todas de uno solo , para ir las á descargar á otro lugar ya convenido para este efecto entre él y dicho mercader ó mercaderes , sobreviniese la desgracia de encontrarse la nave con otros buques armados ó no armados de enemigos , y estos le quitasen y se llevasen la tercera parte de los generos , ó la mitad , ó las tres quartas partes , dexandole tan solo la quarta poco mas ó menos ; y el patron , despues de haber aportado al parage donde debia descargar la mercadería que le dexaron y la que le quitaron tambien , se retuviere la que quedó no queriendola entregar á los mercaderes ó mercader que debia recibirla , á menos que éste ó aquellos le paguen igualmente todo el flete asi por la mercadería robada , como por la dexada y conducida por él ; de ningun modo el patron podrá ni deberá hacerlo con justa razon.

Y

MARITIMAS.

103

lo nolit d' aquella roba que tolta li será com d' aquella que será romasa è qu' ell haurá portada; lo senyor de la nau nou pot fer, ne deu, ab justa raó.

¿Per qual raó? Per ço car nengun mercader no es tengut de pagar nolit sino d' aytanta roba com lo senyor de la nau ó leny li deliurá en lo cas desus dit. Empero es axi á entendre, en tal cas com desus es dit; salvo empero, que si los mercaders que aquella roba, axi com desus es dit, haurán mesa en aquella dita nau ó leny si ells la agermanarán, ó si los dits mercaders eren en aquella nau ó leny, è quant hagueren vista d' aquells lenys armats la agermanaren, que si algun cas los esdevenia, que la una roba fes á l' altra: si lo agermanament desus dit será fet axi com damunt se conté; aquella roba que restaurada será, deu esser comptada ab aquella que será perduda per sou è per liura.

E si lo dit senyor de la nau ó leny è los dits mercaders ó mercader de qui será aquella roba desus dita, seran en guerra ó de guerra ab aquelles males gents qui aquella roba los haurán tolta; lo cors d' aquella nau ó d' aquell leny qui restaurat ó romás será, deu esser comptat per sou è per liura ab aquella roba que perduda será, è ab aquella que será restaurada. E axi lo senyor de la nau ó leny deu haver aytant de nolit com per sou è per liura li esdevendrá; è de res als los dits mercaders ó mercader no li son tenguts.

Empero, si la roba no será stada agermanada axi com desus es dit, la roba que restaurada será no es tenguda de ajudar á esmenar aquella que perduda será; ne encara los mercaders qui la roba haurán perduda, no son tenguts de res á donar á aquell senyor d' aquella nau ó leny á qui ells aquella roba que
per-

¿Y por qué causa? Porque ningun mercader está obligado á pagar flete, sino de aquella cantidad de mercancías que el patron le entregue en el caso referido. Mas débese entender, siendo el caso tal como arriba se ha dicho: salvo quando los mercaderes, habiendo embarcado aquella mercancía en dicha nave, como se expresa arriba, la mancomunasen, ó bien lo hiciesen despues de haber avistado aquellos vasos armados, con el fin de que si alguna desgracia les sucediese, la una mercadería respondiese por la otra: porque una vez formada esta mancomunidad de la suerte que arriba se expresa, la mercadería que se recobrase, deberá ser contada con la que se perdió por sueldo y por libra.

Y si el dicho patron, y los mercaderes ó mercader, cuyos fuesen los generos, estuviesen en guerra con aquellos malhechores que se los robaron; el buque de la nave, si quedase libre y salvo, deberá entrar en la contribucion por sueldo y por libra con las mercaderías perdidas y con las salvadas. Y asi el patron debe tomar tanto flete, quanto le tocara por sueldo y por libra: y en nada mas le están obligados dichos mercaderes ó mercader.

Pero, si las mercaderías no hubiesen sido mancomunadas como queda dicho arriba, la que quedare salva, no deberá ayudar á indemnizar la pérdida, ni tampoco los mercaderes que la hubieren perdido, deberán dar cosa alguna al patron á quien la habian fletado, ni el patron á ellos; á menos de que dichos

perduda serà, havien nolriada, nil senyor de la nau ó leny á ells; si donchs los dits mercaders provar ó mostrar no porán que per culpa ó ab sentiment ó ab voluntat d'ell serà feta aquella tolta ó aquella robaria.

E si los dits mercaders provar ó mostrar ho porán, lo dit senyor de la nau los es tengut de tot á retre è esmenar sens tot contrast. E si los dits mercaders provar ne mostrar justament nou porán; lo senyor de la nau ó leny nols es de res tengut. Empero los dits mercaders ó mercader, de qui serà aquella roba que restaurada serà, son tenguts de donar è pagar tot lo nolit d'aquella roba que restaurada serà, è de res als no.

Empero, si los dits mercaders serán en guerra ab aquelles males gents qui la roba los haurán tolta, è lo senyor de la nau ó leny ab les dites males gents en guerra no serà; lo cors de la nau ó leny no deu esser comptat per sou ne per liura ab aquella roba que perduda serà; si donchs, axi com desus es dit, agermanat no serà que la una roba ajudás á l'altra si cas de ventura hi vendrá: è los dits mercaders no sien tenguts de pagar nolit sino de la roba que romasa los serà, axi com desus es dit.

Empero, si lo senyor de la nau ó leny serà ab aquelles males gents en guerra, è los dits mercaders ab ells en guerra no serán; lo cors de la nau ó leny sia tengut de metre per sou è per liura á esmenar aquella roba que perduda serà: è lo nolit sia aytambe comptat per sou è per liura axi be com lo cors de la nau ó del leny, è axi be á la roba restaurada com á la perduda, si algun agermanament hi haurá fet, axi com desus es dit. E si entre ells agermanament fet no serà, la una roba no deu

chos mercaderes pudiesen probar ó mostrar, que por culpa ó con consentimiento ó voluntad de él se hubiese executado aquel saqueo ó despojo.

Y si dichos mercaderes lo pudiesen probar ó mostrar, el patron estará obligado á reintegrarles y satisfacerles en todo sin contradiccion alguna. Mas si los mercaderes no pudiesen justificarlo ni probarlo, el patron nada les deberá; pero los mercaderes ó mercader, cuyas fueren las mercancías que quedaron libres, deberán dar y pagar todo el flete de ellas, y no de otra cosa.

Pero, si dichos mercaderes estuviesen en guerra con aquellos malhechores que les quitaron la mercaderia, y el patron no; el buque de la nave no deberá contribuir por sueldo y por libra con la mercaderia que fuese pérdida, á menos de que, segun se ha dicho arriba, no estuviere mancomunada, esto es, que la una mercaderia ayudase á la otra en el caso de sobrevenirle una desgracia; porque entonces dichos mercaderes no deberán pagar flete, sino de la mercaderia que les hubiese quedado intacta, como se ha dicho arriba.

Pero, si el patron estuviese en guerra con aquellos malhechores, y dichos mercaderes no; el buque de la nave deberá contribuir por sueldo y por libra á reintegrar la mercaderia perdida; y el flete será contado por sueldo y por libra, de la misma suerte que el buque, así por la mercaderia salvada como por la pérdida si hubiese mancomunidad hecha. Pero no habiendola, una mercaderia no está obligada á recompensar á la otra, sino que el desgraciado con la desgracia se quedará, y el patron no de-

MARITIMAS.

105

deu esser tenguda á l'altra de esmena á fer, mas qui struch será, struch sen romandrà: è lo senyor de la nau no deu haver nolít sino de la roba que restaurada será. E si lo senyor de la nau ó del leny menará los mariners á viatge, nols es de res tengut á donar de lurs loquers sino axi com ell guanyará del nolít. E si per ventura los mariners y iran á mesos; lo senyor de la nau no es tengut de pagar sino en aquella forma qu' ell guanyará del nolít; Per qual raó? Per ço car á empatxament de males gents no stá algú salvo.

Empero: si los dits mariners qui á mesos serán accordats, haurán emprés ab lo senyor de la nau ó leny que los deia pagar per quascun mes ço que ab ells emprés lo iorn qu' ell los accordá; lo senyor de la nau ó leny los es tengut de pagar per aytants mesos com ells havien servit abans que aquella robaria fos feta, haia ell lo nolít ó no. Per qual raó? Per ço car avinença lig venç.

E si per ventura algun senyor de nau ó leny será aturat ó detengut per senyoria ó per males gents en algun loch: si aquell loch on ell detengut será, es loch on ell ne pugue donar paraula als mariners, (sia que los dits mariners vaien á viatge ó que sien accordats á mesos) lo senyor de la nau ho deu fer, è nols es tengut de res á donar de tot aquell temps qu' ell aqui haurá stat per raó d'aquell deteniment que fet li será, per ço que per culpa d'ell no romandrà qu' ell no anás á guanyar, si vedat no li era. Encara mes, que lo senyor de la nau ó leny assats y pert, pus que y pert la vianda è consuma sa nau ó son leny.

Mas empero, si lo senyor de la nau ó leny será detengut en algun loch per empatxament de senyoria ó de males gents, si ell será en loch on ell pogués donar paraula als sobredits mariners, è ell no

l'als

debe cobrar flete sino de la mercaderia que quedáre salva. Y si el patron llevase los marineros ajustados por viage, nada deberá darles por sus soldadas, sino en razon de lo que él ganáre de fletes; y si los llevase ajustados por meses, tampoco estará obligado á pagarles sino en proporcion de lo que él ganáre por los fletes: la razon de esto es, porque de invasion de pirátas nadie está libre.

Pero, si los marineros que sirvieren ajustados por meses, hubiesen convenido con el patron, que les debia pagar mensualmente lo que pactó el dia que los alistó; deberá satisfacerles en razon de los meses que hubiesen servido antes de hacerse aquel saquéo, ya cobre ó no cobre su flete el referido patron, porque el convenio vence á la ley.

Y si por casualidad algun patron fuese detenido ó embargado por el gobierno ó por corsarios en algun lugar, y éste fuese parage donde pueda licenciar á los marineros; ya vayan ajustados por meses ó por viage, deberá el patron hacerlo, sin quedar obligado á satisfacerles nada de todo el tiempo que hubiese estado alli por razon de la detencion que se le causó; pues no por culpa suya dexó de ir á ganar, sino por haberselo impedido: además, que harto pierde en esto el patron, pues pierde las provisiones de boca, y destruye su embarcacion.

Pero si el patron fuese detenido por impedimento de príncipe ó de corsarios en lugar donde pudiese licenciar los sobredichos marineros, y no lo hiciere, antes los retuviere consigo; les deberá sa-

O

tis-

l'als dará, ans los tendrá els aturarà ab sí; ell los es tengut de pagar de tot aytant com ab ell starán. ¿Per qué? Per go, car si ell se volia, ell los poria els poguera haver donada paraula. E pus qu' ell fer nou volgué, els volgué aturar è tenir ab sí, es rab quels deia pagar de tot aytant com ab ell starán; salves empero totes convinçes ó empeniments qu' ell hagués empreses ab ells com á ell s' accordaren, è ell ab ells.

CAPITOL CCXXXIII.

DE PATRO QUI PROMETRA
de sperar als mercaders á
dia cert.

Senyor de nau ó de leny qui nolietará la sua nau ó lo seu leny á mercaders, el senyor de la nau prometrá als mercaders de sperar temps sabut lá on la nau ó leny farà port; ell los es tengut de sperar lo dit temps que ab los mercaders haurá emprés. E si ell sen' parteix ab la nau ó leny, abans d'aquell temps que entre lo senyor de la nau è los mercaders serà emprés: si los dits mercaders ne sostendran algun dan per go com lo senyor de la nau ó del leny sen' serà partit abans del temps que entre ells serà emprés; lo senyor de la nau ó leny es tengut de esmenar als mercaders tot aquel dan que per culpa d'ell han sostengut.

E si los mercaders no spatxarán lo senyor de la nau ó leny al temps qu' ells haurán emprés ab ell; si lo senyor de la nau algun dan pendrà ó sen' crexerá de messió, los mercaders son tenguts de restituir tot lo dan è tota la messió que per culpa d'ells haurá feta; salvo empero, que si lo senyor de la nau se temia de empatxament de senyoria ó de lenys armats d'enemichs, ó era en loch
quels

tisfacer por entero de todo el tiempo que con él estuvieren. ¿Por qué? Porque si él lo quisiera, les podia haber licenciado; y puesto que no lo quiso hacer, sino retenerlos consigo, razon es que les pague por todo el tiempo que con él permanezcan, salvas siempre cualesquiera conciertos ó condiciones que hubiesen celebrado mutuamente quando ellos se concertaron con él y él con ellos.

CAPITULO 233.

DE PATRON QUE PROMETE
esperar á los mercaderes para
dia cierto.

EL patron que fletáre su nave á mercaderes, prometiendoles esperarlos todo el tiempo convenido en el lugar donde la embarcacion haga puerto; estará obligado á esperarlos el tiempo concertado con ellos. Y si partiese de alli con su nave antes del plazo que con los mercaderes habia ajustado, y estos padeciesen por ello algun daño por haber el patron partido sin aguardar el termino con ellos tratado; este deberá recompensar á dichos mercaderes de todos los daños que por culpa de él hubiesen sufrido.

Y si dichos mercaderes no despacharen al patron para el tiempo que con él tenian convenido, y el patron recibiere de esto algun daño, ó acrescentamiento de gastos; estarán obligados á restituir todo el daño y todos los gastos que por culpa de ellos habrá sufrido. Pero exceptúase el caso, quando el patron por temor de algun impedimento de principe ó de vasos
ar-

MARITIMAS.

107

quels ne fes levar mal temps ; si per aquestes condicions que desus son dites, sen' partia ans quel temps que entre ells serà emprés fos passat ; lo senyor de la nau ó leny no es tengut als mercaders dels dans qu'ells ne sostenguessen, per ço car no es culpa sua, ne los mercaders á ell per aquella meteixa rabó.

CAPITOL CCXXXIV.

DE SPATXAMENT DE NAU
promés á dia cert.

Mercaders qui noliciarán nau è prometran al senyor de la nau ó leny qu'ells lo hauran spatxat á dia cert : è aquella convinença serà feta ab carta, ó ab testimonis, ó serà escrita en lo cartolari de la nau ó leny, on' serà donada palmada entre el senyor de la nau è los mercaders, on' serà posada alguna pena : si los dits mercaders á aquell temps no hauran spatxada la nau ó leny ; si lo senyor de la nau se volrà, los pot demanar aquella pena que entre ells empresa serà è posada.

E si entre lo senyor de la nau è los mercaders pena alguna posada no y serà ; lo senyor de la nau pot demanar als mercaders tota la messió que per culpa d'ells haurá feta ; salvo empero que sils ho havia tolt ó vedat empatxament de Deu ó de mar, è que per culpa d'ells no fos romás, ells no son tenguts de pagar al senyor de la nau aquella pena que desus es dita è que entre ells serà estada empresa, ne encara messió quel senyor de la nau ne hagués feta, en aquella meteixa manera.

Si donchs á aquell temps que serà emprés entre lo dit senyor de la nau è los mercaders vendrá empatxament de

armados de enemigos, ó por estar en parage de donde le hiciese zarpar el temporal, se partiese por qualquiera de dichos motivos antes de haberse pasado el plazo entre ellos convenido, porque el patron no les es responsable de los daños que por esto padezcan (puesto que no es culpa suya), ni ellos á él por la misma razon.

CAPITULO 234.

DEL DESPACHO DE LA
nave prometido para dia
cierto.

LOs mercaderes que fletaren una nave y prometieren al patron tenerla despachada para dia cierto, con escritura, ó con testigos, ó con asiento en el protocolo de la nave, ó con palmada dada entre el patron y dichos mercaderes, ó con imposicion de alguna multa ; si al tiempo prescrito los mercaderes no despacháren la nave, si el patron lo quisiese podrá pedirles la multa que se hubiesen entre sí señalado.

Y si entre el patron y los mercaderes no hubiese impuesta multa alguna, aquel puede pedirles todos los gastos que por culpa de ellos hubiese hecho ; salvo en el caso que se lo hubiese estorbado impedimento de Dios, ó accidente de mar, y que no hubiese quedado por culpa de ellos ; pues entonces no están obligados á pagar al patron la pena sobredicha en que mutuamente se hubiesen convenido, ni tampoco los gastos que el patron hubiese por ello hecho, en la misma forma.

Pero si dentro del tiempo que hubiesen acordado dichos patron y mercaderes, sobreviniese impedimento de

senyoria qu' ells no gossen carregar ne anar en algun loch, ó encara mes que no gossasen res traure de la terra; los mercaders no son tenguts de res á donar al senyor de la nau, pus que no es lur culpa.

Más, empero, si ultra lo dit temps quels mercaders hauran emprés ab lo senyor de la nau, vendrá empediment de senyoria, è los mercaders per lur culpa no haguessen spatxat lo senyor de la nau; los mercaders son tenguts de pagar la pena que entre ells es empresa è posada será. E si entre ells pena alguna mesa ne posada no será; los mercaders son tenguts de retre è donar tota la messió quel senyor de la nau haurá feta per culpa d'ells, encara mes tot lo dan è tot lo interés quel senyor de la nau haurá sostengut è sostendrá; salvo empero, que aquell dan è aquell interés deu esser mes en mesura è en vista è en coneguda de dos bons homens que be è deligentment sien è sapien de l' art de la mar: è aquells dos bons homens deuen en tal guisa temprar aquell dan è aquell interés quel senyor de la nau haurá sostengut per culpa dels mercaders; quel senyor de la nau ne los mercaders no y sien malcaents, è en guisa è en manera quel senyor de la nau è los mercaders romanguen en amistat è en benevolença.

E si lo senyor de la nau guanyará res de nolít, ell es tengut de donar als mariners per lur loguer en aquella forma qu' ell guanyará de nolít. Empero qualsevulla pati quel senyor de la nau farà ab los mercaders; en aquell pati meteix deuen esser los mariners: è en aquella meteixa manera que desus es dita, es tengut è obligat lo senyor de la nau ó leny als mercaders quels prometrá de esser spatxat á dia cert è per culpa d'ell romandrà.

E si los mariners van á loguer; lo sen-

principe, por lo qual no osasen cargar ni ir á lugar alguno, ó bien no osasen extraer cosa alguna del pais; no están obligados á abonar algo al patron, puesto que no es de ellos la culpa.

Pero, si pasado el termino que los mercaderes acordaron con el patron, sobreviniese impedimento de principe, y los mercaderes por culpa suya no hubiesen despachado aun al patron; estarán obligados á pagar la multa entre ellos impuesta. Y si multa alguna no hubiese impuesta, los mercaderes estarán obligados á reintegrar y satisfacer todos los gastos que el patron hubiese hecho por culpa de ellos, y además todo el daño y todo el menoscabo que hubiese padecido y padeciere: con la condicion que aquel daño y gastos deberán ser tasados, apreciados, y reconocidos por dos hombres buenos, que bien y diligentemente entiendan del arte de la mar. Y estos dos hombres buenos deben de tal manera calcular el daño y los menoscabos que el patron hubiere recibido por culpa de los mercaderes, que ni estos ni aquel queden descalabrados, antes bien lo hagan de tal suerte, que unos y otros permanezcan en amistad y buen afecto.

Y si el patron ganáre algo de fletes, deberá dar á los mariners por su soldada en razon de lo que sacáre del flete: pero qualquiera pacto que el patron haga con los mercaderes, en el mismo deben estar los mariners; y en la misma forma que arriba queda dicha, está obligado el patron á los mercaderes á quienes prometiere estar despachado para tal dia, y por su culpa se detuviere.

Si los mariners van ajustados por via-

MARITIMAS.

109

senyor de la nau nols es tengut de res á donar , per ço car lo senyor de la nau no haurá emprés ab ells quant serà spatxat ne quant no. Mas si los mariners serán accordats á mesos; lo senyor de la nau los es tengut tot en axí com entre ell è los mariners serà emprés lo iorn qu'ell los accordá.

E los nostres antecessors qui primerament comengaren anar per lo mon, vieren è conegueren que aquell dan que entre los mercaders è los senyors de les naus poría esser , que sia mes en coneguda è en egualtat per los bons homens de la mar , per ço car negú no sab ne pot saber ia aquell destrich ó aquell impediment si serà per son prou ó per son dan : per que es bona la cominalesa, è la egualtat, è lo temprament dels bons homens.

E fon fet per ço aquest capítol : car si mercaders no eren, no calria á algú fer nau ne leny; ne si les naus no fossen, no seria tan bon hom mercader com es : per que los mercaders deuen soffrir è passar ab los senyors de les naus , è los senyors de les naus son encara mes tenguts de soffrir è de sostenir als mercaders mes que los mercaders no son als senyors de les naus , per moltes raons , les quals no cal ara á nos dir ne recapitular : per ço car quascú es tant cert è tant sabi , que les veu è les coneix , per que ara no les nos cal recapitular. È si per ventura algú n'y ha qui sia tant negligent que no les sápia , demán les á aquells qui li serà semblant que les deian saber mils qu' ell.

viage, el patron nada deberá darles, por quanto él no pactó con ellos cuándo habia de estar despachado, ni cuándo no. Mas si fuesen ajustados por meses; el patron deberá satisfacerles íntegramente, y de la misma manera que entre él y ellos se hubiese pactado el día en que los alistó.

Nuestros antepasados, que comenzaron á viajar primero por el mundo, vieron y conocieron que el daño que entre los mercaderes y patrones podría sobrevenir, debia ponerse á juicio y á equidad de peritos de la mar, por quanto nadie sabe si aquel estorbo ó impedimento redundará en su daño ó en su provecho, por lo que es util el arbitrio, equidad, y temperamento de hombres buenos.

Por esto se hizo el presente capítulo: porque si no hubiese mercaderes, nadie cuidaria de construir naves; y si no hubiese naves, no habria tanto buen mercader como hay. Por lo tanto los mercaderes deben sufrir y padecer con los patrones; y éstos deben tambien sufrir y aguantar á los mercaderes, mas que estos á ellos, por muchas razones, que no es menester que digamos ni especifiquemos, porque cada uno las ve y conoce con toda inteligencia y certidumbre, que no es preciso ahora recapitularlas. Y si por ventura hay alguno tan torpe que no las conozca; pregúntese las á los que le parezca que deban saberlas mejor que él.

DE CONVINCENÇA FETA EN
golf ó en mar deliurá.

SI alguna convincença ó promissió ó obligació serà feta d' uns á altres en golf ó en mar deliurá, ó en altre loch de mar (salvo que la nau ó leny no sia en loch que tenga prois ó rayaire en terra); per qualsevol raó que serà feta la convincença ó promissió, no deu haver valor, perque á les vegades van en naus ó lenys mercaders è homens honrats è molts d' altres, á qui fa mal la mar ó han algun greuge en sí meteixs, è si ells podien exir en terra on poguessen esser allervats d'aquells greuges ó d'aquell enuig qu' ells en sí meteixs han; si ells havien mil marchs d'argent, tots mil los prometrien á algú quilts demaná è quels posás en terra. Per aquesta raó no deu haver valor hoc. Encara mes: si per ventura se encontrarán ab alguns lenys armats, si per promissió, ó per convincença, ó per obligació qu' ells los faessen, se podien tobre d'aquells lenys, ells farien convincença ó promissió, per ço qu'ells nols faessen mal, de mes que per ventura nols porien attendre, per la paor que haurien d'ells: è per esta raó promissió ne convincença feta per paor ó per força, no val ne deu valer per alguna raó.

Mas, empero, si nau ó leny tendrá prois ó rayaire en terra; tota convincença que serà feta d' uns á altres, en qualsevulla guisa que sia feta, val è deu valer. Empero, si la nau ó leny serà en golf, ó en mar deliurá, ó en qualque altre loch se vulla sia de mar, è que tenga prois en terra ó no, è aquells qui en la nau serán, farán alguna convincença ó promissió; deu haver valor per estes quatre raons, ço es á saber: per fet de git; ó si per fortuna de mal temps, ó per-

DE CONVENIO AJUSTADO
en golfo ó en mar libre.

Todo convenio, promesa, ú obligacion hecha de unos á otros en golfo ó en alta mar, ú en otro parage de ella (menos si la nave está en lugar que tenga cable ó palanca en tierra); no debe ser válida, sea qual fuere la razon con que se hizo: porque á las veces van en las naves mercaderes, sugetos de distincion, y otros muchos, á quienes hace daño la mar, ó tienen alguna dolencia en sus personas, los quales si les fuere dable saltar á tierra donde pudiesen aliviarse del mal ó angustia que traen consigo, ofrecerian mil marcos de plata si los tuviesen al que se los pidiese por ponerlos en tierra: por cuya razon no debe tener valor. Además, que si por acaso se encontrasen con algunos buques armados, y con promesa, oferta, ú obligacion que á estos les hiciesen, se pudiesen librar de aquellos vasos; para que no les hiciesen daño, la harian mayor de lo que podrian quizá cumplirles á causa del miedo: y por esta razon, promesa, ó pacto hecho por miedo ó por fuerza, no vale ni debe valer de ninguna manera.

Pero si la nave tiene dado cable ó palanca en tierra; todo convenio celebrado de unos á otros, de qualquiera forma que se haya hecho, vale y debe valer. Mas si la nave se halláre en golfo, ó en alta mar, ó en qualquier otro parage del mar, tenga ó no tenga cable en tierra; el convenio ó promesa que hicieren los que van en la nave, debe tener valor, por quatro causas, es á saber: en caso de echazon; en caso de que por temporal, ó por otro siniestro ac-

MARITIMAS.

I I I

perque altre cas ó ventura sia que la nau ó leny ne vaia en terra; ó per qualque conuinença que mercaders fagen de fer esmena á nau ó leny per alguna raó; ó per viatge á cambiar: è quel' scriuá sia present, è tantost com la nau ó leny tendrá prois en terra, que en continent ho pens de scriure en lo cartolari. E per aquestes raons desus dites, nenguna conuinença feta en golf ó en mar deliurá, ó en qualsevulla altre loch sia, no deu haver valor, salvo per les quatre raons que ia son en aquest capítol desus declarades è certificades.

Empero, si la nau ó leny será en fou ó en stany: tota conuinença que aquells farán qui serán en la nau ó leny, deu esser tenguda per ferma, tenga prois en terra ó no: per ço com qui es en stany ó en fou; aytant val com si era en terra: que assats es en terra, pus que mal temps nol' ne pot gitar, ne li pot algun dan fer.

CAPITOL CCLVI.

DE ROBA AMAGADAMENT
mesa en nau.

SI algun mercader ó mercaders nolietarán á algun senyor de nau ó leny bales ó farcells ó qualsevol altra cosa, è los mercaders metrán, ó farán metre, en aquells faixs, bales, farcells, ó caxes, ó altre roba que sia, en mig del' un d' aquells ó de tots alguna cosa amagadament, axi com es, aur, argent, moneda, perles, seda, ó altra roba noble ó mercaderia qu' ells se volrán, è alló que dins aquells faixs, bala, ó farcell, caxa, ó qualque altra roba se sia qu' ells amagadament dins aquells faixs haurán mesa, que nou dirán ne ho demostrarán com nolietarán al senyor de la nau, ó al notxer

accidente la nave diere al través; por convenio que hagan los mercaderes de hacer enmienda á la nave por algun motivo; ó por mudar de viage. Mas á esto estará presente el escribano, el qual luego que la nave eche cable en tierra, al punto cuidará de extenderlo en el protocólo. Y por las razones sobredichas ningun concierto, celebrado en golfo, en alta mar, ó en otro parage libre, debe ser válido; excepto en los quatro casos que van en este capítulo declarados y explicados.

Pero, si la nave estuviese en dársena, ó laguna; qualquiera concierto que hicieren los embarcados, deberá tenerse por firme, tenga ó no cable en tierra; porque el que está en laguna, ó dársena, tanto vale como si estuviese en tierra, y viene en realidad á estarlo, pues el temporal no le puede echar de allí ni hacerle daño.

CAPITULO 256.

DE MERCADERIA
clandestinamente metida en
la nave.

SI algun mercader, ó mercaderes, fletan á un patron balas ó fardos, ó qualquiera otra cosa, y los mercaderes meten, ó hacen meter, en aquellos fardos, lios, balas, caxones, ú otras cosas, ú en otra mercaderia, en medio de uno de aquellos ó de todos, alguna cosa escondidamente, como es oro, plata, moneda, perlas, seda, ú otro genero noble, ó mercaderia qualquiera, y lo que dentro de aquellas balas, fardos, lios, ú otros efectos metieron, no lo dixeron ni manifestaron, al tiempo de fletar, ni al patron, ni al piloto, ni al guardian, ni al escribano de la nave en que lo metieron; aho-

xer, ó al guardiá, ó al scrivá d' aquella nau en qu' ells ho metrán, sia que la nau ó leny haurá á gitar, ó li vendrá cas de ventura quen' irá en terra es' romprá: si aquell faix, ó bala, ó farcell, ó caxa, ó altra roba en que alló que desus es dit será, se gitará; en fet d'aquell git que fet será no y deu esser comptat sino tant solament aquella roba qu' ell haurá noliciada, per testimoniis quen' donás qui diguessen qu' ells la y havien vista metre, pus que al senyor, ó al notxer, ó al guardiá, ó al scrivá nou haurán mostrat ne dit, ne en lo cartolari no será scrit. E si la nau ó leny ne vá en terra, è aquella roba se perdrá; no li deu esser feta esmena sino per ço qu' ell haurá fet entenent, com ell la noliciá, ia quina roba era, è quina no.

E si per ventura aquella bala ó faix en algunes coses serán meses amagadament axi com desus es dit, nos' perdrá nes' gitará, è en aquella bala ó faix será trobat alló que desus es dit, que amagadament y será més; deu metre per tot ço que valrá en aquell git ó nau-fraig que será fet.

Encara mes: si aquella roba ó mercaderia que desus es dita, se perdrá per culpa del senyor de la nau ó del scrivá; no sien tenguts de esmenar á aquell de qui será, sino tant solament per ço qu' ell los haurá fet entenent com lals noliciá: per ço car á les vegades y ha alguns mercaders, que si hom los crehía de tot ço qu' ells dirien ó farien sagrament, si perdien algun faix per algunes de les raons desus dites, dirien que en aquell faix havien ells més valent mil marchs d'aur, ó d' argent. E per esta raó no li es algú tengut, sino d' ago que al noliciar fa entenent á algú d'aquells qui desus son dits.

Per que tot mercader se quart es'
deu

ahora sea que la nave tenga que alijar, ó le sobrevenga temporal que la eche al través y fracasáre: si aquel lio, balon, fardo, caxon, ú otra mercaderia en que esté lo sobredicho, se arrojáre al mar en el caso de echazon; no debe contarse en esta pérdida sino la mercadería tan solo que hubiese fletado, por mas testigos que produxese que asegurasen que se la habian visto embarcar, puesto que ni al patron, ni al piloto, ni al guardian, ni al escribano la habian manifestado ni declarado, ni en el protocolo estaba escrita. Y si la nave diere al través, y aquella mercancía se perdiese; no se le debe reintegrar sino por lo que hubiese declarado, al tiempo de fletar, qual era ó qual no.

Y si por ventura el balon, ó fardo, en que se entrometieron algunas cosas escondidamente como queda arriba dicho, no se perdiere ni arrójare, y dentro de dicho balon ó fardo se encontráre lo que clandestinamente se introduxo; deberá contribuir á proporcion de su valor en aquella echazon ó naufragio acaecido.

Mas todavia: si la sobredicha mercaderia ó genero se perdiese por culpa del patron, ó del escribano; no deben estos reintegrarle á su dueño, sino por lo que les hubiere declarado quando se lo fletó; porque á las veces hay mercaderes, que si se les diese credito de quanto dixeren ó juraren; quando perdiesen algun fardo por alguna de las causas arriba referidas, dirian que en aquel fardo habian metido por valor de mas de mil marcos de oro, ó de plata: y por esta razon nadie les es responsable, sino de lo que al tiempo del fletamento declaran á uno de los sobredichos.

Por lo qual debe todo mercader cui-
dar,

MARITIMAS.

113

deu guardar com nolicia la sua roba á algú, que liu faça tot entenent, per go que no li pogués tornar á dan com de-sus es dit.

dar, quando fleta su mercancía á alguno, de manifestarla toda, paraque no le redunde en daño suyo, como queda dicho arriba.

CAPITOL CCLVII.

CAPITULO 257.

SI ALGUN PATRO.
donará son loch á altre per
nolieiar.

DEL PATRON QUE
diere su poder á otro para
fletar.

SI algun senyor de nau ó leny dará son loch á algun hom qu' ell pusca nolieiar aquella sua nau ó leny de tot ó de partida, è entre lo senyor de la nau ó aquell á qui haurá donat son loch de nolieiar será empres dia cert ó temps sabut: si dins aquell temps sabut aquell nolieiará segons que entre ell èl senyor de la nau será emprés; val aquell nolit que aquell, qui lo senyor de la nau y haurá més per nolieiator, haurá fet ab algun mercader ó mercaders, è deu haver valor tot ay-tant com si ell era senyor de la nau ó leny: que senyor n' es, pus que aquell li haurá donat son loch. Quant á aquell nolieiament que aquell, qui haurá loch de nolieiar dins aquell temps cert que ab lo senyor de la nau haurá emprés, farà; sia quen' haia ávol nolit ó bo, deu haver valor.

SI algun patron diere sus veces á un sugeto paraque pueda fletar su nave por entero ó en parte, y entre el patron y su apoderado para el fletamento se hubiese ajustado plazo fixo y tiempo señalado, y dentro de aquel termino cierto fletáre, conforme á lo que hubiesen concertado entre sí el uno y el otro; será válido el flete que el apoderado constituido por el patron habrá ajustado con algun mercader ó mercaderes, con la misma fuerza que si él fuere patron de la nave, y en efecto lo es, pues el otro le dió sus veces. En quanto al fletamento que el referido apoderado ajustáre dentro del termino convenido con el patron; deberá tener su valor, sea baxo ó alto el flete que cobrè.

E si lo senyor de la nau ó leny nolieiará (dins aquell temps sabut qu' ell haurá donat son loch á algú que pusca nolieiar de tot ó de quantitat sabuda) tanta de roba, qu' ell no pusca levar aquella que aquell hom haurá nolieia-da per fe d'ell è per son manament; lo senyor de la nau es tengut que iaques-ca aquella qu' ell haurá nolieia-da dins aquell temps emprés ab aquell á qui ell haurá donat son loch de nolieiar, ó ques' avenga ab los mercaders de qui la roba será: que mester es que aquell qu' ell haurá més per nolieiator ne sia guar-dat

Y si el patron ajustáre flete (dentro del termino fixo que concedió al que dió su poder para fletar por entero ó por cantidad determinada) de tantos generos, que no pudiese llevar los que el apoderado hubiere fletado, baxo de la palabra de su principal ó por su mandado, dentro del termino convenido entre ambos; el patron deberá dexar los que hubiese fletado dentro del plazo que señaló al que dió sus veces, ó bien se compondrá con los mercaderes dueños de la mercancía: pues la persona á quien habia substituido por fletador, de-

P

be

dat de dan, si la nau ne sabia esser venuda.

Encara mes: si lo senyor de la nau ó leny darà son loch á algú de nolieiar, è lo dit senyor de la nau ó leny no li darà dia cert ne temps sabut; si lo senyor de la nau ó leny nolieiará abans que no haia haguda fadiga ó missatge cert d' aquell qu' ell haurá iaquit per nolieiator, tot en axi n'es tengut com ia es desus dit è esclarit. Empero, si lo senyor de la nau ó leny trametrá á dir á aquell qu' ell haurá iaquit en algun loch per nolieiator, qu' ell no nolieg alguna cosa; si aquell no havia res nolieiat com lo senyor de la nau lo y tramés á dir, ell no deu pus nolieiar. E siu fa, lo senyor de la nau ó leny no li es tengut de dan que lin' esdeuenga, ne encara no es de res tengut á aquells mercaders qui ab aquell se nolieiarán, pus qu' ell li haurá tramés á dir qu' ell no nolieg, per ço car algú no ha poder en ço d' altre, sino aytant com aquell de qui es lin' vol donar.

Empero, si aquell haurá res nolieiat abans que sabés l'ardit del senyor de la nau; deu haver valor axi com desus es dit. Empero lo senyor de la nau ó leny no deu nolieiar de tot fermament, pus haurá donat son loch á altre de nolieiar, tro fins que sápia certenitat d' aquell qu' ell haurá fet nolieiator è ia que ha nolieiat è que no, per ço quel' dan que desus es dit, no li pusca esdevenir.

CAPITOL CCLIX:

DE NAU NOLIEIADA
per anar á carregar en
algun loch.

SI mercader ó mercaders irán en algun loch strany per nolieiar nau ó leny, è que aquella nau ó leny deta anar á car-

re-

be estar esenta de daños, aunque se hubiese de vender el buque.

Otrosi: quando el patron diere á alguno sus veces para fletar, y no le señaláre dia cierto, ni plazo fixo; si dicho patron fletáre, antes de haber obtenido el tanteo, ó tenido aviso cierto de aquel á quien substituyó por fletador; quedará responsable á todo, de la misma suerte que está arriba dicho y declarado. Pero si el patron enviase á decir al que habia dexado en algun parage con sus poderes para fletar, que no flete cosa alguna, y no hubiese aun fletado quando recibió esta prevencion del patron; deberá suspenderlo. Y si lo executáre, el patron no le quedará responsable al daño que le resulte, ni tampoco al que resulte á los mercaderes que hubiesen ajustado flete con él, puesto que su principal le despachó aviso de que no fletase: por quanto nadie tiene en lo de otro mas poder que el que quiere darle su dueño.

Pero lo que el apoderado hubiese fletado antes de saber la voluntad del patron, debe ser válido como queda arriba dicho. Mas el patron no debe fletar con todá confianza, habiendo dado sus veces á otro para esto, hasta que sepa con certeza de su apoderado lo que éste hubiese fletado ó no, á fin de que no le pueda redundar el daño sobredicho.

CAPITULO 259:

DE NAVE FLETADA
para ir á cargar en otro
parage.

SI un mercader ó mercaderes van á un pais extraño para fletar una nave, y ésta ha de ir á cargar en el lugar que
con

MARITIMAS.

I I 5

regar á aquell loch que entre el senyor de la nau ó leny è los mercaders serà ia emprés á dia cert, ó á temps sabut; è aquella nau ó leny que nòieçada serà, no serà venguda en aquell loch on deurà carregar á aquell dia, ó en aquell temps quel sobre dit senyor de la nau ó leny havia emprés ab los mercaders qui nolieiat l' haurán: si los mercaders ne sostendrán dan, ó messió, ó greuge algú; lo senyor de la nau ó leny los es tengut de tot á restituir.

E si per ventura los dits mercaders nolieiarán altra nau ó leny per defalliment d' aquell qu' ells havien nolieiat, qui no serà vengut á aquell dia ó en aquell temps que entre lo senyor de la nau ó del leny qu' ells haurán nolieiat era emprés: si aquella dita nau ó aquell dit leny qu'ells haurán hagut ó nolieiat per culpa d' aquell qu' ells ia havien nolieiat è no serà vengut axí com entre ells serà stat emprés, si los costa mes de nolit que no daven á aquell qu' ells ia havien nolieiat; lo senyor d' aquella nau ó d' aquell leny qui primer serà stat nolieiat, los es de tot tengut á restituir ço que de mes los costará, per ço car ell no serà vengut en aquell temps qu' ell havia promès als mercaders com ells lo nolieieren.

E si per ventura, passat lo dit temps que entre ells emprés fo com ells lo nolieieren, aquella nau ó aquell leny vendrá en aquell loch on carregar devia; si los mercaders ne haurán altre nolieiat, no li son de res tenguts, pus que no serà vengut en aquell temps que entre ell è los mercaders fo emprés com ells lo nolieieren.

Empero: si aquella nau ó aquell leny qu' ells havien nolieçada, vendrá ultra lo dit temps que entre ells emprés fo com la nolieieren, è aquells mercaders no haurán nolieçada encara altra nau ne altre leny; los dits mercaders son tenguts de

con el patron habian acordado á dia cierto y plazo sabido, y no llegáre al parage donde debe cargar en aquel mismo dia, ó dentro del termino convenido con los cargadores que le habian fletado: si estos sufren por ello algunos perjuicios, costas, ó agravios, el patron deberá responderles de la reparacion de todo.

Y si dichos mercaderes fletáren otra nave por falta de la que tenian ajustada, por no haber ésta llegado en el dia y tiempo que con su patron ya habian ellos acordado: si esta embarcacion, ultimamente buscada y ajustada por falta de la que tenian antes fletada y no habia venido al día prescrito, les costase mayor flete del que daban á la primera; el patron de ésta les quedará responsable á satisfacerles el exceso de lo que les costaria la nave posteriormente fletada, puesto que aquella otra no llegó al tiempo que el referido patron habia prometido á los mercaderes quando la fletaron.

Y si acaso, pasado dicho tiempo convenido entre ellos quando la fletaron, la nave aportáre al lugar donde debia cargar, y dichos mercaderes hubiesen ya ajustado otra; en nada le quedarán estos responsables, puesto que no llegó al tiempo convenido entre ellos y el patron el dia que la fletaron.

Pero si aquella nave, fletada por ellos, llegáre despues del referido tiempo que fué convenido quando la ajustaron, y los mercaderes no hubiesen todavia fletado otra; estos estarán obligados á dar al buque que hubiese veni-

de donar á aquell qui vengut serà aquell cárrech que noliciat li havien. Empero es axi á entendre, que lo senyor de la nau ó d' aquell leny sia tengut de retre è de donar á aquells mercaders tot lo dan, è tot lo destrich, è tota la messió que per culpa d' ell haurán feta è sostenguda qui tant se haurá stat, si los mercaders demanarla li volrán: è sienne creguts per lur pla sacrament.

Empero sia axi á entendre: que si á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny qu' ells primer havien noliciat, ho haurá tolt ó vedat empediment de Deu, ó de mar, ó de vent, ó de senyoria, è per culpa d' ell no serà stat romás qu' ell no sia vengut á aquell temps qu' ell promés è emprés havia ab los sobredits mercaders; aquell senyor de la nau ó del leny qu' ells noliciat havien, no es tengut als mercaders de dan, ne de destrich, ne de messió qu' ells haien feta, pus per culpa d' ell no serà feta.

E si los mercaders haurán noliciada altra nau ó altre leny; ells son tenguts á aquest senyor d' aquesta nau ó d' aquest dit leny qu' ells primerament haurán noliciat, de donar è de liurar lo cárrech qu' ells noliciat li havien, è deuenlo haver spatxat á aquell temps que entre ells fo emprés com lo noliciaren.

E si los dits mercaders cárrech donar no li porán; ells son tenguts que li paguen aquell nolit que entre ells fo emprés de donar com la noliciaren, ó que sen' avenguen ab ell, si lo senyor de la nau ó del leny ne vol fer avinença; sino, negú nol' ne pot forçar.

Encara mes: que si lo senyor de la nau ó leny haurá á sostenir dan ó messió per culpa dels mercaders qui nol' haurán spatxat ó nol' volrán spatxar á aquell temps qu' ells promés li haurán; los dits mercaders li son tenguts de tot

es-

do, el cargamento que le habian ajustado; más con la condicion de que el patron deberá restituir y satisfacer á dichos mercaderes todas las costas, perjuicios, y gastos que por culpa de él habrán hecho y sufrido á causa de su tardanza, si pedirselo quieren: en lo qual serán creídos baxo de su simple juramento.

Pero debe entenderse de esta suerte: que si al patron de la nave que habian fletado primero se lo hubiese quitado ó estorbado algun impedimento de Dios, de mar, de vientos, ó de principe, y no hubiese provenido de culpa suya. el no haber llegado al tiempo que prometió y convino con los sobredichos mercaderes; el patron mencionado no les quedará responsable á daños, perjuicios, ni costas que hayan hecho, pues no fueron causadas por su culpa.

Y si los mercaderes hubiesen fletado ya otra embarcacion, estarán obligados á dar y entregar al patron de aquella nave que habian ajustado primero, el cargamento que le tenian ya prometido; y deberán tambien tenerle despachado para el tiempo que entre ellos fue acordado quando la fletaron.

Y si dichos mercaderes no pudiesen darle carga, estarán obligados á pagarle el flete que entre ellos fue convenido de dar quando lo ajustaron; ó si no, compónganse con el patron, si quiere éste entrar en composicion, porque á esto nadie le puede forzar.

Mas todavia: si el patron tuviere que sufrir daños ó costas por culpa de los mercaderes, por no haberle despachado, ó por no quererle despachar al tiempo que le prometieron; dichos mercaderes estarán obligados á resarcirselo

y

MARITIMAS.

117

esmenar è restituir , è lo senyor de la nau sia cregut per son sacrament.

E fon fet per ço aquest capítol: que á impediment de Deu , ne de mar , ne de vent , ne de senyoria algú no y pot res dir ne contrastar , ne es raó queu pusca fer. Per que , quascú se guart es' deu guàrdar que faça en tal guisa tot ço que farà , que no li pusca tornar algun damnatge , si ell fer ho pot.

CAPITOL CCLXVIII.

DE CARRECH DE GRA PRES
sens mesura.

SI alguns mercaders nolietarán alguna nau ó leny á algú , è los dits mercaders carregarán aquella nau ó aquell leny qu' ells nolietat haurán , de gra : si lo senyor de la nau ó del leny qu' ells nolietat haurán axi com desus es dit , no rebrá á mesura ell , ne hom per ell , aquell gra que aquells mercaders metrán en aquella sua nau ó leny , sino tant solament qu' ell sen' fiará en la paraula quels mercaders , ó hom per ells , li dirán : si aquell senyor de la nau ó leny volrá mesurar ó fer mesurar aquell gra que en la sua nau ó leny serà stat més , è ell haurá portat en aquell loch on havia á descarregar ; ell ho pot fer , que mercader algú no lin' pot vedar ne contrastar.

E com lo dit senyor de la nau ó leny lo haurá mesurat ó fet mesurar ; si ell trova mes que los dits mercaders , ó hom per ells , no li havien dit ne demostrat , ó per falta de mesura , ó per raó quels dits mercaders li volguessen fraudar lo nolít qu' ell ne deurá haver , ó sia quel' grá haia fet algun creiximent per algun raó : per qualsevol de les raons desus dites que lo creix serà fet , lo senyor de la nau ó leny deu haver son nolít axi del creix

y restituirselo todo ; y el patron será creido baxo de juramento.

Y por esto fue hecho este capítulo, porque de impedimento de Dios, de mar, de vientos, y de principe, nadie puede quejarse, ni contradecir, ni es razon que lo hiciese. Por lo que, cada qual ponga cuidado en executar de tal manera todo lo que haga, que no le pueda acarrear perjuicio alguno si le es posible.

CAPITULO 268.

DE CARGAMENTO DE
granos tomados sin medir.

SI algunos mercaderes fletáren una nave , y la cargáren de granos ; y el patron de dicho vaso fletado como queda dicho , no recibiere por medida , ni éf ni otra persona por él , el grano que dichos mercaderes embarcáren en aquella nave , sino que se fiáre en la palabra que aquellos mercaderes , á otra persona por ellos , le dieren : si el patron de dicha nave quisiere medir ó hacer medir aquellos granos , embarcados en su nave , despues de haberlos llevado al lugar donde debia descargarlos ; podrá hacerlo , sin que mercader alguno se lo pueda impedir ni contradecir.

Y despues que el patron los liabró medido , ó hecho medir ; si encuentra mas de lo que dichos mercaderes ó el comisionado de ellos le habian dicho y declarado , bien sea por falta de la medida , ó por razon de quererle dichos mercaderes defraudar el flete que debia percibir , ó bien por haber el grano tenido creces por algun motivo ; qualesquiera que sean las causas sobredichas que hayan ocasionado las creces , el patron

creix com d'aquell que los mercaders li havien manifestat, ó hom per ells. E lo creiximent que en aquell gra será trobat, se deu partir per eguals parts entre tots los mercaders, è deune haver quascú sa part, segons la quantitat del grá que en la nau ó leny hauran més.

E quascú dels dits mercaders es tengut de pagar nolít al senyor de la nau ó leny axí be del creix com d'aquell que nolíat li havia; per ço car es raó, que pus los mercaders fan de lur prou, quel senyor de la nau ó leny no faça son dan. Encara per altra raó, per ço com lo senyor de la nau, ne hom per ell, nol rebé á compte.

Mas empero, si lo senyor de la nau ó leny, ó hom per ell, lo haurá mesurat ó fet mesurar, ol haurá rebut á compte: si en aquell grá, quel senyor de la nau ó leny, ó hom per ell, haurá mesurat ó fet mesurar, el haurá rebut á compte, si algun creix y será trobat; d'aquell creix no son tenguts los mercaders de pagar res de nolít, per ço car lo senyor de la nau ó leny no sen volgué fiar en lo dit ne en la fé dels mercaders. E si Deu los fa alguna gracia ó algun be; que sia lur, tot en axí com si lo senyor de la nau ó leny sen fos fiat en la fé dels mercaders, haguera part en lo profit que Deu y haguera donat. En axí be iusta raó es, que aquell creix que Deu y ha donat, que deia esser dels mercaders, pus quel senyor de la nau no sen volgué en ells fiar.

Empero, si lo senyor de la nau lo farà mesurar, el rebrá á compte; si los mercaders alguna falla y trobarán, lo senyor de la nau ó del leny los n'es tengut de esmena á fer. Empero, es axí á entendre: que deu esser guardada la natura d'aquell grá, per ço com y ha natura-

tron debe tomar su flete, así del aumento, como del grano que los mercaderes ó su comisionado le manifestaron. Y las creces que se encontraren en el grano, deberán dividirse por partes iguales entre todos los mercaderes, tomando cada qual la suya, segun la cantidad de grano que hubiese embarcado.

Y cada uno de dichos mercaderes estará obligado á pagar flete al patron, así de las creces como del grano que le hubiesen fletado: por quanto es justo, que pues los mercaderes reciben su provecho, no reciba el patron su daño; y por otra razon tambien, puesto que ni el patron ni quien hacia sus veces lo recibieron por cuenta.

Mas, si el patron, ó su apoderado, lo hubiesen medido ó hecho medir, ó lo hubiesen recibido por cuenta; si en el grano, así medido ó recibido, se encontrasen despues algunas creces; de este aumento no deben los mercaderes pagar flete alguno, puesto que el patron no quiso fiarse en el dicho ni en la fe de ellos. Luego pues, ya que Dios les haga alguna gracia ó beneficio, debe ser de ellos; de la misma suerte que, si el patron se hubiese fiado en la palabra de dichos mercaderes, entraria en la parte del provecho que Dios hubiese deparado. Por lo mismo es justa razon, que las creces que Dios dió al grano, sean de los mercaderes, una vez que no quiso fiar en ellos el patron.

Mas, si el patron lo hiciere medir y lo recibiere por cuenta, y los mercaderes despues hallasen en el referido grano alguna merma, el patron estará obligado á resarcirsela; mas con la advertencia, de que para esto debe considerarse la naturaleza del grano, porque lo hay

MARITIMAS.

119

tura de grà, que may no torna á la mesura que hom lo rebrá.

Empero, si lo senyor de la nau ó leny, ó hom per ell, será al mesurar, mas pas gens ell, ne hom per ell, nol' mesurarán per sí nel' rebrán á compte, ans se fiarán en fé dels mercaders; en aquell creix aytal deu haver lo senyor de la nau ó leny son nolit. Encara mes, si menyscap s'y troba, non' deu esser tengut, pus qu' ell, ne hom per ell, nol' haurá mesurat ne fet mesurar, nel' haurá pres á compte.

CAPITOL CCLXIX.

DE LES CONDICIONS DEL
nolit.

SI algun senyor de nau ó leny nolieirà la sua nau ó leny á algun mercader ó mercaders, è quant lo senyor de la nau ó leny será iunt en aquell loch on ells deurán descarregar, si entre ell è los mercaders no haurá emprés dia cert ó temps sabut que los dits mercaders li deguen haver pagat lo nolit que ab ell haurán emprés; lo senyor de la nau ó leny sen' pot retenir tota la roba, è que no leix descarregar tro fins quels mercaders li haien assegurat de pagar aquell nolit que ab ell hauran emprés lo dia qu' ells nolieïaren, encara dins dia cert ó temps sabut.

Empero, si entre lo senyor de la nau ó leny è los mercaders haurá emprés dia cert ó temps sabut, qu' ells li deguen haver descarregat è pagat aquell nolit qu' ells li prometeren de donar; lo senyor de la nau ó leny nols deu ni pot contrastar qu' ells no descarreguen la roba lur. Salvo empero, quel' senyor de la nau ó leny dubtás ó hagués dubte que aquells mercaders fossen trafegadors ó baratadors, è ques' temés que no li metessen lo seu
no-

hay tal, que nunca vuelve á la medida con que se recibió.

Pero si el patron, ó la persona que le substituya, asistiere al medirlo, mas sin que él ni dicho substituto lo midiesen por sí mismos, ni lo recibiesen por cuenta, antes bien se fiáren en la fe de los mercaderes; en aquel aumento deberá percibir el patron su correspondiente flete. Mas todavia, si se halláre alguna merma, no deberá responder á ella, pues ni él ni su substituto lo midió ni hizo medir, ni lo tomó por cuenta.

CAPITULO 269.

DE LAS CONDICIONES DEL
flete.

SI algun patron fletáre su nave á un mercader ó mercaderes, y habiendo él llegado ya al lugar donde debian descargar, se hallase que no habia entre ellos y dicho patron día ni tiempo cierto convenido para pagarle el flete ajustado; el referido patron podrá retenerse toda la mercaderia de dichos mercaderes, sin dexarla descargar, hasta que le aseguren satisfacerle el flete que con él habian acordado en el día del ajuste, y esto aun deben hacerlo dentro de dia cierto ó de tiempo señalado.

Pero, si entre el patron y los mercaderes hubiese día y tiempo señalado en que debiesen estos descargar, y pagar el flete que le prometieron; el patron no deberá ni podrá impedirles el que descarguen sus mercaderías, excepto si dicho patron recelase ó sospechase que aquellos mercaderes eran unos embrollones ó tramposos, de quienes temiere no le metiesen su flete á barato, de suerte que pudiese perderlo. Mas si di-

nolit en barata, qu' ell lo pogués perdre. Empero, si los dits mercaders darán una seguretát al senyor de la nau ó leny qu' ell haia saul nolit seu; ell los deu leixar descarregar tota la lur roba.

E si per ventura los dits mercaders diran al senyor de la nau ó leny: ell si vol pendre d'aquella roba meteixa qu' ell haurá portada, á aquell preu qu' ells la porien vendre ó que val en aquell loch on ell la deu descarregar, tant deu descarregar tro qu' ell haia compliment de paga al nolit qu' ells li prometeren de donar; si lo senyor de la nau ó leny se vol, ell ho pot fer, mas los dits mercaders nol' ne poden forçar.

E si lo senyor de la nau ó leny la pendrá per sa autoritat, ell ho pot fer: è si ell y guanya, tot lo guany deu esser seu; è si y perdrá, tota la pérdua deu esser sua, que personer no lin' es de res tengut. Mas lo senyor de la nau ó leny es tengut de donar part á sos personers de tot aytant com ell haurá de nolit.

Empero, si los mercaders leixarán aquella roba al senyor de la nau ó leny, qu' ell haurá portada, per lo nolit qu' ells donar li deuen; lo senyor de la nau ó leny la ha á rebre, è de res als nols pot destrenyer. E si per aytal raó com desus es dita, lo senyor de la nau ó del leny ha á pendre aquella roba desus dita, personer algú no pot res dir ne contrastar, qu' ell haia á pendre axi be sa part de la pérdua com del guany, si Deu li donaba.

E si per ventura lo senyor de la nau ó leny haurá á pendre, d'aquella roba qu' ell haurá portada, quantitat per lo nolit qu' ell ne deu haver, è aço haurá á fer per manament è per destret de la senyoria del loch on ell será: si en aquella roba qu' ell axi com desus es dit haurá haguda á pendre, se perdrá os' guanyará; personer algú nos' pot nis' deu
abs-

dichos mercaderes diesen al patron alguna seguridad por donde tuviese salvo su flete; deberá dexarles descargar todas sus mercaderías.

Y si dichos mercaderes propusieren al patron si queria tomar parte de aquella mercadería que conducía, al mismo precio á que ellos podrian venderla, ó al que valiese, en el lugar donde habia de descargarla, hasta la cantidad que bastase á cubrir el pago del flete que prometieron darle; podrá el patron, si quiere, hacerlo, mas sin que los mercaderes le puedan forzar á ello.

El patron bien podrá tomarla de su propia autoridad, si quiere; mas si en ello gana, toda la ganancia deberá ser suya; y si pierde, tambien la pérdida; sin que ningun accionista en el buque deba contribuirle. Mas está sí obligado el patron á dar su contingente á sus socios de todo quanto cobre de fletes.

Pero, si los mercaderes dexáren al patron la mercadería que hubiese conducido en pago del flete que habian de darle; deberá tomarla, y á nada mas les podrá compeler. Y quando por la razon misma que se acaba de decir, el patron tenga que tomar la referida mercadería, ningun accionista podrá contradecirle ni quejarse, pues deberá tomar su parte, asi de la pérdida, como de la ganancia, si Dios se la deparase.

Y quando el patron tuviese que tomar porcion de la mercadería que conduxo, en pago del flete que de ella habia de cobrar, y esto tuviese que hacerlo por orden y apremio de la justicia del lugar donde se halláre: si en aquella mercadería, que por el sobredicho apremio tuvo que tomar, perdiese ó ganare, ningun accionista puede

MARITIMAS.

I 2 I

abstrer qu' ell no haia á pendre sa part axi be del guany com de la pérdua.

Encara mes: si los personers dirán è empondrán ab lo senyor de la nau ó leny, qu' ell en qualque part qu' ell vaie ó venga, qu' ell tota via esmerç è pusa esmerçar tot ço que del nolit qu' ell rebrá li sobrará: è si los personers, tots ó la maior partida, dirán ó empondrán ab lo senyor de la nau ço que desus es dit; si ells guanyen ó perden de ço quel senyor de la nau ó leny haurá esmerçat d'alló que del nolit li será sobrat; deuen pendre lur part axi be de la pérdua com del guany si Deu n'y dava: è en res los dits personers non poden contrastar al senyor de la nau, pusque per manament de tots ó de la maior partida ho haurá fet.

Encara mes: si lo senyor de la nau ó leny haurá esmerçat algunes vegades ço que del nolit li será sobrat, sens manament è sens sabuda de sos personers; si ell y guanyará è ells pendrán lur part d'aquell guany, si los dits personers no li dirán ne li farán manament qu' ell no esmerç ço que del nolit li sobrará, è si ell ho fa, qu' ells pendrán volenters del guany si Deu lo y dona, è si pérdua s'y esdeventia, que fos tota sua: è si los personers aço que desus es dit li dirán ó li manarán, è ultra lo manament qu' ells li haurán fet, ell no stará que no esmerç ço que del nolit li sobrará: si en alló en qu' ell haurá esmerçat ço que del nolit li será sobrat, Deu guany y dará; ell es tengut de donar part als personers de tot quell guany, è si ell y perdrá, tota la pérdua deu esser sua.

E si per ventura lo senyor de la nau ó del leny esmerçará á alguns viatges ço que del nolit li sobrará, è los personers pendrán part d'aço que Deu y dará, è ells no dirán ne farán lo manament que desus es dit al senyor de la nau ó

ni debe escusarse á tomar su parte, así de la ganancia como de la pérdida.

Otrosi: quando los accionistas traten y convinieren con el patron que en qualquiera parte adonde él vaya ó venga, emplee tambien y emplear pueda todo lo que le sobráre del flete que perciba: si los accionistas, todos ó la mayor parte asi lo acordaren, y despues ganaren ó perdieren; de lo que el patron hubiese empleado del sobrante del flete, deberá cada uno tomar su parte, así de la pérdida como de la ganancia si Dios la diere; y en nada podrán dichos accionistas contradecir al patron, puesto que éste lo habia executado por mandato de todos ellos ó de la mayor parte.

Otrosi: si el patron empleáre algunas veces lo que sobrase del flete, sin mandato ni noticia de sus accionistas, y ganando él en el negocio, tomáren su parte de aquel beneficio: si dichos accionistas no le dicen ni le dan orden que no emplee lo que le sobrase del flete, y él lo hace con la intencion de que tomarán gustosos de la ganancia si Dios se la dá, y que si aconteciere pérdida será toda de él; mas los accionistas le dicen y mandan lo que arriba se expresa; y sin embargo del mandato que le dieren, no dexáre de emplear lo que le sobrare del flete: si en lo que habrá empleado dicho sobrante diere Dios ganancia, estará obligado á dar su contingente á los accionistas de todo el beneficio; mas si perdiere, toda la pérdida deberá ser suya.

Y si acaso el patron empleáre en algunos viages lo que del flete le sobráre, y los accionistas tomaren su parte de lo que Dios diere, sin darle ellos ni expresarle el referido mandato; dichos accionistas están obligados con el

Q

pa-

leny ; si ell esmerçará axi com desus es dit, los dits personers son tenguts de pendre part axi de la pérdua com farien del guany si Deu n'y dava, tro fins qu' ells li haguessen dit ó fet lo manament axi com desus es dit.

CAPITOL CCLXXIV.

COM LA ROBA POT ESSER
aturada ó lexada per lo
nolit.

SI algun senyor de nau ó leny qui haurá noliciada la sua nau ó lo seu leny á algú ó alguns per anar en Ultramar, ó en Alexandria, ó en Arminia, ó en algunes altres parts ; los mercaders son tenguts de pagar lo nolit al senyor de la nau ó leny segons que ab ell haurán emprés. E si los dits mercaders pagar no volrán, ell se pot tenir tanta de roba que valega lo seu nolit ó mes, ó lo scriuá per ell, segons que en un capítol ia desus dit es contengut. Empero, si los dits mercaders li volrán iaquir la roba qu' ell portada haurá per lo nolit qu' ells li prometeren de donar ; ell la ha á pendre, è en res als nols pot destrenyer, salues empero totes convinçes è empresions d'ell á ells que fossen fetas.

Empero, es axi á entendre : que si la nau ó leny es noliciat á scar, è la roba no sia tota una ; ço es, que aquells mercaders qui la nau ó leny haurán noliciat á scar haurán algun faix ó faixs de çeda, ó de çafra, ó de grana, ó de alguna altra cosa que fos noble mercaderia, è tota la altra roba qu' ells per lo nolit iaquir volrán, no valtrá lo nolit ; lo senyor de la nau no es tengut que la prenga si nos' voltrá : que mester es quel senyor de la nau sia pagat del nolit, pus roba y haurá que li bast. Salvo empero tota convinçença que d'ell
á

patron, si hiciese el negocio como queda dicho, á tomar parte en la pérdida, como la tomarian en la ganancia, si Dios la diere, hasta tanto que le digan ó dén la expresada orden como se previene.

CAPITULO 274.

QUANDO PUEDE LA
mercaderia ser retenida ó dexada
por el flete.

SI un patron hubiese fletado su nave á uno ó varios mercaderes para ir á Ultramar, Alexandria, Armenia ú otras partes, ellos deberán pagarle el flete segun lo hubieren ajustado con él. Y si dichos mercaderes no quisiesen pagarselo, podrá él, ó el escribano por él, retenerse mercaderia equivalente al flete ó á mas, segun se contiene en un capítulo anterior. Mas, si dichos mercaderes quieren dexarle la mercaderia que les habia conducido, por el flete que le prometieron, deberá tomarla sin que á nada mas pueda precisarles, salvas pero todas las condiciones ó convenios que de él á ellos se hubiesen hecho.

Pero débese entender de este modo: si la nave fuese fletada por un tanto, y las mercaderias no fuesen de una especie misma, es á saber, que los mercaderes que fletaron la nave por un tanto llevaren algun fardo ó fardos de seda, ó de azafran, ó de grana, ó de otros generos nobles, y los que quisiesen dexar por el flete no equivaliesen al importe de éste, en tal caso el patron no está obligado á tomarlos sino quiere, pues es preciso que él quede pagado del flete una vez que hay mercaderia que lo cubra ; salvo siempre todo conve-

MARITIMAS.

123

á ells serà estada empresa.

Empero, si los dits mercaders serán en loch on no puguén vendre aquella dita roba, ne porán haver moneda, è ells la haurán ab alguna altra roba á baratar; los dits mercaders son tenguts de donar tanta de roba al senyor de la nau que li sia ben bastant al seu nolit, si ell pendre lan' volrá. E si lo dit senyor de la nau pendre no lan' volrá, los dits mercaders li son tenguts de pagar lo nolit si tota la mercaderia lur sen' sabía consumir, que mester es quel' senyor de la nau sia pagat: salvant que deu esser entés á bon us è á bon enteniment.

E si lo senyor de la nau volrá fer gracia als dits mercaders, qu' ell los vulla sperar del nolit tro qu' ells sien tornats en aquell loch de on partiren, ó en altre on ells pusquen fer venda d'aquella roba qu' ells haurán presa á barata; ell ho pot fer, que mariner ne algún altre no liu pot contrastar, ne ho deu fer; salvo empero als marineros tota promissió quel' senyor de la nau los hagués feta.

E si lo senyor de la nau los farà la gracia desus dita; los dits mercaders son tenguts de donar al senyor de la nau guany, per sou è per liura segons qu' ells guanyarán, de tot ço qu' ells dar devien per son nolit. E si ells per ventura no y guanyarán; ells son tenguts de donar al senyor de la nau tot lo seu nolit: que no es mester que per fer á ells plaer, ell ne sostengués dan, è per ço com no roman per ell si ells no guanyen, ni es sa culpa. E lo senyor de la nau es tengut de donar als marineros guany per lo lur loguer segons qu' ell lo pendrà dels mercaders; salvant empero totes conviengens ó empeniments que fossen fets entre lo senyor de la nau è los mercaders è encara los marineros.

Empero, si la nau ó leny serà noli-
ciat

venio que de él á ellos fuese acordado.

Mas, si dichos mercaderes estuviesen en pais donde no pudiesen vender aquella mercadería ni alcanzar dinero, y tuviesen que trocarla por otros efectos; estarán obligados á dar tanta cantidad de generos al patron, que le sea muy suficiente á su flete, si tomarlos quisiese. Y si el patron tomarlos no quisiese, los mercaderes están obligados á pagarle el flete, aunque toda su mercadería hubiesen de apurar, pues preciso es que el patron quede pagado, pero debe esto entenderse á buena ley y con buena fé.

Y si el patron quisiere hacer la gracia á dichos mercaderes de darles espera por el flete, hasta que hayan regresado al lugar de donde partieron, ú á otro donde puedan hacer venta de los generos que tomaron en trueque, podrá hacerlo, sin que marinero alguno ni otra persona puedan ni deban oponerse; salva siempre qualquiera promesa que el patron les hubiese hecho.

Y si el patron les hiciese la gracia sobredicha, los mercaderes deberán darle ganancia por sueldo y por libra de todo lo que debian dar por el flete, conforme al beneficio que hubiesen hecho. Y si acaso no ganaren en ello, deberán dar al patron todo su flete: pues no es razon que por hacerles á ellos favor, padezca daño, no teniendo él la culpa, ni siendo causa de que no hayan lucrado. Mas el patron está obligado á dar á los marineros ganancias por sus salarios, en razon de la que perciba de los mercaderes; salvos siempre qualesquiera pactos ó condiciones hechos antes entre el patron y los mercaderes, y tambien entre los marineros.

Pero, si la nave se hubiese fletado
Q 2 por

eiāt á quintarades: si los mercaders no obligarán l'una roba per l'altra al nolit al senyor de la nau; lo dit senyor de la nau nos' pot ne deu retenir l'una roba per l'altra, pus que al noliciar nou emprés.

Per que, tot senyor de nau ó leny se quart es' deu guardar ia com nolietará è com no, per tal que dan no lin' pusca venir: è quartse lo senyor de la nau á qui nolietará, è á qui no, è com no: que mester es quel mariner sia pagat de son loguer, haia lo senyor de la nau son nolit ó no, pus quel mariner haurá fet son servey en lo viatge.

CAPITOL CCLXXX.

DE AVINENCES ENTRE
patró è mercaders per roba
nolieiada.

SI mercaders nolietarán alguna roba á algun senyor de nau ó leny ab carta ó ab testimonis; lo senyor de la nau ó leny es mester que atena als dits mercaders tot ço que en la dita carta será contengut, ó tot ço que los dits testimonis hauran oit com lo dit noliciament se feu.

Salvo, empero, que si lo senyor de la nau no haurá vista la dita roba com ell la nolieia, ne encara en la dita carta será, ó no haurá oit los dits testimonis, sino tant solament que sen' fiará ó sen' será fiat en lo dit del mercader: si lo mercader dirá al dit senyor de la nau haver mesa una roba è ell ne haurá mesa altra, es axi á entendre, que si lo dit mercader nolietará á faixs, ó á costals, ó á bales, ó farcells, è ell dirá ó farà entenent al senyor de la nau ó leny que en aquells faixs, ó costals, ó bales, ó farcells no ha sino aytant, ço es á saber, quantitat sabuda de quintarades: è si al dit senyor de la nau ó leny será
sem-

por quintaladas, y los mercaderes no obligaren la una mercaderia por la otra para el pago del flete al patron; éste no puede ni debe retener una mercaderia por otra, si en el acto del fletamento no se hubiese pactado.

Por lo qual, todo patron cuide y procure ver en qué terminos fleta, ó no, á fin de que no le pueda redundar daño; y tambien advierta á quién, y cómo fleta, pues es preciso que el mariner sea pagado de su salario (cobre el patron el flete ó no cobre) puesto que el mariner ha hecho su servicio en aquel viage.

CAPITULO 280.

DE LOS CONTRATOS
entre patron y mercaderes sobre
fletamentos de mercancias.

SI unos mercaderes fletan cierta mercaderia á un patron, mediante escritura ó testigos; dicho patron es preciso que les cumpla todo lo que se contenga en aquella escritura, ó todo lo que dichos testigos hayan oído en el acto de hacerse el referido fletamento.

Salvo, pues, que si el patron no ha visto dicha mercaderia al tiempo de fletarla, ni tampoco consta en dicha escritura, ni ha oído los citados testigos, antes bien solamente se fia, ó se fió, en el dicho del mercader: si este dice al patron haber embarcado una mercaderia, habiendo embarcado otra diferente, es á saber, que si fleta á fardos, ó á zurriones, balones, ó paquetes, y él dice ó hará entender al patron que en aquellos lios no hay sino tanto, es á saber, una cantidad sabida de quintaladas, y al patron le pareciere que hay mas, ó debe de haber mas de lo que dicho mercader le declaró quando fletó aque-
lla

MARITIMAS.

125

semblant que mes y haie ó y deia haver quel dit mercader no li haurá fet entenent com la dita roba nolieia, è lo dit senyor de la nau li feu la dita carta, ó haurán oit los dits testimonis; lo dit senyor de la nau la pot fer pesar, è si ell mes y trobará quel dit mercader no li feu entenent com la nolieia, lo senyor de la nau pot demanar d'aquell mes que trobat y será aytant nolit com ell se volrá.

Encara: si lo senyor de la nau ó leny farà ó haurá á fer alguna messió per aquella roba á pesar; si ell mes y trobará quel mercader no li havia fet entenent com la li nolieia, la messió dita deu pagar lo mercader. E si lo senyor de la nau no y trobará sino axi com lo dit mercader li haurá dit com la dita roba nolieia; si ell ne fa messió, ell la deu pagar del seu propi. E si lo dit mercader havia feta la dita messió, lo senyor de la nau la li deu re-tre sens tot contrast, pus mes no y haurá trobat.

Empero lo dit senyor de la nau pot fer pesar la roba ans ques' carrég, ó lá on farà port per descarregar. Mas, empero, si lo dit senyor de la nau haurá vista la dita roba ans qu' ell la nolieig, è ans qu' ell faça la dita carta, una ó dues vegades; en aquell nolieiam-ent aytal lo dit senyor de la nau no deu ne pot metre contrast. Salvo en aytant, que si á ell es ó será semblant quel dit mercader hagués res iunt en los dits faixs, ó costals, ó bales, ó far-cells despuys qu' ell los hagués nolieiat, è encara li hagués feta la dita carta; lo dit senyor de la nau pot aportar è fer destrenyer lo dit mercader de fer sa-grament qu' ell no y ha res iunt en la dita roba.

E pus quel senyor de la nau la pot fer pesar, en axi empero, si lo dit mer-
ca-

lla mercadería, y el patron le hizo la dicha escritura, ó lo oyeron los referidos testigos; el patron entonces puede hacerlos pesar. Y si halláre mas cantidad que la que el mercader le habia declarado quando la fletó; podrá el patron pedir por aquel exceso que hubiese encontrado en aquellos lios tanto flete como quiera.

Además: si el patron hiciere, ó hubiere hecho algunos gastos para pesar aquella mercadería, y halláre mas que la que declaró el mercader al tiempo de fletarla; dichos gastos deberá pagarlos el mercader. Mas si no halláre sino lo mismo que el mercader le dixo quando fletó la mercaderia, y para esto hubiese hecho algun gasto; deberá pagarlo de lo suyo. Y si dicho mercader hubiese desembolsado este gasto; el patron deberá abonarselo sin contradiccion, puesto que no halló mas de lo declarado.

Pero el patron puede hacer pesar la mercadería antes que se cargue, ó allí donde tomará puerto para descargar. Mas si el patron ha visto la dicha mercadería antes que se flete, y que se haga dicha escritura, una ó dos veces; en semejante fletamento no puede nada contradecir. Exceptúase el caso, que si le parece ó pareciere que el mercader habia añadido alguna cosa en dichos lios, zurrone, balones, ó fardos, despues de haberlos fletado; y aun despues de haberle hecho la escritura; el patron podrá compeler y apremiar al mercader á prestar juramento de que nada mas añadió á dicha mercaderia.

Y ya que dicho patron puede hacerla pesar; esto debe entenderse en el
ca-

cader li dix que no y havia sino tant solament quantitat de quintarades sabudes. Mas, empero, si lo dit mercader no haurá dit ne dirá al dit senyor de la nau ó leny sino tant solament ia per quant portará faixs, ó costals, ó bales, ó farcells: si certa quantitat ell no li dirá, ni ell no li demanará quantes quintarades y haurá en lo faix, ó en lo costal, ó bala, ó farcell; lo dit senyor de la nau no la deu fer pesar per alguna raó.

Mas si ha dubte quel dit mercader y haia alguna cosa iunta despuys qu' ell los hagué vists è nolietats; ell pot destrenyer lo dit mercader del dit sagrament ab la senyoria: è si lo dit mercader farà lo sagrament, deu ne esser cregut; si donchs lo contrari no li será provat. E si lo dit contrari provat li será, lo dit mercader es tengut de doblar lo nolit de tota la roba al dit senyor de la nau ó leny. Mas es axi á entendre, qu' ell li deu doblar lo nolit d'ago qu' ell iunt li haurá si provat li será, ó d'aquell mes de les quintarades, si trovades y serán mes quel dit mercader no havia fet entenent al dit senyor de la nau com ell la nolietá; è encara star á mercé de la senyoria per raó del fals sagrament qu' ell fet haurá.

Empero, si la dita roba será nolietada á quintarades, è per quascun quintar será stat fet preu sabut; en ago no cal als dir, que á quascú es tengut per tant cert que ia sab qué y ha á fer è qué no.

caso que el mercader le hubiese dicho que no habia en dichos fardos sino cantidad cierta de quintaladas. Mas si no le hubiere dicho, ni dixere, sino: por cuánto llevará tantos lios, zurrone, fardos, ó balones, sin expresarle la cantidad de la mercadería, ni preguntarle el patron cuánto peso hará cada lio, zurrone, balon, ó fardo; el mencionado patron no deberá hacerla pesar por ningún motivo.

Mas, si el patron tuviere sospecha de que el mercader hubiese añadido alguna cosa despues de haber visto y fletado aquellos fardos; podrá compelerle ante la justicia á prestar juramento. Y si dicho mercader asi lo jurase, deberá ser creído; si ya no se le probase lo contrario, y probandosele lo contrario, estará obligado dicho mercader á dar doble flete de toda la mercadería al patron, es á saber, debe doblarle el flete de todo lo que hubiese puesto de mas si se le probase, y del exceso de las quintaladas, si se le hallasen mas de las que declaró al patron quando fletó la nave: y ademas deberá estar á disposicion de la justicia, por razon del juramento falso que hubiese hecho.

Pero, si aquella mercadería fué fletada por quintaladas, y por cada una se ajustó precio cierto; en este caso nada es menester decir, sino que cada qual bien sabe lo que debe ó no deber hacer sobre esto.

MARITIMAS.

127

CAPITOL CCLXXXIV.

CAPITULO 284.

DE NAU O LENY QUI PER
cas fortuit se haurá á
levar.

DE NAVE QUE POR UN
caso fortuito tendrá que
zarpar.

SI alguna nau ó leny será noliciada que deia anar carregar en algun loch: si com aquella nau ó leny será iunt en aquell loch on deurá carregar, è stant la nau ó leny en aquell loch, se metrá temporal tant gran, que la nau ó leny sen' haurá á levar ans que no haurá levat lo cárrech que levar devia, ó per ventura y vendrán lenys armats d'enemichs, on' vendrá certenitat que y deuen venir: si aquella nau ó leny sen' haurá á levar per alguna de les raons desus dites ans que no haurá levat lo cárrech per que y era venguda è stada noliciada, è haurá sen' á tornar per ventura en aquell loch d'on parti è fo noliciada: si lo dit senyor de la nau ó leny contrastará ab aquells quil' noliciaren qu' ell no y volrá tornar, quant que haia bones noves, ó que lo dit temporal sia abonangat, ans los demanará lo nolit qu' ells li prometeren de donar com lo noliciaren; lo dit senyor de la nau ó leny es tengut de tornar.

E si per ventura tornar no y volrá; la senyoria lo deu destrenyer que y torn; è si ell per nulla raó tornar no y volrá, los dits mercaders poden noliciar alguna nau ó algun leny semblant d' aquell: è sils costa mes que aquell no fahia, aquell senyor d' aquella nau ó leny qu' ells primer havien noliciat, deu pagar aquell mes que als dits mercaders costará; è si ell simplement pagar non volrá, la senyoria lon' deu destrenyer, si la nau ó leny ne sabía esser venut. Encara mes, los dits mercaders no li son tenguts de donar lo nolit, pus qu' ell nois haurá portada aquella lur roba qu' ells ha-

SI una nave se fletáre para ir á cargar á algun lugar, y habiendo aportado adonde debe cargar, y estando surta alli se moviere tan gran temporal que la obligue á zarpar antes de haber tomado la carga que debía llevar; ó por ventura viniere allí vasos armados de enemigos, ó se recibiere noticia cierta que habian de venir, y dicha nave tuviese que hacerse á la vela por alguna de las referidas causas antes de haber tomado la carga para la que salió y se fletó, y tuviere acaso que regresar al lugar de donde habia partido, y en el que fué fletada, si el patron disputáre con los que la fletaron, que no quiere volver allá, aun que haya buenas noticias, ó que aquel temporal se haya abonanzado, antes bien les pidiere el flete que le prometieron dar quando le ajustaron; dicho patron quedará obligado á volver á aquel parage.

Y si acaso no quisiere volver, debe la justicia obligarle á ello: y si por razon alguna volver no quisiese, los referidos mercaderes podrán fletar otra nave igual á la primera; y si ésta les costáre mas que aquella, el patron de la que primero habian fletado, deberá pagar el exceso que les costáre. Y quando buenamente pagar no quisiere, la justicia deberá apremiarle, aunque se haya de vender la nave. Además, que en este caso los mercaderes no estarán obligados á darle el flete, puesto que no les llevó las mercaderias que habian fletado, y que no quedó por culpa de ellos

havien noliciada, ni es romás en lur culpa. Salvo empero sia entés, que si aquells quel' havien noliciat no li havien attés ço que ab ells havia emprés com lo noliciaren, è per culpa ó per negligencia dels dits mercaders sen' será hagut á tornar menys de lur roba; lo dit senyor de la nau ó leny no y es tengut de tornar; ans li son tenguts de pagar son nolít, pusque per culpa dels dits mercaders sen' será hagut á tornar menys de la roba.

E si per ventura no será culpa dels dits mercaders, è lo senyor de la nau ó leny y volrá tornar; nou poden fer ne deuen per alguna iusta raó, pus que en culpa no será stat del senyor de la nau ó leny, ne encara en culpa dels mercaders, sino tant solament per los casos damunt dits.

Salvo empero, que si la nau ó leny havia lexada alguna exárcia ó alguns homens en terra en aquell loch d'on se hagueren á levar per los casos desus dits; lo senyor de la nau ó leny es tengut de metre exárcia á esmena d'aquella que lexada háura, è encara metre homens en esmena d'aquells qui allá serán romasos. E si per ventura lo senyor de la nau ó leny fer nou volrá, los dits mariners no y son tenguts de tornar si ells nos volrán; ne lo senyor de la nau ó leny nols ne pot destrenyer per alguna raó, pus qu' ell nols volrá fer compliment d'aço que desus es dit.

CAPITOL CCXC.

DE CARRECH DE LENYAM.

SI alguna nau ó leny carregará ó háura carregat en algun loch de lenyám per portar en algun altre loch; si entre lo senyor de la nau ó leny è los mercaders de

ellos. Mas debe esto entenderse asi: que si los que fletaron no le hubiesen cumplido lo que con ellos habia convenido quando le ajustaron, y por culpa ó negligencia de ellos hubiese tenido que venirse sin sus mercaderias, dicho patron no estará obligado á volver allá, antes le deberán pagar su flete, puesto que por culpa de ellos tuvo que retirarse sin las mercaderias.

Y si acaso no será la culpa de los mercaderes, y el patron querrá volver allá, mas los marineros se opondrán por no querer ellos volver á dicho parage; éstos no pueden ni deben hacerlo por ninguna razon, pues no ha consistido en la culpa del patron, ni tampoco de los mercaderes, y sí en las causas arriba expresadas.

Pero es de advertir: que si la nave hubiere dexado algunos pertrechos, ó algunos hombres en tierra, en el lugar de donde tuvieron que salirse por las causas sobredichas, el patron estará obligado á reponer otros pertrechos en compensacion de los que se dexó, y tambien á tomar otros hombres para reemplazar á los que hubiesen quedado. Y si acaso el patron no quiere hacerlo asi, los marineros no estarán obligados á volver si no quieren, ni el patron podrá compelerles por ninguna razon, puesto que no les quiere cumplir lo que queda dicho arriba.

CAPITULO 290.

DE CARGAMENTO DE maderage.

SI una nave cargare ó hubiere cargado en un parage de maderas para llevarlas á cierto destino, y entre el patron y los mercaderes, cuyas fuesen las ma-

MARITIMAS.

I 29

de qui lo lenyám será, preu algú de nolít entre ells no haurá del dit lenyám; lo dit senyor de la nau ó leny pot pendre la meytat del dit lenyám, si ell se volrá, per raó de son nolít: que mercader, ne alguna altra persona, ne encara senyoria no lo y pot vedar per alguna raó, per ço, car axí es è fo stablít è ordenat, è es sa costuma del començament quels antichs començaren anar per lo mon, è stabliren è ordenaren axí com damunt es dit: è axí deu esser seguit com antiguament fo ordenat, è no en altra manera per alguna raó.

Salvo, empero, en aytal manera; que si los dits mercaders, de qui lo dit lenyám será, dirán ó haurán dit al dit senyor de la nau ó leny, ans que lo dit lenyám carregassen, qu'ells volien fer preu del nolít per raó del dit lenyám. E si lo dit senyor de la nau ó leny dirá ó haurá dit als dits mercaders que nols cal fer preu de nolít per raó del dit lenyám, qu' ell ne farà tot ço qu' ells ne volrán en' tenguen per be: è si los dits mercaders carregarán sobre les paraules è condicions desus dites quel dit senyor de la nau los haurá dites; los dits mercaders no son tenguts de donar la meytat de lenyám, pus qu' ells sobre les paraules è condicions desus dites carregarán; ne lo dit senyor de la nau nols ne pot ne deu gens demanar, per les condicions damunt dites qui serán stades empreses.

Empero los dits mercaders son tenguts de donar nolít convenient al dit senyor de la nau ó leny del dit lenyám segons que nolits se darán en aquell loch on ells serán, ó segons que ab lo dit senyor avenir se porán. E si per ventura los dits mercaders ab lo dit senyor de la nau ó leny avenir nos' porán del dit nolít; deu esser més en poder de bons homens, è aço qu' ells ne dirán, allon' deu

es-

maderas no hubiere precio ajustado por ellas, el referido patron podrá tomar la mitad de dichas maderas si quiere á cuenta: por manera que ni mercader, ni otra persona, ni aun justicia no se lo puede vedar por motivo alguno, puesto que así es y fué ordenado y establecido, y es ya la costumbre desde el principio que los antiguos empezaron á navegar por el mundo, quienes lo instituyeron y ordenaron como se expresa arriba: y así debe seguirse como fué ordenado antiguamente, y no de otra manera por motivo alguno.

Pero exceptúase el caso en que dichos mercaderes, cuya fuere la madera, dixeren ó hubieren dicho al patron antes que la cargasen, que querian ajustar el precio del flete de dicho cargamento. Y si el referido patron dixere ó hubiere dicho á los mercaderes que no era menester ajustar precio por el flete de la madera, que él se conformaría á todo lo que gustasen y tuviesen á bien, y ellos cargáren baxo de estas palabras y condiciones que acababa de decirles el patron; dichos mercaderes no estarán obligados á dar la mitad de la madera, puesto que ellos la cargaron baxo las palabras y condiciones expresadas; ni tampoco el patron podrá ni deberá demandarcelo, por motivo de las condiciones que se acordaron.

Pero dichos mercaderes deberán darle al patron el conveniente flete de la madera, conforme al que corra en el pays donde estén, ó segun se puedan componer con él. Y si acaso componerse no pudiesen sobre el referido flete, deberá ponerse esta cuestión en juicio de hombres buenos; y lo que estos decidan, aquello deberá observarse, y no otra cosa. Salvo pero, y es preciso ad-

R

ver-

130

COSTUMBRES

esser seguit, è als no. Salvo empero, es axi entendre, que los dits mercaders puguén ó poguessen en ver metre les dites paraules ó condicions damunt dites, que ab lo dit senyor de la nau foren empreses, per scrit ó per testimonis. E si en ver metre nou porán, los dits mercaders son tenguts de donar la meytat del lenyám per raó de son nolít.

vertirlo, que dichos mercaderes puedan ó pudiesen justificar las sobredichas palabras ó condiciones que con el patron se hubiesen acordado por escrito ó con testigos. Y si justificarlo no pudiesen dichos mercaderes; estarán obligados á dar la mitad de la madera en pago de su flete.

TITULO V.

*DE LA CARGA, ESTIBA, Y DESCARGA
de los generos, y de los daños causados
en ellos.*

CAPITOL LXII.

DE HABER QUI PRENGA DAN
per mal estibar ó per altre
negligencia.

Senyor de nau, ne notxer, no deu stibar ne deu fer stibar en vert, ne stibar negun faix que hom tema, ne bala, ne farcell, que damnatge y prengúes, pres d' arbres, ne de timoneres, ne de sentina, ne de porta, ne de negun altre loch on mal pogués pendre.

Encara lo senyor es tengut de moltes altres coses als mercaders: haver qui sia més en nau, sis' banya per cuberta, ó per murada, ó per arbres, ó per sentina, ó per timoneres, ó per ambrunals, ó per porta, ó per metre en loch dubtós, ó per poch crostám; car lo senyor deu esmenar tot lo dan quel mercader pendrá en aquell haver quis' será banyat, ab qu' el senyor de la nau y bast. E si no y bast, deusen' vendre la nau; que personer ni prestador no pot res haver, salvo los mariners, qui no perden lurs loguers.

CA-

CAPITULO 62.

DE LOS GENEROS QUE
*reciban daño por mal estibados,
ó por otro descuido.*

NI el patron, ni el contra maestre, deben estibar, ni hacer estibar en verde, esto es, en sitio húmedo; ni estibar paquete, balon, ni fardo, que se tema recibir daño, junto á árboles, timoneras, sentina, escotilla, ú otro sitio donde puedan maltratarse.

Además: es responsable el patron á los mercaderes de muchas otras cosas: de todo género, que embarcado, se mojare por cubierta, por costados, por arboles, por sentina, por timoneras, por imbornales, por escotilla, por estar en parage expuesto, ó por poca carena, pues el patron debe resarcir todo el daño que el mercader reciba en la mercadería que se moja, si basta su caudal; y si no basta, debe venderse la nave, sin que accionista ni prestador pueda reclamar algo; salvo los marineros, que no pierden sus soldadas.

CA-

MARITIMAS.

131

CAPITOL LXIII.

CAPITULO 63.

DE ROBA BANYADA.

DE MERCADERIA
mojada.

ROBA que serà trobada banyada en nau ó en leny, è serà banyada per aygua de cuberta, ó per murades, ó encara per fallida de crostám; lo senyor de la nau ó del leny deu sostenir tot lo damnatge. E sis' banya per aygua del pla que la nau ó leny faça, è sia sufficientment encrostamada, è per muradane per cuberta no faça aygua; lo senyor de la nau no sia tengut de res esmenar.

EL patron debe pagar todo el daño de la mercadería que se halle mojada dentro de la nave, y lo sea por agua de cubierta, ó de costados, ó por falta de carena. Pero si se mojare por agua que hiciese el buque en el plano, estando suficientemente carenado, y no la hiciese por costados, ni por cubierta; el patron no estará obligado á resarcimiento alguno.

CAPITOL LXIV.

CAPITULO 64.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.DECLARACION DEL
precedente capítulo.

DIT es, esclarit, è certificat lo capítol desus dit: que si nau ó leny farà aygua per murades, ó per cuberta, que aquella roba que per aygua de murades ó de cuberta se banyará, es' guastará, quel' senyor de la nau es tengut de esmenar als mercaders, de qui aquella roba serà, tot lo dan qu' ells ne pendran ne sostendran. Es entendre: que si la nau ó leny correrà è sostendrá tan gran fortuna de mal temps, que li farà gitar la stopa de les murades ó de la cuberta: è si per aquesta raó que desus es dita, la roba que en la nau ó en lo leny serà se banyará os' guastará; lo senyor del leny ó de la nau no es tengut d' alguna esmena á fer á aquells mercaders de qui aquella roba banyada ó guastada serà, pus no es fet per sa culpa.

DICE, declara, y prescribe el capítulo antecedente: que si la nave hiciere agua por costados ó por cubierta, y la mercadería por esta agua de costados ó cubierta se mojare ó deteriorare; el patron quedará obligado á resarcir á los mercaderes, cuya sea, todo el daño que reciban y padezcan. Mas debe entenderse: que si la nave corre y aguanta tan gran borrasca, que le haga arrojar la estopa de los costados, ó de la cubierta, y por esta causa la mercadería que va embarcada se moja, ó se avería; en tal caso el patron no estará obligado á dar resarcimiento alguno á los mercaderes cuyos fueren aquellos generos mojados, puesto que no sucedió por culpa suya esta desgracia.

E fon fet per ço aquest capítol: car á impediment de Deu, ne de mar, ne de vent, ne de senyoria, negú no pot res dir ne contrastar. E per aquella raó metéixa, nau ó leny qui per fortuna de mal temps

Por esto se hizo este capítulo: porque contra impedimento de Dios, de mar, de viento, ó de principe, nadie puede quejarse ni contradecir. Y por la misma razon, siempre que una nave,

R 2 por

temps perdrá alguna exárcia, axi com son timons, ó timoneres, ó arbres, ó antenes, ó veles, ó alguna altre exárcia, è per raó de qualque sia exárcia que la nau ó leny per fortuna de mal temps perdrá, en la nau ó en lo leny se banyará es' guastará alguna roba; lo senyor de la nau non' sia tengut de esmena á fer, pus que per sa culpa nos' será banyada ne guastada.

CAPITOL LXV.

ENCARAMES, DE
fet de roba banyada ó
guastada.

Segons que desus es dit, esclareix: nau ó leny que farà aygua per murades, ó per cuberta, per qual raó es absolt lo senyor de la nau ó del leny, qui no es tengut de esmena á fer de roba que s'y bany, ó que s'y guast per banyadura. E en aquesta esmena los nostres antecessors volgueren esclarir ço que diu: leny qui farà aygua per pla, sol que sia sufficientment encrostamat, lo senyor de la nau ó del leny no sia tengut de esmena á fer de roba que per aygua de plá será banyada.

Volent esclarir ço que diu sufficientment encrostamat, cóm deu esser entés; per ço que entre los senyors de les naus ó dels lenys, è los mercaders no pusca haver algun contrast, departiren ho en axi: que tota nau ó tot leny en que lo crostám será pus alt que lo paramijal, ó que sia par á par del paramijal, è que sia per tota la nau, ó per tot lo leny spés, è per tot lo cominal tro sus á les scoes; per aygua quen' faça per lo plá, no sia tengut de roba que s'y bany ó que s'y guast de esmena á fer lo senyor de la nau ó del leny als mercaders de qui será aquella roba banyada ó guastada.
¿Per

por desgracia de temporal, pierde algunos aparejos, como timones, ó timoneras, árboles, entenas, velas, ú otros pertrechos, y con el motivo de qualquiera aparejo que la nave por desgracia del temporal pierda, se moja ó deteriora dentro de ella alguna mercadería; el patron no está obligado al resarcimiento, puesto que por culpa suya no se mojó ni deterioró.

CAPITULO 65.

ADICION AL CASO
de mercadería mojada ó
averiada.

Segun arriba se dice y declara: siempre que una nave hace agua por costados, ó por cubierta, por esta sola razon queda absuelto el patron de resarcir cosa alguna de los generos que se mojan ó echan á perder por mojadura. Y en esta enmienda nuestros antepasados quisieron aclarar la cláusula que dice: haciendo la nave agua por el plano, si está suficientemente carenada, el patron no deberá dar resarcimiento de los generos que se hayan mojado por agua del plano.

Y ellos, paraque entre los patrones y los mercaderes no pudiese haber ninguna cuestión, queriendo aclarar cómo debe entenderse la expresion de *suficientemente carenada*: lo especificaron de este modo: quando la carena en una nave subirá mas arriba de la cinta ó se quedará á su igual, y se extenderá por toda la banda, hasta encima de los escobenes; por agua que haga el buque por el plano, el patron no estará obligado á dar resarcimiento alguno á los mercaderes dueños de los generos mojados ó deteriorados. Y la razon de esto es por que los mercaderes quando fletaron dicha

MARITIMAS.

133

¿ Per quál rab? Per ço car, com los mercaders nolietaren aquella nau ó aquell leny, guardasen ho si era ayguader ó no, è per ço com si ells veeren è conegueren que aquella nau ó aquell leny qu' ells nolietarán farà aygua per lo plá; si nou digueren al senyor de qui era, ell nols es de res tengut. Empero, si los dits mercaders lo y digueren ó lo y feren entendent; qualque cosa, ó qualque promissió que á ells los faés, aquella es mester qu' ell los attena.

Empero, si lo crostám será res pus baix quel paramijal: si la nau ó lo leny farà aygua por lo plá, lo senyor de la nau ó del leny es tengut de tota roba esmenar que per aygua de plá sia banyada ó guastada per qualque raó; per ço que, iatsia aço quel' paramijal y sia més è posat per tenir fort. è per dar enfortiment á la nau ó al leny, axi be y es posat per lo crostám que venga par á par d'ell.

E per les raons desus dites feren aquesta esmena è aquest esclariment los nostres antecessors, per raó que contrast no pusca haver entre los mercaders è los bons homens qui van per la mar, qui son senyors de les naus ó dels lenys.

CAPITOL LXVI.

DE ROBA QUIS' GUASTA
per rates, ó altrement
se pert.

SI haver será guastat per rates en la nau, è no ha gat en la nau; lo senyor de la nau será tengut de esmenar. Haver, qui més sia en la nau è sia scrit en capbreu; sis' pert en la nau stant, lo senyor de la nau deu esmenar aquells havers.

CA-

cha nave, debieron mirar si era aguadera ó no; y puesto que, quando vieron y conocieron que el buque que fletaron hacia agua por el plano, no lo dixeron al patron; éste en nada les quedará responsable. Mas si se lo hubiesen dicho y manifestado los referidos mercaderes; es menester que él les cumpla qualquiera condicion ó promesa que les hubiese hecho.

Pero, por poco que la carena esté mas baxa que la cinta, y la embarcacion hace agua por el plano; el patron está obligado á resarcir todos los generos que por aquella agua serán mojados ó deteriorados, por qualquiera motivo: porque si bien la cinta está puesta en la nave para ligar y fortalecer el buque, tambien está puesta para que la pez y betún venga al igual de ella.

Y por las sobredichas razones hicieron esta correccion y declaracion nuestros antepasados, á fin de que no haya disputas entre los mercaderes y los prácticos que van por la mar, que son patrones de embarcacion.

CAPITULO 66.

DE MERCADERIA QUE SE
deteriora por ratones, ó se pierde
por otra causa.

LOS efectos que en la nave maltratan los ratones, por causa de no haber gato á bordo, deberá el patron resarcirlos: y todos los puestos ya en la nave, y escritos en manual, si se pierden estando embarcados; deberá el patron satisfacerlos.

CA-

134

COSTUMBRES

CAPITOL LXVII.

DE HAVER GUASTAT
per rates, per no haver gat
en nau.

SI haver será guastat per rates è que en la nau no haia gat, lo senyor lo deu esmenar; mas no declara, si en la nau haurá gats en aquell loch on la dita nau stibara, è com d' aquí serán partits los dits gats morrán, ó serán morts, è rates hauran guastat algun haver ans que sien en loch que gats pusquen haver: si lo senyor de la nau comprará gats è metrá tan tost com en lo loch será qu'en trobará á vendre ó á donar, ó en qualque manera en la nau los metrá; no sia tengut de restituir los dans desus dits pus en culpa d' ell no será esdevengut.

CAPITOL LXVIII.

SI ROBA PENDRA
dan per esser stibada
en vert.

ENcara: si lo senyor de la nau farà metre res en cant, que es á entendre, en vert; tot lo damnatge quen' sia pagat.

CAPITOL LXIX.

COM DEU ESSER FET
sol.

Senyor de nau ó de leny no deu fer de haver d' algun hom mercader sol á haver d' altre mercader. E si ho fa, èl' haver qui es sol pendrá dan per l'altre que va desus; lo senyor de la nau es tengut de restituir lo dan.

CAPITULO 67.

DE GENEROS DAÑADOS POR
ratones, por no haber gato en
la nave.

SI una mercadería recibe daño de ratones por no haber gato en la nave, el patron debe resarcirlo. Mas no se declara, que si los gatos que tiene la nave en el lugar donde carga, muriesen despues de haber partido, y los ratones dañan alguna mercadería antes que llegue dicho patron á parage donde pueda haber gato, pero que luego que llega adonde los halle de venta, ó de regalo, los compra y mete á bordo de qualquier modo: si será responsable á restituir los daños sobredichos, puesto que no acaecieron por culpa suya.

CAPITULO 68.

DE LOS GENEROS QUE
recibirán daño por ser estibados
en verde.

OTrosi: si el patron hace embarcar algun género sin suelo, es á saber, sobre húmedo; deberá pagar todo el daño.

CAPITULO 69.

COMO DEBE HACERSE
suelo.

Ningun patron deberá hacer con los generos de un mercader, suelo, para los de otro; y si lo hace, y la mercadería que sirve de suelo recibe daño por la otra que va encima, el patron deberá restituir el daño.

MARITIMAS.

135

CAPITOL LXX.

CAPITULO 70.

DECLARACIO DEL
capítol precedent.DECLARACION DEL
capítulo precedente.

SEGONS que en lo capítol desus dit diu: senyor de nau ó de leny no deu fer de haver del un mercader sol; è si ho fa, èl haver qui al sol será pendrá dan, ell es tengut del tot esmenar. Mas pas no diu, ne demostra, ne esclareix: cóm deu esser entès, ne cóm no, ne per quál raó.

E per la raó desus dita, è per ço que entre los mercaders éls senyors de les naus no pusca haver algun contrast; los nostres antecessors qui primerament anaren è comengaren anar per lo mon, aquesta esmena volgueren esclarir en axí: que sils mercaders qui en la nau ó leny metrán roba, si tots ó partida haurán roba de pes, si lo senyor de la nau farà sol tant solament de la roba del un mercader á la roba dels altres; si aquella roba, de que ell haurá fet sol axí com es dit, pendrá algun dan; ell es tengut de tot á restituir. Mas, empero, si en la nau no haurá roba de pes sino tant solament d'un mercader (que tota la roba dels altres mercaders será de volúm): si aquella roba que en lo sol iusá será mesa, pendrá algun dan ab aquella nau ó leny; si es sufficientment encrostamat, è que no faça aygua per cuberta, ni per murades, ell no es tengut d'alguna esmena á fer. Encara mes, per ço car es raó, è es tots temps stat acostumat, que tota via deu esser fet lo sol iusá de la roba del pes. ¿Per qué? Per donar millor regiment á la nau ó al leny; que revés seria è cosa perillosa que métia la cosa del ambolúm al sol iusá è la roba del pes al sol sobirá, perque met hom la nau ó lo leny en tny de perdre, per ço car nos' poria regir.

Em-

SEGUN expresa el tenor del capítulo sobredicho, el patron no deberá hacer suelo de la mercadería de uno de los mercaderes; y si lo hace, y la que sirve de suelo recibe daño, quedará obligado á resarcirlo todo. Más no se dice, demuestra, ni aclara: cómo debe ó no entenderse, y por qué razon.

Por este motivo, y á fin de que entre los mercaderes no pueda haber disputas; nuestros antepasados, que primero navegaron y comenzaron á correr por el mundo, quisieron hacer esta enmienda, y aclararlo así: quando los mercaderes, que embarcan generos en una nave, todos ó la mayor parte tienen mercadería de peso, y el patron hace solamente de la de un mercader suelo para la de los demás: si esta mercadería con la qual habrá hecho suelo, como ya se ha dicho, recibe algun daño; está obligado á restituirlo todo. Mas si en la nave no hay mercadería de peso sino de uno solo (siendo las de los otros mercaderes de volúmen) si la mercadería que se pone en el suelo inferior recibe algun daño en aquella nave; siendo ésta sufficientemente carenada, y que no haga agua por cubierta ni costados, el patron no es responsable á dar resarcimiento alguno. Y además, que es razon y costumbre de todos tiempos, que siempre debe hacerse el suelo inferior con mercadería de peso, á fin de dar mejor gobierno al buque: pues sería cosa contraria y peligrosa colocar los generos de volúmen en el suelo inferior, y los de peso en el superior, porque así se pondría la nave á riesgo de perderse por no poder gobernar bien.

Pe-

Empero, si tots los mercaders, ó partida, y metran roba de pes; lo senyor de la nau ó del leny deu metre è fer metre de tots cominalment en lo sol iusá, per ço que dan no lin' pusca venir, axi com desus dit es.

E per les raons desus dites faeren aquesta esmena è aquest declariment los nostres antecessors, per ço que contrast, ne treball, ne mal no pusca haver ne esser entre los senyors de les naus ó dels lenys, è los mercaders qui van per lo mon.

CAPITOL LXXI.

DE ROBA QUIS' BANYARA AL
carregar ó descarregar.

MAS: si vols saber, que un farcell, ó una bala, ó altre haver se banya al carregar ó al descarregar; lo senyor, ne la nau, non' es tengut. Tots los damnatges, que son damunt dits, es' dirán als capítols de mar, que paga la nau; lo senyor y met sa part, è quascun personer per sí, car tot ho paga la nau.

CAPITOL LXXII.

DEL CARREGAR E
descargar les robes.

ENCARA devets saber: que lo senyor de la nau deu fer carregar la roba è descarregar, si ab éll ho emprenen los mercaders: è si no ho ha per convinença, los mercaders se deuen posar (axi es á entendre, que sien en loch agrest) ab los mariners de carregar è descarregar.

Pero si todos los mercaderes ó parte de ellos embarcan generos de peso; el patron debe colocar y hacer colocar de los de todos en comun en el suelo inferior, á fin de que no le venga perjuicio como queda dicho.

Y por las sobredichas razones hicieron esta enmienda y declaracion nuestros antepasados, á fin de evitar disputas, desazones, y perjuicios entre los patrones y los mercaderes que navegan por el mundo.

CAPITULO 71.

DE GENEROS QUE SE
mojáren al cargar ó al
descargar.

SEpase: que si un fardo, ó un balon, ú otra mercadería se moja al cargar ó al descargar; el patron no queda responsable á ello. En todos los daños, que se han referido y referirán en los capítulos de mar, y paga la nave; el patron pone su parte, y cada accionista la suya, porque todo lo indemniza el buque.

CAPITULO 72.

DEL CARGAR Y DEL
descargar los generos.

SEpase otrosi: que el patron debe hacer cargar y descargar los generos, si con él lo conciertan los mercaderes; más si no lo tienen pactado asi, los mercaderes (en caso de hallarse en parage des poblado) deben ajustarse con los mariners para el cargar y descargar.

MARITIMAS.

137

CAPITOL LXXIII.

A QUE SON TENGUTS
ó no tenguts los mariners en
lo carregar.

MAS los mariners son tenguts de pendre lo haver á la porta; è de stibarlo no son tenguts, sil' senyor de la nau nou ha promès als mercaders. E si promès ho ha, puys lo senyor de la nau ha sen' á posar ab los mariners, si los mariners se volen.

Mas, sil' senyor del leny es en loch agrest, è ells no troben bastaixs ó homens quiu facen per diners; los mariners son tenguts de carregar, è descarregar: è deuen esser pagats axi com lo notxer conexerà que pertanya á aquells qui hauran carregat ó descarregat.

E aquest capitol fon fet, per ço quel' senyor de la nau non' pogués perdre son viatge, ne los mercaders. Mas si homens y ha que carreguen è descarreguen per moneda; no y son tenguts los mariners.

CAPITOL LXXIV.

DE STIBADORS, E DE
vitualia quel' mercader metrá
en nau.

ENCARA es tengut lo senyor als mercaders de donar homens qui sápien la nau stibar, si la nau stiba á traú: è los mercaders deuen los pagar.

E lo senyor de la nau es tengut al mercader de aportarli la sua roba, caxes, è vianda de meniar tanta, que sia bastant al mercader. Mas sil' mercader volia metre vianda per revendre, ó altres coses, en la companya, ó hom per ell; deu ne donar noíts á la nau.

CAPITULO 73.

A QUE ESTAN OBLIGADOS
ó no los mariners en el
cargar.

LOS mariners tienen la obligacion de recibir las mercaderías á la escotilla; más no á estibarlas si el patron no lo ha prometido á los mercaderes. Pero si lo hubiese prometido; despues el patron habrá de ajustarse con los mariners, si estos quieren.

Más si el patron está en tierra des poblada, en donde no hallen faquines, ni quien lo haga por dinero; los mariners deberán cargar y descargar, á quienes se pagará por lo que el contra maestre estime que tocara á los que hubiesen cargado ó descargado.

Este capítulo se hizo para que el patron no perdiese con esto su viage, ni tampoco los mercaderes. Más si hay hombres que carguen y descarguen por dinero; no deben hacerlo los mariners.

CAPITULO 74.

DE LOS ESTIBADORES,
y de vituallas que embarca
el mercader.

OTrosi: está obligado el patron á dar á los mercaderes hombres que sepan estibar la nave, si estiba á fuerza de palanca; más deben pagarlo los mercaderes.

El patron tambien está obligado á llevarle al mercader su equipage, arcas, y la provision de comer, que corresponde á su persona. Más si el mercader, ó su factor, quiere embarcar vituallas ú otras cosas para revender entre la tripulacion; pagará flete de ellas.

DE ROBA QUIS' GUASTARA
sobre cubierta.

*SE*nyor de nau qui nolieiará la sua nau á mercaders á scar ó á quintarades: sil' senyor de la nau metrá ó portará roba sobre cubierta menys de sabuda è de voluntat dels mercaders; si aquella roba que sobre cubierta serà mesa è portada sens voluntat è sens sabuda dels mercaders, se perdrá os' guastará, iat sia aço que sia escrita en cartolari; los dits mercaders no son tenguts, en la roba que sobre cubierta serà, de fer esmena á aquella roba que per aytal raó serà perduda, ó guastada. Mas lo senyor de la nau sia tengut de retre è de donar tota aquella roba que per la raó dessus dita serà perduda ó guastada, ó lo valent d'aquella, al mercader de qui serà.

E sil' senyor de la nau no haurá de que pagar, déu se vendre la nau: que personer, ne prestador, ne algun altre no y poden contrastar, ne deuen, per nenguna raó, salvant los mariners per lurs loguers. E si la nau no bastaba, èl senyor de la nau habia bens en altre loch; deuen sen' vendre tants, entro quel mercader sia entegrat: mas los personers no sien tenguts sino tant solament d'aço que la part valrá que haurán en la nau.

Empero, sil' mercader de qui la roba serà haurá dit ó emprés ab lo senyor de la nau: que sol qu' ell li leu aquella roba, métala en qualque loch ell se volrá, è aço que sia scrit en capbreu, ó ab testimonis, ab que los testimonis no sien tenguts ne prenguen loguer de la nau (mas lo cartolari deu esser tota via cregut): è sil' senyor de la nau levará la roba sots aquella condició ó empressió, è aquella roba se perdrá os' guastará, ella deu esser perduda á aquell de qui

se-

DE LOS GENEROS QUE SE
dañaren sobre cubierta.

SI un patron, habiendo fletado su nave á unos mercaderes por viages ó por quintaladas, pone ó lleva sobre cubierta alguna mercaderia sin noticia ni consentimiento de ellos, y la expresada mercaderia se perdiere despues ó se dañare, aunque esté asentada en el protocolo, dichos mercaderes no están obligados á resarcir con la mercaderia que queda sobre cubierta, la que por tal motivo se haya perdido ó dañado; antes bien el patron será responsable á volver y dar al mercader, cuya fuese, toda la mercaderia que por el referido motivo se hubiese perdido ó dañado, ó sino, el valor de ella.

Y si el patron no tiene de que pagar, debe venderse la nave sin que accionista alguno, ni prestador, ni otro alguno, deban ni puedan contradecirlo por ninguna razon, salvo los marineros por sus salarios. Más si no alcanza la nave, y el patron tiene bienes en alguna parte, débensele vender hasta que basten á reintegrar al mercader: más los accionistas solo son responsables con la parte que tengan en el buque.

Pero si el mercader, cuya era aquella mercadería, habia declarado y convenido con aquel patron, que solo con que le lleve dicha mercaderia, la ponga en el parage que guste, y esto se asienta en el protocolo, ó con testigos, con tal que estos no sean de la lista de la nave, ni de los que toman soldada (bien que al protocolo siempre se ha de dar fé): si el patron lleva las mercancías baxo de aquella condicion ó convenio, y despues se pierden ó dañan;

de-

MARITIMAS.

139

será: quel senyor de la nau, nels mercaders qui dins la nau serán, no son tenguts de fer alguna esmena á aquell mercader qui la sua roba haurá mesa en la nau per la condició ó empresió que dessus es dita. Mas aquell mercader es tengut al senyor de la nau de pagar lo nolit que ab ell haurá emprés, è totes les avaries que per aquella raó serán fetes.

E aquest capítol fon fet, per ço car senyor de nau ó de leny no deu levar res sobre cuberta, sino tan solament la exàrcia è sa companya que haia ops á servey è necessari de la nau.

CAPITOL CXCVII.

DE ROBA BANYADA PER culpa de barquers.

BArquers, ó iovens homens de ribera, qui carregarán ó descarregarán nau ó leny; ells deuen carregar è descarregar be è diligentment, per ço que la roba nos' pusca banyar, ne guastar, ne perdre per culpa d'ells. E si roba se banyará, os' perdrá sens culpa d'ells; ells no sien tenguts d'alguna esmena á fer á aquells mercaders de qui será aquella roba que banyada ó guastada será ó perduda, pus que per culpa d'ells nos' será banyada, ó guastada, ó perduda.

Encara mes: si ells carregarán roba ó descarregarán, è les manilles d'aquell faix, ó bala, ó farcell qui ells carregarán ó descarregarán, los roman-drán en les mans, è ells mostrar ó probar lo porán: si aquell faix, ó bala, ó farcell, ó qualsevulla roba que sia, á qui les manilles serán fallides, se banyará, os' guastará, os' perdrá; ells no son tenguts d'alguna esmena á fer á aquell de qui aquella roba será á que les manilles serán fallides.

Em-

deberán ser pérdidas para su dueño: pues ni el patron, ni los demás mercaderes embarcados, quedan responsables á indemnizar al mercader que embarcó sus mercaderías con la condicion y convenio expresados. Antes el tal mercader estará obligado á pagar al patron el flete que con él haya ajustado, y todas las averías causadas por aquel motivo.

Este capítulo se hizo, porque ningún patron debe llevar cosa alguna sobre cubierta, sino unicamente la xárcia y aparejos que necesite para el servicio y urgencias de la nave.

CAPITULO 197.

DE MERCADERIA MOJADA por culpa de los barqueros.

LOs barqueros, ó mancebos de ribera, que cargáren ó descargáren una nave, deberán cargarla y descargarla bien y diligentemente, para que la mercadería no pueda mojarse, dañarse, ni perderse por su culpa. Y si la mercadería se moja, ó daña, ó pierde sin culpa de ellos, no son responsables á dar resarcimiento alguno á los mercaderes, cuyos fueron aquellos efectos mojados, dañados, ó perdidos, puesto que no lo fueron por culpa suya.

Más todavía: si cargando ó descargando, las ataduras del fardo ó balon, que cargan ó descargan, se les quedan en las manos, y esto lo pudiesen mostrar ó probar: si aquel fardo, ó balon, ó qualquiera otro género, al qual habrán falseado las ataduras, se mojare, ó dañare, ó perdiere, no serán responsables á dar resarcimiento alguno en el daño ocasionado á dicha mercadería por aquel accidente, al que fuere dueño de ella.

S 2

Pe-

Empero, si al carregar ó al descarregar se banyará alguna roba, os' guastará, os' perdrá per culpa d'ells; son tenguts de tota aquella roba esmenar á aquell de qui serà. E si ells no han de que la pusquen esmenar; lo barquer, de qui la barca serà, n' es tengut si ha alguns bens de que ho pusca fer; si no, deu esser pres, è star tant en la presó tro que haia satisfet á aquells mercaders de qui aquella roba serà, que per culpa d'ell, ó dels homens qu' ell haurá mesos en la sua barca, ó qui per ell y serán, s'y serà banyada, ó guastada, ó perduda: per ço com ell pren aytanta bona part del guany que aquells homens fan ab la sua barca com ells meteixs, è encara molt millor. E es raó, que qui part vol haver del guany, que part deia haver de la pérdua.

Per que, tot barquer se quart, es' deu guardar, quins homens metrá en la sua barca, è quins no: que si aquells homens farán be lurs affers, ell ne haurá la sua part; è si los dits homens fan mal, tot tornarà sobre ell qui serà senyor, per ço com negú no fia res á aquells homens sino tan solament á ell qui es senyor, per ço com negú no sab aquells homens qui seran ne qui no. Per que quascún barquer se quart, es' deu guardar, quins homens metrá en la sua barca, è quins no, per carregar ó per descarregar, per ço que dan algú no lin' pogués venir.

CAPITOL CXCVIII.

DE BARQUER QUI PENDRA
á scar carregar ó descarregar.

SI algun barquer, ó iove hom de ribera, pendrá alguna nau ó leny á carregar ó descarregar á scar ó á preu sabut; ells son tenguts de carregar ó des-

car-

Pero, si al cargar ó descargar se mojáre, dañare, ó perdiere alguna mercaderia por culpa de ellos, estarán obligados á resarcirla toda á su dueño. Y si no tienen con que puedan indemnizarle, el barquero, cuya sea la barca, queda responsable á ello si tiene bienes con que hacerlo; mas sino, debe ser arrestado y puesto en la cárcel hasta que satisfaga á los mercaderes, dueños de la mercadería que por culpa de él ó de los mozos que metió en su barca, ó que por él suplian, se habia mojado, dañado, ó perdido: respecto de que toma de las utilidades que sacan aquellos mozos con su barca, tan buena parte como estos mismos, y aun mucho mas: siendo razon, que el que quiere tomar parte en las ganancias, la lleve tambien en las pérdidas.

Por lo que: todo barquero deberá poner cuidado sobre cuáles hombres meterá ó no en su barca; porque si estos hacen bien sus faenas, sacará él su parte; y si las hacen mal, todo redundará contra el que fuere su xefe: respecto que nadie fia sus intereses á unos hombres, cuyas circunstancias ignora, sino solamente á él que es amo de ellos. Asi pues, cada uno de los barqueros deberá mirar qué hombres mete ó no en su barca para cargar y descargar, á fin de que no pueda venirle daño alguno.

CAPITULO 198.

DEL BARQUERO QUE
emprenderá á destajo el cargar
ó descargar.

SI algunos barqueros, ó mozos de ribera, ajustan una nave para cargarla ó descargarla, á destajo, ó á precio cierto; estarán obligados á cargar ó descargar bien

bien

MARITIMAS.

141

carregar be è diligentment, è com pus tost porán. E si ells ago farán be è diligentment axi com desus es dit, los mercaders, ól' senyor de la nau per los mercaders, los son tenguts de pagar tot ço que promés los haurán be è planament, que en res nols deuen contrastar. E si ells contrast algú los y metrán, è los barquers ó iovens homens desus dits ne haurán á fer messió, on' sostendrán dan algú; los dits mercaders, ó lo senyor de la nau ó leny per los mercaders, son tenguts de retre è de donar tota aquella messió, ó dan, ó destrich que per culpa d'ells haurán sostenguda. E açó son tenguts de fer los sobredits mercaders, ól' senyor de la nau ó leny per ells, sens tot contrast, si tots ells haurán fet lur servey axi com damunt es dit.

Empero, si los dits mercaders, ó lo senyor de la nau ó leny, ne pendrán algun dan, on' haurán á fer alguna messió per culpa dels sobredits barquers ó iovens homens, per ço car ells no haurán carregat ó descarregat axi com promés haurán; tot aquell dan, è aquell destrich, è aquella messió que aquells mercaders, ó lo senyor de la nau ó del leny per ells, haurán sostengut per culpa dels dits barquers ó iovens homens, ells son tenguts de donar è retre á aquells mercaders, ó al senyor de la nau ó leny per ells; è tot dan, è destrich, è messió que per culpa d'ells serà feta, sens contrast. E si ells no han de que pusquen retre ne esmenar, è son aconseguits; ells deuen esser presos è mesos en poder de la senyoria, è star tant en la presó tro haien satisfet á aquells mercaders, ó al senyor de la nau ó leny per ells, de tot aquell dan que haurán soffert per culpa d'ells, ó que s'en sien avenguts ab ells, ó ab lo senyor de la nau ó leny per ells.

bien y diligentemente, y lo mas pronto que puedan. Y haciendo su trabajo bien y diligentemente como queda dicho; los mercaderes ó el patron por ellos deberán pagarles todo lo que les hayan prometido, lisa y llanamente, sin ponerles ningun embarazo. Y si les mueven algun embarazo, y por esto los referidos barqueros ó mozos tienen que hacer algun gasto, ó sufrir algun perjuicio, dichos mercaderes, ó el patron por ellos, deberán restituir y dar todo aquel gasto, daño, ó mala obra que por culpa de ellos hayan sufrido: y esto están obligados á cumplirlo los sobredichos mercaderes, ó el patron por ellos, sin contradiccion alguna, siempre que todos aquellos hayan hecho su servicio como está arriba expresado.

Pero, si los referidos mercaderes ó el patron reciben en ello algun daño, ó tienen que hacer algun gasto por culpa de dichos barqueros ó mozos; esto es, por no haber cargado ó descargado, asi como se lo habian prometido; todos aquellos daños, gastos, ó mala obra, que los tales mercaderes, ó bien el patron por ellos, sufrieren por culpa de dichos barqueros ó mozos, estos tendrán obligacion de abonarlo y restituirlo á dichos mercaderes, ó al patron por ellos, sin alguna contradiccion; y todos quantos perjuicios, menoscabos y dispendios se originasen por causa de ellos. Y si no tienen con que poder restituirlo ni resarcirlo, y se les puede coger; deberán ser arrestados, entregados á la justicia, y encarcelados hasta que hayan satisfecho á los sobredichos mercaderes, ó al patron por éstos, todos los perjuicios que hubiesen sufrido por culpa de ellos, ó hasta que se compongan con los dichos agraviados, ó con el patron por éstos.

DE ESTIBA DE BOTES.

Senyor de nau ó leny qui logará stiba de botes á viatge cert ó á temps sabut, è lo logador diu al senyor de la nau, qu' ell no leu, ne faça levar, ni prenga, ne faça pendre aquella stiba si donchs no li paga lo loguer, è si la pren, que vaia á risch è á ventura del senyor de la nau: è si sobre aquesta condició la sen' porta, quel logador li haurá dita, è la stiba se pert; lo senyor de la nau li es tengut d'esmenar la stiba ol' preu d'aquella, è encara mes lo loguer que haurá emprés ab lo logador.

Encara mes: sil' senyor de la nau te mes la stiba que no haurá emprés ab lo logador, ó la aportarará en altre viatge lo qual no será emprés entre el logador èl senyor de la nau: si la stiba se pert en aquell temps ó en aquell viatge lo qual entre ells emprés no será; lo senyor de la nau sia tengut d'esmenar la stiba de les botes al sobredit logador, ó lo preu d' aquelles, è tot lo loguer d'aquella, multiplicant del viatge cert ó del temps emprés al viatge ó al temps que entre ells no será stat emprés. Encara mes: si lo senyor de la nau la jugaba, ó la baratava, ó la venia, os' perdia per sa culpa; per aquella raó major que desus es dita.

Empero, si lo logador no posará aquestes condicions desus dites al senyor de la nau com ell logará ó pendrá la stiba è la stiba se perdrá; será perduda al dit logador. (pag lo loguer ó no lo senyor de la nau) ab que nos' perda per sa culpa axí com damunt es dit, ne la condició que desus es dita li hagnés posada lo logador; salvo empero lo loguer: perdas la stiba ó nos' perda, tota via sia salvo lo loguer al logador.

E

DE LA ESTIBA DE PIPAS.

QUando un patron alquila una estiba de pipas para viage determinado ó tiempo fixo, y el alquilador le dice que no lleve ó haga llevar, ni tome ó haga tomar dicha estiba si no le paga antes su alquiler, ó que si la toma, vaya á riesgo y cuenta del patron: si este se la lleva baxo de esta condicion que el alquilador le dice, y la estiba se pierde; el patron le queda responsable á resarcirle la estiba ó su valor, y además el alquiler que hubiese ajustado con el alquilador.

Además: si el patron tiene la estiba mas tiempo del que concertó con el alquilador, ó se la lleva á otro viage que no se hubiese tratado entre ambos, y la estiba se pierde en aquel tiempo, ó en el viage que no se trató; dicho patron quedará responsable á restituir la estiba de las pipas al referido alquilador, ó bien el valor de ellas; y además todo su alquiler, haciendo un calculo proporcional del viage ó tiempo entre ellos concertado con él no concertado: y todavia con mayor razon seria responsable el patron si se jugaba, trocaba, ó vendia dicha estiba, ó se perdia por su culpa, como se dice arriba.

Pero, si el alquilador no pone las susodichas condiciones al patron quando éste alquila ó toma la estiba, y ésta se pierde, quedará pérdida para dicho alquilador (pague ó no el patron el alquiler) con tal que no se pierda por culpa de éste como queda dicho, y que el alquilador no le haya puesto aquella condicion; excepto el alquiler de la estiba, que piérdase ó no, siempre debe quedar salva al alquilador.

Y

MARITIMAS.

143

E si la stiba se pert per les condicions desus dites; lo senyor de la nau sia tengut d'esmenar la dita stiba. E sil senyor de la nau é'l logador no sen' poden avenir; sia més en poder de dos bons homens boters, qui haguessen vista aquella stiba, è que fossen be del offici de la boteria: è qualsevulla cosa que aquells diguessen per lur sacrament, que alló sia tengut d'esmenar lo senyor de la nau al dit logador; salvo empero quel loguer de la stiba deu tota via esser pagat.

CAPITOL CCIV.

DE CARRECH DE VI.

SI algun senyor de nau ó leny haurá noticiada la sua nau ó lo seu leny á alguns mercaders: si aquella nau ó aquell leny deurá ó haurá á carregar de vi, è si lo senyor de la nau ó del leny será tengut de donar la stiba als mercaders per tot lo cárrech de la nau ó del leny; deu fer en axi que deu fer bella la stiba, è deula fer omplir á sos mariners ó á quis' volrá, ans que la meta en sa nau ó en son leny: è axi plena d'aygua, deula mostrar als mercaders ó á hom per ells, è dir encara en axi ó fer dir á aquells mercaders qui y son ó serán: è ia sils es semblant aquella stiba esser bona, è sils sembla stanya, è si volen qu'ell la meta en la nau.

E si los mercaders, ó hom per ells, dirán que la tendran per stanya, è que la meta ó la faça metre en la nau ó en lo leny: si los mercaders la omplirán ó la farán omplir de vi; pusque stibada será en la nau, si aquella stiba se exirá, ó vessará alguna quantitat del vi qu'ells mesa y haurán ó feta metre; lo senyor de la nau ó leny nols n' es tengut d'alguna esmena á fer per ço car

no

Y si la estiba se pierde por las razones sobredichas, el patron estará obligado á resarcirla. Y si el patron y el alquilador no pueden sobre ello componerse, se pondrá el negocio en manos de dos peritos cuberos que hubiesen visto dicha estiba, y fuesen hábiles en el oficio de la cubería: y qualquiera cosa que ellos pronuncien baxo de juramento, aquello habrá de reintegrar el patron al alquilador; salvo el alquiler de la pipería que debe siempre pagarse.

CAPITULO 204.

DE CARGAMENTO DE VINO.

SI un patron fleta su nave á unos mercaderes, y esta nave debe ó tiene que cargar de vino, si el patron tiene obligacion de dar la pipería á dichos mercaderes para todo el cargo del buque; deberá procurar darles buena pipería y hacerla llenar por sus marineros, ó por quien quiera, antes de embarcarla; y asi llena de agua deberá manifestarla á dichos mercaderes, ó á persona comisionada por ellos, y decirles tambien, ó hacerles decir, á los que estén allí presentes: si les parece buena aquella pipería y bien restañada, y si quieren que la embarque.

Si dichos mercaderes, ó la persona comisionada por ellos, dicen que la tienen por bien restañada, y que la meta ó haga meter á bordo, y la llenan ó hacen llenar de vino; si despues de estar estibada en la nave, aquella pipería se rezuma, ó derrama alguna cantidad del vino que ellos le metieron ó hicieron meter, el patron no les quedará responsable á darles resarcimiento al-

gu-

no es sa culpa; è encara mes, per ço, car ell lals mostrá plena d'aygua; encara mes, per ço, com ab voluntat d'ells ó de hom per ells, la ha mesa en la nau, è ells, ó hom per ells, la tengueren è digueren que era stanya. Mas los mercaders li son tenguts de pagar tot lo nolít que promés li haurán, è axi be del ví qui vessat será com d'aquell qui será salvat, pus que per culpa d'ell nos será vessat ne perdut.

Empero: sil' senyor de la nau deurá donar la stiba als mercaders com desus es dit, èl ne hom per ell no la mostrará als mercaders, ne á hom per ells, si la tendrà per stanya ó no; è sens vista d'ells ó de hom per ells la metrá en la nau ó leny, ó la farà metre: si los mercaders sostendrán dan algú per culpa d'aquella stiba qu'ell mostrada no haurá; lo senyor de la nau ó leny los es tengut de esmena á fer, è los mercaders no li son tenguts de nolít á pagar d'aquell ví que vessat será, per ço car ell nols mostrá la stiba si era stanya ó no.

Empero: si lo senyor de la nau ó leny non dará, ni será de stiba tengut á donar á aquells mercaders qui noliciat lo haurán, è los mercaders haurán ó deurán haver la stiba; sia stanya ó no sia stanya, que ves lo ví tot ó partida, los mercaders son tenguts lo nolít á pagar de aytant com la sua nau ó lo seu leny haurá més, tot axi com ab ell ho haurán emprés, sens tot contrast.

guno, puesto que no es por culpa de él, y que se la mostró llena de agua; y además porque con voluntad de ellos ó de su apoderado la embarcó, diciendo ellos que la tenian por bien restañada. Mas los mercaderes están obligados á pagarle todo el flete que le habian prometido, así del vino que se derrame como del que se salve, puesto que no fué derramado ni perdido por culpa de él.

Pero si el patron tiene que dar la pipería á los mercaderes, como se supone arriba, y él ni otro que haga sus veces no la muestra á los mercaderes, ni al comisionado de estos, por si la tienen por bien restañada, y sin la vista de ellos ni de dicho comisionado la embarca ó hace embarcar: si sufren algun daño por defectos de la pipería que no les manifestó, deberá el patron resarcirselo sin quedar obligados á pagarle flete del vino que se hubiese derramado, puesto que no les mostró la pipería si era ó no bien restañada.

Más si el patron no diere ni tuviese que dar pipería á los mercaderes que le fletaron, y estos tuviesen que buscarla; sea bien restañada ó no, si derrama el todo ó parte del vino, dichos mercaderes quedarán obligados á pagarle el flete de todo el que haya cargado su nave, en los terminos que se hubiesen ajustado, y sin contradiccion alguna.

MARITIMAS.

145

CAPITOL CCXXXV.

CAPITULO 235.

DE NAU QUE STIBARA
de gerrám.

NAU ó leny que stibarà de gerrám; los mercaders son tenguts de donar homens qui stiben la nau ó leny, ab que sien en loch on ne puguen trobar per diners. E si son en loch on non puguen trobar per diners; los mercaders se deuen avenir ab los marineros, éls marineros deuen ho fer. E los mercaders deuen los pagar á coneguda del notxer; è lo notxer deu fer en guisa è en manera quels marineros sien ben pagats de lur maltret, en tal guisa quels mercaders no sien malcaents, è ago deu esser posat en fe del notxer: que lo notxer açi es posat com á balança de tenir veritat, è de ferma dretura, axi be als mercaders com al senyor de la nau è als marineros, è á tot hom qui en la nau sia ó vaie: que nos' deu mes tenir ab los uns que ab los altres; è si ho fa, esne perjur; è si probat li será, ell no sería cregut per nengun temps de sacrament qu'ell fés.

Empero: sil' senyor de la nau prometrá ó empendrá ab los mercaders que farà stibar la nau; los mercaders no son tenguts de logar stibadors, mas lo senyor de la nau s'en deu avenir ab los marineros, sils marineros se volen, è pagar á ells axi com desus es dit. Mas sils marineros volrán fer gracia al senyor de la nau; deulos ho regonexer á coneguda del notxer, en guisa quels marineros ne sien pagats.

DE NAVE QUE ESTIBARE
carga de tinajería.

QUando carga una nave de tinajería, los mercaderes deben dar los hombres que estiben el buque, con tal que estén en parage donde puedan hallar los por el dinero; más si estuvieren donde no puedan hallarlos, los mercaderes han de concertase con los marineros, y éstos deben hacerlo. Pero los mercaderes han de pagarles á juicio del contraestre, el qual debe hacer de suerte, que los marineros queden satisfechos de su trabajo, sin que los mercaderes salgan por esto perjudicados. Todo esto debe practicarse baxo la fé del contraestre: cuya persona está puesta allí como á balanza, para mantener la verdad y firme rectitud, asi á favor de los marineros, como del patron, y de todo el que vaya en la nave, sin inclinarse mas á unos que á otros: pues si lo hiciere, sería un perjuro; y si se le probáre, no sería jamás creído de juramento que prestase.

Pero, si el patron promete ó trata con los mercaderes de hacerles estibar la nave, no tienen ellos obligacion de buscar estibadores; sino que el patron entonces debe ajustarse con los marineros si lo quieren, y pagarles como se previene mas arriba. Y si los marineros no quieren ajustar precio con el patron, éste debe gratificarles á juicio del contraestre, de manera que queden satisfechos.

146

COSTUMBRES

CAPITOL CCXXXVI.

CAPITULO 236.

SI GERRA SE TRENCARA
en nau.DE LAS TINAJAS QUE SE
quiebren á bordo.

SI algun senyor de nau ó leny haurá nolietada la sua nau ó leny á alguns mercaders, è los dits mercaders carregarán aquella nau ó leny qu' ells nolietada haurán: si ells carregarán de gerrán, è los dits mercaders haurán lurs stibadors qui per ells stiben aquella nau ó leny qu' ells haurán nolietat, sia que aquells stibadors, qui per ells stibarán è ells y haurán mesos per lo lur gerrám stibar, sia que aquells stibadors ho stiben be ó no; si gerrám algú ó gerres s'y trencarán, ó s'y rompran, ó s'y consentiran, lo senyor de la nau ó del leny no sia tengut d' alguna esmena á fer, pus que per culpa d' ell no será fet. Mas los mercaders de qui aquell gerrám será, sien tenguts de donar á aquell senyor d' aquella nau ó leny tot aquell nolit que promés li haurán de donar per quascuna gerra; empero es axi á entendre, quel' senyor de la nau ó leny pusca retre ó mostrar los tests, en testimoni d' aquella gerra ó gerres que rotes ó trencades seran, sens tot contrast.

Empero: sil' senyor de la nau ó leny fará stibar aquell gerrám, è los stibadors que y metrá estibarán be è sufficientment, è sens culpa del stibar qu' ells haurán fet, gerra ó gerres s'y romprán; lo senyor de la nau no es tengut de fer esmena á aquell mercader de qui seran, sino tant solament que non' deu haver nolit.

E ¿per qual' raó no li es tengut que li esmen lo dan quel' mercader ne sostendrá? Per aquesta raó: car algú no deu creure, ne encara en ver poria metre, que algun senyor de nau ó leny fos pagat, ne sia, que algun mercader per-
da

QUando fleta un patron su nave á unos mercaderes, si estos la cargan de tinajería, teniendo sus estibadores propios que por ellos estiben el buque que acaban de fletar, ya sea que dichos estibadores que por ellos estiban, y que ellos mismos pusieron para estibar dicho cargamento, estiben bien ó no; si algunas tinajas ó vasijas se rompieren, quebraren, ó cascaren en esta maniobra, el patron no está obligado á dar resarcimiento alguno, puesto que no habrá sucedido el daño por culpa suya. Sin embargo, los mercaderes, cuya sea aquella tinajería, deberán satisfacer al patron de aquella nave todo el flete que hubiesen prometido darle por cada tinaja, sin contradiccion alguna; pero en la inteligencia de que el patron pueda volver y mostrar los tiestos, en testimonio de la tinaja ó tinajas que se hubiesen quebrado, ó roto.

Pero, si el patron hace estibar aquella tinajería, y los estibadores que pone para ello, estiban bien y suficientemente; y sin culpa del modo con que estibaren, se rompe alguna ó muchas tinajas; el patron no está obligado á dar resarcimiento al mercader cuyas fueron, sino solamente á no cobrar flete por ellas.

Y ¿por qué razon no está obligado á resarcir los daños que el mercader recibiere? Porque nadie debe creer, ni podrá hacer constar, que un patron tuvo ó tenga satisfaccion en que los mercaderes pierdan y se perjudiquen en

su

MARITIMAS.

147

da ne faça son dan en la sua nau ó leny per culpa d' ell, ne per res qu' ell fer y pusca. Empero : sils mercaders provar ó mostrar porán que per culpa del senyor de la nau, ó dels stibadors qu' ell y haurá mesos, s'y rompran gerra ó gerres; ell es tengut de esmena á fer á aquells mercaderes de qui serán.

Per que senyor de nau ó leny no deu stibar, ne fer stibar, sa nau ó leny de gerrám, si los mercaders, ó hom per ells, no y eren presents al stibar, per ço que dan no lin' pusca tornar. Empero, si al stibar de gerrám haurá mercaders, ó algun hom per ells que veia al stibar; si gerra ó gerres s'y romprán, lo senyor de la nau no es tengut d' alguna esmena á fer; ne encara los mercaders no li deuen ne li poden lo nolit tolre per nenguna raó, pusqu' ells, ó hom per ells, y serán stats al stibar. Empero, si al carregar ó estibar se trencará gerra alguna, los mercaders no sien tenguts de donarne nolit al senyor de la nau; mas empero, sis' trencará al descarregar, los dits mercaders son tenguts de donarne nolit al senyor de la nau ó leny.

CAPITOL CCXLVIII.

DE ROBA QUIS' BANYARA EN leny descubert.

DE mercaders qui noliciarán ó metrán roba en algun leny descubert: si aquella roba que en aquell leny descubert será mesa, se banyará os' guastará per mar qui al leny entre, ó per aygua de pluia; lo senyor de aquell leny no sia tengut de esmena á fer nenguna á aquells mercaders de qui aquella roba será, per ço car no es sa culpa: que aytambe saben los mercaders, com ell meteix, que aquell leny on ells meten la lur roba es descubert.

Mas,

su nave por culpa suya, ni por acto deliberado que él pueda hacer. Pero, si los mercaderes probar ó mostrar pudieren que por culpa del patron ó de los estibadores que él puso, se rompieron tinaja ó tinajas; él responderá del resarcimiento á los mercaderes cuyas fuesen las vasijas.

Por tanto, ningun patron debe estibar ni hacer estibar su nave de tinajería, si los mercaderes, ó factor suyo, no estuviesen presentes á la carga, á fin de que no le pueda venir daño. Pero, si al estibar la tinajería, hay mercaderes, ó comisionado de ellos, que lo presenciaren; si se rompe alguna vasija ó vasijas, el patron no deberá resarcirlas; y los mercaderes tampoco deben ni pueden quitarle el flete por motivo alguno, pues ellos, ó su comisionado, asistieron al estibar. Más, si al cargar ó al estibar se quebrase alguna vasija; los mercaderes no deberán dar al patron el flete de ella; pero en el caso de que se quebráre al descargar, deberán darselo.

CAPITULO 248.

DE MERCADERIA que se moja en barco descubiert.

QUando unos mercaderes fletan ó embarcan mercaderías en un barco descubiert, y éstas ya embarcadas se mojan ó dañan por el agua del mar, ó de lluvia; el patron de aquel bastimento no está obligado á dar resarcimiento alguno á los mercaderes cuya fuere aquella mercadería, puesto que la culpa no es de él; pues saben ellos, como el mismo patron, que el buque en que ponian sus generos era descubiert.

T 2

Pe-

COSTUMBRÉS

Mas, empero, sil' senyor del leny descubert es en algun loch que li pogués fer tenda, è que no fos tant mal temps qu' ell la pogués tenir feta, è no lin' fahia; si los mercaders provar lo y porán, ell es tengut de esmena á fer á aquells mercaders per aquella roba que banyada ó guastada será per culpa de ell, qui no volia tenir la tenda feta.

Empero, si aquell senyor del leny será en algun loch, è farà tant de mar è tant de vent, que no la gosás tenir ne pogués, è plovia tant, que la tenda no hagués facultat de tenirla; si aquella roba se banya os' guasta per aquestes raons que desus son dites, lo senyor del leny no es tengut de esmena á fer.

Encara mes: si aquell leny fará aygua per murades, è per culpa d' aquella aygua que fará per les murades, aquella roba se banyará os' guastará; lo senyor d' aquell leny es tengut de esmena á fer á aquells mercaders de qui la roba será. E si lo leny no fará aygua per murades, è en fará per lo pla; si aquell será bó è sufficientment encrostat; si per aquella aygua que per lo pla fará, se banyará roba es' guastará, pus lo leny será be è sufficientment encrostat, lo senyor del leny no es tengut de fer esmena á aquells mercaders de qui aquella roba será. que per aygua del pla será banyada, pus quel' leny be è sufficientment será encrostat.

Empero: sil' senyor del leny prometrá á algun mercader que li metrá è li portará la sua roba sots bon tálem, è lo senyor del leny no la y metrá, ans la metrá en altre loch: si aquella roba quel' senyor del leny haurá promesa de portar sots lo tálem, è no la y haurá mesa ni portada, è aquella roba se banyará es' guastará; lo senyor del leny es tengut de fer esmena á aquell mercader de qui
aque-

Pero, si el patron del bastimento descubiert está en parage donde le pudiese poner tolda, y el mal tiempo no es tanto que no la pueda armar, y no lo hace; si los mercaderes pueden probarse, estará obligado á darles resarcimiento de la mercadería que se mojó ó dañó por causa de no haber querido parar la tolda.

Pero, si dicho patron está en parage, donde sea tanta la marejada y el viento, que no pueda ni se atreva á poner la tolda, ó la lluvia fuere tanta, que aquella no pudiese resistirla: si aquella mercadería se moja ó se daña por estos motivos susodichos, el patron no está obligado á dar indemnizacion.

Más, si aquel bastimento hace agua por los costados, y por causa de aquella agua la mercadería se moja y se daña; el patron queda obligado á dar resarcimiento á los mercaderes cuya sea aquella mercadería. Y si no hace agua por los costados, sino por el plano, siendo el buque bueno y bien carenado; y por el agua que éste haga por el plano, se mojarén y dañáren algunas mercaderías; siendo, como se ha dicho, el barco bien acondicionado, el patron no estará obligado á dar resarcimiento alguno á los mercaderes, cuya fuere la mercadería mojada por el agua del plano, puesto que el referido buque estaba bastante y bien carenado.

Más, si el patron promete á un mercader ponerle y llevarle su mercadería debaxo buena tolda, y no lo hace así; ántes la pone en otro sitio; si aquella mercadería, que ofreció llevar baxo de tolda el patron, y no la llevó así, se moja ó daña, éste queda responsable á dar su resarcimiento al mercader dueño de dicha mercadería, respecto que no la colocó debaxo de la tolda, como lo

MARITIMAS.

149

aquella roba serà, per ço com ell no la haurà mesa sots lo talem axi com ell havia convengut á aquell mercader. E sil' senyor del leny la y hagués mesa axi com promés li havia, è la roba se banyaba es' guastaba; lo senyor del leny no li fora tengut de esmena á fer, pus ell haguera attés ço que havia promés á aquell mercader qui aquella roba li havia liurada per aquella promissió que feta li havia. E axi, si roba s'y banyará es guastará sots lo talem; lo senyor del leny no li es tengut de fer esmena, pus no es sa culpa. Per que, quart se tot senyor de leny ia qué promet als mercaders, que mester es que los ho attena.

CAPITOL CCLXXIII.

DE STIBA DE GERRES,
ó de botes vuydes.

SI algun senyor de nau ó de leny navegará en Barbería, ó en Spanya, ó en algunes altres parts, si alguns mercaders metrán en sa nau ó en son leny stiba de botes, ó gerres vuydes, per portar en algunes parts, si la stiba irá condreta, è si los mercaders no haurán fet preu de nolít per rab' d'aquella roba, ó stiba, ó gerres; com aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny serà iunt en aquell loch on aquesta stiba ó guerres deurá descarregar, sia en asalt del senyor de la nau ó del leny de pendre quin nolít se volrá, ó de pendre la meytat d' aquella stiba ó gerres qu' ell portades haurá, pus que preu algú no serà fet del nolít. Empero: si lo senyor de la nau ó del leny haurá feta alguna convinença ó empressió per fet de nolít de la dita stiba ó gerres; aquella convinença ó promissió es mester quels attena.

Empero: si la stiba desus dita no ira, condreta, ans irá desfeta; si des-

lo habia ajustado con dicho mercader. Pero si la hubiese puesto como lo ofreció, y dicha mercadería se mojare y dañare; el tal patron no quedará responsable á darle resarcimiento alguno, puesto que cumplió lo que habia ofrecido al mercader, quien le entregó su mercancía baxo de la promesa que le habia hecho. Y en este caso si mercadería alguna se mojare ó dañare debaxo la tolda; el patron no debe resarcirla, por no ser culpa suya. Por tanto mire bien el patron qué es lo que ofrece á los mercaderes, porque menester es que se lo cumpla.

CAPITULO 273.

DE ESTIBA DE TINAJAS,
ó de toneles vacíos.

SI un patron navega para Berbería, ó Andalucia, ú otras partes, y algunos mercaderes embarcan en su nave estiba de toneles vacíos ó tinajas para llevar á otro parage; si dicha estiba va entera colocada, y los mercaderes no han hecho precio del flete correspondiente á aquel género, ó cargo, ó tinajas; quedará á voluntad del patron, quando aporte al lugar donde debe descargar aquella estiba, el tomar el flete que guste, ó bien la mitad de los toneles, ó de las tinajas que hubiere conducido, puesto que no se habia ajustado precio por su flete. Pero si el patron hubiese hecho algun ajuste ó pacto en orden al flete de dicha estiba de toneles, ó de las tinajas; será menester que les cumpla á los referidos mercaderes el tal ajuste ó convenio.

Más, si la estiba de toneles no iba entera, antes bien iba deshecha; en este

te

feta irá, lo senyor de la nau ó del leny no deu haver pas la meytat, sia qu' en haia fet preu de nolít, ó no; mas pot ne pendre nolít que sia sufficient.

¿Per qual raó no deu haver axi be la meytat de les botes desfetes, com de les éntegres, si preu algú no y haurá fet? Per ço que, com lo senyor de la nau ó del leny era en aquell loch, ó en algun altre, on trobás roba que volgués levar á nolít, ell ho poguera fer; è ell, per portar la stiba en condret, no la porá levar, è axi haurá á perdre aquell nolít. E encara mes, per altra raó: que si ell la desfahia, per ventura costarli hia mes de dreçar è de adobar qu' ell no hauria de la roba qu' ell poguera levar á nolít: è axi es raó que haia è deia haver la meytat de la stiba que irá condreta, è no d' aquella que irá desfeta. E encara, per altra raó: car si per ventura ell portava la stiba desfeta, è será en algun loch on ell trobará roba, ell la pot levar sens son dan, è pot metre aquella stiba que desfeta irá per crostám; salvo empero, que si era ligada en faixs, que haurá á fer messió per fer la religar. E axi per les raons desus dites non' deu haber tan bé la meytat de la stiba que portará desfeta, com d' aquella que portará en condret.

te casó el patron no deberá tomarse la mitad de ella, ora haya ajustado el precio del flete, ora no; más sí podrá cobrar el flete correspondiente.

Y ¿por qué razon no debe tomarse la mitad de los toneles deshechos, como de los enteros, quando no les ha puesto precio? Porque quando el patron estaría en aquel parage, ó en otro donde hallase mercancías que quisiere conducir á flete, podría hacerlo; y él por llevar la estiba entera no las pudo conducir, perdiendo por esto aquel flete: y además, porque si la deshacia, quizá le costaria mas de armarla y acoplarla que lo que percibiria de las mercancías que podría llevar á flete. Y asi es razon que él se tome y pueda tomar la mitad de la estiba que vaya entera, y no de la que vaya desbaratada. Hay tambien otra razon, y es: que si lleva la estiba deshecha, y está en parage en que halle mercancías; podría llevarlas sin riesgo suyo, pues podría hacer suelo de la estiba deshecha; bien entendido, que si está atada en fajos, deberá costear el importe de volverla á atar. Por estas razones no debe el patron tomarse la mitad de la estiba que lleva deshecha, como puede de la que lleva entera.

MARITIMAS.

151

TITULO VI.

DE LA ENCOMIENDA DEL BUQUE,
y de los generos.

CAPITOL CCIX.

CAPITULO 209.

DE COMANDA A
viatge cert.DE ENCOMIENDA PARA
viage cierto.

Mercader, ne mariner, ne algun altre; qui pendrà comanda á viatge cert ó á loch sabut; si en aquell viatge ó en aquell loch sabut se perdrá tota la comanda, ab que no fos culpa del comandatari, no es tengut de retre res ne de esmenarli á aquell qui comanada la haurá. Mas, empero, si lo dit comandatari la portará en altre viatge, ó en altre loch menys d'aquell que emprés haurá ab aquell qui la comanda li haurá feta; sis' pert la comanda, lo comandatari es tengut de tot á retre á aquell qui la comanda li haurá feta, pus qu' ell la haurá portada en altre loch, ó en altre viatge, lo qual no haurá emprés ab ell.

Encara mes: si lo dit comandatari portará la dita comanda en viatge ó en loch on no haurá emprés ab lo dit comandador, è s'y guanya; tot lo guany que ab la dita comanda farà, deu donar á aquell qui la dita comanda li haurá feta; è no sen' deu res tenir sino tant solament ço que emprés haurá ab lo dit comandador damunt dit; è si als sen' reté, esne tengut axi com si lo y emblava de la caixa. E si la comanda, ó lo guany fet ab aquella, se perdrá en aquells lochs en los quals lo comandatari es tengut de retre è de donar á aquell qui la comanda

Habiendo tomado un mercader, ó marinero, ú otra persona, encomienda para viage cierto ó destino fixo; si en dicho viage ó destino se pierde toda la encomienda, no siendo por culpa del encomendero, no queda obligado á restituir ni á resarcir cosa alguna al que se la encomendó. Más, si dicho encomendero la lleva á otro viage ó destino, que no sea el que concertó con el que le hizo la encomienda, y ésta se pierde; en este caso queda obligado á restituirla por entero al que se la encargó, puesto que la llevó á otro destino ó viage que no habia concertado con su principal.

Todavía mas: si dicho encomendero lleva la referida encomienda á viage ó destino distinto del que concertó con su principal, y en ello se ganase; toda la ganancia que haga con dicha encomienda, deberá darla al que se la encargó, y no podrá retenerse para sí, sino solamente lo que hubiere ajustado con el sobredicho dueño; y si mas se retuviere, quedará tan responsable á ello, como si se lo hurtase del arca. Y si la encomienda, ó la ganancia hecha con ella, se pierde en aquellos parages donde el encomendero está obli-

ga-

152

COSTUMBRES

da li haurá feta; axi be es tengut de tot lo guany, com de la comanda que presa haurá.

CAPITOL CCX.

DE EMPEDIMENT
á comanda.

Comandataris qui portarán comandes en viatge ó en loch sabut, è serán partits d'allá on la comanda haurán rebuda, è serán en aquell loch que haurán emprés ab aquells qui les comandes haurán fetes: è stant en aquell loch venia occasió de penyores, ó empediment de les senyories, ó y vendrien lenys armats d'enemichs; è si per qualsevol d'aquestes condicions que desus dites son, se perdrá la comanda; lo comandatari no es de res tengut á fer esmena á aquell qui les comandes li haurá fetes.

Mas empero: si stant al viatge, ans que en aquell loch fossen on anar devien havien sabuda d'aquelles coses que desus son dites, è ells ne eren certs que verfos, è ells y entraven, è la comanda se perdía; los comandataris son tenguts de retre è de esmenar tota la comanda que aquells los haurien feta.

E si per ventura, stant en lo dit viatge, ans que ells fossen en lo sobredit loch havien certenitat de les occasions desus dites, è los comandataris se podien avenir ab lo senyor de la nau ó del leny, è que ells serien per anar en altre loch on no haguessen paor de les condicions desus dites (car comandataris son dits mercaders entre los senyors de les naus ó lenys), è lo senyor de la nau se arvendrá ab los dits mercaders, iat sia açó que aquell loch, que empedran lo senyor de la nau è los coman-

gado á restituirla y entregarla á su principal, así deberá entregar la ganancia como la encomienda que tomó.

CAPITULO 210.

DEL EMBARGO
de encomienda.

QUando los encomenderos llevan encomiendas á viage ó destino determinado, y despues de haber partido del lugar donde recibieron la encomienda, aportáren al destino que habian concertado con los dueños de dichas encomiendas: si estando en aquel destino, sobreviniere algun caso de seqüestro, ó de embargo de principe, ó de invasion de vasos armados de enemigos, y por qualquiera de estos motivos se perdiere la encomienda; el encomendero no deberá dar resarcimiento alguno á su principal.

Más, si estando en el viage, antes que hubiesen aportado al destino adonde deben ir, tenian noticia de las sobre dichas cosas, sabiendo de cierto que era verdad, y sin embargo entraban allí, y la encomienda se perdía; los encomenderos deberán restituir y reintegrar toda la encomienda que sus principales les dieron.

Y si por acaso, estando en aquel viage, y antes de aportar al sobredicho destino, tenian los encomenderos certeza de los riesgos arriba referidos, y podian convenirse con el patron de estar prontos á ir á otro destino donde no tuviesen temor de las sobredichas contingencias (porque los encomenderos son reputados mercaderes entre los patrones), y el patron se conviniere con ellos; no obstante que el nuevo destino que concertáren el patron y los encomenderos no esté convenido con los dueños de

M A R I T I M A S .

153

dataris, no sia emprés ab aquells qui la comanda haurán feta; per go, per les tres raons damunt dites tot comandatari pot portar la comanda en altre loch, pus que sia per salvar les comandes que ab sí portarán, è no per alguna altra raó: è açó deu esser fet menys de tot frau. E encontinent qu'ells haurán fet port en aquell loch, que stant en lo viatge haurán emprés ab lo senyor de la nau; los dits comandataris deuen vendre è esmerçar totes les comandes qu'ells tendran, è tornar á aquells, è retre la comanda que fetals haurán.

E si en aquell loch, on per aytal raó com desus es dita serán, se perdrá la dita comanda, iat sia açó que aquell loch no fos emprés ab aquells qui la comanda los haurán feta; no son tenguts de res á retre ne esmenar los comandataris. Mas, si ells la portaven en altres lochs, ó en altres viatges, puy qu'ells haurien fet port axi com desus es dit, è abans que haguessen comptat ab aquells qui la comanda los haurien feta, è la comanda se perdrá; los dits comandataris serien tenguts de retre tota la comanda. E si ells guanyaven, axi com en lo primer capítol es contengut, haurien á retre axi be lo guany com la comanda.

CAPITOL CCXI.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.

SEgons que en lo capítol desus, diu, è demostra, è declara: que tot comandatari, qui portará comandes á viatge ó á loch cert è sabut, si en aquell loch on ells deuen portar aquelles comandes, serán aquelles condicions que en lo capítol desus dit son ia esclarides, è qu'ell no y gos entrar; è si ell se pot avenir ab

de aquella encomienda; por los tres motivos arriba referidos todo encomendero puede llevar la encomienda á otro destino, siempre que sea para salvar las que consigo lleva, y no por otro motivo: más esto debe hacerlo sin dolo alguno. Y luego al punto que hayan tomado puerto en el lugar que en el viage habian concertado con el patron, deberán vender y negociar todas las encomiendas que tengan, y devolver y restituir su importe á los que se las habian encargado.

Y si en el lugar, en donde por la razon arriba referida entraron, se pierden las encomiendas, no obstante que aquel nuevo destino no fué concertado con sus principales; no están obligados á restituir ni reintegrar á estos cosa alguna. Más, si las llevasen á otros destinos, ú á otros viages, despues de haber tomado puerto como queda dicho arriba, y antes de haber dado cuentas á los dueños de las encomiendas, y éstas se perdieren; dichos encomenderos serán responsables á reintegrar su total importe; y si ganasen, como se contiene en el antecedente capítulo, tendrán que restituir así la ganancia como el capital.

CAPITULO 211.

DECLARACION DEL
precedente capítol.

SEgun se expresa, demuestra, y declara en el antecedente capítulo, todo encomendero que lleváre encomiendas á viage ó destino cierto y sabido, si en el lugar adonde debia llevarlas, existiesen aquellas contingencias que en dicho capítulo se expresan, de suerte que no se atreviese á entrar, y pudiere con-

V

ve-

lo senyor de la nau ó del leny ab qui ell serà, per anar en altre loch on aquelles condicions que en la capítol desus dit son ia dites è esclarides no serán, que ell y pot anar, iat sia aço que aquell loch on ell se avendrá ab lo senyor de la nau ó leny è irán, no haurá emprés ab aquell qui les comandes li haurán fetas. Mas en lo capítol desus dit, no diu ni esclareix: si lo senyor de la nau ó del leny porta mercaderia sua; è haurá rebudes comandes d' altre ó d' altres, è si porá fer axi com los comandataris volrán, ó si serà de pijor condició que altre comandatari.

E axi los nostres antichs antecesors veeren è conegueren quels senyors de les naus ó lenys qui porten mercaderies lurs è prenen comanda d' altre ó d' altres, ó que porten mercaderia lur, ó no; sol que aporten comandes d' altres, no deuen esser de pijor condició que un altre comandatari. ¿Per qual raó? Per ço com comandataris van per lo món molts, qui en tot ço que porten no han alguna cosa. Encara mes, si aquelles comandes no eren que hom los fá, irien á onta. Encara mes, si aquelles comandes se perden; ells no y son en res, per ço car á ells no costará res del lur, ne y perdran res. Mas lo senyor de la nau ó leny, sia que port mercaderia sua ó no, tota via val mes ço qu' ell ha en la nau ó leny, que no fa gran res de les comandes qu' ell porta è haurá preses en sí: è en axi lo senyor de la nau ó leny no pot ne deu esser de pijor condició que un altre comandatari. Empero, es axi á entendre, que si en la sua nau ó en lo seu leny haurá alguns altres comandataris: si les condicions que son dites serán en aquell loch on ells devien descarregar è anar, lo senyor de la nau se deu aconsellar è haver accort è consell ab ells: è aquella cosa qu' ells ab ell tendran per be,
ells

venirse con el patron con quien va, para ir á otro parage, en el qual no haya las referidas contingencias; podrá ir á él, no obstante que éste nuevo destino, en que se convino con el patron, y adonde fuere, no lo hubiese concertado con el que le entregó la encomienda. Pero no se dice alli, ni explica: si en el caso de que el patron conduxere mercadería suya propia, y hubiere recibido encomiendas de uno ó de muchos, podrá hacer lo que los demás encomenderos quieran, ó si acaso será de peor condicion que otro qualquiera encomendero.

Por esto, nuestros antiguos antepasados vieron y conocieron: que los patrones que llevan mercaderías propias, y toman encomienda de uno ó de muchos, ó bien que lleven ó no mercadería suya; solo con que lleven encomiendas de otros, no deben ser de peor condicion que otro encomendero. ¿Y por qué razon? Porque van por el mundo muchos encomenderos, que en todo lo que llevan no tienen cosa propia. Además, si no fuere por las encomiendas que se les dan, irian desayrados; á mas de que, si dichas encomiendas se pierden, en nada quedan responsables, por motivo de que á los tales nada suyo les costará, y en ellas nada perderán. Mas, sea que el patron lleve mercadería propia, ó no; siempre vale mas lo que tiene en la nave, para que no haga gran caudal de las encomiendas que lleva ó haya tomado á su cuenta. Asi, pues, el patron no puede ser de peor condicion que otro encomendero. Pero debe esto entenderse asi: que si en su nave hay algunos otros encomenderos, y los riesgos sobredichos existiesen en el lugar adonde debian ir ó descargar; el patron deberá aconsejarse, y tomar acuerdo y parecer con ellos, y lo que él y ellos

MARITIMAS.

155

ells ho poden fer, que algú no y pot res dir.

Empero, si en la sua nau ó leny haurá roba de mercaders, è sobre aquella roba no y irá algú, ne lo senyor de la nau ó leny la tendrá en comanda, sino tant solament qu' ell la deia deliurar á algú en aquell loch on devia descarregar; si les condicions desus dites y seran, qu' ell no y gos entrar, lo senyor de la nau ó leny no les deu portar pas en altre loch, pus á ell no seran comanades que les pusca vendre; ans les deu tornar á aquells mercaders qui les li liuraren. E sil' senyor de la nau ó del leny les porta en altre loch, è aquella roba se perdrá; lo senyor de la nau es tengut de tota á retre è esmenar. Encara mes, si ell la portará en altre loch, si ell la vendrá, è en aquella roba se guanyará; lo senyor de la nau ó leny es tengut de donar è retre á aquells mercaders de qui aquella roba será lo cabal è tot lo guany en aquella fet; è los dits mercaders no son tenguts de donar ne de retre á aquells senyors de naus ó lenys, ó d' aquell leny, dan ne messió qu' ell ne haia sostengut, si nos' volrán.

Empero, sil' senyor de la nau ó leny haurá mercaderia sua, è tendrá tota la roba que en la sua nau ó leny será en comanda, qu' ell la pusca vendre; encara que ell no y haia roba sua, mas que tenga tota la roba ó mercaderia que en la sua nau ó leny será en comanda qu' ell la pusca vendre, è quen' sia mercader: sil' dit senyor de la nau ó leny no gosará entrar en aquell loch on les comandes deuria vendre, qu' ell sen' haurá star per les condicions que en lo capítol desus dit son ia esclarides è certificades; ell pot mudar lo viatge per anar en altre loch on no haia reguart de les condicions que desus son dites en aquesta guisa, empero, qu' ell no faça
ab-

ellos tuviésen á bién, podrán hacerlo, sin que nadie pueda querellarse.

Si en la nave hubiere generos de mercaderes, y con ellos no fuese ningun sobrecargo, ni el patron los conduxese en encomienda, sino tan solo para consignarlos á alguno en el lugar en donde debia descargarlos; si por haber alli los riesgos sobredichos no se atreviese á entrar, el patron no deberá conducirlos á otro lugar, puesto que no se le encomendaron para poderlos vender; antes bien deberá volverlos á los mercaderes que se los entregaron. Y si el patron los llevare á otro lugar, y dichos generos se perdieren; quedará obligado á restituirlos y reintegrarlos todos. Mas todavia si los llevare á otro lugar, y alli los vendiere, sacando de ellos beneficio; el patron está obligado á restituir y entregar á los mercaderes, cuyos sean aquellos generos, el capital, y todas las ganancias hechas con ellos, sin que dichos mercaderes deban dar ni resarcir á dicho patron ningun perjuicio, ni costas que hubiese sufrido, si no quieren.

Pero, si el patron tiene mercadería suya, y todos los generos que lleva en la nave; los conduce en encomienda para que pueda venderlos, y aunque no tenga mercadería suya; solo con que lleve toda la que va en su nave en encomienda para venderla, y negociar con ella; si dicho patron no se atreve á entrar en el lugar donde deben venderse dichas encomiendas; por impedirse dichas contingencias, que en el capitulo antecedente se explican y especifican, podrá mudar el viaje para ir á otro destino en donde no tenga recelo de los sobredichos riesgos; pero en estos términos; esto es, que lo haga con consejo de toda la tripulación ó de la

V 2

ma-

ab consell de tot lo cominal de la nau ó leny, ó de la maior partida. E si tot lo cominal de la nau s' accorda de anar en aquell loch on ell los dirá, èls farà cert; è darà entenent, ó la maior partida; ell y pot anar, è axi pot cambiar lo viatge.

Empero, si tot lo cominal de la nau ó la maior part s' acordarán mes del tornar en aquell loch de on partits serán, que de mudar lo viatge per anar en altre loch; lo senyor de la nau ó leny sen' deuen tornar. O si no sen' vol tornar, è ell per sa autoritat mudarà lo viatge, si les comandes qu' ell portará ab sí se perdrán de tot ó de partida; ell es tengut de retré á aquells qui les comandes li haurán fetes tot ço que les comandes costaren, è lo guany qu' ells dirán per lur sacrament que pogueren haver fet si ell sen' fos tornat axi com lo cominal de la nau ó la maior partida li conseillava.

Empero, si lo senyor de la nau irá ab accort è ab consell de tot lo cominal de la nau ó de la maior partida: si les comandes se perdrán de tot ó de partida, lo senyor de la nau no es tengut de esmenar á aquells qui les comandes li haurán fetes, pus ab consell de tot lo cominal de la nau y será anat. Que raó es, quel senyor de la nau pusca cambiar viatge, pus ell será mercader de tota la roba que portará, pus qu' ell la pot gitar en mar, si mercader no y ha, ab consell de tots los mariners per casos sabats.

E per les raons desus dites, ferén aquestes esmenes los nostres antecessors per los contrasts que porien esdevenir. E tot ço que desus es dit, deu esser fet menys de tot frau; è si frau algú provarus y porá, la part contra qui provará sera, den satisfer tot lo dan á la part que sostengut l' haurá; sens tota

mayor parte. Y si toda, ó la mayor parte se conviene á ir al lugar adonde les diga, les prometa, y les explique; podrá ir allí, y de esta suerte puede cambiar el viage.

Pero, si toda la tripulacion, ó la mayor parte de ella, se conviniere mas bien en volver al lugar de donde habian partido, que en mudar de viage para ir á otro destino; el patron deberá volverse. Y si no quiere volverse, y él por su autoridad muda de viage; si las encomiendas que lleváre consigo se perdieren todas ó parte de ellas, quedará responsable á restituir á los que se las encargaron todo su valor, y las ganancias que dixeren, baxo de juramento, se podian haber hecho si se hubiese vuelto como se lo aconsejaba la tripulacion, ó el mayor número de los que la componian.

Más, si el patron fuere al referido lugar con acuerdo y consejo de toda la tripulacion, ó del mayor número, y las encomiendas se perdieren todas ó parte; el patron no estará obligado á dar resarcimiento alguno á los que se las hubiesen encargado, puesto que se dirigió allí con consejo de toda la tripulacion. A la verdad, es razon que el patron pueda mudar el viage, pues es mercader de todos los generos, puesto que puede arrojarlos al mar en ciertos casos; si no hay mercader, con consejo de todos los marineros.

Por las sobredichas razones hicieron estas correcciones nuestros antepasados; por las quèstiones que podrian suscitarse. Y todo lo referido debe practicarse sin dolo alguno; porque si se pudiese probar, la parte contra quien se probáre, debería satisfacer, sin malicia ni difugios, todos los daños á la otra que

MARITIMAS.

157

malicia, è sens tot diffugi.

CAPITOL CCXII.

DE COMANDA PRESA
com á cosa propia.

Comandataris qui portarán comandes a viatge ó á loch sabut, è ells empen dran ab aquells qui la comanda los farán, qu'ells puguen fer de la comanda axi com de la sua cosa propia, è aquells qui la comanda los farán, los ho atorgan en qualsevulla loch, anant en aquell viatge; è ells lexarán la comanda per ço com no la haurán poguda vendre, è los comandataris iurarán que si lur propi fos, que no y farien altre; aquells qui en aytal forma feren comanda, no poden de res altre destrenyer als comandataris, sino, que axi com los dits comandataris ho cobrarán, que ho deuen retre è donar á aquells qui la comanda haurán feta; salvo lo lur maltret, axi com haurán emprés ab aquells qui les comandes haurán fetes. Mas, empero, los comandataris deuen cobrar aquella roba que lexada haurán, è retre è donar á aquells qui comanat los haurán (è aço sia fet sens frau) è deuen cobrar ço que de la comanda será hagut com pus inús puguen.

CAPITOL CCXIII.

ITEM DE COMANDA.

Mercader, ó altre, qui fará comanda á algú en aquesta guisa, que aquell qui la comanda pen drá, la pusca portar totavia ab sí en tot loch on la sua persona vaia, è la comanda se perdrá; ella será perduda á aquell qui comanada la li haurá.

Empero, si aquell qui la comanda por-

los hubiese padecido.

CAPITULO 212.

DE ENCOMIENDAS
tomadas como á cosa
propia.

LOS encomenderos, que llevando encomiendas á lugar ó viage determinado, concertaren con sus principales que ellos puedan disponer de la encomienda como de cosa propia, y estos se lo otorgaren; y en algun lugar, yendo en aquel viage, dexaren la encomienda por no haberla podido despachar, jurando los mismos encomenderos que si suya propia fuese, no harian mas; los que en tales terminos entregaron la encomienda, no podrán á otra cosa obligar á sus encomenderos, sino que asi como lo cobren se lo restituyan y entreguen, deducida su fatiga y trabajo, como lo hubiesen pactado con los dichos sus principales. Pero siempre los encomenderos deberán recobrar las mercaderías que hubieren dexado, devolviendolas y entregandolas á los que se las encargaron, sin fraude alguno; y recoger lo que de la encomienda se hubiese sacado, como mas pronto puedan.

CAPITULO 213.

ITEM DE ENCOMIENDA.

Quando un mercader, ú otra persona, hará encomienda á alguno, en esta forma, que el que tome la encomienda pueda llevarla siempre consigo á qualquiera lugar adonde vaya su persona; si la encomienda se pierde, será pérdida para el que se la encomendó.

Pero, si el que llevaba dicha encomien-

158

COSTUMBRES

portará, la jugaba, ó la bagasseiaba, ó la barataba, ó la perdía per sa culpa, ó si ell la comanaba á altre, es' perdía; ell es tengut de retre á aquell qui la comanda li haurá feta, sens tot contrast.

CAPITOL CCXIV.

DE COMANDA PROMESA.

Mercader, ó altre, qui prometrá de fer comanda á algú ab carta ó ab testimonis; nos' pot abstraure que no haie á fer la comanda á aquell á qui promés ho haurá. E si ell se vol abstraure que no faça la comanda á aquell á qui promesa la haurá, è si aquell ne haurá feta messió ó avaries algunes, ó haurá noñeiat nau ó leny per fiança de la comanda que aquell li haurá promesa; ell lo y deu tot esmenar.

E fon fet per ço aquest capítol, car si aquell no li hagués promesa aquella comanda, ell no haguera noñeiat tant gran nau sino per ço que aquell li havia promés, è aquell haguera fet son prou, ó haguera fet son viatge.

CAPITOL CCXV.

ITEM DE COMANDA.

SI algun comandatari pendrá comanda, è sil' comandatari haurá alguns diners, è lá on pendrá la comanda ell esmerçará la comanda è los seus diners, è quant serà lá on anar deurá ab la comanda, ell esmerçará los diners seus è no esmerçará la comanda; si ell guanya ab los seus diners, ell es tengut de donar á aquell qui la comanda li haurá feta anant al viatge, aytant com ell guanyará ab los seus diners, per sou è per liura. E si ell

mienda, la jugáre, puteáre, malbaratáre, ó perdía por su culpa, ó bien la encomendaba á otro y se perdía; quedará obligado á restituirla al que se la encomendó, sin contradiccion alguna.

CAPITULO 214.

DE ENCOMIENDA prometida.

Todo mercader, ú otra persona, que prometa dar encomienda á alguno por medio de escritura, ó de testigos; no podrá eximirse de encargarla al que la ofreció. Y si eximirse quisiere, y aquel á quien la prometió hiciere algunos gastos ó desembolsos, ó fletáre alguna embarcacion, en la confianza de la encomienda que le habia ofrecido; se lo deberá todo resarcir.

Por esto se hizo este capítulo, porque si aquel no le hubiese prometido la encomienda, el otro no fletaría tan grande embarcacion como fletó baxo de aquella promesa; antes haría otro negocio, ó tomaria otro viage.

CAPITULO 215.

ITEM DE ENCOMIENDA.

SI un encomendero toma encomienda teniendo dinero suyo, y allí donde la recibe emplea aquel caudal ageno y el suyo propio, y despues de haber aportado al destino adonde debia ir con la encomienda, negocia sus dineros y no el encargo: si con ellos hace alguna ganancia, deberá abonar á quien le hizo la encomienda, yendo al viage, otro tanto como fuere aquella ganancia, por sueldo y por libra; pero si pierde con sus

MARITIMAS.

159

ell perdrá ab los seus diners, tota la pèrdua deu esser sua; si donchs aquell qui la comanda li farà, no li havia dit que no la esmerçás sino en coses sabudes. E si aquell dit no lo y havia, è ell esmerçará la comanda ab los seus diners ensemps; lo guany è la pèrdua se partirá per sou è per liura.

sus dineros, toda la pérdida debe ser suya, á menos que su principal le hubiese dicho que no emplease su encomienda sino en cosas determinadas. Y si no se lo dixo, y él empleó dicha encomienda juntamente con sus dineros; la ganancia y la pérdida deberán partirse por sueldo y por libra.

CAPITOL CCXVI.

CAPITULO 216.

DE COMANDA EN DINERS.

DE LA ENCOMIENDA
en dineros.

SI algú comanará á algú diners: si aquell qui la comanda farà, empondrá ab aquell qui la comanda rebrá, qu' ell no li esmerçe aquells diners seus sino en cosa sabuda: si aquell qui la comanda haurá rebuda, no trobará d'ago qu' ell li haurá dit; ell ne deu levar testimoni com ell no troba d'aquella cosa qu' ell li havia manat esmerçar: per ço que, si havia en aquell loch meteix alguns mercaders que haguessen comprades d'aquelles mercaderies en que ell devia esmerçar aquells diners qu' ell ha rebuts en comanda, è si aquells y guanyaven alguna cosa, è si aquell qui los diners li haurá comanats lin' fahia demanda, ell pogués mostrar è metre en ver per aquells testimoni, qu' ell no havia trobada d'aquella mercaderia en que aquell li havia manat esmerçar sos diners. E si per ventura provar nou porá qu' ell d' alló en que ell devia è havia manament que esmerçás aquells diners qu' ell en comanda haurá presos, qu' ell non' hagués trobat; ell es tengut de retre è de donar á aquell qui los diners li haurá comanats tant com aquells mercaders y haurán guanyat, per sou è per liura.

E si per ventura ell esmerçará aquells diners en altres coses sens volun-

QUando uno encomienda á otro dineros; y el que hace esta encomienda pacta con el que la toma, que no le emplee aquellos dineros sino en cosa determinada; si el que la encomienda admitió, no encuentra de lo que el otro le señaló, deberá llamar testigos de como no halla de los artículos en que su principal mandó negociarlos: á fin de que, si se encontrasen en el mismo parage mercaderes que hubiesen comprado de aquellas mercaderías en que él debía emplear los dineros recibidos en encomienda, y en ello hubiesen hecho alguna ganancia, pueda mostrar y probar, mediante dichos testigos (en el caso que el que le encomendó aquellos dineros le pusiese demanda) que él no habia encontrado de aquella mercadería en que se los habia mandado emplear. Y si por ventura no pudiese probar no haber encontrado de aquellos artículos en que debía emplear los dineros que tomó en encomienda, como se le tenia mandado; quedará obligado á restituir y entregar á su principal, tanto como ganaron aquellos mercaderes, por sueldo y por libra.

Si por casualidad emplease aquellos dineros en otras cosas, sin beneplácito de

luntat d'aquells qui los diners li haurán comanats; si en aquelles mercaderies se guanyará, ell es tengut á aquell qui los diners li comaná de retre è de donar tot lo guany. E si en aquelles mercaderies, qu' ell haurá comprades sens voluntat d'aquell qui los diners li comaná, se perdrá de tot ó de partida; tota la pérdua deu esser sua, per ço car ell los esmerçá en açó de que ell no havia manament quels esmerçás: è encara mes, car negú no ha poder en ço d'altre sino aytant com aquell de qui es lin' dona.

E si per ventura ell será en loch que pogués retre aquells diners á aquell qui comanats los y haurá, è ell nols y retrá, ans los sen' portará ab sí, è aquells diners vendrá cas de ventura quis' perden de tot ó de partida; tota la pérdua deu esser sua. Empero, si ell no será en loch que pogués retre aquells diners á aquell qui comanats los y havia, ell los sen' pot portar. E si en aytal manera com es dita, á aquells diners vendrá algun cas de ventura ques' perdan de tot ó de partida; ells deuen esser perduts á aquell quil y comaná, per que no es culpa del comandatari. Empero si lo dit comandatari los iugará, os' perdrán per alguna raó per culpa d'ell; ell n'es tengut de tots á restituir.

E tot en aquella manera que desus es dit de la comanda dels diners, axí deu esser fet de la roba ó mercaderia, si algú la comanará á altre sots condicions sabudes.

CAPITOL CCXVII.

DE COMANDA DE NAU.

Senyor de nau ó de leny, qui comanará la sua nau á algú per anar en viatge sabut: si anant ó stant ó tornant
en

de quien se los encomendó, y en ellas se hiciere alguna ganancia; estará obligado á entregar y dar todo el beneficio al que le encomendó dichos dineros. Y asi mismo, si en las mercaderías que compró sin beneplácito de quien le encomendó los dineros, se perdiere todo ó parte; toda la pérdida deberá ser suya, por haberlos negociado en cosas que no se le habian mandado; además tambien, porque nadie tiene dominio en lo de otro sino el que su dueño le concede.

Y si estuviere en parage donde pudiese volver aquellos dineros á quien se los encomendó, y no los volviere, ántes se los lleváre consigo, y sucediere la desgracia de perderse todos ó parte; toda la pérdida deberá tambien ser suya. Pero, si no se halláre en parage que los pudiese volver á su principal, podrá llevarselos. Y si en este caso dichos dineros, por alguna desgracia, se pierden todos ó parte de ellos; deberán quedar perdidos para el que se los encomendó, puesto que no fue culpa del encomendero. Pero si este los juega, ó se pierden por su culpa; sea el motivo que fuere, estará obligado á restituirlos todos.

Y lo mismo que arriba se dice en orden á la encomienda de dineros, debe observarse en orden á los efectos ó generos que se encomienden á otro baxo de determinadas condiciones.

CAPITULO 217.

DE LA ENCOMIENDA
de la nave.

Quando un patron encomienda su nave á alguno para viage determinado, y ésta á la ida, estada, ó vuelta de dicho
via-

MARITIMAS.

161

en aquell viatge , la nau se romprá ó pendrá algun dan ; aquell qui la nau ó leny haurá pres en comanda , no es tengut de res esmenar al senyor de la nau qui comanada la li haurá. Empero , si ell la menará en altre loch , ó en altre viatge , sino tant solament en aquell loch que ab lo senyor de la nau haurá emprés , ó ab aquell qui comanada la li haurá ; si la nau se perdrá ó haurá algun dan , aquell á qui lo leny seré comanat , es tengut de esmenar la nau ó lo leny á aquell qui comanat lo li haurá , ó lo preu d' aquell , è lo dan que sostengut ne haurá. E si no ha de que pagar , deu star en la presó tro que haia satisfet á aquell qui comanat lo li haurá : è haia de que pagar ó no , lo senyor de la nau qui comanat lo li haurá , es tengut de donar als personers les parts que hauran en la nau , è lo guany fet de aquelles.

Mas , sil' senyor de la nau la y comanará ab voluntat de tots los personers ó de la maior partida , è la nau se perdrá axi com es dit ; lo senyor de la nau no es tengut de fer esmena als personers : per que tot senyor de nau ho deu demanar als personers , com volrá comanar la sua nau á altre , si es en loch quels personers y sien tots ó partida. E si ell es en loch on no haia algun personer , ell nol' deu comanar á negú sino per condicions sabudes , ço es á saber : per malaltia ; ó que la nau fos nolietada per anar en loch on ell se temés de senyoria ; ó que hagués fermada muller ans que la nau nolietás , è quels amichs lo forçacen que la prenguéns ans que andés al viatge ; ó per anar en romiatge , è quen' hagués fet vot ans que la nau nolietás : è totes aquestes condicions desus dites , que sien sens frau.

viage se rompe , ó recibe algun descalbro ; el que la tomó en encomienda no quedará obligado á resarcir cosa alguna al patron que se la encomendó. Más si la conduce á otro destino , ó viage , distinto del que concertó con el patron ó con el que se la encomendó , y se pierde ó padece algun daño dicha nave ; aquel que la recibió en encomienda , quedará obligado á reintegrarla á quien se la habia encomendado , ó bien su valor , y á mas el daño que él hubiese padecido. Y si no tuviere de que pagar , deberá ponerse en la carcel hasta que haya satisfecho al que se la encomendó ; pero haya de que pagar , ó no , el patron que le encomendó la nave , deberá reintegrar á los accionistas las partes que tengan en el buque , y además la ganancia que á cada una corresponda.

Pero , si el patron encomendáre el buque con beneplácito de todos los accionistas ó del mayor número , y se perdiera como se expresa arriba ; no quedará obligado á restituírles cosa alguna : porque todo patron debe pedirlo á los accionistas quando quiera encomendar su nave á otro , si está en lugar donde se hallen todos , ó parte de ellos. Más , si está en donde no se halle ninguno ; no debe encomendar el buque sino en ciertos casos , como son : el de enfermedad ; el de que la nave estuviese fletada para ir á destino donde se temiese fuerza de príncipe ; el de haber dado palabra de casamiento antes de encomendar la nave , y los amigos le forzasen á tomar muger antes de salir al viage ; ó el de ir en romería , cuyo voto hubiese hecho antes de dicha encomienda. Pero todas estas causas deben ser sin engaño.

162

COSTUMBRES

CAPITOL CCXVIII.

DE COMANDA DE
nau sens sabuda dels
personers.

SI algun senyor de nau haurá comanada la sua nau á algú sens sabuda dels companyons; si aquell á qui la nau serà comanada vendrà d'algun viatge, ó viatges, è retrá comptes á aquell qui la nau li haurá comanada, è aquell qui senyor serà, encara haurá comanada la nau á algú: si ell retrá compte è dará part á quascú de sos companyons tot aytant com á quascú pertanyerá per raó de la part que en la nau haurán, del guany que aquell á qui ell haurá comanada la nau haurá fet ab aquella nau qu' ell comanada li haurá: si los dits personers pendran la lur part del guany que á quascú per la part que en la nau haurá se pertany: si los dits personers, tots ó partida, diran á aquell que ells d' aquella nau hauran fet senyor, que ells no volen que ell la comán á algú sens lur voluntat, è si ell ho fa, è la nau pendrà algun dan, ó farà alguna pérdua ó consumament, que tot sia è stiga sobre ell.

E si sobre les dites condicions desus dites per los personers á aquell qui ells d' aquella nau, en que ells hauran lur part, hauran levat ó fet senyor, si ell sens voluntat de tots los personers, ó de la maior partida, á algú la comanaba; si aquell á qui la comanará, guanyará, ell es tengut de donar á quascú personer qu' ell haurá, la part del guany que per la sua part li pertanyerá. E si per ventura aquell, á qui ell haurá comanada la nau sots les condicions desus dites, perdrá la nau, ó pendrà algun dan, ó farà algun consumament; lo senyor de la nau es tengut de tot á retre è esmenar ho

CAPITULO 218.

DE ENCOMIENDA DE
nave sin noticia de los
accionistas.

SI un patron encomienda su nave á alguno sin noticia de los accionistas, y el tal á quien la encomendó, al volver de su viage, ó viages, da cuentas á su principal, y éste la quiere encomendar despues á otro; aunque el patron dé cuentas y distribuya su contingente á cada interesado, á prorrata de lo que á cada qual toca por razon de las acciones que tiene en el buque, de las ganancias que el primero á quien encomendó la nave hubiese hecho con ella, y dichos interesados toman su parte de las ganancias que á cada uno tocan por razon de las acciones que tienen en dicho buque: si todos, ó parte de ellos, previenen al dicho patron que ellos pusieron en aquella nave: que no quieren que vuelva á encomendarla á otro sin la voluntad de ellos, y él sin embargo lo hace; si la nave recibe algun daño, ó sufre alguna perdida ó hace costas, deberá caer todo sobre él.

Y si á pesar de estas prevenciones, hechas por los interesados al que habian puesto por patron de la nave en que tienen sus acciones, él sin voluntad de todos los referidos accionistas, ó de la mayor parte, la encomienda á otro, y este hace ganancia; está obligado el patron á dar á cada uno de los interesados aquella parte de utilidades que por sus acciones les pertenezca. Y si por acaso aquel á quien encomendó su nave baxo las condiciones sobredichas, pierde el buque, ó éste recibe algun daño ó avería; el patron está obligado á reintegrarlo y resarcirlo todo á los ac-

MARITIMAS.

163

ho als personers, sens contrast.

Empero: si los dits personers veurán è sabrán que aquell qu' ells hauran fet senyor, no va ne irá en la nau; ans saben ells è son certs que la comana á altri: si los personers pendran part del guany que aquell ab aquella nau que comanada li será farà, è los personers non' diran res á aquell qui ells hauran fet senyor, ans los plau els abelleix lo guany qu' ell los dona; è si sobre aquestes raons desus dites la nau se perdrá ó pendrá algun dan, lo senyor de la nau nols es de res tengut, per ço car los personers sabien qu' ell no anava en la nau, que ans la comanaba á altre qui la menaba per ell; è encara mes, per ço com los personers prengueren quascun viatge que la nau fes la part del guany que á quascú pertanyia per raó de la sua part que en la nau havia. E es raó que, pus ells prenien part del guany, è encara que eren certs que aquell quin' havien fet senyor no y anava, ans la falía menar á altri, è los personers nou denunciaven á aquell qui ells havien fet senyor, ans los plahia lo guany qu' ell los donava: è per ço es raó, que axi com los plahia lo guany, tot en axi es raó, que deian sostenir lo dan, è la pérdua, èl' consumament que Deu li donava, axi com los plahia èls abellia lo guany com aquell qui ells havien fet senyor lols donava. E per les raons dites son fet aquest capítol. Empero, es axi á entendre: quel senyor de la nau sia en un loch ab los personers ensemps, ab tots ó ab partida; car altrament, no la pot ne la deu comanar sino per les condicions que son ia en un capítol desus dites, esclarides, è certificades.

accionistas, sin contradicción alguna.

Pero, si dichos accionistas ven y saben, que aquel á quien hicieron patron, no va, ni ha de ir, con la nave, ántes bien saben y estan ciertos que la encomienda á otro; si ellos tomáren su parte en la ganancia que éste hubiese hecho con la nave que se le encomendó, sin prevenir nada al que ellos hicieron patron, ántes les agrada y les acomoda el beneficio que les dió, y en éstas circunstancias el buque se pierde, ó recibe algun daño; el patron en nada les queda obligado, puesto que ya sabian que él no iba con la nave, pues la encomendaba á otro que la conduxese por él, y además porque se acomodaban á tomar, en cada viage que la nave hacia, la parte de ganancias que á cada uno pertenencia por razon de las acciones que tenian en el buque. Y así es razon, que una vez que tomaban parte en los beneficios, y eran sabedores que el que habian hecho patron de dicha nave no iba con ella, ántes la hacia conducir por otro, sin que ellos se lo estorbasen, ántes bien les agradaban las utilidades que él les daba; de la misma suerte deban sufrir los daños, las pérdidas, y los menoscabos que Dios les diese, ya que les alegraban las ganancias, quando se las daba el patron. Por las razones sobredichas fué hecho este capítulo: pero se ha de entender de esta manera, que el patron se halle en un parage juntamente con todos los accionistas, ó parte de ellos; porque de otro modo, no puede ni debe encomendar el buque, sino en los casos explicados y prescritos en el capítulo anterior.

164

COSTUMBRES

CAPITOL CCXIX.

DE COMANDA QUE
algú pendrá en lo comú, ó
sparsa.

SI senyor de nau ó leny, ó altre, leva algun comú, è ell pendrá d' algun mercader comanda sparsa de roba ó de diners: è si aquell qui la comanda pendrá, no farà entenent que aquella comanda qu' ell pren qu' ell la mesclará al comú; ne en la carta que entre ells serà feta, nos' entenderá que aquella comanda qu' ell pren se deia mesclar ab aquell comú que deu portar ab sí; ell es tengut ne retre compte á aquell qui la comanda li haurá feta. E si li farà comanda de roba, ell li deu retre compte d' agó que de la roba haurá hagut: encara mes, aquells diners que haurá haguts deu esmerçar en qualque cosa que lo dit comandatari se volrà; si donchs aquell qui la comanda li haurá feta, no haurá emprés ab aquell que no li esmerç los diners que haurá haguts d' aquella roba qu' ell comanada li haurá, ó que ell non' compre sino cosa sabuda, axi com entre ells abdosos serà emprés.

E si li comana diners, è ell compra roba; ell li es tengut de retre compte de ço que haurá hagut de la roba que ab los diners qu' ell li comaná haurá comprada è ell haurá venuda, è de ço que esmerçará d' aquella roba que ab los seus diners haurá comprada, è metre en compte pera quant qu' ell sia tornat del viatge, è metre en son poder lo cabal èl guany que ab la dita comanda serà fet; salvo lo seu maltret que entre ells serà emprés.

E si'l comú pert ó guanya; aquell qui la comanda li haurá feta non' es en res, ne aquell qui la comanda haurá pre-
sa

CAPITULO 219.

DE ENCOMIENDA QUE
alguno tomáre en comun,
ó separada.

SI llevando un patron, ú otra persona, una masa comun, tomáre de algun mercader encomienda separada de generos ó de dineros, y no advierte que esta encomienda que toma, la mezclará con la masa comun, ni en la escritura que entre ellos se hubiese hecho, no se previene que la encomienda que toma pueda mezclarla con la masa comun que ha de llevar consigo; quedará obligado á dar cuenta de ella á quien se la encargó. Y si la encomienda que le hizo fuere de generos, deberá darle cuentas del producto que haya sacado de ellos; y además, el dinero que hubiesen producido, deberá emplearlo en qualquiera cosa que él guste; á menos de que su principal no hubiese pactado que no le emplee el dinero que sacáre de los generos encomendados; ó bien que no compre sino cosa determinada, de la manera que entre ambos se hubiese tratado.

Si le encomendáre dinero, y el encomendero compra generos con él; deberá este darle cuentas de lo que sacáre de los generos que con el dinero de la encomienda comprase y despues vendiese, y de lo que grangease con los generos comprados con aquel dinero, poniendolo en las cuentas para quando vuelva del viage, y restituyendo en su poder el capital y la ganancia que con dicha encomienda se adquirió, salva la remuneracion de su trabajo, que entre ellos se hubiese tratado.

O bien pierda, ó bien gane aquella masa comun, el que le hizo la encomienda no queda en nada obligado; ni el

MARITIMAS.

165

sa no li es tengut sino de la comanda á retre. E si guanya ó pert ab la dita comanda, tot liu deu donar è metre en son poder, axi be lo guany com la pèrdua: perqu' ell no es tengut á aquells de qui lo comú serà, per raó d' aquella comanda qu' ell d' algú presa haurá; si donchs ell nols havia fet entenent que al comú anava aquella comanda qu' ell havia presa. Mas aquell qui la comanda haurá feta, no es tengut de res á aquells de qui lo comú serà, sia que perden, ó que guanyen; ne aquells, de qui lo comú serà, á aquell qui la comanda haurá feta. Mas si pert, ó guanya; deu esser seu axi be lo guany, com la pèrdua.

E si per ventura aquell, qui levá lo comú è haurá presa la comanda, mesclará aquella ab lo comú menys de sabuda d' aquell qui feta la li haurá; è lo dit comandatari compte retre no lin' porá per ço car la haurá mesclada ab lo comú; sia en voluntat d' aquell qui la comanda li haurá feta, de pendre lo maior preu de la roba que haurá hagut lá on la comanda haurá venuda: encara mes, lo maior preu de la roba qu' ell haurá portada, è lo maior guany que en la roba se farà; è aquell li sia tengut de dar aquell qui la comanda haurá presa á aquell qui feta la li haurá, per ço car ell la haurá mesclada ab lo comú menys de voluntat sua. E aço li es tengut de donar è de retre menys de contrast.

CAPITOL CCXX.

DE COMANDA QUIS'

perdrá, è lo comandatari se abatrà.

TOT comandatari qui portará ó pendrá comandas: si les comandas se perdrán per les raons que en los capítols desus dits se contenen; ell no es tengut de

el que la tomó tampoco tiene otra obligacion que de volverle la encomienda. Más, si gana ó pierde con dicha encomienda, todo debe entregarlo á su principal, tanto la pérdida como la ganancia, porque el encomendero nada debe repartir á los interesados en la masa comun, por razon de la encomienda separada que tomó; á menos de que no les hubiese advertido que dicha encomienda se unía al comun. Más el que hizo la encomienda, de nada queda obligado á los interesados de la masa comun, ora pierdan, ora ganen; ni estos tampoco á él, porque la pérdida ó la ganancia debe ser de este solamente.

Si acaso el que tomó la masa comun, y recibió tambien la encomienda suelta; mezcláre ésta con aquella sin noticia del que se la entregó, y despues el encomendero no pudiese darle cuenta de ella por haberla mezclado con la comun; quedará al arbitrio de su principal exigirle el precio mas alto que hubiesen tenido iguales generos en el pais donde se vendió la encomienda; y además, del mayor valor de los generos que llevó, la mayor ganancia que de ellos se hubiese sacado: cuyo importe deberá sin contradiccion entregar dicho encomendero á su principal, puesto que sin voluntad de éste mezcló con la masa comun la encomienda que le habia hecho.

CAPITULO 220.

DE LA ENCOMIENDA

que se pierde, y del encomendero que quiebra.

TODO encomendero que lleva ó toma encomiendas, si éstas se perdieren por las razones contenidas en los sobredichos capítulos, no estará obligado á re-

in-

de les comandes á retre. Mas, si les comandes se perden per altres raons, è no per aquelles que en los capítols desus dits se contenen; ell es tengut de retre, è de donar totes les comandes, èl guany ab aquelles fet, á aquells qui les comandes li haurán fetes; si donchs ell no pot mostrar iustes raons per que aquelles comandes sien perdudes. E si ell mostrar ne provar nou pot, ne les comandes retre non' porá á aquells de qui serán, è lo dit comandatari se abatrà; si ell se abatrà, è es aconseguít, ell deu esser prés è més en ferres, è star tant tro que aquells de qui les comandes seran, se sien avenguts ab lo dit comandatari.

E fon fet per ço aquest capítol: car molt comandatari se abatria, si sabía que algun mal ne algun damnatge ó greuge no lin' pogués esdevenir, è son y posades per ço les condicions que desus son dites.

CAPITOL CCXXI.

DE PATRO QUI LEXA
la nau per negocis propis.

SI algun senyor de nau ó leny portará mercaderia sua ó comandes, è él será lá on la nau haurá fet port, è la nau será spatxada, que no stá sino per ell que no es spatxat, è no pot vendre la sua mercaderia; si la nau ne fa messió, ell la deu pagar del seu propi. E si ell román per la sua mercaderia á vendre, è ell ne trametrá la nau; si la nau pen-drá algun dan, ell es tengut de fer esmena als personers, si donchs ell nou havia emprés ab los personers com ell partí d' ells lá on la nau havia carregat. E si ell ho havia emprés ab los personers, ab tots ó ab partida, è ells lo y havien atorgat qu' ell pogués romandre,

integrarlas. Más, si se pierden por otras causas, y no por las arriba referidas; quedará obligado á restituir y entregar todas las encomiendas, y la ganancia hecha con ellas, á los sugetos que se las habian encargado; á menos de que pueda probar que se habian perdido por justas causas. Más, si no pudiese probarlo, ni restituir las encomiendas á sus dueños, y dicho encomendero quebráre; en este caso, si se le puede echar la mano, deberá ponerse en prision, y estar á la cadena, hasta que los que fuesen dueños de aquellas encomiendas se hayan compuesto con el quebrado.

Se hizo este capítulo, porque muchos encomenderos quebrarian, si supiesen que por ello no les habia de venir daño alguno ni pena: á cuyo fin se establecen las circunstancias arriba prevenidas.

CAPITULO 221.

DEL PATRON QUE
dexa la nave por negocios
propios.

SI un patron lleváre mercancías propias, ó bien encomendadas, y pudiendo tener la nave despachada en donde hizo puerto, solo por él queda detenida á causa de no poder vender sus mercancías propias; si por ésta estaría hace la nave algunos gastos, deberá él pagarlos de sus bienes. Y si se queda en aquel parage para vender sus mercancías, y despide la nave; si ésta recibe algun daño, queda obligado á resarcirselo á los accionistas del buque, á menos de haberlo tratado con ellos antes de partir del lugar donde cargó. Y si así lo trató con todos, ó parte de ellos, y estos le concedieron que podía quedar-

MARITIMAS.

167

è romanía, è trametrá la nau; si la nau pendrá algun dan, ell no es tengut de esmena als personers.

Empero, sil' senyor de la nau romandrà pergo car no porá haver lo nolit, è no y romandrà per res qu' ell y haia á fer, sino per lo nolit á recaptar, è ell ne trametrá la nau per ço que no y faça messió, è ella pendrá algun dan; lo senyor de la nau no es tengut de fer esmena als personers, pus que per profit de la nau será romás, è no per res que hagués á fer. E ago deu esser menys de tot frau.

CAPITOL CCLIV.

DE COMANDA FETA
á us de mar.

SI algú comanará á altre roba (la roba es á entendre mercaderia) amigablement, ab carta, ó menys de carta, è sens convinença alguna que no será empresa entre ells, sino tant solament que aquell qui la comanda reb, qu' ell la reb á us è costum de mar, è á risch de mar è de males gents; è ell que la deu vendre en qualque loch que ell fará port ab la dita mercaderia en aquell present viatge en lo qual ell haurá rebuda la comanda; è vendrá tot axi com mils porá, è segons que entre ells será emprés.

Mas empero; si entre ells no será emprés, aquell qui la comanda portará, qué deu haver per son maltret, ni qué nó; si entre ells emprés no será, aquell qui la comanda sen' haurá portada, no sen' deu res retenir, pus que entre ells emprés no será; ans es tengut de donar è de retre tot ço que de la roba haurá hagut, encontinent que tornat será d' aquell viatge per lo qual ell sen' haurá portada la dita comanda. Empero, aquell de qui la comanda será, es tengut de

darse allí, y lo hacia enviando la nave; si ésta recibe algun daño, ninguna indemnizacion tiene que darles.

Pero, si el patron se quedáre en tierra por no poder cobrar sus fletes, y no por negocios propios que tuviese que despachar, sino para recoger dicho flete, y envia la nave á fin de que no haga allí gastos, y ésta recibe algun daño; el patron no está obligado á dar resarcimiento alguno á los accionistas, puesto que se quedó allí para provecho del buque, y no por intereses propios. Más debe ser sin fraude alguno.

CAPITULO 254.

DE ENCOMIENDA HECHA
á uso de mar.

SI alguno encomendáre á otro mercancías amistosamente, ó con escritura, ó sin ella, más sin que entre ellos se hubiese ajustado pacto alguno, sino solamente que el que recibe la encomienda, la toma á uso y estilo de mar, y á riesgo de mar y de corsarios, y que la ha de vender en qualquiera parage donde haga puerto en aquel viage en que lleva la encomienda referida; la deberá vender al mejor precio que pueda, y segun estuviere ajustado entre ambos.

Más, si entre ellos no se hubiese tratado qué es lo que debe ganar por razon de su trabajo el que lleva la encomienda; en este caso, el que se la llevó, nada podrá retenerse por su industria, puesto que entre ellos no se trató; antes bien estará obligado á entregar todo lo que haya sacado de la mercancía, luego al punto que vuelva del viage para el qual se habia llevado dicha encomienda. Pero el dueño de ésta tendrá obligacion de gratificar al

en-

de donar al comandatari, qui la sua comanda haurá portada è arribada, per lo seu maltret, segons que guanyará, è segons lo maltret que aquell y haurá hagut. E aço deu esser en son cosiment, è á sa coneguda: è lo comandatari nol' pot d'als destrenyer.

Per que tot comandatari se quart, es' deu guardar, cóm reb comanda d'algu, è ia cóm farà ses faenes, è cóm no, per ço que no haia á venir en cosiment ne en coneguda d'aquells qui les comandes li farán, per raó del seu maltret.

E á aquesta raó que desus es dita de roba, á aquesta meteixa son è deuen esser aquells qui prenen comanda de diners.

CAPITOL CCLXXVIII.

DE COMANDA QUE LO
comandatari deia portar
ab sí.

SI algú comanará ó haurá comanar á algú alguna roba per fet de mercaderia: si aquell qui la comanda farà ó haurá feta, empendrá ó haurá emprés ab aquell, á qui ell farà ó haurá feta la dita comanda, que ell que deia portar ab sí la dita comanda en aquell loch ó lochs, ó viatge ó viatges, que entre ell è aquell qui la dita comanda li haurá feta, serán stats empresos; lo dit comandatari es tengut d'attendre totes convinences entre ell è aquell qui farà la comanda fetes: ó sien fetes ab carta, ó menys de carta, valen è deuen haver valor, ab que en ver puguén esser meses, si mester será.

E si per ventura les dites convinences serán fetes axi com desus es dit, è sots les condicions desus dites: si aquell qui la comanda haurá presa, la lliurará

encomendero que la llevó, y conduxo á salvo, conforme á la ganancia que sacó y al trabajo que para ello hubiese puesto, cuya regulacion se dexa al juicio y discrecion de su principal; sin que pueda obligarle el encomendero á otra cosa.

Por tanto todo encomendero atienda y advierta: en qué terminos recibe encomienda de otro, y cuál es la industria que pone, para que la regulacion de su trabajo no venga á depender del juicio y arbitrio de los que le dieren las encomiendas.

Y esta misma regla, que se prescribe arriba para los que toman encomiendas de generos, se debe entender para los que las reciben de dinero.

CAPITULO 278.

DE LA ENCOMIENDA
que debe llevar consigo el
encomendero.

SI alguno encomendáse, ó hubiese encomendado á otro algunos efectos para comerciar con ellos, y el que hizo, ó hiciere la encomienda, hubiese ajustado con aquel á quien la encargó, que haya de llevarla éste consigo al destino, ó destinos, ó al viage, ó viages, que entre ambos se pactaron; el referido encomendero estará obligado á cumplir todos los convenios que se hubiesen hecho entre él y el dueño que le encargó dicha encomienda: porque, bien sea que se hubiesen estipulado con escritura, ó sin ella, valen y deben tener valor, siempre que se puedan hacer constar si fuese menester.

Si acaso dichos convenios fuesen hechos como queda dicho, y baxo de las referidas condiciones; y el que tomó la encomienda la consignáre á otro; ó se la

MARITIMAS.

169

rá á altre, ó li trametrá la dita comanda sens sabuda è voluntat d' aquell qui feta la li haurá; si la dita comanda se perdrá de tot ó de partida, lo dit comandatari es tengut de retre è de donar tota la dita comanda, è lo guany que en aquelles robes poguera esser fet, á aquell qui la comaná, per ço com ell no li ha ateses les convençes que entre ells abdosos foren empreses com ell rebé la dita comanda.

E si per ventura la dita comanda nos' perdrá del tot ne en partida, ans irá sana è salva en aquell loch on lo dit comandatari la haurá tramesa: si la dita comanda stará en aquell loch desus dit tant de temps, que la dita comanda pendrá algun dan ó algun menyscap per culpa ó negligencia del dit comandatari; ell es tengut á restituir tot lo dan ó menyscap á aquell qui la comanda desus dita li haurá feta.

Y si per ventura aquell á qui lo dit comandatari la haurá tramesa, la vendrá á menyscap per sa negligencia ó per ço car ell será mal mercader (que vol aytant dir, que aquell á qui lo dit comandatari la haurá tramesa, no sen' entremetrá, ni la procurará; axi com fer se deuria, è mester sería; axi com lo dit comandatari faera si dita comanda hagués portada ab sí, segons que era emprés entre ell è aquell qui la comanda li feu): è si per ventura aquell á qui lo dit comandatari la haurá tramesa ó enviada, no la vendrá ó no la haurá venuda al for de la terra, segons que semblant roba d' aquella valia en aquell loch on lo dit comandatari la tramés, è en lo temps que la dita comanda y fo arribada: si la dita comanda será venuda á menyscap ó á menyspreu, lo dit comandatari es tengut de retre è de donar á aquell, qui la comanda li feu ó li haurá feta, tot aytant com aquell qui

la remitiere sin noticia ni consentimiento del que se la encargó; si dicha encomienda se perdiera toda ó parte, el encomendero deberá restituirla y volverla íntegramente, y la ganancia que con aquellos generos se hubiese granjeado, al sugeto que se la encomendó, puesto que á este no le cumplió los pactos que entre los dos se ajustaron quando recibió dicha encomienda.

Más, si la encomienda no se perdiera, ni en todo ni en parte, ántes llegáre sana y salva al destino adonde el encomendero la remitió, pero sí quedare detenida en el referido destino tanto tiempo que recibiese algun daño ó menoscabo por culpa ó negligencia de dicho encomendero; estará éste obligado á resarcir todo el daño y menoscabo al que le encargó la encomienda.

Y si acaso, aquel á quien dicho encomendero la remitió, la vendía á menos precio por su negligencia, ó por haber sido mal mercader (que quiere decir lo mismo, que si no la hubiese recomendado, ni procurado su buen despacho como debía hacerse y era necesario, esto es, como el mismo encomendero habria hecho si hubiese llevado consigo dicha encomienda, segun lo habia estipulado con el principal que se la encargó), ó bien no la vendía ó habia vendido al precio corriente de la tierra, con respecto al valor que los generos de aquella especie tenian en el parage á donde dicho encomendero la remitió, y en el tiempo en que á aquel destino llegó; si la encomienda se hubiese vendido con menoscabo ó á menos precio, el referido encomendero quedará obligado á abonar y entregar á su principal, que se la habia encargado, otro tanto como éste pueda probar y hacer constar

la comanda li feu porá provar è en vermetre que semblant roba ó mercaderia, ó par d'aquella, valia, ó ha valgut en aquell loch on lo dit comandatari la haurá tramesa.

Empero, es axi á entendre, que aquell loch on lo dit comandatari haurá tramesa la dita comanda, que fos stat emprés entre ell è aquell qui la comanda li haurá feta. E sil dit comandatari haurá tramesa la dita comanda en altre loch, lo qual no será stat emprés entre lo dit comandatari è aquell qui la comanda li haurá feta; sia è deu esser en asalt è en voluntat d'aquell, qui la comanda li haurá feta, de pendre è elegir dels dits lochs, en quál la dita roba ó comanda, ó semblant, ó par d'aquella, mes valrá ó haurá valgut en aquell temps que la dita comanda y fo arribada, è encara y fo venuda: è ago desus dit sia è deu esser fet menys de tot frau è de tot contrast.

E tot ago desus dit es tengut lo dit comandatari de donar è de liurar á aquell qui la comanda li haurá feta, sens tot contrast; per ço car ell no feu ni ha attés á aquell qui la comanda li feu, les convençes que d'ell á ell foren empreses com ell la dita comanda rebé, ans haurá fet lo contrari: perque es raó de tot dan, quel comandatari ne sostenga. Encara per altra raó, car no es raó ne egualtat, ne deu esser, que algú haia ne deia haver poder en ço d'altri, sino tant solament aytant com aquell de qui es lin' dará ó lin' haurá donat; è aquell aytal no deu esser dit mercader ne comandatari, ans deu esser dit plañament robador; è d'aquell aytal deu esser fet axi com de robador, è en aquella pena posat que robador deu haver: que assats deu esser dit robador, pus qu'ell sen' vol portar la roba d'altri malgrat ó sens voluntat d'aquell de qui será.

Sab-

tar que otro género ó mercancía de aquella clase, ú otra igual á la encomendada, valia ó habia valido en el parage mismo á donde dicho encomendero la habia remitido.

Pero esto debe entenderse asi, quando el parage á donde el referido encomendero remitió la encomienda, fuese el convenido y tratado entre él y su principal que se la encargó: porque si la hubiese remitido á otro parage, que no fuese el tratado entre los dos, debe quedar, y queda, al arbitrio y voluntad de su principal, que hizo la encomienda, el elegir entre los referidos dos parages aquel, en que dicha mercancía ó encomienda, ú otra de semejante clase ó idéntica, tuviese ó hubiese tenido mas valor en el tiempo en que dicha encomienda llegó allí, ó bien á la sazón en que fué vendida: haciendose todo lo sobredicho sin engaño, y sin cuestión alguna.

Todo lo referido está obligado dicho encomendero á abonarlo y entregarlo al que le hizo la encomienda, sin cuestión alguna; puesto que no guardó ni cumplió á dicho su principal los pactos que entre ambos se ajustaron quando recibió aquella encomienda, antes hizo lo contrario. Asi es justo que el encomendero sufra todo el perjuicio: y por otra parte, tampoco es ni puede ser justo ni equitativo que alguno tenga ni deba tener más dominio en lo de otro, que el que su dueño le diere ó hubiere dado. Además, el tal no debe llamarse mercader ni encomendero, antes bien llanameste robador, contra el qual se ha de proceder como á ladrón, é imponerle la pena que éste debe sufrir: y plenamente se le debe llamar ladrón, pues quiere llevarse el caudal de otro á pesar y contra la voluntad del dueño.

Pe-

MARITIMAS.

171

Salvant, empero, al dit comandatari raons iustes, si posar les volrà è en ver metre les porà, è deuen li esser rebudes. E salvant encara totes altres conuinenges ó impressions que entre ells seran stades, ó empreses, ó fetes: car segons les dites conuinenges ó impressions, de qualque fet que sia ó cas, deu esser declarat ó determenat; si donchs l'una part ó l'altra iustes excusacions, ó iustes raons, ó iusts impediments mostrar no porán, per que les conuinenges ó impressions entre ells fetes noure no li puguen.

CAPITOL CCLXXIX.

COM COMANDATARI
deu esser cregut per son
sagrament.

SI algú ó alguns farán ó haurán feta comanda á algun senyor de nau ó l'eny de diners ó de roba; sia quel dit comandatari aport ó reta compte de guany ó consumament, lo dit compte li deu esser rebut. Salvo empero, que si aquells qui la comanda li haurán feta, han dubte que lo dit compte, qu' ell ret, que sia iust; los dits qui la comanda li haurán feta, lo poden fer iurar, è haver del dit comandatari un sagrament: ia aquell compte quels ret, si es iust, è si es axi com ell diu.

E sil dit comandatari dirá, per lo sagrament qu' ell ha fet, que lo dit compte qu' ell los dona els ret, es iust è leal; los dits qui la dita comanda li haurán feta, nol' poden de res als apremiar ne destrenyer, si donchs lo contrari provar no li porán: è ells han è deuen rebre lo dit compte, sia que en lo dit compte se trópia guany ó consumament.

E es raó que als no y deia haver: que par com algú comana lo seu á altre, que

Però se le deben oír á dicho encomendero, y admitirsele sus justos motivos, si quiere alegarlos y puede probarlos; y asi mismo, cualesquiera convenios ó pactos que se hubiesen hecho y ajustado entre ambos: porque segun dichos convenios y pactos, se deberá declarar y decidir sobre qualquiera hecho ó caso; á menos de que la una ó la otra de las partes pudiese alegar justas excusas, ó motivos, ó impedimentos, por los quales los convenios y pactos entre ellos hechos no puedan perjudicarle.

CAPITULO 279.

COMO EL ENCOMENDERO
debe ser creído baxo de
juramento.

SI alguno ó algunos hicieren ó hubieren hecho á un patron encomienda de dineros ó de efectos, y dicho encomendero presenta ó dá cuentas de las ganancias ó menoscabos; se le deben admitir dichas cuentas. Pero, si los que le hicieron la encomienda, recelan que la cuenta que les presenta no es legal; pueden hacerle jurar, y tomar de dicho encomendero juramento de que la cuenta que les dá, es exácta y conformé con lo que declara.

Y si dicho encomendero dice, baxo del juramento que presta, que las cuentas que les presenta y entrega son exáctas y legales; los que le hicieron la encomienda, no pueden apremiarle ni compelerle á otra cosa, si no es que puedan probarle lo contrario: porque deben admitirle las cuentas, ora se halle en ellas ganancia, ora pérdida.

Y es razon que en esto no se haga mas: pues parece, que quando uno en-

fé ha en ell; que si ell fé no havia en ell, no li comanaria ó no li haguera comanant lo seu: per que es rab é egualtat que aquells qui fan les comandes, haien fé en aquells á qui fan les comandes, sia qu'ells les reten ab guany ó ab consumament, tot en axi com la y havien quant les comandes li feren; si donchs lo contrari, segons que desus es dit, provar no li porán. E si lo contrari provar no li porán, tot comandatari deu esser cregut per son sacrament, sens tot altre destret. E aço es us de mercaderia plana, en qualsevol manera que la comanda sia stada feta. Per que quascus' guart á qui comanará lo seu, è á qui no, è còm è còm no.

CAPITOL CCLXXXVI.

DE NAU COMANADA PER
personers á algú.

SI alguns bons homens, ó alguns mercaders, haurán feta part á algú en alguna nau ó leny, è com la dita part ó parts haurán fetes è fornides, los dits bons homens ó mercaders comanarán ó farán comanda á aquell, á qui ells han fetes les dites parts, que en la dita nau ó leny ell per ells navéch: si aquell á qui la dita nau será stada comanada, y haurá part ó no, ell es tengut de navegar è de guanyar ab la dita nau ó leny en totes parts on ell guanyar ne porá; salvo empero totavia tota convinença ó manament que dels dits bons homens ó mercaders li será stat fet lo dia qu'ells la dita nau li comanaren, ó despuys.

E si'l dit á qui la dita nau será stada comanada, guanyará; ell es tengut de retre è de donar als dits bons homens ó mercaders tot lo guany que la dita nau ó leny haurá fet; salvo lo dret qu'ell

comienda lo suyo á otro, tiene confianza de él; porque si no la tuviese, no se lo encomendaria, ni habria encomendado. Por lo qual es justo y equitativo, que los que hacen las encomiendas, fien de aquellos á quien las encargan (ya las vuelvan con ganancia, ó ya con pérdida) asi mismo como se fieron de ellos quando se las encargaron, á menos de que, segun se ha dicho, pudiesen probarles lo contrario; pero si no lo pudiesen, todo encomendero deberá ser creído por su juramento sin mas obligacion. Tal es el uso de comercio llano en qualquier manera que esté hecha la encomienda. Por tanto cada qual mire á quién y cómo encomienda ó no lo suyo.

CAPITULO 286.

DE NAVE ENCOMENDADA
por los accionistas á alguno.

QUando unos hombres buenos, ó mercaderes, dan parte á alguno en un buque, y despues de dadas y llenadas dicha parte ó partes, encargan ó dan encomienda al sugeto á quien han hecho su conpartípe, paraque navegue por ellos en aquella nave; la persona á quien se encomendó dicha embarcacion, tenga en ella acciones ó no, deberá andar á viages, y adquirir con ella ganancias en todas partes, en donde pueda gran gear algun beneficio; salvo siempre qualquiera concierto ó mandato, que por los sobredichos hombres buenos, ó por los mercaderes, se le hubiese puesto en el dia que le encomendaron la nave, ó despues.

Si el sugeto, á quien se encomendó la nave, ganáre; estará obligado á restituir y entregar á los referidos hombres buenos ó mercaderes, todo el beneficio que el buque hubiese adquirido; sal-

MARITIMAS.

173

ell haver deu, ó haver ne deurá, per la part qu' ell y haurá. E si part alguna no y haurá, ell sen' pot retenir tot ço que á ell ne pertanyerá quen' deia haver per la sua persona, tot en axi com pertany á senyor de nau ó de leny.

E sil' dit senyor ó comandatari nols portará guany, ans los portará consumament; los dits bons homens, qui la dita nau li comanaren, ó li feren part, élf feren senyor del lur, deuen pendre en compte lo dit consumament; si donchs provar no li porán quel' dit consumament sia stat per sa culpa, es á entendre, qu' ell ho hagués iugat, ó bagaçiat, ó emblat, ó mal procurat. E si aço provat li será, lo dit senyor ó comandatari de la dita nau ó leny, es tengut de tot lo dit consumament á restituir, sens tot contrast, á coneguda è á voluntat dels dits bons homens qui la dita nau li comanaren ó li feren part. E si la dita culpa provada no li será, è ell be è diligentment haurá fet tot ço que haurá pogut, è en culpa d' ell no será romás qu' ell no haia portat guany á aquells qui la dita nau ó leny li comanaren ó li feren part, è lo contrari provat no li será; tot li deu esser pres en compte.

E sil' dit senyor ó comandatari menará ab sí scrivá de creença, si lo dit scrivá haurá jurat al començament com rebé la dita scrivania, sino los dits personers lo poden fer iurar, è demanarli sots pena del sagrament: ia aquelles missions ó consumament, qu' ell los met en compte, si es axi com ell ha scrit, è axi com los ho dona en compte. E sil' dit scrivá dirá, sots pena del sagrament, que axi es com ell ha scrit, è axi com los ho met en compte; sobre açó lo dit scrivá deu esser cregut, si donchs lo contrari provat no li será. E si lo dit contrari provat li será; lo dit scrivá deu haver la pena que ia es posada en un capítulo.

salvo el derecho que á él le corresponda por las acciones que tenga en dicho buque. Y si no tiene accion alguna, puede retenerse todo lo que se deba y toque á su persona, como corresponde á un patron.

Más, si el referido conductor ó encomendero no les trae ganancias sino pérdida; los hombres buenos que le encomendaron el buque, le dieron parte en él, y le hicieron señor de sus intereses, deberán admitir en cuenta dicha pérdida, á menos de que puedan probarle que provino de culpa suya, es á saber, de que se lo hubiese jugado, piteado, ó robado, ó malcuidado. Y si esto se le probare, dicho conductor ó encomendero del buque, estará obligado á reintegrar sin litigio todas las pérdidas, á juicio y arbitrio de los hombres buenos que le encomendaron la nave, ó le dieron parte en ella. Más, si no se le probare dicha culpa, y él hizo bien y diligentemente todo quanto pudo, y no dimanó de omision suya el no haber traído ganancia á los que le habian encomendado la nave, ó dado parte en ella; todo se le deberá admitir en cuenta.

Si dicho conductor ó encomendero llevare consigo escribano de creencia, que hubiese jurado al ingreso de su oficio (ó sino dichos accionistas le podrán hacer jurar); le preguntarán baxo de juramento, si aquellos gastos ó pérdidas que les pone en las cuentas son así como él las ha escrito y asentado en las partidas. Y si el escribano les dice, baxo la obligacion del juramento, que es la realidad quanto ha escrito y puesto en las cuentas; en esto deberá ser creído, á menos de probársele lo contrario; y si se le probare, deberá incurrir en la pena ya impuesta en otro capítulo. Y si el escribano no tiene con-

que

pítol; è lo dit senyor ó comandatari de la nau: ó leny es tengut de restituir lo dit consumament als dits bons homens qui la dita nau ó leny comanaren, si lo dit scrivá no ha de queu pusca restituir, sia que sia fet lo dit consumament per culpa del dit scrivá, ó per culpa del dit senyor ó comandatari, per ço com lo dit senyor haurá levat aytal scrivá com desus es dit. E si lo dit contrari al dit scrivá provat no será; lo dit scrivá no deu sostenir la pena desus dita, ne encara lo dit senyor no es tengut de res á restituir als dits personers del dit consumament, si trobat y será, pus en culpa d' ell no será esdevengut.

E si per ventura al dit senyor li fallirá lo scrivá, ó no haurá menat scrivá iurat, è lo dit senyor scriurá ó farà scriure algunes messions qu' ell haurá fetes: sils dits personers qui la dita nau ó leny li haurán comanada, lo tendran en suspita; ells ne poden haver un sagrament qu' ell quels diga: si son veres aquelles messions, è que sia axi com ell ha escrit ó fet scriure, è axi com ell met en compte. E si ell diu hoc sots pena del sagrament, ell deu esser cregut, si donchs lo contrari no li será provat: è si provat li es, deu restituir tot lo dit consumament que trobat y será, á coneguda è ab voluntat dels desus dits. E si lo dit contrari provat no li porá esser; ell deu esser cregut, è lo dit compte li deu esser rebut, sia que port guany ó pérdua, pus en culpa d' ell no será romás. E es raó, que axi com los dits personers hagueren fiança en ell com li feren part en la dita nau ó leny; raó es que la y haien en lo retre del compte, sia que port guany ó pérdua; si donchs lo contrari no li poran provar com desus es dit.

E axi: sia que haja menat scrivá iurat, ó no; no li nou, ne li deu noure, per

que reintegrar, dicho conductor ó encomendero de la nave quedará responsable á resarcir la pérdida á los referidos hombres buenos que le habian encomendado el buque, ora provenga dicha pérdida de culpa del escribano, ora del conductor ó encomendero, por el motivo de haber éste elegido semejante escribano. Y si lo contrario no pudiese probarsele al escribano; ni éste debe sufrir la pena mencionada, ni el conductor tampoco quedar responsable á dar resarcimiento á los accionistas de la pérdida que se hallase, puesto que no provino de culpa de éste el mal suceso.

Y si acaso al dicho conductor le faltare escribano, ó no lo llevó jurado, y él escribiere ó hiciere escribir algunos gastos que hubiese hecho; si los mismos accionistas que le habian encomendado el buque sospecharen de él, podrán tomándole juramento hacer que diga: si son verdaderos aquellos gastos, y conformes con lo que él ha escrito ó hecho escribir, y con lo que pone en la cuenta. Si así lo declara, baxo obligacion de juramento, deberá ser creído si no se le probare lo contrario; más si se le probare, deberá indemnizar toda la pérdida que se encontrase, á juicio y arbitrio de los sobredichos. Pero si no se le pudiese probar lo contrario, deberá ser creído, y admitirsele dicha cuenta, trayga ganancia ó pérdida, puesto que no procedió de culpa suya. Y es razon, que ya que los accionistas se fiaron de él quando le dieron parte en el buque, se fien tambien en la presentacion de cuentas, trayga ganancia, ó bien pérdida, si no se le probase lo contrario como se ha dicho.

Por tanto, bien sea que el conductor haya llevado escribano jurado ó no, es-

MARITIMAS.

175

per les raons desus dites. Empero, totavia que senyor de nau mene ó pusca menar scriuá iurat ab sí, es gran descárrech è gran alleviament: per que tot senyor de nau ó leny lo deu menar que fer ho pusca.

CAPITOL CCLXXXVIII.

DE CONVINCENÇA FETA
per comandatari de nau.

SI algú comanará ó haurá comanada sa nau ó son leny á algun altre: si aquell á qui la dita comanda serà feta de la nau ó leny, farà ab algú ó ab alguns alguna convencença ó promissió per raó d'algún fet qui pertanga á la dita nau ó leny: si aquell, á qui la dita nau ó leny serà stat comanat, è la dita convencença ó promissió haurá feta, si ell no attendrà ço que convengut è promés haurá á algú ó alguns; si aquells, á qui la dita convencença ó promissió feta serà stada, ne sostendran dan algú; aquell qui la dita nau ó leny li haurá comanat, los es tengut de tot lo dit dan è greuge á restituir, si la dita nau ó leny ne sabia esser venut, ab que per culpa d'aquell, á qui ell haurá la dita nau ó leny comanat, los sia esdevengut lo dit dan ó greuge; en axi empero, que la dita convencença ó promissió sia stada feta per raó de fet que pertanga ó pertanyer deia á la nau ó leny.

Empero, si aquell qui la dita nau ó leny haurá comanada, ne sostendrá on haura á sostenir algun dan en culpa d'aquell á qui ell haurá comanat la dita nau ó leny, si aquell ha alguns bens, ell li es tengut de tot aquell dan ó greuge á restituir que per culpa d'ell haurá sostengut. E si aquell, á qui la dita nau ó leny serà stat comant, no ha de
qué

esto no le daña ni dañarle debe por las referidas razones. Sin embargo, siempre que un patron lleve ó pueda llevar escribano jurado consigo, es un gran descargo y alivio: por tanto debe llevarlo, si puede.

CAPITULO 288.

DE AJUSTE HECHO POR
encomendero de nave.

SI alguno encomendase ó hubiese encomendado su nave á otro, y éste al qual se hizo la encomienda de ella, hace con alguno ó algunos cierto ajuste ó promesa, con motivo de algun negocio que convenga al buque, y éste, á quien fue encomendado, è hizo la referida promesa ó ajuste, no cumpliere lo que prometió y ofreció, sea á uno ó á muchos; si aquellos á quienes fué hecha la promesa ó pacto, sufriesen por ello algun daño; el que le habia encomendado dicha nave, quedará obligado á resarcirles todo aquél daño y menoscabo, aunque se hubiese de vender el buque, siempre que se les hubiesen acarreado dichos perjuicios y menoscabos por culpa de aquel á quien él habia encomendado dicha nave, pero baxó el supuesto de que el ajuste ó promesa se haya hecho por razon de algun negocio que convenga ó convenir pueda al buque.

Pero, si el que encomendó dicha nave recibiere ó hubiese de recibir en ello algun daño por culpa del sugeto á quien él se la encargó; si éste tuviere bienes, le quedará responsable á resarcirle todo el daño ó menoscabo que por culpa suya hubiere padecido. Y si el que conduxo la nave encomendada, no tiene de qué pagar, no pudiendo reintegrar

176

COSTUMBRES

qué pagar, è es aconseguit, è lo dan desus dit pagar ne restituir no porá; ell deu esser més en poder de la senyoria, è star tant temps en aquell loch, tro qu' ell haia satisfet è pagat tot lo dit dan, ó que sen' sia avengut ab aquell qui lo dit dan haurá sostengut per culpa d' ell: è á go desus dit sia fet menys de tot frau.

Empero: si aquell, á qui algú haurá comanada la sua nau ó leny, farà alguna convenença ó promissió ab alguns, è en culpa d' ell no romandrà qu' ell no la attena; ell, ni aquell qui la dita nau ó leny li haurá comanada, no son tenguts d' alguna esmena á fer á aquells á qui la dita promissió serà stada feta, pus per culpa d' ell no romandrà ne serà romás qu' ell no lals haia attesa.

Per que quascús' guart á qui comanará son vexell, è còm è còm no, per go que dan algun no lin' pusca esdevenir nen' hagués á sostenir per alguna rabó.

grar el sobredicho daño; si se le puede coger, deberá ser entregado á la justicia, y estar preso hasta que haya satisfecho y pagado aquel daño, ó que se haya compuesto con el que lo padeció por culpa suya: lo qual debe hacerse sin engaño alguno.

Más, si aquel á quien otro le encomendó la nave, hace alguna promesa ó contrata con algunos, y no por culpa suya no se la puede despues cumplir; ni él, ni quien dicha nave le encomendó, quedarán obligados á dar resarcimiento alguno á los sugetos á quienes habia hecho dicha contrata, una vez que no fué culpa suya el no habersela cumplido.

Por lo que: mire cada qual á quien y cómo encomienda su nave, para que por ningun motivo pueda redundarle daño, ni haya él de pagarlo.

TITULO VII.

DEL ORDEN Y REGLAS

*del anclage de la nave en rada,
playa, ó puerto.*

CAPITOL CXCIX.

DE NAUS ORMEIADES
primer ó derrer.

NAU ó leny, qui primerament serà ormeiat en port, ó en plaia, ó en costera, ó en sparagol: tota nau è tot leny, qui après d' aquella vendrá, aquella encara se deu ormeiar, en guisa è en manera que no faça algun dan á aquell qui primerament

CAPITULO 199.

DE LAS NAVES ANCLADAS
unas antes y otras despues.

SI estando una nave surta, y apostada ya en un puerto, ó playa, ó costa, ó rada, llega despues otra; ésta debe amarrarse de tal manera, que no cause daño á la que estaba fondeada antes. Y si algun daño le hiciere, se lo debe re-

MARITIMAS.

177

merament serà ormeiat. E si dan li fa, deulo li tot esmenar è restituir sens nengun contrast.

Salvo, empero, que sil' leny ó la nau, que après d'aquella entrarà, venia ab fortuna de mal temps que nos' pogués ormeiar, è fahia algun damnatge á la dita nau que primerament y serà; no li sia tengut de esmenar tot lo dan que en aquella hora, ó per aytal cas, fet li haurá, per ço car no es sa culpa. E axi aquest dan aytal, qui per aytal raó serà fet, deu esser més è posat en coneguda de bons homens, è que sien è sápien del' art de la mar.

CAPITOL CC.

DE AÇO M E T E I X.

NAU ó leny qui primer serà ormeiat, ó en port, ó en plaia, ó en costera, ó en sparagol, ó en altre loch, si farà damnatge á aquella nau ó aquell leny qui après d' ella serà vengut ó entrat; no sia tengut de res esmenar del dan que fet li haurá per aquesta raó: que si á la nau que primer serà ormeiada, falrà sa exàrcia, ó non' haia mes quen' pusca donar sino aquella que davant tendrá, è que haia fets tots sos envits, ó que sia en loch que non' pusca trobar de exàrcia á prestar, ne á logar, ne per alguna raó; és' metrá tan soptosament lo mal temps, que nos' sia poguda ormeiar: si per aytals occasions, com damunt son dites, li farà aquell dan que desus es dit; no li es tengut de esmena á fer.

Mas, empero, si la nau ó leny haurá exàrcia á préstech ó á loguer, ó que fos en loch quel' senyor de la nau la pogués pendre; ó aquells, qui serien en la nau ó en lo leny qui après d'aquella nau ó d'aquell leny primer serà ormeiat, en qualsevulla loch que sien dirán á aquells:

resarcir y restituir todo, sin contradiccion alguna.

Pero se exceptúa el caso, quando la nave que entra despues de la primera, viniere con temporal, que no la permitiese amarrarse, causando algun daño á la otra; porque entonces no le deberá indemnizar el descalabro que en aquel momento, y por aquel accidente le causáre, puesto que no es por culpa suya. Y asi este daño, que por tal motivo se ocasione, debe ponerse y sujetarse al juicio de hombres buenos, que profesen y entiendan el arte de marear.

CAPITULO 200.

DEL MISMO ASUNTO.

SI la nave que está anclada primero en un puerto, ó playa, costa, ó rada, ú otro qualquiera parage, causa daño á otra que entra despues; no queda obligada á resarcirle nada del descalabro que le haya hecho: por la razon, que si á la que está fondeada primero falsean cables, y no tiene otros mas que poder largar, sino los que tiene por la proa, habiendo hecho todos sus esfuerzos; ó está en parage que no pueda hallar cordage, ni prestado, ni alquilado, ni por ningun otro medio, y sobreviene tan repentinamente temporal, que no la dexa amarrar bien, y por los expresados motivos le ocasionáre á la otra el sobredicho daño; no queda obligada á darle resarcimiento alguno.

Pero, si la nave puede haber cordage de prestado, ó de alquiler, ó se halla en parage en donde el patron pueda tomarlo; ó bien las gentes que iban en la nave que fondeó despues de la primera, en qualquiera sitio en que esté surta, avisan á los otros: que pro-

Z

cu-

qu' ells pensen d' ormeiar per ço que nols puguen fer algun dan , que no es bell temps , è han dubte que nos' meta mal temps ; è si aquells qui serien en la nau ó leny qui primer serà ormeiat , reprendran que nos' volran ormeiar : si mal temps se met , sobre aço que aquells qui serán en la nau ó en lo leny qui derrer serà ormeiat è entrat , los haurán dit è demostrat : è si la nau que primer serà ormeiada , farà dan á aquella que après d' ella serà venguda è ormeiada ; ella li es tenguda de fer esmena de tot lo dan que fet li haurá per raó de la condició que per aquells , que en la nau ó leny que derrer serà entrada , los serà dita è manifestada.

Mas , empero , si la nau que primer venguda sera , haurá dada tota sa exàrcia , è haurá fets tots sos envits ; iatsia qu'ella sia en loch que trob recobre de exàrcia ó no , no li es tenguda de dan que li faça : car negú nos' deu pensar que , sil' senyor de la nau troba exàrcia á manlevar , ó á loguer , ó á venda , qu' ell vulla perdre ço que ha per fer dan á altre ab sa voluntat , ne algú nou deu creure ne pensar.

CAPITOL CCI.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.

NAU ó leny , que primer serà ormeiada en algun loch ; aquella nau ó leny que après d' ella vendrà ó entrarà , se deu ormeiar , en guisa ó en manera que no li faça dan : è si lin' fa , es lin' tenguda de tota esmena á esmenar , segons que en lo capítol desus dit es contingut , esclarit , è certificat . Mas , empero , axí es á entendre , que aquella nau ó leny , qui primer serà ormeiat , no mudás àncoras , ne proís que tengués de dins
ne

curen amarrar bien á fin de que no les puedan causar daño , porque no aparece buen tiempo , y tienen recelo de que éntre una tormenta , pero estos responden que no quieren largar amarras ; si se levantáre un temporal , como se lo habian avisado y advertido los de la nave ultimamente arribada y fondeada , y á esta causáre algun daño la que se hallaba surta primero ; ésta quedará responsable á resarcir á la otra todos los perjuicios que le hubiere causado , en virtud de la condicion con que á sus gentes se lo habian advertido y avisado las de la otra nave ultimamente entrada.

Pero , si la nave que entró primeramente hubiese largado todos sus cables y hecho todos sus esfuerzos , esté ó no en parage donde halle socorro de cordage ; no quedará responsable á la otra del daño que le haga : porque no es presumible que si el patron halláre cordage , ó prestado , ó alquilado , ó de venta , quiera perder lo que tiene por hacer daño á otro de intento : lo qual nadie debe creer ni pensar.

CAPITULO 201.

DECLARACION DEL
capítulo precedente.

QUando se halla una nave ya surta en algun parage ; la otra que llega , ó entra despues , debe fondéar y amarrarse de suerte que no haga daño á la primera : y si se lo hace , quedará responsable á resarcirselo por entero , segun en el capítulo sobredicho queda declarado y prevenido . Pero ha de entenderse , en el supuesto de que la nave que está surta primero , no mude las anclas y cables que tiene , ni para adentro ni para afue-
ra,

MARITIMAS.

179

ne de fora puy que la nau ó leny, qui après d' ell serà entrat, se sia ormeiat. E si ell les mudarà ó les cambiarà après que aquella nau derrerera serà ormeiada, è aquella nau pendrà algun dan, que primer serà ormeiada; aquella nau, que après d' ella serà entrada, no li es tenguda de tot aquell dan esmenar, mas de partida, per ço car ella haurá mudades áncores, è prois de dins è de fora.

È aquell dan que aquella nau, que derrer serà ormeiada, haurá fet á aquella que primer serà ormeiada, deu esser més en poder de sabis homens è certs, qui sien è sápien be è deligentment del art de la mar: è ells, segons lur consciencia, è segons consell que trobarán dels promens de la mar, ells son tenguts quels ho deuen partir è deligentment, per ço que mal ne treball no pusca esser ne creixer entre los senyors de les naus ó dels lenys, ne encara entre els altres qui haguessen algun contrast entre ells.

Mas, si la nau que primer serà ormeiada, no mudarà ne cambiará dins ne de fora áncores ne prois; aquella nau que derrer serà entrada, li es tenguda de tot lo dan que li faran de esmena á fer, tot axi com en lo capítol desus dit es esclarit è certificat.

Empero, si aquella nau que derrer entrada serà è ormeiada, è après que aquella serà ormeiada, mudarà ó cambiará áncores ó prois: si per culpa d' aquelles áncores ó prois qui mudats ó cambiats seran, aquella nau que primer serà ormeiada è entrada, sostendrá algun dan; aquella nau que après d'ella serà entrada è ormeiada li es tenguda de tot aquell dan que fet li haurá á esmenar, per ço com haurá mudades è cambiades les áncores è ell prois. Mas, si ella no cambiará áncores ne prois, è aque-

ra, despues que haya ya fondeado la que entró ultimamente. Más, si las muda ó cámbia despues que la postrera esté surta y amarrada; si ella recibe algun daño, la ultimamente fondeada no queda responsable á resarcirle los perjuicios en el todo, sino en parte, por quanto habia mudado anclas y cables de la vanda de adentro, y de la de afuera.

Y la decision de este daño que la nave ultimamente fondeada cause á la que lo estaba primero, debe ponerse en manos de peritos è inteligentes, que sean del arte de la mar, y lo sepan bien y diligentemente: los quales, segun su consciencia, y segun el parecer que hallen en los prohombres mareantes, estan obligados á señalar el tanto con exáctitud; á fin de que no haya, ni pueda aumentarse daño ni pérdida alguna entre los patrones y los demás que tengan con ellos alguna cuestión.

Más, si la nave que está fondeada primero, no cámbia ni muda para dentro ni para afuera anclas ni amarras; la que entró ultimamente le será responsable á resarcirle todos los daños que le cause, segun está declarado y señalado en el artículo sobredicho.

Pero, si la nave ultimamente llegada fondea; y despues de estar surta, muda ó cámbia anclas ó cables; y por causa de haberlos mudado ó cambiado, la nave que entró y fondeó primero recibe algun daño; aquella que entró y fondeó despues, queda responsable á resarcirle á la otra todos los daños que le causáre por el motivo de haber mudado y cambiado las anclas y los cables. Más, si no cámbia anclas ni cables, y la nave que estaba surta primeramente, las mudáre ó cambiáre mas adentro ó mas

aquella nau ó leny que primerament serà ormeiada, les mudará è les cambiará pus intra ó pus fora, è aquella nau que derrer entrada ó ormeiada serà nos' muda; no li es tenguda de esmena á fer, sino tant solament en axi com en lo capítol desus dit es stablüt è certificat. Mas, empero, si aquella nau que primer serà entrada è ormeiada, pendrá algun dan sens culpa d' aquella que après serà entrada è ormeiada; no li es tenguda d' alguna esmena á fer per dan que ella prengués, pus que sens culpa d' aquella nau, que après d' ella serà entrada è ormeiada, l' hagués pres.

E fon fet per ço aquest capítol: que quascun se guart ia qué farà, è com se ormeiará: que segons qu' ell farà, è se ormeiará aquell guardo que desus es dit lin' pertanyerá. Per que quascú se guart que faça ço que á fer haurá, bé è sabiament, per ço que entre ells ne altres no pusca haver algun contrast per lur culpa.

CAPITOL CCII.

DE ORMEIAR.

SI una nau, ó dues, ó quantitat de naus ó de lenys, entrarán en port, ó en sparagol, ó en plaia, ó en altre loch, è entrarán ensemps, è s'ormeiarán; quascun d' ells se deuen tant luny ormeiar del' altre, que per res no poguessen fer algun dan l' un á l'altre. Empero, si per ventura, ells stant en algun dels lochs sobredits, se metrá mal temps; quascun d' ells se deu ormeiar be è gint, è fer tot son poder per ço que algú d' ells no pusca pendre algun dan: encara mes, per ço que l' un no pusca fer dan á l'altre.

E si per ventura, stant aquell mal temps, á alguna de les naus ó lenys fallará exárchia, è irá sobre les altres, è fer los

á fuera, y la que entró y fondeó últimamente no las muda; ésta no será responsable á dar resarcimiento alguno, sino tan solo como lo establece y señala el artículo sobredicho. Pero si la nave que entró y fondeó primero, recibiere algun daño sin culpa de la otra que habia llegado y fondeado despues; ésta no será responsable á resarcir á la otra cosa alguna, por mas daño que recibiese, por quanto lo recibiria sin culpa de la otra nave que habia entrado y se habia amarrado despues de ella.

Este capítulo se hizo, paraque cada uno ponga cuidado en lo que haga, y cómo fondea: porque segun manibre y se amarre, le tocará la pena arriba dicha. Y asi cada uno mire de practicar bien y atinadamente lo que haga, paraque entre unos y otros no haya debate por culpa suya.

CAPITULO 202.

DEL MODO DE FONDEAR.

SI una, dos, ó mas naves entraren en un puerto, rada, playa, ú otro parage, y entran juntas y fondean; cada una debe anclar tan lejos de la otra, que la una no pueda hacer á la otra daño por ningun caso. Y si por casualidad, estando en alguno de los parages sobredichos, sobreviniere temporal; cada una de ellas deberá amarrarse bien y diestramente, y hacer todo lo posible para que ninguno de los buques pueda recibir daño, y aun tambien para que el uno no pueda causarlo al otro.

Si durante aquel temporal, á alguna de dichas naves falseáren los cables, y diere contra las otras haciendolas daño;

MARITIMAS.

181

los ha dan : si aquella nau ó leny, á qui la exárcia será fallida, havia fet tot son poder d' ormeiarse, è la exárcia qu' ell havia era bona è sufficient á aquella nau ó leny, è encara á molt mes maior que aquell no es ; aquell dan que fet será, no deu esser esmenat á aquell que prés l'haurá, pus que per culpa d'aquell de qui la nau ó leny será, á qui la exárcia será fallida, no será fet : encara mes per altre raó, per ço car ell haurá fet tots sos envits è tot son poder d' ormeiarse : è encara mes, que aquella exárcia que fallida li será, era bona è sufficient á aquella nau ó leny, è á maior que aquell no era. E axi, per les raons desus dites, no es tengut de esmena á fer d'aquell dan que fet haurá á algú.

Empero : si aquell senyor d' aquella nau ó leny, á qui la exárcia será fallida, havia més flix, que no será ormeiat axi com fer deguera è poguera, è la exárcia qu' ell haurá no será sufficient á aquella sua nau ó leny, è encara á menor que aquella no es ; si per aquestes raons desus dites aquella sua nau ó leny fará dan á algú, ell n'es tengut de tot aquell dan á restituir è esmenar á aquell qui soffert ó sostengut l'aurá per culpa de flix ó de mala exárcia que ab ell se aportaba.

Per que : tot senyor de nau ó leny se quart, es' deu guardar que no metrá flix á ormeiarse, è que no port ab sí exárcia que no sia sufficient, per ço que la pena ne condició no li pusca esser posada, que desus es dita.

ño ; si aquella nave, á la qual falsearon los cables, habia hecho todo lo posible para amarrarse, y los cables que tenia eran buenos y suficientes para aquel buque, y aun para otro que fuese mucho mayor ; el daño que se hubiese causado no deberá resarcirse á la que lo padeció, puesto que no fué causado por culpa del patron de la nave á quien faltaron los cables ; y aun tambien por otra razon, pues habia hecho todos sus esfuerzos y poder para amarrarse ; y por otra parte los cables que le falsearon, eran buenos y suficientes para aquel buque, y aun para otro mayor. Y así por las razones sobredichas no está obligado á resarcir el daño que hubiese hecho á alguno.

Pero, si el patron de la nave, á la qual falsearon los cables, hubiese aparejado floxamente, no amarrandose como debiera, y pudiera haber hecho, por no ser la xárcia que llevaba á proposito ni para aquel buque ni para otro menor, y por estos motivos su embarcacion hacía daño á otra ; quedará responsable á reintegrar y resarcir todo el daño al que lo sufrió ó sostuvo, por causa de la endeblez de la amarra, ó de la mala xárcia que llevaba.

Por tanto : todo patron debe guardarse de poner filástica para amarrarse, y de llevar consigo xárcia que no sea suficiente, para no caer en la referida pena y caso.

CAPITOL CCV.

CAPITULO 205.

DE EXARCIA LOGADA.

DE XARCIA ALQUILADA.

SEnyor de nau ó leny qui logará exárcia per anar en viatge, è aquella exárcia que logada haurá, se pert sens culpa

SI un patron alquila xárcia para ir á un viage, y ésta xárcia alquilada se pierde sin culpa suya ; no queda obligado

pa d' ell; no es tengut de res esmenar á aquell qui logada la li haurá, sino tant solament lo loguer que entre ells emprés será. Empero, si la exárcia se perdrá per culpa del senyor de la nau; sia tengut ell de fer esmena á aquell, qui logada la li haurá, tot aytant com la exárcia valéga ó valia en aquell temps qu' ell la prés ó la logá, ó de donar aytanta exárcia com aquella era al temps qu' ell la prés.

Encara mes: si aquella exárcia se trencará os' guastará per culpa del senyor de la nau, ell sia tengut de esmena á fer, axi com desus es dit; mas sis' trencará ós' guastará sens culpa d' ell, no sia tengut de res esmenar, sino axi com desus es dit. Salvo, empero, si aquell qui la exárcia logará, y posaba preu ó condició alguna, èl senyor de la nau rebrá aquella exárcia sots les condicions que aquell li posará; lo senyor de la nau sia tengut de donar tot aquell preu quel logador dit li haurá, ó de retre aytanta exárcia com aquella, ó que valgués tant. Empero, sia en voluntat del logador si pendrá diners ó exárcia.

Empero, si el senyor de la nau portará aquella exárcia en altre viatge, è no tant solament en aquell que haurá emprés ab aquell qui la exárcia haurá logada, è la exárcia se perdrá en aquell viatge que entre ells no será emprés; en qualsevulla guisa que la exárcia se perdrá os' guastará, lo senyor de la nau sia tengut de donar è de retre aytanta exárcia com aquella, ó lo preu que aquella valia al temps qu' ell la prés, ó posat y será. El loguer sia pagat del viatge emprés, multiplicant ab aquell que no será emprés; ó en qualsevulla guisa de la exárcia, tota via sia pagat lo loguer.

do á resarcirle cosa alguna al que se la alquiló, sino solamente el alquiler que ajustaron entrambos. Más, si la xárcia se pierde por culpa del patron; éste quedará responsable á reintegrar al que se la alquiló el tanto que valga dicha xárcia, ó lo que valía en el tiempo que la tomó ó alquiló, ó bien á darle otra tanta como era la que tomó al tiempo de recibirla.

Además: si aquella xárcia se rompe ó deteriora por culpa del patron; éste deberá dar su resarcimiento del modo arriba referido. Más, si se rompe ó deteriora sin culpa suya, no deberá resarcir nada, sino como arriba queda prevenido: salvo pero, que si el que alquila la xárcia, le pone precio, ó alguna condicion, y el patron la recibe baxo las condiciones que el otro le ponga; dicho patron estará obligado á dar todo el precio que el alquilador le hubiese pedido, ó á volverle xárcia igual en cantidad y valor á la otra: bien que será libre el alquilador de tomar dinero ó xárcia.

Pero, si el patron lleva aquella xárcia á otro viage diferente, despues del que habia ajustado con el que se la alquiló, y la xárcia se perdiera en este viage no tratado entre ellos; de qualquiera manera que se pierda ó deteriore dicha xárcia, el patron está obligado á dar y restituir otra tanta como era la que se perdió, ó bien el valor que ella tenia al tiempo que la tomó el patron, ó el precio que se le pusiere: y el alquiler para el viage no ajustado, se pagará con proporcion á lo que corresponda por el ajustado; y de qualquier manera que sea, siempre debe pagarse el alquiler de la xárcia.

MARITIMAS.

183

CAPITOL CCVI.

CAPITULO 206.

DE EXARCIA MANLEVADA.

DE XARCIA PRESTADA.

Senyor de nau ó leny qui manlevará exárcia, es' perdrá, os' guastará, lo senyor de la nau qui manlevada l'haurá, es tengut de retre è de donar aytanta de exárcia com aquella que manlevada haurá, ó lo preu que aquella valia al temps qu'ell la manlevá: è sia en voluntat d'aquell qui prestada la li haurá, de pendre exárcia ó diners. Empero, en qualsevulla guisa que la exárcia se perdrá os' guastará que manlevada serà, deu esser restituída á aquell qui prestada l'haurá; è lo senyor de la nau qui manlevada l'haurá no y pot metre negun contrast.

E fon fet per ço aquest capítol, car molt senyor de nau ó de leny manlevará exárcia quis' perdrá os' guastará; è com aquell qui prestada la haurá la li demanará, ell li metrá contrast. E per aquestes raons desus dites, senyor de nau no pot ne deu contrastar ab aquell qui la exárcia li haurá prestada.

CAPITOL CCVII.

CAPITULO 207.

COM EXARCIA TROBADA,
en ribera, per necessitat pot
esser presa.

DE COMO LA XARCIA
hallada en ribera, puede tomarse en
caso de necesidad.

Tot senyor de nau ó leny pot pendre exárcia que trob en ribera, ab que la haia mester á sa nau ó á son leny á ormeiar, que haia paor de mal temps, ó que sia en loch perillós; ab que aquella exárcia que en la ribera serà no faés fretura á aquell de qui serà, que la hagués ops aytambe á son leny ormeiar.

E sil' senyor de la exárcia y es, deu-la li demanar: è sil' senyor de la exárcia no y era, pot la pendre, ab que en-

Todo patron puede tomar la xárcia que halle en ribera, siempre que la necesite para amarrar su nave, ó quando tenga recelo de temporal, ó que esté en parage peligroso; con tal que la xárcia que se halle en la playa no haga falta á su dueño, que la necesite tambien para amarrar su barco.

Si el dueño de la xárcia está allí, debe pedirsela; más si no estuviere allí, puede tomarla, con tal que luego que la

*continent que presa l' haurá, que ho fa-
ça á saber á aquell hom sil' troba ó á
hom per ell, si ell ne vol pendre servey,
qu' ell li deu fer, per ço car haurá pre-
sa la sua exárchia menys de voluntat sua,
que per als no.*

*Empero, lo senyor de la nau qui la
exárchia haurá presa, la deu tornar en
aquell loch, on levada l' haurá, encontí-
nent quel' mal temps serà passat. E si
aquell de qui la exárchia serà, ne sos-
tendrá dan ó messió; lo senyor de la nau
qui presa l' haurá, ho deu tot pagar.
Encara mes: si la exárchia se perdrá,
os' guastará en qualque guisa; lo senyor
de la nau qui presa l' haurá, deu retre
è donar aytanta de exárchia com aque-
lla qu' ell presa haurá, ó lo preu que
aquella valia al temps qu' ell la prés,
á aquell de qui la exárchia serà: è aço
deu fer menys de tot contrast. E si aquell
de qui la exárchia serà, no volrá cobrar
la exárchia per aquella que perduda se-
rá, è vol pendre diners, si abdos sen'
volen avenir; si no, sia més en poder de
dos bons homens de mar qui haguessen
vista aquella exárchia: è ço que fos dit
per aquells dos bons homens, alló sia se-
guít, axi que l' una part ne l' altra no
y pusca res contrastar.*

*E fon fet per ço aquest capítol, quel'
senyor de nau ó de leny se pot pendre
exárchia, menys d' aquell de qui serà, á
sa nau ó son leny á ormeiar; que sil' se-
nyor de la nau havia á cercar lo senyor
de la exárchia, serias' més per ventu-
ra tan mal temps, que la nau ol' leny,
è tot ço que dins sería, iria á condició
de perdres' ans qu' ell hagués trobat lo
senyor. E per aquestes raons desus di-
tes, senyor de nau ó leny se pot plavir
de exárchia, que en ribera serà, menys d'
aquell de qui serà; ab que lo senyor de
la nau la haia ops per les condicions que
damunt son dites.*

la haya tomado, lo hága saber al so-
bredicho dueño, si le encuentra, ó al
que tenga sus veces. Y si éste quiere
alguna gratificacion por ello, debe dar-
sela, por haberle tomado la xárchia sin
su voluntad, más no por otra razon.

Pero, el patron que toma dicha xár-
chia, debe volverla al parage de donde la
sacó, luego que haya pasado el tempo-
ral. Y si el dueño de aquella xárchia su-
friere por esto algun daño ó gasto; el
patron que la tomó, deberá pagarlo to-
do. Además, si la xárchia se perdiese ó
deteriorase de qualquier manera que
fuese; el patron que la había tomado,
deberá volver y entregar al dueño otra
tanta como la que tomó, ó el valor que
ella tenia al tiempo que la recibió: lo
que deberá cumplir sin quëstion algu-
na. Y si el dueño de aquella xárchia no
quiere cobrarla por otra igual á la que
perdió, sino que quiere tomar dinero;
podrá hacerlo si entrambos se convie-
nen. Y si no, se pondrá la diferencia á
juicio de dos hombres buenos de la mar
que hubiesen visto aquella xárchia: y
lo que pronunciasen dichos dos prác-
ticos, deberá seguirse; de manera, que
ni la una parte ni la otra puedan en
nada contradecir la sentencia.

Hizóse; pues, este capitulo, á fin de
que un patron pueda tomar xárchia sin
noticia del dueño para amarrar su na-
ve: porque, si un patron tuviese que
buscar al dueño de la xárchia, podria
entretanto levantarse tal temporal, que
el buque y todo lo que tendria dentro
se pusiese á pique de perderse antes
de haberle encontrado. Y por estas ra-
zones sobredichas, un patron puede so-
correrse con qualquiera xárchia que es-
té en ribera, sin noticia de su dueño, si-
empre que dicho patron la necesite para
los casos arriba referidos.

MARITIMAS.

185

CAPITOL CCVIII.

CAPITULO 208.

DE EXARCIA PRESA
ó manlevada.DE XARCIA TOMADA,
ó emprestada.

Senyor de nau ó leny qui manlevará ó pendrá exàrcia de ribera per la sua nau ó leny ormeiar : si ell la sen' porta en viatge ó en viatges, menys de sabuda è menys de voluntat d' aquell de qui serà: si aquell de qui la exàrcia serà, ne sostendrá algun damnatge, que haia á logar exàrcia á ops de la sua nau ó de son leny, per ço com sen' haurán portada la sua ; aquell qui portada la sen' haurá, deu pagar tot lo dan, è tota la messió, è tot greuge que aquell ne sostendrá.

Encara : aquell qui la exàrcia s'en haurá portada, deu pagar lo loguer d' aquella exàrcia que axi sen' haurá portada d' aquell de qui serà: è sia á son plaer d' aquell de qui serà la exàrcia de pendre tot aytal loguer com se volrà; è aquell deulo y donar menys de tot contrast. Encara mes, sia á son plaer d' aquell de qui es la exàrcia, ó de cobrarla, ó lo preu que aquella valia: è ell qui en sia cregut per son sacrament, que aquell qui axi sen' haurá portada aquella exàrcia, no y pusca res contrastar, ne hom per ell. Encara mes : sia á voluntat d' aquell de qui la exàrcia serà, quel ne pot metre en poder de senyoria, è demanar per ladronici.

E si aquella exàrcia se perdrá, os' guastará; aquell qui levada l' haurá, sia tengut de fer esmena á aquell de qui serà, tot en aquella guisa qu' ell la li volrà prear que lin' deia aytant donar, ab que aquell de qui es la exàrcia ho diga per son sacrament.

E fon fet per ço aquest capítol, car molt senyor de nau sen' portaria exàrcia d' altri, si aquestes condicions que

SI el patron, que toma xàrcia de una ribera ó la pide prestada para amarrar su nave, se la lleva á un viage ó muchos, sin noticia ni voluntad del dueño de ella, y á éste se le originare de aquel hecho algun perjuicio por tener él que alquilar otra xàrcia para proveer su embarcacion, á causa de habersele llevado la suya; el que se la llevó, deberá pagar todos los perjuicios, gastos, y menoscabos que el dueño de aquella xàrcia tuviese que sufrir.

Además : el que se llevó de aquella suerte la xàrcia, deberá pagar su alquiler al dueño : quedando al arbitrio de éste el exígirle el alquiler que guste, el qual debe pagarle el otro sin contradiccion alguna. Aun mas : quedará al arbitrio del dueño de aquella xàrcia el recobrarla en género, ó en el valor que tenia : debiendo ser creído baxo de su juramento, de modo que el patron que se habia llevado la xàrcia de aquella suerte referida, no puede poner en esto contradiccion alguna, ni él, ni quien tenga sus veces. Aun mas : quedará al arbitrio del dueño de la xàrcia el acusarle ante la justicia, y demandarle como á ladron.

Y si aquella xàrcia se hubiese perdido ó deteriorado ; el que se la llevó, estará obligado á reintegrar á su dueño en aquellos terminos que éste estime valer el resarcimiento que deba darle, con la condicion de que el dueño de la xàrcia lo diga baxo de juramento.

Se hizo este capitulo, porque muchos patrones se llevarian xàrcia de otros, si las condiciones arriba mencionadas no

Aa

se

186

COSTUMBRES

desus son dites no eren posades per justicia á les parts.

se impusiesen por justicia á las partes.

CAPITOL CCXXVI.

CAPITULO 226.

DE DAN PRES PER FALLA DE ormeig.

DE DAÑO RECIBIDO POR defecto del aparejo.

*SEnyor de nau ó leny qui será en plai-
ia, ó en port, ó en altre loch ab la sua
nau, è los mercaders qui ab ell serán, li
dirán è li denunciaran: qu'ell se ormeig,
él senyor de la nau y metrá flix, que
no s' ormeiera, ó per ventura ell no hau-
rá tota la exàrcia que promesa los hau-
rá, è per aquestes raons desus dites los
mercaders ne sostendran dan; lo senyor
de la nau es tengut de restituir aquell
dan quels mercaders haurán sostengut
per aytal raó.*

*E sil' senyor de la nau no ha de
que pagar, déuse vendre la nau; è si la
nau no y basta, è lo senyor de la nau
ha alguns bens, aquells se deuen ven-
dre per fer compliment á aquells mer-
caders; empero salvo los mariners, que
no perden lur loguer. Mas los personers
no son tenguts de res esmenar, sino la
part que haurán en la nau, que altres
bens no.*

*E fon fet aquest capítol, car molt se-
nyor de nau plany exàrcia, è nos' pot or-
meiar: è per aço la nau ó leny pertse
è la roba dels mercaders.*

SI estando un patron en playa ó puerto, ú otro parage con su nave, los mercaderes que van con él le dicen y amonestan que amarre bien, y el patron larga cabos endebles, de modo que no amarra bien, ó acaso no tendrá todo el aparejo que les habia prometido; si por qualquiera de estos motivos, los mercaderes recibiesen algunos perjuicios, el patron quedará obligado á resarcirles todos los daños que hubiesen padecido por tales causas.

Si el patron no tiene de que pagar, deberá vender la nave; y si ésta no alcanza, más el patron tiene algunos bienes, éstos se venderán para dar su cumplimiento á dichos mercaderes; salvando á los marineros sus salarios, que no pueden perderlos. Pero, los accionistas no están obligados á la indemnizacion mas que con la parte que tengan en el buque, y no con otros bienes.

Se hizo este capítulo, porque muchos patrones, por escasear la xàrcia, no pueden amarrar bien, y asi se pierden las naves y los efectos de los mercaderes.

MARITIMAS.

187.

TITULO VIII.

DE LAS MUTUAS OBLIGACIONES
entre el patron, los mercaderes, y pasajeros
embarcados.

CAPITOL LX.

CAPITULO 6o.

DE QUE ES TENGUT
 senyor de nau á mercader,
 è á pelegrí.

A QUE ESTA OBLIGADO
el patron con el mercader
y pasajero.

SI tu vols saber: de qué es tengut lo senyor de la nau ó del leny als mercaders, açi ho pots saber. Lo senyor de la nau es tengut de salvar è de guardar als mercaders, è als pelegrins, è á tota persona qui vaia en la nau, axi be al menor com al maior, è de ajudar contra tots homens de son poder, è tenirlos nechs contra cossaris, è contra totes persones qui mal los volguessen fer. E encara es tengut lo senyor de la nau de tenir nech tota la lur roba è lur haver, è de salvar è de guardar axi com desus es dit.

Encara: que deu fer iurar lo notxer èls panesos, èls personers, èls mariners, è tots aquells qui y irán è y serán, è tots aquells qui pendrán loguer de la nau, que ajuden á salvar è guardar los mercaders è lurs havers, è de tots aquells qui en la nau irán, de lur poder: encara mes, que nols descobren, ne façen rassa, ne ladronici, ne baralla contra algú d' aquells qui desus son dits: encara mes, que no traguen ne meten res en la nau sens sabuda del scriva ó del notxer, ne metre ne traure de nit ne de dia, quel notxer ol' guardiá nou sabés.

SI quieres saber á que está obligado el patron con los mercaderes, aqui podrás saberlo. El patron tiene obligacion de defender y guardar á los mercaderes, y pasajeros, y á toda persona que lleve á bordo, tan bien al menor como al mayor, ayudandoles con todo su poder contra cualesquiera gentes, y ocultandoles de los corsarios, y de todos los que quieran maltratarles. Debe tambien tenerles en sitio resguardado toda su ropa y caudales con toda seguridad, como se dice arriba.

Además, debe tomar juramento al contra maestre; á los oficiales de popa, á los accionistas, á los marineros, y á todos los que van embarcados, y á quantos toman soldada en la nave, de asistir y defender con todas sus fuerzas á los mercaderes y sus caudales, y los de todos los sugetos que van en la nave; y asimismo de no descubrirlos, ni moverles pendencias ni riñas, ni robarles: finalmente de no sacar ni meter cosa alguna en la embarcacion, de dia ni de noche, sin noticia del escribano, ó del contra maestre, ó del guardian.

188

COSTUMBRES

CAPITOL LXXV.

COM LO MERCADER DEU
haver plaça en nau.

Lo senyor de la nau deu donar plaçes als mercaders, è lo notxer deu fer venir lo mercader èl scriwa; è aquell qui mes del nolit darà, deu millor plaça haver.

CAPITOL LXXVI.

DE PLAÇA DESFERRA,
è servicials del mercader.

Senyor de nau es tengut á mercader de levar sa caxa, è son lit, è son servicial è companyó, sufficient al viatge on amar deia: è deuli donar plaça on iaga. E sil mercader darà tant poch nolit, go es á saber, si va en Acre, ó en Alexandria, ó en Armenia, ó de vers aquelles parts; si dona de vint barcelles en ius de nolit, no li deu esser tengut lo senyor de la nau de portar caxa, ne servicial, ne companyó menys de nolit, ne deu haver plaça de mercader.

CAPITOL LXXVII.

DECLARACIO DEL
sobredit capítol.

SI nau ó leny va en Barberia ó en Espanya, on' ve, èl mercader no dona vint besants de nolit, per aquella raó meteix, axi con desus es dit.

CAPITULO 75.

DEL PUESTO QUE DEBE
tener el mercader á bordo.

EL patron debe señalar puesto en la nave á los mercaderes: llamandoles antes el contraestre á presencia del escribano, y al que pague mayor flete se le dará mejor puesto.

CAPITULO 76.

DEL PUESTO PARA EL
equipage y criados del mercader.

EL patron está obligado á llevarles á los mercaderes su cofre, su cama, y el criado, ó compañero que necesiten para el viage, y darles puesto en que dormir. Pero si diesen tan poco flete, que para el viage á Acre, Alexandria, Armenia, ó hácia aquellas partes, no subiese de veinte barcelas; no estará obligado el patron á llevarles francos cofre, criado, ni compañero, ni ellos deben tener puesto de mercaderes.

CAPITULO 77.

DECLARACION DEL
sobredicho capítol.

EN el viage que haga una nave á Barberia ó á España, y en el retorno, el mercader que no da mas de veinte besantes de flete, será tratado como se dice arriba.

MARITIMAS.

189

CAPITOL LXXVIII.

DE VIANDA FURTADA.

LO senyor de la nau deu esmenar tota vianda que sia emblada per ma de mariner en nau.

CAPITOL CXV.

DE QUE ES TENGUT LO
patró al pelegrí.

ENcara mes : es tengut lo senyor de nau als pelegrins de donar plaça, è aygua, è portarlos on lo haurán conuengut, ó fer portar. E si ell n' ha prés senyal, ell los deu attendre ço quels haurá promés : empero lo pelegrí ques' manifest lo terç iorn davant lo senyor ól scriuá.

El pelegrí deu donar paraula al senyor : è sil' senyor li dona terme mes que no deu, èl' pelegrí román; tot lo nolit deu retre; èl' damnatge que aquell haurá rebut, tot lo li deu restituir lo senyor de la nau. E sil' pelegrí sen' va sens paraula, ó no es vengut al terme que la nau farà vela; sil' pelegrí havia donats mil marchs de senyal, ó que hagués pagat tot lo nolit, lo senyor no li es tengut de retre res.

CAPITOL CXII.

QUI ES DIT PELEGRI.

Açí parlarém : qué deu fer senyor de nau ó de leny á pelegrí, è pelegrí á senyor de nau ó de leny. Tot hom es apelat pelegrí qui do nolit de la sua persona, è de roba que no sia mercadería: è tot hom qui port de deu quintars en avall, deu donar nolit de la sua persona;

CAPITULO 78.

DE VITUALLA HURTADA.

EL patron deberá resarcir el coste de toda vitualla, que se hurte á bordo por mano de marínero.

CAPITULO II5.

A QUE ESTA OBLIGADO
un patron con el pasagero.

OTro si: está obligado el patron á dar á los pasajeros puesto y agua, y á llevarles ó hacerles llevar adonde hubiere concertado. Y si hubiese tomado señal, deberá cumplirles lo que les hubiese prometido; pero el pasagero debe presentarse al patron, ó al escribano, dentro de tercero dia.

Debe el pasagero pedir tiempo al patron; y si éste les concede término mayor del que debe, y el pasagero se queda en tierra; deberá el patron restituírle todo el flete y los daños que haya recibido. Y si el pasagero se ausenta sin licencia, ó no comparece al dia que se haga la nave á la vela; aunque hubiese dado mil marcos en señal, y pagado todo el flete, el patron nada debe volverle.

CAPITULO II2.

QUIEN ES LLAMADO
pasagero.

AQñ se hablará de lo que debe hacer un patron á un pasagero, y un pasagero á un patron. Llámase pasagero todo sugeto que da flete de su persona, y de ropa que no sea mercadería: y todo aquel que lleve menos de diez quintales de peso, debe dar flete de su per-

na; è no pot. esser mercader qui de vint besants en avall dona de nolit.

E lo senyor de la nau no es tengut á aquell de deu quintars en avall de portar caxa, ne companya, ne roba, si ab lo senyor de la nau no sen' avé. E si met roba en la nau, que no veia lo senyor, ól' scrivá, ó altre qui lo senyor de la nau. ól' scrivá haia més en son loch per nolteiar, ó per veurer tota quanta n'y metrá; è si aquell nou ha vist, ól' senyor, ól' scrivá, pot demanar lo maior nolit quis' do en la nau d' alguna roba, multiplicant lo volum de la roba ó de la mercaderia ab l' altre que y serà: è en aquella manera meteixa, de persona, qui entra menys de voluntat del senyor ó del scrivá en la nau, es en voluntat del senyor de pendre quin' nolit se volrá.

CAPITOL CXVI.

DE PLAÇA DONADORA
á pelegri, è si mor en nau.

Senyor de nau deu donar plaça á pelegri, ó hom per ell (ço es á dir lo notxer): èl' pelegri deu haver aquella plaça que hom li haurá donada è assignada. E si' pelegri mor, ell pot iaquir la plaça á quis' volrá, è deu esser la millor vestidura qu' ell haia del notxer: è la moneda, si no y ha parent, deula pendre lo senyor, è lo senyor deula stoïar è tenir fins que sia en loch que li sia demanada, fins á tres anys. E á cap de tres anys, si no li es demanada; ell la deu donar per ánima d' aquell en presencia del Bisbe de la terra. El scrivá es tengut, per aquell cap meteix, de manifestar al Bisbe, ó al Senyor de la terra, è scriure la dita moneda, è totes les coses del mort: è ell deune tenir un scrit,

persona; ni puede ser mercader quien paga de fletes abaxo de veinte besantes.

El patron no está obligado al que lleva de diez quintales abaxo, de conducirle cofre, equipage, ni familia, á menos de que se convengan entrambos. Y si metiere en la nave ropa que no la hubiese visto el patron, ó el escribano, ú otra persona que estos hubiesen puesto en su lugar para fletar, ó para reconocer toda la que embarcáre; si ninguno de los tres lo hubiesen visto, se le podrá pedir el flete mas alto que pague qualquiera de las mercancías que van en la nave, guardada proporcion del volumen de la una y la otra; y en la misma forma exígirá el patron de la persona, que se embarcáre sin su consentimiento ó el del escribano, el flete que fuere de su gusto.

CAPITULO II6.

DEL PUESTO SEÑALADO
al pasagero, y si muere á bordo.

EL patron, ó el que haga sus veces, es decir, el contraestre, debe dar puesto al pasagero, y éste deberá guardar dicho puesto señalado. Si el pasagero muere, podrá dexar su puesto á quien quiera, y el mejor vestido debe ser del contraestre. Pero el dinero, si no hay alli pariente, debe recogerlo el patron, guardandolo hasta que esté en parage donde se le pida, por el término de tres años; pasados los quales, si no le fuere pedido, debe invertirlo por el alma del difunto, en presencia del Obispo de la tierra. Y el escribano deberá por la misma regla manifestarlo al Obispo, ó al Señor del país, y apuntar el dinero y todas las cosas del muerto, quedandose él con una cópia de la dicha apuntacion,

MARITIMAS.

191

è altre los mercaders, è altre lo senyor de la nau.

E quant seran tornats en la terra, lo scrívá deu mostrar aquell scrit al Bisbe, ó á son Lochtinent, ó al Clergue qui tengu la cura d'aquell loch; è'l Clergue deu metre en scrit alló al libre de la esglesia. E sil senyor de la nau no es sufficient de tenir aquella moneda, qu' ell sia mal mercader, ó malbaratador; ell la deu assegurar. E si no la pot assegurar, ell la deu metre en loch, que si ve demanador fins al terme dels dits tres anys, que la pusca haver; è sil senyor de la nau moría; la moneda fos posada en loch que fos salva.

CAPITOL CXVII.

DRET DE PATRO

*de aquell que mor
en nau.*

Aço deus dit deu haber lo senyor de la nau en guasarda: lo lit, è lo vestit del pelegrí, enfora aquell que deu haver lo notxer. Mas empero, lo senyor de la nau no deu haver tant del poch com del molt; que de cent besants en avall, no deu haver sino lo vestit; è tot l' altre deu stóiar á vendre, è ferne diners.

CAPITOL CXVIII.

EXCEPCIO DEL DAMUNT

dit capitol.

MAS: si algun hom qui vaia per viatges per son cors, es comptat per pelegrí; è s'y mor, lo senyor de la nau, ne notxer, ne hom de la nau, non' deu haver res.

Mas, si es pelegrí qui vaia en ultramar, ó en altre peregrinatge, ells deuen

cion; y los mercaderes, y el patron con las suyas respectivas.

Y quando regresen á la patria, el escribano debe manifestar aquel escrito al Obispo, ó á su Vicario, ó al Cura parroco de aquel pueblo, y éste lo copiará en el libro de la iglesia. Y si el patron no es abonado para guardar aquel dinero por ser mal mercader, ó dissipador, deberá asegurarlo. Y si no puede asegurarlo, lo pondrá en parage, que si viene demandador dentro de los tres años, pueda éste percibirlo; á fin de que si el patron muere, quede en parage donde esté seguro.

CAPITULO II7.

DERECHO DEL PATRON

*sobre el pasagero que muere
en la nave.*

EL patron, en recompensa, debe percibir lo siguiente, esto es, la cama del pasagero, y un vestido, fuera del que debe tomar el contra maestre. Pero no debe haber de lo poco, lo mismo que de lo mucho; pues de cien besantes abaxo, no puede tomar sino el vestido, y todo lo demás lo guardará para venderlo y hacerlo dinero.

CAPITULO II8.

EXCEPCION DEL

sobredicho capitulo.

MAS, si el que anda en viages con su sola persona, se cuenta por pasagero, y muere en ellos; ni el patron, ni el contra maestre, ni individuo de la nave debe haber cosa suya.

Más, si es pasagero que vaya á ultramar ú á otro largo destino; deben haber

192.

COSTUMBRES

deuen haver axi com desus es dit : car molts homens son qui van de un viatge en altre ab poca mercaderia , ó van en altre loch per poblar , è son dits pelegrins , è d' aquells aytals non' deu haver res lo senyor de la nau.

Más lo senyor , si cónsol no ha en la nau , si algun hom y mor ; ell es tengut de guardar la roba del mort , sil' mort no ha fet testament , è nou havia iaquit á hom de qui hagués fet son procurador , è son marmessor en la nau , ó son hereu. E si no y havia parent seu ; lo senyor de la nau deu guardar la roba , è la deu retre á sos parents , ó á sa muller , ó á sos fills , ó aquells á qui mils deia esser retuda. El' scriuá deu ago scriure tot , è retenir un scrit , è lo senyor altre , è fer axi com desus es dit è stablit.

CAPITOL CXIX.

DRET DE BARQUERE
guardiá de pelegrí qui mor
en nau.

LO barquer de la nau deu haver del pelegrí qui morrá , les sabates , èl' coltèll , è la correa ; èl' guardiá de la nau deu haver les calces ; èl' barquer , èl' guardiá , abdos ensemps , deuenlo sebollir en terra , ó en altre loch , ó gitar en mar.

CAPITOL CXX.

DE LA VIANDA
del pelegrí qui morrá
en nau.

ENcara mes : que la vianda del pelegrí , ó de tot altre hom qui morrá en la nau , deu esser donada al senyor de la nau.

E aquest capítol es axi fet , entenent dels pelegrins , è dels altres homens , qui
va-

ber aquellos lo que arriba queda dicho: pues hay muchos hombres, que van de un viage en otro con poca mercadería, ó van á otro país á establecerse, que se llaman pasajeros, de los quales nada debe haber el patron.

Más éste, si en la nave no hay cónsul, y muere alguno á bordo, tiene obligacion de guardar el haber del difunto si no ha hecho testamento, ó dexádolo á alguno á quien hubiese hecho á bordo su apoderado, albacéa, ó heredero. Y si no habia alli pariente suyo, el patron debe guardar sus haberes para entregarlos á sus deudos, ó muger, ó hijos, ó á quien mejor se deban restituir. Todo lo debe asentar el escribano, guardando una razon y el patron otra, del modo que arriba se dice y prescribe.

CAPITULO 119.

DERECHO DEL PATRON DE
lancha y guardian sobre el pasagero
que muere á bordo.

EL patron de la lancha debe haber del pasagero que muera, los zapatos, el cuchillo, y el cinturon; y el guardian de la nave los calzones: más ambos á dos deben darle sepultura en tierra, ú en otro parage, ó arrojarle al mar.

CAPITULO 120.

DE LA VITUALLA
del pasagero que muere
á bordo.

OTrosi : la vitualla del pasagero, ó de toda otra persona que muere en la nave, se debe dar al patron.

Este capítulo se dispuso así, con respecto á los pasajeros y otros hombres que

MARITIMAS.

193

vaien d' un loch en altre; axi com desus es dit.

que van de una escala á otra, como se dice arriba.

CAPITOL CXXI.

CAPITULO 121.

DE NOLIT PAGAT SIL' pelegrí resta; è de nolit de roba.

DEL FLETE PAGADO SI EL pasagero se queda, y del flete de la mercadería.

SI algun hom d' aquests havia donat nolit al senyor de la nau, è volgués romandre; lo senyor no li es tengut de retre lo nolit. Encara: si algun pelegrí, ó altre hom, ó mercader, noticiará al senyor de la nau, è com serán en terra, ó en altre loch, è volrán vendre son haver, è que no li bast aquell haver al seu nolit; quascú paga son nolit, valla ó no valla aquest present haver que deurá pagar son nolit. E sil' mercader haurá altre haver, que fos millor; aquell millor no ha damnatge per lo pus ávol: è axis' paga lo nolit als senyors de les naus ó dels lenys.

SI alguno de estos hubiese pagado flete, y despues quisiese quedarse; no estará obligado el patron á volverselo. E igualmente: si algun pasagero, ó mercader, ú otra persona, hubiese fletado con el patron, y quando esté en tierra, ó en otro lugar, quiere vender su haber, y éste no alcanza al flete; cada uno pagará el suyo, tenga ó no aquel valor dicha mercancía sujeta al flete. Y si el mercader tuviese otros efectos mejores, estos no padecerán menoscabo por defecto de los mas infimos: pues tal es el estilo de satisfacer los fletes á los patrones.

E per ço fon fet aquest capítol, quels mercaders no poguessen un á altre enganar, ne manlevar sobre ago que no valria, sino en lo principal haver.

Este capítulo se hizo, para que los mercaderes no puedan engañarse el uno al otro, ni pedir prestado sobre lo que no vale, sino sobre el haber principal.

CAPITOL CXXII.

CAPITULO 122.

DE QUE ES TENGUT pelegrí.

DE LAS OBLIGACIONES del pasagero.

Aço deu fer pelegrí á senyor de nau, è tot hom qui en la nau vaia: que es tengut de ajudar, è de salvar, è guardar la nau, è de no abandonar en tro al cap del viatge; si donchs nou fahien ab voluntat del senyor de la nau.

LO que debe hacer con el patron el pasagero, y todo el que vaya embarcado, es ayudar, salvar, y guardar la nave, y no desampararla hasta al fin del viage, á menos de hacerlo con beneplácito del patron.

E per ço fon fet aquest capítol, car molts senyors de naus levan menestrals per pelegrins, è homens d' armes, èls fan millor mercat de nolit que no farien si sabessen que sen' volien exir; è molts mer-

Se hizo este capítulo, porque muchos patrones llevan artifices, y soldados por pasageros, y les hacen mas gracia en el flete de la que harian si supiesen que podian salirse de la nave:

Bb pues

cadens no s'y metrian sino per ço car saben que homens d' armes y van.

Encara : son tenguts los pelegrins , è tots los altres qui en la nau irán , de esser è star al consell , è á totes costumes qui seran meses ne stablides en la nau.

CAPITOL CCXXIII.

DE TESTIMONIS DE
mercaders en contrast de patró
ab mariners.

*M*ariners qui haurán contrast ab lo senyor de la nau d'algunes coses que no sien scrites en lo cartolari; los mercaders qui seran en la nau, poden fer testimoni, en lo viatge stant, ó quen' fossen exits, axi be al senyor de la nau com als mariners, ab qu' ells no fossen personers del contrast que sería entre ells, nen' sperassen haver dan ne prou.

E sils mariners havien contrast ab los mercaders; lo senyor de la nau pot fer testimoni puy sien exits del viatge; mas no stant en lo viatge, è que no sia personer del contrast que será entre ells.

Encara mes : l' un mariner pot fer testimoni á l' altre puy sien exits del viatge, ab que no sia personer del contrast en que será tret en testimoni, nen' sper dan ne prou.

Empero : los mariners poden fer testimoni, stant en lo viatge, al senyor de la nau, è als mercaders, per aquesta rao, ço es á saber : per fet de git : ó si per mal temps, ó per altra ventura, la nau hagués anar en terra; car en aquell cas è en aquella sabó lo scriva no pot metre les convinences en lo cartolari.

E per ço fon fet aquest capítol : car si en aquell cas los mariners no poguessen fer testimoni, nel' scriva nou hagués po-

pues muchos mercaderes no se embarcarian, si no entendiesen que van hombres de armas.

Tambien deben los pasajeros, y todos los demás que van embarcados, estar sujetos á los acuerdos, y á todos los estilos que se pongan y establezcan en la nave.

CAPITULO 223.

DE LOS TESTIMONIOS DE
mercaderes en las questões entre
patron y mariners.

DE las questões que haya de los mariners con el patron, sobre algunas cosas que no estén escritas en el protocolo; los mercaderes que estén en la nave, podran servir de testigos durante el viage, ó despues, asi al patron como á los mariners; con tal que ellos no sean parte en el debate, ni esperen de ello bien ni mal.

Y quando los mariners tengan alguna diferencia con los mercaderes; el patron podrá declarar despues de salidos del viage, más no durante él; no siendo interesado en el debate.

Otro si: un marinerero puede atestiguar por otro despues de concludido el viage; con tal que no tenga parte en el debate en que fuese citado á declarar, ni espere de ello bien ni mal.

Pero los mariners pueden servir de testigos, durante el viage, al patron y á los mercaderes en estos casos, es á saber, en el de echazon, y en el de que por temporal ú otro accidente hubiese la nave de barar en tierra: porque en aquel lance y ocasion el escribano no puede extender los acuerdos en el protocolo.

Y por esto fué hecho este capítulo: porque, si en aquel caso los mariners no pudiesen atestiguar, no habiendo

MARITIMAS.

195

pogut metre en cartolari; lo senyor de la nau poria negar totes les convinençes, que hauria empreses ab los mercaders, que á ell deguessen tornar á dan; è diria tot ço que á sí meteix tornás á profit, els mercaders farien atre tal al senyor de la nau.

Per aquesta raó poden fer testimoni los mariners, è en aytal cas stant en lo viatge, per ço que frau algú no y pusca haver; mas per altra rao no poden fer testimoni, stant en lo viatge, á prou ne á dan del senyor, ne dels mercaders, per contrast que entre ells fos.

CAPITOL CCLIII.

DE CONVINCENÇES
entre patró è mercaders, è
mariners.

Qualque convinença que senyor de nau ó leny farà, ó haurá feta, á mercaders, ó á sos mariners, ó ab alguns qui sien ó serán tenguts de sa nau ó leny; aquella es mester quels attena, sens algun contrast. E si per ventura, lo dit senyor de la nau ó leny la dita convinença ó promissió attendre nols volrá; ell los es tengut de restituir tot dan quels desus dits ne sostendrán, on' haurán sostengut, on' speren á sostenir, sens tot contrast, si la dita nau ó leny ne sabia esser venuda; salvo empero tot impediment que per justa raó venir y pogués ó y fos esdevengut, per lo qual lo dit senyor de la nau ó leny no hagués attés ó no hagués pogut attendre la dita convinença ó promissió á tots los desus dits. E per semblant los dits mercaders è mariners, è tots aquells qui de la dita nau ó leny serán tenguts, son tenguts è obligats de attendre al dit senyor de la nau ó leny tota convinença ó promissió que ab ells haien empresa, sens tot contrast.

E

do el escribano podido asentarlo en su protocolo; el patron podria negar todos los convenios hechos con los mercaderes que pudiesen traerle perjuicio; y diria todo lo que le redundase en su beneficio; y los mercaderes harian otro tal con el patron.

Por esta razon pueden los marineros, en semejante caso, atestiguar estando en el viage, para que no haya fraude. Más, por otra razon no pueden estando en el viage, en pro ni en contra del patron ni de los mercaderes, por debates que haya entre ellos.

CAPITULO 253.

DE CONVENIOS HECHOS
entre patrones, mercaderes, y
marineros.

Qualquiera convenio que el patron haga ó haya hecho con mercaderes, con marineros, ó con otros que sean de la matrícula de su nave, debe cumplirse sin contradiccion alguna. Y si por ventura dicho patron rehusáre cumplirles dicha promesa ó pacto; deberá resarcirles todo el daño que de ello recibieren, ó hubiesen recibido, ó esperasen recibir, sin contradiccion alguna, aunque fuese preciso vender para esto la misma nave: salvo siempre qualquier impedimento, que con justa causa pudiese sobrevenir ó hubiese sobrevenido, por lo qual dicho patron no les hubiese guardado, ó podido guardarles la referida promesa ó pacto. Y de la misma manera los referidos mercaderes y marineros, y todos los que váyan en el rolde de la nave, están obligados á guardar al dicho patron todo pacto ó promesa que con él hayan convenido, sin réplica alguna.

Bb 2

Y

E si per ventura la dita convenença ó promissió attendre no li volrán: sils dits han alguns bens, deuen esser venuts per restituir lo dan per la dita convenença ó promissió sostengut, ó per sostenir, sens tot diffugi. E sils dits lurs bens, al dit dan, per la dita convenença ó promissió sostengut ó á sostenir, á restituir no bastarán; sils dits son aconseguits, deuen esser presos, è mesos en poder de la senyoria, è star tant è tant longament en la dita presó, tro que haien entegrat al dit senyor de la nau tot lo dan desus dit, ó que sen' sien aveneguts ab lo dit senyor de la nau ó leny á la sua voluntat: salvo empero quel desus dit empediment nols ho hagués tolt ó vedat qu' ells no haguessen pogut attendre la dita convenença ó promissió al dit senyor de la nau, ó per culpa d'ells no fos romás qu' ells no haien ó no haguessen atesa la dita convenença ó promissió, segons que desus es dit.

CAPITOL CCLVIII.

DE PATRO QUI TIRARA
raig trobat, sens voluntat dels
mercaders.

SI algun senyor de nau ó leny haurá carregat en algun loch de roba de mercaders, è anant á veles, ó que surt sia en algun loch, se encontrará ab algun raig de fusta, axí com d' arbres, ó d' antenes, ó de veles, ó de qualque altre lenyám se volrá: sil' senyor de la nau ó leny li dará cap, ol' li farà donar, per go qu' ell lo tir: sils mercaders qui en la nau ó en lo leny serán, dirán al senyor de la nau ó leny que iaquesca anar aquell raig è qu' ell nol' tir: sil' senyor de la nau ó leny nol' vol lexar per dir quels mercaders li façen, è sils mercaders dirán, è li denunciarán que si ell no lexa anar

Y en el caso que no se la quieran guardar; teniendo ellos bienes, deben estos ser vendidos para reintegrar el daño padecido ó por padecer de resultas del referido pacto. Y si los mencionados bienes no alcanzasen para resarcir los perjuicios padecidos, ó que se padeciesen por aquel convenio ó promesa; si los mercaderes fuesen cogidos, deberán ser presos y entregados á la justicia, y detenidos en la carcel todo el tiempo que tarden en indemnizar por entero al patron de los daños referidos, ó hasta que se hayan compuesto con el mencionado patron á voluntad de éste; á menos de que el sobredicho impedimento les hubiese estorbado y vedado el poderle cumplir aquel pacto ó promesa, ó bien que no se hayan ó hubiesen dexado de cumplir aquellos convenios por culpa de ellos, segun queda todo dicho arriba.

CAPITULO 258.

DEL PATRON QUE
remolcare, sin voluntat de los mercaderes,
almadía encontrada.

SI un patron cargáre en algun lugar de generos de mercaderes, y despues navegando, ó estando surto en algun parage, encontrase alguna balsa ó almadía de palos, como de árboles, entenas, ó vergas, ó de qualquier otro maderage, y él la diere ó hiciere dar cabo para remolcarla; pero los mercaderes que iban embarcados, le dixeren que dexe andar aquella balsa y no la tire; y sin embargo él no la quisiere dexar por mas que se lo adviertan los mercaderes; y éstos le dicen y notifican que si no suelta aquella balsa, todo el daño que resulte á ellos y á sus mercancías re-

MARITIMAS.

197

*anar aquell raig, que tot dan quels esdevenga ne á lur roba, que tot sia sobre ell: è sil' senyor de la nau ó leny no' lexa-
rá anar sobre alló quels mercaders li haurán dit è denunciat: si als mercaders ne á lur roba vendrá algun dan; lo senyor de la nau ó leny los es tengut de tot aquell dan qu' ells per culpa d'ell haurán sostengut.*

E si ell no ha de qui pusca esmenar, deu sen' vendre la nau ó leny; que nengú no y pot en res contrastar, salvo los marineros per los lurs loguers. E si la nau ó leny no y basta, él' senyor de la nau ó leny ha alguns bens; deuen esser venuts per fer esmena á aquells mercaders de tot lo dan que per culpa d' ell haurán sostengut. E si aquells seus bens no y bastarán; si ell es aconseguít, deu esser prés, è star tant en la presó en tro que aquells mercaders sien entegrats, ó que ell se sia avengut ab ells.

E si per ventura lo senyor de la nau ó leny volrá levar alguns d'aquells fusts que en aquell raig serán; ell ho pot fer, sils mercaders ho volrán. E si ell los leva malgrat dels mercaders; ell n' es tengut tot axi com ia desus es dit del raig á tirar, sils dits mercaders ne sostendrán algun dan.

E si per ventura en la nau ó leny no haurá mercader algú, él' senyor de la nau ó del leny s' encontrará ab raig, él' tirarà, ó levará algun fust: sils mercaders, ó la roba d' ells, pendrá dan, si ells en veritat metre ho poran que per culpa del raig quel' senyor de la nau ó leny tiraba, ó per culpa d' aquell fust ó fusts qu' ell haurá levats, los será esdevengut aquell dan; lo senyor de la nau ó leny n' es tengut è obligat axi com desus es dit. Per que tot senyor de nau ó leny deu fer en tal guisa ço que á fer ha, que no li pusca tornar á dan ço qu' ell farà.

recaerá sobre él, y á pesar de esto aquel patron no la dexáre ir: siempre que á los referidos mercaderes ó á sus mercancías les sobreviniere algun daño, dicho patron les quedará responsable de todos los perjuicios que por culpa suya ellos hubiesen sufrido.

Y si el patron no tiene con que satisfacer, deberá venderse la nave; sin que pueda alguno oponerse á esto, salvo los marineros por sus soldadas. Y en el caso de que la nave no alcanza; si el patron tuviere algunos bienes, deben venderse para resarcir á los mercaderes de todos los daños que por culpa de él hubiesen padecido. Y si los bienes no bastan al resarcimiento, y se pudiese coger al dicho patron, deberá ser preso, y detenido en la carcel hasta que los mercaderes sean reintegrados, ó se componga con ellos.

Y si acaso el patron quisiere sacar alguno de los palos que hay en la balsa; podrá hacerlo, aprobandolo los mercaderes. Más si los saca contra la voluntad de estos, y sufriesen por ello algun perjuicio; quedará responsable, como se ha dicho en el caso de remolcar almadía.

Y si acaso en la nave no hubiese mercader alguno, y el patron se encontrase con almadía, y la remolcáre, ó sacáre de ella algun palo; si los mercaderes ó sus mercancías recibiesen de esto algun daño, y pudiesen éstos justificarle que lo recibieron por causa de remolcar dicha almadía, ó de haber sacado palo ó palos de ella; el patron queda obligado y responsable á repararlo como está arriba expresado. Por lo que, todo patron debe executar de tal manera lo que tiene que hacer, que no le pueda redundar de ello daño alguno.

198

COSTUMBRES

TITULO IX.

DE LOS IMPEDIMENTOS
de patron, y de mercader, para emprender
ó continuar el viage.

CAPITOL LXXIX.

DE EMPEDIMENT
de mercader.

SEnyor de nau deu sperar los mercaders, si empediment y será. E sil' se-nyor de la nau es stat pagat del nolit del mercader, èl' mercader ne trau la roba per paor ó per empaxament; lo se-nyor no li es tengut de retre. Mas tota via que haia bonas noves, li es tengut de dos en dos mesos de levar, è d' anar ab la roba, lá on li haurá convengut, è ab la roba ó mercadería (que axí fa la roba á entendre).

CAPITOL LXXX.

DE PAOR DE MERCADER.

Sil' mercader ha més son haver en nau, è per paor que haia de sos enemichs lan' vol gitar, ço es, per armada ó per corsaris; pot lan' gitar, ab que sia cert ó no cert, ab que los altres mercaders lan' giten. Mas, si es un mercader que haia paor, è per altra raó que altres mercaders ó la maior força no lan' gitarán; haia á pagar nolit, ó posarse ab lo se-nyor de la nau en tal guisa, que sen' tenga lo senyor de la nau per pagat.

CAPITULO 79.

DE IMPEDIMENTO
de mercader.

EL patron debe esperar á los mercaderes, si hubiese algun impedimento. Y si el patron ha sido ya pagado del flete del mercader, y éste saca su mercancía de bordo por miedo, ó por embargo; no está obligado aquel á restituirselo. Pero siempre que tenga buenas noticias, débele dentro el término de dos meses llevarle su ropa, è ir con ella á donde le hubiese prometido, entendiéndose por ropa la mercancía.

CAPITULO 80.

DEL MIEDO DE MERCADER.

EL mercader que embarcó su caudal en una nave, y despues por miedo que tiene de sus enemigos, esto es, de una esquadra, ó de corsarios, lo quisiere sacar; podrá hacerlo, esté seguro ó no de ello, con tal que los demás mercaderes saquen el suyo. Más, si hay un mercader, que tenga temor, y por lo contrario otros mercaderes, siendo número mayor, no sacan el suyo; deberá pagar el flete, ó componerse con el patron, de suerte que éste se tenga por pagado.

MARITIMAS.

199.

CAPITOL LXXXI.

COM A MERCADER QUIS'
tema deu esser liurada
sa roba.

LO senyor de la nau deu donar è
rebre tot son haver al mercader, sia pa-
gat ó no, ab que hom sia cert quel' mer-
cader se tem que nau ó leny sia arma-
da de que ell se tema. E quant ell nos'
tema; aquell mercader, sis' vol lo senyor
de la nau, lo deu tornar en la nau. E
si ell lo ven, è no li torna; que sen' deu
posar ab lo senyor de la nau que li do
aytant de nolit com li donaba, si met
altre roba, á multiplicament de quinta-
rades: perque lo senyor de la nau ne ha
fet son damnatge de donar á meniar è
loguer á mariners, è d' altres coses quen'
haurá feta messió.

CAPITOL LXXXII.

DE QUE ES TENGUT PATRO
á mercader qui nolieiará
á quintarades.

Mercader qui nolieiará nau ó leny á
quintarades, ço es á saber, quel' merca-
der deia dar quantitat de quintarades
á la nau ó al leny; lo senyor de la nau
ó del leny sia tengut al mercader de le-
var mes lo quart de les quintarades, en
axi: que si nolieiará ccc quintars, lo
mercader ne ha cccc, quel' senyor los y
deu levar, en tal forma quel' dit merca-
der deia emprendre ab lo senyor del leny
aquella part de les quintarades á un
temps que sia sufficient. E si, aquell
temps emprés, lo mercader no les y vo-
lia metre; quel' dit senyor pusca nolieiar
á altres mercaders á compliment de son
cárrech.

E sil' dit mercader se volia abstraure

CAPITULO 81.

COMO SE DEBEN VOLVER
los efectos al mercader
que teme.

EL patron, esté pagado ó no, debe dar
y devolver al mercader todos sus efec-
tos, si son verdaderas las sospechas de
éste de que hay bastimentos armados
de quienes tema; más luego que salga
de este recelo, deberá volverlos á em-
barcar, si quiere el patron. Más si los
vende y no los vuelve á bordo; deberá
concertarse con el patron, para que le dé
tanto flete como le daba, si quiere embar-
car otros efectos, guardada proporcion
de las quintaladas: porque el patron ya
ha sufrido el perjuicio del rancho y sol-
dada de los marineros, y de otros dife-
rentes costos.

CAPITULO 82.

A QUE ESTA OBLIGADO EL
patron al mercader que fleta
á quintaladas.

QUando un mercader fleta á quinta-
ladas una nave, es á saber, que el merca-
der haya de dar cierta cantidad de
ellas al buque; el patron está obligado
á llevarle al dicho mercader una quar-
ta parte mas de aquellas quintaladas:
esto es, que si fleta trescientos quinta-
les el mercader, contará con quatroci-
entos que debe llevarle el patron: con
tal condicion, que dicho mercader ajus-
te con éste aquella parte de quintaladas
dentro de un plazo que sea suficiente.
Y si, convenido dicho plazo, el merca-
der no quisiere embarcarlos; el patron
puede fletar á otros hasta completar su
cargazon.

Si el mercader quisiere eximirse de

ir

re d' anar en lo dit viatge lo qual hauria fermat á quintarades sabudes, è era lo fermament fet ab carta ó ab testimonis, ó scrit en capbreu de nau ó de leny per scriva iurat; lo dit mercader deu refer totes messions quel senyor hagués fetes per raó d'aquell viatge, si ans que res hagués carregat, sen' abstrahia. E si despuy que hagués alguna cosa carregada, lo mercader s'abstrahia del viatge; deu donar la meytat del nolit, lo qual hauria fermat, á la nau ó al leny, menys de tot contrast; è lo senyor del leny deu pagar la meytat del loguer als mariners si la nau òl leny ha tanta quantitat de nolit, que fos la meytat d' aço que poria haver com hauria son plé.

Lo senyor de la nau deu apparellar d'exàrcia è d' altres apparellaments la nau, en axi com haurá promés als mercaders, è deu esser apparellat á aquell temps que serà emprés entre ells; èl mercader deu haver spatxada la nau òl leny al temps emprés entre ell èl senyor de la nau. Èl mercader deu pagar lo nolit menys de tot contrast; è tot senyor de nau ó de leny se pueca retenir en penyora, per raó del nolit, tanta de roba que valéga quatre tants com lo nolit que haver deu.

CAPITOL LXXXIII.

DE MERCADER QUI
nolieiará, é puy s'
abstraurá.

Mercaders, qui nolieiarán quantitat de roba ó de quintarades, è deian dar tot son plé á alguna nau ó algun leny; sils mercaders s'abstraurán de donar è de liurar aquella roba, ó aquella quantitat de quintarades, ó tot aquell cárrech que nolieiat hauran abans nol' hauran

ir al viage que habia ajustado á quintaladas fixas, y la contrata fuese hecha con escritura, ó con testigos, ó asentada en el manual de la nave por escribano jurado; dicho mercader, si se desistia antes de haber cargado algo, deberá reintegrar todos los gastos que el patron hubiese hecho por causa de aquel viage. Pero si se desistia despues de haber cargado alguna cosa; deberá dar á la nave, sin contradiccion, la mitad del flete que hubiese convenido; y el patron pagará la mitad de la soldada á los marineros, si el buque tuviese tantos fletes que importasen la mitad de lo que compondrian los de su carga completa.

El patron debe proveer la nave de xàrcia y otros aparejos, en la forma que lo hubiese ofrecido á los mercaderes, y debe estar aparejada para el tiempo que se hubiese contratado entre ellos: y el mercader debe tambien tener despachada la nave en el plazo convenido entre él y el patron. Tambien debe el mercader pagar el flete sin debate alguno: y sino, puede qualquier patron retenerse en prenda á cuenta de fletes, tantas mercancías que alcancen á quatro tantos del valor del flete que debe percibir.

CAPITULO 83.

DEL MERCADER, QUE
despues de haber fletado,
se desistiere.

LOs mercaderes que fletaren cantidad de mercancías ó de quintaladas, y tuviesen que completar toda la carga á una nave, si despues se retraxeren de dar y entregar aquellas mercancías ó porcion de quintaladas, ó todo el cargo que hubiesen fletado, antes de haber-

MARITIMAS.

201

ran fet tirar á mar de tot ó la maior partida; no son tenguts de donar á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny á qui ells ho haurán noliciat, sino tant solament la messió quel' senyor de la nau ó del leny haurá feta per aquell viatge. E si per ventura los mercaders haurán feta tirar á mar tota aquella roba, ó la maior partida, qu'ells noliciada haurán, è los dits mercaders s' abstraürán d' anar al viatge; ells son tenguts de pagar al senyor de la nau ó del leny qu'ells haurán noliciada el terç del nolit lo qual ells li haurán promés de donar com ells lo noliciaren.

Empero, sils dits mercaders s' abstraürán del viatge après que haurán alguna cosa carregada; ells son tenguts de donar al senyor de la nau ó del leny la meytat del nolit que fermat li haurán. E si ells haurán carregat tot ço que haurán á carregar, è la nau ó el leny no haurá feta vela, è ells se volrán abstrer del viatge; ells son tenguts de pagar la meytat del nolit qu' ells li haurán fermat. E si per ventura la nau ó el leny on ells haurán mesa la lur roba, haurá feta vela, è ells se volrán abstrer del viatge; ells son tenguts de donar al senyor de la nau ó del leny tot lo nolit que fermat li haurán. E tot ço que desus es dit, deu esser fet menys de tot contrast.

Empero, es axi á entendre: que per qualsevol d' aquestes raons desus dites quels dits mercaders se volrán abstrer del viatge, en lo qual han fermades quantitat de quintarades, ó haurán noliciat de tot alguna nau ó leny; que sia menys de tot frau. E sil' senyor de la nau ó del leny porá provar ó mostrar frau algú ó excusa que no sia iusta; aquells mercaders son tenguts de donar è de lliurar tot ço que noliciat li haurán, ó que sen' avenguen ab ell si ell volrá fer al-

berlo hecho conducir todo ó la mayor parte al embarcadero, no estarán obligados á dar al patron de la nave que hubiesen fletado, sino unicamente los gastos que dicho patron hubiese hecho para aquel viage. Pero si los mercaderes hubiesen hecho yá conducir al embarcadero todas ó la mayor parte de las mercancías que habian fletado, y despues se apartaren de ir al viage; quedarán obligados á pagar al patron de la nave que fletaron la tercera parte del flete que le hubiesen prometido quando le ajustaron.

Pero, si dichos mercaderes se desistieren del viage despues de haber cargado alguna cosa, deberán dar al patron la mitad del flete que le hubiesen prometido. Y si despues de haber ellos cargado todo lo que debian cargar, y no habiendo la nave dado la vela quieren apartarse del viage; estarán obligados á pagar la mitad del flete que le habian asegurado. Pero si, despues que la nave en que embarcaron ellos sus mercancías, hubiese dado la vela, quisiesen apartarse del viage; quedarán responsables á satisfacer al patron todo el flete que prometido le hubiesen. Más todo esto que se acaba de advertir, se debe practicar sin litigio alguno.

Pero, débese entender, que por qualquiera de los sobredichos motivos que los mercaderes quieran apartarse del viage, para el qual habian ajustado cantidad cierta de quintaladas, ó todo el buque entero, sea esto sin engaño alguno. Porque si el patron pudiese probar ó hacer ver alguna mala fé, ó excusa que no fuese justa, aquellos mercaderes quedarán obligados á darle y entregarle todo lo que hubiesen fletado, ó sino, á componerse con él si quie-

guna avinença.

Que raó es, que axi com lo senyor de la nau ó del leny es tengut è obligat als mercaders, que los mercaders sien è deian esser tenguts al senyor de la nau ó del leny; si donchs per iustos raons no sen porán escusar, axi com desus es dit.

CAPITOL LXXXIV.

DE MERCADER QUI HAURA
nolieiada roba, è puys
la ven.

SI alguns mercaders nolieiarán nau ó leny de tot ó de partida, è que li deian donar quintarades sabudes: sils dits mercaders se starán d'anar al viatge per raó de venda qu'ells haurán feta de la lur roba, la qual roba ó mercaderia ells haurán nolieitada á algun senyor d'alguna nau ó d'algun leny; ells son tenguts de pagar aquell nolit lo qual ells li havien promés de donar. ¿Per qual raó? Per ço, car es á entendre que aquells mercaders, qui aquella roba havien nolieitada, que á la venda qu'ells ne farán, que ells y guanyen, è encara ultra lo guany qu'ells y fan, que s' y enclou aquell nolit qu'ells havien promés de donar á aquell senyor de la nau ó del leny qu'ells havien nolieiat. E es raó, que pus los mercaders guanyen è fan lur prou; quels senyors de les naus ó dels lenys no y deuen haver dan.

Empero, es axi á entendre: que si la nau ó leny qui nolieiat será, deurá carregar en aquell loch on lo contracte del nolit será stat fet; deu esser més en poder de dos bons homens de l'art de la mar, qui sien dignes de fé, è aquella cosa qu'ells ne dirán, allon' deu esser seguit: quel senyor de la nau nels mer-
ca-

re entrar en composicion.

Razon es á la verdad, que asi como el patron queda ligado y obligado con los mercaderes, que estos lo estén tambien y deban estarlo con el patron; á menos de que puedan con justos motivos escusarse, como queda dicho mas arriba.

CAPITULO 84.

DEL MERCADER, QUE
habiendo fletado mercancia,
despues la vende.

SI unos mercaderes, despues de haber fletado una nave por entero ó en parte, con obligacion de darle determinado número de quintaladas; se retraxesen de ir al viage, con pretexto de haber vendido sus efectos ó mercancías, habiendolas ajustado ya con otro patron, quedarán obligados á pagar aquel flete que le hubiesen prometido satisfacerle. ¿Y por cuál razon? Por que se ha de suponer que los mercaderes que habian fletado aquellas mercancías, habrán ganado en su venta, y que además de la ganancia que sacan de ellas, se incluye en el dicho beneficio el flete que habian prometido satisfacer al patron de aquella nave que habian fletado. Y asi es razon, que una vez que los mercaderes ganan y hacen su negocio y utilidad; que los patrones no reciban en esto perjuicio, ni puedan recibirlo.

Débese, sin embargo, entender en esta forma: que si la nave que se fletó, debia cargar en el lugar en donde se hizo el tal fletamento; se habrá de poner el asunto en poder de dos hombres buenos del arte de la mar que sean fidedignos, y lo que estos sobre ello decidan, deberá observarse, sin que los merca-

MARITIMAS.

203

caders no y deuen ne y poden en res contrastar. E aquell páti quel senyor de la nau ó del leny farà ab los mercaders; en aquell páti per aquell deuen esser los mariners.

Empero: si aquella nau ó aquell leny qui nolieiat será, devia anar á cargar en algun altre loch, è la nau ó el leny será aquí iunt on devia cargar, els dits mercaders haurán venuda aquella roba qu' ells nolietada li havien, els mercaders liurar no la li porán; ells son tenguts de donar è de pagar tot aquell nolit qu' ells promés havien de donar á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny lo dia qu' ells nolieieren, sens tot contrast; Per qué? Per ço, car es raó quels mercaders sien tenguts è obligats als senyors de les naus, tot axi com los senyors de les naus son als mercaders: que dur fet sería sils mercaders no eren tenguts als senyors de les naus, axi com ells son tenguts als mercaders, que poriels tornar á gran dan; è no sería ben fet, ne sería iusta raó, quels mercaders fessen de lur prou, els senyors de les naus fossen desfets en fé dels mercaders.

Empero: si aquella nau ó aquell leny que nolieiat será, deurá anar á cargar en algun loch; els mercaders lo y farán á saber abans qu' ella partisca d' aquell loch on será stada nolietada, ne encara no haurá feta vela; aquell nolit aytal deu esser més en poder de bons homens, axi com ia es desus dit.

CAPITOL CII.

DE MERCADER QUI
volrá descarregar la sua
roba.

E si la maior força dels mercaders lan' giten; ell lan' pot gitar, que no pag res:

caderes, ni el patron, deban ni puedan contradecir en nada: y en aquel convenio que el patron hiciere con los mercaderes, al mismo deberán estar los mariners.

Pero, si la nave que se fletó tenia que ir á cargar á algun otro parage, y despues de haber aportado al dicho lugar de la carga, aquellos mercaderes habian ya vendido las mercancías que le fletaron sin poder ya entregarlas; quedarán obligados á satisfacer y á pagar sin contradiccion todo el flete que prometieron dar al patron de aquella nave el dia que la fletaron. ¿Por qué? Porque es razon que los mercaderes queden responsables y obligados á los patrones, de la misma manera que éstos lo están á los mercaderes: pues sería cosa dura, que los mercaderes no tuviesen la misma obligacion á los patrones, que éstos tienen á ellos, de lo qual podria redundar grave daño; ni tampoco sería justa razon que los mercaderes se aprovechasen, y que los patrones quedasen arruinados por fiar en los mercaderes.

Pero, si la nave que se fletó debia ir á cargar á algun otro lugar, y los mercaderes lo notificaban así al patron antes que partiese del parage donde fué fletado, y aun antes de hacerse á la vela; el asunto del tal flete debe ponerse al juicio de hombres buenos, como queda dicho mas arriba.

CAPITULO IO2.

DEL MERCADER QUE
quiera descargar sus
mercancías.

SI el mayor número de los mercaderes las sacan de á bordo, un mercader podrá

204

COSTUMBRES

è sil' senyor de la nau no es pagat, no li pot res demanar. Mas lo senyor de la nau es tengut de sperarlo, fins á un temps sabut, de levar è de carregar è de portar la roba, ço es á entendre de mercaderia la sua roba.

CAPITOL CIII.

DE MERCADERS QUI
volrán descarregar part de
la mercaderia.

NAu ó leny que irá á un viatge, è per ventura la maior partida dels mercaders ó de la roba volrán descarregar è fer port, on que sien lá on lo dit viatge será levat, quels mercaders puscan descarregar aquella maior partida del haver; el' senyor de la nau pusca forçar de descarregar l' altra part, ço es, la menor part, que no volrá descarregar, è haver tot lo nolít. E sil' senyor de la nau haurá feta lexa d' aquell nolít als dits mercaders qui haurán descarregada la maior part; quel' senyor deia lexa del nolít á l' altra part: è per aquella manera è d' aquell for d' aquells primers sien posats tots los altres mercaders. E dels mariners se deu abatre de lurs loguers, segons que la nau farà lexa de nolít.

CAPITOL CIV.

DE PATRO QUI HAURA
sperat lo mercader.

SI no haurá pagat lo nolít al senyor de la nau, com lo haurá sperat aquell temps que haurá ab ell emprés que haien bones noves; lo mercader deu carregar la sua roba. E si no la vol carregar; deu pagar tot lo nolít al senyor de la nau.

Ca-

drá sacar las suyas, sin pagar: de modo, que si el patron no está pagado, nada puede pedirle. Más el patron debe esperarlo á un plazo señalado, para tomarle y cargarle su caudal, es á saber, sus mercancías.

CAPITULO 103.

DE LOS MERCADERES
que querrán descargar parte de
la mercaderia.

YEndo una nave á un viage, si por acaso el mayor número de los mercaderes quieren descargar la mayor parte de las mercaderías, y hacer puerto; con tal que estén en el parage para donde se concertó el viage, podrán descargar aquella mayor parte de sus efectos; pero el patron podrá obligarles á descargar la parte restante, esto es, la menor que no quieran descargar, y percibir el flete por entero. Y si el patron hiciere alguna gracia en los fletes á dichos mercaderes por aquella mayor parte que descargaron, la misma deberá hacer por la otra menor: y por la misma regla y derecho de los primeros, deberán ser tratados los demás mercaderes: y á los marineros se les rebaxará de sus salarios, segun la rebaxa de fletes que haga el buque.

CAPITULO 104.

DEL PATRON QUE
hubiese esperado al mercader.

EL mercader que no hubiese pagado su flete al patron, habiendole éste esperado todo el tiempo que con él habia tratado, hasta tener buenas noticias; deberá cargar sus efectos. Y si no quiere cargarlos, deberá pagar el flete entero al patron.

Ca-

MARITIMAS.

205

CAPITOL CV.

COM MERCADER DEU

prestar al patró en cas
de necessitat.

ENcara es tengut lo mercader al senyor de la nau: que sil' mercader havia moneda, è que fossen en loch quel senyor de la nau hagués ops exàrcia, ne res que necessari fos á la nau; lo mercader la li deu prestar axi com lo notxer èls altres mercaders conixerán que faça á fer. E per aytal rab, tots los personers qui en la nau serán, èls prestadors, se deuen tots obligar al dit mercader. E sil' senyor de la nau, èls personers, èls prestadors, trobaven algún hom quils prestás; lo davant dit mercader no es tengut de res á ells prestar.

CAPITOL CLXXXIII.

DE PATRO QUI PROMET

de levar ço que no porá.

Senyor de nau ó de leny, qui prometrá á mercader de levar quantitat de roba ó quintarades, è no porá; lo senyor de la nau es tengut de donar als mercaders leny qui valéga tant ó mes quel seu; è si costa mes de nolít, deu ho ell pagar. E agó es asalt dels mercaders siu penidrán ó no; èl senyor de la nau es mester ques' avenga ab los mercaders de ço que promés los haurá.

E fon fet aquest capítol, car molt senyor de nau fa de paraula la sua nau ó leny maior lo terç ó lo quart que no será.

CAPITULO 105.

COMO EL MERCADER

debe prestar al patron en caso
de necesidad.

TAmbien tiene obligacion el mercader con el patron, á que si tiene dineros, y se hallan en parage donde el patron necesite de xárcia ó de otra cosa que fuése precisa á la nave; dicho mercader debe prestarselos, segun lo que el contra-maestre y los demás mercaderes estimen ser menester. Y por la misma razon, todos los accionistas y prestadores que haya en la nave, deben obligarse al dicho mercader. Y si el patron, ó los accionistas, ó los prestadores encuentran algun sugeto que les preste, el sobre-dicho mercader nada debe prestarles.

CAPITULO 183.

DE UN PATRON QUE

promete llevar lo que despues
no puede.

EL patron que promete á los mercaderes llevarles una cantidad de efectos ó de quintaladas, y despues no podrá; está obligado á darles embarcacion, que valga tanto ó mas que la suya; y si cuesta mas el fiete, debe tambien pagarlo. Y aun esto queda á voluntad de los mercaderes, de admitirselo, ó no; y el patron será menester se avenga con ellos de lo que les hubiere prometido.

Fué hecho este capítulo porque muchos patrones abultan de palabra su nave, un tercio, ó un quarto mas de lo que es.

CAPITOL CLXXXIV.

DE ALLO M E T E I X. DEL MISMO ASUNTO.

SEnyor de nau ó de leny, qui nolteiará la sua nau als mercaders, è promet als de levar mes robá que no porá; lo senyor de la nau es tengut als mercaders axi com en lo capítol desus es dit, è los mercaders deuen abatre del preu que emprés haurán ab lo senyor de la nau de la roba que levará multiplicadament á aquella que levar no porá. E fon fet aquest capítol per aquella raó ques' conté en aquell capítol que desus es dit.

CAPITOL CXC.

DE NAU QUE NO PORA FER

lo viatge emprés per empatxament de senyoria.

SI nau ó leny per alguna condició serà empatxat de senyoria, è no gosaba anar lá on lo viatge serà levat, èl senyor de la nau trobará ab los mercaders altre loch per fer port; sil dit loch era pus luny quel loch on l'empatxament era è on volien anar, de cent cinquanta milles; los mariners deuen seguir lo dit viatge menys de iuncta á lur loguer.

Empero, si la nau crexia del nolít per les dites cent cinquanta milles; quels mariners fossen crescuts del lur loguer per aquella manera que la nau se creixerá de nolít; è si la nau no creix del nolít, los dits mariners de lur loguer.

Encara mes: si la nau per lo dit empatxament haurá á romandre en un loch è descarregar; segons que la nau guanyará de nolít, los mariners guanyarán de lur loguer en aquella forma meteix.

CA-

CAPITULO 184.

EL patron que fleta su nave á unos mercaderes, prometiendoles llevar mas efectos que los que puede; queda obligado á los dichos mercaderes, como se expresa en el sobredicho capítulo: y estos deben rebatir del precio que habian tratado con el patron, calculando por los generos que lleváre los que llevar no pudiere. Y fué hecho este capítulo por la misma razon que se contiene en el antecedente.

CAPITULO 190.

DE NAVE QUE NO PODRA

hacer el viage tratado por impedimento de príncipe.

SI una nave por algun motivo se hallase impedida por temer fuerza de príncipe, no atreviendose á ir al lugar para donde se tomó el viage, y el patron hallase con los mercaderes otro para hacer puerto; si éste parage fuese ciento y cinquenta millas mas lejos que el primero adonde querian ir, los marineros deberán seguir dicho viage sin aumento de sus salarios.

Pero, si á la nave se le aumentáren los fletes por aquellas ciento y cinquenta millas; á los marineros se les acrescentarán sus salarios, en razon del aumento de fletes que haga el buque: y si éste nada aumenta en los fletes, tampoco los marineros aumentarán.

Mas todavia: si la nave por el dicho impedimento tiene que quedarse en un parage, y descargar; á proporcion de lo que el buque ganáre en los fletes, ganarán igualmente los marineros en sus salarios.

CA-

MARITIMAS.

207

CAPITOL CXCI.

CAPITULO 191.

SI LA NAU PER EMPATX de senyoria no carregará, è irà en altra part.

QUANDO UNA NAVE POR impedimento de principe no carga, y se vá á otra parte.

SI mercaders noliciarán nau ó leny per anar á carregar en algun loch, è quant ells serán aquí iunts ab la nau ó ab lo leny on deuián carregar, aquí haurá empatxament de senyoria que negun gosa carregar, ne res traure de la terra: sils mercaders é'l senyor de la nau sabrán altre loch on no haia empatxament de senyoria on ells poguessen carregar; sil' senyor de la nau éls mercaders sen' avenen, lo senyor y pot anar, que mariner no li pot contrastar, segons que en lo capítol desus dit es contengut. E si los mercaders no faran iuncta de nolit al senyor de la nau; lo senyor de la nau no es tengut de fer iuncta als mariners de lurs loguers.

E com ells serán iunts en aquell loch on ells haurán fé que poguessen carregar, ó abans quels mercaders fossen spatxats, ó la nau fos carregada tota ó partida, vendrá aquí lo dit empatxament axi com desus es dit, éls mercaders no porán acabar qu' ells puguen traure d' aquell loch aquelles mercaderies qu' ells comprades haurán, ne encara algunes altres qu' ells volguessen comprar, è lo senyor de la nau congoxará als mercaders qu' ells quel' spatxen, è lo senyor de la nau veurá è conixerá qu' ells nol' poden spatxar per raó del empatxament qui aquí serà, è lo senyor de la nau demanará als mercaders lo nolit, è la messió qu' ell farà, ó á quel' spatxen; los mercaders no son tenguts al senyor de la nau de pagar lo nolit tot ne partida, per gozar no es lur culpa, que á empatxament de Deu ne de senyoria no pot algú res dir ne contrastar. E sils mariners demanarán

SI unos mercaderes fletan una nave para ir á tomar carga á cierto destino, y despues de haber aportado con el buque allí donde debian cargar, encuentran impedimento de principe para que nadie se atreva á cargar ni extraer cosa alguna del pais: si dichos mercaderes y el patron saben otro parage en que no haya tal impedimento, y donde puedan cargar, y entre ellos se convienen; el patron podrá dirigirse allí, sin que ningun marinero se le pueda oponer, segun se contiene en el capítulo antecedente. Y si los mercaderes no le acrescentáren el flete al patron; tampoco éste tiene obligacion de acrescentar á los marineros sus salarios.

Pero, si despues de haber aportado al parage donde ellos creían poder cargar, ó antes que los mercaderes se hubiesen despachado, ó antes que el buque estuviese cargado todo ó parte, sobreviniere allí el impedimento arriba referido, y los mercaderes no pudiesen conseguir licencia para sacar de aquel lugar los generos que habian ya comprado, ni otros que quisieren comprar, y el patron acongojare á los mercaderes para que le despachen, y en este caso, viendo él y conociendo que no pueden despacharlo por motivo del impedimento que allí hay, les pidiere el flete, y las costas que haga, ó sino que le despachen: dichos mercaderes no tendrán obligacion de pagarle el flete en todo ni en parte, puesto que no es culpa de ellos, sino de impedimento de principe; y que en casos de impedimento de Dios ó de principe nadie puede quejarse ni dis-

rán lo loguer al senyor de la nau, nols es tengut del loguer á donar pus qu' ell no guanya lo nolit; è iatsia agó quels mariners y haien molt maltret hagut, encara n' y ha més lo senyor de la nau mes qu' ells, que ell consuma sí meteix è la nau, è ha fer messió. Mas los mercaders son tenguts de pagar al senyor de la nau la meytat de tota la messió qu' ell haurá feta, è sien' cregut per son sagrament; èls mercaders li son tenguts de donarla y menys de tot. contrast, è res als no li sien tenguts donar, sino axi com dessus es dit; si donchs ells no li volen fer alguna gracia per raó del treball quel' senyor de la nau haurá sostengut.

Empero: si com los mercaders nolieiren la nau, lo senyor de la nau, èls mercaders saben ia aquell empatxament ans que la nau se nolieias, è per ço com ells serán voluntaris d' anar á guanyar, è cuidarán acabar qu' ells y pusquen carregar ab servey qu' ells fagen á la senyoria: è quant serán en aquell loch, que entre ells será emprés, on ells devien carregar, è per neguna raó no porán acabar que y puguen carregar, ne res trarre d'aquell loch; los mercaders no son tenguts de res á donar al senyor de la nau de la messió que feta haurá, ne de esmena á fer dels dans ne dels destrichs, quel' senyor de la nau haurá sostenguts; per ço com lo senyor sabia aytambé aquell empatxament meteix com los mercaders: è per aquesta raó los mercaders no li son tenguts de pagar nolit, ne messions, ne dan quel' senyor de la nau ne hagués fet ó sostengut.

Mas empero, sils mercaders sabien aquell empatxament abans qu' ells nolieïassen la nau, èl senyor de la nau non sabés: sil' senyor de la nau pot provar è metre en veritat quels mercaders sa-
bien

disputar. Y si los marineros piden sus salarios al patron, éste no está obligado á darselos, pues tampoco él gana el flete: porque, sin embargo que los marineros reciban en esto mucho perjuicio, mucho mas padece el patron que ellos; pues deteriora su persona y el buque, y tiene que hacer gastos. Pero la mitad de todas las costas que haga, tienen los mercaderes obligacion de pagar-sela, debiendo dar credito á lo que diga el patron baxo su juramento, al qual se la pagarán sin contradiccion alguna; pero sin que deban satisfacerle otra cosa mas que lo que queda expresado, si ya no quieren darle alguna gratificacion por razon del trabajo que hubiese impendido.

Pero si antes que los mercaderes fletasen la nave, ellos y el patron sabían ya aquel impedimento, más como deseaban salir á buscar sus lucros, esperaban conseguir facultad de cargar allí, dando ó pagando algun servicio al gobierno; y despues de haber aportado al lugar que se habia entre ellos concertado para tomar carga, por ningun medio pudiesen conseguir el cargar ni sacar cosa del pais; los mercaderes no quedarán obligados á dar cosa alguna al patron por las costas que hubiese hecho, ni á resarcirle los daños y perjuicios que hubiese sufrido, puesto que sabía como ellos aquel impedimento: por lo que los mercaderes no le deberán pagar flete, ni daño, ni costas que en ello haya hecho ni sufrido.

Más, si los mercaderes sabían aquel impedimento antes de fletar la nave, y el patron no, y éste puede probar y justificar que ellos sabían ya dicho impedimento antes de fletarla; quedarán obli-

MARITIMAS.

209

Bien aquell empaxament ans qu'ells noliciassen la nau; los mercaders son tenguts de donar è de pagar al senyor de la nau tot lo nolit que entre ells serà emprés, è tota la messió quel' senyor de la nau ne haurá feta, èle senyor de la nau es tengut als mariners de pagar tot lo loguer qu' ell promés los havia, axi be com si havien fet tot lo servey de tot lo viatge, ab quel' senyor de la nau haia tot son nolit. Empero, qualque páti quel' senyor de la nau farà ab los mercaders; á aquell páti deuen esser los mariners.

E encara mes: sil' senyor de la nau sabia aquell empaxament ans qu' ell noliciás la nau á aquells mercaders, èls mercaders nou sabien; sils mercaders lo y poden provar, è en veritat metre, lo senyor de la nau es tengut als mercaders de retre è de donar tot lo dan, è tot lo greuge, è tota la messió, è tot lo interés quels mercaders ne haurán sostengut per culpa del senyor de la nau, qui sabia l'empaxament, è nols ho havia dit ne demostrat. Encara es tengut lo senyor de la nau de pagar als mariners tot lo loguer qu' ell promés los havia; si donchs los dits mariners no sabien ia aquell empaxament, ans que ab lo senyor s' accordassen. E sils mariners sabien aquell empaxament, lo senyor de la nau nols es tengut de res á donar ne de pagar lur loguer. E tot ço que desus es dit, deu esser menys de frau è de tot engán.

CAPITOL CXCIII.

COM PATRO DEU ANAR
en lo viatge, si no per
certs casos.

Senyor de nau ó de leny, qui ha noliciada la sua nau ó leny á mercaders ó á altres, nos' pot abstraure d' anar al viatge

obligados á pagar y dar al patron todo el flete ajustado entre ellos, y todas las costas que hubiese hecho dicho patron; más éste deberá pagar á los marineros todo el salario que les prometió, de la misma manera que si hubiesen hecho el servicio del viage completo, supuesto que el patron cobre sus fletes por entero. Pero, qualquiera que sea el contrato que el patron hubiese hecho con los mercaderes, á éste mismo deberán estar sugetos los marineros.

Mas todavia: si el patron sabía aquel impedimento antes de fletar su nave á los mercaderes, y estos no; si pudiesen probarselo y justificarlo, estará obligado á restituir y abonar todos los daños, perjuicios, costas, y gastos que los mercaderes hubiesen sostenido por culpa de dicho patron, quien ya sabía el impedimento, y no se lo habia dicho ni manifestado. Y además de esto, deberá pagar á los marineros todo el salario que les hubiese prometido; si ya no fuere que estos hubiesen sabido tambien aquel impedimento, antes que se ajustasen con el patron: porque si lo hubiesen sabido, el patron no debe abonarles cosa alguna, ni pagarles sus salarios. Pero todo lo sobredicho debe hacerse sin fraude ni engaño alguno.

CAPITULO 193.

COMO UN PATRON DEBE
ir al viage, menos en ciertos
casos.

UN patron que haya fletado su nave á mercaderes ú otros, no puede excusarse de ir al viage en persona, á menos

Dd

nos

ge en persona; si donchs nou empren al comengament com noliciará la nau als mercaders. E si román del viatge menys de voluntat dels mercaders; ell es tengut de esmenar è de restituir tot lo dan quels dits mercaders sostendrán en aquell viatge, lo qual ells haurán sostengut per culpa del senyor qui romás serà.

E sil' senyor de la nau román del viatge ab voluntat dels mercaders; nols es tengut d' algun dan qu'ells sostenguesen. Mas ell los es tengut de metre un hom en la nau en loch d'ell, qui sia tengut als dits mercaders á totes les convençes á qu'ell los era obligat; è aquell senyor qu'ell y metrá, sia á coneguda del notxer: el notxer sia tengut als mercaders, per lo sacrament que fet ha, de dir veritat: ia aquell hom si serà sufficient de tenir loch de senyor. E si sufficient no y serà, lo senyor de la nau los es tengut de metre y altre, qui sia sufficient, en loch d'ell.

Empero, senyor de nau se pot abstraure d' anar en lo viatge per quatre coses, go es: per malaltia; è per pendre muller; è per anar en romiatge (ab quen' hagués fet vot abans que noliciás la nau ól leny); è per empatxament de senyoria. E quascuna d' aquestes coses desus dites, que sia, menys de frau; è gens per totes aquestes raons desus dites no sia escusat que no haia á metre un hom, axi com desus es dit.

E aquest capítol fon fet, per ço car molt mercader nolicia la sua roba á aquell senyor de nau per amistat que haurá ab ell, ó per gran bondat que hom lin' haurá dita; è sil' mercader sabia quel senyor de la nau degué romandre del viatge, ell no li hauria noliciada la sua roba ne mesa en la nau, si ell li fés tornar mes que no li deu dar de nolit.

nos de que lo contratase así al principio quando les ajustó el flete. Y si de xase de ir al viage sin consentimiento de ellos, quedará responsable á resarcir y restituir todos los daños que ellos padeciesen en aquel viage por causa de haberse quedado el patron.

Más, si el patron se quedáre con beneplácito de los mercaderes, no les será responsable de daño alguno que sufriesen. Pero deberá poner en la nave otro hombre en su lugar, que esté obligado á dichos mercaderes en todos los pactos en que él lo estaba; bien que el nuevo patron que ponga, será con aprobacion del contraamaestre, quien deberá, por el juramento que tiene hecho, declarar: si aquel hombre es idóneo para exercer el puesto de patron; porque si no lo es, el patron debe ponerles otro en lugar de aquel.

Sin embargo un patron puede eximirse de ir al viage por quatro causas, esto es: por enfermedad; por tomar muger; por ir en romería (si hizo el voto antes que se fletase la nave); ó por impedimento de principe: debiendo ser qualquiera de dichas causas verdaderas y ciertas. Pero por ninguna de ellas podrá eximirse de la obligacion de poner otro hombre, como queda arriba dicho.

Hízose este capítulo, por motivo de que muchos mercaderes fletan sus generos á un patron por amistad que tienen con él, ó por los buenos informes que alguno les dió; pues si los mercaderes supiesen que el patron habia de desistirse del viage, no le fletarian sus generos, ni embarcarian en su nave, aunque les diese de lucro mas que lo que debian darle de fletes.

MARITIMAS.

211

CAPITOL CCLX.

SI MERCADER NOLIEIARA
nau en loch strany,
è morrá.

SI algun mercader haurá nolieitada nau ó leny en algun loch strany, è que aquella nau ó aquell leny deia anar á carregar en aquell loch, en lo qual lo sobredit mercader haurá emprés ab lo sobredit senyor de la nau ó leny, á dia cert: si aquell mercader morrá stant en aquell loch on la nau ó leny haurá nolieiat, si aquell mercader morrá ab intestat, ó quel dit mercader haia fet testament; lo senyor de la nau ó del leny qui nolieiat será, ans qu'ell partisca d'aquell sobredit loch on será nolieiat, è on encara aquell mercader y será mort qui nolieiat lo haurá, ans qu'ell faça messió, ell deu trametre al companyó que aquell sobredit mercader qui mort será havia en lo seu loch on usaba ó era vehí, è que y trameta una carta sua ó missatge cert á aquell companyó qui era d'aquell sobredit mercader en sa vida; qui mort es, è haver fadiga d'ell: si volrá que aquella nau ó leny, que son sobredit companyó havia nolieitada en temps qu'ell era viu, faça lo viatge: è si aquell companyó vol è quer que aquell sobredit nolit è convinença que ab lo sobredit companyó seu haurá fet lo qual mort será, valla ó haia valor: è aquella sobredita nau ó aquell sobredit leny que venga, qu'ell es prest è aparellat de complir tot ço que aquell sobredit son companyó, qui mort será, havia promés á aquell sobredit senyor de aquella nau ó de aquell leny lo dia quel nolieia. E si per ventura lo senyor de la nau ó del leny qui nolieiat será, vendrá en aquell loch on devia carregar, abans que fadiga no haurá haguda del companyó d'aquell mercader qui l'

no-

CAPITULO 260.

DEL MERCADER QUE
muere despues de fletar una nave
en pais extraño.

SI un mercader, despues de haber fletado una nave en pais extraño, con la condicion de que ésta haya de ir á cargar á cierto parage, y dia señalado, como lo habia estipulado con el patron, muriere estando en el lugar donde fletó aquel buque, bien sea ab intestato, ó bien con testamento hecho; el patron del referido buque ya fletado, antes de partirse del lugar donde se ajustó el fletamento y falleció tambien el mercader cargador, y antes de que haga gastos, deberá enviar carta ó un expreso al socio que tenia el difunto mercader, en vida suya, en el pueblo en que traficaba y estaba vecindado, para tomarle el dicho: de si tiene ánimo de que aquella nave que su socio habia fletado estando vivo haga el viage: y si quiere y desea que el sobredito fletamento y convenio que se habia tratado con su socio ya difunto, valga y tenga su efecto, y que aquella nave salga: y si él está pronto y dispuesto á cumplir todo lo que el difunto hubiese prometido al patron el dia que le fletó. Más si el referido patron aportare por ventura al lugar en donde debia cargar, antes de haber tomado la palabra del socio del mercader ya difunto que habia ajustado el fletamento; éste compañero que vivo quedó, á nada le quedará obligado si no lo quiere; porque el hombre despues de muerto no tiene ya compañero, pues en el dia que fallece, queda disuelta la compañía.

Dd 2

Pe-

noliciá, qui mort será; aquell companyó qui viu romás, no li es de res tengut, si nos' vol, per go. com l' hom puyt que es mort no ha companyó: quel dia quel hom es mort, es partida la companyia.

Salvo empero, que si aquell mercader qui mort será, havia obligat á aquell companyó, qui seu era en vida, en la carta qu' ell feta havia á aquell senyor de la nau ó del leny, per rab del nolit è de tota la convenença qu' ell attendre li havia; aquell companyó n' es tengut qu' ell la li atena. En axi empero, es á entendre, que aquell companyó, qui mort será, hagués loch de son companyó que pogués noliciar per ell, go es á entendre, qu' ell ne hagués feta carta de cesió ó de procuració, ó quen' hagués testimonis que qualque cosa quell faés, qu' ell ho haurá per ferm.

Si aquesta carta ó testimonis lo senyor de la nau ó leny, qui noliciat será, porá mostrar; aquell companyó qui viu será, li es tengut tot en axi com aquell, qui noliciat era, ho fora si ell viu fos. E si'l senyor de la nau ó leny mostrar cartes ne testimonis no porá, aquell companyó qui viu será romás, no li es de res tengut; si be aquell companyó seu lo havia més en la carta de la obligació del nolit qu' ell fet havia ab aquell senyor de la nau ó leny que havia noliciat, pus que per voluntat d' aquell no fon fet: que dura cosa sería, que si algun hom obligaba altre per sa autoritat, è sens sabuda d' aquell á qui ell s' obligará vàlida ó havia valor, sería mala cosa, que tot hom poria desfer á altre. Per que no es dret ne rab que algú pusca obligar á altre per alguna rab, si donchs iustes raons no y havia com iá desus son dites.

E si per ventura aquell mercader qui mort será, qui la nau ó leny haurá noliciat, haurá fet testament, è en son

tes-

Pero hay esta excepcion: que si el mercader que murió habia obligado, en la escritura que hizo, al que era en vida suya su socio, á que debia cumplir al referido patron todas las condiciones del fletamento y del contrato; dicho socio está obligado á cumplirlo todo. Más debe entenderse, en el caso de que el socio que murió, tuviese poder de su corresponsal para fletar por él, es á saber, que éste le hubiese hecho para ello escritura de cesion ó de procuracion, ó que el otro tuviese testigos de que qualquiera cosa que hiciese éste, el otro lo habia de dar por válido.

Si el patron á quien se fletó la nave, puede manifestar dicha escritura, ó los testigos; el socio que quedó vivo, le está obligado en la misma forma que lo estaria el otro que le fletó, si viviese. Pero si dicho patron, ni escritura ni testigos puede presentar; el socio que está vivo en nada le quedará obligado, aun quando el difunto le hubiese incluido en la escritura de obligacion del fletamento que habia ajustado con el patron, puesto que no se habia hecho con su voluntad. Sería, pues, cosa dura que un hombre obligase á otro por su autoridad, y sin noticia de aquel á quien se obliga, y que tuviese valor un hecho injusto con que qualquiera podria arruinar á otro. Y asi no hay derecho ni razon que uno pueda obligar á otro por motivo alguno; si ya no hubiese justas causas, como se han expresado arriba.

Y si por ventura el mercader difunto, que fletó la nave hubiere hecho testamento, y en este hubiere repartido sus

sus

MARITIMAS.

213

testament haurá departits sos bens á sos fills, ó á sos proïsmes, ó á quis' volrá, è l' un d' aquells haurá fet hereu; èl senyor de la nau qui noliciat serà, sabrà que aquell mercader qui noliciat l' haurá, es malalt, è haurá fet tot son orde: sil' senyor de la nau ho sab cert qu' ell es malalt, sil' senyor de la nau y es á temps abans qu' ell muyra: li deu dir en presencia de bons homens: que si Deu fahia ses voluntats d' ell, qué volrá que fos d' aquell nolit qu' ell li haurá fermat, è quen' tendrà per be; è qu' ell que fes, que si Deu fahia ses voluntats d' ell, qu' ell no fos malcaent.

E si aquell mercader, qui noliciat l' haurá, è qui serà malalt, li dirá: qu' ell que pens de spatxar prest, que ab Deu ell lon' guardarà de tot damnatge, è que per la sua malaltía no stiga qu' ell no atena tot ço que promés li haurá, qu' ell es aparellat de attendre tot ço que li ha promés: è sil' senyor de la nau ó leny se partirá del qui malalt serà ab la sua voluntat, è ell li farà carta ó la li farà fer, es á entendre, letra segellada del seu segell, á son companyó, sil' ha, ó á homi qui per ell sia en aquell loch, qu' ell deia spatxar aquella nau ó leny, ó li deien deliurar aquell cárrech per que ell noliciat haurá la nau: si aquella nau ó aquell leny serà vengut en aquell loch on deua carregar; è stant la nau ó leny aquí vengut, aquell mercader qui li haurá noliciat serà mort, è la mort sua vendrá á saver son companyó: si hom ó aquell qui en loch d' ell y serà, si aquells s' abstraarán que no la volrán carregar ne spatxar; los bens d' aquell mercader qui mort serà s'y deuen parar, pus quel' senyor de la nau ó del leny sen' fadigaba á el qui malalt era ans quen' volgués partir d' allí on fo noliciat, è ab voluntat è ab sabuda d' aquell qui noliciat l' havia, è ab letra sua, sen' par-

sus bienes á sus hijos, ó á sus parientes, ó á otro qualquiera, y á uno de ellos hubiese constituido heredero suyo; si el patron cuya nave fué fletada, sabía de cierto que el mercader que se la fletó estaba enfermo, y habia hecho su ultima disposicion, y llegasè á tiempo antes que muera; deberá decirle en presencia de hombres buenos: si Dios dispusiere de él ¿qué quiere que se haga del flete que le ajustó? y qué es lo que tendrá por bien hecho? más que haga de manera, que si Dios dispone de él, no quede perjudicado.

Y si aquel mercader que le fletó y se halla enfermo, le dice: que él cuide de despacharse pronto, que con el favor de Dios le guardará de todo daño, y que por su enfermedad no se detenga, pues está dispuesto á cumplirle todo lo que le haya prometido; y el patron se separa del enfermo con su beneplacito, dandole éste, ó haciéndole dar carta, es á saber, sellada con su sello, para su socio, si lo tiene, ó para otro que tenga sus veces en aquel lugar, paraque despache dicha nave, ó le entregue la cargazon para la qual el enfermo habia fletado aquel buque: si éste aporta al destino donde debia cargar, y estando allí, el mercader fletador muere, y la noticia de su muerte llega á su socio si lo hay, ó al que haga sus veces, y estos se escusan de cargarla y despacharla; los bienes del mercader que murió, deben quedar responsables, puesto que el patron le tomó anticipadamente la palabra, estando aun enfermo, antes de partir de allí donde fue fletado, y con beneplácito y noticia, y aun con carta del enfermo que le habia fletado, se partió; en cuya carta mandaba á su socio si lo habia, ú otro apoderado suyo, que procurasen despacharle en aque-

partí: en la qual letra fahia manament á son companyó sil' havia, ó altri qui en son loch fos, qu' ells lo deien spatxar tot en axi com ell li havia promés.

E si per ventura lo senyor de la nau ó del leny será partit d' aquell loch on ell fon noliciat ans que fos mort aquell mercader qui noliciat lo havia; ell non' sen' deu partir, tro que haia tramesa carta ó missatge seu al dit companyó, ó á aquell que havia fet hereu aquell mercader qui mort será è havia noliciat, que vinga per levar aquell cárrech qu' ell noliciat li havia. E si ells, ó l'un d' ells, li attendrán totes aquelles convinençes que aquell li havia promeses com lo noliciá; è si ells trameten á dir per carta lur ab lur segell segellada, ó per missatge cert; que la nau ó l' leny que pens de venir, qu' ells ó l' un d' ells es prest è aparellat d' attendre tot ço que aquell qui noliciat lo haurá li havia promés en la carta del nolit, que entre ell è lo noliciador será feta, è es contengut; lá donchs ell pot venir è amenar la nau. E si ell ne sofferrá algun dan ó messió per culpa d' aquells qui la carta ó l' sobre dit missatge li haurán tramés; ells li son tenguts de tot á restituir entegrament, è encara d' aquell cárrech á donar, pus que per manament d' ells y será vengut è ab lur fadiga.

Empero, sil' senyor de la nau ó leny vendrá en aquell loch on devia carregar, ó partirá d' aquell loch on era stat noliciat, despuys que aquell mercader será mort, è es axi á entendre, que aquell mercader, qui mort será, haia fet testament, è en lo testament haia fet á algú son hereu: sil' senyor de la nau ó leny vendrá en aquell loch, on devia carregar, á aquell dia ó temps en lo qual ell havia promés, ó en la carta del nolit será contengut, á aquell qui'l noliciá; si aquell nil' noliciá, qui mort será, haurá feta
men.

aquella forma que él habia prometido al patron.

Y si acaso el patron hubiese partido del lugar en donde fue fletado, antes de haber muerto el mercader que le fletó; no debió haberlo hecho, hasta haber éste enviado carta ó expreso al referido socio, ó al que hubiere constituido heredero suyo el referido mercader cargador por si falleciese, para que fuese á despachar la cargazon que habia ajustado. Y si aquellos dos, ó el uno de ellos, le cumplieran todes los pactos que el difunto prometió al patron quando le fletó, enviandole á decir estos con carta sellada con su sello, ó con expreso, que procure ir con la nave, porque ambos, ó uno de ellos está pronto y dispuesto á cumplirle todo lo que el cargador le habia prometido en la escritura del fletamento que entre los dos se hizo, y en ella se contiene; en tal caso, pues, podrá ir á conducir su nave. Y si padeciere algun perjuicio por culpa de los que le enviaron la carta, ó el mencionado expreso; le quedarán obligados á resarcirselo todo integramente, y además á darle aquella cargazon, puesto que por orden de ellos, y con su prévia licencia fué allá.

Pero, si el patron aportáre al lugar en donde debía cargar, ó partiere de aquel en donde fué fletado, despues de haber muerto el mercader cargador, en el supuesto de que el difunto haya hecho testamento, y en este haya constituido á alguno heredero suyo, y llegáre á dicho lugar al dia ó termino que habia prometido al referido cargador, y que en la escritura del fletamento se contiene: si el fletador ya difunto hubiese expresado ó mandado que aquel su heredero debía dar la cargazon que él

MARITIMAS.

215

menció ó manament que aquell seu hereu deia donar aquell cárrech qu' ell havia nolietat è promés , á aquella nau ó leny; aquell qui hereu será romás , lo li es tengut de donar. E si fer nou volrá , senyoria lon' deu destrenyer; que mester es quel manament del defunt sia complit.

Empero , sil' defunt non' havia feta menció , ne manat nou havia en aquella sua derrera voluntat ; aquell qui ell haurá lexat per son hereu en son testament , si nos' vol , non' es tengut. Empero , es axi á entendre , que aquell hereu nol' vulla portar en alguna part , sino quel' volrá aqui vendre per complir lo manament d' aquell qui mort será segons qu' ell haurá fet manament en la sua derrera voluntat ; encara mes , per ço car aquell senyor d' aquella nau ó leny será aqui vengut menys de sabuda ó menys de fadiga que no haurá háguda d' aquell qui hereu será romás.

Empero , si aquell qui hereu será romás , no la volrá aqui vendre , ans ell volrá trametre ó portar dita ròba ó cárrech devers aquelles parts en les quals aquell qui mort será les havia en cor de portar si visqués , è les havia nolietades: si aquell hereu no les volrá metre en aquella nau que aquell qui mort será havia nolietada , è per fé d' aquell qui mort es , y será venguda ; si ell la met en altra nau è no en aquella , los bens d' aquell defunt ne son obligats á aquell senyor de la nau qu' ell havia nolietada en sa vida ; si lo senyor d' aquella nau havia attés tot lo que havia promés á aquell qui nolietá.

Empero , si ell attés nou havia ; aquell hereu , ne los bens del defunt qui nolietat la havia , no li son de res tenguts ne obligats , si donchs lo senyor de la nau nou podia mostrar , ó provar iusta escusa ó iust empediment , que per culpa d' ell no romás qu' ell nou hagués attés. E

si

él habia ajustado y prometido á dicha nave ; el que hubiese quedado heredero , estará obligado á darsela , y si hacerlo no quisiere , puede la justicia obligarle , pues es menester que se cumpla la voluntad del difunto.

Pero , si el difunto no lo habia asi expresado ni mandado en aquella su ultima voluntad ; aquel á quien dexó por heredero en su testamento , no estará obligado á hacerlo si no quiere. Debe pero entenderse asi : que dicho heredero no quiera llevar aquella cargazon á otra parte , sino que quiera venderla alli para cumplir el mandato del difunto , segun lo hubiere ordenado en su ultima voluntad ; además que aquella nave habia ido alli sin noticia ni prévia condescendencia del sugeto que quedó constituido heredero.

Pero , si el que quedó heredero no quiere vender alli la referida cargazon , ántes querrá enviarla , ó llevarla á las otras partes , á donde el difunto tenia ánimo de llevarla si hubiese vivido , y para donde la habia fletado : si dicho heredero no quiere embarcar los efectos en la nave que el difunto fletó , la qual baxo de la palabra de éste aportó á dicho destino , y los embarca en otra nave distinta ; los bienes del referido difunto quedarán obligados al patron cuya nave habia él fletado en vida , con tal que dicho patron hubiese cumplido todo lo que habia prometido al mencionado fletador.

Pero , si no lo habia cumplido ; dicho heredero , y los bienes del difunto que lo fletó , en nada le quedarán responsables ni obligados ; á menos de que el patron pudiese mostrar ó probar alguna justa razon ó legítimo impedimento por el qual , más sin culpa suya , no ha-

ha-

si ell provar ne mostrar nou porá; aquell hereu, ne los bens del defunt, no li son de res tenguts pus qu'ell no haurá attés ço que havia promés. Empero, sil' senyor de la nau provar ó mostrar ho porá; aquell qui hereu será, è encara los bens d'aquell defunt quil' nolieia, li son obligats axi com es dit.

CAPITOL CCLXI.

SI A MERCADER
qui nolieiará nau, vendrá
malaltia.

SI algun mercader nolieiará nau ó leny, è com ell haurá aquella nau ó aquell leny nolieiat, vendrá li cas de ventura que li vendrá malaltia, è si ell haurá promés al senyor de la nau ó d'aquell leny qu'ell haurá nolieiat, qu'ell lo deu haver spatxat á dia cert; è si aquell mercader qui malalt será, dirá ó farà dir á aquell senyor d'aquella nau ó d'aquell leny qu'ell haurá nolieiat: que pens de fer son prou lá on fer lo pusca, per ço com aquell mercader no li pot attendré ço que promés li haurá per ço com es malalt, que si ell fos sá, volenter liu attenguerá; è sil' senyor de la nau li demana la messió qu'ell feu per ell, lo mercader no lin' es tengut, pus no es sa culpa; ne encara mes, per ço com liu haurá fet á saber dins lo terme qu'ell devia haver spatxat; è encara es en aquella meteixá voluntat que li atena tot ço que li promés, si aquell senyor d'aquella nau ó d'aquell leny lo vol sperar qu'ell sia guarit; è encara mes, per altra raó no lin' es tengut, perço com á impediment de Deu negú no y pot res dir ne contrastar.

Empero, sil' dit mercader caurá en malaltia puys que la nau ó'l leny haurá nolieiat, è ell nou farà á saber á aquell

habia podido cumplirlo. Y si mostrarlo ó probarlo no pudiese; aquel heredero, ni los bienes del difunto, en nada le quedarán obligados, puesto que el patron no cumplió lo que habia prometido. Más si mostrarlo, ó probarlo pudiese; el que fuese heredero, y en su defecto los bienes del difunto fletador, le quedarán obligados, como está dicho.

CAPITULO 261.

SI AL MERCADER QUE
fletó una nave, le sobreviniese
enfermedad.

QUando á un mercader, despues de haber fletado una nave, le sucediese la desgracia de caer enfermo, habiendo ya prometido al patron de la nave que él habia ya fletado, que se obligaba á tenerle despachado para dia determinado, y el referido mercader despues de haber caido enfermo, dixere, ó hiciere decir al patron de aquella nave ya fletada, que procure buscar su provecho en donde quiera que pueda agenciarlo, por no poderle él cumplir lo que le habia prometido á causa de hallarse enfermo, pues á estar sano de buena gana se lo cumpliria; si el patron le pidiere los gastos que hizo por él, no deberá el mercader quedar responsable, pues no tiene la culpa, y además porque éste ya lo participó dentro del término en que debia tener despachada la nave, y que por otra parte permanece todavia en el mismo ánimo de cumplirle todo lo que le prometió, si quiere dicho patron esperarle hasta que sane; y tambien porque en caso de impedimento de Dios, nadie puede quejarse ni disputar.

Pero, si aquel mercader cayere en enfermedad despues de haber fletado la nave, y no lo hacia saber al patron con quien

MARITIMAS.

217.

aquell senyor de la nau ó leny qu' ell haurá nolieiat, dins aquell temps qu' ell lo devia sperar; è puyt que aquell temps, que entre ells era stat emprés, será passat, lo dit mercader lin' fará á saber, è li dará paraula, ó la li fará donar, qu' ell que pens fer son prou lá on lo trópia: si aquell senyor de la nau ó leny haurá feta messió per ço com aquell mercader no li haurá fet á saber, axí com fer ho deguera, en aquell temps que entre ells era stat emprés; aquell mercader lin' es tengut que la li restituesca, per ço com ell no lo y haurá fet á saber dins aquell temps qu' ell devia haver spatxat. Empero, sil' senyor de la nau ó del leny ne haurá sostengut algun dan ó algun greuge; aquell mercader no lin' es tengut, pus ell no román del viatge per sa voluntat, ne per frau algú qu' ell li volgués fer, mas tant solament per la malaltía qu' ell hagué ab sí.

Empero, sil' dit mercader será ia malalt com la nau ó l' leny nolieia: si ell s' abstraure de anar en aquell viatge que será emprés dins aquell temps qu' ell haurá emprés que degués haver spatxada aquella nau ó leny, axí es á entendre, que aquella malaltía qu' ell havia, li fos encruscada, per que per altre frau nou fes; ell es tengut de retre, è de donar á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny qu' ell havia nolieiat, tota la messió qu' ell haurá feta per culpa d' ell, è sia cregut per son sagrament: que la culpa es del mercader, pus malalt era, per que nolieia nau ó leny, ne se empatxaba ab algú per fet de nolieiar.

Encara mes: sil' dit mercader nou fará á saber á aquell senyor d' aquella nau ó leny, que ell se vulla abstrer de anar en aquell viatge dins aquell temps qu' ell lo devia haver spatxat, è puyt

quien hizo el ajuste, dentro del término en que éste debia esperarle, sino que despues de pasado ya el tiempo entre ambos convenido, se lo participaba dándole licencia, ó haciendosela dar para que procure buscarse otro partido en donde lo halle: si el referido patron hubiese hecho algunos gastos por causa de no haberselo aquel mercader hecho saber, como debia haberlo practicado, dentro del termino que entre ellos se habia estipulado; el mencionado fletador quedará obligado á resarcirselos, por motivo de no haberselo participado antes del plazo en que debia haberle despachado. Pero si el patron de aquella nave hubiere por esta causa recibiendo algunos perjuicios ó menoscabos; no debe el mercader indemnizarle, puesto que éste no dexó el viage por su voluntad, ni por malicia de que con él quisiese usar, sino solamente por la enfermedad que padecia.

Más, si el referido mercader se hallaba ya enfermo quando fletó la nave, y se escusáre de ir al viage que tenia ajustado dentro del termino que estipuló para tener despachada la nave, en el supuesto de que la enfermedad se le hubiese agravado, y no por malicia alguna; tendrá obligacion á resarcir y restituir al patron que habia ajustado, todos los gastos que hubiese hecho por su causa, en lo qual será este creido baxo de juramento, porque la culpa es del mercader; pues estando enfermo fletó la nave, y se ligó con otro en la obligacion de un fletamento.

Todavía mas: si dicho mercader no lo hiciere saber al patron dentro del término en que se obligó á despacharle, queriendo escusarse de ir al viage, y sólo se lo participáre pasado ya dicho tiempo

Ee que

puy's passat aquell temps, que entre ells serà emprés qu' ell lo devia haver spaxtat, liu farà á sarver; es tengut de donar è de retre á aquell senyor d' aquella nau ó leny tot dan, è tota mes-sió, è tot greuge quen' haia sostengut.

Empero, aquell dan è aquell greuge deu esser més en coneguda de dos bons homens de mar, quiu meten en adob è en egualtat, per raó del encruscament de la malaltia qu'ell haurá, que per altra raó no: que si á aquell mercader no era encruscada la malaltia, si no ques' sosten-gués en aquella forma è en aquella ma-nera que era com la nau ó leny nolieia, no deu esser més en poder d' algú, sino que pens de donar è de retre á aquell senyor d' aquella nau ó leny qu' ell hau-rá nolieiat tot greuge qu'ell haurá sos-tengut, sens tot contrast, per ço, com per culpa d'ell lo haurá sostengut: è en aque-lla meteixa manera que desus es dit, es tengut è obligat lo senyor de la nau ó leny als mercaders á qui ell nolieia sa nau ó leny, axi com en lo capítol desus dit se conté.

CAPITOL CCLXII.

DE MERCADER QUE
nolieiará nau, è morrá ans que
sia carregada.

SI algun mercader haurá nolieia da alguna nau ó leny: si aquell mercader qui aquella nau ó aquell leny haurá nolieiat, morrá ans que sia carregada la nau de tot ó de partida; ell, ne los bens d' ell, no son tenguts de res á aquell senyor, de qui aquella nau ó leny serà, qu'ell haurá nolieiat, per que á hom qui mort se-rá, convinença que haia feta no li nou; salvo empero per deute qu'ell deia ó tort qu'ell tenga, que deu esser pagat dels seus bens, si alguns ne ha, on que sien robats. Em-

entre ellos se estipuló para tenerle despachado; quedará obligado á restituir y resarcir todos los daños, gastos y menoscabos que hubiese por ello padecido el referido patron.

Pero estos daños y menoscabos deben regularse á juicio de dos hombres buenos mareantes que lo compongan con equidad, por motivo del agravamiento que tuvo aquella enfermedad, y no por otra razon: porque si á dicho mercader no se le hubiese agravado su dolencia, sino que se hubiese mantenido en aquel estado y forma que tenia quando fletó la nave, no debería ponerse el asunto al juicio de nadie, sino solamente tratarse de restituir y resarcir, sin quies-tion alguna, al patron de la nave que habia fletado qualquiera menoscabo que hubiese padecido, puesto que por culpa de aquel los padeció. Y en esta misma forma, que se acaba de decir, queda obligado el patron á los mercaderes á quienes fletó su nave, como se contiene en el artículo sobredicho.

CAPITULO 262.

DEL MERCADER QUE
fleta una nave, y muere antes
que esté cargada.

SI un mercader, despues de haber fletado una nave, muere antes de estar cargada ésta del todo ó en parte; ni él, ni sus bienes, quedan responsables de nada al patron, cuyo era aquel buque que fletó; porque á hombre muerto, ningun trato que hubiese hecho le puede dañar, salvo que fuesen deudas ó injurias, porque en tal caso deberá pagarse todo de sus bienes, si los tuviere, donde quiera que se le hallasen.

Pe-

MARITIMAS. 219

Empero, pus quel mercader haurá carregada aquella nau ó leny qu'ell noliciat haurá de tot ó de partida: si ell morrá, è ell la haurá carregada dins lo temps qu'ell la deuia hauer spatxada; ell no es tengut al senyor de la nau de messió qu'ell ne haia feta per tal raó, per ço car es semblant, que si ell visqués, que hauria en cor de attendre á aquell senyor d'aquella nau tot ço que promés li havia; è pus mort lo y ha tolt, no es sa culpa; que á mort no y stá algú.

Empero, si ultra lo dit temps la havia de tot carregada; sil' dit mercader morrá, los bens d' aquell son tenguts de satisfer la messió que aquell senyor d' aquella nau ne haurá feta per culpa d' ell, qui nol' haurá spatxat en aquell temps quel' deuia spatxar, è no li haurá donada paraula qu'ell que faés son prou, qu'ell no era en cas ne guisa que li pusca attendre ço que promés li havia.

Empero, sil' mercader haurá carregada la nau ó leny, è la nau ó leny haurá feta vela, èl mercader puy morrá; on se vulla que muyra, lo senyor de la nau sen' deu tornar lá on haurá carregada aquella roba, è rete è donarla á sos proïmes, si en aquell loch on havien carregat serán. E si en aquell loch on havien carregat, proïmes ó comanadors alguns no haurá; lo senyor de la nau ó leny deu fer descarregar aquella roba d' aquell mercader qui mort será, è fer posar en terra en loch qui sia salvo: è quant la roba será en terra en loch salvo, lo senyor de la nau ó leny deu trametre carta sua ab missatge cert á aquell loch on sapia que sian è deian esser los seus proïmes, ó aquells de qui ell tenia les comandas. Empero totes les avaries qu'ell farà per raó d' aquella roba á descarregar, deu pagar la roba.

E

Pero, si despues que el mercader habia cargado toda ó parte de la nave que fletó, muriese; habiendola cargado dentro del tiempo en que debia haberla despachado, no quedará responsable al patron de gasto alguno que éste hubiese hécho por semejante motivo: porque es probable que si viviere, tendria ánimo de cumplirle á dicho patron todo lo que le habia prometido; y pues la muerte se lo impidió, no es suya la culpa, porque de la muerte nadie puede responder.

Más si pasado aquel término, la hubiese cargado del todo, y dicho mercader muriese; sus bienes quedarán obligados á satisfacer los gastos que el patron hubiese hecho por culpa del difunto, que no le despachó en el tiempo que debia, ni le dió licencia para que se buscase otro partido, ya que él no se hallaba en estado ni en disposicion de poderle cumplir lo que le habia prometido.

Pero, si habiendo cargado la nave, muriese el mercader despues de haber dado ésta la vela; donde quiera que muera, debe el patron volverse al lugar en que habia cargado aquellos efectos, y restituirlos y entregarlos á los parientes del difunto, si los hubiese en el lugar donde cargaron. Y si en dicho lugar donde habian cargado no se hallaren, ni parientes, ni dueños de las encomiendas que recibió; el patron deberá hacer descargar aquellos efectos del difunto, y depositarlos en tierra, en lugar seguro. Y luego que estén en tierra y á buen recado; el patron enviará carta con portador expreso al parage donde sepa que estén ó deban estar sus parientes, ó sus principales de quienes tenia las encomiendas. Pero los gastos que el patron haga por descargar aquellos efectos; de éstos se deben pagar.

Ee 2

Ade-

2.20

COSTUMBRES

E encara mes, quant que algun proisme ó algun d'aquells qui les comandes havian fetes á aquell qui mort serà, serán aqui venguts en aquell loch on lo senyor de la nau ó leny haurá feta descarregar aquella roba d'aquell mercader qui mort serà: ells son tenguts de satisfer tot lo dan è messió quel senyor de la nau ó del leny haurá sostengut per raó d'aquella tornada que haurá haguda á fer. E sil senyor de la nau ó leny è aquells proismes, ó aquells qui les comandes haurán fetes á aquell mercader qui mort serà, no sen poran avenir; deu esser més aquell contrast que entre ells serà, en vista è en coneguda de dos bons homens qui sian dignes de fé è qui sápien è qui sien del art de la mar: è qualsevol cosa que aquells dos bons homens ne dirán è tendran per be, allon deu esser seguit. E sil senyor de la nau ó leny guanyará res del nolít, ell es tengut de donar als mariners per lur loquer en aquella forma qu'ell guanyará del nolít.

Empero: sils proismes, è aquells qui les comandes havian fetes, serán en aquell loch on lo senyor de la nau ó leny havia carregat, è encara serà tornat á descarregar: si aquells proismes, è aquells qui les comandes havian fetes, s'accordarán que aquella nau ó leny, que aquell mercader qui mort serà havia carregat, que vaia è que faça aquell viatge en lo qual devia anar ab aquell mercader si viu fos; lo senyor de la nau es tengut de anar y, ells pagant empero tot destrich è tota la messió qu'ell haurá feta per raó d'aquella tornada qui ell haurá haguda á fer per raó d'aquell mercader qui mort serà, ó que sen avenguen ab ell; è encara que li façen carta qu'ells ó l'un d'ells li atena tot ço que aquell mercader qui mort serà li era tengut d'attendre, si viu fos. E si ells ó l'un d'ells li attendrá ço que desus es dit, lo senyor

Además: siempre que algun pariente del difunto, ó alguno de los que le habian dado las encomiendas, viniese al lugar donde el patron habia hecho descargar dichos efectos; quedarán responsables á satisfacer todos los daños y costas que el patron hubiese sufrido por causa de la vuelta que tuvo que hacer la nave. Y si el patron y los parientes del mercader difunto, ó los sugetos que habian dado á éste las encomiendas, componerse no pudieren; deberá ponerse el debate en manos de dos hombres buenos, fidedignos, inteligentes, y prácticos en el arte de la mar: y qualquiera cosa que dichos dos hombres buenos decidan y juzguen en razon; deberá ser obedecido. Y si el patron ganare algo de flete, deberá pagar á los marineros sus soldadas, á proporcion de lo que él perciba de flete.

Pero, si los sobredichos parientes, ó los sugetos que dieron las encomiendas, se hallaren en el lugar donde el patron habia cargado, y á donde despues volvió á descargar, y los unos y los otros se convinieren en que aquella nave que el difunto mercader habia cargado, vaya y haga el viage que debia hacer con aquel mercader si estuviere vivo; el patron estará obligado á hacerlo, pagando ellos todas las costas y gastos que éste hubiese hecho por causa de aquella vuelta que tuvo que hacer con motivo de la muerte del mercader fletador, ó sino deberán componerse con él; y además le firmarán una escritura de que todos, ó uno de ellos, le cumplirán todo lo que el mercader difunto se habia obligado á cumplirle si vivo estuviese. Y si todos, ó uno de ellos, le cumplieren lo sobredicho; el patron esta-

MARITIMAS.

221

nyor de la nau ó leny los es tengut de anar; en altra manera no.

Mas, empero, si aquell mercader qui mort serà, haurá carregada aquella nau ó leny en terra de sarrains, ó en loch perillós, per anar á descarregar en terra d'amichs; lo senyor de la nau no es tengut pas de tornar en aquell loch on haurá carregat; ans deu anar á descarregar en aquell loch on havia emprés ab aquell mercader qui lá donchs era viu è qui serà mort, è aquí descarregar. E ans que descarréch, ell ho deu fer á saber á la senyoria, è ab testimoni de mercaders è de la senyoria ell deu fer metre la roba en botigues è en loch que sia salva á aquells de qui esser deu.

E la senyoria, ab consell de mercaders, deu fer vendre d'aquella roba tanta, tro que haia entegrat al senyor de la nau ó del leny tot aquell nobit qu'ell haver deurá, è encara mes avant, que sien totes les avaries pagades que per raó d'aquella roba serán fetes; empero es axí á entendre, si en aquell loch no serán los proïsmes, ó aquells qui les comandes haurán fetes á aquell mercader qui mort serà. E si aquí no serán, la senyoria ab lo senyor de la nau ó leny deu los trametre carta en aquell loch on puschen saber que sien, è la senyoria ab consentiment dels bons homens d'aquell loch on la roba serà descarregada, deu la tenir en sequestre, fins que los proïsmes, ó aquells qui les comandes havien fetes á aquell mercader qui mort serà, sian aquí venguts, ó hom per ells.

Empero, si era roba de que hom hagués dubte ques' pugués affollar, deu esser venuda; è la moneda que hom ne haurá, deu esser mesa en loch que tota hora que vengan aquells qui haver la deïan, la
pus-

tará obligado á ir al viage; y no en otra alguna manera.

Pero, si el mercader difunto hubiese cargado aquella nave en tierra de sarracenos ó en lugar peligroso, para ir á descargar en país de amigos, el patron no tiene obligacion de volver al lugar en donde cargó; antes bien debe ir á descargar en aquel destino, para donde habia ajustado con el difunto mercader quando estaba vivo, y allí descargará. Más, antes que descargue, lo debe hacer saber á la justicia; y con testimonio de mercaderes, ó del juez, deberá hacer depositar los efectos en almacenes, y en parage donde estén guardados para aquellos á quienes pertenezcan.

Y el juez con consejo de mercaderes debe hacer vender de dichos efectos lo que baste para reintegrar al patron todo el flete que habia de percibir, y además para pagar todos los gastos que por causa de aquellos efectos se hubiesen ocasionado; pero debe entenderse, en el caso de que en aquel lugar no se hallasen los parientes del mercader difunto, ni los sugetos que le habian hecho las encomiendas. Y si en dicho lugar no se hallasen, el juez con el patron deberán enviarles carta al parage, donde puedan saber que estén; y entre tanto dicho juez, con acuerdo de los hombres buenos del lugar donde fueron descargados los efectos, deberá tenerles en sequestro, hasta que los parientes del dicho difunto mercader, ó los sugetos que le hicieron las encomiendas, ó algun apoderado de ellos, se presenten allí.

Y si fuesen efectos, de los quales se recelase que se podian deteriorar, deberán venderse; y el dinero que de ellos se sacase, se depositará en parage donde, á qualquiera hora que comparezcan
los

pusquen haver ells ó hom per ells, menys de contrast algú, pus sia cert que aquells qui haver la deian, ó hom per ells, haurán aquí venguts, qui la demanen.

CAPITOL CCLXIII.

DE NAU NOLIEIADA, EL'
patró morrá ans que sia
carregada.

SI algun senyor de nau ó leny haurá nolieuada la sua nau ó leny á algun mercader: sil' senyor de la nau ó leny morrá ans que la nau ó leny sia carregat de tot ó de partida; aquella nau ó leny, á qui al senyor serà esdevengut aytal cas com desus es dit, no es tengut de anar al viatge; si donchs los personers, ab los proismes d' aquell qui mort serà, nos' accordan que la dita nau ó leny que y vaia; ó si donchs tots los personers, ó la maior partida, no eren stats al nolieuar, è que tots ó l' un d' aquells fos obligat á aquell mercader qui aquella nau ó leny haurá nolieuat: per raó, car hom mort no ha ne pot haver senyoria en res d' aquest segle; salvo aytant, que tots los seus torts è les sues iniuries deven esser pagades, si hom troba bens seus de ques' pusquen pagar.

Empero, si la nau ó leny serà carregada de tot, ó de la maior partida, abans quel' senyor de la nau muyra; ella es tenguda de anar, è de seguir lo viatge á aquell mercader qui nolieuada la haurá, per ço car los personers qui en la nau ó leny haurán part, no encara los proismes d' aquell senyor qui mort serà, no y haurán més algun contrast mentre qu' ella carregaba: è per aquesta raó que desus es dita, la nau ó leny es tengut de seguir lo viatge. E encara los personers y son tenguts de metre, ab los prois-

los que deben percibirlo, puedan tomarlo, sin oposicion alguna, ellos ó su apoderado; siempre que se verifique que los que deban tomarlos, ó su apoderado, han ido alli á pedirlos.

CAPITULO 263.

DE NAVE FLETADA
*en caso que muera el patron antes
que esté cargada.*

SI despues de haber fletado un patron su nave á un mercader, muriese aquel antes de tener el buque cargado del todo, ó en parte; dicha nave á cuyo patron sucedió la sobredicha desgracia, no deberá emprender el viage, á menos que los accionistas en el buque no se convinieren con los parientes del difunto á que lo emprenda, ó á menos que todos los referidos accionistas, ó la mayor parte de ellos, hubiesen estado presentes al cargar, y que todos, ó uno de ellos, se hubiesen obligado al mercader que fletó la nave. La razon de esto es, porque el hombre muerto no tiene, ni puede tener dominio en cosa alguna de este siglo; excepto las injusticias ó agravios que haya hecho, que deben satisfacerse con sus bienes si se le hallan con que poder pagar.

Pero, si la nave estuviese ya cargada del todo, ó en la mayor parte, antes de morir el patron; deberá hacer y cumplir el viage al mercader que la habia fletado, por razon de que ni los accionistas en el buque, ni tampoco los parientes del difunto, no pusieron contradiccion alguna quando estaba cargando. Y asi por esta razon sobredicha la nave queda obligada á seguir el viage: è igualmente los accionistas tendran obligacion, con los parientes del muerto, de poner otro sugeto que tenga, ó haga las

MARITIMAS.

223

proïsmes d' aquell qui mort serà, un hom qui sia ó tenga loch de senyor, è encara obligat á aquell mercader de totes convenienges è empeniments que aquell qui mort es, fora è era si viu fos: per ço car ells vehian que aquell, qui era senyor de la dita nau, era malalt è cuitat, è ells no contrastaren en res com la nau ó leny carregaban.

Empero, sils proïsmes d' aquell qui mort serà, ó los personers d' aquell qui lá donchs, mentre viu era, era senyor d' aquella nau ó leny, digueren è contrastaren á aquell mercader, qui la nau ó leny havia nolietat, qu' ell no carregás ne fahs res carregar per ço car ells havien dubte que aquell qui malalt era, qui era senyor, que morís, è si ell moría, que aquella nau ó leny anás en aquell viatge: si aquell mercader nos' voltrá star del carregar per ço qu' ells li dirán ó li haurán dit; sil' senyor d' aquella nau ó leny qui lá donchs era, morrá, aquella nau ó leny no y deu ne es tenguda de anar en aquell viatge; ne encara los personers, ne los proïsmes, ó hereu d' aquell senyor qui mort serà, no son de res tenguts á esmena fer á aquell mercader qui la nau ó leny havia nolietada è encara carregada, per dan qu' ell ne sostenga, pus que per dit, ne per lo renunciament qu' ells li haguessen fet, no sen' era volgut star.

Empero, si la nau ó leny haurá carregat è haurá feta vela, è partida serà d' aquell loch on haurá carregat, axi es á entendre, quel' senyor de la nau sia ab ells, sia que sia sá ó malalt; sil' senyor de la nau ó del leny morrá, gens per la sua mort nos' deu star que la nau ó leny no deia seguir lo viatge: en aquesta guisa empero, que si en la nau ó leny haurá personer algú, ó algú qui fos proïsmes d' aquell qui mort serà, qui era senyor mentre que viu era; aquell deu

las veces de patron, y que esté obligado al dicho mercader en todos los convenios y pactos en que lo estaría, ó hubiera estado el que falleció si viviese, puesto que ellos veían que el que era patron de aquella nave estaba enfermo, y en peligro, y ellos no pusieron dificultad alguna quando cargaban el buque.

Pero, si los parientes del difunto, ó los socios de aquel, que quando vivia era patron de la referida nave, dixeron y previnieron al mercader que habia fletado aquel buque, que no cargase ni hiciese cargar cosa alguna, por el motivo de que recelaban que el patron, que á la sazón estaba enfermo, muriese, y si moría, la nave habria de hacer aquel viage: si dicho mercader no quisiese suspender la carga por lo que ellos le dixesen, ó le hubiesen prevenido, y moría el que en aquella sazón era patron de la nave; ésta no deberá, ni quedará obligada á ir al viage; ni tampoco los socios, ni los parientes, ni el heredero del patron difunto, quedarán responsables á dar resarcimiento alguno al mercader que habia fletado y cargado aquella nave, por ningun daño que de ello recibiere, puesto que ni por la prevencion, ni por la prohibicion que ellos le habian hecho, él no habia querido desistir del viage.

Pero, si la nave despues de cargada hubiese dado la vela, y partido del lugar en donde cargó, en el supuesto de que el patron vaya con ellos, bien vaya saño, ó bien enfermo, y despues muriese; de ningun modo se deberá suspender por su muerte que la nave prosiga su viage. Pero ha de ser en esta forma, que si en aquella nave hubiere algun accionista, ú otro que fuese pariente del muerto que era patron quando vivia; este tal deberá ser elegido pa-

esser levat per senyor, sils mercaders, èl notxer, èl scriva veuran è conixerán, ab tot lo cominal de la nau, que sufficient y sia algú d' aquells, sia levat per senyor.

E si ells veen que algú d' aquells no y sia sufficient, è en la nau haurá panés ó proer algú qui sufficient y sia; l' un d' aquells deu esser més per lochtinent de senyor : empero es axi á entendre, tant solament en aquell viatge, lo qual qui mort será havia fermat á aquell mercader, è no pus. E en continent, fet aquell viatge, deuen tornar aquella nau ó aquell leny en poder dels personers, è dels proismes d' aquell qui mort será, qui lá donchs era senyor ; èl scriva es tengut de retre compte á ells axi del guany com de la pérdua, si fet y será, tot en axi com fera aquell qui lá donchs era senyor com la nau ó leny partí d' allá on havia carregat, è eren sos proismes è sos personers, si viu fos.

Empero, si la nau havia carregat en algun loch on proisme ne personer no hagués algú; ells la deuen tornar, fet lo viatge, en aquell loch on la levaren, si aquell loch salvo será. E sil' loch salvo no es, ells la deuen metre è tornar en loch salvo, èl scriva ab lo notxer ensemps deuen fer una carta, è trametre en aquell loch on sápien que sien ó deian esser los seus proismes, è los seus personers d' aquell qui mort será, ab missatge cert, qu'ells que venguen á rebre aquella nau ó leny, per ço com aquell qui senyor era, es mort : èl scriva èl notxer no la deuen desamparar ne derenclir, tro fins recapte haien hagut dels proismes è dels personers d' aquell qui mort será qui lá donchs era senyor : en cara mes, que aquells sien satisfets è entegrats de tots los lurs maltrets, è de totes les fatigues que

ra patron, si los mercaderes, el contra-maestre, y el escribano viesen y reconociesen, con toda la tripulacion de la nave, á alguno de aquellos idóneo para ser nombrado patron.

Y si vieren que no hay alguno de ellos capaz para aquel ministerio, y en la nave hubiese algun popel, ó algun proel, que fuese idóneo; uno de estos deberá elegirse por substituto de patron, bien que esto deberá entenderse solo durante aquel viage que el difunto habia ajustado con el referido mercader, y no mas. Y luego al punto de haberse concluido dicho viage, deberán volver la nave en poder de los accionistas, y de los parientes del difunto que era entonces patron; teniendo obligacion el escribano de darles las cuentas, asi de las ganancias, como de las pérdidas, si se hubiesen verificado; de la misma forma que lo deberia hacer, si viviese, el que era patron quando la nave partió de alli en donde habia cargado, y en donde estaban sus parientes ó sus accionistas.

Pero, si la nave hubiese cargado en algun parage, en donde no hubiere ni pariente, ni accionista alguno; ellos la deben volver, concluido el viage, al parage de donde la tomaron, si fuese pais seguro, porque si no lo fuese, deben ponerla y volverla á lugar que lo sea; y desde alli el escribano, junto con el contra-maestre, deben escribir una carta, y enviarla con un propio al parage donde sepan que estén, ó puedan estar, los parientes y los socios del muerto, para que vayan á recibir aquella nave, respecto de haber fallecido el que era su patron. Y el escribano y el contra-maestre no la deben desamparar ni dexar, hasta que se hayan hecho cargo de ella los referidos parientes y socios del difunto patron, y además hasta que estos queden satisfechos y reintegrados de to-

MARITIMAS.

225

que hagudes è preses haurán per raó d'aquella nau ó leny á salvar.

todos los trabajos y gastos que hayan sufrido para poner en salvo aquella nave.

CAPITOL CCLXIV.

CAPITULO 264.

DE NAU NOLIEIADA SENS temps determenat.

DE NAVE FLETADA SIN tiempo determinado.

SI algun mercader ó mercaders, nolieiarán nau ó leny ab carta ó ab testimonis, è no haurán oit que aquells mercaders deian haver spatxat aquella nau ó leny qu' ells haurán nolieiat, á dia cert ó á temps sabut: sils mercaders laguirán, qu' ells no spatxen aquella nau ó leny qu' ells nolieiat haurán, axi com lo senyor de la nau volria è querria, ab que per culpa dels dits mercaders no romangués; los mercaders no son tenguts á aquell senyor de la nau ó leny, qu' ells axi haurán nolieiat, de messió qu' ell ne faça d' alguna esmena á fer: per que tot senyor de nau ó leny deu guardar iá cóm nolieiará sa nau ó son leny, per go que á dan no li pusea tornar. Empero, sils dits mercaders nolieiarán alguna nau ó algun leny, axi com desus es dit, è ells no la spatxarán axi com ells mils porán, è per culpa d' ells romandra: sil' senyor de la nau ó leny porá provar è mostrar que per culpa d' ells haurá sostengut algun dan; los mercaders li son tenguts de esmenar è restituir, pus que per culpa d' ells lo haurá sostengut.

SI uno, ó muchos mercaderes, fletaren una nave con escritura, ó con testigos, y estos no hubieren oido que aquellos mercaderes debian tener despachada dicha nave para dia cierto, ó tiempo prefixado; si los referidos mercaderes tardaren en despacharla tan presto como querria y desearia el patron; siempre que la demora no procediese de culpa de dichos mercaderes, éstos no quedarán obligados con el patron de la nave que de esta suerte hubiesen fletado; á darle resarcimiento alguno por las costas que con este motivo tuviese que hacer, porque todo patron debe poner cuidado en qué terminos fleta su embarcacion, á fin de que no puedan sobrevenirle perjuicios. Más, si dichos mercaderes fletaren una nave de la manera que se dice mas arriba, y no la despacharen lo mas presto que pudiesen, y la detencion fuese ocasionada por culpa de ellos; si el patron pudiese probar y justificar que por culpa de ellos hubiese padecido algun perjuicio, aquellos mercaderes deberan reparárselo y restituírselo, pues que por culpa de ellos lo habia él sufrido.

Encara mes, sia que aquella nau ó leny que, axi com desus es dit, será nolieiat, deia carregar en aquell loch on lo contracte será fet per raó del nolieiar, ó sia que deia anar carregar en altre loch: sils mercaders se porán escusar per iusta raó ó per iust impediment qu' ells no pusquen donar ne lliurar aquell càrrech en aquell viatge qu' ells promés li ha-

Además, bien sea que aquella nave que en la sobredicha forma fué fletada debiese cargar en el lugar en donde se celebró el contrato del fletamento, ó bien que debiese ir á cargar á otro lugar; si los mercaderes tienen justo motivo, ó legítimo impedimento para excusarse de dar y entregar al patron la cargazon que habian prometido darle pa-

Ff ra

havien de donar, pus per culpa d' ells no sia; ells no li son de res tenguts, pus que per culpa d' ells no romanará.

Mas empero, sils dits mercaders trobarán millor mercat de nolit, qu' ells no havien d' aquella nau ó leny qu' ells nolieiat havien, è ells nolieiarán altra nau ó leny per raó de millor mercat qu' ells ne haurán; è ells fallirán; è metrán en falla aquella nau ó leny qu' ells primerament havien nolieiat, per raó del millor mercat qu' ells trobarán; ells son tenguts de donar è de retre tot dan è tota messió, que per culpa d' ells haurá feta è sostenguda lo senyor de la nau ó leny qu' ells primer havien nolieuada, è encara de donar aquell cárrech qu' ells li haurán nolieiat. È si dar ells no li volrán; ells li son tenguts de donar è de pagar tot aquell nolit qu' ells li prometeren com lo nolieiaten pus que per culpa dells lo li haurán tolt, è per raó del millor mercat qu' ells haurán ab altre, è per als no: è per ço es raó, que qui en engan è frau va ó vol anar d' algú, qui en res culpa no li haia; que de tot li torn desus.

En aquella meteixa manera que desus es dit, es tengut lo senyor de la nau ó leny, qui axí com desus es dit, haurá nolieuada la sua nau ó leny á mercaders, si ell la nolieiará á altres mercaders per raó de millor nolit qu' ells li donassen que no fahien aquells qui primer lo havien nolieiat, en' hauran á fer alguna messió, on' sostendrán algun dan per culpa d' aquell senyor d' aquella nau ó leny qu' ells nolieiat haurán; ell los es tengut de tot á restituir, pus per culpa d' ell lo haurán sostengut. Encara deu levar aquell cárrech que havia d' ells nolieiat, si la nau ó leny ne sabía esser venuda: per ço com es raó quels senyors de les naus è dels lenys sien è deian esser tenguts

ra aquel viage; siempre que no consista por culpa de ellos, no le quedarán obligados en cosa alguna, puesto que por su culpa no quedó.

Más, si dichos mercaderes halláren flete á precio mas cómodo que el que habian ajustado con aquella nave, y fletáren otra con motivo de haber hallado el precio con mayor conveniencia, y por esta conveniencia dexáren la embarcacion que habian fletado primero; estarán obligados á satisfacer y resarcir todos los daños y costas que por culpa de ellos hubiese hecho y padecido el patron de la nave que antes tenian fletada; además deberán darle el referido cargamento que le habian ajustado. Y si darselo no quisieren; deberán abonarle y pagarle por entero aquel flete que le habian prometido quando le ajustaron, puesto que por culpa de ellos se lo quitaron, y por el ajuste mas barato que habian hecho con otro, y no por otro motivo. Por lo qual es justo, que todo aquel que quiere proceder con dolo y engaño contra otro, sin haberle éste faltado; reciba sobre sí todo el daño.

Y en la misma forma susodicha quedará obligado el patron, que asi como arriba se expresa hubiese fletado su nave á unos mercaderes, y despues la fletase á otros por motivo de darle estos mayor flete que los que primero le habian ajustado. Si los primeros tenian que hacer algun gasto ó sufrir algun daño por culpa del patron que habian fletado; este deberá resarcirselo todo, puesto que por culpa de él lo padecian: y además estará obligado á llevar el cargamento que les habia fletado, aunque se hubiese de vender la nave, pues es justo que los patrones esten y deban estar sujetos y responsables á los mercaderes con quienes ajustaron el flete, en todo

MARITIMAS.

2.2.7.

guts è obligats als mercaders qui nolieiat haurán, en totes coses, è per totes, axí com los dits mercaders son tenguts á ells.

do y por todo, de la misma suerte que lo estan los mercaderes á ellos.

CAPITOL CCLXV.

CAPITULO 265.

DE NAU NOLIEIADA, QUE
per empediment no pot fer
lo viatge.

DE NAVE FLETADA,
que por impedimento no puede
hacer el viage.

SI algun mercader ó mercaders nolieiarán nau ó leny en algun loch, sia que la nau ó leny qu' ells nolieiat haurán, deu carregar en aquell loch meteix on lo contracte del nolit será stat fet, ó sia que deia anar carregar en algun altre loch: si stant aqui en aquell loch on será stat nolieiat, vendrá empediment de senyoria (posém que aquella nau ó leny, qui nolieiat será, deia carregar en aquell loch on lo contracte del nolit será stat fet): sil' senyor de aquella nau ó leny que aquells mercaders qui desus son dits haurán nolieiat, los dirá èls demostrará, qu' ells que damnen è que desfazen aquella carta que entre ells per raó d'aquell nolit será stada feta, è quel' absolguen, è qu'ell pusca anar á fer son prou en algun loch ab altres mercaders: si aquells mercaders qui nolieiat l' haurán, no volrán que aquella carta que entre ells es stada feta per raó d' aquell nolit, ques' damne ne ques' desfaza, ne encara ells nol' volrán absolve, ans li dirán qu' ell nos' congoix qu' ells cuiden acabar, è son certs qu' ells li darán lo càrrech que nolieiat li haurán; si ells acabar porán qu' ells li donen aquell càrrech que nolieiat li haurán, los dits mercaders no son tenguts á aquell senyor d' aquella nau ó leny qu' ells nolieiat haurán de res als, sino de fer tota la messió qu'ell haurá feta d' aquell dia avant qu'ell los demaná quel' absolguessen. E ago son tenguts de fer
menys

SI uno, ó muchos mercaderes, fletaren una nave en algun lugar, ya sea que éste buque fletado haya de cargar allí mismo donde se hubiese hecho la escritura de fletamento, ó ya que haya de ir á cargar en otro parage, y estando en el lugar en donde fué fletado, sobreviniere impedimento de principe (supongamos que la nave fletada deba cargar en el parage donde se contrató el fletamento); si el patron de aquella nave que los sobredichos mercaderes fletaron, les dixere y declaráre: que revoquen y deshagan la escritura que entre ellos se habia hecho por razon de aquel fletamento, y que le releven de la obligacion, porque él tiene proporcion de ir á hacer su negocio en otra parte con otros mercaderes; si los mercaderes que la fletaron no quisieren que la escritura que se hizo por razon de aquel fletamento, se anule y rompa, ni tampoco quisieren absolverle al referido patron de aquella, ántes le dixesen que no se acongoje, porque piensan componerlo, y tienen certeza de que podran darle el cargamento que prometido le habian; si los referidos mercaderes pudiesen facilitarlo que le diesen aquel cargamento ya ajustado; no estarán obligados al patron de la nave que fletaron de otra cosa mas, sino de satisfacerle todas las costas que hubiere hecho desde el dia que les pidió que le absolviesen
Ff 2 en

menys de tot contrast, per ço car no es culpa lur, que impediment es de senyoria: è encara per ço, car ells li liuraren lo càrrech que noliciat li havien.

Empero, si ells aquell càrrech, ó altre en loch d' aquell, dar no li porán; ells li son tenguts de fer tota la messió, è tot lo dan, è tot lo destrich qu' ell ne sostendrá è sostengut ne haurá. Empero, es axí á entendre: que aquell dan è aquell destrich deu esser més en coneguda de dos bons homens qui sápien de l' art de la mar, per ço car los dits mercaders son stats axí volenterosos de donarli aquell càrrech qu' ells noliciat li haurán, è per res qu' ells y haien pogut fer no será romás. E qualsevol páti quel senyor de la nau ó leny farà ab los mercaders; á aquell páti meteix deuen esser los mariners.

Empero, si la nau ó leny deurá anar carregar en algun loch, abans quel senyor de la nau ó leny partisca d' aquell loch on lo contracte del nolit será stat fet, è ans qu' ell partisca d' aquí l' impediment y será vengut: sils mercaders dirán á aquell senyor de aquella nau ó leny qu' ells noliciat haurán, qu' ell no stiga per paor d' aquell impediment de anar allá on deu carregar, qu' ells son certs, è no han paor, ne dubte que per aquell impediment, ell, ne res d' ells, sia detengut ne detardat: si sobre aquestes raons desus dites lo senyor de la nau ó leny qu' ells noliciat haurán, irá ab aquella sua nau ó leny en aquell loch on lo càrrech devia levar en axí com era stat noliciat; sils dits mercaders aquell càrrech donar no li porán, ells son tenguts de fer tota la messió que per culpa d' ells hac per l' impediment, è encara de donar è de pagar tot aquell nolit lo qual ells li eren tenguts de donar sil-

en adelante. Y esto tienen obligacion de hacer sin contradiccion alguna, por quanto no fué por culpa suya, sino por el impedimento de príncipe; además que ellos le proporcionaron el cargamento que le habian fletado.

Pero, si aquel cargamento, ú otro en su lugar, no pudiesen darle; deberán satisfacerle todas las costas, daños, y perjuicios, que por ello padeciere, ó hubiere padecido. Pero debe advertirse, que estos daños y perjuicios deben ponerse al juicio de dos hombres buenos, inteligentes en el arte de la mar, porque dichos mercaderes tuvieron voluntad de proporcionarle el cargamento que le habian fletado, y no se frustró por no haber hecho ellos la posible diligencia. Pero qualquiera ajuste que el patron hiciera con los mercaderes, al mismo deben quedar obligados los marineros.

Más, si la nave tuviese que ir á cargar á algun parage, y antes que el patron parta de allí, donde la contrata del fletamento se hizo, sucediese el caso de impedimento en aquel parage; si los mercaderes dixeren al mencionado patron que habian fletado, que no se detenga por temor de aquel impedimento de ir al destino en donde debe cargar, porque estan seguros, y no tienen temor ni recelo, de que ni él, ni cosa alguna de ellos, sufra detencion ni demora: y baxo de éstas seguridades, el patron que habian ajustado aportáre con su nave al lugar donde debia tomar la cargazon, conforme á lo que estaba tratado en el fletamento; si aquellos mercaderes no pudiesen proporcionarle aquella cargazon, deberan satisfacer todas las costas que por culpa de ellos tuvo que hacer de resultas del impedimento; dañdo y pagando además todo el flete que tenían obligacion de darle si les hubiese llevado

MARITIMAS.

229

cárrech los hagués portat ; que no es culpa d' ell com ell portat no' los ha. E ago no deu esser més en laor de bons homens , sil' senyor de la nau ó leny nou vol ; per ço car , segons que en un capítol es contengut , tota nau ó leny , puys que haurá feta vela , deu haver tot son nolít sens tot contrast. Empero , sil' senyor de la nau ó leny ne volrá fer alguna avinença ; ell lan' pot fer , è deuen y esser los mariners.

Empero , si com los dits mercaders noliciarán aquella nau ó leny , era ia l' impediment en aquell loch , è lo senyor de la nau ó leny dix è demostrá á aquells mercaders : ia ells per qué noliciaven , pus que impediment y havia : è ells li dirán que pens de noliciar , è que no senstiga per paor del impediment , qu' ells lon' guardarán de dan , è sobre les dites raons ells noliciarán ; ells son tenguts á aquell senyor d' aquella nau ó d' aquell leny , que axi com desus es dit haurán noliciat , de donar è de restituir tot dan , è tot destrich , è tota messió qu' ell haurá fet ne sostengut per culpa d' ells , qui axi com desus es dit , lo noliciaren.

El senyor de la nau ó leny es tengut als dits mercaders en totes aytantes guises com los mercaders son als senyors de les naus ó lenys ; è encara mes en moltes de guises que los mercaders no son tenguts als senyors de les naus.

CAPITOL CCLXXVII.

DE PATRO QUI SERA
empatxat á la partida
per deutes.

SI algun senyor de nau ó leny deurá deute , ó deutes á algun ó alguns ; èl senyor de la nau haurá stat en aquell loch on lo deute deurá , è ab aquells á qui lo deu-

do el cargamento , puesto que no tuvo él la culpa de no haberselo llevado. Pero éste asunto no debe pasarse á la decision de hombres buenos , si el patron no lo quiere ; porque , segun se previene en otro capítulo , toda nave despues de haber dado la vela , debe percibir el flete entero sin contradiccion alguna. Más si el patron quisiere sobre esto hacer alguna composicion , podrá practicarlo consintiendo los marineros.

Pero , si quando los mencionados mercaderes fletaron aquella nave , existia ya el impedimento en aquel lugar ; y el patron les dixo y previno : ¿ por qué fletaban , habiendo ya impedimento en el referido destino ? y ellos le respondieron que él procurase fletar , sin detenerse por temor del impedimento , pues ellos le librarian de todo daño ; si baxo de estas seguridades ajustasen el flete , estarán obligados á satisfacer y resarcir al mencionado patron , que habian fletado en la forma expresada , todos los daños , perjuicios , costas , y menoscabos que hubiese hecho ó padecido por culpa de ellos , pues de aquella suerte le fletaron como queda ya referido.

Y asi mismo el patron está obligado á los dichos mercaderes en todas y otras tantas maneras como lo estan los mercaderes á los patrones , y aun en muchas mas á que les están sujetos los referidos mercaderes.

CAPITULO 277.

DEL PATRON QUE SERA
detenido por deudas al tiempo
de partir.

SI un patron tuviere una , ó muchas deudas , con uno ó muchos sugetos , y hubiese estado en el lugar donde las tenia , á presencia de sus acreedores , por es-

deute deuré ensemps un mes, ó dos, ó quantitat de temps: si aquell ó aquells á qui ell deuré, no li demanarán, è ab la senyoria nol' ne destrenyerán, mentre qu' ell stá aqui ab ells ensemps, tro qu' ell será spatxat de tot per anar guanyar vers algunes parts: è quant ells veuran qu' ell es spatxat de partir de la terra, los dits deutors sen' irán á la senyoria, è clamar se han d' ell; aquells deutors aytals, ó clamaters, nols deu escoltar ne oír la senyoria, ni aquell qui lo deute los deuré destrenyer ne destorbar de son viatge, pus qu' ell haurá stat ab los dits deutors, axi com desus es dit; sino tant solament en aytant, que si ell es hom qui pusca haver fiança, deula y fer donar. En aquesta guisa, empero, que aquella fiança qu' ell dará, no sia destreta per senyoria, tro aquell qui lo deute deuré sia tornat en la terra, es axi á entendre, que sia tornat en aquell loch on lo deute deuré, è encara será stat afixat, si donchs la fiança per tot obligar nos' volrá: è encara mes, que la fiança que per aytal raó será donada, no sia destreta per los dits deutors, ne encara per la senyoria, tro quels dits deutors ab la senyoria ensemps sien passats per lo principal, ó per los bens d' aquell.

E sils bens d' aquell principal no bastarán á aquell deute ó deutes á pagar á aquell á qui serán deguts, lá donchs los dits deutors ab la senyoria ensemps deuen è poden anantar contra aquell qui fiança será, è contra sos bens. Empero, sils bens d' aquell principal bastarán; la dita fiança ne los bens d' aquell no deuen esser venuts ne alienats per alguna raó; si ia donchs aquella dita fiança per lo tot no s' y obligá.

Empero, sil' dit senyor de la nau ó del leny no trobará fiança; la senyoria nol' ne pot destrigar de son viatge, si-

no

espacio de un mes, ó dos, ó larga temporada, sin que ellos le pidiesen dichas deudas, ni se las demandasen ante la justicia, mientras permaneció junto con ellos, ántes aguardaron que estuviese ya despachado para que fuese con su embarcacion á buscar su provecho y utilidades á otra tierra; y luego que vieron que estaba ya despachado para salir de aquel lugar, recurriesen á la justicia á ponerle demanda; los tales acreedores ó demandantes no deberán ser oídos ni atendidos del juez, ni podrán impedir ni estorbar á su deudor aquel viage, puesto que habia vivido con sus acreedores como queda dicho arriba; y solamente se hará, que si es hombre que pueda conseguir un fiador, deberá el juez hacerselo presentar. Pero será en esta forma, que el fiador, que diese, no sea compelido por justicia, hasta que el deudor haya regresado á la tierra, esto es, al lugar en donde tenia la deuda, y en donde tomó la fianza, á menos de que el fiador quisiere obligarse por el todo: ni tampoco el fiador, que con tal condicion presentó el patron, podrá ser executado por dichos acreedores, ni por la justicia, hasta que éstos con interposicion del juez hayan concluido contra el principal y sus bienes.

Pero, si los bienes de éste no alcanzaren para satisfacer la deuda ó deudas á sus acreedores; en tal caso, éstos, con interposicion de la justicia, deberán y podrán repetir contra el que se presentó por fiador y contra sus bienes. Pero si los bienes del principal alcanzáren al pago; ni el mencionado fiador ni sus bienes deberán ser vendidos ni enagenados por motivo alguno; á menos de que el fiador se hubiese obligado por el todo.

Pero si dicho patron no halláre fiador, la justicia no podrá ponerle detencion en su viage; sino solamente hacerle

le

M A R I T I M A S .

2 3 1

no aytant quel' deu fer iurar qu' ell no ha fermança, ne la pot trobar. Encara quel' deu fer iurar, que quant qu' ell sia tornat en aquell loch on lo deute deurá, qu' ell ques' deia avenir ab aquells á qui ell lo deute deurá è encara será stat degut, be è plenariament, per que la senyoria nol' deu destrigar de aquell viatge sil' dit senyor de la nau ó leny fiança no haurá: per ço, car aquells á qui lo deute deurá, nol' hauran afrontat ne destret ab la senyoria de mentre que ab ells ensemps havia stat, axi com desus es dit; ans s'o haurán sperat en tro al derrer dia qu' ells saben qu' ell deu esser spatxat de la terra: encara per altra raó, car seria mal fet quels mercaders, qui la lur roba ó mercaderia haurán mesa è carregada en aquella nau ó leny, fossen destrigats, è tenguessen la lur roba á perill è á condició de perdre per la negligencia d' aquells deutors, qui ans que aquella nau ó leny fos spatxat, no sen' fossen clamats. Per que quascus' quart, es' deu guardar, á qui algú deurá alguna cosa, que nol' sper tro al derrer dia; que siu fa, pendrà lin' axi com desus es dit.

E, si per ventura aquell senyor d' aquella nau ó leny morrá ans que sia tornat en aquell loch on la fiança haurá dada, è encara y deurá aquell deute: si la fiança será obligada per lo tot, que al tot ó al sabut del viatge qu' ell pague, ó vinga ó no, ó muyrá aquell ó no: que la fiança es tenguda de pagar, qui axi com desus es dit, se obliga; salves empero totes avinences è obligacions que dels uns als altres serán fetes è empreses per alguna iusta raó.

le jurar que no tiene fiador, ni puede hallarle. Y además deberá hacerle prestar juramento de que, después que haya vuelto al lugar en donde tiene las deudas, procure componerse con los que fuesen, ó hubiesen sido sus acreedores, bien y definitivamente. La justicia, pues, no puede hacerle diferir aquel viage por motivo de que el patron no tenga fiador, una vez que dichos acreedores no le citaron ni le apremiaron ante ella mientras estuvo junto con ellos, como queda arriba dicho, ántes bien aguardaron á practicarle el ultimo dia, en que sabían que él debia estar despachado para partir. Por otra parte, tambien sería una cosa injusta, que los mercaderes que yá habian embarcado y cargado sus efectos en aquella nave, fuesen detenidos, y tuviesen su caudal en riesgo y contingencia de perderlo, por la negligencia de los referidos acreedores, que no se querellaron antes de estar despachada la nave. Por lo tanto, cada uno mire y ponga cuidado de no esperar hasta el ultimo dia al que le deba alguna cosa; porque si lo hace, le sucederá lo que se acaba de expresar.

Y si acaso el patron de aquella nave muriese antes de regresar al lugar donde habia dado el fiador, y debe aun aquel credito: si dicho fiador está obligado por el todo, esto es, á pagar el todo, ó al verificarse el viage, vuelva ó no vuelva, muera ó no muera; deberá pagarlo, pues en los terminos susodichos se obligó: salvos siempre cualesquiera convenios y obligaciones que de unos á otros se hubiesen hecho y estipulado con justo motivo.

232

COSTUMBRES

CAPITOL CCLXXXI.

DE EMPATXAMENT
de senyoria sobrevenint á
nau nolieuada.

SI mercaders nolieiarán ó haurán nolieiat nau ó leny en algun loch: si com los dits mercaders haurán nolieiat la dita nau ó leny, vendrá aqui empediment de senyoria; lo senyor de la nau ó leny es tengut de sperar als dits mercaders per tant temps com entre ell els dits mercaders serà stat emprés quels dits mercaders lo deguessen haver spatxat.

E si com vendrá aquell iorn quels dits mercaders lo deuen haver spatxat, lo dit empediment serà exit d' aquell loch on ells devien ó deuen carregar; lo dit senyor de la nau ó leny es tengut de carregar; sens iuncta quels mercaders no li son tenguts de fer al dit nolit; mas empero, los dits mercaders li son tenguts de ajudar é pagar la messió que dit senyor de la nau haurá feta per raó de la spera quel dit senyor de la nau haurá feta als dits mercaders, en guisa è en manera quel dit senyor de la nau ó del leny no sia damnificat, nils dits mercaders.

E si per ventura lo dit empediment no serà exit del loch on ells devien carregar, ans serà passat aquell iorn quel dit senyor de la nau los era tengut de sperar, els dits mercaders al dit senyor de la nau spatxar; lo dit senyor de la nau no es tengut de pus sperar, si ell nos' volrá, als dits mercaders, nils dits mercaders al dit senyor de la nau, si ells nos' volrán. Salvo en aytant que los dits mercaders son tenguts de fer la messió, quel senyor de la nau haurá aqui feta sperant los dits mercaders, á coneguda de dos bons homens. E fet aço, pot fer quascú son prou, si fer lo pot, si donchs

CAPITULO 281.

DE IMPEDIMENTO DE
principe, que acontece á una nave
ya fletada.

SI habiendo unos mercaderes fletado una nave en algun parage, despues de haber hecho el ajuste aconteciere alli impedimento de principe; el patron de aquel buque deberá esperar á dichos mercaderes todo el tiempo que entre él y ellos se hubiere pactado dentro del qual debian haberle despachado.

Y si quando llegáre aquel dia en que los referidos mercaderes debian haber despachado al patron, se hubiese levantado ya dicho impedimento en el lugar mismo en donde ellos deben ó debian cargar; el mencionado patron tendrá obligacion de cargar, sin que dichos mercaderes la tengan de añadirle cosa alguna al flete ya ajustado; más, si deberán ayudar á pagar las costas que el referido patron hubiese hecho con motivo de la detencion que sufrió por aguardarles, de forma y de manera que ni el patron, ni dichos mercaderes queden perjudicados.

Más, si dicho impedimento aun no se hubiese levantado en el lugar en que ellos debian cargar, ántes bien se habia pasado ya el dia, hasta el qual dicho patron debia esperarles, y ellos debian haberle despachado; el referido patron no estará obligado á esperar mas tiempo á los mercaderes, si no quiere, ni éstos al patron tampoco, si no quieren: excepto, sin embargo, que dichos mercaderes quedarán obligados, al juicio de dos hombres buenos, á abonar las costas que el patron hubiere hecho alli esperándoles. Y practicado esto, cada qual podrá buscar su conveniencia,

si

MARITIMAS.

233.

donchs entre ells qualque convinença no será estada feta quel'un deia esser tengut de sperar l'altre.

E si avinença alguna entre ells no será feta que l'un deia sperar l'altre è lo dit empediment será exit d'aquell loch on ells carregar devien; sils dits mercaders dirán á aquell senyor de la nau ó leny, qu'ells axi com desus es dit havien nolieiat, qu'ell que pens de carregar, lo dit senyor de la nau ó leny nols n'es tengut, si ell nos volrá, si donchs los dits mercaders ab lo dit senyor de la nau ó leny no sen'avendrán, nels dits mercaders á ell, sino axi com desus es dit del fet de la messió; sils dits mercaders al dit senyor de la nau promés nou haurán.

E si per ventura los mercaders nolieiarán nau ó leny, ó haurán nolieiat, è entrel' senyor de la nau ó leny èls mercaders dia cert ó temps sabut emprés no y haurá quel' dit senyor de la nau ó leny deia sperar los dits mercaders, nels dits mercaders deian haver spatxat lo senyor de la nau; sil' desus dit empediment aquí vendrá, lo dit senyor de la nau no es tengut de sperar los dits mercaders si no volrá, nels dits mercaders al senyor de la nau, si entre ells emprés no será, salvo de la messió desus dita.

E si com los dits mercaders haurán acabat ço que haurán á fer per rab del dit empediment, lo dit empediment será exit de la terra; sils dits mercaders dirán al dit senyor de la nau ó leny que pens de carregar, nols n'es tengut si ell nos volrá; si donchs los dits mercaders ab ell no sen'avendrán, ó alguna avinença entre ells feta ó empresa no será, tot en axi com ia es desus dit de nau, ó leny quils deia sperar; è ells á ell spatxar á dia cert ó temps sabut: car segons dret, è segons rab, è egualtat nos'
deu

si hallarla puede, á menos que haya entre ellos algun pacto hecho de que el uno tenga obligacion de esperar al otro.

Y si entre ellos pacto alguno no hubiese de que el uno deba esperar al otro, y el dicho impedimento se hubiere ya levantado de aquel lugar en donde debian cargar: si los referidos mercaderes dixeren al patron, á quien en la forma susodicha habian fletado, que procure cargar; él, si no quiere, no deberá cumplirselo, á menos de que dichos mercaderes se convengan con aquel patron; ni ellos tampoco á este, sino como está prevenido en punto á las costas, si dichos mercaderes no lo hubiesen prometido al referido patron.

Si por ventura los mercaderes fletáren ó hubieren fletado una nave, y entre ellos y el patron no se hubiere estipulado dia cierto, ni tiempo señalado en que deba él esperarles, ni en que estos le hayan de tener despachado; si el sobredicho impedimento sobreviniere en aquel lugar, el patron no deberá esperar si no quiere á los referidos mercaderes, ni tampoco éstos al patron, si entre ellos no se hubiese esto convenido, excepto en punto á las costas como queda dicho arriba.

Y si despues que los mercaderes habrán concluido lo que tuvieron que hacer por motivo del referido impedimento, éste impedimento se hubiese levantado de aquel país, y dichos mercaderes dixeren al patron que cuide de cargar; éste no les estará obligado á hacerlo, si no quiere, si ya no es que se compongan con él, ó que se haga y estipule entre ellos algun convenio, en la propia forma que mas arriba queda dicho de la nave que deba esperarles, y ellos despacharla para dia determinado.

Gg

y

234

COSTUMBRES

deu fer. Car, si nau ó leny era tengut de sperar á mercaders tant tro que aquell impediment fos passat, no sería ben fet: que tant poría durar lo dit impediment, que la nau ó leny s'y poría de tot consumir, si donchs los dits mercaders ab lo dit senyor de la nau ó leny avenguts no sen' serán.

Empero sils dits mercaders dirán al senyor de la nau ó leny qu'ell quels sper, que li son tenguts de tot dan è messió è destrich qu'ell ne sostenga; sils dits mercaders dirán axi com desus es dit, lo senyor de la nau los pot èls deu sperar sobre la raó è les condicions desus dites. E sil' dit senyor de la nau ó leny los spera sobre les raons è les condicions desus dites; s'y será aquell impediment ó no, ó carreguen los mercaders la nau ó no; los dits mercaders son tenguts al dit senyor de la nau ó leny de tot lo dan, è de tota la messió, è de tot lo destrich qu' ell soffert ne haurá, on' sper á sostenir, de tot á restituir sens tot contrast.

E sils dits mercaders en les raons è en les condicions desus dites algun contrast metre y volrán; ells son tenguts de restituir tot dan, è tota messió, è tot destrich, è tots interessos quel' dit senyor de la nau ó leny per culpa del contrast quels dits mercaders y metrán, ne sostendrá on' sper á sostenir. E sil' dit senyor de la nau ó leny algun contrast metrá als dits mercaders, en convinença ó en promissió qu'ell los hagués feta, qu'ell no lals volgués attendre; sils dits mercaders ne sostendrán dan, ó greuge, ó messió, lo senyor de la nau los ho deu restituir, si la nau ó leny ne sabía esser venut.

E aquest capítol sia entés de nau ó leny qui encara no fos carregat de tot ó en partida; per ço com de naus que

y tiempo prescrito. Porque segun razon, justicia y equidad, esto no debe hacerse: pues si una nave estuviese obligada á esperar á los mercaderes, hasta que pasase el impedimento, podria éste durar tanto que llegáse á deteriorarse totalmente el buque; á menos que no se hubiesen convenido sobre esto con el patron.

Pero, si dichos mercaderes dixeren al patron que les espere, pues ellos le responden de todos los daños y perjuicios que por ello padeciere; si se lo dicen en estos terminos, el patron podrá y deberá esperarles baxo de la expresada razon y condicion. Y si el patron los espera baxo de esta razon y condicion; subsista ó no el impedimento en aquel lugar, ó carguen los mercaderes la nave ó no; estos quedarán responsables al patron á resarcir por entero, sin contradiccion alguna, todos los daños gastos y menoscabos que por ello hubiere sufrido ó tuviere que sufrir.

Y si dichos mercaderes, sobre las referidas razones y condiciones quisieren mover alguna cuestión; serán responsables á indemnizar al referido patron de todos los gastos, menoscabos y costas, que por causa del litigio que le movieron hubo padecido ó esperase padecer. Y si el patron moviere algun litigio contra los expresados mercaderes sobre contrato ó promesa que les hubiese hecho por no querersela él cumplir, y de resulta de esto padecieren algun daño, perjuicio, ó gasto; deberá resarcirselos el patron, aunque fuese preciso vender la nave.

Pero el presente capítulo debe entenderse, respecto de la nave que no estuviese aun cargada del todo ó en parte;

MARITIMAS.

235

que ia han levat lur càrrech, ja n'y ha capítols quin' parlen, eu departeixen, eu sclareixen de que son tenguts los mercaders als senyors de les naus. Empero, deu esser axí entés, que sils mercaders qui dirán als senyors de les naus ó lenys quels deian sperar, quels dits mercaders los son tenguts de tot çò que de sus es dit, á attendre è á complir; que entre ells deu haver dia cert ó temps sabut quels dits mercaders deian haver spatxat lo senyor de la nau ó leny, per çò que entre ells contrast ne treball nos' púsca esdevenir ne creixer.

te; porque acerca de las naves que tomaron ya su carga, hay capítulos que tratan, explican, y declaran de que quedan responsables los mercaderes á los patrones. Pero es menester advertir, que quando los mercaderes digan á los patrones que les esperen, porque ellos salen responsables á guardarles y cumplirles todo lo sobredicho; debe haber ya convenido entre ellos dia cierto y tiempo fixo, en que los mercaderes hayan de tener despachado al patron, para que ni al uno ni á los otros puedan acontecer ni redundar debates ni desazones.

TITULO X.

DE LA CONSERVA ENTRE
las naves, y de sus condiciones, pactos,
y estilos.

CAPÍTOL XCII.

CAPITULO 92.

DE CONSERVATGE.

DEL MODO DE HACER
conserva.

SEnyor de nau deu fer conservatge ab leny poch ó ab gran, sils mercaders de la nau ho volen. Encara son tenguts los mercaders: sil' senyor de la nau vol fer conservatge ab nau ó ab leny gran ó poch, eu farà ab consell del notxer, è dels panesos, è de tots los mariners; ell ho pòt fer, èls mercaders deuen ho atorgar: è per aytal raó, çò es á saber, per paor de mals lenys nou deuen contrastar ne poden, si donchs dan lur no y conixerán, ó de la nau ó del leny.

EL patron debe hacer conserva con qualquiera embarcacion grande ó pequeña, si los mercaderes lo quieren. Pero tambien, si el patron la quiere hacer con nave grande, ó pequeña; siendo con acuerdo del contramaestre y demás oficiales de mar y de toda la tripulacion, podrá ejecutarlo, y dichos mercaderes deben concederselo. Y por la misma razon, es á saber, por temor de naves de corsarios, no pueden ni deben contradecirselo, á menos que previesen en esto su propio daño, ó el de la embarcacion.

236

COSTUMBRES

CAPITOL XCIII.

DE DAR CAP A ALTRE
nau.

SI alguna nau ó leny serà en algun loch, è haurà ó deu haver viatge per anar en algun altre loch: si aquí haurà algun leny menor ó maior d' ell, ó semblant d' ell que haurà anar en aquell meteix viatge, è per dubte qu' ell haurà de sos enemichs ó de mals lenys, ell no gosará anar per sí en lo dit viatge, èl senyor d' aquell leny qui lo dit dubte haurà, dirà á aquell senyor de la nau ó d' aquell leny è si li tendrà cap; sil' dit senyor de la nau ó leny lo y atorgará, è lo y prometrà, ell li es tengut que lo y atenga, si donchs fortuna de mal temps no lo y tolrá.

E sils dits lenys, del loch on la convenença ó la promissió serà stada feta partiran ensemps, èl dit senyor de la nau qui haurà promés de tenir cap al dit senyor del leny qui haurà lo dit reguart ó dubte, nol' li volrá tenir nel' li tendrà: sil' dit senyor d' aquell leny qui lo dit dubte è reguart haurà ó havia, pendrà algun dan, ans que sia iunt en aquell loch tro en lo qual lo dit senyor de la nau li havia promés de tenir cap, per males gents, ó per sos enemichs; aquell senyor d' aquella nau qui la dita promissió li haurà feta, li es tengut de tot lo dit dan á restituir sens tot contrast.

¿ Per qual raó? Per ço, que sil' dit senyor de la nau no li hagués feta la dita convenença ó promissió, lo dit senyor del leny, qui lo dit dubte ó reguart havia è ha, no fora partit del dit loch si no fos per fé de la dita convenença è promissió quel' dit senyor de la nau li haurà feta. E sil' dit leny sen' partís, quel' dit senyor de la nau no li hagués pro-

CAPITULO 93.

DE DAR CABO A OTRA
nave.

SI se encuentra en un parage una nave que tiene ó debe tener viage para algun destino, y en el mismo parage se halla otra embarcacion, mayor, menor, ó igual, que tenga que hacer el mismo viage, y por sospecha de enemigos, ó de piratas, el patron de ésta no atreviendose á emprender solo aquella navegacion, pidiere al de la otra nave que le largase un cabo; siempre que éste se lo concediese y prometiese, estará obligado á cumplírselo; menos en el caso de sobrevenir una borrasca que se lo estorbare.

Si las dos referidas embarcaciones partiesen juntas del puerto en donde se hizo el convenio y promesa, y el patron que prometió largar cabo, no se lo cumpliere al otro, ni quisiere cumplírselo; si el patron del bastimento que tuvo ó tenia aquella sospecha y recelo, recibiere algun daño de los enemigos ó piratas, antes que aportáre al parage hasta donde el patron de la otra embarcacion le había prometido darle cabo; éste patron quedará responsable á reintegrarle sin contradiccion alguna de todos los perjuicios padecidos.

¿ Por cuál razon? Porque si el tal patron de esta nave no hubiese hecho semejante obligacion ó promesa al de la otra que tuvo ó tenia la referida sospecha ó recelo; éste no hubiera partido del mencionado parage, pues partió por la confianza y seguridad de dicho convenio y promesa. Pero en el caso de que la referida nave partiese del dicho parage, sin

MARITIMAS.

237

promés tenir cap: sil' dit leny hagués pres algun dan; lo dit senyor de la nau no lin' es ne lin' fora de res tengut de restituir.

E si per ventura lo dit senyor de la nau, qui la dita convenença ó promissió haurá feta, tendrá lo dit cap al dit leny segons que desus havia promés, è males gents, ó enemichs lurs, ó fortuna de temps forciivolment lo li tolrán; lo dit senyor de la nau, qui la dita promissió ó convenença haurá feta, è en ell no será romás que no la haia atesa; ell, ne la nau, ne res que en la nau sia, no es tengut de restituir, pus en culpa d' ell no será romás ço que promés havia, pus attendre no pog per les raons desus dites.

Empero, sil' dit senyor de la nau, qui haurá promés de tenir cap á algun leny, si ell ne pendrá on' haurá prés loguer ó servey, sil' dit leny, del qual ell loguer ó servey haurá prés, se perdrá del tot ó en partida; lo dit senyor de la nau es tengut de restituir tot lo dan que aquell leny, de que ell haurá prés loguer ó servey, haurá sostengut ó prés, è la roba que en la dita nau será, per sou è per liura, è per besant; si donchs lo dit senyor de la nau, qui lo dit loguer ó servey haurá prés, no empendrá, ó no haurá emprés despuys ó abans, ó com lo dit loguer ó servey prés del dit senyor del leny quil' dit dubte ó reguart havia, que si algun cas de ventura esdevendrá, que ell, ne la nau, ne res que en la nau sia, no sie de res tengut á restituir. Lo cas de ventura es á entendre, que ell hagués á iaquir lo dit cap al dit leny per fortuna de mal temps, ó per força de mals lenys, ó per força de lurs enemichs, ó per força de males gents.

sin que el patron de la otra nave le hubiese prometido largar cabo; si aquella recibiere algun daño, el mencionado patron de estotra no le quedará responsable á reintegrarle cosa alguna.

Si el patron que hizo la tal promesa ó pacto, diere efectivamente cabo á la otra embarcacion, conforme á lo ofrecido, y enemigos comunes, ó piratas, ó temporal, por fuerza se lo impidieren; dicho patron, pues por él no habrá quedado el cumplimiento de la promesa, no estará obligado á dar resarcimiento alguno, ni él, ni su embarcacion, ni cosa alguna que en ella hubiese, respecto que no se frustró por su culpa, ántes no pudo cumplir lo prometido por los motivos arriba explicados.

Pero, si el referido patron que prometió largar cabo á otra embarcacion, tomase, ó hubiese tomado, de esta algun alquiler ó recompensa, y la tal embarcacion se perdiere del todo, ó en parte; aquel patron deberá reintegrar todo el daño que la referida embarcacion, de la qual tomó alquiler ó recompensa, hubiese padecido ó recibido, y los generos que llevaba á bordo, por su justo valor á sueldo y libra ó besante. Exceptúase el caso, en que el referido patron, que tomó aquel alquiler ó recompensa hubiese estipulado antes ó despues, ó en el acto de recibir la paga, con el otro de quien la recibió, el qual tenia aquella sospecha ó recelo, que si sobreviniere algun accidente de fortuna, ni él, ni su embarcacion, ni cosa alguna que tuviese á bordo de ella, debían quedar responsables á indemnizacion alguna. Por este accidente de fortuna se entiende el caso, en que él tuviese que abandonar el cabo dado á la embarcacion necesitada, por desgracia de una borrasca, ó por persecucion de baxeles de piratas, ó de enemigos comunes.

E

Y

COSTUMBRES

E sil' dit senyor de la nau, qui lo dit loguer è servey haurá pres, dirá á haurá emprés, segons que desus es dit, ab lo dit senyor del leny qui lo dit dubte ó reguart havia; lo senyor de la nau, nel' cors, ne res que en la nau sia, no son tenguts de restituir per les raons desus dites, è pus que ab lo dit senyor del leny, qui lo dit loguer ó servey li doná, ó li havia donat, ó li es tengut de donar, ho haurá emprés com lo dit loguer ó servey prés, ó despuy, ó d'abans.

Empero, tot senyor de nau ó leny se guart, es' deu guardar: quina convenença ó promissió farà ab algú ó ab alguns, sia quel' dit senyor de la nau ne prenga loguer ó servey, ó no: que sil' dit senyor de la nau farà la dita convenença ó promissió, sens sabuda è voluntat dels mercaders qui en la nau serán, ó roba y metran, ó y haurán mesa; si cas algú s'y esdevendrá, los dits mercaders no son de res tenguts. Ans sils dits mercaders dan, ó greuge, ó destrich ne sostendran algú per la dita convenença ó promissió, quel' dit senyor de la nau haurá feta ó farà ab algú, ó ab alguns sens sabuda è voluntat dels dits mercaders; lo dit senyor de la nau los es tengut del tot á restituir, si la nau ne sabía esser venuda, è encara los bens del dit senyor de la nau, si trobats serán.

CAPITOL CCLXXXV.

DE CONSERVA.

SI senyor de nau ó leny farà ó haurá fet conservatge ab algú ó alguns senyors de naus ó lenys, sia que sien grans ó poch, ó maior, ó menor, ó semblant á la sua nau ó leny; tot ço que en la dita con-

Y si baxo de la condicion arriba expresada, el patron que tomó dicho alquiler y recompensa, habia ofrecido la ayuda del cabo al otro que tenia la referida sospecha ó recelo; ni él, ni el buque de su nave, ni cosa alguna que lleváre á bordo de ella, deberan responder del daño, por las razones arriba dichas, puesto que con el patron de la otra nave, que le dió, ó debia darle el alquiler ó recompensa, en esta forma lo habia concertado al tiempo de tomar aquel alquiler ó gratificacion, ó bien antes, ó despues.

Pero todo patron medite y advierta qué convenios ó promesas ajusta con alguno ó algunos, bien sea que tome alquiler ó recompensa, ó bien que no lo tome: porque, si hiciere este convenio ó promesa sin ciencia y licencia de los mercaderes que van en la nave, ó que hayan embarcado en ella generos ó embarquen, y sobreviniere algun acontecimiento adverso; éstos no estarán obligados á satisfaccion alguna. Antes bien, si ellos sufriesen algun daño, agravio, ó perjuicio, por causa del referido convenio ó promesa, que el patron hiciere ó hubiere hecho con otro ú otros sin ciencia y voluntad de dichos mercaderes; el patron quedará responsable á resarcirselo todo, aunque se hubiese de vender la nave, y hasta los bienes del mismo patron, si se hallasen.

CAPITULO 285.

DE LA CONSERVA.

SI un patron concertáre, ó hubiere concertado conserva con otro, ú otros patrones de buques, ya fuesen mayores, menores, ó iguales al suyo; todo lo que en aquel concierto se convino por razon

MARITIMAS.

239

vinença fet serà per raó del dit conservatge, deu esser attés è complit, sia que la dita convinença feta per raó del dit conservatge, sia escrita, ó sia que fos fetà per paraula. Empero sia axi entés: que la dita convinença feta per raó del dit conservatge, sia è pusca esser en ver mesa, ço es á entendre, per testimonis ó per scrit qui sia fet per ma de scrivá iurat, ó per albará fet ab voluntat de les parts, en lo qual albará deu haver any, è dia, è hora, è nomenat lo loch on lo dit albará sia stat fet: encara mes, scrits en la fi del dit albará los segells de les parts los quals lo dit conservatge farán, ó empenrán, ó haurán fet, si en loch ne serán.

Empero, si les parts desus dites, en lo loch on serán com farán ó empenrán lo dit conservatge, tot ço que desus es dit no y porán fer, sino tant solament per paraules: si aquelles serán atorgades per totes les parts qui lo dit conservatge farán ó empenrán, valen è deuen haver valor tot en axi com si eran scrites per má del scrivá iurat, è meses en albará, ó en cartolari de nau ó de leny; ab que per testimonis pusquen les dites paraules empreses en veritat esser meses, si algun contrast y esdevendrá.

E si per ventura, alguna de les dites parts vendrá contra les dites convinences ó avinences, ó contra alguna d' aquelles per raó del dit conservatge fetes ó empreses; sia que sien fetes per scrit ó per paraules, sien tenguts de restituir tot dan, è tot interes que la part, á qui serán trencades les dites convinences, ne sostendrá: en axi empero, quel dit dan è interés sia ó pusca esser en ver més. Salvo empero en totes coses, è per totes, tot iust impediment per lo qual la dita convinença ó convinences, per raó del

zon de dicha conserva deberá ser observado y cumplido, bien sea que aquel concierto se haya formalizado con escritura, ó bien de palabra. Pero debe esto entenderse así, siempre que el dicho ajuste ó convenio pueda hacerse constar, es á saber, ó por medio de testigos, ó con instrumento de mano de escribano jurado, ó con póliza, hecha con consentimiento de las partes: en la qual póliza debe expresarse el año, el dia, la hora, y el nombre del lugar de la fecha, y puestos al pie de aquel escrito los sellos de las partes que hicieren, emprendieren, ó hubieren hecho la conserva, si se hallasen en disposicion de practicarlo.

Pero, si las referidas partes contratantes, en el lugar donde se hallasen al tiempo de concertar ó emprender dicha conserva no pudiesen formalizar todo lo que arriba se previene, sino tan solamente por palabras; si éstas son otorgadas por todas las partes contratantes, tienen y deben tener el mismo valor y fuerza que si fuesen extendidas por mano de escribano jurado, y puestas en póliza, ó en el protocolo de la nave, con tal que por testigos se pueda justificar dicha promesa de palabra, si se moviere sobre ello alguna cuestión.

Si alguna de dichas partes contraviniere á todos, ó á uno de aquellos conciertos ó pactos, hechos por razon de dicha conserva, ora estén formalizados por escrito, ora de palabra; estará obligada á resarcir todo el daño, y todo el dispendio que sufriere la otra parte á quien se le hubiesen quebrantado aquellos convenios; pero de suerte que dicho daño y dispendio pueda justificarse. Exceptúase en todo, y por todo, el caso de justo impedimento, por cuya causa los referidos pactos y convenios

no

240

COSTUMBRES

del desus dit conservatge fetes ó empreses, no porán esser ateses ne complides; è sots aytal condició, quel' dit empediment sia è pusca èsser en ver més.

E sil' dit empediment en veritat més esser no porá; aquell, ó aquells, qui lo dit empediment dirán haver hagut, è en ver metre no' porán, sien tenguts de fer tot ço que desus es dit, sens tot contrast, á aquell ó aquells, los quals lo dit dan è interés haurán, en culpa dels desus dits, sostengut.

no puedan ser observados ni cumplidos; bien entendido que el tal impedimento sea verdadero, y se pueda probar.

Y si dicho impedimento no se pudiese justificar; aquel ó aquellos que alegaron haber habido el impedimento, y no lo pueden probar, quedarán responsables á reintegrar, sin disputa alguna, todo lo arriba expresado al otro ú otros que por culpa de los sobredichos hubieren padecido el daño ó dispendio.

TITULO XI.

DE LA ECHAZON, Y DE LAS demás averías en la mar.

CAPITOL XCIV.

DE CAS DE GIT.

ENcara: lo senyor de la nau es tengut que no git, ne faça gitar, en tro quel' mercader haia gitada alguna cosa; è puy's pot fer gitar fins á salvament. En aquell punt pot la convinença scriure lo scrivá, axi be com si era en terra: è'l senyor y deu metre per aytant com val la meytat de la nau.

CAPITOL XCV.

DE ROBA GITADA.

TOta roba que será gitada de nau ó de leny per mal temps, ó per paor de lenys armats, sia comptada, per sou è per liura è per besant, de tota la roba: è la nau o'l leny deia pagar en aquell git per la meytat de ço que valrá.

CAPITULO 94.

DEL CASO DE ECHAZON.

EL patron no puede arrojar, ni hacer arrojar, hasta que el mercader haya arrojado ya alguna cosa; y entonces puede hacer arrojar hasta quedar fuera de peligro. En aquel punto puede el escribano asentar el convenio, asi como si estuviese en tierra, y el patron contribuirá con la mitad del valor de la nave.

CAPITULO 95.

DE MERCANCIA ARROJADA.

TOda mercancía que se arroje de la nave por temporal, ó por temor de bastimentos armados; deberá contribuir, por sueldo y libra ó besante, y el buque pagará en la echazon por la mitad de lo que valga.

MARITIMAS.

241

CAPITOL XCVI.

CAPITULO 96.

COM SE DEU COMPTAR
roba gitada.

COMO SE DEBE AVALUAR
la mercancia arrojada.

LA nau ó leny que gitará roba axi com damunt se conté, deu esser comptat axi, go es: que si gita ans que sia á miya via de lá on ha anar, deu esser comptada axi com costaba allá de on partí la nau ó leny. E si ha passada miya via, deu esser comptada axi com valrá allá, on la nau ó leny farà port, la dita mercaderia gitada, ab aquella que romandrà.

QUando una nave arroja mercancía, como se expresa arriba, deberá avaluarse así, esto es: si arroja antes de estar á la mitad del viage del destino á donde ha de ir; debe ser estimada por el coste que tenia en el lugar de donde partió la nave. Y si ésta ha pasado de la mitad del camino, debe justipreciarse la mercadería arrojada, por lo que valga la salvada en el destino á donde aporte la nave.

CAPITOL XCVII.

CAPITULO 97.

COM DEU ESSER PAGADA
roba gitada.

COMO DEBE SER PAGADA
la mercaderia arrojada.

SI algun senyor de nau ó de leny haurá carregada la sua nau ol' seu leny de roba de mercaders per anar descarregar en altre loch, lo qual loch serà ia emprés entre lo senyor de la nau ó del leny èls mercaders; è anant en aquell viatge, vendrà li cas de ventura, que per mal temps, ó per lenys armats d' enemichs, ó per qualque altre ventura, ell haurá á gitar d' aquella roba que porta una quantitat; quant lo senyor de la nau ó del leny serà allá on devia descarregar iunt ab la nau ó ab lo leny, è ab aquella roba que restaurada serà, lo senyor de la nau ó del leny deu fer en axi: que ans qu' ell liure gens d' aquella roba que restaurada serà á aquells mercaders qui la deuen rebre ó de qui serà; ell deu è pot retenerse tanta d' aquella roba, que restaurada serà è ell haurá portada ab la sua nau, ó ab lo seu leny, de quascun mercader, que li sia ben bastant è que li bast á aquell git qui

SI un patron cargáre su embarcacion de generos de algunos mercaderes para ir á descargarlos á cierto destino, el qual ya habian ellos convenido con dicho patron, y en la navegacion de aquel viage le acaeciére la desgracia de que por temporal, ó por baxeles armados de enemigos, ó por qualquiera otro accidente, tuviese que arrojar alguna porcion de los generos que conducía; quando el patron aportáre alli, en donde debia descargar, con su embarcacion y con los generos que quedaron salvos; deberá hacer de modo, que antes que entregue la menor cosa de los generos que quedaron salvos, á los mercaderes que deben recibirlos, y cuyos fueren; debe y puede retenerse de cada uno de los mercaderes aquella porcion de los efectos salvados, y conducidos por él en su embarcacion, que alcance, baste, y aun sobre para la echazon que se haya executado, á fin de que no se acarrec da-

Hh

ño,

qui fet será, è encara á molt mes : per ço que al senyor de la nau ó del leny, ne als mercaders de qui será aquella roba que será gitada, no pogués tornar á dan, ne á pérdua, ne á greuge ; per ço car assats y pert quascú. Encara mes, per ço qu' ells no haguessen á anar darrera aquells mercaders, ne á pregar, de qui aquella roba sería que será restaurada. E aquell git deu esser comptat segons ques' gitará : èl' senyor de la nau ó del leny es y tengut de metre per la meytat, ço es, per ço que valrá la meytat de la nau ó del leny.

Encara mes : sil' senyor de la nau ó del leny demana tot lo nolit, axi be de la roba gitada com d' aquella que será restaurada ; deuli esser pagat axi be com si tota la roba era salvada ; èl' senyor de la nau ó del leny es tengut de metre en aquell git qui fet será per tot aquell nolit que rebrá, per sou è per liura, axi com farà aquell haver que será restaurat. ¿Per quál raó? Per ço, car lo senyor de la nau ó del leny axi be prés nolit d' aquella roba que será gitada, com d' aquella que será salvada. E es raó, pus qu' ell vol nolit axi be de la roba gitada com de la salvada, qu' ell la aiut á esmenar : è per la raó desus dita, deu y pagar tot lo nolit en lo git.

Empero : sil' senyor de la nau ó del leny no demanará nolit, nel' pendrá sino solament de la roba que restaurada será ; d' aquell nolit aytal lo senyor de la nau ó del leny no es tengut de metre part al git : que assats y pert, pus pert tot lo nolit d' aquella roba que será gitada.

ño, pérdida, ni agravio al patron, ni á los mercaderes cuya fué la mercancía que se arrojó (pues harto pierde cada uno en la echazon); y á fin tambien de que estos no tengan que ir trás los otros mercaderes, pidiendo de quién sean los generos salvados. Esta echazon debe calcularse conforme lo que se arrojase, en la qual deberá tambien el patron de aquella nave contribuir con la mitad, esto es, con la mitad de lo que valga el buque.

Otrosi : si el patron pide todo el flete, tanto de los generos arrojados, como de los librados; debe pagarsele, de la misma forma que si todos se hubiesen salvado; bien que el patron deberá poner en aquella echazon que se executó, á proporcion de todo el flete que recibiere, por sueldo y por libra, como lo harán las otras mercancías que se libráren. ¿Y por quál razon? Porque una vez que el patron el mismo flete tomó de la mercancía que se arrojó, que de la que se salvó; justo es, puesto que quiere el flete de la mercancía arrojada como de la librada, que ayude á resarcirla : por cuyo motivo debe el flete entero contribuir en la echazon.

Pero, si el patron no pidiere ni tomáre flete sino tan solamente de la mercancía que quedó salva; del tal flete no estará obligado á poner parte en la echazon : porque harto pierde en ella, pues pierde todo el flete de la mercancía que fué arrojada.

saó ; lo senyor de la nau deu è pot esser mercader : è ago qui ell farà , deu ho fer ab consell del notxer , è dels personers , è de tot lo cominal de la nau. E si ell ho te ab consell de tots aquells qui desus son dits , èl dit senyor de la nau farà gitar ; deu esser axi tengut per ferm com si tots los mercaders y eren , ó en axi com si tota la roba era del senyor de la nau. El senyor de la nau es axi tengut de metre en aquell git per ço que valrà la meytat de la nau ; els mercaders de qui la roba será , no y deuen contrastar en aquell git , si per aytal raó com desus es dita será fet. E aquell git deuse pagar per sou è per liura ó per besant , segons que la roba será gitada.

E fon fet per ço aquest capítol: quel senyor de la nau ó del leny pot esser mercader en aquell cas è en aquella saó , si mercaders no y ha : que sil' senyor de la nau no havia poder en aquell cas de esser mercader , les demás vegades se perdrien les persones è la nau , è tot lo haver ; è per ço deu è pot esser lo senyor de la nau mercader en aquell cas , è en aquella saó , si mercader no y ha. E val més ques' git una quantitat de la roba , que sis' perdrien les persones , è la nau , è tot l'haver.

CAPITOL XCIX.

DE MANIFESTAR ROBA
al scrivá.

ENCARA deuen los mercaders manifestar al scrivá com la nau haurá feta vela ; si res y han més que no sia scrit. E si troba res qui ells no haguessen manifestat , ells ne deuen pagar lo maior nolit , multiplicant per quintarades , que en la dita nau se pague , per ço com amagadament la y hauran mesa. E si per

zon , el patron debe y puede representar un mercader ; bien que lo que haga , debe hacerlo con consejo del contramaestre , de los accionistas , y de toda la tripulacion de la nave. Y si tiene la facultad por acuerdo de todos los sobredichos , y manda arrojar ; debe ser tenido por tan firme este acto , como si todos los mercaderes estuviessen alli , ó si todos los generos fuesen del patron. Mas éste está obligado á contribuir en la echazon con la mitad del valor del buque : de modo que los mercaderes , cuyos sean los efectos , no deben disputar contra dicha echazon , si se executó como se dice arriba. Y ésta echazon debe pagarse , por sueldo y libra , ó por besante , segun sea la mercancía arrojada.

Asi , pues , se hizo este capítulo , porque el patron puede subrogarse en mercader en el caso y ocasion que no los haya : porque si en semejante caso no pudiese representar un mercader , las más de las veces se perderian las personas , el buque , y todos los caudales ; y por esto debe y puede ser mercader el patron , en el caso y ocasion que no lo haya : pues mas vale que se arroje una porcion de generos , que no que se pierdan las personas , el buque , y todo el caudal.

CAPITULO 99.

DEL MANIFESTAR LOS
generos al escribano.

TAMBIEN deben los mercaderes manifestar al escribano , despues que la nave haya dado la vela , si algo han embarcado que no esté escrito. Y si se encuentra algo que no hayan manifestado , pagarán por ello el flete mas subido que se pague en la nave , hecho el cómputo por quintaladas , por haberlo embar-

MARITIMAS.

245

*per ventura ells no la havien manifesta-
da com la nau havia feta vela: sis' gita-
tava, os' banyava, os' perdía; no lin'
serien tenguts de retre, pus manifesta-
da no l'haguessen.*

barcado escondidamente. Y si acaso no lo habian manifestado quando la nave dió la vela; si aquella mercancía se arrojare, ó se mojare, ó bien se perdiere, no habrá obligacion de reintegrarsela, pues manifestada no la habian.

CAPITOL CX.

DE GIT FET EN ABSENCIA
dels mercaders.

SI algun senyor de nau ó de leny haurá carregada la sua nau, ó lo seu leny en algun loch: si ell stará surt en algun altre loch, ó en aquell meteix on haurá carregat, è tots los mercaders seran en terra, que en la nau ó leny no haurá algú romás sino tant solament lo senyor de la nau ó del leny ab los mariners: si aquí vendran lenys armats de enemichs, os' metrá temporal soptosament, quel' senyor de la nau ó del leny no podrá fer levar los mercaders; è per qualsevol d' aquestes condicions desus dites, lo senyor de la nau ó del leny se haurá á levar, èls mercaders romandran en terra: si al senyor de la nau ó del leny convendrá á gitar, ó sia que gite per destret d' aquells lenys armats per ço que mils los pusca fugir è que mils se pusca d' ells defendre, ó sia quel' temporal lo faça gitar; per qualsevol de les condicions desus dites qu' ell git ó faça gitar, val aytant com si tots los mercaders y eren.

En aquesta guisa, empero: que ce qu' ell faça, que ho faça ab consell, è ab voluntat de tot lo cominal de la nau ó del leny; è aytambe lo scriva que pens de scriure totes les convinences que s' empondrán en presencia de tot lo cominal. E sil' scriva á aquella hora, ó en aquella sabó nou podia scriure, scrigau tant tost

CAPITULO IIO.

DE LA ECHAZON
*executada en ausencia de los
mercaderes.*

SI despues de haber un patron cargado su nave en un parage, y de estar surto en otro parage, ó en el mismo en donde cargó, hallandose todos los mercaderes en tierra, de modo que ninguno de ellos hubiese quedado á bordo, sino solamente el patron con los marineros; se aparecieren allí baxeles armados de enemigos, ó se levantare un temporal repentinamente, de modo que el patron no pudiese hacer recoger los referidos mercaderes; y por qualquiera de los sobredichos dos motivos, el patron tuviese que levarse, quedandose los mercaderes en tierra, si al patron le conviniere alijar el buque, bien sea que arroje, acosado de aquellos baxeles enemigos, para poder escapar ó defenderse mejor de ellos, bien sea que el temporal le obligue á arrojar; por qualquiera de las causas sobredichas que alije ó haga alijar aquel patron, tendrá el mismo valor que si todos los mercaderes estuviesen allí presentes.

Pero debe ser de esta manera: que lo que dicho patron execute, lo haga con consejo y voluntad de toda la tripulacion de la nave: y asi mismo que el escribano cuide de escribir todos los conciertos que se ajustasen á presencia de toda la tripulacion. Y si el escribano en aquella hora y punto no pudiese escribirlo, ha-

tost com la nau ól leny tendrá prois en terra, è abans que lo scrivá isca en terra.

E si per ventura lo scrivá será romás en terra ab aquells mercaders, è en la nau ó leny haurá alguns servicials d' aquells mercaders; lo senyor de la nau ó leny deu fer aplegar tota la companya de la nau, è aquells servicials d' aquells mercaders, è aquí ab tots tenir capítol: èl senyor de la nau ó del leny deu dir, ó fer dir, davant aquells servicials è tot lo cominal de la nau, tantes vegades les convinçes qu'ell ab ells empen-drá, que quascú ne sia be membrat, per ço que quant aquell senyor de la nau se encontrará ab aquells mercaders qui romasos serán, no y pusca haver algun contrast, ne encara algun d' aquells, qui en aquell capítol fos stat, no pogués dir qu' ell nou havia oit, nil havia hom demanat. E sil' senyor de la nau ó del leny farà axi com desus es dit, deu haver valor, axi com si tots los dits mercaders y eren stats ó la maior partida.

Encara mes: si aquella nau ó aquell leny, vendrá cas de ventura, que per raó dels lenys armats desus dits, ó per raó del temporal, haurá anar en terra: sil' senyor de la nau ó del leny farà, ó haurá fet axi com desus es dit, ab consell de tots aquells qui desus son dits, è ab lur sabuda, è ab lur voluntat; tota convinença ó empeniment quel' senyor de la nau ó del leny haurá feta ab tots aquells qui desus son dits, è en aquella guisa, è en aquella manera que desus es dita; mercader negú, ne altre algú, no y pot metre contrast. E sin' y met, has' á parar á tot dan, è á tot destrich, è á tot greuge, è á tota messió quel' senyor de la nau ó del leny, á qui aytal cas com desus es dit será vengut, ne sostendrá per culpa del contrast que algú

hágalo luego que la nave largue amar-ras en tierra, y antes de salirse él de abordo.

Y si por casualidad el escribano se hubiese quedado en tierra con dichos mercaderes, y en la nave hubiese algunos sirvientes de ellos; el patron debe hacer juntar toda la tripulacion y los sirvientes de dichos mercaderes, y allí tener con todos consejo. Y el patron deberá decir ó hacer repetir muchas veces delante de dichos sirvientes, y de toda la tripulacion, los convenios que con ellos hubiese tratado, para que cada uno los tenga bien en la memoria, á fin de que quando dicho patron se encuentre con aquellos mercaderes que quedaron en tierra, no pueda haber quëstion alguna, ni tampoco ninguno de los que habian estado en aquella junta, pueda decir que no lo habia oido, ni se le habia llamado. Y haciendolo el patron en la forma referida, deberá tener lo hecho el mismo valor que si todos los mercaderes, ó la mayor parte, hubiesen estado presentes.

Mas todavia: si sucediese la des-gracia que aquella nave, por causa de los referidos baxeles armados, ó por la fuerza del temporal, tuviese que barar en tierra, y el patron lo executáre, ó hubiere executado como está arriba prevenido, con consejo, noticia, y consentimiento de todos los susodichos; todo convenio ó pacto que el patron hubiere hecho con todos los referidos, y en aquella forma y manera que arriba se explica, ningun mercader, ni otra persona, podrá mover quëstion sobre esto: y si la moviere, habrá de estar á todos los daños, perjuicios y agravios, y á todas las costas que el patron, á quien semejante accidente le hubiese sobrevenido, sufriere por causa del litigio que alguno de los referidos le hubiese mo-

MARITIMAS.

247

d' aquells qui desus son dits li haurán més, ó li metrán.

E tot açó que desus es dit, deu esser fet menys de tot engan, è menys de tot frau. E si algú de tots aquells qui desus son dits, frau algú mostrar ó probar porá per alguna iusta raó; aquell, ó aquells, contra qui aquell frau provat será, deuse parar á tot dan, è á tot interés d' aquella part que aquell frau provará contra ella esser fet.

Empero, la prova del frau sobredit, que sia provat per persones qui sien de gran esser, menys de tota suspita, è encara que sien homens qui sapien è deguen saber de l' art, è del fet en que ells serán trets en testimoni. ¿Per qual raó? Per çó que, si volets dir, que bastaxos, ó vils homens, que hom pogués girar per diners, valgués lo testimoni qu' ells farien, sería mala cosa: per çó car, ab mals homens quel' senyor de la nau donás per testimoni contra los mercaders; si creguts eren, lo senyor de la nau poría desfer los mercaders á les vegades: per que testimoni, que vil hom faça, è que hom pusca girar per diners; no val, ne deu haver valor, per neguna raó.

CAPITOL CXI.

COM SE PAGUEN AVARIES.

*T*Ota messió ó convinença, que de mercaderia sia, de avaries, se deu pagar, per sou è per liura, per los mercaders; salvo empero carregar, si donchs nos' havia á levar per fortuna de mal temps, ó d' altre cas que s'y esdevenga, çó es, per entrar en port, ó en freu, ó en loch on se pogués salvar la dita mercaderia, ó la dita nau ó leny. En aytal cas deu fer l' una roba á l' altra per sou è per liu.

vido, ó le moviere despues.

Más todo lo sobredicho debe hacerse sin engaño ni fraude. Y si alguno de todos los arriba referidos, pudiesen mostrar ó probar fraude con justa razon; aquel, ó aquellos, contra quien se pruebe aquel fraude, debe responder de todo el daño y dispendios de la parte que justifique que aquel engaño se cometio contra ella.

Pero la probanza del dolo sobredicho, deberá hacerse por personas de gran reputacion, libres de toda sospecha, y además que sean sugetos que sepan y deban saber del arte y del negocio para el qual fuesen llamados á testificar. La razon es, porque si se dixese que de faquines, ó de hombres viles que se pueden ladear por dinero, valiese la atestiguacion que ellos diesen, sería mala cosa: pues si se les diese fé, con citar el patron malos sugetos por testigos contra los mercaderes, podria arruinarlos alguna vez. Por tanto, declaracion que diese persona vil, que se puede cochar con dinero; no vale, ni valer debe por ninguna razon.

CAPITULO III.

COMO SE PAGAN LAS
averías.

*T*odo gasto ó composicion de averías sobre mercancia, deben pagarlo por sueldo y por libra los mercaderes, excepto el cargarlas; á menos que tuviese que llevarse la nave por desgracia de temporal, ú otro accidente que aconteciere, esto es; por entrar en puerto, ó en estrecho, ó en otro parage donde se pueda salvar dicha mercaderia ó el buque: en cuyo caso responderá una mercaderia por otra,

liura, ó per besant.

E si no ha en la nau mercader qui haia aytant com l'altre de mercaderia, ó sien cinch de l'una part, è dos ó tres de l'altra; que aquells dos mercaders, pus haguessen tanta ó mes mercaderia que aquells cinch, tot ço que convenguesen per pagar de averies, se deu pagar comunalment axi be de la poca mercaderia com de la molta. Empero, que sia fet lealment, menys de frau, è que nos'y faça res per voluntat: è aço deuen jurar tots los mercaders que ho fagen lealment. Empero, aquest capítol va á la esmena de la nau de res que li prometran de restituir: car la nau ha aytal privilegi, que sils mercaders li prometen res de esmenar, es mester que liu attenguen, iat sia scrit, sol quel' scriuá y sia, ó queu oia.

El' scriuá deu ho scriure quant la nau tendrá prois en terra, que lá donchs anava per mar quant la convinença fon feta.

CAPITOL CLXXXVI.

DE ROBA MESA
fraudolosament, qué deu esser
d'ella en cas de git?

Mercader, ó mercaders, qui nolietarán quantitat de roba á algun senyor de nau ó de leny, è aquella quantitat de roba será nolietada ab carta, ó ab testimonis, ó en forma de cartolari; façám compte: que aquella quantitat de roba que nolietada será segons la forma que desus es dita, que sian mil quintars (que axi podém fer compte de mil quintars com de cent, ó de mes, ó de menys); lo senyor de la nau li es tengut de levar aquella quantitat de roba que nolietada haurá. È si levar no la pot, es tengut è obli-

otra, por sueldo y libra, ó por besante.

Y si no hay en la nave mercader que tenga tantos generos como otro, ó bien hay cinco de una parte, y dos ó tres de otra; siempre que los dos mercaderes tengan tantos ó mas generos que los cinco, todo lo que se convengan pagar de averías, debe pagarse generalmente, asi de la poca mercancía como de la mucha: pero deberá hacerse fielmente, sin fraude, y nada con pasion: debiendo jurar todos los mercaderes hacerlo con legalidad. Pero éste artículo mira á la indemnizacion del buque, de lo que le prometan reintegrar: porque la nave tiene tal privilegio, que si los mercaderes le prometen abonarle algo, es menester que se lo cumplan, aunque no esté escrito, solo con que lo oyga ó lo presencie el escribano.

Más el escribano debe escribirlo asi que la nave, que navegaba quando se hizo el concierto, haya dado amarra en tierra,

CAPITULO 186.

DE MERCADERIA
*embarcada fraudulosamente ¿qué
debe hacerse con ella en caso
de echazon?*

Quando un mercader, ó muchos, fletan cantidad de mercaderías á un patron, bien mediante escritura ó presencia de testigos, ó bien con asiento en el protocolo; y supongamos que la cantidad de mercaderías que se fletan en la forma sobredicha, sea de mil quintales (que lo mismo se puede computar sobre mil quintales que sobre ciento, ó sobre mas, ó menos); el patron está obligado á llevarle la cantidad de mercaderías que le fletó. Y si llevarla no puede, queda responsable á los mercaderes que

MARITIMAS.

249

obligat á aquells mercaders qui noliciada la haurán, tot en axi com en un capítol ia desus dit es, è esclarit, è certíficat.

E sil' mercader, ols mercaders haurán noliciat al senyor de la nau è del leny mil quintars, è ells ne metran mil è cinch cents, ó mil è dos cents quintars, ó mes, ó menys; è si ab lo senyor de la nau ó del leny nou haurán emprés, ne en la carta será contengut, ne en lo cartolari de la nau ó del leny será scrit; èls testimonis no haurán oit sino tan solament de mil quintars: si aquella nau ó aquell leny gítará, ó li vendrá altre cas de ventura; sil' senyor de la nau porá provar ó mostrar que aquells mercaders haien mesa mes roba en la nau ó en lo leny que á ell no haurien noliciada, ne en lo cartolari será scrit; si la nau gítará ó sostendrá algun dan per raó d'aquella roba que enginyosament ó fraudulosament será mesa en la nau ó en lo leny; aquell mercader ó mercaders, qui axi enginyosament ó fraudulosament y haurán mesa aquella roba com desus es dit, son tenguts de retre á aquells mercaders de qui aquella roba será gitada, ó lo preu d'aquella, è al senyor de la nau ó del leny tot lo dan que per culpa d' ells haurá sostengut.

E si la roba aquella d' aquells mercaders, qui aytal cosa com desus es dita feta haurán, è començada, no bastará á esmena á fer á aquells mercaders de qui la roba será que será gitada, è encara al dan á restituir quel' senyor de la nau ne haurá sostengut, è aquells mercaders hauran altres bens en algun loch; aquells bens deuen esser venuts per fer esmena á aquells mercaders de qui aquella roba será que será gitada, è per esmena á fer al senyor de la nau ó del leny de tot lo dan que per culpa d' ells haurá sostengut.

que la fletaron, en la misma forma que en un capítulo anterior queda declarado y prescrito.

Y si uno, ó mas mercaderes, han fletado al patron mil quintales, y embarcan mil y quinientos, ó mil y doscientos, ó mas, ó menos, sin haberlos ajustado con el referido patron, ni constar en la póliza, ni en el protocolo de dicha nave, habiendo los testigos oido solamente los mil quintales: si ésta nave tiene que arrojar carga, ó le sobreviene alguna otra desgracia; siempre que el patron pueda probar ó mostrar que aquellos mercaderes embarcaron en su nave mas mercaderías que las que le habian fletado, y que las que están asentadas en el protocolo: si la nave arrojaré ó sufriere algun daño por motivo de aquellos generos, que astuta y fraudulosamente se habian introducido en el buque; dicho mercader, ó mercaderes, que con esta malicia y fraude embarcaron aquella mercadería de la suerte arriba expresada, quedarán obligados á restituir á los otros mercaderes los generos que eran suyos y se arrojaron, ó bien su valor, y á resarcir tambien al patron de aquella nave, todos los daños que por culpa de ellos hubiese padecido.

Y si los generos de los mercaderes que el sobredicho hecho cometieron y executaron, no bastáren para dar el resarcimiento á los otros mercaderes cuyas eran las mercaderías que se arrojaron, ni tampoco para reintegrar al patron de aquella nave los daños que por ello hubiese padecido; teniendo aquellos mercaderes otros bienes en alguna parte, estos bienes deben ser vendidos para resarcir á los otros mercaderes que eran dueños de las mercaderías arrojadas, y para indemnizar al patron de los perjuicios que sufrió por culpa de ellos.

E sils bens d' aquells mercaders qui aytal cosa hauran feta, com desus es dita, no bastarán á esmena á fer á aquells mercaders d' aquella roba que gitada serà, è encara á restituir lo dan quel senyor de la nau ó del leny ne haurá sostengut; si ells son aconseguít, deuen esser presos, è mesos en poder de la senyoria, è star y tant, tro qu'ells haïen satisfet á aquells mercaders, è al senyor de la nau ó del leny, de tot lo dan que per culpa d' ells haurán prés è sostengut. E sia á asalt d' aquells mercaders, è del senyor qui aquell dan haurá sostengut per culpa d' aquells qui aytal cosa, com desus es dita, hauran feta, de fer demanda contra ells, tot en axi com aquells qui enginyosament ab semblança de amistat portan algú á iuy de mort.

E si per ventura la nau òl leny no gitava, nen' sostendrá dan algú lo senyor de la nau ó del leny, è trobará al descarregar aquella roba que aquells noliciada no haurán; sia en son asalt que la meta en poder de la senyoria on serà. E si la met en poder de la senyoria; deuen esser axi partiada, que lo terç d' aquella roba deuen esser del senyor de la nau ó del leny, è los personers deuen y haver en aquell terç la part lur segons la part que haurán en la nau ó en lo leny; è l' altre terç deuen esser de la senyoria; è l' altre terç deuen esser donat per amor de Deu á catius á traure.

E sil' senyor de la nau ó del leny volrá fer gracia á aquells mercaders de qui aquella roba serà, que no la meta en poder de la senyoria; sia en asalt del senyor de la nau ó del leny de pendre quin nolit se volrá segons que en un capítol ia desus es dit.

Per que, tot mercader se deuen guardar que no meta roba en nau ne en leny, si donchs no la havia noliciada, per go que la condició que desus es dita no li pusca desus esser posada. CA-

Pero, si los bienes de aquellos mercaderes, que tal hecho comiereron, como se dice mas arriba, no alcanzan para resarcir á los otros cuyas eran las mercaderías arrojadas, ni para reintegrar el daño que por ello sufrió el patron; si pueden cogerse, deben ser entregados á la justicia, y permanecer en la cárcel hasta que satisfagan á dichos mercaderes, y al patron, de todos los perjuicios que por culpa de ellos recibieron y padecieron: quedando al arbitrio de dichos mercaderes y patron, perjudicados por culpa de los otros que obraron en la forma sobredicha, el ponerles demanda como á personas que maliciosamente, y con capa de amistad, exponen á otros á peligro de muerte.

Más, si por ventura la nave no alija, ni sufre el patron daño alguno, y encuentra éste al descargar la mercadería que no le habian fletado; será libre dicho patron de ponerla en poder de la justicia del lugar donde se halle: y si la pone, debe ser distribuida en esta forma; el tercio de aquellos generos deberá adjudicarse al patron, en cuyo tercio los accionistas deben percibir su quóta, segun la parte que tenga cada uno en el buque; el otro tercio se aplicará á favor del juez; y el tercio restante se destinará, por amor de Dios, á la redencion de cautivos.

Más, si el patron quiere hacerles la gracia á los mercaderes dueños de dicha mercadería, de no ponerla en poder de la justicia; estará en su arbitrio el tomar por ella el flete que quiera, segun se expresa en otro capitulo.

Por lo que: todo mercader debe guardarse de embarcar mercaderías algunas que no haya fletado; á fin de que no se le pueda imponer la pena sobredicha. CA-

MARITIMAS.

251

CAPITOL CCXXXII.

CAPITULO 232.

DE PALANQUES, VASOS,
ó arguens, preses ó logats.

SEnyor de nau ó leny qui pendrà ó logará palanques, ó vasos, ó arguens á ops de sa nau ó de son leny á traure ó á varar: si les palanques, ó los vasos se trencaran; si ell los haurá logats, no es tengut de esmena á fer, sino tant solament lo loguer que ab ell haurá emprés quils logá al senyor de la nau ó del leny. Empero, es tengut de esmenar aquelles palanques, ó aquells vasos, ó aquells arguens, qui á servey seu serán rots, á aquell de qui serán, sens tot contrast, si ell los haurá presos sens voluntat d'aquell de qui son: è trénquense ó nos' trenquen, tota via sia pagat lo loguer que emprés será ab ell, menys de tot contrast è de tot lágui.

CAPITOL CCXLV.

CAPITULO 245.

DE ORBAR ANCORES

DEL QUITAR SEÑALES
de anclas.

SEnyor de nau ó leny qui pendrà ó farà pendre senyals, gayatells, ó rages de áncores d' alguna nau ó leny qui prop d' ell stará ormeiat: si aquelles áncores se perden; aquell senyor d' aquella nau qui haurá orbades aquelles áncores, ó fetes orbar, es tengut de esmenar á aquell senyor d' aquella nau, de qui aquelles áncores serán, tot go qu'ell dirá per son sacrament que valguessen: encara li es tengut de fer esmena de tot lo destrich qu' ell ne sostenga. Encara mes, si aquell senyor de qui aquelles áncores serán se vol, ell sen' pot élarar á la senyoria, è demanar á aquell senyor d' aquella nau ó leny, qui aytal cosa haurá feta ó feta fer, per ladronici.

SI un patron quita ó hace quitar señales, boyas ó corchos ó de las anclas de alguna nave que esté junto á la suya fondeada, y dichas anclas se pierden; el patron de la nave que asi hubiese desguarnecido dichas anclas ó hecho desaboyar, estará obligado á reintegrar al otro de quien fuesen todo lo que éste diga que valgan baxo de su juramento; y á resarcirle tambien todo el menoscabo que padezca por ello. Y además, si el patron dueño de aquellas anclas lo quiere; puede querellarse del caso ante la justicia, y demandar por ladron al patron de la otra nave que tal cosa hizo ó mandó hacer.

En-

li 2

Otro

COSTUMBRES

Encara mes : si mariner algú orbará áncoras menys de voluntat è menys de sabuda d'aquell senyor de nau ab qui ell serà : si'l mariner ho farà per sa autoritat è menys de comandament ; ell es posat en aquella pena quel' senyor de la nau deuria haver , si comandament lin' hagués fet. Encara mes : que si aquells mariners , qui aytal cosa hauran assaiada de fer , no haurán de qué pagar aquelles áncoras que per culpa d' ells serán perdudes , per ço com ells les haurán orbadas : encara mes , si ells no poden entregar lo dan , è'l destrich , è la messió quel' senyor d'aquella nau ne haurá sostengut ; aquells mariners deuen esser presos è mesos en preso , è star tant , tro que haien satisfet á aquell senyor d'aquella nau de tot lo dan è de tot lo interés , qu' ell dirá , per son sacrament , que per culpa d' ells haurá sostengut ; si donchs aquell senyor d'aquella nau nols volia fer gracia quels sperás per dies è per hores , ó que vulla qu' ells guanyen ab ell tot ço que li haurien á donar en esmena del dan que per culpa d' ells haurá sostengut. E aço sia en voluntat d'aquell senyor de nau , qui aytal dan haurá sostengut , de fer d' aquelles coses desus dites qual ell mes se volrá ; ço es , de sperarlos , ó de metrels en presó ; ó qu' ell los vulla fer gracia queu guanyen ab ell. E fon fet aquest capítol : que si aquella pena desus dita no y era posada ; molt dan è treball se seguiria.

Encara : si alguna nau tendrá prois , è per ço quel' prois no frete ne s' encas-te , haurá y posats senyals quel' sospenen ; qui aquelles senyals ne levará ó farà levar , en aquella pena metcixa deu esser posat que desus es dita.

Otrosi : si algun marinero desgarnece anclas sin voluntad ni noticia del patron de la nave en que vá ; haciendolo asi de su autoridad sin mandato alguno ; queda sujeto á la misma pena que el patron deberia tener si le hubiese dado orden para hacerlo. Mas aun : si los marineros , que intentaron hacer semejante cosa , no tienen con que pagar las anclas que por culpa de ellos se hubiesen perdido , ni tampoco pueden reintegrar los daños , menoscabos , y gastos que el patron de aquella nave habrá sufrido ; los tales marineros deben ser arrestados y puestos en la cárcel , donde permanecerán hasta haber satisfecho al referido patron todos los daños y gastos que él diga , baxo de juramento , haber padecido por culpa de ellos ; á menos de que el patron de aquella nave quisiese hacerles la gracia de esperarles los dias y horas que guste , para que ganen en su servicio todo lo que hubiesen de darle en resarcimiento del daño que por culpa de ellos sufrió. Más será á voluntad del patron que sufrió tal daño , el escoger de aquellas cosas sobredichas la que él querrá , esto es , ó esperarles , ó ponerles en una carcel , ó el hacerles la gracia de que lo ganen en su compañía. Y éste capítulo se hizo porque , si la susodicha pena no se impusiere , se seguirian muchos daños y trabajos.

Otrosi : si alguna nave tiene largado cable , y para que el cable no roce ni arrastre , tiene puestas señales que le suspendan ; el que quite estas señales , ó las haga quitar , deberá estar sujeto á la misma pena arriba dicha.

MARITIMAS.

253

CAPITOL CCLI.

CAPITULO 251.

DE ROBA TROBADA. DE HALLAZGO DE
mercaderías.

Roba que será trobada en plaia, ó en port, ó en ribera, que vaia sobre aygua, ó que la mar l' hagués exaugada en terra: aquell qui trobará aquella en plaia, ó en port, ó en ribera, ab que la mar no la hagués exaugada en terra, ne deu haver la meytat de trobadores: en aquesta guisa, qu'ell la deu presentar á la senyoria; è la senyoria deula tenir manifesta á tot hom un any è un dia. E si era roba que guastarse pogués, deu esser venuda, èl preu que d' aquella roba se haurá hagut; deu esser manifestat axi com desus es dit. E si passat aquell temps, de roba que axi será trobada, ó del preu que d' aquella se haurá hagut, senyor no haurá vengut; lá donchs la senyoria deu donar á aquell qui trobada l' haurá la meytat per ses trobadores; è de la meytat que romandrà deu fer la senyoria dues parts, è pot sen pendre l' una part; è l' altra que roman, deula donar per amor de Deu, lá on á ell ben vist será, per l' anima d' aquell de quis tada será.

E si per ventura aquella roba que trobada será, la mar la haurá exaugada en terra; aquell qui la trobará, ne deu haver trobadores conuinentes, segons que á aquells bons homens d' aquell loch on será trobada vist será. Empero, deu esser axi fet d' aquesta qui será axi trobada, com es ia dit desus d' aquella altra, è axi fetes parts d' aço que á la senyoria romandrà. Empero, si alguna roba será trobada en golf, ó en mar deliurá; aquella deu esser partida axi com en un capítol desus dit es ia contengut, per que ara no cal dir ne recapitular.

TRátase de generos encontrados en una playa, puerto, ó ribera, que floten sobre el agua, ó que el mar los haya echado á tierra. El que los encontrá en playa, ó puerto, ó ribera, si el mar no los habia arrojado á tierra, deberá percibir la mitad por el hallazgo; pero bien entendido que los debe presentar á la justicia, y ésta los deberá tener de manifesto al público, un año y un dia. Y si eran generos que pudiesen consumirse, se deberán vender; poniendo el valor que de ellos se sacáre de manifesto, como mas arriba está dicho. Y si pasado aquel tiempo no hubiese comparecido dueño de dichos generos, ni del valor que de ellos se sacó, entonces la justicia deberá dar al que la encontró la mitad por el hallazgo; y de la restante mitad debe la misma justicia hacer dos partes, pudiendo tomar para sí la una, y aplicar la otra que queda, por amor de Dios, en sufragio del alma de aquel de quien hubiesen sido, en donde le parezca bien.

Si acaso el mar hubiese arrojado á tierra aquellos generos que se encontraron; el que los halláre deberá percibir de ello albricias correspondientes, segun lo que tuviesen á bien los hombres buenos del lugar en donde fueren hallados. Pero con estos que asi se hallasen se deberá hacer lo mismo que se acaba de decir de los otros, y hacer las mismas partes de lo que quedáre en poder de la justicia. Y si se encontrasen algunos generos en golfo ó en mar libre, se deberán partir en la forma que en otro capítulo se contiene, por no ser menester ahora expresar ni repetirlo.

O

Si

O si per ventura roba serà trobada que iaurá á fons; aquella aytal que sobre aygua no irá ne, y poria anar; aquella no deu esser venuda ne alienada; pero com roba que iaurá á fons, tota via spera son senyor, è deuen ne esser donades trobatures convinentes á aquell qui la trobará, á coneguda de la senyoria, è de dos bons homens de la mar qui sien dignes de fé, è queu sápien be è delígenment departir; è la senyoria deu tenir tota aquella roba manifesta, òl' preu d'aquella, si serà roba ques' pogués afollár.

E si al temps de le usança, ó de la costuma quel senyor haurá stablida en aquell loch on aquella roba serà trobada, demanador ó senyor no li haurá vengut ne exit; la sobredita senyoria deu fer crida pública per trenta dies. E si senyor algú haurá exit á aquella roba; que li sia liurada, sino sia departida axi com desus es dit en aquell capítol meteix de roba qui surará è ira sobre l'aygua; axi deu esser fet d'aquesta meteixa, pus quel temps serà passat quel senyor y haurá posat. Empero es axi á entendre, que aquell ó aquells qui la desus dita roba trobarán, è l' haurán trobada, que la deuen haver manifestada á la senyoria del loch on la dita roba serà trobada dins tres dies, si en loch ne serán, è dit á la senyoria.

E si dins tres dias no la han presentada, deuen ho fer dins sis dies; è si dins los sis dies no la porán haver presentada á la senyoria; deu fer en axi, per malicia á sobrar, è per dans è per greuges è per messions esquivar, á aquell ó aquells qui la dita roba haurán trobada, que la haíen manifestada è presentada dins deu dies. E si dins los deu dies no l' haurán manifestada, ne y será

Si por casualidad se encontraren generos que arrastrasen en el fondo, estos pues no sobrenadan, ni pueden flotar, no deben ser vendidos, ni enagenados, por quanto toda mercadería que yace en el fondo, siempre espera á su dueño; bien que deben darse las correspondientes albricias al que los halláre, á juicio de la justicia, y de dos hombres buenos de la mar, dignos de fé, y que sepan repartir bien y diligentemente: manteniendo la justicia toda aquella mercadería de manifesto, ó el precio de ella si fuesen efectos que puedan deteriorarse.

Y si dentro del término de la costumbre, ó del estilo que el gobierno tiene establecido en el país en donde fueron encontrados los generos, no vinieren, ni saliere demandador, ni dueño; dicha justicia deberá hacer pregon público por treinta dias. Y si comparece algun dueño de aquellos efectos, se le entregarán; y sino, deberán dividirse conforme arriba se expresa en el artículo que trata de generos que sobrenadan y van sobre agua: pues asi debe practicarse con estos otros, respecto de haber pasado el termino que el gobierno había puesto. Pero débese entender, que aquel ó aquellos que encontraren, ó hubiesen encontrado los sobredichos efectos, los deben haber manifestado y denunciado al magistrado del lugar en donde fueron hallados, dentro de tercero dia, si tuviesen disposicion para hacerlo.

Y si dentro de los tres dias no los hubiesen presentado á la justicia, deberán hacerlo dentro de seis: y si dentro de los seis no hubiesen podido ejecutarlo; para contener la malicia, y para evitar daños, menoscabos, y gastos, se deberá precisar á aquel ó aquellos, que los dichos generos hallaron; á tenerlos manifestados y presentados en el termino de diez dias. Y si dentro de estos diez

MARITIMAS.

255

rá aquell de qui la roba serà; la senyoria per ell demán è pusca demanar la dita roba, que axí com desus es dit serà stada trobada, á aquell ó aquells qui trobada l' haurán, per ladronici, è star á mercé de la senyoria; è encara que deuen perdre tot lo dret que de la dita roba devien haver per raó de les dites trobatures.

Salvo empero: que si aquell ó aquells qui la dita roba hauran trobada, axí com desus es dit, è dins los deu dies no l' haurán presentada á la dita senyoria segons desus es dit; si ells iusts casos ó iustes raons mostrar porán per que ells la dita roba no haguessen poguda presentar ó manifestar á la dita senyoria dins los deu dies, deuen los esser rebudes; en axí empero, que sils casos è les raons desus dites è posades ells en ver metre les porán; sino, que la senyoria pusca enantar contra ells segons que desus es dit, en la forma dita desus.

Empero, si la dita roba que serà stada trobada, serà perduda un any haurá è un dia, è pasat l' any è l' dia, la dita roba serà stada trobada; aquell de qui era la dita roba non' pot res demanar, ans deu esser d' aquell ó d' aquells qui l' haurán trobada; è aquell de qui era la roba, non' pot res demanar. È es raó, car no es roba al mon, que haia stat un any sots aygua, ó pres d' aygua, ó sobre aygua per lo dit temps, que aquell de qui estada serà, pugués iustament conixer algun senyal, per que pugués dir que la dita roba fos stada sua, si donchs nou fahia per arbitri, salvo ferro, ó acer, ó altre metal: è axí la dita roba que axí com desus es dit serà trobada, deu esser d' aquell qui trobada l' haurá.

Em-

diez dias no los hubiesen manifestado, ni hubiese comparecido el sugeto cuyos fuesen los efectos: la justicia en nombre de éste, demandará como á robo, y podrá demandar, dicha mercadería encontrada al sugeto, ó sugetos, que la hubiesen hallado, y estos estarán á merced del juez; y además perderán todo el derecho que debian percibir de aquella mercadería por el hallazgo.

Salvo, pero, que si aquel ó aquellos, que hallaron los sobredichos efectos, segun se expresa arriba, y dentro de los diez dias no los habian aun presentado á la justicia, como queda expresado, pudiesen alegar legítimas causas ó justas razones, de no haber podido presentar ó manifestar aquellos efectos al juez dentro de los diez dias, se les deberán admitir; pero baxo el supuesto de que si las referidas causas ó razones declaradas y alegadas no pudiesen ellos justificar; la justicia podrá proceder contra ellos, segun la forma que mas arriba está explicada.

Pero si los referidos efectos que fueron hallados, hubiesen estado perdidos un año y un dia, y pasado ya éste tiempo hubiesen sido encontrados; el que fuese dueño de dicha mercadería, nada de ella podrá pedir, antes bien deberá ser del que la hubiere encontrado, sin que el sugeto cuya era, pueda reclamarla. Y esto es razon, porque no hay mercadería en el mundo, de la qual, habiendo estado un año baxo del agua, ó encima, ó junto á ella todo aquel tiempo, pueda el que fué su dueño, conocer exáctamente alguna señal, por la qual pueda decir que era suya, á menos que no lo hiciese por arbitros, excepto hierro, acero, ó metal: así pues los generos hallados, como se expresa arriba, deben ser del que los halló.

Pe-

Empero, si aquell qui la dita roba esser sua dirá, farà fé que sua es, è sua fo; deu esser deliurada, ell empero faent satisfacció á aquell qui trobada l'haurá, á sa voluntat, si aquell qui trobada l'haurá fer ho volrá; que en altra manera senyoria nol' ne deu destrenyer, si donchs aquell qui la dita roba demanará, provar, ó en ver metre no porá per testimoni dignes de fé, la dita roba esser sua. E si, axi com desus es dit, en ver metre porá la dita roba esser sua, è de tot en tot la dita roba ell cobrar volrá; ell es tengut de donar è de pagar á aquell qui trobada l'haurá tots dans, è tots destrichs, è interessos que en ver metre porá que per culpa de la roba desus dita li serán esdevenguts è haguts en haurá á sostenir, á coneguda de la dita senyoria, è de dos bons homens qui sien dignes de fé.

E si de la dita roba que trobada será, aquell ó aquells qui trobada l'haurán, sen' servirán, ó guanyarán, on' farán algún guany: sils dists, qui la dita roba haurán trobada, sen' serán servits, on' haurán fet algún guany; si ells demanarán les dites trobadures, deuen los esser donades segons qu' es acostumat; èl' dit guany ó servey que de la dita roba haurán hagut ó fet, deulos esser més en compte de les dites trobadures.

CAPITOL CCLXX.

DE NAU O LENY, QUI STANT
en lo carregat sobrevendrã
temporal.

SI algun senyor de nau ó leny carregar deurá en algun loch, è stant en lo loch on deu carregar, ans qu' ell haia carregat metrás' leig temps, è ell haurá

Pero, si el que pretende que los referidos generos son suyos, jura que son suyos y que lo fueron, se le deberán entregar, con la condicion de gratificar al que los halló á su arbitrio, si éste lo quiere; porque de otra suerte, juez alguno no le puede obligar, á menos de que el que reclamare dichos generos, pueda probar con testigos fidedignos que eran suyos. Y si en esta forma no puede justificar que aquellos generos eran suyos, y quiere recobrarlos todos íntegramente; estará obligado á reintegrar y satisfacer al sugeto que los habia hallado todos los perjuicios, incomodidades, y gastos que pudiese justificar se le habian acarreado, y habia sufrido, y tuviese que sufrir por causa de los referidos generos, á juicio del dicho magistrado, y de dos hombres buenos que sean dignos de fé.

Y si aquel ó aquellos, que habian hallado los referidos generos, se sirvieren de ellos, ó grangearen con ellos alguna utilidad, y despues de haber los tales servidose de ellos, ó hecho algunos beneficios, pidieren gratificacion por el hallazgo, se les deberá dar conforme fuese la costumbre; pero se les deberán descontar del importe de dicho hallazgo, las utilidades que habian grangeado, ó el uso que habian hecho de aquellos efectos.

CAPITULO 270.

DE NAVE QUE ESTANDO
á la carga le sobreviene
temporal.

SI ún patron tuviese que tomar cargazon en un parage, y estando en el tal parage donde debia tomarla, antes de haber cargado, apareciere un tiempo tan feo

MARITIMAS.

257

rá dubte que mal temps se meta : sil dit senyor de la nau ó leny farà alguna messió, axi com es, de logar exárcia per metre á la nau ó leny á ormeiar; los mercaders qui nolieiat l' haurán, no y son tenguts á metre, pus que no haurán res carregat; si donchs lo senyor de la nau ó leny nou haurá emprés lo dia qu' ells nolieidären que tota messió qu'ell hagués á fer á necessari de la nau ó leny, si li venia per cas de ventura, qu'ells y deguessen metre lur part.

E si per ventura lo senyor de la nau ó del leny haurá carregat alguna quantitat de la roba qu' ell levar deurá; aquella quantitat que carregada será, deu pagar en tota messió quel senyor de la nau ó leny haurá á fer per lo cas de ventura que desus es dit, per sou è per liura, ab la nau ó leny ensemps; si donchs entre tots los mercaders ó la maior partida no será emprés, que si lo cas que desus es dit y esdevenia, aquella roba que román en terra aiudás á aquella que será carregada. E si la nau ó leny será carregada de tot; si li vendrá lo cas que desus es dit, tot lo cors de la nau ó leny deu pagar ab la roba ensemps, per sou è per liura.

Empero, es axi á entendre, que aquella nau ó leny sia be è sufficientment exargiat, è que la exárcia qu'ell haurá que sia ben bastant è sufficient. E si la exárcia que aquella nau ó leny portará ó haurá ab sí, no li será sufficient ne á menor d' ell; si lo cas desus dit li esdevendrá; los dits mercaders ne la roba d' ells no li son tenguts de res á metre en aquella messió que aquell senyor d' aquella nau haurá á fer per raó del cas desus dit. Ans lo senyor de la nau ó del leny es tengut als mercaders, que si ells sostendrán algun dan ó algun greuge per raó d' aquella exárcia qu' ell ab

feo que le hacia temer una próxima tormenta, y el patron hacia algun gasto, como de alquiler de xárcia para amarrar la nave; los mercaderes que la fletaron, no deberán contribuir en ello, puesto que nada cargaron, á menos de que el patron hubiese estipulado el dia en que ajustaron el fletamento, que en todos los gastos que tuviese que hacer para las urgencias del buque, si le acontecia alguna desgracia, debiesen ellos poner su parte.

Si el patron hubiese cargado ya alguna cantidad de los efectos que debia tomar; aquella porcion que hubiese cargado deberá contribuir en cualesquiera gastos que dicho patron tuviere que hacer por causa de la referida desgracia, por sueldo y por libra, con el buque juntamente; si ya no fuese que entre todos los mercaderes ó la mayor parte, no se hubiese estipulado, que en el caso de acontecer aquella desgracia, los efectos que quedaron en tierra ayudasen á los que se habian cargado. Más si la nave estuviere ya cargada del todo quando le acaeció la desgracia sobredicha; el buque entero deberá pagar con los efectos juntamente, por sueldo y por libra.

Debe pero entenderse, que aquella nave esté bien y suficientemente provista de xárcia, y que todo el cordage que lleve sea bien acondicionado y suficiente. Pues si la xárcia que aquella nave llevaba, no le bastase ni aunque fuese el buque menor, y le aconteciere el sobredicho accidente; los referidos mercaderes, ni sus efectos, no quedarán obligados á contribuirle en nada en los gastos que el patron de aquella nave hubiere hecho por causa de la sobredicha desgracia: antes bien el patron quedará obligado á resarcir á los mercaderes qualquiera daño ú agravio, que por

sí

Kk

fal-

si portará, á restituir.

Empero deu esser en axi entés, quels dits mercaders no sien creguts per lur simple paraula; ans deu esser més en vista è en coneguda de dos bons homens de la mar, qu' ells que coneguen aquella exàrcia si es sufficient á aquella nau ó leny, ó no; è qualsevol cosa que á ells ne será vista per be, allon' deu esser seguit: per ço que á les vegades, è totes les demés, si qualque cas de ventura que esdevengués á alguna nau ó leny era més en fé d' alguns mercaders; tota via dirian ells que per culpa de la exàrcia que la nau ó leny hauria, que no sería sufficient, los sería esdevengut aquell dan qu' ells havian soffert: è axi si la vista è la coneguda dels bons homens no era; tota via y serien mal caents los senyors de les naus ó lenys.

CAPITOL CCLXXVI.

DE NAU QUE HAURA
á descarregar per cas
fortuit.

SI algun senyor de nau ó leny haurá carregat de tot ó de partida en port, ó en plaia, ó en sparagol, ó en altre loch: è si stant aquí on haurá carregat, ó en altre loch, li vendrá cas de ventura qu' ell haurá á descarregar de tot ó de partida (lo cas de ventura es á entendre, si li surtirá stopa ó romball, ó alguna cadena ó cadenas, ó perdrá alguna exàrcia per qu' ell fos á perill, ó per lenys armats d' enemichs): si en aquell loch on lo cas de ventura li esdevendrá, haurá barques de descarregar qu' ell pusa haver per diners; ell les deu logar, è fer descarregar, tro que sia á salvament:

falta de la xàrcia que él llevaba, padeciesen.

Más debe advertirse, que los referidos mercaderes no han de ser creídos por su simple dicho; antes bien debe el negocio ser visto y exâminado por dos hombres buenos mareantes paraque reconozcan si dicha xàrcia era bastante ó no para aquel buque: y qualquiera decision que estos tengan por bien declarar, aquella deberá ser observada. Y es la razon: porque algunas veces, que serian todas las mas, si un accidente de fortuna que aconteciese á una nave, se dexase á la simple deposicion de los mercaderes, siempre dirian que aquel daño que padecieron les habia provenido de no haber tenido aquella nave la xàrcia correspondiente. Y por tanto si no interviniese en esto el conocimiento y juicio de hombres buenos; siempre saldrian en tales casos perjudicados los patrones.

CAPITULO 276.

DE NAVE QUE TENDRA
que descargar por caso
fortuito.

SI un patron hubiere cargado del todo ó en parte en algun puerto, playa, abrigadero, ú otro parage, y estando en donde cargó, ó en otro lugar, le sobrevendrá un caso siniestro; por cuyo motivo haya de descargar el todo ó la parte (entendiendose este caso siniestro, quando al buque le salta estopa, tabla, ó alguna cadena ó cadenas, ó quando pierde alguna xàrcia, por donde se ponga á riesgo, ó quando se teme de baxeles armados de enemigos): si en el parage donde le aconteció esta desgracia, habia barcas de descargar que pudiese lograr con el dinero, deberá alquilarlas y

MARITIMAS.

259

ment : èl' salvament es á entendre, que haien trobada aquella mala feta, ól' dit reguart sia passat.

E si per ventura ell no trobará barques per diners; si y haurá algunes naus ó lenys qui fossen vagabunts (vol aytant dir que no haguessen viatge), lo senyor de la nau ó leny á qui lo cas desus dit serà esdevengut, deu dir è demostrar á aquells qui serán senyors, ó tendran en comanda les dites naus ó lenys, que á ell es esdevengut lo cas desus dit, è qu' ells li deguen donar socors è ajuda per qu' ell pusca salvar aquella nau ó leny, èl' haver que en ella es : è sils dits senyors ó aquells qui en comanda les tendrán, li volrán fer ajuda è socors menys de servey, ell ho deu rebre, è deulos ne guardar de tot dan. E sils dits senyors, ó aquells qui en comanda tendrán les dites naus ó lenys, ne volrán haver servey ó loguer; ell los n'es tengut de donar axi com ab ells sen' porá avenir.

Empero, sils dits li haurán demanat trop, è ell los ho haurá atorgat; ells non' deuen haver tot ço qu' ell los haurá atorgat, ans deu esser més en poder de bons homens quiu meten en convinença. ¿Per quál raó deu esser més en poder de bons homens, pus ab ells sen' serán avenguts? Per ço, car si aquells li haguessen demanada la meytat de la roba è de la nau, ell lals haguera atorgada, no per raó qu' ells y haien, ne la y deguen haver : è axi es y bo lo temprament dels bons homens. Empero, si aquella nau ó aquell leny que'l servey haurá prés, pendrá algun dan; aquell qui lo servey haurá promés è dat, no li sia tengut d' alguna esmena á fer.

E si per ventura en les dites naus ó lenys no haurá algú qui plaur sen'

y hacer descargar el buque hasta dexarlo ya salvo : entendiendose por salvo quando se haya hallado aquella falta, ó haya pasado el recelo.

Pero si no halláre barcas por dinero, y hubiese alli algunos bastimentos vagabundos (quiere decir que no tengan viage); el patron á quien aconteció aquel accidente, deberá declarar y manifestar á los patrones ó encomendados de dichos bastimentos : como á él le ha sucedido aquella desgracia, y que asi vean ellos de darle socorro y ayuda para que pueda salvar su nave y los efectos que lleva. Y si los patrones de dichos bastimentos, ó los que los tengan encomendados, quieren darle ayuda y socorro sin remuneracion alguna, deberá admitirlo, preservandoles de todo daño; más si quisieren tomar por ello gratificacion, ó algun alquiler, estará obligado á darselo el referido patron en la forma que pueda componerse con ellos.

Más, si le pidieren una demasía, y él se lo otorgáre, no deberán percibir todo lo que éste les hubiese concedido; antes bien se pondrá el punto en manos de hombres buenos que lo reduzcan á un compromiso. Y la razon por que debe el punto ponerse en manos de hombres buenos, sin embargo de haberse las partes convenido, es : porque si ellos le hubiesen pedido al patron la mitad de los efectos y del buque, se lo hubiera concedido, más no por derecho alguno que en esto tengan ni puedan tener : por cuyo motivo es conveniente el temperamento de hombres buenos. Pero si la nave que habia tomado la gratificacion, recibiere algun daño; el que dicha gratificacion le prometió y dió, no queda sujeto á indemnizarle en nada.

Si acaso en dichos bastimentos no hubiere quien se atreviese á dar auxilio

gosás; ell sen' deu anar á la senyoria del loch on aquell cas li serà esdevengut, è ab consentiment de la senyoria ell sen' pot è sen' deu servir, guardant tota via de tot dan d' aquellu nau ó leny del qual ell se serà plauit; è encara deu lin' donar servey, si aquell lon' volrá pendre ol' ne demanará, á coneguda è esguardament de la dita senyoria.

E si per ventura lo cas desus dit li esdevendrá en algun loch on ell no trobás tost la senyoria, ans sería pus tost á condició que fos tot perdut; ell sen' pot plauir, guardant ell tota via empero de tot dan è de tot destrich aquell de qui serà aquella nau ó leny de qu' ell se serà servit ó plauit; è encara donant á ell servey ó loguer si ell lon' demanará, è tota via á coneguda è esguardament de bons homens de mar, è del loch on serán.

CAPITOL CCLXXXIII.

DE NAU QUE GITARA.

SI algun senyor de nau ó leny surgirá en algun loch, ó haurá surt, ab voluntat dels mercaders; si stant aqui la nau ó leny surt, se metrá tan fort temporal, que solament la dita nau ó leny d' aquell loch levar nos' porá, ans haurá á gitar de la roba gran part que en la nau ó leny serà, ó quasi tota; sia que los mercaders fagen gitar, ó gitarán, sens que nou farán á saber neu dirán al senyor de la nau ó leny; ó sia quel senyor de la nau ó leny gitará, ó farà gitar, sens que nou dirá als mercaders qui en la dita nau ó leny serán; d' aquest git, qui per aytal raó com desus es dit serà stat fet, è per lo cas desus dit, los dits mercaders no poden fer demanda al dit senyor de la nau ó leny, nil' dit senyor als dits mer-

con ellos; el patron podrá recurrir á la justicia del lugar en donde le acontezca la desgracia, y con su consentimiento podrá servirse de aquellos buques, guardando siempre de todo daño el bastimento de que se valga, y dandole además una gratificacion, si su patron quiere tomarla, ó la pide, á juicio y discrecion del referido magistrado.

Y si por ventura la sobredicha desgracia le aconteciere en algun parage en donde no encontrase tan pronto la justicia, ántes estuviere muy cerca de la contingencia de perderlo todo; podrá servirse de aquellos bastimentos, guardando siempre de todo daño y menoscabo al patron del buque de que se hubiese valido y servido, y dandole además gratificacion, ó alquiler, si lo pidiere, y esto á juicio de hombres buenos mareantes del lugar en donde se hallaren.

CAPITULO 283.

DE NAVE QUE ALIJARA.

SI un patron fondea, ó ha fondeado en algun parage con voluntad de los mercaderes: y estando alli la nave surta entráre tan recio temporal, que ni menos puede ella zarpar de aquel sitio, antes tiene que arrojar gran parte, ó casi el todo, de la mercadería que lleva en el buque; ora sea que los mercaderes alijen ó hagan alijar sin participarlo al patron, ora sea que éste alije, ó lo haga hacer, sin hacerlo saber á los mercaderes que van embarcados; de esta echazon, executada en qualquiera de las dos sobredichas maneras y por el referido accidente, no podrán los mercaderes poner demanda al patron, ni éste tampoco á ellos: porque la echazon que se hubiese executado ó sucedido por tal causa, no

MARITIMAS.

261

mercaders: per ço, car git qui per aytal raó sia stat fet, ó esdevengut, nos' deu nes' pot iutiar per dret ne per pla git; ans se deu es' pot iutiar quasi per semblant de naufragi è mes per semblant de naufragi que de git: è per les raons desus dites no poden fer demanda l'un á l'altre, per raó del cas è de les raons desus dites.

E axi lo git desus dit deu esser comptat per sou è per liura, ó per besant, segons que git será, è la nau ó leny es tengut de metre per dues parts d'ago que valrá: per ço car si fos git pla, no y fora tengut sino per la meytat d'ago que valia, è per tal raó y met les dues parts per ço car no es naufragi enterament; que si fos naufragi enterament, la dita nau ó leny pagarà en lo dit naufragi per tot ço que valia. ¿Per quál raó paga les dues parts? Per ço, car no es naufragi, ne git plá; ans es quasi semblant de naufragi, è mes naufragi que git.

E si per ventura la dita nau ó leny perdrá exàrcia alguna, axi com àncoras, ó gúmenes, ó barques, ó alguna altra exàrcia en lo cas desus dit; deu esser tot comptat per sou è per liura, per ço car no es git pla, nes' deu nes' pot iutiar per git plá, ans es mes semblant de naufragi que de git: que si git plá fos, è les barques estiguessen ormeiades de popa ó lats de la nau, ó del leny, èls fallian los caps, es' omplien, es' perdien; serien perdudes al dit senyor de la nau: guardas' ell ia quins caps los daria; ó quins los faria donar. E si era git plá, è li fallian gúmenes, è les àncoras se perdien on eren ormeiades; les dites gúmenes deuen esser perdudes á la nau ó al leny, quel mercader no y es tengut de res á metre, ne encara la roba sua que romasa li será.

Em-

no puede juzgarse por llana y simple echazon, ántes se puede y debe estimar por casi naufragio, y mas por manera de naufragio que de echazon. Y asi por estas razones no pueden el uno contra el otro ponerse demanda, por causa del referido accidente.

Por lo qual, pues, la sobredicha echazon deberá calcularse por sueldo y por libra, ó por besante, segun la calidad de ella. Y en esta debe contribuir la nave con dos terceras partes del valor del buque; pero si fuere echazon simple no deberá contribuir sino con una mitad. Y por éste motivo de no ser naufragio entero, pone las dos terceras partes; porque si lo fuese, el buque pagaria en dicho naufragio con todo su valor. Y ¿por quál razon paga las dos terceras partes? Porque no es naufragio, ni echazon llana, sino casi naufragio, y mas esto que lo otro.

Si en aquel accidente perdiere la nave algun pertrecho, como anclas, cables, esquifes, ú otro pertrecho; deberá valuar-se todo por sueldo y por libra, porque no es echazon llana ni se debe estimar como tal, ántes es mas semejante á naufragio que á echazon: porque si fuese echazon llana, y los esquifes estuviesen amarrados á la popa, ó á los costados de la nave, y les falseaban los cables, y se llenaban y perdian, quedarian perdidos para el patron; pues debia haber puestto cuidado en los cabos que les daba, ó les hacia dar. Y si fuere echazon llana, y le falseaban las gúmenas, perdiendose las anclas á que estaban amarradas aquellas gúmenas; pérdidas deberán quedar para la nave, sin que alguno de los mercaderes sea responsable á contribuir con cosa alguna, ni aun con la mercadería propia que les quedó.

Pe-

Empero, si algun mercader ó mercaderes gitarán ó farán gitar, sens que nou farán á saber al senyor de la nau ó leny, ne ab consentiment ne ab sabuda del dit senyor; è los dits mercaders gitarán ó farán gitar, que aquella nau ó leny sia surta, ó que vaia ab veles, è ço qu' ells gitarán ó farán gitar porrá esser dit è en ver més que pusca esser git plá; lo senyor de la nau ó leny en aquell git aytal no es tengut de metre part per sí, ne per la nau, si ell nos' volrá.

E si per ventura mercader ó mercaders haurá en la nau ó leny, èl senyor de la nau ó leny gitará sens sabuda è sens consentiment dels dis mercaders ó mercader; lo dit senyor de la nau es tengut de reitre als dits mercaders aquella roba qu' ell, axi com desus es dit, haurá gitada ó feta gitar, òl preu. Empero, es axi á entendre, que aquell git fos ó pogués esser dit que fos git plá: car git plá vol aytant dir, que nol' sobrás temporal, è quels uns poguessen haver accort è consell dels altres.

Empero, si en la nau ó leny mercader algú no haurá; lo senyor de la nau ó leny pot fer gitar ab consell de tot lo cominal de la nau ó leny, ó de la maior part, si spay ne haurá. Empero, si sotosament temporal los forgará, èl senyor de la nau gitará ó fará gitar sens que ab los desus dits accort ne consell haver no porá; sia tengut per tant ferm com sils ne hagués demanats, è per tant ferm com si tots los mercaders y fossen, è tant ferm com si tota la roba fos sua: que sua es, pus en comanda la te.

Empero, si com lo git será stat fet, èl temporal desus dit será abonanzat de tot ó de partida, ó no, è la nau ó leny se levará del dit loch on lo cas desus dit li será esdevengut; si la dita nau ó leny sen' levará ab voluntat dels dits mercaders,

Pero si algun mercader ó mercaderes arrojan ó hacen arrojar sin hacerlo saber al patron, y sin consentimiento ó noticia de éste, y ésta echazon mandada por ellos se executa, bien sea estando la nave surta ó bien navegando: si se puede justificar que lo que ellos arrojaran deba reputarse por echazon llana; el referido patron no estará obligado á contribuir en ella con parte alguna, ni por sí, ni por el buque, si no quiere hacerlo.

Pero si hay en la nave algun mercader, ó mercaderes, y el patron arrojaré sin noticia ni consentimiento de ellos; dicho patron quedará obligado á restituirles otra igual mercadería, como la que arrojó ó mandó arrojar, ó el valor de ella, bien entendido que aquella echazon fuese, y pudiese llamarse llana; pues echazon llana quiere decir, quando no los hiciese zozobrar alguna tempestad, y pudiesen los unos tomar acuerdo y parecer de los otros.

Pero si en la nave no hubiese mercader alguno, el patron puede hacer alijar con acuerdo de toda la tripulacion ó de la mayor parte de ella, si tuviese tiempo. Pero si repentinamente les fuerza una borrasca, y el patron alija, ó hace alijar, sin haber podido tomar acuerdo ni parecer con los sobredichos; sea éste hecho tenido por tan firme, como si les hubiese pedido licencia, y como si estuviesen allí todos los mercaderes, y como si la mercadería fuese de él, que suya es, pues la tiene en encomienda.

Más si despues de executada la echazon, y de abonanzado el temporal del todo, ó en parte, ó no abonanzado, la nave zarpáre de aquel lugar donde le sobrevino dicho accidente, haciendolo con beneplácito de dichos mercaderes,

y

MARITIMAS.

263

ders, è lexará aquí alguna exárcia ab voluntat d' ells (sia que en la dita nau ó leny haia romasa exárcia ab que pusca anar è navegar sanament en aquell loch on devia descarregar, ó no); la dita exárcia que romasa será axi com desus es dit, sis' pert, deu esser comptada sobre la roba que romasa será ó salvada será, èl' cors de la nau deu y metre per la meytat de ço que valrá.

E si per ventura la dita exárcia nos' perdrá que será romasa, ans se salvará ab avaries que hom ne haurá á fer on' fará; aquelles avaries deuen esser comptades, axi com desus es dit de la exárcia si perduda fos: empero, es axi á entendre, quel' dit git no fos plá; ans deu esser entés que fos git semblant á naufrag. E si per ventura lo git será plá, è no será semblant de naufrag, è la dita exárcia romandrà, axi com desus es dit, ab voluntat dels dits mercaders, sia que la dita exárcia se perda del tot ó en partida, è que hom ne haia á fer avaries per aquella exárcia perduda; les avaries fetes per ella deu esser comptat tot per sou è per liura, sobre la roba que salvada será, è restaurada; èl' cors de la nau ó del leny no y pagres, per ço com la nau ó leny assats pert pus ques' leva del loch desus dit, ès' met á ventura de navegar, ab voluntat dels dits mercaders, lá on ells volrán è al cominal de la nau será vist que sia faedor.

E si per ventura en la nau ó leny no haurá ne y romandrà exárcia ab que la dita nau ó leny pusca anar ne navegar en aquell loch on descarregar devia, ans sen' haurá á tornar en aquell loch on lo dit viatge será stat levat, è la dita nau ó leny haurá carregat; lo dit git, ó contrast, que entre lo senyor de la nau ó leny è los dits mercaders será per lo cas desus dit que esdevengut los será, deu

y se dexáre algunos aparejos con consentimiento de los mismos; ya sea que en dicha nave queden aparejos con que pueda salir y navegar seguramente hasta el destino adonde debe descargar, ó ya sea que no queden, si aquellos aparejos que dexó, como está dicho, se pierden, deben reintegrarse con la mercadería que hubiese restado, ó se hubiese salvado, en lo qual debé el buque contribuir con la mitad de su valor.

Y si los aparejos que se dexaron no se pierden, antes se salvan con algunos dispendios que se hagan ó hayan de hacerse; estos dispendios deben reintegrarse en la forma que se ha dicho arriba, de los aparejos si se hubiesen perdido, bien entendido que la referida echazon no fuese llana, sino que fuese echazon semejante á naufragio. Más si la echazon es llana, y no semejante á naufragio, y dichos aparejos, que se dexaron, como está dicho arriba, con consentimiento de los mercaderes, se pierden todos, ó parte de ellos, y haya que hacer dispendios por salvarlos; estos dispendios deben reintegrarse todos, por sueldo y por libra, con la mercadería que quedó salva y libre; sin que en esto el buque pague cosa alguna, pues harto pierde la nave puesto que zárpa del lugar sobredicho, y se arriesga á navegar por voluntad de dichos mercaderes á donde ellos quieran, y á la tripulacion parezca bien hacerse.

Si acaso en dicha nave no hay, ni han quedado aparejos con que pueda ir y navegar al destino adonde debia descargar; ántes bien tiene que regresar al lugar en donde habia emprendido el viage y tomó su cargazon; el caso de la referida echazon, ó litigio que hubiere entre el patron y dichos mercaderes sobre el accidente referido que les sobrevino, deberá decidirse en el lugar

deu esser determenat en aquell loch on la dita nau carregá, è encara y será tornada per lo cas desus dit. Empero, es axi á entendre, que sil' dit cas de ventura los será esdevengut pasada mi ja via avant; deu esser determenat en aquell loch on la dita nau ó leny devia descarregar, ia sia açó que la dita nau ó leny sia ó fos tornat en aquell loch on carregá ó havia carréat. Empero, sil' dit cas será esdevengut ans de mi ja via d' aquell loch on devia descarregar; deu esser determenat allá on la dita nau ó leny carregá, si ab açó qui romás li será y será tornada.

E sil' dit senyor de la nau ó leny demanará nolit axi de la roba perduda com de la salvada; deuli esser donat, è ell per aquell nolit deu ajudar á la roba que perduda será è gitada: è si ell nol' ne demanará, ne pendre nol' ne volrá; per aquell nolit ell no es tengut de res á metre en lo dit cas. E sil' dit senyor de la nau ó leny volrá haver nolit de la roba que salvada será; ell es tengut de complir lo viatge ab aquella roba que salvada será è de que ell demanará lo nolit als dits mercaders.

E sil' dit senyor de la nau ó leny no volrá nolit de la roba perduda ne d' aquella que salvada será; lo dit senyor de la nau no es tengut de complir lo viatge als dits mercaders si ell nos' volrá; per ço quel' senyor de la nau asats y ha de pérdua, pus que y haurá consumada la sua persona, è encara haurá perdut son temps è sa vianda, è encara sa nau ó leny en partida consumat. Salvo empero, que sia axi entés, quels dits mercaders fossen ó sien en loch menys de perill, è que fossen en terra d' amichs, è que fossen en loch on trobassen nau ó leny qui la roba que romasa los seria los volgués portar ab lurs diners. E aquell pati quel' senyor de la nau ó leny farà ab

gar donde la nave cargó, y á donde regresó por causa del sobredicho accidente. Pero debe esto entenderse de manera, que si este accidente les sucede pasada ya la mitad del viage, debe decidirse en el lugar en donde la nave debia descargar, aunque ésta hubiese regresado al lugar en donde habia cargado. Más si el referido accidente hubiese acontecido antes de la mitad del viage de aquel lugar en donde debia descargar; el caso deberá decidirse allí en donde la nave cargó, si ésta hubiese regresado con los efectos que le quedaron.

Y si el patron pidiere flete, tanto por la mercadería perdida, como por la salvada, se le deberá dar, más él con este flete debe ayudar al resarcimiento de la mercadería perdida, y que se arrojó. Y si no lo pidiere, ni quisiere tomarlo; de aquel flete no estará obligado á poner nada en dicha desgracia. Pero si el patron quiere cobrar fletes por la mercadería que quedó salva; estará obligado á concluir el viage con dicha mercadería salva de la qual pidiere flete á dichos mercaderes.

Y si el patron no quiere fletes de la mercadería perdida ni de la salvada; no estará obligado á concluir el viage á dichos mercaderes, sino quiere: porque harta pérdida tiene en ello el mencionado patron, pues consume su persona, pierde su tiempo, y sus provisiones, y hasta en parte deteriora su buque. Pero deberá esto entenderse en el caso, de que dichos mercaderes estén ó estuvieren en parage no peligroso, y en tierra amiga, y en lugar en donde hallasen embarcacion que quisiese por dinero llevarles la mercadería que les quedó. Y sea el que fuese el ajuste que el patron hiciera con los mercaderes, por el mismo deben ser tratados los mari-
ne-

MARITIMAS.

265

ab los mercaders; á aquell páti meteix neros, y deben estar al mismo contrato.
deuen esser los mariners.

CAPITOL CCXCIV.

CAPITULO 294.

DE NAU QUE ALLEVIARA DE DE NAVE QUE ALIJARE
exárchia aprés que haurá de aparejos despues de haber
carregat. cargado.

SI algun senyor de nau ó leny haurá carregat en algun loch de roba de mercaders; sil' senyor de la dita nau ó leny, aquí en aquell loch meteix on haurá carregat, ó en altre loch alleviará ó haurá alleviat per qualsevol raó, è com lo dit senyor alleviará ó farà alleviar dita nau ó leny, ne traurá ó farà traure veles, ó áncoras, ó alguna altra exárchia ans que la dita nau ó leny sia descarregada; è á la dita nau ó leny vendrá ó sostendrá algun dan, ó pérdua, ó consumament: si al dit senyor provat será que per culpa d' ell ó de la exárchia que treta ne haurá, será esdevengut lo dit dan; lo dit senyor es tengut de tot esmenar è restituir sens tot contrast.

E si al dit senyor trobats no serán alguns bens, ne haurá de que pusca esmenar è restituir lo dit dan als dits mercaders; si es aconseguít, ell deu esser prés è més en poder de la senyoria, axi com á comandatari; ear tot senyor de nau ó leny es è deu esser dit è rebut per mercader è per comandatari en tots los negocis qu' ell haurá á fer ab mercaders per raó de sa nau ó leny: è aço per moltes raons, les quals no cal ara dir.

SI un patron, despues de haber cargado en qualquiera parage su embarcacion de efectos de algunos mercaderes, en aquel mismo lugar en donde cargó, ó bien sea en otro, alija, ó hace alijar su nave por qualquiera motivo que fuese, y en esta maniobra saca, ó hace sacar del buque, velas, ó anclas, ú otro aparejo, antes que haya descargado: si á la referida nave acontece despues algun daño, pérdida, ó deterioracion que tenga que sufrir; y al dicho patron se le probase, que por su culpa, ó por causa de los aparejos que sacó de abordó se ha ocasionado aquel daño; estará obligado á resarcirlos y reintegrarlos todos sin contradiccion alguna.

Y si al patron no se le hallan bienes, ni tiene de que poder resarcir, ni restituir dicho daño á los mercaderes; si se le encuentra, se le debe prender, y entregarlo á la justicia, como á encomendero, porque todo patron debe ser recibido y declarado por mercader y por encomendero en todos los negocios que tenga que tratar con los mercaderes por razon de su nave: y esto por muchas razones que no es menester aqui exponer.

266

COSTUMBRES

CAPITOL CCXCV.

CAPITULO 295.

COM DEU PAGAR NOLIT
en fet de git.

COMO DEBEN LOS FLETES
contribuir en el caso de
echazon.

COM-la opinió de molts sia en diverses maneres, del nolit com deu pagar en fet de git; è com no; opinió es d'alguns de tot lo nolit que'l senyor de la nau ó leny reb de sos mercaders, que si la nau ó leny haurá gitat en aquell viatge, que per tot aquell nolit deu pagar lo senyor de la nau ó leny en aquell git.

Item, es opinió d'altres: que sil' senyor de la nau ó leny pren nolit axi de la roba gitada com de la salvada; que deu pagar en lo git tant solament per aquell nolit qu' ell reb de la roba gitada.

Item, es opinió d'alguns altres: que sil' senyor de la nau ó leny no pren nolit de la roba gitada; qu' ell no deu pagar d'aquell nolit que rebut haurá en lo git.

E quascú dels mercaders, ó altres persones qui las dites opinions han en sí, les pensen haver è dir ab bon enteniment, è en aquell los deu esser prés. E per ço los antichs antecesors nostres qui primerament anaren per lo mon en diversos lochs è partides, ells veent è entenent les opinions desus dites, hagueren, de consell è accort en sí meteixs, en quina manera ells porien tolre è remoure les dites opinions: è aço per tolre contrasts è treballs, è que no pugen esser ne esdevenir entre los senyors de les naus è lenys, è los mercaders, ne encara ab altres persones qui ab ells haguessen á fer per alguna raó.

Per ço ells, no planyent lurs treballs, nou gitaren á negligencia, per haberne merit de Deu, è amor è gracia de les gents; è per tolre los contrasts, è les opi-
nions

ES de diversas maneras la opinion de muchos sobre el punto de como han de pagar ó no los fletes en el caso de echazon. Algunos opinan que si la nave ha alijado en aquel viage, el patron debe contribuir en la echazon que se haga con todo el flete que perciba de sus mercaderes.

Item, es opinion de otros: que si el patron toma flete asi de la mercadería arrojada como de la salvada; debe pagar en la echazon tan solamente con el flete que perciba de la arrojada.

Item, es opinion de otros: que si el patron no toma flete de la mercadería arrojada, no debe pagar en la echazon con aquel flete que hubiere percibido.

Y como cada uno de los mercaderes, ó de las otras personas que tienen dichas opiniones, creen tenerlas y alegarlas con buena intencion, con esta misma se les deben admitir. Por lo qual los antiguos antepasados nuestros, que primero corrieron el mundo, viendo y oyendo en diversos lugares y países las sobredichas opiniones; trataron, de consejo y comun acuerdo entre ellos, de qué manera podrian quitar y remover las referidas opiniones, todo con el fin de evitar questões y daños que podian suceder entre los patrones y los mercaderes, y tambien otras personas que tuviesen que tratar con ellos por algun motivo.

Por esto no perdonaron fatiga ni diligencia; y para merecer con Dios, y tener el amor y gracia de las gentes quitando los debates y opiniones referidas,
di-

MARITIMAS.

267

nions desus dites, digueren è declarararen ho axi com en aquest capítol es scrit è ordenat.

Que tot nolit, qui promés será de donar per mercaders ó per altres personas al senyor de la nau ó leny; que li deu esser donat è pagat sens tot contrast, segons empero les convinences è empreñiments que serán fetes è empreses entre los mercaders, è totes altres personas ab los senyors de les naus ó lenys; è los senyors de les naus son tenguts de pagar en fet de git per tot aytant com los sobrarà del nolit qu' ells rebut haurán dels dits mercaders, è encara d' altres personas per lo dit viatge. Empero, es axi á entendre, que los senyors de les naus è lenys deuen abatre è levar dels dits nolits lo loguer dels mariners è la vianda, è totes avaries que fetes haurán per lo dit viatge, que iustes sien. E de tot aço desus dit deuen comptar los senyors de les naus ó lenys, ó hom per ells, ab los mercaders ó ab qui ells se volrán; è si ho volrán lexar en lur fé, aço sia en voluntat dels mercaders.

E axi los senyors de les naus è lenys son tenguts de metre è de pagar en git per tot ço que net los sobrarà del nolit qu' ells rebut haurán dels dits mercaders, per lo dit viatge, on lo dit git será stat fet, per sou è per liura, axi com farà la roba salvada á la gitada.

E si per ventura y haurá alguns dels mercaders, ó tots, qui dirán quel senyor de la nau ó leny mete è pague en lo dit git per lo torn qu' ell haurá, ço es á saber, del nolit quel dit senyor haurá d' altres mercaders, ó d' aquells meteixos, ó d' altre roba, ó d' aquella meteixaxa, si ab ell sen' tornarán; los senyors de les naus ó lenys nols ne son tenguts per alguna raó, pus lo git será ia comptat

dixeron y declararon lo escrito y ordenado en el capítulo siguiente.

Que todo flete que hubieren prometido dar y pagar mercaderes, ú otras personas, al patron, se le deberá dar y satisfacer sin contradiccion alguna, bien que segun los conciertos y pactos que se hubiesen hecho y convenido entre dichos mercaderes ú otros, y los patrones: más éstos estarán obligados á pagar en el caso de echazon con todo quanto les sobráre del flete que hubiesen recibido por aquel viage de los mercaderes ú otras personas. Pero ha de entenderse de este modo: que los patrones deben rebaxar y sacar de aquellos fletes las soldadas de los marineros, y la provision de boca, y todos los dispendios que se hayan causado por el referido viage, siendo legitimos. Y de todo esto deben hacer la liquidacion ó el computo los patrones, ó el apoderado de ellos, con los mercaderes, ó con quien estos elijan; y si éstos quieren, estará á su arbitrio el dexarlo á la buena fé de los patrones.

Asi, pues, los patrones deben contribuir en la echazon con todo lo que les quede líquido del flete que hayan recibido de dichos mercaderes por el viage en que se habia executado la referida echazon, por sueldo y por libra, á proporcion de lo que pague la mercadería salvada por la arrojada.

Y si acaso hubiese algunos mercaderes, ó bien fuesen todos, que dixeren: que el patron ponga y pague en dicha echazon con el retorno que trayga, es á saber, con el flete que perciba de otros mercaderes, ó de ellos mismos, bien sea por otra mercadería ó bien por la misma, si regresan con él; dicho patron no estará obligado á ello por ningun motivo, puesto que la echazon se

tat del altre viatge, è per ço que la roba que la nau ó leny portá al retorn del viatge, no es aquella, ne d'aquells mercaders, ne es obligada á aquella, ne es raó queu sia, neu deia esser per alguna raó. E axí, per les raons desus dites, è encara per moltes altres, no es tengut, en lo git que fet será en lo primer viatge, del nolit que haurá del torn, per alguna raó. E per ço fon fet aquest capítol desus dit, è per les raons en ell contingudes; no contrastant algunes raons en alguns altres capítols contingudes.

CAPITOL CXCIV.

DE NAU QUE PER FORTUNA,
ó altre accident ha á ferir
en terra.

NAU ó leny que haia á ferir en terra per fortuna de mal temps ó per qualsevol altre cas se sia; lo senyor de la nau ó leny deu dir è manifestar en aquell punt, è en aquella hora, als mercaders, en oïda del scrivá, è del notxer, è dels mariners: Senyors, nons podém ascondir que no haiém á ferir en terra: è io diria en axí, que la nau anás sobre los havers, èls havers sobre la nau. Sils mercaders ho atorgan tots ó la maior partida, è si la nau ne va en terra, es' romp, ó pren algun dan; aquella nau ó leny, á qui aquest cas ó aquesta ventura será esdevenguda, deu esser preat, è posat preu quant valia abans que la dita nau ó leny vengués á terra, entre los mercaders de qui la roba será ques' será salvada, èl senyor de la nau ó leny, si entre ells sen' porán avenir: si no, deu esser més aquell contrast, que entre ells será per raó del preament de la nau ó del leny á qui aytal cas com desus es dit

descontó ya del viage de ida, y que las mercaderías que conduce la nave en el retorno no son las mismas, ni de los mismos mercaderes, y asi no estan sujetas á la contribucion, ni es justo que lo esten, ni puedan estarlo por motivo alguno. Y asi por las sobredichas razones, y por muchas otras, el patron no debe contribuir en la echazon, que se executó en el viage de ida, con el flete que perciba del retorno, por motivo alguno. A este fin, pues, se hizo el presente capítulo, y por las razones en él contenidas, no obstando otras expresadas en otros capítulos.

CAPITULO 194.

DE LA NAVE, QUE POR
borrasca ú otro accidente tiene que
barar en tierra.

QUando una nave tiene que barar en tierra por desgracia de temporal, ó por otro accidente qualquiera; el patron deberá decir y manifestar en aquel punto y hora á los mercaders, á presencia del escribano, del contra maestre, y de los marineros: Señores, no nos podemos librar de no tener que barar en tierra: y asi mi dictamen sería, que el buque respondiese por los caudales, y los caudales por el buque. Si los mercaderes todos, ó la mayor parte de ellos, lo conceden, y la nave da en tierra, y allí se rompe, ó recibe algun descalabro; aquella nave, á la qual sucediere tal accidente ó desgracia, deberá ser justipreciada por el valor que tenia antes que barase entre los mercaderes dueños de los generos que se hubiesen salvado y el patron, si pudiesen entre sí componerse. Y si no pudiesen, debe ponerse la cuestión que hubiere entre ellos por razon del avalúo del buque que padeció tal

MARITIMAS.

269

dit serà esdevengut, en poder de dos bons homens qui sien e sápien be de l'art de la mar; e qualsevol cosa que á aquells ne serà vista per bé, e ells ne dirán, allon' deu esser seguit.

E si la nau ó leny se romprá, lo haver que salvat serà, deu donar al senyor de la nau ó del leny tot aquell preu que entre ells serà arvingut, ó aquell que aquells dos bons homens, en poder de qui serà més, ne haurán dit on' dirán. Empero tota la exárcia, e tot ço ques' salvará de la nau ó leny á qui aytal cas serà esdevengut, deu esser preada e mesa en preu; e aquell preu deu esser levat del preu d'aquella nau ó leny que trencat serà, ço es, del preu que entre los mercaders de qui l'haver salvat serà el' senyor de la nau ó leny serà emprés, ó tot en axi com aquells dos bons homens ho haurán dit; el' senyor de la nau deula rebre en aquell preu que de la nau deu haver. E si ell pendre no la y volrá, sia mesa al encant, e qui mes y dirá, aquell la haia; empero tota via deu haver lo senyor de la nau aquell preu qui posat serà á la nau.

E si per ventura la nau ó leny nos' romprá, mas ques' consentirá, ó pendrá algun dan; lo senyor de la nau ó del leny es tengut de metre part en aquell consentiment, ó en aquell dan que la nau ó leny haurá prés, per tot aquell preu que la nau ó leny serà preat, per sou, e per liura, axi com l'haver qui salvat serà, e en tota la missió que costará aquell consentiment ó aquell dan que la nau ó leny haurá prés.

Empero, sil' senyor de la nau dirá que la nau vaia sobre los havers ques' salvarán, els mercaders lo y atorgarán; lo senyor de la nau no agermanará la nau ab l'haver. Si la nau ne va en ter-
ra,

tal fracaso, al juicio de dos hombres buenos, que sean y entiendan bien del arte de marear; y qualquiera cosa que á estos pareciere bien y pronunciaren sobre ello, esto deberá ser observado.

Y si aquel buque se rompiere; los efectos que se hubiesen salvado, deberán dar al patron todo el precio que entre ellos se hubiese convenido, ó el que los referidos dos hombres buenos, á cuyo arbitrio se dexó el avalúo, hubiesen declarado, ó declaráren. Pero toda la xárcia, y todo lo que se salváre de la nave que padeció aquella desgracia, deberá ser estimado y avaluado; y su importe deberá rebaxarse del valor de dicho buque que fracasó, esto es, del precio que entre los mercaderes dueños de los generos y el patron se hubiere convenido; ó sino, conforme á lo que aquellos dos hombres buenos hubiesen pronunciado: y entonces el patron deberá tomarlo en parte del precio que por la nave habia de percibir. Y si tomarlo no quiere; se pondrá en subhasta; y el que mas puja haga, aquel se lo deberá llevar, mas siempre el patron percibirá el valor de la nave, conforme al precio en que fué estimada.

Y si por fortuna la nave no se rompiere, sino que se cascáre, ó recibiere algun daño; el patron quedará obligado á contribuir, en aquel descalabro ó daño que hubiese padecido la nave, con todo el valor en que fuese estimado el buque, por sueldo y por libra, así como los efectos que se hubiesen salvado; y tambien en todos los gastos que importaren los reparos de aquel descalabro ó daño.

Pero si el patron dixere: que la nave responda por los generos que se salvarasen, y los mercaderes se lo conceden; no mancomunará el buque con la mercadería, porque de esta suerte si la nave

ra, è pren algun dan; tot lo dan que la nau pendrà, li deu esmenar aquell haver ques' salvará; quel' senyor de la nau no y es tengut de res á metre, per ço car la nau nos' serà agermanada ab l'haver, è per ço car los mercaders lo y haurán atorgat. E si la nau se romprá, aço no cal dir ni recapitular, per ço car ia es en lo capítol desus dit esclarit è certificat.

Empero, sils mercaders dien è manifesten al senyor de la nau quels havers perduts fagen á aquells ques' restaurarán, èl' senyor de la nau èls mercaders ho atorgan tots ó la maior partida; l'haver perdut deu esser comptat sobre l'haver restaurat per sou è per liura: è lo senyor de la nau es y tengut de metre tot lo preu que haurá hagut, en esmena de la nau, al haver perdut, axi com farà l'haver restaurat, per sou è per liura.

E si per ventura en la nau no havia mercader algu, lo senyor deu è pot esser mercader en aquell cas è en aquella sabó; è aço que farà, queu faça ab consell del notxer, è del scrivá, è dels mariners. E sil' senyor de la nau fa axi, aço deu esser axi tengut per ferm, com si tots los mercaders y eren, ó axi com si tota la roba era sua.

CAPITOL CXCIV.

DE NAU CARREGADA QUIN'
va en terra.

SI algun senyor de nau ó leny haurá carregada la sua nau dl' seu leny de roba de mercaders per anar descarregar en algun loch, lo qual loch serà ia emprés entre ell è los mercaders de qui aquella roba serà; è anant en aquell vi-
at-

ve bara en tierra, y recibe algun descalabro; todo el daño que padezca se lo deberán reparar los generos que se salven, pues el patron no queda obligado á contribuir, porque no ha mancomunado el buque con la mercadería, lo qual los mercaderes se lo habian otorgado. Y si la nave se rompe, nada es menester sobre esto decir, ni repetir, pues ya está declarado y prevenido en el articulo antecedente.

Pero si los mercaderes dicen y manifiestan al patron, que los generos perdidos respondan por los que se salven, y los mercaderes se lo otorgan, todos ó la mayor parte; los generos perdidos deberán ayudarse con los salvados, por sueldo y por libra; y el patron deberá juntar, en la contribucion de la reparacion del buque, todo el flete que cobró con los generos perdidos, así como paguen los salvados, por sueldo y por libra.

Y si por ventura en la nave no hay mercader alguno, el patron debe y puede ser mercader en aquel caso y sazón; bien que lo que haga, lo debe executar con acuerdo del contramaestre, del escribano, y de los marineros. Y lo que haga así, deberá ser tenido por tan firme como si se hallasen allí todos los mercaderes, ó como si todos los generos fuesen suyos.

CAPITULO 195.

DE NAVE CARGADA QUE
da al través.

SI un patron hubiese cargado su nave de generos de algunos mercaderes para ir á descargarlos á lugar determinado, que se hubiese ya convenido entre él y los mercaderes dueños de aquellos efectos; y en la navegacion de aquel viage
le

MARITIMAS.

271

atge, vendrà li cas de ventura quen' irà en terra; è si la nau ol' leny se romprà, ó pendrà algun dan, deuli esser feta esmena, segons que entre ell è los mercaders serà emprés abans que la nau ó leny vaia en terra.

E sil' senyor de la nau ó leny demana lo nolit; deuli esser donat, si quantitat de roba s'y haurá salvada; è si res no s'y salvará, negú no li es tengut de nolit á pagar pus que axis' serà que tota la roba serà perduda. E si quantitat de roba s'y salva, è ell demana lo nolit axi de la roba perduda com de la salvada; deuli esser pagat segons que la roba haurá portada, è ell es tengut d' ajudar á esmenar aquella roba que serà perduda per tot aytant com ell haurá rebut de nolit, per sou è per liura, axi com farà la roba que serà salvada. E sil' senyor de la nau no demanará nolit sino de la roba que serà salvada, ne ell ne pendrà; ell no es tengut de ajudar á esmenar aquella roba que serà perduda, pus que nolit algú non' haurá prés ne hagut res, go es á entendre, per lo nolit.

E si por ventura entre lo senyor de la nau ó leny è los mercaders no haurá convinença ne empresió alguna, com la nau ó leny ne va en terra; si la nau ó leny romp ó pren dan, los mercaders no li son tenguts de esmena á fer, pus alguna convinença ne empresió no serà feta entre ells; si donchs los mercaders no li volrán fer alguna gracia; mas son li tenguts de pagar lo nolit de la roba que serà restaurada per aytant com ell portada l' haurá.

E si per ventura entre lo senyor de la nau ó leny, è los mercaders haurá convinença ó empresió alguna; los mercaders li son tenguts de esmena á fer segons que la convinença ó empresió serà feta entre ells èl' senyor de la nau ó leny;

le aconteciese la desgracia de dar al traves, y el buque se rompiere, ó recibiere algun daño; deberá darsele un resarcimiento, segun se hubiere pactado entre él y dichos mercaderes antes de bazar la nave.

Si entonces el patron pide su flete, se le deberá dar si alguna porcion de generos se hubiese salvado; pero si nada se recobrase, no habrá obligacion de pagarle flete, siempre que sea asi que todos los generos se hayan perdido. Pero si se recogiere alguna porcion de ellos, y pidiere el flete asi de los perdidos como de los salvados, deberá pagarsele segun los que hubiese llevado; mas tambien él deberá ayudar á resarcir los efectos con todo lo que hubiese recibido de fletes, por sueldo y por libra, en la misma proporcion que contribuirán los efectos salvados. Más si el patron no pidiere flete sino de los efectos que se hubiesen salvado; ni cobráre otro; no tendrá obligacion de ayudar con el flete á resarcir los perdidos, puesto que no tomó por ellos fletes, ni recibió cosa alguna.

Si por acaso entre el patron y los mercaderes no hay pacto ni ajuste alguno, y quando la nave da al traves, se rompe ó recibe daño; los mercaderes no deben darle resarcimiento alguno, puesto que entre ellos no habia convenio ni pacto; á menos que dichos mercaderes quisiesen darle alguna ayuda de costa. Pero sí deberán pagarle el flete de los efectos que se hubiesen salvado en razon de la distancia á que los hubiese llevado.

Y si por ventura entre el patron y dichos mercaderes hubiese algun convenio ó pacto establecido; estos estarán obligados á darle resarcimiento, segun fuere el pacto ó convenio, pudiendo y debiendo el patron retenerse de los efectos

tos

è pot è deu retenir d' aquella roba dels mercaders tanta, fins que li sia ben bastant á aquella esmena á que los mercaders li serán tenguts de fer, è encara á molt mes, per ço qu' ell nols haia anar de rere per lo seu meteix. E aço no li pot algú ne deu contrastar, èl' senyor de la nau ó leny no es tengut de pendre fiança, ne penyora d' altre roba, sino d' aquella meteixa qu' ell se havia portada, si ell nos' vol, ne senyoria, ne algú altre no lon' deu forçar, ne pot, si ell nos' vol.

CAPITOL CXCVI.

DEL DESCARREGAR,
part ab bonança, è part
ab fortuna.

SI alguna nau vendrà á descarregar en algun loch, è vendrà ab bonança, ó ab fortuna; si la nau ó leny vendrà ab bonança, è descarregarà aquell iorn una quantitat de la roba á bon mercat, è la nit ó al iorn metrés' temporal, è en lo sendemá costará de descarregar mes la meytat ó les dues parts que no fahia lo iorn qu' ell començá á descarregar; aquells mercaders de qui será aquella roba que será descarregada á bon mercat, no son tenguts de res esmenar á aquells mercaders de qui será la roba que descarregarà á caristia; si donchs entre ells no era feta convinença, com començaren á descarregar, que l' una roba ajudás á l' altra, si mes costaba de descarregar, per ço com per ventura se esdevé á quascú de pendre mercat ó caristia.

Encara mes: si com la nau ó leny haurá descarregada una quantitat de la roba que haurá portada, se metrá temporal tan gran; que la roba que serà romasa á descarregar, se perdrá; aque-

tos de los mercaderes, hasta la cantidad que cubra bien aquel resarcimiento que ellos estan obligados á darle, y aun mucho mas, á fin de que no haya de ir en busca de ellos por lo que es suyo, sin que esto nadie deba ni pueda disputarselo; ni tampoco el patron, si no quiere, estará obligado á tomar hipoteca ni prenda de otros generos, sino de los mismos que habia llevado; ni tampoco juez alguno, ni otra persona, debe ni puede obligarle á ello, si él no se conforma.

CAPITULO 196.

DEL DESCARGAR,
parte con bonanza, y parte
con temporal.

SUPóngase que llega una nave á descargar en un lugar, y que arriba con bonanza, ó con borrasca. Si llega con bonanza, y descarga aquel dia una porcion de efectos á precio cómodo; y á la noche de aquel dia sobreviene temporal, de modo que el dia siguiente cueste la descarga la mitad ó dos terceras partes mas que costó al dia en que empezó á descargar; los mercaderes dueños de los efectos que se habian descargado á precio cómodo, no están obligados á resarcir cosa alguna á los otros mercaderes, cuyos sean los efectos que se descargaron á precio mas subido, á menos que entre ellos estuviere estipulado al empezar la descarga, que unos generos ayuden á los que cuesten mas de descargar, porque á las veces sucede lograr mas ó menos conveniencia.

Por otra parte: si despues que la nave ha descargado una porcion de los generos que llevó, entráre temporal tan recio, que los que quedaron por descargar, se perdieren; aquellos efectos que

MARITIMAS.

273

aquella roba que serà descarregada ia, no es tenguda de res esmenar á aquella que serà perduda; si donchs entre los mercaders, de qui aquella roba serà, no era emprés que l' una roba fes ajuda á l' altra.

E si mercader no y haurá algú en la nau, èl senyor de la nau ó leny agermanará l' una roba ab l' altra, deu esser axi tengut per ferm com si tots los mercaders y eren, ó axi com si tota la roba era sua: que sua es, pus que la te en comanda. E si la nau ó leny se perdrá ó pendrá algun dan, èl senyor de la nau ó leny èls mercaders agermanarán l'haver ab la nau ó leny, è la nau ó leny ab l'haver se perdrá; aquella roba ques' salvará, deu ajudar á esmenar la nau ó leny, segons que les avinences serán entre ells empreses. E si empresió ne convinences no y haurá alguna; qui perdut haurá, per perdut se haurá anar.

Si en la nau ó leny no haurá mercader algú, èl senyor de la nau agermanará la nau ó leny ab l'haver ab consell de tot lo cominal de la nau ó de la maior partida; deu esser tengut axi per fer com si tots los mercaders, y eren, ó en axi com si tota la roba era sua: que sua es, pus que la te en comanda. Empero sil' senyor de la nau ó leny nou farà ab consell de tot lo cominal de la nau ó de la maior partida; no deu haver valor. Per que tot senyor de nau ó leny se deu guardar com farà ses faenes è com nó, per ço que ço qu' ell farà, queu faça en guisa que sia tengut per ferm.

esten ya descargados, no deberán resarcir en nada á los perdidos, á menos que entre los mercaderes dueños de unos y otros efectos, no se hubiese estipulado que los unos generos ayudasen á los otros.

Y si no hubiese mercader alguno en la nave, y el patron mancomunáre unos generos con otros; esto deberá ser tenido por tan firme como si estuviesen alli todos los mercaderes, ó como si todos los efectos fuesen de él: que suyos son, pues los tiene en encomienda. Y si el patron y los mercaderes mancomunáren los generos con el buque, y el buque juntamente con dichos generos se perdiera ó recibiere algun daño; los que se salváren deberán ayudar á resarcir el buque, segun fuesen ajustados entre ellos los convenios; pero si no hubiese pacto ni convenio alguno, aquel que perdiera, perdido quedará.

Si en la nave no hubiese mercader alguno, y el patron mancomunáre el buque con los generos, con parecer de toda la tripulacion de la nave, ó de la mayor parte; deberá tenerse esto por tan firme, como si estuvieren alli todos los mercaderes, y como si todos los generos fuesen de él: que suyos son, pues los tiene en encomienda. Más si el patron no lo hiciera con acuerdo de toda la tripulacion ó de la mayor parte; no debe tener valor alguno. Por lo que todo patron debe poner cuidado como haga sus operaciones, ó como no; á fin de que lo que haga sea de tal modo, que se tenga por firme.

274

COSTUMBRES

TITULO XII.

DE LAS AVERIAS CAUSADAS

*á una nave mercante por insulto de baxeles enemigos
ó de corsarios.*

CAPITOL CCLXXV.

DE NAU DE MERCADERIA
presa per nau armada.

SI alguna nau ó leny armat, qui entrará en cors, on' exirá, ó y será, encontrará ab alguna altra nau ó leny de mercaderia: si aquella nau ó leny de la mercaderia será d' enemichs, è ço que dins será; en aço no cal als dir, per ço car quascú es tan cert que ia sap que sente á fer, per que no cal en aytal cas posar alguna raó.

Empero, si la nau ó leny qui prés será, es d'amichs, è la mercaderia qu' ell portará será d' enemichs; l' almirall de la nau ó del leny armat pot forçar è destrenyer aquell senyor d'aquella nau ó d'aquell dit leny qu' ell prés haurá, qu' ell ab aquella sua nau li deia portar ço que de sos enemichs será, è encara qu' ell so te en sa nau, ó en son leny tro que sia en loch de recobre; es axi á entender, que l' almirall, ó hom per ell, la tenga rera sí en loch que no haia paor que enemichs la li poguessen tolre: l' almirall emperó pagant á aquell senyor d'aquella nau ó d'aquell leny tot lo nolit qu' ell haver devia si la portás en aquell loch on descarregar la devia, ó segons que en lo cartolari será trobat scrit. E si per ventura cartolari algú no será trobat; lo senyor de la nau ó leny deu esser cregut per son sacrament, per raó del dit nolit.

En-

CAPITULO 275.

DE NAVE MERCANTE
apresada por baxel corsario.

SI un baxel armado, al salir, ó al volver de su curso, ó en la navegacion, se encuentra con alguna nave mercante, y el buque y la carga que lleva es de nacion enemiga; sobre esto nada hay que declarar, porque no hay quien ignore como se debe proceder, pues sobre este caso no es menester establecer razon alguna.

Pero si la nave que fué apresada, es de nacion amiga, y la mercaderia que lleva fuere de enemigos, el comandante del baxel armado podrá obligar y forzar al patron de la nave que habia apresado, á conducirle con aquella misma nave las mercaderias que fuesen de sus enemigos, las cuales conservará aun en su buque, hasta que esté en lugar seguro: debiendose así entender, hasta que el comandante, ó su teniente, la amaren á su popa en parage donde no tenga miedo de que los enemigos se la puedan quitar. Pero el comandante deberá pagar al patron de dicha nave mercante, todo el flete que éste debería tomar si las llevase al destino donde habia de descargarlas, ó segun constase en el protocolo. Y si no se encontrase protocolo; el patron de la nave deberá ser creído baxo de juramento en lo tocante á dicho flete.

Más

. MARITIMAS.

275

Encara mes, si per ventura com l'almirall, ó hom per ell, serà en loch que go que guanyat haurá porá salvar; si ell vol que aquella nau ó leny que prés haurá, li port go qu'ell guanyat haurá, ell lo y deu portar al dit almirall, ó á aquell qui per ell y serà. Empero deu sen' avenir ab ell; è qualsevol avinenga ó expressió que entre ells feta serà, lo dit almirall, ó aquell qui per ell y serà, es mester que la y attena.

E si per ventura entre ells promissió ó convinenga alguna per raó del nolít feta no serà; lo dit almirall, ó aquell qui per ell y serà, es mester que paguen lo nolít á aquell senyor d'aquella nau ó leny, qui aquell guany portat los haurá en aquell loch on ells haurán volgut, tot aytant com altra nau ó altre leny ne deuria haver de nolít de semblant roba que aquella serà, è encara mes, sens tot contrast: è sia entés puy que aquella nau ó leny serà iunta en aquell loch on lo dit almirall, ó aquell qui per ell y serà, porá salvar go que guanyat haurá (es á entendre, que sia en loch d'amichs) tro en aquell loch on ell la li farà portar.

E si per ventura aquell senyor d'aquella nau ó leny qu'ells prés haurán, ó alguns dels sobredits mariners qui ab ell serán, dirán que han alguna roba que lur es en aquella nau ó leny; si es mercaderia, ells non deuen esser creguts per lur simple paraula, ans deu esser vist è guardat lo cartolari de la nau, si trobat y serà. E si per ventura cartolari algú trobat no y serà, lo senyor de la nau óls dits mariners deuen fer sagrament. E si ells per lur sagrament dirán que aquella roba sia lur; lo dit almirall, ó aquell qui per ell y serà, lals deu donar è deliurar sens tot contrast

Más todavía : si por ventura el comandante, ó quien haga sus veces, despues de haber aportado á parage donde tenga fuera de riesgo lo que ganó, quiere que la misma nave que él habia apresado se lo lleve, deberá el patron llevarselo al dicho comandante, ó á su teniente ; bien que qualquiera de estos deben componerse con el patron, de manera, que sea el que fuese el convenio ó pacto que hagan entre sí, el dicho comandante, ó su teniente, es menester que se lo cumplan.

Si acaso entre ellos no hubiere pacto ni convenio alguno hecho en orden al flete ; dicho comandante, ó su lugarteniente, es menester que al patron de la nave, que les haya llevado los efectos apresados al parage que ellos quisieron, le paguen sin contradiccion alguna igual flete al que otra nave debiera percibir de otra tanta mercadería como aquella, y aun mas subido ; bien que esto debe entenderse, despues que la referida nave haya aportado al parage en donde el sobredicho comandante, ó su lugarteniente, tengan puesta en salvo su presa, es á saber, que sea en país de nacion amiga el parage hasta donde se la hicieren conducir.

Si por ventura el patron de la nave que ellos apresaron, ó algunos de los mariners que van con él, dicen que tienen en aquella nave algunos efectos suyos ; si fuesen estos mercancía, no deberán ser creidos por su simple palabra, ántes bien deberá verse y registrarse el protocólo de la nave, si se encontráren en ella ; y si no se encontráren, el patron y los mariners deberán jurarlo. Y si dicen, baxo de juramento, que aquellos efectos son suyos ; dicho comandante, ó su lugarteniente, deberá darselos y entregárselos sin disputa alguna, atendida siempre la reputacion y calidad de los

Mm 2

que

trast, esguardada empero la fama, è la valor d' aquells qui sacrament farán è qui la roba demanarán.

E si per ventura lo senyor d'aquella nau ó leny de mercaderia qui prés será, contrastará qu'ell no volrá portar aquella mercaderia que en la sua nau ó leny será, è encara será d' enemichs, tro que aquells qui guanyada l'haurán la tengan en loch de recobre, per manament quel dit almirall lin' faça; lo dit almirall lo pot metre á fons, ó fer metre, si ell fer ho volrá; salvo que deu salvar les persones que y serán: è nenguna senyoria nol' ne pot destrenyer per mostra ne per clam que lin' fos fet. Empero es axi á entendre, que tot lo cárrech que en aquella nau ó leny será, ó la maior partida, sia d' enemichs.

E si per ventura la dita nau ó leny será d'enemichs, è lo cárrech qui es en la dita nau ó leny será d' amichs; los mercaders qui en la dita nau ó leny serán, è de qui lo dit cárrech será del tot ó en partida, se deuen avenir per raó de la dita nau que de bona guerra es, ab lo dit almirall per algun preu convinent, segons qu' ells porán: el dit almirall deulos fer tota convinença ó páti que convinent sia, è ell sofferir pusca á la justa raó. Empero, sils mercaders avinença ó páti ab lo dit almirall fer no volrán; lo dit almirall pot è deu amarinar la dita nau ó leny, è trametre en aquell loch on armat será: els dits mercaders son tenguts de pagar lo nolit á la dita nau ó leny, tot aytant com sils hagués portat lo dit cárrech que lur será, en aquell loch on portar lols devia, è als no.

E si per ventura los dits mercaders serán damnificats ó agreviats per raó de la força quel dit almirall los haurá fet; lo dit almirall nols n'es de res tengut,
per

que hicieren el juramento, y pidieren aquella mercancia.

Y si por ventura el patron de la nave mercante que fué apresada, resistiere sobre que no quiere conducir la mercaderia que tiene á bordo, siendo ésta de enemigos, hasta el parage en donde los que hicieron la presa la tengan puesta en salvo, por mas que se lo mande el comandante; éste podrá echarle á pique, ó hacerle echar, si quiere, dexando salvas las personas que vayan en ella; sin que juez alguno pueda hacerle cargos sobre lo hecho, por quejas ó representaciones que se le hagan: pero se entiende baxo el supuesto que todo el cargamento de aquella nave, ó la mayor parte, sea de enemigos.

Pero en el caso que dicha nave fuere de enemigos, y el cargamento que llevaba de amigos; los mercaderes que iran en ella, y de quienes sea el cargamento en el todo ó en parte, se deberán convenir, por lo tocante al buque, que es de buena guerra, con el sobredicho comandante en una cantidad competente, conforme puedan; y aquel comandante deberá admitirles toda composicion ó concierto que sea correspondiente, y que ellos puedan sufrir, segun justicia y razon. Pero si dichos mercaderes no quieren hacer composicion ó concierto alguno con dicho comandante; éste puede y debe amarinar aquella nave, y llevarla al lugar en donde habia armado, y los mercaderes estarán obligados á pagar al buque el mismo flete que si les hubiese llevado el cargamento, que era de ellos, al destino á donde debia conducirselo, y nada más.

Y en el caso que dichos mercaderes saliesen perjudicados, ó agraviados por causa de la violencia que aquel comandante les habia hecho; éste no les que-

MARITIMAS.

277

per ço car los dits mercaders no volgueren fer la dita avinença ó pátí ab lo dit almirall per raó de la dita nau ó leny qu'es de bona guerra; è encara per altra raó, per ço car á les vegades valrá mes la nau, ò' leny que no fa la mercaderia que porta.

Mas empero, sils dits mercaders serán volenterosos de fer la dita avinença ó pátí ab lo dit almirall, segons que damunt es ia dit, è' sobredit almirall pátí ó avinença fer no volrá per ergull ó superbia que en ell será, è axi com desus es dit forçiblement ab los dits mercaders sen' menará lo cárrech desus dit en que dret algú no haurá; los dits mercaders no son tenguts de pagar nolit de tot ne en partida á la dita nau ó leny, ne encara al dit almirall; ans lo dit almirall los es tengut de retre, è de restituir tot lo dan quels mercaders damunt dits per la força damunt dita sostendrán, ó sperarán ho sostenir per alguna raó.

Mas empero, si será ventura ó cas, que la dita nau ó leny armat desus dit se encontrará ab la dita nau ó leny de la mercaderia desus dita en tal loch, quels dits mercaders la dita avinença ó pátí haver no poguessen; sils dits mercaders serán homens coneguts, è tals que la dita avinença ó pátí fos en ells segur, lo dit almirall nols deu fer la dita força; è si lals fá, eslos tengut de restituir lo dan desus dit sils dits mercaders lo sostendrán. E si per ventura los dits mercaders, homens coneguts no serán, ó lo pátí desus dit pagar no porán; lo dit almirall los pot fer la força desus dita.

queda en nada responsable, puesto que ellos no quisieron ajustar composicion ni convenio por el rescate de la referida nave, que era de buena guerra; y además tambien porque muchas veces vale mas el buque que lo que importa la mercaderia que lleva.

Más, si dichos mercaderes tienen deseos de ajustar dicha composicion ó convenio con el referido comandante, segun se ha dicho, y éste no quiere entrar en composicion ni ajuste alguno por su orgullo y soberbia; y si, como queda dicho arriba, haciendo violencia á los mercaderes, se llevare consigo el sobredicho cargamento, al qual él ningun derecho tiene; los referidos mercaderes no estarán obligados á pagar flete, en el todo ni en parte, á la expresada nave, ni tampoco al dicho comandante; ántes bien éste deberá reintegrar á aquellos mercaderes de todos los daños que por la sobredicha violencia padecieren, ó tuvieren que padecer por algun motivo.

Pero si aconteciere la casualidad que el sobredicho baxel armado se encontrase con la referida nave mercante en tal parage, que aquellos mercaderes no pudiesen realizar el expresado ajuste ó convenio; si dichos mercaderes fuesen personas conocidas, y tales que se pudiese contar con dicho convenio; el comandante no debe hacerles violencia, y si se la hiciera, estará obligado á resarcirles todos los daños, si los sufriesen. Más si los mercaderes no fuesen hombres conocidos, y no pudiesen pagar aquella composicion; en este caso el comandante podrá hacerles aquella fuerza.

DE NAU PRESA, E
recobrada.

NAU ó leny que será stada presa per sos enemichs, si alguna nau ó altra d' amichs s'encontrará ab los dits enemichs qui la dita nau ó leny prés haurán: si la dita nau ó leny que los dits enemichs s'encontrará, tolrá, ó porá tolre per qualsevol raó la dita nau ó leny als dits enemichs qui, axi com desus es dit, presa l'haurán; la dita nau ó leny, è tot quant en ella será, deu esser salvo á aquell ó aquells de qui será è esser deu, si algú viu n'y haurá; aquell empero donant á aquells, qui als dits enemichs tolta l'hauran, trobadures convinents segons lo maltrèt que hagut ne haurán, è segons lo dan quen' haurán soffert.

Empero sia, è deu esser axi entés, que sils dits amichs l'haurán tolta als dits enemichs dins la senyoria è la mar de on la dita nau ó leny será, ó en loch on los dits enemichs no l'haguessen rera sí, aço es á entendre, en loch salvo; ells ne deuen haver, segons que desus es dit. Empero sils dits amichs tolran, ó haurán tolta la dita nau ó leny als dits enemichs en loch on ells la tenguessen rera sí, è en loch salvo; nols ne deuen esser donades trobadures si ells se volran, ans deu esser del tot lur sens tot contrast: que senyoria, ne alguna altra persona, nols y deu nils y pot per alguna iusta raó metre contrast.

Encara mes: si alguns enemichs haurán tolta alguna nau ó leny á algú ó alguns, si per ventura veuran, ó haurán vista d'alguna nau ó leny de que los dits enemichs haguessen dubte ó paor; è per lo dit dubte ó paor los dits enemichs le-xarán è desemparrarán la dita nau ó leny qu' ells presa haurán, axi com desus

DE NAVE APRESADA, Y
despues recobrada.

SI despues de haber sido apresada una nave por baxel de enemigos, otro baxel de amigos se encuentra con los que apresaron aquella nave, y se la quita, ó puede quitarsela por qualquiera motivo que sea; la referida nave, y todos quantos efectos en ella se hallen, deberán quedar salvos á aquellos, ó aquel de quienes fuesen, ó ser debiesen, si alguno de ellos vivo estuviere; pero estos tambien deberán dar á los que recobraron aquella nave de dichos enemigos, las albricias correspondientes, con consideracion al trabajo que les hubiese costado, y á los daños que en aquel hecho hubiesen padecido.

Debe sin embargo esto entenderse asi: si dichos amigos la hubiesen quitado á los enemigos dentro del dominio y mar de donde era la nave, ó en parage donde dichos enemigos no la tuviesen ya amarrada, es decir, no la tuviesen en lugar libre; deberán percibir las sobredichas albricias. Mas si dichos amigos quitaren, ó hubiesen quitado aquella nave á los enemigos, en lugar donde la tuviesen éstos amarrada, y en parage libre, no se les debe dar hallazgo si no lo quieren; antes bien debe ser suyo el todo sin contradicción, pues ni juez ni otra alguna persona, se lo debe ni puede poner en disputa con razon.

Mas todavia: si enemigos hubiesen tomado una nave á alguno, ó á algunos, y despues avistasen otra embarcacion, de la qual tuviesen sospecha ó miedo, y por este temor y recelo dexasen, y abandonasen la referida nave que habian apresado como queda dicho arriba; y aquella otra embarcacion de la qual tuvie-

MARITIMAS.

279

sus es dit : si la dita nau ó leny de qui los dits enemichs haurán lo dit dubte ó paor , pendrán è amarinerán , ó sen' menarán la dita nau ó leny quels dits enemichs haurán deseparada per la dita paor ; la dita nau ó leny deu esser retuda á aquell de qui será , ó deu esser , si ells vius serán , ó als proismes d'aquells , sens tot contrast ; ells empero donant á aquells , qui la dita nau ó leny , ó la roba , ó mercaderia que en la dita nau ó leny será haurán presa , trobadores conuinents , segons que desus es dit , si entre ells avenir sen' porán . E si entre ells avenir no sen' porán ; sia més lo contrast desus dit en poder de bons homens .

Mas empero , si algú ó alguns desepararán lurs naus ó lenys per dubte ó per paor de sos enemichs , è alguna altra nau ó leny encontrar se ha ab la dita nau ó leny que , axi com desus es dit , haurán deseparat , è amarinar è menar l'han en loch salvo (es axi á entendre , que aquells qui la dita nau ó leny haurán amenat , è no l'haian toltá á enemichs , è enemichs no l'han haguda , ne sie en rera sí , es axi á entendre quels dits enemichs no l'haguessen toltá á aquell de qui es è de qui deu esser) ; aquella nau ó leny , è la mercaderia que dins es , no deu esser d'aquell ó d'aquells qui axi con desus es dit l'haurán trobada ; mas segons us de mar , poden ne demanar trobadores conuinents .

E si per ventura entre ells avenir no sen' poden , sia è deu esser més lo contrast desus dit en poder de bons homens , per ço car totavia es bona la cominalsa , è la egualtat , èl temperament de bons homens : è es raó que algú no deu fer engercar tant de dan á altre , com per ventura fer poria , per ço car nengú no sab , ne pot saber , ne es gert on es lo seu dan ni lo seu perill ; per que quasi deuria posar tot contrast que haia ab

al-

vieron miedo dichos enemigos, tomáre, amarináre, y se lleváre aquella nave que éstos habian desamparado por miedo; esta nave represada se deberá restituir á aquellos interesados de quienes fuese, ó á quienes pertenecer debiese, si estuviesen vivos, ó sino á sus parientes, sin la menor contradiccion; bien que estos deberán dar á los que represaron dicho buque, con los generos y caudales que iban en él embarcados, las correspondientes albricias, segun se expresa mas arriba, si pueden componerse entre sí; y siempre que no puedan convenirse, la cuestión se pondrá al arbitrio de hombres buenos.

Pero si alguno, ó algunos, abandonasen sus embarcaciones por sospecha, ó miedo de sus enemigos, y otra nave qualquiera se encontrase con una de aquellas abandonadas como queda dicho, y la amarináre, y se la lleváre á parage libre (bien que se debe entender que los que se la hubiesen llevado, no la hubiesen quitado á enemigos, ni estos la hubiesen apresado, ni la tuviesen sujeta, es decir, que dichos enemigos no la hubiesen quitado al que era dueño de ella, ó debia serlo); ni el buque, ni mercaderia alguna de la que llevaba, no deben ser de los que, como se ha dicho, se encontraron con la referida nave; pero sí, segun uso de mar, podrán pedir el competente hallazgo.

Y en caso que entre sí no pudiesen concordarse, la cuestión se deberá poner en manos de hombres buenos, porque siempre es conveniente el concurso, la equidad, y el temperamento de árbitros: pues pide la razon que ninguno pueda acarrear á otro tantos daños como podria ocasionarle, porque no hay quien sepa, ni esté cierto, en donde está su daño ó su riesgo. Por lo qual cada uno debería poner todas las dife-

ren-

algú en enconeguda de bons homens, è maiorment sobre los casos damun dits ó semblants d'aquells, per ço que Deu ne gents nols puguen rependre per alguna raó. Empero, es axí á entendre, que tot çó que desus es dit, que sia è deu esser fet menys de tot frau: per ço, car á les vegades tal cuyda enganyar è fer dan á altre, quil' fá á sí meteix, per ço com null hom no sab ne es cert que li ha á esdevenir á sí meteix ne als seus, ne que nó: perque negú no deu anar á dan, ni á engan, ni á perdició d'altre per alguna raó, per ço com no sab on s'es lo seu.

Empero si algú sabia que alguna nau ó leny devia anar, ó será anat en algun loch on haurá dubte, ó pavor de sos enemichs, è aquell, ó aquells desus dits armarán lur nau ó leny per fer dan á la dita nau ó leny, ó als altres, per ço que pusan guanyar les dites trobatures, ó per ço que haien ó pusan haver la dita nau ó leny, ó la roba que en ella será, ó l'altra per raó alguna: si aquell, ó aquells, qui axí com desus es dit, haurán armat, è provat los será qu' ells haien ó haguessen armat per les raons ó condicions desus dites; aquell ó aquells aytals no deuen haver les dites trobatures, ni la dita nau ó leny del tot ni en partida, ne la roba que en la dita nau será; si be aquells, de qui es ó deu esser, l'havien abandonada, ó encara quels enemichs lals haguessen tolta; si donchs los dits qui armat haurán, en ver no porán metre qu' ells no havien armat per les raons ó condicions desus dites. Empero, si provat los será qu' ells haguessen armat per fer dan á algú, ó alguns, ó á tot hom ab qui ells encontrassen, en forma ó manera de enemichs, ó axí com enemichs fan; per qualsevol raó ó manera qu' ells alguna nau ó leny menarán, sia que la menen ab roba ó menys de

rencias que tenga con otro al juicio de hombres buenos, mayormente sobre los casos sobredichos, ú otros semejantes; para que ni Dios, ni el mundo, puedan hacerle cargo por motivo alguno. Pero es de advertir que todo lo arriba prevenido, se haga y deba hacerse sin fraude alguno; porque muchas veces tal procura engañar y hacer daño á otro, que se lo hace á sí mismo, por quanto ningun hombre sabe, ni está cierto que le podrá suceder, ó no, á sí, ó á los suyos: pues nadie debe tirar al daño, engaño, ni perdicion de otro, por ningun motivo, puesto que él no sabe donde está el suyo.

Más, si alguno supiere que una nave debía ir, ó habia ido, á algun parage en donde podia tener sospecha ó temor de enemigos, y aquel tal armare su bastimento para hacer daño á la sobredicha embarcacion, ó á otras, con fin de poder ganar las referidas albricias, ó de tomar aquella nave, ó las mercancías que llevase, ú la otra, por algun motivo; aquel ó aquellos, que en la referida forma hubiesen armado, si se les probase haber armado con la intencion y fines sobredichos, no deberán cobrar aquellas albricias, ni aquella nave en el todo, ni en parte, ni tampoco las mercancías que dentro se hallasen, aun quando los que eran sus dueños, ó debian serlo, hubiesen abandonado el buque, ó los enemigos lo hubiesen apresado ya; á menos de que los que habian armado pudiesen hacer constar que no armaron con el sobredicho fin ni intencion. Pero si se les justificase que habian armado para hacer daño á alguno, ó algunos, ó á todos quantos hallasen, en forma y guisa de enemigos, ó como hacen los enemigos; por qualquier motivo ó pretexto que se lleven dicha nave, ya sea con las mercaderías, ó sin ellas, y bien sea que la hayan quitado á enemigos, ó que la

MARITIMAS.

281

de roba, ó sia que la haien toltá á enemichs ó atrobada axi com desus es dit, non' deuen haver alguna cosa; ans deu esser salvada á aquell ó aquells de qui es, ó de qui deu esser. E aquells, qui axi com desus es dit, haurán armat, deuen esser presos, è mesos en poder de la senyoria; è deu esser fet d'ells axi com de robadors, si ço que desus es dit provat los serà.

Empero, si provat nols serà qu' ells haguessen armat per les raons desus dites: si ells alguna nau ó leny haurán toltá á enemichs, ó l'haurán atrobada segons que desus es dit; deulos esser donat è salvat tot lur dret qu' ells haver ne deuen ó haver ne deurán per alguna de les raons desus dites. Empero, si dubte serà qu' ells haguessen armat per les raons desus dites, si per ventura serà cas quels desus dits haien á reprobá les raons sobre ells dites è posades; los dits, ne algú qui ab ells fos, ne encara alguna persona que dan ó prou ne sperás haver en les raons è condicions sobre ells dites è posades, no puscan á ells fer testimoni á lur prou per neguna raó, ne encara alguna persona que fos avariciosa, ó que hom hagués dubte ques' girás per diners.

Empero, si per ventura com los dits enemichs haurán presa alguna nau ó leny, ó alguna altra roba: sils dits enemichs la dita nau ó leny, ó roba que presa haurán, iaquirán ó haurán iaquida per lur voluntat, è no per paor que haguessen, ne haien haguda d'alguna nau ó leny de que ells haguessen haguda vista, ne haguessen dubte ne paor que desus los pogués venir: si algú ó alguns la dita nau ó leny, ó roba, quels dits enemichs haurán iaquida axi com desus es dit, atrobarán ó haurán atrobada en loch salvo, è la metrán ó la menarán, no deu esser lur de tot si senyor trobat li serà;

mas

la hayan quitado á enemigos, ó encontrado, como se expresa arriba, no deberán percibir gratificación alguna; antes bien debe la nave quedar salva á aquel ó aquellos cuya fuere, ó deba ser. Y los que de la referida manera habian armado, deberán ser presos y entregados á la justicia, y por ésta tratados como ladrones, si se les probáse lo que queda referido.

Más si no se les probáre haber armado con los fines referidos; y hubiesen quitado alguna nave á enemigos ó encontradola, como queda expresado; se les deberá dar y guardar todo el derecho que á ella tengan, ó tener deban, por qualquiera de las sobredichas razones. Pero si habia sospecha de que hubiesen ellos armado por los fines arriba expresados, y llegase el caso de que hubiesen de rebatir los cargos que contra ellos se dixeren y alegaren; ni los sobredichos; ni alguno que navegáre con ellos, ni tampoco persona alguna que temiese daño ó esperase provecho en los cargos y razones contra ellos puestas y alegadas, podrá hacer de testigo á su favor por ningun motivo, ni tampoco persona alguna que fuese avariciosa, ó sospechada de torcerse por dinero.

Pero, si habiendo tomado dichos enemigos alguna nave, ú otra mercancía, despues dexaren el buque, ó la mercancía que habian apresado, de su voluntad, y no de miedo que tuviesen ó hubiesen tenido de alguna otra embarcacion que hubiesen descubierto, de la qual tuviesen recelo y temor que les pudiese venir á los alcances: si alguno, ó algunos, encuentran en parage libre aquella nave ó mercancía que habian dexado dichos enemigos, y se llevan la embarcacion; no deberá ser de ellos del todo; si se le halláre dueño, más se les deberá dar un hallazgo correspondien-

Nn

te,

COSTUMBRES

mas deuen los esser donades trobadures conuinentes á coneguda dels bons homens del loch on la dita nau ó leny, ó la dita roba, será stada amenada sots les rasons è condicions desus dites. Empero, si á la dita nau ó leny, ó roba, dins temps conuinent senyor exit ó vengut no y será; los dits, qui la dita nau ó leny, ó la dita roba atrobada haurán, deuen haver per lurs trobadures la meytat d' aço que valrá; è de l'altra meytat deu esser fet segons ques' demostra è declara en lo capítol qui parla de roba que será atrobada.

E si per ventura los dits enemichs sen' menarán alguna nau ó leny, ó sen' portaran alguna roba, els dits enemichs no lexarán la dita nau ó leny, ó roba per lur voluntat, ans l'haurán á lexar per temporal, ó per algunes naus ó lenys de que haurán dubte ó paor; d' aquella nau ó leny, ó roba, quels dits enemichs axi com desus es dit haurán haguda á lexar, deu esser fet axi com d' aquella quels enemichs haurán iaquida anar per lur autoritat, è en aquella meteixa forma; è tot aço deu esser fet menys d' algun frau.

E si per ventura los dits enemichs vendrán, ó starán en algun loch en lo qual ells rebran alguna nau ó leny, ó alguna roba, qui ells haurán presa: si aquell ó aquells de qui la dita nau ó leny ó roba stada será, volran cobrar dita nau ó leny ó roba; aquell ó aquells qui remuda l' haurán, son tenguts de retre la á aquell ó aquells de qui stada será; ells empero donant è retent la dita remgò, è encara donant á ells guany, si ells pendre volrán.

E si per ventura, com los dits enemichs haurán presa alguna nau ó leny ó roba, ells ne farán on' haurán feta donació á algú; aquella donació no val, ne deu haver valor per alguna raó. Empe-

te, á juicio de los hombres buenos del lugar á donde la referida nave ó mercancía hubiese sido conducida, baxo las razones y condiciones sobredichas. Pero si dentro de un tiempo competente no saliese, ó apareciese, dueño de aquella nave ó mercancía; los que habian encontrado dicho buque, ó dichos efectos, deberán percibir por vía de hallazgo la mitad de lo que valiese lo encontrado; y de la otra mitad se deberá disponer segun se previene y declara en el capítulo que habla de mercancía que hubiese sido encontrada.

Si acaso dichos enemigos se lleváren una nave, ó tomaren alguna mercancía, y despues abandonaren dicho buque, ó dichos efectos, no de su voluntad, ántes tuviesen que dexarlos por causa de un temporal, ó por otras embarcaciones de las cuales recelasen y temiesen; de ésta nave, ó de ésta mercancía que aquellos enemigos habrán tenido que abandonar como queda dicho, se deberá disponer lo mismo, y en la misma forma, que de la que dichos enemigos dexaren ir por su voluntad: todo lo qual deberá practicarse sin fraude alguno.

Si acaso dichos enemigos aportáren ó estuvieren en algun lugar, y en éste recibieren aquella nave ó mercancías que habian tomado, y aquel, ó aquellos, cuyos hubiesen sido dicho buque y generos, quisiere cobrarlos; los que la rescataron estarán obligados á restituirlo á sus respectivos dueños, dandoles éstos y pagandoles dicho rescate, y aun dandoles parte de las ganancias, si tomarlas quisieren.

Y si despues de haber dichos enemigos apresado alguna nave, ó tomado alguna mercancía, hiciesen de ello donacion á alguno; ésta donacion no vale ni debe tener valor por ninguna razón.

MARITIMAS.

283

pero sils dits enemichs la donarán ó retrán á aquell de qui stada será, tot comunament sens alguna remçó; aquella donació aytal val è deu haver valor: è en aquella donació aytal, no ha, ne pot haver algun contrast. Mas si per ventura los dits enemichs dirán al dit senyor de la nau ó leny, á qui faran la gracia: Axi nos te retém la tua nau ó leny franca de tota remçó; mas volém haver remçó de la roba que en la dita nau es; aquesta donació no val, per ço com los dits enemichs no la han en loch salvo, que pusquen dir è esser certs que abans que l'haguessen en loch salvo no la poguessen haver perduda per alguna rab, iatsia que haien poder de cremarla, ó metre á fons si ells se volrán: empero nau ó leny, ó roba, puyes es cremada ó guastada, no es bona á negú, ne algú no pot fer de son prou, ne amichs ne enemichs, que axi be es perduda als uns com als altres. E sia entés ago que desus es dit de nau ó leny, axi be de la dita roba ó mercadería, com de la nau ó leny.

E si per ventura la roba que en la dita nau ó leny será, rembran los mercaders, óls amichs d'aquells, dels dits enemichs; lo senyor de la nau, óls amichs d'aquell, son tenguts de metre en la dita remçó, per sou è per liura ó per besant, de tot aytant com la dita nau ó leny valrá, è ago deu esser fet sens tot altre contrast: è sia è deu esser tot ago entés, que desus es dit, axi be de la nau ó leny com de la mercadería, è de la mercadería com de la nau ó leny desus dit.

Empero, sils dits enemichs tendrán, ó haurán tenguda la dita nau ó leny, ó roba, en loch salvo, ço es á entendre, que l'haien treta de la mar de sos enemichs (es á entendre, qu' ells puscan haver recobre de sos amichs): si com los dits enemichs tendrán ó haurán en sí ó rera sí la dita nau ó leny ó roba que sos enemichs

zon. Más, si la donasen ó entregasen al que fué su dueño, en conjunto sin rescate alguno; ésta tal donacion vale, y debe tener valor, y sobre ella no puede ni debe haber disputa alguna. Más si dichos enemigos dicen al patron de la nave á quien harán esta gracia: *Asi te restituimos tu nave franca de todo rescate, pero queremos que nos lo des de las mercaderías que estan á bordo*; ésta tal donacion no vale, porque los enemigos no tienen la nave en parage libre que puedan decir y estar ciertos de que antes de tenerla en lugar salvo, no la pudiesen haber perdido por algun accidente, bien que tengan poder de quemarla ó echarla á pique si quieren; pero la nave y la mercadería, despues de quemadas, ó deterioradas, á nadie sirven ni aprovechan, ni á los amigos, ni á los enemigos, pues tan pérdida está para los unos como para los otros. Y lo que se acaba de decir en orden á la nave, debe entenderse asi mismo en orden á la mercadería.

Y en el caso de que los mercaderes ó sus amigos, rescaten de sus enemigos las mercaderías que estaban en la nave; el patron ó sus amigos estarán obligados á contribuir en dicho rescate, por sueldo y por libra ó por besante, en razon del valor total de dicha nave, y debe esto executarse sin disputa alguna. Y todo lo que se acaba de decir debe entenderse lo mismo de la mercadería, que de la sobredicha nave.

Pero si dichos enemigos están apoderados de aquella nave ó mercadería en parage libre, es á saber, que la han sacado del mar de sus enemigos (debe entenderse en donde puedan haber socorro de sus amigos), y teniendo dichos enemigos afianzada aquella nave, ó la mercadería, que los enemigos del

michs hauran tota axi com desús es dit, donarán ó farán donació ó venda á algú de la dita nau ó leny ó roba; val è deu haver valor sens tot contrast, que senyoria ne altra persona no y pot metre contrast. Si donchs aquell, á qui la dita donació hauran feta, no volrá fer alguna gracia á aquell de qui la dita nau ó leny stada será, ell ho pot fer, si fer ho volrá; que en altra manera senyoria, ne alguna altra persona, nol ne pot forçar ni destrenyer per alguna iusta raó; si donchs aquell, de qui la dita nau ó leny ó roba stada será, frau algun per alguna iusta raó mostrar no y porá. E sil dit frau en ver més esser porá, la dita donació no deu valer, ni deu haver ninguna valor per alguna raó; ans pot è porá esser en tal manera ó condició lo dit frau, que aquell á qui la donació será stada feta deu esser pres per la senyoria, è deu li esser donada pena en haver è en persona, segons la condició è lo cas que en lo dit frau trobat será, sens tota mercé: è la dita nau ó leny, ó roba, sil dit frau trobat será, sens tota mercé deu esser retuda á aquell ó aquells de qui stada será, sens tot contrast.

E si per ventura los dits enemichs farán ó haurán feta venda á algú ó alguns d'alguna nau ó leny, ó roba, qu'ells presa haurán; la dita venda val è deu haver valor, en aquesta manera: que aquells qui la dita nau ó leny ó roba haurán comprada, pusquen mostrar que la dita venda los sia stada feta dels dits enemichs en loch salvo, ço es, que la tinguessen rera sí. E si per ventura aquells dirán haver comprada aquella roba per iust cas ó per iustes raons, è mostrar ne en ver metre nou porán; la venda que dirán á ells esser feta, no deu haver valor; ans si en la dita roba, ó en la dita nau ó leny, demanador ó senyor algú exirá, qui en ver metre pusca la dita

buque habian quitado, como queda dicho, hacen donacion ó venta á alguno; será válida y debe serlo sin disputa alguna, pues ni justicia, ni otra persona, puede contradecirlo. Pero si aquel á quien fué hecha la donacion quisiere hacer alguna gracia al que fué dueño de aquella nave; podrá hacerlo de su voluntad, más sin que justicia ni otra persona pueda obligarle ni apremiarle á ello con ningun justo motivo; á menos de que el mismo que fué dueño del buque pudiese con justa razon descubrir en esto algun dolo: porque en el caso que dicho dolo pudiese justificarse, la tal donacion no debe valer, ni tener fuerza alguna por algun motivo; ántes puede y podria ser de tal calidad ó condicion dicho dolo, que el sugeto á quien se hizo la donacion, debiera ser preso por la justicia, y aplicarsele sin remision alguna la pena en bienes y persona, segun la condicion y circunstancias que se hallaren en el dolo; y la referida nave, ó la mercadería, si fuese probado aquel dolo, irremisiblemente deberá entregarse al dueño ó dueños, de quienes hubiese sido, sin quëstion alguna.

Y si acaso dichos enemigos hicieren ó hubiesen hecho venta á alguno, ó á algunos, de la nave ó mercancias que habian tomado; ésta valdrá, y deberá tener fuerza, en inteligencia que los que compraren la nave ó mercadería, puedan mostrar que aquella venta les fué hecha por dichos enemigos, en parage libre, esto es, que la tuviesen afianzada. Y si acaso dixeren haber comprado aquella mercadería por justo caso, ó por justas razones, más no lo pudiesen mostrar ni probar; la venta que dixeren haberles sido hecha, no debe ser válida, ántes bien si á dicha mercadería, ó á dicha nave, saliese algun interesado, ó demandante, que probar pudiese

MARITIMAS.

285

ta nau ó leny esser sua; deuli esser retuda, en aquesta manera, quel dit contrast sia més en poder de bons homens, ó de la senyoria, allá on sia fet, è que sia sens tot frau. E sil' dit frau provat y será, la part contra la qual lo dit frau provat será, sia è deu esser tenguda de restituír á la part, la qual lo dit frau sostengut haurá, totes messions, è dans, è interessos: encara la part que en lo dit frau consentirá, deu esser mesa en poder de la senyoria.

Empero sil' dit senyor de la nau, ó hom per ell, cobrará la dita nau ó leny, ó roba; per qualsevol raó ques' cobre, ells son tenguts de regonexer á tots aquells qui part y haurán, la part qu' ells lá donchs y havien com los dits enemichs lals tolgueren; aquells empero donant á ell tot go que la lur part costat haurá, per sou è per liura, segons que á quascun pertanyerá. Mas empero, sil' dit senyor de la nau ó leny cobrará alguna roba, è farà algun pati ó alguna convinença, per go qu' ell pusca cobrar la dita nau ó leny, ó roba, ab voluntat de tots los personers ó de la maior partida; lo dit senyor de la nau los pot forçar è destrenyer ab senyoria si ell se volrá: que axi li son tenguts è obligats, com si li havien promés de fer part en nau ó leny qu' ell volgués fer de nou, ó que la comprás novellament.

Empero sil' dit senyor de la nau arinença ó pati algú farà menys de tots los personers ó de la maior partida; no lin' son tenguts de res, si ells nos' volrán; nel' dit senyor de la nau ó leny á ells respondre ne regonexer de les parts ó dret qu' ells y havien com los dits enemichs la li tolgueren; salvo de compte, si entre lo dit senyor de la nau ó leny, ó roba, èls dits personers ne havia romás per raó de les dites parts qu' ells havien en la dita nau ó leny ó roba, com los dits enemichs la

diese ser suya, se le deberá restituír, en esta forma: que el debate se ponga en manos de hombres buenos, ó de la justicia, en el lugar donde se haya movido, procediendose sin dolo alguno. Más si en ello se probase dolo; la parte á la qual fuese probado, estará obligada á restituírlo á la otra que hubiese sufrido el engaño, con todas las costas, daños, é intereses; y además, la parte que dicho engaño cometiere, deberá ser entregada á la justicia.

Pero si el patron, ú otro substituto suyo, recobrase la dicha nave, ó mercadería; por qualquiera razon que la recobre, deberá reconocer á todos los accionistas del buque la parte que en él tenían al tiempo que los enemigos se la tomaron, satisfaciendole aquellos todos los gastos que su respectiva parte haya causado por sueldo y por libra, segun á cada uno tocáre. Y si dicho patron recobrare alguna mercadería, y hubiese hecho algun ajuste ó convenio con voluntad de todos los accionistas, ó de la mayor parte, para recobrar la nave, ó la mercadería; podrá, si quiere, obligarles y apremiarles por justicia á guardarlo, pues tan obligados y ligados le quedan, como si le hubiesen prometido tomar una parte en un buque que se fuese á construir, ó que se comprase nuevo.

Pero si el patron de dicha nave hiciere algun trato ú ajuste, sin contar con todos los accionistas, ó con la mayor parte de ellos; estos nada le deberán cumplir si no lo quieren, ni el patron tampoco les deberá responder ni reconocer por las partes ó derecho que á ella tenían quando los enemigos se la tomaron; menos por la cuenta que hubiese quedado pendiente entre el patron, el dueño de la mercadería, y los accionistas, por razon del interés que tenían en el

la li tolgueren.

Empero, si ells volrán cobrar les dites parts, el dit senyor algun contrast los y metrá, òls volrá metre, senyoria lon' pot el' ne deu destrenyer: que per alguna iusta raó, lo dit senyor de la nau ó leny, ó roba, no sen' pot ne deu escusar ne defendre, pus los dits personers pagarán ó pagar volrán tot ço que á ells ne pertanyerá, ó pertanyer ne deurá, per son è per liura, segons les dites lurs parts serán. Car no seria raó ne egualtat, que algú deia ó haia poder de desposseir alguns del lur per alguna raó, ells empero faent lo que fer deurán en lo cas de sus dit.

Empero deu esser axi entés: que sil' senyor de la nau ó leny, ó roba, comprará ó rembrá, ó hom per ell, la nau ó leny ó roba que ia era ó fò sua, dels dits enemichs, ó d' altres qui dels dits enemichs l'haguessen haguda per iusta raó; si aquells qui part y habien, no volrán pagar segons que desus es dit, lo dit senyor qui comprada l'haurá; ó hom per ell, se deu fadigar ó haver fadiga en los dits personers una ó moltes vegades; è sils dits personers pagar no volrán, ell la deu donar al corredor, si ell se volrá, ab consentiment de la senyoria: è qui mes y dará; aquell la deu haver. È si per ventura, de les parts quels dits personers havien en la dita nau ó leny ó roba sua, será trobat mes que costat no haurá de la dita venda ó remçó; aquell mes deu esser donat è retut á quascú dels dits personers segons que lin' pertanyerá. È en axi empero sia è deu esser entés, sil' dit senyor per gracia fer ho volrá; que en altra manera nols n' es tengut si ell nos' volrá. El dit senyor de la nau, ó leny, ó roba, ó aquell qui per ell l'haurá comprada ó remuda, ne deu haver avantatge, que les pusca re-

el buque ó mercadería, quando los enemigos lo apresaron.

Más si ellos quisieren cobrar las dichas partes, y el patron les moviere litigio, ó intentare moverse lo; la justicia puede y debe apremiarle, pues por ningun justo motivo, ni el patron ni el dueño de la mercadería pueden ni deben escusarse ni impedirlo, puesto que dichos accionistas paguen ó quieran pagar todo lo que les corresponda ó deba corresponder por sueldo y por libra, segun fuesen sus acciones: porque no sería razon ni equidad, que alguno tuviese poder para desposeer á otros de lo suyo por ningun motivo, siempre que ellos cumplan lo que deben en este caso.

Pero debe esto entenderse asi: que si el dueño de la nave ó de la mercadería, ó quien sus veces hiciere, compráre, ó rescátare la nave ó la mercadería, que era, ó habia sido suya, del poder de los enemigos, ó de otros que la hubiesen recibido de dichos enemigos con justo motivo, y los que tenian en ello sus partes no quisieren pagar segun se explica arriba; el referido dueño, ó quien tenga sus veces, que la habia comprado, deberá dar una y muchas veces la prelacion á los accionistas; pero no queriendo éstos satisfacer, podrá entregarla al corredor, si quiere, con consentimiento de la justicia, y darla al mayor postor. Y si las partes que dichos interesados tenian en aquella nave, ó mercadería, se halláre que valian mas que lo que importó la venta ó el rescate; aquella demasia se deberá dar y reintegrar á cada uno de dichos interesados, segun les tocáre; bien entendido que el patron quiera hacer esta gracia, pues de otra manera no les debe obligacion alguna, si no lo quiere. Y además el dueño de la nave, ó de la mercadería, ó el que por él la compró, ó res-

MARITIMAS.

287

tenir per aytant com altre donar y volrá, ó y dará, sil' dit senyor á corredor donar la volrá.

E si per ventura no trobará hom tant de la dita nau ó leny, ó roba, com de compra ó de remgó costat haurá; sil' dit senyor, ó hom per ell, sens voluntat è consentiment dels dits personers la comprá ó la remé; los dits personers no li son tenguts del dit menyscap si ell n'y farà, si donchs ells per alguna gracia fer nou volrán: è axí es raó, quel' dit senyor, ó aquell qui per ell l'haurá comprada ó remuda, ne haia en' deia haver avantatge de retenirla per aytant com altre dar y volrá, tot en axí com ha avantatge del consumament, que es è deu esser seu. Salvo empero, que si alguns d'aquells qui part y havien, retenir las volrán; ells son tenguts de pagar al dit menyscap segons que á ells ne pertanyerá per alguna raó. E totes les raons qui desus son dites, è tots los casos è condicions desus dites, sien enteses á bon enteniment, quels dits enemichs l'haguessen tenguda en loch salvo; exceptada la dita remgó, ó compra, si menys de frau será stada feta.

CAPITOL CCXXIX.

DE RESCAT O AVINENCES
ab naus armades.

SEnyor de nau ó leny, qui en mar de-liurá, ó en port, ó en plaia, ó en altre loch, se encontrará ab lenys armats d' enemichs; lo senyor de la nau pot parlar è fer avinença ab los cómits è ab l' almirall per quantitat de moneda per ço qu' ells no fagen mal á ell ne á res de la sua nau.

E si en aquella nau ó leny ha mercaders, ell los deu dir lo páti que farà
ó

rescató; gozará de la preferencia de poder retenerse la alhaja por el tanto que otro diere, ó quisiere dar, si la quiere poner en manos de corredor.

Pero si no se hallase que el valor de la nave ó mercadería, no alcanzaba á lo que habia costado su compra ó rescate, y el referido patron la hubiese comprado ó rescatado sin voluntad y consentimiento de dichos interesados; estos no le deberán abonar cosa alguna en el menoscabo que reciba, á menos de que lo quisieren hacer por gracia. Y así es razon, que el referido patron, ó el sugeto que por él la habia comprado ó rescatado, goce de dicha preferencia de adjudicarse la alhaja por el tanto que otro ofrezca, por la misma razón que lleva él solo la carga en la pérdida, que va y debe ir á cuenta suya. Más, en el caso que algunos interesados quisiesen retenersela; deberán pagar el referido menoscabo, segun la parte que les tocara á cada uno, por qualquiera motivo. Todas las razones, casos, y circunstancias arriba expresadas, deben entenderse baxo la buena fe de que los enemigos tubiesen la nave en lugar libre; excepto el rescate ó compra, si se hizo sin fraude.

CAPITULO 229.

DEL RESCATE O COMPOSICION
con naves armadas.

QUando un patron en alta mar, ó en puerto, ó en playa, ó en otro parage, se encuentra con naves armadas de enemigos, puede parlamentar y ajustar una composicion con los capitanes y el comandante, por dinero, para que no hagan daño, ni á él, ni á cosa alguna de su bastimento.

Pero si en aquella nave van mercaderes; deberá declararles el convenio que

ó haurá fet ab ells, ço es, ab los cómits è l'almirall d'aquella armada: è tots ensemps deuen s'acordar, è deuen pagar aquella remçó la qual lo senyor de la nau ó leny haurá empresa ab los cómits è ab l'almirall d'aquella armada. E deuse pagar per lo cominal de la roba per sou è per liura, ó per besant; èl senyor de la nau deu y metre per la meytat d'ago que valrá la nau ó leny. E si mercader no y ha en la nau ó en lo leny, lo senyor de la nau se deu aconsellar ab los panesos, è ab lo notxer, è ab los proers. E sil' senyor de la nau paga aquella remçó que desus havém dita, ab consell è ab consentiment de tots aquells qui desus son dits; los mercaders, de qui la roba será, no y deuen ne y poden res contrastar, ab quel' senyor de la nau pag per la meytat d'agó que valrá la nau.

Mas empero: sil' senyor de la nau ó leny s'encontrará, axi com desus es dit, ab lenys armats qui no sien d'enemichs, è ell los vol donar estrena è refrescament; si en la nau ha mercaders, ell los ho deu dir è demanar si ells ho volen: èl senyor de la nau ho deu dir è fer ab consell de tots aquells qui desus son dits.

E sil' senyor de la nau fa açó, deuse pagar axi com desus es dit. Empero, sil' senyor de la nau nou farà ab voluntat dels mercaders ó ab consell d'aquells qui desus son dits, è ell per sa autoritat farà páti è dará refrescament sens sabuda dels mercaders, è sens consell d'aquells qui desus son dits; lo senyor de la nau ho deu pagar del seu propi: que los mercaders no li son tenguts de res á dar ne á retre de la messió, ó del páti del refrescament qu' ell haurá donat á aquells lenys armats.

que haga ó haya hecho con aquellos, esto es, con los capitanes y el comandante de aquella esquadra: y todos juntos deben conformarse, y pagar el rescate que el patron hubiese convenido con los dichos capitanes y comandante, que deberá pagarse por la masa comun de las mercaderías por sueldo y libra, ó por besante, en lo qual el patron contribuirá con la mitad de lo que valga el buque. Mas si no hay mercaderes en la nave; el patron debe aconsejarse con los popeles, con el contramaestre, y los proeles. Y si el patron paga el rescate que se expresa arriba, con parecer y consentimiento de todas las personas sobredichas; los mercaderes, cuyas sean aquellas mercaderías, no pueden ni deben contradecirlo, con tal que el patron pague con la mitad del valor del buque.

Pero si el patron se encuentra con bastimentos armados, como queda dicho, que no sean de enemigos, y quiere darles algun agasajo ó refresco; si hay en la nave mercaderes, deberá decirselo, y preguntarle si lo quieren, porque el patron debe ofrecerlo y hacerlo con consentimiento de todos los sugetos arriba mencionados.

Si el patron, pues, lo hace asi, debe pagarse en los terminos arriba referidos; más si no lo hace con beneplácito de los mercaderes, y con parecer de los sugetos arriba mencionados, y él de su sola autoridad contrata y da refresco sin noticia de mercaderes, ni consejo de aquellos; dicho patron debe pagarlo de lo suyo propio, sin que los mercaderes estén obligados á satisfacer ni restituir nada por el coste y convenio del refresco que hubiese dado á dichos baxeles armados.

MARITIMAS.

289

CAPITOL CCXXX.

CAPITULO 230.

DE RESCAT O CONVIVENÇA
ab lenys armats d'enemichs.

SI alguna nau ó leny será en terra d'enemichs ó en loch dubtós, è stant aquí carregat de tot ó de partida, vendran aquí lenys armats d'enemichs, èl senyor de la nau ó del leny parlará pátí ol' fará parlar á aquells lenys armats per ço qu' ells no fagen mal á res que en la nau ó leny será, è aquell pátí qu' ell parlará, ó fará parlar, sils mercaders serán en la nau ó en lo leny ab ell ensemps tots ó la maior partida; ell los deu dir aquell pátí qu' ell ha fet, ó fet fer ab aquells cómits d' aquells lenys armats; è ab consell è ab voluntat dels mercaders, ell ho deu donar, èls mercaders son y tenguts de pagar per sou è per liura, segons que haurán roba en la nau ó en lo leny.

E si per ventura los mercaders no eren en la nau ó leny tots ne partida, è eren en loch quel' senyor de la nau ó leny hagués spay qu' ell los pogués fer á saber aquell pátí qu' ell hauria fet ó fet fer ab aquells lenys armats per salvar sí è tota la roba; ell es tengut quels ho deu fer á saber. E si ell no havia spay queu pogués fer á saber als mercaders; lo senyor de la nau deu fer en axí, que tot ço que farà, que ho faça ab consell de tot lo cominal de la nau: è si ell ho fa en axí, los mercaders y son tenguts de metre è de pagar tot en axí com si tots ells y eren stats, que en res no y deuen ne y poden contrastar.

Empero: sil' senyor de la nau farà algun pátí ab aquells lenys armats, èls mercaders serán en la nau tots ó la maior partida, ó serán en loch qu' ell los ho pogués fer á saber, è nou fahia; aquell pátí qu' ell los haurá fet ó fet fer, è no haurá demanats los mercaders, pus qu' ells

DEL RESCATE O COMPOSICION
con baxeles armados de enemigos.

SI estando una nave cargada del todo ó en parte, en tierra de enemigos, ó en parage sóspechoso, llegan allí baxeles armados de enemigos, y el patron propone ó hace proponer composicion con aquellos bastimentos enemigos, para que no hagan daño á cosa alguna que lleve la nave; si todos, ó la mayor parte de los mercaderes van con él embarcados, deberá decirles el convenio que hizo, ó mandó hacer con los capitanes de aquellos baxeles armados; y con acuerdo y beneplácito de los mercaderes, deberá cumplirlo: en el qual deben los mercaderes pagar, por sueldo y por libra, á proporcion de la mercadería que tengan en la nave.

Si por ventura no van en aquella nave todos los mercaderes, ni parte de ellos, pero se hallan en parage, que el patron tiene tiempo para poderles participar la composicion que habia tratado, ó hecho tratar con aquellos baxeles armados para libertarse á sí y á todos los efectos; está obligado á hacerselo saber. Pero si no tiene tiempo para hacerselo saber, debe portarse de manera, que todo quanto obre, lo haga con acuerdo de toda la tripulacion: y haciendolo asi, los mercaderes tienen obligacion de contribuir y pagar, como si todos ellos hubiesen estado á bordo, sin que en nada deban ni puedan contradecir.

Más, si el patron trata alguna composicion con baxeles armados, y todos los mercaderes, ó la mayor parte, están á bordo, ó en parage que se lo pueda participar, y no lo hace; en el tal ofrecimiento que les prometa ó haga prometer sin haber consultado á los merca-

Oo

de

ells fossen en aquell loch qu' ell fer ho pogués ; á aquell pati aytal qu' ell haurá fet , los mercaders no son tenguts de res á metre , iatsia aço que la roba sia en la nau ó leny tota ó partida , per ço que nols ne haurá demanats.

Mas empero : si ells serán en loch que nols ne pusca demanar , èl senyor de la nau farà aquell pati ab consell de tots aquells qui desus son dits ; los mercaders y son tenguts de pagar axi com desus es dit . E si per ventura lo senyor de la nau farà aquell pati menys de sabuda dels mercaders , e menys de consell d' aquells qui desus son dits ; aquell pati que haurá dit per sa autoritat , è menys de sabuda , e de consell de negú , lo senyor de la nau ó leny ho deu tot pagar del seu propi , que negú no y es tengut de res á metre , per ço car ell ho haurá fet menys de sabuda de tots aquells qui desus son dits.

Empero : si la nau ó leny será en algú dels sobredits lochs , è haurá descarregat , è entre los mercaders èl senyor de la nau será emprés quel senyor de la nau deia sperar los mercaders , èls mercaders que deian haver spatxat lo senyor de la nau : si donchs en aquell temps vendrán aqui lenys armats , èl senyor de la nau farà pati ab ells per ço qu' ells no li façen mal , ó encara si li vendrá cas de ventura ques' perdrá la nau ó leny ; en aquell pati , ó en aquella pérdua , que dins aquell temps quel senyor de la nau los deu sperar , será feta , no y son tenguts de res á metre , pusqu' ells haurán descarregat , si donchs no li volien fer alguna gracia.

E si per ventura los dits mercaders no haurán spatxada aquella nau ó leny á aquell temps que emprés ó promés haurán , è si passat aquell temps vendrán aqui lenys armats , èl senyor de la nau haurá á fer pati , ó y perdrá la nau ;
los

deres , hallandose ellos en parage donde pudo hacerlo , estos no quedan obligados á contribuir con cosa alguna , ya estén embarcadas todas las mercaderias , ó parte de ellas solamente , una vez que no les pidió permiso.

Pero , si estan en parage que no les pueda consultar , y el patron trata aquella composicion con acuerdo de todos los sugetos arriba mencionados ; los mercaderes estarán obligados á contribuir en la forma sobredicha . Y si acaso el patron trata aquella composicion sin noticia de los mercaderes , y sin consejo de los sugetos arriba mencionados ; la compensacion que haya concertado de autoridad propia , sin noticia ni parecer de nadie , deberá pagarla toda de lo suyo , sin que nadie esté obligado á poner algo , pues lo hizo sin noticia de todos los arriba expresados.

Pero si la nave está en alguno de los susodichos parages , habiendo ya descargado , y entre los mercaderes y el patron se habia ajustado el tiempo que este debia esperarlos , y el en que ellos debian tenerle despachado ; y en este entretanto llegan alli baxeles armados , y el patron trata composicion con ellos para que no le hagan daño ; ó bien le sobreviene alguna desgracia que se pierda la nave ; ni en aquella composicion , ni en esta pérdida , que sucediere dentro del tiempo que debia esperarles el patron , no quedan los mercaderes obligados á contribuir con cosa alguna , puesto que habian descargado ; á menos de quererle hacer alguna gracia.

Pero si los mercaderes no habian despachado aquella nave dentro del tiempo que ajustaron y prometieron ; y pasado el término , llegaban alli baxeles armados , y el patron tenia que tratar de composicion , ó perdía su nave ; dichos

MARITIMAS.

291

los dits mercaders son tenguts de pagar aquell pátii, ó aquella pérdua quel senyor de la nau ó leny haurá feta per culpa d' ells, qui nol' haurán spatxat en aquell temps que entre ell èls mercaders era emprés.

chos mercaderes quedarán obligados á pagar la composicion, ó la pérdida que el patron hubiese sufrido por culpa de no haberle ellos despachado dentro del término que con él tenían concertado.

CAPITOL CCXLVII.

CAPITULO 247.

DE EXARCIA TOLTA PER lenys armats.

DE XARCIA QUITADA POR baxeles enemigos.

SI alguna nau ó leny irá á parts, è serà cas de ventura que aquella nau ó leny, qui á parts irá, s' encontrará ab lenys armats: si aquells lenys armats li tobrán ó sen' portarán vela ó veles, ó gúmena ó gúmenes, ó ancora, ó ancores, ó alguna altra exàrcia; aquella exàrcia deu esser esmenada per tot lo cominal de la nau, è es axi á entendre, que quasi sia tengut de metre en la esmena que per aquella exàrcia s' haurá á fer, qui toltta li serà, per aytantes parts com pendre deu; empero es axi á entendre, que la nau ó leny hagués guanyat, è d'aquell guany que la nau ó leny hagués fet, que sia esmenada la exàrcia que aquells lenys armats sen' haurien portada.

SI una nave va á la parte, y sobreviene la desgracia de que ella se encuentre con baxeles armados de enemigos, y éstos le quitan, ó se le llevan, vela, ó velas, gúmena ó gúmenas, auclas, ó algun otro aparejo; estos aparejos deben ser reintegrados por todo el comun de la marineria del buque, es á saber, cada uno debe contribuir en el resarcimiento que se haya de hacer de los aparejos que hubiesen sido tomados, á prorata de las partes que tenga que percibir. Pero debe entenderse, en el caso que la nave hubiese adquirido ganancias; que entonces, de las que hubiese tenido deben resarcirse los aparejos que los referidos baxeles armados se habian llevado.

E si per ventura lo guany que aquella nau ó leny haurá fet, no bastaba á aquella exàrcia esmenar; los marineros qui irán á parts, no sien tenguts d' alguna altra esmena á fer; per ço com los sobredits marineros, ne algun altre, com parteix de son alberch è va ab algú á guanyar, nou fa per fé que per algun cas de ventura que esdevenga á la nau on ell deu anar á guanyar, que la roba qu' ell iaqueix en casa li hagués ajudar á esmenar: que siu fahia, mes li valria que romangués. Encara mes, per altra raó, car lo mariner assats y pert, pus que y pert son temps, è y haurá rotes les vestidures è consumades, è y haurà

Y si acaso las ganancias que habia hecho aquella nave no bastaban para la reparacion de dichos aparejos; los marineros que sirvieren á la parte, no estarán obligados á dar otro resarcimiento: porque dichos marineros, ni otro alguno, no salen de sus casas, ni van á ganar con algun patron, en la inteligencia de que por alguna desgracia que acontezca á la nave con que han de ir á buscar su provecho, hayan de ayudar al resarcimiento con los haberes que dexaron en su casa, pues entonces mas les valiera quedarse: además, que el marinero harto pierde en esto, pues pierde su tiempo, despues de romper y consu-

rá consumada sa persona.

Empero: sil' guany, que la nau ó leny haurá fet, bastará á aquella exarcia á esmenar que tolta los será; lo senyor de la nau ó leny, qui aquella esmena haurá presa, deu jurar, en presencia de tot lo cominal de la nau ó leny, qu' ell que la deia cobrar com abans puésca, è que y faça tot son poder. E si ell cobrar la pot, ell es tengut de retre tot ço qu' ell haurá prés dels sobredits mariners en esmena d' aquella exarcia que aquells lenys armats los havientoltá, sens tot contrast.

E si per ventura en la nau ó leny haurá alguna partida dels mércaders qui ho contrastarán que aquella exarcia, que aquells lenys armats los haurán tolta, que no deia esser esmenada del guany quel leny fet haurá, per ço car es cas de ventura; nou deuen fer, ne poden. Car si als sobredits mariners, ó altres, stant ells en la nau ó leny, venia cas de ventura que s' encontrassen ab alguna caixa on hagués moneda, ó alguna altra roba que valgués molts diners, ó ab alguna bala, ó ab alguna altra cosa que á ells tornás á profit; no y hauria algú que no volgués haber be è integrament la sua part que pertanyer lin' degués, è encara molt mes que pertanyer no lin' deuria, si ell fer ho podia. E donchs en semblant cas, es iusta raó, que axi com quascú volria è demanaria be è integrament sa part del guany qui per cas de ventura los sería esdevengut; tot en axi es raó que quascú sia tengut de fer esmena á aquella pérdua que per cas de ventura los será esdevenguda del guany qu' ells fet haurán.

mir su vestido, y maltratar su persona.

Pero si las ganancias que tuvo la nave, bastan para reintegrar los aparejos que se le quitaron; el patron, si hubiese tomado resarcimiento, deberá jurar en presencia de toda la tripulacion, que se obliga á cobrarlas quanto antes pueda, para lo qual hará todos sus esfuerzos. Y si cobrarlas pudiese, deberá restituir, sin contradiccion alguna, todo lo que hubiese tomado de los sobredichos marineros para resarcir los aparejos que los baxeles enemigos le habian quitado.

Y si acaso en la sobredicha nave hay alguna parte de los marineros, que contradiga que se resarzan con las ganancias que haya hecho el buque los aparejos que aquellos baxeles armados le quitaron, por ser un accidente de fortuna, no deben, ni pueden hacerlo: porque, si á dichos marineros, ú á otros que fuesen en aquella nave, acaeciese la suerte de encontrarse con un arca en que hubiese moneda, ó algun otro genero que valiese mucho dinero, ó con algun fardo ú otra cosa que les traxese provecho, no habria alguno de ellos que no quisiese percibir bien è integramente la parte que debiera tocarle, y aun mucho mas de la que debiera si estuviese en su mano. En igual caso, pues, es justa razon, que asi como cada uno querria y pediria bien è integramente su parte de la ganancia que por este accidente de fortuna les habia cabido; de la misma suerte es justo que cada uno responda con la ganancia que haya hecho, á reparar la pérdida, que por otro accidente de fortuna les hubiese venido.

MARITIMAS.

293

CAPITOL CCLXXXVII.

CAPITULO 287.

SI NAU DE MERCADERIA

s'encontrará ab nau
d' enemichs.

SI alguna nau ó leny de mercaderia s' encontrará ab alguna altra nau ó leny d'enemichs ; si en la nau ó leny desus dit de la mercaderia haurá mercader ó mercaders , lo dit senyor de la nau ó del leny los deu demanar : ia ells si volrán ó volen qu' ells afferren, è combaten, è prenguen aquella nau ó leny d'enemichs. E sil' dit mercader, ó mercaders, lo y atorgan tots ó la maior partida ; lo dit senyor de la nau ho pot ben fer, que per dan ne per destrich quels dits mercaders ne sostenguen, lo dit senyor de la nau ó leny nols es tengut d' alguna esmena á fer, ne de res á restituir, del desus dit dan sils mercaders lon' sostendran, pus qu' ells lo y atorgaren, è ab lur voluntat será stat fet.

Mas empero, sil' dit senyor de la nau ó leny farà ago que desus es dit sens sabuda è sens voluntat dels dits mercaders, de tots ó de la maior partida ; sils dits mercaders ne sostendran on' hauran á sostenir dan ó greuge algú, lo dit senyor de la nau ó leny los es tengut de tot lo dit dan ó greuge, quels dits mercaders ne sostendran on' speren á sostenir, á restituir sens tot contrast, si la nau ó leny ne sabia esser venut, ols bens del dit senyor de la nau ó leny si trobats li seran en algunes parts, per ço com lo dit senyor de la nau haurá fet è començat go que desus es dit sens sabuda è voluntat dels dits mercaders, de tots, ó de la maior partida.

E si per ventura lo dit senyor de la nau haurá ago fet ó començat ab voluntat dels dits mercaders ó de la maior partida, per raó del dit guany que farán

SI UNA NAVE MERCANTE

se encontráre con otra de
enemigos.

QUando una nave mercante se encontráre con baxel de enemigos, y en aquella hubiese algun mercader ó mercaderes; el patron de la referida nave deberá preguntarles : si quieren, ó querán, que se aferre y combata, y que se aprese aquel baxel de enemigos. Si el mercader, ó mercaderes se lo conceden, bien sean todos, ó la mayor parte ; el patron puede libremente executar lo, sin que por daños ni perjuicios que dichos mercaderes reciban de ello, les deba abonar ningun resarcimiento, ni restituirles cosa alguna del sobredicho daño, si lo padeciesen, puesto que ellos se lo habian consentido, y fué executado con su voluntad.

Pero si el patron executáre lo susodicho sin noticia ni voluntad de todos los referidos mercaderes, ó de la mayor parte ; si ellos reciben, ó recibieren de esta refriega algun daño ó descalabro, el patron quedará responsable á darles, sin contradiccion alguna, el resarcimiento de todos los sobredichos daños ó descalabros que aquellos mercaderes sufrieron, ó esperáren sufrir, aunque hubiese de venderse la nave, ó los bienes del patron, en qualquier parte que se le encontrasen, una vez que él executó ó emprendió la referida accion sin ciencia ni beneplácito de todos, ó de la mayor parte de los mercaderes.

Y si el patron hubiese executado ó emprendido aquella accion con voluntad de dichos mercaderes, ó de la mayor parte, con el fin de la ganancia que ha-

rán ó entendrán on' sperarán á fer ; lo dit senyor de la nau ó leny es mester que ho attenga sens tot contrast. E si per ventura entre lo dit senyor de la nau ó leny èls dits mercaders, de tots ó de la maior partida, empressió ne convinença alguna entre ells feta no haurá per raó del guany qu' ells farán, ó speran á fer, è aquell guany aytal, per aytal raó com desus es dita, será stat fet, os' fará ; deu esser partit en aquesta manera : quel' dit senyor de la nau ó leny ab lo cors de la nau ó leny ne deu haver è pendre lo terç ; èls dits mercaders ab la tur roba ensemps ne deuen pendre l' altre terç ; èl' notxer, è panesos, è mariners, è tots aquells qui son tenguts è prenen loquer de nau, l' altre terç. Empero deu esser levat è pres dels dits tres terços ço de que deuen esser honrats è millorats aquells qui de la nau ó leny son tenguts : èl' dit millorament deu esser donat á coneguda dels dits mercaders, è del scrivá de la nau, è del notxer, è del un dels panesos, è de dos proers. Empero es axí á entendre, que segons quel' guany será gran ó poch, s'y deu esser partit : empero, sia lo dit guany gran ó poch, tota via ne deu haver lo cors de la nau ó leny ab lo dit senyor ensemps lo terç ; è lo romanent del dit guany deu esser partit per testes á coneguda dels desus dits.

E sil' senyor de la nau ó leny fará, ó començará ço que desus es dit sens sabuda è voluntat dels mercaders ó de la maior partida ; si dan algun ne sosten drán los dits mercaders, lo dit senyor de la nau ó leny nols es tengut de donar lo terç, mas es los tengut de donar ço que li será semblant, á coneguda del notxer, è del scrivá, è de dos proers : è aquests deuen partir ço quel' dit senyor deurá dar als dits mercaders segons la roba è segons la valor è la bondat que quascun dels dits mercaders haurá en sí. Que
as-

habían de hacer ó esperasen sacar ; será menester que dicho patron se lo cumpla sin alguna contradiccion. Más, si entre el patron y todos los dichos mercaderes, ó la mayor parte, convenio ni pacto alguno no se hubiese hecho en orden á la ganancia que hicieren, ó esperaren hacer ; si se hubiese logrado, ó lograrse aquella ganancia con el mismo fin sobredicho, debe distribuirse en esta forma : que aquel patron junto con el buque de la nave, deberá haber y tomar un tercio ; los mercaderes junto con sus mercancías, el otro tercio ; y el piloto, los popeles, y marineros, y todos los que están en la matrícula y á sueldo de la nave, el tercio restante. Mas débese desfalcar y tomar de dichos tres tercios aquello con que han de ser gratificados y aventajados los alistados de la nave : y esta ventaja se deberá dar á juicio de dichos mercaderes, del escribano de la nave, del contraestre, de uno de los popeles, y de dos proeles. Mas debe esto entenderse así : que segun fuere la ganancia, mucha, ó poca, así debe repartirse ; pero sea mucha ó poca, siempre debe haber el tercio de ella el buque de la nave junto con el patron ; y el remanente de dicha ganancia se repartirá por cabezas, á juicio de los sobredichos sugetos.

Y si el patron executáre ó emprendiere la referida accion sin ciencia y voluntad de los mercaderes, ó de la mayor parte, y éstos no recibieren de ello algun daño ; no estará obligado á darles el tercio, sino tan solamente lo que le pareciere, á juicio del contraestre, del escribano, y de dos proeles ; y todos éstos deben repartir lo que el patron haya de dar á los mercaderes, á proporcion de la mercadería, y segun el valor y merito que cada uno tuviere en sí : pues harto conforme á razon parece que
se

MARITIMAS.

295

assats es semblants á raó , que prou ne haien d' ago quel dit senyor de la nau ó leny los dará als dits mercaders á coneguda dels desus dits , per ço car lo dit senyor de la nau ó leny era tengut , è fora obligat als dits mercaders de tot dan á restituir qu' ells ne sostenguessen en sperassen á sostenir sils dits mercaders pres lon' haguessen.

E si per ventura en la dita nau ó leny mercader algú no haurá ; sil' dit senyor de la nau volrá començar á fer ço que desus es dit , ell nou deu fer ne pot , que non' ha poder de fer. E de aventurar en açó no cal altre dir : que sil' dit senyor de la nau ó leny ho aventuraré ; si be lin' pren , será bondat è valor sua si regoneix los dits mercaders , qui la dita roba ó mercaderia haurán en la sua nau ó leny , d' alguna cosa. Empero será en sa voluntat si ho faré ó no.

Mas empero , sil' contrari s'y esdevendrá en ago quel dit senyor de la nau haurá aventurat è començat ; lo dit senyor de la nau ó leny , è encara los bons d' ell han è haurán star á raó als dits mercaders si algun dan y pendrán , on' sostendrán , on' sperarán á sostenir , segons que desus es dit , per ço com en la dita nau no eran los dits mercaders : encara per altra raó , per ço car lo senyor de la nau ó leny , en aytal cas com desus es dit no ha poder menys de sabuda dels dits mercaders , ne es raó quen' deia haver : que assats ha poder tot senyor de nau ó de leny , pus que ha poder en la roba dels mercaders en fet de git è de naufragi , si donchs los dits mercaders no son presents en la nau si cas de git ó de naufragi s'y esdevendrá.

Empero , sil' dit senyor de la nau ó leny porá mostrar , ó en ver metre , ço que desus es dit que per cas de ventura li será esdevengut (lo cas de ventura es

se contenten con lo que el patron les diere á juicio de las sobredichas personas , por quanto dicho patron estaria obligado , y habria de quedar responsable , en el caso de haberlo ellos recibido , á resarcirles todo el daño que hubiesen de ello sufrido , ó rudiesen que sufrir.

Y si por casualidad en dicha nave no se hallase mercader alguno , y el patron quisiese emprender la sobredicha accion ; no debe ni puede ejecutarla , por quanto no tiene autoridad para hacerlo. Y de aventurarse á esto , no es menester decir mas , sino que si dicho patron se expusiere , y le saliere bien ; será bondad y garbosidad suya , el reconocer con alguna mejora á los mercaderes que llevan en su nave dicha mercaderia , quedando siempre á su voluntad el hacerlo ó no.

Más si saliere mal la empresa á que se aventuró el patron ; su persona y tambien sus bienes deben quedar responsables á dichos mercaderes , si algun daño en ello recibiesen , sufriesen , ó esperasen sufrir , segun está dicho arriba ; ya porque en la nave no se hallaban dichos mercaderes , ya tambien porque en semejante caso arriba expresado , no tiene facultad sin noticiarselo á ellos , ni es justo que pueda tenerla : porque bastante tiene todo patron , pues tiene poder en los generos de los mercaderes en el caso de echazon ó de naufragio , quando los mercaderes no están presentes á bordo en la ocasion de estos dos trances.

Pero si el patron pudiese mostrar y justificar , que el caso arriba dicho le sucedió por accidente de fortuna (debiendose entender este accidente ; que no le per-

aytal, quel dit senyor de la nau ó leny no y pogués fugir, es axi á entendre, que la dita nau ó leny d' enemichs li vengués desus è ques' afferrás ab ell), è si per la raó desus dita los mercaders dan algú sostendrán; lo dit senyor de la nau ó leny nols es tengut d' alguna esmena á fer, pus lo dit dan en culpa d' ell no será esdevengut, sia quels dits mercaders sien en la nau ó no: è per altra raó, que á cas de ventura no pot hom res dir.

permitiese huir, es á saber, que aquella nave enemiga le diese caza, y la abordase), y de esto padecieren algun daño los mercaderes; el patron no estará obligado á darles resarcimiento alguno, por la razon de que aquel daño no les vino por culpa de él, ora se hallasen, ó no se hallasen dichos mercaderes á bordo; y tambien por la razon de que contra un accidente de fortuna el hombre en nada puede quejarse.

TITULO XIII.

DE LAS MUTUAS OBLIGACIONES entre un patron y los interesados en el buque.

CAPITOL CCXXXVIII.

DEL COMPRAR DE LES
vitualles è cosas necessaries
á la nau.

SEnyor de nau ó leny, qui haurá noliada la sua nau d' seu leny per anar á guanyar en algunes parts, ell deu fer comprar al scriuá vianda è companatge, è totes les altres cosas que sien necessaries á la nau ó leny; sádo, empero, que si la nau haurá mester exárcia, que la deu comprar lo senyor de la nau ab lo dit scriuá. E quant haurá comprat è fet compliment de companatge, è de totes cosas que sien á necessari de la nau, el senyor haurá comprada aquella exárcia que necessari será de la nau; empero sil' senyor de la nau será en loch que y sien personers, ell los deu demanar d' aquella exárcia ans que la compre. E sils personers nou volen, èl senyor de la nau conexerá que aquella exárcia sia ops è necessaria á la nau; ell la pot ben comprar

CAPITULO 238.

DE LA COMPRA DE LAS
vituallas y otras cosas necessaries
á la nave.

EL patron que fleta su nave para ir á ganar con viages á otras tierras, deberá hacer comprar al escribano viveres, menestras, y todas las demás cosas necesarias á la embarcacion: más, quando ésta necesita de xárcia, la debe comprar el patron junto con el escribano. Y despues que éste habrá comprado y completado la provision de boca, y demás artículos precisos, el patron habrá de comprar la xárcia que sea necesaria al buque; pero si está en parage donde haya accionistas, deberá tomar su permiso antes de comprarla. Y si éstos se lo niegan, y él reconoce que dicha xárcia es precisa y urgente á la embarcacion; podrá muy bien comprarla, sin detenerse por los accionistas, puesto que éstos se quedan en tierra salvos: y con tal

MARITIMAS.

297

prar, que no deu star per los personers, per ço car personers romanen per ventura sals en terra, è ab que ells haguesen diners, anàs quis' volgués á ventura de la mar.

E per aquesta raó los personers no y deuen contrastar á aquella exàrcia que nos' compre, pus quel senyor de la nau veia que á la nau sia gran necessari; que si la nau era menys d'aquella exàrcia, ella navegaria á gran condició, è'l senyor de la nau poria esser représ dels mercaders: è per aquesta raó no y poden res contrastar.

E sil' senyor de la nau tendrá algun comú de la nau, ell deu pagar la companya è la exàrcia qu' ell haurá comprada; è sil' senyor de la nau té algún comú de la nau, ell deu comptar è sumar ab lo scrivá tot quant costá la companya, è tot ço que lo scrivá haurá comprat, è ço que costará la exàrcia quel senyor de la nau haurá comprada. E com lo senyor de la nau è'l scrivá ho hauran comptat è sumat; lo scrivá deu anar á quascún personer, è dir qu' ells deian pagar tot ço que á quascú vendrá per la sua part: è sils personers ne volien oír compte, lo scrivá los n' es tengut. E com los personers haurán oit compte del scrivá, ells son tenguts de donar al scrivá tot ço que á quascú vendrá per la part que haurá en la nau.

E si y haurá algun personer qui no volrá pagar ço que á ell ne vendrá per la sua part, è contrastará, è'l senyor de la nau ho haurá á manlevar, per ço car aquell personer no haurá volgut pagar; de la part que aquell personer haurá en la nau, se deu pagar aquell deute, è tot lo guany quel senyor de la nau promés á aquell qui prestat lo y haurá, si tota aquella part sen' sabia consumir que aquell personer haurá en la nau, per ço car per culpa d' ell se serà feta aque-
lla

tal que ganen dinero, poco les importa que otro ande corriendo los peligros de la mar.

Por cuya razon los accionistas no deben oponerse á la compra de aquella xàrcia, puesto que el patron veía que era absolutamente necesaria, y que sin ella la embarcacion se expondría á gran riesgo, de lo qual podrian hacerle cargo los fletadores: y por este motivo no pueden en manera alguna contradecirlo.

Si el patron tuviese algun fondo comun del buque, deberá pagar los víveres y la xàrcia que hubiese comprado; y si no tuviese fondo alguno, debe formar la cuenta con el escribano, sumando el costo de las provisiones, y de quanto éste hubiere comprado, con el importe de la xàrcia que el patron adelantó. Y ajustada la cuenta por los dos, el escribano debe presentarla á cada accionista, notificandoles para que paguen lo que corresponde á cada uno de ellos por sus respectivas acciones: y si ellos quisiesen oír la cuenta, deberá el escribano leersela: y éstos despues de oída dicha cuenta del escribano, estan obligados á satisfacerle lo que á cada uno toque á prorrata de la parte que tuvieren en el buque.

Y si hubiere algun accionista que rehusáre pagar su contingente, è hiciese oposicion, y el patron tuviese que tomar un préstamo, á causa de resistirse dicho accionista á dar su quíota por la parte que éste tenga en el barco; se deberá pagar aquella deuda, y todo el beneficio que el patron hubiese prometido al prestador, aunque se tuviese que consumir toda la referida parte; respecto que por culpa del mismo accionista se hubo de tomar aquel empréstito. Y

Pp

en

COSTUMBRES

lla manleuta. E si venia cas que la nau se perdés, è que la manleuta no fos pagada; los bens d' aquell personer s'y haurien á parar á aquell deute á pagar, per ço car ab sabuda è per culpa d' ell se sería feta aquella dita manleuta.

Mas empero: sil' senyor de la nau será en loch on no haurá personers, nel' senyor de la nau tendrá comú de la nau, è ell farà manleuta per les raons que desus son dites; tot lo cominal de la nau ho ha á pagar, que personer algú no y pot contrastar. Empero, si abans que aquella manleuta que desus es dita sia pagada, si la nau se perdrá; personer algú non' es tengut de res á retre á aquell qui prestat y haurá, pusque la nau será rota è peráuda. Guarts' aquell ia cóm prestará ne cóm no: quel' personer assats y pert, pusque la sua part y pert. E axi per la raó desus dita lo prestador no pot res demanar á aquells qui havien part en la nau: per que ell se quart' cóm prestará la sua moneda ne cóm no; que com la nau será rota, los personers no son tenguts de res á metre en aquella nau.

Empero: si la nau será en algun loch, è aquell prestador se volrá pagar del préstech qu' ell fet haurá: sil' senyor de la nau haurá diners seus ó d' altri, ó ell tendrá algun comú de la nau; ell es tengut de pagar aquell prestador encontinent, è tornar la nau als personers, è comptar ab ells del guany è de la perdua qu' ell fet haurá: è si guanya, ell es tengut de donar part d' aquell guany á quascun personer, segons que haurá part, è deu esser partit lo guany per lo cominal dels personers. E si guany no y haurá, è y haurá pérdua; quascun personer es tengut de retre è de donar al senyor de la nau tant com á ell ne vendrá per la sua part: que raó es, que qui part' vol haver del guany, que part de-
ia

en caso que el buque se pierda antes de haberse pagado el empréstito; los bienes de aquel accionista deberán quedar sujetos al pago de aquella deuda, puesto que por su culpa y con su noticia se habia contraído.

Más, si el patron se halla en parage en donde no haya accionistas, y no tiene fondo en la caja del comun, y tomáre aquel empréstito por las razones arriba referidas; la masa comun debe pagarlo sin que pueda contradecirlo accionista alguno. Pero si antes de quedar satisfecho el empréstito, la nave se perdiere; ningun accionista quedará obligado al prestador, pues se deshizo y perdió el buque. Mire éste ántes cómo presta, y cómo no, porque el accionista har-to pierde, pues pierde su parte. Y por la razon ya expuesta, el prestador no puede repetir contra los accionistas, porque él debe atender cómo presta su dinero; pues una vez rota la nave, los accionistas no tienen obligacion de contribuir en ella con cosa alguna.

Pero, si la nave está en algun lugar, y el prestador se quiere cobrar del empréstito que habia hecho: si el patron tiene dinero propio, ú ageno, ó del arca comun, está obligado á satisfacer incontinenti al dicho prestador, á volver el buque á los accionistas, y ajustar cuentas con ellos acerca de la ganancia ó pérdida que haya hecho. Si resulta ganancia, debe dar á cada accionista la parte de utilidad, segun su parte de interés, el qual beneficio se ha de repartir entre el comun de los interesados. Y si en vez de ganancia resultáre pérdida; cada accionista debe reintegrar y satisfacer al patron con lo que le toque á prorrata por su parte: pues es razon, que quien parte quiere tener
en

MARITIMAS.

299

ia haver de la pèrdua.

E sil' senyor de la nau no haurá diners de sí ne d' altri, ne la nau no haurá guanyat, ne ell no tendrá algun comú de la nau, èl prestador farà vendre la nau, è com la nau serà venuda, èl prestador serà pagat; si de la venda de la nau sobrará alguna cosa, lo senyor de la nau es tengut de venir en aquell loch on serán los personers, è de donar lur part de tot ço que de la venda de la nau sobrará.

E sil' senyor de la nau haurá haguda á vendre la nau per les raons que desus son dites; personer algú no li pot fer demanda, si donchs los personers no li poden probar lo contrari que aquella manleuta, per la qual la nau serà venuda, que ell l'hagués feta per son ioc ó per altres barates qu'ell menás ó faés. E sils personers aço probarli porán; lo senyor de la nau es tengut de retre è de donar als personers totes les parts que en la nau havien, òl' preu d'aquelles. E sil' senyor de la nau no ha de que pagar; ell deu esser prés, è més en ferres, è star tant tro qu' ell sia arventut ab los personers, ó quels haia satisfet del dan que fet los haurá.

E si com lo senyor de la nau haurá venuda la nau axi com desus es dit, si en ab alló que de la nau li serà sobrat no tornarà á retre compté als personers, è á donar la part que á ells pertanyerá de tot ço que de la nau li serà sobrat, è ell sen' irá en altres parts: si aço que de la venda de la nau li serà sobrat se perdrá, ell n' es tengut de esmena á fer als personers axi com desus es dit. E si ell sen' irá en altres parts ab alló que de la nau li serà romás, è ell ne guanyará; tot lo guany qu'ell fet ne haurá, es tengut de donar als personers, á quasi segons que lá donchs havien part en la nau, menys de tot frau è contrast.

CA.

en el beneficio, la tenga en la pèrdua.

Y si el patron no tiene dinero propio ni ageno, ni el buque ha ganado, ni conserva algo del fondo comun; el prestador puede mandar vender la embarcacion. Y si despues de vendida ésta, y satisfecho el prestador, sobrare alguna cosa; el patron debe ir al lugar donde estén los accionistas, y entregarles su respectiva parte del sobrante de la venta.

Contra el patron que hubiese tenido que vender el buque por las razones sobredichas, ningun accionista puede poner demanda, á menos de que se le probare lo contrario, esto es, que aquel empréstito, por el qual fué vendido el buque, lo hubiese tomado para mantener el juego, ó por otros tráfigos que hubiese hecho. Y si los accionistas pudiesen probarselo; el patron estará obligado á restituir y entregarles todas las acciones que en el buque tenían, ó bien el valor de ellas. Y si el patron no tiene con que pagar; deberá ser arrestado, y puesto en prisiones, hasta que se componga con los accionistas, ó les satisfaga del daño que les ocasionó.

Si despues de haber vendido el patron el buque, como arriba queda dicho, no volviere con el sobrante de la dicha venta á dar cuentas á los accionistas y entregarles la parte que les tocase de todo lo que le sobró del buque, ántes bien se fuere á otras partes, y aquel sobrante que resultó se perdiere; estará obligado á resarcir á los accionistas, segun queda dicho arriba. Y si habiendose ido á otras partes con aquel sobrante, ganáre con él; toda la ganancia que de ésto resultase, deberá sin fraude ni disputa darla á los accionistas, á cada uno segun la parte que entonces tenia en el buque.

Pp 2

CA.

300.

COSTUMBRES

CAPITOL CCXXXIX.

CAPITULO 239.

COM LO PATRO DEU DAR
compte als personers quascun
viatge.

DE LA CUENTA QUE DEBE
dar el patron á los accionistas
en cada viage.

TOT senyor de nau ó leny es tengut de retre compte á sos personers quascun viatge qu'ell farà. E sil' senyor de la nau no retrá compte á sos personers de quascun viatge qu' ell farà ; si la nau ó leny se perdrá , ó pendrá algun damnatge, lo senyor de la nau es tengut de retre è de donar tot lo guany qu' ell fet haurá als personers : que per rabó de la nau que perduda haurá , ó del leny , lo senyor de la nau nos' deu escusar , ne pot , que no haia á retre è á donar tot lo guany qu' ell ab aquella nau ó leny haurá fet. E sil' senyor de la nau ó leny no haurá de queu pusca retre ; si ell es tengut , ell deu esser près è més en ferres tot en axi com en lo capítol desus dit se conté.

E fon fet per ço aquest capítol : car molt senyor de nau ó leny reprim è triega , que no vol comptar ab sos personers ; è com ve qu' ell haurá perduda sa nau ó leny , è ell dirá que tot li es perdut ; è sia que s'y perda ó que no , si perdrá lo senyor de la nau ó leny , n' es tengut axi com desus es dit. Per que tot senyor de nau ó leny deuria è deu comptar , quascun viatge que farà , ab sos personers del guany ó de la pérdua que fet haurá per ço que la pena que desus es dita no li pogués venir desus.

Entara es de mes tengut lo senyor del leny als personers : que sil' senyor de la nau guanyará ab aquell comú que dels personers haurá ó tendrá , éll los es tengut de donar lur part de tot lo guany que fet ne haurá. E si ell per ventura y haurá perdut ; personer algú no li es tengut de pérdua qu'ell feta haia , per ço com ell tendrá aquell comú mal grat dels

Todo patron está obligado á dar cuentas á sus accionistas al fin de cada viage , y si no se las da á cada viage y la nave en uno de estos se pierde ó recibe algun daño ; el patron quedará responsable á restituir y entregar á los accionistas todo el beneficio que hubiese grangeado : pues no puede , ni debe escusarse á restituirles todas las ganancias de la embarcacion por motivo de haberse ésta perdido. Y si el patron no tuviere de que poder restituir , y se le alcánzare ; deberá ser arrestado y puesto en prisiones , en los mismos terminos que contiene el capítulo antecedente.

Se hizo el presente capítulo á causa de que muchos patrones repiten viages y alargan la vuelta para no ajustar cuentas con sus accionistas ; y quando acontece que pierden la nave , dicen que todo se les ha perdido ; más sea que se les pierda ó que no , habrán de quedar responsables , segun arriba se expresa , porque todo patron á cada viage , que haga debe ajustar cuentas con sus socios del beneficio ó pérdida que resulte , para no caer en la pena sobredicha.

Aun tiene otra obligacion el patron con los accionistas , y es : que si hubiese ganado con el fondo que de estos tuviese ó guardase , deberá darles su respectiva parte de todo el beneficio que con ello hubiere hecho ; más si hubiese perdido , ningun accionista deberá responderle de pérdida alguna que hubiese tenido , pues retuvo aquel fondo contra el

MARITIMAS.

301

dels personers desus dits.

CAPITOL CCXL.

COM PATRO DEU DAR
compte, è sis' mor sens
comptar.

SI algun senyor de nau ó leny navegará un viatge ó molts: si ell navegará ó tornarà alguna vegada ó moltes en aquell loch on serán tots los seus personers ó la maior partida; ell los es tengut de retre compte quascun viatge qu' ell farà: è si ell nou fá, ell es tengut tot en axi com en lo capítol desus dit se conté. Empero sil' senyor de la nau ó leny navegará axi com desus es dit, è ell cessará que no retrá compte als personers, ne encara nols dará res d' açó que guanyará; los dits personers lon' deuen requerir. E si per ventura ell, simplement è sens malícia, fer nou volrá; los sobre-dits personers lon' poden forçar.

E sils dits personers lon' requeren ó no, è força alguna, si ell fer nou volrá, ells no li metrán; si al senyor de la nau ó del leny vendrá cas de ventura ques' morrá, sils dits personers lá donchs, après la mort sua, ells demanarán als hereus d' aquell qui mort será, ó als detenedors dels seus bens, compte ó part del guany que aquell qui mort será havia fet ab aquella nau ó leny; los dits hereus ó los detenedors d' aquells bens seus nols son tenguts de retre compte, ne de res á donar de guany que aquell hagués fet; si donchs los dits personers provar nou porán, ó aquell qui mort será nou havia iaquit manat en son testament.

E si per ventura aquell qui mort es, será mort intestat: los hereus d' aquell ó los detenedors dels seus bens no son de res als tenguts á aquells sobre-dits personers, sino tant solament d' açó que en

el querer de aquellos accionistas.

CAPITULO 240.

COMO DEBE DAR LAS
cuentas el patron, y si muere
sin darlas.

EL patron que hiciere uno ó muchos viages, y volviese alguna vez ó várias al parage en donde se hallen todos sus socios, ó el mayor número de ellos, estará obligado á darles la cuenta á cada viage que concluya; y no cumpliendolo así, quedará responsable á lo que se contiene en el capítulo antecedente. Pero si el patron navegare en la forma que se ha referido, y dilatáre dar cuentas á dichos accionistas, ni menos les diere cosa alguna de lo que fuese ganando, ellos deberán requerirle; y si sencillamente y de buena fé hacerlo no quiere, los sobredichos accionistas podrán apremiarle á ello.

Y sea que los accionistas le requieran, ó no, siempre que rehusandose él no le apremiaren; si sucede el caso que el patron muera, y dichos socios despues de sabida la muerte, piden á los herederos del difunto, ó á los poseedores de sus bienes, las cuentas, ó las partes de la ganancia que él grangeó con aquella nave; dichos herederos ó poseedores de aquellos bienes no deben dar cuentas, ni entregar cosa alguna de las ganancias que hubiere el difunto grangeado; á menos que los accionistas se las pudiesen justificar; ó bien, que el difunto lo hubiese dexado dispuesto en su testamento.

Y si por ventura el difunto hubiese fallecido abintestato; sus herederos, ó los poseedores de sus bienes, no serán responsables de otra cosa á los referidos accionistas, sino unicamente de lo que

cons-

lo cartolari de aquell qui mort serà se trobarà scrit. E si ells trobarán en lo desus dit cartolari scrit algun guany; los dits hereus, ó detenedors dels bens d' aquell qui mort serà, son tenguts de retre á quascun dels dits personers la part que li pertanyerá d' aquell guany qu' ells haurán trobat scrit, si tots los bens d' aquell qui mort serà ne sabien esser venuts.

E si per ventura, en lo cartolari d' aquell qui mort serà, algun guany scrit no serà trobat; si algun consumament scrit trobat serà, que la nau ó leny hagués á tornar á aquell qui mort serà, ó á alguns de qui ell ho hagués manlevat per raó de consumament que la nau ó leny hagués fet, los dits personers y son tenguts de pagar lur part. Empero es axí á entendre, que aquell consumament no fos fet per culpa d' aquell qui mort serà, qui lá donchs en temps de la vida sua era senyor d' aquella nau ó leny, è qui aquell consumament desus dit haurá fet.

E sil' dit consumament porán probar los dits personers que per culpa de aquell qui mort serà, qui lá donchs en temps de la vida sua era senyor, fos fet; ells no y son tenguts de res á metre, pus ells en ver metrán que per culpa d' aquell qui mort serà, sia stat fet lo consumament desus dit. Altrament los dits personers son tenguts de donar è de pagar á aquell consumament, segons que á quascú ne pertanyerá de la sua part: è es raó, que axí com ells prendrien volenters part del guany si y fos; axí es raó, que paguen part en lo dit consumament: encara per altra raó, per ço com aquell qui mort serà, è lá donchs en temps de la vida sua era senyor d' aquella nau ó leny, anava, stava, è navegava entre ells, com ells nol' destrenyien que comptás ab ells, ó quels donás part d' aço que guanyava. E

conste escrito en el protocolo del difunto. Si se encontrase, pues, en el referido libro asentada alguna ganancia; dichos herederos, ó los poseedores de los bienes del difunto, deberán entregar á cada uno de los accionistas la parte que le toque del beneficio que hallen escrito, aunque fuese preciso vender todos los bienes del muerto.

Y si por ventura en el libro referido del difunto no se hallare asiento de ganancia alguna, ántes bien de gastos que la nave tenia que reintegrar al difunto, ó á los sugetos que le habian prestado el dinero para sufragar á las costas que hubiese hecho el buque; los referidos accionistas estarán obligados á pagar en ellas, cada uno su parte; pero con el bien entendido, que aquella pérdida no fuese causada por culpa del difunto, el qual hizo los referidos gastos quando era patron de aquella nave.

Pero si los accionistas le pudiesen probar que aquellos gastos fueron causados por culpa del difunto en tiempo de su vida, quando era patron; no deberán contribuir en nada, puesto que hacian constar que por culpa del dicho difunto se ocasionaron aquellas costas. De lo contrario, los referidos accionistas estarán sujetos á satisfacer dichas costas, cada uno á prorrata de lo que tocáre á sus acciones: pues es razon, que asi como tomarian de buena gana su parte de ganancias si las hubiese, paguen asimismo su parte en aquel menoscabo: además que el difunto, siendo en vida patron de la nave, andaba, vivia, y navegaba entre ellos, y nunca le compelieron á que les diese cuentas, ó á que les repartiese su quóta de las ganancias que hacia.

Si

MARITIMAS.

303

E si per ventura aquell qui mort serà abintestat, cartolari algú no havia fet ne haurá scrit; los sobredits personers no poden demanar als hereus d'aquell qui mort serà alguna cosa, nels hereus ó detenedors dels bens d'aquell mort no poden res demanar als sobredits personers de consumament de la nau ó leny que hagués fet, pus en lo cartolari no serà scrit, per testimonis qu'ells ne demanassen.

Perque quascú se quart è ia còm farà ses faenes, è còm no, per ço que á dan ne á greuge no li pusca tornar: è per les raons desus dites fon fet aquest capítol. Empero salves totes convinences è promissions quel senyor de la nau ó leny hagués fetes als sobredits personers per alguna raó, èls personers á ell: è salvo encara sil' dit senyor de la nau ó leny haurá comptat ab los personers, ab tots ó ab la maior partida, si al compte qu'ell los retrá los haurá á dar algun guany. Si ell per ventura dar nol' los porá, èls dits personers li farán gracia quel' ne sperarán; si ell, ans que dat los ho haia morrá, los dits personers deuen esser pagats dels seus bens, si tots ne sabien esser venuts.

CAPITOL CCXLI.

DECLARACIO DEL
precedent capítol.

SEgona que en lo capítol desus dit se declara è demostra, tot senyor de nau ó leny es tengut de retre compte á sos personers quascun viatge qu'ell farà; è si nou fahia, es ne tengut è obligat tot en axi com en lo capítol desus dit es contengut: mas, empero, es axi á entendre, sil' senyor de la nau ó leny sia ó venga, quascun viatge ó alguns viatges qu'ell farà, en aquell loch on sien tots los personers, ó la maior partida.

E

Si acaso dicho patron muerto abintestato no hubiese dexado hecho ni escrito libro alguno; los accionistas no podrán pedir á los herederos del muerto cosa alguna, ni estos, ni los poseedores de los bienes del difunto, tampoco á los referidos accionistas resarcimiento alguno de los gastos que el buque hubiese hecho, respecto que en el libro no constaban, por mas testigos que reclamasen.

Por tanto cada qual mirará como haga sus negocios para que no le traygan perjuicio ni detrimento, por cuyas razones se hizo este capítulo; excepto cualesquiera convenios y pactos que el patron hubiese hecho con los accionistas por algun motivo, y éstos con él; y excepto tambien, si del ajuste de cuentas del patron con todos los accionistas, ó con el mayor número, resultare tener que darles alguna ganancia. Y si él no pudiese darsela, y los accionistas le hicieren la gracia de esperarle, y antes de restituirsela el patron falleciese; deberán los accionistas pagarse de los bienes del difunto, aunque se hayan de vender todos.

CAPITULO 241.

DECLARACION DEL
capítulo antecedente.

SEgun expresa y dispone el capítulo sobredicho, todo patron está obligado á dar cuentas al fin de cada viage á sus socios; y no executandolo asi, queda sujeto á lo que en dicho capítulo se contiene. Mas debe entenderse asi, quando al acabar un viage ó algunos, vuelve al lugar, ó se halla, donde estén todos ó la mayor parte de los accionistas.

Mas

E sil' senyor de la nau ó leny farà port en algun loch on no haurá personer algú, è encara qu' ell navegará è farà viatge ó viatges en moltes parts on personer algú no haurá ne será; si al senyor de la nau ó leny vendrá algun cas de ventura qu' ell perdrá tot ó partida d' açó que ab la nau ó leny haurá guanyat; si per culpa d' ell nos' perdrá, ell no es tengut de res esmenar als sobredits personers, pus per culpa d' ell no será perdut.

Empero, sils dits personers empen-drán ab lo senyor de la nau ó del leny com ell se partirá d' ells, ó li dirán: que si ell per ventura se aturarà en algunes parts per navegar, que ell quels deia trametre per quascun viatge qu' ell farà, tot ço que á ells pertanyerá del guany qu' ell fet haurá; lo dit senyor de la nau ó leny los ho deu trametre. Empero si ell nols ho tramet, è s' ho retendrá; si ell ho perdrá, en qualsevulla manera qu' ell ho perda, los es tengut de tot á restituir. E si ell no ha de qué, els es tengut tot en axí com en lo capítol desus dit es contengut.

Empero, sils dits personers empresió alguna no farán ab lo senyor de la nau ó leny com ell se partirá d' ells; ell nols es tengut que res los trameta, è sils ho tramet, es' pert, será molt be perdut al senyor de la nau ó del leny qui sens lur manament los ho trametrá. Empero, qualsevulla convenença ó impressió quel' senyor de la nau ó del leny farà ab sos personers com d' ells se partirá; aquella es mester quels attenga: è si ell per ventura nols ho attendrá, è per culpa d' ell romandrà; ell es tengut de restituir tot lo dan quels dits personers ne sostendran ó sostengut ne haurán.

Empero, si al senyor de la nau ó leny ho tolrá ó vedará empediment de Deu, ó de mar, ó de senyoria, ó de males

Mas si el patron tomase puerto en un lugar donde no haya accionista alguno, y navegáre despues è hiciere uno ó distintos viages á muchas partes, en que no hubiese ni se hallase algun accionista; si sucediere la desgracia al patron de perder el todo ó parte de lo que habia ganado con el buque, no siendo por culpa suya, no estará obligado á la indemnización de los expresados accionistas.

Pero si estos, antes de partir la nave habian pactado con el patron, previniendole, que si por acaso se detuviese en algunos países para tomar viages, les habia de remitir al fin de cada uno todo lo que á cada qual tocase de la ganancia que hiciere; el patron en este caso débese lo remitir. Más si no se lo envia, y se lo retiene, y despues lo pierde; de qualquiera manera que lo pierda, queda sujeto á restituirlo todo. Y si no tiene con qué, quedará responsable en la forma que en el capítulo sobredicho se contiene.

Más si los accionistas no tienen hecho semejante concierto con el patron antes de salir éste al viage; no está obligado á remitirles cosa alguna. Y si se la remite, y se pierde; recaerá la pérdida sobre el patron, que sin mandato de ellos hizo aquella remesa. Pero si antes de partirse de dichos accionistas, se hubiese el patron convenido con ellos en algun pacto ó condicion; es menester que se lo cumpla. Y si despues no lo cumple, y esto fuese por culpa de él; estará obligado á reintegrar á los accionistas todos los perjuicios que por esta falta sufriesen ó hubiesen sufrido.

Más si le acaeciese al patron impedimento de Dios, ó de mar, ó fuerza de principe, ó de piratas, que no le permi-

MARITIMAS.

305

les gents qu'ell no attendrá ço que á sos personers promés haurá com d' ells se partí, è per culpa d' ell no romandrà; ell á sos personers de la promesa nols es de res tengut, per ço com á impediment de Deu, ó de mar, ó de males gents, no pot algú res dir ne contrastar.

Empero, tot ço que desus es dit, que sia è deia esser menys de tot frau; è si frau algú probar s'y porá, la part contra qui probat serà, sia tengut de re-tre è restituir tot lo dan á aquella part que sostengut l'haurá, sens contrast è sens tota malicia.

CAPITOL CCXCIII.

DE BESCOMTE ALLEGAT PER personers contra los hereus del patró.

SI algun senyor de nau ó leny haurá retut compte, ol' scriuá per ell, á tots sos personers ó á la maior partida, del guany qu'ell fet haurá, ó del consumament, si esdevengut y serà, ó de qualque raó quel' dit senyor de nau ó leny sia ó deia esser tengut de re-tre compte als dits personers: si los dits personers, ó la maior partida, rebrán ó oirán lo dit compte, è sen' tendrán per pagats; sil dit senyor de la nau ó leny viurá long temps ó poch après, è stant ab los dits personers ensemps en un loch ó no, è navegará; è quascun viatge ó alguns ell vendrá en aquell loch on serán los dits personers ó alguns; ó per ventura, com lo dit compte haurá retut, ó á cap de temps ó en continent, lo dit senyor de la nau ó leny irá en viatge, è per voluntat de Deu, anant al viatge, ell morrá; è com la dita nau ó leny serà vengut del dit viatge, on lo dit senyor serà mort, los dits personers tots ó partida dirán qu' ells trobarán ó han trobat algú bescompte ó

mitiesen cumplir lo que prometió á los accionistas antes de partir, y no fuese por su culpa; no les quedará responsable en nada de lo prometido, porque nadie puede quejarse ni disputar en los impedimentos de Dios, de mar, ó de malhechores.

Pero todo lo expresado hasta aqui debe executarse con legalidad. Y si se probáre lo contrario; la parte á quien esto se justificase, estará obligada á reintegrar y resarcir todo el daño á la otra que lo hubiese padecido, sin disputa alguna, excusa, ni mala fé.

CAPITULO 293.

DEL YERRO DE CUENTAS alegado por los accionistas contra los herederos del patron.

SI despues de haber un patron, ó el escribano en su lugar, dado cuentas á todos sus socios, ó á la mayor parte, de las ganancias que habia hecho, ó de las pérdidas, si acaecieron, ó de qualquiera negocio de que él tuviese que dar cuenta á los referidos socios; y despues de haber éstos, ó la mayor parte, recibido y oido dichas cuentas, y de tenerse por pagados, el citado patron viviere mucho tiempo ó poco: y estando con dichos socios juntamente en un lugar, ó no, navega, y despues del viage, ó de algunos vuelve al lugar donde están los referidos socios, ó algunos de ellos; ó por ventura despues de haber presentado dichas cuentas, bien sea al cabo de tiempo, ó incontinenti, el referido patron emprende un viage, y por voluntad de Dios, estando en la navegacion fallece, y luego que aquella nave habrá regresado del dicho viage en que murió su patron, todos aquellos socios ó la mayor parte de ellos, dicen que encu-

Qq

en-

falla en lo compte qu' ell retut los havia; los dits personers, tots ó partida, farán, ó farán fer demanda del dit bescompte ó falla als bens del dit defunt, ó á sos hereus, ó aquells qui tendrán los bens d'aquell, sil' dit defunt haurá fet testament despuys quel dit compte hag retut als dits personers. Si en lo dit testament será trobat quel dit mort haia regonegut lo dit bescompte ó falla, ó haurá regonegut algun tort qu' ell tengué als dits personers; lo dit bescompte ó tort deu esser restituit als dits personers sens tot contrast, si tots los bens del dit defunt ne sabien esser venuts, en axi que hereu ne alguna altra persona no y pot en res contrastar, salvant los mariners si de hurs loguers no serán stats pagats.

E si per ventura lo dit defunt haurá fet testament segons que desus es dit, è no haurá regonegut lo bescompte; los dits hereus no son de res tenguts als dits personers de esmena á fer. Salvant en aytant, que si en lo cartolari, on lo dit defunt reté compte com viu era als dits personers, será trobat lo dit bescompte ó falla, (è quel dit cartolari sia aquell per aquell è no altre); è encara lo scrivá qui lo dit cartolari escriví que sia present si viu será, per veure y per disputar lo dit bescompte ó falla si será ver ó no; è algun altre scrit no sia ne deu esser cregut. Salvant en esta guisa, que sil' dit cartolari, on lo dit defunt reté compte com viu era, als dits personers, no será trobat: sils dits personers porán mostrar translat del dit cartolari (que sia translat del dit cartolari è no d' altre) è quel haia transladat aquell scrivá per aquell è no altre; si viu era, ó viu será; sils dits personers aqó que desus es dit en ver metre porán,

entran, ó que encontraron algun yerro, ó falta en las cuentas que les habia presentado; todos los dichos socios, ó el mayor número, pondrán, ó harán poner demanda de aquel yerro ó falta contra los bienes del referido difunto, ó contra sus herederos, ó contra los poseedores de ellos, si el mencionado difunto hubiese hecho testamento despues que dió aquellas cuentas á los socios. Y si en dicho testamento se encontráre que el difunto habia reconocido aquel yerro ó falta, ó haber perjudicado en algo á los mencionados socios; este yerro ó perjuicio se deberá reintegrar á dichos accionistas sin disputa alguna, aunque se hayan de vender todos los bienes del difunto, por manera que ni el heredero, ni otra persona, puede mover sobre esto cuestión, menos los mariners si no se les hubiesen pagado sus salarios.

Y si acaso el referido difunto habia hecho testamento, segun queda dicho mas arriba, y no reconoció el yerro de cuenta; sus herederos no estarán obligados á indemnizar á aquellos accionistas, salvo pero si en el cartulario en que dicho patron dió las cuentas, quando vivia, á dichos accionistas, se halláse aquel yerro ó falta (siendo el cartulario el real y verdadero, y no otro), y que tambien el escribano que escribió dicho cartulario esté presente, si viviere, para ver y exâminar si era legítimo ó no aquel yerro ó falta, pues ningun otro escrito debe ser creído. Pero se debe advertir, que si no se hallase el referido cartulario en que el difunto dió las cuentas quando vivia á aquellos accionistas, y estos pudiesen manifestar un traslado verdadero de dicho cartulario, que no lo sea de otro, y que sea extendido por aquel mismo escribano, y no por otro, y éste viviese, y dichos accionistas pudiesen justificar lo que se ha

MARITIMAS.

307

ò si en lo dit translat lo dit bescompte è falla trobat serà, los bens del dit defunt èls hereus d'aquell son tenguts d'aytant com los dits bens bastaran de restituir als dits personers per raó del dit bescompte ó falla, si trobada y serà.

E si per ventura lo dit defunt no haurá fet testament despuys quel dit compte reté; sil' dit cartolari ó translat trobat serà axi com desus es dit, sil' dit bescompte trobat y serà, deu esser restituit, axi com desus es dit. E si no ha fet testament, ne cartolari nos' troba; ha y gran treball è gran contrast. Empero lo contrast deu esser més en poder de homens qui tengan cura de ànimes, è deu esser encercat sil' dit defunt haurá confessor en aquell loch ab qui ell se confessás os' fos confessat; è si trobat y serà, deu esser més en poder del confessor lo dit contrast. E si per ventura confessor trobat no y serà; lo contrast deu esser més en poder de homens qui temen Deu è ànima, è qui sian de religió, è qui sian homens honests, è de bona fama.

E com los desus dits bons homens haurán rebut lo dit contrast en lur poder; ells deuen haver tots los dits personers, è deuen haver de quascú d'ells un sagrament que digan veritat del dit bescompte ó falla ia cóm es è cóm no, è cóm es esdevengut lo dit bescompte ó falla: èls dits bons homens deuen guardar la fama è la valor dels dits personers. Empero los dits bons homens no deuen pas creure los dits personers; ans los dits personers deuen donar testimonis sobre lo dit contrast, qui sian sens tota suspita, è que no speren haver dan ne prou del dit contrast: per ço car, segons tota raó, algun hom no pot ne deu fer testimoni en algun fet de on sper dan ó prou haver per alguna raó, si donchs les parts no s'y

ha dicho, y en el referido traslado se hallase aquel yerro ó falta; los bienes del mencionado difunto y sus herederos quedan responsables á restituir á los accionistas hasta donde alcancen dichos bienes, por razon del referido yerro ó falta, si se encontráre.

Y si acaso el referido patron no hubiere hecho testamento despues que dió aquellas cuentas, y dicho protocolo se encontrase, como se expresa arriba; si fuese hallado alli aquel yerro, se deberá satisfacer como queda dicho arriba. Y si no hubiese hecho testamento, ni se hallase protocolo, habrá grandes disputas y trabajos: en cuyo caso la cuestión debe ponerse en manos de personas que tengan la cura de almas, y se debe inquirir si el difunto tenia confesor en aquel lugar, con quien confesase ó hubiese confesado; y si se hallase, el debate se ha de poner en manos de éste. Y si confesor no se hallase alli; el debate se encargará en poder de personas de conciencia, temerosas de Dios, y religiosas, sugetos de buena fama y probidad.

Luego que las sobredichas buenas personas hayan recibido el negocio de aquel debate; deben juntar todos aquellos accionistas, y tomar de cada uno juramento que declaren en verdad, cómo es, y cómo ha sucedido dicho yerro de cuentas ó falta, atendiendo aquellos á la fama y condicion de dichos accionistas. Pero los referidos arbitros no deben dar credito á dichos accionistas; ántes estos deben presentar sobre el dicho debate testigos, que no sean sospechosos, y que no esperen recibir daño ni provecho de aquel litigio: por quanto, segun toda razon, ninguna persona puede ni debe ser testigo en una cuestión de la qual tema daño, ó espere beneficio, por qualquiera motivo, á menos

Qq 2

que

s'y acordarán. E qualsevol cosa quels dits bons homens dirán ó pronunciarán sobre lo contrast desus dit; allon' deu esser seguit, è als no.

CAPITOL CCLV.

DE PATRO QUI VENDRA
la nau sens sabuda dels
personers.

SI algun senyor de nau ó leny vendrá la sua nau ó leny sens voluntat è sens sabuda dels personers; ell es tengut, encontinent qu' ell venuda l' haurá, de tornar è retre compte á sos personers, è de retre, è de donar tot ço que á quascú vendrá per la sua part, si ells pendre ho volrán. E s'ils personers pendre nou volrán; ell los es tengut de retre, è de tornar en lur poder aquella nau ó aquell leny, qu' ell venut haurá sens voluntat è sens sabuda d' ells.

E si aquella nau ó leny nols pot tornar en poder, ell los es tengut de retre è de tornar aytant bona nau ó aytant bon leny com aquella era, el' guany que fet poguera haver ab aquell leny; ó sen' haurá avenir ab ells axí com mils pusca. E si entre ells no sen' porán avenir, deuen y metre dos bons homens qui sien dignes de fe, è aquells quels ho departesquen; è qualsevol cosa que aquells ne dirán è conixerán, allon' deu esser seguit.

Empero, si com lo senyor de la nau ó leny haurá feta la venda axí com desus es dit, á la maior força dels personers plaurá aquella venda; lo senyor de la nau ó leny que venut será, nols es des als tengut, sino de donarlos ço que á quascú pertanyerá, pus la maior força dels personers s'y acordarán.

E si per ventura lo senyor de la nau ó leny que venut será, no vindrá ne tor-
na-

que en esto se conformasen las partes. Y qualquiera cosa que dichos árbítrós declaren y pronuncien, aquella y no otra se deberá guardar.

CAPITULO 255.

DEL PATRON QUE VENDE
la nave sin noticia de los
accionistas.

SI un patron vende su nave sin beneplácito, y sin noticia de los accionistas; queda obligado, desde el punto que la haya vendido, á regresar y dar cuenta á sus socios, restituyendoles y entregandoles todo lo que corresponda á cada uno por sus acciones, si quieren tomarlo. Y si dichos socios no quieren percibirlo, el patron les debe restituir y devolver la nave que habia vendido sin consentimiento ni licencia de ellos.

Más si no pudiese restituirles en su poder la misma nave, estará obligado á devolver y entregar otra igual, y tan buena como aquella, y la ganancia que con ella podia haber grangeado; ó tendrá que componerse con ellos, lo mejor que pueda. Y si entre sí componerse no pudieren, deben recurrir á dos hombres buenos, dignos de fe, para que lo decidan: y lo que éstos juzguen y declaren, aquello se deberá seguir.

Pero, si despues de haber el patron hecho la venta de su nave, segun se expresa arriba, pareciere bien al mayor número de los accionistas dicha venta; en nada les quedará obligado, sino en darles el contingente que á cada uno corresponda, puesto que el mayor número de los accionistas se conformaron en ello.

Y si acaso el patron de la nave que se vendió, no regresáre á dar cuentas á sus

MARITIMAS.

309

nará á retre compte á sos personers, ne encara per donar sa part á quascú de ço que de la venda de la nau ó leny los pertanyerá, è ell sen' irá devers altres parts; si ell es aconseguít, ell es tengut de retre è donar á aquells personers tot ço que de la venda de la nau ó leny los pertanyerá, è encara tot aytant com los personers dirán, per lur sacrament, que aquella nau ó aquell leny poguera haver guanyat. E si ell no ha de quels pusca satisfer ne entegrar; deu esser prés è més en poder de la senyoria, è star tant prés tro que haia satisfet á aquells seus personers d' aquella demanda qu' ells li fan, ó que sen' sia avengut ab ells.

E si per ventura aquell qui la nau haurá venuda no será trobat, èls personers trobarán aquella nau ó leny quels será stat levat; ells lo poden pendre, è demanar ab la senyoria, è la senyoria deulals deliurar; ells empero demostrant que lur fos per testimoni ó per cartes; si donchs aquell qui comprat l' haurá, no podia mostrar carta que aquell, qui la dita nau li haurá venuda ó leny, hagués dels personers loch que la pogués vendre è fer á sa voluntat: per que quascú se guart, es' deu guardar, còm comprará nau ó leny, è com no, per ço que dan algú no lin' pusca venir.

Empero si ell la vendrá per vellega que la nau ó leny hagués, ó prestadors la farán vendre per préstech que aquells y haguessen fet á ops de coses que fossen necessaries á la nau ó leny; aquell qui senyor ne será, no sia tengut sino en axi com en lo capítol, qui parla de fet d' adob de nau ó leny, es ia dit è certificat.

sus socios, ni tampoco á entregar la parte que á cada uno toque de la venta del referido buque, ántes navegáre para otros destinos; siempre que se le halle, quedará obligado á entregar á dichos accionistas todo lo que de la venta de aquella nave les corresponda, y además todo quanto ellos declaren, baxo de juramento, que dicho buque pudiera haber ganado. Y si no tuviere de que poder satisfacerles ni reintegrarles; deberá ser preso, y entregado en poder de la justicia, hasta que haya satisfecho á los mencionados sus socios de la demanda que le hacen, ó que se haya compuesto con ellos.

Y si acaso al que vendió dicha nave no se le alcanza, y los accionistas hallan el buque que se les habia usurpado; podrán tomarlo, y demandarlo ante la justicia, y ésta deberá entregárselo, pero manifestando ellos que era suyo con testigos, ó con escrituras; á menos que el que lo habia comprado pudiese presentar escritura, en que el patron que se lo vendió, tenia poder de los accionistas para venderlo y disponer de él á su voluntad. Por lo qual cada uno se mire, y mirarse debe, cómo compre naves y cómo no, á fin de que no le sobrevenga daño.

Pero si la vendiere por vejez del buque, ó porque los prestadores le obligasen á venderla por reintegrarse de algun préstamo que hubiesen dado para socorrer una necesidad de la nave; el patron de ésta no tendrá otra responsabilidad que la que se expresa y declara en el capítulo que trata de los reparos de una nave.

CASOS EN QUE LO PATRO
deu demanar los personers per
lo nolieiar.

SEnyor de nau ó leny qui nolieia la sua nau per anar en terra de sarrachins ó en loch perillós: si ell es en loch on haia personers, ell los ne deu demanar abans que ferm lo viatge, è si ell los en demana, èls personers ho volen, ell pot nolieiar, que personer algú nou pot vedar. E si ell nolieia, que nols ne deman, los personers li poden contrastar, è poden encantar ab ell, per go car nols haurá demanats; è si demanats los ne hagués, los personers nol' pogueren encantar tro que fos vengut del viatge.

E sils personers encantan ab lo senyor de la nau ó leny que nolieiat haurá menys de lur sabuda, è ell extrá de la nau ó del leny per encant ó per qualsevol raó, èls personers retendrán la nau ó leny; aquella nau ó leny deu seguir lo viatge á aquell mercader qui nolieia da l'haurá, per aquell preu ó nolit quel mercader haurá emprés ab aquell qui lá donchs era senyor com ell nolieia. Per que sen' guart quascú que farà part en nau ó leny: que qualsevulla cosa que aquell farà ó empendrá ab mercaders, alló se haurá á seguir.

Mas sil' senyor de la nau será en loch on no haurá personer algú, ell pot nolieiar è anar en tot loch on ell se vulla; è si la nau ó leny pendrá algun damnatge, personer algú no li pot fer demanda per aquella raó. Mas si ell ho ingava ó baratejava, os' perdia per alguna raó que fos culpa sua; los personers lin' poden fer demanda.

Mas senyor de nau, qui nolieiará per

CASOS EN QUE EL PATRON
pedirá licencia á los accionistas para fletar.

EL patron que fleta su nave para ir á tierra de sarracenos, ó á parage peligroso, si se halla en lugar en donde haya accionistas, les deberá pedir permiso antes que ajuste el viage: y si pidiendoles este permiso, ellos se lo conceden, podrá hacer el fletamento, sin que accionista alguno se lo pueda vedar. Más si fleta sin haber pedido licencia, los accionistas se lo pueden impedir, y pueden subhastar con él el buque, por motivo de no haberles tomado su vénia: pero si la hubiese tomado, dichos accionistas no podrian subhastarlo hasta que volviese de aquel viage.

Y si los accionistas subhastan la nave con el patron que la habia fletado sin noticia de ellos, y sale del mando de ella por razon de la subhasta, ó por qualquiera otro motivo, y los mismos se retienen el buque; éste deberá seguir el viage al mercader que lo habia fletado, por aquel precio ó flete que se hubiese concertado con aquel que era patron quando hizo el fletamento. Por lo qual advierta cada uno de los que toman acciones en un buque, que se debe cumplir qualquiera cosa que el patron ajuste con mercaderes.

Más si el patron está en parage en donde no haya accionista alguno, puede fletar, y viajar adonde él quiera; y aunque el buque reciba algun daño, ningun accionista le podrá poner demanda por aquella causa. Más si se lo jugaba, ó malbarataba, ó se perdia por algun motivo que fuese culpa suya; los accionistas se lo pueden demandar.

Más el patron que fletáre para ir á

MÁRITIMAS.

311

per anar en terra de chrestians, no es tengut de demanar personers alguns si nos' vol; ne personer no la pot encantar, pus qu' ell l'haurá nolieitada, tro al torn del viatge. Mas lo senyor de la nau ó leny deu donar fiança al personer si la li demana, qu' ell no mut viatge tro aquí haia tornada la nau ó leny en poder dels personers: è la fiança que dará, que no sia tenguda sino tan solamente á us è á costum de mar.

E si per ventura lo senyor de la nau nolietará per anar en los desus dits lochs, èls personers serán en lo dit loch, è sabrán que haurá nolieiat, ó nou sabrán, èl senyor de la nau nols ho haurá dit, ni ells á ell res contrastat, è aquell viatge la nau ó leny se perdrá ó pendrá algun damnatge; los personers no poden fer alguna demanda, èl senyor de la nau no es tengut de res á respondre á ells.

á tierra de christianos, no está obligado á pedir permiso á accionista alguno, si no quiere; ni tampoco estos pueden subastar el buque, una vez que el patron lo fletó, hasta la vuelta del viage. Pero el patron debe prestar caucion al accionista si se la pide, de no mudar viage hasta que vuelva el buque á poder de los socios; bien que la fianza que diere, no puede obligarse sino á uso y estilo de mar.

Y si acaso el patron fletare para ir á los sobredichos destinos, y los accionistas se hallaren en el mismo lugar, y supieren ó no que habia fletado, más el patron no se lo dixo, ni ellos á él se lo contradixeron; si en este viage la nave se pierde ó toma algun daño, los accionistas nada le pueden demandar al patron, ni éste en nada les queda responsable.

TITULO XIV.

DE LA OBSERVANCIA DE LOS
contratos, y de la buena fé en la compra y venta
de las mercancías.

CAPITOL CCXCI.

CAPITULO 291.

DE CONVINCENÇA.

DEL CONTRATO.

SI alguna convinença será stada entre alguns per qualsevol raó, ab que la dita convinença sia stada feta á bo è sa enteniment; deu esser observada è tenguda entre aquells entre los quals será stada feta en loch convinent. E si la dita convinença será stada feta en loch convinent è ab iusta raó, è ab bon enteniment; deu esser observada è tenguda en-

Todo contrato que haya sido celebrado entre partes por qualquiera motivo; siempre que se haya hecho el tal contrato de buena fé, y con sana intencion, debe ser observado y cumplido por aquellos entre quienes se hizo en tiempo competente. Y si dicho contrato fué hecho en tiempo oportuno, con justa razon, y de buena fé; debe ser observa-

entre aquells entre los quals feta serà.

E si per ventura algú d'aquells entre los quals la dita convenença serà feta, no attendrà la dita convenença, è aquell ó aquells als quals la dita convenença observada ó atesa no serà, ne sostendrá algun dan ó algun greuge; aquell, qui la dita convenença observada no ha, es tengut de tot á restituir sens tot contrast.

Salvo empero que á aquell, qui la dita convenença no haurá tenguda ne observada, nou hagués tolt ó vedat algun iust impediment; lo qual si en ver més esser porá, aquell, al qual lo dit iust impediment esdevengut serà per lo qual ell haurá haguda á rompre è trencar la dita convenença, no sia tengut de esmena á fer á aquells als quals ell hag la dita convenença á rompre ó trencar per raó del dit impediment. E si per ventura ell lo dit impediment en ver metre no porá; ell serà tengut de restituir segons que desus es dit.

Mas empero, si aquell haurá haguda á rompre, è no haurá atesa la dita convenença á aquell ó aquells als quals ell feta l' haurá, per culpa è negligencia dels desus dits; si ell la dita culpa ó negligencia en ver metre porá, si ell per la dita culpa ó negligencia algun dan ó greuge sostengut ne haurá, aquell ó aquells, contra los quals la dita culpa ó negligencia provada serà, son tenguts de tot á restituir sens tot contrast. E tot ço que desus es dit deu esser fet menys de tot frau; è salvo empero tot iust impediment á quascuna de les parts.

do y guardado por aquellos entre quienes se celebró.

Y si acaso alguno de éstos, entre quienes se hizo el contrato, no guardáre lo ajustado; y la persona, ó personas, á quienes no se guardáre ni cumplieren dicho contrato, sufriesen por ello algun daño ó menoscabo; aquel, ó aquellos, que no lo observaron, estarán obligados á la indemnizacion de todo sin contradiccion alguna.

Salvo pero, que al que no observó ni cumplió el referido contrato, no se lo hubiese quitado ó vedado algun justo impedimento: el qual, si se pudiese justificar, aquel á quien le haya acontecido el dicho justo impedimento, por cuyo motivo tuvo que quebrantar y cortar lo ajustado, no estará obligado á indemnizar á aquellos á quienes tuvo que faltar al contrato por causa del dicho impedimento. Mas si no se pudiese justificar tal impedimento; quedará responsable á la restitucion, segun arriba está dicho.

Pero si aquel hubiere tenido que quebrantar dicho contrato, sin haberlo cumplido al sugeto ó sugetos á quienes lo había hecho, por culpa ó negligencia de éstos, y ésta falta ó negligencia pudiese él probarles; si por esta causa hubiese padecido algun daño, ó menoscabo, aquellos á quienes se les probase semejante falta ú omision, quedarán sujetos á la entera restitucion, sin contradiccion alguna. Más todo lo sobredicho debe executarse sin fraude alguno, salvo siempre qualquiera justo impedimento á cada una de las partes.

MARITIMAS.

313

CAPITOL CCXCII.

CAPITULO 292.

DE MERCADERIA
encamerada, ó falsa.DE MERCADERIA
averiada, ó falsa.

SI algun mercader vendrá ó haurá venut á algun altre mercader alguna mercaderia, en esta manera, que sil' dit mercader qui la dita roba ó mercaderia comprará, no la veurá ne haurá vista, ó no la volrá veure, ans sen' fiará en la fé del mercader qui la dita venda li fará ó li haurá feta, qui dirá ó fará entenenent al dit mercader, á qui ell ven la sua roba ó mercaderia, qu' ell la li ven per bona è per fina: sil' dit mercader, qui la dita roba comprará ó haurá comprada, l'haurá rebuda sobre la condició desus dita: si la dita roba ó mercaderia no será axi bona è fina com aquell, qui venuda la y haurá, li falsia entenenent, ans será trobada mala, è encamerada; en qualque loch on aquell qui la dita roba ó mercaderia comprada haurá, la portará ó la fará portar, sil' encamerament desus dit trobat será; lo dit mercader qui la dita mercaderia haurá venuda sots la condició desus dita, es tengut de retre è de donar á aquell mercader, qui la dita roba haurá d'ell comprada, tot aytant com altre haver semblant d'aquell, è de semblant natura d' aquell qu' ell venut haurá, valia en aquell loch on lo dit mercader lo portá.

Encara li es tengut, que si per raó de la falsia ó del encamerament desus dit dan, ó greuges, ó messió haurá sostengut algú, de tot á retre è á restituir sens tot contrast. Encara li es mes tengut, que sil' dit mercader, qui la dita roba haurá comprada, pendrá alguna falla, qu' ell no porá haver ne cobrar sos diners per raó de la falsia ó del encamerament desus dit; lo dit mercader, qui la dita roba haurá venuda sots la con-

di-

SI un mercader vende, ó ha vendido á qualquiera otro cierta mercaderia, de suerte que aquel que compra dicho genero ó mercancia, no la ve ni la ha visto, ó no quiere verla, ántes se fia en la fé del mercader que le hace ó le hizo la venta, el qual dice, ó da á entender al otro que le compra aquella mercancia, que se la vende por buena y por fina: si el mercader que compra, ó habia comprado dicha mercancia, la recibió baxo de la referida condicion, y aquel genero ó mercancia no se encuentra ser tan buena y fina como se lo dió á entender el que se la vendió, ántes se encuentra mala y averiada; en qualquiera lugar, á donde el que la compró la lleve, ó haga llevarla, si la falta sobredicha se encontrare en la referida mercancia; el mercader que la habia vendido baxo la sobredicha condicion, será obligado á restituir y entregar al mercader que le compró la tal mercancia, todo el importe del valor que otro genero, igual ó de semejante calidad al que vendió, tendria en aquel destino á donde la habia llevado el referido mercader.

Tambien le es responsable á reintegrarle y restituirle, sin contradiccion, los daños, menoscabos, y gastos, que por causa de lo falso ó averiado del genero hubiese sufrido. Además le es aun responsable á que, si el mercader que compró dicho genero, padeciere alguna falta de no poder tomar ni cobrar su dinero por causa de lo falso ó averiado de la mercancia; el mercader que se la habia vendido baxo de la sobre-

Ri

di-

COSTUMBRES

dició desus dita, li es tengut de donar per sou è per liura, per rabó de la falsia ó encamerament desus dit (per ço car ell no haurá pogut cobrar los diners) tot aytant com ell dirá per son sagrament que haguera guanyat sils diners poguera haver cobrats, segons lo preu qu' ell haurie venuda la dita roba, si la dita falsia ó encamerament no y fos stat trobat: è tot aço desus dit que sia è deu esser menys de tot frau.

Empero, si aquell qui la dita roba vendrá ó haurá venuda, dirá á aquell qui la dita roba comprada haurá, qu' ell la li ven per aytal com es, dient: veiat-la ó la fets veure; è sius altara, vos la prenets, è si no, vos la lexets: si aquell qui la dita roba comprará, sia que la veia ó la faga veure, ó no, si ell la rebrá, sia que y guany ó y perda, en esta manera no lin' es tengut si nos' volrá, pus que axi sia stada feta la dita venda com desus es dit, è en aytal condició l'haurá comprada: empero, que si mester será, les dites condicions en ver poguessen esser meses.

dicha condición, estará obligado á volverle por sueldo y libra, á causa de aquella falsificación ó deterioro por la qual no pudo cobrar su dinero, todo lo que él declare baxo juramento que habria ganado si hubiese podido cobrar su dinero, conforme al precio á que habria vendido dicha mercancía si no se hubiese encontrado falsa ó deteriorada: más todo lo que aqui se dice, debe ser sin fraude alguno.

Pero, si aquel que dicha mercancía vendía, ó habia vendido, dixere al otro que se la compraba, que se la vendía tal como era, diciendole: *vedla ó haced-la ver; y si os gusta, tomadla; y si no, dexadla*: al que dicha mercancía comprare (sea que él la viese ó la hiciese ver, ó no), una vez que la reciba, ora gane, ora pierda con ella, el vendedor no le quedará responsable, si no quiere, puesto que, así como se ha explicado, hubiese sido hecha la venta, y baxo de tal condición se hubiese comprado; pero en caso necesario que puedan hacerse constar dichas condiciones.

FIN DE LAS COSTUMBRES MARITIMAS.

ORDENANZAS
DEL
ANTIGUO CONSULADO
DEL MAR.

ADVERTENCIA DEL EDITOR.

LAS ordenanzas que aquí traducimos, cuyo objeto es la forma de los juicios en los antiguos tribunales consulares de la Corona de Aragón, son legítima y verdaderamente las mismas que el Rey Don Pedro III confirmó á la ciudad de Valencia, después que creó en el año 1283 el Consulado del mar de aquella Capital y Reyno. Valencia, pues, así como es la primera de las ciudades de España que tuvo un Juzgado Consular, lo es igualmente en haber establecido ciertas reglas y estatutos forenses para el orden judicial de dicho tribunal.

Estas ordenanzas fueron adoptadas en Mallorca para regir en el nuevo Consulado, que el Rey de Aragón Don Pedro IV erigió en el año 1343: las mismas se comunicaron después al de Barcelona en 1347, quando por real cédula del mismo Soberano se estableció, baxo la forma de tribunal consular, el juicio arbitral de los prohombres del mar, de los quales se componía una gran parte del Concejo Municipal de la ciudad en el siglo XIII y principios del XIV.

El Ayuntamiento de Barcelona envió á pedir al de Mallorca una noticia de las reglas con que se gobernaban sus Consules en el ejercicio de su cargo y jurisdicción: y éste Magistrado, no teniendo otras reglas para su gobierno económico y contencioso que las que había adoptado de Valencia, remitió un traslado de ellas sacado de otro transunto original, solemnemente legalizado con el sello del Bayle Real de Mallorca Juan de Ombert.

Este traslado primitivo y autorizado, del qual hoy solo existe una copia simple en el archivo de la Lonja de Barcelona, sin duda serviría de texto para la primera impresión que de los sobredichos estatutos se hizo en esta ciudad en 1502, quando se dió á la pública luz el código de ordenanzas marítimas, baxo el título de *Libro del Consulado del mar*, que aun hoy conserva en todo el mundo, y es el que aquí se reimprime corregido y traducido. Y podemos afirmar con tanta mas probabilidad, quanto por el cotejo

318

no escrupuloso y literal que hemos hecho de aquella copia simple con el impreso, se hallan idénticos en la integridad del texto, tenor, orden, y numeración de los capítulos ú ordenanzas, excepto alguna ligera variedad en palabras nada esenciales á la materia, pues son puramente gramaticales, ú ortográficas, cuya diversidad accidental sin duda provendría de la inexâctitud de los copiantes, ó editores: más esta discordancia se ha procurado salvar rectificando un texto con otro, conforme á lo que pide la índole del antiguo idioma lemosin, y su peculiar ortografía, que se lee bastante alterada, así en el manuscrito como en el impreso, á causa de haber andado éste venerable libro hasta ahora en manos legas y descuidadas.

La primera vez que en Barcelona se dieron á la prensa las costumbres del mar, se incorporaron indiscretamente en ellas estas ordenanzas forenses, formando de todo, y sin la debida distincion, un cuerpo legal con el nombre de *Libro del Consulado*: por manera que el antiguo código consuetudinario, extendido por los prácticos Barceloneses, era precedido, en la coordinacion y numeracion de capítulos, de los estatutos del orden judicial establecidos mucho despues por los mareantes Valencianos.

De aquí han nacido las dudas y equívocaciones de los lectores, comentaristas, y traductores, al ver que un libro, ordenado, publicado, y reimpresso siempre en Barcelona por la autoridad del Magistrado Consular de esta ciudad, para guía y gobierno de los juicios mercantiles, principiaba por las elecciones, oficio y jurisdicción de los Consules de Valencia, de cuya formalidad tratan los siete primeros capítulos. Estos son inútiles para el Consulado de Barcelona, y para los demás tribunales de esta clase, y deben haberlo sido en todos tiempos: y así podian muy bien haberse omitido en la primera impresion y en las posteriores que se han hecho, mayormente si se atiende á que la jurisdicción de los Consules, que en su primitivo establecimiento era limitada solo á cuestiones de contratos de mar, se amplió despues por privilegio del Rey Don Martin de 1401 á los del comercio terrestre, y á todas las causas è incidentes de la contratacion en general: cuya extension se comunicó al Consulado de Valencia posteriormente por el Rey Don Fernando el Católico en 1493: y á este tenor la forma de las elecciones de Consules, Juez de apelaciones, y otros oficios, recibió desde su primitiva creacion várias alteraciones en ambas ciudades, ya en los requisitos de sus cali-

da-

dades, como en el estilo de nombrarse, que á los principios se practicaba por escrutinio, y desde fin del siglo XV por sorteo; á mas de que aun antes de estas mudanzas era diversa la forma de los oficios en una y otra ciudad, porque en Valencia los dos Consules y el Juez de apelaciones se elegian todos de la clase de los mareantes, y en Barcelona de la de los mercaderes, sin contar la diferencia que habia en ambas para estos actos, así en el dia, como en el lugar, y otras circunstancias.

Por todas estas consideraciones, y por no ser las antiquadas ceremonias del nombramiento y circunstancias extrínsecas de los que debian juzgar, esenciales á la forma y autoridad de los juicios y decisiones que les competian, hemos omitido los expresados siete capítulos en esta nueva edicion: y así empezamos por los que peculiarmente pertenecen al fuero contencioso, esto es, por los que componen la constitucion legal del Consulado, la qual sirvió de norma á todos los demás tribunales marítimos y mercantiles, que en España y otras partes de Europa se erigieron en otros tiempos, en quanto era compatible con sus circunstancias políticas y locales.

Más como, aun en los capítulos que quedan, está confundido el orden natural que deben guardar las materias tratadas en cada uno de ellos; hemos invertido ó interpolado su colocacion, conforme lo exige un método claro y racional, sin mudarles la antigua numeracion, pues con esta han sido hasta ahora conocidos, citados, comentados, y observados generalmente. Baxo de este plan principiámos por el capítulo XXXI, que declara la potestad de los Consules; y seguimos por los demás, que tratan de su incumbencia, y de los límites de su jurisdiccion, antes de continuar los que prescriben á las partes el método y estilo de poner las instancias y recursos, y á los jueces las reglas y formalidades de oír y sentenciar.

Además suprimimos los dos últimos capítulos de estas ordenanzas, el XLIII y el XLIV, que sin razon alguna andaban impresos al fin de ellas como partes de un mismo cuerpo, siendo así que no tienen conexión con la materia política ni contenciosa de los Consulados. El 1.º contiene una pragmática del Rey Don Jayme I, muy anterior á la creacion de estos tribunales, acerca del juramento de los abogados de Mallorca, de no defender causas conocidamente injustas: prevencion general, que sobre abrazar indistintamente todo genero de pleytos y de juicios, es ociosa para los Consulados,
de

320

de donde expresamente estaban excluidos los escritos de juristas. El 2.º trata de los fletamentos á quintaladas que ajustaban los mercaderes por la especería y droguería que traían de Alexandria de Egipto : objeto que tampoco pertenecía á la incumbencia de los Consules , ni á las formalidades de sus juicios. Los referidos dos capítulos no se hallan insertos en el traslado manuscrito que hemos consultado de estos estatutos ; siendo muy probable, que los primeros editores del Libro del Consulado los incorporarian sin verdadero discernimiento , ó con equivocacion.

Con estas alteraciones y supresiones , los XLIV capítulos de que hasta hoy constaban dichas ordenanzas consulares , quedan reducidos en esta traduccion á XXXV , que son los unicos que sirvieron de regla para el Magistrado del Mar de Barcelona , en todo lo que no se oponia á la forma constitutiva de este tribunal , que en ciertos puntos se diferenciaba del de Valencia ; los quales hoy en día tienen observancia en muchos casos , despues de la nueva planta que se dió á este Consulado de Barcelona por real cédula de Don Fernando VI en 1758 , confirmada y renovada por Don Carlos III con otra de 1763 , por la qual se añadió un Consul á los dos antiguos , los tres sacados de la clase de los comerciantes , é igualmente el Juez de apelaciones , con dos Asesores letrados : cuyos cargos duran quatro años , menos el de los dos ultimos que es vitalicio.

ORDENANZAS

DE LA

ANTIGUA FORMA JUDICIARIA

DEL CONSULADO DEL MAR.

FORMA COM USEN LOS
CONSOLS EN LUR
OFFICI.

CAPITOL XXXI.

DEL PODER DELS
consols.

LOS consols de la mar han tot poder ordinari en tots los contractes que per us è costum de mar se han á determinar, è en les costumes de la mar, son declarats, dits, è specificats.

CAPITOL XLI.

COM LOS CONSOLS EL' JUTGE
donen lurs sentencies per les costumes
de la mar per consell.

LES sentencies que per los dits consols è jutge son donades, se donen per les costumes scrites de la mar, segons que en diversos capítols d' aquelles es declarat. E lá on les dites costumes è capítols no basten, donense ab consell de promens mercaders, è de mar, ço es, tota hora á les mes veus del consell, hagut sguart á les persones qui donen aquell.

CA-

FORMA CON QUE PROCEDEN
LOS CONSULES EN SU
OFICIO.

CAPITULO 31.

DEL PODER DE LOS
consules.

LOS consules de la mar tienen la plena jurisdiccion ordinaria sobre todos los contratos que se deben determinar á uso y estilo de mar, y se expresan, declaran, y especifican en las costumbres marítimas.

CAPITULO 41.

COMO LOS CONSULES Y EL
juez dan sentencia por las costumbres
marítimas mediante consejo.

LAS sentencias que pronuncian dichos consules, y el juez, se dan por las costumbres escritas de la mar, conforme á lo que se declara en diversos capítulos de ellas. Y en lo que dichas costumbres no alcanzan, se dan con consejo de prohombres mercaderes, y mareantes, esto es, siempre á pluralidad de votos de la junta, atendida la calidad de las personas que dan el parecer.

Ss

CA-

322

JURISDICCION

CAPITOL XXII.

LES CAUSES QUE SE
guarden á la jurisdicció dels
consols.

LOS consols determenen totes questions qui son de nolít, è de damnatge de robes que sien carregades en naus, de loguers de mariners, de part de nau á fer, de encantar, de fet de git, de comandes fetes á patró ó mariner, de deute degut per patró qui haia manlevat á ops è necessari de son vexell, de promisió feta per patró á mercader, ó de mercader á patró, de roba atrobada en mar destiurá ó en plaia, de armaments de naus, galeres ó lenys: è generalment de tots altres contractes, los quals en les costumes de mar son declarats.

CAPITOL XXXVI.

COM DEUEN ESSER
determenats los plets per los
consols.

LOS consols, per carta que han del se-nyor Rey, han poder quels plets è questions que davant ells se menen, oien, è aquells per fi deguda determenen breument, sumária, è de pla, sens brugit, è figura de juy, sola facti veritate attenta, ço es, sola la veritat del fet atesa, segons que de us è costum de mar es acostumat de fer.

CAPITULO 22.

DE LAS CAUSAS QUE
*pertenecen á la jurisdiccion de
los consules.*

LOS consules deciden todas las quëstiones que proceden de fletes; de daños de generos cargados en naves; de soldadas de mariners; de las acciones que se toman en un buque; de su venta; del caso de echazon; de encomiendas hechas á patron ó á mariner; de cantidades debidas por patron, que las haya tomado por urgencia ó necesidad de su embarcacion; de promesa hecha por patron á mercader, ó por éste á patron; de generos encontrados en mar libre, ó en playa; de armamentos de naves, galeras, ó lenos; y generalmente de todos los demás contratos que se declaran en las costumbres del mar.

CAPITULO 36.

COMO DEBEN SER
*determinados los pleytos por
los consules.*

LOS consules por cédula del señor Rey tienen autoridad de oír los pleytos y quëstiones que ante ellos se introducen, y decidirlos difinitivamente, breve, sumária y llanamente, sin estrepito y figura de juicio, sola facti veritate attenta, es decir, atendida la sola verdad del hecho, segun se ha acostumbrado hacer á uso y estilo de mar.

CONSULAR.

323

CAPITOL XXXVII.

DEL SALARI QUE
prenen los consols de les
parts.

DE les demandes que son posades davant los consols, axi de paraula com per escrit, sobre les quals ells donen sentència, prenen abduy los consols per lur salari tres diners de quascuna part per liura, go es, que si demanda es posada de cent liures, è los consols determenen per sentència que aquell qui demana cent liures non deu haver sino vint ó no res, de totes les cent liures han tres diners per liura de quascuna part, è axi segons mes ó menys.

CAPITOL XXXVIII.

DE SALARI DEL JUTGE
de les appellacions.

LO jutge pren salari d' açò quels consols haurán iutiat, è de ques' serà appellat, tres diners per liura de quascuna part, si davant lo jutge ve algun fet per appellació, è no en altre manera.

CAPITOL XXXIX.

SI SE HAURA SUSPITA DELS
consols.

*QU*ant l' un dels consols, ó abduy, en algun fet son recusats per sospitosos per alguna de les parts qui pledeiarán davant aquells, è les raons de sospita seran aparents; han á sí acompanyar un hom del art de la mar, si l' un es recusat: è si abduy son recusats, han á sí acompanyar dos bons homens de la dita art de la mar á les parts no sospitosos.

E

CAPITULO 37.

DEL SALARIO QUE
los consules toman de las
partes.

DE las demandas que se introducen ante los consules, asi de palabra como por escrito, sobre las quales dan sentencia; toman ambos por su salario tres dineros por libra de cada una de las partes, esto es: que si la demanda puesta es de cien libras, y los consules deciden por sentencia que el que pide cien libras no debe percibir sino veinte, ó nada; de todas las cien libras cobran tres dineros por libra de cada parte, y asi segun sea mas ó menos.

CAPITULO 38.

DEL SALARIO DEL JÚEZ
de apelaciones.

EL juez toma por salario de lo que los consules hayan juzgado, y de lo que se haya apelado, tres dineros por libra de cada parte, si ante dicho juez se introduxese alguna causa por via de apelacion, y no de otra manera.

CAPITULO 39.

SI SE DAN POR SOSPECHOSOS
los consules.

*QU*ando uno de los consules, ó ambos, sobre algun hecho son recusados por sospechosos, por alguna de las partes que litigan ante ellos, y las razones de sospecha son verisímiles; deben asociarse un hombre de la mar, si uno es el recusado: y si lo son ambos á dos, deberán asociarse dos hombres buenos de dicho arte no sospechosos á las partes:

Ss 2

y

324

JURISDICCION

E ab aquests ensemps fan lurs enantaments, e donen sentencies en los affers: e no han mes salari dels dits tres diners per liura de quascuna de les parts, los quals se parteixen entre ells.

CAPITOL XL.

DE SOSPITA DEL JUTGE DE
les appellacions.

LO jutge axi meteix, si es recusat per sospitós, ha á sí acompanyar un hom de l'art de la mar no sospitós á les parts; e ab aquell lo plet de la appellació determinar, e lo seu salari á partir ab aquell.

CAPITOL VIII.

DE LA DEMANDA
en escrits.

COM demànda per scrit devant ells es proposada d'algun fet (la coneixença e determinació del qual se pertanga al consolat segons les costumes del mar); d'aquella demànda es tramés translat per un saig á la part demanada: e la part demanada ha respondre á aquella demànda al terme per lo dit saig, de manament dels dits consols, assignat.

E lo demanat ab la resposta ensemps posa raons de deffensió, sin' ha algunes, contra la dita demànda: encara demànda de reconvenció, sin' ha, contra aquell qui convengut en iuy l'haurá: á la qual demànda de reconvenció e raons de deffensió, si posades son, lo primer demanador es tengut de respondre: e ab la resposta ensemps posar raons de deffensió, sin' ha, contra la dita demànda de reconvenció. A les quals raons de deffensió, aquell qui la dita deman-

y con estos juntos dan sus providencias y pronuncian sus sentencias en los negocios; pero no toman más salario que los tres dineros por libra de cada una de las partes, los cuales se parten entre ellos.

CAPITULO 40.

DE LA SOSPECHA CONTRA
el juez de apelaciones.

ASimismo, si el juez es recusado por sospechoso, tiene que asociarse un hombre del arte de la mar, no sospechoso á las partes; y con éste decidir el recurso de apelacion, partiendo su salario con él.

CAPITULO 8.

DE LA DEMANDA POR
escrito.

QUando se propone por escrito ante los consules una demanda sobre algun caso, cuyo conocimiento y decision toque al consulado segun las costumbres del mar; se comunica por un portero traslado de ella á la parte contraria, y ésta ha de contextar á dicha demanda en el término que señale dicho portero de orden de dichos consules.

El demandado pone juntas con la respuesta las razones de defensa, si tiene algunas contra dicha demanda, y tambien pone demànda de reconvençion, si la tiene, contra el que le ha citado al juicio; á la qual demànda de reconvençion y razones de defensa, puestas que sean, está obligado á responder el primer actor, y á poner juntamente en la contextacion sus razones de defensa, si las tiene, contra dicha demànda de reconvençion; á las cuales ra-

CONSULAR.

325

manda de reconvençió haurá feta es tengut de respondre.

A aquests enantaments á fer es feta assignació de tres en tres dies, ó de mes, ó de menys, segons que als consols es ben vist.

Fetes aquestes respostes, si es demanat per les parts, en altra manera no (nil' procés no es nulle) deu esser fet sagrament de calumnia, è de veritat á dir per les dites parts, è de respondre per aquell á les demandes è raons per l'una è l'altra part posades. E sobre açó que negat serà, deu esser atorgada dilació de prova á les parts, si per aquelles la dita dilació demanada serà, ço es, deu dies per primera dilació: è poden haver quatre dilacions de deu en deu dies, jurant que la quarta no la demanen per malicia, ni per alongar lo plet.

E si es cas que hagen á donar testimonis de proves que sien en parts lunyadanes, es los atorgat temps convenient per dilació, segons la lunyesa del loch on la part affermará que enten donar sos testimonis.

En quascuna dilació es manat á la part que sia present continuadament per veure iurar los testimonis que la part demanant dins la dilació dar enten; en altra manera, que en l'absencia sua seria rebut lo sagrament d'aquells.

Les dilacions passades, è los testimonis publicats á requisició de les parts, incontinent los consols assignan dia á les parts á oir sentència; sens que no cal ni es necessari que les parts renunciën á mes dir, ni per aquesta raó lo procés no pot esser dit nulle nin es nullat.

Pero abans de la publicació de dits testimonis ó après, pot quascuna de les parts pledeiants traure en prova cartes è altres scriptures publiques en aiuda

zones de defensa está obligado á responder el que hizo la demanda de reconvençion.

Para hacer estos procedimientos se señalan plazos de tres en tres dias, ó de mas, ó de menos, segun parezca á los consules.

Dadas estas respuestas; si lo piden las partes, de otra manera no, (sin ser nulo el proceso por esto), se debe prestar por entrambas juramento de calumnia y de decir verdad, y de responder baxo de éste á las demandas y razones que mutuamente pongan la una y la otra. Y sobre lo que se niegue, debe concederse término para la probanza á las partes, si lo piden, es á saber, diez dias por primera dilacion, y de éstas pueden obtener quatro de diez dias, jurando que la quarta no la piden por malicia, ni por alargar el pleyto.

Y si fuese caso que hayan de presentar para la probanza testigos que estén en parages distantes; se les concede tiempo correspondiente para la dilacion, segun la distancia del lugar en que la parte afirma que quiere dar sus testigos.

En cada dilacion se manda á la parte que esté presente de continuo para ver jurar los testigos que la parte demandante intente dar en cada término; porque de lo contrario, en ausencia suya se les recibiria el juramento.

Pasados dichos terminos, y los testigos publicados á instancia de las partes, incontinenti los consules señalan á éstas el dia para oir la sentència; sin que sea preciso que dichas partes renunciën á mas pruebas, ni que por esto el proceso se diga nulo, ni se cancele.

Pero antes de la publicacion de dichos testigos ó despues, puede cada una de las partes litigantes exhibir para prueba cartas, ú otros escritos públicos, en

cor-

326

JURISDICCION

da de la sua prova.

corroboracion de su probanza.

CAPITOL IX.

CAPITULO 9.

DE OBICIR TESTIMONIS.

DE LA RECUSACION
de testigos.

LOS testimonis publicats, no es consentit á alguna de les parts que posen obicions per scrit contra los testimonis que en lo fet rebuts serán, ni altra reprobació de testimonis no y es rebuda per scrit ni de paraula.

Pero si per alguna de les parts de paraula es allegat que los dits testimonis ó alguns d' aquells son parents d' aquell qui dats los haurá, ó enemichs d' aquell contra qui dats seran, ó son personas d' algun mal vici; açó es á concixença dels dits consols è d' aquells ab qui consell han sobre el dit fet, hagut sguart á les persones dels dits testimonis, è á la fama è condició d' aquells.

CAPITOL X.

CAPITULO 10.

COM SE DONA SENTENCIA
á la demanda en scrits.COMO SE DA SENTENCIA
á la demanda en escritos.

Feta la assignació per los dits consols á les parts á oir sentencia; los dits consols ab lur scrivá vansen als promens mercaders de la dita ciutat, è fan legir davant aquells l' enantament è procès del fet, è han sobre aquell consell dels dits promens mercaders. En après aplegan consell de promens de mar, è fan los semblantment legir lo dit enantament è procès, è han d' aquells lur consell: è á les vegades han primerament lo dit consell dels dits promens de mar, è aço segons quels es avinent.

E si abduy los consells son concordants, donen sentencia en lo fet. E si aquests consells no son concordants, ço es,
lo

Despues de publicados los testigos, á ninguna de las partes se permite poner tachas por escrito contra los que fueron recibidos en aquel hecho, ni se admite otra reprobacion de testigos por escrito ni de palabra.

Pero si por una de las partes se alega de palabra, que dichos testigos, ó alguno de ellos, son parientes del que los presentó, ó enemigos de aquel contra quien se exhibieron, ó personas de algun vicio feo; se dexa el conocimiento de este punto á los consules, y á los sugetos con quien se aconsejan sobre aquel caso, atendidas la calidad de dichos testigos, su fama y condicion.

Hecho el señalamiento por dichos consules á las partes para oir sentencia; ellos con su escribano llaman los prohombres mercaderes de la ciudad, y hacen leer delante de estos la demanda, y el proceso del caso, y sobre esto toman consejo de dichos prohombres mercaderes. Despues llaman junta de prohombres del mar, ante quienes hacen leer igualmente dicha demanda y proceso, y toman de éstos consejo: bien que á veces lo toman primero de los prohombres de mar, segun les acomode.

Y si los dos consejos están conformes, dan sentencia sobre el hecho. Más si dichos consejos no están concordados,
es-

CONSULAR.

327

lo consell dels promens mercaders ab aquell dels promens de mar, affrontenlos ensemps.

È en cas quels dits promens de mar nos' concorden ab los promens mercaders è affrontar ab aquells nos' vullen; donen los dits consols la dita sentència segons lo consell des promens de mar, car de consell d'aquells han los contractes á determinar, è no segons lo consell dels dits promens mercaders si haver nol' volen, car nou' son constrets, per privilegi del senyor Rey ni per altra manera, sino per go com es axi acostumat è han usat d' algun temps en ça.

esto es, el dictamen de los prohombres mercaderes con el de los prohombres de mar, los carean unos con otros.

Y en el caso que dichos prohombres de mar no se conformen con los prohombres mercaderes, y éstos no quieren carearse con aquellos; los consules dan la sentencia segun el dictamen de los prohombres de mar, pues con consejo de estos tienen que decidir los contratos, y no con el de dichos prohombres mercaderes, si no quieren tomarlo, porque no estan obligados á ello por cédula del señor Rey, ni por otro motivo, sino porque así se ha acostumbrado, y se estila de algun tiempo acá.

CAPITOL XI.

DE LA APPELLACIO.

DE aquesta sentència aquell quis' sentirá agreuiat, se pot appellar dins deu dies comptadors del dia de la proclació d' aquella. E la dita appellació li es rebuda, è es remés al jutge de les appellacions del consolat ab lo procès davant los dits consols actitat en loch de apostols: en la qual appellació ha á metre los greuges, nullitats, è iniusticies per los quals de la dita sentència se sentirá agreuiat.

CAPITOL XII.

COM ENANTA LO JUTGE DE
les appellacions.

Aquell qui' será appellat, es tengut presentar davant lo jutge ab lo scrivá de la cort del consolat lo dit procès è appellació, requirrent á aquell que revoch, esmen, è corrige la dita sentència dels dits consols. È lo jutge, rebuda la pre-

CAPITULO II.

DE LA APELACION.

EL que se sintiere agraviado de esta sentència, puede apelar dentro de diez dias, contaderos desde el dia de su publicacion. Dicho recurso se le admite, y es remitido al juez de apelaciones del consulado, con el proceso actuado ante dichos consules, por via de letras remisorias: en la qual apelacion tiene que exponer los agravios, nulidades, è iniusticias de que se sienta ofendido en dicha sentència.

CAPITULO I2.

COMO PROCEDE EL JUEZ
de apelaciones.

EL que ha apelado, está obligado á presentar ante el juez con el escribano del tribunal del consulado dicho proceso y la apelacion, pidiendole, que revoque, enmiende, y corrija la sentència de los consules. Y el juez, admitida la pre-

328

JURISDICCION

sentació del dit procés, encontinent assigna dia á oír sentència en la dita appellació; al qual dia cita la part appellada per oír aquella. E si dins los deu dits dies lo condemnat nos' serā appellat de paraula, ó per scrit; la sentència passa en cosa intiada.

CAPITOL XIII.

COM EN LA APPELLACIO
nos' pot res posar ne provar
de nou.

EN aytal plet de appellació alguna cosa de nou nos' pot posar ne provar per alguna de les parts. Mas lo jutge, ab lo procés principal davant los consols actitat, è ab la dita appellació è greuges, ha haver son consell, è donar sentència en lo dit plet de appellació. E d' açó han los promens de mar carta del señor Rey.

CAPITOL XIV.

COM EN QUANT
se ha á proseguir la
appellació.

*A*quest plet d' appellació se ha á proseguir continuament per lo appellant. E si passen trenta dies continuos vel divissim, ço es departidament, après lo dia de la appellació, que no men son plet; la appellació es deserta, è la sentència dels consols passa en cosa intiada.

presentacion de dicho proceso, incontinenti señala dia para oír sentencia sobre aquel recurso, para cuyo dia se cita á la parte apelante para oírla: Y si dentro de los dichos diez dias, el condenado no ha apelado de palabra ó por escrito; la sentencia pasa en autoridad de cosa juzgada.

CAPITULO 13.

EN LA APELACION NO
se puede añadir ni provar
de nuevo.

EN el tal recurso de apelacion ninguna de las partes puede añadir ni probar cosa alguna de nuevo. Más el juez, con el proceso principal actuado ante los consules, y con dicha apelacion y los agravios, debe tener su consejo, y dar sentencia sobre dicho recurso; y de esto tienen los prohombres del mar cédula del señor Rey.

CAPITULO 14.

COMO Y QUANTO
tiempo se ha de seguir la
apelacion.

*E*ste recurso de apelacion se ha de seguir continuadamente por el apelante: pues si se pasan treinta dias continuos, ó interrumpidos, esto es, con intermision desde el de la apelacion; ésta queda desierta, y la sentencia de los consules pasa en autoridad de cosa juzgada.

CONSULAR.

329

CAPITOL XV.

CAPITULO 15.

COM SE DONA SENTENCIA
en la appellació.

COMO SE DA SENTENCIA
en la apelacion.

LO jutge ab lo scrivá ha son consell sobre lo dit plet d' appellació axi ab promens mercaders com de mar, no ab aquells qui ia en lo plet principal han donat lur consell, mas ab altres en la forma desus declarada: è si atroba de consell la sentència dels dits consols esser ben donada, conferma aquella; è si atroba esser mal donada, revoca aquella, ó la corregeix, segons lo dit consell. E de la sentència del jutge, qualque sia, alguna de les parts nos' pot appellar. E açó per privilegi quen' han los dits promens del senyor Rey.

EL juez con el escribano toma su consejo sobre dicho recurso de apelacion, asi con prohombres mercaderes, como de mar, más no con los que en la primera instancia dieron su parecer, sino con otros, en la forma arriba explicada. Y si halla en los pareceres que la sentencia de los consules fué bien dada, la confirma; y si mal dada, la revoca, ó la corrige, segun dicho consejo. Y de la sentencia del juez, sea la que fuere, ninguna de las partes puede apelar: de lo qual tienen dichos prohombres privilegio del señor Rey.

CAPITOL XVI.

CAPITULO 16.

DE EXCEPCIO DECLINATORIA
de for.

DE LA EXCEPCION
declinatoria de fuero.

COM en algun fet, après la demanda, excepcio declinatoria de juy per lo demanat es proposada; los consols coneixen abans de aquella excepcio que en als sia enantat. E si atroben de consell que la coneixença del dit fet pertanga á ells; forcen lo demanat á respondre á aquella, è enanten en lo fet, segons que desus es declarat. E si atroben de consell quel fet no pertanga á ells, remeten les parts á aquell jutge á quis' pertany.

QUando en alguna causa acontece que despues de la demanda, el demandado opone excepcion declinatoria de juicio; los consules primero conocen de dicha excepcion antes de proceder en otra cosa: y si hallan por consejo que el conocimiento de aquel hecho les toca; obligan al demandado á contextar á la instancia, y proceden en el hecho segun mas arriba se declara: más si hallan segun consejo, que el hecho no les toca, remiten las partes al juez á quien compete.

DE DEMANDA PROPOSADA
de paraula, è de la
sentencia.

DE LA DEMANDA
*propuesta de palabra, y de la
sentencia.*

COM la demanda es proposada davant los consols de paraula, oïdes les raons de quascuna de les parts, è rebuts testimonis de paraula, per los dits consols, cartes, ó altres informacions; los dits consols, ab les dites parts ensemps, van davant los promens mercaders per demanar de consell, è les parts compten davant aquells lur rabó. E açós' fa per tal que les parts no pusquen dir que la lur rabó per los consols no era donada á entendre segons que ells la havien posada, als promens ab los quals havien hagut consell sobre lo fet: è los consols dien go que han los testimonis testificat, è mostren les cartes ó altres informacions que les parts los haurán donades. E après les parts se ixen del consell, è puy los promens mercaders donen consell als dits consols sobre lo dit fet.

E semblantment, è en la forma dessus declarada los dits consols van á demanar de consell als promens de mar, sobre lo dit fet. E haguts los dits consells de paraula, donen sentencia en lo fet. Empero si per alguna de les parts es request que la dita sentencia li sia mesa en forma pública, è que lin' sia feta carta testimonial; deu esser fet.

Aquest enantament aytal ques' fa de paraula, es fet sens donar dilació de prova è altra sollemnitat de juy.

QUANDO se introduce ante los consules demanda de palabra; éstos oidas las razones de cada una de las partes, y recibidos verbalmente los testigos, cartas, ú otras justificaciones, juntos con las dichas partes se presentan á los prohombres mercaderes para pedirles dictamen, y las partes exponen ante ellos sus razones. Lo qual se practica así, para que las partes no puedan decir que su derecho no fué propuesto por los consules (como ellos lo habian alegado) á los prohombres con quienes se aconsejaron sobre el hecho. Los consules relatan lo que han declarado los testigos, y manifiestan las cartas, ú otros documentos, que las partes les han presentado. Estas despues se salen de la junta, y luego los prohombres mercaderes dan su parecer á los consules sobre el hecho.

Igualmente, y en la forma arriba expresada, dichos consules van á pedir dictamen sobre el hecho á los prohombres mareantes: y tomados dichos dictámenes de palabra, dan sentencia en el caso. Pero si por alguna de las partes se insta que dicha sentencia se le ponga en forma pública, y que de ella se le dé testimonio; deberá hacerse.

Esta providencia que se da verbalmente, se hace sin dar término de prueba, y sin otra solemnidad de juicio.

CONSULAR.

331

CAPITOL XVIII.

DE APPELLACIO DE
sentencia de paraula.

DE aquesta sentència pot esser apellat de paraula dins deu dies per aquell quis' sentirá agreuiat. E lo jutge en aytal cas ve davant los consols, è presents les parts certífiques d'aquells per quál raó se son moguts de donar la dita sentència. E en après, ab les dites parts presents, va demanar de consell sobre lo dit fet als dits promens mercaders, è de mar, en la manerâ desus declarada; no ab aquells qui serán stats al primer consell, mas ab altres: è puy, segons que atroba de consell, dona sentència al dit fet: la qual sentència ha á donar en escrits, è aço segons carta del senyor Rey.

Aquest plet de appellació ha esser determenat dins trenta dies; sino, la sentència pasa en cosa iutiada segons que damunt se conté.

CAPITOL XIX.

DE LES MESSIONS FETES
en lo primer plet.

LOS consols en lo primer plet, ço es, en lo plet principal, no condemnen nengú en les messions del dit plet.

CAPITOL XX.

DE LES MESSIONS FETES
en lo segon plet.

LO jutge, si conferma la sentència dels consols, comdamna en sa sentència l'apellat davant lo dit jutge. E si revoca la sen-

CAPITULO 18.

DE LA APELACION
verbal de la sentencia.

DE esta sentència puede apelar de palabra dentro de diez dias el que se sienta agraviado. En tal caso, el juez viene ante los consules, y presentes las partes, se informa de ellos por qué razon se movieron á dar dicha sentència. Despues de esto, con las mismas partes presentes, va á pedir dictamen sobre aquel hecho á los prohombres mercaderes, y á los mareantes, en la forma arriba explicada, no á los que dieron consejo en la primera instancia, sino á otros: y seguidamente, segun lo que halla en el dictámen, sentència el hecho: la qual sentència debe darla en escritos, en virtud de cédula del señor Rey.

Este recurso de apelacion se debe determinar dentro de treinta dias: y de no, se declara la sentència por pasada en autoridad de cosa juzgada.

CAPITULO 19.

DE LAS COSTAS HECHAS
en la primera instancia.

LOS consules en la primera instancia, esto es, en la accion principal, no condenan á nadie en las costas de dicha instancia.

CAPITULO 20.

DE LAS COSTAS HECHAS
en la segunda instancia.

EL juez, si confirma la sentència de los consules, condena en su sentència al apelante en las costas causadas por el apelado ante dicho juez. Y si revoca la

Tt 2

sen-

332

JURISDICCION

sentencia dels consols, ó la corregeix ó la esmena; no comdamna l'apellant en les dites messions, com hagués iusta causa de fer la dita appellació, ne aytampoch y comdamna l'apellat.

sentencia de los consules, ó la corrige, ó enmienda; no condena al apelante en dichas costas, como tenga éste justa causa de hacer aquel recurso; ni tampoco condena al apelado.

CAPITOL XXI.

CAPITULO 21.

DELS ENANTAMENTS QUE
poden esser fets davant
l'un consol.

DE LAS DEMANDAS
*que se pueden seguir ante un
solo consul.*

DAvant abduy los consols ó l'un d'aquells, l'altre absent ocupat d'alguns affers, son posades demandes è fets qualsevols enantaments tró á sentencia, ó á alguna interlocutoria, ó conexença: la qual sentencia ó interlocutoria, se ha á donar, ó la dita conexença fer, per abduy los dits consols; è no per l'un d'aquells.

ANte los dos consules, ó el uno de ellos, ausente el otro ocupado en negocios, se introducen demandas, y se sustancian hasta el estado de sentencia, ó de auto interlocutorio, ú de vista: la qual sentencia ó auto definitivo, se ha de dar, ó la vista se ha de hacer, por ambos consules, y no por uno solo.

CAPITOL XXIII.

CAPITULO 23.

DE LA EXECUCIO DE LES
sentencies.

DE LA EXECUCION DE
las sentencias.

LOS consols menen á execució en los bens mobles del comdamnat, axi en vells de mar com en altres bens, lurs sentencies è aquelles del jutge, en aquesta forma: que manen á la part comdamnada, á requesta d'aquell qui ha obtinguda la sentencia, que dins deu dies, après del dit manament comptadors, haia pagat ço en que es comdamnat; ó mostrats bens mobles clars è desembargats, en los quals la dita sentencia sia menada á execució: en altra manera, que rebrán l'offerta dels bens mobles que per la part los será mostrada.

LOS consules ponen en execucion sus sentencias, y las del juez, sobre los bienes muebles del condenado, sean baxeles, sean otras alhajas, en esta forma: mandan á la parte condenada, á instancia del que ha obtenido la sentencia, que dentro de diez dias, despues de dicho mandamiento contaderos, haya de pagar aquello en que se le ha condenado, ó bien mostrar bienes muebles legítimos y libres, sobre los quales dicha sentencia se lleve á execucion: de lo contrario, admitirán la oferta de los bienes muebles que por la parte contraria les sean denunciados.

CONSULAR.

333

CAPITOL XXIV.

DE LA EXECUCIO
dels bens mobles del
condamnat.

Feta la oferta de bens mobles, axí vells com altres, per lo condemnat, ó per la part en defalt d'aquell; aquells bens sien subastats per públich corredor per la ciutat per deu dies, è passats los deu dies, es feta venda d'aquells bens al mes donant publicament: è del preu es satisfet á la part d'ago que li será iutiat, è de les messions per aquell fetes en la dita execució, donant fermança de tornador, si algun apareix primer en temps, è millor en dret en lo dit preu qu'ell.

CAPITOL XXV.

DEL CREEDOR, SI NO PORA
dar fermança.

SI es estrany ó encara de la ciutat, è iurará si no haber la dita fermança de tornador; es feta crida per la ciutat per públich corredor ab só de trompeta: que com los dits consols haien á deliurar aytal preu hagut d'aytals bens d'aytal hom an' aytal, è aquell haia iurat si no haber fermança de tornador: que si y ha algú qui haia ó entena haver demanda ó dret en la cosa venuda, ó en lo preu d'aquella, que dins trenta dies comparega davant los dits consols per mostrar de son dret; en altra manera, quel dit preu li será deliurat sens fermança de tornador. E en aytal cas, si demanant no y ha vengut dins los dits trenta dies; lo preu, ço es, la cosa iutuada, es á aquell deliurada per los dits consols sens fermança de tornador.

CA-

CAPITULO 24.

DE LA EXECUCION
en los bienes muebles del
condenado.

HEcha la oferta de bienes muebles, así baxeles como otras alhajas, por el condenado, ó por la otra parte en defecto de él; dichos bienes se subhastan por corredor público, en el término de diez dias, y pasados estos se rematan en el mejor postor publicamente, y de su importe se satisface á la parte lo que se le haya mandado pagar, y las costas por ella hechas en dicha execucion, dando fianza de restitucion, si compareciere alguno que tuviese antelacion y mejor derecho que él á dicho importe.

CAPITULO 25.

DEL ACREEDOR SI NO
puede dar fianza.

SI es forastero, ó bien de la ciudad, y jura no tener dicha fianza de restitucion, se hace pregon por la ciudad por corredor público á son de trompeta: que como dichos consules tengan que aplicar el importe habido de los bienes de tal, á favor de tal, y éste ha jurado no tener fianza de restitucion: si háy alguno que tenga, ó crea tener accion ó derecho á la cosa vendida, ó al importe de ella: que dentro de treinta dias comparezca ante dichos consules para mostrar su derecho; y de lo contrario aquel importe será adjudicado sin fianza de restitucion. En este caso, si dentro de los treinta dias no compareciere demandante alguno; aquel importe, esto es, la cosa juzgada, se adjudica por los consules al sobredicho, sin fianza de restitucion.

CA-

334

JURISDICCION

CAPITOL XXVI.

DE EXECUCIO DE BENS
seents del comdamnat.

SI cas es quel' comdamnat bens mobles alguns no haurá, vexells de mar, ne altres, è haurá bens seents; lá donchs los consols scriuen al justicia de la ciutat, ó del loch on aquells bens son: que com ells haien donada sentencia contra n'aytal d'aytanta quantitat iutiada an'aytal, è aquella sia confermada per sentencia de lur iutge: si appellació y es entreuenguda, el' dit comdamnat no haia bens mobles en que los dits consols menen aquella sentencia á execució; que requieren lo dit justicia, que en loch d'ells è per ells men la dita sentencia á execució en los bens seents del dit comdamnat, com los dits consols de la venda d' aquells bens seents nos' vullen entremetre, ne ho hagen acostumat fer. E lá donchs lo dit justicia, axi com á mer executor, mena les sentencies dels dits consols è del jutge d' appels á execució en los dits bens, segons forma del fur de la ciutat ó costum del loch on los dits bens son.

CAPITOL XXVII.

DE PATRO QUI DEMANA SON
nolit, è lo mercader lo y contrasta
per roba que li fall, ó que
será mullada.

SI algun patró de nau ó altre vexell se clama de son mercader del nolit de la roba que aportada li haurá; è aquell mercader allega que no li es tengut de pagar lo dit nolit tro lo dit patró li haia deliurada aytal roba, que affermará que

CAPITULO 26.

DE LA EXECUCION DE LOS
bienes raices del condenado.

SI acontece que el condenado no tenga bienes muebles algunos, como baxelles, ú otras alhajas, mas sí raices; entonces los consules escriben al justicia de la ciudad ó del lugar en donde existen estos bienes: que habiendo dado sentencia contra N. de tanta cantidad juzgada á favor de F. y siendo confirmada por sentencia de su juez (en caso que se hubiese interpuesto apelacion), y el condenado no tenga bienes muebles sobre que puedan dichos consules poner en execucion la sentencia, requieren al dicho justicia: que en lugar de ellos, y por ellos, lleve á debido efecto dicha sentencia, contra los bienes raices del condenado, por quanto dichos consules no quieren entrometerse en la venta de tales bienes inmuebles, ni lo hayan acostumbrado hacer. Entonces el justicia, como un mero executor, pone en execucion la sentencia de los consules, y del juez de apelaciones contra los dichos bienes, segun el estilo del fuero de la ciudad, ó costumbre del lugar en donde existen aquellos bienes.

CAPITULO 27.

DEL PATRON QUE PIDE SUS
*fletes, y el mercader se los disputa
por haberle faltado generos, ó
habersele mojado.*

SI un patron, de qualquier bastimento que sea, se querella de su mercader por el flete de los efectos que le hubiese llevado, y el mercader alega que no está obligado á pagarle aquel flete hasta que el patron le entregue la porcion de

CONSULAR.

335

que li fall d'aquella que per letra de son companyó, ó per altra manera, dirá que li fon carregada, ó que li haia esmenar algun damnatge, lo qual affermará que per lo patró ó culpa d'aquell li serà donat en les sues robes: si donchs per lo patró aquestes coses atorgades no serán; lo mercader encontinent, sens altre alongament, es forçat pagar al dit patró lo nolít de la roba que lo patró li haurá liurada, axi de la exuta, com de la banyada ó guastada, donant primerament, è abans, lo dit patró fermança, en poder dels dits consols, que de plá en plá farà dret al dit mercader sobre la dita roba que affermará que li fall, ó sobre la banyadura, ó guastament que affermará que es stat fet en la sua roba á culpa del dit patró. E d'aytal demanda de nolít non' cal res posar per scriptura, ab que lo nolít se mostre, è sia clar per cartes, ó atorgament del mercader, ó per altra manera.

de generos que asegura que le faltan de los que declare con carta de su correspondiente, ó en otra forma; que fueron cargados, ó que le resarza algo del daño, que afirmare que por el patron, ó por culpa suya, se causó á sus generos: si el patron ninguna de estas cosas confiesa, al mercader incontinenti sin mas dilacion se le compele á pagar al dicho patron el flete de los efectos que éste le hubiese entregado asi de los enxutos como de los mojados ó averiados, dando primeramente dicho patron caucion ante los consules que lisa y llanamente firmará de derecho al mercader, sobre los generos que dice que le faltan, y sobre la mojadura ó averías, que afirma que se causaron en sus efectos por culpa del referido patron. Pero en esta demanda de fletes, nada es necesario poner por escrito, con tal que el fletamento se pueda demostrar y aclarar por pólizas, ó por confesion del mercader, ó en otra forma.

CAPITOL XXVIII.

DE LOGUER O SALARI
de mariner.

DE loguer de mariner quis' clam de son patró, non' cal demanda nenguna posar per scriptura.

CAPITOL XXIX.

DE LA EXECUCIO QUES' FA
contra patró per deute de
préstech.

DE deute degut ab carta per algun patró á prestador, non' cal demanda posar per scriptura. Mas lo prestador ve á la cort dels consols, è clames del patró ab la carta: è si lo terme de la pa-
ga

CAPITULO 28.

DEL ALQUILER O SALARIO
del mariner.

DEL alquiler de mariner que se que-rella de su patron, no se debe poner demanda por escrito.

CAPITULO 29.

DE LA EXECUCION QUE
se libra contra un patron por
deuda de préstamo.

DE la deuda contraida mediante escritura de un patron con un prestador, tampoco se debe poner demanda en escritos; sino que el prestador se presente en el juzgado de los consules, y se que-

ga del dit deute es passat ; los consols manen al dit patró : que dins tres ó quatre dies fins en deu , hagut sguart á la quantitat que serà deguda , dó è pag al dit prestador lo dit deute , ó mostre bens mobles , clars , è desembargats , en que la dita carta sia menada á execució ; en altre manera , que ells farán la dita execució en los bens mobles que per lo dit creador mostrats los serán . E aquesta execució d' aquest deute se fa , è lo dit deute es deliurat al creador en la forma expresada damunt á fer en les execucions de les sentencies per los consols donades .

CAPITOL XXX.

DE SEGURETAT DE JUY.

SI per lo demanador es demanat de paraula ó per scrit , quel demanat do fermaça que li stiga á dret sobre la sua demanda , en altra manera que sia enantat contra ell : sil demanat es estranger , en continent deu donar la dita fermaça : en altra manera , deu esser prés , è més en la presó comuna , è stant prés menar son clam . E si iura que no ha de que pagar ço en que serà condemnat , deu esser gitat de la presó , si donchs no era prés per alguns casos contenguts en les costumes de la mar per los quals deu esser è star tostemps prés è en ferres , tro haia satisfet ço en que serà condemnat .

E sil dit demanat es de la ciutat , è los consols sabrán que ha bens bastants á aço que demanat li serà ; fanli assignació , dins la qual do la dita fermaça de dret . E sils consols , après que requests ne serán , no forçarán lo demanat de donar

queja del patron con aquella escritura. Y si el plazo de la paga del débito se ha cumplido, los consules mandan al dicho patron que dentro de tres ó quatro dias, hasta diez, atendida la cantidad de la deuda, entregue y pague al dicho prestador aquel crédito, ó bien declare bienes muebles, legitimos y libres, sobre los quales dicha escritura se lleve á execucion: y de lo contrario, que ellos harán la execucion en los bienes muebles que por el acreedor se les denunciáren. Hecha ya esta execucion por dicho debito, se libra al acreedor su credito en la forma arriba expresada, segun estilo en las execuciones de las sentencias dadas por los consules.

CAPITULO 30.

DE LA SEGURIDAD
de juicio.

SI el actor pide de palabra, ó por escrito, que el demandado preste caucion de estarle á derecho sobre su demanda, y de lo contrario, que se procederá contra él: si el demandado es forastero, incontinenti deberá dar dicha caucion, y de no hacerlo, se le arrestará, y pondrá en la carcel comun, y desde su prision, seguirá su pleyto. Y si jura que no tiene con que pagar la cantidad en que fuere condenado, se le soltará de la carcel; á menos que no esté preso por algunos casos contenidos en las costumbres del mar, por los quales deba ser preso, y estar en prisiones hasta satisfacer aquello en que esté condenado.

Más si el demandado es de la ciudad, y los consules saben que tiene bienes que basten á lo que se le demanda; señalanle término, dentro del qual preste la caucion de derecho. Y si los consules, despues de haber sido requeri-

CONSULAR.

337.

nar la dita fermança de dret è aquell de manat s' absentará, que no porá esser atrobat, ó bens alguns no haurá de que pag ço en que será condemnat; los dits consols è lurs bens romanen obligats á la cosa intiada á pagar.

ridos, no obligan al demandado á dar dicha caucion de derecho, y éste se ausenta sin que se le pueda hallar, y no tiene bienes algunos de que pagar aquello en que fué condenado; dichos consules y sus bienes quedan obligados al pago de la cosa juzgada.

CAPITOL XXXII.

SI VEXELL NOU SERA
executat: qui es primer
en dret?

SI á instancia de creadors nau ó leny, ó altre vexell, qui de nou será construit, abans que sia varat è levat de les stepes, ó abans que haia fet algun viatge, será venut; en lo preu d'aquell son millors en dret los iornalers è aquells als quals será degut per fusta, pega, clavó, è stopa, è altres exàrcies comprades á ops del dit vexell; iatsia quen' haian cartes ó no cartes que algun altre creador del constructent lo dit vexell, ó prestador á la construcció d'aquell posat, quin haian cartes.

CAPITULO 32.

QUIENES PRIMERO EN
derecho, si se hace execucion contra
un buque nuevo.

SI á instancia de acreedores se vendiese una nave, ú otro barco recién construido, antes de botarse al agua, y sacarse de la grada, ó antes de haber hecho viage; al valor de aquel buque son mejores en derecho los operarios, y todos aquellos á quienes se debiese algo por madera, pez, clavazon, estopa, y otros materiales comprados para la fábrica de dicho buque, tengan ó no escritura de ello, y aunque presente escrituras otro acreedor del constructor de dicha embarcacion, ú algun prestador para su construccion.

CAPITOL XXXIII.

SI LO PREU NO BASTARA ALS
dits creadors.

E si'l preu hagut del dit vexell no bastará á ço que será degut als dits iornalers è aquells los quals fusta, pega, clavó, stopa è altres exàrcies haurán liurades á la construcció del dit vexell; aquell preu deu esser departit entre aytals creadors per sou è per liura, car quascú d'aquells es en un meteix dret en lo dit preu: è en aytals creadors prioritat de temps nos' pot posar ni allegar.

CAPITULO 33.

SI EL IMPORTE DE LA
venta no basta á los acreedores.

MAS si el valor sacado de aquel bastimento no cubriere la cantidad debida á dichos operarios, y á los que habian adelantado madera, pez, clavazon, estopa, y otros materiales para la construccion del buque; el importe se debe repartir entre los tales acreedores por sueldo y á libra, porque cada qual de ellos tiene á él un mismo derecho, y en tales acreedores no se puede poner ni alegar prioridad de tiempo.

Ca-

Vv

Ca-

SI VEXELL SERA VENUT
après de fet viatge: qui es
primer en dret?

SI la dita nau ó altre vexell, après que haurá fet algun viatge, será venut á instancia de creadors; del preu hagut del dit vexell son pagats, primerament los servicials è mariners del dit vexell d'ago quels será degut per lurs loguers; è agó sens fermaça de tornador, com en aquell preu algú no y sia primer en temps, ne millor en dret, quels dits servicials è mariners; è après d'aquells, los prestadors creadors del dit vexell, ço es, aquell qui per lo calendari de la carta del seu préstech, se mostrará haver prestat primer; è puy los altres axi com venen primers, quascú donant fermaça de tornador, ó faent la solemnitat de la crida de xxx dies desus inserta, si jurará no haver la dita fermaça de tornador.

E en aquest cas, ço es, puy lo dit vexell haurá fet viatge, si alguna cosa es deguda als jornalers, ó per fusta, ó clavó, ó pega, ó stopa, è exàrcies del dit vexell; aquells aytals creadors, si donchs cartes no haurán del lur deute, en lo cas desus dit no han alguna prerrogativa, prioritat de temps, ne milloria en dret, als altres creadors prestadors del dit vexell ab cartes. E si les parts del dit patró, qui les dites manleutes haurá fetes, no abastarán á pagar aquells; alló es pagat als dits prestadors de les parts dels personers, si fermen á la manleuta feta per lo dit patró; en altra manera los dits personers non' son tenguts, com lo dit patró no haia poder de obligar los bens de casa dels dits personers, si donchs d' aquells procuració ó al-

SI EL BASTIMENTO SE
vende despues de haber hecho viage:
quién es primero en derecho?

SI la referida embarcacion despues que haya hecho algun viage, fuese vendida á instancia de acreedores; del valor que de ella se sacáre, se pagarán primeramente los sirvientes y marineros de lo que se les debiese por sus soldadas; y esto sin fianza de restitucion, porque á dicho importe nadie hay primero en tiempo, ni mejor en derecho, que los dichos sirvientes y marineros; y despues de éstos son los prestadores, acreedores del buque, esto es, aquel que por la fecha de la escritura de su préstamo, haga constar haber prestado primero, y despues los otros sucesivamente por su orden, dando cada uno fianza de restitucion, ó haciendo la solemnidad del pregon de treinta dias, mas arriba inserta, si jura no haber hallado aquella fianza.

En este caso, esto es, despues de haber hecho viage dicho bastimento, si se debiere alguna cosa á los operarios, ó por madera, ó por pez, ó por clavazon, estopa, y aparejos del buque; estos tales acreedores, si no tienen escrituras de sus creditos, en este caso no gozan de privilegio alguno, prioridad de tiempo, ni mejoría en derecho contra los otros prestadores acreedores de aquel bastimento con escrituras. Y si las acciones de dicho patron que tomó los préstamos, no alcanzaren á pagarlos, se reintegrará á dichos prestadores con las acciones de los demás interesados en el buque si firman el empréstito tomado por dicho patron; y de otro modo no estan obligados á ello, puesto que el patron no tiene facultad para obligar los

CONSULAR.

339

altre plen poder ab carta no havia.

los bienes de la casa de los accionistas, á menos de tener procuracion de estos, ú otro pleno poder, con escritura.

CAPITOL XXXV.

CAPITULO 35.

COM LA MULLER DEL
patró es primera en temps,
è millor en dret.

COMO LA MUGER DEL
patron es primera en tiempo,
y mejor en derecho.

E si'l patró del dit vexell ha muller, è aquella ha obtenguda sentència contra los bens d' aquell del seu adot è escrieix per alguna iusta causa, è lo marit no ha alguns altres bens en los quals la dita dona se pusca entegrar en la dita adot è escrieix, è haurá discutits aquells bens, è la dita dona se oposará al preu hagut del dit vexell, è per lo calendari de la carta sua dotal apparrá primera en temps en los bens del dit marit seu quels altres creadors del dit vexell; en aquest cas la dita dona (ço es, en les parts quel dit marit seu havia en aquell vexell) es primera en temps è millor en dret quels altres creadors del dit marit seu.

SI el patron de aquel bastimento tiene muger, y ésta ha obtenido sentencia contra los bienes de él por su dote y creces por alguna legítima razon, y el marido no tiene otros bienes en que su muger se pueda reintegrar de su dicha dote y creces, y despues de haber discutido dichos bienes, hace oposicion al importe sacado de la venta de aquel buque, manifestando por la fecha de su carta dotal, ser primera en tiempo en los bienes de dicho su marido, que los demás acreedores del referido bastimento; en este caso dicha muger, esto es, en las acciones que su marido tenia en aquel barco, goza la antelacion y preferencia en el derecho sobre los demás acreedores de dicho su marido.

CAPITOL XLII.

CAPITULO 42.

DE FERMANÇA DE DRET,
sobre quals empires es
rebuda.

DE LA CAUCION DE
derecho, sobre qué hipotecas
se admite.

Sobre totes les empires fetes per los consols es rebuda fermança de dret: exceptat sobre empara feta de roba, de la qual roba, ço es, de sí meteixa será degut nolit, sobre la qual empara fermança alguna no y es rebuda.

Sobre todos los embargos mandados por los consules, es admitida caucion de derecho, excepto sobre embargo hecho de generos, de los quales, esto es, de la misma hipoteca se deban fletes, sobre la qual no se admite caucion alguna.

FIN DEL LIBRO DEL CONSULADO.

VV 2

GLO-

CAPÍTULO II

LA TRADICIÓN ATLÁNTICA: LOS *RÔLES D'OLÉRON*, EL *FUERO DE LAYRON* Y LAS ORDENANZAS DE LAS COFRADÍAS MARÍTIMAS

2.1 LA VERSIÓN PRIMITIVA DE LOS *RÔLES D'OLÉRON*

2.1.1 Presentación

El texto de los *Rôles d'Oléron* es la obra más importante del derecho marítimo consuetudinario medieval de la tradición atlántica. Su redacción tuvo lugar en el marco del proceso general que, iniciado en Francia a partir del siglo XIII, condujo a la formación de numerosos *coutumiers*, textos elaborados por juristas y prácticos, a título particular, que permitieron la fijación escrita de la costumbre de una región, de una población o de una profesión. De modo que los *Rôles d'Oléron* pertenecen, precisamente, a esta última categoría pues son el *coutumier* marítimo en el que su anónimo autor recogió por escrito algunas de las costumbres que, de modo más o menos general, regían los intercambios mercantiles entre los puertos del Atlántico europeo. Una afirmación que obliga a desechar las tesis que durante décadas consideraron que el texto era el fruto del ejercicio de la actividad legislativa desplegada por un monarca europeo (Ricardo I, Leonor de Aquitania, Otón IV) o el resultado de la actividad jurisdiccional ejercida por un tribunal marítimo con sede en la isla de Olerón. La frase que aparece al final de los capítulos del articulado (*Et cest le jugement en ceo cas*) y que justificó la idea del origen judicial de la obra no fue sino un recurso utilizado por su autor para conferir a los preceptos de la recopilación la apariencia de ser precedentes judiciales con la finalidad de dotar de mayor autoridad a las disposiciones de origen consuetudinario que componen el texto marítimo. Un efecto que quería causarse no tanto ante los navegantes, sino ante los órganos judiciales debido al proceso general de judicialización del derecho consuetudinario que estaba teniendo lugar en Francia en el siglo XIII, al tiempo de la redacción de los *Rôles d'Oléron*. Similares frases aparecen también en otras redacciones del derecho consuetudinario francés ajenas al ámbito marítimo.

El autor de esta recopilación de derecho marítimo consuetudinario debió ser un particular conocedor tanto del comercio, especialmente del vino, que se practicaba entre los puertos del suroeste francés y los situados sobre las costas de Bretaña,

Normandía, Inglaterra, Castilla y Flandes, como del derecho consuetudinario que ordenaba este tráfico mercantil, así como de distintos procesos jurídicos de carácter o alcance general que tenían lugar en Francia al tiempo de la redacción de la obra por cuanto tenía constancia del movimiento de redacción del derecho consuetudinario que se había iniciado en distintas partes de Francia y también de la importancia que los jueces estaban otorgando al precedente como medio de prueba de la costumbre.

En el estado actual de la investigación resulta imposible determinar con precisión el lugar de redacción de los *Rôles d'Oléron*, si bien, a la vista del contenido de su articulado, referido al comercio del vino de Gascuña y de Poitou desde los puertos del suroeste francés hacia Inglaterra y Flandes, y del hecho de que las copias más antiguas, así como las más numerosas, estén redactadas en lengua francesa, no resulta descabellado considerar que la obra debió formarse en alguna población del suroeste de Francia con protagonismo en el tráfico mercantil vinícola al tiempo de su redacción. Quizás Bayona, Burdeos, La Rochelle o la isla de Olerón. La alusión a esta isla en una parte muy importante de las copias no constituye un dato definitivo para considerarla el lugar de formación de los *Rôles d'Oléron* ya que la relevancia de esta isla en el comercio del vino fue menor que la que tuvieron las otras poblaciones mencionadas. La referencia a la isla de Olerón puede traer causa de que una de las copias del texto se certificara por un escribano o notario de la isla y que al servir de modelo de otras reproducciones posteriores propiciara la generalización de la referencia a Olerón en el nombre con el que la recopilación terminó por identificarse.

El derecho marítimo consuetudinario que constituye la base de los *Rôles d'Oléron* comenzó a formarse a partir de la recuperación del tráfico mercantil en las aguas del Atlántico europeo una vez que las rutas comerciales pudieron desplazarse desde el interior del continente hacia las costas una vez superada la situación de inseguridad en la que se había vivido en el litoral a lo largo de la Alta Edad Media como consecuencia de las invasiones y de los ataques marítimos de distintos pueblos. Respecto de la datación del texto no existe ninguna duda acerca de que la obra ya estaba formada en la segunda mitad del siglo XIII y cabe pensar que no pudo redactarse antes de los años centrales de esta centuria porque hasta ese momento no se dieron las circunstancias que, sobre la base de diversos testimonios, cabe deducir que existían al tiempo de la redacción del articulado. Lo cual obliga a obviar las teorías que durante un tiempo situaron su redacción en fechas muy anteriores, incluso en el siglo XI.

A partir de su redacción, los *Rôles d'Oléron* adquirieron notable autoridad entre los navegantes de los puertos atlánticos y bálticos del continente europeo, aceptándose como derecho marítimo común del occidente y del norte de Europa. De ahí tanto el abundante número de copias que se realizaron de la versión primitiva del texto entre los siglos XIII y XVIII en diversos puntos del litoral, desde el Báltico y hasta el estrecho de Gibraltar, como su inclusión en los *coutumiers* de algunas demarcaciones territoriales francesas como Bretaña y Normandía y en las *Ordenanzas marítimas de Visby*, la recopilación de derecho marítimo más importante del Báltico.

Sobre la base de la forma primitiva de los *Rôles d'Oléron*, se compusieron, con posterioridad, otras tres versiones a partir de la incorporación de algunos capítulos nuevos al núcleo primigenio. Las costas de Bretaña, Castilla e Inglaterra fueron el escenario donde se formaron estas versiones territoriales entre los siglos XIII y XIV. La redacción primitiva de los *Rôles d'Oléron* fue la versión de la colección que alcan-

zó mayor difusión, aunque en Bretaña, Castilla e Inglaterra, los territorios en los que se formaron aquellas versiones particulares, pronto se dio preferencia a las redacciones propias. De cualquier modo, la forma primitiva fue la única que se propagó por todos los territorios atlánticos y bálticos porque las restantes versiones alcanzaron una difusión espacial considerablemente menor.

Al margen de estas cuatro versiones de los *Rôles d'Oléron*, tres autores de los siglos XV, XVII y XVIII, Pierre Garcie¹, Etienne Cleirac² y Jean-Marie Pardessus³, publicaron unos articulados «artificiales» de los *Rôles d'Oléron* a partir de la yuxtaposición que hicieron de distintos elementos, algunos tomados de las versiones del código marítimo y otros ajenos a las mismas. Una circunstancia que explica que los contenidos de estos textos solo coincidan en una parte muy limitada con los articulados de las cuatro versiones de los *Rôles d'Oléron*.

Más allá del apoyo que los propios navegantes otorgaron a los *Rôles d'Oléron*, la consolidación del texto como derecho en vigor y su expansión y difusión por las costas atlánticas y bálticas del continente se explican por la actitud que mantuvieron respecto de la obra tanto las diferentes instancias judiciales con competencias en materia marítima como las autoridades de los territorios situados sobre el Atlántico y el Báltico. De manera que si bien ni los jueces ni los titulares del poder político intervinieron en su redacción, unos y otros desempeñaron un papel decisivo en la consolidación del texto una vez que reconocieron a la obra la misma autoridad que ya le habían otorgado los navegantes.

Los *Rôles d'Oléron*, en tanto producto de las necesidades y de las condiciones bajo las que los navegantes efectuaban las expediciones marítimas comerciales en los años centrales de la Edad Media, prevén distintas situaciones susceptibles de producirse con ocasión de los trayectos marítimos y que podían ser causa de desencuentros y de problemas entre los sujetos involucrados en los viajes mercantiles. De modo que en el capitulado de su versión primitiva se recogen las reglas básicas que ordenaban las relaciones que se establecían entre los propietarios de las naves, los maestros, situados al frente de las embarcaciones y encargados, con frecuencia, de su gestión económica, los comerciantes que utilizaban las naves para el transporte de las mercancías y la marinería.

La limitada extensión del texto primitivo, apenas veinticuatro preceptos, y su marcado casuismo no es obstáculo para afirmar que se trata de un texto relativamente completo si se tienen en cuenta las condiciones del tráfico comercial de la época y los concretos problemas que podían plantearse en su desarrollo. A pesar de esta concisión, en el texto se prevén soluciones para situaciones que podían surgir no solo al tiempo de la realización del viaje, durante la navegación en sentido estricto, sino también en los momentos inmediatamente previos y posteriores a su realización.

¹ El texto de los *Rôles d'Oléron* contenido en el primer derrotero de GARCIE (*Le routier*) véase en WATERS (*The Rutters of the Sea*, pp. 157-166); y el texto de los *Rôles d'Oléron* incluido por Garcie en la segunda edición de su segundo derrotero (*Le Grand routier*) véase en WATERS (*The Rutters of the Sea*, pp. 376-393), TWISS (*The Black Book*, II, pp. 431-481) y SERNA VALLEJO (*Los Rôles d'Oléron*, pp. 259-272).

² CLEIRAC, *Vs et covtumes*, pp. 9-159.

³ PARDESSUS, *Collection des lois maritimes*, I, pp. 323-354.

En el articulado de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* se fija el régimen jurídico de la propiedad y de la explotación de las naves. Las reglas fundamentales por las que se regían las relaciones entre los maestros, las tripulaciones y los comerciantes, determinándose las obligaciones y deberes de cada uno. El régimen de las responsabilidades a las que quedaban sujetos los distintos participantes en los viajes comerciales. El modo de actuar en el caso de que, como consecuencia de los riesgos marítimos, las naves y los cargamentos sufrieran daños y accidentes que conllevaran averías, así como la manera de proceder a su liquidación. Y, por último, el marco en el que se desenvolvían las relaciones entre los maestros y los pilotos lemanes cuando las características de las costas exigían la intervención de éstos.

Si bien la historiografía jurídica ha equiparado con frecuencia el *Llibre del Consolat de Mar* y los *Rôles d'Oléron*, presentándolos como las fuentes principales de la tradición jurídica marítima medieval del Mediterráneo y del Atlántico respectivamente, esta idea solo puede aceptarse de manera muy limitada dadas las importantes diferencias que existen entre ambos textos; disimilitudes que conciernen a la naturaleza y al contenido del derecho incorporado a sus respectivos articulados, al procedimiento seguido para su elaboración, a la autoría, lugar y fecha de redacción de cada uno de los textos, al ámbito de la difusión territorial alcanzado por cada una de las obras y a su vigencia temporal⁴. De manera que valorando todas estas circunstancias la correspondencia más ajustada es la que debe establecerse entre la parte más antigua de las *Costumes de mar* incluidas en el *Llibre del Consolat de Mar* y los *Rôles d'Oléron*.

Así y todo, no debe obviarse que existen algunas diferencias entre las *Costumes de mar* del Mediterráneo y los *Rôles d'Oléron* como consecuencia, entre otras razones, de que las cuatro versiones de los *Rôles d'Oléron* se fijaron de manera definitiva desde fechas muy tempranas a diferencia de lo que sucedió con la redacción de las *Costumes de mar* del Mediterráneo que se reelaboraron y ampliaron durante casi un siglo hasta alcanzar su forma definitiva en la segunda mitad del XIV. Esto explica que mientras que la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* solo comprende veinticuatro breves capítulos, las *Costumes de mar* alcancen los cuarenta y cuatro preceptos en la versión que se incorporó a la *Costum de Tortosa* y los doscientos cincuenta y un preceptos en el articulado incluido en la edición del *Libro del consulado* publicado por Celedes, el texto de la obra que se convirtió en el modelo del Libro del consulado a partir de su impresión en Barcelona en 1494⁵.

Bibliografía: KIESELBACH, «Der Ursprung der rôles»; KRIEGER, *Ursprung und Wurzeln*; SERNA VALLEJO, «La historiografía sobre los *Rôles d'Oléron*»; *Los Rôles d'Oléron*; «Las relaciones entre los *Rôles d'Oléron*»; «Una aproximación al contenido».

⁴ Sobre el *Libro del consulado del mar* véase la presentación que antecede a la edición de su articulado en esta misma obra.

⁵ CELEDES, *Libre del consolat de mar*.



2.1.2 El texto de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron*

Siglo XIII

Anónimo

Manuscrito *Liber Horn* de los Archivos del Ayuntamiento de Londres, ff. 355v-360r⁶.

Ediciones: KRIEGER, *Ursprung und Würzeln*, pp. 123-145; SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, pp. 197-203; TWISS, *The Black Book*, III, pp. 1-33.

Ceo est la copie de la chartre Doliroun des jugemenz de la meer.

[I] Primerement lem fet un homme mestre dune neef. La neef est a deus homes ou a treis. La neef senpart de pays dount ele est et vient a Burdeaux, ou a la Rochele, ou aillours et se frette a aler en pais estraunge. Le mestre ne poet pas vendre la nef si il nad comaundement ou procuracioun des seignurs; mes si il ad mestier de despenses, il pout bien mettre ascun des appareilles en gage par conseil des compaignouns de la neef. Et ceo est le jugement en ceo cas.

[II] Une neef est en une havene et demoere pur attendre soun temps et, quant vient a soun partir, le mestre deit prendre conseil oue ses compaignouns et lour dire, seigneurs, vous avez cest temps; ascun i auera, qi dirra, le temps nest pas bon et ascuns qi dirrount le temps est bel et bon. Le mestre est tenuz de ceo acorder oue les plus des compaignouns. Et sil fet autrement, le mestre est tenuz a rendre la nef et les darrees, si il senperdout. Et cest le jugement en ceo cas.

[III] Une nef sempert en alcun teres ou en quel leu qe ceo soit. Les mariners sount tenu a sauver le plus kil purrount; et sil aident, le mestre est tenu a engager sil nad deniers de ceo qil sauveront et les remener a leur teres; et sil ni aydent, il nest tenuz de riens lour bailer ne de rien les purveier, ayns perdent lur lowers quant la nef est perdue. Et le mestre nad nul poer de vendre appareilles de la nef, sil nad comaundement ou procuracioun des seignurs, mes les deit mettre en sauve garde jesques al taunt qil sache lur volunte. Et si doit fere a plus loialment qil purra. Et si le feseit autrement, il est tenu damender sil ad de quei. Et cest le jugement en ceo cas.

[IV] Une nef se part de Burdeux ou aileurs; il avient ascune foiz qele sempire, lem sauve le plus qe lem peut des vins et des autres darrees; les marchaunz (et le mestre) sount en graunt debat et demaudent les marchaunz de mestre aver lour deniers, il les deyvent bien aver paiaunt lur fret de taunt, come la nef ad fet de veiage sil plest al mestre. Et si le mestre voet, il poet bien adubber sa nef, sil est en cas kil la puisse adubber prestement. Et si noum, il poet lower un autre nef et fere la veiage et auera le mestre soun fret de taunt cum il auera des darres sauves par aucune manere. Et cest le jugement en ceo cas.

[V] Une nef se part de acun port charge ou voyde et aryve en alcun port. Les mariners ne deyvent pas issir hors saunz conge de mestre; kar si la nef senperdoit

⁶ Se publica la copia de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* contenida en el manuscrito *Liber Horn* de los archivos del ayuntamiento de Londres por considerar que se trata de la copia más antigua conservada de esta versión. SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, p. 33.

par acun aventure, a dunc il serrount tenez a amender (sils ont de quei; mais si la nef estoit en lieu ou ele se fut amarree de quatre amarrees il pourront bien issir hors) et revenir par temps a lour nef. Et cest le jugement en ceo cas.

[VI] Mariners se lowent ou lour mestre, et acuns deux sen issent saunz conge hors et senyverent et fount contekes et en y a acuns, qi sount naufres; le mestre nest pas tenez a eux fere garir ne a les purveier de rien, eins les poet ben mettre hors et lower un autre en lieu de li, et sil couste plus qe celui, il le deit paier, si le mestre troeve rien de soen; mes si (le mestre) lenvoye en aucune service de la nef par soun comaun dement et sil se blessat ou le naverat, il deit estre garries et sauves sur le coustes de la nef. Et cest le jugement en ceo cas.

[VII] Il avient qe maladie enprent a un des compaignouns ou a deus ou a troys; il ne poet pas taunz estre malades en la nef. Li mestre li doit mettre hors et li quere un hostiel et li bailer crescet ou chaundeile et li bailer un de ses valles de la nef pur li garder ou lower une femme qe prenge garde a li. Et li deit purveier de tele viaunde cum len use en la nef, cest asaver de taunt, come il prist en saunte et rien plus, si ne li plest. Et sil voet aver viaundes plus deli ciouses, le mestre nest pas tenez a li quere, sil ne soit a ses des penses. La nef ne deit pas demorer pur li, einz se deit aler Et sil garist, il deit avoier soun lower tot a lonc. Et sil moert, sa femme ou ses prives deyvent avoier pur li. Et cest le jugement en ceo cas.

[VIII] Une nef charge a Burdeux ou aillours et avent chose qe torment la prent en la mer et qe il ne poent eschaper saunz gette darres et des vinc. Le mestre est tenu de dire as mar chaunz, seignurs, nous ne pouns eschaper saunz gette des vins ou des darres. Les marchauns si en.j., respoundrent lour volunte et greent bien le getisoun; par aventure les resouns del mestre sount plus cleres. Et sil ne greent, le mestre ne deit pas lesser pur ceo kil ne gette taunt qil verra qe bien soit, juraunt le tiers de ses compaignouns sur les seinz evangelies, quant il serra venuz a sauvete al tere, kil ne fesoit mes pur sauver les corps et la nef et les darres et les vins. Cels qi serount gete hors, deyvent estre aprisez a foer de ceux, qi serount venuz a sauve te et serrount venduz et partis livere a livere entre les mar chaunz. Et y doyt le mestre partir a countre la nef ou soun fret a soun chois pur estorer le damage. Les mariners deyvent aver un tonel fraunk et lautre deyvent partir au get solonc qe le auera si defent en la meer cum un homme. Et sil ne defent, il ne auera riens de fraunchise. Et en sera le mestre cru para soun serment. Et cest le jugement en ceo cas.

[IX] Il avient qe le mestre dune nef coupe soun mast par force del temps; il deit appeller les marchaunz et lour moustrer kil covient couper le mast pur sauver la nef et les darres. Et acune foiz avient qe len coupent cables et lessent auncre pur sauver la nef et les darres; il deyvent estre countes livere a livere come get. Et il deyvent partir les marchaunz et paier saunz nul delai tot avaunt qe les darres serrount mises hors de la nef. Et si la nef estoit en dur sege et le mestre demorast pur lur debat et yl y eust corisoun, le mestre ne doit partir, eins si doit aver soun fret cum des autres darres qi sount sauvez. Et cest le jugement en ceo cas.

[X] Un mestre dune nef vient a sauvete a sa descharge. Il doit moustrer a marchaunz les cordes oue quei il guidera. Et si il veit, qil a amender, le mestre est tenez a les amender; kar si le tonel se pert par defaute de guide ou de cordage, le mestre est tenez al amender, luy et ses mariners. Et il deyt partir le mestre pur taunt qil prent en gunyndage. Et deyt le gunyndage estre mis a restorer le damage pri merement. Et le remenaunt deit estre parti entre eux. Mes si cordes rumpent saunz ceo qil eut moustre as marchaunz, il serreit tenu a rendre tut le damage. Mes si les mar

chaunz dient, qe les cordes soient beles et bones, et il rum pent, chacun doit partir du damage, cest asaver les marchaunz a ki les vins serrount taunt seulement. Et cest le jugement en ceo cas.

[XI] Un (nef) charge a Burdeux ou ailours et leve sa veille pur ariver ses vins et senpart et nafient pas le mestre et les mariners lur boucle sicum il dussunt et les prent mal temps en la meer en tiele manere qe la fuistile de leyns enfoudre ou tonel ou pipe. La nef vient a sauvete, les marchaunz dient qe lur fuistaile ad les vins perduz. Le mestre dit qe noun fist. Si le mestre poet jurer, li et ses troys compaignouns ou quatre de ceux, qe les marchaunz eslirunt, qe les vins ne se perdirent pas pur lur fuistaile come les marchaunz lur met tent sus, il en deyvent estre quites et deliveres. Et sil ne voilent jurir, il deyvent rendre as marchaunz lur da mages, kar il sount tenuz a affier lour boucles et lour elores bien et certainement, avant kil se deyvent partir del lieu ou il se chargent. Et cest le jugement en ce cas.

[XII] Un mestre lowe ses mariners et les doit tenir en pees et estre lur juge, sil i a nul, qi endamage lautre par quei il met payn et vin a table. Celi qi dementera lautre doit paier.iiiij. d. Et le mestre sil demente nul, doit paier.viiij. d. Et si il ia nul, qi demente le mestre, il doit paier a taunt cum le mestre. Et si ensi est qe le mestre enferge un de ses mariners, il doit attendre le primere colee cum de poin ou de paume, et sil le fiert plus, il se doit defendre. Et si le mariner fert le mestre primer, il doit perdre.c.s. ou les poins al chois de mariner. Et cest le jugement en ceo cas.

[XIII] Une nef frette a Burdeux ou a la Rochele ou aillours et vient a sa descharge e sunt chartre partie towage et petites lod mannage sunt sur les marchunz; e la coste de Bretaigne touz ceux qe lem prent pus qe lem ad passe les de Batz ou sunt petit lodmaunz. Et ceus de Normaundie et Dengleterre puis qe lempasse Caleys. Et ceus Descoce puis qe lem passe Ger neseye. Et ceux de Flaundres puis qe lem passe Caleys. Et ceux Descoce puis qe lem passe Gernemue. Et ces le jugement en ceo cas.

[XIV] Contek si fet en une nef entre le mestre et ses mariners. Le mestre doit ouster la towaile devaunt ses mariners trois foitz avaunt qe il les menge hors. Et (si) le mariner ofre a fe re les amendes a la gard des mariners, qi sount a la table et le mestre soit taunt cruel, kil ne voile rien fere et le met hors, le mariner se poet aler et seure la nef jeques al deschar ge, et tout aver autresi bon lower com il venu dedeinz a mendaunt la forfet a la gard de la table. Et si ensik soit qe le mestre ume autresi bon mariner cum li en la nef, et la perde par acun aventure, le mestre est tenu de rendre le damage de la nef et de la marchaundise qil y serra sil ad de quei. Et cest le jugement en ceo cas.

[XV] Une nef est en un cuvers amarre, et hasting de sa marree un autre nef crest en sa pees. La nef est ada mage du coup qe lautre li doune. Et ya des vins enfoun dres, dascuns le damage doit estre prisagez et parti moite 7 entre les deus nefes. Et les vins, qi sount dedeinz les.ij. nefes, deyvent estre partiz pur le damage entre les mar chuanz. Le maistre de la nef, qe ad feru lautre, est tenuz a jurir, li et ses mariners, kil ne firent pas de gre, et est re soun pur quei cest jugement es fet, si est, qe une viele nef se mist volunters en la voie a une meilure, si ele touz ses damages pur quider aver lautre nef; mes quant ele siet, qele doit partir la moite, ele se voit volunters de la voie. Et cest le jugement en ceo cas.

[XVI] Une nef ou.ij. ou plus sunt en une havene ou il i a poi de ewe. Et a cecche un des nefes et est trop pres de lau tre. Le mestre de cele nef doit dire as autres mariners, seignurs, levez vostre auncre, kar ele est trop pres de nous et purroit fere

damage. Et eus ne la voilent lever, le mestre pur li et ses compainouns la vount lever et esloigner de li. Et si il tolent a lever, et lautre et lautre lur fet damage, il sunt tenuz al amender tut alounc. Et si ensi estoit, qil y eust mis ancre saunz boye et il fount damage, il sount tenuz al amen der tut alounc. Et sil sunt en une havene, qe asecche, il sunt tenuz al maistre balinges et ancras, qe ne parigent au plein. Et cest le jugement en ceo cas.

[XVII] Les mariners de la costere de Bretagne ne deivent aver qe une quisine le jour par la resoun, qil ount beverage en alaunt en en venaunt. Et ceus de Normandie endeyvent aver deux le jour par la resoun, qe lour mestre ne lur baile qe ewe al aler. Mes puis qe la nef est en la tere, ou la vin crest, les mariners deyvent avoir beverage, et lur deit le ma ystre quere. Et cest le jugement en ceo cas.

[XVIII] Une nef arive a sa charge a Burdeux ou aillurs. Le mais tre est tenuz dire a ses compainouns, seignurs, frettere vous a marrees ou liweres a fret de la nef. Ils sount tenuz a respundre le quel il frount. Et si il elysent al fret de la nef, tiel fret cum la nef auera, il auerount. Et sil voilent fretter par eux, il deyvent fretter en tele manere qe la nef ne soit demoraunte. Et si il aviegne, qil ne tro event fret, le mestre nad nule (blame). Et il doit le mestre mous trer lour rives et lur leire. Et il deit le mestre penser de lur mareage chescun. Et si il voilent mettre tonel de ewe (et) soit gette en la meer, il doit estre counte pur vin ou pur autre dar res, livere a livere, si les mariners se puissent defendre re sounablement en la meer. Et si ensi est qe eux se freget tent as marchaunz (tiele franchise comes les mariners avent, doit estre as marchaunz). Et cest la cutume en ceo cas.

[XIX] Une nef vient a descharge. Les mariners voilent aver lur lou wers. Et il i a acuns, qe ne ount lich ne arche leins. Le mestre poet retenir de soun lower pur rendre la nef la, ou il la prist sil ne doune bone caucioun pur furnir la veyage. Et tiel est le jugement en ces cas.

[XX] Le mestre dune nef lowe ses mariners de la vile dount la nef est, les uns a mareage, les autres a deniers. Il avient, qe la nef ne peut trover fret a venir en ses parties. Et lur convient aler plus loins. Ceux qi sunt a mareage la doivent suire; mes ceux, qi sount a deniers, le mestre est tenuz a lur crestre lour lowers vewe, et corps par corps para la resoun, kil les avoit lowe a termine lieu. Et si ele venoit plus pres qe le convenaunt fut pris, il deyvent aver tut lower. Mes il deyvent aider a ren dre la nef la ou eus la pristrent, si le mestre vent a le aven ture dedaunz. Et cest le jugement en ceo cas.

[XXI] Il avient qe une nef est a Burdeux ou aillurs. De tel cusine kil auera en la nef, les.ij. mariners poent enporter un mes; mes taunt cum ils serrent trenchez en la nef. Et tel pain cum il i auera, il endeivent aver solunc ceo qil porrunt manger. Et de beiverage endeyvent eux rien aver tut aprestement si qe le mestre ne perde ses heures de la nef; kar si le mestre les y perdoit et il y eut damage, il serrount tenuz al amender; ou si un des compainouns se blessad par bosoygne de ayde, il sount tenuz a fere garir et amender al compaignoun et al mestre et a ceux de la table. Et cest le jugement en ceo cas.

[XXII] Un mestre frette sa nef a un marchaunt, et est devise entre eux et mis un terme bonement deux deux. Et le marchaunt nel tient pas, einz tient la nef et les mariners par lespace de.xv. jours ou plus, et acune foiz enpert le mestre soun temps et sa messioum par defaute de marchaunt. Le marchaunt est tenuz al amender a le mestre. Et en cel amender qi serra fet le marchaunt i deyvent partir le quart

et le mestre les trois parties para la resoun qil troeve les coustes. Et cest le jugement en ceo cas.

[XXIII] Un marchaunt frette une nef a la charge et la met en chemin; et entre cele nef en une port, et demorent taunt qe deniers lur faillent. Le mestre tient bien et poet envoyer en soun pais pur quere del argent. Mes il ne doit mie perdre temps; kar sil fet, il est tenuz, al amender as marchaunz tut lur damage, kil auerount. Mes le mestre poet bien prendre des vins as marchaunz et les vendre pur aver soun estoirement. Et quant la nef serra arive a droite descharge, les vins qe le mestre auera pris, deyvent estre a foir mis qe les autres serrount venduz, ne a greindre foir, ne a menour. Et deit le mes tre avoir soun fret de ceux vins cum il prendra des autres. Et cest le jugement en ceo cas.

[XXIV] Un bacheler est lodman dune nef et est lowe del amener jeques au port, ou lem la deit descharger. Il avient bien qen ceste port a formez, ou lem met les nefes pur descharger. Le mestre est tenu pur purveier sa fourne, li et ses compaignouns, et y mettre bailig nes, kil prengent au pleyn, ou qe la fourme soit ben balig nee, qe les marchauns neient damage; kar si il vient dama ge, le mestre est tenuz al amender, si il ne dient resoun pur quei le mestre soit abatu de sa resoun. Et le lodman ad bien fet soun dever, quant il ad amene la nef a sauvete jeques a la fourme; kar jeques iloeques la devoit amener. En avaunt le fees est sus le mestre et sus com paignouns. Et cest le jugement en ceo cas.

2.2 EL FUERO DE LAYRON, LA VERSIÓN CASTELLANA DE LOS *RÔLES D'OLÉRON*

2.2.1 Presentación

Del mismo modo que sucedió en las costas de Bretaña y de Inglaterra, también en el litoral de la Corona de Castilla se formó una versión particular de los *Rôles d'Oléron*. Su configuración tuvo lugar en el momento en el que a la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* se le añadió un artículo más a continuación de los veinticuatro originales y el texto se tradujo a la lengua castellana. La traducción no fue literal, pero tampoco fue un simple extracto como en su momento señaló Antonio de Capmany⁷. La afirmación del autor catalán se explica porque Capmany identificó erróneamente la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* con el articulado construido y publicado por Cleirac en 1647 y que alcanzó una notable difusión en Europa por la autoridad que merecía este autor en la época⁸. El artificial texto de Cleirac estaba compuesto por cuarenta y siete capítulos y era el resultado de la yuxtaposición de distintos elementos de origen diverso. Unos tomados de las diferentes versiones del código marítimo y otros ajenos a las mismas.

A diferencia de los *Juicios de Damme* (*Vonnissen van Damme*) o *Leyes de Westcapelle* (*Zeerecht van Westcapelle*), nombres bajo los que los *Rôles d'Oléron* se conocieron en los Países Bajos y que no son sino meras traducciones del texto marítimo de origen francés a la lengua flamenca, el *Fuero de Layron* debe ser considerado una versión particular del texto de los *Rôles d'Oléron* formada en la Corona de Castilla,

⁷ CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, pp. 566-567.

⁸ CLEIRAC, *Vs et covtumes*.

aunque su especificidad sea menor que la que ofrecen tanto la versión bretona como la inglesa. Y ello porque el *Fuero de Layron*, al margen de estar redactado en castellano, dato que por sí solo no justificaría hablar de una versión castellana de los *Rôles d'Oléron*, ofrece como particularidad un capítulo veinticinco a continuación de los veinticuatro primitivos. El contenido de este último precepto coincide con la primera parte del capítulo veinticuatro de la versión bretona. De ahí que quepa considerar que el autor del *Fuero de Layron* tenía conocimiento no solo de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron*, lo que justifica que reprodujera los veinticuatro capítulos primitivos del texto, sino también de la versión bretona, de la que, sin embargo, solo tomó la primera parte del capítulo veinticuatro, obviando las demás particularidades que ofrece esta versión.

En lo que concierne al particular nombre que recibe la versión castellana cabe señalar que desde el mismo siglo XIV se le conoció como *Derechos*, *Fuero* o *Leyes de Layron*. Ya figura con esta denominación en el privilegio que el rey francés Carlos V concedió a los comerciantes castellanos en 1364⁹ y se reitera en cuatro de las cinco copias castellanas del texto que han llegado a nuestros días. En concreto en la incluida en el manuscrito de El Escorial¹⁰, en la de la obra de Lorenzo de Padilla titulada *Leyes y fueros de España y anotaciones sobre ellos* el siglo XVI¹¹, en la del manuscrito de Valladolid realizada sobre la base de la copia de la biblioteca del Monasterio de El Escorial¹² y en el texto incorporado al Cuaderno de ordenanzas de la cofradía de mareantes de San Vicente de la Barquera¹³. La única reproducción de la versión castellana en la que no figura ninguna referencia a Layron es la incluida en el manuscrito 716 de la Biblioteca Nacional de Madrid¹⁴.

Las circunstancias exactas en las que se formó la versión castellana de los *Rôles d'Oléron* son desconocidas, sin embargo, de ciertos datos cabe deducir algunas hipótesis. La formación del *Fuero de Layron* se produjo al margen de cualquier cauce oficial, de manera que debió ser un particular, probablemente de origen castellano, y vinculado a la actividad comercial marítima quien configuró el *Fuero de Layron*, tras constatar la importancia que los *Rôles d'Oléron* habían alcanzado en el marco de los intercambios comerciales marítimos en el Atlántico. Un planteamiento que

⁹ Capítulo 42 de *Lettres contenant les privilèges accordés aux marchands Castilans trafiquant dans le royaume*, concedidas por Carlos V de Francia en abril de 1364. ISAMBERT, JOURDAN, DECRUSY, *Recueil général des anciennes lois*, V (1357-1380), pp. 188-208.

¹⁰ Manuscrito X-II-14 de la Biblioteca del Monasterio de El Escorial, ff. 17-18v. En CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, pp. 566-572; PARDESSUS, *Collection des lois maritimes*, VI, pp. 57-63; HERNÁNDEZ BORONDO, *Sobre la aplicación en España*, pp. 65-78; FLORES DÍAZ, *Hombres, barcos*, pp. 151-157.

¹¹ Manuscrito 5581 de la Biblioteca Nacional de Madrid, ff. 644-653 (se trata del segundo de los manuscritos que contienen la obra de Lorenzo Padilla (*Leyes y Fueros Antiguos de España*). Se publica por HERNÁNDEZ BORONDO, *Sobre la aplicación en España*, pp. 83-93; BONET RAMÓN, *Lorenzo Padilla, historiador*, pp. 128-132; FLORES DÍAZ, *Hombres, barcos*, pp. 139-143.

¹² Manuscrito de la Biblioteca del Colegio de Santa Cruz de Valladolid. Cortes y Ordenamientos. XII, ff. 330-347. Se publica por SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, pp. 240-247.

¹³ Manuscrito de la Cofradía de mareantes de San Vicente de la Barquera. Ordenanzas del Cabildo de mareantes de San Vicente de la Barquera, ff. 26v-31r. SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, pp. 232-239.

¹⁴ Manuscrito 716 de la Biblioteca Nacional de Madrid, ff. 91-94. Se publica por SALAS, *Marina española*, I, pp. 269-279; CASARIEGO, *Historia del Derecho y de las instituciones marítimas*, pp. 262-275; MORALES BELDA, *La Hermandad*, pp. 294-300; FLORES DÍAZ, *Hombres, barcos*, pp. 145-150.

obliga a desechar la posibilidad de la participación de Alfonso X o de cualquier otro monarca en la formación del texto castellano. Sin embargo, tanto los titulares de la Corona castellana como diferentes instancias judiciales sí cumplieron un papel decisivo en orden a la consolidación del *Fuero de Layron* como fuente del derecho marítimo en las costas castellanas después de que el texto hubiera sido aceptado como derecho en vigor entre los participantes del comercio marítimo atlántico.

La coincidencia de varias circunstancias obliga a considerar que la formación del *Fuero de Layron* tuvo lugar en la primera mitad del siglo XIV, de igual modo que la versión bretona, aunque con posterioridad a ésta. La redacción del *Fuero de Layron* debe situarse necesariamente más tarde que la formación y difusión tanto de la versión primitiva como de la bretona si se tiene en cuenta que el texto castellano se realizó sobre la base de al menos dos copias distintas de la colección, una de la forma primitiva y otra de la versión bretona; que para el año 1364, fecha del privilegio de Carlos V de Francia a los castellanos, existe la constancia fehaciente del empleo del texto entre los navegantes de Castilla; y, por último, que fue necesario que transcurrieran algunos años desde que se formó la versión castellana y el momento en el que el texto fue aceptado como derecho en vigor entre los navegantes castellanos hasta el punto de ser considerado de este modo no ya por la Monarquía castellana sino por la francesa.

Continúa siendo un interrogante la cuestión del lugar en que pudo redactarse el *Fuero de Layron*, si bien no resulta aventurado considerar que pudo fijarse por escrito en algún punto de las costas cantábricas si se atiende a la cercanía del litoral septentrional de la Corona de Castilla a las costas del suroeste francés donde se formó la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron* y a los continuos intercambios comerciales que se practicaban entre una zona y otra.

La afirmación de la vigencia del *Fuero de Layron* en las costas de la Corona de Castilla ha sido una constante en la doctrina desde que en el siglo XVIII Capmany publicara la copia de la Biblioteca del Monasterio de El Escorial y realizará el primer estudio de la obra. En la actualidad, la vigencia y utilización del *Fuero de Layron* entre los navegantes castellanos se ha corroborado sobre la base de otras cuatro copias del texto y de otros testimonios. De manera que se está en condiciones de asegurar que el texto del *Fuero de Layron* se utilizó por los navegantes de todo el litoral castellano, tanto en las costas meridionales, como en las septentrionales.

Bibliografía: CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, pp. 566-572; ARIAS BONET, «Derecho marítimo»; GARCÍA SANZ, «Cronología de las formas castellanas»; «La aplicación de los *Rôles*»; SERNA VALLEJO, «La historiografía», pp. 479, 485, 490-491 y 495-498; *Los Rôles d'Oléron*, pp. 112-127; «Las relaciones entre los *Rôles d'Oléron*, el *Llibre del consolat*»; «Una aproximación al contenido de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron*».

2.2.2 El texto del *Fuero de Layron*, la versión castellana de los *Rôles d'Oléron*

Se reproduce, en primer lugar, el *Fuero de Layron* tomado del Manuscrito 716 de la Biblioteca Nacional de Madrid por entender, de igual modo que Arcadio García Sanz, que esta copia, redactada a finales del siglo XIV, es la reproducción más anti-

gua de las conservadas¹⁵. Y a continuación se recoge la copia del manuscrito de la Biblioteca de El Escorial, por ser la copia del *Fuero de Layron* que se entregó a la imprenta por primera vez gracias a la iniciativa de Antonio de Capmany.

2.2.2.1 *La copia más antigua del Fuero de Layron*

Últimas décadas del siglo XIV

Anónimo

Manuscrito 716 de la Biblioteca Nacional de Madrid, ff. 91-94. El manuscrito es un códice de privilegios y ordenanzas de la ciudad de Sevilla.

Ediciones: CASARIEGO, *Historia del Derecho y de las instituciones marítimas*, pp. 262-275; SALAS, *Marina española*, II, pp. 269-279; MORALES BELDA, *La Hermandad*, pp. 294-300; FLORES DÍAZ, *Hombres, barcos*, pp. 145-150; SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, pp. 213-219.

En el nonbre de dios amen estos son los capitulos del fuero de las leyes por do se judgan los pleytos que son del fecho de la mar

[I] Ommes buenos han fecho vna nao e encomiendanla a vn omme que sea maestre della. E la nao se (tachado) parte donde es e va para Burdel o a la Rochela o a otro lugar qualquier en tierra estranna el maestre non la puede vender si non por mandamiento o procuracion de los sennores cuya. Es mas sy el maestre ha menester alguna cosa para despensa el maestre puede enpennar de los aparejos con consejo de los marineros de la nao para mantener los marineros que son en la dicha nao. Este es el juyzio en este caso.

[II] Vna nao esta en vn puerto e demora por atender su tiempo, quando viene el tiempo nyn se quiere aparejar, el maestre deue tomar consejo con sus marineros e el les deue dezir sennores que vos semeja deste tiempo. E algunos y aura que diran este tiempo non es bueno e aquellos que diran el tiempo es bueno y bello. El maestre es tenydo de se acordar con la mayoria de los marineros e sy el faze otra cosa el es tenydo a pagar todos los dannos de la nao e de las mercadurias que en ella son sy ha de que. E este es el juyzio en este caso.

[III] Vna nao se pierde en costa de la mar o en qualquier lugar, los marineros son tenudos a saluar lo mas que podran de las mercadurias que son en la dicha nao e, sy ellos asi lo fazen o ayudan asi commo dicho es, el maestre es tenido de enpennar sy el non tiene dineros desto que saluaren e deue dar con que yr a los dichos marineros a sus casas. E sy los marineros non ayudan a saluar los bienes el maestre non es tenudo de los prouer de ninguna cosa e pierdan sus soldadas fasta ally. Et quando la nao es perdida sy se saluan los aparejos el maestre non los puede vender sy non ha mandamyento çierto o procuracion de los sennores cuya es la nao antes los deue meter en saluo en buena guarda fasta que sepa voluntad de los sennores de

¹⁵ GARCÍA SANZ, «Cronología de las formas castellanas», p. 294. Por el contrario, Manuel Flores Díaz data esta copia en el siglo XV (FLORES DÍAZ, «El almirantazgo castellano», p. 297).

la nao e el lo deue fazer bien e lealmente. E sy el faze otra cosa el es tenuto de lo emendar si ha de que. E este es el juyzio en este caso.

[IV] Vna nao se parte de Burdel o de otro lugar qualquier e aviene alguna vez que la nao se fiere o toma danno e saluan los mas que pueden de las mercaderias que la dicha nao traya, sy los mercadores quieren auer sus mercaderias el maestre puede tomar de sus mercaderias su frete de tanto commo la nao ha fecho viaje. E si plaze al maestre e entiende e quiere que puede adobar la nao ayna el puede retornar las dichas mercaderias en la dicha nao e seguir su viaje. E sy la nao es en tal guysa que se non puede adobar el maestre puede afretar otra nao para fazer el viaje e el maestre avra su frete de tanto commo el aura saluado en qualquier manera. Este es el juyzio en este caso.

[V] Vna nao va esta al ancora en una abra o en vna concha o en entrada de algund puerto cargada o boyante los marineros, non deuen yr fuera syn mandado del maestre e si algund marinero salliese syn mandado del maestre de la nao e entre tanto por alguna aventura la nao se pierdiese o tomase danno el dicho marinero o marineros son tenudos a lo enmendar sy han de que. Mas si la nao esta en algund lugar amarrada que fuese amarrada con quatro amarras el marinero bien puede yr fuera e revenir al tiempo a la nao. Este es el juyzio en este caso.

[VI] Unos marineros se alogan con vn maestre e ay algunos que salen fuera de la nao syn liçençia del maestre o reniegan o dizen palabras malas o fazen peleas o contiendas e ay algunos que son feridos, el maestre non es tenydo de fazerlos guarir nyn proveerlos de ninguna cossa, antes los puede echar fuera de la nao e alogar otros marineros en su lugar. E si mas cuestan los marineros que aloga el maestre en lugar dellos, ellos lo deuen pagar sy han de que. Mas si los maestros los enbia en algund servyçio de la nao e por su mandado e se fieren o los fieren, ellos deuen ser guaridos a la costa de la nao. Este es el juyzio en este caso.

[VII] Dolençias o feridas avienen a vno o a dos o amas faziendo el servyçio de la nao e non pueden estar en la nao tanto esta flaco, el maestre lo deue poner fuera en vna casa e le deue dar grasete ardente o candelas e vn moço de la nao que lo sirva o a logar vna muger que lo sirva. El maestre lo deue proueer de tal vianda commo dara a otro en la nao. Esto es a saber que le deue dar tanto commo despenderia en la nao sy sano fuesse e non mas. Et sy el doliente quiere auer vyandas mas delicadas e de mayor coste, el maestre non es tenido de gelas dar e la nao non deue de morar por el. Ante deue yr e seguir su viaje e si el dicho marinero guaresçiere deue auer su soldada toda. E si el muriese deuela auer su muger o sus legitimos herederos. Es el juyzio en este caso.

[VIII] Vna nao carga en Burdel o en otro qualquier o avienele que tormenta la toma en la mar e non puede escapar sy non echan de los aueres que lieuan dentro en la nao, el maestre es tenydo de dezir a los mercadores, sennores non podemos escapar sy non echan destos aueres, e si ay algund mercader e non responde a la voluntad del maestre e veyendo el maestre con sus conpanneros que lo non pueden escusar, el maestre bien puede echar tanto commo vera con sus marineros que bien sea. E despues jurando el maestre e dos o tres marineros de la nao sobre santos euangelios quando fueren veydos con su nao a puerto de salud que ellos lo fizieron por saluar los cuerpos e la nao e los averes, ellos deuen ser creydos e las cosas que fueren echadas deuen ser apreçiadas al fuero de lo al que veno en saluo e al fuero que fuere vendido e partirlo por sueldo e por libra entre las mercaderias que seran escapadas. E el maestre deue contar en los auerios de echazon la nao e el frete della qual el

maestre mas quisiere e los marineros deuen auer francas sus quintaladas que son estas: a quatro marineros vn tonel si ellos se defienden a la mar trabajando segund su poder e sy ay alguno que non se defienda a la mar asi commo vn omme el non deue auer punto de franqueza. E sobre esta razon deue ser el maestre creydo por su juramento. Este es el juyzio verdadero en este caso.

[IX] Aviene algunas vezes que vn maestre de vna nao que taja el mastel por fuerça de tienpo, el deue llamar los mercadores sy (tachado) los ay en la nao et mostrargelo primero que lo taje, e dezirles que conuyene de tajar el mastel para saluar la nao e las mercaderias. Ello deue ser contado sueldo por libra asi commo echazon e deuelo partir por todos los mercadores. E estos averios se deuen contar antes que la nao se descargue. E si la nao esta en seco en lugar duro e el maestre detarda por culpa de los mercaderes e ay, el maestre non deue pagar, ante deue auer todo su frente asi commo de los toneles que son salvados. Este es el juyzio en este caso.

[X] Un maestre de vna nao viene en salua a su derecha descarga, el deue mostrar a los mercadores las cuerdas conque deuen guindar los toneles e los mercadores veer que ay de emendar. El maestre es tenido a las emendar el e sus conpanneros. El maestre deue pagar por que ha parte del guindaje et deue estar primeramente el guindaje a emendar el danno que vinyere e lo que fuere deue ser partido entre los conpanneros. E si la cuerda se ronpe antes que el maestre la ha mostrado a los mercadores, el esta tenido a pagar todo el danno. Mas si los mercadores dizen que las cuerdas son buenas e ronpe e se pierde algund tonel, ellos mesmos deuen pagar el danno. Esto es a saber, aquellos cuyos son los bienes. E este es el juyzio en este caso.

[XI] Una nao carga en Burdel o en otra tierra qualquier o lieua su fusta para arrumar los toneles, e partese de aquel lugar e en yendo en la mar e por aventura desarrumarse algund tonel por falta del cantel que non es bien hecho asy commo deue o la fusta non es buena e tomalos mal tienpo en la mar en tal manera que la fustulla desfondona un tonel o vna pipa o mas e la nao viene a saluedar e los mercadores demandan aquellos vinos al maestre ca dizen que por la fustulla perdieron sus vinos et el maestre dize que non, et sy el maestre quisiere jurar el o dos o tres o quatro de sus marineros de quales los mercadores quisieren que los vinos non se perdieron por falta de sus canteles asi commo los mercadores dizen, los dichos maestre e marineros deuen ser quietos e libre. E si non quisieren jurar, ellos deuen pagar el danno a los mercadores ca ellos son tenidos de fiar sus toneles e sus canteles bien e fazer sus obras bien e conplidamente antes que partan del puerto o carguen. Este es el juyzio en este caso.

[XII] Aviene que el maestre e sus marineros estando en la tabla a comer recreçense departymiento e palabras entre los marineros, el maestre es tenuto de poner entre ellos paz e sosiego. Et sy algund marinero desmyente a otro estando en la tabla deue pagar quatro dineros parasines. E si el maestre desmyente a algund marinero deue pagar ocho dineros parasines. E si algund marinero desmyente al maestre pague ocho dineros parasines. E si contienda ha entre el maestre e algund marinero, el marinero lo deue atender la primera punnada o palmada. E si el maestre le quiere dar mas, el marinero se puede bien defender. E si el marinero fyere primero deue perder çient sueldos de la dicha moneda o el punno qual quisiere el marinero. Este es el juyzio en este caso.

[XIII] Vna nao es fretada en Burdel o en otra tierra qualquier, e viene a su derecha descarga e ay carta partida, los toajes e prad lemanes deuen los pagar las mercaderias segund las costumbres de la tierra. E en la costa de Bretanna todos los

que lievan toman pues que pasa la ysla de Baz en Leon son los petis lemanes, e los de Lormandia e de Ynglaterra pues que pasan Granasay, e los de Flandes de que pasan Cadiz, e los de Escoçia de que pasan Joruanua. Este es el juyzio en este caso.

[XIV] Contienda se faze en vna nao entre el maestre e los marineros o entre los marineros vnos con otros, aquel que es culpante, el maestre le deue enbiar fuera de su nao e le deue fazer leuantar los manteles delante el marinero tres vezes en tal manera que salga de la nao. Enpero si el marinero dize que non vsara de pela nyn de contienda de ally adelante e por lo pasado se obliga a fazer le emienda asi commo mandaren los otros marineros que son en la nao e el maestre es tan esquiuo que el non lo quiere asi fazer, antes echa al marinero fuera, e el dicho marinero se puede yr tras la nao ally o fuer a descargar e el deue auer tan buena soldada commo sy fuese venydo en la nao enmendando el danno asi commo mandaren los conpanneros que seran en la nao. E si asy es que el maestre con su mala voluntad auyendo echado al marinero fuera non pone otro en la nao en su lugar tan bueno commo aquel que echa e la nao se pierde o toma algund danno por alguna aventura, e el maestre es tenido a pagar el danno de la nao e de la mercaderia que y sera si ha de que pagar. Este es el juyzio en este caso.

[XV] Vna nao esta en vn puerto o en otro lugar qualquier amarrada en qualquier manera et otra nao viene de la mar enfuera et non gouyerna bien e fiere sobre la otra nao que esta en paz, asi que la nao ha danno recebido del golpe que le da la otra nao et pierden se de los vinos e de las otras mercadorias que y son, e el danno deue ser apreçiado e pagarlo amas las naos medio por medio. E las auerias que son en amas las naues se deuen asi apreçiar mercadorias a mercadorias e nao a nao e compana a compana e deuese pagar de por medio. E el maestre de la nao que firio a la otra es tenuto a jurar el e sus conpanneros que la no firieron a su grado. Et la razon por que este juyzio fue dado en esta manera es esta. Que vn ome que touyese vna nao vieja la pornya de grado en la via sy pudiese cobrar todo el danno de la otra parte. Mas por quanto entendia pagar la meytad del danno, el se tirara degrado de la via. Este es el juyzio en este caso.

[XVI] Vna nao o dos o mas estan en un puerto et ay poco agua que sea seco et la vna de las naos esta çerca de las anclas de la otra nao, el maestre de la nao que y estaua primero deue dezir a los marineros de la otra nao, sennores leuantad vuestra ancora que ella esta muy açerca de la otra nao por que nos puede venir danno. Et ellos non la quieren leuantar, el maestre e sus conpanneros la pueden bien leuantar e alongarla de sy. Et si los otros marineros defienden de leuantar el ancla et despues faze danno, ellos son tenudos de emendarle todo el danno asi commo malos maryneros. Et si son en puerto que aya poca agua, ellos son tenudos a meter orinques et bolisas por que parescan las anclas de pleamar et non fagan danno a otra nao, sy non ellos lo deuen emendar. Este es el juyzio en este caso.

[XVII] Los marineros de la costa de Bretanna non deuen auer mas de vna cozi-na al dia por razon que ellos han breuaje yendo et viniendo. Et los marineros de Lormandia deuen auer dos cozinhas al dia por razon quel maestre non les da sino agua quando ellos van buscar frete, pero quando ellos llegaren en la tierra do naçe el vino, el maestre les deue dar breuaje de vino tenprado en buena manera. Este es el juyzio en este caso.

[XVIII] Una nao arriba a su derecha descarga en Burdel o en otro lugar qualquier, el maestre es tenydo de dezir a los marineros sy quieren afrontar sus quintaladas o las quieren dexar al fuero que la nao es afretada. Et si ellos las quieren

afretar por sy ellos las deuen afretar en tal manera que la nao non demore por ellos. Et si ellos non han de que las cargar e non fallan quien ge las cargue, el maestre non a culpa mostrandoles reino e lugar do las puedan arrumar o el peso dellas. E si quisieren meter vn tonel de agua, ellos lo pueden bien meter cada uno su parte que es el quatro del tonel a cada marinero. Et si por aventura acaesçiere que con tormenta es menester de echar de la carga e echan aquel tonel a la mar, el deue ser contado por vn tonel de vino o por otras enpleas de las de la nao por sueldo e por libra a las auerías, por que los marineros non se puedan defender de la mar syn echar. E sy ellos afretan las dichas quintaladas a los mercadores deuen auer como los marineros. E este es el juyzio en este caso.

[XIX] Vna nao viene a su derecha descarga e los marineros quieren auer sus soldadas, e ay algunos que non tienen lecho nyn vcha, el maestre deue retener de sus soldadas fasta que torne ally o es su conuenyente. Et si el dicho marino cunple su soldada, cunple de dar fiador, que siga el viaje. Este es el juyzio en este caso.

[XX] El maestre de vna nao aloga sus marineros en la villa onde la nao es e los vnos aloga a portaje e los otros a dineros e aviene que la nao non puede fallar frete para ally onde es e conuyenele de yr mas luenne, aquellos que son alogados a la razon del portaje deuen seguir la nao. E los que son alogados a dineros el maestre es tenido de acreçentarles la soldada a cada uno por razon que los auya alogados a logar çierto. E si ellos vienen mas açerca que el logar para do fueren alogados, ellos deuen auer toda su soldada, mas ellos deuen ayudar atraer la nao ally o entraron en ella si el maestre quiere yr a la ventura de dios. Este es el juyzio en este caso.

[XXI] Vna nao acaesçe en Bordel o en otro lugar qualquier, de la cozyna que ha en la nao dos marineros pueden leuar fuera vna pieça tal como deuen aver los marineros en la nao. E del pan que avra en la nao, ellos deuen auer tanto como podran comer. E fuera de la nao non deuen auer punto de beuraje. E deuen retornar a la nao a fazer su ofiçio asi quel maestre por mengua de marineros non pierda la nao nyn los aueres nyn ayan ningund danno, ca si danno ovyese, ellos son tenudos a lo emendar. Et si vno de los conpanneros de la nao se fiere por falta de ayuda de los que son fuera de la nao ellos son tenudos a fazer le guarir e a emendar al conpannero al dicho del dicho maestre e de los otros marineros de la nao. E este es el juyzio en este caso.

[XXII] Vn maestre afreta su nao a vn mercador o a mas e han plazo çierto a que deue ser cargada, e para fazer su viaje e el mercador non le da la carga al su tiempo, ante la detarda diez o quinze dias o mas, e la nao pierde el viaje o han algund danno, el maestre e sus conpanneros marineros por defalta de mercador, el mercador deue emendar al mestre. E de la emyenda que sera fecha, las partes seran de la nao e la quarta pare de los marineros. E este el es el juyzio en este caso.

[XXIII] Vn maestre afreta su nao e es cargada e aviene alguna vez que entra en vn puerto e demora tanto que ha menester dineros e non los tiene, el maestre bien puede enbiar vn mensajero a su tierra por dineros, mas el non deue perder tiempo ca si lo pierde el es tenuto a emendar el danno que ouyere el mercador. Mas el maestre puede bien tomar de los vinos e de las otras mercadurias e vender para auer forneçimiento de su nao. E quando la nao fuer llegada a su derecha descarga los vinos e las otras mercadurias, quel maestre auya tomado deuen ser apreçiadadas al fuero que las otras seran vendidas, non como las que mas nyn que menos. E el maestre deue auer su frete de los vinos o deso que ouyere tomado o vendido. E este es el juyzio en este caso.

[XXIV] Vn omme es leman de vna nao e se aloga para leuar la nao o ella deue descargar, e aviene que en este puerto ay fosa o lugar sabido do omme la meta por descargar, el maestre es tenuto de pagar la soja e el e sus conpanneros meter balisas e que la canal que sea bien balistada e que los mercadores non ayan domaje, ca si domaje ouyesen, el maestre es tenuto a emendar si el non demuestra razon para que fuese tenuto el leman, ca el leman ha fecho lo que deuya, ca troxo la nao a saluedat fasta la entrada del puerto. E el leman deue dezir al maestre e a sus conpanneros este es el puerto onde nos deuemos descargar. Este es el juyzio en este caso.

[XXV] Vn leman que toma vna nao sobre sy para leuarla a Samalo o a otro puerto qualquier, e si el falle e la nao es enpeorada por non guardar las marcas e domaje alguno y recreçier, el es tenuto a lo emendar sy ha de que. Este es el juyzio en este caso.

Aquí feneçe este ordenamiento

2.2.2.2 *La primera impresión del Fuero de Layron por Antonio de Capmany*

Primera mitad del siglo XV

Anónimo

Manuscrito X. II.14 de la Biblioteca de El Escorial.

Ediciones: CAPMANY Y MONTPALAU, *Código de las costumbres marítimas*, pp. 566-572; PARDESSUS, *Collection des lois maritimes*, VI, pp. 57-63; HERNÁNDEZ BORONDO, *Sobre la aplicación en España*, pp. 65-78; FLORES DÍAZ, *Hombres, barcos*, pp. 151-157; SERNA VALLEJO, *Los Rôles d'Oléron*, pp. 225-232.

I

Unos omes buenos han hecho una nao, e encomiéndanla a un ome que sea maestre della, e la nao se parte donde es, e va para Burdel o a la Rochela o a otro lugar qualquier en tierra estranna; el maestre non la puede vender sinón de mandamiento o procuración de los sennores cuya es. Mas si el maestre ha menester alguna cosa para expensa della, el maestre puede enpeñar los aparejos della con consejo de los marineros de la nao, para mantener los marineros de la nao. Éste es el juicio en este caso.

II

Una nao esta en un puerto, e demora ay por atender su tiempo; e quando viene el tiempo que se quiere aparejar, el maestre debe tomar consejo con sus marineros, e les deve dezir: *sennores qué vos semeja de este tiempo?* E algunos havrá que dirán *este tiempo non es bueno*; el maestre es tenuto de se acordar con la mayor parte dellos; e si face otra cosa, es tenuto de pagar todos los dannos de la nao, e de las mercaderias que en ella son, sí ha de qué. Éste es el juicio en este caso.

III

Una nao se pierde en costa de la mar, o en qualquier logar; los marineros son tenudos a salvar lo más que pudieren de las mercaderías que fueren en la dicha nao: que si ellos así lo ficieren e ayudaren así como dicho es, el maestre es tenudo de empañar desto que salvare; e sin non tiene dineros, deven contribuir a los dichos marineros con que vayan a sus tierras. E si los marineros non ayudan a salvar los dichos bienes; el maestre non es tenudo de los proveer de ninguna cosa, e pierdan sus soldadas en fasta allí. E quando la nao es perdida, si los aparejos se salvan, el maestre non los puede vender, sinon a mandato cierto, o provisión de los sennores cuya es la nao; antes los deve poner en salvo e en buena guarda, fasta que sepa la voluntad delos sennores, e lo deve facer bien e lealmente. E si él face otra cosa, es tenido de lo emendar. Este es el juicio en este caso.

IV

Una nao parte de Burdel, o de otro logar qualquier, e aviene alguna vez que la nao fiere e toma danno, e salvan lo más que pueden de las mercaderías que la dicha nao trae: e si los mercaderos quieren haver sus mercaderías, el maestre puede tomar de aquellas mercaderías su freyte de tanto como la nao ha fecho de viage. E si place al maestre e quiere, e entiende que puede adobar la nao ayna; él puede retener las dichas mercaderías en la dicha nao, e seguir su viage. E si la nao es de tal guisa que se non puede adobar; el maestre puede afreytar otra nao para facer el viage, e el maestre havrá su freyte de todo como havía de haver salvándose en qualquier manera. Éste es el juicio en este caso.

V

Una nao está sobre el áncora en una havra, o en una concha, o entrada en algún puerto, cargada o buyant; los marineros non deven ir fuera della sin mandado del maestre de la nao. E si entre tanto en alguna manera la nao se pierde o tomase danno; el dicho marinero o marineros son tenudos de lo emendar si han de qué. Mas si la nao está en algunt logar apartado, e estuviere amarrada a 4 amarras; el marinero puede ir bien fuera della, e tornar a tiempo a la nao. Éste es el juicio en este caso.

VI

Unos marineros se alogan con un maestre, e hay algunos que salen fuera de la nao sin licencia del maestre, o reniegan, o dicen palabras malas, o facen contiendas o peleas, e hay algunos que son feridos, el maestre non es tenudo de los guarir, nin de los proveer de alguna cosa; antes los puede echar de la nao si quisiere, e alogar otros marineros en su logar. E si más costaren los marineros que alogó el maestre en logar dellos, ellos lo deven de pagar si han de qué. Mas si el maestre los embía en algunt servicio de la nao, o por su mandado, e se firieren; ellos deven ser guaridos a la costa de la nao. Éste es el juicio en este caso.

VII

Dolencias o feridas han uno o dos o más marineros de la nao haciendo servicio en ella, e non pueden estar en la nao tanto están feridos; el maestre los deve proveer fuera en una casa, e les deve dar grassa ardiente, e candelas, e un mozo de la nao que los sirva; e el maestre es deve dar e proveer de tal vianda como daría a otro de la nao, esto es a saber, que les deve dar todo como espondería en la nao si sano fuese, e non más. E si el doliente quisiere haver viandas más delicadas o de mayor costa, el maestre non es tenuto de gelas dar, e la nao non deve demorar en el puerto, por ellos; ante deve ir e seguir su viage. E si el dicho marinero guaresciere, deve seguir la nao a donde fuere, o deve haver su soldada; e si muriere deve haverla su muger o sus herederos. Éste es el juycio en este caso.

VIII

Una nao carga en Burdel, o en otro lugar qualquier e acaesce que le toma tormenta en la mar e non puede estar si non echaren de las mercaderías que lleva dentro en ella; el maestre es tenuto de dezir a los mercaderes: *Senores, non podemos escapar sy non echamos destas mercaderías que llevamos dentro en esta nao a la mar*; e el maestre es tenuto a lo decir a los mercaderes. E si hay algun mercader que non responde a la voluntat del maestre, e veyendo el maestre con sus marineros que non lo pueden escusar; el maestre puede bien echar tanto como verá con sus marineros que bien sea: e despues jurando el maestre con dos o tres marineros de la nao sobre los santos evangelios, quando fueren venidos a puerto de salvedad con su nao, que ellos lo ficieron por salvar los cuerpos, e la nao, e los haberes, ellos deven ser creídos, e las cosas que fueron echadas, deven ser preciadas al fuero de lo al que vino en salvo e al fuero que fueron vendidas, e partírselo sueldo por libra. Entre las mercaderías que fueron escapadas, el maestre deve contar en las averías de la echazón, en la nao o en el freyte della que ellos más quisieren, e los marineros deven haver francas sus quintaladas: e son éstas: quatro marineros un tonel, si ellos se defienden en la mar así como un ome, e haciendo su poder; e si hay marinero que se non defienda en la mar asi como un ome, el tal non deve aver punto de franqueza, e sobre esta razón, el maestre deve ser creído por su juramento. Éste es el juicio en este caso.

IX

Algunas veces aviene que el maestre de la nao que taja el maste por fuerza de tiempo; el maestre deve llamar los mercaderes si los hay en la nao, e mostrarles cómo quiere tajar el maste, diciéndoles qué conviene desefazer por salvar los hombres, e la nao, e las mercaderías. Otrosí, algunas veces aviene de tajar cables e dexar las áncoras por salvar la nao e las mercaderías como dicho es; todo esto se deve contar sueldo por libra así como echazón, e dévenlo partir por tales las mercaderías, así como dicho es en el otro capítulo de la echazón. Estas averías deve de contar ante que la nao se descargue: e si la nao está en seco o en logar duro el maestre detarda por culpa de los marineros que hay corrinzón, el maestre non debe pagar nada; ante deve de haver de todo su freyte así como de los otros toneles que son.

X

Una nao viene en salvo a su derecha descarga; el maestre deve mostrar a los mercaderos las cuerdas con que se deven lindar (será *guindar*) los toneles; e los mercaderos si ven que hay de emendar en ellas; el maestre es tenuto de las emendar; e el maestre e los marineros las deven pagar que han el guardage. E si la cuerda se rompiese ante que la mostrasen a los mercaderos, e el tonel, tomase danno, este danno se deve pagar del guardage; e lo que quedare, dévelo haver el maestre e sus companneros. Mas si los mercaderos dicen que las cuerdas son buenas, e después se rompen con algunt tonel; los mercaderos deven pagar su danno, esto es a saber, aquéllos cuyos son los bienes. Éste es el juicio en este caso.

XI

Una nao carga en Burdel o en otra tierra qualquiera, o lieva su fusta para arrumar los toneles, e pártese a aquel logar, e yendo por la mar, fácese por manera que se desarruma algunt tonel por falta del cantel que non es bien fecha así como deve, o la fusta non es buena, e tómalos mal tiempo en la mar en tal manera que por falta de la fusta se desfonda un tonel o una pipa o más, e la nao viene a salvación, e los mercaderos demandan aquellos vinos al maestre, ca dicen que por la fusta perdieron su vinos, e el maestre dice que non; si el maestre quiere jurar con dos o tres o quatro de sus marineros quales los mercaderos quisieren, que los vinos non se perdieron por falta de sus cabtenes así como los mercaderos dicen; los dichos maestre e marineros deven ser creídos si juraren. E si non quisieren jurar, ellos deben pagar el danno a los mercaderos, ca ellos son tenudos de afiar bien sus toneles, e facer sus obras bien e complidamente ante que partan del puerto. Éste es el juicio en este caso.

XII

Aviene que el maestre e sus marineros estando a la mesa recrescen palabras entre los marineros; el maestre es tenuto de poner entre ellos paz e sosiego. E si algunt marinero desmentiere a otro estando a la tabla, deve pagar quatro dineros de parafines; e si algunt marinero desmentiere al maestre, peche ocho dineros de parafines. E si es contienda entre el maestre e algunt marinero, el marinero le deve sufrir la primera palmada o punnada; e si el maestre le quiere dar más, el marinero se puede bien defender. E si el marinero fiere primero al maestre, deve primero cient sueldos de la dicha moneda, o el punno qual más quisiere. Éste es el juicio en este caso.

XIII

Una nao es afreytada en Burdel o en otra tierra qualquier, e viene a su derecha descarga, e hay carta-partida que los toajes e los petilemanes dévelos pagar la mercadería segunt la costumbre de la tierra. En la costa de Bretanna todos los que le maritornan después que pasan la Isla de Bas en León son lemas; e los de Normandía e de Inglaterra; después que pasan en Guernesés; e los de Flandres después que pasan en Calís, e los de Escorcía después que pasan en Artamora. Éste es el juicio en este caso.

XIV

Contienda se face en la nao entre el maestre e los marineros, e entre los marineros con otro; aquel que es culpado, el maestre le deve enviar fuera de la nao, e le debe llevar las tobajas delante del marinero tres veces, en tal manera que le salga de la nao. Empero si el marinero dice, que non usara contienda de allí adelante, e por lo pasado se obliga a facer emienda, así como mandaren los otros marineros que son en la nao; e si el maestre es tan esquivo que non le quiere así facer, e quiere echar al dicho marinero fuera, el dicho marinero se puede ir tras la nao allí do fuera a descargar, e deve haver tan buena soldada como si el fuera dentro de la nao, emendando el danno así como mandaren los marineros que serán dentro de la nao. E si es así que el maestre con la mala voluntad, habiendo echado al marinero fuera, non truxo otro en la nao en su lugar tan bueno como aquel que echó, e la nao se perdiere, o tomare algunt danno por alguna ventura; el maestre es tenuto a pagar el danno de la nao, e de la mercadería que y será, si hay de qué pagarse. Éste es el juicio en este caso.

XV

Una nao está en un puerto o en otro lugar qualquier amarrada, o en qualquiera manera, e otra nao viene de la mar en fuera, e non gobierna bien, e fiere sobre la otra nao que está en paz, por tal manera que la nao que estaba posada, ha rescibido danno del golpe que la otra nao le da, e piérdense de los bienes e mercaderías que y son; el danno deve serpreciado, e pagarlo así en su parte medio por medio, conviene a saber, las averías que son en amas las naos, e dévense de pagar de mercaderías a mercaderías, e nao a nao, e la companna dévese pagar por medio: e el maestre de la nao que firió a la otra es, tenuto de jurar él e sus conpannas que lo non ficieron a su grado. Ésta es la razón porque el juicio fue dado en esta manera, porque un ome que oviese vna nao vieja, la pornía de grado en la vía si en deviese cobrar todo el danno de la otra parte; mas por quanto entiende pagar la mitad del danno el qual tirará de la vía de grado, éste es el juicio en este caso.

XVI

Una, o dos, o más áncoras están en un puerto, a do ay poca agua, que se acertó una nao estar acerca de las áncoras de la otra nao; el maestre de la nao que estaba y primero, deve decir a los marineros de la otra: *Sennores levantad una áncora de las vuestras que está mucho cerca de la nuestra poque nos puede venir danno*. E si ellos no lo quisieren levantar, el dicho primero maestre e sus conpannas la pueden levantar e alongar de sí. E si los otros marineros les defienden de levantar la dicha áncora, e después la dicha áncora face danno; ellos son tenudos de enmendarle todo el danno así como malos marineros. E quando son en puerto que hayan poco agua, ellos son tenudos a poner coringas e boias, porque parezcan las áncoras de prama, e non fagan danno a otro navío; si non, ellos lo deven pagar. Éste es el juicio en este caso.

XVII

Los marineros de la costa de Bretanna, non deven haver más de una cocina al por razón que ellos han brevaje yendo e viniendo: e los marineros de Normandía

deven de haver dos cocinas al día, por razón que el maestre no les da si non agua, quando ellos van a buscar freyte. Pero quando ellos llegaren a tierra onde nasce el vino; el maestre les deve dar brevaje de vino trempado en una manera. Éste es el juicio en este caso.

XVIII

Una nao arriva a su derecha descarga en Burdel, o en otro qualquier logar; el maestre es tenuto de decir a sus marineros si quieren afreytar sus quintaladas, o las quieren dexar al freto que la nao es afreytada. E si ellos las quisieren afreytar o cargar, en tal manera que la nao non demore por ellos, e si ellos non han de qué las cargar, o non fallan quien gelas cargue: el maestre non ha culpa, mostrándoles reyno o logar do las puedan rumar, o el peso dellas. E si quisieren poner un tonel de agua, ellos lo pueden bien meter, cada uno su parte e el quarto del tonel a cada marinero. Si por ventura acaesciese que por tormenta es menester de echar de la carga, e echaren aquel tonel a la mar; les deve ser contado por un tonel de vino, o por otras empleas de la nao, sueldo por libra a las avería, porque los marineros non se podían defender de la mar sin facer echazón. E si ellos afreytaren las dichas quintaladas a los mercaderos; tal franqueza deven aver en ellas como han los marineros. E éste es el juicio en este caso.

XIX

Una nao viene a su derecha descarga, los marineros quieren haver sus soldadas, e hay algunos que non tienen lecho nin casa; el maestre deve retener en su soldada fasta que tornen allí do es su conveniente. E si el dicho marinero quiere haver su soldada, cumple de dar fiador de seguir el viage. Éste es el juicio en este caso.

XX

El maestre de una nao, aloga sus marineros en la villa onde la nao es, unos a pareja, e los otros a dineros; e viene que la nao non puede fallar freyte allí donde está, e conviénele de ir mas aluende; aquellos que son alogados a la ración del portage, deven seguir la nao; e los que son a dineros el maestre es tenuto a recrescentarles las soldadas a cada uno, por razón que los había alogados por logar cierto. E si ellos vienen más acerca que el logar a do fueren alogados, deven haver toda su soldada; mas ellos deven ayudar a traer la nao allí donde entraron en ella, si el maestre quisiere, a la ventura de Dios. E éste es el juicio en este caso.

XXI

Una nao acaesce en Burdel o en otro logar de la azina que haya la nao dos marineros, pueden llevar fuera de la nao una pieza tal qual y como pueden haver los otros marineros que ha la nao; o del pan que oviere la nao, ellos deven haver todo como debían comer en ella, e fuera de la nao non deven haver puerto de brevaje, e deven tornar luego a la nao a facer su oficio, así que el maestre non pierda la nao nin los haveres, nin hayan ningunt danno por mengua de marineros; ca si danno aviese en ellos, son tenudos a lo emendar. E si algunos de los companneros de la nao se

fuere por falta de ayuda de los que son fuera della; ellos son tenudos a curiar e emendar al conpannero el danno que así fecho fuere, a dicho del maestre e de los otros conpanneros de la nao. Éste es el juicio en este caso.

XXII

Un maestre afreyta su nao a un mercadero, o a más, e a un plazo cierto a que deve ser cargado e puesto para facer su viage; e el mercadero non le da su carga a su tiempo, ante la detarda 10 ó 15 días e más, e la nao pierde su viage, o ha más algunt danno el maestre por falta del mercadero; el mercadero dévelo emendar al maestre. E de la emienda que así es fecha, las tres partes sean de la nao, e la quarta parte de los marineros; e si la demora es por culpa del maestre o de los marineros, el maestre es tenudo de los emendar el danno. E este es el juicio en este caso.

XXIII

Un maestre afreyta su nao, e es cargada, e aviene algunas veces que entra en un puerto e demoratorio que ha menester dineros, e non los tiene, el maestre puede enviar a su tierra por dineros; más el non deve de perder tiempo, que si lo pierde es tenudo de emendar el danno que oviere el mercador. Mas el maestre puede bien tomar de los vinos e de las otras mercaderías, e vender para fornescimiento para su nao. E quando fuere llegado a su derecha descarga, los vinos, e las otras mercaderías quel maestre había tomado, deven ser preciadas al fuero que las otras eran vendidas, e non como las que más, nin como las que menos; e el maestre deve de haver su freyte de los vinos e de los que oviese tomado e vendido. Éste es el juicio en este caso.

XXIV

Todo ome que es lemán de una nao e se alonga para llevarla do e deve ir a ser cargada, e aviene que en este puerto hay fosa o logar sabido do home la meta descargar; el maestre es tenudo de pagar la seia, e él a sus marineros a meter balisas en aquel canal porque sea bien balisada, porque los mercaderos non hayan damage. E si damage oviesen, el maestre es tenudo a lo emender si él non muestra razón que fuese tenudo él, e su lemán ha fecho lo que devía, ca traxo la nao a salvedad, fasta la entrada del puerto, el lemán deve dezir al maestre e a sus marineros: *Éste es el puerto a do nos havemos a descargar.*

XXV

Un lemán toma una nao sobre sí para llevarla a San Maló o a otro puerto qualquier; si yerra la nao la entrada por non guardar bien las marras, si la nao damage alguno rescibiere, el lemán es tenudo a lo emender si ha de qué. Éste es el juicio en este caso.

Aquí acaba el fuero de Layron que fabla sobre las cosas que son de librar entre los mareantes y las fiestas que andan sobre la mar: con el qual acuerdan todas las leyes que están en el título de la quinta Partida. El qual fuero por aquellas leyes es aprobado, e manda que por él sean librados todos los mareantes, e los juicios que por él se dieren que valan: que fue aquí escrito lunes a 13 de agosto de 1436 años.

2.3 LAS ORDENANZAS DE LAS COFRADÍAS DE PESCADORES Y MAREANTES DEL CANTÁBRICO: MÁXIMA EXPRESIÓN DE LA POTESTAD AUTONORMATIVA RECONOCIDA A LAS COFRADÍAS

2.3.1 Presentación

Las cofradías medievales de pescadores y mareantes de las costas septentrionales de la Corona de Castilla se rigieron por la legislación general del Reino pero también por sus particulares *iura propria* integrados por normas de diversa naturaleza, origen y contenido. De modo que una parte de las disposiciones que componían el derecho particular de cada cofradía procedía de la actividad legislativa ejercida por los monarcas castellanos mientras que otras previsiones tenían como origen el ejercicio de la potestad autonormativa que se reconocía a las distintas cofradías y cuyo desarrollo se concretaba en las ordenanzas y en los acuerdos o decretos ordenados por sus órganos de gobierno.

Los privilegios que las cofradías de mareantes obtenían de la Monarquía castellana representaban una parte muy importante de los derechos propios de cada uno de los cabildos de mareantes y ello a pesar de la oposición que la Monarquía castellana mostró a lo largo de la Baja Edad Media hacia el mundo de las cofradías, gremios y hermandades. Estos privilegios o leyes particulares de las cofradías tuvieron orígenes diversos ya que mientras que algunos tenían como causa la propia iniciativa del monarca; otros se concedían atendiendo las peticiones elevadas por las mismas cofradías, cuyos representantes se dirigían con frecuencia a la Monarquía con el fin de solicitar la adopción de distintas medidas que mejoraran su situación y la de sus cofrades; y otros se alcanzaron después de dilucidarse ante los tribunales de justicia cuestiones diversas que afectaban al funcionamiento cotidiano de los gremios marítimos. Unos pleitos de los que se derivaban las correspondientes sentencias, cuyos contenidos acabaron por ser considerados como parte del ordenamiento particular de las cofradías a partir de la expedición de las cartas ejecutorias por la Cancillería real.

Algunos de los privilegios que los monarcas castellanos concedieron a los mareantes agrupados en las cofradías cantábricas significaron, en realidad, la concesión de tales privilegios al conjunto de las villas donde tenían su sede los distintos gremios de mareantes. Y esto porque las cofradías se institucionalizaron con posterioridad a la fundación de las villas y porque en algunos momentos la mayor parte de los vecinos de las poblaciones costeras se dedicaban a las actividades marítimas lo que explica que algunos de los privilegios de contenido marítimo o relacionados con las actividades marítimas concedidos por la Corona se otorgaran de manera genérica a los vecinos o a los concejos de las distintas poblaciones. Sólo más adelante, cuando por una parte los mareantes se organizaron en las distintas cofradías y cuando las poblaciones de las villas se diversificaron de manera que no todos sus habitantes se dedicaban a las actividades marítimas, los monarcas empezaron a conceder algunos privilegios de manera particular a las cofradías en lugar de al conjunto de vecinos o a los concejos.

Las cofradías de mareantes carecieron de potestad legislativa, sin embargo, en la medida en que tenían la consideración de comunidades organizadas disfrutaron desde fechas tempranas de autonomía normativa entendiéndose por tal la potestad

que se les reconoció para emanar normas con fuerza obligatoria dirigidas a la ordenación del funcionamiento de cada corporación.

El conjunto normativo de las cofradías, resultado del ejercicio de la potestad autonormativa, se componía, fundamentalmente, de las ordenanzas y de los acuerdos o decretos elaborados y adoptados por los órganos de gobierno de cada cofradía, fuentes ambas que en virtud de aquella fuerza obligatoria debían ser observadas por el conjunto de los miembros de cada una de las cofradías.

En los primeros momentos, tras la creación de cada cofradía, los conjuntos de normas emanadas de estas instituciones debieron tener carácter consuetudinario, sin embargo, pronto debió de sentirse en el seno de cada cofradía la necesidad de redactar por escrito las disposiciones que regulaban las relaciones, tanto internas como externas del gremio.

Las ordenanzas elaboradas por cada una de las cofradías y confirmadas por la Monarquía constituyeron una de las fuentes jurídicas más importantes de los gremios marítimos del Cantábrico porque en ellas se regulaban los aspectos más importantes referidos al normal funcionamiento de cada una de las cofradías. En algunas ocasiones las ordenanzas no eran sino capítulos sueltos en los que regulaban cuestiones particulares como podía ser la prohibición de utilizar algún arte de pesca, pero en otras ocasiones los órganos de gobierno de las cofradías redactaban extensos capitulados que constituían cuerpos de ordenanzas amplios y completos.

Con cierta frecuencia la redacción de las ordenanzas por parte de los órganos de gobierno de las cofradías y su inmediata presentación ante el Consejo de Castilla para lograr su confirmación provocó el enfrentamiento de los cofrades con los regimientos de las poblaciones en las que los gremios tenían su sede por entender los responsables del gobierno local que los contenidos de las ordenanzas perjudicaban los intereses del conjunto de los vecinos. En este sentido, a los cabildos concejiles no les interesaba que los cofrades tuvieran la posibilidad de elegir directamente a sus representantes en el gobierno municipal en aquellas situaciones en las que tenían el privilegio de contar con un representante en el ayuntamiento. Las oligarquías locales preferían controlar la designación de los representantes de las gentes del mar en los regimientos. Del mismo modo, tampoco agradaba a los órganos del gobierno local que los mareantes contaran con oficiales que nombres diversos (alcaldes de mar, ustrumanes, mayordomos) asumieran el ejercicio de la actividad jurisdiccional en el ámbito marítimo porque este privilegio de las cofradías conllevaba una clara limitación de las competencias jurisdiccionales atribuidas a la justicia ordinaria. Y, el mismo rechazo provocaba en los concejos que las cofradías pretendieran responsabilizarse de la toma de las cuentas de las rentas y propios que tenían, así como de los quiñones que recibían de cada una de las embarcaciones, atribuciones que los regimientos preferían ejercer para controlar la actividad de las cofradías.

Materias de diversa índole fueron objeto de regulación en las ordenanzas de las distintas cofradías, en cuyos articulados, entre otras cuestiones, se contemplaba el nombramiento de los oficiales de las cofradías; el reparto de las soldadas o quiñones entre las embarcaciones para el socorro de los pescadores que bien por edad, bien por incapacidad, no podían salir a navegar; las fechas y modalidades de las costeras más importantes que ocupaban a los pescadores; el comportamiento de las embarcaciones para procurar la seguridad tanto de las naves como de las tripulaciones; el modo de realizarse la venta del pescado, tanto del destinado al abastecimiento de las villas como del entregado a los mulateros para su traslado al interior de Castilla;

las contrataciones de las tripulaciones o las obligaciones religiosas de los miembros de las cofradías.

Las ordenanzas de las distintas cofradías, formadas por los órganos de gobierno de cada una de ellas, se aprobaban con la intención de permanecer en vigor durante un prolongado período de tiempo, en principio, de manera indefinida.

Bibliografía: ERKOREKA GERVASIO, *Análisis histórico-institucional de las cofradías*; SERNA VALLEJO, «Algunas cuestiones en torno a la cofradía de hijosdalgos, navegantes y pescadores», «Una aproximación a las cofradías de mareantes del Corregimiento de las Cuatro Villas», *De los gremios de mareantes a las actuales cofradías pesqueras*.

2.3.2 Las ordenanzas de las cofradías

2.3.2.1 Ordenanzas de la cofradía de pescadores de Deva de 1448

Navarrete, 1448, julio, 13

Juan II de Castilla

Manuscritos: Archivo Municipal de Fuenterrabía B/2 1/2, fols. 169r.-178r.

Ediciones: ERKOREKA GERVASIO, *Análisis histórico-institucional de las cofradías*, pp. 485-491.

Don Juan, por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de León, de Toledo, de Galicia, de Sevilla, de Córdoba, de Murcia, de Jaén, del Algarbe, de Algecira y Señor de Vizcaya y de Molina, a los confrades de la Cofradía de Santa María de Iciar y a cada uno de vos a quien esta Nuestra Carta fuere mostrada, salud y gracia. Sepades que por vuestra parte fueron mostrados ante mí ciertos capítulos y ordenanzas que ficistes y ordenaste entre vosotros entendiendo ser así cumplidero al servicio de Dios y Nuestro, su tenor de los cuales dichos capítulos y ordenanzas es este que se sigue:

En el nombre del Muy Alto y Poderoso Nuestro Señor Dios Todopoderoso Padre y Hijo y Espíritu Santo son tres Personas y un solo Dios verdadero que vive y reina por siempre jamás, y loor y reverencia de la Muy Gloriosa Nuestra Madre Abogada Virgen Santa María y de toda la Corte Celestial sean dichas y fechas tratadas y ordenadas todas las cosas siguientes:

Por razón que antiguamente los antiguos nuestros padres y predecesores de la villa de Monreal de Deva y su tierra de Iciar con muy gran deseo y devoción que todavía hobieron y han de servir a la Gloriosa Virgen Santa María y servir y honrar la su iglesia de Santa María de Iciar, usaron de facer Confradía en la dicha iglesia cada año y de yantar en ella dos días, uno en pos de otro, en cada uno año de los dichos años por se en ella reconciliar en uno y facer otros servicios y limosnas así a la dicha iglesia como a otros pobres; y lo uno y principal porque los que fueren en esta confradía vivan honestamente segun buenas costumbres habiendo piedad y misericordia con los menesterosos y para los sostener y mantener y ayudar y por dar orden a la dicha Confradía y acrescentar el servicio de Nuestro Señor Dios y de la dicha Gloriosa Virgen María y eso mismo por acrescentar el servicio de nuestro señor el Rey y dar favor a la su justicia y al bien publico de la dicha villa y pueblo

della; lo cuarto por dar orden al oficio de marear y maestros y mareantes de las naos y otros navíos de la dicha villa y su tierra y al bien venir della.

Nos los cofrades de la dicha iglesia de Santa Maria que debaxo en esta escritura seremos nombrados por nos y por cada uno de nos y por en voz de la dicha confradía y de sus cofrades della que agora son o feren adelante, so la merced de nuestro señor el Rey, a quien Dios mantenga, salvando todavía su jurisdicción y poderío real, sometiéndonos a su corregimiento mandado y subjeción como súbditos y naturales suyos, constituimos y ordenamos las ordenanzas y capítulos siguientes:

Primeramente, ordenamos que los cofrades que agora somos en la dicha iglesia en esta dicha confradía y los que seremos de aquí adelante, seamos todos varones y no mujer alguna y que todavía seamos cristianos, católicos y obedientes al Muy Alto Señor Dios nos crió y a sus mandamientos de la Santa Madre Iglesia.

Otrosí ordenamos que eso mismo seamos obedientes a nuestro señor el Rey y sus mandamientos y justicia y al concejo y justicia y oficiales de la dicha villa y sus mandamientos segun somos tenidos de derecho.

Iten ordenamos que en todos los años siguientes en cada año nos ayuntemos en confradía en la dicha iglesia de Santa María de Iciar y que yantemos en ella un día domingo y el lunes primero siguiente; y este día domingo y lunes ordenamos que sean cada año el domingo y lunes primeros siguientes empués el día de la Asunción de la Virgen Gloriosa Santa María, que cae el mes de agosto. Pero si el concejo y homes buenos de la dicha villa acordaren que en otro día se haga la dicha yantar, que se esté a su ordenanza del dicho concejo y de todos los dichos cofrades de la dicha confradía que en la dicha villa y su jurisdicción y aderedor della dentro en cinco leguas fuéremos, seamos tenidos de ir a la dicha confradía y ser en ella a las dichas yantares y reconciliación, so pena de medio florín de oro a cada uno, cesante enfermedad y otro legítimo impedimento.

Ordenamos que la despensa que en los dichos yantares se ficiere y las limosnas que ende se dieren, segun lo que nuestros mayores ordenaren con otros cinco o seis homes buenos de la dicha confradía, que paguen por cabezas todos los cofrades; y si alguno de los dichos cofrades por ser ausente e por otro legítimo impedimento no fuere al dicho comer de la dicha confradía, que los dichos mayores, cada uno en su tiempo, al tal o a los tales envíen a su casa su prohibición, según que tales paguen su parte de las dichas despensas y limosnas segun que pagarían viniendo al dicho comer.

Otrosí ordenamos que en cada uno de los dichos años sean elegidos dos mayores que rijan y gobiernen la dicha confradía y derechos della y que estos sean elegidos y puestos en cada año por los mayores del primero año por otros cinco o seis homes buenos de la dicha confradía antes de comer y que los que así fueren elegidos sean tenudos de rescibir el dicho oficio cada uno en su tiempo y facer juramento y usar del dicho oficio bien e lealmente so pena de diez florines de oro a cada uno. Y que estos dichos mayores que de nuevo fueren criados elijan y pongan oficial que haga oficio de llamar a los cofrades cuando por los mayores lo fuere mandado y de prender y sacar prenda de los dichos cofrades cada y cuando cayeren en las penas desta dicha confradía y vender las dichas prendas y de su precio dellas pagar las dichas penas a los dichos mayores para la bolsa de la dicha confradía; y que este oficial haya nombre bedel y que este que asi fuere sea tenido de jurar y tomar el dicho oficio, según dicho es, so la dicha pena.

Ordenamos que la dicha confradía haya un arca con dos llaves y la dicha arca esté todavía en poder de los dichos mayoresales los cuales tengan sendas llaves de la dicha arca; y que dentro de la dicha arca esté la bolsa y tesoro de la dicha confradía y un libro en que estén escritos todos los confrades de la dicha confradía y la cuenta della y de sus derechos y gastos.

Otrosí ordenamos que cualquier confrade que fuere requerido por los mayores que fueren o por el que tuviere la dicha bolsa a que tome el bacín de la dicha confradía que sea tenido de la tomar y facer la demanda de la dicha confradía so pena de veinte maravedís de la moneda usual que facen dos blancas viejas el maravedí.

Otrosí ordenaos que cualesquier naos o navíos de los confrades de la dicha confradía que fueren por mar en armada o marchantemente que de cualquier ganancia que Dios diere a la parte de los dichos navíos y compañías que cada y cuando repartieren la dicha ganancia y fleite que saquen de la manta mayor para la dicha confradía y lo den y paguen a los dichos mayoresales o a quien su poderío hobiere de ciento uno salvo los pescadores; y los pescadores que paguen de docientos uno y reservamos en nos esta cláusula para añadir o menguar de aquí adelante. Y si en la dicha confradía hobiere algunos homes que no van a la mar y no tengan parte en los tales navíos que paguen a la dicha confradía cada uno en cada mes tres blancas viejas; y tdo esto suso dicho y las penas contenidas en estos capítulos desta dicha confradía que se estén y sean para la bolsa de la dicha confradía y los puedan recaudar y recauden los dichos mayoresales y cada uno dellos in solidum para que de todo ello sean mantenidos los pobres de la dicha confradía y sean fechas las obras pías que en los capítulos de adelante se siguen.

Otrosí ordenamos que de la dicha bolsa los dichos mayoresales fagan rezar en la dicha iglesia o en la iglesia de Santa María de la dicha villa de Monreal en cada semana una misa a un clérigo honesto y de buena vida, el cual ruegue y sea tenido de rogar a Nuestro Señor Dios por el estado de la Santa Madre Iglesia y por el Santo Padre y por la luenga vida y salud de nuestro señor el Rey y de la Reina y de nuestro señor Príncipe que agora son y después dellos y por los que fueren y por la salud de los dichos confrades de la dicha confradía y por salvación de las dichas naos y navíos y mareantes y por las ánimas de los difuntos.

Otrosí ordenamos que si alguno o algunos de los de la dicha confradía fueren por vejez o otra lición decaídos de tal manera que no puedan obrar ni ganar su vida y mantenimiento de sus personas ni hobieren bienes de que se puedan mantener, que los mayoresales de la dicha confradía con otros cinco o seis homes buenos de los de la dicha confradía examinen lo sobre dicho y lo que el tal o los tales han menester para su mantenimiento necesario, y que den el dicho mantenimiento al tal o a los tales de la dicha confradía que así fueren decaídos, segun lo que albedriaren los sobredichos de la bolsa de la dicha confradía.

Iten si aconteciere que alguno o algunos de los mareantes de la dicha confradía fueren tan viejos o lastimados que los maestros de las naos y otros navíos de la dicha confradía no los quisieren rescibir en su compañía cuando fueren a la mar a navegar, que los dichos mayoresales, siendo requeridos de los tales, con otros cuatro o cinco de los dichos confrades examinen si los tales viejos o lastimados son tales que razonablemente puedan obrar y servir en los tales navíos en el dicho oficio de marear y si fallaren que son suficientes para ello, que los dichos mayoresales manden a los dichos maestros y a cada uno dellos en su viaje que resciban al tal o a los tales en su nao o navío y que los dichos maestros sean tenidos de los recibir cada uno en su viajes; y

si no los rescibieren y llevaren, que el maestre que lo no recibiere que sea tenido de pagar y pague al tal home o tales que no quisiere llevar tanto a cada uno dellos quanto otro compañero del tal nao o navío ganare en el dicho viaje asta que la dicha nao o navío torne de vuelta acabado su viaje y allende desto que el tal maestre por la desobediencia pague de pena a la bolsa de la dicha confradía cinco florines de oro.

Otrosí ordenamos que cuando quier que alguno de nos los dichos confrades que agora somos en la dicha confradía o los que fueren en adelante contesciere morir en la dicha villa o su término, que los mayores, por sí o por el dicho su bede, fagan saber a los confrades desde la dicha confradía la muerte del tal confrade o confrades y si lo no ficieren siendo sabidores de la tal muerte, que los tales mayores paguen de pena para la dicha bolsa cada uno dellos un florín de oro. Y después que los dichos confrades sean sabidores de lo suso dicho, que seamos y sean tenudos todos los dichos confrades de ir a la honra del enterrorio del tal defunto y estar ende hasta ser acabada de la dicha honra y ofrescer en ella según costumbre de la dicha villa, so pena de un real de plata a cada uno para la dicha bolsa. Y para ello se face más honrosamente y mayor servicio de Dios, que los dichos mayores, cada uno en su tiempo, de la bolsa de la dicha confradía tengan cuatro cirios de cera razonables; y los dichos cirios estén encendidos al enterrorio de cada uno de los dichos confrades finados desde la casa do moriere a la iglesia y en la iglesia fasta que el cuerpo sea sepultado.

Otrosí ordenamos que cualquier de los confrades que hobiere de mover acción, demanda o pleito cevil contra otro alguno de la dicha confradía, antes que lo nueva e intente en juicio lo faga saber a los mayores que fueren en la dicha confradía para que ellos estén con la otra parte y trabajen de avenir y concordar al tal querellante con el querellado fasta ocho días desque lo ficiere saber a los dichos mayores; los cuales sean tenidos de trabajar ocho días por los concordar y avenir en el dicho término, y el dicho querellante a esperar los dichos ocho días sin mover pleito, cada uno dellos so pena de un florín de oro para la dicha bolsa. Y si en el dicho plazo los dichos mayores no los avinieren, que desde adelante cada una de las partes siga su justicia cuando y ante quien quisiere y como entendiere que le cumple.

Otrosí ordenamos que cada y cuando algunos de los dichos confrades reñieren entre si y estuvieren reñidos, y sin hablar, salvo si fuere sobre muerte o ferida o lesión o sobre otro grave o otros delito o crimen, que los dichos mayores, cada uno en su tiempo, sean tenidos de amigar y reconciliar a los tales de manera que se abracen y fablen; y que los que así estuvieren reñidos sean tenidos de se amigar y hablar y se abrazar por mandado de los dichos mayores, so pena de cada diez florines de oro para la dicha bolsa; pero que si alguna demanda o acción cada uno de los reñidos hobieren contra el otro que le finque en salvo de los demandar por do e como entendiere que les cumple.

Iten ordenamos que cuando quier que los dichos mayores entendieren que cumple ayuntamiento de los dichos confrades o de algunos dellos por acordar algunas cosas complideras a nuestro señor el Rey y a su servicio y de la dicha su justicia, o al bien y regimiento de la dicha confradía y confrades y mareantes de la dicha confradía, llamaren por sí o enviaren llamar por el dicho su bedel a los dichos confrades o algunos dellos y los que así fueren llamados sean tenidos de ir al dicho llamamiento y se ayuntar con los dichos mayores en algún lugar honesto que por los dichos mayores fuere asignado, so pena de un real de plata a cada uno dellos por cada vez para la dicha bolsa; y si cuestión naciere si son llamados o no, que cual-

quier de los dichos mayoresales o bedel que fizo el dicho llamamiento, que sea asido en su juramento.

Otrosí ordenamos que las razones y causas que fueren en secreto fabladas estando ayuntados los dichos confrades de la dicha confradía entre ellos a servicio de Dios y del Rey nuestro señor y procomún del dicho concejo y de la dicha confradía, que ninguno dellos no las publique ni descubra ni manifieste faciéndolo saber a otro o otros que no fueren de la dicha confradía so pena de una dobla de la banda para la dicha bolsa.

E los homes que al presente somos confrades de la dicha confradía e ordenamos las dichas ordenanzas, somos los que se siguen (...).

Ordenamos que los confrades de la dicha confradía de suso nombrados fagamos juramento que esta dicha confradía y ordenanzas habemos ordenado y ordenamos y las queremos continuar y continuaremos con buena intención de acrescentar su servicio de Dios y de nuestro señor el Rey y adelantar su justicia y acrescentar y guardar la paz y sosiego y bien público de la dicha villa y su comarca y mareantes y pueblos della y no por otra arte mala ni levantar banderia ni sostener ruido ni escándalo ni otra cosa que sea en deservicio de Dios y de dicho señor Rey, ni cosa que pueda redundar en daño de a dicha villa y pueblos della y que el dicho juramento fagamos solamente sobre la Santa Cruz y palabras de los Santos Evangelios que seamos tenidos de guardar y guardaremos el dicho juramento so pena de perjuros e infames y de menos valer. Y ordenamos que ese mismo juramento fagan en esa misma forma los confrades de la dicha confradía que agora son ausentes cada y cuando vinieren a la dicha villa que dellos resciban el dicho juramento los mayoresales de la dicha confradía que fueren a la sazón. Y los que rehusaren de facer y no ficieren el dicho juramento que dende adelante no sean confrades ni rescibidos por confrades de la dicha confradía ni gocen della.

Otrosí ordenamos que si de aquí adelante alguno o algunos homes quisieren entrar en la dicha confradía, y quisieren ser confrades della y lo así denunciaren a los mayoresales de la dicha confradía, que los dichos mayoresales hagan su consejo con cinco o seis homes buenos de la dicha confradía si el tal o los tales que quisieren entrar en la dicha confradía son homes que aman el servicio de Dios y del dicho señor Rey y su justicia y paz y sosiego de la dicha villa y pueblos della y tal y tales que deban ser rescibidos en la dicha confradía; que reciban y puedan rescibir al tal o los tales en la dicha confradía y que al tal y de los tales resciban el dicho juramento solemne por la forma suso dicha y que dende adelante el tal o los tales sean confrades de la dicha confradía y gocen della.

Pero si los dichos mayoresales y homes buenos con ellos fallaren o entendieren que el tal o los tales que quieren entrar en la dicha confradía no son homes que puedan y deban ser rescibidos, ni tales que amen el servicio de Dios ni del dicho señor Rey ni su justicia ni paz ni sosiego de la dicha villa ante, por ventura, quieren entrar en la dicha confradía por sembrar en ella alguna cisaña o división o escándalo, que al tal o a los tales no puedan rescibir nin resciban en la dicha confradía nin tomen su compañía.

Ordenamos de enviar estas nuestras ordenanzas a la merced de nuestro señor el Rey y suplicar a Su Alteza que las mande y ver confirmar y nos mande usar dellas en la dicha confradía guardando su servicio y queremos y ordenamos de no usar de las dichas ordenanzas y capítulos fasta tanto que por Su Alteza el dicho señor Rey sean confirmados y que el dicho juramento se entienda que seamos tenudos de lo

guardar después que los dichos capítulos o alguno dellos fueren confirmados del dicho señor Rey y no antes ni en otra manera alguna.

E porque todo lo suso dicho segun es entendemos de los enviar suplicar al dicho señor Rey, rogamos al escribano de yuso escrito que lo saque en limpio y nos lo dé signado de su signo en manera que haga fee y rogamos a los presentes que de todo ello sean testigos.

Fechos y corregidos fueron estos capítulos y ordenanzas suso dichas en la villa de Monreal de Deva dentro en las casas donde vive Joan Martínez de Aranza, carpintero, a veinte y cinco días del mes de febrero del año del Nacimiento de Nuestro Salvador Jesucritos de mill y cuatrocientos y cuarenta y ocho años. Desto son testigos que fueron presentes Martín Ibáñez de Arizaga, escribano del Rey, y Ochos Pérez de Gainza y Joan Miguélez de Zumaya y Miguel de Devaide, el mozo, y Joan de Devaide y Martín de Arrona, piloto, vecinos de la dicha villa y otros.

Y después desto en la dicha villa de Monreal dentro en las dichas casas donde vive dicho Joan Martínez de Aranza, a siete días del mes de abril año sobre dicho de mill e custrocientos y cuarenta y ocho años, en presencia de mí Juan Iñiguez de Arriola, escribano de Nuestro señor el Rey y su notario público en la su Corte y en todos los sus reinos y señoríos por ante quien pasaron y fueron otorgados los capítulos y ordenanzas suso dichas, siendo presentes por testigos el dicho Joan Martínez de Aranza y Miguel de Devaide, el mozo, y Pedro de Urrategui, confrades suso dichos de la dicha confradía, parecieron presentes, y cada uno dellos confrades de la confradía suso dicha los cuales eran ausentes sobre mar al tiempo que los dichos capítulos y ordenanzas fueron fechas y otorgadas, de los cuales y de cada uno dellos, a su pedimiento, yo, el dicho Escribano rescibí juramento sobre la señal de la Cruz y las palabras de los Santos Evangelios según y por la forma en el capítulo del juramento se contiene, de lo cual son testigos que fueron presentes los sobre dichos Juan Martínez de Aranza y Miguel de Devaide, el mozo, y Pedro de Urrategui, vecinos de la dicha villa de Monreal de Deva, y otros. E yo Joan Iñiguez de Arriola, escribano suso dicho del dicho señor Rey que rescibí de los dichos confrades suso en el dicho capitulado escriptos y de los dichos confrades nuevamente venidos y de cada uno dellos juramento sobre la señal de la Cruz y palabras de los Santos Evangelios, siendo conjurados por mí el dicho Escribano en forma debida que esta dicha confradía y ordenanzas habían ordenado y las querían continuar con buena intención de acrescentar servicio de Dios y del dicho señor Rey y adelantar su justicia y acrescentar y guardar la paz sosiego y bien público de la dicha villa y de su comarca y mareantes y pueblos della y de ser buenos y leales confrades y no por tora parte mala de mantener y guardar el dicho juramento so pena de ser perjuros e infames y menos valer según y por la forma y manera que en el dicho capítulo del juramento se contiene y en uno con los dichos testigos fui presente a todo lo suso dicho. Por ende por ruego y otorgamiento de los suso dichos confrades esta escritura en estas cinco fojas de medio pliego de papel van cosidas con filo y en fin de cada plana señaladas de señal y rebrique de mi nombre y por ende fice aqui este mío signo a tal en testimonio de verdad. Juan Iñiguez.

Y me fue pedido por merced de vuestra parte que vos confirmase y aprobase las dichas Ordenanzas y capítulos suso incorporados que así por vosotros fueron fechos y que sobre ello proveyese como la mi merced fuese e yo por vos facer bien e merced tovelo por bien y por esta mi Carta apruebo y confirmo las dichas ordenanzas y capítulos suso incorporados y todo lo en ellos y en cada uno dellos contenido, sin perjuicio

mío ni de otro tercero, no perjudicando en cosa alguna al bien común ni a la mi justicia ni a la ejecución della. Por que vos mando a todos y a cada uno de vos que los guardades y cumplades y fagades guardar y cumplir agora y de aqui adelante según y por la forma y manera que por vosotros fueron jurados y otorgados que en ellos y en cada uno dellos se contiene y non vayades ni pasedes ni consintades ir ni pasar contra ellas nin contra parte dellas por los quebrantar y menguar en algun tiempo y por alguna manera so las penas en ellas contenidas y los unos y los otros no fagades ende al por alguna manera so pena de la mi merced y de diez mill maravedís a cada uno de vos, por quien finca de lo así facer y cumplir, para la mi Cámara; y demás mando al home que vos esta mi Carta doquier que yo sea del día que vos emplazare fasta quinze días primeros siguientes so la dicha pena so la cual mando a cualquier escribano público que para esto fuere llamado que dé ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo porque yo sepa en como complides mi mandado.

Dada en la villa de Navarrete a trece días de jullio año del Nacimiento del Nuestro Señor Jesucristo de mill y cuatrocientos y cuarenta y ochos años. Yo el Rey, Doctor Fernando Diaz de Toledo, oidor y refrendario del Rey y su secretario la fice escrebir por su mandado.

Registrada, Pedro de Clavijo.

2.3.2.2 Ordenanzas de la cofradía de pescadores de San Pedro de San Sebastián de 1489

[1489, julio, 7] confirmación de 1539, marzo, 18¹⁶

[Reyes Católicos], Carlos I y Dña. Juana

Manuscritos: Archivo General de Simancas. Registro General del Sello, Carpeta 3, núms. 5-28.

Ediciones: IMAZ, *La industria pesquera*, pp. 91-101; AYERBE, «Ordenanzas de la cofradía», pp. 428-437.

Don Ferrando e Donna Isabel etc. A vos el conçejo, alcaldes, prevoste, jurados, regisores, maestros de pinaças e de galeones e de chalupas y de carabelas que van a pescar, e otros pescadores de la villa de Sant Sabastián y su juridiçión, que es en la Muy Noble y Leal Provinçia de Guipuscua, salud e graçia.

Bien sabedes cómo nos ovimos enviado a esa dicha villa por nuestro jues e pesquisidor al Bachiller Diego Arias de Anaya el qual, por virtud del poder que de nos tenía, entre otras cosas que fizo, casó e anuló una cofradía llamada de sennor Sant Pedro que en la dicha villa avía, en que vos los dichos maestros de pinaças e de galeones e de chalupas e de carabelas que van a pescar, e los otros pescadores de la dicha villa e su juridiçión hérades confrades, e mandó, so çiertas penas, que a bos de confradía non vos [a]yuntádeses nin fiziédeses ayuntamiento ninguno, porque por espirençia hera visto de los dichos ayuntamientos moverse en la dicha villa algunas alteraçiones,

¹⁶ El documento no contiene la fecha pero la proporciona Soraluze en su trabajo sobre las cofradías marítimas donostiarras. SORALUCE, «Las cofradías de mareantes», p. 409.

en deservicio de Dios y nuestro e danno de la rrepública de la dicha villa y vesinos e moradores d'ella, segund que esto e otras cosas mejor e más conplidamente parescía e se contenía por unas hordenanças qu'el dicho nuestro pesquisidor fizo, las quales fueron traydas ante nos. E por parte de la dicha villa e de los dichos maestros y pescadores se avía fecho e fazía una halla e lumbre para que los dichos navíos que con fortuna venían de la mar conoçiesen el dicho puerto. E que asy mismo por su mayordomo heran determinadas las diferencias y contiendas que del dicho oficio de pescar en la mar nascían, syn luenga, pleito nin fatiga de costas, salvo solamente sabida la verdad; e eso mismo heran ayudados muchos pobres e se fasían otros bienes; todo lo qual se avía escusado a cabsa de la dicha provysión del dicho nuestro pesqueridor, de que se pudiera perder el thenor la dicha halla e lumbre. E por remediar lo suso dicho nos suplicaron los dichos maestros de navíos e chalupas y pinaças e otras fustas de pesca e pescadores que lo proveyésemos commo la nuestra merçed fuese. E por los del nuestro Consejo vistas las dichas hordenanças, fallaron que devíamos mandar prover çerca de lo suso dicho en la forma siguiente. E nos tovimoslo por byen. Y porque de los ayuntamientos de los puebls se rrecreçen algunos escándalos e otras alteraçiones e ynconvenientes, e por evitar aquellas, vos mandamos que ningunos nin algunos de vos los dichos maestros e pescadores non vos ayuntéys de aquí adelante nin fagáys ayuntamientos algunos a bos de cofradía nin vos llamédes cofrades d'ella, so las penas en que yncurren los sediciosos e alborotadores de puebls e so las otras penas contenidas en las hordenanças de la dicha villa que por nos fueron confirmadas, el tenor de las quales es éste que se sigue:

[1] Otrosí, por quanto de mucho tiempo a esta parte muchos del pueblo, asy por vías de cofradía commo por ligas e monipodios que entre sy tienen, han acostumbado se levantar contra los alcaldes e jurados de la villa en son de escándalo e alboroto e yvan al conçejo diziendo que lo que los dichos jurados acordavan e avían acordado hera en danno e detrimento del puebli, e que non darían nin querían dar lugar que pasase lo que los dichos ofiçiales de la villa acordavan, e manera que por muchas veses ha acaeçido e acaeçio non ser poderosos los dichos jurados e alcaldes salvo de fase e conplir aquello que las dichas cofradías e los que las ligas e munipulios fazían, aunque fuese dannoso a la rrepública. Y aún so esta color, muchas veses los dichos jurados, seyendo ellos mismos en dapnificar a la villa de Sant Sabastián, se escusavan e escusaron diziendo que lo que tenían proveyd lo avían fecho y fasían por miedo de los puebls que yvan e se juntavan en el dicho conçejo, [de] lo qual se han seguido grandes ynconvinientes y dannos, segund qu'es público e notorio. Por ende, por evitar lo suso dicho, hordenamos e mandamos que de aquí adelante ningunas nin algunas personas no sean osados por vía de cofradía nin de ligas nin munipulios nin en otra manera de se juntar nin se junten para escandalizar nin alborotar al pueblo nin para çizannar nin contradesir nin rresystir lo que los alcaldes e rregidores de la dicha villa ovieren acordado o quisieren acordar, so pena que los que los tales ayuntamiento fisieren o cabsaren para rresistir e contradesir a los sobre dichos ofiçiales por vía de escándalo y alboroto, que cada uno de los que asy fallaren culpantes paguen dies mill maravedís de pena e sean desterrados de la villa e su juridiçión por dos annos. E sy non toviere de qué pagar, que estén treynta días en el suelo de la torre o sean desterrados por los dichos dos annos. E sy caso fuere que del dicho ayuntamiento se rrecreçiere tal escándalo que alguno de los sobre dichos ofiçiales o de los que toviere su bos fueren feridos de ferida que les salga sangre,

que todos los que se fallaren culpantes del dicho alboroto o levantamiento mueran por ello. Pero bien permitimos y queremos que sy alguno o algunos de los de la villa y su juridiçion supieren que algunas de las cosas que fueren acordadas en el dicho rregimiento o se quierere acordar son o serían dannosas a la rrepublica, que los tales puedan venir a los dichos alcaldes e rregidores estando en el dicho ayuntamiento e honestamente, syn escándalo nin movimiento alguno del pueblo, mirando la honrra e acatamiento que se debe a los dichos alcaldes e rregidores, e les puedan decir e digan, segund su parecer e segund su conçiencia, el danno o inconveniente que la dicha villa rresçibyó o podría rresçebyr de lo que asy fue acordado o se quería acordar, porque los dichos alcaldes e rregidores sepan mejor proveer e provean lo que conviene al bien público de todos.

[2] Otrosy, por quanto de mucho tiempo a esta parte en esa villa ha avido muchas cofradías e los cofrades d'ellas con sus mayordomos venían a estar e entrar en el conçejo e rregimiento donde los alcaldes e jurados mayores se juntan, de manera que en los conçejos que se fasían avía grand ayuntamiento de gentes del pueblo e grand confusión, lo qual ha rredundado en grave danno e detimento de la rrepública de la dicha villa e vesinos e moradores d'ella. E por se aver sufrido e tolerado, commo se sufrió y toleró, la dicha desorden y turbaçión de pueblos se proveya e proveyeron algunas cosas con grand desconçierto se han seguido muchos ynconvinientes e dado cabsa a muchos escándalos e distruçiones, de que se pudieran seguir muchas muertes e total destruyçión del pueblo. Y queriendo poner e rremediar en ello e por evitar los dannos e inconvenientes que d'ello se podrían seguir, hordenamos e mandamos que ninguno nin algunos vesinos e moradores de la dicha villa nin otras personas non sean osados en la dicha villa nin en su juridiçion de se juntar a bos de cofradía nin fase comidas nin comer en uno en nombre de cofradía nin faser ayuntamiento alguno de gente, so color que lo fassen por algunas cosas nesçesarias e para estar en horden en su ofiçio e arte nin so otro color alguno, antes queremos e mandamos que, sy por alguna justa cabsa e neçesaria les conviniere de se juntat algunas veses en el tal ayuntamiento non lo puedan faser ni fagan syn que primero rrequieran a los alcaldes e jurados que estuvieren en el rregimiento. E sy los dichos alcaldes e rregidores vieren que conviene de se faser, que manden venir e vengán al dicho rregimiento los que vieren los dichos alcaldes e rregidores que para el caso y segund la calidad d'él deven ser llamados e venidos al dicho conçejo los oyan e provean e acuerden en lo que pedieren e al ofiçio de los de las personas que asy vinieren al dicho conçejo conviniere, con tanto que non sea en danno nin en perjuisyo de la rrepública nin de otro conçejo. E queremos e hordenamos que las tales personas que fueren llamados por la justiçia e rregidores, commo dicho es, e no estén más en el rregimiento de quanto propongan su fabla aquello que conviene e después, en ausencia, se provea en ello en el dicho rregimiento commo entendiere que cumple. Y sy las tales personas por su autoridad fizieren los tales ayuntamientos por vía de cofradías o de ligas o monupulios o anduvieren faziendo corros e ayuntamientos de gente para estorvar lo que los dichos alcaldes e rregidores fassen, e faziendo alboroto de gentes, que mueran por ello e pierdan sus bienes, los quales sean confiscados e aplicados a la cámara del Rey e Reyna nuestros sennores.

Pero porque en la dicha cofradía ay algunas cosas meritorias de que Dios es servido e nuestro serviçio acreçentado, es nuestra merçed y voluntad que los dichos maestros e pescadores ayan facultad de eleger e eligades un mayordomo en cada un anno y qu'el dicho mayordomo pueda entender, judgar e determinar solamente en-

tre los dichos maestros e pescadores de la dicha villa e su juridiçión en los casos e cosas que por rasón del dicho ofiçio de pescar nasçeríen entre unos e otros fasta en contía de tres mil maravedís e non en más. E que en todo ello pueda el dicho mayordomo synpliciçiter e de plano e sumariamente, syn figura de juisyo, sabida solamente la verdad, determinar las dichas contiendas e debates segund dicho es, apremiando e poniendo premias a qualquier de las partes a que estén por su juisyo. Pero es nuestra merçed qu'el dicho mayordomo non se estienda a judgar e determinar en otros casos en contiendas que non nascan del dicho ofiçio de pescar, nin entre otras personas slavo entre las mismas fasta en la dicha contía, so pena que yncurra en las penas que yncurren las personas privadas que usan de ofiçio de justiçia non teniendo poder nin juridiçion para ello. El qual dicho mayordomo mandamos que sea puesto e nonbrado en la forma siguiente, conviene a saber: qu'el quatro día de Pascua de Resureçión del anno venidero de noventa se puedan juntar e junten generalmente los maestros e pescadores de la dicha villa en los arenales, çerca de la dicha villa, e asy juntos se pongan los nonbres de todos los que fueren en ello, cada uno en su chartel, y todos los charteles se pongan dentro de una olla o jarro e, bien revueltos, llamen un ninno, el qual saque treynta charteles; y que estos treynta charteles que primero fallaren se tornen a poner de cabo en una olla o jarro, e [a]lgund ninno, después de bien rrevueltos, faga[n] sacar un chartel e el que se fallare escripto en el dicho chartel que primero saliere sea mayordomo de aquel anno fasta otro quatro día de Pascua de Resureçión del anno siguiente; e de los otros veynt e nueve charteles rrestantes fagan sacar otros dos charteles y los que se fallaren escriptos en ellos sean exsaminadores de las cuentas del mayordomo del anno de ante. Y qu'el dicho mayordomo nuevamente criado sea tenido de guardar los otros veinte e siete charteles que rrestarán, fasiendo primeramente juramento que los guardará bien e fielmente syn los mostrar a persona alguna e syn faser en ello mudanza nin cabtela, e que en ello guardará todo lo que deve e es obligado. E sacados al dicho mayordomo e exsaminadores de nuevo de los dichos treynta y fenesçido su anno, se aya de criar el otro mayordomo e exsaminadores de cuentas e llamen para ello al dicho lugar a los que están escriptos en los dichos charteles que asy terná guardados e non otros, e en su presençiae de los que fueren en la dicha villa fagan de cabo poner los dichos charteles de los que estuvieren a la sasón en la dicha villa en una olla o jarro e, llamando un ninno, saque un chartel, e que aquel que estoviere escripto en el dicho chartel sea mayordomo de aquel anno. E luego sque otros dos charteles por d'esaminadores, e los que aquel día allí no se fallaren quédeseles su derecho a salvo para otro anno, E d'esta forma se eligan caa anno fasta que saque el mayordomo e exsaminadores los dichos treynta charteles. E sy durante el dicho tiempo de los dicho dyes annos en que se an de consumir los dichos treynta charteles muriese alguno o algunos d'ellos, de los que quedaren a bos de las dichas treynta personas elijan de los otros maestros e pescadores otros dies por cada uno que muriere, e que aquellos dyes echen suertes en la manera suso dicha, e aquel a quien cayere la suerte sea puesto su chartel con los otros en lugar del muerto. E que fasta ser conpidos non se faga ayuntamiento genera más del suso dicho. E conplidos de sacar los dichos treynta charteles de la forma suso dicha, se ayunten generalmente otra ves e de cabo tornen a fase la dicha eleçion de la misma forma que de suso dicho es. E mandamos qu'el dicho mayordomo que oviere espirado su ofiçio, dende que saliere dentro de seyss días primeros siguientes sea tenuto de dar e dé sus cuentas de rresçibo e gasto de su anno, escriptas en papel e de buena forma, al dicho mayordomo

y los dos exsaminadores que, segund dicho es, serán elegidos. E mandamos qu'el dicho mayordomo e dos exsaminadores llamen otros dos o tres de los prinçipales e honrrados pescadores de la dicha villa para que, en uno con ellos, exsaminen las dichas cuentas del dicho mayordomo del anno pasado. Y qu'el dicho mayordomo e los suso dichos, sobre juramento que fagan de exsaminar las dichas cuentas lo más fielmente que pudieren, las exsaminen e tomen. E sy por las dichas quantas fallaren el dicho mayordomo aver malgastado algo de la fazienda de los dichos pescadores, le condeno en ello e que lo fagan luego pagar y fagan luego cargo de lo que asy se alcançare al mayordomo del anno siguiente.

[3] Otrosy mandamos que sy los juyzios y sentençias qu'el dicho mayordomo diere, alguna parte apelare, qu'el dicho mayordomo, en uno consigo, pueda llamar e ajuntar otros quatro de los dichos honrrados maestros e pescadores que a él bien visto fuere para determinar en rrevista la dicha apelación sumariamente, segund lo usaron los otros mayordomos que antes d'ellos fueron.

[4] Otrosy hordenamos y mandamos qu'el dicho mayordomo, cada uno en su anno, pueda elegir una persona por vedel para con quien pueda mandar venir ante sí a las personas que fueren rrequeridos o serán neçesarios.

[5] Otrosy mandamos que los juiçios y sentençias qu'el dicho mayordomo diere, seyendo rrequerido, el preboste de la dicha villa sea obligado de exsecutar, y que por mandamiento del mayordomo se faga la exsecución en las personas contra quien son dadas o en sus bienes las dichas sentençias o mandaminetos qu'el dicho mayordomo diere sobre lo suso dicho.

Para lo qual todo e cada cosa d'ello, de la forma e manera e para los casos suso espaçificados, damos liçencia e facultad al dicho mayordomo. Y demás de lo suso dicho, defendemos e mandamos al dicho mayordomo, maestros e pescadores que en público nin en secreto non fagan ayuntamiento nin confederación nin monipulio nin alteración alguna, so las penas en las dichas hordenanças que de suso van incorporadas se contiene.

[6] Otrosí, a suplicación de los dichos maestros [e] pescadores de la dicha villa y su juredición, hordenamos que por quanto los pescadores acostunbran y suelen vender el pescado de la pesca que traen dándolo fiado de pleito reçibirían grand agravio y danno, mandamos qu'el dicho mayordomo lo rrecabde segund lo usaron en los tienpos pasados.

[7] Otrosí hordenamos e mandamos que si algund vezino fiziere compra de pescado para onbre extranjero para lo llevar a otra parte, o sy lo comprare extranjero, segund dicho es, que qualquier vezino lo pueda aver e sacar de tal conprador por el presçio que lo oviere conprado. E esto se entienda para lo vender en la calle para provisión e mantenimiento de la dicha villa, pero non para lo revender e llevar a otra parte fuera de la dicha villa, nin para lo trechar.

[8] Otrosí hordenamos y mandamos que, si cosa fuere que algunos conpraren en nuestros puertos en grueso qualquier pescado, que si alguns en la dicha villa fizieren bodas o misas nuevas o otras solenidades que los tales, aviendo menester el tal pescado, lo puedan aver por el mismo presçio que lo ovier[e] el conprador. [E] qu'el conprador y el pescador sean tenidos de ge lo dar. Pero que lo tal non aya lugar sy el tal pescado quesiere para revender o para enviar a otra parte.

[9] Otrosy, por quanto los dichos pescadores han tenido fasta aquí por hordenança e uso e costumbre de dezir tres misas en cada semana en la iglesia de Sennora Santa María, en la capilla e altar de sennor Sant Pedro, y a onor e rreverencia de

Dios e de Santa María e de sennor Sant Pedro, hordenamos e mandamos que las dichas misas se digan de aquí adelante e qu'el capellán que las dixere sea pagado de la limosna que los dichos pescadores fazen o fizieren [e non] del que está puesto para las dichas misas y halla. E que aya el capellán que dixere las dichas misas de su salario e para en ayuda de su mantenimiento tres mil maravedís. E qu'el dicho capellán sea elegido e puesto en cada anno por mano del dicho mayordomo [e] que por él le sea pagado el dicho salario. E que cunpla el dicho mayordomo de azeyte la lánpara de sennor Sant Pedro quando fuere necesario. Y que fagan çirios, quantos menester fueren, para que hardan en el altar quando se dixeren misas.

[10] Otrosí hordenamos e mandamos que quando algund pescador o pescaroes murieren, porque es obra de misericordia el soterrar de los muerots, que qualquier vezino y morador de la dicha villa si quisiere pueda yr a lo honrrar e soterrar. Pero qu'el dicho mayordomo nin otras personas algunas non le llamen nin sean osados de los llamar nin mandar yr so pena nin por por premia alguna. E el que lo contrario fiziere yncurra en las penas de los que caen en los munipulios e confradías que por nuestras hordenanças están prohibidas.

[11] Otrosy, por quanto los dichos pescadores en las hordenanças suyas tenían una que contiene que si alguno de los dichos pescadores viniesen en pobreza que todos los otros fuesen apremiados e obligados a le sostener de la copa de la cofradía; e commo quiera que la limosna sea muy santa cosa e muy meritoria, pero sy la tal premia de limosna se oviese de guardar por los dichos pescadores paresçía dar lugar a cofradía e ayuntamiento, e porque lo tal está defendido por nuestra carta e mandado, porque asy conviene a nuestro serviçio e al bien público de la villa, hordenamos e mandamos que de aquí adelante los dichos pescadores non sean apremiados nin costrennidos a fase la dicha limosna. Pero queremos e tenemos por bien que quando alguno de los dichos pescadores vinieren en pobreza, qu'el mayordomo que toviere cargo del dinero de la dicha halla e misas pueda pedir entre los dichos pescadores limosna para los pobres, con tanto que sea de su voluntad del que la quisiere dar, e non por premia.

[12] Otrosy, por quanto una de las cosas más provechosas que los dichos pescadores tenían por hordenança e costumbre fallamos es a lumbre de la halla, que es para alunbrar los navíos que vienen a los puertos de la dicha villa, e por evitar que non perezcan conosciendo por la dicha lumbre las entradas de los puertos, hordenamos e mandamos qu'el dicho mayordomo que toviere cargo de coger la dicha rrenta faga faser hallas, quantas fueren nesçesarias en cada anno, y ponga una persona por fallero o más, si entendiere que cunplirá, para que tengan cargo de ençender e tener la dicha lumbre, segund e quando entendieren que cunplirá. Y si por aventura alguno o algunos navíos o pinaças o otras qualesquier fustas non quesieren pagar lo que está establedico para ello, qu'el dicho mayordomo tenga poder para les apremiar y fazer la dicha paga, e qu'el dicho conçejo y alcaldes e regidores le den favor e ayuda para ello cada e quando lo pydieren.

[13] Otrosy hordenamos e mandamos que para se sostener la dicha costa de las dichas misas y de la dicha halla, que todos los navíos chycos e grandes que fueren a pescar a la costa o a qualquier costera de fuera d'esta villa sean tenidos e obligados de pagar a la copa e al mayordomo que la toviere, de quanto Dyos les diere a ganar deçiento uno; e de todo pescado fresco que Dios les diere en la mar de aquí adelante, as'y de marluça commo de otro qualquier pescado de qualquier manera que pescaren, sean tenudos de [pagar] a la dicha copa de çinquenta uno. Y esto mismo que los

dichos pescadores sean tenidos de pagar de çiento uno de lo que ganaren yendo mercadamente. El qual dicho derecho mandamos que sea pagado e se pague por los dichos pescadores, por quanto de tiempo inmemorial acá se an usado e acostumbra- do de pagar y lo tenían por hordenança, por quanto es para la costa de las dichas misas e halla. E qu'el mayordomo que por tiempo fuere apreme a los rrebeldes a les fazer pagar, y qu'el çonçejo e alcaldes e regidores les den favor e ayuda para ello.

[14] Otrosí, hordenamos e mandamos que ningunos nin algunos vezinos nin extranjeros no sean osados de cargar ningunas mercaderías en este puerto d'esta dicha villa nin en el puerto del Pasaje el dya de domingo nin el dya de otra fiesta de las que están escritas en la hordenança de las dichas fiestas [que] ayuso se contiene, so pena de çient maravedís por cada uno en cada vez que lo fiziere. E que ninguno non descargue ninguna mercadería en día de domingo salvo si acaesçiere que por non le descargar la dicha mercadería estuviese en peligro. E que en tal caso ayan de faser la dicha descarga con liçençia de los vicarios de Santa María e Sant Beçeynte, [e] que por ellos se vea sy la dicha nesçesidad ocurre, de manera que se requiera la dicha descarga, so la dicha pena.

[15] Otrosy hordenamos e mandamos que qualquier pescador, traynador u otro qualquier pescador o pescadores sean tenidos de guardar e guardan todas las fiestas que en el dicho Obispado por la yglesia se mandaren guardar. E que ninguno nin algunos de los dichos pescadores en las dichas fiestas non vayan a pescar nin pesquen nin traynen, so pena qu'el que lo contrario fiziere pague de pena çinquenta maravedís por cada ves para las dichas misas y halla. Y más qu'el tal pescado que asy pescare sea para el ospital de la dicha villa.

[16] Otrosí hordenamos e mandamos que qualquier pescador, trayneo o chygue- ro que fuere a pescar o traynar en los días de las fiestas que en el dicho Obispado se mandan guardar por la iglesia, desde la bíspera de la fiesta al sol echado fasta otro día al alva, que pague de pena çient maravedís d'esta monera usual, y más que pierda la pesca que asy pescare. E que esto que se entienda también a falla commo a esquiretas que están escriptas en las dichas hordenanças.

[17] Otrosí hordenamos que qualquiera que oviere treynna o pinaça o uerda y alt ral treynare o pescare veyta el sennor de la treynna pueda tomar de la tal beyta tanto quanto le cunpliere para una enbeytazo e non más. Y lo demás que pueda vender a los otros maestros de las otras chalupas e pinaças que la quisieren; a cada uno que la quisiere su quinon, sueldo por libra, so pena de pague çient maravedís para la dicha copa.

[18] Otrosí hordenamos e mandamos que qualesquier pescados que traxeren a esta dicha villa y sus puertos en pinaças o chalupas o otras cualesquier fustas que non se puedan vender fasta tanto que sea descargado a tierra todo el tal pescado, e sin que antes e primero, después de asy descargado, se faga presçio çierto con el que lo querrá conprar o tomar, so pena qu'el que syn lo descargar y faser presçio çierto lo dyere o vendiere pague quinientos maravedís viejos, de tres blancas y un cornado cada un maravedí.

[19] Otrosy hordenamos que después que uno oviere fecho presçio çierto de su pescado o pesca e lo oviere vendido, qu'el otro o los otros lo puedan vender por aquel mismo presçio qu'el otro avrá vendido, e por más o menos, sin pena alguna, todavía descargando el dicho pescado y seyendo al presçio çierto.

[20] Otrosí hordenamos qu'el pescado marluça que en las pinaças o chalupas traxeren salado, de las entradas que fizieren los dichos pescadores que non den más de catorze marluças por dozena, so la dicha pena de quinientos maravedís.

[21] Otrosí, por quanto el pescado que los estrangeros traxeren a vender a esta dicha villa o sus puertos, que los qu'el dicho pescado traxeren sean tenidos de guardar las dichas hordenanças bien asy commo los pescadores de la dicha villa. E porqu'el mayordomo que fuere a los que non guardaren las dichas hordenanças exsecuten las penas en ellas contenidas.

[22] Otrosy, porque las dichas hordenanças non aprovecharían sy lo contenido en ellas non se pusisse en obra, hordenamos qu'el mayordomo que fuere de la dicha confrdía, avida ynformación y sabida la verdad, exsecuten e cobren las dichas penas de los que en ellas yncurryeren. Et sy non las exsecutare, que [a]l mismo execute[n] en las mismas penas y lo condenen en ellas los veedores de sus cuentas. E que, si para la conservación de las dichas hordenanças e exsecución de las dichas penas o de cualquier cosa o parte d'ello oviere menester favor e ayuda, qu'el dicho conçejo, alcaldes, rregidores y vezinos e moradores sean tenidos de ge la dar.

[23] Otrosy, en quanto al dinero que se ha e acostunbra darse a los mareantes, hordenamos e mandamos que lo den e paguen segund y en la manera que lo han acostumbrado fazer. E qu'el dicho dinero sea puesto esté en poder del dicho mayordomo, el qual tenga el dicho dinero y lo gaste en las cosas que de suso son declaradas.

[24] Otrosy hordenamos y mandamos qu'el mayoral que fuere de la dicha haya de salario tres mill maravedís de cada dos blancas, y el vedel mill de los dichos maravedís.

E agora por parte de los dichos maestros de pinaças e de galeones e de chalupas e de carabelas que van a pescar e otros pescadores de la dicha villa de Sant Savastían nos fue suplicado y pedido por merçed que, pues las dichas hordenanças suso contenidas heran fechas, corregidas e amenguadas e annedidas por nuestro mandado, quelos mandásemos confirmar e aprovar para que se guardasen de aquí adelante, o commo la nuestra merçed fuese. Sobre lo qual, leyendo, segund dicho es, las dichas hordenanças vistas en el dicho nuestro Consejo, fue acordado que las devíamos de confirmar e aprovar. E nos tovímoslo por bien. Y por esta nuestra carta las aprovamos e confirmamos las dichas hordenanças e cada una d'ellas, segund que en ellas se contienen. Y mandamos que valgan y sean guardadas agora e de aquí adelante para sienpre jamás. E mandamos a los dichos maestros e pescadores de la dicha y su juredición que agora soys o serán de aquí adelante que esta nuestra carta de confirmación y las hordenanças e cada una d'ellas suso contenidas guardéys e efectueys e cunplays, y fagays guardar y conplir agora e de aquí adelante para sienpre jamás, segund que en ellas e en cada una d'ellas se contiene. Y contra el tenor y forma d'ellas non vayáys nin paséys nin consintáys yr nin pasar en tiempo alguno nin po alguna manera, so las penas en ellas e en cada una d'ellas contenidas.

E los unos nin los otros non fagades nin fagan ende al por alguna manera, so pena de la nuestra merçed e de diez mill maravedís para la nuestra cámara.

E demás mandamos al omne que vos esta nuestra carta mostrare que vos enplaze que parescades ante nos en la nuestra Corte, do quier que nos seamos, del día que vos enplazare a quinze días primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mandamos a cualquier escribano público que para esto fuere llamado que dé, ende al que la mostrare, testimonio signado con su signo por que nos separamos en cómo se cunple nuestro mandado.

Dada (...)

[Yo el Rey]. Yo la Reyna.

Yo Diego de Santander, secretario [del Rey e de la Reina nuestros señores, la fice escribir por su mandado].

Iohannes Deanus / Yspalensys. Iohanes Doctor. Alfonsus / Doctor. Antonius Doctorr.

2.3.2.3 *Ordenanzas de la cofradía de pescadores de San Martín del Mar de Santander de 1497 (confirmación de los capítulos de ordenanzas de 1451 y 1475)*

Valladolid, 1497, noviembre, 1

Reyes Católicos

Manuscritos: Archivo General de Simanca. Registro General del Sello, vol. XIV, fol. 129¹⁷.

Edición: SOLÓRZANO TELECHEA, *Colección documental de la villa de Santander*, pp. 165-172.

Don Fernando e donna Ysabel, etc. A vos el conçejo, corregidor, justiçia, regidores, cavalleros, escuderos, ofiçiales e omes buenos de la villa de Santander, e a otras qualesquier personas a quien toca e atanne lo contenyo en esta nuestra carta e a cada uno de vos. Salud e graçia.

Sepades que nos mandamos dar e dimos una nuestra carta fymada de nuestros nombres e sellada con nuestro sello e sennalada de algunos de los del nuestro consejo, su thenor de la qual es este que sygue.

Don Fernando e donna Ysabel, etc. A vos los corregidores, alcalldes, e alguaziles e otras justiçias qualesquier que agora son o seran de aqui delante de la villa de Santander e a cada uno de vos. Salud e egraçia. Sepades que el rey don Juan, nuestro sennor padre e de esclareçida memoria, cuya anima Dios aya, ovo mandado dar e dio una su carta fymada de su nombre e sellada con su sello, e librada de los del su consejo, su thenor de la qual es esta que se sygue.

Don Juan, por la graçia de Dios, rey de Castylla, de Leon, de Toledo, de Galizia, de Sevylla, de Cordova, de Murçia, de Jahen, del Algarve, de Algezira, e sennor de Viscaya e de Molina. A los corregidores, e alcalldes, e alguaziles e otras justiçias qualesquier que agora son o seran de aqui delante de la villa de Santander, e a cada uno de vos a quien esta nuestra carta fuere mostrada o el traslado de ella sygnado de escrivano publico. Salud e graçia.

Sepades que yo mande dar una my carta fymada de my nombre e sellada con my sello, el thenor de la qual es este que se sygue.

Don Juan, por la graçia de Dios, rey de Castylla, de Leon, de Toledo, de Galizia, de Sevylla, de Cordova, de Murçia, de Jahen, de Algarve, de Algezira, e sennor de Viscaya e de Molina. Al conçejo, alcalldes, regidores, procuradores e omes buenos de

¹⁷ SOLÓRZANO TELECHEA, *Colección documental de la villa de Santander*, p. 165.

la villa de Santander que agora son o seran de aqui adelante, e a qualquier e qualesquier de vos a quien esta my carta fuere mostrada. Salud e graçia.

Sepades que vi la petiçion que me enbiastes sellada con el sello de esa dicha villa e sygnada de escrivano del dicho conçejo de çiertos capitulos e hordenanças que por vos el dicho conçejo e ofiçiales fueron fechos e hordenados a petiçion de los cofrades de la cofradia de Sant Martin de la Mar, pueblo comun de esa dicha villa, entendiendo ser complidero a my serviçio e al bien e pro comun de esa dicha villa e de los vesino e moradores de ella a los quales yo mande responder e proueer en la forma syguiente, a lo que me suplicastes e pedistes por merçed en el primer capitulo, por el qual dezides que hordenastes qu vos el dicho conçejo e los que despues de vos vendran para syempre jamas quando algund pecho e pechos e derramas se echaren de la dich villa que esten presentes a ello los de la dicha cofradia e pueblo quales la dicha cofradia eslexyre e declarar, e que sean de los mas honrrados de la dicha cofradia para que esten a lo ver, e que syn ellos non se pueda echar ny repartyr el tal pecho ny pechos ny derramas ny merçedes que se fagan, asy segund que por vos me fue suplicado, tanto que non podades echar repartymiento alguno syn my liçençia e mandado, salvo fasta en quantia de tres myll maravedis, segun quiere e dispone la hordenança por my fecha en la villa de Madrid de myll e quatro çientos e treynta e tres annos.

E quanto a lo que me suplicastes por el terçero capitulo por el qual dezis que hordenastes que por quanto fasta aquy se a avydo dubda que en las rentas e sysas del dicho conçejo se an fecho e fazen muchos fraudes e engannos, asy quando se arriendan commo en librar los maravedis que arryendan, por ende que la tal renta o rentas non se puedan arrendar syn estar presentes los dichos dos omes esleydos por la dicha cofradia, e consyenten en ello, e que las dichas rentas non se den ny arryenden salvo a omes llanos e raygados e abonados de pagar los maraveís porque arrendaren las dichas rentas a los plazos e so las penas a que so obligaren. E asymismo, a my plaze y mando que se faga asy segund que me lo suplicastes tanto que se den las dichas rentas a quien mas diere por ellas de renta, guardando todavia çerca de ello la horden que las leyes e derechos de mys rynos en tal caso disponen e mandan.

E quanto a lo que me suplicastes e pedistes por merçed por el segundo, e quarto e quinto, e sexto, e stymo e otavo capitulos de la dicha petiçion por los quales dezides que hordenastes que por quanto algunos ofiçiales del dicho conçejo que fata aquy avyan seydo, avyan fecho a bos de conçejo algunas graçias e donaçiones, asy de heredades commo de maravedis de dicho conçejo, algunas personas mas por yntereses e por complazer a sus amygos que non porque las tales personas lo meresçian e avyan de aver. Por ende, que de aquy adelante las tales graçias y donaçiones non se podiesen fazer syn ser presentes los dichos dos omes esleydos por la dicha cofradia, e syn consentyr en ello, e syn fyrmar en la tal graçia e donaçion o en otra qualquier cosa, e que en otra manera non valiese.

E asymismo, que los arrendadores que arrendasen las tales rentas por quanto fasta aquy las pagauan con alualaes cabtalosas, e de aquy adelante no paguen maravedis aglunos de los que se obligaren a pagar por las dichas rentas, salvo syn ser presentes los dichos dos omes esleydos por la dicha cofradia, e syn fyrmar los dichos dos omes en qualquier carta de pago o libramiento que en los tales arrendamientos o en qualquier de ellos se fizieren, e sy pagaren en otra manera que les non sea tomada ny reçibida la tal paga, e que lo pague otra ves.

E que los dichos dos omes buenos esleydos por la dicha cofradia que el uno sea de la Puebla Vieja de la dicha villa e el otro de la Puebla Nueva de la dicha villa.

E asy mismo, el dicho conçejo para sus menesteres pueda librar fasta myll maravedis para enviar algunos mensajeros sy oviere nesçesarios, e que el libramiento que fuere dado de los dichos myll maravedis que sean reçibidos en pago, aunque non sea fymado de los dichos dos omes esleydos por la dicha cofradia, syendo fymado por el procurador de la dicha villa e del escrivano.

E asy mismo, que el conçejo fyziere e otorgare algund contrabto o obligaçion syn ser presentes los dichos dos omes buenos esleydos por la dicha cofradia que los ofiçiales que fueren del dicho conçejo sean tenudos e obligados a pagar la tal obligaçion o obligaçiones de sus bienes e fazienda e non el dicho conçejo ny pueblo ny comun de la dicha vylla.

E asy mismo, que por quanto asta aquy an fecho e fazen algunas armadas de algunos navios diziendo que van a fazer guerra a sus enemygos e despues conteçe que toman e roban algunos mys amigos e aliados de lo qual se an seguydo a los vezinos de la dicha villa muchos dannos e costas, por ende que quanto agluno o algunos quesyerren armas o armaren algund navio en la dicha villa que sean tenudos e obligados de dar buenas fianças llanas e abonadas de no fazer mal ny danno a amygos ny aliados myos e contratamiento del dicho conçejo e de los dichos dos omes buenos dyputados por la dicha cofradia, e que el dicho conçejo non pueda reçibir las dichas fianças syn contentamiento de los dichos dos omes buenos dyputados por la dicha cofrafiã.

E asy mismo, que cada e quando se oviere de fazer fieles en la dicha villa para tener e guardar los maravedis e pechos del dicho conçejo que sean buenos hombres, e que sea fecho a consentymiento de los dichos dos omes buenos esleydos por la dicha cofradia segun mas largamente se contyene en las hordenanças que en la dicha razon fezistes a my plaze de vos lo confyrmã segund que me lo suplicastes e pedistes por merçed, e en los dichos capitulos e en cada uno de ellos, se contiene porque vos mando a todos e a cada uno de vos que guardedes e cunplades e fagades guardar e cunplir de aquy adelante los dichos capitulos e cada uno de ellos, segund que en esta my carta se contyene, e non vayades ny pasedes ny consyntades yr ny pasar conra ello ny contra parte de ello en algund tiempo ny por alguna manera, e los unos ny los otros, e etc.

Dada en la villa de Astudylo, a ocho dias de julio anno del nasçimiento del nuestro sennor Jesu Cristo de myll e quatro çientos e cinquenta e un annos. Yo el rey. Yo Pero Gonçales de Cordova la fiz escrevir por mandado de nuestro sennor el rey con acuerdo de los del su consejo. Registrada, Diego de los Alvarranos. Fernando, dotor, Iohannes, liçençiatas.

E agora, por parte de los buenos omes del comun de la dicha villa de Santander me fue fecha relacion que se reçelauan que algunos vezinos de la dicha villa que son ofiçiales de ella, asy commo alcalldes, regidores, procurador, e otros ofiçiales que biuen con algunos cavalleros comarcanos e otras personas non querian guardar la dicha my carta, asy por cabsa de los dichos ofiçios commo por favor de los tales cavalleros con quien biuen. E aun di que an acaesçido que algunos de los tales contra mys ordenanças e defendimientos, e otrosy contra la dicha my carga han dado fauor para armar en la dicha villa algunos navyos para contra amygos e aliados nuestros, contra voluntad de los vezinos e comun de la dicha villa syn tomar ny reçibir de ellos las fianças que yo tengo hordenado, de lo qual a my se me a recreçido deserviçio, e a la dicha villa mucho danno. E me fue suplicado e pedido por merçed que mandase proueer sobre ello, mandando al conçejo, alcalldes de la dicha villa e a otras personas qualesquier que diesen e fiziesen dar todo favor e ayuda que ouyese

menester para que la dicha my carta fuese guardada e lo semejante non pasase, lo qual dis que seria seruyçio myo e pro de la dicha villa e comun de ella, que mandase proueer sobre ello commo la my merçed fuese. E yo tovelo por bien porque vos mandamos a todos e a cada uno de vos que veades la dicha my carta suso encorporada e cada que sobre ello seades requeridos la guardades e fagades guardar e cumplir, segund que en ella se contyene, e sy para lo asy fazer e cumplir menester ovieredes favor e ayuda, por esta my carta mando a los duques, condes, marqueses, ricos omes, maestros de las hordenes, priores, comendadores, e subcomendadores, e alcaydes de los castyllos e casas fuertes llanas e a los mys adelantados, merinos e a todos los conçejos, corregidores, e allcaldes, alguaziles, cavalleros, e escuderos, ofiçiales e omes buenos de la dicha villa de Santander commo de ella e de todas las villas e lugares de sus comarcas e a qualesquier mys vasallos e otros qualesquier mys subditos e naturales de qualquier estado e condiçion, premynençia e dinydad que sean e de cada uno e qualquier de ellos, que pro vos o por vuestra parte fueren requeridos que vos den e fagan dar para ello todo el fauor e ayuda que les pidieredes e menester ovieredes, e que vos non pongan ny consyentan poner en ello ny en parte de ello embargo ny contrario alguno, e los unos, ny los otros, e etc.

Dada en Castroxeris, a treynta e vn dias de julio anno de myll e quatro çientos e çinquenta e un annos. Yo el Rey. Yo Garçia Fernandes de Alcalá la fys escrvyr por mandado de nuestro sennor el rey con acuerdo de los del su consejo. Iohannes, liçençiatu. Iohannes, legum dotor. Registrada.

E agora, por parte de los dichos cofrades de la dicha cofradia de la dicha villa nos es suplicado e pedido por merçed, e, asy mismo, por parte de los buenos omes del comun de ella que les mandasemos confyrmar e prouar la dicha carta suso encorporada e las hordenanças en ella ynsertas, lo qual visto en el nuestro consejo, tovimoslo pro bien porque vos mandamos a todos e a cada uno de vos que veades la dicha carta del dicho sennor rey don Juan, suso encorporada, e las hordenanças en ella contenydas, e las guardedes, e cunplades, e fagades guardar, e conplir, e executar en todo e por todo segund e commo por la forma e manera que en ella se contyene e contra el thenor e forma de ella ny de cosa gluna de ella non vayades, ny pasedes, ny consyntades yr, ny pasar, e sy para lo asy fazer e executar ovieredes menester favor e ayuda, por esta carta mandamos a los contenydos en la dicha carta suso encorporada e a cada uno de ellos que sobre ello fueren requeridos que vos den e fagan dar para todo ello el fauor e ayuda que les pidieredes e menester ovieredes, e vos non pongan ny consyentan poner en ello ny en parte de ello embargo ny contrario alguno, e los unos ny los otros, e etc.

Dada en la muy noble villa de Valladolid, a seys dyas de abril de myl e quatro çientos e setenta e çinco annos. Yo el rey. Yo la reina. Yo Alfonso de Avyła, secretario del rey e de la reyna, nuestros sennores, la fiz escrvyr por su mandado. Registrada, Diego Sandhes. Diego de Vera, chançiller. Didacus, episcopus abulensis, Garçias, dotor. Diego de Reblia. Nunnes, doctor. Franciscus, doctor.

E agora, por parte de los cofadres de San Martin de la Mar, que es el comun de esa dicha villa, nos fue fecha relaçion por su petiçion que ante nos en el nuestro consejo fue presentada diziendo que los dichos cofrades, vsando del poder e facultad que por la dicha nuestra carta les es dado para que puedan elegyr dos personas por procuradores de ella, los quales avyan de entender e entyendan en las cosas de la villa, segund e de la manera que en la dicha nuestra carta se contiene, dis que eligieron dos onbres buenos pescadores maestros de navios de pescar, los quales dis que

commo heran personas conunes commo algunas vezes tenyan nesçesydad de ganar de comer e se yvan a pescar en sus navios e a otras cosas, de manera que non podian entender en las cosas del dicho conçejo, segund que sus ofiçios de procuradores lo requerian, e aun quando entendian en ello, commo eran personas baxas, sy lo regidores e otros ofiçiales del conçejo querian fazer alguna cosa aunque los dichos procuradores de la dicha cofradia lo contradezian, ellos non los dexavan de fazer a cabsa de lo qual los cofrades de la dicha cofradia dis que acordaron de elegyr por procurador a un Pero Sanches de Oznayo, que hera onbre onrrado en la dicha villa, el auql tobo cargo de la dicha procuraçion por veynte annos e mas fasta que murio, e que los ofiçiales del conçejo e otros de los mas principales de la dicha villa despues de fallesçico visto que sy algund onbre honrrado de la dicha villa hera procurador de la dicha cofradia e comunidad e non les dexavan fazer lo que querian, sy el viesse que hera nuestro deserviçio dis que acordaron de se juntar e por todos a una e de se conjurar e fyrmar cada una en su nonbre que ningund bueno de ellos tomase cargo de procurador por la dicha cofradia e comunydad, ny fuese su procurador, e que ellos, visto el danno que de los suso dicho se les syguya, elegieron e nombraron por procurador al bachiller Juan Calderon, vezino de la dicha, el qual açebto el dicho cargo, e dis que los regidores e ofiçiales de la dicha villa dizen que non le an de admytyr el dicho ofiçio ny reçibyr a el ny a otro de los buenos de la dicha villa, e que eligieron por procurador, en lo qual los cofadres de la dicha cofradia e comunidad dis que reçiben mucho agravyo e danno, e seria dar cabsa a los regidores e ofiçiales de la dicha villa que cada uno fyziese lo que quesyesse en danno de la dicha comunydad, e por su parte nos fue suplicado e pedido por merçed que sobre ello proueyesemos de remedio con justia, mandandovos que reçibiesedes por procurador al dicho bachiller que ppor agora ellos avyan elegido, e a otro qualquier que adelante eligiesen, segund e commo por la dicha nuestra carta estaua mandado commo la nuestra merçed fuese, lo qual visto en el nuestro consejo, e etc., porque vos mandamos a todos e cada uno de vos que veades la dicha nuestra carta que de suso va incorporada e la guardedes e cunplades e fagades guardar e cunplir en todo e por todo segund que en ella se contyene, e en guardándola e cumpliéndola, dexeys e consyntays a los cofrades de la dicha comunydad elegyr e nombrar e que eligan e nombren sus procuradores libremente, segund que en la dicha nuestra carta suso incorporada se contyene, e reçybais en el dicho conçejo el dicho ofiçio de procurador, e la persona o personas que ellos han elegido o nombrado, e eligieren e nombraren conforme a la dicha nuestra carta por procurador, e les dexeys e consyntays husar libremente del dicho ofiçio, sgund e de la manera que en la dicha nuestra carta suso incorporada se contyene syn que en ello ny en parte de ello le sea puesto embargo ny enpedimiento alguno. E contra el thenor e forma de la dicha nuestra carta non vayades ny pasedes ny consyntades yr ny pasar en tiempo alguno ny por alguna manera, e los unos ny los otros, e etc.

Dada en la villa de Valladolid, a primero de noviembre de XCVII annos. Joannes, episcopus Astorizensis. Johannes, doctor. Antonius, doctor. Françiscus, doctor. Abas. Johannes, liçençiatas. Yo, Iohan Ramires, e etc.

BIBLIOGRAFÍA

- ALTAMIRA Y CREVEA, *Rafael*, *Historia de España y de la civilización española*, Barcelona, Librería de Juan Gili, 1902.
- ARIAS BONET, Juan Antonio, «Derecho marítimo en las Partidas», *Revista de Derecho Mercantil*, 41, núm. 99, 1966, pp. 91-108.
- *Aureum Opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie cum historia cristianissimi regis Jacobi ipsiuis primi conquistatoris*, Valencia, Diego de Gumiel, 1515.
- AYERBE, Rosa, «Ordenanzas de la cofradía de mareantes de San Pedro, en San Sebastián (1489)», *Boletín de Estudios Históricos sobre San Sebastián*, 41, 2007, pp. 417-437.
- BONET RAMÓN, Francisco, *Lorenzo Padilla, historiador del derecho castellano. Estudio de historiografía jurídica castellana*, Madrid, 1932.
- BROCA, Guillermo María de, «Un manuscrit del “Libre del consolat de mar”. Creació del consolat mercantil a Girona», *Revista Jurídica de Catalunya*, 22, noviembre-diciembre, 1916, pp. 567-574.
- CAPMANY Y MONTPALAU, Antonio de, *Código de las costumbres marítimas de Barcelona, hasta aquí vulgarmente llamado Libro del consulado*, Madrid, Antonio de Sancha, 1791. Se ha manejado la reedición siguiente: *Libro del Mar*, edición del texto original catalán y traducción castellana de Antonio de Capmany, y con prólogo de José María Font Rius, Barcelona, Cámara Oficial de Comercio y Navegación, 1965.
- *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona, publicadas por disposición y a expensas de la Real Junta y consulado de comercio de la misma ciudad y dispuestas por...*, 4 vols., Madrid, Antonio de Sancha, 1779-1792 [los tomos III y IV constituyen el *Suplemento a las Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*].
- CASARIEGO, Jesús Evaristo, *Historia del Derecho y de las instituciones marítimas del mundo hispánico*, Madrid [s.n.], 1947.
- CATEURA BENNASSER, Pablo, *Política y finanzas del reino de Mallorca bajo Pedro IV de Aragón*, Palma de Mallorca, Institut d'Estudis Baleàrics, 1982.
- CELELLES, Francesc [*Libre del consolat de mar novamente corregit e stampat*], Barcelona, Pere Posa, 1494.
- CLEIRAC, Estienne, *Vs et covtumes de la mer en trois parties...*, 1.^a ed., Burdeos, Guillaume Millanges, 1647.
- COLÓN, Germà y Arcadi GARCÍA (eds.), *Llibre del Consolat de Mar. Edició del text de la Real de Mallorca, amb les variants de tots els manuscrits coneguts*, Barcelona,

- Fundació Noguera y Cambra de Comerç de Barcelona, 2001, se trata de la reedición ampliada y con ciertas modificaciones de la edición en 5 vols., Barcelona, Rafael Dalmau, 1981, 1982, 1984, 1987.
- DÍAZ ROMANO, Francisco, *Libro llamado consulado de mar: obra muy vtil y prouechosa, y aun muy necessaria, ansi para todo genero de mercaderes como de señores de naos, y pilotos, y marineros, y todos los que nauegan. De mas de tener clara luz para en todos negocios d' la mar o concernientes aella: tiene agora nueuamente las ordinaciones de los derechos del general y del peso del señor Rey. E va también puesto el priuilegio de los consules y mercaderes concedido por el Rey Don Fernando de gloriosa memoria...*, Valencia, Francisco Díaz Romano, 1539.
- ERKOREKA GERVASIO, Josu Iñaki, *Análisis histórico-institucional de las cofradías de mareantes del País Vasco*, Vitoria, Servicio de Publicaciones del Gobierno vasco, 1991.
- FERRANDO FRANCÉS, Antoni, *Llibre del Consolat de Mar (Archivo Municipal de Valencia). Introducción, transcripción y traducción castellana por*, Valencia, Vicent García Editores, 1979.
- FLORES DÍAZ, Manuel, «El almirantazgo castellano y sus normas de conducción: las leyes de Layrón y el Mediterráneo», en *V Jornadas Nacionales de Historia Militar. El Mediterráneo: hechos de relevancia histórico-militar y sus repercusiones*, Sevilla, Universidad de Sevilla, Secretariado de Publicaciones, 1997, pp. 295-306.
- *Hombres, barcos e intercambios. El derecho marítimo-mercantil del siglo XIII en Castilla y Aragón*, Madrid, Castellum, 1998.
- GACTO FERNÁNDEZ, Enrique, *Historia de la jurisdicción mercantil en España*, Sevilla, Servicio de Publicaciones de la Universidad, 1971.
- GARCÍA SANZ, Arcadi, «Un nuevo código mallorquín del Llibre del Consolat de Mar», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 38, 1968, pp. 635-639.
- «Cronología de las formas castellanas de los “Rôles d’Oleron”», en *Estudios dedicados a la memoria del profesor L. M. Díez de Salazar Fernández*, Bilbao, Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco, I, pp. 289-302.
- «La aplicación de los Rôles d’Oléron en España», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 67-1, 1998, pp. 189-200.
- GARCIE, Pierre, *Le routier de la mer*, Rouen [s.f.], en David WATKIN WATERS, *The Rutters of the Sea. The Sailing Directions of Pierre Garcie. A Study of the first English and French printed Sailing Directions with facsimile Reproductions*, New Haven y Londres, Yale University Press, 1967, pp. 135-169.
- *Le Grand routier et pillotage et enseignement pour encren tant ès ports, havres que lieux de la mer, tant des parties de France, Bretagne, Engleterre, Espagne, Flandres et haultes Alemaignes...*, St. Gilles-sur-Vie, 1483-1484, 1.^a ed., 1520; 2.^a ed., Poitiers, 1521. Esta segunda edición también se publica en En David WATKIN WATERS, *The Rutters of the Sea. The Sailing Directions of Pierre Garcie. A Study of the first English and French printed Sailing Directions with facsimile Reproductions*, New Haven y Londres, Yale University Press, 1967, pp. 205-400.
- HERNÁNDEZ BORONDO, Francisco, *Sobre la aplicación en España de los Rôles d’Oléron*, El Escorial, 1928.
- IGLESIA FERREIRÓS, Aquilino, «Libro do consulado da Mar», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 56, 1986, pp. 219-439.
- *La creación del Derecho. Una historia de la formación de un derecho estatal español, Manual*, II, Barcelona, Signo, 1992.

- «El Libro del consolato del Mare», *Rivista Internazionale di Diritto Comune*, 6, 1995, pp. 81-125.
- «De las costums al Llibre de consolat o de la dificultad para escribir la historia», *Studia et Documenta Historiae et Iuris*, LXII, 1996, pp. 473-512.
- «Costums de mar», en Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.), *El Dret comu i Catalunya. Actes del V Simposi Internacional. Barcelona 26-27 de maig de 1995*, Barcelona, Fundació Noguera, 1996, pp. 243-602.
- «La formación de los Libros de consulado de mar», *Initium*, 2, 1997, pp. 1-372.
- «El Libro del consulado de mar», en Carlos PETIT (ed.), *Del Ius mercatorum al derecho mercantil: III Seminario de Historia del Derecho Privado. Sitges, 28-30 de mayo de 1992*, Madrid, Marcial Pons, 1997, pp. 109-142.
- IMAZ, José Manuel, *La industria pesquera en Guipúzcoa al final del siglo XVI (Documentos de la época)*, San Sebastián, Imp. de la Excm. Diputación, 1944.
- ISAMBERT, François-André, JOURDAN, Athanase-Jean-Léger, DECRUSY, *Recueil général des anciennes lois françaises depuis l'an 420 jusqu'à la Révolution de 1789*, 29 vols., París, Belin-Leprieur; Plon, 1821-1833.
- KIESSELBACH, Theodor, «Der Ursprung der rôles d'Oléron und des Seerechts von Damme», *Hansische Geschichtsblätter*, 1906, pp. 1-60.
- KRIEGER, Karl-Friedrich, *Ursprung und Wurzeln der Rôles d'Oléron*, Colonia, Böhlau, 1970.
- Libre apellat consolat de mar: ara nouament estampat e corregit. Affegits los capitols y ordinacions dels drets del General. E del dret del pes del Senyor Rey. Ab altres coses necessaries: les quals fins al present no eren estades estampades*, Barcelona, Carles Amorós [1518], 1540.
- Libre del consolat, tractant dels fets marítims*, Barcelona, Joan Luschner, 1502.
- Llibre de consolat dels fets marítims: ara novament corregit y emendat ab algunes declaracions de paraules als margens...*, Barcelona, Sebastia de Cormellas, 1592.
- Llibre de privilegis, usos, styls y ordinacions de Consulat de mar de la fidelissima vila de Perpinyà*, Perpignan, 1651.
- Llibre del Consolat de Mar*, Barcelona [h.1484], Spindeler, reproducción facsímil, con prefacio de Pedro Bohigas, Barcelona, Gráficas Marina, S. A., 1953.
- MOLINÉ I BRASÉS, Ernest, *Les costums marítimes de Barcelona universalment conegudes per consolat de mar: ara de nou publicades en sa forma original, ilustrades ab notícies bibliogràfiques, històriques y llingüístiques y ab un apèndix de notes y documents inèdits relatius a la Historia del consolat y de la Llotja de Barcelona*, Barcelona, Estampa d'Henrich y C., 1914.
- MONTAGUT I ESTRAGÜÈS, Tomàs, «El Llibre del Consolat del Mar y el ordenamiento jurídico del mar», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 67, 1997, pp. 201-217.
- MORALES BELDA, Francisco, *La Hermandad de las Marismas*, Barcelona, Ariel, 1974.
- MUT REMOLA, Elías, «Notas sobre la vida económica de Lérida», en *Instituciones económicas, sociales y políticas de la época fernandina. V Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1952, pp. 53-76.
- ORTEGA VILLOSLADA, Antonio, *El reino de Mallorca y el mundo atlántico (1230-1349): evolución político-mercantil*, A Coruña, UNED / Netbiblo, 2008.
- PALLEJÁ, Cayetano de, *Consulado del mar de Barcelona nuevamente traducido de cathalan en castellano por... y adicionado de los avtores que tratan cada vno de los capitulos, en el qual se contienen las Leyes, y Ordinaciones de los Contratos de mar,*

- muy util, y prouechoso para todos los Mercaderes, Negociantes, Patrones, y Marineros...*, Barcelona, Imprenta de Juan Piferrer, 1732.
- PARDESSUS, Jean-Marie, *Collection des lois maritimes antérieures au XVIII siècle*, 6 vols., París, L'imprimerie Royale, 1828-1845.
- PELÁEZ ALBENDEA, Manuel J., «El desarrollo marítimo catalán y balear. Estado de la cuestión y apuntes sobre la institución consular marítima», en *Cambios y seguros marítimos en Derecho catalán y balear*, Bolonia, Publicaciones del Real Colegio de España, 1984, pp. 11-63.
- «Cónsules náuticos y cónsules de mar y de agua dulce, instituciones de Derecho comercial y marítimo histórico catalán, francés e italiano. Teoría general del consulado marítimo», *Derecho de la navegación en Europa*. VI de los *Estudios interdisciplinarios en homenaje a Ferrán Valls i Taberner con ocasión del centenario de su nacimiento*, Barcelona, 1987, pp. 1745-1747.
- «El consulado de mar de Perpignan durante los siglos XVI a XVIII», en *Etudes Roussillonnaises. Revue d'Histoire et d'Archéologie Méditerranéennes*, 9, 1989, pp. 188-192.
- «El consulado de mar de Perpignan», en *Historia del Derecho de la Navegación I. Trabajos de Teoría e Historia del Derecho Marítimo y de Derecho Aeronáutico*, Barcelona, Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones, Universidad de Málaga / Archivo de la Biblioteca Ferran Valls i Taberner, 1994, pp. 565-599.
- «El *Llibre del Consolat de Mar* y el derecho mercantil catalán. Estado de la cuestión», en *Historia del Derecho de la Navegación I. Trabajos de Teoría e Historia del Derecho Marítimo y de Derecho Aeronáutico*, Barcelona, Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones, Universidad de Málaga / Archivo de la Biblioteca Ferran Valls i Taberner, 1994, pp. 81-107.
- PIÑA HOMS, Roman, *El consolat de mar. Mallorca 1326-1800*, Palma de Mallorca, Institut d'Estudis Baleàrics, 1985.
- PLANAS ROSSELLÓ, Antoni, «La jurisdicción consular y el derecho marítimo y mercantil en el reino de Mallorca», *e-Legal History Review*, 26, 2018, pp. 1-44.
- PONS I PASTOR, Antoni, *Constitucions e Ordinacions del Regne de Mallorca*, Palma de Mallorca, Estampa d'en Guasp, 1934.
- SALAS, Francisco Javier, *Marina española en la Edad Media. Bosquejo histórico de sus principales sucesos en relación con las Coronas de Aragón y de Castilla*, 2 vols., Madrid, Ministerio de Marina, 1925-1927.
- SERNA VALLEJO, Margarita, «La historiografía sobre los *Rôles d'Oléron* (siglos XV a XX)», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 70, 2000, pp. 471-498.
- «Algunas cuestiones en torno a la cofradía de hijosdalgos, navegantes y pescadores de San Martín de Laredo», *El Fuero de Laredo en el Octavo centenario de su concesión*, Santander, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cantabria, 2001, pp. 405-449.
- «Una aproximación a las cofradías de mareantes del Corregimiento de las Cuatro Villas de la Costa», *Rudimentos Legales. Revista de Historia del Derecho*, 5, 2004, pp. 299-345.
- *Los Rôles d'Oléron. El coutumier marítimo del Atlántico y del Báltico de época medieval y moderna*, Santander, Centro de Estudios Montañeses, 2004.
- «La autonomía jurídica de los mares: derecho propio, jurisdicciones privilegiadas y autogobierno», *Ivs Fugit*, 16, 2011, pp. 197-218.

- «Las relaciones entre los *Rôles d'Oléron*, el *Llibre del Consolat de Mar* y las *Costumes del Mar*: deshaciendo equívocos», en VVAA. *Homenaje a José Antonio Escudero*, Madrid, Universidad Complutense, 2012, III, pp. 1173-1196.
 - «Las previsiones penales y procesales marítimas de los Capitols del Rei En Pere de 1340 incluidos en el *Llibre del Consolat de Mar*. VVAA», *Homenaje al Profesor José Ángel García de Cortázar y Ruiz de Aguirre. Mundos medievales. Espacios, sociedades y poder*, II, Santander, Editorial de la Universidad de Cantabria, pp. 1901-1913.
 - «Una aproximación al contenido de la versión primitiva de los *Rôles d'Oléron*, el coutumier marítimo del Atlántico y del Báltico de Época Medieval y Moderna», en *Historia Iuris. Estudios dedicados al profesor Santos M. Coronas González*, Oviedo, KRK Ediciones, 2014, II, pp. 1531-1560.
 - «La correspondencia entre los contenidos de los *Rôles d'Oléron* y el texto más antiguo de las *Costumes de mar del Llibre del Consolat de Mar*», *Initium*, 20, 2015, pp. 159-204.
 - *De los gremios de mareantes a las actuales cofradías pesqueras de Castro Urdiales, Colindres, Laredo y Santoña*, Santander, Editorial de la Universidad de Cantabria, 2016.
- SMITH, Robert Sidney, «Documentos del consulado de mar en Gerona y en San Feliu de Guixols», *Revista Jurídica de Cataluña*, 34, 1933, pp. 128-132.
- «El consulado del Mar en Tortosa y en Tarragona», *Revista Jurídica de Cataluña*, 35, 1934, pp. 26-29.
- SOLÓRZANO TELECHEA, Jesús Ángel, *Colección documental de la villa de Santander en el Archivo General de Simancas (1326-1498)*, Santander, Ayuntamiento de Santander, 1999, pp. 165-172.
- TWISS, Travers, *The Black Book of the Admiralty with an Appendix*, Londres, Longman & Co, 1871-1876, reimpresión, Wiesbaden, 1965.

